LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

1er FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 249 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՐԵՆՑ ԲԱԽՏԻՆ ՁԳՈՒԱԾ

Հակառակ ակներեւ տագնապին եւ ամէն կողմէ յայտնուած Թելադրութեանց, չի տեսնուիր ո՛ր եւ է լուրջ ձեռնարկ, անգործութեան անմիջական հետեւանքները մեղմացնելու համար։

Մեզի կը հաղորդեն թէ Փարիզի Աղքատախնամը ամէն օր ապուր կը բաշխէ մաս մը անգործներու։ Միւս կողմէ, Հօկը ինքն իր գլխուն մարմին մը կազմեր է, որ աջէն-ձախէն դրամ կը մուրայ եւ օրական 3 ֆրանք կը բաժնէ եղեր քանի մը թաղերու մէջ (խեղճեր կան որ 1ֆր. 20 մէթրոյի դրամ կուտան և Պէլվիլ կ'երթան, այդ երեք ֆրանքը ստանալու համար. ուրիշ խօսքով, կ'առնեն 1 ֆրանք 80)։ Այս վարկարեկ մարմինին հաւանութեամբ կոմիտէն հինգ հազար ֆրանք ստացեր է Բարեգործականէն, հազար՝ Աղքատախնամէն, երկու հազար տուեր է ինք, իսկ հանգանակութենէ գոյացեր է միայն 805 ֆրանք։ Բայց, իր իսկ օրկանին յայտարարութեամբ, «կարիքը այնքան մեծ է որ, նպաստի բաշխումը կանոնաւոր կերպով առանց ընդհատումի շարունակելու համար կոմիտէին հարկաւոր է միանուագ գումար մը»։ Եւ, «այս գումարը կրնան միայն ձեռք բերել մեր բարենպատակ ազգային կազմակերպութիւնները»։

Նո՛ր բարիլոյս Երբ, տագնապին սաստկութեան առաջին օրերուն, թելադրեցինք որ համաժողովրդական մարմին մը կազմուի անմիջական օգնութեան համար, այս միեւնոյն մարդիկը զոհնիկ ակնարկներ ուղղեցին եւ ծափ զարկին իրենց խեղճուկրակ ձեռնարկին համար։ Մեր առաջարկը այն էր որ գործին գլուխը անցնին բոլոր իրաւասու մարմինները։ Եւ եթէ մասնաւորապէս կը յիշէինք Հ. Հ. Պատուիրակութեան եւ Գաղթ. կեդր. Յանձնաժողովին անունները, պատճառը շատ պարզ էր։ Գործադրկութեան տագնապը միայն նպաստի բաշխում չի թելադրեր, այլ եւ կը պահանջէ մասնաւոր հետաքրքրութիւն եւ աշխատանք, ի հարկին խմբական տեղափոխութիւններ կատարելու, պետական զանազան դիւրութիւններէ օգտուելու, կամ անակնկալներ կանխելու համար։ Զգիտենք, մինչեւ հիմա ի՛նչ ձեռնարկներ կատարեր են մեր ակնարկած մարմինները։ Քանի մը գաւառներու մէջ, ժողով գումարած եւ բանաձեւեր ղրկած էին այդ նոյն օրկաններուն։ Կը թուի թէ Բարեգործականը ուզեր է թօթուել օձիքը, քանի մը հազար ֆրանք նուէր ղրկելով։ «Առէք, բաժնեցէք, միայն թէ գլս մի՛ նեղէք»։ Աղքատախնամն ալ կը պարծենայ իր բաժնած ապուրով։

Այս բոլորը լա՛ւ։ Բայց, ո՞ւր է միութեան գիծը, կեդրոնական կապը՝ այս մասնակի ձեռնարկներուն։

Ո՞ւր է իրական օգուտը այս պատահական զործունէութեան։ Եւ, ինչո՞ւ միայն Փարիզի մէջ։ Թշուառութիւնը նոյնքան կսկծալի է գաւառներու խորը։ Թշուառներ կան որ ձայն չեն հաներ, որովհետեւ գիտեն թէ լսող չկայ։ Շիրակի աղէտին առթիւ, հաւաքուեցաւ ոչ միայն դրամ, այլ եւ հագուստ-կապուստ եւ ճերմակեղէն։ Այստեղ, Փարիզի մէջ, անգործներ ունինք որոնք շապիկի մը կամ գուլպայի մը կարօտը կը քաշեն։ Ո՞վ պիտի կազմակերպէ այս գործը, երբ «ազգային» կոչուած օրկանները իրենց պատեանին մէջ կը քաշուին, կամ փոխանակ ասպարէզ իջնելու եւ գործելու, փշրանքներ կը նետեն, որպէս զի ազատին գլխու ցաւէ։

Այս հարցումները կ'ընենք ոչ թէ մէկը միւսը վիրաւորելու, այլ տիրող անհոգութիւնը պարզելու համար։ Աղքատախնամին ապուրը, Բարեգործականին հինգ հազարը աջակցութիւններ են, բայց իրական գործեր չեն։ Բոլորը մէկ ձեռք ձեռքի տալով եւ համախորհուրդ աշխատանքի մղուելով, կրնային կազմել ցանց մը, որ իսկապէս նպատակի ծառայէր։ Մինչդեռ ներկայ ձեւով, հասարակ աղքատախնամի գործն է որ կը կատարուի, այն ալ շատ խեղճուկ սահմանի մը մէջ։ Եւ իբրեւ հետեւանք, իրենց բախտին ձգուած են գործազուրկները, ու մանաւանդ ամէնէն թշուառները։

Այս առթիւ, նորէն խորհուրդ կուտայինք մեր հայրենակիցներուն, որ թօթուեն իրենց աչքը կեդրոնին յառելու, կամ ո՛ր եւ է կեդրոնէ հրաշք սպասելու սովորութիւնը։ Ինչպէս ազգային կազմակերպութեան կամ նմանօրինակ պարագաներու մէջ, այս տագնապին առթիւ ալ, ամէնէն խելացի ճամբան՝ ինքնագործութիւնն է։ Թող իւրաքանչիւր շրջան ինքն իր մասին մտածէ, իր տեղին մէջ հաստատէ փոխադարձ օգնութեան մարմիններ, գործի մղելով բոլոր ազգային օրկանները։ «Ազգ»ը, այնպէս ինչպէս կ'ըմբռնեն ոմանք, դրասենեակներու մէջ թաղուած, չի կրնար շատ հեռուները տեսնել, կամ կը տեսնէ այնպիսի աչքով մը որ չի համապատասխաներ բուն իրականութեան։ Ինչ որ կը կատարուի ո՛ր եւ է թաղի կամ քաղաքին մէջ, տեղական նախաձեռնութեամբ եւ գործակցութեամբ, շատ աւելի արդիւնաւոր է։ Եթէ «ազգ»ն ալ բարեհաճի իր օրհնութիւնը ընծայել, պէտք է շնորհապարտ ըլլալ...։

Անցողակի հարցում մը.— Հայրենակցական Միութիւնները, որոնք այնքան եռանդով գործի լծուեցան Շիրակի աղէտին առթիւ, ի՞նչ ձեռնարկ փորձած են մինչեւ այսօր, գործազրկութեան առթիւ։

Անոնք աւելի մօտ են տառապողներուն, եւ հաւանաբար վիճակագրութիւններ ալ ունին, իւրաքանչիւր շրջանի տարագիրներու մասին։

Արդ, ո՞ր օրուան կը սպասեն, շարժելու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՏԱԿ ՄԸ ՈՐ ՉԱՐՆՈՂԻՆ ԳԼԽՈՒՆ Կ'ԻՋՆԷ

«Խորհրդային Հայաստան»ի առջը գետնէն կտրեր է, Թուրքիոյ հետ կնքուած նոր պայմանագրութեան առթիւ։ Ինչպէս գրած էինք, համաձայնութիւն գոյացած է Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Արաքսի ջուրերէն եղբայրաբա՛ր օգտուելու համար։ Երեւանի պաշտօնաթերթը հաղորդելով այս լուրը, հետեւեալ չնաշխարհիկ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (18 Յունուար).—

«Նոյնպիսի բերկրութիւն կը հաճակէ մեզ, որ Թուրքիան եւս նոյն իրաւունքներով օգտուելով, պիտի կրնայ սահմանի այն կողմը ինկած տարածութիւնները ջրել, բարձրացնելով մեր թարեւան աշխատաւորութեան տնտեսութիւնը։

Երկու երկիրներու այս բարեկամական քայլը խոշոր ապտակ մըն է հակախորհրդային բոլոր տեսակի տարագիրներու երեսին, որոնք ամէն ջանք կը թափեն մեր բարեկամական յարաբերութիւնները խառնակելու, խանգարելու համար անոր յետագայ ամրապնդումը։

Մանաւանդ՝ մեր դաշնակցական տարագիրներուն, որոնք առիթ չեն փախցներ խորհրդային իշխանութիւնը վարկաբեկելու աշխատաւոր զանգուածներու աչքին արտասահմանի մէջ, յարձակելով Թուրքիոյ հանդէպ վարած մեր բարեկամական քաղաքականութեան վրայ։

Բայց ոչ մի վայրահաչութիւն չի կրնար մեզ շեղեցնել մեր ընտրած ճիշտ ուղիէն։

Մեր այսօրուայ քաղաքականութիւնը կը բղխի աշխատաւոր զանգուածներու եւ խորհրդային իշխանութեան անմիջական շահերէն։»

Այո՛, մանաւանդ խորհրդային իշխանութեան շահերէն։

Ուրեմն այս ողորմելիները տակաւին չեն ըմբռներ թէ, այդ սիրակցորդ կենակցութեան շնորհիւ կամ անոր ամլութեան հետեւանքով, այսօրուան Հայաստանը դարձած է վարձու ագարակ մը, իսկ հայ ժողովուրդը՝ դանցառելի քանակութիւն մը։ Եթէ առու մը հոսի «Արաքսի թրքական ափերից», կամ Թուրքիա քանի մը բեռ փայտ շնորհէ իր յափշտակած Սողանլուի անտառէն, Հայաստանի կը մնայ «թէմէննահ»ի կենալ եւ փա՛ռք տալ Հայկամկութին, որ այնքան առատաձեռն է...։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕՏԱՐՆԵՐԸ

Գործազրկութեան տագնապին առթիւ շատ խօսուեցաւ օտար բանուորներուն մասին։ Նախաբարէն սկսեալ մինչեւ ընկերվարական երեսփոխանները համաձայն էին որ այլեւս օտար բանւոր չառնուի Ֆրանսա, և եղածներն ալ «համոզելով» իրենց երկիրը ճամբուին։ Ազգայնական «Էքօ տը Փարի»ի մէջ Ժիւլ Վէբան խօսելով այս խնդրին մասին, կը գրէ.

— Բնականոն պայմաններու մէջ, կասկած չկայ որ պէտք ունինք օտար բազուկներու աջակցութեան։ Արդէն պէտք ալ չկայ զանոնք ցրուիրելու։ Ամէն երկրի մէջ, ծնունդներու նուազումը, օդ առնելու պէս իրեն կը կանչէ աւելի կամ նուազ չափով գաղթականներ։ Կառավարութեան կ'իյնայ կազմակերպել ներգաղթը,— ինչպէս օտար ապրանքներու մուտքը,— այն ձեւով որ ո՛չ մէկ վնաս բերէ ազգային արդիւնաբերութեան։

«Պատերազմէն ի վեր, օտար աշխատաւորները մեծ ծառայութիւն մատուցին մեր ձարտարարուեստին, առանց վնասելու ֆրանսացի աշխատաւորներուն։ Հիմա կացութիւնը փոխուած է։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

ԲՈԼՈՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ 40 ՖՐԱՆՔ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԵՆ

Պաշտօնաթերթը տակաւին չհրատարակեց այն հրամանագիրը, որով երեք նախարարութիւններ (Ներքին, Աշխատանքի եւ Երկրագործութեան) պիտի բացատրէին վարձու աշխատաւոր (Travailleur Salarié) *բառին իմաստը։*

Ուրիշ վաւերական եւ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ՝ ներքին նախարարութիւնը Յունուար 15ին մասնաւոր հրահանգ ղրկած է ոստիկանական ցեչութեան, յանձնարարելով որ ինքնութեան Թուղթի համար այսուհետեւ միայն ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՖՐԱՆՔ գանձուի այն բոլոր բանուորներէն, որոնք օրական 60 ֆրանքէն աւելի, եւ բոլոր պաշտօնեաներէն, որոնք ամսական 1500 ֆրանքէն աւելի չեն շահիր։

Մանրամասնութիւնները չուտով։

Թուրքիա դարձեալ կը սպառնայ Իտալիային

Չըրչիլի եւ Մուսոլինիի տեսակցութեան առթիւ, Թուրքիա դարձեալ ահազանգը հնչեցուցած է։ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Հռոմի տեսակցութեան մէջ Պալքաններու եւ Անատոլուի մասին եւս խօսք եղած է։ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ այս լուրը կը բաւէ լրջօրէն անհանգստանալու համար Թուրքիան, որ դառնօրէն կը գանգատի թէ «Իտալիոյ կողմէ խռովութեան այս կէս-սպառնալիքները կը ստիպեն զինքը զինուորական պատրաստութեանց համար ծախքեր ընել եւ այս ուղղութեամբ գործածել այն դրամը, զոր պիտի ուզէր յատկացնել ընկերային բարենորոգումներու»։

«Իտալիա պէտք է ծաւալի կամ պայթի»

Մուսոլինիի հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի թղթակցին.—

— Իտալիոյ հողը խիստ նեղ է մեր յարաճուն բնակչութեան համար, որով ստիպուած ենք անկէ քաղել իր մնուցիչ ուժին մինչեւ ամենայետին կրամը։ Հակառակ գիտական բոլոր ջանքերուն, Իտալիա չի կրնար սնուցանել իր ամբողջ բնակչութիւնը։ Պէտք է ծաւալինք կամ պայթինք։ Չեմ կրնար հաւատալ խաղաղասէրներու մարդասիրական գաղափարապաշտութեան, որոնք բանաստեղծական են եւ ցնորամիտ։ Պէտք է նկատի ու նենանք միջազգային կացութիւնը, ուր բանաստեղծական ոչինչ կայ։ Ասով ըսել չեմ ուզեր թէ Իտալիա պիտի յարձակի իր դրացիներէն մէկուն վրայ։ Անճումը յեղաշրջումի գործ է։ Պէտք է համբերութիւն ունենանք Անգլիացիներուն պէս. հալածելով կարելի չէ բան մը կատարել։ Իտալիա պիտի ծաւալի Պատմութեան զանդաղ եւ տրամաբանական ուժով։ Մենք պէտք է նպաստաւորենք մեր բնական ձգտումները ծաւալումի, որ համոզուած եմ թէ խաղաղօրէն պիտի կատարուի։

Խօսելով Աւստրիոյ Գերմանիոյ կցուելուն մասին, Մուսոլինի յոյս յայտնեց որ ատիկա պիտի իրականանայ օր մը, որովհետեւ ժամանակի ընթացքին մեծ պետութիւնները պիտի ծաւալին եւ շատեր կը կարծեն թէ մէկ դարու մէջ փոքր պետութիւնները պիտի անհետանան։

Խռովութիւններ Կովկասի մէջ?

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ հակաբոլշեւիկ խռովութիւններ ծագած են Կովկասի մէջ եւ թէ Վրաստանի վարիչներէն Օրախելաշվիլի ժողովի մը մէջ հաստատած ըլլալով այս իրողութիւնը, որոշած է աւելցնել Հայաստանի եւ Վրաստանի պահակազօրքը։

Ուրիշ աղբիւրէ լուր չունենալով այս մասին, վերապահութեամբ կ'արձանագրենք զայն։ Երեւի Խորհուրդներու նոր ընտրութեանց առթիւ անկարգութիւններ ծագած են։

Հսկողութիւն Չիչէրինի վրայ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Վիպատրնի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ գերման ոստիկանութիւնը խստիւ կը հսկէ Չիչէրինի շարժումներուն վրայ։ Կը կարծուի թէ Չիչէրին միայն դարմանուելու համար չէ որ Ֆրանքֆորթ կը մնայ, այլ քաղաքական նպատակներ կը հետապնդէ։

Կացութիւնը Պալքաններու մէջ

Յունաստանի նոր կառավարութիւնը տակաւին չկրցաւ երկիրը խաղաղեցնել։ Ամէն օր ներքին խլրտումներու եւ դաւադրութիւններու լուրեր անպակաս են։ Վերջին անգամ Աթէնքի թերթերը գրեցին թէ արքայականները ընդարձակ դաւադրութիւն մը կազմակերպած են՝ հանրապետութիւնը տապալելու համար եւ թէ բանակին մէջ խռովարարական թռուցիկներ կը բաժնեն։ Պատերազմական նախարարը քննութիւն մը բանալով, հաստատեց այս լուրին սխալ ըլլալը։ Արքայական նախարարները պահանջեցին որ Ա. զօրաբանակի հրամանատար Մանէթաս հրաժարի։ Նախարարական Խորհուրդը որոշեց միայն մէկ ամիս արձակուրդ տալ զօրավարին, որ կ'ամբաստանուի թէ զինուորական լրտեսներուն հրաման տուած է լրտեսել արքայական պետական մարդիկը։

Ամէն պարագայի, վտանգը չէ անհետացած եւ հանրապետութեան դէմ դաւադրութիւնները կը շարունակուին։

Կացութիւնը վարդագոյն չէ նաեւ Եուկօսլաւիոյ մէջ։ Դան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ՏԻՐԱՑՈՒՆԵՐՈՒ ՁԵՌՔՈՎ

Երեւանի «Ազատ Ցեկեղեցի»ն, որ կը հրատարակուի պոլշեւիկներու դրամով եւ վարձկան «բարեկարգիչներու» ձեռքով, Դեկտ. 31ի թիւին մէջ կը հրատարակէ՝ հետեւեալ «յեղափոխական» դէպքերը.—

«Այսպէս թէ այնպէս, էջմիածնի գերագոյն խորհուրդը անելի մը մէջ փակուած կը գտնէ ինքզինքը։ Թիֆլիսի մէջ Քամոյեան առաջնակարգ եկեղեցին, Վերայի Ս. Խաչ, Ս. Սարգիս, Խոջիվանք, Ս. Նշան, Ս. Գէորգ ամէնէն հասութաբեր եկեղեցիներն են, որ փոխանցուած են Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան։ Մարդիկ ձերբակալուած են, կառավարութիւնը միջամտած է։

Այս բաւական չէր, եւ երեւանէն լուրեր հասան թէ քաղաքին կեդրոնական եւ ամէնէն պայծառ եկեղեցին, Ս. Լուսաւորիչը, անցաւ երեւանի Ազատ եկեղեցական եղբայրութեան ձեռքը։ Հալուած հարուածէն զգալի։ Խորէն ու Գարեգին արքեպիսկոպոսները մեկնեցան երեւան, բաւական օրեր հոն մնացին, տեսնուեցան, բանակցեցան, եւ վերադարձան գլխիկոր...։

․՟․Թիֆլիսէն կը հաղորդեն թէ, վրացիհայ թեմական իշխանութիւնը չէ ճանչցած Թիֆլիսի քաղգործկոմի (քաղաքային գործադիր կոմիտէ) կարգադրութիւնը, որով Քամոյեան եւ այլ եկեղեցիներ յանձնուած են Ազատ եկեղ. եղբայրութեան։ Թեմականը բողոքած է վրաստանի կեդր. գործադիր կոմիտէին, բայց բողոքը մերժուած է...»։

․՟․Գրած էինք թէ, Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիին մէջ ցոյց կատարուած է բենիկի դէմ, երբ ան կը փորձէր քարոզել։ Վրացերէն «Մուշա» թերթը այսպէս կը նկարագրէ այդ դէպքը.—

«ճիշտ այն միջոցին երբ բենիկ Ծ. վրդ. կը քարոզէր, յանկարծ ներս կը խուժէ Սահակ քհնյ-ի մարդոց հետ։ եկողները մեծ անկարգութիւն կը յարուցանեն, եւ կը սկսի գլխի ու երեսներու ջարդ։ կը լսուին նաեւ «կորչի՛ բենիկը» բացագանչութիւններ։

բենիկը, ստիպուած, վերջ տուաւ քարոզին։ Երեւցաւ միլիսը, եւ սրիկայ քահանան, իր կնոջ եւ խումբին հետ այժմ կը հանգստանայ պահականոցին մէջ։ Այնտեղ են (ձերբակալուած են) նաեւ Սարգիս Գրիգորեան, Վախթանգ Խեչումեան, Լիպարիտ Ադամեան եւ Վասիլ Աղբաշեվ։

Բանտարկեալներուն դատը շուտով կը սկսի»։

․՟․ Երեւանի Ազատ եկեղ. եղբայրութիւնը իր մէկ ժողովին մէջ որոշած է խնդրել կեդր. կոմիտէէն, իր անդամները ազատ կացուցանել ցարական եւ միջնադարեան կամայականութիւններէ եւ անտեղի հալածանքներէ, որոնք կրնան անախորժութեանց տեղի տալ։

Երբ Դեկտ. 5ին տեղի կ'ունենայ ուրիշ ժողով մը, ժողովուրդէն բազմութիւն մը կուգայ եւ կ'ըսէ Ազատ եկեղեցիի «եղբայր»ներուն.— Ինչո՞ւ ժողով կը գումարէք, դուք Լուսաւորիչը չէք ճանչնար, սուրբ պատկերները պիտի պատռտէք եւլն.։

Ջուր անցան յորդորները։ կարգը խանգարուեցաւ, եկեղեցին փողոցի վերածուեցաւ։ Մարդիկը պատրաստ էին ամէն տեսակ սրիկայութեան։ Բայց շնորհիւ մեր պաղարիւնութեան, շնորհիւ անոր որ չդիմադրեցինք, դէպքը անցուցինք, առանց միլիսը կանչելու եւ ոեւէ անձ դատի տալու։

Վրաստանի Հայոց Թեմական Խորհուրդը հաշիւ տալու կանչած է այն 7—8 քահանաները, որոնք ուրիշներու հետ ժողով գումարելով, բենիկը իբրեւ քարոզիչ հրաւիրեր են»։

ՀԱՅԵՐԸ ՔԱՆԴԹԻԻ ՄԷՋ

ՔԱՆԴԹԻ, 20 Յունուար

Քանդթիի հայ գաղութը համեմատաբար ամենալաւ կազմակերպուածն է ամբողջ Ցեյլոնի մէջ։

Այս գաղութը քանի մը տարի առաջ կազմակերպած է «Ազգ. Մարմին» անուն վարչութիւն մը, ժողովրդական ընտրութեամբ, որ կանոնաւորապէս կը շարունակուի եւ որուն ղեկավարութեան եւ հսկողութեան տակ են գաղութի ազգային բոլոր հաստատութիւնները։

Ազգային Մարմինը հաստատած է ազգային պարտադիր տուրք, կարողութիւններու համաձայն եւ համեմատական սիստեմով։ Ազգային տուրքի հասոյթներով է որ կը մատակարարուի եկեղեցին եւ մանկապարտէզ-նախակրթարանը միասամբ։

Ազգային Մարմինը իր կազմակերպութենէն կարճ ժամանակ յետոյ, նշանակած է շինութեանց յանձնաժողով մը, որուն յանձնուած են եկեղեցիի ու վարժարանի շինութիւնները։

Յանձնաժողովը կարճ ժամանակի ընթացքին ժողովրդային հանգանակութեամբ, ազգապատկան հողի մը վրայ կը շինէ եկեղեցին եւ վարժարանը միեւնոյն շրջափակին մէջ, որուն համար ծախսուած է 280,000 տրախմի։

Նախքան վարժարանի շինութիւնը, որպէսզի երախաները փողոց չմնան, «Քոմփանիի Ժէնէրալ» ծխախոտի ընկերութեան տնօրէն Թագւորեան, իր ծխախոտի գործատեղիներէն մէկը կը յատկացնէ Ազգային Մարմին վարժարանի գործածութեան։ Այսօր ալ այդպէս կը շարունակուի, մինչեւ նոր վարժարանին շինութիւնը։

Նոր դպրոցին մէջ դասախօսութիւնները սկսած են 1926 Յունուարին։ Ունի տնօրէնութեան սենեակ մը, որ միաժամանակ կը ծառայէ իբրեւ Երիտասարդաց Միութեան գրադարան։ Այստեղէն, դասերու ժամերէն դուրս եւ կիրակի օրերը ընթերցասէրներ կը ստանան իրենց գրքերը։

Ունի կոկիկ սրահ մը եւ կողքին երեք դասարաններ։ Սրահը յատկացուած է տարրական առաջին եւ երկրորդ կարգերուն։ Դասարաններէն երկուքը՝ միջին երրորդ եւ չորրորդ կարգերուն, իսկ մէկ դասարան ալ մանկապարտէզի։

Մանկապարտէզին մէջ կան 36 երկսեռ աշակերտներ, իսկ նախակրթարանին մէջ 56 երկսեռ աշակերտներ։ Դպրոցը ունի տնօրէն մը, երկու հայ եւ մէկ յոյն ուսուցիչներ եւ մէկ այցելու ուսուցիչ, որ շաբաթը 12 պահ դաս կուտայ։

Որիւճէն ամսական 7000 տրախմիի կը հասնի, որուն մէկ մասը կուտայ Ազգ. Վարչութիւնը, մէկ մասը թոշակներէ կը գոյանայ, իսկ մէկ մասն ալ իր վրայ առած է Երիտասարդաց Միութիւնը, որ պարբերաբար տրուած հանդէսներու հասոյթէն կուտայ։

Աշակերտներու թոշակը 25—75 տրախմի է. համաձայն կարողութեան։ Ամբողջ Յունաստանի մէջ այս դպրոցը միակն է որ այսքան բարձր գնով թոշակ նշանակած է եւ ծնողները կանոնաւորապէս կը վճարեն առանց դժուարութեան։ Ազգային մարմինը նշանակած է նաեւ աղքատախնամ յանձնաժողով մը, որ մարմին առած է Թուրքիոյ Ազգ. Խնամատարութիւնը լուծուելէ յետոյ։ Այս յանձնաժողովը, տօնական օրերու ատթիւ պարբերական հանգանակութիւններով, հիմնադրամ մը կը կազմէ, կը նպաստէ կարօտ հայրենակիցներու։

Երիտասարդաց Միութիւնը այժմ ունի 60 անդամ։ Միութեան ուրջը համախմբուած են բոլոր սրտցաւ երիտասարդները, որոնք երեկոյթներով ու ներկայացումներով կը գոյացնեն բաւական հասոյթ։ Այս գումարով է որ կը պահեն ու կը ճոխացնեն իրենց գրադարանը ու ամէն ամիս դպրոցին կը վճարեն պիւտճէին մէջ նախատեսուած իրենց բաժինը։

Գոյութիւն ունի նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը 30 հոգիէ բաղկացած։ Իրենց կողքին կազմուած է ֆութպոլի խումբ մը, որ յաճախ մրցումներ կ'ունենայ տեղական ուրիշ խումբերու հետ։ (Անցողակի ըսեմ որ առ հասարակ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր խումբերը անջատ են եւ կապ չունին ընդհանուր կեդրոնի մը հետ։ Համապատասխան մարմիններու ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ այս երեւոյթին վրայ)։

Անկէ առաջ կայ եղեր Ջափահաս Որբերու Միութիւն մը, որ այժմ կազմալուծուած է, շատերու հեռացման հետեւանքով։

Գաղութը կը բաղկանայ 200 ընտանիքներէ ու 100ի մօտ ամուրի երիտասարդներէ։ Կէսը կը զբաղի առեւտուրով, իսկ կէսն ալ արհեստաւոր կամ գործաւոր է ծխախոտի գործարաններու մէջ։

Գլխաւոր զբաղումներն են.կերպասեղէն, գոհարավաճառութիւն, գիրձակութիւն, կօշկակարութիւն, ապակեղէնի գործ, դեղագործութիւն եւն.

Նկատելի է որ քաղաքի 16 դեղարաններէն վեցը հայ դեղագործներու ձեռքն է։ Կան նաեւ չորս բժիշկներ։ Մասնաւորապէս անոնցմէ մէկը, Տօքթ. Սահակեան՝ Թոռոսեան, մեծ ժողովրդականութիւն շահած է։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹՇՈՒԱՌ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

«Անապաստան երեխաների օգնող ընկերութիւնը, վերջին օրերս Երեւանի փողոցներից ծաւաքել է 50 երեխայ»։ «Խ. Հ.»

Եօթը տարի է Արարատեան հայութիւնը կը հեծէ պոլշեւիկեան լուծին տակ։

Այս եօթը տարուան մէջ, եօթն անգամ եօթանասուն գովարանութիւն ու թմբուկի հաւաքաւոր ձայներ ենք լսած հայ պոլշեւիկներէն եւ ռամկավարներէն, մեր դժբախտ ժողովուրդի վիճակի բարւոքման, քաղաքական անդորրութեան ու ապահովութեան եւ երջանկութեան մասին։

Սեւը ճերմակ ներկելու վարժուած հրապարակագրութիւնը եւ կուսակցական միտումները չեն որ գիտակից եւ ճշմարիտ հայրենասէրին պիտի պարզեն Հայաստանի մէջ տիրող պայմաններուն իսկական պատկերը։

Այդ հրապարակագրութեան շնորհիւ, մեր ժողովուրդի զանազան խաւերը, եւ նոյն իսկ անոնք որ լրջօրէն կը հետաքրքրուին Հայաստանով, չեն կրնար հարազատօրէն հետեւիլ, շատ մը խնդիրներու եւ երեւոյթներու, որոնց պարզաբանումն ու բացատրութիւնը ենք նին պիտի գիւրացնէր ամէն գործ։

Այս անգամ խօսքը կուտանք Երեւանի պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթի մեծերուն «Խորհրդային Հայաստան»ին, որ իր Յունուար 13ի թիւին մէջ կուգայ հրապարակաւ մատնանշելու՝ թէ ինչպէս պոլշեւիկեան իշխանութիւնը իր եօթը տարուան տիրապետութեան ընթացքին, տակաւին քաղաքի, թշուառութեան մէջ կը պահէ բուն իսկ մայրաքաղաքը։

«Վերջին օրերս Երեւանի փողոցներէն 50 անապաստան երեխայ հաւաքուած»...։

Ո՞ւր է խորհրդային իշխանութեան բերած բարիքներու տոպրակը, երբ տակաւին անտէր եւ անօգնական հայ խեղճեր կը վխտան Երեւանի փողոցներուն մէջ, այն ալ ո՛չ թէ մէկով կամ երկուքով, այլ տասնեակներո՛վ...։

1920ին, Հայաստանի հանրապետութեան օրերուն, կառավարութիւնը եւ Ամերիկացիները յաջողած էին հաւաքել ծնողազուրկ որբերը, որոնք հազարաւոր տարագիրներու հետ խճողուած էին կեդրոններու եւ քաղաքներու մէջ։

Եօթը տարի է, գործի գլուխ անցած է նոր կառավարութիւն մը, որ տիրացուներու կողմէ կը համարուի լաւագոյնն ու միակը իր տեսակին մէջ, եւ սակայն անապաստան երախաներ, անդամալոյծներ ու ամէն տեսակի հիւանդներ ու ախտաւորներ կը վխտան փողոցներուն մէջ։

«Անապաստան երեխաների թիւը քաղաքում աւելանում է, կը շարունակէ «Խ. Հայաստան»,— որովհետեւ այստեղ են կենտրոնանում գիւղից եկած բաւրակները եւ Ամերկոմից փախած որբերը»։

Ո՞ւր է խորհրդային հայ իշխանութիւնը։ Երեւա՞նն է թէ Մոսկուա։ Մի՞թէ կարելի է կառավարական, վարչական եւ յեղափոխական յաւակնութիւններով սնուիլ, ու թոյլ տալ որ անապաստան երեխաներու թիւը օրէ օր աւելնայ։

Ինչպէ՞ս կարելի է հանդուրժել որ հայ որբերը փողոցները թափառին եւ չունենան իրենց մասին մտածող բարեկամ մը։

Պոլշեւիկեան իշխանութիւնը ինչո՞ւ եւ ինչպէ՞ս պիտի կարենայ ինքզինքը արդարացնել եւ ի՞նչ փաստաբանութիւն պիտի ընեն այս առթիւ այդ իշխանութեան երդուեալ պաշտպանները։

Ո՞ւր են Հայաստանի Տէրեր, իշխանաւորներ եւ մարդպաններ շատ ունին, բայց դունաւոր, տիրողաւոր մարդոց այս շքախումբին մէջ, քանի՞ հոգի են իրական հայրենասէրները։

Անապաստան մանուկներու եւ պատանիներու պատմութիւնը յիշեցինք։

Սակայն կայ դեռ չափահասներու եւ տարիքաւորներու ողբերգութիւնը։

Լսենք կրկին «Խ. Հայաստանը» թիւ 11 (1664)՝ 15 Յուն. 1927) որ աւելի պերճախօս է, քան ո եւ է քննադատութիւն կամ ընդդիմադիր տեսակէտ։

Համայնավար լրագրող մը կը բողոքէ թէ, խենդ մը զարմանատունէն փախչելով Երեւանի փողոցներն է ինկած եւ սարսափ կը տարածէ խաղաղ բնակչութեան վրայ։

Հայաստանի մայրաքաղաքի հոգեբուժական հիւանդանոցի բժշկապետը, Դրօ, պատասխանելու նպատակով կը յայտարարէ, որ «Փողոցում եղած ուրիշներին վախեցնող խելագարը մեր հիւանդանոցէն չէ»։

«Ուրիշներին վախեցնող հիւանդներու թիւը շատ է գժբախտաբար եւ մենք հնարաւորութիւն չունինք հիւանդանոց ընդունելու բոլորը։ Միմիայն անցեալ տարուայ ընթացքին ցուցակագրուած են եւ հերթի են սպասում 33 հիւանդ։ Կան եւ ուրիշ հիւանդներ, որոնք չեն ցուցակագրուած»։

Կը տեսնէ՞ք դրախտային երկիրը։ Հայ որբերը յիմնեակներով փողոցները կը թափառին։ Խելագար հիւանդները զարմանատուններէն փախչելով կ'ահաբեկեն մայրաքաղաքի բնակչութիւնը, նման բազմաթիւ հիւանդները հիւանդանոց ընդունելու հնարաւորութիւն անգամ չկայ, հիւանդները տասնեակներով կարգի կը սպասեն զարմանատուն մտնելու համար. եւ ուրիշներ ալ կան որոնք չեն իսկ ցուցակագրուած...։

Թո՛ղ ինչքան կ'ուզեն բարբարին ու ստաբանեն հայ կռուանիստներն ու ռամկավարները, Խորհրդային Հայաստանը վարդագոյն նկարելու համար։ Շատ մը տեսակէտներով, իրականութիւնը նոյն իսկ պոլշեւիկներու վկայութեամբ, այնքա՛ն սարսռազդեցիկ է, որ անկարելի չէ չզգալ։

— Թշուա՛ռ Հայրենիք։

ՆՈՐԲԵՐ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վիսպատէն, 28 Յունուար

Տնտեսական անօրինակ տագնապը որ կը տեւէ տարիներէ ի վեր, կրկնապատկուած քաղաքական տագնապով մը, այնպիսի մթնոլորտ մը ստեղծած են Գերմանիոյ մէջ՝ որ ուրիշ որ եւ է երկրի համար հեղձուցիչ պիտի ըլլար։

Անշուշտ կարելի չէ ըսել թէ Գերմանիան յուսումի անընդունակ է։ Ջալն արտաքին նշաններով արտայայտելու կարողութիւնն է որ կը պակսի իրեն։ Գերման ժողովուրդը հաւատարիմ շան մը նման կը սպասէ երկար, երբեմն անվերջ մինչեւ որ պետութիւնը վճռէ ամէն բան։

Ամէնէն ծանրակշիռ խնդիրները, ամէնէն կենսական եւ վրդովիչ հարցերը կը լուծուին հոս այնպէս, ինչպէս կը կարգադրուի որ եւ է խնդիր առեւտրական ընկերութեան մը վարչական խորհուրդին մէջ։ Երկրին դրական եւ մանաւանդ տնտեսական շահերը միայն իբրեւ ուղեցոյց կ'ընտրուին ամենայն պաղարիւնութեամբ. այնպէս որ օտարի մը աչքին անլուծելի թուող ամէն խնդիր յաճախ անակնկալօրէն կը գտնէ իր լուծումը, հայրենիքին համար շատ նպաստաւոր եղանակով մը։

Ներկայ քաղաքական տագնապը բացատապէս կնճռոտ հանգամանք մը կը ներկայացնէ։ Գոյութիւն ունեցող դժուարութիւններուն վերահասու ըլլալու համար, կը բաւէ ակնարկ մը նետել Խորհրդարանի խմբակցութեանց յարաբերական ուժերուն վրայ։ Տասը գլխաւոր կուսակցութիւններէն Գերման Ազգայնականը (Տոյչ Նացիոնալ) ունի մասնաւորապէս 100 անդամ, Ազատականը (Լիպէրալ), Ժողովրդայինը (Ֆոլքս փարթայ)՝ 50, Ռամկավար-Ժողովրդայինը՝ (Տէմոքրաթիշը Ֆոլքս փարթայ)՝ 25, Կեդրոնի կուսակցութիւնը՝ 65, Պավիէրեկան Ժողովրդայինը (Պայրիշը Ֆոլքս փարթայ)՝ 18, Տնտեսականը (Վիրթշաֆթս փարթայ)՝ 18, Ազգ. Ընկերվարականները՝ 3, Ժողովրդականը (Ֆէօլքիշ) Հիթլէրի եւ Լիւտէնտորֆի կուսակցութիւնը) 10 եւ վերջապէս ձախակողմի կուսակցութիւնները՝ Սոցիալ-Դէմոքրատները՝ 105 եւ քոմունիստները՝ 40։

Պէտք չէ մոռնալ որ վերոյիշեալներէն Կեդրոնը, Պավիէրականը, Ժողովրդային եւ տնտեսական կուսակցութիւնները քաղաքական որոշ դաւանանք չունին եւ կը ձգտին մանաւոր շահեր հետապնդելու։ Այսպէս՝ Կեդրոնը կաթոլիկ կուսակցութիւն է, որուն ծոցին մէջ գրեթէ հաւասար ուժեր կը ներկայացնեն աջակողմեան եւ ձախակողմեան տարրերը եւ այս կամ այն դաշինքին ուժ տալու պարագային, հարկ կ'ըլլայ անվերջ բանակցութիւններ կատարել որոշում մը տալու համար։ Պավիէրականը, Ժողովրդայինը Կեդրոնի երկրորդ կուսակցութիւն մըն է որ Պավարիոյ կաթոլիկ ժողովուրդը կը ներկայացնէ։ Հոս ալ կը տեսնուի այն երեւոյթը՝ ինչ երեւոյթ որ գոյութիւն ունի Կեդրոնի կուսակցութեան մէջ։ Դալով տնտեսական (Վիրթշաֆթս) կուսակցութեան, ան միջակորեաբար դասակարգին կուսակցութիւն է՝ բաղկացած ընդհանրապէս պզտիկ կալուածատէրերէ եւ արհեստաւորներէ, որոնք իրենց դասակարգի մասնաւոր շահերը կը հետապնդեն միայն։ Անկէ զատ պարունակելով թէ՛ աջակողմեան եւ թէ ձախակողմեան տարրեր, մեծ տագնապներու առթին իր անդամները դժուարաւ կը համաձայնին իրարու հետ՝ դաշինքի մը կազմութեան համար։

Կը տեսնուի ուրեմն որ այսօրուան Ռայխսթակը ընկերային աններդաշնակ ուժերու հաւաքոյթ մըն է, ուր հակոտնեայ շահերը ներկայացուած են գրեթէ հաւասարապէս։ Նախ փորձուեցաւ ձախակողմեան, գլխաւորաբար Սոցիալ-Դէմոկրատներու կրթնած կառավարութիւն մը կազմել, բայց քաղքենի կուսակցութեանց ընդդիմութեան պատճառաւ, անկարելի եղաւ։

Նմանապէս ձախողեցաւ չափաւոր տարրերէ բաղկացած կուսակցութեանց միացումով դաշինք մը կազմելու փորձը։ Միակ ելքն էր ուրեմն, աջակողմեան տարրերու կոչում ընել ինչ որ Սոցիալ-Դէմոկրատներու անանկութիւնը կը նշանակէ։

Արդ՝ կուսակցութիւն մը որ 1918ի յեղափոխութենէն ի վեր նպաստած է ժողովուրդին հանրապետական դաստիարակութեան միապետութիւնը տապալելէ ետք եւ ինքզինքը կը նկատէ խոնարհ դասակարգերուն պաշտպանը, պիտի հանդուրժէ՞ այս պարտութեան։ Մօտաւոր ապագան ցոյց պիտի տայ ասիկա։ Առ այժմ իրողութիւն մը կայ մէջտեղը, աջակողմեան կուսակցութիւնները գրաւելով իշխանութիւնը, աւելի կ'ընդլայնեն իրենց տիրապետութեան շրջանակը։

Հիմակուհիմա տնտեսական տագնապը կը գործէ իր աւերը, բայց գերմանացի ժողովուրդը կը նմանի զարերէ ի վեր դաշտերու կեանքը ապրող գիւղացի կայտառ տղամարդուն, որ իր դիմադրական ուժին շնորհիւ, կուրծք կուտայ ամէնէն վտանգաւոր հիւանդութիւններուն անգամ։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ

ՄԱԶԸ ՈՐ ԿԸ ՊԱՐԷ...

Գեղեցիկ է հոգեկան մեծ տագնապներու փոթորկոտ ժամերուն, ներդաշնակ արժանապատուութիւն մը պահպանել գիտնալը։ Գովե՛ստ ուրեմն Իզատօրա Տէօնքանի, արժանի հին հելլէնուհի մը ըլլալու, որ կրնայ խիզախէս այսպէս կոչուիլ, նոյն սրբազան խլրտայի մէջ ծնած ըլլալու ձեւակերպութիւնը ըրած ըլլար։ Ճակատագիրը կրնայ իր պղնձեայ ձեռքը իջեցնել անոր վրայ, կրնայ խլել իրմէ մէկ կամ երկու ամուսին, առաջինը խեղդելով Սէն-ի քաջ սեւ խորխորատներուն մէջ, ու միւսը գինիի կարմիր յորձանքներուն մէջ ընկղմել։ Պիտի խորտակէ Իզատօրայի սիրտը բայց չպիտի կրնայ անշարժութեան մատնել անոր ոտքերը։ Իզատօրա յոյլու համար իր առաջին ամուսինը ու ինքզինքը պաշտպանելու համար երկրորդին կեցերէն, չի դադրիր պարելէ. հոգիի պէս թեթեւ, ան պարեց ամուսնական բագինին շուրջ, պարեց իր թիւ մէկ ամուսինին մահուան անկողնին մօտ, պարեց գերեզմանատան սիւներուն մէջ, պարեց այրիացած, պարեց միշտ, առանց վարձատրութեան ու վճարումի փրոփականտի եւ հաճոյքի համար, հաճելի ըլլալու համար մարդոց ու անգնելու համար պատմութեան։

Աչառականօրէն իր ոտքերը շարժելու վրայ էր Նիսի մէջ, դաշնակահարի մը ընկերակցութեամբ։ Բայց դաշնակահարը, իբրեւ ... մը, իր թեւերուն մէջ առաւ ուրիշ կին մը ու առեւանգեց զայն, արուեստի երկինքներուն մէջ տանելու փառահեութեամբ, բայց առժամանակեայ կերպով անցնելէ վերջ իր անձնական ափարթմանէն։ Իզատօրա սարսափելի տրամութենէ մը գրաւուեցաւ։ Անէն բանի ունայնութեան զգա... գուլթիւնը ունեցաւ։ Ձմեռ... գինքը իր ոսկեծամուկ հագու... որ արեւոտ ամրան պատրան... կը ծածկէր իր գեղեցկութեան... շունը։ Անմխիթար ու վսեմ, զա... հօրինելի որոշում մը տուա... պի ծով երթալու որոշումը ու հ... — ո՛չ ոք կրնայ գիտնալ թէ... կը պատահի — խեղդուի՛...

Լուսնկան կը ձիւնէր վեր... վրայ, ափունքին ու ծովին վր... ու ոսկեղէն կին կ'արծաթազօ... Իզատօրա պարեց կեանքէ իր հր... ժարումը, աշխարհի գեղեցիկ բ... ներուն իր Մաս-բարովը, ... ծաղիկները, պտուղները, ամուս... ները, դաշնակահարները։ Հետ... իր բաբիկամները կը տեսնէին ... քը ու կուլային։ Մնաս բարո՜վ... պատօրա։ Դուն կ'երթա՜ս, ուր... մեռնելու կերթաս այսպէս, ... ռելով քու ներքին երաժշ... թեանց վրայ, փափուկ հեւքե... փոշին։ Ահա՛, կշռական քայլե... կ'իջնես ջուրին մէջ։ Ահա՛, ... կիջնե՛ս գեղեցիկ մա՛հը։ Գեղ... ցի՛կ մահը։ Կատարեալ դիմա... զերով, այնքան յաջող, որ կրն... յիր հրաւիրել հասարակութի... ալ Պայծառ Արուեստ։ Արուեստ... հողին վրայ ու արուեստ ջուր... մէջ, արուեստ կեանքին մէջ, ... արուեստ հոգեւարքի մէջ։ Ա... պիսի անձնասպանութիւն մը ի... կարելէ իր վարձատրէ մեղի ... խարհի բոլոր գոհնեութիւննե... ու մեզի երազնե՛լ կուտայ...։

Ջրհարսութիւնը ա՛յ... կատարուած, տրտում Իզատօ... Տէնքանը թոյլ կուտայ սակա... որ անգլիացի նախկին սպայ մ... ազատէ զինքը։ Անոր հետ տուն ... վերադառնայ, իր անթիւ հետք... ները կը նուիրեն խունկ ու պաշ... տանք աստուածներուն, որպէս ... անձնասպանը ազատէ հարրու...

ՀՐԱ՛ՆՑ

ԱՐՏԱՌՈՑ ՇԻՃՈՒԿ ՄԸ

Աւստրիացի բժիշկ մը, ... պուրկի բժշկական համալսարա... նին դասախօսներէն, Փրոֆ. ... պէրլանտ, գտած է շիճուկ մ... որ ժամանակաւորապէս ամլու... թիւն կուտայ կնոջ։ Շիճուկը ... միասեր առողջութեան, նաև ... սերնդագործութեան կարողու... թեան։ Երակներուն ներարկե... լով, երկու ամսուան ամլութի... կը շնորհէ ենթակային, եւ ... պէս քանի մը անգամ կարելի ... շարունակել։ Փրոֆէսէօրը փո... ձած է իր շիճուկին զօրութի... կենդանիներու վրայ, եւ ... յաջողած։ Շիճուկին անուն ... Օփթօնի Գիւտին հիմքը նոր ... սակայն, երբ ձուարանի մը ... կութիւնը կը ներարկուի ուրի... էգի մը, ամուլ կը դառնայ ... վերջինը։ Այսպէս է, մօտաւո... պէս Sérothérapieին հիմ... այնպէս որ նորութիւն մը ... հակառակ «Շիքակո Թրիպի... թղթակցին պնդումներուն։ Մ... կողմէ այն հարցումին թէ ... օգուտ պիտի ունենայ այս ... տառոց շիճուկը, փրոֆէսէօրը ... պատասխանէ թէ «կարելի ... ըլլայ ժամանակաւորապ... ամլութեան դատապարտել ... այսպէս նուազեցնել եւ ... կացնել ցեղը»։ Այս շիճուկի... գործածութեան եւ ընդհանրա... ման դէմ արգելքներ պիտի ... բուցուին ոչ միայն կրօնակա... պատճառներով, այլ նաեւ ... ղաքական ու պետական, ու ... նաւանդ բժշկական տեսակէտ...

Հայաստանի դպրոց. ... նաւարտները.— 1926—192... տարեշրջանի շրջանաւարտները... գործնական աշխատանքի ... լու համար Հայաստանի Աշխ... տանքի Գործավարութիւնը 32... պաշտօնի խնդրանք ներկայա... ցուցած է, եւ անոնցմէ 257 ... գիի համար գտնուած են ... ծեր Հայաստանի սահմաններ... դուրս, իսկ մնացեալները պիտի ... տեղաւորուին Հայաստանի մէջ...

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէ)

ՄԱԼԱՐԻԱՆ ԿԸ ՆՈՒԱԶԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ Դեկտեմբերի վերջին շաբթուն գումարուած համագումարը, որ կ'ուսումնասիրէր ճահճատենդի դէմ պայքարի վիճակն ու միջոցները, կը հաստատէ թէ մալարիան կը նուազի Հայաստանի մէջ։

Նուազած է ճահճատենդին ... մանկերուն թիւը։ ... մանկերուն գումարն էր 1923ին 3,6 առ հարիւր, 1924ին 2,7 առ հարիւր, 1925ին՝ 1,6 առ հարիւր, 1926ին՝ 0,8 առ հարիւր։

Ճահճատենդի դէմ պայքարող բժշկական մարմիններուն աշխատանքով, ժողովուրդը հետզհետէ ընտելացած է բժշկութեան բարիքներուն, այնպէս որ, 1923ին դիմած են 58 հազար 438 հոգի, 1924ին՝ 70 հազար 490 հոգի, 1925ին՝ 80 հազար 271 հոգի, 1926ին՝ 69 հազար 336 հոգի։

Շարունակական կերպով դարմանումի տակ մնացած են 1923ին 143,689 հոգի, 1924ին 96,031 հոգի, 1925ին՝ 292 հազար 627 հոգի, 1926ին՝ 267 հազար 762 հոգի։

Համագումարը, եղած զեկուցումներէն, կը հետեւցնէ որ ճահճատենդը նուազած է եւ սահմանափակուած՝ այն քաղաքներուն մէջ, ուր առաջ զօրութիւն ունէր (անուշմիք), գիւղերուն ալ, հետեւաբար, ինչպէս ... նուազած են։ Միւս կողմէ բրինձի ցանքերուն վրայ ... արգելքը, ճահիճներու ցամաքեցումը, առողջութեան ... կանոնաւորումը մեծապէս նպաստած են հակաճահճատենդային պայքարին յաջողութեան, եւ բարելաւած՝ Հայաստանի առողջական վիճակը։

Սակայն, համագումարը, ճահճատենդային օճախներու ... եւ նոր բռնկումներու դէմ իբրեւ նախազգուշութիւն, ... թելադրէ շարունակել պայքարը անխնայ եւ չորցնել ճահիճները ամբողջապէս։

Ասկէ զատ, Հայաստանի զանազան գիւղերուն մէջ ճճիներու ... տարածուած է. համագումարը կը թելադրէ այս մասին ալ սկսիլ պայքարի։

Բժշկական բոյսերու մշակութիւն.— Դարաքիլիսայի բժշկական բոյսերու անկատառնը թրջուած ... 2 տեսակներու տարածութիւնը հասցնել 5 տեղ ... Արարատեան դաշտին մէջ պիտի հիմնուի նոր ... մը, ուր պիտի ... միայն բժշկական բոյսեր։

Խաղողագիւտ.— Հայաստանի բժշկական մարմինները կը ... օգտուիլ խաղողի հիւթին բուժիչ յատկութենէն։ Խաղողահիւթը պիտի գործածուի անարիւնութեան դէմ։ Այս տարի պատրաստուած է 13 հազար շիշ խաղողահիւթ։

Դեռ շարժ կայ.— Յունուար 12ին, առտուն կանուխ, Նոր-Բայազիտի մէջ զգացուած են երկրաշարժի ցնցումներ, եւ լսուած են որոտումներ։

Երեւանի յիմարանոցը.— Երեւանի հոգեբուժական հիւանդանոցը 25 մահճակալ ունէր 1923ին, 35 մահճակալ՝ 1927ին, եւ 50 մահճակալ 1925ին։ Կը խորհուի այս տարի 10 մահճակալ եւս աւելցնել։ Իսկ «Ննջամահայ» այն նախագիծերուն կարգին, որոնց մասին գրեց «Յառաջ», ծրագրուած է հոգեբուժարանը դարձնել 100—150 մահճակալով շէնք մը, գիտական վերջին պահանջներու համաձայն։

ԿԼԷՏՍԹԸՆԸ ՀԱՐԷՄ ՈՒՆԷՐ

Անցած տարի անգլիացի Հարիւրապետ Բայլթ գրած էր գիրք մը, որուն մէջ կ'ըսէր թէ Անգլիոյ մեծանուն վարչապետ Ուիլեըմ Կլէտսթընի կեղծաւոր տիպար մըն էր, որ հրապարակով ամէնէն ազնիւ սկզբունքներ կը պաշտպանէր, մինչ ներքին կեանքին մէջ բազմաթիւ կիներու հետ մտերմութիւն հաստատած էր։

Կլէտսթընի տղան՝ Լորտ Կլէտսթըն այս տողերը կարդալով նամակ մը գրեց Հարիւրապետին եւ զայն «ստախօս» ու «վատ» անուանեց՝ յետոյ յաջողեցաւ զայն դուրս վտարել տալ աշխարհիկ ակումբէ մը։ Ասոր վրայ Հարիւրապետ Բայլթ դատ բացաւ որդի Կլէտսթընի դէմ։ Ներկայիս դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Լոնտոնի մէջ։

Դատախազը իր մեղադրանքները փաստելու համար յիշեց բազմաթիւ կիներ, որոնք պետական մեծ մարդուն հոմանուհիները եղած են եւ ծանօթ են բոլորին։ Ասոնց մէջ են միջազգային համբաւ վայելող քանի մը գեղասանուհիներ, ինչպէս Օլկա Նովիքօֆ (ռուս), Լօրա Պէլ, Նափօլէոն Գ-ի բարեկամուհին եւ Տէյ. Լիլի Լանկթրի (անգլիացի), Ցեկին Պրասէն (ֆրանսուհի)։

Հարիւրապետ Բայլթ մէջբերումներ ըրաւ ժամանակակից գրողներու այն գործերէն, որոնց մէջ կ'ըսուի թէ Կլէտսթըն պատուաւոր գրսերեւոյթի տակ, նշանաւոր կնամոլ մը եղած է։

Դատավարութեան երկրորդ օրը դատարանին մէջ կարգ մը միջադէպեր պատահեցան։ Ամէնէն առաջ, Հարիւրապետ Բայլթ, որ իր մեղադրանքներու կարգին ըսած էր նաեւ թէ Կլէտսթըն ապօրէն զաւակ մը ունի, պարտաւորուեցաւ ետ առնել իր այս ամբաստանութիւնը, որովհետեւ խնդրոյ առարկայ Սէսիլ Կլէտսթըն իր ծննդեան օրինական թուղթերը ներկայացուց։

Յետոյ ստիպուեցաւ նոյնպէս ներողութիւն խնդրել որ ամբաստանած էր Ցեկին Լանկթրին, որ այսօր Ցեկին Դէթհ կը կոչուի եւ մեկուսացած կ'ապրի։

Երկար վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ նաեւ ամբաստանողին այն խօսքը — վերագրուած հանգուցեալ Լորտ Միլներին — թէ «Կլէտսթըն ո՛չ մէկ որոշում կրնայ տալ, առանց իր «հարէմ»ին խորհուրդ հարցնելու»։ Իբրեւ թէ Ռուսիոյ եւ Թուրքիոյ հանդէպ իր քաղաքականութիւնը իր հոմանուհիները կը թելադրեն եղեր։ Հարիւրապետ Բայլթ բոլորովին սահմռկեցաւ, երբ վկաներէն հաստատուեցաւ թէ ռուս գեղասանուհի Օլկա Նովիքօֆ գեղեցիկ չէր։

Ցայտնի կ'երեւար որ ամբաստանողը բոլորովին անտեղեակ էր իր ըսածներուն եւ բնաւ չէր ճանչնար այն անձերը, զորս խնդրոյ առարկայ դարձուցած էր։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Տրապիզոնի Հայրենակցական միութեան տարեկան տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Միութիւնը հակառակ իր ջանքերուն եւ կատարած բազմաթիւ դիմումներուն, ունեցած է միայն 45 անդամներ, որոնք կատարած են իրենց պարտականութիւնները։ Այս թիւը Փարիզի մէջ ապրող Տրապիզոնցիներու 100էն 50ը իսկ չի կազմեր, այնպէս միութիւնը կրնար աւելի գործնական աշխատանք կատարել։

Փորձեր եղած են զանազան վայրերու մէջ, մասնաճիւղեր կազմելու, բայց ապարդիւն։ Սակայն շարք մը հայրենակիցներ դիւրացուցած են միութեան զանազան ձեռնարկութիւնները։

Միութեան Հայաստանի գրադարանին համար հանգանակութիւն կատարած եւ իր արդիւնքովը 1220 Ֆր. տրամադրած է շատ մը արժէքաւոր գրքերու գնման։ Այս գրքերը, թւով 127 ժամանակին ղրկուած է Հայաստանի գրադարանին եւ ստացուած է շնորհակալութեան գրութիւն, որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ։ Միութիւնը այս ուղղութեամբ իր աշխատանքները կը շարունակէ տակաւին։

Միութիւնը օգնած է իրեն դիմած Տրապիզոնցի որբերուն 500 ֆրանքով, իբրեւ փոխատուութիւն, աշխատած է զանոնք դարձնել ինքնապահ, գործ եւ աշխատանք հայթայթելով։

Շիրակի աղէտին առթիւ թէեւ միութիւնը առանձին ձեռնարկներ չէ կատարած, բայց բոլոր անդամները չեն զլացած իրենց աջակցութիւնը։

Տարեկան նիւթական հաշուեկշիռը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.— Մուտք.— Նուէրներէ 308 Ֆր., անդամավճարներէ 785 Ֆր.։ Ելք՝ տպագրական 278 Ֆր., փոստ 145 Ֆր. սրահի վարձք՝ 105 Ֆր. ընդհանուր ծախք 33, պատրաստ գումար 30 ֆրանք, գումար 1093 ֆրանք։

Հայաստանի հանրային գրադարանի գրքերու համար հաւաքուած է 1220 Ֆր.։ Գրքեր գնուած են 641 Ֆր.ի իսկ պատրաստ կը մնայ 578 ֆրանք։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՏԷՍԻՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

ՏԷՍԻՆ.— Զարս ամիսէ ի վեր է որ բացուած է Տէսինի դպրոցը 40 չափ երկսեռ մանուկներով։ Բաւական օգտակար եղաւ Օր. Տէր-Ղեւոնդեանը մանուկներու դաստիարակութեան համար առանց սանթիմ ստանալու. Գալաքեան եպիսկ.էն որ խոստացած էր ամսական 500 ֆրանք վճարել։ Օրիորդը անելի մատնուած է, մանաւանդ որ Կաթող. պատրիարքը նամակներուն պատասխան անգամ չի տար։

∴ Հօկի անդամները իրենց պատեանին մէջ կծկուած քաշ կուտան։ Գաղտագողի տունէ տուն կը շարունակեն իրենց ստոր գրպարտութիւնները։ Դեռ անցեալ օր, երբ Ղուկասեանը հարցաքննութեան կը կանչեն Լիօնի ծանօթ դէպքին համար, պատրաստուեր էին հացկերոյթ մը տալու՝ եթէ մարդը բանտարկուէր։ Բայց ափսո՛ս որ քանի մը ժամէն վկան վերադարձաւ ճակատը բաց, եւ ջուրը ինկաւ խնջոյքը։

ԹՈՒՐՔ ԸՆԿԵՐ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովը մերժած էր Սոցեալ Դէմոկրատ կուսակցութեան մը կազմութեան խնդրանքը, զոր կատարած էր հանգուցեալ կոչուած գնդապետ Տօքթ. Րիզա պէյ։ Այս մարդը պատերազմէն առաջ հիմնած էր թուրք ընկերվարական կուսակցութիւն մը, խումբ մը բանուոր անդամներով։ Յետոյ տարակարծութեան մը պատճառով, կարելի չէ եղած վերակազմել։

Նախկին հիմնադիրը յամառութեամբ կը հետապնդէ իր երազը, անպայման արտօնութիւն ստանալու համար։ Ազգ. Ժողովի խնդրագիրներու յանձնաժողովը պատասխանած է թէ քննութեան տակ է իր խնդրագիրը։

Տօքթ. Րիզա պէյ Թուրք թերթերուն յայտարարած է թէ կուսակից ընկերներ ունի, եւ ծրագիրին հրատարակութենէն յետոյ, կը յուսայ թէ, կողմնակիցները աւելի շատնան։ Թուրք խմբագիրի մը դիտողութեան թէ մէկ ընկերվարական երեսփոխան իսկ չկայ Ազգ. Ժողովին մէջ պատասխանած է.

— Վնաս չունի։ Կամաց կամաց...։

ԱՄԷՆԷՆ ԱՂՏՈՏ ՔԱՂԱՔԸ

Վերջերս Հռոմի մէջ գումարուեցաւ անտառային տնտեսութեան միջազգային համաժողովը, ուսումնասիրելու համար գործարաններու ծուխին ազդեցութիւնը բուսական եւ կենդանական աշխարհին վրայ։

Նախագահը, փրոֆ. Սթոքլասա, չեխ անտառային՝ վարժարանէն, յայտարարած է թէ ամբողջ աշխարհի մէջ ամէնէն աղտոտ օդով քաղաքն է Փրակն։ Փրակայի օդը կը պարունակէ հարիւրին 0,0006 — 0,008 ծծմ. փական թթուուտ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Մազերը կարճ, խելքը...— Էշէլ գիւղէն (Ֆրանսա) աղջիկ մը, Փրաքիօ, դեռ 12 տարեկան, անցեալ օր կը ներկայանայ ոստիկանութիւն եւ կը պատմէ թէ գիւղին ճամբուն վրայ, երբ տուն կը դառնար, երկու աւազակներ կը հանդիպին եւ կը պոռան.— Կամ քսակդ կամ մահ։ Յետոյ անտառ կը տանին եւ դանակի սպառնալիքով բազուկէն կը վիրաւորեն եւ կը կտրեն մազերը։ Նոյն միջոցին, հեռուէն կ'երեւի սայլ մը, եւ աւազակները խոյս կուտան։

Այս պատմութեան վրայ, գիւղը ոտքի կ'ելլէ, ամէն մարդ հրացանը առած, ոստիկաններ՝ ձի հեծած, կը մաղեն գիւղին շրջակայքը։ Ո՛չ աւազակ, ո՛չ շուք։ Ոստիկաններուն հրամանատարը, 4 ժամ փնտռտուքէն յոգնած, կը դառնայ եւ աղջկան նոր նոր հարցումներ կ'ընէ։ Աղջիկը շուարած, կը ստիպուի խոստովանիլ թէ սուտ էր պատմութիւնը։ Մայրը թոյլատրած չըլլալով որ մազերը կարէ այս նորոյթին, հնարած էր այս պատմութիւնը, եւ նոյն իսկ, հաւատացնելու համար, ձեռքն ալ վիրաւորած։

Խուլ-համրերը.— Անցեալ օր ոստիկանութիւնը ձերբակալեց վեց մարդ եւ կին մը որոնք Պուլվար Սեպաստոփոլի վրայ նոր գիւտութիւն մը կ'ուսուցանէին։ Ճերմակ թուղթերու վրայ տեսակ մը նշանագիրներ, խորհրդաւոր եւ գաղտնի, որոնցմէ ոստիկանութիւնը բան մը չէ հասկցած։ Ոստիկանութիւնը չի գիտեր նաեւ թէ ի՛նչ ազգութեան կը պատկանին այս գաղտնաւոյցները. անոնք խուլ եւ համր։ Արդեօք Մոնմարթրցի «փիլիսոփանե՞ր», որոնք կ'ուզեն սուտ խուլ ձեւանալով, խնդալ ոստիկաններուն քիթին։ Ոստիկանութիւնը ազատ արձակած է զանոնք բան մը չհասկնալով, թէեւ անոնցմէ մէկը, համր մը, բռունցք շարժած է ոստիկանին դէմ։

Հեծելանիւը քալեր է.— Տէսինէն կը գրեն մեզի թէ բանուոր Մարտիրոս Խաչերեան, գործարանէն վերադարձին, հայկական ճաշարան մը կը մտնէ ջուխտ մը խօսք դարձնելու համար բարեկամներուն հետ, գաւաթ մը սուրճին գլուխը։ Հեծելանիւը կը կեցնէ դրան առջեւ։ Ժամ մը յետոյ երբ դուրս կ'ելլէ, կը տեսնէ որ հեծելանիւը առեր քալեր էր։ Ու լուր կուտայ ոստիկանութեան, որ գտնէ գողը։

Միջազգային գող մը.— Անցի օր ձերբակալուեցաւ «միջազգային» գող մը։ Այս մարդը ունէր այնքան անուն, որքան գրպան, եւ անոնց մէջ՝ զանազան անցագիրներ։ Ամերիկայի մէջ Ճօզէֆ Ճօնսըն, Իտալիոյ մէջ՝ Տավիտ, Գերմանիոյ մէջ Չիքլէր, Ֆրանսայի մէջ Մասոնս։ Անցեալ Մայիս ամսուն, Շիքակոյէն թռցուցած էր մօտ հինգ միլիոն ֆրանք։ Կը ճամբորդէր միջազգային նաւերու մէջ, առաջին կարգով, եւ կը կողոպտէր հարուստ ճամբորդները։ Երբ Փարիզ դրամատունէ մը դարձին, ձերբակալուեցաւ, վրան մեծ դրամ չունէր։ Կը թուի թէ դրամատուներու մէջ կը պահէ իր գանձը։

Անօթութենէ յետոյ.— Լինտա գիւղին մէջ (Ֆրանսա) սպանիացի մը Տըլէ անունով բարեկամուհի մը ունէր։ Սէրը անուշ անուշ կը խօսէր իրենց սիրտին մէջ, բայց... անօթի՞ կը հոտէր իրենց բերանը։ Եւ որոշեցին կողոպտել ծերունի մը, 80 տարեկան Օժէ-Փէշէօն, որուն համար կ'ըսէին թէ չքակուած գուլփին մէջ հին դրամները ծանր կը կշռէին։

Առտու մը հիւր գացին։ Սպանիացին, վերարկու մը ձեռքին, կը մօտենայ ծերունիին, ինչպէս Սպանիոյ մէջ՝... ցուլին։ Կը փաթթէ վերարկուովը ծերունին, կինն ալ կ'առնէ գաւազանը եւ սաստ ծեծածի պէս՝ եօթն անգամ կ'իջեցնէ չիջեցներ, արդէն ծերունին փլած էր։ Սպանիացին չուանով մը խեղդեց եւ վերջացուց։ Եւ վախնալով որ կ'ողջնայ, ոտքերն ու ձեռքերն ալ կապեց։ Յետոյ աւլեցին տունը, «գրամէնը» տարան։

Ոստիկանութեան քիթը հոտ առաւ, երկու օր չանցած՝ ձերբակալեց ոճրագործ սիրահարները։

"ԴՐՕՇԱԿ"

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԹԻՒԸ

Բովանդակութիւն. — Արշ. Օրհասականք (խմբ.).— Թիւերի լեզուն (Թղթ. Երեւանէն).— Կովկասեան Միութեան շուրջ, Ս. Մ.— Ֆրանսայի Ընկերվ. Կուսակցութիւնը, Վ.ազգէն Շուշանեան.— Լոզանի դաշնագիրը եւ Չէսթըր, Սթամպուլ Օյլ, Եաբան.— Թղթակցութիւններ Հայաստանէն. (Մեր երկրի տէրերը, Հայկոմկուսի հերթական խայտառակութիւնը, Մի ձայն Խորհրդային դրախտից, Սալէցկի Վկաստ) Լուրեր Երեւանէն.— Մեր Զոհերը (Տիար Անտոն, Մկրտիչ Յովհաննէսեան, Միքայէլ Խան-Ազեան, Թադեւոս Թադեւոսեան)։ Գրախօսական՝ «Ա. Ահարոնեան, Քրիստափոր Միքայէլեան» Ս. Վ.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԲԱՆԻՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

«Զիթենիներու, նարինջներու եւ որթատունկերու երկիրն է ... նայն ալ առատ էր»։

— Իմ մանէլով վիպասանուհին ... գիրքով ու նայուածքով մը մօրիկ կ'ըներ, յանկարծ ... ։

Իրիկ մը հասցինք Արեւելթ... Ահմադ կ'ըսէր թէ վտանգի փոխերիկը անցած է եւ ... պատ ճամբորդելու ... անցնելով Լոյիս քա... յառաջացանք ու մտանք ... լեռան հովիտին մէջ։ Օրեր ու գիշերներ ճամբորդելէ ... հասանք Բաղդ-Հերման։ Հոն ... մը մնացինք հանգստանալու ... նոր ձիեր գնեց Ահմադ ... լեռներու մէջէն մտանք Եգուբէա ճամբաներու մօտ երբեմն խորաններ հաստատելով կը պառկէինք հանգստանալու եւ հեշտանալու համար։ Ահմադ միշտ «քաղցր տենչ»էն բռնուած էր։ Օրեր ու գիշերներ ճամբորդելէ վերջ, հասանք վայրի երկիր մը որ կը կոչուէր Տրաքոնիտոս։ Ահմադ քաջ աշխարհագէտ էր։ Ընիկա կը ճանչնար նոյնիսկ խորունկ Արաբիան ու խորհրդաւոր Հնդկաստանը։ Ահագին տարածութեամբ տափարակ գետիններէ կ'անցնէինք։ Ես արդէն վարժ ձիաւոր մը, ամազոն մը եղած էի։ Այս կեանքը շատ ախորժելի էր ինծի համար։ Ամէն օր, նոր տեղ մըն էինք։ փառաւոր արկածախնդրութիւն էր։ Երեւակայութիւնս կը լայննար եւ երազանքի ծաղիկներս կ'աճէին այդ անբարեբեր հողերուն վրայ։ Դէպի հիւսիս կ'երթայինք։ Փարփար գետէն անդին փոքր լեռներ ելան մեր դիմացը։ Հանդարտ հանդարտ երբ կիրճէ մը կ'անցնէինք, յանկարծ խումբ մը ձիաւոր աւազակներու յարձակումը կրեցինք։ Օ՜, հոն տեսնելու արժանի էր Ահմադը։ Ձիուն վրայ կ'անցնեցաւ դիւցազնի մը նման, քաշեց կայծակի պէս իր սուրը եւ վարազի պէս խոյացաւ սեւամորթ աւազակապետին վրայ։ Ահաւոր սուսերամարտութիւն մը սկսաւ երկուքին մէջ։ Աւազակապետը վարպետ սուսերամարտիկ էր։ Ահմադի բոլոր յարձակումները ի դերեւ հանեց։ Ահմադի բերնէն փրփուր կ'ելլէր։ Անգամ մը երկուքն ալ ձիերուն սանձերը քաշեցին ու քանի մը քայլ բաժնուեցան իրարմէ եւ Բանկրած երկուքը մէկ իրարու վրայ վազեցին կատաղի աչքերով։ Ձիերը իրարու վրայ, դէմ դիմաց իրենց ետեւի ոտքերուն վրայ կեցած էին։ Ահմադ իր թեւին վրայ թեթեւ վէրք մը ստացաւ։ Երբ աւազակին ձին իյնաւ՝ Ահմադ անհաւատալի արագութեամբ բանեց թշնամիին ձիուն քաշերէն եւ սուրը մխեց աւազակին սրտին։ Անդին չորս զինակիցները գետնի մէջ էին։ Ահմադ սուրաց անոնց կողմը։ Այս որ տեսան, աւազակները սկսան փախչիլ։ Ես կիրճին մէջ կը սպասէի։ Ահմադ առաւ զիս ու սկսանք հալածել փախչողները։ Օ՜, այդ ինչ վայելք էր ինծի համար։ Կ'ուզէի որ երկար տեւէր այդ արշաւը, սակայն Ահմադ շատ շուտ բանեց զիրենք եւ ամէնքն ալ գլխատեց։ Մէկ հատն ալ ինծի յանձնեց որ ես գլխատեմ։ Հարցուցի աւազակին անունն ու երկիրը։ Դաւիթ կը կոչուի եղեր, Յուդայի երկրէն փղշտացի մը, Ազովտոս քաղաքէն։

— Սպաննեցի՞ր, հարցուց Իժմանէլ։

— Սպաննեցի։ Խեղճը շատ տառապեցաւ, որովհետեւ չկրցայ գլխատել զինքը։ Իր մահէն առաջ ըսաւ թէ Եմմաուսի մէջ աղջիկ մը ունի իմ տարիքս եւ ինծի պէս գեղեցիկ։ Օ՜, այդ աղջիկը գտնելու եւ սպաննելու փափաք մը ունեցայ։

Վերջապէս օր մը վերջը Բուբաստ գետէն անցանք աւազակներուն ձիերով եւ հասանք Քեզբոն քաղաքը։ Այս քաղաքը նման էր աղտոտ գերեզմանատան մը։ Բորենիի նման շուներ կային, որոնք սկսան մեր վրայ հաչել, երբ քաղաքին փողոցներէն կ'անցնէինք։ Մուրացկաններու հանդիպեցանք, որոնք աղօթելով ողորմութիւն կը խնդրէին։ Ահմադի զինակիցները բուռ բուռ մետաղէ դրամներ նետեցին։ Մեր ձիերուն ետեւէն կաղ, կոյր, թեւատ մուրիկներ սկսան գալ, աղօթքի ու մաղթանքի մխոցներով։ Շուներն ալ ինկան մեր ետեւէն։ Խայտառակ տեսարան մըն էր։ Ահմադ զայրացաւ ու մեր զինակիցներէն Ասորը քաշեց սուրը եւ ձին ուղղեց անոնց վրայ։ Մուրիկները սարսափահար ծունկի եկան, երեսնին հողին կը քսէին եւ գթութիւն կը ճչային։ Ասոր անոնց գլուխներուն ափ մը մետաղէ դահեկաններ զարկաւ ու վերադարձաւ մեր մօտ։ Մուրիկները կռիւի բռնուեցան։ Իրար կը խեղդէին փոշիին մէջ։ Աս հաճելի էր էր։ Փողոցին ծայրը կեցանք ու սկսանք դիտել։ Քանի մը մարդեր ալ հաւաքուած էին։ Քիչ վերջ մեր ճամբան շարունակեցինք։ Երեկոյ էր։ Հրապարակի նմանող տեղ մը հասանք։ Բազմութիւն եւ ժխոր կար։ Հոգ քաղաքը քիչ մը կենդանացած էր։ Գարշահոտ շուկայ մըն էր։ Կը ծախէին պտուղներ, թռչուններ, խունկեր, անշահ զարդեղէններ ու հասարակ գործեր։

(Շար.) ՆԵԱՆ ՊԻՇԻԿԹԱՇԵԱՆ

լինը, որ դեռ ամիս մը առաջ կազմուած էր, կրկին հրաժարեցաւ՝ ընտրական խնդրի մը առթիւ կառավարական թեկնածուները փոքրամասնութեան մէջ մնացած ըլլալով։ Նոր դահլիճին կազմութիւնը դարձեալ յանձնուեցաւ Ուզունովիչի, որ պիտի աշխատի միացեալ կառավարութիւն մը կազմել։

Պելկրատէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Մակեդոնիոյ քոմիթաճիներուն պետերէն պուլկար զօրավար Փրոցկիով սպաննուած է։

Օտարականներու խուզարկութիւնը

Անցած գիշեր օտարականներու դիւանին ոստիկանական քննիչները խուզարկութիւն կատարեցին 4րդ, 12րդ, 19րդ եւ 20րդ թաղամասերու շատ մը պանդոկներուն եւ այն սրճարաններուն մէջ, ուր օտարականներ կը յաճախեն։ Հարցաքննուեցան 853 հոգի, որոնք հրաւիրուեցան ներկայացնել իրենց ինքնութեան թուղթերը։ Արդիւնքը եղաւ այն, որ 30 հոգի, որոնք կանոնաւոր թուղթեր չունէին, սահմանէն դուրս քշուեցան, երկու հոգի, որոնք նախապէս վտարուած ըլլալով հանդերձ, Ֆրանսա դարձած էին, ձերբակալուեցան, բռնուեցաւ նաեւ մէկ հոգի, որ կեղծ անցագիր ունէր. 17 հոգիի դէմ դատական հետապնդումներ պիտի կատարուին։ Պիտի հետապնդուին նոյնպէս 12 գործատէրեր, որոնք օրինական թուղթ չունեցող օտարականներ կ'աշխատցնէին։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ներկայ տագնապէն ազդուած են նաեւ Փարիզի Օփերա եւ Մատլէն թաղամասերու պերճանքի վաճառատուները։ Րիւ տը լա Փէի մեծ դերձակատուններն ու Րիւ Րուայեալի գլխարկավաճառները ամէնէն շատ տուժողներն են։ Անոնք որ արտասահմանի հետ գործ կ'ընէին, ներկայիս՝ Ֆրանքի կայունացումին հետեւանքով՝ սկսած են քիչ շատ գործ ընել դարձեալ. իսկ Ֆրանսացի յաճախորդ ունեցողները մեծ վնասներու ենթարկուած են։ Տուներ կան, որ առաջ 45 բանուոր կ'աշխատցնէին, իսկ հիմա հազիւ չորս հոգիի համար գործ ունին։ Գործի համար դիմողներուն կը պատասխանուի որ 15 օր վերջ կրկին հանդիպին։

Մատլէնի քովնտի փողոցներուն գլխարկավաճառներէն շատեր խանութները փակած են, եւ հետեւեալ վերատառութեամբ ազդեր փակցուցած են. «Վաճառատունս փակուած է. Ապրիլին կը վերաբացուի»։

Մուշտակագործներն ալ շատ տուժած են։ Գրեթէ գործ չեն ըներ ամիսներէ ի վեր։ Սակայն վերջին օրերս գործերը քիչ մը բացուած են եւ յոյսեր կը ներշնչեն։ Ֆօպուր Մօնմարթրի մուշտակի վաճառատան մը մէջ բանուորներուն օրականը 40էն 30ի, բանուորուհիներունն ալ 30էն 25ի զեղչուած է։

Նոյն անգործութիւնը գոհարավաճառներուն քով։ Րիւ տը լա Փէի մեծ տուները շատ քիչ գործ ըրած են եւ գործարաններու եղած ապսպրանքները ջնջած են։ Մարգարիտի վաճառականներն ալ երկու ամիս նեղուած են, սակայն Րիւ Լաֆայէթի մարգարտավաճառ մը կ'ըսէ թէ անենէ մը ի վեր գործերը բացուած են արդէն։

Գրեթէ վերոյիշեալ բոլոր ճիւղերուն մէջ գործերը հետզհետէ կը բացուին։ Ասոր պատճառը ֆրանքին որոշ սակի մը վրայ կայունացումն է։ Այս պարագան վստահութիւն կուտայ արտասահմանի յաճախորդներուն, որոնք բաւ առաջնոյն սկսած են ապսպրանքներ տալ։

Թատրոնները եւս տագնապի ենթարկուած են։ Ամէնէն շատ տուժողները եղած են Օփէրայի եւ Մատլէնի մօտը գտնուողները, մասնաւորաբար Միշօտիէր եւ Քափիւսին։ Թատրոն մը որ տագնապէն առաջ օրական 10.000 ֆրանքի մուտք կ'ունենար, հիմա 3000 միայն կ'ունենայ։ Ուրիշ մը իր յաճախորդներուն 100էն 40ը կորսնցուցած է։ Շատ մը թատրոններ 100էն 50 կորուստ ունեցած են։ Եւ որովհետեւ շատ ծախք ունին, թատրոնի տնօրէնները չեն ուզեր զեղչել իրենց գիները։ Առաջ օտարներն է որ սուղ տեղերը կը գնէին, հիմա շատեր մեկնած են, Ֆրանսացիներն ալ աւելի ժողովրդական տեղեր կը նստին։

Մեծ պուլվառներու ճաշարանները շատ չեն վնասուած, հազիւ 100էն 10ը։ Իսկ մեծ սրճարաններու յաճախորդները պակսած են եւ շատ մը աշխատաւորներ դուրս ձգուած։

∴ Թաղապետական խորհրդական Լուի Ժիլիս Սէնի քաղաքապետութեան առաջարկեց որ գործազուրկներու զաւակները ձրի ճաշ տրուի դպրոցէն, իսկ լիսէները յաճախողներէն վարձք չառնուի, մինչեւ գործազրկութեան տագնապին վերջանալը։

∴ Սթարա-Զակորայէն (Պուլկարիա) կը գրեն թէ Ֆրանսայի գործազրկութեան առթիւ, շատեր որ աշխատանքի պայմանագիր եւ մուտքի արտօնագիր ունէին, այժմ չեն ուզեր մեկնիլ։

Պոլշեւիկները պատերազմի կը պատրաստուին

Խորհրդային Միութեան պատերազմական գործավար Վորոշիլով օդանաւորդութեան եւ քիմիական արտադրութեանց համառուս կազմակերպութեանց համաժողովին մէջ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ միջազգային կացութիւնը կը պահանջէ պատերազմական դրութեան վրայ դնել ամբողջ Ռուսիան։ Ցիշելէ յետոյ Լէնինի այն խօսքը թէ պատերազմը անխուսափելի է անորոշ թուականի մը, պոլշեւիկ գործավարը շարունակեց.

—Պատերազմի վտանգը աւելի թանձրացեալ ձեւ մը կը ներկայացնէ։ Բազմաթիւ իրողութիւններ ցոյց կուտան թէ անգլիական աշխարհակալութիւնը յարձակում մը կը պատրաստէ Լեհաստանի եւ Պալթեան երկիրներու միջոցաւ։ Եթէ միջոցներ չառնենք ամէն անակնկալի դէմ, անմիտներ պիտի ըլլայինք։

Վորոշիլով յայտնեց նաեւ թէ ներկայ ռուս բանակը շատ տկար է, կէս միլիոնէն քիչ մը աւելի, ու եզրակացուց թէ «Զինուորական մեծ պահեստներ պէտք է ստեղծենք, վայրկեանը հասնելուն օգտագործելու համար»։

Պարսիկ դահլիճը հրաժարեցաւ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ պարսիկ դահլիճը հրաժարեցաւ։ Պատճառն է պարսիկ կառավարութեան եւ անգլօ-պարսիկ քարիւղի ընկերութեան միջեւ վերջերս փոխանակուած թղթակցութիւնը, եւ այն պարագան թէ պարսիկ կառավարութիւնը չյաջողեցաւ առեւտրական դաշնագիր կնքել Ռուսիոյ հետ։ Անկախներու կուսակցութիւնը միացաւ ընդդիմադիրներուն հետ, դահլիճը տապալելու համար։

Անձրեւի ուռական մը Անգլիոյ վրայ

Քանի մը օր առաջ ահաւոր ուրական մը արշաւեց Սկովտիոյ, Իրլանտայի եւ ամբողջ Հիւսիսային Անգլիոյ վրայ։ Ուրականը կը սուրար ժամը 150 քիլոմէթր արագութեամբ, աւլելով փողոցներու կառքերը եւ տանիքներու ծխնելոյզները։ Բազմաթիւ տուներ կործանեցան։ Տան մը ծխնելոյզը չորրորդ յարկէն ինկաւ բանուորական խրճիթի մը վրայ՝ քանդելով զայն։ Միայն Սկովտիոյ մէջ մեռնողներու թիւն է երեսուն հոգի. ծանրապէս վիրաւորուեցան մօտ. երեք հարիւր հոգի։ Փլած տուներու տակէն հանուեցան բազմաթիւ վիրաւորներ։ Գլազգոյի Ուիլսըն փողոցին մէջ տան մը տանիքը տապալեցաւ, երեք յարկերն ալ փլան եւ հրդեհ ծագեցաւ։ Վեց հոգի կորսուած են նոյն տան մէջ։ Ուրիշ բազմաթիւ տուներէ նոյնպէս հրդեհներ ծագեցան։ Վնասները ահագին են։ Ճամբաները դեռ կը մնան գոցուած՝ արմատախիլ ծառերով։ Կատաղի հովը կեցուց էտինպուրկէն մեկնող շոգեկառքը։ Հեռագրական հաղորդակցութիւնները ժամերով ընդհատուեցան։ Քաղաքին մէջ թրամուէյներ տապալեցան։ Տըպլինի մէջ ծխնելոյզ մը ինկաւ հիւանդանոցի մը տանիքին վրայ, սարսափի մատնելով իրենց անկողիններուն գամուած հիւանդները։ Ամէն կողմ պատկերները ջարդուփշուր եղան։ Փողոցի լապտերները բոլորն ալ թռան փոթորիկէն եւ ձողերը կիսովին հալած մոմերու պէս ծռած մնացին։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կիրակի օր լաւ յաղթանակ մը տարաւ Մօնթարժիի տեղական խումբին դէմ, 1ի դէմ 6 նշանակէտով։ Մօնթարժիի խումբը կառ. տը Լիօնէն եւ առաւօտեան ճեպընթացով Մօնթարժի հասաւ, ուր դիմաւորուեցաւ տեղացի Հայերուն կողմէ, որոնք թիւով 10-15 հոգի, ոգեւորուած էին իմանալով մեր այցելութիւնը։

Առաջին կիսախաղին՝ հովը որ նպաստաւոր էր Ֆրանսացիներուն, վերջացաւ 1-1 արդիւնքով։ Բ. կիսախաղին մերինները սկսան մերթ ընդ մերթ տիրապետել խաղին եւ իրենց կարճ ու կոկիկ «փաս»երով յաջողեցան երկու նշանակէտ եւս շահիլ։ Ֆրանսացիները թէեւ մարմնապէս զօրաւոր էին, բայց մեր տղայոց ճկուն եւ արագ շարժումներուն միշտ տեղի տալով, սկսան պաշտպանողական խաղի մը, որուն վրայ չորրորդ եւ հինգերորդ նշանակէտներ եկան աւելցնել մեր «սքոր»ը։ Խաղը վերջանալու հինգ վայրկեան մնացած մերինները վեցերորդ եւ վերջին նշանակէտ մըն ալ շահեցան եւ վաղվերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ։

ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ՊՕՂՈՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մօնթրէօյ 30 Յունուար 1927

Հ. Յ. Դ. Կարտանի ենթակոմիտէին հանգանակութեան ցանկը։

Մ. Կարապետեան, Ա. Գազանճեան, Ա. Մարաշլեան, Յ. Մարտիրոսեան, Ն. Աստոյեան 100ական ֆրանք. Գոմքի Քարեսիրաց Միութիւն 300 ֆրանք. Լ. եւ Յ. Գայաճանեան եղբարք, Մ. եւ Ա. Արսլանեան եղբարք, Հիպոյեան եղբարք 100ական ֆրանք. Քոփոեան եղբարք 80 ֆրանք. Ա. Աստուրեան 70 ֆրանք. Լ. Գոսոյեան 60 ֆրանք, Խ. Արզումանեան, Գ. Գոստիկեան, Ն. Խրոյեան, Խ. Տէր Նազարէթեան, Մ. Խաչատուրեան, Ա. Ճաթինեան, Ս. Աբրահամեան, Գ. Պարոնեան, Ե. Գայսէրլեան, Ս. Եկաւեան, Գ. Գալֆաեան, Բ. Հիպոյեան, Մ. Տէր Գէորգեան, Թ. Թովմասեան, Կ. Աբրահամեան, Գ. Անտոնեան, Գ. Յովսէփեան 50ական ֆրանք. Կարապ. Վարդանեան, Յ. Ստեփանեան 40ական ֆրանք. Յովհ. Չէրչեան, Յակ. Սարգիսեան 35ական ֆր., Աղ. Կոնյոեան, Ղ. Վարդանեան, Հ. Ղուկասեան, Ա. Նաւոեան, Ռմի, Ն. Յովհաննէսեան, Յ. Տօնիկեան, Ս. Յակոբեան 30ական ֆր., Յ. Պոլոյեան, Մ. Շահինեան, Գ. Եղիկեան, Մ. Գամպուրեան, Կ. Ստեփանեան 27ական ֆր., Ս. Թեւանեան, Տ. Յօնականեան, Ն. Մանուէլեան, Գ. Գէորգեան, Լ. Կիւլէզեան, Հ. Ղուկասեան, Խ. Մաճալեան, Յ. Յովմաճեան, Յ. Սահակեան, Մ. Սարգիսեան, Յ. Բրուտեան, Գ. Այվազեան 25ական ֆրանք։

Ս. Մնակեան, Տ. Լանկոյեան, Մ. Խուպոյեան, Ա. Մաթոյեան, Ռմի, Խ. Գրիգորեան, Հ. Պէշթալեան, Յ. Գուլազեան, Գ. Տօնապետեան, Գ. Սահակեան, Ե. Մեսրոպեան, Կ. Գարայտաեան, Ռ. Մերուկեան, Ս. Սիրականեան, Յ. Փափազեան, Մ. Սահակեան, Յ. Աբրահամեան, Գ. Միլոյեան, Ա. Յովակիմեան, Մ. Աստուրեան, Ղ. Խաչիկեան, Յ. Տէոէեան, Վ. Յուսուֆեան, Ս. Պէքարեան, Հ. Փարսամեան 20ական ֆրանք, Զ. Քէնտէրեան, Հ. Ստեփանեան, Ն. Շաշվաթեան, Ս. Միլտոնեան, Ս. Աւետիսեան 15ական ֆրանք, Թ. Տողրամաճեան 10 ֆրանք, Ն. Գալայճեան 3 ֆրանք, Խ. Փանիկեան 15, Ե. Պէրպէրեան 15, Յ. Սրապեան 12, Բ. Քէօսէլէճեան, Ս. Ղազարեան, Մ. Մէյթէլեան, Թ. Փոյաճեան, Հ. Սերոբեան, Թ. Յովհաննէսեան, Գ. Փարսամեան, Կ. Գասպարեան Գ. Գասպարեան, Ն. Պէզազեան, Ա. Բիւլաքեան, Ե. Դինոեան, Գ. Թովմասեան, Ռմի, Ա. Կոստանեան, Լ. Գասպարեան, Կ. Պլունկեան, Կ. Փալաճեան, Կ. Մանուկեան, Յ. Տէկիրմէնճեան 10ական ֆրանք, Ն. Պարզամեան, Մ. Քամալեան, Խ. Յովհաննէսեան, Կ. Յովհաննէսեան, Գ. Թովմասեան, Վ. Պէրպէրեան 5ական ֆրանք, (չորս ամսու երախայ մը) Վ. Գազանճեան 2 ֆրանք, գումար 3850 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 26 Յունուար)։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 3 փետր., Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Յար. Ֆրէնկեան կը ներկայացնէ Փօլ Ժէրալտիի Aimerն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը, Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկեր Մ.։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայ գաւառի Հայրենակցական Միութեան Ա. Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ 5 Փետրուար ժամը 9ին, Րիւ Բասըլէթիւ 76 սրճարանի ներքնասենեակը, դասախօս Գ. Ա. Գէորգեան, կը հրաւիրուին Խարբերդի նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները։

Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան հասցէն է Mr. S. Pogharian 34 Rue Villroy, Lyon.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակցական Միութեան ժողովը 6 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, թիւ 63 Րիւ տը Լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկագիր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսաբնակ հայրենակիցներուն, որ նիւթապէս եւ բարոյապէս մասնակցին Միութեան։

Հասցէ՝ 1 Rue du Saule, Marseille.

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ տան վարչութիւնը հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ, այն բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ անհատներուն, որոնք ընդառաջ երթալով իր կոչին (տե՛ս «Յառաջ» 20 Յունուար) անհատապէս եւ հաւաքապէս նուէրներ ղրկած են։

Ընկեր Սրբս Ղէնէվիզեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը, Այրի Տիկին ԷԼԳԻՍ ՂԷՆԷՎԻԶԵԱՆ՝ որ իր մահկանացուն կնքեց Պոլսոյ մէջ Յունուար 17ին.

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒԹ

ՍԷԿՐ. Խ. Ս.— Ստացանք 70 Ֆրանք։ Ղրկած ենք։ Կը պարտիք 6 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Եղեգի.— 10 Ֆր.։

ԼԱԼՕՇՏ ԼԷ ՄՕՐ, Մ.— Ստացանք 35 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Պատ. Միութ.— Ստացած ենք 350 Ֆրանք։

ՄԱՐԹԻՔ, Խ. Ա.— Ստացանք 45 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Հ.— Ստացանք 1 տոլար։

ՊԷԼԿՐԱՏ, Ս. Մ.— Ստացանք 400 Ֆրանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Յունուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Օսթերլին,	L. St.	123	14
Տօլար,	Dollar	25	30
Մարք (ոսկի)	100 Mark	602	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	75
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Տրախմի »	Drachme	33	25
Լիր »	» Lire	109	25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	60
Զուից. »	Frc. Suisse	488	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	70
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	70	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		2950	—
» II »		1850	—
» III »		1610	—
Ռումելի երկթղ. Lots turcs		155	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ED...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

2 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 250 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՈՐՈ՞ՆՔ 40 ՖՐԱՆՔ ՊԻՏԻ ՎՃԱՐԵՆ ԵՒ Ի՞ՆՉՊԷՍ

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

«Յառաջ»ի երէկուան թիւին մէջ, խիստ ստոյգ եւ վաւերական աղբիւրէ մը քաղելով, հաղորդեցինք թէ Նոր հրահանգի մը համաձայն, բոլոր աշխատաւորները ինքնութեան թուղթի համար միայն 40 ֆրանք պիտի վճարեն: Այս մասին մանրամասնութիւններ ստանալու համար դիմեցինք Սէն Նահանգի Ոստիկանական ցեռչութեան, եւ հետեւեալ խօսակցութիւնը ունեցանք Օտարականներու դիւանին պետին հետ.—

— *Ճի՞շդ է թէ Ներքին նախարարութիւնը նոր հրահանգով մը բացատրած է Travailleur Salarié բառին իմաստը:*

— *Բացարձակապէս ճիշդ: Յունուար 15ին Ներքին Նախարարութիւնը 31 Դեկտ. 1926 թուակիր շրջաբերական մը ղրկեց՝ ուղղուած բոլոր Նահանգապետներուն* (Préfets), *որով ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին մասին կարգ մը լրացուցիչ բացատրութիւններ կուտայ եւ ի մէջ այլոց կը սահմանէ նաեւ* Trvailleur Salarié*ի իմաստը, համաձայնութեամբ միւս երկու նախարարութեանց՝ Աշխատանքի եւ Երկրագործութեան: Ինչպէս գիտէք, նախորդ օրէնքներուն համաձայն* Travailleur Salarié *կը նկատուէին միայն այն բանուորները, որոնք 1917էն առաջ Ֆրանսա մտած էին, մասնաւոր պայմանագրութեամբ եւ* Sauf Conduit*ով: Այս ձեւով, միացեալ բոլոր աշխատաւորները չէին կրնար օգտուիլ քառասուն ֆրանքի զեղչեալ սակէն: Ներքին նախարարութեան նոր հրահանգին համաձայն, օրէնքին այս խիստ տրամադրութիւնը բոլորովին մեղմացած է եւ Նահանգապետներուն իրաւասութիւն տրուած է* ի պաշտօնէ Salarié նկատել այն բոլոր բանուորներն ու պաշտօնեաները, որոնք ժամը 1.50, օրը *(8 ժամուան աշխատանքի համար)* 60, ամիսը 1500 եւ տարին 18,000 ֆրանքէն աւելի չեն շահիր:

«Անա թէ ի՞նչ վկայաթուղթ պէտք է ներկայացնել պաշտօնեայ պաշտօնատան, 40 ֆրանքի սակէն օգտուելու համար.

— Անոնք որ նոր եկած են եւ ինքնութեան թուղթը առաջին անգամ ըլլալով պիտի ստանան, պէտք է ներկայացնեն աշխատանքի վկայագիր մը, վաւերացուած Աշխատանքի Նախարարութենէն: *Իսկ անոնք որ արդէն ինքնութեան թուղթ ունին եւ նորոգելու համար պիտի դիմեն, պէտք է ներկայացնեն իրենց աշխատած տեղի գործատէրէն* (patron) *առնուած վկայագիր մը, —որուն մէջ յիշուած պիտի ըլլայ իրենց շահած գումարը.—պարտապէս վաւերացուած պատկանեալ ոստիկանատունէն* (Commissariat de Police)*: Գործատէրերը վկայագիրները կուտան իրենց անձնական պատասխանատուութեան տակ: Սխալ կամ կեղծ վկայագիր տուողները ըստ օրէնքի կը պատժուին: Ոստիկանութիւնը իր կողմէն քննութիւն կը կատարէ այս մասին, ի պահանջել հարկին:*

— Աշխատաւորներու ընտանեկան պարագաներն ալ պիտի օգտուի՞ն զեղչեալ սակէն:

— Այո՛: Զեղչեալ սակէն օգտուելու իրաւունք ունեցող բոլոր աշխատաւորներու կիները, անչափահաս զաւակները եւ հայրն ու մայրը եւս քառասուն ֆրանք կը վճարեն, պայմանաւ որ անգործ ըլլան եւ խնդրոյ առարկայ աշխատաւորը հոգայ իրենց ապրուստը: Այս պարագան ալ պէտք է հաստատել համոզիչ վկայաթուղթերով:

—Այս նոր հրահանգը ո՞ր թուականէն գործադրելի է: Այն վարձու աշխատաւորները, որոնք 3 Օգոստոս 1926էն ի վեր ինքնութեան թուղթի համար 375 ֆրանք վճարած են, իրաւունք պիտի ունենա՞ն 40էն միացեալ մասը ետ պահանջելու:

— Օրէնքը գործադրելի է Յունուարի սկիզբէն: 1926 Օգոստոս 3էն մինչեւ 1927 Յունուար 1 բոլորին համար միատեսակ սակ նշանակուած էր, 375 ֆրանք: Հետեւաբար այդ թուականներուն վճարուած գումարները կարելի չէ ետ պահանջել: Ասիկա պիտի նմանէր այն բանին որ մարդ մը հինգ ամիս առաջ կօշիկ մը գնած է 150 ֆրանքի, այսօր նոյն կօշիկը 50 ֆր. կ'արժէ, հետեւաբար պիտի ուզէր կօշկակարէն ետ պահանջել 100 ֆրանքը...

— Նոր հրահանգին մէջ ուրիշ ի՞նչ փոփոխութիւններ կան:

— Ուսանողներուն համար նախկին տրամադրութիւնը փոխուած է: Զեղչեալ սակէն պիտի օգտուին միայն այն աշակերտներն ու ուսանողները, որոնք միջնակարգ կամ բարձրագոյն վարժարանի մը մէջ արձանագրուած են եւ գիտական, գրական կամ համալսարանական դասընթացներու կը հետեւին: Արհեստի կամ առեւտուրի պատրաստող վարժարաններուն ուսանողները 375 ֆրանք պիտի վճարեն:

— Ինքնութեան թուղթերը ո՞ւր եւ երբ պէտք է փոխել:

— Բոլոր անոնք, որոնց ինքնութեան թուղթի պայմանաժամը կը լրանայ 1926ի վերջը, պէտք է նորոգեն մինչեւ Մարտ 31: Հին տետրակները չպիտի փոխուին, միայն վրան համապատասխան նոր դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի: Պէտք է ներկայանալ թաղային այն ոստիկանութեանց, որոնց մասին նախապէս յայտարարուած է: Միասին պէտք է տանիլ երեք լուսանկար:

— Նոր հրահանգին համաձայն որո՞նք ձրի ինքնութեան թուղթ պիտի կրնան ստանալ:

— Ֆրանս. բանակին մէջ ծառայած կամաւորները եւ այրիները: Այս վերջինները չքաւորութեան վկայագիր պէտք է ստանան իրենց բնակավայրի քաղաքապետութենէն: Նոր հրահանգին մէջ կ'ըսուի թէ արտաքին Նախարարութեան յանձնարարութեամբ մասնաւոր ներողութիւն պիտի ըլլայ հայ եւ ռուս գաղթականներուն:

ԾԱՆՕԹ.— Օրուան լուրերու առատութեան պատճառով Խմբագրականը յետաձգուած է այսօր:

ՄԱՄՈՒԼ

"ՍՈՒՍ-ՓՈՒՍ" ԳՈՐԾԵՐ

«Երեւան» քանի մը անգամ է որ մասնաւոր խմբագրականներով կը պահանջէ «Խորհրդային Հայաստանի» վերադարձնել Մելքոնեան նուէրը:

Կիրակի օր, նոր խմբագրականի մը մէջ, դիտել կուտայ.

«Բարեգործականը Թրքոթի վերածեց իր դրամագլուխը, այսինքն իր ունեցած չունեցածը թաղեց անգլիական բանկի մթին նկուղներում մինչեւ ի կատարած աշխարհի:

«...Բամկավար թերթերը, իւրաքանչիւր օր դաշնակների աւած՝ «լրծունքոտ» շողոքորթութիւններ են շռայլում խորհրդային միութեան եւ խորհրդային Հայաստանի հասցէին:

«Այս ամէնը կարելի էր առել յամենայն դէպս ո՛չ «Թրքոթի վերածելու» առթիւ, որովհետեւ հայկական կապիտալը «Թրքոթի վերածել» անգլիական բանկում—բացայայտ անվստահութեան քուէ է խորհրդային Հայաստանին:

«Մենք պահանջում ենք, որ Մելքոնեան նուիրատուութեան խնդիրը տնօրինուի ո՛չ թէ «սուս ու փուս», վարագոյրի ետեւում, այլ բարձրաձայն, հրապարակօրէն:

«Մենք պահանջում ենք, որ ռամկավարները հրապարակօրէն ճանաչեն մեր տեսակէտի արդարութիւնը, իսկ այնուհետեւ իրանց գործն է կամ ձայնակցել մեզ եւ նոյն պահանջները առաջ մղել Բարեգործականի Ազատիչ Համբոեան դպրոցն անցած «քաղաքագէտների» հանդէպ, կամ բարձրաձայն խոստովանել, որ չեն կարող տիրոջ խօսքից անցնել, որ իրենց հոգին յօժար է, իսկ գրիչը տկար...:»

Դաշնակէն կը հաղորդեն թէ Պ. Կ. Մելքոնեան, որ որոշ մաս ունէր իր եղբօր հարստութեան բաշխման գործին մէջ, հրաժարած է այդ իրաւունքէն, իբրեւ արդիւնք նոր բանակցութեանց: Որով նուէրին ամբողջ մատակարարութիւնը կ'անցնի Բարեգործականին, աւելի ճիշդ՝ անոր Եգիպտոսի «էմէքտար»նեւրուն ձեռքը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին մարդահամարի մը համաձայն, 1927 Յուլիսին Մ. Նահանգներու բնակչութիւնը պիտի ըլլայ մօտաւորապէս 118.628.000 հոգի, ինչ որ կը նշանակէ 12 միլիոն 917,380 հոգիի աւելում 1920ի վրայ:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Մասնաւոր նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ, Պաղեստինի մէջ գտնուող հայ գաղթականները անգործութեան հետեւանքով սաստիկ թշուառութեան մատնուած են, եւ այդ պատճառով կը հեռանան դէպի Մարսիլիա, Պէյրութ եւ այլուր:

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ԱՒԵՏԱՐԱՆԸ

Ցիսուսի մասին, ինչպէս անցեալ օր գրեցինք, Իտալիոյ մէկ քաղաքին մէջ գտնուած էր յունարէն լեզուով կենսագրական մը: Նոր տեղեկութիւններ կ'աւելցնեն թէ գրողն է Ցովսէփ անունով Երուսաղէմի մէկ եպիսկոպոսը, որ կ'ապրէր Բ. դարուն: Այս աւետարանը կը խօսի կարգ մը հերետիկոսութիւններու մասին, որոնք կը վերաբերին Քրիստոսի աստուածայայտնութեան եւ յարութեան խնդիրներուն:

Աւետարանին վաւերականութեան մասին կասկածներ յայտնուած ըլլալով, մասնագէտներ քննութիւն կը կատարեն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽԱՂԱՂԱՍԷՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

«Քօթիտիէն»ի մասնաւոր թղթակիցը, որ այս միջոցին պտոյտներ կը կատարէ Թուրքիոյ մէջ, երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ: Թղթակիցին հարցումներուն պատասխանելով, գործավարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— Մենք երկու դաշնագիր ունինք Ռուսիոյ հետ, որոնք երբեք գաղտնի չեն, մէկը՝ այն որ Մոսկուայի մէջ կնքուեցաւ 1921ին եւ միւսը՝ Փարիզինը, 1925ին: Կրնամ երկուքին ալ բնագիրները ցուցնել ձեզի: Երկուքն ալ ֆրանսերէն խմբագրուած են, հետեւաբար ո՛ր եւ է տարակոյս չի կրնար միալ անոնց ճշգրիտ իմաստի մասին, ինչպէս կրնար ըլլալ եթէ օտար բնագրէ մը ֆրանսերէնի թարգմանուած ըլլային: Ինչե՛ր չըսին և կը գրեն մեր յարաբերութեանց մասին: Մինչեւ անգամ ասիական խմբակցութեան մը խօսքը ըրին: Խորհրդային Միութիւնը եւ մենք հողային երկար եւ հասարակաց սահմանագլուխ մը ունինք, բացայայտ է որ երկուքս ալ պարտաւոր էինք դիւանագիտական թուղթով մը ամրապնդել այդ սահմանագլուխին ապահովութիւնը, եւ պատճառ չկայ որ այդ քայլը ո՛ր և է մէկուն դէմ ուղղուած համարուի: Խորհրդային Միութեան եւ մեր յարաբերութիւնները հետեւանք են իրերու բնական ընթացքին: Մեր ամուր բարեկամութիւնը Ռուսիոյ հետ եւ կնքուած դաշնագիրները երբեք արգելք չեն որ բնականոն յարաբերութիւններ ունենանք միւս ազգերուն հետ: Մենք բոլորովին ազատ ենք եւ կրնանք միեւնոյն տեսակի դաշնագիրներ կնքել ուրիշ պետութեանց հետ, միշտ խաղաղութիւնը աւելի ամրապնդելու առաջադրութեամբ: Այդ նոյն մտահոգութեամբ էր որ բարեացակամ չէզոքութեան դաշնագիր մը կնքեցինք Պարսկաստանի հետ, 1926 Ապրիլ 22ին, մեր արեւելեան սահմանները ապահովելու համար, ինչպէս անկէ առաջ, 1921ին, տեսակ մը զինակցութիւն կնքեր էինք Աֆղանիստանի հետ: Երբ ձեր տան դրան վրայ ապահովութեան կղպանք մը կը դնէք, արդա՞ր է որ ձեր դրացիները իրենց դէմ ուղղուած սպառնալիք մը նկատեն այդ պաշտպանութեան պարզ միջոցը: Այսօրուան Թուրքիան այնքան պէտք ունի խաղաղութեան, աւելի քան 13 տարուան անընդհատ պատերազմներէ յետոյ, որ իր կառավարութեանց գլխաւոր հոգերէն մէկն է ամէն կարելի միջոցներով ամրապնդել իր արտաքին ապահովութիւնը: Պուլկարիոյ հետ, մենք փակեցինք անցեալի հաշիւները, 1925ին ստորագրուած դաշնագրով մը, ուր նախատեսուած է թէ բանակցութիւններ պիտի կատարուին իրաւարարական դաշնագիր մը կնքելու համար, որպէսզի յառաջիկային ո՛ր եւ է վէճ չծագի երկու երկիրներու միջեւ: Ցուկօ Սլավիոյ հետ ունինք բարեկամական դաշնագիր մը, իսկ Յունաստանի հետ վերջերս յաջողութեամբ փակեցինք անցեալ մը որ ծանրօրէն կը ճնշէր երկու երկիրներու յարաբերութեանց վրայ: Իտալիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները բացարձակապէս բնականոն են եւ բարեկամական: Մինչեւ այսօր, ես ո՛ր եւ է թշնամական արտայայտութիւն չեմ տեսած Իտալիոյ կողմէ: Գերմանիոյ հետ ալ ունինք դաշնագիր մը եւ վերջերս ստորագրեցինք առեւտրական պայմանագիր մը: Անգլիոյ հետ, մեր յարաբերութիւնները դարձած են բնականոն եւ նոյնիսկ բարեկամական, Մուսուլի վէճին կարգադրութենէն ի վեր: Անգլիոյ եւ Իրաքի հետ կնքուած դաշնագիրը կ'ընդունի մեր թուրք-իրաքեան սահմանագլուխին անձեռնմխելիութիւնը: Ազգերու Դաշնակցութեան հանդէպ մենք չունինք թշնամական դիրք:

Գործազրկութեան տագնապը

Թերթերը կը հաղորդեն թէ այսօր երիտասարդ անգործներու պատուիրակութիւն մը պիտի ներկայանայ Աշխատանքի Նախարարութեան, կտրուկ դարման մը խնդրելու համար:

∴ Սէնտիքաներու Միութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, գործազրկութիւնը սաստկացած է հիւսուածեղէնի բոլոր ճիւղերուն մէջ: Բոլորովին անգործներու թիւը երթալով կ'աճի, այնպէս որ այժմ տասնեակ հազարներով կը համրուի, իսկ մասնակի անգործներուն թիւը առնուազն 100էն 75ի հասած է: Կարելի է ըսել թէ մասնակի անգործները ընդհանրապէս շաբաթը չորս, երկու եւ նոյն իսկ երեք օր միայն կ'աշխատին: Ամէնէն աւելի ազդուած ճիւղերն են բուրդի, մետաքսի, կտաւի եւ շղարշի գործերը:

∴ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգին մէջ (Մարսէյլ) 20.000 կը հաշուէն գործազրկութեան ենթարկուած ընտանիքներու թիւը: Սէնտիքային տեղեկագիրը դիտել կուտայ թէ կառավարութիւնը տակաւին ձեռնարկած չէ հանրօգուտ շինութեանց եւ ուրիշ գործերու, եւ միայն նպաստը 3-6 ֆրանքէն բարձրացուցած է 6-12 ֆրանքի: Անգործութիւնը մասնաւորապէս սուր է խմորեղէնի, շաքարի, մորթի եւ կաշիի, կարուձեւի եւ տպագրական գործերու մէջ:

Նոր՛ն խառնակիչ "Հօկ,,ը

Աթէնքէն կը գրեն թէ Հօկը նոր բարենիշ մըն ալ շահած է խառնակչութեան մէջ: Ամերիկայի Հայ Կարմիր Խաչը քանի մը հակ հագուստ ղրկած էր Աթէնքի հայ գաղթականներուն համար: Ցիքսի մէջ բաշխումին պահուն, Հօկի դատարկա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՎԱՏՆՈՒՄ - ԶԵՂԾՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային մամուլը կը շարունակէ հրատարակել վատնումներու եւ զեղծումներու փաստեր: Այդ ախտը արդէն դարձած է «կենցաղային երեւոյթ» խորհրդային «պետհիմնարկութիւններու» մէջ: Ահա քանի մը թիւեր, զորս կը քաղենք «Իզվէստիա»յի 26 Յունուարի համարէն:

Համաձայն դատախազութեան տուած պաշտօնական տեղեկութիւններուն, 1926 տարուան ընթացքին հետեւեալ քանակով զեղծումներ երեւան հանուած են *միայն* Խորհրդ. Ռուսաստանի (որ մէկ մասն է Խորհրդ. Միութեան) պետական հիմնարկութիւններուն մէջ.—Յունուար 5702, Փետրուար՝ 6096, Մարտ՝ 5377, Ապրիլ՝ 6531, Մայիս՝ 5689, Յունիս՝ 5410, Յուլիս՝ 5549, Օգոստոս՝ 5041, Սեպտեմբեր՝ 5331, Հոկտեմբեր՝ 4506, ընդամէնը 10 ամսուայ ընթացքին՝ 55,161 զեղծում-վատնում:

Վատնումներու գումարը նոյն ժամանակամիջոցին եղած է.—Յունուար 2,993,059 րուբլի, Փետրուար՝ 3.126.614 րուբ., Մարտ՝ 2,768,162 ր., Ապրիլ՝ 3.211,009 ր., Մայիս՝ 2,849,114 ր., Յունիս՝ 2.494,543 ր., Հոկտեմբեր՝1,762.675 րուբլի. ընդամէնը եօթը ամսուայ ընթացքին՝ 19,205.176 ր., կամ մօտ 250 միլիոն ֆրանք:

Ինչպէս կը տեսնուի, զեղծում վատնումը խորհրդային պետական հիմնարկութիւններու մէջ ստացած է տեսակ մը ընկերային օրէնքի բնոյթ եւ ամսէ ամիս կը կրկնուի, գրեթէ միեւնոյն թիւով: Ասոր կ'ըսեն «խորհրդային շինարարութիւն»:

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը, բոլոր առեւտրական տնօրէնութեանց հաղորդեց իր այն որոշումը, որով Թուրք եւ օտար ընկերութիւնները կը պարտաւորուին Թուրքերէնը գործածել իրենց գործառնութիւններուն մէջ:

Եթէ ընկերութիւնները ունին այնպիսի գործակալներ եւ յանձնորդներ որոնք Թուրքերէն չեն գիտեր, կրնան ուրիշ լեզուով թղթակցիլ անոնց հետ. միայն թէ օտար լեզուով բռնուած տետրակները օրինական ուժ չունին եւ միշտ Թուրքերէն արձանագրութիւնն է որ հիմ պիտի նկատուի:

ՖԱՇԻՍՏՆԵՐԸ ՊԱՏԺՈՒԱԾ

Փարիզի պատժական ատեանը երկու ամիս բանտարկութեան եւ 200 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Ֆրանսայի ֆաշիստներու պետերէն Ժօրժ Վալուան, մէկ ամիս եւ 100 ֆր. տուգանքի՝ անոր ընկերը եւ 15 օրուան՝ երրորդ մը: Ասոնք Նոյեմբեր 11ին յարձակեցան արքայական «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի վրայ, զէնք արձակեցին, ապակիներ եւ սեղաններ ջարդուփշուր ըրին եւն.

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ տպած է իր հայերէն արմատական բառարանին 10րդ պրակն ալ որ կըսկսի *բալախ* բառէն եւ կը վերջանայ *բարբառ* բառով՝ մինչեւ 100 էջ: Երկու պրակ եւս տպելով պիտի վերջանայ Բ. տառը, ինչպէս եւ Ա. հատորը:

ՍԱՄՍՈՆԻ նահանգային ժողովը որոշած է մինչեւ Օգոստոս անպայման վերցնել կիներու քողերը, *չարշաֆ*ները, այրերուն դուրսի գօտիները, *չարշաֆ*ները, *գըպգա*ները եւ *փօթուր*ները:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կրթական գործավարը չէ ընդունած Պոլսոյ Թուրք երաժշտանոցին տնօրէնութեան խնդրանքը, որով փափաք կը յայտնուէր չջնջել երաժշտանոցէն Թուրք երաժշտութիւնը, կամ գոնէ Թրքական սազը:

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
ԱԿԱՆԱՏԵՍՆԵՐՈՒ ՎԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ

«Դրօշակ»ի փետրուարի թիւէն մասնաւոր թղթակցութիւններէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, առանց խորհրդածութեան.—

Հայաստանից ես հարցնում, 2—3 տարի է, որ հեռացել եմ այնտեղից ու հարկէ միշտ հետաքրքրւում եմ եկող-գնացողից։ Չգիտեմ, ի՞նչ գրեմ, որովհետեւ գրելուց երկար պիտի գրել, իսկ, այդ հնարաւոր չէ։ Մի քանի խօսքով կոմսոմոլ, Չէկա, կոմիսար, Աշոտ Յովհաննիսեան, Մռաւեան Դաշնակցութիւն, Ահարոնեան, Վրացեան, Խատիսեան, անառակութիւն, ապահարզաններ, լրտեսութիւն, Ամէնքի գիշերներ եւն. եւն.։

Ահա գծագիր Հայաստանում տեղի ունեցող շինարարական աշխատանքը, որի մասին գրում եւ խօսում են ու հարկէ, Շիրվանզադէները եւ Սաֆրաստեանները ճոխ սեղաններ տեսնելուց եւ բոլշեւիկեան հիւրասիրութիւնը վայելելուց յետոյ ստիպուած են լինում գովել — հացը կուրացնում է մարդկանց, բայց...

Բայց ահա մի քանի նմոյշներ. Դիլիջանի շրջանում մի ընտանիքի 15-16 տարեկան զաւակը շարունակ լրտեսում է տանը եւ ընտանեկան զրոյցների մասին զեկուցում Չէկային ու վերջոյ, Չէկան ձերբակալում է ընտանիքի միակ աշխատաւոր ձեռքը, լրտես պատանու մեծ եղբօրը եւ վեց ամիս բանտ նստեցնում։ Նոր-Բայազիտի մի գիւղում կոմբջիջը թոյլ է տուել քոյր ու եղբօր կենակցել, իբրեւ ամուսիններ։ Շիրակի շրջանում (մինչեւ երկրաշարժ), եկեղեցում մի կիրակի, պատարագի ժամանակ կոմսոմոլները հաւաքւած՝ իրենց առաջն են գցում 8-10 էշ եւ ուժով հրելով եկեղեցուց ներս են քշում։ Ո՞ւր մասին գրեմ, ահա մեր շինարարութիւնը։

Գրում ես, թէ Շիրակի աղէտը խոր վիշտ է պատճառել բոլորիդ։ Չեմ կասկածում։ Բայց երեւակայիր, այդ վիշտը ես չտեսայ Հայաստանի մի քանի կոմիսարների երեսին, որոնք աղէտի օրը եկել էին Թիֆլիս իբր թէ գործով։ Նրանց գիշերային խրախճանքները, քէֆերն ու շռայլութիւնները ցոյց չտւեն թէ նրանց էլ վիշտ է պատճառել։ Աղէտի առաջին օրերին, երբ լսեցինք, թէ մի քանի ընտանիքներ են գալիս, գնացինք կայարան տեսնելու եւ մանրամասնութիւններն իմանալու։ Երեւակայիր, ո՞ւմ հանդիպեցի. Դի ծնողներին։ Հարց ու փորձ անելիս խեղճ ծերունին չորս կողմը սարսափած նայելով մրմնջաց. «Աստծոյ անէծքն էր, որ թափւեց մեր գլխին»։ «Ինչո՞ւ, հայրիկ», հարցրի ես։ «Բալա՛ս, ասաց նա՝ դարձեալ շուրջը նայելով, էլ՝ սրբապղծութիւն, անաստուածութիւն եւ անարդարութիւն չէր մնացել, որ չկատարէին էս անիծեալները, լաւ եղաւ, որ քանդւեցին, եամա՛ն, եամա՛ն, խորովեցինք դրանց ձեռքին»։ Նրա ասելով ժողովրդի յոյսը Ամերիկացիների վրա է, որոնց ներկայացուցիչները աշխատում են աւերւած շրջաններում։

Վրաստանում տեղի են ունենում ձերբակալութիւններ եւ գնդակահարութիւններ։ Ժողովուրդը մինչեւ օրս դեռ սարսափի տակ է։ Բաւական է մի փոքրիկ կասկած — իսկոյն դէպի բանտ եւ այնտեղից՝ Ռուսաստանի խորքերը։ Երբեմն էլ բանտարկեալը ոտով-ձեռքով կորչում է։ Ծնողներին ասում են, թէ գիշերը փախել է...

Վրացիները հայ լակէյների նման չեն, որոնք շարժւում են Մոսկուայի հրամանով։ Նրանք ունեն իրենց ազգային ուրոյն քաղաքականութիւնը, որը վերջերս պարզւեց մի քանի խնդիրների ժամանակ։ Ադրբէջանը աւելի խորոխ է, որովհետեւ թիկունքում Քէմալն է կանգնած. Ղարաբաղում, Բագւում, Գանձակում, Նախիջեւանում, Նուխիում եւ այլուր, ուր թրքութիւն կայ, վխտում են տաճկական սպաները, պաշտօնեաները, տաճկական յատուկ գործակալները, իբրեւ առեւտրականներ եւայլն։ Նրանք կանոնաւոր կերպով ուսումնասիրում են Կովկասը եւ նրա հաղորդակցութիւնները, կայանները, կամուրջները, երկաթուղիները։ Այդ զգում են բոլշեւիկները, մանաւանդ Հայերը. բայց ոչինչ չեն կարողանում անել, որովհետեւ Մոսկւան չի հետաքրքրւում դրանով եւ Կովկասից, առանձնապէս, հայ բոլշեւիկներից գնացած գիմում — թղթերը մնում են խալիչի տակ։

* *

Հակառակ բոլշեւիկների հերքումներին, Երեւանի բանտում շարունակում են մնալ բազմաթիւ քաղաքական բանտարկեալներ — շատ գիւղացիականներ, յիսունից աւելի «դաշնակ»ներ, տասնի չափ հայ սոցիալ-դեմոկրատ մէնշեւիկները։ Դրանցից մօտ 10 հոգուն Չէկան ուզում էր դատի տալ քրէական յանցանքների ամբաստանութեամբ. շատ աշխատեց, բայց նիւթ չկարողացաւ գտնել, իսկ անբաւարար նիւթերով դատ անելը անյարմար նկատեց. «Խուշոյեանի դատի» պատճառած այլուագը դեռ բերաններին է...

Բանտարկեալները, խորհրդային իշխանութեան 9րդ տարեդարձի առթիւ, նորից հացադուլ յայտարարեցին, որ տեւեց 6 օր եւ դադարեց միայն այն ժամանակ, երբ Արտ. Կարինեանը եւ Լ. Վարդապետեանը «կոմունիստական ազնիւ խօսք» տուին մինչեւ 15 օր դրութիւնը պարզել։ Արդէն անցել է 8 օր, բայց դեռ ոչ մի «պարզ» բան չկայ։

Վերջերս, Ջուլֆայում, թուրք մաքսանենգների ձեռքով սպանւել է Չէկայի կոմենդանտ Նիկոլա Գրիգորեանը։ Այդ լուրը այստեղ բաւական իրարանցում առաջ բերեց եւ նիւթ մատակարարեց զանազան պրովոկացիաների։ Սպանութեան աշխատում են տալ քաղաքական բնոյթ։

Կոմունիստները շարունակում են ապրել ջղայնացած։ Հայերն այժմ զբաղւած են ներքին թայֆայական վէճերով։ Թիֆլիսի հայ կոմունիստների խմբակը աշխատում է իր ազդեցութիւնը տարածել եւ՝ այստեղի կոմունիստների վրայ։ Այստեղից առաջարկութիւն կայ Աշոտ Յովհաննիսեանին տանել Թիֆլիս, իբրեւ կոմունիստական համալսարանի տեսուչ, իսկ նրա փոխարէն, Հայկոմկուսի քարտուղարի պաշտօնով, բերել Ս. Կասեանին։ Հայաստանում, ընդհանրապէս, գերիշխող է հանդիսանում Գանձակեցիների խմբակը, եւ որովհետեւ Կասեանն էլ Գանձակեցի է, կարծում են, որ այս ծրագիրը կը յաջողւի։

Մի բան էլ գրեմ, ու մի լաւ ծիծաղէք. Երբ Շիրակի երկրաշարժից յետոյ այստեղ հեռագիր եկաւ, թէ Պօղոս փաշա Նուպարը ինչ որ գումար է նւիրել, կոմունիստների մէջ ահագին վիլուկ ընկաւ. անյարմար էին համարում, որ մի փաշա իրենց փող է ուղարկում։ «Խորհրդ. Հայաստան»ի խմբագրատունը բուռն վէճ առաջացաւ. ի՞նչ անել, լուրի մէջ դնե՞լ «փաշա» տիտղոսը, թէ բաւականանալ միայն «քաղաքացի» տիտղոսով։ Չկարողանալով համաձայնութեան գալ՝ հեռախօսով դիմեցին Մռաւեանին, եւ սա կարգադրեց լուրի վերնագրի մէջ, որը շարւում է խոշոր տառերով, դնել «քաղաքացի», իսկ բուն լուրի մէջ գրել «Պօղոս փաշա Նուպար». այդպէս էլ արին...

ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ

ՄԻԱՄԻՏ ՋՈՇ ՄԸ

Դեղագործ ընկեր մը պատմեց հետեւեալ սրտաճմլիկ դէպքը.

— Այս առտու կեդրոնական նամակատան առջեւ կը պտտէի. գիշերը փողոցը մնացածի երեւոյթով, ցուրտէն դեղնած եւ յայտնապէս անօթի գեղեցիկ պատանի մը (հազիւ 15—16 տարեկան) մօտեցաւ եւ օգնութիւն խնդրեց։ Հայ էր։ Անգործ։ Մէկ քանի անգամ առաջնորդարան այցելած եւ գրեթէ վռնտուած էր։ Հիւանդ կ'երեւէր, բժիշկ բարեկամի մը քննել տուի, դեռ նոր սիֆիլիս առած էր։ Հարցափորձեցի։ Ահա իր մանկամիտ խոստովանութիւնը։ Երկար թափառելէ յետոյ գիշերը, փողոցի մը անկիւնը յոգնած կը նստի եւ կը սկսի մրափել։ Ողորմած կին մը, անտէր ու լքուած այս տղուն գեղեցկութենէն տարուած, իբրեւ թէ գութով, խղճահար, կ'արթնցնէ զայն. քնքշութիւն, բարեսրտութիւն կ'արտայայտէ. ու կը տանի իր սենեակը։ Ի հարկէ տաք թէյ կուտայ, կը խնամէ, յետոյ կ'առնէ իր քովիկը ու կը պառկին։ Այս տարօրինակ, տխուր եւ թունոտ շունչով նւան կը խաբէ փոքրիկ եւ անփորձ Ադամիկը, ու տղան իբրեւ գին հիւրասիրութեան, կը վճարէ նաեւ սիֆիլիս կոչուած ահաւոր եւ անպատիւ հիւանդութիւնը։»

Դարչելի հիւանդութենէն վարակուած. անգործ ու թշուառ այս պատանեակը համբերէն պիտի հասնի, լուսաւոր կամ մթին փողոցներու մէջ պտտցնելով իր խեղճութեան հետ կնոջ մը գութէն եւ խղճահարութենէն ստացած հիւանդութիւնը։ «Եւ ի՞նչ սիրուն տղայ, բարի ու ամչկոտ» գուցէ որբ մը Յունաստանէն կամ Սուրիայէն։ Ու բարեկամս՝ դառնօրէն եւ իրաւամբ կը գանգատէր թէ չունէր հացէ մը որ ցոյց տար այդ տղուն։ Մարսէյլի մէջ հացէ մը չունենա՞լ հոս է ողբերգութիւնը։ Հապա ինչո՞ւ համար են մատուռ, հովիւ, Վարչական խորհուրդ։ Եւ սա պատասխանատուութիւնները. «Ընտրութեանց պէտք չկայ», «Ազգերինին» կը յառաջդիմէ, առաջնորդարանը ամսական 9—10000 ֆրանք ելմուտ կ'ունենայ. Հապա ո՞ր օրուան համար, ո՛ր աղայի մօտ եւ ի՞նչպիսի խղճով կը պահուի ֆրանսական կառավարութեան կողմէ միայն ու միայն խեղճ գաղթականներուն տրուած 75 հազար ֆրանքը Մարսէյլի մէջ։ Ինչո՞ւ խաբել ժողովուրդը թէ ազգային իշխանութիւն ունինք, երբ այդ իշխանութիւնը այնքան ապիկար է որ չի կրնար փրկել անտիրական որբ մը կամ զայն փորձութեան մղելէ յետոյ չի կրնար խնամել։

Հարցեր են ասոնք, առանց պատասխանի։ Կրնայի այս շարքէն յիշել դեռ տասնեակ մը դէպքեր, մէկը միւսէն սրտաճմլիկ, եւ սակայն կը խնայեմ։ Այս գաղութին մէջ թշուառութիւն կայ, հիւանդներ ունինք, որոնց կեանքի թելը կը բարակնայ խեղճութեան ու նիւթական կարիքներու մէջ։ Գործազուրկներ ալ այս բոլորին վրայ, որոնք անյոյս կը թափառին (թէեւ քիչ)։ Ու այս ծանրակշիռ կացութեան մէջ, Մարսէյլի մատուռը իր առաջնորդարանի շրջափակով չինական պարսպի մըն է, «ուր ձմեռը ոտք չի դնում», իսկ պորտաբոյծներ կը շաղակրատեն, գիտակցօրէն արգելք հանդիսանալով գաղութի կազմակերպութեան ամէն մէկ փորձի։

Շ.Ա.ՀԱՐՈՒՆԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 23 Յունուար

Օգնութեան գործը.— Կաթողիկոսը դեռ չմեկնած, Շիրակի աղէտեալներուն անմիջական օգնութիւն հասցնելու համար կազմեց Հանգանակիչ Կեդր. Յանձնախումբ մը, հրաւիրելով Լիբանանի Գաւառ. Ժողովի Դիւանը, բողոքական եւ կաթոլիկ յարանուանութիւններէն ներկայացուցիչներ եւ ուրիշ հայրենակիցներ։

Հանգանակիչ Յանձնախումբը նոյն նպատակին համար տուաւ երկու ներկայացում, Յիսուեան Հայրերը տուին երեկոյթ մը մասնաւորապար օտարներու համար եւ միեւնոյն ատեն սկսաւ հանգանակութիւնը թէ կայանին եւ թէ քաղաքին մէջ։

Գոհունակութեան արժանի պարագայ մը, — որ ինչպէս ամէն տեղ, նոյնպէս եւ հոս երեւան եկաւ, — որբերու սրտաբուխ մասնակցութիւնն է օգնութեան գործին։ Այս հանգանակութեան ընթացքին տեսնուեցաւ որ համեստ ընտանիքներ, որբեր, հաւաքոյթի մը մէջ, խանդավառութեան մէջ ընցին կամաւոր նուիրատուութիւն, նոր ըրին իրենց աղէտահար արենակիցներուն։ Այս ձեւով բաւական կոկիկ գումար մը հաւաքուեցաւ «Նոր Փիւնիկ»ի միջոցաւ։

Նոյնպէս երեւան եկաւ ուրիշ պարագայ մը, — հարուստներու եւ մասնաւորապար Հօկի անդամներու մլասութիւնը։ Տօքթ. Մելքոնեան, որ տարիներէ ի վեր կը գործէ իբրեւ ազգային ներկայացուցիչ, տուաւ միայն 10 սուրիական դահեկան։ Նախկին գործիչ Տամատեանը, որ ամսական կը ստանայ 120 եգ. ոսկի, տուաւ 20 սուրիական միայն։ Եւ դեռ շատեր այսպէս։

Հաւաքուած գումարը արդիւնք պէտք է նկատել առհասարակ համեստ մարդերու հայրենասիրութեան։

Ցարդ հանգանակուած է հետեւեալը. — Վրանաքաղաք՝ 85.777.50 սուր. դահեկան. քաղաք՝ 97,328 սուր. դահեկան եւ 34 օսմանեան ոսկի։ Գումար՝ 180,105.50 սուր. դահեկան եւ 34 օսմ. ոսկի։

Ներկայացման եւ Յիսուեան Հայրերու երեկոյթի հաշիւները դեռ չեն վերջացած։ Ուրաքանչիւրէն կը նախատեսուի 200 սուր. ոսկի։

Կաթողիկոսի մեկնումը. — Հանգանակիչ Յանձնախումբը կազմելէն յետոյ կաթողիկոսը մեկնեցաւ Հալէպ, հոն հաստատուելու համար։

Համաձայն քաղած տեղեկութիւններուս, կաթողիկոսը չուզեր այլ եւս բնակիլ այն տունին մէջ, ուր դաւադիր գնդակով սպաննուեցաւ ողբացեալ Վահան Վարդապետեան։ Կաթողիկոսը կ'ուզէ նաեւ հեռու մնալ կուսակցական վէճերէ։ Իրեն փոխանորդ է նշանակած է Տոհմունի վրդ.ը, որ պիտի նախագահէ Գաւառ. Ժողովի նիստերուն։

Չենք հաւկնար թէ կաթողիկոսը ինչպէս կրնայ հաշտեցնել իր մեկնումը՝ իր վրայ ծանրացող պարտականութիւններուն հետ։ Եւ դեռ աւելին, կաթողիկոսը անձամբ պէտք էր հետապնդէր ոճրագործներու խմբակը որ համարձակեցաւ իր տունին մէջ մարդ սպաննել, չահագործելով ուրիշներու խոհեմութիւնը։

Մարդահամարը. — Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ամիսներ առաջ այս կողմերը այցելեց պատուիրակութիւն մը, մասնաւոր պաշտօնով։

Պատուիրակութիւնը պաշտօն ունէր քննելու Լաթաքիա-Քէսապ-Սուէտիա շրջանը, հոն տեղափոխելու համար Պէյրութէն մաս մը Հայեր։

Կառավարական շրջանակները այս մտադրութիւնը բացարձակ գաղտնի կը պահեն ու թէեւ պատուիրակութեան քննութեան արդիւնքը դեռ յայտնի չէ մեզ, բայց տեղական իշխանութիւնը արդէն սկսած է մարդահամարի վրանաքաղաքին մէջ եւ շուտով կը սկսի քաղաքին մէջ ալ։

Մարդահամարի ընթացքին արձանագրողներուն կուտան հետեւեալ հարցերը.—

Անուն, մականուն, ծննդավայրը, տարիքը, ընտանիքի անդամներուն թիւը, ինչ գործով զբաղիլը, գործէն գոհ ըլլալը, եւայլն։

Այս հարցերէն կը պարզուի որ նոր վայրերը պիտի փոխադրեն այն գաղթականները, որոնք գործ չունին կամ դժգոհ են իրենց գործերէն։

Այս մասին եղած նոր կարգադրութիւններու մասին կը գրեմ յետագային։

Ազգ. վարժարանի նոր շէնքին բացումը.— Ամիսներ առաջ Ազգ. վարժարանի հոգաբարձութիւնը ձեռնարկած էր շէնքի մը շինութեան աղջկանց բաժնին վրայ, մանկապարտէզի մանուկները փրկելու համար խոնաւ սենեակներէն, ուր կը մնային տարիներէ ի վեր։

Այս ամսուան սկիզբը շէնքը աւարտած էր արդէն եւ անցեալ կիրակի կատարուեցաւ բացման հանդէսը։

Առաւօտեան ժամը 10ին դըպրոցին բակը լեցուած էր խուռն բազմութիւն մը, մօտ 600 հոգի։

Նոր շէնքին ճակատը լիբանանեան եւ ֆրանսական դրօշակներուն մէջտեղը կը ծածանէր հայկական եռագոյնը։ Հանդէսը բացաւ հոգաբարձութեան ատենապետ Տօքթ. Վարդապետեան «Մեր Հայրենիք»ով։ Խօսեցան վարժարանի անունէն Պ. Վարդան Գէորգեան եւ Պատր. տեղապահ Ճանսըզեան վարդապետ, որ վեր առաւ Ազգ. վարժարաններու դերը այլասերման դէմ, շեշտեց առհամային դաստիարակութեան կարեւորութիւնը եւ յետոյ մատնանշելով հայկական դրօշակը ըսաւ.—

«Այս եռագոյնը որ հիմա մեր երկրին մէջ չի ծածանիր այնտեղ նստած բռնապետութեան պատճառաւ, օր մը ապառօրէն պիտի ծածանի մեր հայրենի լեռներուն վրայ։ Ուրեմն մինչեւ այդ օրբազան օրը պահպանենք մեր ազգային դէմքը, չմոռնանք զանազան հովերէ, ուժ տանք մեր դպրոցին, ուժ տանք մեր եկեղեցիին»։

Վարդապետը իր խօսքերը վերջացուց խանդավառ ծափերու մէջ։

Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ նոր շէնքի բանալին։ Աճուրդի ընթացքին երեւան եկաւ պարագայ մը որ արժանի է լուրջ ուշադրութեան։ «Ազատ»ները չմասնակցեցան գրեթէ, ոմանք չէին ալ եկած։ Մասնակցողները բոլորն ալ համեստ արհեստաւորներ էին։ Նոր շէնքի կնքահայր եղաւ շապկագործ ընկեր Արմենակ Դանիէլեանը, նախկին ուսուցիչ մը։

Աճուրդէն գոյացաւ 240 սուրիական ոսկի, որուն մասնակցողները մեծամասնութեամբ դաշնակցական ընկերներ էին։

Ասիկա շատախօս ապացոյց մըն է անոնց, որոնք կը կարծեն թէ մարդ սպաննելով Դաշնակցութիւնը կրնան անգործութեան դատապարտել։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՕՏԱՐՆԵՐԸ

Կիրակի օր Պրատարակ
Երեսփ. Ժողովի մէջ կատար
վիճաբանութիւնները գործ
կութեան եւ օտար բանւոր
մասին։ Պաշտօնաթերթէն
քաղենք ատենախօսներու
բերեալ մասը, աւելի ընդ
կօրէն:
Լըշա (ընկերվ. երեսփոխ
Երբ մեր երկիրը գործազրկ
նէ կը տառապի, անխուսափել
պէտք է խօսինք օտար բանւոր
մասին։ Կատարելապէս կը հ
նանք թէ Ֆրանսա, պատերազ
վերջ, երբ իր բանւորները
լիօրէն նուազած եւ ծնունդ
խիստ տկարացած էին, մեծ
բացաւ իր դուռները աշխատա
ներուն առջեւ այն երկիրներ
որոնց բնակչութիւնը աւել
Պէտք է խոստովանիլ որ ֆ
արդիւնաբերութիւնը պէտք
այս օտար բանւորներուն. ա
յին բանւորութեան բացը գո
համար։ Սակայն այսօր կա
թիւնը բացառիկ է եւ բաց
միջոցներ կը պահանջէ։
1921ին Ֆրանսայի մէջ
000 օտար բանւորներ կային
թուականէն մինչեւ 1926ի
մօտ մէկ միլիոն օտար բանւո
ւելցած է։ Որով ներկայիս
թիւը պէտք է ըլլայ մօտ
լիոն 600,000։
Վարչապետ Պ. Փուանքարէ
— Անկարելի չէ, որովհետեւ
որ մեր հակառակչիքէն կը
սափին։ Սակայն պաշտօնա
թիւն է 1,450,000։
Լըշա (շարունակելով)
1911ին օտար բանւորներու
ւը կէս-միլիոնէն աւելի էր։
օտարները կը պակսին, նոր
ները մեկնողներէն աւելի
Վարչապետը.— Գիտցէք
ասիկա ինքնաբերաբար
կառավարութիւնը այդ
թեամբ որոշ աշխատանք կը
փէ։
Լըշա (շարունակելով)
կրնայ ըլլալ որ կառավարութ
աշխատած ըլլայ։ Սակայն
լոյս տեսնող պաշտօնական
ճակագրութիւնը կ'ըսէ թէ
նոր բանւորներ եկած եւ
մեկնած են։ Կը գտնեմ որ
ներու թիւը, որքան ալ գեղ
ըլլայ, շատ բարձր է։ Գիտեմ
տար բանւորներէն շատեր,
ռակ գործազրկութեան,
գալով կ'աշխատին ածուխի
կաթի հանքերուն ու երկրա
ծութեան մէջ։ Սակայն
համար Աշխատանքի Նախա
կ'արտօնէ անոնց մուտքը։
եւ Ֆրանսացի բանւորներ
հուն համար է որ այս
կէտը կը պաշտպանեմ։
բեւ, ինչո՞ւ համար բանալ
դուռները օտար բանւոր
առջեւ, որոնք գործազրկու
միայն պիտի գտնեն։ Օտար
ւորը Ֆրանսա կուգայ
նպաստ մուրալու, այլ իր
տանքով ապրելու համար
պայմաններուն տակ հոս
թշուառութեան պիտի մատ
եւ նպաստ պիտի պահանջէ
որ պիտի մերժուի իրեն,
որ իրաւունք չպիտի ունի
նպաստ ստանալու։ Իրենց
հերուն համար, պէտք է
րեցնել օտար բանւորներու
սա մուտքը։
Աշխատանքի Նախարար
Ուշագրաւ է օտար բանւոր
խնդիրը, որուն մասին ձեռն
րէն խօսեցաւ Պ. Լըշա։ Այ
գիրը նոր չէ։ Ֆրանսայի մէջ
օտար բանւորներ եղած են։
ին մօտ 500,000 կային
կային մօտ 1,450,000 է
թիւ։

Երեսփոխան Պ. Էվրար.— Ձեր վիճակագրութիւնները ճշգրտական են։ 1925ին կ'ըսէիք թէ Ֆրանսայի մէջ կան 2 միլիոն 650,000 օտարականներ, որոնց 500,000ը իսկական բանուորներ էին։

Աշխատանքի նախարարը.— Ինչ որ ալ ըլլայ, բոլոր այս օտար բանուորները Ֆրանսայի մէջ գործ կը գտնէին, մինչեւ տագնապին սկիզբը։ Նոյնիսկ շարունակ կը պահանջուէր մեզմէ նոր բանուորներ ժողնել։ Ինչ պէտք է ըլլայ այժմ մեր քաղաքականութիւնը։ Առաջ պէտք չէ թոյլ տալ որ Ֆրանսա մտնէ ոեւէ օտարական, որ վարձու աշխատանք կատարելու կուգայ։ Այս ուղղութեամբ հրահանգներ տրուած են։ Վերջերս եկողները այս հրահանգները հաղորդուելէն առաջ ճամբայ ելած էին։ Ապագային եկող չպիտի ըլլայ։ Ինչպէս դիտել կուտար Պ. Լըպա, մարդասիրական խնդիր մըն է այս։ Անոնք Ֆրանսա գալով պիտի տառապին, եւ նպաստ ալ չպիտի կրնան ընդունիլ, որովհետեւ օրինական պահանջները չեն լրացներ։

Վայեան Քուտիւրիյէ (համայնավար).— Հապա՞ քաղաքական յանցաւորները։

Նախագահը.— Կը խնդրեմ, պարոններ, խնդիրները չխառնենք։

Աշխատանքի նախարարը.— Ներքին եւ Աշխատանքի նախարարները միջոցներ ձեռք առած են, եւ օտար բանուորները այսուհետեւ իրենց աշխատանքի պայմանագրութիւնը պէտք է վիզած ընել տան։ Եթէ այս ալ բաւական չըլլայ, անցագիրը պիտի վերահաստատենք։ Կրնա՞նք աւելի բան ընել։ Կրնա՞նք մտածել զրկելու այն օտար բանուորները, զորս նախորդ տարիներու ընթացքին աշխատեցանք մեր երկիրը քաշել։ Եթէ խնդիրը անբաղձալիներուն մասին ըլլայ, այո՛, անշուշտ։ Կարգապահական միջոց մըն է այս (Աղմուկ ծայրայեղ ձախակողմի համայնավարներուն մէջ։)

Անտրէ Մարթի.— Անբաղձալի ըսելով ի՞նչ կը հասկնաք։ Կարի՞քաւորի՛ն թէ Մաշիան։

Պ. Պիրէ (համայնավարներուն կողմ դառնալով).— Անբաղձալիները դո՛ւք էք։

Աշխատանքի նախարարը.— Այս կարգապահական միջոցը յաճախ գործադրուած է, այնպէս որ ամէնքդ ալ գիտէք թէ որոնց դէմ կ'ուղղուի, եւ կառավարութիւնը չպիտի վարանի ապագային ալ գործել այնպէս ինչպէս անցեալին մէջ։ Իսկ երբ խնդիրը բանուորներու մասին է, ստիպուած ենք աւելի թոյլատու գտնուիլ։ Պէտք չէ մոռնանք որ հերթով մը մենք գիրենք Ֆրանսա կանչեցինք իրենց երկրէն։ Աշխատանքի պայմանագրութիւններ ունինք Պելճիքայի, Լեհաստանի, Չեխօսլովաքիոյ եւ Իտալիոյ հետ, պայմանագրութիւններ, որոնք կը ստիպեն մեզ յիշեալ երկիրներու բանուորներուն նայիլ Ֆրանսացիներու պէս, ու նոյնիսկ գործազրկութեան պարագային անոնց ալ տալ նոյն նպաստը։ Ուստի ոչ մէկ բիրտ միջոց կրնանք գործածել անոնց հանդէպ եւ կառավարութիւնը կը զգուշանայ այդպիսի քայլ մը առնելէ։ Ցետոյ, պէտք չէ՞ մտածել նաեւ, որ երբ այս տագնապը անցնի, դարձեալ պիտի ստիպուինք օտար բանուորներ բերել տալ, թէեւ աւելի նուազ թիւով։ Վերջապէս կան օտարներ ալ, որոնք մեզմէ տեսակ մը ապաստանի իրաւունք խնդրած են. անոնց հանդէպ ալ պարտաւորութիւններ ունինք եւ բնաւ մեր միտքէն չենք անցըներ զանոնք զրկել։ Ուրեմն եթէ այս պատճառներով չենք կրնար բռնի միջոցներ ձեռք առնել, գոնէ կրնանք համոզումի դիմել։

«Բնականաբար, երբ բանուոր մը գործազուրկ է, կարելի կ'ըլլայ հասկցնել անոր որ այս կացութիւնը կրնայ շատ երկարիլ իրեն համար, որով եւ իր ճշմարիտ շահը կը պահանջէ հայրենիք վերադառնալ։ Այս առթիւ կ'աշխատինք դիւրութիւններ տալ իրենց։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը դիւրութիւններ առած է երկաթուղիի ընկերութիւններէն անոնց համար, որոնք կ'ուզեն այս խորհուրդին հետեւիլ։ Գործազրկութեան մնացէն ալ դրամ պիտի յատկացուի այս նպատակով։

«Իրաւ է թէ Ֆրանսա աւանդական հիւրընկալութիւն կ'ընծայէ օտարականներուն, սակայն չի կրնար անոնց բացարիկ դիրք շնորհել։ Մանաւորաբար անընդունելի պիտի ըլլար որ գործատէրերը արձակեն Ֆրանսացի բանուորները՝ պահելու համար օտարները։

Ալպէր Ֆուռնիէ.— Այդպէս ընողներ պակաս չեն։

Աշխատանքի նախարարը.— Ես հակառակին համոզուած եմ։ Ընտանողները ըստ օրինի Ֆրանսայի հաստատման կը դատապարտուին, ես չպիտի վարանիմ մեր աշխատանքի քննիչներուն միջոցաւ անոնց յիշեցնել իրենց պարտականութիւնը մեր ազգակիցներուն հանդէպ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

72.— ԻՒԶԷՍ

Իւզէս գիւղաքաղաք մըն է Մարսէյլի հարաւ արեւմտեան կողմը։ 1926ի սկիզբները եկած եւ հաստատուած են մեծ թիւով Հայեր։ Միայն գորգի գործարան մը կայ ուր 200ի մօտ այրեր եւ օրիորդներ կ'աշխատին։ Առաջ կը բանէին օրական 12 ժամ եւ լի ու լի կը բաւէր իրենց ապրուստին։ Գործազրկութիւնը հոս ալ ծայր տուած ըլլալով, շաբաթը միայն 24 ժամ կ'աշխատին։ Ասոնք բոլորն ալ գրեթէ 6 ամիս պայմանաժամով եկած էին։ Այսօր գործազրկութեան պատճառով կ'ուզեն հեռանալ, բայց ու՞ր երթան։ Կը ստանանք «Յառաջ» եւ երբեմն ալ «Դրօշակ»։

Խ. Գ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Փոն տ'Ուպնա.— Գործազրկութեան պատճառաւ քանի մը ամուսնութիւններ յետաձգուեցան, թեկնածուները հոս հոն ցրուեցան գործ ճարելու համար։ Միայն մէկուն ամուսնութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 22ին։

Կը լսենք թէ տեղւոյս քամիշերին զանգատ եղեր է որ ամուսնութեան համար 160—170 ֆրանք վճարելով հանդերձ, իրենց նպատակին չեն հասած։ Մենք կը յորդորենք մեր հայրենակիցները, որ այսպիսի միջոցով, չապառեն իրենց եռանդը, վիրաւորելով անձնուիրաբար ծառայողները։ Թերեւս ամուսնութիւնը շահագործումի աղբիւր դարձած է, կ'ըսեն, սակայն երբեմն ալ, ինթական ծանօթ չըլլալով երկրի օրէնքներուն, անգիտակցաբար աւելորդ ծախսերու կը մատնուին։ Մինչեւ իսկ միայն փաստաբանի 150—200 ֆրանք վճարողներ կան գաւառներու մէջ։ Եւ յաճախ ալ իրենց գործէն ետ չմնալու համար այսպիսի միջոցներու կը դիմեն։

Ազգ. Միութեան հրաժարեալ ատենադպիրը, հաշիւները ատենապետին յանձնած պահուն, աչքի կը զարնուի, դիւանի, գոյքերու, եւ 12 ամսուայ թղթատարի, պաշտօնեաններու ծախքերը որու քանակը, հարիւր ինը ֆրանքը չանցնիր։ Յիշեալը երկրորդ անգամ ըլլալով վերջնական հրաժարականը տուած է, որովհետեւ բաւական սուղ նստած է իրեն այդ պաշտօնը։

Ազգ. Միութեան վերընտրութեան մասին, առ այժմ բան մը չենք ըսեր, միայն կարողութիւն կը մաղթենք, եւ կը յուսանք թէ այս կազմին մէջ նոր մտնող անդամներէն մէկ երկուքը, հետզհետէ իրենց վարմունքը կը յարմարցնեն իրենց պաշտօնին։

Արեւելք Հայրենակցական Միութիւնը տեղ մը վարձած է որ ժամադրավայր մը պիտի դառնայ։

Մանուկեան

ՇԻՐԱԿԸ ԵՒ ՊՈՒԼՂԱՐԱՀԱՅԵՐԸ

Պուլկարիոյ զանազան հայաբնակ քաղաքներուն մէջ, Շիրակի աղէտեալներուն օգնութեան համար կազմակերպուած հանգանակութիւնները մօտ են վերջանալու։ Բացի Ֆիլիպէէն, Ռուսճուգէն եւ Պուրկազէն, միւս քաղաքները իրենց հանգանակութեան արդիւնքը ղրկած են արդէն Հանգանակիչ Կեդրոնական Յանձնախումբին, որ մինչեւ հիմա ստացած է հետեւեալ գումարները.— Սոֆիա 118,000 լէվա, Վառնա 80,000, Սլիվէն 24,013, Լոմ 18,812, Շումէն 14,334, Նովա Զակորա 13,700, Փլէվնա 7210, Սթ. Զակորա 7800, Բաթնալառ 3650, Պարիսավիրա 3310, Թաթար-Փազարճըգ 3000, Սլիվէնկրատ 2940, «Արաքս» խումբի միջոցով 15,000, գումար՝ 321,769 լէվա։

ՌՈՒՍԻԱ ԻՐ ՈՍԿԻՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐԷ ՄՈՍԿՈՒԱ

Լոնտոնի դիւանագիտական և նիւմտական շրջանակներուն մեծ յուզում պատճառեց այն լուրը թէ սովետական կառավարութիւնը հրահանգած է Մոսկուայի պետական դրամատունը փոխադրել այն պահեստ ոսկիները, զորս կը պահէր Անգլիոյ դրամատան մէջ։ Կը կարծուի թէ նախազգուշական միջոց մըն է այս, իբրեւ նախատեսութիւն հաւանական բարդութիւններու։

Այնպէս կ'ենթադրուի որ անցեալ Ուրբաթ, հնչուն ու ձոյլ ոսկիները, 12 թօնօ ծանրութեամբ եւ երկու միլիոն ֆրանք արժէքով, երկաթապատ բեռնատարներու վրայ բեռցուած, արդէն փոխադրուեցան դէպի նաւահանգիստ։ Բազմաթիւ գաղտնի ոստիկաններ դրուած էին սովետական նաւերէն քիչ մը հեռու, արգիլելու համար անցքը բոլոր անցորդներուն, որ չունէին մուտքի արտօնագիր։ Հարիւրեակ մը սնտուկներ բեռցուեցան նաւը։ Զինուած պաշտպաններ նաւաստիներ կը պաշտպանէին նաւը, որ մեկնեցաւ ուշ գիշերին, Թէյմզ գետն ի վար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՂԵՐՈՒՆ

ՄԷԿ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ՑՈՒՑԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը պատահած են.

ա) Թատրոնէն դարձին, Լը Մէնն տեսաւ որ կողոպտուած է իր տունը։ Ոսկիէ եւ լռնոհիկ ժամացոյցի շղթայ մը, սեւ մուշտակ մը, սամոյր մուշտակ մը, ամէնը մօտ հարիւր հազար ֆրանքի արժէքով, գողցուա՛ծ էին։ Անմիջապէս կանչեց ոստիկանները, որոնք եկան եւ բարձրացան նախ սպասուհիներուն յարկաբաժինը։ Սպասուհիները գինով գլխով պառկեր էին։ Ոստիկանները խստօրէն հարցաքննեցին զանոնք, որոնցմէ մէկը, Օնօրին Լակաշ, 22 տարեկան աղջիկ մը, խոստովանեցաւ որ քանի մը օր առաջ Էթուալի հրապարակին վրայ ծանօթացած է երիտասարդի մը հետ, եւ «բարեկամ» դառնալով՝ հրաւիրած է որ Ուրբաթ գիշեր իր մօտ գայ։ «Բարեկամ»ը, նոյն գիշերը կուգայ, մեծամեծ բերելով ընկեր մըն ալ, զոր, կատարեալ տան սարքելու համար, խոհարարուհիին կուտան իբրեւ «բարեկամ»։ Եւ երկու «բարեկամ»ները, սպասուհին ու խոհարարուհին, շրջանակ կը կազմեն ու տառ՛ա տառ՛ա կը խմեն։ Երբ աղջիկները կը գինովնան, բարեկամները կ'ուզեն տիրոջ տան յարկաբաժինին բանալիները, պարզապէս ներսը աչք մը պտտցնելու համար։ Կ'առնեն բանալիները, — ֆրանսացի աղջիկները միշտ զուրկ կ'ըլլան «բարեկամ»ներու,— եւ պէտք եղածը կ'առնեն ու կը մեկնին։

Այժմ խոհարարուհին եւ սպասուհին բանտն են։

⁂ Դարձեալ նոյն գիշերը, Վիլէթի ծառուղիին վրայ գողեր կը մտնեն հայելիի գործարանի մը մէջ։ Կը յարձակին դրամարկղին վրայ, յատակէն կը ծակեն, և քիչ էր մնացեր որ դրամարկղին յատակը ամբողջովին խորտակէին, երբ դռնապանը վրայ կը հասնի, եւ կը ստիպուին կծիկը դնել։ Դրամարկղին մէջ կար 60,000 ֆր., վայրկեան մըն ալ՝ եւ անհա պիտի յաջողէին։

⁂ Նոյն գիշերը Նէօյիի մէջ գողերը կը մտնեն Տիկին Մանթէնայի նորաձեւութեան խանութը եւ 10,000 ֆրանքի ապրանք կը վերցնեն։

⁂ Նոյն գիշերը երեք Ֆրանսացի գինեպաշտ պատանիներ, Տիւլայ փողոցը, գինետան մը նկուղը կը մտնեն եւ գինիի բոլոր շիշերը կը վերցնեն։ Առտուն բանտ։

⁂ Նոյն գիշերը, Պըլթանեը փողոցին վրայ Մասսոն վաճառատան մէջ գողեր կը մտնեն և երբ չեն յաջողիր խորտակել դրամարկղը, կը վերցնեն մուշտակները, մօտ 15,000 ֆրանք արժէքով։

⁂ Նոյն գիշերը, գողերը Մանթինեօնբրավըլիւէն վաճառատունէն մը կը վերցնեն 50,000 ֆրանքի արժէքով մուշտակ։ Չորս ամիս առաջ այս վաճառատունը կրած էր նման այցելութիւն մը։

⁂ Նոյն գիշերը, գողերը կը մտնեն Նէօյիի մէջ Տէշանի պարտէզը եւ կը ծակեն վիլլային դուռը։ Ներս մտնելու պահուն կ'արթնցնեն դրացիները, եւ կը ստիպուին խոյս տալ, ցատկելով պարտէզին պատերուն վրայէն։

⁂ Ռումանիոյ դեսպանին տղան, իշխան Բանթակուզէն, նոր ամուսնացած է իշխանուհի Սթիրպէյի աղջկան հետ։ Այժմ մեղրալուսինը կը վայելեն ճամբորդութեան մէջ։ Իշխանուհիի մայրենիք, անոնց վերադարձէն առաջ դղեակ մը կ'ուզէր կահաւորել։ Նոր նոր կարասիներ կը փոխադրէր։ Գողերը Ուրբաթ գիշեր կը խառնուին գործին։ Նոր հասած բոլոր բեռները կը բանան, ո՞չ ինչ կար արժէքաւոր։ Վրէժ լուծելու համար, նոր կահաւորուած դղեակին կահ կարասին ամբողջապէս կը կոտրեն, կը փշրեն։

⁂ Նոյն գիշերը, Մինեօթի փողոցին մէջ ոստիկանները կը հանդիպին երեք անծանօթներու, որոնք ծանրեկեկ կապոցներ կը փոխադրէին։ Երբ ոստիկանները կ'երեւին, կը ձգեն կապոցները եւ կը փախչին։ Մօտերը կը գտնէին ինքնաշարժ մը։ Ոստիկանները կը կեցնեն զայն, կը խուզարկեն, եւ կը գտնեն բանալիներու տրցակ մը։ Իբրեւ մնացորդը առաջնորդուած է բանտ։

⁂ Նոյն գիշերը, դրամարկղի մուրկերը, Նավիէ փողոցին վրայ, խոշոր նպարավաճառի մը խանութը կը մտնեն եւ կը ծակեն երկաթէ արկղը, որ կը կշռէր 300 քիլօ։ Մասնագիտական գործիքներով կը խորտակեն եւ սակայն... պարզ թուղթեր կային մէջը։

Հայրենիքի պաշտօն.— Մեր երկրին մէջ շա՜տ պատահած է որ աւազակներ հարս զողնան եկեղեցիին ճամբուն վրայ։ Ֆրանսայի մէջ պսակ մը յետոյ, եկեղեցիին դրան առջեւէն անյայտ օր առեւանգուեցաւ... փեսայ մը։

Ինքնաշարժի վարիչ մը, Լուի Մարժէ երբ Մօնլէրի եկեղեցիէն կ'ելլէր, թեւ թեւի՝ իր հարսնացուին հետ, որուն պսակը դեռ նոր աւարտած էր, ոստիկաններ եկան եւ փեսան առին տարին։ Հարսնեւորները, արմանք զարմանքի մէջ ինկան։

Ի՞նչ յանցանք ունէր դժբախտ փեսան։ Բորո՞տ էր, կամ ա՞լ ինքնաշարժի վարիչ չէր եւ փեսա՛ն պէտք եղաւ Ո՛չ։

Փեսայ Մարժէ հարսնիքի համար դրամ չունէր, բայց կ'ուզէր որ անպայման ամուսնանար։ Ուստի գնաց, Լօնկվիօն կոչուած ճամբուն վրայ կողոպտեց հարուստ մը, որ ինքնաշարժով քաղաք կ'երթար։ Քառասունը մէկ անգամ մուրճը իջեցուց վաճառականին գլխուն։ Վաճառականը չմեռաւ, սակայն զառանցանքի մէջ ինկած է։ Ոստիկանութեան քիթը հոտ առաւ յանկարծ։ Ոճրագործը, որ եկեղեցիին դրան առջեւ ձերբակալուեցաւ, խոստովանեցաւ թէ հարսնիքին ծախսերը հայթայթելու ուրիշ միջոց չունէր, եւ չէր ալ ուզեր սպասել։

Գլուխները ներս.— Առջի օր, 19 տարեկան Ֆրանսացի տղայ մը, երբ Սէն-Մանտէ փապուղիին տակ գլուխը դուրս հանեց շոգեկառքէն, որ կը սուրար Փարիզէն Վօնթընէ, զարնուեցաւ փապուղիին պատերուն եւ գլուխը թռաւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԲԱՆՒՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

—Գնորդները մեզի ճամբայ կը բանային յարգանքով։ Արգոստային ծայրը վրան մը կար որուն առջեւ աճագին եաուգիա մը։ Հրեաներ, Ասորիներ, Յոյներ ու Արաբացիներ կը պտոյտային՝ փափաք յայտնելի Ամնազամին այդ մարդոց մտնելու։

«Ամնազամ ըսաւ թէ գերեվաճառներ են անոնք։ Փափաքս ունեցայ։ Մտանք եւ տեսանք վրանին տակ հուժկու սեւամորթներ՝ շղթակապ նեղովաւհիներ, խոտերու վրայ նստած, Հրեայ աղջիկներ ու յոյն աղջիկներ՝ քիչ մը հեռու մեծերէն։ Հրեայ մը մրդէն մեզի մօտեցած էր, կարծելով թէ գնորդներ ենք՝ եւ իր ապրանքները կը գովէր։ Ես զինքը մտիկ չէի ըներ ու ամբողջ աչքերովս կը դիտէի անոյշ տղեկ մը, որ մօրը հետ կը խօսէր հասուն մարդու մը նման։ Ցաւոտինակ քաղցրութիւն մը, քաղցր նրբութիւն մը եւ նուրբ տարօրինակութիւն մը կար իր վրայ։ Իմ տասներկու-տասներեօթը տարեկան աղջկան փոքրիկ ու չար սիրտս առաջին անգամ ըլլալով սկսաւ տեղէն շարժիլ, խաղալ, տրոփել։ Կ'ուզէի որ զիս տեսնէր, ինծի նայէր, սիրէր զիս, տառապէր ինծի համար։ Ընդփն Ամնազամ վաճառականներու վանտելով ինծի կը սպասէր՝ որպէս զի հեռանանք։ Ես ձիուս վրայ գամուած էի եւ ձիս գամած էի վրանին մուտքին առջեւ ու նետ մըն ալ գամուած՝ էր սրտին ճիշտ իմ սրտիս մէջ։ Տղեկը գլուխը դարձուց եւ նայեցաւ ինծի, բայց շատ անտարբերութեամբ։ Հոդ առաջին անգամ ըլլալով սկսայ ճանչնալ տանջանքը։ Օ՛, ահաւոր էր։ Ամնազամ կառած էր։ Վայելուչ սատանայի մը պէս մօտեցաւ ինծի եւ ըսաւ.— Հեռանանք։ Ես ըսի — Գնէ՛ ինծի համար այս տղան եւ իր մայրը։ Ամնազամ խոժոռ խոժոռ աչքերուս մէջ նայեցաւ։ Ես ինքզինքս կորսնցուցած էի։ Կրկնեցի— Կ'ուզեմ որ գնես այս տղան եւ իր մայրը։ Հրեան ցատկեց առջեւս եկաւ ձեռքերը շփելով ու քաջալերական ժպիտներով ինծի կը նայէր։ Ամնազամի վիճակը սոսկալի էր։ Կարծես գեհենի մէջ բռնուած հրէշ մը ըլլար։ Երրորդ անգամ ըլլալով ըսի.— Գնուած է այս տղան եւ իր մայրը եւ Հրեային հարցուցի թէ ինչ պէտք է վճարել։ Հարիւր ոսկեդահեկաններ արծաթ պահանջեց Հրեան։ Ամնազամ ակամայ տեղի տուաւ եւ հարիւր արծաթոց քսակ մը նետելով գետին ըսաւ.

— Հարիւր արծաթ կայ մէջը. եթէ աւելի ուզես սա սուրը մարմնոյդ վրայ ոսկեդահեկաններ կ'ընեմ։ Հրեան ուրախ սարսափով մը յափշտակեց քսակը եւ տղան ու մայրը յանձնեց մեզի։ Ես ձիէն վար ցատկեցի ու համբուրեցի իր շրթունքներէն այդ անոյշ տղեկը։ Շարունակեցինք մեր ճամբան։ Ամնազամ կատաղութենէն խենթեցած էր ու ձիուն վրայ կը գալարուէր գրեթէ, մախանքի, զայրոյթի եւ յուսահատութեան թունաւոր տառապանքներուն մէջ։ Իր չորս զինակիցները՝ Ասար, Նաբու, Պալ ու Սանասար շփոթուած էին ու գաճ ձայնով կը խօսէին իրարու հետ։ Ես ձիուս սանձէն բռնած հետիոտն կը քալէի գերիներուս հետ։ Բայց արդեօք ո՞վ էր գերին։ Ե՛ս էի։ Կը սիրէի անոյշ, խորունկ ու մեղմ զգացումով մը։ Երջանկութիւն ու սարսափ ալիք ալիք կը լեցուէին մէջս։ Երջանկութիւնս տղեկէն կուգար եւ սարսափը՝ Ամնազամէն։ Առաջին անգամ ըլլալով վախցայ այդ վիշապէն։ Ոտքերով ու ձեռքերով ձին սեղմած, խեղդելու աստիճան, դանդաղ կը յառաջանար եւ ամէն պահ կը դառնար ինծի կը նայէր դժոխային աչքերով։ Իր հոգիին ամբողջ հրդեհը իր աչքերէն կը տեսնէի։ Տղեկն ու մայրը յանձնելով Ասարին ու ընկերներուն, ցատկեցի ձիուս վրայ ու մօտեցայ Ամնազամին։ Այսպէս խօսեցաւ Ամնազամ.

— Սիդոննա, դուն սիրեցիր այդ շան ձագը։ Գիտեմ։ Սիդոննա, դաւաճա՛ն, զիս դժոխքէ դժոխք քաշկռտեցիր։ Ամբողջ կեանքս թունաւորեցիր։ Ես քեզի համար միշտ արիւնոտ ձեռք, գազանի աչք ու տանջուող սիրտ ունեցայ։ Կը կարծէի թէ երջանիկ եմ ալ։ Երջանի՞կ։ Հիմակ դուն երջանկութիւնով կ'այրես զիս։ Կը տառապիմ, Սիդոննա, եւ սուրս կը դողայ յուզումէս ցե՛ս, ակռաներս կը կափկափին եւ սիրտս շիկացած երկաթի մը պէս կը մխահարուի։ Նախանձի կրակէն օձեր ամբողջ մարմինս կ'այրեն ու հոգիիս մէջ խենթեցած առիւծ մը կը վազվզէ կործանելով ամէն ինչ։ Սիդոննա՛, պոռնի՛կ...

Ու ճամբուն մէջ ան սիրով ու ատելութեամբ բռնեց կզակէս ու մէջքէս ու ահաւոր ուժով կը նեղէր զիս, ինքն ալ չգիտնալով ինչ ընելիքը։ Անմիջապէս սատանաներ սուրով մը օգնութեան հասաւ ինծի։ Ես հրեցի Ամնազամը ու բարկութեամբ պոռացի երեսն ի վեր։

— Ցիմա՛ր, ոճրագո՛րծ։ Մտիկ ըրէ։ Դուն սպաննեցիր հայրս։ Աւերեցիր զիս ծնողքէս եւ բոլոր եղբայրներէս, քոյրերէս։ Մինչեւ հիմակ անզգամի, անկիրթի նման ոչ մէկ մխիթարութեան խօսք ըրիր ինծի։ Ես կը սիրէի հայրս, մայրս։ Ես քեզ սիրելով մոռցայ զանոնք։ Բայց ես ունէի սիրուն եղբայր մը, միշտ կը մտածէի իր մասին։

(Շար.) ՆԵՑՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

պորտները կը համնին եւ՝ Կարմիր Խաչի գրասենեակին առջեւ կը սկսին աղմկել՝ կը պոռան ըսելով թէ՝ Կարմիր Խաչի Տիկինները կ'իւրացնեն հագուստները։ Ոստիկանները կը միջամտեն, բայց խառնակիչները կը յաջողին խուժել ներս, այնպէս որ տիկինները սարսափահար կը փախչին։ Հօկի մարդիկը հայհոյելով, հոնկէ կ'երթան կակոսեանի սրճարանը, ուր կը գտնուէր Կ. Խաչի անդամուհիներէն մէկուն ամուսինը, ուսուցիչ Զաքար Զաքարեանը, ու կը կոտրեն ապակիները, կը ծեծեն ուսուցիչը, մինչեւ որ ոստիկանները կը համնին եւ պահականոց կ'առաջնորդեն հերոսները։

Գերմանիոյ ճակատագիրը բնորոշուած

Անցեալ Դեկտեմբերին, Ժընեւի մէջ տրուած որոշման մը համաձայն, Փետրուար 1էն Ազգերու Դաշնակցութեան անցաւ Գերմանիոյ զինուորական հսկողութեան գործը, զոր մինչեւ հիմա կը վարէր Միջդաշնակցային Զինուորական Յանձնախումբը։ Երկուշաբթի ամբողջ օրը բանակցութիւններ կատարուեցան այս մասին, բոլոր վիճելի հարցերը հարթելու համար։ Մինչեւ ուշ ատեն քանի մը կէտեր առկախ մնացին։ Այսպէս, համաձայնութիւն գոյացած էր լեհական սահմանին վրայ կարգ մը բերդեր եւ ամրութիւններ քանդելու համար, բայց Գերմանիոյ վերջնական հաւանութիւնը ուշացաւ, դաշնիքին կազմը լրացած չըլլալով։

Պոլշեւիկներուն դէմ

Ամերիկայի Հանքային Բանուորներու Միութիւնը իր տարեկան ընդհ. ժողովին մէջ, գրեթէ միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, որ բոլորովին կը վտարէ համայնավարները։ 1500 պատուիրակներէն հազիւ 15ը դէմ քուէարկեցին։ Այսուհետեւ բոլոր անոնք որ համայնավար են, պիտի արտաքսուին եւ մշտապէս պիտի արգիլուին որ եւ է պաշտօն վարելէ։

Այս առթիւ միութեան նախագահին Թոշակը տարեկան 8000 տոլարէն բարձրացուեցին 12,000ի, իսկ դեր-նախագահին եւ քարտուղարին Թոշակը՝ 7000էն 9000ի։

Գործազրկութիւնը Աստրախանի մէջ

Անցեալ տարուան Ապրիլէն մինչեւ տարեվերջ, անգործներուն Թիւը աւելցած է 603 հոգի։ Արձանագրուած գործազուրկներու Թիւը հիմա կը համնի 22,123ի, որոնց 13,526ը սէնտիքայի անդամ, 1208ը պատանիներ են։ Գանձակի մէջ գործազուրկներու Թիւն է 3486, գաւառին մէջ 6000։ Գործազրկութեան դէմ պայքարելու համար կառավարութիւնը յատկացուցած է 172,860 րուբլի նպաստ։ 109,700 րուբլին տրուած է ընկերային աշխատանքներու, 52,000 րուբլին՝ համագործակցական կազմակերպութիւններու են.։

Պոլշեւիկեան ճերմակներ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ կարմիր զինուորներ համախմբուած են Խորհրդային Միութեան արեւմտեան եւ արեւելեան սահմաններուն վրայ։ Հեղինակաւոր շրջանակներու մէջ այս լուրը կը նկատուի չարամիտ յերիւրանք մը։

∴ Խորհրդային Միութեան Փարիզի դեսպանատունը կը հերքէ արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինօֆի վերագրուած այն յայտարարութիւնը թէ խորհրդային կառավարութիւնը երբեք չպիտի ճանչնայ ցարական պարտքերը։ Միայն Ֆրանսայի ունեցած պարտքն է մօտ 17 միլիառ Ֆր. ոսկեդրամ։

“Իզվեստիա„ի մուտքը արգիլուած

Ներքին նախարարութեան որոշումով, Յունուար 25էն սկսեալ արգիլուած են իտալերէն «Իլ Փէնսիէրօ Լաթինօ» եւ ռուսերէն «Իզվեստիա» թերթերուն Ֆրանսա մուտքը։

Արիւնալի կռիւներ Աւստրիոյ մէջ

Նախկին Ռազմիկներու Ընկերակցութիւնը եւ ընկերվարական միութիւն մը ժողովներ սարքած էին Պիւրկէնլանտի մէջ։ Երկու խմբակցութիւններուն միջեւ կռիւ մը ծագելով, ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ցրուեց։ Բայց յանկարծ նոր կռիւ մը ծագեցաւ եւ զէնքեր արձակուեցան։ Երկու հոգի և 8ոթը տարեկան տղայ մը սպաննուեցան։ Զոհերը ընկերվարականներ են։

Անգլիա եւ Պաղեստին

Անգլիոյ գաղթային նախարար Պ. Էմըրի Պաղեստինի մասին յայտարարեց.— Պատերազմի ատեն յանձնառու եղանք Պաղեստինի մէջ հրէական օջախի մը հաստատման օգնելու, սակայն այն ատեն խիստ կարեւոր վերապահում մը ըրինք՝ ըսելով թէ առոր պատճառաւ անարդարութիւն պէտք չէ ըլլայ արաբ ժողովուրդին։ Արաբները նախապէս վախցան թէ իրենք պիտի սեփականազրկուին, սակայն հիմա առաջին օրերու այդ վախերը մեծ մասամբ անհետացած են։ Դարերէ ի վեր քայքայուած Պաղեստինը ուշագրաւ կերպով վերակենդանանալու վրայ է։

Նախարարը յետոյ նպաստաւոր տեղեկութիւններ հաղորդեց Պաղեստինի նիւթական կացութեան մասին։

∴ «Ֆրանսա-Պաղեստին» Ընկերակցութիւնը հացկերոյթ մը տուաւ սիոնական կազմակերպութեան վարչական խորհուրդի նախագահ Սոքոլովի։ Ներկայ էր ընկերակցութեան նախագահ ծերակուտական Ժիւսթէն կոտար եւ բազմաթիւ ֆրանսացի ու հրեայ դէմքեր։ Պ. Ժիւսթէն կոտար նպաստաւոր կերպով արտայայտուեցաւ պաղեստինցի բանուորներուն համար, որոնք Ֆրանսայի մէջ կ'աշխատին, ու յայտնեց թէ գալ տարի նոր եբրայեցերէնի դասարան մը պիտի բացուի Փարիզի Արեւելեան կենդանի Լեզուներու վարժարանին մէջ։

Չինաստանն ու Անգլիա

Հիւսիսային Չինաստանի (կեդրոնական կառավարութիւն) արտաքին նախարարը բողոքագիր մը ուղղեց անգլիական դեսպանին, պահանջելով անմիջապէս ետ կանչել Շանկայ ղրկուած զինուորները։ «Զօրք, մարտանաւ եւ օդանաւ ղրկելով, Անգլիա կը խախտէ 1921—22ին Ուաշինկթընի մէջ ինը պետութեանց կողմէ ստորագրուած դաշնագիրը, ինչպէս կը բռնաբարէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 10րդ յօդուածը»։

Բողոքագիրը կ'աւելցնէ թէ՝ չինական կառավարութիւնը ո՛ր եւ է պատասխանատուութիւն չստանձներ անգլիական զօրքին առաջման հետեւանքներու մասին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի վիճակային ընդհանուր ժողովը 4 փետրուար, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Փլաս տ'Իթալի, Քաֆէ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

12 փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 46 rue Tapis Vert

SALON ESPAGNOLի մէջ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ի նպաստ իր Գրադարանի ճոխացման

կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Է՛լ մի Աղօթիր»ը եւ Օշականի «Վեց ու կէս պորտի ժառանգ մնացած մասուկը»։

ԲԱՑՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

Théatre Renée Maubelի մէջ, 10 Rue du l'Orient, Metro Blanche

5 փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

կը Ներկայացուի՝ ԿԱՐԼ ԿՈՒՑԿՈՎԻ

ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ Տրամ, 5 արար

Կը մասնակցին Տիկ. Ալիքսանեան, Օր. Քոչեան, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Կոստանեան Ոդգի, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւն.։

Տոմսերու գիները խիստ ժողովրդական, 10, 7.50, 5 և 3 Ֆրանք

Չերթական ըէժիսէօր՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

«ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ԴՐՕՇԱԿ»

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕՆ ձեռնարկած է հրատարակութեանց շարքի մը, որուն առաջինը բաղկացած պիտի ըլլայ 5-էն ՄԻՆՉԵՒ 7 ԳԻՐՔԷ, համաձայն իրենց ծաւալին, ընդամէնը 40 ՊՐԱԿ, այսինքն 640 ԷՋ։

Այս գիրքերը նուիրուած պիտի ըլլան ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ խնդիրներու ուսումնասիրութեան, ձեռնհաս գրողներու կողմէ։

Այս առաջին շարքին համար բացուած է սահմանափակ թիւով բաժանորդագրութիւն մը։ Բաժանորդները կը ստանան այս Ա. շարքին բոլոր գիրքերը, անոնց հաստավաճառին գինին վրայ ՀԱՐԻՒՐԻՆ 25 ԶԵՂՉՈՎ ՄԸ։

Բաժնեգինն է, Ֆրանսայի, Սուրիոյ եւ Պալքանեան երկիրներու համար 30 Ֆրանք, հաստավաճառի 40 ՖՐԱՆՔԻ փոխարէն։ Իսկ Ամերիկայի, Անգլիոյ, անգլ. գաղութներուն եւ մնացեալ երկիրներուն համար բաժնեգինն է 2.50 ՏՈԼԱՐ, հաստավաճառի 3.25 ՏՈԼԱՐԻ փոխարէն։

Բաժանորդները առանձին փօսթի ծախք չպիտի վճարեն՝ գիրքերու առաքման համար։

Յաջորդաբար պիտի ծանուցուին գիրքերուն անունները։

Բաժանորդագրութիւնը ԲԱՑԱՌԱԿԱՊԷՍ ԿԱՆԽԻԿ է։

Բաժնեգինը ղրկել հետեւեալ հասցէին.— H. Kintouni, 36 Av. de Chevreuil, Asnières (Seine) Հեռաձայն՝ Courbevoie 505.

դարուեստական մեծ երեկոյթ մը, վաղամեռիկ հայ նկարիչի մը յիշատակին։ Մանրամասնութիւնները՝ շուտով։ Կը խնդրուի նկատի առնել այս թուականը։

ԱՆՆԱՍԱՐԵԱՆԻ Նախկին բոլոր սաները, շրջանաւարտ թէ թեբաւարտ, ժողովի կը հրաւիրուին կիրակի, 6 փետրուար, առտուան ժամը 10ուկէսին, եկեղեցիի խորհրդարանը, կենսական հարցի մը մասին վճռական խորհրդակցութիւն ունենալու համար։ Ժողովին պիտի նախագահէ համանուն հաստատութեան վաստակաւոր տեսուչ Պ. Գ. Արուշեան։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ շրջակայից գաւառի Հայրենակցական Միութեան Ա. Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ 5 Փետրուար ժամը 9ին, Րիւ Բասըլէ թիւ 76 սրճարանի ներքնասենեակը, դասախօս Պ. Ա. Գէորգեան, կը հրաւիրուին Խարբերդ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները։

Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան հասցէն է Mr. S. Pogharian 34 Rue Villroy, Lyon.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սիվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակցական Միութեան ժողովը 6 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, թիւ 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկագիր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Միութիւնը կոչ կ'ուղղէ Ֆրանսաբնակ հայրենակիցներուն, որ նիւթապէս եւ բարոյապէս մասնակցին միութեան։

Հասցէ՝ I Rue du Saule, Marseille.

ԿՈՉ ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ

Չափահաս Որբ. Որբերու Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը նկատէ որ, հակառակ մեր երիտասարդներուն ցոյց տուած խանդավառութեան՝ դէպի որբերու շարժումը, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ մեր որբ քոյրերը, վարանումով եւ քիչ մը անվստահութեամբ, կը մնան տակաւին անկազմակերպ եւ հեռու մեր շարքերէն։ Մեր քոյրերուն մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է, միասին լծուելու, միասին ճգնելու եւ միասին հասնելու համար մեր ապագայ յաղթանակին, ինչպէս միասին տառապեցանք ու կրեցինք երէկ որբութեան դառնութիւնը։

Ուրեմն, քոյրե՛ր, միացէ՛ք մեզի, որպէսզի կատարեալ ըլլայ մեր ուրախութիւնը, եւ կատարեալ ըլլայ մեր յաղթանակը։ Արձանագրուեցէ՛ք մեր միութեան մասնաճիւղերուն, առանց վարանումի եւ յապաղումի։

Դէպի մե՛զ, քոյրե՛ր, եւ դէպի մեր նուիրական իտէալը։

Հասցէ՝ Union des Orphelins Arméniens Majeurs. 61 rue Mr. Le Prince, Paris (6e) (Floria)

ԾԱՆՕԹ.— Մեր բոլոր մասնաճիւղերուն կը ծանուցանենք թէ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի գնունի խումբին ընկերական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ուկէսին, Գրադարանի սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» խումբի ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ փետրուար 5ին ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. Միութեան վիճակաւորական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի, երեկոյեան ժամը ճիշտ 8ին, սովորական հաւաքատեղին։

Նիւթ՝ «փետրուար 18ի ապստամբութիւնը»։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը, այս երեկոյ ժամը 8.30ին գրադարանի սրահին մէջ։ Դասախօս Ընկեր Մ.։

ՑԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, վաղը, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Ցար. Ֆրէնկեան կը ներկայացնէ Փօլ Ժէրալտի Aimerն։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՑԱՐԴԳՈՂ կը ծանուցանէ թէ Մարտ 12ի Շաբաթ երեկոյ, Ցալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ կուտայ գե-

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

POLYCLINIQUE DE BELLEVILLE

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

Բացուած է Պէլվիլի ընդարձակ բուժարանը (Polyclinique) ուր հայ եւ ֆրանսացի կարող մասնագէտ բժիշկներու միջոցաւ ուշի ուշով եւ խղճմտօրէն կը քննուին ու կը դարմանուին գիտական նոր մէթոտներով ամէն տեսակ ներքին, կանացի, տղայոց, վեներական, սեռամիզային, վիրաբուժական, ինչպէս նաեւ աչքի, քթի, կոկորդի, ականջի, բերանի ու ակռաներու հիւանդութիւններ։

Հիւանդները կ'ընդունուին ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8։ կիրակի եւ տօն օրերը մինչեւ կէսօր։

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ ԵՒ ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ

Սոսիպողական պարագային հիւանդները կը դարմանուին նոյն իսկ գիշերը։

Ո եւ է բժիշկի դիմելէ առաջ կը յանձնարարուի անգամ մը այս Polycliniqueը դիմել՝ մասնագէտ բժիշկին լուրջ խորհուրդն ստանալու համար։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Métro: Place des Fêtes. Autobus: AV. AP. N. Nbis, BC. FB. Tramway 26.

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲՈԼՈՐ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ամէն տեսակ դատեր, ամէն դատարաններու առջեւ։ Թարգմանութիւններ եւ պայմանագրութիւններ ամէն լեզուով։ Ամուսնութեան, ամուսնալուծումի, վիզայի, անցագրի, եւ անձնագրի գործողութիւններ։

ԱՐԱԳ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱ ՄՏՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

VAHAN YARJANIAN

CONTENTIEUX

5 Rue Cardinal Mercier Paris, (9e)

Tél. CENTRAL 96-70 կամ 97.39 Métro: CLICHY

» GUTEMBERG 46-65 կամ 71-29 Nord-Sud: TRINITÉ

Խորհրդակցութիւններ ամէն օր ժամը 9.12 և 2.7 բացի Կիրակի

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30— կիրակի եւ տօն օրեր 9.12

միութիւնս վաւերացուած է կառավարութենէն 9 Հոկտ. 1926ին657 թիւ պաշտօնագիրով եւ բոլոր քննութիւնները աւարտած են։

Մեր մասնաճիւղերուն կը յանձնարարենք ուժ տալ փոխականին մեր որբ քոյրերուն մէջ։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել այս կոչը։

(Կոմ)

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի։ Գին 40 Ֆր.։ կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գալենց գրատունը եւ Սեւունիի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé)։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123 (Métro: St. Denis & Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ջերմամիզութեան, ֆիլատի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց։

Բժշկական տարրալուծում

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—6

Կիրակի՝ 9—12։

Ժողովրդական գիներ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մանաւորապէս Լուսաբեր ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու։

Դիմել.— Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

DOCTEUR PROY

Ex - Interne des Hopitaux

Médaille d'argent

Տօքթ. Յ. ԽՈՒՄԷՍԷՐԵԱՆի

Աշխատակցութեամբ

Կը խնամէ ներքին, կանանց, մորթային, վեներական հիւանդութիւնները եւ բակալայնութիւններու (varices) հիմնական դարմանումը առանց գործողութեան։

Ամէն օր ժամը 10-12, եւ 2.8. Կիրակի եւ տօն օրեր 9—12։

142 R. DU FB. St. DENIS

Կառ տը լ'Էսթի մօտ,

Հեռաձայն՝ Nord 31—49

BOIS COLOMBESի ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ Նպարավաճառ Պր. Մանուկ Հայկեանի խանութը։

110 Rue des Chambards, Bois Colombes (Seine)։

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական եւ խոհանոցի խատանքներու համար։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԵՔԵՆԱԳԻՐ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ

Տրամադրելի ժամեր ունի իր տան մէջ կատարելու ամէն կարգի ընդօրինակութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն, խիստ գիւրամատչելի պայմաններով։

Դիմել՝ Chaville 10bis Rue des Trois Champtiers՝ Օր. Ա. Տէր Կարապետեանի։

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիկ,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ. L. Trq.		[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Ֆր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		2050
» II »		1850
» III »		1610
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs		135

ՅՈՒՍԱԲԵՐ

—○ ՕՐԱԹԵՐԹ ○—

Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte).

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

3 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 251

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑՐՈՒԵՑԷՔ ԵՒ ՔԱՇՈՒԵՑԷ՛Ք

Վերջին շաբաթներու ընթացքին, մէկէ աւելի քաջագործութիւններ արձանագրուեցան հուչակաւոր Հօկերու մութքի տարակին մէջ։

Ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար, ամփոփենք մէկ-երկու իրողութիւններ։

Ամերիկայի Քլիվլէնտ քաղաքին Հօկի Նախկին ատենապետը բանտարկուած է, անդամներէն Նիկօլեանի 3000 տոլար արժէքով գործերը փախցուցած ըլլալով։

Սելանիկի մէջ, Հօկի գեղծումներու խնդիրը յանձնուած է պետական դատարանին։ Վարչութեան անդամները իբրեւ գեղծարար բանտարկել տուած են ռամկավար քարտուղարը, իսկ այս վերջինը երկու ամիսէ ի վեր մերկացումներ կը կատարէ, ամէնուն աչքին առջեւ փռելով Հօկի չորս տարուան «ցուցակ ծառայութեանց»ը։ Անուն, թուական, թուանշան, ամէն բան կայ այդ հրատարակութիւններուն մէջ, որոնցմէ շատ համառօտ քաղուածք մը ներկայացուցինք անկէ առաջ։ Սելանիկի Հօկը շատոնց շահած է անդրանկութեան մրցանիշը, հիմնարկութեան առաջին օրէն ի վեր, մանաւանդ որ Հայաստան մարդ ղրկելու թանկագին պատեհութիւն մըն ալ կար, հաւարակ «արմաար»ներու եւ արհեստով խաչագողներու համար։

Մարսէյլի մէջ, երկու շաբաթ առաջ ծանր կռիւ մը ծագած է Հօկի անդամներու եւ բողոքողներու միջեւ (մեծ մասը Հնչակեաններ)։ Այն պատճառով որ, ոստիկանութիւնը միջամտած եւ կռուարարները ցրուած է։ Բայց վէճը կը շարունակուի տակաւին։ Երկու կողմերը իրար կ՚ամբաստանեն իբրեւ մատնիչ։ Այսօր հրատարակած ենք 14 բողոքողներու նամակ մը, որ կարգ մը իրողութիւններ կը պատմէ։

Չենք ուզեր յիշել աւելի հին պատմութիւններ, Աթէնքէն մինչեւ Լիոնի դաւաղրութիւնը, որուն հետեւանքները կը տեւեն տակաւին, ամէնէն առաջ խայտառակելով եւ քայքայելով հայրենիքի օգնութեան անունով կազմուած արշակաւանը, նոյն ինքն Հօկը։

Ի՞նչ կը հետեւի այս իրողութիւններէն։

Այն ինչ որ ըսեր ենք եւ անդադար կը կրկնենք.— Հօկերը, իրենց ներկայ կազմով եւ առաջադրութեամբ, ոչ թէ հայրենիքի օգնութեան կոմիտէներ են, այլ խարդախութեան, վատնումի, ներքին պառակտումի եւ կազմալուծման բոյներ։ Եւ իբրեւ այդպիսին, հայրենիքին շահն իսկ կը պահանջէ որ քանդուին։ Հայաստանը ոչ բարոյապէս, ոչ ալ նիւթապէս պիտի կրնայ օգտուիլ այդ «խմբէթխանէ»ներէն։ Բուն երկրին մէջ, անոնք արդէն իջած են զերոյի, չնայելով որ ոչ մէկ ընդդիմադիր տարր կայ, եւ կը վայելեն խորհրդային իշխանութեան բա՛րձր հովանաւորութիւնը։

Այստեղ, արտասահմանի մէջ, շռնդալից ներբողներ կը հիւսուին Հօկերու հասցէին։ Բայց անհաւասիկ արդիւնքը.— որդը ինկեր է ամէն տեղ, ճեղքեր բացուած են լայն-լայն, եւ վարիչները խէժի տեսակներ կը փորձեն, կտորները իրար փակցնելու համար։

Թշուա՛ռ մարդիկ։ Փոխանակ այդքան եռանդ սպառելու եւ եղբայր եղբօր դէմ հանելու, փոխանակ սանթիմներ հաւաքելու եւ ֆրանքներ մսխելու, իսկապէս հայրենիքին ծառայած կ՚ըլլաք, ցրուելով այդ ախտաւոր բոյները։

Եւ, ուշադրութի՛ւն. եթէ անկեղծ է ձեր սէրն ու ճիգը հայրենիքին համար, եթէ անոր բարիքն է որ ձեզի կրել կուտայ այս յոգնութիւնները, քաշուեցէ՛ք ասպարէզէն։

Զգեցէք որ ժողովուրդը ինք, առանց կանխակալ կարծիքներու, եւ առանց «վերին» հրամաններու, ստեղծէ հայրենիքի օգնութեան մարմիններ, վստահելի եւ արդիւնաւոր։ Այդ մասին փորձեր շատ ունինք, եւ եթէ մարդիկ մոռցած են Պոլսոյ Հօմին պատմութիւնը, թող յիշեն Շիրակի օգնութեան կազմակերպումը։ Աղէտին առաջին լուրերուն վրայ, ժողովուրդը ինքնաբերաբար առաջ նետուեցաւ, եւ մինչեւ այսօր ալ, հակառակ տիրող տագնապին, իր բերնէն կը խլէ եւ կուտայ հեռաւոր եղբայրներուն։ Ո՞ւր որ ձախողեցաւ կամ սահմանափակուեցաւ օգնութեան գործը, այնտեղ կ՚երեւար Հօկին ճաղատ գլուխը։ Ամէնէն մօտաւոր եւ պերճախօս վկան՝ Մարսէյլը։

Ցրուեցէք եղածը, եւ քաշուեցէք, որպէսզի մթնոլորտը պարզուի, եւ հայրենիքը իրապէս օգտուի բոլոր բարի տրամադրութիւններէն, փոխանակ սնամէջ սադմոսներ լսելու։

Եւ հարկ չկայ որ պետական օրկաններ, տիտղոսաւոր կամ վարձու գործակալներ խառնուին այս նուիրական եւ ժողովրդական գործին։

Երեւանի վարիչներն ալ, ո՛րքան հեռու կենան այս շարժումէն, այնքան օգնած կ՚ըլլան իրենց վարած երկրին եւ գաղութներու խաղաղութեան։ Անո՛նք էին որ հաստատեցին հրէշ եւ անթանուի խտրութիւնը, իմաստակ «շերտաւորումները», պատրական անուանումներն ու պաշտօնանկութիւնները եւ չորցուցին օգնութեան աղբիւրները։

Արդիւնքը՝ իրենց խերատ։

Եթէ չեն ընդունիր որ չարաչար սխալած են եւ լրջօրէն խառնած հայրենիքի շահերուն, կը նշանակէ թէ, շատ կ՚ախորժին պարզ հրձիգի դերէն, բոլորովին անտարբեր՝ հետեւանքներուն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀՈԳԵՎԱՐՔ ՊՈԼԻՍԸ

Թուրք թերթերը լրջօրէն մտահոգութեան մատնուած են Պոլսոյ կացութեան առջեւ։ «Ագշամ» կը խնդայ անոնց վրայ որոնք ծրագիր ունէին հաճոյքի կեդրոն դարձնելու Պոլիսը, «զայն կործանումէ փրկելու համար»։

—Հաճոյքի եւ պերճանքի մասին կարելի՞ է խօսիլ քաղաքի մը մէջ, որուն կէսը տակաւին խեղդուած կը մնայ հրդեհի աւերակներու փոշիին մէջ։

«Մարմարայի եւ Վոսփորի բնական գեղեցկութիւնները այլեւս հինցան, շատ տեսնուեցան։ Շողենաւէն կամ շոգեկառքէն Պոլիս եկող օտարները, իրենց շուրջի տեսարանը տեսնելուն պէս, փախչելու զգացում կ՚ունենան։ Ժամբորդին դարմանքը աւելի պիտի շատնայ, եթէ իրեն իբրեւ «առաջնակարգ» ներկայացնենք պանդոկներ, որ իր երկրին մէջ չորրորդ, հինգերորդ աստիճանի վրայ կուգան։ Հապա եթէ գիտնայ որ առտուն իրեն հրամցուած կաթը խառն է կովի ծիծի պալարներէն վազած թարախով, որ իր կերած կերակուրին իւղը խարդախուած է, որ Պոլսոյ մէջ անկարելի է անարատ կարագ գտնել...

«Օտարները ի՞նչ ընելու պիտի գան հոս.— քաղաքին խեղճութի՞ւնը, կամ մեր թշուառութի՞ւնը դիտելու։ Այժմ Պոլիսը թշուառութեան քաղաքն է։ Այս քաղաքը զբօսավայր դարձնելու համար, միլիոններ պէտք են։ Նոյնիսկ ատիկա ալ չի բաւեր. նիւթական պիտոյքներէ զատ, կայ նաեւ ըմբռնումի, մտայնութեան խնդիր մը, որ դրամով չի լուծուիր։

Իսկ «Իգտամ»ի խմբագրապետ Ահմէտ Ճէվտէթ պէյ կը գրէ.

—«Ճի՛շդ չէ Պոլիսը աւելի երկար թողուլ իր այս վիճակին։ Երկիրը աւելի կը քանդուի, կալուածներուն արժէքը աւելի կ՚իյնայ, նոր բաներ առաջ չեն գար։ Կողմնակի փողոցներէն կարելի չէ անցնիլ։ Աւրուած մայթերը և ցեխի կոյտերը ի՛նչ գէշ տեսարան կը պարզեն։

«Պէտք եղածը ընելու է, Պոլիսը այս վիճակէն ազատելու համար։ Եթէ 20,000 ոսկի հասոյթ ունեցող պաշտօնատուն մը 25, հազար ոսկի ծախսէ, ասոր վերջը չի գար»։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Պուլկարիոյ վերջին մարդահամարին համաձայն, բնակչութեան ընդհ. թիւն է 5,200,000 հոգի։ 1920ի մարդահամարին վրայ մօտ 400,000 աւելի։ Ամէնէն շատ աւելցածն է Սօֆիայի բնակչութիւնը, որ հիմա 224,370ի կը հասնի։ Բնակչութեան աճման հետեւանքով Սոպրանիյէի երեսփոխաններուն թիւը 243էն 260ի պիտի բարձրանայ։ Ասոնցմէ 11ը պիտի տայ Սօֆիա, որ ներկայիս միայն ութ երեսփոխան ունի։

ԸՆԴՀ. ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ վնասները կը հասնին 30 միլիոն մարդկային կորուստի, եւ 400 միլիար տոլարի։ Սպիտակ ցեղը պակսած է թէ քանակով եւ թէ որակով, որովհետեւ աւելի առողջները գացին... անդարձ։

ԿՐԻՓԸ վրդովիչ համեմատութիւններ կ՚առնէ Անգլիոյ մէջ։ Պաշտօնական վերջին տեղեկագրին համաձայն, Լոնտոնի եւ ուրիշ 104 մեծ քաղաքներու մէջ 725 հոգի մեռած են Յունուար 29ին վերջացող շաբթուան ընթացքին, մինչ առջի շաբթու 470 էր եւ աւելի առաջ՝ 326։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՀՐԱՀԱՆԳ ԳԱՒԱՌԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏՆԵՐՈՒՆ

Երէկ հրատարակեցինք մեր տեսակցութիւնը Սէն նահանգի Ոստիկանական ցեսչութեան հետ եւ մանրամասնութիւններ տուինք Ներքին Նախարարութեան կողմէ նահանգապետներուն ղրկուած նոր հրահանգին մասին։ Նահանգապետները իրենց կարգին Յուն. 22ին շրջաբերական մը ղրկած են իրենց ենթակայ քաղաքներու եւ համայնքներու քաղաքապետութեանց եւ Ոստիկանութեանց։ Կը քաղենք կարեւոր կէտերը.—

«1926 Նոյմ. 30ի հրամանագիրը եւ 1926 Դեկտ. 19ի ելմտական օրէնքին 19րդ յօդուածը նոր փոփոխութիւններ մտցուցած են օտարականներու Ֆրանսա ընդունուելու եւ բնակելու պայմաններուն մէջ։ Այսպէս՝

1.— Նախապէս ինքնութեան թուղթերը սկզբունքով երկու տարի արժէք ունէին, հիմա մէկ տարի արժէք պիտի ունենան.

2.— Բոլոր վարձու աշխատաւորները (Salarié) ինքնութեան թուղթ առնելու համար, պէտք է ներկայացնեն կանոնաւորապէս «վիզէ» եղած աշխատանքի պայմանագրութիւն մը (Contrat d'embauchage ou de travail).

Այս պայմանագրութիւնը, սկզբունքով մէկ տարիէն աւելի եւ երեք ամիսէն պակաս պէտք չէ ըլլայ։ Վեց ամիս կամ աւելի պայմանաժամով պայմանագրութիւն մը իրաւունք կուտայ մէկ տարուան ինքնութեան թուղթի, իսկ եթէ պայմանագրութիւնը վեց ամիսէն պակաս է, ինքնութեան թուղթը կը տրուի պայմանագրութեան վրայ արձանագրուած ժամանակամիջոցին համար միայն (Ծ. Խ.— Այս տրամադրութիւնը Ֆրանսա նոր եկողներուն համար է)։

3.— Ջեղչեալ սակէն օգտուողները եթէ իրենց զբաղումը փոխեն եւ դառնան վաճառական կամ գործատէր, պէտք է որ նոր ինքնութեան թուղթ առնելու համար դիմում կատարեն, վճարելով 375 ֆրանք։ Նոյնպէս նոր ինքնութեան թուղթ պէտք է առնեն այն հողագործական բանւորները, որոնք իրենց պայմանագրութիւնը խզելով ճարտարարգործութեան մէջ կ՚անցնին։

(Վաղուան թիւով կը հաղորդենք լրացուցիչ տեղեկութիւններ)։

Չինացիները կը ճակատին Անգլիոյ դէմ

Երէկ գրած էինք թէ Չինաստանի կառավարութիւնը բողոքագիր մը ղրկած է Լոնտոն, անգլիական զօրքի առաքման դէմ։ Վերջին լուրերու համաձայն, խզուած են բանակցութիւնները Քանթոնցիներու (հարաւի ապստամբները) եւ անգլիական ներկայացուցչին միջեւ։ Քանթոնի կառավարութեան պետն ալ յայտնած է թէ չի կրնար որ եւ է համաձայնագիր ստորագրել, որքան ատեն որ Անգլիա զինուոր կը համախմբէ Շանկայի մէջ։ Ուրեմն, ներքնապէս պառակտուած Չինաստանը մէկ ճակատ կը կազմէ անգլիական աշխարհակալութեան դէմ։

Գերմանիոյ հետ համաձայնութիւն

Գերմանիոյ ապազինման եւ ամրոցներու քանդման մասին երկար ատենէ ի վեր դաշնակից պատուիրակներուն եւ Գերմանիոյ միջեւ կատարուած բանակցութիւնները Փետր. 1ին յանգեցան որոշ եզրակացութեան մը։ Գերմանիա յանձն առաւ Ռայխսթակին քուէարկել տալ հետեւեալ իմաստով օրէնք մը. «Արգիլուած է ներածել եւ արտածել ամէն տեսակ ռազմանիւթ (զէնք, ռազմամթերք եւ այլ նիւթեր), նոյնպէս արգիլուած է ռազմանիւթ շինել եւ արտածել կամ երկրին մէջ պահել եւ կամ ծախել։ Այսպէսով Գերմանիոյ ապազինման խնդիրը կը լուծուի։

Երկրորդ կէտը կը վերաբերէր արեւելեան սահմանին վրայ 1920էն ի վեր շինուած ամրոցներուն, հակառակ Վերսայլի դաշնագրին 180րդ. յօդուածին։ Գերմանները յանձն կ՚առնեն քանդել վերջերս շինուած 88 ամրութիւններէն 54ը եւ այսուհետեւ նորեր չշինել։ Այս կերպով Պալթիկ ծովէն մինչեւ Պալ պիտի երկարի զինուորական զուտ պաշտպանողական գիծ մը, որ ո՛չ մէկ պարագայի չպիտի կրնայ արդիանալ եւ զօրացուիլ, ու պիտի միանայ Հաննոսեան անմխաս գօտիին։ Այս խնդիրներու կարգադրութեան համար 4 ամիս պայմանաժամ տրուած է Գերմանիոյ։

ՎԻԼՀԷԼՄ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԴԱՌՆԱԼ Կ՚ՈՒԶԷ

Վերջերս շատ կը խօսուի նախկին կայսր Վիլհէլմի Գերմանիա վերադառնալուն մասին։ Փրուսիոյ կառավարութիւնը երբ հաշուեյարդարի ենթարկեց Վիլհէլմի կալուածներն ու գոյքերը, չուզեց ձեռք դպցնել անոր Ունթէր տէն Լինտէն (Թմբիներու տակ) ծառուղիին վրայ գտնուած պալատին, որուն մէկ մասը ազգային թանգարանի պիտի վերածուէր։ Գերման թերթերը կը գրեն թէ Վիլհելմ հրաման տուած է նորոգել այդ պալատը։ Կը կարծուի թէ Գերմանիա վերադարձի նշան մըն է այս հրամանը։ Կայսեր հաւատարիմները լծուած են լուռ գործունէութեան մը։ Բազմաթիւ գրքոյկներ, թռուցիկներ ցրուած են, ժողովուրդին միտքը պատրաստելու համար։ Մասնաւոր ջանքեր կը թափէ կայսեր կինը, կայսրուհի Հերմինէ։

Փրուսիոյ պետութեան եւ Հօէնցօլէրնեաններու միջեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ո՞Ր ԹԱՂԵՐԸ ԱՒԵԼԻ ԱԶԴՈՒԱԾ ԵՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵՆԷՆ

Ցերեկան թերթ մը փարիզի բոլոր թաղամասերուն մէջ տիրող անտեսական տագնապին եւ գործազրկութեան մասին քննութիւն կատարելով, կացութիւնը կը ներկայացնէ հետեւեալ կերպով.—

Ամէնէն շատ ազդուած թաղն է Մօնմարթրը, իր գիշերային ճաշարաններով, գինետուններով, պարասրահներով։ Հաստատութիւնները 100էն 70—80 պակսած են։ Ցեռոյ կուգայ Լթուալը, որ իր մեծ պանդոկներով եւ պերճանքի առեւտուրով — ինքնաշարժ, շրջազգեստ, անուշահոտութիւն — տագնապին հարուածները կրեց։ Լթուալէն անմիջապէս վերջ կուգայ Մօնփառնասը իր պանդոկներով, պարասրահներով եւ հաճոյքի վայրերով։ Այս թաղի ճաշարաններէն շատեր իրենց հասոյթին 100էն 60ը կորսնցուցած են։ Քարթիէ Լաթէնն ալ մեծապէս ազդուած է տագնապէն։ Իր ճաշարանները, թատրոնները, պարասրահները կէս առ կէս պարպուած են։ Օտարականներու մեկնումը շատ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է վերոյիշեալ թաղերու տագնապին մէջ։

Կեդրոնի թաղերը՝ Մատլէն, Օփերա եւ մեծ պուլվառները՝ աւելի քիչ ազդուած են։ Այստեղ ճաշարաններէն ու սրճարաններէն աւելի վնասուողները եղած են դերձակի, գլխարկի, մուշտակի եւ գոհարավաճառի վաճառատուները։ Փարիզուհին՝ անտեսական տագնապի շշուկներէն սարսափած՝ կը կրճատէ իր ծախքերը։

Բանուորական թաղերը նոյնպէս շատ ազդուած են։ Այստեղ թշուառութիւնը աւելի ակներեւ է եւ ուղղակի արդիւնքը գործազրկութեան տագնապին։ Անգործ բանւորը —նոյնիսկ անգործութեան սպառնալիքին տակ գտնուողները— այլեւս դադրած են թատրոն եւ սինէմա երթալէ եւ աւելորդ ծախքեր ընելէ։ Այս պատճառով 13րդ, 14րդ, 15րդ, 19րդ եւ 20րդ թաղամասերուն մէջ գործերը պակսած են։

Սակայն ամէնէն աւելի ազդուողը եղած է 11րդ թաղամասը եւ 12րդի կէսը, ֆօպուր Սէնթ-Անթուանի թաղը, որ կահ-կարասիի ճարտարագործութեան կեդրոնն է։

Ամէնէն քիչ ազդուածները պուրժուական թաղերն են, 16րդ, 17րդ, 8րդ, 7րդ եւ 12րդի մէկ մասը։

∴ Ֆրանսերէն թերթերը կը գանգատին թէ հակառակ տիրող ծանր տագնապին, բանւորները ամէն օր տուրքի կոչնագիրներ կը ստանան, ու կը պահանջեն կառավարութենէն, որ անգործ հարկատուները զերծ մնան 1926ի տուրքերէն։

Կին մը յարութիւն կ՚առնէ.— Մէցի մօտիկ գիւղէ մը, բանւոր Փիէր Արթի, շարունակ կռիւ կ՚ընէր կնոջ հետ։ Օրին մը, ուզեց գործը վերջացնել։ Կնոջ գլխուն հարուած մը իջեցնելէ յետոյ երբ կը նուաղի, կը տանի խոհանոց եւ չուանով մը նուաղած կինը կը կախէ առաստաղէն։ Ցետոյ չուանը կը կտրէ եւ կեղծ կինը կը պառկեցնէ անկողինին մէջ, կը կանչէ դրացիները, եւ անոնց կը յայտարարէ թէ իր «սիրական» կինը անձնասպան եղած է չուանով։ Դրացիներուն աղմուկին վրայ, ուշքի կուգայ կինը, որ չէր մեռած դեռ։ Ամուսինը կը սարսափի. տեսնելով այս յարուցեալը կը մատնէ իր ըրածները։

Բանւորը ծակ նետուած է։

ԱՄՈՒԼԻՍ

Ջայրոյթի ուռխակալութեան գրպարտութիւններու եւ անվե՛րջ մեղադրանքի խօսքեր ունին դեռ մեր հակառակորդները։

Ընդարկեցու ու անվայել, կը սեւցնեն երէկը։ Կը խեղաթիւրեն ու կ'արատաւորեն անպայման սխալներ ունեցող, բայց եւ փառաւոր ու հպարտացուցիչ անցեալ մը։

Կը մոռնա՞ն, կը մոռնա՞ն, որ հայհոյել Դաշնակցութեան գործունէութեան, կը նշանակէ՝ հայհոյել բազմաթիւ մեռեալներու յիշատակին։ Թոյն ու լորձունք թափել անոնց խոր ու սեւ նայուածքներուն մէջ, որոնք ժպտուն ու բաց մնացին մահուան դէմ։ Կոխկրտել անոնց ոսկորները։ Ամբարշտօ՛րէն աղտոտել անոնց սրբութիւնները, ինչպէս ամարդօրէն փորձեց II Ապրիլի սգատօնին առիթով, Հայ ժողովուրդի «անձնուիրութեան պահերուն» «նահանջող ուժերը» լքող եւ «շնորհքով մարդիկ»ներու փարախը ապաստանող անշնո՛րհք գրագիրու հին...։

* * *

Մեղմէ շատեր կը վրդովուին այդ հայհոյանքներէն ու «ռանէջ»ներէն։ Ես կը նախընտրեմ կարդա՛լ զանոնք՝ հանդա՛րտ։ Դաշյի՛լ անտարբեր ու արգահատանքով։ Զայգուիլ բառերէն ու արտայայտութիւններէն։ Մտնել խորը։ Անոնց ներքին, իսկական հոգեբանութեան մէջ։

Համայնավարները պիտի շարունակեն կաղկել, թոյն սրսկել եւ հրահրել,— պա՛րզ է այդ։

Ռամկավարները իրենց «Ծրագիր»ը պիտի ըմբռնեն «տխրօլ»ը առջեւ, ծխափնին կախ, ու կարմիր ուրարը իրենց ուսերուն, խնկարկելուն մէջ։ Կրնա՞ն իւրացնել մեր տեսակէտը,— ո՛չ։ Ո՛չ, որովհետեւ օրը տասն անգամ հայհոյած են մեր գաղափարին ու գործին՝ տա՛սն անգամ սրբելով իրենց գոլուկ շրթները։

Եւ արդէն,— վե՛ց տարուան պատմութիւն է այս բոլորը։ Ու վեց տարի է, անընդհատ, սուտ, մեղադրանք, կիրք ու ատելութիւն սերմանեցին աջ-ձախ։ Կապանք ու անուր դրին կոկորդներուն։ Հետեւանքը մնաց նո՛յնը։ Աւելի՛ն,— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը խտացաւ ու զօրացա՛ւ։ Այո՛, պէտք չէ վրդովուիլ, երբ կը հայհոյեն։ Ա՛յլ՝ մնալ սառնարիւն։ Հպա՛րտ, նոյնիսկ։ Համոզուած որ՝ ինչքան շատ զբաղին մեզմով ու ինչքան շատ կրքոտին մեր գոյութենէն, ա՛յնքան շատ ենք զօրացած։ Հպարտ ու սառն։ Վամպի, վրդովուիլ կը նշանակէ ստորագնահատել Դաշնակցութեան անցեալը, ուժն ու արժէքը։

* *

Նայեցէք արտասահմանի հայ մամուլին։ Մեր առօրեայ կեանքին։ Սովորական կամ բացառիկ դէպքերուն։ Ու նայեցէք ուշով, առանց կուսակցական նախապաշարման կամ հակառակամարտութեան։ Դժուարի եւ ուշագրաւ երկու հոսանք կայ։ Եր՝կու շարժում։ Երկու հակադիր աշխարհ, — տեղատուութեան ու մակընթացութեան։

Ցարիններու անօգուտ բախումներէ, ժայռին (կեանքի բիրտ ու անողոք իրականութեան) զարնուելէ ու փշրուելէ վերջ՝ տեղատուութեան մէջ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդ հոսանքը։ Յոգնաբեկ, ուժասպառ ու կատղած՝ նաւանդի ճամբուն վրայ...։

Մինչ՝ 1920ին «պարտուած» էր Դաշնակցութիւնը (Դաշնակցութի՛ւնը թէ հայ ժողովուրդը...)։ 1920-24... "քայքայուած" Մինչեւ 1926 — աքսորուած, բանտարկուած, ու, դեռ երէկ, դատի՛ տակ։

1922ին մամուլին — հետեւողական մամուլին — մէկ միայն տօնուեցաւ Մայիս 28ը։ 1925ին՝ զայն տօնեց մեր կուսակցական ու համակիր զանգուածը։ Իսկ 1926ին՝ հա՛յ ժողովուրդը՝ իր խոշոր ու մեծ մասով։ Ֆիլիպէն օրինակ — ու նաեւ՝ Վառնան, Աթէնքը, Փարիզն ու Մարսէյլը, Ռումանիան եւ ամերիկահայ գաղութը — երբեք այնքան հանդիսաւոր տօնակատարութիւն չէ ունեցեր, քան՝ այս տարուան իր երեք օրերը, 11/24 Ապրիլ (Սգատօն, Ցարգանք Գաղափարին), 28 Մայիս (Իրականացումը այդ գաղափարին), եւ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ը (ուխտը՝ նոյն գաղափարի ամբողջական իրականացման ու պաշտպանումին)։

Այդ երեք օրերուն ալ, — ուր ես առիթը ունեցայ խօսելու, — սրտի անօրինակ յուզումով մը բեմ ելայ։ Խուռներամ, յոգնաբեկ ու ծարաւի՛ բազմութիւն մը, որ, ինչպէս ու երկիւղած թէեւ, իր նայուածքին մէջ զօրաւոր ու անդիմադրելի պոռթկումը ունէր հայրենի կարօտէն բխող իր բողոքին։ Ուր ըղձանքն ու հաւատքը կը բռնկէին։ Կը զեղուն, կը զեղո՛ւն յորդահոս հեղեղի մը պէս, նետելով քեզ նոր ոգեւորութիւններու եւ նոր յաղթանակներու համոզումին մէջ։ Ու կը խօսիս։ Մտածումը կու գայ։ Կը հոսի՛ քեզ երկարող նայուածքներէն։ Ու քու մէջէն, ու քեզմով կը խօսի ամբո՛ղջ ժողովուրդը։

Այդ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսքը։

Վ. ԱՀՐԻՃ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

ՊՐՈՒՔՍԷԼ, 30 Յուն.

Ինչպէս ժամանակին մասնաւոր թղթակցութեամբ հաղորդուեցաւ, վերջերս Պրիւսէլի մէջ տեղի ունեցան Պելճիքահայ գաղութի Ներկայացուցչական Մարմնի ընտրութիւնները, հիմնուելով գաղութի նոր կանոնագրի տրամադրութեանց վրայ, որ նախապէս վաւերացուած էին ընդհանուր ժողովին կողմէ։

Ընտրութեանց ժամանակցեցան գաղութիս գրեթէ բոլոր հայրենակիցները, այր թէ կին, որոնք կը լրացնէին կանոնագրին օրինական պայմանները։ Ընտրութեանց օրը անօրինակ ոգեւորութիւն մը կը տիրէր Հայ Ակումբին մէջ, ուր նմանը չտեսնուած բազմութիւն մը խռնուած էր։ Ամէն մարդ իր կարգին կը սպասէր իր քուէն ներկայացնելու համար ընտրական յանձնախումբին անդամներուն։ Արդար ըլլալու համար, պէտք է ըսել թէ ընտրողական Յանձնախումբը, բաղկացած զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներէն, կատարեալ անաչառութեամբ կատարեց իր պարտականութիւնը, առանց տեղի տալու ամենափոքր բողոքի կամ անհամաձայնութեան։

Ընտրութեանց արդիւնքը ծանօթ է արդէն «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։

Այս առթիւ կ'արժէ քանի մը խօսք ըսել գաղութի նոր կանոնագրի մասին։

Սոյն կանոնագիրը հիմնուած է մեր Ազգային Սահմանադրական օրէնքներուն վրայ, անոնց տրամադրութիւնները պատշաճեցնելով տեղական պայմաններուն։ Բացի քանի մը աննշան թերութիւններէ, նոր կանոնագիրը իր ամբողջութեան մէջ նպատակայարմար է եւ կրնայ լաւագոյն ուղեցոյց մը ծառայել գաղութի վարչութեան՝ գլուխ հանելու համար իր դժուարին գործը եւ առաջ բերելու գաղութին մէջ բաղձացուած համերաշխութիւնը։

Այդ կանոնագրին համաձայն Պելճիքահայ գաղութը կ'ունենայ իր Ներկայացուցչական Մարմինը (Երեսփոխան. Ժողովը), որմէ կը բխի Գործադիր Մարմինը, որ միակ ներկայացուցիչն է գաղութին։ Ներկայացուցչական Մարմինը օրէնսդիր գերագոյն մարմինն է, համապատու Պելճիքահայ գաղութին եւ համապատու կեդրոնական վարչութենէն։

Կեդրոնական վարչութիւնը ի հարկին կ'ընտրէ զանազան հոգաբարձութիւններ, եկեղեցական, դպրոցական եւ Աղքատախնամ եւ կը հսկէ գաղութին մէջ անհատական կամ հաւաքական նախաձեռնութեամբ կազմուած ազգային հաստատութիւններ եւ միութիւններ։

Մաղթենք որ նոր ընտրութիւններով բարւոք կացութիւն մը ստեղծուի Պրիւսէլի հայութեան մէջ եւ միանգամ ընդ միշտ վերջ գտնեն գաղութին մէջ ատենէ մը ի վեր տիրող անհամաձայնութիւններն ու երկպառակութիւնները։

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Ներկայացուցչական Մարմինը տոգորուած լաւագոյն զգացումներով եւ համերաշխական ոգիով, որոշած է կեդրոնական վարչութեան համար ընտրել բոլորովին չէզոք հայրենակիցներ, որոնք կը վայելեն ամբողջ գաղութին վստահութիւնը։

Այս պարագան մխիթարական է եւ կրնայ բարեգուշակ նշան մը նկատուիլ ապագայ համերաշխութեան համար, որուն այնքան պէտք ունի Պելճիքայի գաղութը։

Հ. ՑԷՐՈՍԿԻ

ԱՆԼՈՒԾԵԼԻ ՊԱՏՈՒՀԱՍ ՄԸ

ՔԱՂՑԿԵՂԸ

Բժշկական աշխարհին ամենամեծ հոգն է, նորէն, քաղցկեղ (քանսէր) կոչուած պատուհասը։

Այս անհաւր հիւանդութեան պատճառները յայտնի չեն եւ, հետեւաբար, մինչեւ այսօր առաջարկուած դարմաններն ալ անկատար կը մնան։ Ամէն տեղ, նոր թէ հին աշխարհի մէջ, համաժողովներ, հիւանդութեան դէմ պայքարը սաստկացնելու նպատակով հաստատուած կեդրոններ, այս խիստ կնճռոտ խնդիրը ուսումնասիրելու եւ օգտակար խուզարկութիւններ կատարելու համար բացուած հաստատութիւնները, տարեկան մօտաւորապէս կէս միլիոն զոհեր փրկելու համար ձեռք առնուած հանրօգուտ բոլոր միջոցները, ցարդ հազիւ թէ քանի մը երկրորդական կէտերու լուսաբանութեան ծառայած են։ Եւ, հակառակ այսքան ճիգերու, ծախսուած միլիոններուն եւ քանսէրը X. ճառագայթներով դարմանելու համար գիտնականներու կորուստին, դժբախտաբար խնդրին կենսական մասը դեռ գաղտնիք կը մնայ։

Դեռ անցած Սեպտեմբերին, Նիւ Եորքի մօտ հրաւիրուեցան քաղցկեղի նշանաւոր մասնագէտներն ու փրոֆէսէօրները։ Այս միջազգային ցոյցին Եւրոպան անտարբեր չէր կրնար մնալ, ուստի մասնակցեցաւ իր տասներկու ընտրեալ փրոֆէսէօր եւ մասնագէտներով։ Այս ժողովին մէջ ալ հաստատուեցաւ թէ քաղցկեղը տարափոխիկ հիւանդութիւն չէ, եւ ոչ ալ՝ ժառանգական։

Ժողովին մէջ քաղցկեղին էութեան, ծագման եւ դարմաններուն մասին շատ կարեւոր տեղեկագիրներ կարդացուեցան։ Առանց զբաղելու դարմանաբանութեամբ, ինչ որ կանխահաս է, մենք պիտի ջանանք, դասախտաբանական տեսակէտով բնոյթի եւ ծագումի մասին քանի մը ծանօթութիւններ տալ։

Քանսէրը ուռոյցի (tumeurs) տեսակ մըն է։ Եւ քանի որ հիւանդութեան ծագումը ու պատճառները յայտնի չեն, բացատրութիւնն ալ եթէ ոչ անկարելի, անշուշտ անկատար պիտի ըլլայ։

Տարիներու ընթացքին, ուռոյցը զանազան կերպով բացատրուած է։ Առանց մասնագիտական խորութիւններու մէջ մտնելու, ընդունինք որ ուռոյցը նորակազմ բջջակոյտերէ կը բաղկանայ եւ առաջ կու գայ անոնց բորբոքումէ։ Ուրեմն ուռոյցը կազմող տարրերը մեր կազմին բնական տարրերն են։

Այսպէս ուռոյցը արդիւնքն է բազմանալուն այն հիւսուածանիւթին, որմէ կազմուած է ինք։ Ինչպէս սկիզբները կը կարծուէր, ամէն տեսակ ուռոյց մէկ տարրէ, այսինքն միայն շաղկապական հիւսուածանիւթէ առաջ չի գար։ Օրինակ, վերնամաշկային ուռոյցը, որ բուն իսկ քանսէր կոչուածն է, միշտ վերնամաշկային բջիջներէ առաջ կու գայ։ Այս բջիջները մանաւանդ վատ ուռոյցներուն մէջ միշտ սաղմնային վիճակ կը ներկայացնեն, ինչ որ ցոյց կու տայ թէ անձամ մէջ կը գտնուին։ Այս տեսակ ուռոյցները որոնց մէջ կը մտնեն երկու տեսակ քաղցկեղներ (Սարքոմ եւ Էփիթէլիոմ) շատ շուտ կ'աճին։ Անոնց բջիջները ուղղակի կամ անուղղակի կը բազմանան եւ կոյտեր առաջ կը բերեն։ Քաղցկեղի բջիջներուն մէջ, մանրադիտակի տակ, կը հանդիպինք բջիջածնական ձեւերուն (Karyokinése), երեւոյթ մը որ ցոյց կու տայ թէ անուղղակի ծլարձակութեան եւ բազմածնութեան մէջ են։

Քաղցկեղները շուտ կը մեծնան։ Ոմանք տարիներով անշարժ մնալէ յետոյ, յանկարծ կը սկսին աճիլ, այնպէս մը որ բորբոքումի պատճառ կ'ըլլան այն հիւսուածանիւթին, ուր արշաւած են։ Այդ արշաւանքին ոչ մէկ հիւսուածանիւթ չի կրնար դիմադրել։ Ոսկորն իսկ կ'ազդուի։ Անոնց չար ուռոյց անունը կը տրուի։ Կան ուրիշ ուռոյցներ, որոնք խիստ դանդաղօրէն կ'աճին եւ որոշ ձեւ ու մեծութիւն մը ստանալէ յետոյ, անշարժ կը մնան եւ միշտ նեարդեայ պատեանի մը մէջ կը փաթթուին։ Այս պատեանը կը ծագի ուռոյցը շրջապատող հիւսուածանիւթին բորբոքումէն։ Այս տեսակներուն ալ բարի անվնաս ուռոյց անունը կը տրուի։ Ֆիպրօմ, լիպօմ, միքսօմ եւն. ուռոյցները այս կարգէն են։

Չար ուռոյցներէն միայն Սարքօմները որոշ ձեւ մը կ'ունենան։ Դալով Էփիթէլիօմներուն, որոշ ձեւ մը չունին։ Այլ աւելի կը ճիւղաւորուին դէպի շրջագծող հիւսուածանիւթին խոռոչները ճանկի մագիլներու ձեւով, այս պատճառաւ նմանցուած է խեչափառի։

Քաղցկեղները ընդհանրապէս կեղաւորումի ենթակայ են, պարզ վէրքի երեւոյթ կ'ունենան եւ այն ատեն պզտիկ պատճառով մը կ'արիւնին։ Ստամոքսի քաղցկեղները այսպէս են, եւ ատկէ առաջ կու գայ արիւնափոխումը։

Քաղցկեղները միեւնոյն տեղը երկար չեն մնար, այլ ամբողջ մարմինին մէջ կը տարածուին։ Այնպէս որ երբ ուռոյցը կազմուի, շուտ մը մօտի հիւսուածանիւթին մէջ կ'անցնի։ Սարքոմի բջիջները ուղղակի արեան երակներու, իսկ Էփիթէլիօմի բջիջները աւշային երակներու միջոցաւ արեան կը խառնուին եւ կը տարածուին հեռաւոր անդամներու մէջ, ուր երկրորդական կորիզներ առաջ կը բերեն։ Այս կէտը շատ կարեւոր է դարմանումին համար։ Հիւանդութիւնը չընդհանրացած՝ պէտք է արագօրէն ճանչնալ եւ տեղին վրայ դարմանել։ Ասանկով ախտադարձ տեղի չունենար։

Ըսինք թէ Էփիթէլիօմներու բջիջները աւշային երակներու միջոցաւ արեան կը խառնուին։ Այդ ընթացքին բջիջները շատ մը աւշային խաղճմունք (ganglions lymphatiques)ներու կը հանդիպին, որոնք բջիջներուն յառաջխաղացման արգելք ըլլալ կը ջանան, եւ հակազդեցութեան հետեւանքով կը մեծնան։

Քանսէր ունեցողները անարիւնութիւն ցոյց կու տան։ Նշաններն են արեան ճերմակ գնդիկներուն բազմանալը, արեան էմօկլօպինին նուազումը, ազօթի միզում, փորատային հոսում, ջրուռեց եւ երակատապ։ Հիւանդները մանաւոր կերպարանք մը կը ստանան։ Քանսէր ունեցող շուներն ալ նիհար, աչքերը փոսացած եւ ընդհանրապէս ջրգողութիւն կ'ունենան։ Այնպէս կը կարծուի թէ այս անարիւնութիւնը քաղցկեղին պատրաստած թոյներէն առաջ կու գայ, որովհետեւ քանսէրին հիւթը եթէ ճագարի ներարկուի, կենդանին կը մեռնի։

Քաղցկեղի ծագման մասին մինչեւ այժմ շատ մը պատճառներ ցոյց տրուած են, սակայն առանց ամէն մէկը բացարիկ պարագաներու վրայ հիմնուած է, ենթադրաբար։ Այսպէս ոմանք քաղցկեղին ծագումը կը վերագրեն շատ միս ուտելուն եւ ոմանք ալ շատ ձուկ ուտելուն, ուրիշներ՝ ծխելուն։ Դեռ կան ալ որ տարիքը եւ սեռը կ'ամբաստանեն։ Համաձայն այդ անձերուն, քաղցկեղը ընդհանրապէս չափահասներու եւ իգական սեռին մէջ կը պատահի։ Վերջապէս եղած են հեղինակներ որոնք քաղցկեղին ծագումը մանրէի վերագրած են։ Բայց մինչեւ այսօր կատարուած փորձերը դրական ո եւ է արդիւնք չեն տուած։ Նոյնիսկ վերջին տարիներուն մակաբուծական տեսութիւնն ալ, որ իրականութեան աւելի մօտ կը կարծուէր, շատ մը փորձերէ յետոյ՝ ի դերեւ ելաւ։ Քաղցկեղի բջիջներուն մէջ տեսնուած գօքսիտները ուրիշ բան չէին, եթէ ոչ բջիջներուն արտադրանքը։

Վերջապէս, ինչպէս ամենավերջին աշխատութիւններով ալ կը հաստատուի, քաղցկեղի փոխանցիկ հիւանդութիւններու նման դուրսէն եկած ո եւ է կենդանի ազդակի (մանրէ կամ մակաբոյծ) արդիւնք չէ ոչ ալ անտեսանելի (ուլթրա-վիրուս) էակներու գործը։ Այսօր այնպէս կը կարծուի թէ քաղցկեղը ուղղակի բջիջներու հիւանդութիւն մըն է եւ անոնց ներքին կեանքին խանգարումէն առաջ կու գայ։

ՓՐՕՖ. Ա. ՊԻՐՊԻՐԵԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՖԷՍԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԸ

Որքան ատեն որ Թուրքիոյ արիւնոտ ֆէսերը կը պատրաստուէին Պրակայի գործարաններուն մէջ, Չեխերը հասոյթի մեծ աղբիւր մը ունէին։ Երբ Թուրքերը նետեցին իրենց ֆէսերը, չեխ գործարանները անգործութեան դատապարտուեցան։ Փիսէքի գործարանը 400 գործաւոր արձակեց վերջերս, ուրիշ մը կրճատեց աշխատութեան ժամերը։

Ադամանդի արտադրութիւն. — Պելժ աշխարհագրական արքայական ընկերութիւնը հաշուած է մինչեւ այժմ արտադրուած ադամանդներու քանակը, գումարելով ամենափոքր շողակները, փորղակները։ Հարաւային Ափրիկէն, ամենահարուստ երկիրը ադամանդի, տուած է 40 տարուան մէջ 34 հազար քիլօ ադամանդ, Հնդկաստանը 2 հազար քիլօ։

ԹԱՏՐՈՆ

"ՕԹԷԼԼՕ"

(ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂ

Օթէլլօ՝ դասական այն շակերտներէն է, որոնք հիննան՝ կ'անուշնան ու կը զանանան ժողովուրդին համ բայց կը տարօրնեն զերա սանդղադարձ ճիգը, որովհե ճաշակը՝ որ նախընթաց նե յացումներու ընթացքին, վուրդը կազմած է, բաղդա թեան հակակշռին կ'ենթ արուեստագէտին խիրաքան քայլը ու նորութեան չի դուրժեր, եթէ չընցուի յաջո թեան մը հմայքով։

Բայց, հերոսներու ժողովր կան ըմբռնումը՝ իր անկայու թելադրելի ընդյթով իսկ, այդ ըմբռնողութեան գոհացու վճելի չափանիշ մը միայն նան տալ՝ արուեստագէտին մական տարողութեան։

Իսկ հոն՝ ուր գերակատա երկին հետ սերտ մտերմութ մը պիտի ուզէր քաղել իր ուսանին եւ արտայայտութե ուժը, Շէյքսփիր յաճախ լուրծ. ան չի բացատրեր իր բոսը, այլ հանելուկի մը պէ րուն յուծումը կ'ուշանայ, կը յայտնէ անակնկալօրէն, քերու և դրութիւններու թնճ մը տակ։ Անակնկալ այդ յայ նութիւնը բռնելու համար, բասանին պէտք է Շէյքսփի մտքին հաւասար հոգի։

Կոստանդեանի Օթէլլօն՝ ւորիչ, բայց ո՛չ ամբողջ, խատուած ընդօրինակում մը ան գլուխներէն, որ իբր խորհր նշան անտաշ վայրագութե մը, կարմիր սիրտ մը կը նակէ սեւով։ Առաջին խօսք իսկ, ան պիտի պոռայ, որ ձայնը խեղդուի կոկոր մէջ, երբ պէտքը զգայ կալու։

Կոստանդեանի գրո՛յթը՝ դուն է, շէշտ եւ ուժ կու խօսքին, լարած կը պահէ կնդրին ուշադրութիւնը, բայց տար առաջին արարներու Թէլլօն, արժանաւոր զօրա որ շարքաշ կեանքի մը մար բանին մէջ սորված է ափրիկեցիի տաք սիրտ մը, բահարը՝ որ գիտէ պարտա նութեան կոչին հանդարտօ զոհել՝ վայելքի իր կարօտն

Կոստանդեանի Օթէլլօն՝ իր ռաջին քայլէն իսկ, կը զգա անօթի կիրքերու զոհ մը փնտռէ։

Օթէլլօ՝ քաղաքաքիրթ վայրենին է, որուն մէջ կրկ եսերու — գիտակցութեան յնագրական կոպտութեան բախումը, կը ստեղծէ զօրա տաղութիւն մը, մաղձոտ կութիւն մը, որ սակայն րովին չեն կուրացներ հերո դատողութիւնը. որովհետեւ ընէ նախանձոտ նկարագիր ան, ինչպէս կը կարծուի սարակ։ Ստանալէ յետոյ մին հարուածը, ան իր նուածքէն կը քաղէ ո՛չ թէ մոլեգին նախանձ մը, այլ յուզումներու, որ եւ է կրքի ուժը. պիտի կուռի, սիրէ ատէ, կամ հրճուի ու տխրի սաստկօրէն։ Տարբեր է, որ առաջին առթիւ իսկ տունէն ներս չի մտներ բային կատաղութիւն մը, ամէն մարդու պէս, որքան բարձրանայ ու հեռանայ իր նարհ ծագումէն, կը մնայ իր ներքին ճակատագրին

Կոստանդեանի Օթէլլօն խանձոտ ծնած է. Տեզդե մասին վստահութեան իր ւատիքները, կեղծ կը հն բերնին մէջ. ու հերքում անկեղծ որոնումով չէ որ տրամադրանէ իր կասկածը միտ ու գիրգահաւան՝ է, որ Եակօբ ցանցին տակ զարի անհանդարտ ու աչքեր կը պտտցնէ եւ ինք լրիւ կը յայտնէ միայն զութեան պոռթկումներու Կասկածի առաջին յղ մինչեւ խոր համոզում, մէկ կը ճանչնայ ան, միօրինակ սուր, ու վարանումէն կրքի վճռականութիւնը։

…արքերական նահանգներու, ա-…նց տեղ տալու ներքին պայքարի մը փոփոխական տատանումներուն, անոր հոգին անընդհատ կը մաքլցի ոճիրի արահետը …ալով ու մռնչելով։

⁂

…Կոստանեանի շուրջ հաւաքուած Մարութեանի, Սարեանի …զարեանի, Նաւասարդեանի …ևս գերասաններ՝ պիտի կրնա… ուժեղ ամբողջութիւն մը …ակերպել։ Բայց գլխաւոր դե…րու անյարմար ու գրեթէ պա…հական դասաւորում մը՝ Կոստանեանը մեկուսացուց եղբա…րակ իր ողբերգութեան մէջ։

Նշանեանը՝ ամէն թուղթի վը…յ իր անունը արձանագրելու …ամալջէն մղուած, այս անգամ …վերցուցեր էր Եակօի դերը, …խմական ցամաք եւ անկեն…ան յղացում մըն է եւ ամենէն …ուաշ դերակատարէն կը պահանջէ կազմի եւ դէմքի, ձայնի …շեշտի մանաւանդ ընախօսական յատկութիւններ, ինչ որ կը …պակսին Նշանեանի։

Իսկ Տիկին Կոստանեան հաստակ սերտուած ու բնական …ուեստի մը, չէր կրնար ան…լբւ արտայայտել Տէզտէմոնան, որուն հոգեկան անմեղութիւնը պէտք է շեշտուի ու …մանկունակ դէմքի մը …օգնութեամբ։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

ԲԱԳՈՒԻ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ ՄԵԾ ՄԱՍՈՎ ՀԻՒԱՆԴ

Անցեալ տարուան ընթացքին 4518 բանւորներ քննութեան ենթարկուելով, տեսնուած է որ 1456ը առողջ են, 2060ը՝ հիւանդ։ Այս վերջիններուն հարիւրին 58,5ը վարակուած է զանազան հիւանդութեամբ, հարիւրին 8,3ը (644 հոգի) թոքախտով, հարիւրին 17,1ը՝ անարիւնութեամբ, 17,5ը՝ ճահճատենդով, 7,8ը՝ ջղային, 8,8ը՝ աչքի հիւանդութիւններով, մնացածները զանազան ախտերով։ Բանւորներուն մէջ կան ալ, որոնք կասկածելի են թոքախտով, եւ եթէ նկատի ունենանք որ անարիւններն ալ որս են թոքախտի, այն ատեն թոքախտի համեմատութիւնը կը բարձրանայ 23ի։ Քննութեան առնուած 443 բանւոր աղջիկներէն 92ը հիւանդութեամբ վարակուած են։

Հանքագործ բանւորներուն մեծ մասը թոքախտաւոր է։ Այս կարգի բանւորներէն 1864էն մէջ հիւանդ են 1060ը, մետաղագործ բանւորներէն 261էն մէջ 157ը, …ի աշխատաւորներէն 306էն մէջ 226ը, ժանածագործ բանւորներէն 150էն մէջ հարիւրին 67ը։

ՈՒՍՄԱՆ ՎՃԱՐ

Սեպտեմբերով պոլշեւիկները կը քարոզեն՝ ձրի եւ պարտադիր ուսում։ Գործնականին մէջ տեսէք, թէ ինչ ձեւ ստացած է այդ քարոզը։ «Փրավտա»յի 26 Յունուար համարին մէջ հրատարակուած է Համկոմկոմի Նախագահութեան Յունուար 24ի որոշումը դպրոցական եւ դաստիարակչական հիմնարկութիւններու աշակերտներէն եւ ուսանողներէն գանձուելիք ուսման վճարի մասին։ Այդ որոշման համաձայն, զգալի չափով բարձրացուած է ուսման վճարը։ Այսպէս, այն բանւորներն ու պաշտօնեաները, որոնք 101—150 րուբլի ռոճիկ կը ստանան, պէտք է իրենց զաւակներուն համար ուսման վճար տան՝ բարձրագոյն դպրոցներուն մէջ հարիւրին 3, երկրորդական վարժարաններու՝ հարիւրին 1,5, առաջին աստիճանի դպրոցներու՝ հարիւրին 1։ Աւելի ստացողները պիտի վճարեն ասական՝ 3,5—5 առհարիւր։ Գիւղացիները պէտք է վճարեն համալսարանի համար այնքան, ինչքան կուտան պետական տուրք, իսկ Նախնական դպրոցի համար՝ կէսը։ Արհեստաւորները՝ իրենց վճարած տուրքի մէկ ու կէսը։ Ազատ զբաղումի տէր մարդիկ՝ իրենց վճարած տուրքի մէկ ու կէսը։ Մնացածները՝ վճարած տուրքի կրկինը...

Ասոր ալ կ'ըսեն «Շինարարութիւն լուսաւորութեան ճակատի վրայ»։

ՀԱՑ ՈՒՆԵՒՈՐԻ ՄԸ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիսի մէջ, Ռուսթավէլիի փողոցին վրայ նաւթի հարուստ տէր Ցէր-Մարգարեանի տունը խուզարկելու պահուն, գործաւորները գաղտնի պահարանի մը մէջ կը գտնեն մեծ քանակութեամբ արժէքաւոր իրեր, զորս կը գրաւէ կառավարութիւնը։ Այդ առարկաներուն մէջ կը գտնուէին Սէվրի յախճապակիով անօթներ, հայելիներ՝ սաքսոնական հիանալի շրջանակով, Փրանսական յախճապակեայ ճաշի սպաս՝ հարիւր հոգիի համար, վենետիկեան թանկագին իրեր եւն.։

Թիֆլիսահայ հարուստը, Վրաստանի կարմրելէն յետոյ, փախած էր եւ կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Փարիզ։

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ ԹԷ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ

Բագուի «Կոմունիստ»ը համագործակցական քօօփէրաթիվ խանութներուն գործունէութեան պատկերը քննելով, չի կրնար հասկնալ թէ այդ խանութները մենաշնորհութեա՞ն կը ծառայեն թէ համագործակցական շահերու։

Անցեալ տարի առաջին եռամսեակին, պետական մարմիններուն ծախուած է ապրանքներուն 46—47 առ հարիւրը, համագործակցականի անդամներուն՝ 18,41 առ հարիւրը, մասնաւոր անձերու՝ 35,41 առ հարիւրը։ Երկրորդ եռամսեակին, պետական մարմիններուն ծախուած է ապրանքներուն 52,82 առ հարիւրը, համագործակցականի անդամներուն՝ 11,36 առ հարիւրը, մասնաւոր անձերու՝ 35,82 առ հարիւր։ Աւելի հետաքրքիր են թէյին ու շաքարին վաճառման թիւերը։ Պետական մարմիններուն ծախուած է 9837 րուբլի 79 կոպէկի, համագործակցականի անդամներուն՝ 72,392 րուբլի 31 կոպէկի, իսկ մասնաւոր անձերու՝ 193,298 րուբլի 73 կոպէկի։

Դեռ աւելին։ Մասնաւոր անձերու ծախուած են ամէնէն հազուագիւտ ապրանքները՝ շատ աժան, նոյնիսկ համագործակցականին գինէն աւելի վար արժէքով։

ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻԻ ԴԷՄ

Բագուի մէջ առողջապահական ընդհանուր ժողով մը գումարուած է եւ որոշուած է որ տօնական եւ հանգիստի օրերը արգիլուի վաճառել ոգելից ըմպելի։ Ճաշարաններու մէջ ոգելից ըմպելի պիտի տրուի մինչեւ իրիկուան ժամը 10։ Իսկ 5րդ. կարգի ճաշարաններու մէջ՝ մինչեւ ժամը 12։ Օղեվաճառները տօնական եւ հանգիստի օրերը պիտի փակեն իրենց խանութը։ Ըմպելիները պիտի ծախեն առտուան 9էն մինչեւ իրիկուան ժամը 7։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԻՆՈՊԻ ՄԷՋ

Սինոպի մէջ, «Աւազուտ» կոչուած գետինին վրայ լուցկիի գործարան մը շինուած պահուն, գտնուած են հնարժէք պատմական առարկաներ։

Կը կարծուի թէ «Աւազուտ» կոչուած գետինը կը համապատասխանէ պատմական հին ցեղերու գերեզմաննոցին։ Պեղելով աւազուտը, թուրք գործաւորները երեւան հանած են դամբաններ, որոնք շինուած են աղիւսով։ Այդ դամբաններուն մէջ եւ շուրջը գտնուած են բազմաթիւ անօթներ եւ արձանիկներ։ Մետաղեայ անօթները աւելի քիչ են, քան անոնք որ հողէ շինուած են։ Ամէնը կը հաշուուի հազար կտոր, սակայն երկու հարիւր կտորը միայն ներկայանալի վիճակի մէջ։ Այս վերջինները դրկուած են Էնկիւրիի թանգարանը։ Անօթներուն կոթերը գլխու ձեւ ունին։

Նոյն «Աւազուտ»ին պեղումներուն ընթացքին երեւան հանուած է հռոմէական շրջանէն մեհեան մը, որ խճանկարներով զարդարուած է եւ ուղղանկիւն ձեւ մը ունի, կը գտնուի հռոմէական ջրմուղներուն քովը։ Մեհեանին տակէն գտնուած են մարդկային կմախքներ, հռոմէական դրամներ եւ երկու շիշեր։ Դրամները ժանգոտած են, այնպէս որ կարելի չէ եղած կարդալ գիրերը։ Կմախքները կը գտնուէին ջուրի խողովակներուն մօտ, եւ թուրք հնախօսը կարծեր է որ անոնք ոսկորներն են այն բանւորներուն, որոնք ջրմուղներու շինութեան պահուն մեռեր ու թաղուեր են։ Անժամանց թուրք հնախօսը պէտք է գիտնայ որ բոլոր մեհեանները ջուրի գաղտնի երակներ ունէին, սրբանալու համար, ինչպէս նաեւ դամբաններ՝ մեռած քուրմերուն համար։ Խճանկարները կը ներկայացնեն արեւելատիպ ոճ մը եւ երկրաչափական զարդարանքներ։

Գտնուած են նաեւ երկու թանկագին քարեր։ Մէկը Դորիական ճարտարապետական ոճով գեղեցմանաքար մըն է եւ կը ներկայացնէ սիւնի մը խոյակը, որուն տրուած է առիւծի մը ձեւը։ Առիւծին գլուխը կոտրած է։ Միւսը կը թուի թէ Միհրդատ Պոնտացիի պալատին արտաքին զարդարանքներէն կտոր մըն է։

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութիւնը մեզի դրկած է իր տարեկան հաշուեկշիռը (1 Օգոս.-1925-31 Յուլիս 1926), զոր կը ներկայացնենք ամփոփ։

Միութիւնը ունի երեք մասնաճիւղ, ա) Որբերու Օգնութեան Մասնաճիւղին տարեկան ընդհ. հասոյթը կը հասնի 126877 Ֆր. 60 ս.ի։ Ելք՝ 109775 Ֆր. 25 ս.։ Հայաստանի շարժանկարին հասոյթը, 10428 Ֆր. 90, յանձնուած է պատուիրակներուն։ Թահրա պէյի ներկայացման հասոյթը 17140 Ֆր.ը հինգ հաւասար մասով բաժնուած է Հօկին, Փարիզի Ազգատախնամին, Կաթող. Պատուիրակութեան եւ Հայ Կարմիր Խաչին։ Աթէնքի վարժարանին որբերուն դրկուած է 500 Ֆր., Փաթրասի մէջ բացուած Տիկնանցի որբանոցին, ուր 85 աշակերտներ ձրիաբար կ'ուսանին, դրկուած է 15000 Ֆր.։ Մարսիլիոյ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին տրուած է 7000 Ֆր.։ Փարիզի եւ արուարձաններու գիշերօթիկ վարժարաններու մէջ կրթուող (քսան մանչ եւ 13 աղջիկ) 33 անչափահաս որբերուն համար ծախսուած է 51950 Ֆր.։ (Հայ որբերը միշտ առաջնութիւն շահած են իրենց ֆրանսացի դասընկերներուն մէջ)։ «Փարիզահայ Տունն»ի շինութեան համար հանգանակած է 97250 Ֆր., որուն 77250ը միայն գանձած է դեռ, եւ չէ անցուած ներկայ հաշուեկշիռին մէջ։ Նոյն նպատակին համար Միութիւնը յատկացուցած է 50,000 Ֆր., որ նոյնպէս ներկայ հաշուեկշիռին մէջ չէ մըտցուած։ Այս գումարները հանգանակութեան փակումէն վերջ անմիջապէս պիտի ղրկուին Հայաստան։ Այս մասնաճիւղը ունի պատրաստ դրամ 79926 Ֆր. 05 ս. եւ արժեթուղթ՝ 102723։

(բ Ուսանող. Օգնութեան Մասնաճիւղին տարեկան ընդհ. հասոյթն է 71198 Ֆր. 40 ս.։ Ելք՝ 31843 Ֆր.։ Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան յատկացուած է 28260 Ֆր., Նանսիի ուսանողներուն՝ 1000 Ֆր., Մօնփէլիէի ուսանողներուն՝ 600 Ֆր., ուրիշ ուսանողներու՝ 1500 Ֆր.։ Այս մասնաճիւղը ունի պատրաստ դրամ 48880 Ֆր. 95 ս.։

գ) Հայաստանի Կ. Խաչի Օգն. Մասնաճիւղին տարեկան ընդհ. մուտքն է 56693 Ֆր. 75 ս., որ կազմուած է տարեվճարներէ (2670), ծախուած գիրքերէ (242), Հ. Կ. Խաչի նախագահ բժ. Կամսարականի ձեռքով (4970), պարահանդէսի հասոյթէ (29813. 25) Կ. Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդ. օրացոյցներու հասոյթէն 3388) եւ զանազան նուէրներէ։ Ելք՝ 51473 Ֆր. 35 ս.։ Միութիւնը դրկած է Հայաստանի Արփա գիւղին հիւանդանոցին քինինի համար 1925ին 9938 Ֆր. 20 ս., եւ 1926ին 5725 Ֆր. 40 ս., Սանթօնինի համար՝ 8330 Ֆր.։

1926ի երկրորդ կիսամեակի ընթացքին, միեւնոյն հիւանդանոցին դրկուած է քինին, էմէթին եւ պիրամիտ, որոնց հաշուեցուցակը դեռ պատրաստ չէ։ Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին դրկած է 3388 Ֆր.։ Բժ. Կամսարականի յանձնարարութեամբ շինուած են Հ. Կ. Խաչի շքանշաններ, որոնց համար ծախսուած է 4825 Ֆր., Հ. Կ. Խաչի տեղեկագրի տպագր. ծախք՝ 1668 Ֆր. 45 ս. եւ առողջ. գրքոյկներու տպագր. ծախք 4500 Ֆր.։ Փարիզի բուժարանին ծախք՝ 10613 Ֆր. 05 ս.։ Բուժարանը ունի վճարեալ դեղագործ մը։ 2000 հիւանդներու բժշկական օգնութենէ զատ ըրած է նաեւ սնունդի ծախքեր։ Մասնաճիւղը ունի պատրաստ դրամ 5881 Ֆր. 45 ս.։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Մասնագէտ գողերը.— Երկուշաբթի առաւօտ, Պուրժուա քոյրերու գործարանին տէրը, Պ. Վէրթէյմէ, երբ գրասենեակ մտաւ, տեսաւ որ դրամարկղին փորը ճեղքած են, եւ մօտ 80 հազար ֆր.ի պարունակութիւնը առած էին գողերը։ Յայտնի է որ գողերը շատ մօտէն տեղեկութիւն ունէին գրասենեակին տեղագրութեան մասին։ Որովհետեւ անոնք փորած են այն պատը, որ դիւրութեամբ կրնար զիրենք իջեցնել ներքնայարկը։ Երկաթ ուռող սղոցով մը կտրելէ յետոյ պատին երկաթեայ վանդակը, անոնք գտած են դրամարկղը եւ պարպած։

Երկրագունտին փորին մէջ.— Մինչեւ հիմա չկար հանքահոր մը, որուն խորութիւնը 2360 մեթրէն աւելի ըլլար։ Գալիֆորնիոյ մէջ, սակայն, փորած են հոր մը, որուն խորութիւնը կը հասնի 2440 մեթրի։ Հորին յատակը տաքութեան աստիճանաչափն է 100։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ"Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Դարակէօզեան Հօմէն	
Գեռնախնձորի մը աճուրդէն Պ. Նուպար Դաւիթեանի ձեռքով (Բ. անգամ)	407.50
Լա Վիլ Օ Ցամէն Ա. Գեորգեան (որբ)	10.—
	417.50
Յունվ. 30ի գումարը	4890.25
Գումար	5307.75
եւ մէկ սգեբլին դեկտ. 31ին փակուած հաշիւը	65963.55
ընդհ. գումար	71271.30

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՂՈՔԵԼՈՎ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆՔ

Կարդալով Երեւան թերթի 190րդ թիւին մէջ Մարսէյլի Հօկի բողոքող անդամներու դէմ հիւսուած անորակելի զրպարտութիւնը, ստորագրեալներս՝ իրազեկ եւ ականատես՝ եղած գայթակղութեան, հարց կուտանք Երեւանի թղթակցին թէ՝

1. - Վարչութեան ատենապետ Գույումճեանը չէր Պար Մոնիւմանթալի ժողովին եկող Հօկի հնչակեան անդամները ժողովի սկզբնաւորութեան իսկ ոստիկաններուն յանձնողը։

2.— Վարչութիւնը եթէ անմեղ էր, ինչո՞ւ չորս ամիսէ ի վեր ժողով չէր գումարեր եւ «Լիազօր» Զուպար, միայն վարչութիւնը լսելով չէ՞ որ, 11 Յուն. 927 շրջաբերականով 37 պարտաճանաչ անդամներ չէզոքուած կը յայտարարէր։

Արդ, չկարողանալով հանդուրժել Մարսէյլի Հօկի մասնաճիւղի վարչութեան 6 ամիսներէ ի վեր ցոյց տուած յամառ եւ քանդիչ գործելակերպին եւ նկատելով մանաւանդ, որ գործը ծայրայեղութեան տանելով մատնութեան դերն ալ կատարած է, բողոքելով կը հրաժարինք Մարսիլիոյ նեխած Հօկէն։

Քերովբէ Չերչեան, Նշան Ցէր Զաքարեան, Գրիգոր Ցակոբեան, Սեդրակ Հարօեան, Մկրտիչ Քէլէպէկեան, Լեւոն Պապօեան, Լ. Շահիկաղեան, Օննիկ Դանիէլեան, Գէորգ Պէրպէրեան, Թորոս Ներսէսեան, Հռիփսիմէ Ցէր Մերկերեան, Արտաշէս Սագալեան, Յակոբ Ճաֆէրեան, Յովհաննէս Ցէր Մէրկէրեան։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10

ԲԱՆՈՒՈՐԸ

(ՀԻՆ ՋՐՈՅՑ)

—Այս փոքրիկը անոր նման է, …իմ զինքը երբորս տեղ, քը… պէս ու դուն զիս պոռնիկ …նուանես։ Ալ քեզի հետ չեմ … Պալմիրա։ Թող զիս ապաս։ …այդ տղեկն ալ քեզի ըլլայ։ …կուզեմ դառնալ Սիգոն։ Թող … ալ ես։

Ամնագամ …թիւնէն կը … ու այդ սազայէլը լալ …ուրախութենէն եւ անշնորհ…թեամբ մը մօտենալով …կեաւ լալագին խօսիլ.

—Ներողութիւն, իմ թագուհի …, Ներողութիւն։ Սէրս իր …հասանքով զիս ժառածումի …ճամբաներուն վրայ նետեց։ … չեմ դառնար։ Կուգաս … բարի եմ, միայն ցնորած՝ ներէ՛ ինծի։ Սիրէ այդ փոքրիկը, քանի որ նման է ան քու եղբօրդ։ Ներէ ինծի Սիգոնես։ Սիրոյս սաստկութիւնն է որ զիս ըլխալեցուց։ Օ՜ եթէ գիտնայիր թէ ինչպէս կը սիրեմ քեզ։ Անիկա սէր մը չէ, կիրք մը չէ, հրդեհ մըն է որ երթալով կը մեծնայ, տանջանքներու շղթայ մըն է որ երթալով կ'աւելնայ. անիկա դժոխք եւ դրախտի զուգաւորութիւնն է հոգիիս մէջ, զոր զիս ո՛չ կը մեռցնէ եւ ո՛չ կ'ապրեցնէ։ Կատաղութիւն, նախանձ, ոճրագործութիւն, խենթութիւն, կրակ, զարհուրելի կրակ Օ՜ Սիգոնա, ներէ ինծի...

Իր ձեռքը սեղմեցի կէս հաշտութեամբ մը ու յաղթանակիս գացի պառկելու քաղել փոքրիկ հրեային ցանկալի այտերէն։

Հասանք տարօրինակ շէնքի մը առջեւ։ Դռաններ դիմաւորեցին մեզ։ Ցանձնեցինք մեր ձիերը անոնց ու մտանք դռնէն ներս։ Ահագին շէնք մ'էր ան պարիսպներու ձեռքով բանուած կարծես կարասներուն, զարդերուն առատութիւնն ու նրբութիւնը առասպելական էր։ Օթեւան մըն էր, միեւնոյն ժամանակ թատրոն, գըսամվայր, պոռնկանոց։ Մեծ սրահի մը մէկ օթեակը տարին մեզ։ Անկէ կ'երեւէր բեմը՝ ուր մերկ բոզեր կ'երգէին ու կը պարէին։ Հարուստ բազմութիւն մը կար։ Մեզի բերին գինի եւ երէներ։ Փոքրիկ տըղեկը մօտս նստած էր։ Գրեթէ ես կը կերցնէի իր կերակուրը։ Ահագին աղմուկ կար։ Ես կը նեղուէի եւ տհաճութիւն պատրուակելով Ամնագամէն խնդրեցի որ սենեակ մը քաշուիմ տղեկին եւ մօրը հետ միասին։ Դռնապան մը մեզ ննջարան մը առաջնորդեց։ Կարծես աստուածներու դաշնինակէն ներս մտանք։ Հոն խօսեցայ տղեկին մօրը հետ ու ըսի.

— Մայր, ես բարի աղջիկ մըն եմ, բնաւ չվախնաս ինծմէ։ Ես ձեզի գնեցի ոչ թէ իբրեւ գերի գործածելու, այլ ձեզի ազատելու համար։ Այս բարի տղեկը նման է իմ մէկ եղբօրս, զոր շատ կը սիրեմ։ Անիկա հեռու երկիր է հիմակ, իսկ զաւակդ ինծի մօտ։ Թող զիս այս պզտիկին հետ մինակ ու դուն գնա հանգչէ խաղաղ քունով։ Վաղը պիտի երթանք Հէլիոպոլիս։

Մայրը տխուր ժպիտով մը շնորհակալ եղաւ ու իր պաշտած Եհովային ու Մովսէսին անունով օրհնեց զիս։ Այդ օրհնութիւնը մաքուր երանութիւն մը պարգեւեց ինծի։ Ցեռայ ծառայ մը կանչեցի ու հրամայեցի որ կինը տանի ննջասենեակ մը ու դարձեալ ինծի ներկայանայ։ Քիչ վերջ ծառան եկաւ։ Ցած ձայնով ըսի որ երբ Ամնագամ օթեակէն դուրս ելլէ, անմիջապէս ինծի իմաց տայ։ Դռառան վարժ էր ու հասկցաւ։ Իրեն նուէր տուի մատանիներէս մէկը։ Երբ ննջարանքներուն մէջ անոր տանձային մարեցաւ, դուռը գոցեցի ու լուսեղէն երջանկութեամբ դարձայ փոքրիկ սիրահարիս։ Ցեկը սրինգ մը գտած էր սենեակին մէջ ու կը քննէր։ Աստղիկի ամէնէն անոյշ, ամէնէն իըռավիչ մէկ բեղմնաւորութենէն ծնած պարման մը ըլլար կարծես։ Դրան կրթնած էի ու բոլոր երակներս տաւիղի թելերու պէս կը դողային սիրոյ մատներուն տակ։ Մեր նայուածքները իրարու դէմ ելան, փափուկ հուրիներու նման։ Սիրտս կը վազերդէկ այդ գրաւիչ մանչուկը։ Քայլերս շարժեցան ու թեւերս երկարեցան։ Աչքերուս մէջ առի անոր երկու այտերը ու աչքերս իր աչքերուն մէջ թափեցի տխուր ու խոր հառաչումով։ Ընյեցի առատ ու խորապագեղ փարսերը, գգուեցի իր կոնակը, յետոյ ծունկերուս վրայ նստեցուցի զայն ու յանկարծ խենթութեան տաք հովէ մը մղուած անոր վզէն երկու ձեռքերով բռնելով համբուրեցի զայն շրթներուս ու լեզուիս ամբողջ ուժովը։ Դուագելու նման թմրութիւն մը եկաւ վրաս։ Որոտաձայն մը։ Մոռեցաւ։ Ջանեցայ։ Ամնագամին էր։ Գրեթէ հեռացուցի փոքրիկը ու պատշգամ ուղղուեցայ։ Դուռը բացուեցաւ, Ամնագամ ու ծառայ երեւցան։ Դռառան թերացած էր իր պարտականութեան մէջ։ Ամնագամ ներս մտաւ ու ըսաւ թէ կ'ուզէր քիչ մը խօսիլ տղեկին հետ։ Կասկածանքով մօտեցանք երեքս իրարու։

Ամնագամ հարցուց տղեկին ու տղեկը այսպէս պատասխանեց.

—Ո՞ր երկրէն ես, տղաս։

— Յուդայի երկրէն։

— Ո՞ր քաղաքէն։

Շար. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

կնքուած համաձայնութեամբ 15 միլիոն մարք պիտի վճարուի կայսերական գերդաստանին իբրեւ հատուցում։ Ասկէ առաջ 5 միլիոն մարքի կանխավճար մը եղած էր, Փետրուար 1ին վճարուեցաւ երկրորդ մասը, յառաջիկայ Մայիս 3ին ալ մնացեալ 5 միլիոնը պիտի վճարուի։

Թերթերը կը գրեն թէ այս գումարը Վիլհելմի գործակալ ֆոն Բլայսթի կողմէ ամբողջութեամբ կը գործածուի ինքնատ կայսեր վերադարձին շարժում մը առաջ բերելու համար։ Գերման իրիկնաթերթ մը կը գրէ թէ արտաքին Նախարար Շթրէզէման եւ հանրապետութեան նախագահ Հինտէնպուրկ իրենց հաւանութիւնը տուած են եւ կ'օժանդակեն այս ծրագրին։ Տոքթ. Շթրէզէման խոստացած է համոզել հանրապետականները թէ Վիլհելմի վերադարձը ոեւէ վտանգ չի սպառնար Հանրապետութեան։ Շթրէզէման կը յուսայ յաջողցնել այս ծրագիրն ալ, ինչպէս յաջողցուցած էր գահաժառանգին վերադարձը։

Ֆրանսերէն եւ լեհ թերթերը բուռն կերպով կը բողոքեն այս ձեռնարկներուն դէմ։ Վարշաւայի «Քուրիէր Փորաննի» թերթը կը գրէ. «Ժողովուրդը կը մոռնայ գերման մայրաքաղաքին մէջ թէ այն օրը ուր Մարքսի դահլիճը վերակազմուեցաւ, ոճիր մը գործուեցաւ հանրապետութեան դէմ։ Ռամկավարութիւնը կտոր կտոր եղաւ։ Ազգային Պաշտպանութեան Նախարար Կէսլէր, որ ամբողջ 25 տարի ամէնէն կարկառուն պետը եղած է ռամկավար կուսակցութեան, կը խզէ իր կապերը եւ ազգայնականներուն կը միանայ։ Պերլինի մէջ մթնոլորտը փոթորկալից է եւ մարդ չպիտի զարմանայ, եթէ մօտ օրէն կայսրութիւնը հռչակուի»։

∴ Գերման ազգայնական խմբակի մը անդամներէն մէկուն տան նկուղին մէջ ոստիկանութիւնը երեւան հանեց զինարան մը։ Տասը հոգի ձերբակալուեցան։

Ամերիկայի պարտքը Ֆրանսայի

Ուաշինկթընէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ամերիկեան Ծերակոյտը 27ի դէմ 38 ձայնով քուէարկած է օրինագիծ մը, որով քննութիւն պիտի կատարուի թէ Միացեալ Նահանգները ինչ ձեւով կրնան վճարել աւելի քան հարիւր տարի առաջ Ֆրանսայէն կատարուած փոխառութիւնը, որ երեք միլիոն տոլարէն աւելի գումար մը կը ներկայացնէ։

Էնկիւրիի ցուցահանդէսը

Յունուար 31ին Էնկիւրիի մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, ուր կը ներկայացուին պետական կերպասեղէնի եւ ուրիշ գործարաններու, ինչպէս նաեւ հանքերու արտադրութիւնները։

Գործազրկութեան տագնապը

Ազգային Տնտեսական ժողովը, որուն մէջ ներկայացուցիչներ ունին թէ՛ գործատէրերը եւ թէ բանուորները, քննութիւն մը բացած է տագնապին տարողութիւնը հասկնալու համար։ Աշխատանքի Ընդհ. համադաշնակցութեան (C. G. T.) եւ Արդիւնաբերութեան Ընդհ. դաշնակցութեան մօտ կատարուած ուղղակի քննութեանց հետեւանքով հաստատուած է թէ տագնապը լուրջ հանգամանք ունի։ Ամէնէն շատ ազդուած ճիւղերն են ուտելիքի վերաբերեալ ճիւղերը (շոքոլա, պահեստներ, պիսքիւի)։ Ասոնք տարւոյն սկիզբէն ի վեր գրեթէ նոր ապսպրանք չեն ընդունած, իսկ գաւառի մէջ շատ մը գործարաններ ստիպուեցան իրենց դուռները փակել Դեկտ. 20էն մինչեւ Յունուար 15։ Նպարեղէնի մեծաքանակ վաճառատուններուն մէջ գործերը 100ին 50 պակսած են։

Շինուածանիւթի գործարանները դեռ նոր կը սկսին զգալ տագնապին ազդեցութիւնը։ Մետաղագործարանները Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին եղած ապսպրանքներով կը զբաղին հիմա։ Արտածումը գրեթէ դադրած է։ Ինքնաշարժի ձուլարանները կայուն վիճակ մը ունին։ Փարիզեան շրջանին մէջ ինքնաշարժի, թիթեղի, գեղարուեստական առարկաներու, խաղալիքներու գործարանները օրական 6—7 ժամ միայն կ'աշխատցնեն իրենց բանուորները, որոնցմէ 100ին 10ը ճամբած են։ Լիոնի մէջ նոյն ճիւղի բանուորները շաբաթը 38—40 ժամ միայն աշխատին։ Լիոնի կօշիկի գործարաններէն շատեր փակուած են։ Միւսներուն մէջ բանուորները 25էն 40 ժամ կ'աշխատին։ Նոյն կացութիւնը կաշիի գործին մէջ։ Ջեռնոցի ճարտարարուեստին մէջ գործերու դադարը զգալի է եւ ընդհանուր։ Գալով մետաքսի ճիւղին, մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը կարելի եղած էր շաբաթական 40 ժամ աշխատցնել։ Հիմա ապսպրանքները կը դանդաղին, նոյնիսկ քանի մը շաբաթ առաջ ստացուած ապսպրանքները ջնջուած են։

Նոյն կացութիւնը Ռուպէ - Թուրքուանի հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ։ Արտածումները կասած են. ներքին սպառումն ալ օրէ օր կը պակսի։ Գործարանները մէկ երկու շաբթուան գործ ունին միայն։ Բուրդի, բամպակի, կտաւեղէնի եւ այլ յարակից ճարտարարուեստները նոյնպէս ազդուած են տագնապէն։

Միլիոնաւոր փախցնող Սուրիացիները

Երկու Սուրիացի եղբայրներ՝ Ֆուատ եւ Միշէլ Պատտուրա, որոնք Հալէպի մէջ մանարաններ ունին, 1923ին Լիոն գալով տեղւոյն մետաքսի վաճառականներէն մէկուկէս միլիոն ֆրանքի վարկ մը առին, խոստանալով մեծաքանակ խոզակ գնել եւ մետաքսի վերածելով Լիոն ղրկել, սակայն փոխանակ իրենց խոստումը կատարելու, երկու եղբայրները սակարանի մէջ խաղացին եւ դրամը կորսնցուցին, յետոյ մետաքսի փոխարէն մնացուկներով խճաքար ղրկեցին Լիոնի վաճառականներուն ու անհետացան։ 1924ին Պէյրութի դատարանը իբրեւ խարդախ սնանկ հռչակեց Պատտուրա եղբայրները եւ ձերբակալման հրաման հանեց երկու խաչագողներուն, ինչպէս նաեւ Ֆուատ Պատտուրայի կնոջ եւ զոքանչին դէմ, տեղեկութիւն տալով աշխարհի բոլոր ոստիկանութեանց։

Ժամանակ մը Գահիրէ մնալէ վերջ, Հռոմ եկան, ուր Տիկին Պատտուրա եւ մայրը ձերբակալուեցան։ Երկու եղբայրները ինքնաշարժով փախցուցին կինը եւ գացին Պրազիլիոյ Սանփաօլօ քաղաքը, ուր մետաքսի եւ պերճանքի առարկաներու առեւտուրի սկսան։ Միշէլ Պատտուրա ապրանք գնելու համար վերջերս Փարիզ եկաւ։ Ամէն օր պանդոկ կը փոխէր չբռնուելու համար եւ պաշտօնեաներէն չէր հեռանար։ Նոյն իսկ քաջեկամուհի մըն ալ ճարած էր։ Առջի օր ձերբակալուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ։ Վրայէն գտնուեցան երկու անցագրեր, Միշէլ Մաքէր եւ Միշէլ Մազարաք անունով։ Եղբայրը Ֆուատ, որ պատերազմի ատեն սպայ եղած է Թուրք բանակին մէջ, պիտի ձերբակալուի Պրազիլիոյ ոստիկանութեան կողմէ։ Կ'ըսուի թէ ասոնք 1925ին զէնք ծախած են Տիւրզիներուն։

800,000 ֆր.ի խաբէութիւն մը

Մէկ ամիս առաջ, թանկագին քարերու վաճառական մը, Մ. Ս... եօթը կտոր շողակն (փրլանթի) կը յանձնէ Փլաթլիք անուն գոհարավաճառի մը։ Ամբողջ աւանդը կ'արժէր 800,000 ֆրանք։ Տէրը քանի մը անգամ ետ պահանջեց իր աւանդը, բայց մարդը այն տեղուանքը չէր։ Ասոր վրայ Մ. Ս. լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Խուզարկութեան ատեն գտնուեցան քարերէն վեցը, Զիլպէրֆէլտ անուն ուրիշ հրեայի մը քով։ Ան ալ իր մէկ ազգականէն ստացած էր։ Եօթներորդ քարը, որ 7 քրաթ էր, գտնուեցաւ Ջօն անուն միջնորդի մը քով։ Այս բոլոր գործողութիւնները կատարուած էին ձեռքէ ձեռք, աւանդի վրայ փոխ դրամ տալու խաղերով։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց վեց հոգի, բոլորն ալ Հրեայ, իբրեւ վստահութեան գեղծում կատարողներ եւ մեղսակիցներ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ՄԷՋ.— Երեքշաբթի օր ահռելի արկած մը պատահեցաւ Թաօն (Էփինալ) լուացքի գործարանի մը մէջ։ Հինգ գործաւորներ վայրկենապէս մեռան, իսկ ուրիշ ութ հոգի ծանրապէս վիրաւորուեցան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի վիճակային ընդհանուր ժողովը վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին. փլաս տ'Իթալի, քաֆէ Բլէր տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

12 փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 46 rue Tapis Vert
SALON ESPAGNOLի մէջ
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի
եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան
ի նպաստ իր Գրադարանի ճոխացման

Կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Է՛լ մի Ազօթիր»ը եւ Օշականի «Վեց ու կէս պարտք ժառանգ մնացած մնտուկը»։

ԲԱՑՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

Théatre Renée Maubelի մէջ, 10 Rue du l'Orient, Metro Blanche
5 փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին կը վերջանայ ժամը 11.30
կը ներկայացուի՝ ԿԱՐԼ ԿՈՒՑՔՈՎԻ

ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ Դրամը, 5 արար

Կը մասնակցին Տիկ. Ալեքսանեան, Օր. Քոչեան, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Կոստանեան Որդի, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւն.։

Տոմսերու գիները խիստ ժողովրդական. 10, 7.50, 5 և 3 ֆրանք
Հերթական բեմիչէօր՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել։ Զեկուցում շրջանային կոմիտէի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը Կիրակի Փետր. 6ին կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 4 Passage St. Hippolyte Métro Italie.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» խումբի ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ փետրուար 5ին ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

Յ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Շրջ. Կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։ Դասախօս ընկ. Արսէն։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Քրիստափոր խումբի համակրական դասախօսական ժողովը 6 փետր. Կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Ցար. Ֆրէնկեան կը ներկայացնէ Փօլ Ժէրալտիի Aimerն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ յարակից գաւառի Հայրենակցական Միութեան Ա. Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Շաբաթ երեկոյ 5 Փետրուար ժամը 9ին, Րիւ Րապըլէ թիւ 76 սրճարանի ներքնասենեակը, դասախօս Պ. Ա. Գէորգեան, կը հրաւիրուին Խարբերդի նահանգէն պատկանող բոլոր Հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սեվրի-Հիսարի (Գաղատիա) Հայրենակցական Միութեան ժողովը 6 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ. ժամը 2ին, թիւ 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ՝ ատենագիր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Տիկին Իսկուհի Գարմնէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Բնիկ Պոլսեցի Կարապետ Ճամէլեան, որ նախապէս կ'աշխատէր Ռընոյի գործարանը։ Տեղեկացնել Աւետիս Փայլակեանի 34 Quai d'Alfort, Alfort (Seine).

— Կը փնտռուի Քօչունի Սըբերէն Աղասեր Աբգարեանը։ Տեղեկացնել՝ Varvaré Setianի Chez Usine Ginnét- Pont-de-Beauvoisin, Savoie.

ՊԱԼՈՒ ԳԱՂ. Երիտ. Միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

252 ջութակ մը, 207 գեղեցիկ ալպոմ մը, 468 կոմս Մօնթէ Քրիսթօ, 562 ժամացոյց մը, 366 արծաթէ բաժակ մը, 285 մետաքսէ շալիկ մը, 266 մանեակի ծածկոց մը, 555 սեղանի ծածկոց մը, 346 մէկ վերտակ թաշկինակ։

Շահուած առարկաները ստանալու համար դիմել՝ Արսէն Կ. Մելքոնեանի 3 Traverse Mont de Piéte, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԼԱ ՎԻԼ Օ ՏԱՄ, Ա. Պ.— Ստացանք 50 Ֆրանք։

ԲԱՌ, Գ. Կ.— Ստացանք 50 Ֆրանք։

ԼԱ ՎԻԼ-Օ-ՔԼԷՐ, Հ. Բ.— Ստացանք 487.50 Ֆր.։ Կարգադրեցինք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Բալ. Ե. Մ.— Ձեր նամակը ստացած չենք։

ՔԼԱՄԱՐ, Գ. Ա.— Ստացանք 37 Ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE · NORD 57-82 — MÉTRO · LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

4 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 252 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՍՐՏԱԴՈՂ

Չենք գիտեր ի՛նչ է պատահեր, բայց չափազանց ուշագրաւ է երեւոյթը։

Կովկասի վարիչները նորէն ազդարարութիւններ եւ սպառնալիքներ կ'ուղղեն աջ ու ձախ։ Կոտրել-թափելու խօսքեր կ'արտասանեն ու կը տպեն։

Աչքի առջեւ ունինք Վրաստանի իշխանաւորներէն Օրախելաշվիլիի ընդարձակ զեկուցումը՝ ներկայացուած Թիֆլիսի կուսակցական Շրջ. խորհրդաժողովին։ Իրենց ներքին գործունէութեան եւ արտաքին քաղաքականութեան պատկերը գծելէ յետոյ, Անդրկովկասի նոր դիտակատորը կը նկատէ որ վտանգը չէ անցած, ու կ'ազդարարէ շանթալից.

— «Ի՞նչ մենք չենք կարող հանգստանալ, քնանալ դափնիներու վրայ... Պէտք չէ մոռնալ նոյնիսկ մէկ րոպէ, որ տակաւին կը գտնուինք մեր դժուար ճամբուն սկիզբը... Յեղափոխական գրոհով տապալեցինք մեր թշնամիները, սակայն դեռ բոլորովին չենք ոչնչացուցած տնտեսական յետաշրջութեան բոլոր արմատները, որոնք դեռ մնունդ կուտան քաղաքական յետաշրջութեան... Մենք, մեր կուսակցութիւնը, խորհրդային իշխանութիւնը, արհեստակցական միութիւնները, ամբողջ խորհրդային հասարակութիւնը պէտք է միշտ սպառազինուած ըլլանք։ Սպառազինուած պէտք է ըլլայ նաեւ մեր բանակն ու պետական քաղաքական վարչութիւնը։ Եթէ աշխարհի երեսին ո՛ր եւ է մէկուն կը պատկանի ճնշումներ գործելու իրաւունքը, խօսք չկայ որ այդ պէտք է պատկանի բանուորա-գիւղացիական իշխանութեան... *Մենք չենք մոռցած ոչ խփելը, ոչ ալ կոտրելը...»*

Զեկուցման մէջ, իբրեւ շօշափելի փաստ, կը յիշուի միայն «Պրոմէթէոս» թերթը, որ վերջերս հրատարակուիլ սկսաւ Փարիզի մէջ, Թաթար Խուսրէվ պէկ Սուլթանովի, վրացի Ռամիշվիլիի եւ ուրիշներու նախաձեռնութեամբ, եւ որ կը ձգտի Կովկասը ազատագրել իրենց հասկցած եղանակով։ (Այս մասին առանձին արտայայտուած է «Դրօշակ»ը, ներկայ փետրուարի թիւին մէջ)։

Այս յայտարարութիւններէն երկու օր յետոյ, Յունուար 20ին, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ը հրատարակեց խմբագրական մը, որ հուր ու բոց կը ժայթքէ իր կարգին, համաձայն տրուած պատուէրին։ Յօդուածագիրը գիտել կուտայ թէ, ամէն անգամ որ կը զօրանայ հակախորհրդային «պրովոկացիան», եւ մեծ պետութիւններէն մէկն ու մէկը գործօն քայլեր կ'առնէ, «թշուառ տարագիրները, անոնց կարգին եւ կովկասէն վտարուածները, անօթի շնագայլերու պէս կը սկսին պատէ պատ լինել, մանաւանդ սահմանամերձ երկիրներու մէջ»։ Ու կը նշմարէ թէ վերջերս քաղքենի մամուլին «հերթական յոխորտանքը կենդանութեան մտցուցած է նաեւ արտասահմանեան մենշեւիկներու, մուսավաթականներու եւ դաշնակներու մէջ»։

Եզրակացութիւնը,— նորէն կոտրել-թափելու սպառնալիքներ.

— «Մենք թշնամիին առջեւ դնելիք պարանոց չունինք։ Հարուածին կը պատասխանենք ամենախիստ հակահարուածով։»

Ապացոյց՝ երկու տարի առաջ տրուած «դաժան դասը», Վրաստանի «ապստամբութեան հերոսներուն»։

Ինչպէս կը տեսնէք, մեծ է իրարանցումը խորհրդային աշխարհին մէջ։ Խուճապ մը, որ շատ կը յիշեցնէ «գող, սիրտը դող» առածը։ Մենք սակէ առաջ տրիթ ունեցանք ամփոփելու Խորհրդային Միութեան պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի խօսքերն ալ, որոնք միեւնոյն մտահոգութիւնը կը մատնեն. «Մենք ստիպուած ենք արօրէ աւելի սուրի մասին մտածել։ Միայն զինուելով եւ ուրիշները վախցնելով է որ պիտի յաջողինք ձեռք բերել այն խաղաղութիւնը, որ անհրաժեշտ է յառաջիկայ պատերազմին համար»։

Կը հետեւի թէ՝ ներքին տագնապի եւ արտաքին ճնշումի ազդեցութեան տակ, նոր հովեր սկսեր են փչել Մոսկուայէն մինչեւ Թիֆլիս, եւ ուժեղ դարձ մը կը փորձուի դէպի «ռազմական կոմունիզմը»։

Ուրիշ խօսքով, նորէն կը թանձրանայ մթնոլորտը խորհրդային երկնքին տակ, միշտ գորշ եւ խաբուսիկ։

Արդ, այս երեւոյթն իսկ արժանի է լուրջ ուշադրութեան։

Մեզ չեն հետաքրքրեր քաղքենի աշխարհականներու «պրովոկացիա»ները, որոնք նոյնքան զզուելի են որքան պոլշեւիկներու փետրազարդ խարդախութիւնները։

Մեզի համար էականը այն է, որ խորհրդային վարիչները, փոխանակ տեսնելու իրական վտանգը,— իրենց կաշկանդած ազգաց ժողովուրդներու յարաճուն դժգոհութիւնն ու խլրտումը, փոխանակ լսելու բնութեան եւ բանականութեան ձայնը, աշխարհը վախցնել կ'ուզեն դիւային «ասարբմ-քչսէ-րմ»ներով, ճիշդ ինչպէս Համիտն ու Իթթիհատը։

Եթէ խորհրդային դիկտատորութիւնը պիտի տապալի — եւ պիտի տապալի իրերու բնական ընթացքով — խփելու, կոտրելու սպառնալիքները չեն որ պիտի կասեցնեն փլուզումը։

Վտանգը կանխելու աւելի ապահով եւ մարդկային միջոցներ կան, եթէ միայն ուզեն խելքի գալ։

Բոլոր բռնակալութիւններն ալ, երբ, տեղի եւ անտեղի կը մռլտան ու կը սպառնան, թշնամիներ երեւակայելով աջ ու ձախ, պարզապէս իրենց վախճանը կը փութացնեն։

Այս է եղած պատմութեան անողոք դասը, հին դարերէ մինչեւ կարմիր իշխանաւորներու գալուստը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԴԱՀԼԻՃՆ ԴԱՀԼԻՃ.,

Խորհրդային թերթերը նշանաւոր յայտնութիւններ կը հրատարակեն գրասենեկային գործունէութեան կամ դիւանակալութեան (պիւրոկրատիզմ) ախտի մասին, որ լայնօրէն տարածուած է «բանուորա-գիւղացիական» իշխանութեան մէջ։ Հայ թերթերն ալ, հետեւելով օրուայ նշանախօսքին, նոր պայքար մը սկսած են այդ ախտին դէմ։ Հետեւեալ տողերը կը թարգմանենք Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ի մէկ խմբագրականէն (13 Յունուար)։

— Պիւրոկրատիզմը դեռ հաստատուն հիմքեր ունի մեր մէջ. պիւրոկրատները ոչ միայն հիներէն կը բաղկանան, այլ եւ բազմաթիւ օրինակներ ունինք, երբ նորերու մէջ եւս այդ ախտը բոյն է դրած իր ամենավատ կողմերով։

«Օրինակները պիւրոկրատական գործավարութեան՝ բազմաթիւ են եւ շատ վրդովիչ։ Թիֆլիսի կուսակց. համագումարին մէջ ընկ. Կախիանիի զեկուցումը պիւրոկրատիզմի բաւական կենդանի փաստեր կը ներկայացնէ։ Իբրեւ օրինակ, ընկերը առած է միայն Թիֆլիսի Գործկոմի հիմնարկները, ուր բոյն են դրած այնպիսի մարդիկ որոնք հաւատացած են, թէ ո՛չ թէ իրենք են Գործկոմին համար, այլ Գործկոմն է իրենց համար։ Պաշտօնական գրութիւնները կամ ներկայացուած խնդրագրերը երբեմն կ'անցնին տասնեակ դիւաններէ կամ «սեղաններէ» եւ ապա միայն կը մտնեն գործադրութեան շրջանը։ Մանաւանդ առավ կրնայ պարծենալ անշարժ կալուածներու վարչութեան բաժինը։ Իսկ գրութիւններու այդքան «սեղաններ» անցնիլը պարզ է որ ժամանակ կը պահանջէ, երբեմն մէկ երկու շաբաթ։»

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Կառավարութիւնը որոշած է տարեկան 24000 ֆրանքի թոշակ յատկացնել նախկին վարչապետ Էռնէսթ Մօնիսի, որ հիմա 80 տարեկան է եւ թշուառութեան մէջ կը գտնուի։ Պ. Մօնիս 35 տարի երեսփոխան եւ ծերակուտական եղած է Ժիրօնտի նահանգէն։ 1899ին Վ.ալտէք-Ռուսոյի մեծ դահլիճին մէջ դատական նախարար, 1911ին վարչապետ, 1913ին ալ Պ. Կաստոն Դումէրկի դահլիճին մէջ ծովային նախարար եղաւ։ 1920ի ընտրութեանց մէջ պարտուեցաւ, ու միայն 200 ֆրանք ամսաթոշակ կը ստանար իբրեւ նախկին ծերակուտական։ 74 տարեկան էր, ապրուստի ուրիշ միջոց չունէր. յիշեց թէ ժամանակին փաստաբան եղած էր եւ սկսաւ դատարան մտնել, սակայն չար բախտէն յաճախորդ չէր գտներ. գտածներն ալ մեծ բան մը չէին վճարեր։ Թշուառութիւնը օրէ օր կ'աւելնար եւ խեղճ ծերունին ուժասպառ կ'ըլլար։

Վ.արչապետ Փուանքարէ տեղեկանալով, որոշեց վերջ տալ այս վիճակին, որ պատուաբեր չէ ֆրանս. ազգին համար։

ԱՆԶԳԱՓԱՀԱՍ ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ

Թուրք ոստիկանութիւնը խիստ հսկողութիւն կը կատարէ պարերու եւ պարասրահներու յաճախորդներուն վրայ։ Մանաւանդ ոստիկաններ յատուկ քննութիւն կը կատարեն, եւ զբօսավայրերէն ու պարասրահներէն դուրս կ'ընեն բոլոր դեռատի «հանըմ»ները.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԿԱՐՈՂ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Նահանգապետներուն կողմէ իրենց ենթակայ քաղաքներու եւ համայնքներու քաղաքապետութեանց եւ ոստիկանութեանց ղրկուած հրահանգներուն մէջ (*Տեսնել երէկուան «Յառաջ»ը* ուշագրաւ են նաեւ հետեւեալ կէտերը. –

ԶԵՂՉԵԱԼ ՍԱԿԷՆ ՕԳՏՈՒՈՂՆԵՐ.— Բացի օրէնքով նախատեսուած անձերէն, որոնք 40 ֆրանք պիտի վճարեն ինքնութեան թուղթի համար, զեղչեալ սակէն պիտի օգտուին նաեւ այն բոլոր աշխատաւորները, որոնք պիտի ապացուցանեն թէ՝

1.— Ունին օրինաւորապէս «վիզէ» եղած աշխատանքի պայմանագրութիւն մը (Contrat de travail ou d'embauchage.),

2.— Կանոնաւորապէս մտած են մեր հողը.

3.— Տարեկան 18,000 ֆրանքէն աւելի չեն շահիր։

Անոնք, որոնց անցագրին վրայ մասնաւոր յիշատակութիւն կայ թէ աշխատավարձքով գործ չպիտի ընեն. իրաւունք չունին զեղչեալ սակէն օգտուելու։

«Եթէ կան աշխատաւորներ, որոնք զեղչեալ սակէն օգտուելու համար անհրաժեշտ պայմանները չեն լրացներ, եւ սակայն կը կարծէք թէ ի վիճակի չեն 375 ֆրանքի ամբողջական սակը վճարելու, հաճեցէք այդպիսիներու անունները հաղորդել ինծի, օգտակար բոլոր տեղեկութիւններով միասին։ Այսուհետեւ ես իրաւունք ունիմ արտօնելու որ անոնք ալ օգտուին 40 ֆրանքի զեղչեալ սակէն։»

«Զեղչեալ սակէն օգտուելու կամ ձրի ինքնութեան թուղթ ստանալու իրաւունք ունեցողի մը կինը, հայրը, մայրը եւ զաւակները եւս նոյն դիւրութիւններէն պիտի օգտուին, եթէ անոնց ապրուստն ալ ինք կը հոգայ։

«Ագարակապաններն ու ընկերովի հողագործները այսուհետեւ վարձու աշխատաւոր պիտի նկատուին, եթէ տեւական կերպով ուրիշ բանուոր չեն աշխատցներ, բացի իրենց ընտանիքէն»։

∴ Ժուայնէօզի մեր թղթակիցը կը հաղորդէ փետրուար 1 թուականով.—

Փրիվայի Քաղաքապետութիւնը Արտէշի նահանգապետէն ստացած է Յունուար 22 թուակիր շրջաբերական մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ տարին մինչեւ 18.000 ֆրանք շահող բոլոր աշխատաւորները միայն 40 ֆրանք պիտի վճարեն ինքնութեան թուղթի համար։ Այս լուրը մեծ մխիթարութիւն մը եղաւ մեր հայրենակիցներուն համար, որոնք ամէն տարի 375 ֆրանք վճարելու հեռանկարէն մտահոգ էին։

Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ

«Իգտամ» կը տեղեկանայ թէ Ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ Լօզանի դաշնագրին մերժումէն յետոյ, Պոլսոյ Ամերիկեան Առեւտրական Սենեակին մէջ գումարուած է ժողով մը, մասնակցութեամբ հիւպատոս՝ Էլլէն Զարլիսի, Ռոպերթ գոլէճի Պրայքըլ Լէսթէրի, Կէյթսի, Պալլ Հաուզէն Լութէրի, Նըրտ. Քրիստ. Ընկերակցութենէն Սթիվընսի եւ բազմաթիւ ընկերութիւններու տնօրէններուն։ Այս ժողովը միանալով Սամսոնի, Այնթապի եւ Իզմիրի ամերիկեան հաստատութեանց բաղձանքներուն, հեռագիր մը ղրկած է Ուաշինկթըն, խնդրելու համար որ վաւերացուի դաշնագիրը։

Թուրք եւոտական գործավարութիւնը արդէն հրամայած է ամէն տեսակ ամերիկեան ներածումներէ մաքսատուրք գանձել, եւ կիրարկել ամերիկեան բարեգործական, կրօնական եւ կրթական հաստատութեանց հանդէպ այն գործողութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան Ամերիկայի մէջ թուրք հաստատութեանց հանդէպ։ Ասկէ զատ, Ամերիկայի եւ Թուրքիոյ միջեւ դաշնագիր մը կնքուելէն առաջ, Ամերիկացիները չպիտի կրնան կալուած գնել Թուրքիոյ մէջ։ Սակայն նախապէս գնուած անշարժ ինչքերու վրայ Ամերիկացիները պիտի կրնան պահել իրենց իրաւունքը։

Գործազրկութեան տագնապը

Մինչեւ Յունուար 31 հասած տեղեկութիւններու համաձայն, գործազրկութիւնը միշտ կը տատանի մորթի եւ կաշիի ճարտարարուեստին մէջ։ Միայն Փարիզի շրջանէն, իբր 28,000 բանուորներու եւ բանուորուհիներու 100էն 33ը բոլորովին անգործ են, եւ առնուազն 100էն 37ը մասնակի անգործ։ Այս վերջինները շաբաթական 24—28 ժամ կ'աշխատին։ Իբր 40 տուներ, որոնք 280 բանուոր ունէին, բոլորովին փակուած են։ Ֆուժէրի մէջ, կօշիկի 7893 բանուորներէն 6093ը մասնակի անգործ են, 1312ը ամբողջովին, եւ միայն 583ը լման շաբաթ կ'աշխատին։ Գռասոյի մէջ իբր 1500 հոգի բոլորովին անգործ են եւ բարւոքման ո՛ր եւ է նշան չի տեսնուիր։ Լիոնի մէջ 2300 բանուորներու 1500ը բոլորովին անգործ են. միւսները կ'աշխատին շաբաթը 24 ժամ, բացի մէկ գործարանէ որ 35—40 ժամ է։ Ռոմանի մէջ 3500 բանուորներու 900ը բոլորովին անգործ են, միւսները՝ 24—28 ժամ։ Լիմօժի մէջ 2800է 1800ը բոլորովին անգործ. միւսները 24 ժամ։

∴ Երկաթուղիներն ալ տուժած են տնտեսական տագնապէն. թէ մարդատար եւ թէ վաճառաբարձ կառախումբերու

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

Ղազիրի (Սուրիա, հայ կոյր որբերը իրենց մէջ հաւաքած են 1263 սուր. ղրուշ եւ յանձնած՝ իրենց տնօրէն Պ. Քիւնցլէրին, յատկացնելու համար Եիրակի աղէտեալներուն։ Պ. Ֆաուլ, որբանոցներու ընդհ. տնօրէնը, շատ յուզուած է կոյր որբերու այս արտառոց նուիրատուութենէն, եւ անմիջապէս այս մասին հեռագրած՝ Նիւ Եորքի կեդրոնին։

Պ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆՆ ԱԼ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵՆԷ ԶՐԿՈՒԱԾ...

«Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ նախկին արտաքին նախարար Պ. Գ. Նորատունկեան, որ, առանց թրք. կառավարութենէն արտօնութիւն ուզելու, ընդունած էր օտար հպատակութիւն մը, հանուած է թրքական հպատակութենէ, մասնաւոր օրէնքին համաձայն։

Արդէն գրաւուած էր Պ. Նորատունկեանի Թաքսիմի բնակարանն ալ, իբրեւ «լքեալ» գոյք։

ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Ամերիկեան նոյնէն ընկերութիւնը հետեւեալ առաջարկները ներկայացուցած է Թուրքիոյ.—

ա) Ընկերութիւնը, ստանձնելով բոլոր ծախքերը, պատրաստ է շինելու կառավարութեան ցոյց տուած շրջաններուն մէջ երկաթուղիներ եւ նաւահանգիստներ։

բ) Ընկերութիւնը պատրաստ է Թուրքիոյ 20 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ընել, որ պիտի վճարուի 20 տարուան ընթացքին 20 մասնավճարներով։

Երբ կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունի այս առաջարկները, ընկերութիւնը պիտի մանրամասնէ փոխառութեան տնտեսական եւ շինութեան գիտական պայմանները։

Ընկերութեան ներկայացուցիչը երկու շաբաթուան համար Պոլսէն մեկնած է դէպի Փարիզ։

Այս այն ընկերութիւնն է, որ երեք տարի առաջ առաջարկած էր վերաշինել եւ արդիական քաղաքի մը վերածել Զմիւռնիան։

∴ Զուիցերիացի սեղանաւոր մը, Պ. Ֆլաթօ, Պոլիս գացած է, ստանալու համար թուրք ծխախոտի մենաշնորհը Թուրքիոյ մէջ։ Պիտի հետաքրքրուի նոյնպէս թէ Թուրքիա կ'ուզէ՞ երկաթուղիի շինութիւնը յանձնել իրենց։

∴ Շուէտական այն խմբակը, որ ստանձնած էր Սամսոն-Սվազ երկաթուղագծին շինութիւնը, որոշած է գործի ձեռնարկել։ Արդէն Պոլիս հասած են խմբակին ներկայացուցիչը, Պ. Անտէրսըն, ինժենէր-խորհրդականը Հոլէմկրէն եւ 10 շուէտացի երկրաչափներ։ Ասոնք անմիջապէս կը մեկնին Էնկիւրի, ստորագրելու համար համաձայնագիրը։ Համաձայնագրին ստորագրութենէն յետոյ շուէտացիները պիտի սկսին աշխատանքի։

ԹՐՔԱՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ԴՈՆՉԵՐԸ

Պոլսոյ առողջապահական քննիչներուն տեղեկութեանց համաձայն, Թուրք դպրոցներուն մէջ զգալապէս տարածուած է գոնջութիւնը (քէլ)։ Ամէնէն աւելի վարակուած են Յաթիհի, Ագսէրայի, Փընէրի եւ աղքատ թաղերու վարժարանները։ Հրահանգ տրուած է հիւանդ գլխով տղաքը չէզոքացնել։ Վարակուած տղոցմէ անոնք, որ աղքատ ընտանիքի կը պատկանին, ձրի պիտի դարմանուին թաղապետական բժիշկներու կողմէ։ Փոխանցիկ այս հիւանդութեան տարածման հանդէպ իբրեւ միջոց, յանձնարարուած է քաուչուկէ գլխարկով մը ծածկել գոնջ գլուխները։

ԱՍՈՒԼԻՍ

— «Դուք հալածուած էք» կ՚ըսեն մեզի, մեր հակառակորդները։ «Դուք արտաքսուած էք. մեղադրեա՛լ, տարագի՛ր»…

Այո՛, տարագիր է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ժառաւորական դասը։ Իրողութիւն է այդ։ Տարագիր է, նաեւ, նկատելի մէկ մասը՝ մեր գործօն զանգուածին։ Բայց, տարագիր է, նաեւ, հա՛յ ժողովուրդը… փրկեցէ՛ք, առէ՛ք վերջինը նեխ։ Ամփոփեցէ՛ք եւ պատսպարեցէ՛ք զայն։ Ու մենք գոհացած ենք արդէն։ Որովհետեւ մեր գոյութիւնը միջոց մըն է, միայն խոկ մեր նպատակը՝ ժողովուրդը։ Անոր տարապայման ապահովումը։ Խաղաղութի՜նը, վերջապէս, իր սեփական հողին վրայ, եւ իւրայատուկ երդիքի մը տակ։

Ցնորդ, ինչո՞ւ միամտօրէն հրճուիլ մեր «Մեկուսացումով». կը մոռնա՞նք, որ եթէ «տարագիրը» է դաշնակցութիւնը (կուսակցութի՛նը, զանգուածը), հո՛ն, երկիր՝ մէջ է. սակայն, «դաշնակցական մտայնութիւնը»,— այդ կուսակցութեան գաղափարը։

Արնո՞ն «տարագրել» զայն։ Սպաննել, «թաղել», «քայքայել», զատե՞լ.։

Օ՛, այո՛: կան որ կը խանդավառին մեր այս տարագրութեան համար։ Մնոտի ու դաւադիր ժպիտը իրենց շրթներուն՝ կը շփեն իրենց ձեռքերը։ Կը ծեծծեքին, իրար կը փսփսան ու կը շաղակրատե՞ն աջ-ձախ։

Եւ,— Թո՛յլ տուէք անվերապահօրէն յայտնելու,— դժգոհ չեմ այս «տարագրումէ»ն։ Եղած հալածանքէն, ու գործ դրուած աքսորներէն։ Բանտերէն ու դատերէն։

Վասնզի, յեղափոխական կուսակցութիւն մը,— այն ալ մերինին նման զո՛ւտ գաղափարական գետնի վրայ,— պայքարներով, զոհերով, «պարտութիւն»ներով ու հալածանքներով կը սնանի։ կ՚ուռճանայ ու կ՚ամրանայ անոնց մէջ։ Կը կաշկանդուի, կը պրկուի ու գոյն կը ստանայ։ Ու, իրմով, իր գաղափարը կը սերմանուի ու կը տարածուի պայքարին մէջ։

Այ՛դ պայքարին ենթակայ, եւ, հետեւապէս, իր ընդհանրացումին մէջ է, նորէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարը։ Ու հալածուած, տարագիր ու բանտուած՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը արդէն կ՚ապրի, նորէն, իր փառքի օրերը։

Նկատեցէ՛ք։ Ցարերային ու յեղակարծ անկումներէ վերջ, 1918ին բարձունքն էինք, կթոտա՛ծ ու արինաքա՛մ, հեւասպառ նոյնիսկ։ Արիւնոտ ու նախշուն դրօշը պահպանել հարկ էր։ Ու մինակ էինք…։

Մինա՛կ էինք ո՛չ թէ անոր համար որ… լքեր էին մեզ (Օ՛, անոնց գողգոթան ու դաւադիր նիհարութիւնը մեր կողքին, պայքարի ճամբուն վրայ), այլ՝ որովհետեւ հայ ժողովուրդը՝ մինչեւ 1918 գնահատած էր ընդհանրապէս ազատութեան մը արժէքը։ Ու եթէ ընդունակ էր անոր համար զոհաբերուելու, դեռ անպատրաստ էր մեր, սակայն, ի՛ր ազատութիւնն ու անկախութիւնը գնահատելու եւ պահպանելու գերագոյն գործին համար։ 1918—1920 ին քնամփոփումն էր։ 1920—25՝ հակառակ իր բոլոր չարիքներուն, — եւ գուցէ, անոնց խոկ իբրեւ հետեւանք , հայ — ժողովուրդը՝ աւելի խոր քան երեսուն տարուան իր յեղափոխական կեանքի ընթացքին, գնահատեց ազատ ու անկախ հայաստանի մը գոյութիւնը. եւ անոր պահպանութեան համար միակամ ու բոլորանուէր նուիրումի մը պահանջը։

Ու երէկուան «Պանդուխտ» հայաստանը, այսօր դարձեր է արդէն, մեր կեանքին միակ երազախինքը։ Խոկ այս ըմբռնումը՝ Դաշնակցութեան տեսակէտներուն իւրացումն ու ժողովրդականացումն է։ Հնաւոր հորիզոններէն խուժող, ու թեւաւոր բարձրացող կոհակը իր մակընթացումին մէջ։

Թուեմ եւ ուրիշ պարագայ մը։

Պետական կեանքը տկարացուցեր էր մեզ՝ կուսակցականօրէն։ Աւելին։ Այդ կեանքին (ներքին արտաքին, պահանջներ, ուժերու դասաւորում, եւայլն), անպատրաստ էինք մենք։ Այսօր փորձառութիւն՛մը ունինք մեր ետին, դառն, ծանր, արիւնոտ ու մեծ զոհողութիւններու ձեռք ձգուած փորձառութիւն մը, ճիշտ է։ Բայց իր դժբախտութեանը մէջ խոկ տեսակէտով մը բարեբախտ։ Ու այդ յաջողութիւնը մերը — կուսակցութեանը— պէտք չէ նկատել։ Այլ մեզմով հայ ժողովուրդին վաղուան ի նպաստ։

«Տարագի՛րը»։ Լա՛ւ։ Ու առիկա թող չմտատանջէ մեզ։ Ի հարկէ ո՛չ այս գնով, բայց անպայման պէտք ունէինք փորձառութեան ու փոխանցման այս շրջանին։

Մենք կը նմանինք այն մարդիկներուն, որոնք ոստումէն առաջ գծէն ետ կուգան, աւելի ուժգին ու մեծ նուաճումով մը նետուելու համար։

ՎԱՀՐԻՃ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Մասնագէտի մը տեսութիւնները)

(Շար. Յուն. 29ի Թիւէն)

Բ.

Մեր եւ օտար տառերուն հնչումներուն համեմատութիւնը կամ որ նոյնն է տառադարձութիւնը, իբրեւ խիստ ծանօթ եւ անվիճելի չպիտի շեշտեմ. եւ առաւելապէս պիտի ծանրանամ ժողովրդական հնչումներու վրայ։

Հոս նկատի չպիտի առնեմ մեր այսպէս կոչուած հինգ երրեակ տառերը՝

Նուրբ՝ պ. կ. տ. ծ. ճ.
Միջակ՝ բ. գ. դ. ձ. ջ.
Թաւ՝ փ. ք. թ. ց. չ.

որոնց մասին ակնարկ մը եղաւ, եւ որոնք տեսակ մը քար գայթակղութեան դարձած են հայաստանեան (միջնաշխարհի) եւ արեւմտահայ, աւելի շիտակ գաղթային ընդհանրացած բարբառի միջեւ, քանի որ սա արդէն վճռուած պէտք է համարել ի նպաստ հարազատի (միջնաշխարհի) զէթ ուսականօրէն։ Մանաւանդ որ պաշտօնական մասնախումբի գրագրածի նիւթ ալ չի կազմեր, հասկնալի պատճառով։

Խնդրոյ առարկայ տառերն ու հնչիւնները հետեւեալներն են՝ Ե. եւ Է, Ո. եւ Օ. Յ. ՈՒ, ԻՒ, Լ, ՈՅ, ԵԱ, ԵՕ եւ ԵՈ եւլն.։

Ե. եւ Է, Ո. եւ Օ. ՈՒ եւ ԻՒ ձայնաւոր են ուրոյն հնչիւններով, Յ. բաղաձայն է, Լ. կէս մը ձայնաւոր կէս մը բաղաձայն, իսկ ՈՅ, ԵԱ, ԵՕ եւ ԵՈ երկբարբառ են։

Առնենք իւրաքանչիւրը առանձին։

7.— Ե. տառը ժողովուրդի մէջ մեծ մասամբ երկբարբառ է եւ կը հնչուի իէ.. Բառերու սկիզբը, միավանկ բառերու եւ առ հասարակ վերջի վանկերու մէջ աւելի երկար, քան բազմավանկ բառերու մէջերը. այս իէ հնչիւնը շատ որոշ կերպով նկատելի է մանաւանդ Վանեցիներու մօտ. մեր, ձեր կը հնչուին միէր, ձիէր, միայն քիչ մը արագ, նման ռուսական նախկին ѣին եւ այժմ է տառին. ինչպէս սովեթ, նեթ (սովիէթ, նիէթ) բառերու մէջ. արագ հնչման ժամանակ կը թուի թէ կը հնչուի է տառի ընդհարացած ձեւով, մանաւանդ բազմավանկ բառերու մէջերը. ինչպէս եկեղեցի = ըկէղեցի, երեկոյ = երէկոյ եւն., եւ բառերու սկիզբը երբ նախորդ բառը բաղաձայնով կը վերջանայ. երթանք եկեղեցի երթանք էկէղեցի, մեր երկիրը = մեր էրկիրը եւն.։

Ասով պարզօրէն կ՚երեւայ թէ Ե տառի այս տեսակ մը կրկնած երեւցած հնչիւնը սխալ եւ անտեղի պիտի ըլլայ արտայայտել երկու տառով, բառերու սկիզբը Ե եւ մէջն ու վերջը Է։ Է. տառը կրկնաբարբառ է եւ այդպէս ալ պէտք է մնայ, իէ ամենուրեք — քիչ մը երկար թէ քիչ մը կարճ. բառերու սկիզբի այս երկբարբառային (իէ) որոշ հնչիւնն է որ նոր ուղղագրութեան մէջ կամեցեր են արտայայտել յէ երկու տառով. երկինք = յերկինք. երբ Ե տառին կուտան պարզ ձայնաւորի հնչիւն, նման էի գործածական հնչման։ Բայց երբ ըմբռնենք եւ ընդունինք Ե տառը միայն իէ հնչումով, այն ատեն ամէն թիւրիմացութիւն կը վերնայ եւ ուղղագրութեան համար անտեղի կը դառնայ որ եւ է բացառիկ կանոն։ Շատ շատ կարելի էր թերեւս այս տառը ամենուրեք հնչել կարճ իէ եւ կամ իբրեւ պարզ ձայնաւոր, նման է տառի սովորական հնչման, քանի որ ինչ ինչ գաւառներու մէջ ան ամէն տեղ միօրինակ կը հնչուի, օրինակ. երկիր, եկէք, եկեղեցի կը հնչուին էրկիր, էկէղեցի, էկէք եւլն. բայց բացորոշ է որ չեղած է բուն երկբարբառային իէ հնչիւնէն։

8.— Է տառը, որ սովորաբար կը պատահի բառերու սկիզբը, վերջի վանկերու եւ միավանկ բառերու մէջ, բոլորովին այլ հնչիւն ունի, քան ինչ որ դպրոցներու ազդեցութեան ենթարկուածներս անոր կուտանք. անոր հնչիւնն է Էա (իբրեւ մէկ պարզ ձայնաւոր, նման թուրքերէն քէլ (գանգ), կէլ (եկ), գէտ (ձեռք) բառերու մէջ հնչուած ձայնին. այսօրինակ հնչիւնը հարազատ մնացեր է մանաւանդ Ակնցիներու մէջ, ինչպէս դեռ 30 տարի առաջ կ՚ըսէր եւ կը պնդէր Ակնցի յայտնի ուսուցիչ Ն. Թոփճեանը։ Անոնք շատ որոշ կերպով իրարմէ կը զանազանեն մածունի սերը որոփ սէրէն եւ առհասարակ Ե, Է. էն։ Արդէն արեւմտահայեր հայատառ թուրքերէն գիրքերու թէ լրագիրներու մէջ խնդրաբերաբար Է տառը կը զանազանեն է տառէն, օրինակ՝ Քեմալ, կէլմէք, եւայլն։

Եթէ Է տառի Ե տառէն տարբեր այս հնչիւնը, որ հարազատ է, միթէ դպրոցատեսներու համար քիչ մը խորթ թուի, իւրացնելով վերահաստատենք, այն ատեն դժուարութիւն չի մնար այլեւս անոր ուղղագրութեան համար։ Այս խորթ թուիլն է, որ մեզ յորդորեց կծուայ մեր շատ մը սխալներուն մէջ։ Շատերու համար այս տգեղ եւ անախորժ երեւցող հնչիւնը եւրոպական լեզուներէն միայն հունգարերէնի եւ ֆրանսերէնի մէջ կայ, որչափ ինձ յայտնի է։ Ի՞նչ են ֆրանսերէնի é, è, ê երու զանազանութիւնները։ Մի՞թէ լեզուի մը հնչումներու գեղեցկութիւնները եւրոպական չափանշով, հաշուով պէտք է չափել ու զատել։ Ճաշակն ու գեղեցկութիւնը ընդհանրապէս անվիճելի են. արդեօք եւրոպական նմանօրինակ ճաշակի տիրական բնոյթը դժբախտութիւն մը չէ՞, Որչա՛փ ազգային լաւ եւ գեղեցիկ առանձնայատկութիւններ հալածանքի եւ կորուստի ենթակայ են, այս կարծեցեալ հեղինակութեան առջեւ։

9.— Ո տառն ալ Ե տառի նման կ՚ընդունուի թէ երկու հնչիւն ունի, բառին սկիզբը վօ. օրինակ՝ որդի, ոտք եւն վորդի, վոտք։ Իսկ բառի մէջ օ, օրինակ՝ խորթ, թորգոմ— խօրթ, թօրգօմ եւլն.։ Մինչդեռ այս ալ Ե տառի նման երկբարբառ է եւ դպրոցազուրկ ժողովրդի մօտ կը հնչուի ուօ բառի սկիզբը եւ վերջը աւելի դանդաղ հնչումով, իսկ բառերու մէջ արագ հնչումով, օրինակ՝ գործ —գուօրծ, հոս—հուօս, քոռ—քուօռ, եւլն. այս արագ հնչման պատճառով, երբ մանաւանդ վանկի մէջ է, կը թուի թէ օ հնչիւնը ունի. օրինակ՝ շնորհ — շնօրհ, քարոտ — քարօտ եւլն. ահա այս տպաւորութիւնն է որ ընդհանրանալով Ո տառը կ՚ուզեն իբր օ ընդունիլ եւ արտասանել։ Նկատելու է որ Ո տառը մաս մը բարբառներու մէջ յաճախ Էօ կը հնչուի, նման թուրքերէն նոյն հնչման (կէօրմէք)— օրինակ՝ հաւ, հոն—ֆէօս, ֆէօն (Կարին, Սեբաստիա) պարզ է թէ ուոյ մէկ շրջումն է սա։

10.— Օ տառը, որ երբեմն ԱՒով կ՚արտայայտուէր եւ ժամանակի ընթացքին առեր է եւրոպական o տառի ձեւը, ժողովրդեան մէջ ալ կը հնչուի կլոր բերնով արտասանուած զրացի թէ եւրոպական o հնչման նման, օրինակ՝ օպա, խօշապ, Moral, եւայլն։

Երբ Ո տառի երկբարբառային հնչիւնը ամենուրեք ընդունուի եւ վերահաստատուի, այն ատեն ոի եւ օի ուղղագրութեանց դժուարութիւնը ինքնին կը չքանայ, եւ բացառիկ կանոնի պէտք չի մնար։

Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍԷՐ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ֆրանքֆուրդի մէջ հայօգնութ հաստատութիւն մը կ՚աշխատի տարիէ մը վեր եւ սակայն ի՜նչ բեղուն գործունէութիւն ունեցած է հիմնարկութենէն ի վեր։ Christliches Werk Hilfsbund fur Orientն է աս, հաղուագիւտ տուն մը, գեղավարուած Ցքթ. Շուխարտի կողմէ, ազնիւ, անձնուէր մարդ մը՝ որ հայրական գուրգուրանքով մը հետաքրքրուած է միշտ հայ դժբախտներով. մանաւորաբար Կիլիկիոյ մէջ։ Հարիւրաւոր եղած է թիւը այն բախտաւոր մանուկներուն՝ որոնք ծնողական խնամք ու դաստիարակութիւն վայելած են այս ընկերութեան վարիչներուն եւ գթութեան քոյրերուն կողմէ՝ անստգիւտ անձնուիրութեամբ մը։

Ցօքթ Շուխարտ ծանօթ է տարիներէ ի վեր. այս քաղաքին անցած ատենս պարտք կը սեպեմ այցելել իրեն։ Դժբախտաբար հոն չեմ գտներ զինքը։ Ո՛ւր կը կարծէք որ ըլլայ — Թուրքիա — ի՜նչ նպատակով։ —Հայ դժբախտ մանուկներուն եւ անմխիթար այրիներու համար դարձեալ։ Իր փոխանորդը Պ. Մէօլլէան է որ կ՚ընդունի զիս։

Նոյնքան ազնիւ զգացումներով տոգորուած որքան իր պետը, Պ. Մէօլլէր կը յայտնէ թէ՝ Պ. Շուխարտ Մարաշ մեկնած է, վերակազմելու համար իր գործը։

Ժամանակին Մարաշի մէջ 18 հազար հայ կար, այսօր հազիւ միայն, մեծագոյն մասով ծերեր եւ հիւանդներ։ Պ. Շուխարտ պիտի աշխատի փրկել այս դժբախտները եւ համաձայնութեան մը գալով կառավարութեան հետ, հոգ հաւաքել շրջակաները գտնուող ուրիշ որբեր եւ անտէրներ։

Ընկերութիւնը վհատիլ չի գիտեր իր աշխատութիւններուն վերսկսած է շնորհիւ գերմանացի բարեկամներու, որոնք՝ հակառակ իրենց հայրենիքին բազմապիսի պէտքերուն, չեն մոռնար ուրիշ գրկեալներ։

Ու այժմ գործունէութեան կեդրոն ընտրուած է Պուլկարիան եւ Յունաստանը։ Դրամ եւ հագուստ կը ղրկուի շարունակ։ Հանգերձեղէնով լեցուն սնտուկներ կը սպասեն ղրկուելու պատրաստ։

Շատ յուզիչ են շնորհակալութեան նամակները՝ զոր գթութեան քոյրերը կը ղրկեն անպախտներուն անունով։

Գլխաւոր կայանը Վառնայի մէջ է։ Այս քաղաքին, ինչպէս նաեւ Եամպոլի, Խասքովայի, Սթարա Զակօրայի եւ Նովօ Զակօրայի մէջ հինգ դպրոց կայ, տասը ուսուցիչով եւ 404 աշակերտով։ Գաւառայի մէջ հարիւր դպրոցական չորս ուսուցիչով Մասնաճիւղ մըն ալ կայ Ֆիլիպէի մէջ, ուր երկու քոյրեր կ՚աշխատին։

Քոյրերը պզտիկներով չեն զբաղիր միայն, այլ կ՚այցելեն իրենց յայտնի բոլոր հիւանդներուն, անոնց դեղ ու խնամք կուտան Սամարացիի դերը կատարելով։ Ինչ որ ոչ նուազ թանկագին է, իրենց քաղցրութեամբը մխիթարութեան զգացում մը կը կաթեցնեն անոնց հոգիներուն մէջ, կուրծք տալու համար այն ծովածաւալ թշուառութեան՝ որուն մէջ կը տառապին մեր խեղճ հայրենակիցները լուսանկարներ տեսայ, ու արդարեւ սրտաճմլիկ է տեսնել քանի մը տախտակէ հինցած կտորներով շինուած իրենց խրճիթները ուր կը բնակին, քարաժայռ մը ունենալով իբրեւ յենարան եւ երեք կողմէն փչող հովերը՝ իբրեւ երաժշտութիւն։

Ահա այսպիսի թշուառութիւններ մեղմացնել է ընկերութեան ջանքը։ Աւելին կայ. մասնագիտութեան չվարժեցնելու համար արհեստանոցներ բացուած են։ Քավալայի մէջ հիմնուած է կիներու եւ աղջիկներու համար ձեռագործի դպրոց մը, ուր հայկական ասեղնագործութեամբ կը զբաղին։ Գթութեան քոյրերէն մէկը կը գրէ. «Իւրաքանչիւր թաշկինակ որ կը ծախուի, հոգի մը կը փրկէ անօթութենէ. կարելի եղածին չափ շատ ծախելու ենք»։

Դարձեալ Քավալայի մէջ ծխախոտի առեւտուրին մէջ տագնապ մը կը ծագի։ Ցոյներէն առաջ հայ գործաւորները կը ճամբուին անշուշտ։ Բայց Orient missionի մէջ գործնական ոգիի տէր ձեռներեց մարդիկ ալ կան։ Անմիջապէս կը խորհին արհեստանոց մը բանալ եւ նախնական նիւթը գերմանիայէն բերել տալով ծխախոտի պարկեր շինել տալ հայ գործաւորներուն, այսպէսով անգործութեան գէթ մասամբ դարման տանելու համար։

Զա՞րմեր քաջալերել ասանկ գործ մը, որ նպատակ ունի մեր հայրենակից ազգակիցներուն ցաւերը մեղմել ու կանգուն պահել անոնց ուժն ու կորովը, մարմնական սնունդին հետ ջամբելով նաեւ հոգեկանը։

Անշուշտ Միսիոնը գլխաւոր նպատակ ունի Աւետարանին քարոզութիւնը։ Ի՞նչ փոյթ սակայն։ Անոր կողմէ գերմանիոյ զանազան կրթական հաստատութեանց մէջ ուսանելու համար ղրկուած որբերէն ոմանք կը ճանչնամ. ամէնքն ալ պատուական, ազգասէր՝ հայեր են։ Անոնց մէկը, Պ. Գալուստեանը Պերլինի մէջ գործունեայ առեւտրական մըն է այսօր։ Թալէաթի սպանութեան դատին առթիւ, (Թէհլէրեանի դատավարութեան ատեն) անփոխարինելի ծառայութիւններ մատուցած է իբրեւ թարգման։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՌՈՊԸՐԹ ՔՈԼԷՃԸ

Պոլսոյ ամերիկեան Ռոպըրթ Քոլէճը այս տարի կը յաճախեն 763 աշակերտներ, որոնց 364ը Թուրք, 114ը Յոյն, 91ը Հայ, 69ը Պուլկար, 26ը Ռուս, 18ը Պուլկար հրեայ, 21 ուրիշ հրեայ, 17 Ալպանացի եւլն., ընդամէնը 26 տեսակ ազգ։

Մօտ օրէն ամերիկեան նոր քոլէճներ պիտի բացուին Աթէնքի եւ Սոֆիայի մէջ։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ

Նիւ Եորք Թայմզի Թղթակ[ից] Էնկիւրիէն կը հեռագրէ թէ [...] շաբաթ մը այդ քաղաքը [...] ցած է այն յոյսով, որ պիտի [...] նայ միջոց մը գտնել եւ տես[ակ]ցութիւն մը ունենալ Թուրք[իոյ] հանրապետութեան նախագ[ահ] Մուսթաֆա Քէմալի հետ [...] կայն այս մասին իր բոլոր [...] նարկները ապարդիւն մնա[ցեր] են։ Մուսթաֆա Քէմալ [...] դած է որ պետական գլխ[աւոր]ներու շատութեան պատճ[առաւ] կը ցաւի թղթակիցը չկարենալ ընդունելուն համար, եւ [...] այդ միջոցին, կ՚ըսէ թղթակ[ից] երկու դեսպաններ կը սպա[սէին] Էնկիւրի իրենց յանձնարար[ական] գիրները ներկայացնելու հ[...] հանրապետութեան նախագա[հին]։

Ինք միայն անգամ մը կր[ցաւ] է Քէմալի երեսը տեսնել՝ [...] Էնկիւրիի «Սէրքլը տ՚Անատոլ[ու]» կոչուած զբօսարանը՝ այց[ելու] պահուն։ Բոլոր ճամբաներ[ը] կ՚ըսէ թղթակիցը, ոստիկ[աններ] զինուորներու հսկողութեան [...] կը գտնուէին։ Քէմալ կառք[էն] եկաւ կէս գիշերուան մօտ [...] մեծ սանդուխին վրայ զինու[որներ] ուեցաւ տասնեակ մը Ֆրա[նսա]գած եւ ճերմակ փողկապ [...] անձնաւորութեանց կողմ[է] ապա արագ կերպով անց[աւ] զինքը յարգելու համար [...] եալ բազմութեան մէջէն։

Ինչպէս բոլոր չորս պատ[երազ]կաւոր ինքզինքնին ծածկող [...] գիկ, Քէմալ ալ խորհրդ[աւոր] անձնաւորութիւն մը դարձ[ած] եւ իր ներքին կեանքին [...] առասպելներ կը պատմուին [...] մասին կարծիքները կը տար[բե]րին Թուրքերու մէջ։ Անոնք [...] լաւ կը խօսէին, կ՚ըսեն թէ [...] է հոգին Թրքական ազգ[...] մեծ շարժումին, որ վերածն[...] Թուրքիա մը կը կերտէ։

Անոնք որ սակայն [...] հակառակ են ու գէշ կը խօս[ին] կ՚ըսեն թէ Քէմալ անփառ[ասէր] անխիղճ բռնաւոր մըն է, [...] նայնամիտ մը, որ կ՚իշխէ [...] մահ սփռելով իր շուրջը։ [...] ուի թէ Թուրքիոյ տիկնա[յք] գիշերները կը լուացնէ «Սէրք[լը] տ՚Անատոլու»ի մէջ՝ խաղա[լով] ու խմելով։ Իր զուարճու[թիւն]ները կը սկսին կէս գիշեր[ին] կը տեւեն մինչեւ առաւօտ։ Թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Քէմ[ալ] «Սէրքլը տ՚Անատոլու» [...] լած գիշերը ինք իր պանդ[...] մէջ իմացած է առաւօտեան [...] անոր վերադարձը զինուոր[...] ուղեկցութեամբ եւ աննա[...] օթօմօպիլով մը։ Քէմալ [...] կատղի եղեր խաղի մէջ կո[...] ցուցած պահուն, անոր [...] իր խաղի ընկերները յայտ[...] կը կորսնցնեն անոր հաճ[ելի] լալու համար։

Քէմալ ինքզինքը կը [...] հասարակութենէ եւ կը [...] շանայ չվիճան մէջ մտնել [...] րոպական ու ամերիկեան [...] մուլի ներկայացուցիչներ[ուն] հետ։ Վերջերս, կ՚ըսէ թղթ[ակի]ցը, Ֆրանսական լուրջ [...] բեւոր թերթ մը՝ կարգ [...] ստիթիւններ հրատարակեց [...] քիոյ կացութեան ու զար[...] նկատմամբ, որոնք [...] էին իր թղթակցին Մուսթ[աֆա] Քէմալի հետ ունեցած [տեսակ]ցութեան վրայ։ Պոլսոյ [...] թերթերը զարմանք յայտն[եցին] թէ ինչպէս այդքան լուրջ [...] մը կրցած է իր տեսութիւն[...] հիմնել՝ տեսակցութեան մը [...] որ երբեք տեղի ունեցած [չէ]։

Ուիթաղ Հրդեհի պատճ[առաւ] Երկուշաբթի գիշեր Միջնե[...] րոնիմէջը, Ներկայացուցման [...] հուն սրահին ելեկտրական [...] լերու արկածով շփոթութեան [...] տեւանքով, յոյները մարզա[...] ծուխ մը հոսեցաւ նկա[...] կը սկսէին արդէն իրենց [...] Ե խուճապը պիտի պայթէր [...] գերասան Քէէրմեն խաւարը [...] սուլոց զըպանի յամբով [...] մարեց հրդեհին վախը։ [...] դաշարժ քաւեցաւով մը [...] հասած օգնութեան շնորհի[ւ] մէն բան կարգի դրուեցա[ւ] գովուրդը խնդրեց որ գերա[սան] շարունակէ իր պատմութի[ւնը]

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

73.— ԱՆԻԷՐ (Գ.)

Գործազրկութիւնը աստիճանաբար կը սաստկանայ մեր շրջանին մէջ։

S. M. Clichyի գործարանը ...ազմաթիւ բանուորներ եւ բանուհիներ արձակել՝ վերջ... («Ռընօ»ի բաժինէն) շաբթուան շաբաթներով հանգիստ ...ուտայ։ Միւսները ժամավճարները պակսեցուցին 100էն 20— 5—10։ Անկարելի է փոքր ...ումար մը հանել, անմիջապէս կ'արձակեն։

Անիէրի մէջ փոքր գործարան մը կայ 25 բանուորներով, այս ալ իր կարգին ժամանակ մը հանգիստ կուտայ բանուորներուն, իսկ Յունուար 31էն գրեթէ գոց է։ Դուրս ձգեց 7 հոգի, որոնց մէջ են երկու հայրենակիցներ, ամուսնացած ընտանիքներով։

Սրճարանները լեցուն են անգործներով։ Երբեմն՝ ականջ կը դնեմ եւ յուսահատ խօսքեր կը լսեմ.

— Եղբայր, եթէ մինչեւ շաբաթ օր ալ դրամ չգայ, կամ ...ութիւն պիտի ընեմ եւ կամ...

— Ես թղթախաղին եւ նարդին ինչ ըլլալը չէի գիտեր, բայց ...վարժուեցայ։

... — Հայրենիք պէտք է երթանք, եթէ ոչ անկարելի է որ ...ութեան մէջ հանգիստ ըլլանք...

Բարեգործականութիւնը անգործներուն հացի դրամ կը վճարէ, բայց մեր հայրենակիցները ...ալ, չեն ստանար։ Ազգային Միութիւնը կոչ մը ուղղեց ...ութեան, որպէսզի օգնեն գործազուրկներուն։ Դժբախտաբար ...ելի չեղաւ հասկացողութեան մը գալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին հետ, որով ամբողջ հասոյթը կը մնայ Ազգ. Միութեան։ Անշուշտ մեր աշխատող հայրենակիցները չպիտի զլանան իրենց աջակցութիւնը։ Թող մեր հայրենիքին դռները ...ակ են մեր առջեւ, ստիպուած ...նք օտար երկրի մէջ իրար սիրել եւ օգնել նեղ օրերուն։

ԱՐԱՄ ՍԷՖԷՐ

Խանի մը վայրկեանի մէջ.— ...Նիւ Ճըրզի ...գիւղին մէջ անգլիացի տիկին ...Նիմմօ, քանի մը վայրկեանի համար տունէն դուրս ելած էր եւ շուկայէն պաշար գնելով կը դառնար, երբ տեսաւ որ իր տունը կիսովին այրած էր, եւ ...շէջները մեծ ճիգեր կը թափէին մարելու համար հրդեհը։ ...այլեւս կրակը նուաճած էր, ...շէջները այրած տնակին մուտքերուն մէջէն դուրս հանեցին կնոջ չորս զաւակները, մէկ միւսէն մէկ տարի մեծ, ...նք ածխացած էին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՎԱԼԱՆՍ — Խարբերդի Հայր. Միութիւնը Յունուար 29ին ներկայացուց «Ուշ լինի-նուշ լինի» խաղը, սիրայօժար մասնակցութեամբ սիրող դերասաններու։

Հակառակ գործազրկութեան, որոշեալ ժամուն սրահը փութացած էր կոկիկ բազմութիւն մը։ Նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիքը»։ Մէջ ընդ մէջ երգուեցան հայկական երգեր։ Հանդէսէն յետոյ Պ. Նշան Սարգիսեան Հայր. Միութեան վարչութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հանդիսականներուն եւ մասնակցողներուն. Ներկայացման հասոյթը պիտի յատկացուի Խարբերդի կարօտեալներուն։

Հիւսիսիկցի

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ԲԱԼԸ

ԺՈՒԱՅԷՕԶ (Արտէշ).— Ինչպէս ժամանակին գրուած է, հոս, Պ. Պէյլէրեանի հաստատութիւններուն մէջ կ'աշխատին նաեւ հայ որբուհիներ, որոնց թիւը աւելցաւ Պէյրութէն նոր եկած վեց որբուհիներով։

Անցեալ տարի որբուհիները տուին հանդէս մը, նախաձեռնութեամբ նախկին վարժուհի Օր. Դաւիթեանի, Օր. Զօպանեանի եւ ընկերուհիներուն, որոնց անխոնջ աշխատանքին շնորհիւ հանդէսը յաջողութեամբ պսակուեցաւ եւ գնահատութեան արժանացաւ։

Միեւնոյն խումբի նախաձեռնութեամբ Յունուար 30ի կիրակին կրկին սարքուեցաւ հանդէս մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Շիրակի աղէտեալներուն։

Խոշոր սրահ մը վարձուած էր, լեցուն բազմութեամբ, 40—50 ալ տեղացիներ կը նշմարուէին որոնց կարգին քաղաքապետը եւ պաշտօնեաներ, իրենց կիներով։ Եկած էր նաեւ ֆրանսացի բժիշկը եւ իրեն ընկերը՝ Ցօքթ. Բագարատը։

Հանդէսը սկսաւ «Ո՞րն է աշխարհ Հայաստան» խմբերգով, որ յուզումով ունկնդրուեցաւ։ Ցետոյ տեղի ունեցաւ ֆրանսերէն արտասանութիւն մը՝ „L'aumone" հայերէն «Ցարգա՛նք քեզ»։

Արտասանութիւններէն վերջ, որբուհիները ռուսական պար մը խաղացին, եւ քիչ մը զուարթութիւն սփռեցին, որմէ յետոյ ներկայացուեցաւ «Զարզըը Արթին աղա»ն։ Այնուհետեւ սկսաւ հայկական պարերու գեղեցիկ շարք մը, որ անընդհատ ծափահարուեցաւ։

Քիչ մը դադարէ վերջ, ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը, «Հայաստան»ը շղթայակապ, եւ անոր վերեւ՝ խրզանէն հայկական եռագոյնը, հետեւեալ վերտառութեամբ. «Իր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով, պիտի լինի ազատուած»։ Հանդէսը փակուեցաւ խմբերգով մը։

Ինչպէս գրեցի, հանդէսը կազմակերպուած է, քանի մը ժրաջան օրիորդներու եւ որբուհիներու կողմէ, ազատ որ եւ է կուսակցական ազդեցութենէ։ Դիտելով կենդանի պատկերը, կը մտածէի թէ այս որբուհի՞ներն ալ ազդուած են «դաշնակցականներէն», որոնք ազատ եւ անկախ Հայաստան կը փնտռեն...

Հասկցողին շատ բարեւ։

Դիտող մը

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ

ԺԱՆԻՒՕ, 31 Յունուար.— Թերթերու մէջ ալ կարդացեր էինք թէ Նանսէնեան անցագիրը պարտադիր չէ այն Հայերուն որոնք չեն ճամբորդեր։ Այս լուրը ուրախութիւն պատճառած էր գիւղիս աշխատաւորներուն որոնք՝ բեռէ մը պիտի ազատէին անգործութեան այս նեղ օրերուն։

Վերջերս Յունաստանէն եւ Պուլկարիայէն հայ գաղթականներ եկան, այր թէ կին, մանաւոր պայմանագրութեամբ։ Բաւական դժուարութիւններէ վերջ, միայն այրերը ընդունուեցան գործի, իսկ կիներուն համար պատասխանեցին թէ՝ «գործ չունինք, եւ ամիս մը եւս թող սպասեն»։

Նորեկ Հայերը դիմում կատարեցին իրենց ինքնութեան թուղթերը առնալու, բայց կը մերժեն տալ առանց Նանսէնեան անցագրի։ Երբ իրենց չունեւորութիւնը եւ ընտանիքի տէր ըլլալը կը յայտնեն, պայմանաժամ կը ստանան։ Այն Հայերը որոնք Սուրիայէն եւ կամ ուրիշ տեղերէ եկած են եւ ունին Նանսէնի վկայագիր եւ կամ հպատակութեան թուղթ, բացառութիւն կը կազմեն, ինչպէս թրքահպատակները։

Կ. Խուրտաճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Անօթի մարդու մը ոդիսականը — Մէրիլի մօտ Յրանոս Լարդիէր գիւղին հողագործներէն Տիւմօն, կիրակի գիշեր, մարագին մէջէն աղմուկ մը լսեց։ Պատուհանը բացաւ եւ պոռաց.

— Ո՞վ է անդ։

Իր ձայնը գիշերուան մէջ հալեցաւ։ Պատասխան չկար։ Սակայն սեւ շուք մը կը շարժէր մարագին պատէն երկայնքին։ Թաշեց հրացանը պատէն։ Երկու գնդակ դրաւ։ Ու նորէն հարցուց.

Իր ձայնը հովը առաւ, քուրջի կտորի մը պէս նետեց սեւ սեւ ծառերուն վրայ։ Պատասխան չկայ։ Շուքը դեռ հոն է։ Այն ատեն ագարակապանը տնկեց հրացանը, որ երկու անգամ էժդէհարի պէս ճչաց գիշերին մէջ։ Հրացանին արձագանքը դիմացէն քանի մը անգամ հայհոյեց եւ լռեց։

Մարդ մը ինկաւ, ողորմու՜կ աղաղակով մը։

Ագարակապանը վար վազեց, ու պատին տակ գտաւ մարդ մը, որ փորէն զարնուած էր եւ ցաւէն կուլար։

Մօտակայ գիւղէն աղքատ մարդ մըն էր որ, անօթի, եկած էր նապաստակ գողնալու։ Երբեք գողութիւն ըրած չէր, սակայն հիւանդանոցէն ելլելու պահուն — ուր տարած էին հիւանդութեան մը համար եւ կը ցաւէր որ չէր մեռած,— յայտարարած էր թէ գործ չունի, դրամ չունի պիտի ստիպուի գէշ ճամբու երթալ։

Գրպանին մէջ կար լեցուած ատրճանակ մը, որուն ձեռք չդպցուց երբեք։

Խեղճը ունի կին մը եւ երկու տարեկան տղեկ մը։

Խման մըն ալ— Իփոլիթ Կօտֆրուա կառապան էր, ջղային էր ու մանաւանդ՝ խմո՜ղ։ Վաստակածը ջուրի պէս կը խմէր։ Մինչդեռ կինն ու տղաքը տան մէջ իրենց ինչով կը տապկուէին։ Իրիկուն մը տուն դարձաւ խմած, եւ յայտարարեց թէ «ա՛լ կշտացած է իր ծերուկ կնոջմէ եւ կ'ուզէ մատաղ ընել»։ Կինը քովի սենեակը փախաւ, սակայն կառապանը որ իր անասուններուն ջիղն ունէր, եւ ձեռքին դանակ մը, մտաւ ներս եւ մորթելու կ'աշխատէր։ Օգնութեան հասաւ զաւակը, որ ուզեց կապել զայն, սակայն գինովը յաջողեցաւ զաւկին սիրտին զարնել դանակով, երե՛ք անգամ։

Վիրաւորը հիւանդանոց, խումարը՝ բանտ։

Ո՜ դարք, ո՜ բարք...— Փարիզի մէջ յաճախադէպ դարձած են Յրանսացի աղջիկներու անհետացումները։ Ոստիկանութեան մէկ տարբեր երեւոյթն է աս։ Պատերազմէն յետոյ սկսաւ այս երեւոյթը, երբ, ինչպէս թերթերը կը գրեն, «կարճցան մազերը, կարճցան շրջազգեստները, կարճցան վեհերոտութիւնները, բարոյականները եւ խելքերը»։ Ցանկարծ ընտանիք մը ոստիկանութեան կ'իմացնէ թէ իրենց «օրիորդը» կորսուած է։ Անտարակոյս, օրիորդը նոր աշխարհներ տեսնելու գացած է, չդիմանալով երիտասարդի մը փայլուն խոստումներուն։ Երբեմն կը պատահի որ մէկ գիշեր յետոյ կը վերադառնան։ Երբեմն անդարձ կը հեռանան։ Օրը 70—75 աղջիկներ կը կորսուին, կ'ըսեն...

Ո՜ դարք, ո՜ բարք։

Ցորենի գողը.— Մարսէյլի շրջակայքը, Փա տէ Լանսիէի մէջ խոզարոյծ Սաքօման չէր կրնար բռնել գող մը, որ քանի մը տարիէ մը ի վեր, կը պարպէր ցորենի, թեփի եւ եգիպտացորենի իր պաշարը։ Յուսահատ լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ երկու ոստիկան ղրկեց հետախուզութեան համար։ Գիշեր մը, գողը իր սովորական ճամբովը եկաւ եւ սկսաւ էր լեցնել իր տոպրակները, երբ ոստիկանները առաջ նետուեցան։ Գողը հանեց ատրճանակը եւ շատ մօտիկէն կրակեց։ Գնդակը սկրցեց ոստիկանին վիզը։ Նոյն պահուն միւս ոստիկանը յարձակեցաւ և գողին կոկորդէն բռնած, գետին տապալեց։ Գողը, որ կը զգար թէ պիտի խեղդուի, կը պոռար. «Զգեցէք, անձնատուր պիտի ըլլամ»։ Եւ երբ ոստիկանը քիչ մը թուլցուցած էր վիզին օղակը, գողը օգտուելով առիթէն, անգամ մըն ալ կրակեց սիրտին դէմ։ Գնդակը ծակեց ոստիկանին բաճկոնը, բայց շատ մօտիկէն արձակուած ըլլալով, չկրցաւ թափանցել գրպանի հաստկեկ դրամապանակը, որ ծոցը դրած էր։ Երկրորդ գնդակին վրայ, ոստիկանին ընկերը ատրճանակովը պատասխանեց եւ հաւի պէս սպաննեց գողը, որ ճիչ մըն ալ չկրցաւ արձակել։ Եւ յետոյ հաստատուեցաւ որ գողը շրջանին քաղաքապետական խորհրդականն էր։

Փայտահատ մը փայտի պէս կտրուած.— Սէն-Գընուայի (Ֆրանսա) շրջակայքը անտառի մը խորը հիւղի մը մէջ կը բնակէր փայտահատ Կիլէ, 72 տարեկան ծերուկ մը, որուն մէկ բազուկը ժամանակին կտրած էին։ Ծերուկը շարունակ կը պարծենար թէ քանի մը հազարնոց արժեթուղթեր ունի, թէ իր կտրուած բազուկին համար ամսական կը ստանայ եւլն.։ Շաբաթ գիշեր մէկը կը մտնէ հիւղէն ներս, եւ ճաշի պահուն, հանդարտ, կացինով մը կը ջախջախէ գանկը եւ կը սպաննէ։ Ամէն կողմ կը քրքրէ, դրամ գտնելու համար, բայց կը մոռնայ խուզարկել զոհը, որ թեւերուն մէջ կը լողար։ 400 ֆր. ունէր գրպանին մէջ։ Ոճրագործը անյայտ կը մնայ։

Գող աղջիկ մը.— Լոնտոնի ոստիկանները, երկու ամսուան փնտռտուքէ յետոյ, յաջողեցան ձերբակալել 19 տարեկան՝ աղջիկ մը, որ երկար ատենէ ի վեր գիւղ ու այգի, հիւղ ու դղեակ կը դեգերէր։ Կը մտնէր տուները, կը գողնար, ինչ որ հանդիպէր, կը լեցնէր իր պայուսակները եւ գիշերը կը մտնէր քնանալու անմարդաբնակ տուներու մէջ։

Նախագահ Քուլիճի մրցանիշը.— Ձեռք թոթուելու մրցանիշը մինչեւ հիմա կը մնար Միացեալ Նահանգներու հանգուցեալ նախագահ Ռուզվէլթի վրայ։ Վերջին հեռագիրներու համաձայն նախագահ Քուլիճ կոտրած է այդ մրցանիշը, 27 վայրկեանի մէջ 1,220 հոգիի ձեռքը սեղմելով։

Ռուս տղու մը սէրը.— Ռուս երիտասարդ մը, Փարիզ, 24 տարեկան, նշանուած էր Սէվրի մէջ ֆրանսացի աղջկան մը հետ։ Ամուսնութիւնը որոշուած էր կատարել առաջիկայ ամսուն։ Անուշ պահերուն անուշ խօսատեսէ մը ընել ուզելով, ռուս տղան կը յայտնէ նշանածին թէ հարսնիքը կատարուելէ անմիջապէս յետոյ երկուքը միասին պիտի մեկնին Ռուսիա։—Ո՛չ, երբե՛ք, կը պատասխանէ աղջիկը, որ չէր ուզեր բաժնուիլ Սէվրի գեղեցիկ անտառներէն։ Ու նոյնիսկ կ'առաջարկէր որ նշանտուքը ետ ըլլայ։

Առաւու մը տղան դարձեալ կուգայ պնդելու, աղջիկը անտարբեր է այլեւս։ Այն ատեն Ռուսը կը սպառնայ, եւ ատրճանակը հանած գործի կը սկսի։ Մայրը վրայ կը հասնի եւ կը պաշտպանէ աղջիկը իր թեւերուն մէջ։ Բարեբախտաբար ատրճանակը կրակ չառներ եւ երբ դրացիները կը հասնին խոյս կուտայ Ռուսը, որուն ետեւէն կը բռնէ ոստիկանութիւնը Փարիզի մէջ։

Խենթի մը կատարած ջարդը.— Սան-Անթօնիօ նաւին մէջ Փիլիփպիան կղզիներու ոստիկաններէն Պէնէկրատօ յանկարծ կը խենթենայ եւ ատրճանակը կը տնկէ, ու կը սպաննէ նաւապետը, հինգ ճամբորդներ եւ ծանրապէս կը վիրաւորէ նաեւ բազմաթիւ անձեր, մինչեւ չձգելով որ զան զինք ձերբակալեն այս ողբերգական ջարդէն առաջ։

13 ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ

Անկախներու Նկարչական Ցուցահանդէսին կը մասնակցի 13 տարեկան ֆրանսացի աղջիկ մը, Օր. Բլօտի, որ կենդանիներ կը քանդակէ։ Այս ամսուան Սալօնին մէջ ունի երկու կաղապար, էշ մը եւ արջ մը։ Զաւակն է ընտանիքի մը, որուն բոլոր անդամները ժառանգական տաղանդներ ունին։ Այս փոքրիկ արուեստագէտին երեք տարեկան աղբարիկն ալ սկսած է արդէն մատիտ բռնել։ Թերթերը գովեստով կը խօսին Օր. Բլօտիի մասին, որ անտարակոյս ունի տաղանդ, ձիրք, եւ... ծերակուտական հօրաք մը։ Մնաց որ, արուեստի մեհեանին մէջ իգական սեռին համար դիւրին համբաւներու սանդուղներ կան, որոնցմէ օգտուած են, մեր մէջ ալ, կարգ մը «տաղանդաւոր գրագիտուհիներ»։

ԼՈՆՏՈՆԷՆ Տէր եւ Տիկին Յ. Շահինեան եւ զաւակները Պ. Մ. Մ. Խնճուճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 250 ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան։

Ստանալ «Յառաջ»ի խմբագրատունէն, համապատասխան ընկալագրով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԲԱՆԻՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ

— Երուսաղէմէն։
— Անունդ ինչ է։
— Դաւիթ Թոռ։
— Այդպէ՞ս կը կոչուիս
— Պէտք է կոչուիմ։
— Այդ կինը մա՞յրդ է։
— Մայր է եւ մայրս
— Եղբայրներ ունի՞ս
— Բազմաթիւ։
— Հայրդ կ'ապրի՞
— Անմահ է ան։
— Ո՞ւր է հայրդ։
— Ամէն տեղ է։
— Թափառաշրջիկ է կ'երեւի։
— Ան տեղ չունի թափառելու։ ...Ճամբաները խումով լեցուն են։ ...րդիկն են որ կը թափառին եւ ...նգնեն ուղիղ ճամբան։ Մօտ է ...քաղաքին կանչը։
— Ինչպէս եղաւ որ գերի եղաք։
— Ծովահէն հեթանոսներու ամբարշտութեամբ։ Երկնաւոր հայրը պիտի փրկէ գերիները։
— Ո՞ւր բռնեցին ձեզի։
— Ծովուն վրայ։
— Ո՞ւրկէ կուգայիք։
— Եգիպտոսէն։
— Ո՞ւր կ'երթայիք։
— Երուսաղէմ։
— Ո՞ւր կ'ուզես երթալ հիմակ։
— Երուսաղէմ։
— Ո՞վ ունիս հոն։
— Հայր, եղբայրներ։
— Իսկ Եգիպտոս։
— Ոչինչ ու ոք։
— Ինչ կ'ընէիք հոն։
— Մայրս մեծատունի մը ծառան էր։
— Ո՞վ էր մօրդ տէրը։
— Կը կոչուէր Ռստոմ, հին նախարար մը, Արարատ աշխարհէն։
— Ռստո՛մ Ցարմանալի։ Սանասարի կնոջ մեծ հայրն է անի. ինչո՞ւ հեռացաք իր քովէն, դժգոհ էիք։
— Ան լաւ մարդու անուն ունէր եւ լաւ մարդ էր։ Մայրս չուզեց իր քով մնալ։ ժամանակ էր վերադառնալու։ Ռստոմ բնաւ լուր չունեցաւ մեր մասին։

Ամիրագամ ուրախացաւ անմիջապէս ու գլխ պատշգամ տանելով ըսաւ.

— Սիգոննա, հասկցած եմ ամէն ինչ։ Բաւական է։ Այս տղան կը ղրկենք իր մօրը հետ Ռստոմին։ Ռստոմ պէտք ունի անոր մօրը։ Ռստոմ ազգականն է Սանասարին։ Սանասարին ալ հաճոյք մը ընել եւ վերջապէս ես պէտք ունիմ այս տղուն հեռանալուն։

Վերջին խօսքին մէջ մահ ու սարսափ կար։ Ես ձայն չհանեցի։ Ամիրագամ առաւ տղեկը ու տարաւ մօրը սենեակը ու գլխ բանի վար իջեցուց ու օթեակ առաջնորդեց։ Հոն Աշոտ, Նարեւ, Պալու, Սանասար մէյմէկ մերկ կին գրկած կը խմէին խնդալով։ Ամիրագամ ըսաւ Սանասարին տղեկին պատմածները Ռստոմի մասին։ Սանասար տեղէն ցատկելով մեր գերիներուն քով վազեց մանրամասնութիւններ առնելու համար իր ազգականէն։ Ամիրագամի հետ գացինք քնանալու։ Ցխուր էի տխո՜ւր, տխո՜ւր։ Ո՛, կը սիրէի այդ տղան։ Հետեւեալ առաւօտ Սանասար կարաւանապետ մը յանձնեց տղեկն ու մայրը որ զիրենք տանի Ցերտսա նուաճանգիստը եւ անկէ բեռներու առագաստանաւով մինչեւ Աղեքսանդրիա՝ Ռստոմի տունը։ Հազիւ երկու խօսք, երկու համբոյր եւ աչա կարճ ու քաղցր երազի պէս ցնդեցաւ ամէն բան։ Ինծի ըսաւ իր անունը եւ տարիքը։ Տասնհինգ տարեկան էր եւ կը կոչուէր Դաւիթ Թոռ։ Իմաստուն էր եւ բարի։ Ինծի ըսաւ թէ Մեղքի ճամբաներուն վրայ փառքով կը շրջիմ բայց ուրիշ կեանքի մը մէջ, երկրորդ ու յաւիտենական կեանքի մը մէջ թշուառ պիտի ըլլամ։ Անիկա տասը հատ պատուիրաններ ըսաւ եւ մեծ Աստուծոյ մը մասին ապշեցուցիչ խանդավառութեամբ ճառեց։ Խաղաղ հաւատութեամբ օծուած էր եւ կը ճանչնար կեանքը հազար տարի ապրողի մը նման։ Ամիրագամ խլեց այդ ճառագայթը ինծմէ։ Ուժգնօրէն կը զգայի թէ անիկա ինծի համար էր ստեղծուած. արժանի էր ինծի։ Ու զայն փնտռեցի ամէն տեղ, ամէնուն մէջ ու չգտայ։ Քու մէջդ, Էմմանէլ, քու մէջդ տեսայ զայն։ Դուն տարօրինակ կերպով անոր կը նմանիս։ Էմմանէլ, այդպէս մի՛ նայիր ինծի..

Էմմանէլ կը դողար յուզումէն, բռնեց Սիգոննայի թեւը ու ըսաւ հազիւ լսելի.

— Շարունակէ, Սիգոննա...

— Ո՛չ, Էմմանէլ, այ, անկարող եմ. կեանքիս ծածուկ մասին պատմութիւնը գիտէ աղախիններէս Պալմիրացի Աննան։ Վաղը կրնաս անկէ տեղեկանալ. իսկ դուն ինչ ունիս, Էմմանէլ...

Սիգոննա ոտքի ելած ու Էմմանէլի մօտեցած էր։ Էմմանէլ գրկեց զայն ներս տարաւ։ Անոնք բազմոցի մը վրան նստան աչք աչքի։

— Սիգոննա, դուն երկու անգամ իմ ազատարարս եղար..

— Ինչ, գոչեց Սիգոննա, դո՞ւն ես, դո՞ւն այն տղեկը, Էմմանէլ... դո՞ւն... Այո Այո՛ դո՛ւն ես, ճշմարիտ է.։

— Սիգոննա, եկուր քեզի հետ միանանք ազատելու քեզ եւ ուրիշները։

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

երթեւեկը մեծապէս նուազած է։ Դեկտեմբերի չորրորդ շաբթուն,— այսինքն տարւոյն ամէնէն գործօն շրջանին — նոյն ամսուան առաջին շաբթուան հետ բաղդատելով 25,786, երկրորդ շաբթուան հետ բաղդատելով 31,839 վակոն պակաս շրջագայած է։

∴ Անգլիոյ մէջ գործազուրկներու թիւն է 1,348,700 հոգի, շաբաթ մը առաջուան թիւին վրայ 42,318 հոգի պակաս, տարի մը առաջուան նոյն շաբթուան թիւին վրայ 147,873 հոգի աւելի։

∴ «Փրաւտա» կը գրէ թէ Ռուսիոյ մէջ անգործներու թիւն է 1.250,000 հոգի։ Ամէնէն շատ անգործութիւն կը տիրէ մետաղագործութեան, հիւսուածեղէնի եւ տպագրութեան ճիւղերուն մէջ։

Վեց Հայեր բուռն դատարանի առջեւ

«Ազդակ» կը գրէ թէ Պատժական Դ. Ատեանին յանձնուած են վեց Հայեր, Գասպար Տէտէեան, Տիկին Մարիամ, Մաթէոս, Սեդրակ, Աղամ, Կարապետ եւ Թուրք մը՝ Ալի, որոնք ամբաստանուած են իբրեւ կեղծ անցագրի պատրաստողներ։ Տիկին Մարիամ Պուլկարիայէն Պոլիս հասած պահուն, ծովային ոստիկանութիւնը կը քննէ անցագիրը եւ երեւան կը հանէ կեղծութիւնը։ Նման անցագիրերով Տիկին Մարիամ, Աղամ եւ Կարապետ քանի մը անգամ ճամբորդած են Պուլկարիոյ եւ Պոլսոյ միջեւ։ Քննութիւնները շարունակուելով ձերբակալուած է Գ. Տէտէեան, որ Ոստիկանական Տնօրէնութեան Դ. ճիւղին պաշտօնեաներէն Ալիի հետ միջակցաբար պատրաստած է կեղծ անցագիրեր, եւ ծախած՝ ճամբորդներու։ Ալի էֆէնտի յանձնուած է պաշտօնեաներու դատական յանձնախումբին։

ԵՂԲԱՅՐԱՍՊԱՆ ՆՈՐ ՈՃԻՐ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնէն փետր. 2 Թուականով կը ծեռագրեն.—

Նիյսօթիէր թաղը բնակող հայ բանւոր մը, Յովհաննէս Շանեան (Օհանեան?) ծրագրած էր ամուսնանալ իր մէկ հայրենակցին՝ այրի տիկին Շալմարի (Շամիրամ?) հետ, կինը կը բնակէր իր եղբօր Գ. Մանիկեանի հետ, որ ճաշարան մը ունի րիւ Փասթէօր։

Գ. Մանիկեանի մօտ կ'աշխատէր ուրիշ Հայ մը՝ Գաբրիէլ Յակոբեան, որ վերջերս յաջողած էր տիկին Շալմարի սիրտը գրաւել, նախանձը շարժելով Շանեանի։

Այս վերջինը Ջորեքշաբթի առաւօտ սպասեց Յակոբեանի ճամբան եւ անմիջապէս վրան յարձակելով մահացու կերպով վիրաւորեց զայն։

Մարդասպանը այսքանով չգոհացաւ եւ երկաթի հարուածներ տեղացուց զոհին գլխուն, ու փախաւ։ Սակայն քիչ վերջ ձերբակալուեցաւ, եւ առանց յուզումի խոստովանեցաւ թէ կանխամտածութեամբ գործած էր ոճիրը։

Շանեան բանտ դրուեցաւ։

Ինդրոյ առարկայ կնոջ ամուսինը մեռած էր տարագրութեան մէջ։

Ներգաղթի նոր օրենքը յետաձգուած

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Ծերակոյտը միաձայնութեամբ մէկ տարի յետաձգեց գործադրութիւնը Ներգաղթի նոր օրէնքին, որ իբրեւ չափանիշ կ'ընդունի «ազգային ծագումը»։ Ինչպէս գրեցինք, նոր օրէնքին համաձայն, իւրաքանչիւր ազգի համար տարեչափի հիմ պիտի բռնուի 1920ին Միացեալ Նահանգներու մէջ բնակող իրենց ազգակիցները։ 1924էն ի վեր գործադրուող օրէնքը իբրեւ չափանիշ ընդունած էր 1890ի բնակչութիւնը։ Նոր օրէնքը պիտի սկսի գործադրուիլ 1928 Յուլիս 1ին։ Կասկած չկայ որ այդ թուականէն սկսեալ Ամերիկա ընդունուելիք Հայերու թիւը մեծապէս պիտի աճի, քանի որ 1920ին անհամեմատ աւելի Հայեր հաստատուած էին Միացեալ Նահանգներուն մէջ քան 1890ին։

ՖԱՇԻՍՏ ԼԷԳԷՈՆՆԵՐԸ ԿԱԶՄ ՈՒ ՊԱՏՐԱՍՏ

Առջի օր ֆաշիստ քաղաքապահ-զօրքի հաստատման 4րդ տարեդարձն էր։ Այս առթիւ Մուսոլինի պատգամ մը ուղղեց՝ իր լէգէոնները փառաբանելու համար։ Ֆաշիստ քաղաքապահները այսօր ամբողջ աշխարհի մէջ միակն են որ անջատ մասը կը կազմեն բանակին։ Պէտք է յիշել որ չորս տարի առաջ հազիւ քանի մը հազար հոգի էին անոնք։ Այսօր աւելի քան 200 հազար լաւ զինուած ուժ մը կը ներկայացնեն։ Անոնք լաւ մարզուած են եւ լաւ սպառազինուած, ու պատրաստ՝ ի պահանջել հարկին պաշտպանելու ազգը։ Բազմաթիւ լէգէոններ կը պահպանեն Իտալիոյ ծայրագոյն հարաւային սահմանները Լիբիական անապատին, Երիթրիոյ եւ Սոմալիէնտի մէջ։ Ֆրանսական, աւստրիական եւ եուկօսլաւ սահմաններուն վրայ եւս պաշտպանող լէգէոններ կան։ Բացի իրենց զինուորական պարտականութիւններէն, անոնք կը գործեն նաեւ իբրեւ մասնաւոր եւ քաղաքական ոստիկանութիւն՝ Իտալիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն եւ աւաններուն մէջ։

Մուսոլինի իր պատգամը կը վերջացնէ այսպէս.

— «Սեւ շապիկաւորնե՛ր, ձեր չորրորդ տարեդարձին առթիւ ձեր հրամանատարը կը կրկնէ իր հիմնական հրամանը. եւս առաւել կատարելագործուեցէ՛ք, մինչեւ որ ըլլաք մէկ սիրտ ու մէկ զէնք, պատրաստ՝ կատարելու ինչ որ պիտի հրամայուի ձեզ վաղը»։

Սուրիոյ կացութիւնը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ անգլ. թերթերու գրած այն լուրը թէ աւազակներ աւարի առած են Դամասկոսի կարգ մը թաղերը։ Ցեշեալ քաղաքին մէջ կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ. աւազակախումբերու գործունէութիւնը բոլորովին նուազած է։

Պէյրութէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Աթրաշ զերդաստանի պետ Հասան էլ Աթրաշ հպատակութիւն յայտնած է։ Հրոսակներու թիւը, որ վերջին ամիսներուն 20,000ի կը հասնէր, այսօր 300 է միայն։ Սուլթան էլ Աթրաշ փախած է Անդրյորդանան ապաստանած է։

Օսմ. հանրային պարտքերը

«Էքսչէյնճ Թէլէկրաֆ» խիստ հեղինակաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ խզուած են այն բանակցութիւնները, որ կը կատարուէին ամիսներէ ի վեր Թուրք կառավարութեան եւ բազմաթիւ պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջեւ՝ օսմ. հանրային պարտքի վճարման մասին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ եւ շրջանի վիճակ. ընդհանուր ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'Իթալի, քաֆէ Բէլէր տը Լիոնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

12 փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 46 rue Tapis Vert

SALON ESPAGNOLի մէջ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան

ի նպաստ իր Գրադարանի ճոխացման

կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Է՛լ մի Աղօթիր»ը եւ Ռշտունիի «Վեց ու կէս պորտի ժառանգ մնացած մնտուկը»։

ԲԱՑՄԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻ

Théatre Renée Maubelի մէջ, 10 Rue du l'Orient, Metro Blanche

վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին (կը վերջանայ ժամը 11-30ին)

կը ներկայացուի՝ ԿԱՐԼ ԿՈՒՑՔՈՎԻ

ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ Դրամը, 5 արար

Կը մասնակցին Տիկ. Ալիքսանեան, Օր. Քօչեան, Գ. Փ. Մ. Մարութեան, Կոստանեան Որդի, Մ. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւն.։

Տոմսերու գիները խիստ ժողովրդական, 10, 7.50, 5 և 3 ֆրանք

Շիրթական ըէժիսէօր՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Հայազգի հռչակաւոր ձեռնածու՝ ՓՐՕՖ. ԷԶՆԱՔի

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՄԻԱԿ ԱՌԻԹԸ ՀԵՏԱՔՐՔԻՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՅՕԷ ԱԻԵԼԻ ՓՈՐՁԵՐ

ՍԱՏԱՆԱՅԻՆ ՀՌՉԱԿՈՒԹԻՒԸ? ԴՐԱՄԻ ԱՆՁՐԵՒԸ? եւլն.

տեղի կ'ունենայ 6 փետրուար 1927 կիրակի գիշեր ժամը 9ին

SALLE du PEUPLE FRANÇAISի մեծ սրահը

42, Rue Hermel (18e) Métro : Simplon

ԸՆՏԻՐ ՆՈՒԱԳ ԳԻՆԵՐԸ 15ԷՆ 5 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը՝ ՀԱՅ ՃԱՇԱՐԱՆՆԵՐԷՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել։ Ջեկուցում շրջանային կոմիտէի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը Կիրակի Փետր. 6ին կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 4 Passage St. Hippolyte, Métro Italie.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Քրիստափոր խումբի համակրական դասախօսական ժողովը 6 փետր. Կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։

ԼԻՈՆԻ ԽԱՐԲԵՐԴԻ եւ յարակից գաւառի Հայրենակցական Միութեան Ա. Դասախօսական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ Փետրուար ժամը 9ին, Րիւ Բասըլէ թիւ 76 սրճարանի ներքնասենեակը դասախօս Գ. Ա. Գէորգեան, կը հրաւիրուին Խարբերդի նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սիվրի-Հիսարի (Գագաթիս) Հայրենակցական Միութեան ժողովը 6 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, թիւ 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկագիր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ, Խաժակ, Արմէն-Գարօ, Դէորգ-Չավուշ խումբերու ժողովը, 7 փետր. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը, 131, Faubourg du Temple, Belleville. Օրակարգ՝ Զեկուցում Երջանային կոմիտէի կողմէ եւ ընտրութիւն նոր կոմիտէի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նորակազմ «Վարդգէս» խումբի առաջին ժողովը, կիրակի 6 փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 63 Rue de la Républiqueի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի պատանեկան միութեան դասախօսական ժողովը՝ կիրակի 6 փետր. առաւօտեան ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ կը դասախօսէ ընկեր Մեսրոպ Գույումճեան։ Մուտքը ազատ է

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը՝ Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին։ կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ համակիրները, Rue Étienne Dolet, Bureau Tabacի մեծ սրահը։

ՆՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ.— Օր. Մ. Բաքալեանի աշակերտներու երաժշտական ցերեկոյթը 12 փետրուար Շաբաթ ժամը 2ին, Salle Gaveau, 45 Rue de la Boetie, մասնակցութեամբ վեց ջութակահարներու։ Մուտք 3 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բարեսէր հայ տիկին մը, Տիկ. Ք. Ա. իր ծանգուցեալ ամուսնոյն հոգւոյն համար, սովորութիւն ըրած է ամէն տարի նուիրատուութիւններ ընել զանազան բարենպատակ միութիւններու։ Այս տարի ալ գործադրելութեան ստեղծած Թշուառութեան պատճառաւ իրեն դիմողները միշտ նպաստաւորած է։ Ես ալ ներկայացայ իրեն եւ օգնեց ինծի, որու համար հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնեմ։

Պէյրութի որբանոցներէն
ՊԱՅԾԱՌ ԽՕՇՕԵԱՆ

ՌԱԼՈՒ ՔԱՂ. երիտ. միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը.—

252 ջութակ մը, 207 գեղփոքր արծան մը, 468 կոմս Մօնթէ Քրիսթօ, 562 ժամացոյց մը, 366 արծաթէ բաժակ մը, 285 մետաքսէ շապիկ մը, 266 մածծակալի ծածկոց մը, 555 սեղանի ծածկոց մը, 346 մէկ վեցեակ թաշկինակ.

Շահուած առարկաները ստանալու համար դիմել՝ Արսէն Կ. Մելքոնեանի 3 Traverse Mont de Piété. Marseille.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Մարսէյլի մէջ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւնը 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը բացած է Գրադարան Ընթերցարան մը՝ ուրէ կրնան օգտուիլ մեր բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ թերթեր եւ հանդէսներ. ան այժմ բաց է շաբաթը երկու օր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, եւ Հինգշաբթի երեկոյ՝ 8էն 10։

ՆԱՐԵԿ Հայ մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի։ Գին 40 ֆր.։ կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Փարիզ գրատունը եւ Սեւունիի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé)։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կահագործի աշկերտ մը։ Դիմել խմբագրատուն։

ԿՈՉ

Ալֆորվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքին փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքս, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Ֆաքիր Թահրա պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (թատր. Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Երազահան 6, Աշմարիտ. Քէմալական Թուրքիոյ մէջ 5։

Ընկ. Փանջունի 10 ֆրանք, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Ցնդած, մակարոյծները 7.50, Ջաքըր Ավրամ 6։

ՀԱՋՈՒԱԳԻՒՏ ԳՐՔԵՐ.— Շիրվանզադէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Ժող. Երգերի (3 հատ.) 65, Նաւասարդ հատաքածոյ 25, Ժողովածու Թօփչեան 25, ինչպէս նաեւ բառարաններ վիպական գիրքեր։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոսթի ծախք չառնուիր

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ԼԻՒԼԷ ՔԱՅՄԱՔ

Կը ծախուի ընտիր Normand կաթէ պատրաստուած լիւլէ քայմաք։ Կ'ընդունուին մասնաւոր ապսպրանքներ տուներու համար։ Դիմել՝ Արապեան ճաշարան, 31bis Fbg Montmartre, Téléph. Provence 57—65։

BOIS COLOMBESԻ ՄԷՋ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Նպարավաճառ Պր. Մանուկ Հայկեանի խանութը։

110 Rue des Chambards, Bois Colombes Seine։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	»
Մեճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	1 Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C... 80, Rue Lafa...

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris (...

Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ [illegible]
ԱՆԳԼԻԱ [illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ "
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ [illegible]
ԵՒՐՈՊԱ [illegible]

ՇԱԲԱԹ
5
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1927
5 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 253

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐԿԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Քիչ անգին կը հրատարակենք «Թան»ի Պոլսոյ Թղթակցին մէկ նամակը, որ ուշագրաւ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Թուրք-Թաթար փախստականներու գործունէութեան մասին։

Թղթակիցը, Պ. Ժանթիյօն, ջերմապէս համակիր է Թուրք դատին, եւ առիթ չի փախցներ ջատագովելու քէմալական իշխանութիւնը։ Այնպէս որ, կարելի չէ թշնամական ոգի վերագրել, իր հաղորդած լուրին առթիւ։

Ուրեմն, «Թան»ի աշխատակիցն ալ կը հաստատէ որ՝ Թուրանական ոգին միշտ վառ կը մնայ արդի Թուրքիոյ մէջ, հոգ չէ թէ Ազրբէջանէն կամ Թուրքաստանէն փախած գործիչներ ըլլան այդ գաղափարին քարոզիչներն ու վարիչները։ Ինք միայն յիշած Ջատէի եւ Օսման պէյի անունները կը յիշէ, բայց շատ լաւ գիտէ որ անոնք մինակ չեն։ Եթէ այսօր լռած է անոնց ամէնէն թթու առաջնորդը, Աղաօղլու Ահմէտը, պատճառը այն է որ Բագուի հռչակաւոր Աղայեւը այսօր պատասխանատու պաշտօն ունի Թուրք պետութեան մէջ, եւ չի կրնար հրապարակ իջնել, առանց անախորժ կացութեան մը մատնելու Մ. Քէմալը, Ըսմէթն ու ընկերները։ Միշտ այդ պատճառով ալ, ինչ որ հրապարակաւ եւ դրբդացին ցոյցերով կը հռչակուէր տասը-տասնըհինգ տարի առաջ, Թուրքիոյ թերթերուն, սրահներուն եւ փողոցներուն մէջ, այսօր կը լսուի միայն տարագիր Ընէնի Կավկասիա»յի նեղ սիւնակներէն կամ «Թուրք Օճաղի»-ներու եւ նման ժողովներու մտերմութեան մէջ։

Բայց ինչպէս կ'երեւայ, Թուրք-Թաթար տարագիրները քիչ մը չափը անցուցեր են, մանաւանդ վերջերս։ Ապացոյց՝ այն ճառը զոր արտասաներ է Րէսուլզատէ Մէհմէտ Էմին, ուսանողական ժողովի մը մէջ.

«Եթէ այս երեք Թուրք ընտանիքները (Թուրքիա, Ազրբէջան, եւ Թուրքիստան) միանան, Թրքութիւնը փրկուած է։Մնաց որ, ատոր իրականացումը դժուար չէ»։

Անշուշտ այս է մէկ շարժառիթը, որ դրդեց կէս-պաշտօնական «Միլլիյէթ»ը՝ ազդարարութիւն մը ուղղել Յունուար 19ին, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի բերնով (տես Յառաջ Յունուար 27 եւ 28)։

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, կարեւոր է թղթակցին եզրակացութիւնը, — թէ այդ բոլորը անցողակի բաներ են, եւ երբեք չպիտի փոխեն երկու երկիրներուն քաղաքականութիւնը՝ իրարու հանդէպ։

Եւ այստեղ է, մեզի համար, չարիքին բուն աղբիւրը։

Այս առթիւ, Նորէն ու նորէն, «Խ. Հայաստան»ը կրնայ ճչալ. «Ո՛չ մի վայրահաչութիւն՝ չի կրնար մեզ շեղեցնել մեր ընտրած ճիշտ ուղիէն... Մեր այսօրուայ քաղաքականութիւնը կը բխի աշխատաւոր զանգուածներու եւ խորհրդային իշխանութեան անմիջական շահերէն» (18 Յունուար

Խնդիրը այն է որ, այդ քաղաքականութիւնը, այնպէս ինչպէս մշակուեցաւ եւ կը շարունակուի ու կը զարգանայ 1918էն ի վեր, հեռաւոր կապ անգամ չունի աշխատաւոր զանգուածներու շահերուն հետ։ Ընդհակառակն, մխտում ու խորտակում է այդ շահերուն։ Ամէն տեղ ալ, կարելի է հաստատել բարեկամական յարաբերութիւններ հարեւանէ հարեւան, նոյն իսկ գինակցութիւն՝ պետութենէ պետութիւն։ Բայց, պայման է որ անոնք հիմնուած ըլլան փոխադարձ շահերու ճանաչման եւ իրաւունքներու ապահովման վրայ։

Արդ, խորհրդային իշխանութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ տիրող սիրակցութի կենակցութիւնը Կովկասի ո՞ր ժողովուրդին գոյութիւնն ու շահերը կ'ապահովէ, կը փրկէ՞, նոյն իսկ ռուս ժողովուրդին շահերը։

Բթամիտներն ու արհեստով պոլիտիկոսները միայն կրնան հաւատալ այդպիսի բանի մը, այն ալ ութը-ինը տարուան փորձերը տեսնելէ յետոյ։

– Կովկասի այսօրուան քարտէսը սերտելէ յետոյ...։

Այդ բարեկամութիւնն ու զինակցութիւնը մինչեւ այսօր ծառայեցին միայն Թրքութիւնը փրկելու, հրաբուխին բերանը գնելով միւսները, եւ տասն անգամ աւելի դժուարացնելով Կովկասի խաղաղեցումը։

Թողունք Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը, մինչեւ անգամ ապահով չեն, այսօր, Վրաստանն ու Ազրբէջանը, որոնք Թուրքիոյ բարեկամութեան մէջ կը փնտռեն իրենց փրկութիւնը, բայց իրապէս, խաղի գնդակներ պիտի դառնան անոր ձեռքը, իրենց գոյութիւնն ալ խախտելով ուրիշներու հետ։

Ճիշտ ինչպէս ցարական օրերուն, պոլշեւիկներն ալ — յեղափոխականնե՛րը — այսօր ստեղծեր են այնպիսի վիճակ մը, որ ամէն բանէ առաջ կը ձգտի մէկը միւսին գզել տալու, տկարը զօրաւորին ձեռքով զգետնելու, — եւ արեան ու մոխրակոյտի վրայ իշխելու։

Իրականութիւնն է որ կը մատնանշէ Րէսուլզատէն, ըսելով.

— Դժուար չէ ատոր իրականացումը։

Այո՛, պոլշեւիկները հարթեցին ճամբան Ջարդարարներու հետ ձեռք ձեռքի, եւ կրնան պարծենալ հետեւանքներով։

Կրնան հռչակել ամէնուն, ամէնո՛ւն, թէ, օրինակ, տապալեցին «հայկական իմպերիալիզմը»։ այն պատճառով որ, Ներկայ Հայաստանը այլ եւս չի կրնար ոտքի կանգնիլ, չի կրնար գլուխը շարժել, առանց կողէն, ճակտէն կամ կռնակէն դաշոյն մը ուտելու։ Կրնան աւետել թէ պարտուա՛ծ է «թշնամի»ն, եւ հիմա բարեկամները հանգիստ սրտով պիտի վայելեն աւարը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԴԷՄ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԻ",

Գործազրկութեան առթիւ Ֆրանսերէն թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ օտարականներու խնդրով. ֆըթի փարիզիէնի մէջ Մորիս Փրաքս կը գրէ.

— Արդարեւ, այս պահուս գործազուրկներ կան, որոնց պէտք չէ օգնենք, պէտք չէ հանդուրժենք եւ զորս պէտք չէ մնալ ցանենք՝ Ասոնք այն օտար գործազուրկներն են, որոնք սկզբունքով անգործ կը պտտին եւ երբեք չեն աշխատած մեր երկրին մէջ։ կամաւոր գործազուրկներ, որոնք իբրեւ գործիք ունին պրաունինկը, գողի ծակիչը, կամ դանակը, միայն գողութեամբ կամ ոճիրով կրնան ապրիլ։ Իբրպէս մենք պէտք չունինք անոնց։ Եւս պէտք չունինք մորթոտելու լեռնիւ կամ կողոպտելու խաղաղցիներու կողմէ։ պէտք չունինք դասելու, դաւադրելու եւ կերակրելու, տարիներ եւ տարիներ, բանտին մէջ, Պաթումցի աւազակներ կամ Սեւանիկցի խաչագողներ։

Արդ, բոլոր օտարականները զորս կը ձերբակալեն, անխուսափելիօրէն առանց աշխատանքի մարդիկ են։ կարծեմ ժամանակը եկած է պալըլապէս եւ ուղղակի վտարելու այն օտար «աշխատաւորները», որոնք Ֆրանսա եկած են երբ ամէնուն համար գործ կար, սակայն ամենափոքր արհեստ մը իսկ չեն բռած։

ՇԻՐԱԿԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Մասնաւոր յանձնախումբի անդամ Պարդեան, Ալէքսանդրապոլի երկրաշարժին վնասներուն լրիւ պատկերը կ'ուտայ այսպէս.

Քաղաքին եւ 44 գիւղերուն մէջ քանդուած են 5516 անհատ, 3327ը կարօտ են հիմնական վերանորոգութեան։

Քաղաքին նորւորին 64ը փնասուած է լուրջ կերպով. Վնասը կը հասնի 12 միլիոն րուբլիի։ Իւրաքանչիւր քանդուած սենեակի շինութեան համար գնահատուած է 1750 րուբլի, ամբողջին համար՝ 9,643,000 ր.։

Գիւղերուն մէջ փնասուած տուներուն թիւն է 8823։ Ամբողջովին քանդուած են 4294, իւրաքանչիւր քանդուած տունի համար 600 րուբլի գին որոշելով, ամբողջին շինութեան համար գնահատուած է 2.576.400 րուբլի։ Կիսաքանդ տուներուն թիւն է 985, իւրաքանչիւրին համար 300 րուբլի գին որոշելով, ամբողջին շինութեան համար գնահատուած է 295.500 րուբլի։ Թեթեւ կերպով քանդուած տուներուն թիւն է 739, իւրաքանչիւրին համար 150 ր. գին որոշելով, ամբողջին շինութեան համար կը նախատեսուի 110,850 րուբլի։

Ամբողջ Ալէքսանդրապոլի շրջանին վերահաստատման համար գնահատուած է 17.700.000 րուբլի, շինութիւնները երեք տարուան ընթացքին վերջացնելու պայմանով։ Նոր շէնքերը պիտի շինուին այնպիսի գիտական մեթոտով, որ դիմանան երկրաշարժի ցնցումներու։ Շինութիւնները պիտի սկսին գարնան։

ԼԷՆԻՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

Լէնինի ձեռագիրները կը պահուին մասնաւորապէս շինուած պողպատեայ խոշոր սենեակի մը մէջ, որուն պատերուն հաստութիւնն է մէկ մեթր։ Ձեռագիրները տեղաւորուած են 30 արկղներու մէջ, որոնք այրելու վտանգին ենթակայ չեն։ Սենեակը որոշ բարեխառնութեան մէջ կը պահուի, որպէսզի ձեռագիրները խոնաւութենէ զերծ մնան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԱԶԸ ՄԻՇՏ ՎԱՌ ԿԸ ՄՆԱՅ

Անցած օր հրատարակեցինք Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի մէկ յօդուածը, որով խօսելէ յետոյ Թուրքեւռուս բարեկամութեան վրայ, խորհուրդ կուտար մամուլին հակառուս հրատարակութիւններ չընել, մանաւանդ չգրել այնպիսի յօդուածներ, որոնք կարծել պիտի տային թէ Թուրքիա աչք ունի Կովկասի կամ Միջին Ասիոյ երկիրներուն վրայ։

«Թայմզ»ի թղթակիցը այս յօդուածը հեռագրով իր թերթին հաղորդելէ վերջ, կը զարմանար թէ ինչո՞ւ գրուած է այն, քանի որ Ռուսիոյ հակառակ յօդուած գրող թերթ չկայ Թուրքիոյ մէջ։

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը բացատրէ այս առեղծուածը, իր թերթի Փետր. 4ի թիւին մէջ, ուր կը գրէ.

Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան Կովկասի եւ կեդր. Ասիոյ մէջ առաջ բերած տակնուվրայութեան հետեւանքով Պոլիս եկան ազգայնական կուսակցութեանց պատկանող բազմաթիւ խումբ քաղաքական տարագիրներ, որոնք համաշխարհային պատերազմէն վերջ իշխանութեան գլուխ կը գտնուէին Ազրպէյճանի եւ Թուրքիստանի մէջ։ Ժամանակի ընթացքին, այս տարագիրներէն մաս մը Թուրք քաղաքացի դարձան։ Ուրիշներ, ընդհակառակն, ուժեղ կերպով կապուած կը մնան իրենց հայրենի երկրին եւ կը հետապնդեն քաղաքական գործունէութիւն մը, որ երբեմն բացէ ի բաց հակախորհրդային է։

Ասոնց կարգէն են, օրինակ, Րէսուլզատէ Մէհմէտ Էմինը, Ազրպէյճանի Ազգային ժողովին նախկին նախագահը, եւ Թուրքիստանի Հանրապետութեան նախկին նախագահ Օսման պէյ։ Վերջերս Պոլիս գտնուող Թուրքիստանցի ուսանողներու կազմակերպած մէկ հաւաքոյթին մէջ, Օսման պէյ բացատրեց թէ ինչպէս համաշխարհային պատերազմի վաղորդայնին, ազգայնականութեան եւ անկախութեան գաղափարները արթնցան կեդրոնական Ասիոյ մէջ։

Իր կարգին խօսք առաւ Րէսուլզատէ Մէհմէտ Էմին, ու վեր հանելէ վերջ այն կապերը, որ կը միացնեն Թուրքիան, Ազրպէյճանը եւ Թուրքիստանը, «երեք երկիրներ որ նոյն իտէալով ոգեւորուած են», յայտնեց հետեւեալ միտքերը.

«Եթէ Թրքական այս երեք ընտանիքները միանան, Թրքութիւնը պիտի փրկուի։ Մնաց որ ատոր իրականացումը շատ դժուար չէ։ Ատենօք իւրաքանչիւրս անջատաբար կ'աշխատէինք մեր ազատութեան համար։ Մեր երբեմնի վեհապետները բան մը չըրին այս ուղղութեամբ։ Հիմա մենք կ'ընդօրինակենք ինչ որ Եւրոպացիները ըրին 19րդ. դարու ընթացքին։ Արեւելքի մէջ կրօնական դպրոցներու տեղ հիմա հաստատուած են ընկերակցութիւններ, որոնք անկախութեան եւ յառաջդիմութեան ճամբէն կը քալեն։ Թուրքիստանի եւ Ազրպէյճանի մէջ Թուրք ցեղին մէկ մասը սակայն լուծի տակ է։ Պէտք է փոխադարձաբար ճանչնանք զիրար, մենք մեզ ազատելու համար այս գերութենէն։»

Այս քաղաքական տարագիրները Պոլսոյ մէջ կը հրատարակեն փրոփականտի պարբերաթերթեր՝ ինչպէս «Ենի Գավքազիա» եւ «Ազրպէյճան», օրկան Ազրպէյճանի Ազգային կուսակցութեան։

Կասկած չկայ, որ այս «ցեղի եւ կրօնքի եղբայրներ»ուն գործունէութիւնը քիչ մը տաղտուկ կը պատճառէ Թուրք հանրապետութեան, Ռուսիոյ հանդէպ անոր հետապնդած բարեկամական քաղաքականութեան պատճառաւ։ Նոյնիսկ ասոր երեւէն որոշ պժտութիւններ ծնան Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի միջեւ։ Պոլշեւիկները կը փափաքին անշուշտ որ Թուրքերը միջոցներ ձեռք առնեն այս տարագիրներուն ձայնը խեղդելու համար։ Բայց Թուրքիա չի կրնար լրջօրէն գործել այս մարդոց դէմ, որոնք զայն իբրեւ իրենց պաշտպան կը նկատեն։ Ասիկա նախ զգացումի խնդիր է։ Միւս կողմէ Թուրքիա միշտ օտար քաղաքական փախստականներու հիւրընկալ երկիր եղած է։ Ժամանակին հոն ապաստանեցան իշխաններ, ինչպէս Կարոլոս ԺԲ., զոր Բ. Դուռը մերժեց յանձնել Ռուսիոյ, ու լեհ, մաճառ հայրենասէրներ՝ ինչպէս Միցքիէվիչ, Ռաքօցի։ Նոյնիսկ 1918ին, զինադադարին թող չտուին որ Շէյխ Սնուսի դաշնակիցներուն ձեռքն իյնայ։ Այսօր բացառութիւն չի կրնար ընել Կովկասի եւ Թուրքիստանի տարագիրներուն, մանաւանդ որ անոնք կրօնակիցներ են։ Միայն թէ ատեն ատեն ազդարարութիւններ կ'ուղղէ անոնց։ Թղթակիցը հոս մէջբերումներ կ'ընէ Մահմուտ պէյի ծանօթ յօդուածէն,, յետոյ կ'աւելցնէ՝

«Սակայն եւ այնպէս, կը թուի թէ այս միջադէպերը բոլորովին անցողակի պիտի ըլլան եւ բնաւ չպիտի ազդեն ռուսեւթուրք յարաբերութիւններուն վրայ։»

ԼԻՈՆԻ ՆՈՐ ՈՃԻՐԸ

ԳԱԲՐԻԷԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ ՉԷ ՄԵՌԱԾ

Երէկ հաղորդեցինք թէ կնոջական խնդրի մը առթիւ Յովհաննէս Օհանեան վայրագ յարձակում մը գործած է Գաբրիէլ Յակոբեանի վրայ։ Լիոնէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը ստանանք այս առթիւ.

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին Յ. Օհանեան նստած էր րիւ Փասէ թիւ 10, Շանթըլիէ սրճարանը, երբ ապակիին մէջէն նշմարեց Գաբրիէլ Յակոբեանը, որ կ'երթար իր գործին՝ րիւ Փաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՎԱՆԱՅ ԼԻՃԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԸ

Երկրաչափ Հըֆզի պէյ, որ երեք տարիէ ի վեր հանրօգուտ շինութեանց վարչութեան կողմէ Վանայ լճի ծովային փոխադրութեանց գործերուն կը նախագահէր, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.—

«Ներկայիս Վանայ լճին մէջ կը գտնուին 25 մեթր երկարութեամբ դոյգ պտուտակաւոր շոգենաւ մը, երկու շոգեմակոյկ եւ երեք հարիւր թոնոնոց երկու լաստանաւ։

Ցորենի, գարիի եւ ճամբորդի փոխադրութիւն կը կատարուի Վանայ լճին եզերքը գտնուող Վան, Դատուան, Ախլաթ, Ալճէվազ, Արճէշ եւ Դաւաշ նաւամատոյցներուն միջեւ։ Արճէշի նաւամատոյցէն մեծաքանակ ցորեն եւ գարի կ'առնուի ու Դատուանի նաւամատոյցին միջոցաւ Պիթլիսի նահանգը կը ղրկուի։

Ընդհ. պատերազմէն առաջ Հայերը Վանայ լճին մէջ 250ի չափ փայտաշէն նաւեր ունէին, որոնք Հայոց կողմէ պատերազմի ընթացքին փճացուեր են։ Իսկ նաւերուն մէկ մասն ալ պատերազմի միջոցին Ռուսերը առած են։ Վանայ լիճը լեռներով շրջապատուած ըլլալով, ամէն ատեն փոթորիկներ կը պատահին։ Այս պատճառաւ կարելի չէ միշտ առագաստանաւերով փոխադրութիւն կատարել։

Արճէշ գաւառակէն 18 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ Առնիսի մօտ լճին մէջ նաւաշինարան մը կայ ուր շոգենաւեր կը նորոգուին միշտ։ Այս նաւաշինարանին առջեւ նաւահանգիստ մըն ալ կայ։

Վանայ լիճը Մարմարայի մէկ երրորդին չափ տարածութիւն ունի։ Իրարու ամենահեռաւոր նաւամատոյցներն են նաւաշինարանը եւ Դատուանը, որոնք 120 քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունին։

Վանայ լճին մէջ երկու տեսակ ձուկ կայ, բայց ասոր մէկ տեսակը այսինքն տառեխը կ'ուտուի։ Միւս տեսակը շատ պզտիկ է եւ ծանր հոտ մը ունի։ Լճին ջուրը բորակային է, որով ձուկերը միայն գարնան երեւան կ'ելլեն։ Ձուկը շատ առատ է, այնպէս որ լեցուն քարիւղի թիթեղ մը ձուկը 8—10 ղրշ.ի կը ծախուի։

Վան քաղաքը քանդուած վիճակ մը ունի եւ սակայն զայն վերաշինելու ձեռնարկներ կը կատարուին։ Կորդատի մէջ քարիւղի հոր մը կայ, որուն մենաշնորհը Տէյի Զուստ փաշայի կողմէ առնուելով փոխանցուած է Ֆրանսացիներուն։ Այս հորը չի շահագործուիր ներկայիս։ Ասկէ զատ զաճի եւ աղի հանքեր ալ կան, որոնց առաջինը անտէր է, իսկ երկրորդը կը բանեցուի հանր. պարտուց վարչութեան կողմէ։»

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Առջի օր տուած էինք Պուլկարիոյ մարդահամարին թիւերը։ Այսօր կուտանք գլխաւոր քաղաքներուն բնակչութեան թիւերը։ Սօֆիա ունի՝ 83.102 բնակիչ, Տըրնովա՝ 15.070, Էլէնա՝ 2209, Փրէսլավ՝ 3847, Պազարճըք՝ 31.363, Սլիվէն՝ 29.280, Եսկի Զաղրա՝ 28.015, Նովա Զաղրա՝ 9867, Այթոս՝ 13.540, (Այս վերջին քաղաքին Հայերուն թիւն է 250)։ Քազանլըք՝ 11 հազար 785, Ռուսճուք՝ 45.650, Հարմանլը՝ 7.179, Վ. Թիրնովօ՝ 12.780, Խասքովօ՝ 26,316, Շումէն՝ 25.295։

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԽՈՐՀԻՆ ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Վիէննայի նոյէս վինըր ժուռնալ օրաթերթին Փարիզի թղթակիցը խիստ շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած է «Ներքաղթի ու Քաղաքակցութեան Մասնաժողով ի ընդհանուր վարիչ երեսփոխան Շարլ Լամպէռի հետ։

Պ. Շարլ Լամպէռ իբրեւ քաջ մասնագէտ Ֆրանսայի մէջ բնակող օտարներու վերաբերեալ հարցերու, 1926 Հոկտ. 20էն ի վեր նախարարի մը հրաւէրով կոչուած է վարելու 24, Rue de l'Universitéի մէջ հաստատուած նոր պաշտօնատան գործերը։

Ինչպէս ծանօթ է, Ֆրանսական քաղաքակցութիւն ստանալու համար տրուած արտօնագիրները մինչեւ վերջին ժամանակները խիստ դանդաղ ու դժուարին տեղի տալով գործադրութիւններու կ'ենթարկուէին։ Այժմ սակայն շնորհիւ Պ. Լամպէռի կորովի միջամտութեան, հիմնական փոփոխութիւններու կը սպասուին. օրինակ՝

ա) Երեք տարի շարունակական բնակում Ֆրանսայի մէջ (փոխանակ տասնի)։ բ) Ծախք՝ 100 ֆրանք միայն (փոխանակ 1500ի). գ. Օտարի մը հետ ամուսնացող Ֆրանսուհի մը իր ֆրանսական հպատակութիւնը կը պահէ, իսկ օտար ամուսինը առանց ձեւակերպութեան ֆրանսական հպատակ կը դառնայ։

Պ. Լամպէռ իր յայտարարութեանց ընթացքին ըսած է.

Կ'ուզենք գիտի Ֆրանսա ներգաղթը վերակազմել ամերիկեան օրինակին հետեւելով։ Ֆրանսայի եւ Ալզաս-Լօռէնի բնակչութեան թիւը, 1911էն ի վեր 41.478.000էն 40.743.000 իջաւ։ 1891ին բնակչութեան 62 առ հարիւրը հողագործութեամբ կը զբաղէր. 1921ին՝ 53 առ հարիւրը միայն, ու այսօր ա՛լ աւելի նուազ։ Ցորենի արտերը 12 տարուան մէջ 250.000 հեքտար պակսեցան ու հողագործ ժողովուրդը երկու տարուան մէջ երկու միլիոն նուազեցաւ։ Ֆրանսա դադրած է երկրագործական պետութիւն մը ըլլալէ։

Ֆրանսայի մէջ հաստատուած օտարներու թիւը այժմ 3 միլիոնի կը հասնի ու աշխարհի ամէն կողմէ, 47 տարբեր ազգեր տարեկան 40.000 պաղթական կը ղրկեն մեր երկիրը։ Ասոնք ամէնքն ալ աւելի քաղաքականապէս ճնշուած ազգերու կը պատկանին։ Այս համեմատութեամբ, տասը տարուան մէջ Ֆրանսայի բնակչութեան մէկ վեցերորդը օտարներէ կազմուած պիտի ըլլայ։

Հետեւաբար այսպիսի կարեւոր զանգուածներու մեր երկրին մէջ հաստատուիլը այլեւս չենք կրնար առանց հակակշռի թողուլ։ Գաղթականութեան գետի ցեխոտ հոսանքը պէտք է զտուի ու իր ընթացքը կանոնաւորուի, որպէսզի թափի հողագործ ձեռքերու կարօտը քաշող դաշտերու վրայ եւ ոչ թէ երթայ ճարտարագործական կեդրոններու չքաւորներու թշուառութիւնը աւելցնել։ Միւս կողմէ, կ'ուզենք գաղթականին կարելիութիւն ընծայել, իր ճակտին քրտինքովը հերկած երկրին արժանի ու համահաւասար քաղաքացին ըլլալու։ Այս ա՛լ թէ՛ իր եւ թէ մեր օգտին համար։ Օտար գաղթականներէն շատերը կը բաղձան այս քաղաքացիական իրաւունքը ձեռք ձգել ու հակառակ մինչեւ հիմակուան դանդաղ ձեւակերպութեանց, որով տարեկան միայն 4000 արտօնագիր ընթացք կը տրուէր, դարձեալ օրական 3-400 խնդրագիրներ կը ներկայանան։ Իմ ծրագրած օրինագծով, ապագային կարելի պիտի ըլլայ մէկ տարուան մէջ 100.000 հոգիի հպատակութիւն տալ։

Թղթակիցի այն հարցման թէ առանց նախընթաց հիմնովին հերաշրջման, ցեղով ու քաղաքակրթութեամբ իրարմէ տարբեր օտարներու այսպիսի զանգուածային քաղաքակցում naturalisation) մը չի՞ կրնար գէշ ազդել ֆրանսական ժողովրդի նկարագրի, մշակոյթի ու բարքերու վրայ, թէ կարելի՞ է արդեօք այդ նոյն անհատներն իրենց երբեմնի հայրենիքին կապող հազարումէկ կապերն անտեսել, Պ. Լամպէռ պատասխանած է.

— Այդպիսի վախու մը բնաւ պատճառ չունինք։ Ֆրանսական ժողովուրդի իւրաշրջելու կարողութիւնը շատ մեծ է։ Միայն կը բաւէ յիշել թէ, ինչպէս շատ մը ուրիշ երկիրներ, Ֆրանսա ալ դարերու ընթացքին այլազան ցեղերու խառնուելուն մէջ գտած է իր զարգացումը։ Լանդերի ու Թուլէնի նահանգներուն մէջ մինչեւ այսօր կը հանդիպինք սարակինեան (արաբ) ձեւով գլուխ ունեցող մարդոց, մինչ հիւսիսային ծովեզրին վրայ մեծ մասամբ անգլիասաքսոն դիմագիծներով ժողովուրդ մը կը բնակի։ Սխալ է ֆրանսական ցեղի մը վրայ խօսիլ, ատիկա գոյութիւն չունի. կայ միայն ֆրանսական ազգ մը, ու այս ազգը կ'ապրի իր մեծ անցեալէն վերջ իր մեծ Ապագային սպասելով։ Ֆրանսական ոգիի ու մշակոյթի համբաւաւոր ռահվիրաներուն մէջ կան Զօլայի, Կամպէթթայի, Պէռկսօնի ու Տիկին Քիւրիի պէս իւրաշրջուած օտարականներ։ Այս իւրաշրջումը դիւրացնելու համար շատ անգամ նոր քաղաքացիէն կը պահանջէնք որ իր օտար հնչող անունը փոխէ։

Արդէն ես աղերսարկուները ուղղակի հաշիւի չեմ առներ, գիտեմ թէ անոնք երբեք ճշմարիտ Ֆրանսացիներ չպիտի ըլլան, իմ յոյսս երկրորդ ու երրորդ սերունդներու վրայ է։ Փոքրիկ մանուկ մը վեց ամսուան մէջ կատարելապէս իր ֆրանսացի տարեկիցին ձեւերն ու խօսքերը կ'առնէ։ Փարիզի նախնական վարժարաններու մէջ 25.000 ու հիւսիսային նահանգներու մէջ ալ նոյն դպրոցներին յաճախող 63,000 օտար մանուկներ կան։ Ասոնք ալ հասարակ Ֆրանսացիներէն բարձր նիշեր կը ստանան ու կը ջանան իրենց կարողութիւնը ցոյց տալ ֆրանսացի դասընկերներուն քով։

Բնականաբար, առանց ընտրութեան ալ չենք կրնար ամէն օտարականի հպատակութիւն տալ։ Հողագործներու և մանուկներու պէտք ունինք, որով շատ քիչ բացառութեամբ, միայն ընտանիքի հայրերու ու մասնաւորաբար ալ հողագործ հայրերու աղերսագիրներուն ընթացք կը տրուի։ Հաւանաբար ասոնք ամէնէն աւելի Շուէտացիները, Պելճիքացիները, Իտալացիները եւ Հոլանտացիները պիտի ըլլան։

— Naturalisationի հարցը խաղաղապէս քանուորական հարց մըն է թէ ոչ։

— Օտարներու հարցը այժմ վեց նախարարութեանց նկատառման առարկայ դարձած է։

Այդ պատճառաւ ալ բնաւ արդիւնք մը չի տար։ Օտարականներ իրենց գլխուն, առանց հակակշռի կ'երթեն Ֆրանսա կուգան (Չեխօսլովաքիայէն, Լեհաստանէն, Պելճիքայէն եւլն. եկողները արդէն «վիզա»ի ալ պէտք չունին)։ Ամբողջ արտեր երեսի վրայ մնացած են բաւականաչափ երկրագործ չգտնուելուն, մինչ անդին անգործ օտարներու խումբեր բազմաթիւ քաղաքներու մէջ կը խռնուին։ Մեր հիւանդանոցներուն 100էն 20ը եւ բանտերուն 100էն 50ը օտարականներ կը լեցնեն։

Նոր օրէնքի գործադրութեամբ, կը պահանջեմ որ գաղթողներու բժշկական քննութիւնը մեկնումէ առաջ իրենց երկրին մէջ կատարուի։ Ցետոյ բոլոր ամերիկեան ներգաղթի պաշտօնեաներուն գործադրած մեթոտին, գաղթային հոսանքը հեռացնել Սէնի, Հիւսիսի, Ռոնի, Պուշ տիւ Ռոնի, Ժիրօնտի, Ալպ Մարիթիմի, Փիրէնէ Օրիանթալի պէս խիտ բնակչութիւն ունեցող նահանգներէ ու դարձ ուղղել դէպի վարին եւ վերին Ալպեաններու Շէռի, Ալիէի ու Նիէվրի պէս նօսր բնակչութիւն ունեցող նահանգներ։

Թղթակիցը տեսակցութիւնը վերջացնելէ առաջ հարկ նալ ուզեր է թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ անգործութեան դատապարտուած օտար բանուորներու գիրքը։

— Բնաւ մի մտահոգուիք, ամէն պարագայի տակ երկրէն դուրս չենք ցաներ զանոնք։ Արդէն գործաւորներու մեծագոյն մասը կառավարական հսկողութեամբ կնքուած պայմանագրով, թեանց համաձայն ու որոշ ժամանակի համար եկած են։ Այս պայմանագրութիւնները խստիւ պիտի յարգուին. նոյն իսկ յանձն կ'առնենք տեղացի գործաւորները ճամբել քան մեզ հետ պայմանաւորուած օտար գործաւորները մէջտեղը ձգել։ Միւս գործաւորներն ալ խմբովին սահմանէն դուրս չպիտի ցանուին։ Արդէն յաջորդ շաբաթներու ընթացքին ցանցային խիստ կարեւոր շինութեանց պիտի ձեռնարկուի որ ասոնց կառավարութիւնը գաղթական օտար բանուորներն ալ նկատի պիտի առնէ։ Ու նոյն իսկ տնտեսական տագնապի մը սաստկացման պարագային (ինչ որ ես բոլորովին անհաւանական կը նկատեմ) ունինք մեր գաղթավայրերը։ Ես չեմ ըսեր, ամերիկացի գրագէտ մը ըսած է աս խօսքը. «Ամէն մարդ երկու հայրենիք ունի, երկրորդը Ֆրանսան է»։

Այս երկրին մէջ հաստատուած օտարականներու ու մասնաւորաբար մեզ Հայերուս համար, Ֆրանսայի բարձր պաշտօնատարին այս յայտարարութիւնները եթէ անհատական տեսակէտով քաջալերիչ են, բայց ազգային տեսակէտով ալ ոչ նուազ վրդովիչ յայտնութիւններ կը պարունակեն։

Մեր ազգային գոյութիւնը աչքի առջեւ ունենալով, կ'արժէ որ այս ծրագիրը յիշողութենէ չվրիպեցնենք ու ջանանք այս երկրորդ հայրենիքին մէջ վառ պահել ազգային գիտակցութիւնը, մինչեւ որ հայրենիքին դուռները բացուին։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԳՈՂ, ՍԻՐՏԸ ԴՈՂ

Երեւանի մօտ, փարաքար գիւղին մէջ, ձմեռը պսակի համար եկեղեցի գացած ատեն, սովորութիւն էր մուշտակ ձգել նոր փեսային ուսերուն վրայ։

Գիւղին մէջ ամէն մարդ մուշտակ չունէր, եւ գիւղին միակ մօ շտակը կարգով կը զարդարէր բոլոր փարաքարցի երիտասարդներու ուսերը։

Ընցեալ օր Պուխարինի ճառը կարդալով, յիշեցի մուշտակի հին սովորութիւնը, միայն այն տարբերութեամբ, որ պոլշեւիկեան մուշտակի դերը կը կատարէ «համաշխարհային յեղափոխութիւնը»

Ամէն անգամ, որ եւ է հարցի մասին խօսած կամ արտաքին քաղաքականութեան մասին գեկուցած ատեն, կամ կուսակցական վէճերու միջոցին, մէջտեղ կը գրուի հին մուշտակի պատմութիւնը. Ասով պոլշեւիկ վարիչները կ'ուզեն յաւակնել իրենցմէ երեւ դարձնող բազմութիւնները, իսկ իրենց մարդոց ալ կ'ուզեն ըսել. «Մի՛ կոտրէք անօթի շուներու նման կոռր մը ոսկորի համար, աՀա՛ գալիք «համաշխարհային յեղափոխութիւնը» բոլորի» պատասխանատու պաշտօններ կը բերէ…»

Սակայն եթէ դիւրին էր քաղաքացիական կռուի միջոցին ու անկէ յետոյ 5—6 տարի շլացնել գիւղացիները պանդուխտները, նոր գրախտի մը բարիքներով, այժմ դժուար է նոյն միջոցը՝ շնորհալի պոլշեւիկները աՀա երեք ամիս է նոր պատմութիւն մը ստեղծեր են։ ԱՀա՛ երեք ամիս է, որ մեծէն մինչեւ փոքրը կը խօսին «աշխարհիս ամենախաղաղասէր պետութեանը» սպառնացող արտաքին վտանգի մասին։

Այս մասին խօսեցաւ Պուխարինը, որ եզրակացուց. «Ճիշդ է, յառաջիկայ երկու ամսուան ընթացքին կամ գարնան գուցէ չծագի պատերազմը, բայց անխուսափելի է մօտակայ ամիսներու ընթացքին»։ Պուխարինէն մէկ օր յետոյ, Ցունուար 13ին խօսելով ռազմական գործավար Վօրօշիլովը կ'ըսէր.

— Այլեւս կասկած չկայ, որ Եւրոպայի վրայ ամպեր կը կուտակուին եւ մենք հոգեբանօրէն զօրահաւաքի պիտի ենթարկենք մեզ։

Իսկ ի՞նչն է պատճառը, որ պոլշեւիկ ղեկավարները կ'ուզեն ամբողջ միութեան 145 միլիոն ազգաբնակութեան մէջ տարածել աՀ ու սարսափի մղձաւանջ մը՝ նոր, նմանը չտեսնուած հրդեհի մը ուրուականը… Այս հարցին Պուխարինը կը պատասխանէ նոյն ճառին մէջ, ըսելով թէ գիւղական տղրուկները գլուխ կը բարձրացնեն. թէ հակայեղափոխական կուսակցութիւնները գաղտնի դիւային աշխատանքներ կը կատարեն, թէ վրացի մենշեւիկները նոր ապստամբութիւն կը կազմակերպեն, թէ փարիզի մէջ ստեղծուեր է համակովկասեան ճակատ խորհրդային իշխանութեան դէմ գործելու համար եւ, ինչ որ ամենասոսկալին է, գիւղական խորհուրդներու վերընտրութեան միջոցին գիւղական կուլակներու գործունէութեան դէմ, քանի մը բանուորական ընտրական շրջաններու մէջ մասնակցեր են հարիւրին 3—10ը։

Ցասը տարուան բռնի տիրապետութիւնը շատ բան է փոխեր արդէն, ժողովուրդը այլեւս ամէն բան չի կլլեր հալած իւղի պէս։

Ներկաներէն բանուորին մէկը տոմս մը կը գրէ Պուխարինին, ըսելով թէ դուք միայն կը վախցնէք եւ մեզ կը խաբէք պատերազմի սարսափով։ Պուխարինը զայրացած այս խուլ բողոքէն, կը հարցնէ՝ «Ի՞նչ կը նշանակէ այս ի՞նչ լեզու է այս։ Ի՞նչ կ'ըսէ, թէ մենք կը խաբե՞նք աշխատաւոր զանգուածները, որպէսզի «խաղաղ» որ եւ է բան մը հետ կասկածել որ մենք կ'ուզենք «խաղալ» կամ «վախցնել» պատերազմով, կը նշանակէր զէնք տալ մեր թշնամիներու ձեռքը։ Բանուորը չի կրնար գրել այսպիսի երկտող եւ պիտի ըսեմ տոմսը գրուած է մտաւորականի ձեռագրով»։

Շատ պարզ է որ «բանուոր» է միայն Պուխարինը, իսկ իսկական բանուորը մտաւորականներու դասը կը նետուի իր կասկածոտ… թերահաւատ վերաբերման համար։

Հանգիստ եղէք, պարոնայք պոլշեւիկներ, ոչ ոք տրամադիր է եւ հնարաւորութիւն իսկ չունի ձեր դէմ ելլելու, եթէ միայն դուք նախայարձակ չըլլաք։

«Գող, սիրտը դող»։

ԱՐԱ ԸՐԻԱՒԻՆ

«ՔՈՒԹԷՇ»

«Յառաջ»ի 27 Ցունուարի թիւին մէջ կը հարցնէիք, թէ «Քութէշը ի՞նչ է», եւ Խորհրդային թերթերէ առնելով կը վախնայիք թէ «արտասահմանի բժշկական օգնութեան մարմինները… չպիտի գիտնան թէ ի՞նչ հիւանդութիւն է «Քութէշը»։

Քութէշ բառը գործածուած է նաեւ մեր հին բժշկարաններու մէջ, եւ կը նշանակէ ծանօթ Scarlatine հիւանդութիւնը, կարմրախտ, տաճկերէն «քըզըլ»։

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Գործազրկութեան տագնապը.— Հայրենակցական Միութիւնները կ'օգնեն, բայց մինչեւ ե՞րբ.— Ազգ. գործերու վիճակը.— Սխալ կարգադրութիւն մը.—

Տիրող տնտեսական տագնապը ու անոր հետեւանքով հարիւրաւոր հայրենակիցներու անգործութիւնը ցաւալի երեւոյթներ պարզելէ վերջ, օր աւուր ալ կը կոտտացնեն վէրքը, երբ արդէն սպառած է կամ սպառելու մօտ է տնտեսուած քանի մը ֆրանքը։ Եթէ փորձուինք հետաքրքրութեան համար գտնուիլ գործատան մը առջեւ, բացման պահուն, պիտի տեսնենք տասնեակներով երիտասարդներ որոնք արշալոյսէն շատ առաջ դուրս ելեր են առաջին շարքերը գրաւելու համար, հակառակ տիրող ցուրտին ու հովին։ Երկար սպասումէ վերջ, ոչ ոք կ'ընդունուի ու անցեալի բախտաւորները յուսահատ ու գլխիկոր կը վերադառնան։ Այս կը կրկնուի ամէն օր եւ չենք գիտեր թէ տակաւին որքա՞ն պիտի տեւէ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ հետեւանքը եթէ երկարաձգուի ներկայ տագնապը

Հայրենակցական Միութիւնները, որոնց գոյութիւնը շատ անգամ անտեսուած ու արհամարհուած է Ազգ. մարմիններու կողմէ, փրկարար դեր կը կատարեն ներկայիս ու իրենց կարելի միջոցներով նիւթական օժանդակութեան կը փութան իրենց անգործ կարօտեալներուն։ Սակայն ի՞նչ պիտի ըլլան կարօտ անգործները, երբ ո եւ է միութիւն չունին եւ Ազգ. մարմիններն ալ չեն հետաքրքրուիր իրենցմով։

Պատասխանը շատ պարզ է, յարատեւող անգործութեան հետեւանքով ծիւրիլ, ենթարկուիլ հիւանդութիւններու ու օր մը, չարաբաստիկ օր մը, իյնալ հիւանդանոցի մը անկիւնը, անտէր անտիրական, ուրկէ ողջ դուրս ելլելն ալ խնդրական է։

Թէեւ հայրենակցական միութիւնները, ինչպէս ըսի, կը կատարեն իրենց պարտքը, սակայն այդ ալ որոշ սահման մը ունի։ Ժամանակէ մը վերջ, անոնք ալ պիտի դադրեցնեն օգնութիւնը, քանի որ հասոյթի աղբիւրները շատ սահմանափակ են։ Այս պարագային ե՞ւ այժմ իսկ ովքե՞ր պարտական են շարժելու։

Անշուշտ Ազգ. վերին մարմիններուն կ'իյնայ՝ նախ նկատի առնել ներկայ տագնապը ու անոր տխուր հետեւանքները։

Դժբախտաբար Մարսէյլի անժողովրդական եւ նշանակալի Ազգ. վարչութիւնը ամփոփուած իր պատեանին մէջ, չի հետաքրքրուիր դուրսի անցուդարձերով։ Այդ մարմինը, գլուխ ունի ապիկար վարդապետ մը, որ ամենէն առաջ իր ժամանցը կը մտածէ։ Այո՛, հայ վարժարան մըն ալ 100-120 աշակերտներով, սակայն այն փրկութիւնները, որ կը նետուին այդ հաստատութեան պահպանման համար, չարաբեկ հացագին մը անգամ չեն պաշտօնեաներուն՝ ներկայ սղութեան օրերուն։ Եղած հասոյթներուն մեծագոյն մասը կը ծախսուի հոգեւոր հովուութեան պէտքերուն։

Ազգային գործերու այս վիճակը խոր դժգոհութիւն կը պատճառէ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն։ Մարսիլահայ գաղութը, որ իր սանդուխներով կլորիկ հասոյթ մը կ'ապահովէ Ազգ. սնտուկին, երբ կը տեսնէ այս անհեթեթ վիճակն ու անտարբերութիւնը, բնականաբար իրաւունք կ'ունենայ ընդվզելու կամ չվճարելու։

Ֆրանսական կառավարութիւնը 80.000ի մօտ գումար տուաւ երկու տարի առաջ ... կարօտեալներուն ... Նուպար Ազգ. Միութիւնը, ... որ ներկայացուցիչն է ... գումարը իր ... գահին անունով դրաւ ... մէջ, նեղ պարագայի մը ժողովի հաւանութեամբ ... ծելու համար։ Կա՞յ արդեօք ... լի տխրօղական եւ ծանր ... քան այսօրուան գործ... թիւնը։ Ինչո՞ւ այդ գումար ... կարծ փոխադրուեցաւ ... ծականին միթէ, այդ դրամ ... պահով ձեռքի մէջ չէ՞ր ... ծականը ի՞նչ անշուշտ թիւն ... այդ դրամին հետ եւ ո՞վ ... արտօնութիւնը Մարսէյլի ... նով նկած գումար մը ... տարբեր սնտուկի մը։

Ուշ չէ, դարմանելու ... այս սխալը։ Այդ գումարը ... սամբ կարելի պիտի ըլլայ ... փրկել եւ ընտանիքներ ... թշուառութեան ճիրաններէն ... Բարեգործականը քիչ մը ... ըլլար, ինք իսկ պիտի մեր ... գած առաջարկը եւ դրամը ... մար հոն, ուրուն անունով ...

Գաղութը չի կրնար իր ... ծալներն ու թշուառները ... իրենց ճակատագրին, քան ... անպատասխանատու անձերու ... հա՛ կարգադրութեան հա... երրորդներ փրկելու ... պատրաստ է։

Պատասխանատու մարմ... րուն կ'իյնայ լուրջ քայլ մը ... նել եւ յարգել ժողովուրդի ... ւունքը։

Մարսէյլ

ՀԱՅ ԿՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՄԱՍ...

L'Eclaireur de Nice (26 Ցունուար) կը կարդանք ... ժույլի ստորագրութեամբ ... եալ գնահատականը, ... Վարդան Մախոխեանի ... որ նկար մը նուիրած էր ... քին կարմիր խաչին։ Գնահա... կանը Կ. Խաչի նուիրած ... նկարին կը վերաբերի ... բացէն։

«... Ես հարկ չեմ ... ծանօթացնել Պ. Վարդան Մ... եանը «Էքլէրէօր»ի ընթ... ներուն. Արուեստի համա... գասներ, Քամիյլ Մօքլէր, ... Ավրիլ, Ժօրժ Մօրվէռ, ... թիէպօ-Սիսօն, մեծ ներկայ... գած են Մախոխեանը իրրե... նեն յայտնի ծովանկար... մէկը, զոր կոչած են «Ծով... նաստեղծ», կը բաւէ միայ... տել ուժգնօրէն արտայ... իր դէմքը եւ նայուածք... ոգեւորմարձակումը ... համար գոյնաւորութիւնը ... ծովային տարրին կենդ... իր միչեւ ցիշեալ վարպե... նման ես կը հիանամ, անհ... տաղանդին վրայ, որ հա... յունեցաւ այն յաղթանակ... որով արտայայտեց, ... եւանդոր պահերուն, կամ ... կային քացքր լուռութեան ... երկինքի եւ ծովի ... ձեւերը։

Ներկայացնելու ... նկարը, որ կը պատկերացն... ներու ընդհարում մը ... հրուանդանին ժայռերուն ... ես կը բաւականանամ ... խօսքերը Գ. Մօքլէրի, ... կուտայ անոր մէջ ... գոյացումի կատարեալ ... ծակցութիւն։ «Իր ... չոր շրթներուն կը նետէ ... րուն ափ շաղին հաշ... ճիշդ է որ ծովանկար մը, ...

գիւղանկար մը. կը ներկայացնէ հոգեկան վիճակ մը. Մախոխեանի ծովերը մեզի կը յայտնեն այն հակադրութիւնները, զորս իր մէջ կը յարուցանէ, յաւիտենական ու ձախտագրական կշռոյթով մը՝ բնութեան մէկ ուժին տեսարանը։ Թող ներկայացնէ զայն կարգութեան մէջ կամ նուազուածով մը՝ աւազներուն վրայ,— ան կը մնայ, իր սիրտին մէջ, իբրեւ տարազը նուազակցութեան մը մաքրիկ ձայնագրութիւնը ներաւն։ Հասկնալի է թէ նման արուեստագէտի մը զգայնութիւնը, որ շարունակ կը սրուի յուզական ու համեմատաբար յուսամնաւորութեամբը այն հովուերգութիւններուն եւ ողբերգութիւններուն, զորս Լոյսն ու Ջուրը կը խաղան իր բացառիկ թափանցողութեամբ աչքին դէմ, չէ՞ր կրնար անտարբեր մնալ այդ խռովուն կշռոյթին եւ մարդկային կեանքին փոթորիկներուն հանդէպ։

Ողջունով Հայ, անգամ մը ալ Լէգէռի, տարագրուած իր հայրենիքէն, որ նուիրականացած է բազմաթիւ դժբախտութիւններով. Մախոխեան վերջերս ընդունեց Ֆրանսական հպատակութիւնը, եւ իր շնորհալի տաղանդով կը հարստացնէ իր երկրորդ հայրենիքը։»

ԾԱՆՕԹ ԽՄԲ.— Մախոխեանի յիշեալ նկարը ցուցադրուած է եւ պիտի մնայ, մինչեւ Փետր. 10, նոյն Maison Rub ապակեփեղկին մէջ, «Էքլէրեօր» թերթին կից։

ԹՕՓԳԱԲՈՒԻ ՊԱԼԱՏԸ

Անցեալ շաբթու բացուեցաւ Պոլսոյ Թօփգափուի պալատը, որ այսուհետեւ բաց պիտի մնայ, իբրեւ թանգարան, շրջիկներուն առջեւ։ Մուտք նշանակուած է կէս ոսկի։ Պալատին կարգ մը բաժինները, մինչեւ որ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները աւարտին, դեռ փակ պիտի մնան։ Առայժմ բաց են գանձարանը, Պագտատ եւ Մէճիտիէ գարպասները, կայսերական ընդունարանը, բժշկապետարանը, յախճապակեայ դղեակը, կուսանոցի սենեակներուն յարկաբաժինները։ Մօտ օրէն պիտի բացուին պալատական կիներուն յարկաբաժինները, որոնք հազարումէկ հաճոյքներու թատր դարձած էին։ Գանձարանին մէջ կը բնակէր Յաթինէ։ Այս դղեակը, վարի եւ վերի յարկը, եօթը աշտարակ (սրահ) ունի։ Հոս կը պահուին օսմանեան թագաւորներուն զգեստները, խոյրերը, գահերը, զէնքերը, շքանշանները, գինեփորը, դահերը, զարդմանակները, կնիքները։

Զինադադարին, զգուշութեան համար, գանձարանին ամբողջ հարստութիւնը շոգենաւ մը լեցնելով Իզմիրի ճամբով Էնկիւրի ղրկած էին։ Հաշտութենէն յետոյ վերադարձուած ըլլալով Պոլիս, այժմ կարգի կը դրուին։ Գանձարանի այս հարստութիւնը թէեւ դեռ գնահատուած չէ, սակայն պատմական արժէքէ զատ միլիառներու գին ունին։

Գանձարանի առաջին սրահին մէջ կան խոշոր ապակեդարաններ, որոնց մէջ կ'երեւին փատիշահներու զէմքերը, կայսերական աստեր, խոյրեր, զարդմանակներ, զինանշաններ, դաշոյններ։ Յաթինէին գահը, մետաքսեայ ծածկոցով։ Դահոյնը, կէթին վըրայ երեք գունդ թանկագին զմրուխտով։ Կայսերական զգեստներուն մօտ սաս մը, զոր նուէր տուած է Պատրիարք մը։ Պայազիտ Բ.ին թագը խոշոր մարգարիտ աչքերով։ Գանուէի թագաւորին թագը, հրաշալի զարդմանակով։ Ջրահապատ կերպարանքներ, կակաչով նախշուած գահեր։ Լուի ԺԶ. ինով ժամացոյցներ, հնադրամ անօթներ, պարսկական կուժեր, թրքական փխաթիններ, բաժակներ, չինական, բաժակներ, ադուոր փիզով շիշեր, Հնդկաստանի արտադրութիւն Շահ Իսմայիլի գահը, զոր յափշտակած է Եավուզ Սուլթան Սէլիմ։ Այս աննման գահը հաւկթաձեւ է, բանուած յակինթով, զմրուխտով, ծանրագին քարերով։ Գահերուն վրայ սփռուած աշտանակներ։

Երկրորդ սրահին մէջ երեւնալի գահ մը (Սուլթան Մուրատ Դ.ի) կիտուածանկար ջահ մը, Ահմէտ Գ.ի գահը՝ սատափի վրայ պերոզակով քանդակուած, վրան՝ կակաչի ձեւով զմրուխտ մը, Խըրքայը շէրիֆի մնացուկներ, արքայազուններու օրօրոցները։

Սուլթան Ահմէտ Ա.ի շինած քէօշքէին (խորանարդաձեւ մանրանկար տաճար) ոսկի ջրորդանը։ Ոսկեզօծ գրասեղան մը, վրան քանդակուած ոտանաւոր մը։ Եղիա մարգարէին... կմախքը։ Բիւզանդական կայսրերէն Կոստանդինի գրիչը։ Կիտուածանկար կոնքեր, փխաթիններ, կարմրաքարէ յանգարի սափոր, Կատարինէ թագուհիին պճրանքի սեղանը, զոր յափշտակած է Պալթաճը Մէհմէտ փաշա։ Սեղանին վրայ կայ հայելի մը, երկու աշտանակ եւ ծանրագին քարեր։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Պոլսոյ մէջ մօտ 8000 համր կայ, որոնք զանազան արհեստներ ունին,—կօշկակար, նկարիչ, երկաթագործ, կահագործ, դերձակ եւայլն։ Այս դժբախտները սակայն կ'աշխատին եւ կ'ապրեցնեն իրենց ընտանիքը։ Շատերը կարդալ գրել գիտեն։ Վերջերս Պոլսոյ մէջ գումարած են իրենց համաժողովը, ուր բանաձեւած են պահանջներ, յանձնելու համար կառավարութեան։ Նշանայի խօսակցութիւններով, ի հարկին գրաւոր հասկցնելով, անոնք համաձայնութեան եկած են կարգ մը բարդ եւ խնդրայի որոշումներու շուրջ, բան մը որ բախտաւոր շատախօսներ չեն յաջողած ընել։

Համրերուն պահանջներն են.

1.— Փոխադրական միջոցներու արկածներէն զերծ մնալու համար, ընդունիլ բոլոր համրերուն յատուկ գլխարկ մը, որուն եզերքները կարուած պիտի ըլլան կարմիր երիզով. կարմիր պիտի ըլլայ վերի մասն ալ։

2. - Գլխարկը որոշելէն յետոյ հրաման տալ ինքնաշարժի եւ ամէն տեսակ կառքի վարիչներուն, որ ուշադրութիւն ընեն կարմիր գլխարկով մարդոց։

3.— Համրերէն չգանձել կամուրջի դրամ եւ շահատուրք։ Ու ուրիշ խնդրայի պահանջներ, որոնց ուժ տալ խոստացած է Պոլսոյ եւ Իզմիրի համրերու վարժարանին տնօրէն Յուսատ պէյ։

ՊՈԼՍՈՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՈՐՔԱՆ ՏՈՒՐՔ ՎՃԱՐԱԾ Է

Պոլսոյ թերթերը կը հրատարակեն 1 Մարտ 1926—31 Դեկտեմբեր 1926ի ժամանակամիջոցին Պոլսոյ ժողովուրդին վճարած տուրքերուն ցուցակը.

	Որոշուած բանակը ոսկիով	Գանձուած քանակը ոսկիով
Կալուածատուրք	2.231,283	1,356,521
Հող. եւ Թափուր գետիններու	300,000	339,000
Շահատուրք	3,348,252	2,633,814
Համրանքի	112,954	100,416
Սպառման	4,253,764	3,630,364
Դրոշմատուրքի եւ Թէզքէրէի	874	701
Արտօնագիրի եւ ինմանի	97,731	95,899
Դրամական	94,770	228,728
Նաւահանգիստ եւ քաղաքին	229,750	309,096
Մաքսու	100,951	466,145
Շինութ. եւ սպառ. յաւելումները	23,123	75,427
Ժառանգ. եւ փոխանցման	26,739	26,464
	8,328,927	11,508,073

Արհեստներու քաղաքացիութեան օրէնքին համաձայն կամ լքեալ ազգ. կալուած ըլլալուն պատճառաւ, յետաձգուած տուրքերուն քանակը՝

Կալուածատուրքէ	113,405 ոսկի
Հողային եւ Թափուր գետիններու արք.է	4.654 »
Շահատուրքէ	6.497 »

Եւ դեռ այս սարսափելի տուրքերը ամբողջական չեն գանձուած, որովհետեւ հաւաքիչ պաշտօնեաներու անբաւականութիւն մը կը կազմէն Պոլսոյ մէջ։ Ներկայիս 41 հաւաքիչ պաշտօնեայ կը գտնուի։ Ելմտական գործավարութենէն արտօնութիւն խնդրուած է, պաշտօնեաներուն թիւը կրկնապատկելու համար։

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԷՕՐԻԿՑԻՆԵՐԸ ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէօրիկի Երիտ. Միութեան ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն սարքած հանդէսի հասոյթը, 600 ֆրանք, ձեզի կ'ուղարկենք ու կը խնդրենք որ յատկացնէք Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, որպէսզի գործածուի իր նպատակին։ (Տես ցուցակը)։

Թէեւ մեր բաժինը մի քիչ ուշ եւ քիչ մըն ալ մեր ակնկալածէն պակաս է, եւ սակայն այսքանը իսկ բաւական է ցոյց տալու թէ մենք անտարբեր չենք հանդէպ մեր աղէտահար եղբայրներուն եւ մեր կարելին ի գործ դրած ենք այս կամ այն կերպով մեր լուման հասցնելու մեր տառապեալ եղբայրներուն։ Մանաւանդ որ, մենք չմոռցանք զանոնք ներկայ գործազրկութեան տագնապին մէջ, որ մեր սեմերէն ներս մտած է արդէն։ Երանի թէ ամէն միութիւն ասպարէզ գար, հոգ չէ թէ փոքր բաժինով. բաւական է որ անկեղծ զգացումներով տոգորուած ըլլան։ Մեզ երբեք չի հետաքրքրեր այս կամ այն հոսանքը։ Մենք բոլորովին անկախ այս բոլորէն, կը գործենք ազատ եւ անկաշկանդ եւ հետեւաբար կրնանք ի հարկին նորէն օժանդակել։

Միութեանս բոլոր անդամներն ալ կարօտագին աչքերով ու անվհատ կը սպասեն Հայաստանի դռներու բացման։ Մեզի համար չափազանց դառն է ապրիլ օտար երկինքի տակ, զրկուած մեր հայրենիքէն, զրկուած սեփական երդիքէ, յաճախ «հալալի» վատաւ կէ։ Ո՞րբ վերջ պիտի տրուի այս թափառական վիճակին.

(Մնիթ Մանմաճիւղի)

Ց. Գ.— Հոս անհրաժեշտ կը նկատենք յանձնարարել բոլոր մեր գիւղացիներուն թէ Երիտ. Միութեան անունը փոխած եւ անուանած ենք Քէօրիկի Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղ։ Մեր կեդրոնը կը գտնուի Փրավիտէնս, Ամերիկա, որ արդէն մեզի հետ յարաբերութեան մտած է եւ իր աշակցութիւնը չէ զլացած նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Գործադուլ մը կը յարձակի.— Անցի գիշեր, Ռիվօլի փողոցին վրայ երեք անցորդներ աղաղակ բարձրացուցին եւ ոստիկաններ վազեցին հասան։ Անցորդները ցոյց տուին մարդ մը, որ իրենց վրայ յարձակելէ յետոյ կը փախչէր։ Ոստիկանները անմիջապէս ձերբակալեցին անծանօթը, որ յայտարարեց թէ գործադուլի ըլլալով, եւ երկու օրէ ի վեր հաց կերած չըլլալով, ուզած էր կողոպտել անցորդները։ Սակայն վրայէն գտնուեցաւ 212 ֆրանք եւ վեց բանալի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Թագաւոր մը բանտարկուած.— Կնորա Դ. Թագաւոր Տահոմէի (պետութիւն արեւմտեան Ափրիկէի մէջ, Ֆրանսական գաղութ), իր երկրին դատարանին կողմէ անցեալ տարի դատապարտուած էր 20 տարուան բանտարկութեան։ Թագաւորը ամբաստանուած է թէ 15 տարեկան երկու տղայ սպաննած է, հետեւորդ մը ըլլալով կախարդութեան, այդ ոճիրը գործած էր կատարելու համար դժոխային եւ խորհրդաւոր արարողութիւն մը։

Կնորա Դ. միշտ կը պնդէ անմեղութեանը մասին, եւ կը կարծէ թէ ինք զոհ գացած է քաղաքական մեքենայութիւններուն իշխան Թէքփապայի, որ այժմ բազմած է իր արքայական գահին վրայ։

Գեղեցիկ նիւթ մը շարժանկարի։ Կալանաւոր արքան դիմելով Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին, շնորհ խնդրած է, սակայն մերժուած։

Գողութիւն շոգեկառքի մէջ.— Անցի գիշեր, Ֆրանսացի մանկամարդ տիկին մը, վերջին շոգեկառքով, Ա. կարգը միս-մինակ նստած, Սէն-Քլու իր տունը կը վերադառնար։ Սիւրէնի կայարանէն յետոյ, երբ շոգեկառքը ճամբայ ելած էր արդէն, յանկարծ դուռը կը բացուի եւ ներս կը մտնէ երիտասարդ մը, որ սեւ դիմակ մը դրած էր երեսին, եւ աչքերը կը փայլէին երկու ծակերուն մէջէն։ Տիկինը ժամանակ չունեցաւ ահազանգի զանգակը քաշելու, երբ անծանօթը ատրճանակը ուղղած՝ պահանջեց որ, խելօք ու հանդարտ, ունեցած դրամը տայ։ Նոյն վայրկեանին յափշտակեց նաեւ տիկնոջ ձեռքէն պայուսակը, որ 250 ֆրանքի գումար մը կը պարունակէր։ Տիկինը աղաչեց որ գոնէ տանը բանալիները վերադարձնէ, գիշերը դուրսը չմնալու համար։ Գողը դրամները միայն առաւ եւ վերադարձուց գեղեցիկ պայուսակը։ Յետոյ, երբ շոգեկառքը Վալ-տ'Օրի մօտ կը դանդաղէր, տիկնոջ հարցուց թէ «Դուք Սէն-Քլո՞ւ վար պիտի իջնէք» եւ առանց պատասխանին սպասելու, դուռը բացաւ կորսուեցաւ։

Մայր-աղջիկ մը.— 19 տարեկան աղջիկ մը, որ վեց ամսու մանուկ մը ունի, անցեալ օր երբ կ'ուզէր նետուիլ Փարիզի մէջ Սէն-Մարթէնի ջրանցքը, մօտը գտնուող պահապաններ արգիլեցին եւ ոստիկանատուն տարին։ Հոն խեղճ աղջիկը պատմեց թէ կ'ուզէր անձնասպան ըլլալ, որովհետեւ վեց ամսուան երախայ մը ունի, եւ նորէն յղի ալ է, միւս կողմէ «բարեկամը» զինք լքած է եւ միջոց չունի ապրելու։

Ոճրագործ ատամնաբոյժ մը.— Անցի օր Էփինէլի մէջ անհաւատալի ոճրագործութիւն մը կատարած է ատամնաբոյժ մը։ Ատամնաբոյժ Փասքալ, որ մօրը հետ կը բնակէր իր բուժարանին վրայ, ընտանեկան անհամաձայնութեան մը պատճառաւ, կ'որոշէ ձգել ատամնաբուժութիւնը։ Երբ քոյրը, որ նոր ամուսնացած էր Տիւմա անուն երիտասարդի մը հետ, ուզեց գալ բնակիլ նոյն յարկին տակ, անհամաձայնութիւնը ալ աւելի մեծցաւ։ Յանկարծ քեռայրին մէկ ապտակին ալ քանի մը օրուան համար հիւր եկաւ։ Բոնկեցա՛ւ ատամնաբոյժը։ Եւ անցի օր, գիշերը, հինգ անգամ ատրճանակը ճչաց անոնց տանը մէջ։ Դրացիները լուր տուին ոստիկաններուն, որոնք ձերբակալեցին զինքը։ Մազ մնաց որ ամբողջ բզիկ բզիկ ըներ։ Տանը մէջ փնտռեցին, ձախ քունքէն եւ աջ բազուկէն վիրաւոր ինկած էր գետին։ Իսկ փեսային ապտակը արդէն հոգին փչած էր։

Փոթորիկ եւ ծով.— Նորվէկիոյ ծովեզերքներուն վրայ սարսափելի փոթորիկ մը կը դղրդայ։ Ձկնորսի շատ մը նաւեր ընկղմած են եւ մարդկային զոհերու թիւը կը հասնի 21ի։

Մանշ ծովը, Ֆրանսայի հիւսիսային եզերքներուն վրայ, փոթորկած է եւ նաւարկութիւնները դադրած են։

Ֆրանսայի ստորին Լուարի շրջանակին մէջ սաստիկ փոթորիկէ մը յետոյ կարկուտ տեղացած է։ Կայծակ զարկած է Մաշքուլի եկեղեցիին զանգակատունին եւ խորտակած՝ զայն։ Փոթորիկը մեծ վնաս պատճառած է։

Ֆրանսայի հարաւ—արեւմտեան եզերքին վրայ եւս նաւարկութիւնը անկարելի դարձած է։

Առատ ձիւն կը տեղայ Մօնփէլիէի շրջանին մէջ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

(«ՅԱՌԱՋ»ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Քէօրիկի Ընդհանուր Միութենէն (Մարսէյլ)	600.—
Փետր. 3ի գումարը	5307.75
Գումար	5907.75
Եւ մէկ օր առաջին գետր. 31ին փակուած հաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	71871.30

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Կ'աւարտի «Բանուորը», որ այնքան հետաքրքրութեամբ կարդացուեցաւ։

Անմիջապէս յետոյ կը սկսինք հրատարակել՝

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ ԿՈՏԻՆ

Ռումանացի երիտասարդ գրագէտ ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱԹԻի ամենավերջին եւ յուզիչ գործը՝ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12

ԲԱՆՒՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ).

— Ո՞վ, մա՞յրդ, հա՞յրդ, եղբայրնե՞րդ...

— Ո՛չ, անոնք ամէնքը իրենց հայրենիքն են... Ազատենք բոլոր մայրերը, հայրերը, եղբայրները։

— Ազատենք, Էմմանէլ, խօսէ՛, խօսէ՛ միայն... Ա՜հ, դուն ես այն տղեկը...

Ու Սիգոննա կուլար ու երջանիկ էր կորսուած դրախտ մը գտնողի նման։

* * *

Հետեւեալ առաւօտ Էմմանէլ կ'իմանար Աննայէն ամբողջ մանկական պատմութիւնը Սիգոննային։

Սիգոննա Հէլիօպոլիսէն ճամբայ ելլելէ վերջ, Ասարի, Նաբուլի Պալի միջոցաւ սպաննել կուտայ Էմմանուէլը, իբրեւ վրէժխնդրութիւն։

Կը մտնէ Պալմիրա եւ կ'ամուսնանայ Ասարի հետ։

Քիչ ժամանակ վերջ սպաննել կուտայ Ասարն ալ ու կ'իշխէ Պալմիրայի վրայ։ Ան վրէժ կը լուծէր նաեւ ամբողջ ժողովուրդէն, զայն ամէն ձեւով կողոպտելով։ Ան գրեթէ ամէն երեկոյ կուտար Սարգանապաղեան խնճոյքներ։ Երիտասարդութեան կէսը հիւծած էր իրեն համար։ Ժողովուրդը փոխուած էր մուրացկաններու խումբի մը։ Հասարակութեան մէջ բողոք ու կատաղութիւն ամէն օր կը տեսնուէր։ Օր մը վերջապէս ամբոխը Զապպայէ անուն հսկայի մը առաջնորդութեամբ քալեց պալատին վրայ եւ պահակ զինուորները սպաննեց։ Ամբոխ, պահակապետը, հարցուց ամբոխին թէ — ինչ կ'ուզեն։

— Թագուհին, պոռացին այրերն ու կիները միաբերան։

Ամբոխ քաշուեցաւ։ Գոռում գոչումը սկսաւ։ Ու յանկարծ սիւներու մէջէն մեծ շուշանի մը նման երեւցաւ Սիգոննա, ճերմակ շղարշներու մէջ փաթթաթուած։ Կեցաւ պալատին սանդուխներուն վերին աստիճանին վրայ։ Իր հետը մարդ չէր ուզած։ Ամբոխին մէջէն վայրի կանչ մը բարձրացաւ — Մա՜հ, մա՜հ... ու քայլ մը դէպի առաջ։ Սիգոննա յանկարծ իր վրայէն նետեց սպիտակ շղարշը եւ յոյից գլուխ մերկ կանգնեցաւ ամբոխին առջեւ։ Լոյսի գունդ մըն էր ան ու շլացուց ապստամբները։ Ան իր ծիծերուն յուսագունդերը ցցեց ու պոռաց։

— Ըհա՛, սպաննեցէք զիս... Շ՛ուտ, շ՛ուտ...

Ամբոխը տատանեցաւ. աղաղակներ կ'արձակէր ի տես Սիգոննայի աստուածացեղ մերկութեան։ Ու կարծես դիցուհի մը ըլլար ան։ Ամբոխը գետին ինկաւ. իւրաքանչիւր մարդ իր զգեստով իր աչքերը կը ծածկէր չտեսնելու եւ չտառապելու համար։ Սիգոննա յաղթած էր։ Վար իջաւ սանդուխներէն եւ հասարակութեան վրայ կոխկռտելով յառաջացաւ հայհոյանքներ բերնին

— Ստրուկնե՛ր, խոզե՛ր, անասուննե՛ր։

Սիգոննա հասաւ կիներու բաժնին։ Կիները դէմ դիմաց երկու կարգ եղան պառկած վիճակի մէջ եւ իրենց մազերը գետին փռեցին որպէս զի Սիգոննա անցնի վարսագորգի մը վրայէն։ Սիգոննա անոնց ալ ուղղեց բառեր

— Ազատնե՛ր, բոզե՛ր...

Ու քիչ վերջ արդէն հեռացած էր Պալմիրայէն, խումբ մը հաւատարիմներու հետ։

Սիգոննա վերադարձած էր Սիդոն։ Ժամանակ մը վերջ կանչուած էր Հռոմէն։ Տիբերիոս կայսրն էր զինքը հրաւիրողը։ Այս հրէշը ջարդելէ վերջ Օգոստոս կայսեր ամբողջ ցեղը, սպաննելէ վերջ իր բարեկամ Սեյանոսը՝ խողխողելէ վերջ քաղաքին ականաւորներէն շատերը եւ կողոպտելէ վերջ ամբողջ կայսրութիւնը, իր քով բերել տուաւ Սիգոննան ու քաշուեցաւ Կապրէա կղզին, անկէ կառավարելով աշխարհը, իր հեշտութիւններէն աւելցած ժամերով։ Հինգ տարի մնաց Տիբերիոսի մօտ։ Կապրէայէն արդէն քանի մը տարի էր որ եկած էր Եգիպտոս։

* *

Ցերեկին ճաշէն վերջ, Սիգոննա եւ Էմմանէլ գացին պարտէզ։

Սիգոննա փափաքեցաւ ինքն ալ իմանալ Էմմանէլի կեանքը։

Էմմանէլ խուսափեցաւ եւ պատասխանեց.

— Օր մը բոլոր աշխարհը հետ դուն ալ կ'իմանաս իմ կեանքս։

Էմմանէլ փափաք յայտնեց Թէպէ երթալու եւ ուսանելու։ Սիգոննա համաձայնեցաւ։ Ու քանի մը օր վերջ Էմմանէլ մեկնեցաւ։

* *

Բաւական ժամանակ վերջ, օր մը վերադարձաւ Էմմանէլ, դեռ ուսանողական շրջանը չաւարտած։ Շրջեցաւ Սիգոննայի հետ մէկտեղ Տիբերիոսի ընծայած հողերուն մէջ։ Առաջարկեց Սիգոննայի այդ հողերը բաժնել աղքատներուն։ Սիգոննա զմայլելի համակերպութիւն մը միայն ցոյց տուաւ։ Շատ խանդավառուեցաւ Էմմանէլ, ասկէ եւ թեւերը վեր քաշելով գործի սկսաւ։ Հաւաքեց բոլոր կաղերը, կոյրերը, հաշմանդամները, որբերը, այրիները, խեղճերը, դժբախտները եւ լեցուց այդ հողերուն մէջ։ Թշուառները այնքան շատ էին որ առհասարակ հողերը քիչ եկան։

(Շար.) ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

թէօր՝ Մանիկեան ճաշարանը։ Յակոբեան ներս մտաւ եւ Օհանեանի դիմացը նստաւ։ Հազիւ սկսած էին խօսիլ, երբ հայհոյութիւններու տեղատարափ մը սկսան իրարու դէմ։ Օհանեան անմիջապէս ձեռքը գրպանը տարաւ. Յակոբեան ոտքի ելաւ եւ փորձեց փախչիլ։ Այդ պահուն Օհանեան ատրճանակը պարպեց իր հակառակորդին վրայ, սակայն գնդակը վրիպեցաւ եւ ապակի մը ջարդեց։ Յակոբեան դէպի դուռը կը վազէր. սակայն Օհանեան մէկ ոստումով վրան խոյացաւ եւ մօտէն երկու գնդակ եւս պարպեց. անկէ վերջ ա՛լ ատրճանակը կրակ չառաւ։ Յակոբեան սեղանի մը քով գետին ինկաւ։ Այն ատեն հրէշը անոր կոկորդէն բռնեց եւ վայրենի կատաղութեամբ մը ատրճանակի կոթով հարուածներ տեղացուց իր զոհին գլխուն։ Ճաշողին սպասաւորները օգնութիւն խնդրեցին։ Ոճրագործը պաշարուելէ վախնալով սկսաւ հեւասպառ փախչիլ, հետապնդուած անցորդներէ։ Օհանեան անոնց վրայ դարձուց իր զէնքը, որ բարեբախտաբար կրակ չէր առներ այլեւս։ Հասաւ Փլաս տիւ Փօն եւ մտաւ թիւ 7 շէնքը, ուր կը բնակէր։ Այդ պահուն ժողովուրդը անհամբեր հնչեցուցած էր եւ «բռնեցէ՛ք ոճրագործը, սպաննեցէ՛ք» կը պոռար։ Փօլ-Պէրի պահականոցէն երկու ոստիկաններ, որոնց միացած էին հեծանուորդ ոստիկան մը եւ բազմաթիւ անցորդներ, վճռաբար շէնքէն ներս մտան եւ սանդուխէն վեր ելան. մարդ չգտան։ Դ. յարկը բնակող կին մը ոստիկաններուն յայտնեց թէ երկար պեխերով թխադէմ հսկայ մարդ մը, արիւնոտ շապիկով, հեւ ի հեւ մտած էր իր քովի կահաւորուած սենեակը։

Ոստիկանները դուռը զարկին, Օհանեան բացաւ եւ պռանց դիմադրութեան յանձնուեցաւ։ Պրաունինկը, զոր անկողինին վրայ նետած էր, գրաւուեցաւ եւ ոճրագործը բազմաթիւ ոստիկաններու ընկերակցութեամբ Փլաս տիւ Փօնի ոստիկանատունը տարուեցաւ։

Յակոբեան ինքնաշարժով Օթէլ-Տիէօ հիւանդանոցը փոխադրուեցաւ։ Գնդակներէն մէկը աջ դաստակը ծակած է, միւսը ձախ ծիծին տակէն մտնելով կողոսկրին վրայէն սահած եւ ձախ բազուկին առջեւի մասէն դուրս ելած է։ Երկու վէրքերն ալ ծանր չեն. սակայն գլխուն ստացած հարուածները մտահոգութիւն կը պատճառեն։ Հիւանդանոցի բժիշկը կը յայտնէ որ եթէ գանկին ոսկորները կոտրած չեն, հաւանաբար կարելի ըլլայ փրկել Յակոբեանի կեանքը։

Սէն-Լուի թաղի ոստիկանապետը Պ. Պուա եւ իր քարտուղարը Պ. Ազարիօ հարցաքննեցին ոճրագործը, որ ըսաւ թէ Յակոբեանը կը ճանչնար 1914էն ի վեր եւ զայն ուզած էր պատժել որովհետեւ եօթը ամիսէ ի վեր գլխու ցաւ կուտար իրեն։ Սակայն սպաննելու նպատակ չունէր։

— Երբեւ խոհարար Մանիկեանի մօտ մտնելէն ի վեր, Յակոբեան իմ պատիւիս եւ պարկեշտութեանս դէմ խօսքեր կ'ընէր հրապարակաւ, ինչպէս ընկերներս կը հաղորդէին ինծի։ Զայրացած էի. այս պատճառաւ միտքս դրի բացատրութիւններ ուզել։ Իմ դժբախտութիւնս կը սկսի 1923էն, երբ Մանիկեան ընտանիքը Լիոն եկաւ։ Մանիկեան կ'ուզէր ինծի տալ իր քոյրը, որ պատերազմին այրի մնացած էր երկու զաւակներով։ Սպասեցի. սակայն 10 ամիս կայ որ Մանիկեան իբրեւ խոհարար առաւ Յակոբեանը։ Իմացայ որ Յակոբեան մշտական յարաբերութեան մէջ էր իմ նշանածս ըլլալիք կնոջ հետ։ Այլեւս չէի տեսնուեր Մանիկեան ընտանիքին հետ։ Այն ատեն է որ ինծի դէմ հալածանքները սկսան։ Երկար ատեն համբերեցի, բայց վերջին օրերս կը զգայի թէ կեանքս վտանգի տակ էր։ Բոլորը կը դաւադրէին ինծի դէմ։ Վրաս առի ատրճանակ մը, զոր հինգ տարիէ ի վեր ունիմ. վճռած էի վերջ տալ այս վիճակին։ Եւ որովհետեւ գիս հալածողներուն գլխաւորը Յակոբեանն էր, ուզեցի զայն պատժել։

Ոստիկանատան մէջ հարցաքննուեցաւ նաեւ Մանիկեանի քոյրը Տիկին Շահնար, որ ըսաւ.

— Ոճիրին պատճառներուն մասին բան չեմ գիտեր։ Մերժեցի ամուսնանալ Օհանեանի հետ, որովհետեւ ամուսինս թրքական տարագրութեան ատեն իբրեւ անհետացած արձանագրուած է եւ ոչ իբրեւ մեռած։ Յակոբեանի հետ ո եւ է յարաբերութիւն չունիմ։

Լիոնի ֆրանսերէն թերթերը երկարօրէն կը պատմեն այս դէպքը եւ ոճրագործին վայրենութիւնը վեր կը հանեն։

Չինական քնձուկը

Ամբողջ միջազգային մամուլը լուրջ մտահոգութիւն կը յայտնէ Չինաստանի դէպքերուն առթիւ։ Շատեր անխուսափելի կը գտնեն պատերազմը, եթէ Անգլիա վերջին պահուն տեղի չտայ։ Ինչպէս յայտնի է, Չինաստանի երկու կառավարութիւններն ալ (Փէքին եւ Քանթոն) մերժեցին բանակցիլ Անգլիոյ հետ, քանի որ քսան հազար զինուոր կը ղրկէ Շանկայ։ Անգլիոյ աշխատաւորական եւ ազատական թերթերը կը պահանջեն ետ կանչել այդ զինուորները, կամ գոնէ Շանկայ չհանել զանոնք, այլ ուրիշ տեղ մը, սպասելով բանակցութեանց ելքին։ Զինուորները Չինաստան կը սպասուին Մարտին, այնպէս որ մինչեւ այն ատեն պէտք է միջոց մը գտնել, պատերազմը կանխելու համար։

Ամերիկեան կառավարութիւնը, որ միշտ մեկուսի կը գործէ, մասնաւոր լիազօրութիւններ տուաւ ծովակալ Ուիլիըմսի։ Այս վերջինը կը հեռագրէ թէ 2500 նաւազ ցամաք պիտի հանէ Շանկայ։

Մուսոլինիի յայտարարութիւնները

Թորինոյի ոստիկանապետը հրամայած է գրաւել ֆաշիստական «Սթամփա» եւ «Կազէթթա տէլ Փօփօլօ» թերթերու այն թիւերը, որոնց մէջ թարգմանուած էին Մուսոլինիի յայտարարութիւնները «Տէյլի Էքսփրէս»ի թղթակցին։

Այս դէպքը մեծ զարմանք պատճառեց, որովհետեւ ո՛չ այս թերթերը երբեւ խռովարար ճանչցուած են, ո՛չ ալ Մուսոլինի հակազգային գրող մըն է։ Միակ տրամաբանական բացատրութիւնը այն է որ Մուսոլինիի յայտարարութիւնները սահմանուած են միայն Անգլիացիներուն, որոնք անոնց ճշտութիւնը ստուգելու հնարաւորութիւն չունին։ Մինչդեռ երբ Իտալացիները կարդան, սուտն ու իրաւը պիտի հասկնան։ Անգլոյ առարկայ տեսակցութեան մէջ Մուսոլինի յայտարարած էր թէ 20 միլիոն Իտալացիներ յարած են ֆաշիստ արհեստակցական միութեանց, թէ մամուլի ազատութիւնը չէ ջնջուած Իտալիոյ մէջ, մինչդեռ նոյն ինքն Թորինոյի մէջ արքայական եւ պահպանողական թերթ մը՝ «Սթամփա» դադարման ենթարկուեցաւ եւ արտօնուեցաւ վերհրատարակուիլ այն ատեն միայն, երբ ֆաշիստ դարձաւ։ Նոյնպէս կը յայտարարէր թէ ընդդիմադիրներու ընդհանուր թիւը 2000ը չանցնիր, մինչդեռ առնուազն երեք հազար հոգի բանտն են։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը վաղը կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել։ Զեկուցում շրջանային կոմիտէի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 4 Passage St. Hippolyte, Métro Italie.

Հ.Յ.Դ. ՌՈՍՏՈՄ խաժամ.ԱլՄէն.Գարօ, Գէորգ - Չաւուշ խումբերու ժողովը, 7 փետր. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին Ռոստոմի սրահը, 131, Faubourg du Temple, Belleville, Օրակարգ՝ Զեկուցում Երջանային կոմիտէի կողմէ եւ ընտրութիւն նոր կոմիտէի։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Քրիստափոր խումբի համակրական դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 2ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի նորակազմ «Վարդգէս» խումբի առաջին ժողովը, վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 63 Rue de la Républiqueի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի պատանեկան միութեան դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտեան ժամը 8.30ին, 63 Rue de la Républiqueի սրահին մէջ։ Կը դասախօսէ ընկեր Մեսրոպ Գույումճեան։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երեկոյ ժամը 8ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները եւ համակիրները, Rue Étienne Dolet, Bureau Tabacի մեծ սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Սեբաստիոյ (Կաղատիա) Հայրենակցական Միութեան ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին, թիւ 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Օրակարգ՝ տեղեկագիր եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն.

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆԻ նախկին բոլոր սաները, շրջանաւարտ թէ թերաւարտ, ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 10ուկէսին, եկեղեցիի խորհրդարանը, կենսական հարցի մը մասին վճռական խորհրդակցութիւն ունենալու համար։ Ժողովին պիտի նախագահէ համանուն հաստատութեան վաստակաւոր տեսուչ Պ. Պ. Երուխեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԷՔՍ-ԼԷ-ԲԷՆ, Ք. Կ.— Ստացանք 70 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել Փետրուար 1էն.

ԹՈՒԼՕՆ, Յ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ՍԷՆ-ՄԱՐՍԷԼ, Հ. Ք.— Ստացանք 14 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ն. Թ.—Ստացանք 30 ֆրանք։

ՄԱՐԹԻՔ, Ա. Ն.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄԱՐԹԻՔ, Է. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Ա.—Ստացանք 15 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Գ.—Ստացանք 40 ֆրանք։

ՓՈՆԹԱԼԻԷ, Կ. Մ. Ստացած եւ կարգադրած ենք։ Տեսնել 25 Յունուարի թիւը։

ՆԻՕՎԻ-ԼԸ-ՌՈՒԱ, Ս. Ս. — Սկսանք ղրկել 3 Փետրուարէն։

ԱՆԿԻԷՆ-ԼԷ-ԲԷՆ, Գ.Ե.— Ստացանք 20 ֆրանք։

ԼԱԼՕՆՏ-ԼԷ-ՄՕՐ. Օ. Մ.—Մինչեւ 1 Ապրիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եկեղեաց հայրենակցութիւնէն վիճակահանութեան շահած են հետեւեալ թիւերը.— 482 T. S. F., 181 քուխակ մը, 418 մետաքսէ շալիկ մը, 420 սեղանի ժամացոյց մը, 175 կազ օճախի մը, 48 երկու շիշ շամփանեա, 234 պղինձէ սան մը թէնճերէ, 300 երկու քիլօ շաքար, 351 երեք քիլօ օճառ, 73 նապաստակ մը, 206 մէկ տուփ նամակի պահարան, 50 վեց հատ սուրճի գաւաթ։ Ստանալու համար դիմել Արմենակ Եիշմանեանի Rue des Chapeliers No. 30 Marseille։

ԿՈՉ

Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Մարսէյլի մէջ Հ. Յ. Դ. Պատմութիւնը 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը բացած է Գրադարան Ընթերցարան մը՝ որմէ կրնան օգտուիլ մեր բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ թերթեր եւ հանդէսներ. առ այժմ բաց է շաբաթը երկու օր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, եւ Հինգշաբթի երեկոյ՝ 8էն 10։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք. Ազգային ջոջեր, Յ. Պարոնեան 20, Ասպետ Լիպարիտ պատկերազարդ) Վ. Փափազեան 40, Արաքսիա կամ վարժուհին, Ս. Շիրվանզ 15, Աւետարաններ (Ջորս, Ղեւոնդ Եպսկ. Դուրեան 12.50, Բառարան հայ.գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան Արարատ) գրպանի 12.50, Երգարան ժողովրդ. կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ.գաղ., Հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-անգղ. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-ռուս. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-գերմ. 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Գ.Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի հին) քարտէսը 1.50, Ժամերգութ. հայրենի գրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Դարեհ եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նամականի ընդարձակ ընտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Գալուստեան 30, Պիւրիտան, Նէլի աշտարակին հերոսը, Մ. Զէվագօ 2 հատոր 25, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Բանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմոն եւ Մառի 6 հատոր 40, Ցախսարիկը (Չալը գուշու) 16, Քամպիադարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ա. Հարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit. Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար փոստի ծախքը մեր վրայ է։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ոսկելին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Medjdie
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ Լոտերը	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

6 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 254

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԱԿՑԻՆ

Քաղաքական աշխարհին մէջ, օրուան խոշոր դէպքն է Իտալիոյ գործակցութիւնը Անգլիոյ հետ, Չինաստանի դէմ։

Անոնք որ Լոնտոնը մեկուսացած կը կարծէին, այժմ ապշահար կը հարցնեն թէ ո՛ւր կանգ պիտի առնէ այս գործակցութիւնը, կամ աւելի ճիշտ՝ մինչեւ ո՛ւր պիտի հասնի։

Երեւոյթները կը հաստատեն որ պատահական բան մը չէ պահպանողական Անգլիոյ եւ սեւ շապիկաւոր Իտալիոյ այս գործակցութիւնը։ Անցեալ տարուան ամառէն ի վեր, Անգլիոյ նախարարներուն համար Ջուրի ճամբայ դարձաւ Իտալիան։ Չէմպըրլէն մասնաւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ քանի մը անգամ։ Իսկ տակաւին վերջերս Չըրչիլ կը վերադառնար Հռոմէն, ֆաշիզմին փառքը երգելով ամբողջ ճամբուն վրայ։ Ամէն անգամ որ Մուսոլինի ճարտասանական պոռթկումներ կ'ունենար, հռոմէական կայսրութեան վերածնունդը աւետելով, իր դիմացը կը գտնէր անգլիացի պաշտօնատար մը, խորհրդաւոր ժպիտներով։ Ատեն մը լռեց «Առաջնորդը» il Duce), բայց տարուան սկիզբէն ի վեր, նորէն կը հնչեցնէ իտալական տիրապետութեան շեփորը եւ ամէն անգամ որ տեսակցութեան կ'ընդունի օտար թղթակից մը, չի ծածկեր իր հակումները։ «Պէտք է ծաւալինք կամ սպայթինք», կ'ըսէր անցեալ օր, «Նոյէ Ֆրայէ Փրէսէ»ի թղթակցին։ «Հակառակ բոլոր գիտական միջոցներուն, Իտալիա չի կրնար սնուցանել իր բնակչութիւնը»։ Ատոր համար ալ, ամէն տարի 400.000 իտալացի արտաձելու հարկադրուած է, բայց ո՞ւր։ Երկու Ամերիկաներն եւ Ֆրանսան կը մնան իբրեւ հրապարակ, բայց անոնք այլեւս լայն չեն բանար դուռները եւ մէկ տասներորդն իսկ չեն կրնար ընդունիլ։

Մուսոլինի չի ծածկեր նաեւ նոր պատերազմներու անհրաժեշտութիւնը։ «Չեմ կրնար հաւատալ խաղաղասէրներու մարդասիրական գաղափարապաշտութեան որ բանաստեղծական է ցնորամիտ։ Պէտք է նկատի ունենանք միջազգային կացութիւնը, ուր բանաստեղծական ոչինչ կայ»։

Իսկապէ՛ս։ Մանաւանդ միջազգային ներկայ կացութեան մէջ, որ աւելի քան արձակունակ է և լի՝ զանազան փորձութիւններով։

Չինաստանի դէմ գործակցութեան առթիւ, իտալական մամուլը մէկ բերան արտայայտութիւններ կ'ունենայ քանի մը օրէ ի վեր, անշուշտ ներշնչուած կառավարութենէն, որուն տրամադրութեան տակ են բոլոր թերթերը։ Այս առթիւ նշանակալից է մանաւանդ առաջին գեկոյցը, որ հրատարակուեցաւ Ուրբաթ օր. «Անգլիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ հաստատուած գործակցութիւնը, որ կը թուի թէ սահմանուած է ընդլայնուելու, պայծառ կէտ մը կը կազմէ միջազգային անորոշ կացութեան մէջ, չինական հարցին առթիւ» ևլն.։

Արդարեւ, իրազեկներ կը պնդեն թէ այս չինապատումը յառաջաբանն է ընդարձակ ծրագրի մը, որուն մէկ ծայրէն է երեւայ Ալպանիան, միւս ծայրը՝ Փոքր Ասիան։ Մենք վերջերս առիթ ունեցանք շեշտելու Իտալիոյ ուշագրաւ գործունէութիւնը՝ Պալքաններու մէջ, մասնաւորապէս Յունաստանի և Պուլկարիոյ հետ։ Այդ բոլորը տեղի կ'ունենան մութին եւ լռութեան մէջ, եւ իրենց խորհրդաւորութեամբն իսկ հետաքրքրութիւն կը շարժեն։ Անցեալ տարի Մուսոլինի Ափրիկէի ափերը յածեցաւ դղրդագին ցոյցերով։ Ֆրանսացիները մտահոգ էին Թունուզի եւ Մարոքի համար։ Կը թուի թէ Իտալիա այժմ հրաժարած է դրացիները նեղելէ (բացի Եուկօ Սլավիայէն), եւ աչքերը յառած է ա՛յնտեղ ուր ն՛ւ հող կայ ն՛ւ յաջողելու մեծագոյն պատեհութիւն։ Եթէ Անգլիան ձեռք ձեռքի տուեր է արդէն, Ֆրանսան ալ, անախորժ կացութիւն մը կանխելու համար, հաւանաբար շատ չպիտի հետաքրքրուի դէպի Արեւելք արշաւանքով մը, կը բաւէ որ վնաս չգայ Սուրիոյ իր ստացուածքներուն։ Ինչ կը վերաբերի Խորհրդային Միութեան, Անգլիան յայտնապէս անո՛ր դէմ է որ կը պայքարի այսօր, չինական ջուրերուն մէջ, մինչեւ անգամ ամէն յարաբերութիւն խզելու սպառնալիքով։ Եւ քանի որ իր ետեւէն քաշած է Իտալիան, կը նշանակէ թէ այս վերջինը անքան ալ հոգ չունի այդ կողմէն։

Ուրեմն, աշխարհակալները ձեռք ձեռքի տալով, կը պատրաստեն նոր անակնկալներ, որոնց հետեւանքները կարելի չէ նախատեսել այժմէն։ Կը բաւէ շեշտել որ, խլրտումներու եւ փոթորիկներու շրջան է։ Անոնք որ յափրացած են Մեծ Պատերազմին աւարէն, կը ջանան որ դժգոհները «պայթած» ատեն վնաս չտան իրենց։ Թո՛ղ անոնք իրենց գլխուն ճարը նային, վայելելով բարեացակամ չէզոքութիւն մը։

Ներկայ պարագային, Իտալիան է առաջին դժգոհը եւ իր ուզածն ալ գործելու ազատութիւն։ Երբ հրատարակութեան տրուեցան ցարական Ռուսիոյ գաղտնի փաստաթուղթերը, Իտալացիները տեսան թէ զանազան խարդախութիւններ գործուեր են, մասնաւորապէս Իզմիրը իր ձեռքէն առնելու համար, հակառակ եղած յանձնառութեանց։ Ու ֆաշիստ լրագիրները զանոնք բողոքելով, հատուցում պահանջեցին, առանց պատեհ պատճառ ձեւերու։

Այսպէս կամ այնպէս, կը թուի թէ այդ հատուցումը ամէնէն առաջ պիտի տուժէ ա՛ն, որ անյագօրէն եւ վայրագօրէն փռուած ուրիշներու ժառանգութեան վրայ, կը յաւակնի իր թաթին տակ պահել 750.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ աշխարհ մը։

Շ.

ԽՄ ԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ո՞ՒՐ ԵՍ, ԿԱՅԷՆ...

«Տէսինէն յղի հայ կին մը փոն մը Շէրի կուզայ հիւանդանոցը պառկելու համար։ Կայարանին մէջ մանչ զաւակ մը կ'ունենայ։ Ֆրանսացիներ խնկոյն կինը կը խնամեն, մինչեւ որ ամուսինը լուր կ'առնէ»։

«ՅԱՌԱՋ»

Այսպէ՛ս է։ Եւ դեռ որքան սրտառուչ դրուագներ ունին մեր ցիր ու ցան բեկորները։ Տրտում ու Թախծոտ եղերերգութիւններ։ Անոնց ամէն մէկին պատմութեանը մէջ, մանրանկարը կայ՝ մեր փոթորկոտ ու արիւնաներկ «Ազգային Պատմութեան»։

Ճնշատ ու տխրութեամբ կը կարդամ զանոնք։ Ու ինծի կը թուի թէ՝ մեր ցեղն է որ՝ կը քալէ ու կը սուլայտի անոնց հետ։ Մեր ընդհանրական կեանքն է որ՝ կը խողխողուի ու կը ծուարի, մութ ու խոնաւ օթեւաններու մէջ...։

Ու նորէն՝ Հայ Մօր երկունքն է, — թափառական, անօթի, աշխատանքի կամ տառապանքի ճամբորդութեան...

Այն երկունքը, որ ուխտաւոր կան Թուականներէն մինչեւ 908՝ անհաշիւ ու սրտառուչ՝ խողխողուեցաւ Ծխանին մուխը սպառող խրճիթներուն մէջ։ Կամ՝ դիմադրական ու կորովի՝ ազատամարտի ճամբաներուն, սարերու ստորոտը, կռուի փոթորկումներուն մէջ անմահացաւ։

Այն երկունքը, որ՝ 915-918 կոտորումի ճամբաներուն վրայ սպառնացուցուեցաւ՝ ցեղին հետ տառապելու կամ մահանալու համար։

Ու այն երկունքը, որ 1922էն ի վեր, այս օտար ու Թխպոտ երկինքներուն տակ, պանդուխտներու կամ նժուղի մը ճամբուն վրայ՝ ցաւագինօրէն կը ծնի, «Ֆրանսացիներու խնամքին» տակ։

Ու զարհուրելի՛ հանդիմանութիւնը հոն է, որ, — աւա՜ղ — մինչ Տէսինէն փոն մը Շէրի կայարանի ճամբուն վրայ, օտարներն իսկ բերեր են իրենց խնամքը, անդին, Արարատի լանջերուն վրայ, հայ ցեղին հարազատ զաւակները եկան Թուրք-Թաթարներու հետ խեղդելու՝ մեր դարաւոր տառապանքէն ծնող արիւնանե՛րկ երկունքը...։

Ո՛ւր, ինչպէ՞ս պէտք է արձանագրել այս անլուր ոճիրը...

ՎԱՀՐԻՃ

ԳԵՐՄԱՆ ԶԷՆՔԵՐ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Վարշաւայի «Քուրիէր Վարշաւսքի» թերթը կարգ մը մերկացումներ կ'ընէ գերման սպառազինման շուրջ եւ մանրամասնութիւններ կուտայ Գերմանիայէն Ռուսիա փոխադրուած զէնքերու եւ ռազմանիւթերու մասին։

Այսպէս, 1926ի Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր ամիսներուն Ռուսիա ղրկուած է 1850 թոնօ սուր ակս ակիւբոյք. 2690 թոնօ տինամիթ, 620 թոնօ ձեռնառումբ, 1774 թոնօ փիրօլիքսին, 1520 թոնօ զանազան պայթուցիկ նիւթեր, 320 թոնօ առողջապահական պիտոյք հիւանդանոցներու եւ կայաններու համար, 725 թոնօ նախանիւթ հեղձուցիչ կազ պատրաստելու համար։ Մասնաւոր զգուշութեամբ փոխադրուած են 1000 թոնօ մաւզէր քարտրին։

Պոլշեւիկները այս բոլորը կը ղրկեն Չինաստան, Անգլիոյ դէմ կռուելու եւ համաշխարհային յեղափոխութիւնը իրականացնելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՆՈՐՈԳԵՑԷՔ

Ոստիկանական ֆեւլութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Կը յիշեցնենք Փարիզ եւ Սէնի նահանգը բնակող օտարականներուն թէ 1927ի համար արժէք չներկայացնող ինքնութեան թուղթերը պէտք է նորոգել իրենց արժէքը կորսնցնելու թուականէն սկսած երեք ամսուան պայմանաժամի մէջ։

Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ տրուած եւ 1925-1926 տարիներու համար միայն արժէք ներկայացնող ինքնութեան թուղթերու նորոգութիւնը պիտի կատարուի, ըստ առաջնոյն, Փարիզ՝ թաղային գրասենեակները եւ արուարձաններու մէջ՝ ոստիկանատուները (Commissariat de Police : *Խնդրարկուները պէտք է ներկայանան իրենց հին ինքնութեան թուղթով եւ երեք լուսանկարներով։*

Անոնք որ 1926ին չեն նորոգած իրենց ինքնութեան թուղթերը, պէտք է ներկայանան Փարիզ՝ Ոստիկանութեան Տեսչութեան Օտարականներու կեդր. Գրասենեակը։ Նոյն տեղը պէտք է դիմեն նաեւ անոնք, որոնք իրենց ինքնութեան թուղթը գաւառներէն ստացած են եւ այժմ Փարիզ կը բնակին։

Անգլիա եւ Իտալիա ձեռք ձեռքի

Իտալական թերթերը Փետրուար 4ին հրատարակեցին կիսապաշտօնական զեկոյց մը, որուն համաձայն Իտալիա որոշած է գործակցիլ Անգլիոյ, Չինաստանը խոնարհեցնելու համար։ Այս մասին բանակցութիւններ կը կատարուէին, եւ այժմ յաջող ելքի յանգած ըլլալով, Մուսոլինի նոր մարտանաւ պիտի ղրկէ չինական ջուրերը, ուր արդէն կան իտալական նաւեր։

Անգլիոյ դահլիճը երկու անգամ նիստ գումարեց Ուրբաթ օր, յատկապէս չինական գործերուն համար, միեւնոյն ատեն շօշափելով անգլեւռուս յարաբերութիւնները։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

Այս երրորդ ուրբաթն է որ Երեսփոխանական ժողովը կը զբաղի գործազրկութեան տագնապով։ Համայնավար գործաւորները դարձեալ փորձեցին ցոյց կատարել Խորհրդարանի շէնքին առջեւ, սակայն ոստիկանները արգիլեցին։ Միայն 70 հոգինոց պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ եւ ընդունուեցաւ համայնավար երեսփոխաններու կողմէ։ 11րդ, 12րդ, 14րդ, 15րդ եւ 20րդ թաղամասերու քաղաքապետարաններուն առջեւ հարիւրաւոր գործաւորները ցոյց կատարեցին։

Երեսփ. ժողովին մէջ առաջին հարցապնդողը եղաւ Էռնէսթ Լաֆօն, ընկերվարական-համայնավար, որուն յաջորդեց համայնավար Կաշէն։ «Այսօր, ըսաւ, աւելի քան 200.000 ընտանիքներ ապրուստի իրենց սովորական միջոցներէն զրկուած են, դեռ չեմ հաշուեր մասնակի անգործները։ Տրուած նպաստը բաւարար չէ։ Անգործները ի վիճակի չեն բնակարանի վարձք վճարելու. պէտք է գործ հայթայթել, բանուորական աժան տուներ շինել տալով անգործներուն, այսպէսով չարիքը արմատէն կը դարմանուի»։

Ցետոյ, բեմ բարձրացաւ վարչապետ Փուանքարէ, որ յայտնեց թէ կացութիւնը ողբերգական չէ, բայց կառավարութիւնը միշտ լրջօրէն կը զբաղի տնտեսական տագնապով։ Փորձագէտներու կարծիքով, տագնապը աւելի ծանր պիտի ըլլար, եթէ ֆրանքին արժէքը աւելի իյնար, միւս կողմէ Ֆրանսա օտար ազգեցութեանց նշաւակ պիտի ըլլար։ Ներկայ տագնապին պատճառները վերջին վեց ամիսէն առաջ պէտք է փնտռել։ Ֆրանսա՝ մեծապէս աղքատացաւ պատերազմի եւ աւերուած նահանգներու վերաշինութեան երեսէն, Գերմանիա չվճարեց իր պարտքերը ու երկիրը խաբուսիկ եւ անցողակի բարգաւաճ շրջան մը անցուց, շնորհիւ առատ թղթադրամի տպագրութեան։ Ամբողջ չարիքին արմատը այդ թղթադրամներու շրջաբերութիւնն էր։ Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ գործազրկութիւնը աւելի մեծ է։ Ներկայիս 56.250 գործաւորներ միայն արձանագրուած են նպաստ ստանալու համար, հակառակ վերջին օրերու պրոպագանդին։ Պատերազմէն առաջ, սովորական ատեններ 100.000 անգործներ կ'ըլլային Ֆրանսայի մէջ, երբեմն նոյն իսկ 200.000։ Պատերազմէն ի վեր բանւոր բնակչութիւնը աւելցած է՝ կիներու եւ օտարականներու խուժումով։ 1921ին 910.000 օտարականներ կային, այսօր 1.480.000։ Շատեր խորհուրդ կուտան մեզի անմիջապէս ամրացնել ֆրանքը։ Պանք մը Ֆրանսի շնորհիւ, յաջողեցանք որոշ կայունութիւն առաջ բերել, թոյլ տալով մեր ճարտարագործութեան նպաստաւոր պայմաններով նախանիւթ հայթայթել։ Անոնք որ անմիջական ամրապնդում կ'ուզեն, թո՛ղ չպասեն մեր քաղաքական մահուան. պատրաստ եմ տեղս անոնց տալու. բայց անմիջական ամրապնդումի ամբողջ պատասխանատուութիւնը թո՛ղ ստանձնեն։ Ես չեմ քնանար եւ գիտեմ թէ ի՛նչ կ'ընեմ։

«Գալով գործազրկութեան, պէտք է դարման տանիլ անոր, մանաւանդ որ տուժողները անմեղներ են։ Կառավարութիւնը և Փարիզի քաղաքապետութիւնը շուտով կարեւոր շինութեանց պիտի ձեռնարկեն, անգործներու գործ հայթայթելու համար։

Օտարականներու մասին խօսելով, վարչապետը ըսաւ.

— Տակաւին Փարիզի մէջ նպաստ կը տրուի 2000 օտար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԹԵԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Անդրկովկասեան պետական ընկերութեանց կողմէ Հայաստանի գիւղերուն տրամադրուած է 30 անթել հեռաձայնի կազմած, գաւառական կեդրոններու համար՝ 7։ Այս կազմածները պիտի հաստատուին Փետրուար ամիսէն սկսեալ։

Վէտի-Բասարի եւ Ղամարլուի գիւղացիները առաջուց պահանջած են որ իրենց գիւղերուն մէջ ալ բարձրախօս հաստատուի, կառուցման ամբողջ ծախքերը առնելով իրենց վրայ։

ՏՈՒՐՔԵՐԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

1926 տարուան ընթացքին, Անդրկովկասի մէջէն հաւաքուած է 4.230.540 րուբլի տուրք, 2.456.455ը Ատրպէյճանէն, 710.762ը Հայաստանէն, 1.113.326ը Վրաստանէն։

Նոյն տարուան ընթացքին հին տուրքերէն գանձուած է 83.659 րուբլի, որուն 46.866ը տուած է Ատրպէյճան, 9.727ը՝ Հայաստան, 26.566ը՝ Վրաստան։

ՄԻՍԸ ՈՐՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ Է

«Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (6 Յունուար) թղթակից մը կը պատմէ.—

«Սպանդարեան փողոցին վրայ կայ քօօփէրաթիվ խանութ մը, ուր կը ծախուին իւղ, պանիր, շաքար, օճառ, միս, եւլն.։

Խանութի պաշտօնեան Հայկ կանուխէկէ մը կը վերցնէ մեծ քանակութեամբ լաւ տեսակ միս եւ կը պահէ սեղանին տակ, յետոյ իրենց միջեւ բաժնելու համար։ Միս ուզողին կը պատասխանէ «չկայ»։ Երբ ըսին թէ միս չկայ, առանց որ եւ է բան կասկածելու դուրս ելայ։ Տասը վայրկեան յետոյ, շաքար գնելու համար, վերադարձայ եւ ի՛նչ տեսնեմ. Խանութին պաշտօնեաները միսը սեղանին տակէն հաներ են ու կը բաժնեն։ Չէի կրնար կարծել որ մեր քօօփէրաթիւներու մէջ նման դէպքեր կը պատահին, աչքերուս չէի հաւատար, բայց «խօ՛», տեսնում եմ, միս կայ, եւ բաժանում են»։ Ու հարցուցի, որ եթէ մինչեւ հիմա միս չկար, այս միսը ուրկէ՞ ելաւ։ Պաշտօնեան, կաս-կարմիր եղած, ինծի ալ միս տուաւ եւ դարձայ տուն։»

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կը տեղեկանանք թէ Հայագիտական ընկերութեան փոխ-նախագահ Պ. Հէրօլտի եւ վարիչ փրօֆ. Յոզէֆ Մարքվարտի գիտամին վրայ Պոմնի Պրուսեղի յայտնի դերասանուհի Տիկին Սըկօն-Վէպէր ընդունած է անդամակցիլ Հայագիտական ընկերութեան դիւանին, խոստանալով իր պարապոյ ժամերը նուիրել յիշեալ ընկերութեան գործերուն։ Տիկին Սըկօն-Վէպէր հայասէր է եւ յաճախ իր մասնակցութիւնը բերած է հայկական հանդէսներու։

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՃԱՀԻՏ ԳԻՐՔ ԿԸ ԳՐԷ

Հիւսէյին ճահիտ պէյ Թուրք կրթական գործավարութեան հետ երեք առանձին համաձայնագիր կնքած է իր անտիպ գործերու տպագրութեան մասին։ Այս գործերէն մէկ մասը կը վերաբերի նախակրթարաններու, միջնակարգ վարժարանի կարգերու, մաս մըն ալ ուսուցման սիրական աշխատութիւններու։ Մինչեւ 1927ի վերջը բոլորը պիտի յանձնուին կրթ. իշխանութեանց։

ԵՐԲ ԱՆՈՆՔ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅԻՆ...

ԲԺ. Ն. ՌՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Անցեալ դեկտ. 15ին, փարիզի Հայ բժշկական միութիւնը սգահանդէս մը սարքեց ցոքթ. Նահապետ Ռուսինեանի մահուան յիսնամեակին առթիւ (1876 դեկտ. 1 — 1926 դեկտ. 1)։ Այս առթիւ, բժ. Վահրամ Թորգոմեան ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը կարդաց այդ մեծ դէմքի մասին, որ ուշագրաւ դեր կատարած է ոչ միայն իբրեւ գիտնական, այլ եւ իբրեւ եռանդուն եւ ինքնատիպ գործիչ՝ համբային կեանքի մէջ, իբրեւ մէկը ծրքահայ Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրներէն։ Ցոքթ. Թորգոմեան մեզ տրամադրած ըլլալով իր ուսումնասիրութիւնը, կը քաղենք հիմնական մասերը.— ԽՄԲ.

Ճանչցած չէի այս նշանաւոր Հայը, ո՛չ իսկ դէմքը տեսած, սակայն մեծ յարգանք ունէի անոր հանդէպ, որովհետեւ՝ անունը եւ գործերը շարունակ կը կարդայինք ազգային օրաթերթերու մէջ, եւ դրագիտութեան դասատուս՝ Խաչատուր Պուէտ Միսաքեանը, միշտ հիացումով կը խօսէր մեզի անոր վրայ։

1876 Դեկտեմբեր 1ի առաւօտը երբ փողոցներուն վրայ կարդացի այդ Հայուն մահը գուժող սեւեզր թուղթերը, դասերս զանց րրի եւ աճապարեցի Ս. Երրորդութիւն։

Այս օրուան պէս կը յիշեմ ականջիս վարժապետեան եպսկ.ի քաղցրալուր ձայնին յուզումնալից շեշտերը, գովասանք եւ դրուատիքի այն տարափը, որ կը յորդէր անոր պերճախօս շրթունքէն, պանծացնելու համար հանգուցեալին չքնաղ յատկութիւնները, բազմակողմանի ուսումնականութիւնը, դրական ու բժշկական տաղանդը, ազգին մատուցած անմոռանալի անձնուէր ծառայութիւնները, ու այդ առթիւ կը յիշատակէր՝ անոր եղական օրէնսդրութիւնը, Ազգային ժողովին համար գրի առած օրէնքները. եւ կը հռչակէր զայն՝ հայ ազգին իբրեւ նոր Սոլոնը ու կը փղձկէր գոչելով՝ «եւ անկաւ այր մեծ յիսրայէլ», այր մեծ ի Հայս. այդ ԱՅՐ ՄԵԾԸ, էր՝ ԲԺ. ՏՈՔԹ. ՆԱՀԱՊԵՏ ՌՈՒՍԻՆԵԱՆը։

Կը զիտէի՝ որ Ներսէսի սրտառուչ դամբանականը բոլոր յուզարկաւորները խոր տրտմութեամբ կը համակէր, եւ կը յիշեմ իսկ տեսնել Դր. Օտեանը՝ Ռուսինեանի մտերիմն ու գործակիցը, որ տխրամած կը կենար անկիւն մը, ինչպէս նաեւ Մինաս Չերազը, որ Օտեանէն քիչ հեռու, գլխիկոր եւ գունատ, հայրախօրոյս զաւակի մը պէս արցունք կը սրբէր, որովհետեւ Ռուսինեանի սիրականն էր, անոր հետ շատ անգամներ խորհրդակցած ըլլալով մեր աշխարհաբար լեզուին բարեփոխման համար։

.·.

Տոքթ. Նահապետ Ռուսինեան, զոր 1879ին Դր. Օտեան սքանչելի ներբողեանով մը անմահացուց, եւ 1892ին ալ Եր. Օտեան սիրուն կենսագրականով մը մեզ ներկայացուց, պարզ բժիշկ մը չէր. իր արուեստին մէջ խիստ ներհուն ըլլալով հանդերձ, էր եւ կարող գրագէտ, բանաստեղծ հմուտ լեզուագէտ եւ միանգամայն՝ սահդմադրող տրամաբանող միտք մը։

Ծնած էր Կեսարիոյ Էֆքէրէ գիւղը 1819 Սեպտեմբեր 23ին։ Ցեղադրեքի բժշկութեան համար ամենանշանաւոր տարի մըն էր այդ տարին։ Ռուսինեանի ծնունդէն ճիշդ 40 օր առաջ էր՝ 1819 Օգոստոս 15ին, որ Մեծն Լաէննէք բժիշկը իր հրաշալի գիւտը՝ ականջադրութիւնը կը ծանօթացնէր աշխարհին, տպագրութեան յանձնելով իր auscultation médiate անուն սքանչելի գիրքը, որ ամբողջ աշխարհի բժշկութիւնը յեղաշրջեց, յաւառաքիւ փառաց մը ըլլալով անոր։ Եւ ո՜վ կ'ըսէր այն ատեն՝ թէ նորածին Ռուսինեանը 30 տարի յետոյ Լաէննէքեան գիւտին եռանդուն աշակերտը եւ այդ գիւտին արհեստին մէջ տարածողներէն մէկը պիտի ըլլար։

Անոնցմէն, պարզ արհեստաւոր մըն էր Ռուսինեանի հայրը, որ սակայն՝ օժտուած ըլլալով բնածին ուշիմութեամբ մը, կը յաջողի, տակաւ, լաւ ու փայլուն գիրքի տիրանալ։ Կեսարիան Թողլով կ'անցնի Կ. Պոլիս՝ ուր ատէն մը հոս ու հոն ներկարարութեան արհեստով պարապելէ յետոյ, ինքզինքը կուտայ առուծախի, եւ ահա անզգալապէս կը դառնայ վաճառական. կ'ուղեւորէ եւրոպական խոշոր քաղաքները եւ քանի մը տարիէն բաւական դրամի տէր եղած, կը վերադառնայ հայրենիքը՝ Հոն կամուսնանայ, կ'ունենայ երեք աղջիկ եւ մէկ մանչ զաւակ, որ էր ապագայ բժիշկ Նահապետ։

Իր վաստակէն մաս մըն ալ բաժին կը հանէ հայ մանուկներու դաստիարակութեանը գործին. Էֆքէրէի մէջ կը հաստատէ նախակրթարան մը, որ մինչեւ վերջին տարիներս կը շարունակէր, կ'ըսէին։

Հօրենական այս դպրոցին մէջ է որ Նահապետ կը ստանայ իր նախնական կրթութիւնը. բայց հազիւ մէկ երկու տարի կ'անցնի, հայրը ընտանեօք կը փոխադրուի Կ. Պոլիս, ուր Նահապետ կը դրուի Սկիւտարի Ս. Կարապետ եկեղեցիին վարժարանը, որ Ճեմարանէն շա՛տ առաջ հաստատուած էր, եւ հոն կը յաճախէին բոլոր երեւելիներուն զաւակները, ինչպէս Օտեանի, Պալեանի, Սերվէրեանի, եւ ուրիշներու, եւ որոնց հետ պիտի կապուէր այդչափ կանուխէն։

Նահապետ տասը տարեկան էր, երբ կը մտնէ այդ վարժարանը ուր կ'ուսանի լաւապէս՝ մայրենի լեզու, գրաբարը եւ Ֆրանսերէնը, միայն թէ՝ շրջանաւարտ ըլլալու մօտ, դժբախտութիւնը կ'ունենայ իր ուսումնասէր հայրը կորսնցնելու։ Այս պատճառաւ՝ Ս. Կարապետէն հազիւ ելած, կը ստիպուի՝ արքունի կալուածներու տեսուչ Թուրք պաշտօնեայի մը քով թարգմանչութեան պաշտօն վարել, որպէս զի քիչ մը դրամ շահէր, իր մօրկանը ու քոյրերուն օգնական ըլլալու համար։

Այս պաշտօնը սակայն, տեւական չըլլար, որովհետեւ Ռուսինեան ուսման ջերմ փափաք ունէր, մանաւանդ կ'ուզէր բժշկութիւն սորվիլ։ Ուստի կը սկսի դիմումներ ընել, բարերար փնտռել եւ կը յաջողի՝ հովանաւորութիւն Օտեան, Պալեան և Սերվէրեան ընտանիքներու հայրերէն, եւ անոնց առատաձեռն օժանդակութեամբ անցնիլ Փարիզ։

.

1840ին է որ Նահապետ կը հասնի Փարիզ. Նախ կ'աշակերտի Sainte-Barbe համբաւաւոր քոլէճին, հոն կը նախապատրաստուի երեք տարիի չափ և 1844ին պաշտօնապէս կ'արձանագրուի Faculté de Médecineը, որ մէկ հատիկ հայ աշակերտ ունէր դեռ, Պալեան Ծարութիւնը։

Հոս միջանկեալ կերպով պարտաւոր եմ յիշելու, թէ Նահապետի մականունը նախապէս եղած է Պաղվանդեան, զոր ինքը փոխած է Ռուբինեան(Roupinian)ի բայց դպրոցին մէջ Ֆրանսերէն Roupinianին (p) տառը ինչպէս կ'ըլլայ երկու ss, ի տեղ առնելով՝ կը գրեն Roussinian, զոր կը ստիպուի պահել։

Հինգ եւ աւելի տարիներ ժրաջան աշխատութեամբ կը հետեւի Բժշկական Համալսարանի դասերուն, կ'աշակերտի ամէնէն մեծահամբաւ և հեղինակաւոր վարպետներուն։ Տոքթորայի բոլոր քննութիւնները կ'անցընէ փայլուն յաջողութեամբ, ու բժիշկ կը վկայուի՝ 1849 Նոյեմբեր 9ին, երեսուն տարիքը անցւ։ Այս առթիւ գրի կ'առնէ չահեկան thèse մը, որուն տիտղոսն էր Choix d'une Doctrine Médicale (բժշկական վարդապետութեան մը ընտրութիւնը)։ Իր այս աշխատութեանը մէջ՝ հին ժամանակներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող բժշկական զանազան վարդապետութիւնները մի առ մի թուելէ յետոյ, Ռուսինեան կուռ փաստերով կը յանդէր այն եզրակացութեան, թէ բժիշկ մը հիւանդին քով, պէտք չէ որ ախտանիշներով միայն զբաղի, այլ անոնցմէ առաջնորդուելով, ջանալու է գտնել հիւանդութեան աղբիւրը կամ ախտին բուն տեղը, էութիւնը, եւ ըստ այնմ կարգադրել, ուղղել դարմանը։

Ռուսինեանի տոքթորայի այս ճառը մեծապէս կը գնահատուի քննիչ յանձնախումբին կողմէ, թերթեր մեծ գովեստով կը գրեն անոր վրայ, եւ կրնամ ըսել թէ այսօր իսկ գնահատութեան արժանի է այն, քանի որ Ռուսինեանի պաշտպանած վարդապետութիւնը, որ էր՝ Մեծն Լաէննէքի քարոզածը, տակաւին արդի բժշկական բոլոր դպրոցներուն ընդունածն է։

Ռուսինեան իր ուսանողութեանը ամբողջ շրջանին, բժշկական արուեստին պարապելով հանդերձ, կը տոգորուէր նաեւ ջերմ ազգասիրութեամբ։ Կ'ուզէ որ ամէն ինչ հայ անունին բարձրացումին համար եղած ըլլար. ազգային վերածնութեան սուրբ գործին յաջողութեանը նուիրուած։ Իր կէտ նպատակին էր այս։ 1848ի ֆրանսական յեղափոխութիւնը, որուն ականատես եղած էր ինքը եւ զգացած անոր հրաշալի եւ օգտաւէտ արդիւնքը, — ընկերութեան տապալումը, ժողովուրդի ձայնին գերակշռութիւնը, իրաւունքի եւ պարտքի փոխադարձ ճանաչումը։

Իրեն հետ ունէր ընտիր հայ ընկերներ՝ համախոհ եւ գաղափարակից, Նիկողոս Պալեանը, Յովսէփ Շիշմանեանը, Յովսէփ Պէլլեանը, Յակոբ Արզումանը, Խաչատուր Պարտիզպանը, նաեւ Մուրատեան վարժարանին մէջ դասախօսող Միխիթարեան ազգասէր վարդապետները, եւ ուրիշ ուսումնականներ, որոնց հետ ձեռք ձեռքի, կը հիմնէր 1849ին «ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ» ընկերութիւնը, նպատակ ունենալով՝ «սատարել Հայաստանի յառաջադիմութեանը եւ ամէն կերպ կրթութեանը»։

Վսեմ նպատակ, որ սակայն շօշափելի արդիւնաւոր գործունէութիւն մը չ'ունենար, որովհետեւ ընկերութիւնը չէր ապրեր, իր անդամներուն՝ զլխաւորապէս Ռուսինեանի Փարիզէն մեկնելուն պատճառաւ։

Տոքթ. Ռուսինեան Արարատեան ընկերութեան ծնած ատենը, որոշած է եղեր վերջնապէս մնալ ու ապրիլ Ֆրանսական ոստանին մէջ, եւ այս միտքով իսկ՝ բժիշկ ընդունելէն քիչ յետոյ, կ'ամուսնանայ Աղջաօլի Օրիորդի մը հետ, բայց իր ծերունի մօրկանը թախանձանքին չդիմանալով, կը ստիպուի երթալ Կ. Պոլիս։

Այսպէս՝ Արարատեան ընկերութիւնը կարճատեւ կեանք մը կ'ունենար, կը դադրէր բոլորովին, բայց նպատակը կը մնար վառ եւ կենդանի։ Ու մէկ ընկերի սրտին մէջ չէր մարեր այն եւ նշանակուած էր՝ որ ուռճանար, բեղմնաւորէր տարբեր կերպով, եւ ըլլար ապա՝ մայր «Ազգային Սահմանադրութեան»։

ՏՈՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ Գ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԿԱՐՕՏ

Ֆուրիկիս

Դուն կապոյտ հագո՛ւէ,
Կա՛մ շողեր վարդէ,
Երազիս եկո՛ւր
Ու սուր խնծ համբոյր։

Դուն սոխակ դարձի՛ր.
Անցիր ծով, երկիր.
Գուրակըս եկո՛ւր,
Քնարիս ձայն տուր։

Դուն արեւ եղի՛ր
Ճառագայթ մը դի՛ր
Ոսկի վարսերուս
Ակիքին մնդուս։

ՆԱՁԵՆԻ ՏԷՐ-ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ՀԱՒԱՏՔԻՆ ՀՐԱՇՔԸ

Ո՜վ ըսաւ որ դուն մեռած ես, Հաւատքի ընկեր...։

Դէպի աշարեկ ու վայրենաւուրք հորիզոններու ցնորական թափօրը քու կարմիր տանկդ անվախճան կենդանութեամբ կը լեցնէ վերջալոյսը որ աշխարհը կը պերճէ յուսահատ երջանկութեամբ, անծանօթ այս իրիկուան մէջ, իր խաւարներովն ասեղահեւ ու քու հզօր ու ըմբոստ յիշատակդ կը շփոթէ ամէնքը, ոգիները եւ մեռելները։

Ո՜վ ըսաւ որ դուն մեռած ես, Հաւատքի ընկեր...։

Իրիկուան անմատոյց սուրբերին ժէնին, ու յարկու նպարտութեամբ, սիրտերը գալարուած տենչալի նոր տենդերով, երեկուան աքսորական գինակիրները վերադարձած են գրաւելու համար քու Մահուան ապրող ու խուզիչ ճշմարտութիւնը։

Վերջալոյսը կը պերճէ անձառ շնորհով աշխարհը ու մենք, մեռնաւոր, կը սպասենք քեզի՝ մեր հոգիին փառքերովը սրբացած, կը սպասենք քու լոյսիդ օրէնքին։

Ո՜վ ըսաւ որ մեռած ես դուն, Հաւատքի ընկեր։

Մահուանդ անապատին մէջ իսկ, մեր ամէնուն հաւատքին համար, մենք կը սպասենք նախագգացուած հրաշքին, որովհետեւ Մահը անանկեալ արշալոյսներ ունի ու քու եթերեղէն պատկերդ կը վառէ դէպի մեր յուսահատութեան վերջին Արշալոյսը։ Նոյնիսկ եթէ տակաւին չէ՛ հնչած Սուրբ Գործին բացարձակ ժամը...։

Պատգամաբեր ժամանակներու սեմին վրայ, նոր ուժին չքնաղութեամբ ու անընկճելի վստահութեամբ, քու անպատում ներկայութեանդ պայծառ հրաշքը կ'երգէ մեր խենթեցած կամքերուն մէջ։

Աշխարհի այս միակ վայրկեանը անհուն գիտակցութեամբ ու յանդգնութեամբ լեցուն, կը յայտնէ մեր ապստամբ սիրտ։ Ընտարակո՜յս, դուն ունայն երազ մը չես աշխարհի նոր արշալոյսին մէջ, անապական սուրբութեամբ բարձրացած, դո՛ւն անտարակոյս այն արիւնոտ խեղճ՝ զաշունահար մարմինը չես, զոր, իրիկուն մը, մեր ուսերուն վրայ տարինք բանակայներու անպատ ատելութեանց առջեւէն, եղբայրական արիւնով կարմրած դանակներու կայծերովը։

Ո՜վ ըսաւ որ դուն մեռած ես, ընկեր...։ Ու մենք զարկինք մեր վրէժներուն մուրճերովը սարսափի ժամերը, ճշմարտութեան, ուժի ու ձայլ կամքի իրիկուն մը, ուրկէ կը բարձրանար հազար մեռելներու ու հազար դժոխքներու հոնդիւնը ու հրդեհուած հազար աչքերու կարմիր լոյսը Ոճիրին անկարո՛ղ կարողութեան դէմ...։

Ընկե՛ր, ո՜վ ըսաւ որ մեռած ես դուն...

Դո՛ւն, մեռած, եթէ մենք քու անարիւն ու երազի մը պէս խորտակուած մարմինէդ տեսանք պղնձէ արցունքներով ծանրաբեռն կեանքին յաղթական ծառին բարձրանալը, անձա՛ռ մեկնում արիւնին մէջ ու դէպի անմահ տիեզերական մարդկութիւնը առաքեալի, հերոսի եւ մարտիրոսի ժեստերով..

Այ՛, դարին ու իր կատաղութիւններուն դէմ ո՜վ ըսաւ որ դուն մինակդ կը քալես, ընկե՛ր, քու հրաշաձայն տաղփանքովդ աւելի բեղուն ու աւելի լուսաւոր մեր ապագան, եղերական իրիկուններու տաճարուածին մէջէն։

Ո՜վ մեր ընկերը, հի՞ն սիրելի ստեղծ, ո՜վ զաշունահար մարմին մեր ճշմարտութեամբ օծուած ու մեր զառն փառքին մէջ մեռած, դուն մինակդ չես քալեր, դուն յանդուգն ջահակիր, գաղափարներու փոթորիկ, օրէնսդիրներուն, աւետարաններուն, թագերուն, շղթաներուն դէմ,

Բոլո՛ր ազատութիւններուն համար,

Արեւելքէն արեւմուտք պայծառ խրատներ Ալբոլու,

Դուն գալարուած բուռնցքներուն մէջէն, ատելութիւններով ու վրէժներով անցեալին մէջէն փսեմ մարդկութեան՝ ընկե՛ր, կ'ապրի՛ս դուն։

Ու մարդիկ տեսան քու դաշունահար արիւնոտ մարմինդ մեր վայրի ուսերուն վրայ ու քու մարմինէդ է որ դրօշակ իր աշտոր հըպարտութեամբ շրեց ու սատուածային, խոշորուած աշխարհին նոր հոգին

Ո՜վ ըսաւ որ դուն մեռած ես, հա՛յ մարտիրոս,

Դո՛ւն, քու անմահ տարփանքիդ ու կամքիդ. մէջ կ'ապրիս բոլո՛ր, բոլո՛ր Ազատութիւններուն համար...։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Նոր Արաքս 1927
(Խուսլիա)

ՀԱՅ ՈՍԿԵՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Le Bulletin de l'Art ancien et moderneի մէջ (Յունուարի Թիւը) Ռէյմոն Պուլեէ կը գրէ Կ. Պոլսոյ հայ ոսկերչութեան մասին։ Նոյն Թիւին մէջ տպուած է պատկերը Ցիւղ Սարգիս Զէլէպիին, Սուլթանին ոսկերիչին, որ 1819ին գլխատուեցաւ։

«Զարգանկարչական թանգարանը արեւելեան արուեստի իր սրահներուն մէջ եկեղեցական պաշտօններու եւ պատկերներու ցուցադրելու համար հաւաքածոյ մը հայ ոսկերչութենէն, որ յայտնապէս կը կրէ ֆրանսական ազդեցութիւն։ Այդ հաւաքածոն, զոր կազմած է կ. Պոլսեցի Արմենակ պէյ Սագըզեան, կը բաղկանայ կտորներէ, որոնք պատրաստուած են 18րդ դարու վերջը եւ 19րդ դարու սկիզբը։ Այդ կտորները արեւելեան փոխակերպութիւններ են, որ կը պահեն Լուդովիկոս ԺԵ. եւ Լուդովիկոս ԺԶ. ոճերուն ինքնատպութիւնը։

Այս ոսկերչութիւնը յատուկ է, ոչ թէ սեղաններու՝ ինչպէս շինել սովորութիւն է Արեւմուտքի մէջ, այլ՝ կնոջական ցուցասիրութեան եւ զարդաքաղցութեան, «քէյֆ»ին, որ կը ներկայացնէ Արեւելքցիներու նուրբ պչրանքը եւ այն անգործական հաճոյքները, զորս անոնք կը պահանջէին գրգռիչներէն։ Հայելիներ, հարսանեկան սնտուկներ ծխախոտի եւ ափիոնի տուփեր, սկուտեղներ (զարֆ), խունկի անօթներ, ամենամեծ տեղ կը գրաւեն հոն։

Թէ՛ աշխատանքի, իրենց ճաշակովը, թէ արուեստագէտ իրենց ընդունակութիւններովը, Հայերը, ամէն ժամանակ, կը ներկայանան իբրեւ էական ազգակ մը Թուրքիոյ արուեստ արտադրութիւններուն մէջ։ 13րդ դարուն արդէն, Մարքօ Փոլօ կը գրէր թէ «Հայերը կը պատրաստէին աշխարհի ամէնէն նրբարուեստ, ամէնէն գեղեցիկ գորգերը, ինչպէս մետաքսեայ ստուիներ՝ բազմագոյն, բազմապեղ եւ բազմարուեստ։ Այն տեղը՝ զոր կը գրաւէին սեղծուքեան ցանցիկներուն իշխանութեան օրերուն, պահեցին նաեւ օսմանեան Թուրքերուն հպատակութեան այսպէս, շնորհիւ իրենց պումին Արեւմուտքի հետ, անոնք մեծ դեր մը խաղցին Թուրքիոյ մուծելու համար Թուրքի[...] 18րդ դարու կէսէն սկսեալ [...] սական ոճերը, մանաւանդ [...] գովիկոս ԺԵ.ի եւ Լուդովիկ[...] Այս ոճերը կիրարկեցին [...] նկարչական արուեստին [...] ճարտարապետութեան [...] այնքան յաջողութիւն [...] 18րդ դարուն վերջը, [...] թիւ մզկիթներու [...] (մեհրապ) ու ամպիոններ [...] պէր) կառուցուեցան Լուդ[...] ԺԵ.եան ճաշանչապեղ ոճով [...] հանկները անծանօթ այս [...] թեղէններուն գործերն են [...] ոսկերչական արհեստակ[...] մը, որ կը բաղկանայ [...] պէս հայ վարպետներէ [...] վարպետներն են, որ մինչեւ [...] սօր տակաւին կը պահեն [...] տակցական համերաշխութ[...] գլացած բա։

«ԱՍԱՐԸՄ - ՔԷՍԷՐԻ[...]»

Ինչպէս գրած էինք այդ[...] Անդրկովկասի գլխաւոր փո[...] վրացի սոսիալ-դեմոկրատ [...] ձակ զեկուցում մը կարդաց [...] Թիֆլիսի 7րդ խորհրդաժողո[...] մէջ, իրենց ներքին եւ արտ[...] քաղաքականութեան մասի[...] սաբոքրութեան համար [...] սակոյսին կը թարգմանենք [...] տաքին քաղաքականութեան [...] սը. —

Ցայտնի ձեռքով զեկ[...] ուող փաշիզմը, կ'աշխատի [...] պատել խորհրդային միութ[...] Լաթվիոյի յեղաշրջումը եւ [...] նոր նախորդող Լեհաստանի [...] դաշրջումը ի հարկէ հա[...] ներքին երեւոյթ չեն [...] յացներ՝ եւ հակախորհրդ[...] շրջապատը կ'երազէ [...] բոլոր անգամ աղդեցք այն [...] սին, որ շօշափել ուժով [...] կողերը։ Այդ նպատակին [...] մար անոնց շատ պէտք են [...] քին ապստամբութիւններ [...] ահա Մենշեւիկները, Մուսաւ[...] թականները, Իթթիհատական[...] րը եւ ուրիշներ նորէն կը [...] ւիրուին մութ նախասենեա[...] րու մէջ եւ այդտեղ պտրտ[...] նով կը լսուին պահանջ [...] լու բոլոր հակախորհրդայ[...] սակցութիւնները։

Եւ ահա հաստատուա[...] «Կովկասի Ազատութեան Մ[...] թիւնը», որ կը միացնէ [...] ւիկներու, Մուսաւաթակա[...] եւ Իթթիհատականներու [...] իշխաններու եւ այլն ոքեւ[...] ռաջնորդները։ Դաշնակցակա[...] առ այժմ չեն ընդունուիր [...] տութեան միութեան» մէջ [...] երեւոյթին, բէտ լ Ջա[...] խոսքով ըլլայ կը շարունակ[...] ւանել իրենց այն յուսալո[...] եացքը, թէ Հայը ընդհա[...] կարող է պէտք ըլլալ միայ[...] տորաձի համար։ Ակային [...] անհնարին չէ որ Դաշնակց[...] ներն ալ գտնուին միութեան [...] Եւ ահա այս բոլերն այդ [...] ցած լիտրներու սրբազան [...] բանն է.— «Եթէ փող [...] ապստամբութիւններ ալ կը[...] Ցանոնք հովանաւորողներ [...] տեն այդ տեսութեան [...] տութիւնը եւ այդ պատճառ[...] անոնք մ[...]ութիւն չեն [...] Մենք չենք [...] «վտանգեր», բայց մենք [...] խանատու ըլլալով [...] դիւանագիտական պետութեան [...] ջեւ, պարտաւոր ենք նախա[...] Ի հարկէ մենք հակայեղա[...] կաններու բոլոր փորձերը [...] տակենք, կը խորտակենք [...] եւրոպական «խաղաղասէր[...] վարձկաններուն միացեալ [...] գան միութիւնը։

Ներկայ բուլէու [...]

...ամիշվիլին, խօսրով բէկ, Սուլ-թանովը, բէսուլ Ջատէն եւ ու-րիշներ հրատարակած են «Պրո-մէթէ» անունը կրող ընդհանուր թերթը մը որուն գլխաւոր վեր-նագրին տակ գրուած է՝ «Կովկասի եւ Ուկրայնայի ժողովուրդներու ազգային պաշտպանութեան օր-գան». Նախագաստութիւնը՝ ... է։ Բայց այդ բանը կը նշանակէ թէ անոնք ձեռնարկած են «Պրոմեթէ»ն վաճառելու, եթէ փող ըլլայ, կ'ըլլան նաեւ ... պատմութիւններ — Փորմիւլի համեմատ պէտք է այդ հաշիւի առնել եւ խորտակել հակայեղա-փոխութիւնը։ Բանուորական դա-սակարգը կը պահանջէ աւելի ... պայքար մը հակայեղա-փոխութեան ելոյթներու դէմ, ... կը սխի դուրս սողալ իր որ ... ին եւ կը մեկնէ իր արիւնալի ... ածութերը դէպի այն ազգային հաշտութիւնը եւ այն տնտեսա-կան նուաճումները, որ մենք ձեռք ... բերած այստեղ, որտեղ դեռ ... քիչ առաջ արիւնալի խնջոյք ... կատարեին Կովկասի չար հան-ճարները։

Ի հարկէ մենք չենք կարող ... անդատանալ, քնանալ դափնինե-րու վրայ այն աւիթով, որ մենք ... ինք ազգային հաշտութիւն եւ ... ալի յաջողութիւն մեր հան-րապետութիւններուն տնտեսական վերածնութեան գործին մէջ ... մենք պէտք է կոմունիստի եւ ... արհեստական յեղափոխութեան ... պատուէր համարենք ... որ պէտք չէ մոռնալ երբեք, ... այն խոկ բոպէ մը, թէ մենք կը ... ունինք դեռ եւս մեր դժուար ... անապարհին սկիզբը, թէ մենք ... ացած ենք մեծ դժուարու-թիւններու, յեղափոխական գրո-... տապալած ենք մեր թշնա-միները, սակայն դեռ եւս բոլո-... չեն ոչնչացուած տնտեսա-կան յեղափոխութեան այն բոլոր ... րմատները, որոնք ի հարկէ դեռ ... անանց կուտան քաղաքական ... յետադիմութեան։

Բայց յետադիմութիւնը, որ ... կ'աշխատի օգտագործել խորհր-դայնակարգէն վնասուած խաւերու ... դժգոհութիւնը եւ կատարել դա-սակարգ. ուժերու վերադասաւո-րումը մեր հանրապետութիւննե-րուն մէջ, այդ յետադիմութիւնը ... երէն բաւականաչափ հիւծուած ... եւ այլեւս չի կրնար մտածել ... պայքարել մեր դէմ անմիջապէս ... քաղաքացիական պատերազմի ... կարգով ու խլել մեր ձեռքէն իշ-խանութիւնը։ Բայց եւ այնպէս, ... հարկէ, մենք, մեր կուսակցու-թիւնը, խորհրդային իշխանու-թիւնը, արհեստ. միութիւնները, ամբողջ խորհրդային հասարակու-թիւնը պէտք է միշտ սպառազին-ուած մնանք։ Սպառազինուած պէտք է մնան ի հարկէ, նաեւ մեր բանակը եւ պետական քաղաքա-կան վարչութիւնը։

Պէ՞տք է արդեօք ժողեւ ուշնել պայքարը, ի հարկէ։ Բայց ի՞նչ մեթոտներով։ Ես այն կարծիքն ունիմ որ այդ հարցին մէջ մենք այս բոպէի յաղթող կը հանդիսա-նանք, եթէ փառաւոր կերպով անցնինք նախընտրական պայ-քարը։ Այդ մեզի համար յաջող ընտրական պայքարը մեր հակա-ռակորդներու քաղաքական անզօ-րութեան հերթական ցոյցը կը դառնայ։ Ուժեղացնենք որակով նաեւ տնտեսական աշխատանքը, գրաւելով աւելի խորապէս զան-գուածները։ Եթէ աշխարհիս երե-սին որեւէ մէկուն կը պատկանի ձնշումներ գործելու իրաւունքը, խօսք չկայ, որ այդ պէտք է պատկանի յանուրագիւղացիական իշխանութեան, որ աշխատողի իրա-ւակարգը կը պաշտպանէ կեղեքիչ-ներու յետադիմութեան դէմ։

Այդ իրաւունքը մենք կ'օգ-տագործենք անգամ մըն ալ, եթէ ստիպուած ըլլանք կատարելու այդ։ Մենք չենք մոռցած ոչ խիղճ եւ ոչ ալ կարտելը. իսկ առ այժմ պէտք է մենք աշխատինք։

ԿԸ ՀԱՐՑՆԵՆ ՈՒ ԿԸ ԶԱՐՄԱՆԱՆ

Ամբողջ Անդրկովկասի մէջ ձեռնարկուած է խորհուրդներու նոր ընտրութեանց։ Ընտրական ցանկեր պատրաստուած են, եւ թեկնածուները ընտրական պայ-քարի մէջ են արդէն։ Շամախի գաւառային ներկայացուցիչին գիւղական ժողով. գիւղացիները 200 հարցեր կուտան, որոնք շատ ուշագրաւ են։ Ահա հարցեր այդ 200էն.

— Ինչո՞ւ շատ ուշ կը նային դատական գործերուն. դատա-րանը քանի՛ ամիս իրաւունք ունի գործը առանց քննութեան ձգելու։

— Խորհրդային գործիչը գիւ-ղացիի մը համար կը բանտար-կեն, յետոյ ազատ կ'արձակեն եւ աւելի բարձր պաշտօն կուտան։

— Գիւղ եկող գործիչներէն ոմանք իրենց ձիին համար չենք կը պահանջեն իսկ իրենց համար փիլաւ. եւ կը հայհոյեն մեզի՝ ցարական չինովնիկներու նման։

—Երբ մնալ տուրք կը գանձեն ու կը բռնաբերեն, անհնարական կը թողուն։

— Դուք կրճատումներ կ'ը-նէք, կը վախնաք տասը մանէթ ծախսել, մինչդեռ աւագակները միլիոն հարիւր հազարներ կը վերցնեն։

— Դուք իրր թէ կը կռուիք գիւղացիներուն դէմ, մինչդեռ յայտնի է որ, հողաբաշխութեան լիազօրները անմաքուր են։

Հողատէր գիւղացիները միշտ խորհուրդներու ընտրու-թեան մէջ կը յաղթին, շնորհիւ բարեկամութիւններու։

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, կը հարցնեն գիւղացիները։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՀՐԴԵՀԸ

ԹԱՒՐԻԶ, 20 Յուն.

Էջմիածնէն հասած մասնաւոր նամակէ մը կը քաղեմ հետեւ-եալ տեղեկութիւնները Էջմիած-նի մէջ պատահած մեծ հրդեհի մասին, որ ծագած է Յունուարի սկիզբները։

Վեհարանի ծխնելոյզներէն մէկը բռնկելով, ծաւալած է գի-շերուան սաստիկ հովէն։

Հակառակ ձեւք առնուած մի-ջոցներուն, հրդեհը կը տարած-ուի եւ կը սպառնայ հրոյ ճարակ դարձնել նաեւ վեհարանի ծաղ-կեայ դամիլիճը,) ուր դրուած է հայրապետական գահը։ Երբ կը-րակը կը մօտենայ «Ծաղկեայ Դահլիճ»ի ըՙ դռնարան սրահին իսկոյն կը հեռագրուի Երեւան, կառավարութեան, խնդրելով որ հրշէջներու խումբը Էջմիածին հասնի։

Երեւանէն ինքնաշարժով կը հասնին պետական հրշէջները, որոնց կ'ընկերանան վանքի ծա-ռայողները, ժողովուրդը եւ այս բոլոր միացեալ ուժերը կը յաջո-ղին մարել հրդեհը։

Նամակագիրը կը շեշտէ, որ եթէ հրշէջներու խումբը չհաս-նէր, ամբողջ վեհարանը իր յա-րակից շէնքերով մոխրակոյտի պիտի վերածուէր։

Հրդեհի յաջորդ օրն իսկ, վանքի վարչութիւնը կը ձեռ-նարկէ այրուած շէնքերու նորո-գութեան։ Բազմաթիւ բանուորներ աշխատելով կը յաջողին 10 օր-ուան մէջ նորոգել վեհարանի վնասուած մասերը։

Վնասը քանի մը հազար րուբ-լիի կը հասնի, ինչ որ շօշափե-լի գումար մըն է Էջմիածնի հա-մար, տնտեսական ներկայ ծանր օրերու մէջ։

Լուրեր կը շրջին, թէ խորհր-դային կառավարութի՛նը, համա-ձայնած է, որ Էջմիածնի միա-բանութիւնը վերաբանայ Գէորգ-եան Ճեմարանը, որ մօտ տասը տարի փակուած մնաց, պատե-րազմի եւ վերահաս աղէտներու պատճառով.

ՄԱՍԻՍ

Մոդկեայ Դահլիճը չ[իկ]ն տուած է Ջուղայեցի ցակոր կա-թողիկոսը։ Իւղաներկ մանրանը-կարներով եւ ծաղիկներով զար-դարուած այս դահլիճը գեղար-ուեստական եւ պատմական ար-ժէքաւոր յիշատակարան մըն է, որուն կորուստը յիրաւի շատ ցաւալի պիտի ըլլար։

Հայկական եւ պարսկական մանրանկարչութեան մէկ գլուխ գործոցը կրնանք համարել Էջմի-ածնի «Ծաղկեայ Դահլիճ»ը։ Մ.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

74. – ՎՕ-ԱՆ-ՎԻԼԷՆ

Այստեղ կը գտնուի S. A. S. E. գործարանը, ուր կ'աշխատին մօտաւորապէս 4000 գործաւոր-ներ։ Կան մօտ 150 հայ բան-ւորներ եւ բանւորուհիներ։ Գոր-ծերուն ընթացքը նոյնն է, միայն գործազրկութենէն սպառնալով, գործաւորները կը նեղեն արդէն-գի աւելի գործ արտադրեն։ Գը-տնել սխալ մը կամ արտոնչ մը բաւական է որ քանի մը օր-ուան տուգանք սահմանեն եւ կամ պարգեւներ զեղչեն։ Խեղճ բանւորութիւնը գլուխ կը ծռէ, որպէսզի աւելի հացի կարօտ չմնայ։ Բայց մինչեւ ե՞րբ այս-պէս օտար հորիզոններու տակ 30—40 տարեկան մարդիկ պի-տի տառապին հրամանի տակ։

Գաղութիս վրայ աւելցան եր-կու ընտանիք եւս, Էնկիւրիցի հայ կաթոլիկներ, որոնք վեր-ջերս պայմանագրով եկած են Պուլկարէն (Պուլկարիա)։ Բազ-մանդամ են եւ ունին պզտիկներ որոնք հայերէն չեն գիտեր։ Չկայ հայկական որ եւ է կազ-մակերպութիւն։ Ամէն մարդ իր հոգերով ծանրաբեռնուած քաշ-ուած է անկիւն մը։

Բայց ափսո՛ս...

Գաղութը կը բաղկանայ ընդ-հանրապէս Զաթցիներէ եւ քա-նի մը ընտանիք ալ Իզմիրի շրջանէն։ Քանի մը պզտիկներ ալ կը յաճախեն գործարանին դպրոցը, եւ արդէն օտարացեր են ու միշտ ֆրանսերէն կը թո-թովեն՝ տան մէջ թէ դուրսը։

Մինչեւ հիմա ո եւ է գործա-ւոր արձակուած չէ, ընդհակա-ռակը քանի մը հայեր առած են, երբեմն կ'ըն գործաւորներ կ'ըն-դունուին, բայց ոչ յաճախակի։ Ոչ օրավարձ զեղչուած է, ոչ ալ աշխատանքի ժամ. կիները օ-րական կ'աշխատին 9 ժամ, իսկ այրերը 8—10։ Ցակաւին պզտիկ յաւելումներ կ'ըլլան ինքնաբե-րաբար։ Գոնէ այս տեսակէտով գաղութը հանգիստ է։

Հայ գործաւոր մը զործէ հա-նեցին, որովհետեւ ինքնութեան թուղթին մէջ նպարավաճառ գրուած էր, թէեւ կ'աշխատէր 8 ամիսէ ի վեր։

Գաղութը անհամբեր է հայ-րենիք երթալու, բայց ե՞րբ վերջ պիտի գտնեն հայրենիքի ինք-նակոչ կուսակցականները, ... որպէսզի ամէն հայ կարենայ իր ուզած ժա-մուն սահմանէն ներս մտնել ծծելու հայրենիքի մաքուր օդը...

Մինաս Գալթագճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Կրօնաւորի մը ըմբոստու-թիւնը.— Աբբայ Բեթղէհէմ, կը թուի թէ աստուածաշնչական անուն մը ունենալուն պատճա-ռաւ, ներշնչումը ունեցած է փճացնել անբարոյութիւնը աշ-խարհիս երեսէն։ Մանաւանդ Փարիզի կեանքէն։ Եւ այս սրբա-զունչ կրօնաւորը կ'ապրէր... Փարիզի մէջ։ Ան հերոսն է այն զանգատներուն, զորս կը ներ-կայացնեն լրագրավաճառները ըսելով թէ կրօնաւորը կը յա-փշտակէ եւ կը պատռէ բոլոր ծախու թերթերն ու հանդէս-ները, որոնց մէջ կինը կը փռէ իր գեղեցկութիւնը։ Ի՞նչ յան-ցանք ունին թերթերը, որ Փա-րիզի կեանքը պարզապէս կը լուսանկարեն։ Լրագրավաճառ-ները չպիտի բողոքէին, եթէ կրօնաւորը դրամովը գնէր եւ յետոյ պատռէր հանդէսները։ Անցեալ օր դարձեալ լրագրա-վաճառի մը կրպակէն քաշեց այն բոլոր հանդէսները, որոնց կողքը ծածկուած է գեղուհինե-րու միսով։ Ու պատռե՛ց, պատ-ռե՛ց, իրարու եռալէ, մինչեւ որ ոստիկան մը եկաւ եւ ձերբա-կալեց։ Աբբան կը յայտարարէ թէ սրտնկալական հանդէսնե-րու հանդէպ հետապնդումները լրիւ չեն կատարուիր, եւ ինք իր գործքով կ'ուզէ ուշադրու-թիւն հրաւիրել այս հարցին վրայ։

Այս վերջերս անգամն է որ Աբբան կը ձերբակալուի նոյն պատճառէն համար։

Մարդու մը գլուխը սղոցին տակ.— Վիլ[լ]ըր բոյար[ի]ն հիւսի-սային Ֆրանսա) սղոցագործա-րանին մէջ անօրինակ եւ սար-սափելի արկած մը պատահած է հետեւեալ պարագաներու տակ։ Երբ գործաւորները հաստկեկ գերան մը գնելով ելեկտրական սղոցին բերանը, շերտ շերտ կը կտրէին, գինով մարդ մը ինկաւ վրան. սղոցը հորիզոնական կեր-պով կը բանէր, իսկ մարդուն գլուխը ուղղահայեաց դիրքով մը ինկած էր։ Մինչեւ որ ելեկ-տրական հոսանքը կտրեցին, սղոցը գերանի պէս կտրած էր գլուխը։ Գործաւորները, սարսա-փահար, վազեցին կանչել տեղ-ւոյն իշխանութիւնը։

Գող մը որ խիղճ ունի.— Անց-եալ օր Ֆրանսացի ծերուկ մը կը վերադառնար իր գիւղը, որ կը գտնուի Վէրսայլի մօտ։ Ճամբան կը հանդիպի անծանօթի մը, որ դանակը քաշած — դրա՛մ — կը պահանջէ։ Ծերուկը կ'ըսէ թէ դրպանը դրամ չունի, եւ հաս-տատելու համար, գրպաններուն աստառը դուրս կը կախէ։ Այն ատեն գողը կը յափշտակէ փող-կապին ոսկի գնդասեղը եւ կ'ա-ներեւութանայ։ Քիչ յետոյ խիղճի խայթէ, տառապելով կը ներկա-յանայ ոստիկանի մը եւ կ'ըսէ.

— Ձերբակալեցէք զիս, գըն-դասեղ մը գողցայ։

Ոստիկանը կը ձերբակալէ, կողը, որ գողութեան կոչում չու-նէր։

Կամ կը սիրես կամ կը սպան-նեմ.— Ֆրանսայի ներքին գա-ւառներէն Հաւթրրի-ան-Աէլտոնի ագարակներէն մէկուն ծառան, որ դեռ ամուսնալուծման դատ մը ունէր, դրացի ագարակէ մը աղջիկ ուզելու կ'երթայ։ Ուզածն ալ իրեն նման ագարակի մը ծա-ռայող մըն էր, որ կը մերժէ ա-ռաջարկը երբ կ'իմանայ թէ փե-սացուն զաւակի կը պահէ իր ա-մուսնացած ըլլալը։ Անցեալ օր կ'երթայ կը գտնէ աղջիկը եւ երեք գնդակով կը սպաննէ զայն ու յետոյ ինք ալ անձնասպան կ'ըլլայ։

Դինովին կինը.— Ֆրանսայի երկար անունով մէկ քաղաքէն, բանուոր մը, որ երկրագործական գործիքներ կը շինէր, շարունակ կը խմէ՛ր, եւ թրջած բամպակի պէս իրիկունը տուն կ'իյնար, ամէն կողմ կ'աղտոտէր։ Գիշեր մըն ալ դանակը վերցուց եւ սպառնաց կնոջը։ Կինը փախաւ խոհանոց, թրջած բամպակն ալ հետեւէն։ Այն ատեն կինը, սար-սափած, ինքնապաշտպանու-թեան բնազդով մը, դարակէն քաշեց ատրճանակ մը եւ պար-պեց էրկանը դէմ, հինգ անգամ։ Էրիկը սիւնի պէս գետին ինկաւ։ Կինը ձերբակալուած է։

Եկեղեցի մը փլաւ.— Լոնտոն, Էթըլըէտ փողոցը. մատուռի մը մէջ հացի. թէ արարողութիւնը ... էր, երբ յանկարծ ձեղունը սկսաւ ճարճատել։ Խու-ճապ մը ծագեցաւ մասնաւորա-բար մանուկներուն մէջ։ Եկեղե-ցիին զանձապահը յաջողեցաւ սակայն կառավարել բազմու-թիւնը, որ պաղարինութեամբ դուրս ելաւ։ Ձեղունէն, 40 ոտք բարձրութենէ մը կը թափէին արդէն 20—40 քիլօնոց քարեր, գունդ գունդ չոր շաղախներ։ 15 ոտաք վիրաւորուեցան, 3ը ծան-րապէս։ Լուսարարուհիին սրուն-քին վրայ եւս ինկաւ քար մը, եւ ոտքը կոտրելէ յետոյ երկու-մատ ծակեց նաեւ կաղնեփայտէ նստարանը։

Այս մատուռը 106 տարեկան էր։ 3 տարիէ ի վեր մասնաւոր գներաններ դրուած էին ամրա-ցնելու համար։ Եւ այդ օրէն ի վեր արգիլուած էր վերնա-տունը ելլել։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այսօր՝ Կիրակի 6 Փետրուար Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. Amicaleի Ա. խումբին դէմ։ Ժամա-դրավայր sortie métro Bastille ժամը ճիշտ 1ին։ Ա. խումբի խա-ղացողներէն կը խնդրուի ան-պայման ներկայ ըլլալ ճիշտ ժա-մուն.

ՅՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ ԿՈՏԻՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԲԱՆՈՒՈՐԸ

(ԷՄԻԼ ԶՈԼԱ)

(ԷՄԻԼ ԶՈԼԱ)

Էմմանէլ չյուսահատեցաւ ու այն առաջարկը ըրաւ ուրիշ հո-ւատէրերու։ Անոնք գինքը վռն-տեցին։ Այն ժամանակ Էմմանէլ ... բարկացաւ։ Ագարակատէ-րի մը ամբողջ գինին ջուրի, հա-ւերը փուշի եւ հողը աւազի փո-խեց։ Ուրիշ շուայտի մը աչքերը ... Երրորդ մը հաշմանդամ ... Չորրորդ մըն ալ այդ օրե-րուն մեռաւ։ Էմմանէլ գնաց մե-ռնողը ողջնցուց ու ըսաւ — «Ապրէ՛ ... տառապէ մորթութեամբ» ... ինկաւ շրջակայ հողե-րուն մէջ։

Էմմանէլ անյայտացաւ եր-կար ժամանակ։

Սիգոննա կը հիւծէր արագ արագ։

* * *

Ժամանակ մը վերջ երեւցաւ Էմմանէլ։ Անիկա հոգւով մարմնով յեղափոխուած էր։ Իր մօրքին մէջ ինկած էին նոր սերմեր եւ իր ճա-կատին վրայ ու աչքերուն քովերը նշմարելի էին նուրբ ակօսներ։ Թո-ղած էր փափկիկ մօրուք մը։ Իր հոգիին մէջ գոգ գոգ շուշաններ լեցուած էին եւ անոնց մէջ կազ-մուած էին թռչնոյ բոյներ։ Ցաւ-ւից մը իր հոգիին մէջ տիւ եւ գիշեր կը ձայնէր ու թրթռում-ներով կը լեցուէր ամէն շրջանակ։ Իր ուսերուն վրայ երկու փոքր աձեր նստած ու իր գլխուն վրայ ադաւնի մը թառած կը կարծուէր։ Իր հոգիէն ու մարմինէն կուգար ձիթենիի բոյր։ Սիգոննա իր հի-ւանդի մահիճին մէջ ունեցաւ մեծ ուրախութիւն երբ տեսաւ Էմմա-նուէլը իր գլխուն վերեւ։ Էմմանէլ հեռացուց հիւանդին քովէն բոլոր բժիշկները, բարեկամները եւ ծա-ռաները։ Ինք ամբողջ գիշեր մը լուսցուց անոր քով։ Գտաւ Սիգոն-նան հոգեփոխուած։ Անոր աչքերը երազացած էին եւ հիւծումի մատ-ները հպած անոր դէմքին։

Գիշերը Սիգոննա տխուր լու-րեր տուաւ Էմմանէլին։ Անիկա պատմեց թէ իր բաժնած հողե-րուն վրայ ապրող ագարակներ գոգանցած են եւ կը կեղեքեն ուրիշ թշուառներ եւ կը պահեն գերիներ։ Պատմեց թէ անոնք Էմ-մանէլի անունով ծիլիներ կը գոր-ծեն եւ ամէն տեղ ու ամէն ատեն արիւն ու գինի կը խմեն։ Անիկա պատմեց թէ շատ կուիներ տեղի ունեցած իր բացակայութեան ժա-մանակ։ Երէկուան թշուառները յարձակեցան մեծատուններու վը-րայ, կողոպտեցին անոնց ինչքը եւ յետոյ յարձակեցան իրարու վը-րայ։ Անիկա պատմեց լալով թէ պոռնկութիւնը, շուայտութիւնը եւ աննախընթաց թշուառութիւնը կ'այրեն այդ նոր ոստանիկը։ Ըսաւ թէ ան Սոդոմ մըն է ու աւելցուց.

— Սիրով, Էմմանէլ, միայն սիրով կարելի է քիչ մը բարեփո-խութիւն յուսալ։ Ոչ, վրէժ ասկէ տարբեր պտուղ չունին տալիք։

— Այո՛, Սիգոննա, հաստա-տեց Էմմանէլ, սիրով միայն... Այո, Սիգոննա, սէ՛րը

* * *

Հետեւեալ օր համբաւ ելած էր թէ դեւը — Էմմանէլ — եկած է դարձեալ։

Բոլոր այն հողատէրերը որոնք պատժուած էին Էմմանէլէն, իրենց ամբողջ ազգականներով ու ծա-ռաներով եկած էին վրէժ լուծելու սպաննելու։ Եկողներուն մէջ նոյն իսկ մարդիկ որոնք նպաստաւոր-ուած էին Էմմանէլի շնորհիւ։

Անոնք յարձակեցան Սիգոն-նայի տանէն ներս ու մտան հի-ւանդին սենեակը։ Ընտեղ էին Սի-գոննա ու Էմմանէլ։ Սիգոննա բնաւ վախ չզգաց, այնքան հան-դարտ էր։ Ո՛չ ոք պիտի կրնար խը-ռովել իր հանդարտութիւնը բացի Էմմանէլէն։ Ամբոխը պիտի յար-ձակէր երկուքին ալ վրայ, երբ մէկը պոռաց

— Զգուշացէ՛ք, դեւ է ան։ Առանց սուրի կրնայ մարդ մեռ-ցնել։

Ամբոխը կանգ առաւ։

Էմմանէլ կրակուած աչքերով կը նայէր անոնց։ Սիգոննա խօսե-ցաւ.

— Ներէ անոնց, Էմմանէլ, քանզի անոնք չեն գիտեր թէ ինչ կ'ընեն։ Եթէ նոյնիսկ զիս սպան-նեն, նոյնիսկ քեզ սպաննեն, նե-րէ՛... Չենգիտեր թէ ինչ կ'ընեն...։

Էմմանէլ շփոթուած էր ու ա-նիմաստօրէն գրկեց Սիգոննան ու ամբոխը ձեղքելով վար իջաւ ու ելաւ փողոց։

Ամբոխը հետեւեցաւ անոնց։ Ձայն մը լուեցաւ դարձեալ։

— Վա՜տ էք ամէնքդ ալ, որ չէք համարձակիր մէկ մարդու եւ մէկ կնկան գործը մաքրել։

Ամբոխը վրէժ ու վախ ունէր միանգամայն։

Էմմանէլ խօսեցաւ՝ միշտ գր-կած Սիգոննան։

— Կը ներեմ ձեզի... Այո՛, եղկելիներ, կը ներեմ, եթէ նոյն-իսկ սպաննէք։

Դաշոյնները յանկարծուստ քաշուեցան ու ամէն կողմէ վազե-ցին Էմմանէլին եւ Սիգոննային վրայ բացագանչելով.

— Դե՛ւ, սատանա՛յ, հրէ՛շ... մեռի՛ր մա՛հ պոռնիկին։

Էմմանէլ կրցաւ իր սարսա-փելի աչքերով ետ մղել ամբոխը։ Այս անգամ սկսաւ կարկուտի նը-ման քար տեղալ Էմմանէլի եւ Սիգոննայի վրայ։ Երկուքն ալ եղած էին արիւնլուայ։ Էմմանէլ կ'արտասուէր երկինք նայելով, մինչ Սիգոննա կը մրմնջէր.

Թարգմ. ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

անգործ բանուորներու. այս վիճակը առժամեայ է։ Նախ պէտք է կարգադրենք որ կարելի եղածին չափ քիչ օտար բանուոր մտնէ Փարիզ, բացի հողագործական ճիւղին համար, ուր բաւականաչափ ֆրանսացի աշխատաւորներ չունինք։ Խնդրեցինք օտար կառավարութիւններէն, որ տարհամոզեն իրենց քաղաքացիները Ֆրանսա գալէ։ Բայց ասիկա բաւական չէ։ Պէտք է իրենց հայրենիքը դարձնել կարգ մը օտարականներ։

Վարչապետը գարմանք յայտնեց թէ համայնավարները պետութենէն կը պահանջեն գործազուրկներուն տալ անոնց օրավարձէն աւելի նպաստ։ Եթէ տագնապը երկարի եւ բանուորները թշուառութեան մէջ իյնան, կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, բայց առայժմ վտանգաւոր կը նկատէ նպաստը աւելցնել։ (Համայնավարները կ՛աղմկեն)։

Եթէ գիս ստիպէք, գոչեց վարչապետը, պիտի կարդամ համայնավար կուսակցութեան թուղթերը. խորհրդարանը պիտի դատէ, ու պիտի տեսնենք թէ ձեզ հետաքրքրողը գործազուրկներո՞ւ շահն է թէ ձեր կուսակցութեան։

Վերջացնելէ առաջ, Փուանքարէ զանգատեցաւ որ երկրագործութիւնը երեսի վրայ ձգուած է, անհրաժեշտ հացահատիկները օտար երկիրներէ կը ներածուին, ու թելադրեց քաջալերել հողի մշակները։

Վիճաբանութեանց շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Ուրբաթ օրուան։

∴ Պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, այս շաբաթ 11,053 նպաստընկալներ եւս աւելցած են գործազուրկներու թիւին վրայ, ընդհանուր թիւը բարձրացնելով 56,275ի։ Դեկտեմբերի սկիզբէն ի վեր նպաստընկալ գործազուրկները աճած են հետեւեալ կերպով.— 1926 Դեկտ. 8ին՝ 1396 հոգի. 23ին՝ 6703. 1927 Յունուար 6ին՝ 17,178. 22ին՝ 45,222. Փետրուար 3ին՝ 56,275։ Անցեալ շաբաթ կարելի չէր եղած գոհացում տալ գործի համար դիմող 36,808 հոգիի, այս շաբաթ՝ 73,074 հոգիի։

1921ի տագնապէն վերջ կացութիւնը հետեւեալն էր. 1922 Յունուարին գործազուրկներու թիւն էր՝ 10,071. 1923ին՝ 2,674, 1924ին՝ 1227, 1925ին՝ 705, 1926ին՝ 547։

ԵԹԷ ԻՏԱԼԻԱ ԱՆԱՏՕԼՈՒՆ ԳՐԱՒԷ...

«Տէյլի էքսփրէս»ի թղթակից Գ. Աշմէտ Պարթլէթ Մուսոլինիի հետ իր վերջին տեսակցութեան առթիւ կը գրէ թէ Իտալիոյ վարչապետը երկրին ներքին փոխառութեանց խնդրով այնքան զբաղած է որ երկար ատեն չի կրնար խորհիլ իր դրացիներուն դէմ յարձակողականի մը վրայ։ Մուսոլինի յայտնեց թէ Ֆրանսայէն բան մը առնել չուզեր եւ երբեք Ֆրանսայի հետ չպիտի պատերազմի։ Սերպիոյ հետ ալ պատերազմելով մեծ բան մը չպիտի կրնայ շահիլ։ Ադրիականի եզերքները զօրք հանելէ վերջ՝ իտալ. նաւարաժնին ազդեցութիւնը ամէն պարագայի մէջ խիստ քիչ պիտի ըլլայ, եւ միւս կողմէ յայտնի է թէ՝ Սերպերը որքան կարեւոր տարր մըն են Պալքաններու մէջ։

Հետեւաբար միմիայն Թուրքիոյ հետ թշնամանալու կարելիութիւն կայ։ Անկարելի է նկատի չունենալ որ երբ Մուսոլինի դէպի Արեւելք տարածումի մը մասին խօսի՝ Իսկէնտէրունի եւ Իզմիրի միջեւ գտնուած եզերքներուն աչք տնկած չըլլայ։ Գուցէ Մուսոլինի՝ այն տեղերուն մէջ ուր երբեմն Յոյներ կը բնակէին եւ այժմ լքուած են, Իտալիոյ համար յարմար գետիններ կը գտնէ։

Թուրքիոյ ծովային կացութեան պատճառաւ, Իտալիա սկիզբները կրնայ աժանագին յաղթանակ մը ձեռք ձգել։ Նաւատորմին թնդանօթներուն պաշտպանութեան տակ, ցամաք զօրք կրնայ հանել, բայց միթէ՞ այս յաջողութիւնը բաւական է տեւական արդիւնք մը ապահովելու, որովհետեւ Իտալացիներուն ենթարկուելիք իրական դժուարութիւնները պիտի սկսին ճիշդ դէպի ներս արշաւանքի պահուն։ Գիտցողները երբեք չեն վարանիր յայտնելու թէ Թուրքերը Իտալացիներէն աւելի գերակշիռ պատերազմիկ ազգ մըն են։ Եթէ իտալ. բանակը ուզէ, առեւտրական արժէք մը ապահովելու բաւականաչափ շրջանակ մը եւ ընդարձակ եզերքներ ձեռք ձգել, 1922ին հելլէն բանակին կրած աղէտին պիտի ենթարկուի։ Եթէ Մուսոլինի բաւականանայ եզերքի մէկ քանի քաղաքներով, ատոնք ալ տնտեսական շատ քիչ արժէք պիտի ունենան եւ այդ քաղաքները շարունակ կէս պաշարուած վիճակի մէջ պիտի գտնուին։ Ահա այս ճշմարտութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ Իտալիա բան մը չպիտի շահի իր մերձաւոր դրացիներէն մէկուն հետ պատերազմի բռնուելով։

Թրքահպատակներ՝ օտար երկիրներու մէջ

Էնկիւրիի «Էնզարէ» թերթը կը գրէ թէ Թուրքիոյ հպատակութիւնը ընդունող Սուրիացիները հանուած են կառավարական պաշտօններէ։ Պետական պաշտօնատան մէջ ծառայող Թուրքերը իրենց օտարահպատակի հանգամանքով չպիտի կրնան շարունակել իրենց պաշտօնները եւ պիտի զրկուին հանգստեան թոշակի իրաւունքէն։ Կառավարութեան եւ այս յիշեալ պաշտօնեաներուն միջեւ պայմանագրութիւն մը կնքուած է որոշ ժամանակամիջոցի մը համար։

Միւս կողմէ, անգլիական հիւպատոսարանը բացարձակապէս արգիլած է Թուրքիոյ հպատակութիւնը ընդունող Սուրիացիներու Պաղեստին մուտքը։ Եթէ թրքական անցագիր ունեցող Սուրիացիները Պաղեստինի մէջ ձեռք անցուին, վեց ամիսէն մինչեւ մէկ տարի պիտի բանտարկուին։ Ասոր նպատակն է արգիլել թրքահպատակութիւնն ընդունող Սուրիացիներու պրոպագանդը Պաղեստինի մէջ։

∴ «Ադշամ» կը գրէ թէ Եգիպտոսի 12,000 թուրք հպատակները դժուար կացութեան մը մատնուած են, որովհետեւ եգիպտական կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կը պահանջէ որ թրքահպատակները երկրէն հեռանան կամ ընդունին եգիպտական հպատակութիւնը։

Թուրք դեսպան Մուհիտտին փաշա ծանուցագիր մը յանձնած է Գահիրէի կառավարութեան, պահանջելով որ օտարահպատակներուն մասին գոյութիւն ունեցող օրէնքներէն օգտուին նաեւ թրքահպատակները։

Հայր մը կը մորթէ երկու զաւակները

Էփէզնէի մէջ (Մաոնի նահանգ) երկաթուղիի պաշտօնեայ մը, Փինոն, Ուրբաթ օր իր կնոջը բացակայութենէն օգտուելով, մորթեց երկու զաւակները, 7 եւ 4 տարեկան։ Դիազննութիւնը հաստատեց թէ երկու երախաները սպաննուած են առանց տառապանքի, քնացած ատեն։ Ոճիրը գործելէ յետոյ, ճիւաղ հայրը կիրակնօրեայ զգեստները հագնելով փախած է. բայց փախչելէ առաջ, մաքրեր է ածելին եւ փոկը, որոնցմով մորթած էր երախաները, եւ պատուհաններու փեղկերն ալ բացեր է, որպէսզի դրացիները չկասկածին։ Միեւնոյն ատեն նամակ մը գրելով հօրը, կը յայտնէ թէ ոճիրը գործեց հասուն խորհրդածութենէ մը յետոյ։ «Սպաննեցի պաղարիւնութեամբ, եւ գործս լրացնելէ յետոյ այնպիսի սփոփանք մը զգացի ինչպէս բարի գործ մը կատարած ատեն»։

Ոճրագործը բարեխիղճ պաշտօնեայ մը ճանչցուած էր։ Ամէն կողմ հրաման ղրկուեցաւ անմիջապէս ձերբակալելու։

Սթալին ծանրապէս հիւանդ

Մոսկուայէն հասած լուրերու համաձայն, ռուս համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Սթալին ծանրապէս հիւանդ է։ Կ'ըսէ. կոմիտէի դիկտատորը կը տառապի ստամոքսի ուռեցքէ մը, եւ վիճակը վատթարացած է, բայց գաղտնի կը պահեն, իբրեւ թէ պետական գաղտնիք մը ըլլար։ Ներկայ պարագաներուն մէջ, մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս հիւանդութեան, թէ արտաքին եւ թէ ներքին քաղաքականութեան տեսակէտէն։

Նոյն լուրերուն համաձայն, ընդդիմադիրներուն դէմ հալածանքը սաստկացած է։ Սիմպերոքի նահանգին մէջ (այժմ Ուլիանովք Թրոցքիի խմբակէն 17 ընդդիմադիրներ բանտարկուած են։ Ասոնցմէ երեքը Չեկային կողմէ դատապարտուած են Թոպոլսքի մենարանին մէջ ճգնելու, իսկ միւսները աքսորուած են հեռաւոր վայրեր։ Ուրիշ կոմունիստ մը, Կապուստին, որ տեղէ տեղ փոխադրուած էր 1923–24ի գործադուլին ատեն, բանտարկուած է, իբրեւ ընդդիմադիր։

Վրաց. դեսպանատունը պիտի խուզարկուի

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ Յունիս 10ին վրացի ազգայնական մը սպաննեց ազգակից կոմունիստ մը, Վեշափելին։ Անցեալ օր դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ եւ տիկին Վեշափելիի փաստաբանը պահանջեց խուզարկել ոչ միայն մեղսակիցներուն բնակարանները, այլեւ վրացական պատուիրակութեան շէնքը, փաստաթուղթեր գտնելու համար։ Դատաւորը մերժեց վերջին առաջարկը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գայլամարտ» խումբի ժողովը այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել։ Ձեկուցում շրջանային կոմիտէի կողմէ։

Հ. Յ. Դ. «Աղբիւր Սերոբ» խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ 4 Passage St. Hippolyte. Métro Italie.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Պէլվիլ-Պոն-Դ'Ա... ... Դէորգ-Զաւրուշ խումբերու ժողովը, վաղը՝ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8ին նոյն սրահը, 131, Faubourg du Temple, Belleville. Օրակարգ՝ Զեկուցում Երջանային կոմիտէի կողմէ եւ ընտրութիւն նոր կոմիտէի։

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍ. Միութեան ընդհ. ժողովը, 8 Փետր. երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընդհ. ժողովը՝ երեքշաբթի Փետր. 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ 185 Rue Rabelais ժամը ճիշդ 8.30ին։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, 10 Փետր. Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլորիայի մէջ։ Յարդգողի 8 անդամները պիտի կարդան իրենց գրածներէն էջեր։ Մէջ ընդ մէջ արտասանութիւն եւ նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկին գրքին փրցուած էջեր 12.50 ֆրանք, Պէպէքա, զաւեշտ 10, Հրաշագործ Ֆաքիր Թահրա պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին խորհուրդները հայ պատանիներու 5, Վերջալոյսին տակ (Թատր. Կ. Մեհեանի 5, Անձկութեան ժամեր 2, Բարիզէթ 7.50, Երազահան 6, Ճշմարիտ. Թէմաչական Թուրքիոյ մէջ 5։

Ընկ. Փանջունի 10 ֆրանք, Թաղականին կնիկը 17.50, Միքէի սիրարկածը 5, Միջնորդ Տէր Պապան 17.50, Մատնիչը 7.50, Յեղափ. մակարոյծները 7.50, Զաքըր Ավրամ 6։

ՀԱՋՈՒԱԳԻՒՏ ԳԻՐՔԵՐ.— Երվանդաղէէն՝ Արտիստը 10, իսկ ֆրանսերէնը 5 ֆր., Ժող. Երկերի (3 հատ.) 65, Նաւասարդ հաւաքածոյ 25, Ժողովածու Թոփչեան 25, ինչպէս նաեւ բառարաններ վիպական գիրքեր։

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé:

Փարիզ եւ գաւառները փոխթի ծախք չառնուիր

Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ
5 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոն,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք ոսկի՝ 100	Mark	
Թրքական Ոսկ.	L. Tq.	
Թրք. ոսկի		or
Մեճիտիէ	Medjidié	
Լէվա 100 դրամ	Léva	
Դրախմի »	Drachme	
Լիր » »	Lire	
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	
Զուից. »	Frc. Suisse	
Լէյ 100 դրամ	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.	
»	II	
»	III	
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs	

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.		100 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	37 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927
8 FEVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 255
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՅ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԽՓԵԼ, ՈՉ ԱԼ ԿՏՐՏԵԼ

Կիրակի օր հրատարակեցինք Անդրկովկասի դիկտատոր Օրախիլաշվիլիի հրացայտ այլ հուժ. կցկտուր ազգաբարութիւնները՝ բոլոր տեսակի «հակայեղափոխականներու» դէմ։

Առիթ ունեցանք անդրադառնալու իր սպառնալիքներուն ալ.

— մենք չենք մոռցած ոչ խփել, ոչ ալ կտրտել։

Կ'արժէ նորէն քրքրել այս ճարտասանական «ելոյթը», որ բնաւ բարենշան չէ ո՛չ բուն յեղափոխական դատին, ոչ ալ անի Խորհրդային Միութեան կցուած ո՛րևէ է ժողովուրդի շահուն համար։

Եթէ պոլշեւիկները իրապէս յեղափոխականներ են, եւ ոչ թէ փետուրը փոխած պոլիտիկոսներ, պէտք է միանգամ ընդմիշտ մէկդի դնեն «խփելու, կտրտելու» ճամարտակութիւնները, եւ սպառնացող վտանգին աղբիւրները փնտռեն կատարեալ պարզութեամբ ու պայծառ աչքերով։

Այսօր փաստ է որ, իրենց իսկ վարած քաղաքականութեան շնորհիւ, խոր դժգոհութիւն մը կը տիրէ հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, Խորհրդային Միութեան լայնքին ու երկայնքին։ Անշուշտ չարամիտներ կան որ կը փորձեն օգտուիլ այդ մթնոլորտէն։ Ծանօթ աշխարհակալները կ'ուզեն արծարծել համատարած դառնութիւնը, եւ ի հարկին բռնկումներ յառաջ բերել, փութացնելու համար պոլշեւիկներու խաղերը՝ ուրիշ ճակատի վրայ։ Այդ ռազմավարութեան մէկ զսպանակը եթէ Անգլիոյ ձեռքն է, մէկն ալ, եւ թերեւս ամէնէն ազդուն, կը գտնուի իրենց քթին տակ, եղբայրակից, բախտակից եւ զինակից Թուրքիոյ ձեռքը։

Ի զուր իրար կը խառնեն Լատվիան, Լիթուանիան, Լեհաստանը, «իմպերիալիզմը» եւ Կովկասի ժողովուրդները։ Առաջինները արդէն գտած իրենց ազատութիւնը եւ անկախութիւնը, կը դողդղան անոնց վրայ, եւ սատանային հետ ընկեր կ'ըլլան, անոնք պաշտպանելու համար։ Ինչ կը վերաբերի Կովկասի ժողովուրդներուն, անոնք ալ կը ճգնին վերահաստատել իրենց անկախութիւնը, նոյն իսկ համաձայն պոլշեւիկեան սահմանադրութեան։ Տխմարութիւն է արտասահմանի տարագիրներուն վերագրել այդ բնական եւ արդար ձգտումը։ Այսօրուան տարագիրները՝ արտայայտիչներն են այս կամ այն ժողովուրդին բաղձանքին, եւ եթէ Մոսկուա խելք ունենայ եւ ժողովուրդները գոհացնէ, անոնք ինքնին կ'իյնան։ Թող փորձեն գործադրել ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը։ Թո՛ղ հանրաքուէ մը կատարեն եւ կատարեալ ազատութիւն տան ժողովուրդին, իր անկախութիւնը վերահաստատելու իսկ ատեն, ոչ խփելու խնդիր կը մնայ, ոչ ալ կտրտելու։ Իսկ երբ այդպէս չեն գործեր եւ աջ-ձախ կը սպառնան, կը նշանակէ թէ, բուն իսկ դժգոհները, ժողովուրդներն է որ պիտի խփեն եւ կտրտեն։

Եւ դժբախտաբար, ա՛յդ է իրականութիւնը։

Հայ ժողովուրդը ապստամբեցաւ 1921 Փետր. 18ին։ Խփեցին սուրով եւ թնդանօթով, առանց պատճառը հասկնալու։ Վրացիները նոյն փորձը կատարեցին 1925 Օգոստոսին, աւելի դժբախտ պարագաներու մէջ, չարաչար տուժելով։ Նորէն չհետաքրքրուեցան, «աւազակներու», «իշխաններու» գրգռութեան վերագրելով ահաւոր ողբերգութիւն մը։ Այպէ՛ս կ'ընէր Համիտը, երբ հայ գիւղացիները ազատութիւն կ'աղաղակէին լեռներէն։ Այդպէս ըրաւ Իթթիհատը։ Այդպէս կ'ընէ, այժմ «հանրապետական» Թուրքիան, քիւրտ ժողովուրդին հանդէպ, իրենինքն Մոսկուայի գործօն աջակցութեամբ։

Չգիտենք թէ ի՛նչ ծրագրած է ընել «Կովկասի ազատութեան Միութիւնը», որու մասին կը խօսի Օրախիլաշվիլի։ Բայց գիտենք որ առանց «ասպրըմ-քէսէրիմ»ի կարելի է զինաթափ ընել այդ միութիւնը, պարզապէս գոհացնելով Կովկասի ժողովուրդները, որոնց անունով կը գործեն բոլորը։ Մոսկուայի վարիչները իրենք ալ կը խոստովանին թէ լուրջ խլրտումներ կան Ուկրայնայի մէջ։ Վերջին լուրերու համաձայն, անկախութեան ձգտումը այնքան խորացած է որ, կը խորհուի ընդհ. ժողով մը գումարել Ցուլիսին, Քիեվի մէջ, եւ անջատուիլ բուն Ռուսաստանէն։ Այդ նոյն լուրերը կ'աւելցնեն թէ՝ Պոլշեւիկներու վճռուորական փաղերէն Պետրէնի ժողովի մը մէջ դիտել տուեր է որ, վտանգը դուրսէն չէ, այլ ներսէն եւ կոնակէն։

Արդարեւ, խորհրդային իշխանութեան կազմը լրջօրէն սպառնուած է ներսէն, կռնակէն։ Եւ այս՝ իրերու բնական ընթացքով։ Արտաքին գրգռումները ատեն մը միայն կը տեւեն։ Համաւանդ Մեծ Պատերազմէն եւ իր անլուր յուսախաբութիւններէն յետոյ, ոչ անհատները, ոչ ալ ժողովուրդները կը փափաքին արտաքին խայծերէ։ Բայց երբ իշխանութիւն մը կռնակին վրայ փուշեր կը տեսնէ, կամ իր թաթին տակ, ուրիշներու ոտքին փուշեր կ'անցընէ, իսկ բողոքի պարագային, կը սպառնայ խփել-կտրտել, անշուշտ օտարն ալ կը խնդայ։ Եւ Կովկասի պարագային օտարը՝ խորհրդային իշխանութեան կարմիրներն է։ Եթէ Կովկասի մէջ նորէն փոթորիկ մը պիտի ծագի, տխմարութիւն է անոր գաղտնիքը փնտռել միայն Բագուի քարիւղի հորերուն մէջ, եւ աչքերը գոցել բիրտ իրականութեան առջեւ, որ շատ աւելի վտանգաւոր է։

Իսկ դարմանը, կանխարգել միջոցը, կրկնենք անգամ մըն ալ, ոչ խփելն է, ոչ ալ կտրտելը, այլ արդարութեան վերահաստատումը, թէ հողային եւ թէ ազգագրական տեսակէտով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ի ՆՉ ՕԳՈՒՏ ՈՒՆԻ...

Ինչպէս վերջին լուրերէն կը տեսնուի, Պոլսոյ Թուրք մամուլը դառնօրէն կը գանգատի որ տակաւին չեն յաջողած Թուրքեւ-Ռուս առեւտրական բանակցութիւնները։ Կիսապաշտօնական Ճումհուրիյէթ կը գրէ.

— «Դրած էինք թէ Թուրքեւ-Ռուս առեւտրական բանակցութիւններու մէջ շարունակ դժուարութիւն կը ծագի, եւ հակառակ մեր շատ մը զիջումներուն անկէ ձեւով կարելի չըլլար տեսակէտներու տարբերութիւնները հարթել։ Ռուս բանագնացներէն Պ. Նուրիէֆ, մեր մէկ խմբագրին գարմանք յայտնեց, երբ դժուարութեան մասին խօսուեցաւ իրեն։ Իր երկար յայտարարութիւններուն համաձայն,ինք բանակցութիւնները լաւ ճամբու մէջ թողուց։ Մոսկուա գտնուած ատենն ալ մինչեւ այդ իմաստով լուր առած է, եւ այժմ երբ վերադարձած է, դարձեալ նոյն լաւ վիճակին մէջ կը տեսնէ։

Այս բոլորին իբրեւ պատասխան կ'ըսենք, թէ, Պ. Նուրիէֆի հոս գտնուած միջոցին ալ, Մոսկուա գացած ատենն ալ բանակցութիւնները երբեք լաւ ընթացք ունեցած չէին։ Այսօր ալ նոյնն է կացութիւնը։ Խօսքին կարճը.— Այս ձեւով անկարելի է որ բանակցութիւնները ելքի մը յանգին։

«Իգտամ» աւելի բաց խօսելով, գրել կուտայ.

— «Հակառակ անոր որ, Թուրքեւ-Ռուս առեւտրական առժամեայ պայմանագրութեան ժամանակը լրացած է, Թուրքիա կը շարունակէ նուազագոյն մաքսային սակագոյց կիրարկել Ռուս ապրանքներուն համար։ Այս ընթացքին միակ նպատակն է երկու երկիրներուն բարեկամական յարաբերութիւնները չխախտել։

Մեր պիտի կնքուի Թուրքեւ-Ռուս առեւտրական դաշնագիրը, որու վիճաբանութիւնները կը շարունակուին այնքան երկար ատենէ ի վեր։

Մեր պաշտօնակիցները այս խնդրին մասին խօսելով, շարունակ բարեկամութենէ կը ճառեն։ Խնդիր է, սակայն թէ, ի՛նչ օգուտ կրնայ ունենալ այս բարեկամութիւնը, երբ չինպաստեր տնտեսական յարաբերութիւններու ամրապնդումին։

Թուրքեւ-Ռուս առեւտրական դաշնագրին բանակցութիւններուն երկարաձգումը պատճառուած է որ, Թուրք վաճառականները կարծուածէն շատ աւելի մեծ վնասներու ենթարկուին, այլապէս ի՛նչ օգուտ ունի խօսքով բարեկամութիւնը, եւ ասիէթներուն հետ բարեկամ ենք» ըսել։

Ոչ մէկ ազգ, ուրիշ ազգի մը հետ բարեկամ կ'ըլլայ անոր սեւ աչքերուն համար։ Բարեկամութիւնը փոխադարձ շահեր եւ գոհացումներ կը պարտադրէ։ Այլապէս, ի՛նչ բանի կը ծառայէ բարեկամութիւնը սովիէթ զեկավարներուն, եթէ անոնց ընթացքը շարունակ վնաս պիտի պատճառէ Թուրք վաճառականներուն։ Կը կրկնենք, բացէ ի բաց թող ըսուի թէ, ի՛նչու չի կնքուիր առեւտրական դաշնագիրը։ Հանրային կարծիքը թող տեղեկանայ իրականութեան։

Լուրջ վէճ մը ծագած է պոլշեւիկ հանքագործներու եւ Կովկասի մանկանէզի հանքերուն ամերիկեան ընկերութեան միջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսական յարաբերութիւնները

Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ առեւտրական դաշնագրի մը մասին կատարուած բանակցութիւնները տակաւին որոշ եզրակացութեան մը չեն յանգած երկու տարիէ ի վեր։

«Հաքիմիյէթը Միլլիյէ» կը գրէ թէ Թուրքիա չէ որ դժուարութիւն կը հանէ. ընդհակառակը ան ներածուած ռուսական ապրանքներու համար շատ նպաստաւոր սակեր որոշած է։ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը կ'աւելցնէ թէ Թուրքիոյ հաշտարար ընթացքը չի կրնար յաւիտեան տեւել ու կը պահանջէ որ Ռուսիա եւս իր կողմէ հաշտարար ոգի ցոյց տայ։

«Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ Եունուս Նատի պէյ խմբագրական մը կը գրէ նոյն նիւթին մասին։ Բանակցութեանց պատմականը ընելէ յետոյ, կը գրէ թէ խորհրդային Ռուսիան Թուրքիոյ միացնող քաղաքական բարեկամութիւնը պէտք է ամրապնդուի նաեւ տնտեսական բարեկամութեամբ։ Բայց եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ, լաւ պիտի ըլլայ որ երկու երկիրներն ալ գործելու ազատութիւն ստանան։ Յօդուածը կը վերջանայ այսպէս. «Եթէ առեւտրական դաշնագիր մը կ'ուզուի, անմիջապէս կնքենք. ապա թէ ոչ խզենք բանակցութիւնները»։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառը ա՛յն է որ խորհրդային միութիւնը կը պնդէ արտաքին առեւտուրը պետական մենաշնորհ ընելու սկզբունքին վրայ եւ տեղի չպիտի տայ բնաւ։

ՊՈԼՍՈՅ ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

«Քօթիտիէն»ի Թուրքիոյ թղթակիցը իր չորրորդ թղթակցութեան մէջ հետեւեալ ուշագրաւ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պոլսոյ մասին, զոր «մեռած քաղաք» կը կոչեն Թուրք թերթերն ալ։

Քէմալական կառավարութիւնը ջնջեց Կ. Պոլիս անունը եւ զայն կոչեց «Սթանպուլ», որ երէկ օսմանեան մայրաքաղաքին զուտ թրքական թաղին մէկ անունն էր։ Երբեմն Բիւզանդիոն, յետոյ Կոստանդնուպոլիս, յունարէն բառ մը որ կը նշանակէ «Կոստանդինի քաղաք», այժմ «Սթանպուլ»։ Ուրեմն Պոլիսը մեռած է։ Բայց ոչ միայն թուղթի վրայ։ Ո՛ւր է երբեմնի ոգեւորութիւնը Ոսկեղջիւրի ափերուն վրայ։ Վոսփորի քարափին վրայ անգամ քանի մը նաւեր միայն կը յածին։

Ան որ պատերազմէն առաջ տեսած է Պոլիսը, անմիջապէս կը հասկնայ փոփոխութիւնը. փողոցներուն մէջ դեռ քիչ մը ոգեւորութիւն կայ, թրքական թաղին մէջ ըլլայ թէ Բերայի քրիստոնեայ թաղին մէջ։ Բերայի շիտակին վրայ, բազմութիւնը աղմկալի, նոյնիսկ անանցանելի է իրիկունը։ Պէտք է ինքզինքդ ուժով պաշտպանես հրմշտուքէ։ Ճամբան, հանրակառքերը լեցուն են, ինքնաշարժները կը սուրան։ Կարմիր սաղաւարտով ոստիկաններ կը հսկեն անկարգ երթեւեկ մը։ Բայց այս արտաքին շարժումն է։

Սրճարանները որոնք լեցուն էին, գրեթէ պարապ են։ Յաճախորդները կը ծխեն առանց խօսելու, կամ կը խօսին ցած ձայնով։ Ծանր եւ մռայլ մթնոլորտ մը կը տիրէ։ Պանդոկնե՞րը։ Անոնք որ սուղ չեն, քիչ-շատ կը բանին, միւսները՝ ոչ։ Երբեմն համբաւաւոր փալաս մը ամբողջ իմ բնակութեանս ընթացքին միայն մէկ հիւր ունեցաւ, Շուէտացի անձնաւորութիւն մը որ պաշտօնական առաքելութիւն մը ունէր։ Ամբողջ քաղաքը կազմալոյծ, ուղղութիւնը կորսնցուցած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կ'ընէ։ Վերջերս կազինօ մը բացուեցաւ Եըլտըզի պալատին մէջ։ Կը կարծուէր թէ օտարականները պիտի հրապուրէ։ Ընդհակառակն, օտարականները այլեւս չեն գար։ Ապրուստը շատ սուղ է. իսկ գործերը Էնկիւրիի մէջ կը կարգադրեն։ Արդ, երկրին բնակիչներուն դրամն է որ կը խրի կազինոյի մնտուկին մէջ։ Վարձակալը այս տեղը վարձած է տարեկան 30,000 Թրք. ոսկիի եւ անմիջապէս մէկ մասը վարձու տուած է իբրեւ պանդոկ եւ ճաշարան, տարեկան 45,000 ոսկիի։ Մէկ ամսուան ընթացքին՝ տուրքի վարչութեան առջեւ խոստովանած է թէ 91,000 ոսկի զուտ շահ ունեցեր է... Ա՛լ գործ չկայ. ամէն մարդ կը յուսայ բախտախաղով գտնել ինքզինքը։ Եւ դրամը կ'անհետանայ։ Անատոլուի Թուրքերը «փտած քաղաք» կը կոչեն Պոլիսը։ Իրաւունք ունին։

Լուրջ տարրերը մեծ մասով հեռացած են այս դժբախտ քաղաքէն։ Օրինակ մը.—պատերազմէն առաջ, Պոլսոյ մէջ կային 92,000 Աւստրիացի-Հունգարացիներ,բոլորն ալ լաւ դիրքի տէր, եւ անոնք զանգուած մը կը կազմէին, ունէին կեդրոնական կազմակերպութիւն մը, օգնութեան մարմիններ եւ հիւանդանոց մը, որուն համար իւրաքանչիւրը ամսական կուտար մէկ ֆրանքի համարժէք դրամ։ Ամսական 92,000 ֆրանքով հիւանդանոցը կրնար ապրիլ եւ օգնել բոլոր Աւստրիացի-Հունգարացիներուն։ Պատերազմին հետեւանքով, բոլորն ալ մեկնեցան։ Շատերը ալ չեն վերադարձած։ Իսկ միւսները դարձեր են Լեհ, Ռումէն, Իտալացի կամ Սերպ, նոր դաշնագիրներու շնորհիւ։ Այլ եւս կարելի չէ կուսակցութիւն հաստատել. փոխադարձ աւելութիւնը թոյլ չի տար վերսկսիլ անցեալ կեանքը, եւ իրարու ետեւէ կը հեռանան։ Ցոյներ կան որ պիտի փոխանակուէին, բայց կառչած կը մնան, որովհետեւ գիտեն որ Յունաստանի մէջ աւելի լաւ չպիտի ըլլան եւ կը յուսան նորէն հին օրերը տեսնել։

Այսօր Թուրքիոյ եւ արեւմուտքի միջեւ ծովային առեւտուրը գրեթէ բոլորովին անհետացած է։ Պատերազմէն առաջ, ամէն մեծութեամբ նաւեր անընդհատ կ'երթեւեկէին իրարմէ քանի մը մեղր հեռաւորութեամբ եւ ամբողջ օրը։ Այսօր, եթէ 24 ժամ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԸ

Նոր Արաբկիր քաղաքը, որ շինուած է Ամերիկայի Արաբկիրցիներու Հայրենակցական Միութեան աշխատանքով, կը գտնուի, Երեւանէն մէկ ժամ հեռու լեռնալանջի մը վրայ։ Կլիման բարեխառն է, օդը ջուր եւ առողջարար կառուցուած տուներուն երեք կողմերը բաց են։ Բացի պարտէզներէն, քաղաքը ունի 400 տեսիատին հող, երկրագործութեան համար։ Հայրենակցական Միութիւնը կը խորհի արտասահմանի հայրենակիցները փոխադրել Հայաստան, անմիջապէս որ կարենայ ընդարձակել քաղաքը, ապահովել բնակարան ու նաեւ գործ։ Մինչեւ այժմ բերուած են 72 հոգի, որոնք կը գտնուէին Թուրքիա, հին Արաբկիրի մէջ։ Արդէն սկսած են շինել նաեւ մանուսայի գործարան մը։

ԾԱԽՈՒ ՏՂԱՔՆԵՐ

Վիէննական թերթերը տարօրինակ վիճաբանութեան մը բռնուած են։ Մորավիոյ գիւղերուն մէջ կը պտտի կին մը, որ երկու երկուորեակ ունի (մանչ եւ աղջիկ) կուրծքին վրայ, 18 ամսու, եւ տղեկ մըն ալ քղանցքին կառչած, 3 տարու։ Կինը գիւղ ու քաղաք կը պտտի, ծախելու համար իր երեք զաւակները՝ հազար քուրոնի (մօտ 750 ֆր.)։ Ահա քանի շաբաթ է, եւ դեռ գնորդ մը չէ գտնուած, եւ դժբախտ կինը կը թափառի... ապրանքը ձեռքին։

Ահա այս պարագան է որ բուռն վիճաբանութիւն մը բացած է վիէննական թերթերուն մէջ, պարագայ մը, որ առաջինը չէ Հունգարիոյ մէջ։ Թերթերուն մէկ մասը կը քննադատեն կինը, նկատելով որ նման... վաճառականութիւն մը համարժէք է դրամաշորթութեան, որովհետեւ, կ'ըսեն անոնք, մարդը վաճառելի ապրանք չէ։

Հակառակորդ թերթերը, սակայն, կը պաշտպանեն այս տարօրինակ վաճառականութիւնը, որ պիտի ապահովէ երախաներուն դժբախտ կեանքը, եւ օգտակար պիտի ըլլայ մօր համար ալ։

ԱՐԻՒՆԱՐԲՈՒ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ

Տարիներէ ի վեր Այտընի շրջաններուն մէջ աւազակութիւն ընող Դօզաքըլը Մէհմէտ անուն հրոսակ մը, որ քանի մը անգամներ ձերբակալուելով դատապարտուած եւ բանտարկուած էր, յաջողած է բանտէն փախչիլ։ Կառավարութիւնը երկու հազար ոսկի պարգեւ խոստացած ըլլալով զայն ողջ կամ մեռած վիճակի մէջ ձեռք անցընողին, Դօզաքըլը լեռնէ լեռ կը թափառէր ապաստանարան մը գտնելու համար իրեն։ Այդ միջոցին, Դօզաուղան գաւառակի գիւղերուն մէկէն Ֆաթմա անուն գեղանի աղջիկ մը առեւանգելով, իր Թաքստոցին մէջ անոր հետ կ'ապրի։ Ֆաթմա ալ ի վերջոյ հրոսակ մը եղած եւ Մէհմէտի սպաննած բազմաթիւ մարդիկը ինք անձամբ թաղած է։

Քանի մը օր առաջ լուր առնուած ըլլալով թէ Մէհմէտ եւ Ֆաթմա գաղտնօրէն Իզմիր գացած են, հետապնդումներ կատարուելով Ֆաթմա ձերբակալուեցաւ, բայց Մէհմէտ դեռ չէ գտնուած։

ՍՈՒՐԻՈՅ մարզպան Պ. Ժանըվի փօնսօ, որ քանի մը օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի, ներկայացաւ արտաքին նախարար Պ. Պրիանի, որուն վերկոյց տուաւ Սուրիոյ կացութեան մասին։ Մարզպանը քանի մը շաբաթ պիտի մնայ հոս։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Անգամնաւորական շրջանակներու մէջ շաբաթուայ կարեւորագոյն դէպքերն են Փուանքարէի յայտարարութիւնները Ծերակոյտի Ելմտական Յանձնաժողովին եւ Պանք տը Ֆրանսի տեղեկագիրը դրամատան 1926ի գործառնութեանց վրայ։

Երկու յայտարարութիւններն ալ լեցուն են լաւատեսութեամբ եւ ապագայի մեծ յոյսերով։ Ընդհանուր սպասումն այն է թէ դրամական խնդիրը հետզհետէ իր վերջնական լուծման կը յանգի, առանց աղմուկի եւ թէ հակառակ վերարժեւորման կուսակիցներու ցնորական բաղձանքներուն, անգլիականի գինը պիտի պահուի 123 Ֆր-ի շուրջը... ցնոր անօրինութիւն, Փուանքարէի բառերով «կարեւորութեան սահմաններուն մէջ»։

Կը սպասուէր որ Փուանքարէ աւելի մանրամասն զեկուցում մը ընէ իր այսչափ երկարժամանակեայ լռութեան փոխարէն, բայց շատ ժլատ գտնուեցաւ իր տեղեկութեանց մէջ։ Կրկնեց ոչինչ ըսաւ երկրուն պարտքերու գումարին վրայ։ Չիմացանք թէ այդ գումարը կը նուազի՞ թէ կ'աւելնայ։ Փուանքարէ ծանրացաւ Պանք տը Ֆրանսի պետութեան բրած փոխատուութեանց վճարման վրայ եւ սակայն եթէ այդ վճարումներն ընելով երկրուն պարտքը կ'աւելնայ միւս կողմէն, վճարկի բարելաւում չի նշանակեր այդ։ Պարտատիրոջ փոփոխութիւնը չի նշանակեր պարտքի վճարում։ Ելմտական նախարարը հպարտութեամբ յայտնեց թէ Պետական Գանձը 3 միլիառի տրամադրելի գումար ունէր Դրամատան մօտ Յունուարի վերջին, մինչդեռ անցեալ Սեպտեմբերին միայն 1.750.000.000 կար, իսկ Յուլիսի տագնապին ժամանակ միայն մէկ միլիոն։ Եւ սակայն չի բացատրեր թէ ինչպէս հասաւ այդ վիճակին։

Չար բերաններ կ'ըսեն թէ այդ կացութիւնը երեւութական է եւ թէ եթէ պետութեան տրամադրելի գումարը կ'աւելնայ եւ Պանք տը Ֆրանսի տալիքը կը նուազի, միւս կողմէն երկրուն պարտքի գումարը կ'աւելնայ միեւնոյն համեմատութեամբ։ Ամէն պարագայի մէջ մինչեւ որ ներքին երկրուն պարտքի իսկական վիճակը չհրատարակուի, յոռետեսներու ենթադրութիւնները կը մնան ի զօրու։

Ֆրանքին գալով, նախարարն ըսաւ թէ այսուհետեւ Պանք տը Ֆրանսն է որ յանձնառու եղած է հսկելու ֆրանքի գինին վրայ, ինչպէս թելադրած էր անցեալ տարուան մասնագէտներու յանձնաժողովը։ Այս կը նշանակէ թէ այլեւս Ֆրանքի գինը չպիտի ազդուի դահլիճներու քաղաքական ծրագիրներէն, ինչ որ գովելի է, որովհետեւ իսկապէս դրամատան կը պատկանի դրամի պահպանութիւնն ու հսկողութիւնը, եւ պետութեան միջամտութիւնը փոխանակ բարձրացնելու դրամատան վարկը, ընդհակառակն կրնայ զանազան կասկածներու տեղի տալ։ Պետութեան պարտքն է ի հարկին իր ազդեցութիւնը բանեցնել ի նպաստ դրամատան ծրագիրներու գործադրման, բայց ոչ երբեք միջամուխ ըլլալ անոր տնօրինութեանց եւ գործառնութեանց։

Փուանքարէի խօսքերէն այնպէս երեւցաւ թէ կառավարութիւնը — աւելի ճիշդ ինք — հրաժարած է վերջնականապէս՝ ֆրանքի վերարժեւորման քաղաքականութենէն եւ թէ իր պարտականութիւնը կատարած կը համարէ, 243էն 122ուկէսի իջեցնելով սթերլինի գինը։ Պաշտօնական կայունացման ակնարկութիւն չկայ անշուշտ, բայց գինի յարատեւ միօրինակութիւնը բացայայտ նշանն է կայունացման փաստին։

Պետութեան անագին տալիքը դրամատան (մօտ 40 միլիառ), երկրուն պարտքերու անագին բեռը, ինչպէս նաեւ միջդաշնակցային պարտքերու խնդիրը, 1929ին վճարելի 400 միլիոն տոլարի (ամերիկեան զինուորական մթերքներու գնման փոխարէն) գումարին հետ միացած, անկարելի կը դարձնեն պաշտօնական կայունացումը եւ խոհեմութիւն է այդ խնդիրներէն գոնէ մին լուծելէ վերջ հրամանագրել զայն։ Փուանքարէ մտերմական շրջանակներու մէջ կը կրկնէ եղեր թէ ժամանակը կը գործէ ի նպաստ Ֆրանսայի՝ Ամերիկեան ժողովուրդին եւ պետական պաշտօնեաներու մօտ եւ թէ 1927ի ընթացքին ապահով է որ պիտի կարգադրուի Ամերիկայի պարտքի խնդիրը, եթէ ինք մնայ վարչապետ։

Պանք տը Ֆրանսը ի վիճակի՞ է պահելու 123ի մակարդակը։ Նախապէս առիթ ունեցած ենք ըսելու թէ խորհրդարանէն վաւերացուած օրէնք մը կ'արտօնէ Դրամատունը ուզածին չափ նոր դրամատոմս հրապարակ հանելու, պայմանաւ որ փոխարէնը ոսկի կամ ոսկիի գին ունեցող դրամ գնէ։ Ուրեմն, ամէն անգամ որ շահատէրներն ուզեն անգլիական կամ տոլար ծախել եւ գնորդ չգտնուի, Պանք տը Ֆրանսը պիտի կրնայ գնել զանոնք եւ արգիլել անկումը։ Հակառակ շարժումն ալ արգիլելու համար պիտի հայթայթէ Ֆրանսական ներածութեան աւելորդ մասին բաւելու չափ ոսկեդրամ։

Կայ սակայն խնդրին մէկ ուրիշ կողմը։ 122ի մակարդակը կը համապատասխանէ՞ երկրի ելմտական, տնտեսական եւ քաղաքական կացութեան։ Եթէ այո՛, Պանք տը Ֆրանսը ոեւէ դժուարութիւն չպիտի քաշէ այդ մակարդակը ամուր բռնելու եւ գիտենք թէ այդ նպատակաւ ամէն միջոց ձեռք առած է. վերջերս անագին քանակութեամբ (24 միլիոն տոլարի) ոսկի ծախեց Ամերիկայի, տոլարի փոխարէն, խորհելով թէ ոսկիի ձուլերը տոկոս չեն բերեր, մինչդեռ տոլարները կարելի է 3—4 առ հարիւրով օգտագործել։

Իսկ եթէ այդ գինը անհամապատասխան է երկրին կացութեան, տագնապը հետզհետէ պիտի խստանայ, անգործութիւնը աւելի պիտի ծաւալի, սնանկութիւնները պիտի բազմանան եւն. եւն., մինչեւ որ ֆրանքի գինը հաւասարակշռի արտաքին արժէքներուն հետ։ Կը կրկնենք թէ այս խնդիրները գրեթէ բացառապէս կախուած են միջդաշնակցային պարտքերու կարգադրութենէն։ Ինչպէս պիտի կարգադրուի, օրինակ, 1929 Օգոստոս 1ին վճարելի 400 միլիոն տոլարի հատուցումը, որուն համար այսօրուան գինով տասը միլիառ ֆրանք պէտք է... միանուագ վճարումո՞վ, քանի մը տասնեակ տարիներու բաշխումո՞վ եւ ի՞նչ տոկոսով եւն.։ Եւ պէտք չէ մոռնալ թէ այս տասը միլիառը պատերազմի տալիք չէ, այլ առեւտրական. փոխարէնը Ամերիկայէն ապրանք գնած է պատերազմէն վերջ։

* * *

Շատ լաւատես է եւ մանրամասն Պանք տը Ֆրանսի կառավարիչին հաշուետուութիւնը բաժնետէրերու ժողովին։ Այդ տեղեկագիրը կը պարունակէ շատ մը կէտեր, որոնք դատապարտութիւնն են նախկին դահլիճներու քաղաքականութեան՝ դրամատան հանդէպ։ Կառավարիչը կը յայտարարէ թէ դրամատունը հպատակած է կառավարական հրամաններուն այնչափ միայն որչափ որ ստիպուած էր։ Կը յիշէ, օրինակի համար թէ 1926 Յունիսին ընդդիմացաւ ոսկիի պահեստը հրապարակ հանելուն, բայց ստիպուեցաւ Մօրկանի գումարը յանձնել Սակարանին եւ կը շարունակէ.- Դրամատան Վարչական Ժողովը համոզուած է թէ ոեւէ է արտաքին միջամտութիւն, որչափ ալ աւելի զօրաւոր ըլլայ, չի կրնար արգիլել տագնապները, եթէ վստահութիւն չկայ հանրութեան մէջ։ Ահա այդ վստահութիւնն է որ կարելի՛ ըրած է այժմեան փայլուն կացութիւնը, ըստ Մօրօի, որ արժանացաւ քանի մը օր առաջ Պատուոյ Լէգէոնի բարձրագոյն աստիճանին։

Դրամատան կառավարիչն այնուհետեւ կը յիշէ 1926 Յուլիսէն ի վեր ներկայ դահլիճին ձեռք առած փրկարար միջոցները, պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը, խնայողութիւնները, աւելորդ պաշտօնեաներու ջնջումը եւն. եւն., բայց, կ'ըսէ, մինչեւ որ երկրուն պարտքը չփոխարինուի հաստատունի (consolidé պարտամուրհակներով եւ չկարգադրուի արտաքին պարտքերու խնդիրը, մեր բոլոր ձեռք առած միջոցները կը մնան թերի։

Այնուհետեւ լոյս կը սփռէ թէ պետութիւնը պիտի կատարէ իր յանձնառութիւնը տարեկան երկու միլիառ վճարելու Դրամատան՝ իր պարտքի փոխարէն եւ յարգելու իր գրաւոր յանձնառութիւնը ֆրանք ունեցողներուն հանդէպ։ Ի՞նչ են այդ գրաւոր յանձնառութիւնները։ Սատ կ'ակնարկուի՞ արդեօք դրամատոմսերուն վրայ գրուած «վճարելի հնչուն դրամով, ի տես, բերողին» յանձնառութեան։ Եւ սակայն 50նոց եւ 1000նոց դրամատոմսերուն վրայ այլեւս այնպիսի յանձնառութիւն նշանակուած չէ։

Հաւանական չէ թէ Մօրօ կողմնակից է վերարժեւորման քաղաքականութեան, որովհետեւ հակառակ պարագային մէջ պիտի ըլլար մասնագէտներու յանձնաժողովին հետ, որ յայտարարեց անցեալ տարի թէ ցնորք մըն է այդ յոյսը եւ յայտարարութեան տակ ալ ստորագրած էին դրամատան նախորդ կառավարիչն ու տնօրէններէն մէկը։

Այսօր 53 միլիառի դրամատոմս կայ շրջաբերութեան մէջ, որուն երեք չորրորդէն աւելին տրուած են պետութեան իբր փոխատուութիւն՝ ուղղակի կամ անուղղակի ձեւերով։ Այդ 53 միլիառի փոխարէն դրամատունն ունի իբր չորս միլիառի ոսկի եւ արծաթ որ 125ի հաշուով կ'արժէ քսան միլիառ ֆրանք։ Ասկէ զատ կան նաեւ ուրիշ շատ մը օտար դրամներ, եւ եթէ անգլիականը 130—135էն հաշուենք, այսօր Պանք տը Ֆրանսը ի վիճակի կ'ըլլայ իր դրամատոմսերէն մօտ կէսը հրապարակէն քաշելու, ինչ որ աւելի եւս կը բարձրացնէ իր վարկը։

Աննշոյթ է դրամական առատութիւնը պետական գանձին և Պանք տը Ֆրանսի մէջ, որ իր զեղչի սակը 6ուկէսէն իջեցուց 5ուկէսի եւ փոխատուութեանց սակն ալ 8ուկէսէն 8ի։ Անցեալ շաբթու պետական գանձը դրամատան վճարեց է 650 միլիոն՝ ի հաշիւ իր պարտքին, չնայելով որ տագնապի պատճառաւ յապաղումներ կան տուրքերու գանձումներուն մէջ։

Վայնօ միշտ կողմնակից է պաշտօնական կայունացման, որովհետեւ կը վախնայ ֆրանքին աւելի բարձրացումէն, երդուեալ թշնամին է վերարժեւորման ջատագովներուն եւ առիթ չի փախցներ իր գաղափարները պաշտպանելու։ Ըսողներ կան մինչեւ իսկ թէ զօրաւոր քննարաններ ունի ճարտարարուեստի իշխաններուն մէջ և Փուանքարէի հաւանական միակ յաջորդն է յառաջիկայ դահլիճին մէջ։

Մ. Տ.

ԲԱԳՈՒԻ ՆԱՒԹԸ

1925—26ին Բագուի հորերը արտադրած են վաթսունըմէկ միլիոն փութ նաւթային նիւթեր (մազութ, պէնզին եւն.)։ Յոյս կայ որ այս տարուան ընթացքին 10 միլիոն աւելի արտադրուի։ Սպառումը այնքան ապահովուած է որ Բագուէն Պաթում փոխադրութիւնը անբաւական նկատուած է։ Արտասահմանեան շուկաներուն պահանջած քանակը արագօրէն հասցնելու համար, ծրագրուած են փոխադրական նոր միջոցներ, միւս կողմէ որոշուած է Պաթումի մէջ շինել գործարաններ եւ շտեմարաններ, հասած նաւթը զտելու եւ պահելու համար։

ՀԱՅԵՐԸ ԿԻՒՄԻՒԼՃԻՆԷԻ ՄԷՋ

26 Յունուար

Այս քաղաքը նոյնն է ինչպէս տեսեր էի 12 տարի առաջ։

Ընդարձակ հին թրքական քաղաքներու մէկ նմոյշը, նեղլիկ ցեխոտ փողոցներով եւ ալաթուրքա բնակարաններով։ Խանութները իրարու կողքին սեղմուած՝ տիպար թրքական հին շուկայ մը կը ներկայացնեն, հազիւ հոս ու հոն նոր շինուած քանի մը եւրոպական ձեւով խանութներ կ'երեւնան։

Կիւմիւլճինէի քոմոթինի Հայերուն մէկ մասը նոյնպէս մնացած է հինին նման։ Ցարիները սահած են առանց հետք ձգելու մեծ մասով թրքախօս եւ հին թրքական բարքերով օժտուած, կատաղի թշնամի են ամէն տեսակ նորութեան եւ յառաջդիմական շարժման։ Ըսենք Կիւմիւլճինէի նախկին Հայերն են։ Ընոնց կողքին կան նաեւ նոր գաղթականները առանձին ըմբռնումներով եւ առանձին բարքերով, որ հակոտութիւն մը կը կազմէ տեղացիներուն։ Ասոր հետեւանքով ալ երկու համայնքներու միջեւ ընդհարումները անպակաս են։

Գաղութը կը բաղկանայ 150—160 ընտանիքներէ եւ քիչ թիւով ամուրիներէ։ Մեծ մասով առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ են. բանուորները կանցաւելի թիւ մը կը կազմեն։

Կան մեծ թիւով կերպասեղէնի վաճառականներ, քանի մը գոհարավաճառներ, մանրավաճառներ, կօշկակարներ, դերձակներ եւ ուրիշ արհեստաւորներ, երկու բժիշկ, մէկ ատամնաբոյժ եւ երկու դեղարաններ։

Տնտեսական վիճակը ընդհանրապէս լաւ է։

Այս քաղաքը միակն է, որ ունի հասութաբեր կալուածներ։ Քաղաքին մեծ պողոտային վրայ կայ նոր շինուած շէնք մը, որուն տակի յարկը շարժանկարի թատրոն է, իսկ վրայի յարկը ժողովրդային ակումբ։ Այս երկու հաստատութիւնները տարեկան վարձք կը բերեն 100 հազար դրախմի։ Ասկէ զատ ունին քանի մը խանութներ շուկային մէջ, որոնցմէ կը ստացուի 38 հազար դրախմի։

Հակառակ այս համեմատաբար խոշոր հասոյթին, գաղութը համապատասխան կրթական հիմնարկութիւն չունի։

Կայ հինաւուրց նախակրթարանի շէնք մը եկեղեցիի բակին մէջ, որ տխուր տպաւորութիւն կը թողու այցելուին վրայ։

Նախակրթարանը ունի 90 երկսեռ աշակերտներ, ամէն մեկուքին վրայ վեց կարգերով, որոնց վերջին երկու կարգերուն մէջ քանի մը աշակերտներ միայն կան։ Պաշտօնի կոչուած է աւագ ուսուցիչ մը բոլորովին անհամապատասխան իր պաշտօնին։ Իրմէ զատ կան մէկ երաժիշտ ուսուցիչ, որ միաժամանակ եկեղեցիի տիրացուն է, ըստ վաղեմի սովորութեան, մէկ ուսուցչուհի եւ երկու յոյն ուսուցչուհիներ, որոնք յունարէնով կը դասաւանդեն, բացի լեզուէն, նաեւ թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, գիտութիւն, պատմութիւն, իբրեւ թէ գիմնազիոնի մուտքին պատրաստելու համար...

Ունին մանկապարտէզ մը եւս երկսեռ փոքրիկներով եւ մէկ օգնական մանկապարտիզպանուհի։ Կ'ըսեն թէ նախակրթարանի ուսուցչուհին ալ որոշ ժամեր կը յատկացնէ մանկապարտէզին։

Աշակերտներու թոշակ նշանակուած է 15—75 դրախմի ըստ կարողութեան, որով կը գոյանայ ամիսը միջին հաշուով 1800 դրախմի։ Կան նաեւ առանց թոշակի աշակերտներ։ Նախակրթարանի պիւտճէն է 7000 դրախմի, որուն պակասը կը լրացնէ թաղական խորհուրդը։

Ազգային եկամուտներով կարելի էր տիպար նախակրթարան մը պահել, սակայն տեղացիներ պէտք չեն տեսներ ատոր։ Ընոնք պատրաստուած ուսուցիչներ չեն սիրեր, որովհետեւ իրենց աչքեւ «թէմէննահ»ի չեն կենար...

Աշակերտական միութիւն մը կայ, որուն ջանքերով ու զոհողութեամբ օգնութիւն կը տրուի չքաւոր աշակերտներու։ Հիմնած են գրադարան մը որ այժմ ունի 300 հատոր գրքեր եւ որուն ճոխացման կ'աշխատին։

Կայ նաեւ Տիկնանց Աղքատախնամ միութիւն մը, որ պարբերական հանդիսութիւններով կը հոգայ պատահական աղքատները։

Ամենակարեւոր եւ կենսունակ միութիւնն է «Ըսեւումեան», 60 երկսեռ անդամներով։ Ասոր շուրջը խմբուած են գաղութի կենդանի տարրերը։ Այս միութիւնը միակն է որ մաս առ մաս իր մէջ կ'առնէ տեղացի երիտասարդները, զանոնք փրկելով զանազան մոլութիւններէ։ Միութիւնը ունի քանի մը ստորաբաժանումներ, Ա. Գրական, Բ. Թատերական, Գ. Մարզական, Դ. Նուագախումբ։

Միութիւնը իրեն համար յատուկ սրահ մը շինած է, ուր տեղի կ'ունենան իրենց հաւաքոյթները, ինչպէս նաեւ պարբերական երեկոյթներն ու հանդէսները։ Յարգ միութեան հասոյթներէն կը տրուի եկեղեցիին եւ ուրիշ նպատակներու համար, սակայն յետ այսու պիտի յատկացուին մշակութային ձեռնարկներու, որոնք պիտի ղեկավարուին միութեան կողմէ։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ» ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

Փայլուն ու բարոյական աննախընթաց յաջողութեամբ մը վերջացաւ «Արեւելեան պարահանդէսը», զոր քաղաքիս հայութիւնը սարքած էր Շաբաթ գիշեր, 29 Յունուար, Զինուորական Ակումբի հոյակապ սրահներուն մէջ։

Չորրորդ տարին է որ կը տրուի Արեւելեան Պարահանդէսը, ու ամէն տարուան իր նախորդը կը գերազանցէ։ Մօտ 2000 էր պարահանդէսի բազմութիւնը, ու քանի մը հարիւր կար մուտքի տոմս չգտնելով մեկնողներուն թիւը։ Ասոր մեծ մասնութիւնը օտար էր ներկաներուն,— քաղաքական, եկեղեցական դէմքեր, պաշտօնատարներ եւայլն։ Հարիւրաւոր գեղեցիկ տարազներ կային։ Սրահը զարդարուած էր այս տարի ճարտարական ճաշով, սակայն չկրցաւ ըլլալ նախորդ տարիներու տպաւորութիւնը, որուն ազդեցութիւնն էր որ այսքան բազմութիւն քաշած էր այս տարի։ Զուտ հասոյթը 600.000 լէյը անցաւ՝ որուն 420.000ը պիտի յատկացուի գպրոցին, որուն հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ սարքուած էր սոյն պարահանդէսը, 120.000ը հաշուեյարդարի ենթարկուած որբանոցի պարտքերուն՝ որուն անունով կազմակերպուած էր պարահանդէսը, եւ 60.000 ալ .. Տիկնանց Միութեան, որուն քանի մը անդամուհիները իրենց աջակցութիւնը բերած էին պարահանդէսի աշխատանքներուն։ Պարահանդէսի կարգապահութեան եւ զանազան աշխատանքներուն իրենց անձնուէր աջակցութիւնը բերին Հ. Մ. Ը. Մ.-էն 50է աւելի երիտասարդներ։

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՀԱՆԴ[...] Ի ՊԱՏԻՒ Ա. ԱՀԱՐՈՆ[...]

(Թղթակցութիւն)

ՊԼՈՎՏԻՒ, 25 [...]

Յունուար 23ին «Ժողովր[...] յին ցանցա սրահին մէջ [...] գաղութը հանդիսաւորապէս [...] նեց Ա. Ահարոնեանի գրական [...] հանրային գործունէութեան [...] ամեակը։

Ժամանակէն առաջ [...] բազմութիւն մը լեցուցած էր [...] րահը։ Բեմին ճակատը, հա[...] կան եռագոյնով շրջանակուա[...] խեր էին «Լռութեան» երգ[...] մեծագիր նկարը։

Օրուան նախագահը, բժ[...] րամ Փօթուքեան հանդէսը [...] ուած յայտարարեց «Մեր [...] ընկերոջ լսեց թէ ամենէն [...] առաջ հայ ժամուլը առաջ[...] տօնել Ա. Ահարոնեանի [...] ամեակը յոբելեանը [...] գրագէտը սրտառուչ նամակ[...] մերժեց, մէջտեղ բերելով [...] ժողովուրդին ներկայ տագնապ[...] «Այս սակայն գաղութները [...] յոբելեանի, իրենց հիացում[...] յարգանքը բերեն գրչի մեծ [...] պետին, որուն կեանքը տանջանքի [...] մըն է եղած իր ժողովրդին [...] քին պէս եւ այսօրուան հայ[...] ալ պէտք է նկատել յարգանք[...] ցոյց մը անոր, որ քառասուն [...] րի շարունակ պայքարի եւ [...] րասութեան միակ երգիչը [...] հայ գրականութեան»։

Առաջին բանախօսն էր [...] վարժարանի տնօրէն ընկ[...] դան Գէորգեան, որ գրաւոր [...] սուիրաբութիւն մը կարդաց [...] հարոնեանի մասին։ Գրական [...] կան գիծերը սալլ վերլ. անոր [...] ծերը բաժնեց չորս մասերու [...] Առաջինը՝ պատանի-երիտասարդ [...] Ահարոնեանն է, որուն վրայ [...] գած է իր ծննդավայրը [...] եւ որուն միւս կողմը՝ զօր[...] եկեղին էր, արդէն իր առաջ[...] սարսափներով եւ 95—96ի [...] բաններով։ Այստեղ կը վերջ[...] առաջին շրջանը։ Ցետոյ, երկ[...] տասահման կ'անցնի, ու քր[...] փորի խոր ազդեցութեան [...] ինչպէս ինքն ալ կը խոստով[...] «Քրիստափոր Միքայէլեանի [...] նուն գրքին մէջ, կը դառնայ հա[...] գէն յեղափոխական գրող եւ [...] զինակ «Ազատութեան Ճանապ[...] հին»ին։

Երրորդը՝ Ահարոնեանի [...] զարունատական երկերու շրջան[...] ուր ան իրեն յատուկ սարսափ[...] երեւան կը բերէ «Լռութեան» [...] եւ «Իտալիայում» պէս գործ[...] Ցետոյ կու գայ յետպատերազմ[...] եան շրջանը, ուրտեղ Ահարոն[...] իր վերջին գեղարուեստական [...] ծով «Համբոյրը» երեւան [...] րէ իրական տիպարներ, որոնք [...] գլխաւորին ամենայաջող [...] գործութիւններն են։ Այստեղ [...] բանամիտ Ահարոնեանը [...] նայ իրապաշտ գրող եւ մ[...] տեսնենք գինք իր գործ[...] ամբողջական շրջանին մէջ։

Երկրորդ բանախօսը [...] Կիլիկեցին, մեծ խանդավա[...] թիւն առնեցեց իր ընթերցում[...] վերապահ հիացումը յայտն[...] Ահարոնեան — յեղափոխական [...] գրողին, որուն գործերը [...] ամէն հայու սրտին մէ[...] թնցուցած են ըմբոստութեան [...] չեր ցիկինը կանգ առաւ [...] «Ընդունող»ի, «Արցունք[...] վիտով», «Մեր կեանքի [...] ւարիս լուսինի վրայ [...] բանաստեղծ Ահարոնեան [...] գով երեւան կու գայ իբրեւ [...] քարի հրահրիչ եւ ամէն [...] մէջ կ'արթնցնէ ազգային [...] անհուն ցասում մը օտար[...] դէմ։ Այս կարգէն [...]

յանդուգն քայլը «Արցունքի Հովիտ»ին մէջ. Ալանը Հայաստանի փրկելու համար պայքարի կը մղէ ժողովուրդը եւ կ'ուզէ պայթեցնել դղեակը:

Ցիկինը վերջացուց իր ճառը «Աշուղի երգ»ով որ կտակ մըն է ներկայ եւ գալիք սերունդներուն.

«Այսքան չարիք. թէ մոռանան մեր որդիք,
«Թող ողջ աշխարհ Հային կարդայ նախատինք:»

Վերջին բանախօսն էր Ցօլք. Աշոտ Գասպարեան որ ծանրացաւ Ահարոնեանի վրայ իբրեւ երգիչ հայ ժողովրդի անյատակ վշտի, ընդունեց Ահարոնեանի մէջ հայ գրագէտը եւ հայ մարդը:

Բանախօսը թուեց այն գործերը որոնք ազդած են Ահարոնեանի վրայ, իր ծննդավայր Իգտիրը, ուր ապաստան էին գտած Թրքական ջարդերու զոհերը. Էջմիածինը, ուր դաստիարակուեցաւ ապագայ հայ գրողը եւ յետոյ «Դրօշակ»ը եւ Քրիստափոր Միքայէլեանը, որոնք մեծապէս ազդեցին իր վրայ:

Հանդէսը ունէր նաեւ գեղարուեստական ճոխ բաժին մը:

Ընկեր Արմէն-Անոյշ արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի «Պատգամաւորները», նուիրուած Ա. Ահարոնեանին, երբ այս վերջինը իբր յեղափոխական բանտարկուած էր Մէտեխի բանտին մէջ:

Օր. Նելլի Առէլ արտասանեց «Յարգանք քեզ»ը, Օր. Զեփիւռ Մինէրգեց «Կռունկ»ը, որուն կ'ընկերակցէր ընկ. Արէլ ջութակով:

Դերասան Արովեան ներկայացուց «Արցունքի Հովիտ»էն պատկեր մը, «Չիննի»ի տեսարանը. իսկ երիտասարդ դերասան Ց. Աճէրեան արտասանեց Ալանի մենախօսութիւնը՝ ուղղուած Դղեակին:

Հանդէսը վերջացաւ ժողովուրդի խանդավառ ծափերուն տակ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՈՅ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն)

Կը տեղեկանանք թէ տեղւոյս Հայ Ցիկնաց Միութիւնը ծրագրած է փետրուար 12ին պարահանդէս մը սարքել, որուն ամբողջ հասոյթը պիտի յատկացուի Հայ որբերուն. Այժմէն մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին արտակարգ փայլ մը տալու համար հանդէսին:

Նկատի առնելով սոյն ձեռնարկին ազգօգուտ նպատակը, կը յուսանք թէ մեր հայրենակիցները պիտի ուզեն սիրայօժար քաջալերել զայն:

Անցեալ շաբաթ օր տեղւոյս Հայ Ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած հանդէսը, գեղարուեստական բաժինով եւ պարով: Գեղարուեստական բաժնին մաս կը կազմէին հայերէն տաղ մը եւ զաւեշտ մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»: Այս վերջինը զուարթ տպաւորութիւն մը թողուց ներկաներուն վրայ:

Ազգային կեանքէ քաղուած զաւեշտները կամ ողբերգութիւնները, իրենց բնատոհմիկ հանգամանքով, շատ աւելի օգտակար ու հաճելի են, քան թէ հայերէն լեզուով թարգմանուած օտար հեղինակներու խաղերը: Եւրոպայի հայ թատերասէր հասարակութիւնը յաճախ առիթ ունի ներկայ ըլլալու օտար լաւագոյն դերասաններու կողմէ տրուած ներկայացումներու:

*** Ծնունդի առթիւ, Պրիւսէլ Անկլիքան եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր պատարագ մատոյց Նորընծայ Ներսէս քհնյ. Գանձեան: Շատ մը հայրենակիցներ փութացած էին ներկայ գտնուելու պատարագի արարողութեան, որուն մասնաւոր ներդաշնակութիւն մը կուտար երգեհոնը:

Փափաքելի է որ գաղութս ունենայ իր մնայուն քահանան եւ առժամեայ մատուռը իր յարակից ուսումնարանով, ուր կարելի ըլլայ նորահաս սերունդին սորվեցնել հայերէն լեզուն, որուն պակասը այնքան զգալի է:

Հ. ՏԵՐՈՍԻ

Պրիւսէլ

ՀԱՐՈՒՍՏԻ ՄԸ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Գրած էինք թէ Թիֆլիսի մէջ Տէր Մարգարեանի տունէն վրացի համայնավարները գտած են թանկագին իրեր: Մարտակոչ մանրամասնօրէն կը թուէ այն բոլոր առարկաները, որոնք գտնուած են երկու սենեակներու միջեւ հաստ պատի մը մէջէն: Ամբողջ գիշեր մը եւ առաւօտ մը պաշտօնեաները նստած են քննելու համար այդ անգին բանակութեամբ առարկաները, որոնց մէջ կան.

Ծաղկաման մը՝ դարու մը չափ հին ու անթառամ ծաղիկներով, չինական աստուածուհիի մը արձանը, որու շինութեան նիւթը անծանօթ կը մնայ. սափոր մը (այրուած դիակներու աճիւնը պահելու համար) շինուած՝ բիւրեղէ եւ դրուագուած՝ զուտ ոսկիի ժանեկաձեւ ծաղիկներով, երկու մեծ շրջանակ աղեքսանդրեան փայտէ (մէջը տանտիրոջ նկարը), Լուի ԺԴ.եան ծաղկաման մը, արձանը Անահիտ աստուածուհիին՝ առիւծի վրայ. շինուած վանակնէ, արծաթէ ինքնաեռ (սամավար), արծաթէ ելեքտրական սրճաման, բիւրեղեայ ջրաման մը, ոսկիէ դրուագներով 200 տարուան հնութիւն); հարիւր հոգիի համար ճենապակեայ սպաս, ոսկիով շրջանակուած եւ վրան գրուած տիրոջ անունը. չինական երկու գունազարդ ծաղկամաններ, որոնց իւրաքանչիւրը կ'արժէ 12 հազար ռուբլի, հայելիի երկու մեծ վենետիկեան շրջանակ, գոբելենական պատոյքներ, բիւրեղեայ եւ ոսկիով շրջանակուած. սուփ մը՝ Նիւրօյէն ժանեկաւորուած. նիւթը անծանօթ, կը թուի թէ Նափոլէոնի օրով շինուած է. յուշատետր մը, կոկորդիլոսի կաշիի կողքով, եւ զարդարուած անփայլ արծաթով, մեծ քանակութեամբ խոշոր ու պզտիկ ֆրանսական բիւրեղէ արձաններ. թանկագին ջահեր. ծանրարժէք սաւաններ

Այս առարկաները պիտի յանձնուին վրաստանի հողագործական գործավարութեան, իսկ տունը յանձնուած է «Թէյ» ընկերութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Խենթի մը հնարամտութիւնը.— Երիտասարդ մը Ռիվոլի փողոցէն կը վարձէ ինքնաշարժ մը եւ կը հրամայէ որ զինք տանի Իթալի հրապարակը: Համնելէ յետոյ, վարիչին կը յայտարարէ թէ միտքը փոխած է եւ կ'ուզէ որ զինք տանի Պուր-լա-Րէն արուարձանը: Գիշեր է արդէն, եւ ինքնաշարժին վարիչը կը վարանի, կ'առարկէ թէ իրեն անծանօթ են արուարձանները: Ճամբորդը կը համոզէ, ըսելով որ ինք լաւ գիտէ ճամբաները եւ կրնայ ուղղութիւն տալ: Ու ինքնաշարժը ճամբայ կ'ելլէ Փարիզի դուռներէն դուրս, դէպի արուարձանները: Տեղ մը վարիչը կը տեսնէ որ դռնակը կը բացուի եւ կարծելով որ հասած են, կը դանդաղեցնէ կառքին ընթացքը: Յանկարծ ատրճանակ մը կը պարպուի եւ վարիչին ականջին տակէն սուլելով կ'անցնի գնդակը: Վարիչը բնազդաբար, եւ վախի ազդեցութեան տակ սրարշաւ կը քշէ կառքը, որ նետի պէս կը նետուի առաջ: Նոյն միջոցին չորս գնդակներ շարքով փշուր կ'ընեն կառքին ապակիները. գնդակ մըն ալ կը մտնէ վարիչին աջ աչքը: Վարիչը ցաւէն այլեւս անկարող կը դառնայ վարելու կառքը, որ իր խելացնոր արշաւին մէջ կը զարնուի ծառի մը, եւ երկուքը մէկ կը նետէ դուրս: Վարիչն ու ճամբորդը կ'իյնան վար, վարիչը կը ստանայ թեթեւ վէրքեր, իսկ ճամբորդը ծանրօրէն կը խոշտանգուի:

Յետոյ անցորդներ կը հասնին եւ երկու վիրաւորները կը տանին Քօշէն հիւանդանոցը՝ ուր «ճամբորդը» կը յայտարարէ թէ չի գիտեր ինչո՞ւ համար կառք նստիլը, չի գիտեր նաեւ ինչո՞ւ համար ատրճանակ պարպելը. Քննութեամբ յայտնի կը դառնայ որ «ճամբորդը» խենթ մըն է:

Մանկասպան մայրը.— Պլուա գաւառին մէջ ձերբակալուած է երիտասարդ կին մը, որ իր նորածինը սպաննած էր եւ թաղած իր պարտէզին մէջ. Նման ոճիր մըն ալ գործած էր երեք տարի առաջ: Քոյրն ալ մեղսակից է այս ոճիրին մէջ:

Սերպուհի մը անձնասպան կ'ըլլայ. Մանկամարդ սերպ կին մը, Իվանքա Միլաթովիչ, աղջիկն է հարուստ ընտանիքի մը: Դեռ նոր ամուսնացած էր Պելկրատի մէջ՝ սակայն չկարենալով սիրել իր ամուսինը, փախած էր և հասած՝ Փարիզ: Յետոյ միայն ծնողքին կը տեղեկացնէր թէ «չպիտի կրնայ ամուսինին հպատակիլ, այս պատճառով, կ'ուզէ քիչ մը ճամբորդել, եւ Փարիզի մէջ լաւ մը ֆրանսերէն սորվիլ»: Սակայն շուտով կը հատնին դրամները, կը ստիպուի ծախել օղերը, մատանիները: Ինքզինքը խաղի կուտայ, եւ օր մըն ալ կը գտնէ քիչ մը փոխ-դրամ, կը ձգէ Փարիզի նկարիչ արուեստագէտ հայրենակիցները: Կը հասնի Նիս: Առտու մըն ալ կը վարձէ ինքնաշարժ մը, երբ ինքնաշարժը կը սուրար Նիսի արեւով թրջուած ճամբաներուն վրայ, Սերպուհին, ինքնաշարժին մէջ բազմած, կը պարպէր Թէնթիւր տ'իոտի շիշ մը:

Ինքնաշարժը կը սուրա՛ր դեռ ցնցելով Սերպուհիին դիակը: Կառապանը, յետոյ, կը գտնէ Սերպուհիին քովիկը, տոմս մը, ուր գրած էր.

— Այսպէ՛ս կը մեռնին բոլոր սերպ նախկին միլիոնատէրներու աղջիկները:

Պատանի լողորդի մը բախտը.— Ամերիկացի պատանի մը, դեռ 17 տարեկան, աղքատիկ մայր մը ունէր: Կ'ուզէր հարստանալ, մայրն ալ երջանկացնել, բայց միջոց չունէր: Ձիւթի նշանաւոր միլիոնատէր մը կազմակերպած էր մրցում մը, 25.000 տոլար կը խոստանար անոր, որ յաջողէր լողալով անցնիլ Սան Փէտրօ ջրանցքը: Այս ջրանցքը 22 մղոն լայնութիւն ունի, եւ ամերիկեան ցամաքամասը կը բաժնէ Քաթալինայի կղզիէն:

Պատանին ձորը խնայած քիչիկ մը դրամովը կը գնէ ինքնաշարժ հեծելանիւ մը եւ ընկերներով ճամբայ կ'ելլէ դէպի մրցման վայրը: Ճամբան ինքնաշարժը կը խանգարուի եւ յուսահատ ճամբորդները բախտը կ'ունենան նոր ամուսնացած զոյգի մը օժանդակութիւնը վայելելու: Անոնց ինքնաշարժով կը հասնին մրցման վայրը: Հոն պատանին կը նետուի ծով եւ մրցանակը կը շահի: Այս բախտին վրայ, սինէմայի ընկերութիւններ առանձին պայմանագրութիւններ կը կնքեն պատանիին հետ, որ հետզհետէ հարուստ մը պիտի դառնայ:

Երկու գողեր.— Անցեալ իրիկուն, Թուլօզէ փողոցին պանդոկին տէրը վերէն վար իր յարկաբաժիններուն վրայ աչք մը նետած պահուն, կը տեսնէ որ դուռ մը կը յօրանջէ եւ ներսը երկու հոգի լռիկ մնջիկ կը բանին: Անմիջապէս երկու ոստիկան կը բերէ եւ կը մտնէ ներս: Գողին մէկը ձեռքերը երկինք, իսկ միւսը պատուհանէն տանիք կը համբառնայ: Առաջինին երկնատարած ձեռքերը կը կապուին, երկրորդն ալ տանձի պէս կը բռնեն տանիքէն եւ կը տանին ծակ, ուրկէ արդէն նոր ելած էին:

Ինչպէ՛ս հարստանանք.— Մարդ մը, իր սենեակին մէջ նստած, գիւտ մը կ'ընէ: Գործարանատէրի մը կը գրէ հետեւեալ իմաստով նամակ մը.

«Պարոն, Ամերիկայի մէջ մեռած ձեր մէկ հօրեղբայրը, որ ձեզի կը ձգէ մօտ 65 միլիոն ֆրանք ժառանգութիւն: Ձեւակերպութիւնները կատարելով, այդ ժառանգը ձեզի բերելու համար ամէն բան կ'ընեմ, եթէ ինծի վճարէք 100.000 Ֆր.»:

Եւ կը ստորագրէ, հասցէն ալ կուտայ: Գործարանատէրը, որ ծանօթ էր նման պատմութիւններու, նամակը կը յանձնէ ոստիկանութեան: Պաղտոնի ոստիկան մը, գործարանատիրոջ ներկայացուցիչը կեղծելով, կ'երթայ տուն եւ սակարկութեան կը սկսի: Սակարկութեան վերջանալուն հարկ չի մնար, ոստիկանը կը ձերբակալէ զայն:

ԲՈՐՈՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մարդահամարի ընթացքին ամբողջ Խորհ. միութեան մէջ հաշուած են 3000 բորոտ, միայն Թուլայանի մէջ՝ 200: Ուրկանոցներու մէջ կը դարմանուին 700 բորոտներ: Կառավարութիւնը պիտի աշխատի բոլոր բորոտները հաւաքել եւ դարմանել իր ծախքերով:

«ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱԽԱՐԸ

Իզմիրի մէջ «լքեալ» գոյքերէն գրաւուած են 436 Յոյնի, 266 Հայու եւ 136 Հելլէնի բնակարաններ: Պաշտօնեաները բացականերու բնակարաններէն չպիտի կրնան օգտուիլ: Հետեւաբար գործավարութիւնը հրահանգ տուած է որ ասոնք Հելլէններու բնակարաններէն օգտուին եւ տակաւին չգետեղուած փոխանակեալներ եւ հրկիզեալները այդ շէնքերու մէջ փոխադրուին:

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ստացած է հետեւեալ հանդերձեղէնները (Ե. ցանկ).

1. Արամ Թովմասեան (2 ծրար), 2. Օր. Ցաւիկ Առաքելեան (1 ծրար), 3. Ս.Ն. Համնի Հ. Յ. Դաշն. կոմիտէի միջոցաւ հաւաքուած 160 քիլօ 3 ծրար:

Այս բոլոր ծրարները ուղարկուած են Ամերիկեան Նպաստամատոյցի միջոցաւ Հայաստան փետրուար 3ին:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ Վ.ՐԴ.Ի ԳՈՐԾԵՐԸ

Կոմիտաս վարդապետի խնամատար յանձնաժողովս կարդալով «Երեւան» թերթի մէջ երեւցած հրատարակութիւնները ի մասին Կոմիտաս վարդապետի երաժշտական անտիպ աշխատանքներուն, պարտք կը համարէ հետեւեալ ճշդումներն ընել.—

Ա.— Յանձնաժողովս իբրեւ մարմին ճանչցուած է ֆրանսական կառավարութեան կողմէ եւ իր նախագահը պաշտօնապէս նշանակուած է իբր խնամակալ թէ Պոլսոյ Պատրիարքութեան եւ թէ տեղական կառավարութեան:

Բ.— Վերոյիշեալ պատճառով յանձնաժողովս պատասխանատու մարմին մըն է եւ պարտաւոր է իր մօտ խնամքով պահելու եւ կառավարելու ինչ որ իր պահպանութեան յանձնուած է իբր վարդապետի ձեռագիրները կամ անձնական գոյքը՝ որքան ատեն որ վ.րդ.ը ի կեանս է:

Գ.— Ինչպէս յանձնաժողովս անդամ Օր. Մ. Բաբայեան «Երեւան»ի 14 Յունուարի թիւին մէջ Պ. Թօմմասօ Մելիքեանի ուղղած բաց-նամակով յայտարարած է, Պոլսոյ պատրիարքարանին կողմէ յանձնաժողովիս ղրկուած գոյքերուն մէջ չեն գտնուիր Պ. Մելիքեանի յիշատակած գործերը: Յանձնաժողովիս քով ապահովելի վիճակի մէջ գտնուածներուն մեծ մասը արդէն ընդօրինակութիւններ են քան բուն իսկ վարդապետի ձեռագիրները, ինչ որ յանձնաժողովս հաւաքած էր վարդապետի աշակերտներէն ու մտերիմներէն, եւ զորս սկսած է հրատարակել ու պիտի ջանայ շարունակել:

Դ.— Յանձնաժողովիս հասցէն է, Eglise Arménienne, 15 Rue Jean Goujon, բայց Օր. Բաբայեան ըլլալով գանձապետուհին որու կ'ուղղուին բոլոր թղթակցութիւնները, յանձնաժողովս կը խնդրէ կրկին որ եթէ մասնաւորներու քով կը գտնուին ձեռագիրներ կամ օգտակար ընդօրինակութիւններ, հաճին ղրկել իրեն հետեւեալ հասցէով Mlle. M. Babaian, 17 Rue Denfert Rochereau, Paris (5e).

Վերջ տալու համար այն խմբագրութիւններուն որոնք կ'ըլլան ժամանակ առ ժամանակ ի մասին Կոմիտաս վարդապետի կարգ մը անտիպ գործերուն եւ որոնք դժբախտաբար մեր քով չեն գտնուիր, յանձնաժողովս կը խնդրէ բոլոր այս նիւթով շահագրգռուող թերթերէն որպէս զի հաճին արտատպել վերոյիշեալ լուսաբանութիւնները:

Կոմիտասեան Խնամատար Յանձնաժողովոյ Նախագահ
ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԵՊԻՍԿ.

Անդամներ.— Իշխան Բորիս Երկայնաբազուկ-Արղութեան, Ա. Գ. Հարէնց

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԲԱՆՒՈՐԸ

(ՀԻՆ ԶՐՈՅՑ)

— Կը ներենք ձեզի... կը ներենք ձեզի..

Էմմանէլի աչքերէն վազող արտասուքը սիրտ տուաւ ամբոխին եւ անոնք խոյացան վճռականօրէն: Բոլոր սուր ունեցողները սուրով պաշտպանեցան, իրենց գաւազանները մխուած էին իրենց դիմացը եղողներուն սրտին մէջ: Ու մէջտեղը ո՛չ Էմմանէլ կար, ո՛չ Սիգոննա: Էմմանէլ ծածկուած էր անոնց ձեռքերէն, Սիգոննայի հետ միասին: Մէկ մարդու միայն տեսանելի եղած էր այս փախուստը եւ այդ մարդը հետեւեցաւ անոնց, եւ այդ մարդը Սիգոննայի հին ու հաւատարիմ մէկ ծառան էր: Էմմանէլ եւ Սիգոննա համբուրեցին: Սիգոննայի գլուխը ին-կած էր յափշտակութեան մէջ: Էմմանէլ ու ծառան հեռու տեղ մը թաղեցին զայն: Հետեւեալ օր ծառան բերաւ Էմմանէլին ճամբորդի մը անհրաժեշտ պիտոյքներ ու համբոյրով մը բաժնուեցաւ:

***

Դարեր առաջ ճամբորդ մը Ցոպպէ կ'ելլէր: Անիկա երբ ոտք կոխեց հողին վրայ, երկրպագեց ու համբուրեց գետինը: Անիկա տեսաւ աղքատներ եւ անոնց մէջ բաժնեց իր զգեստները, տարրակը, նոյնիսկ շապիկները եւ կօշիկը: Ու խռովուած երեւոյթով հետիոտն ու բոկոտն ճամբայ ելաւ: Անիկա խաղ ու խանդավառ կը խօսէր ինքնիրեն: Կը քալէր այնքան արագ որ կը կարծուէր զինքը տեսնողներէ թէ մեծագոյն գործի մը կը շտապէ:

Կը քալէր երգելով, խօսելով եւ նոյնիսկ շարժումներ ընելով: Երեկոյեան մօտ հասաւ դաշտի մը մէջ ու կը քալէր նոյն արագութեամբ: Յանկարծ միտք մը զինքը գերագոյն խանդավառութեան մղեց եւ անիկա երազանքի մէջ կորսուած, կանգնեցաւ հողակոյտի մը վրայ ու սկսաւ ճառեր խօսիլ, իբր թէ իր առաջ գտնուէին մարդերու անհամար բազմութիւններ: Անիկա կը խօսէր մեծ յափշտակութեամբ: Քրտինքը կը հոսէր իր ճակատէն: Իր ձայնը նուագէ մը աւելի հզօր ու քաղցր էր: Իր շարժումները վեհ ու բոցավառ: Յոգնութեամբ միայն կասեցաւ իր խանդը ու երբ գտաւ ինքզինքը, տեսաւ իր առջեւ հարիւրաւոր ոչխարներ եւ քանի մը հովիւներ: Ծեր հովիւ մը կ'ըսէր իր երիտասարդ ու պատանի ընկերներուն.

— Ծունկի եկէք, նգիա մարգարէն է:

Ճամբորդին խանդը բոցավառեցաւ եւ հովիւները լսեցին հետեւեալ խօսքերը

— Թէ որ մէկը ծարաւի է,
Թող ինծի գայ ու խմէ:

Թէ որ մէկը անօթի է՝ Թող ինծի գայ ու ճաշակէ:

Թէ որ մէկը խաւարի մէջ է՝ Թող ինծի գայ ու կենաց լոյսը ունենայ:

Ես աշխարհի լոյսն եմ ու ձեզի կու գամ:

Շատ բաներ ունիմ խօսելիք:

Ան որ զիս ղրկեց ճշմարիտ է:

Զիս ղրկողը իմ հետս է:

Ես ինչ որ իրմէ լսեցի՝ անիկա կը խօսիմ:

Ճշմարիտ, ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, թէ որ մէկը իմ խօսքերս պահէ, յաւիտեան մահ պիտի չտեսնէ:

Մի՛ փառաւորէք ձեր անձը:

Ձեր փառքը բան մը չէ:

Թող երկնաւոր հայրը ձեզ փառաւորէ:

Ով որ իր անձը կը բարձրացնէ, պիտի խոնարհի:

Եւ ով որ իր անձը կը խոնարհեցնէ, պիտի բարձրանայ:

Աստուծոյ հաւատք ունեցէք:

Աղօթքով խնդրեցէք եւ հաւատացէք որ պիտի տրուի:

Ու երբոր աղօթքի կը կենաք, ներեցէք եթէ մէկուն դէմ բան մը ունիք:

Որպէսզի ձեր Հայրն ալ որ երկինքն է, ներէ ձեզի ձեր յանցանքը

Եղէք հեզ ու խոնարհ, ինչպէս այս ոչխարները:

Թող տուէք այս գառնուկներուն որ իմ քովս գան, ինչու որ երկնից արքայութիւնը ասոնցներունն է:

Ով որ գառնուկի նման չըլլայ, երկնից արքայութիւնը բնաւ պիտի չմտնէ:

Ու ճամբորդը մտաւ ոչխարներու հօտին մէջ:

Կանգ առաւ անոնց ճիշդ մէջտեղը ու թեւերը բացաւ:

Անիկա նման էր ամպերէն ծովի մը մէջ կանգնած լուսաւորիչի:

Անիկա նման էր անմեղութեան մէջ բարձրացած Սիրոյ արձանի մը:

Անիկա նման էր Մեսիային: Հովիւները սրինգ կ'ածէին ու ճամբորդը կուլար:

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

(ՎԵՐՋ)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կանոնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովին ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ուան մէջ միջին մեծութեամբ նաւ մը Վոսփորէն իջնէ կամ ելլէ, մեծ բան է։ Այսօր աւելի քան երբեք ծանր ապրանքները կը փոխադրուին կառախումբերով։Սրբեւ Մուստաֆա Մարսիլ ա. Ճենովա կամ Թրիեսթէ կը բեռցնէ իր ապրանքները. կեդրոնական Եւրոպան՝ Սելանիկ. իսկ Փոքր Ասիոյ, այսինքն ամբողջ Նոր Թուրքիոյ նաւահանգիստը Պոլիսը չէ. այլ Իզմիրը։

Ահա թէ ինչո՛ւ կը մեռնի Պոլիս—Սթանպուլը։

Ուսանողական ցոյց

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Պադտատի ուսանողները ցոյց մը կազմակերպած են, բողոքելու համար ուսուցիչի մը դէմ, որ չէր գոհացներ զիրենք։ Ցոյցը տեղի տուած է կռիւներու, որոնց ընթացքին սպաննուած են 8 հոգի եւ վիրաւորուած՝ 30 հոգի։

Լօզանի դաշնագրին մերժումը եւ Թուրքիա

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Լօզանի դաշնագրին Ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ մերժումը ո՛չ մէկ զարմանք պատճառեց Թուրքիոյ մէջ, ուր ծանօթ էր յիշեալ դաշնագրին շուրջ ռամկավար ու հանրապետական երկու մեծ կուսակցութեանց միջեւ մղուած կռիւը։ Եւ սակայն այս դէպքը իրական ցաւ պատճառեց երկրին։ Քաղաքական շրջանակները կը գտնեն որ ներկայ վարչաձեւին կողմէ արդիացման այնքան ջանքեր կատարուելէ, աշխարհականութեան սկզբունքը գործադրուելէ եւ զուիցերական քաղաքային օրէնսգիրքը ընդունուելէ վերջ, բնական էր տեսնել բնականոն յարաբերութեանց հաստատումը Թուրք հանրապետութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ։ Թուրք մամուլը ընդհանուր առմամբ կը մեղադրէ Ամերիկացիները թէ չեն ճանչնար Թուրքիան, մանաւանդ իր նոր մտայնութիւնը։ Մասնաւորաբար «Ազգամ» վեր կը հանէ ամերիկեան քաղաքացիներու կատարեալ տգիտութիւնը իրենց երկրին մէջ անցած դարձածին մասին։ «Ամերիկացիներու մեծ մասին համար Թուրք հանրապետութիւնը ասիական նախնական երկիր մըն է, ուր երթալը դժուար է...»։Այս տգիտութեան վրայ աւելցած է թրքատեաց պրոպագանդ մը՝ «անընկճելի եւ զօրաւոր թշնամիներու կողմէ», ասոնք են Հայաստանի կողմնակիցները, բարձրաստիճան եկեղեցականներ, զանազան քաղաքական դէմքեր, ինչպէս Պերլինի եւ Պոլսոյ նախկին դեսպաններ Ճէրրրտ ու Մօրկընթաուը, մանաւանդ ծերակուտական Քինկ, որ 1925ին Արեւելք այցելութենէն ի վեր սիստեմաթիկ թշնամութիւն մը կը հետապնդէ Թուրքիոյ դէմ։

Եւրոպացիները կը հեռանան Իզմիրէն

Իզմիրէն եկած ճամբորդներ կը հաղորդեն թէ տիրող տնտեսական ծանր տագնապին պատճառով, օտար առեւտրական հաստատութիւնները հաշուեյարդարի կ՚ենթարկեն իրենց գործերը։ Թուրքերու օտարատեացութիւնը եւ կառավարութեան կողմնակալ ընթացքը, կեանքը անտանելի դարձուցած են Եւրոպացիներու համար։

Վերջերս գաղտնի ոստիկաններ Փաթէրսօնի հաստատութեան մէջ սիկառէթի թուղթ գտած ըլլալով, կառավարութիւնը 75 հազար ոսկի տուգանքի դատապարտած է։ Գործերը գրեթէ դադրած են, տուրքերը շատ ծանր են եւ ժողովուրդը մատնուած է ծայրայեղ թշուառութեան։

Ապստամբութիւն Փորթուկալի մէջ

Լիզպօնէն առնուած հեռագիրներ կը յայտնեն թէ Հինգշաբթի առաւօտ Փորթոյի պահակազօրքէն մաս մը ապստամբելով գրաւեց Տուրօ գետին հիւսիսային եզերքի Սէրրա տօ Փիլար ամրոցը։ Երկաթուղիի պաշտօնեաներն ալ միաժամանակ գործադուլ յայտարարեցին։ Կառավարութիւնը անմիջապէս կտրուկ միջոցներ ձեռք առաւ, կայարանները գրաւեց. իսկ պատերազմական նախարարին հրամանատարութեամբ թնդանօթաձիգներ եւ հեծելազօրքեր ղրկուեցան ապստամբներուն դէմ։ Քանի մը օրէ ի վեր կատաղի կռիւներ կը մղուէին։ Վերջին տեղեկութիւններու նայելով, կառավարական զօրքերը յաջողած են մտնել Փորթօ եւ այժմ կը գրաւեն ռազմագիտական բոլոր դիրքերը։ Գրաւումէն առաջ օդանաւեր ռումբ նետեցին քաղաքին վրայ։ Թնդանօթներու արձակած ռումբերէն բազմաթիւ տուներ ու շէնքեր վնասուեցան։ Քաղաքին բնակչութենէն եւ ապստամբներէն հարիւրաւոր հոգի սպաննուեցան եւ վիրաւորուեցան։ Կառավարական զօրքերու կորուստն է հինգ սպաննուած եւ տասը վիրաւոր։

Պատերազմական Նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէ թէ շարժումը բոլորովին զսպուած է եւ ապստամբները անձնատուր եղած են։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԴԷՄ

Վարչապետ Փուանքարէի նախագահութեամբ նիստ գումարեց երէկ առաւօտ Ազգային Տնտեսական Ժողովը, որ ծրագիր պիտի մշակէ՝ տնտեսական տագնապին առաջքն առնելու համար։ Կը մասնակցին արտադրողներու եւ սպառողներու 150 ներկայացուցիչները, որոնց մէջ նաեւ Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան քարտուղար Պ. Ժուհօ եւ Գործակցական միութեանց պատուիրակ յայտնի տնտեսագէտ փրոֆ. Շարլ Ժիտ։

Օրակարգը շատ ծանրաբեռնուած է։ Այս ժողովին մէջ վերջնապէս պիտի որոշուին ձեռնարկուելիք հանրօգուտ շինութիւնները։

Սերպերը Ռուսիոյ կը մօտենան

Գրուեցաւ թէ, իբրեւ հետեւանք ալպանեւիտալական դաշնագրին, Եուկօսլաւիա կը փորձէ մօտենալ Խորհրդային Միութեան։

Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն իսկ ձեռնարկներ կը կատարուին առեւտրական դաշնագիր մը կնքելու, իբրեւ յառաջքան մերձեցման։ Կառավարութիւնը Առեւտրական Սենեակներու եւ ուրիշ տնտեսական հիմնարկութեանց խորհուրդ հարցուցած ըլլալով, Պելկրատի Առեւտրական Սենեակը խորհրդաժողով մը կազմակերպեց։ Ժողովը գրեթէ միաձայն բաղձանք յայտնեց որ առեւտրական դաշնագիր մը կնքուի Խորհրդային Ռուսիոյ հետ։ Իրենց կարծիքով, երկիրը մեծապէս պիտի օգտուի այդպիսի դաշնագրէ մը։

Սեւ Ծովի ծփուն ականները

Մեծ պատերազմի ընթացքին Ռուսերը 20.000 ծփուն ական թափած էին Սեւ Ծովուն մէջ։ Մինչեւ հիմա աւանցմէ 5000ը հաւաքուած են։ Քանի մը օր առաջ Օտեսայի բացերը ծփուն ական մը տեսնուած ըլլալով Սեւ Ծովու եզերքները մեկնելու պատրաստուողներէն շատեր իրենց ճամբորդութիւնը յետաձգած, շոգենաւ նստողներէն ոմանք ալ դուրս ելած են։

Արեւելքի բանակին զինուորները

Ընդհանուր պատերազմի ատեն արեւելեան ճակատին վրայ (Պալքան, Թուրքիա) կռուող ֆրանսացի զինուորներու ընկերակցութիւնը կիրակի օր տուաւ հացկերոյթ մը, որուն նախագահեց արտաքին նախարար Պ. Պրիան։ Ներկայ էին մարաջախտ Ֆրանշէ տ'Էսփրէ, զօր. Կուրօ եւ ուրիշ բարձրաստիճան զինուորականներ։ Ընկերակցութեան նախագահը Պրիանի յանձնեց մանաւոր շքադրամ մը՝ իր պատկերով, զայն անուանելով «Արեւելքի բանակին առաջին զինուորը»։ Պրիան եղած էր կազմակերպիչը այս բանակին 1915ին, երբ վարչապետ էր։ Բաժակաճառեր խօսուեցան, ու հանդէսը վերջացաւ երաժշտութեամբ եւ պարերով։

Վերջնագիր համայնավար երեսփոխանի մը

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրօն վերջնագիր մը ուղղեց համայնավար երեսփոխան Գարանթօնի, մինչեւ ութ օր հրաժարիլ իր երեսփոխանական պաշտօնէն, այլապէս կուսակցութենէն պիտի վտարուի։ Գարանթօն ցիսքիւսիօն (վիճաբանութիւն) անուն թերթ մը կը հրատարակէ, պաշտպանելով Թրոցքիի տեսակէտները։ Համայնավար կուսակցութեան մէջ կարծիքի ազատութիւնը կաշկանդուած ըլլալով, Գարանթօնի արարքը հերձուած կը նկատուի։

Պոլշեւիկեան փոխառութիւն

Խորհրդային կառավարութիւնը 100 միլիոն րուպլիի պետական ներքին փոխառութեան մը ձեռնարկած է։ Պարտաթուղթերը պարգեւաւոր են,100ին 10 տոկոս պիտի բերեն եւ ութ տարիէն պիտի վճարուին։

Ֆախրի փաշայի գոհարները կը գողնան

Փարիզի եգիպտական դեսպան Ֆախրի փաշա անցած գիշեր պարահանդէս գացած էր։ Վերադարձին տեսաւ որ Ավընիւ Քլէպէրի դեսպանատունը գողեր մտած եւ կարգ մը գոհարեղէններ վերցուցած են։ Բարեբախտաբար չեն տեսած ուրիշ տուփ մը, որ շատ աւելի արժէքաւոր գոհարեղէններ կը պարունակէր, 100 քրամնոց շափիւղայ մատանի մը, ապարանջաններ, ադամանդներ եւն.։ Գողցուածները շատ մեծ արժէք չեն ներկայացներ։ Ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ։

Հէնրի Ֆորտի հարստութիւնը

Ամերիկեան Գանձին կողմէ, Ֆորտ հաստատութեան բաժնետէրերուն դէմ բացուած դատի մը ընթացքին, յայտնուեցաւ որ Հէնրի Ֆորտի անձնական հարստութիւնը կը հասնի երկու միլիառ տոլարէն աւելի գումարի մը (50 միլիառ ֆրանքէն աւելի)։ Կը կարծուի թէ՝ ինքնաշարժի համբաւաւոր գործարանատէրը, զանազան դրամատուններու մէջ ի պահ դրած է 10 միլիառ ֆրանքի գումար մը։ Դատավարութեան ընթացքին՝ Ֆորտի նախկին տնօրէն մը յայտարարեց թէ՝ առանց անպատեհութեան, պարոն Ֆորտ կրնայ իր ինքնաշարժ կառքերը ծախել ապրանք եղած գինով, որովհետեւ միայն անջատ կտորներու վաճառումը կրնայ անոր հսկայ շահեր ապահովել։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

12 փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8-30ին 46 rue Tapis Vert SALON ESPAGNOLի մէջ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Նրջ. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ի նպաստ իր Գրադարանի ճոխացման

Կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Էլ՛լ մի Աղօթիր»ը եւ Օշականի «Վեց ու կէս պորտի ժառանգ մնացած մնտուկը»։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍ. Միութեան ընդհ. ժողովը, այսօր՝ Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ, կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ընդհանուր ընկերական ժողովը՝ Հինգշաբթի 10 Փետր. երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անզամատեարով։

ՑԱՐԴԴՈՂԻ գրական երեկոն, 10 Փետր. Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Ցարդգողի 8 անդամներ պիտի կարդան իրենց գրածներէն էջեր. մէջ ընդ մէջ արտասանութիւն եւ նուագ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Զ. Ռ. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան Փարիզի ընթերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince, Floria Ճաշարանի վերի յարկը, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7.30էն մինչեւ երեկոյեան 10։ Իսկ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12։ Կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները. Գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3։

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՎՕ-ԱՆ-ՎԷԼԷՆ, Մ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԻՆ, Օ. Փ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ն. Գ.— Ստացանք 25 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ, Ա. Թ.— Ստացանք 10 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

ՄԱՅԵԱ, Տ. Ն.— Ստացանք 10 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Ս.—Ստացանք 50 ֆրանք։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան Ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք, Ազգային ջոջեր, Յ. Պարոնեան 20, Ասպետ Լիպարիտ պատկերազարդ) Վ. Քիւրքճեան 40, Արաքսիա կամ Վարժուհին, Ս. Տիւսաբ 15, Աւետարանները (Զօրս, Ղեւոնդ Եպսկ. Դուրեան 12.50, Բառարան հայ.-գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան (Արարատ) գրպանի 12,50, Երգարան ժողովրդ. կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ.-գաղ., հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ.-անգղ. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ.-ռուս. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ.-գերմ. 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Կ. Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի հին) քարտէսը 1.50, Համբոյրը, հայրենի գրողներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Գարեգ. Եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նամականի ընդարձակ ընտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Փալասանեան 30, Պիւթիտան, Նէլի աշտարակին հերոսը, Մ. Զէվագօ 2 հատոր 25, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Բանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմոն եւ Մարի 6 հատոր 40, Ցախաւելը (Զալը փուշու) 16, Քամելիազարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ա. Հարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit, Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար փոստի ծախքը մեր վրայ է։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
» III	
Ռումելի երկթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE' PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ		
	Վեց ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

9 FÉVRIER 1927

Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 256 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱԽՏԱՆՇԱՆ ՄԸ

Աթէնքէն եւ Սելանիկէն հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ, իրապէս հետապնդում կը կատարուի հայ համայնավարներուն դէմ, որոնցմէ առնուազն վեց հոգի պիտի արտաքսուին։ (Կասկածելիները 9—11 հոգի են, տեղական թերթերու համաձայն, բայց մէկ մասին համար բարեխօսութիւններ կատարուած են, զանազան չքմեղանքներով)։

Այս խրոզութեան առթիւ, նորէն կը լսենք անհամ շաղակրատութիւններ ծանօթ խմբակին կողմէ։ Փոխանակ իրենց եղը ծածկելու, կամ չարիքին բուն աղբիւրը փնտռելու, այդ խմբակը «մատնանշումներ» կ'երեւակայեն եւ մնամէջ փաստեր կ'արձակեն։

Մենք վերջերս քանի մը անգամ առիթ ունեցանք լրջութեան հրաւիրելու այդ ողորմելիները, նոյն իսկ իրենց շահուն համար։ Բայց անօգուտ։ Ահաբեկ' արտաքսման վճիռէն, անոնք իրենց բերնին կուտան, քանի թուղթ եւ գրիչ ունին։ Սուտը կը ձեւանան, գթութիւն հայցելով իբրեւ անմեղ զոհեր։

Այո՛, զոհեր են բոլորն ալ, բայց ոչ թէ «Դաշնակ»ներու կամ ուրիշներու մատնութեան, այլ իրենց իսկ տխմարութեան։ Իրենց քսոտ քուռակները կարաւանին խառնած, «համաշխարհային յեղափոխութեան» շեփորը կը հնչեցնեն իրական քաղքենի, հակախորհրդային երկիրներու մէջ, ուշ-կանուխ հետեւանքներն ալ պիտի կրեն։ Եւ ասոր համար ամօթ է լալ, հայտուքներ արձակել, միջնորդներ ճարել։ Պէտք է տոկալ իբրեւ յեղափոխակա՛ն։ (Իսկ մենք գիտենք որ շատերը հասարակ աչագողներ են, կամ այլասերած բթամիտներ)։ Ի՞նչ կը նշանակէ գրել ու խօսիլ իբրեւ պոլշեւիկ, քուէ տալ համայնավար թեկնածուներու, «կարմիր Ցուցաստան» երգել. յետոյ, նեղը մնացած պարագային, ճչալ թէ իրենք համայնավարներ չեն, ոչ «խորհրդային Հայաստանի համակիրներ»։

Ո՛չ ոք իրաւունք ունի խառնուելու մէկուն-միւսին դաւանանքին։ Զափազանց մեծ պատիւ պիտի ըլլար հետաքրքրուիլ Սելանիկի, Աթէնքի կամ ուրիշ տեղերու թափթփուքներով։ Առաքեալնե՞ր են,— թող գործեն իբրեւ «զինուորեալ»ներ։ Բայց երբ վտանգը կուգայ, ուրիշին մեղքը առնելէ առաջ, պէտք է իրենց ուխտը յիշեն։

Այս միջոցին ամէն պետութիւն կը դողդղայ իր ներքին կարգ ու սարքին վրայ։ Խորհրդային իշխանութիւնը շատ աւելի մեղաւոր է այս տեսակէտէն։ Շատ մը քաղքենի պետութիւններ արդէն այժմ կը հանդուրժեն գաղափարներու տարածման, գրաւոր թէ բանաւոր քարոզութեան, եւ կը միջամտեն, երբ պոլշեւիկները խօսքէն գործի կ'անցնին։ Ուրիշներ' այդքանն ալ չեն հանդուրժեր։ Իսկ բոլորը մէկ' ունին գաղտնի եւ յայտնի ոստիկանութեան բազմաճիւղ ցանց մը, որ սահմաններն ալ կ'անցնի, իրարու կապելով բոլոր հակախորհրդային մեքենաները։ Եւ իբրեւ կանոն, ոչ մէկ երկիր կը հանդուրժէ օտարներու միջամտութեան։

Այս պայմաններուն մէջ, ինչո՞ւ կը տրտնջան որ յոյն համայնավարը չի պատժուիր պարզ քարոզութեան համար, իսկ հայը կամ Ռուսը կ'արտաքսուի։

Կացութիւնը տարբե՞ր է խորհրդային երկնքին տակ։

Ընդհակառակն։ Այնտեղ կարգ ու սարքը, «պրոլետարական դիկտատուրա»յի պահպանման կիրքը այնքան սուր է, որ ոչ իսկ պոլշեւիկ ընդդիմադիրներուն կը հանդուրժեն, ո՛ւր կը մնան «հակայեղափոխականները»։ Այնտեղ ոչ թերթ, ոչ բեմ, ոչ իսկ գաղտ խօսակցութիւն կը թոյլատրուի հակապոլշեւիկին։ Իսկ ոստիկանական հսկողութիւնը աւելի բարդ է։ Հռչակաւոր Չեկային գալ, որ հիմա «Քաղաքական Վարչութիւն» կը կոչուի (Ռուսերէնով «Գըբեը սիասին»), ինքնաքննիչ կոմունիստ ուխտեալ զինուոր է եւ լրտես, տղան' հօրը դէմ, քոյրը, եղբօրը դէմ։ Եւ այնտեղ երբ կը ձերբակալուի «հակայեղափոխականը», ըլլայ էսէռէկ կամ դաշնակ, չուրանար ինքնութիւնը։ Վկայ' Եւրոպանի վերջին դատավարութիւնը, ուր ամբաստանեալները յայտարարեց բացին թէ ի՛նչ են եւ ի՛նչ կը խորհին։

Արդ, կը հարցնենք նորէն.— ինչո՞ւ այսքան իրար են անոնք։ Եթէ կայ մէկը որ իրենց տպածէն, խօսածէն և ըրածէն աւելի բան է փոփսացեր ոստիկանութեան ականջին, թող այնոնեն անունը եւ խայտառակեն հրապարակաւ։ Ամէն պարագայի մէջ, մենք չենք որ պիտի չքմեղացնենք արհեստով մատնիչը կամ գաղտնի գործակալը։

Եւ յետոյ, ո՛ր եւ է առեն հետաքրքրուա՞ծ են թէ իրենց շռայլութեանց հետեւանքները միայն իրենք չէ որ կը կրեն, այլ և իրենց հայրենակիցները։

Այդ մասին ալ փաստեր չեն պակսիր։ Շնորհիւ իրենց ցածած սերմերուն եւ Հօկերու խայտառակութեանց, Ցունաստանի հայ գաղթականութիւնը այսօր կը ներկայացնէ պատկեր մը, որ ընդհատ պատուաւորներու տեղի կու տայ։

Այս անճարակ նորընծաները —ո՛ւր որ ալ գտնուին— հազար անգամ աւելի օգտակար պիտի ըլլան, եթէ ծանր նստին իրենց տեղը։ Իսկ եթէ չեն կրնար լռել, լաւ է որ երթան Հայաստան, ուր կուսակցական մարդահամար կը կատարուի այս միջոցին, ինչպէս ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ, ուր իբրեւ պէտք կ'ըլլան իբրեւ քաջ զինուոր...։

Շ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄԸ

ՊՈՒԽԱՐԻՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՆՈՐ ԱՐՇԱՒԱՆՔԻ ՄԸ ԵՒ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կիրակի օր հրատարակեցինք Անդրկովկասի դիկտատոր վրացի Օրախիլաշվիլիի զեկուցումը, որ պարզելով խորհրդային միութեան դէմ սարքուած «դաւերը», կը սպառնար խփել-կոտրել բոլոր «հակայեղափոխականները»։

Կը թուի թէ այս միջոցին լուրջ մտահոգութեան մատնուած է ամբողջ խորհրդային իշխանութիւնը, միեւնոյն պատճառներով։

Մոսկուայի նահանգային 15րդ խորհրդաժողովին մէջ, Պուխարին ալ ընդարձակ զեկուցում մը ըրած է ներքին եւ արտաքին կացութեան մասին։ Ստորեւ «Խորհրդային Հայաստան»էն (Յուն. 27—28) կը թարգմանենք կովկասի վերաբերեալ մասը, որ շատ ուշագրաւ է.

«Քաղքենի պետութիւնները նոր նուաճողական պատերազմ կը պատրաստեն, լարուած աշխատանք կը կատարեն մեզ օղակելու համար, արշաւանք կը պատրաստեն մեր դէմ։

«Եւ պէտք է ամենայն սրութեամբ Մոսկուայի կուսակցական խորհրդաժողովին առջեւ դնել պատերազմի վտանգի հարցը, որովհետեւ մեր կուսակցական կազմակերպութիւնը, եւ առաջին հերթին մեր' Մոսկուայի կուսակցական խորհրդաժողովը, պէտք է նկատի ունենայ որ մենք երաշխիք չունինք, թէ չեն յարձակիր մեր դէմ։ Խօսքը, ի հարկէ, այս ամսուան մասին չէ եւ ոչ ալ եկող ամսուան մասին, բայց մենք երաշխիքներ չունինք գարնան կամ աշնան համար։

«Ռազմական գործողութիւններու պատրաստութեան անուղղակի նշան է այն անսովոր գործունէութիւնը զոր ցոյց կուտան սպիտակ տարագիրները, ամէն տեսակ էսէրական, կադետական, մենշեւիկեան եւ այլ կազմակերպութիւնները։ Խօսքը ոչ միայն այն մասին է, որ այս անուղղայ նախկին մարդիկ կը դատարկաբանեն պոլշեւիկներու դէմ սկսելիք տերրորի մասին, — ստանան իրենց հետ, թող դատարկաբանեն,— այլ այստեղ ուրիշ բան ալ կայ։ Արտասահմանեան սպիտակ ճահճի այսօրուան աշխուժացումը անկասկած կապ ունի Խ. Ս. Հ. Մ. օղակելու այն ընդհանուր աշխատանքին հետ, որու մասին խօսեցայ։

«Եռանդուն կերպով պատրաստութիւն կը տեսնեն միապետականները, դառամեալ ճենդրմէն Նիկոլա Նիկոլայեւիչի գլխաւորութեամբ։ Միապետականներն իրենց կապերն ունին եւ ներկայիս ջանք կը թափեն անգլիական նպաստներով աշխուժացնել իրենց կազմակերպութիւնը։ Աշխատանք կը կատարուի խաղաղներու շրջանին մէջ։ Եռանդուն աշխատանք կը թափուի Լեհաստանի մէջ, ուր ամէն կողմերէ կը հաւաքուին մեր զանազան ազգային հանրապետութիւններու եւ շրջաններու ազգային, քաղքենի եւ կալուածատիրական խմբաւորումները' Ուկրայնայի, Բելոռուսիայի ազգային-սպիտակ պահակները, Վրաստանի քաղքենի մենշեւիկեան ֆետերալիստական տարրերը եւայլն։ Գործը հասած է այնտեղ,— այս մասին մեր կուսակցութիւնը պէտք է իմանայ —որ վրացի մենշեւիկները դրած եւ դրական իմաստով լուծեր են վրաստանի մէջ ապստամբութիւն կազմակերպելու հարցը։ Փարիզի մէջ կազմուած է «Կովկասի ազատագրման կոմիտէ», որու գլուխը կանգնած է, իբրեւ գաղափարախօս եւ դրամական աջակից մի ամի ֆրանսացի զնդապետ Շըվալիէ, որ Համաձայնութեան կողմէ Կովկասը գրաւող զօրքերու կոմիսար է եղեր։ Գնդապետ Շըվալիէն կը վարէ այդ եղբայրակցութիւնը եւ կը նպաստէ դրամով «Պրոմեթէ» թերթի (որքան բարձր կը հնչէ այս), որ Կովկասի «ազատագրման» կոմիտէի կեդրոնականօրկանն է։ Այսպարոններու ծրագիրը միանգամայն պարզ է և իրենց համար որոշուած։ Ստոյգ տեղեկութիւններ կան, որ այդ ապստամբութիւնը տեղի պիտի ունենայ այն ժամանակ, երբ Լեհաստանը կամ Ռումանիան յարձակման անցնին, բայց կարող է եւ աւելի շուտ ըլլալ։ Այս պէտք է յատկապէս նկատի ունենան մեր վրացի ընկերները։

Այսպիսով, ամէն կողմէ' Ռումանիոյ, Լեհաստանի, տարագիրներու կողմէ, որոնց նպաստ կուտան զանազան օտար պետութիւններ, եւ առաջին հերթին Անգլիան— բոլոր կողմերէ աճաւոր ախտանշաններ կ'երեւան։ Ճիշդ է, առանձնապէս վախ զգալու պէտք չկայ, որովհետեւ մեր թշնամիները լաւ գիտեն, որ մեզ հետ կռուիլը—քիչ մը... վտանգաւոր է (ծիծաղ, ծափահարութիւններ), անոնք լաւ չգիտեն, թէ այդ գործն ինչով կրնայ վերջանալ իրենց համար։ Բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ է, որ մենք լաւ պատկերացնենք պատերազմի աճող վտանգը։ Մեր թշնամիները բացարձակապէս կը զինեն ամէն միջոցի»

Ցունաստանի հայ համայնավարներուն դէմ

Գրած էինք թէ Սելանիկի մէջ ինը Հայերու դէմ արտաքսման որոշում տրուած է։ Եղած դիմումներու վրայ, նոր քննութիւններ կը կատարուին, բուն համայնավարները զատելու համար։ Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ Յունուար 29 թուականով.—

Կը տեղեկանանք թէ հայ համայնավարներու աքսորի որոշումը ոչ միայն ի զօրու կը մնայ, այլ կառավարութիւնը նոր միջոցներ ձեռք առած է Աթէնքի մէջ ալ քննութիւն բանալու։

Կ'ենթադրուի թէ պիտի հարցաքննուին ազգային պատասխանատու դէմքերը, որոնք ուղղակի թէ անուղղակի զօրավիգ եղած են հայ համայնավարներու գործունէութեան։

Այլ եւս որ եւ է կասկած մնացած չէ թէ Նախարարական ժողովը տրուած որոշումին տեղեակ էր։

Ինչպէս յայտարարած է ներքին Նախարար Գ. Ցալտարիս, հաւանական չէ որ տրուած որոշումը չեղեալ համարուի, քանի որ ձեռք ձգուած փաստաթուղթերը բաւարար են այդ քայլը արդարացնելու համար։

Ուրիշ լուրի մը համաձայն, Սելանիկի «Աշխատանք» կոչուած քուրջի կտորն ալ դադարման դատապարտուած է իբրեւ պոլշեւիկ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գործազրկութեան տագնապը կը շարունակուի։ Վերջին հաշիւներու նայելով գործազուրկներու թիւը մօտաւորապէս հասած է 1921ի տագնապի ժամանակուան կէսին։ Գործազրկութիւնը ամէնէն աւելի սաստիկ եղած է Դեկտ. 15էն 30։

Քաղաքապետարաններուն մէջ մասնաւոր սրահներ յատկացուած են գործազուրկներու զաւակներուն օգնելու համար։ Մինչեւ 20—24 ամսական երախաներուն կաթ կը բաշխուի, իսկ դպրոցական մանուկներուն ալ' ձրի կերակուր կը տրուի։ 18 րդ. թաղամասին մէջ եւ ուրիշ քանի մը տեղեր ալ ժողովրդական ապուր կը տրուի կարօտ գործազուրկներուն։

Մօնմարթրի քաղաքապետութիւնը դրասենեակ մը բացած է 25 րիւ տէ Սօլ, ուր ժամանակաւոր գործեր կը հայթայթէ անգործներուն։ Օրական 6 ժամի համար կը տրուի կերակուր եւ 10 ֆրանք, բացի գործազրկութեան համար տրուած սովորական նպաստէն։

20րդ. թաղամասին մէջ 700 հոգիէ աւելի են նպաստ ստացող գործազուրկները։ Մէնիլմօնթանի թաղին մէջ գործազուրկներու թիւը 4000ը կ'անցնի, 1921ին հազիւ ասոր կէսն էր։ Տագնապը յանկարծակի եղած է։ Ամէնէն շատ գործազուրկ կայ կօշիկի եւ կահկարասիի ճիւղէն։ Քաղաքապետութիւնը օրական 25,000 ֆրանքէն աւելի նպաստ կուտայ անգործներուն։ Մինչեւ հիմա մօտ մէկ միլիոն ֆրանք նպաստ բաշխած է։ Այս թաղամասի քաղաքապետութիւնը ընկերվարականներու ձեռքն է։

∴ Երկաթուղիի ընկերութիւնները որոշած են մինչեւ յառաջիկայ Մարտ 1 բանուորական երթեւեկի տոմսակ տալ Սէնի եւ Սէն-է-Ուազի գործազուրկ բանուորներուն։ Եթէ տագնապը շարունակուի, այս պայմանաժամը պիտի երկարաձգուի։

∴ Սէնի քաղաքապետութեան եւ հանրային խնամատարութեան տնօրէնին դիմում կատարուած է, որպէսզի հիւանդ գործազուրկները եւ իրենց ընտանիքները ձրի դարմանուին եւ ձրի դեղ ստանան։

∴ Պերլինի մէջ անգործներու թիւը բարձրացած է 285 հազարի, անցած շաբթուան վրայ 2600 հոգի աւելի։

Գերմանական դահլիճին տագնապը

Տոքթ. Մարքսի ջանքերով աշխատութիւններով կազմած աջակողմեան դահլիճին մէջ արդէն իսկ ճեղքուածք մը բացուեցաւ։ Ընկերվարականները, որոնք ընդդիմադիրի դիրքին մէջ են, կ'ամբաստանեն ներքին նախարար Ֆօն Քոյտէլը, իբրեւ մասնակից Քափի պետական հարուածին։ Ինչպէս յայտնի է, զօր. Քափ 1920ին ապստամբութիւն մը կազմակերպած էր' հանրապետութիւնը տապալելու եւ կայսրութիւնը վերահաստատելու համար։ Վարչապետ Մարքս Փրուսիոյ կառավարութենէն ուզեց յիշեալ շարժման վերաբերեալ բոլոր վաւերաթուղթերը, որոնք չէզոք անձի մը կողմէ պիտի քննուին։

«Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ շուտով դահլիճէն պիտի հեռացուին ներքին Նախարար Քոյտէլ եւ պատերազմական նախարար Ֆօն Կէսլէր։ Աջակողմի թերթերը ընդհակառակը կը պաշտպանեն Քոյտէլը։

Անգլիա եւ Իտալիա

Չինաստանի մէջ անգլօ-իտալական գործակցութեան լուրը կը զբաղեցնէ ֆրանսական մամուլը։ «Թան», որ կառավարական շրջանակներու կարծիքը կ'արտայայտէ, կը գրէ.

«Ուշագրաւ է դիրքը Իտալիոյ, որ պիտի «գործէ», պիտի պաշտպանէ միջազգային շահերը Չինաստանի մէջ, եւ որ, ի հարկին, Անգլիոյ պիտի հայթայթէ «գործակցութեան նոր միջոցներ», ինչ որ կը նշանակէ թէ տրամադիր է նաւային եւ զինուորական ուժեր ղրկելու անգլ. ուժերուն հետ միասին գործելու համար։

«Լիվոռնոյի տեսակցութենէն ի վեր, միջազգային բոլոր երկիրներու մէջ անգլօ-իտալական գործակցութեան տեսակէտը կը պաշտպանուի ամէն առթիւ իտալական շրջանակներու մէջ, որոնք ասոր մէջ տեսնել կ'ուզեն Իտալիոյ նոր. զօրութեան ամէնէն ազդու արտայայտութիւններէն մէկը։ Այս մասին շատ խօսուեցաւ անցած տարի, երբ անգլօ-թուրք տագնապ մը հաւանական կը նկատուէր։ Շատ բնական է որ այսօր դարձեալ խօսուի' անգլօ-չինական տագնապի մը առթիւ։

«Անգլիացիները գործակցութեան համար զանազան կողմերէ գետինը շօշափած ըլլալով, Իտալիա, գանէ սկզբունքով, տրամադիր կ'երեւի յարելու այդ' քաղաքականութեան։ Սակայն իրերը մօտէն պէտք է քննել եւ չխառնել փաշիստ պերճախօսութեան ստեղծած կարգ մը խարխուլ երեւոյթներէն»։

«Տէյլի Մէյլ» (Լոնտոնի տպագրութիւն) ալ կը գրէ.

«Չինաստանի համար անգլօ-իտալական համաձայնութիւնը անմիջական հետեւանքներ չպիտի ունենայ, եւ պիտի սպասուի դէպքերու առնելիք ընթացքին։ Եթէ կացութիւնը չծանրանայ, Իտալիա միայն երկու մարտանաւ ղրկելով պիտի բաւականանայ։

«Ներկայիս, Իտալիոյ կողմէ անգլ. քաղաքականութեան եղած աջակցութիւնը կարեւոր է, մանաւանդ բարոյական տեսակէտէ։ Հռոմի քաղաքական շրջանակներուն մէջ դիտել կը տրուի թէ Իտալիա պատրաստ է կատարելապէս աջակցիլ, եթէ պէտք ըլլայ»։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԲ ԱՆՈՆՔ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅԻՆ...

ԲԺ. Ն. ՌՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Շարունակութիւն նիրակիի Թիւէն)

Տօքթ. Ն. Ռուսինեան Կ. Պոլիս հասնելով, ինքզինքը կը գտնէ լաւ միջավայրի մը մէջ։ Այնտեղ էին վաղեմի սիրելի ընկերները, Յ. Կրճիկեան, Սերվիչէն, Օտեան, Ազաթօն գիտունները եւ Նիկողոս Պալեան, Խ. Պարտիզպան եւ ուրիշներ, որոնց հետ շատ անգամներ միացած էր Փարիզի Մուրատեան վարժարանին մէջ Արարատեան Ընկերութեան նիստերուն համար, եւ որոնք ալ իրեն պէս ազգային վերածնութեան ու յառաջդիմութեան հուր սիրովն էին վառուած։

Հայ մտաւորական շարժումի մը պանծալի ժամանակներն էր. Կովկասի Հայութեան մէջ Խ. Աբովեան, Ստ.-Նազարեան ու Միքայէլ Նալբանդեան իրենց գրչի հրաշակերտ արտադրութիւններով ամբողջ ազգը լուսաւորութեան կեանքի մը առաջնորդել սկսած էին. Հնդկաստանի Հայութիւնը Մեսրոպ Թաղիադեանցի «Ազգասէր Արարատեան» թերթովը խոր քունէ մը զարթնած էր. Զմիւռնիոյ «Արշալոյս Արարատեան»ը «Միւնեաց» Ընկերութիւնը ու դպրոցները՝ Հայուն նոր կենդանութիւն մը տալու վրայ էին։ Կ. Պոլսոյ մէջ ալ կարեւոր խլրտում մը կար, Ազգ. Պատրիարքարանը 1847էն ի վեր դէշ աղէկ կազմակերպութիւն մը ստացած էր. ունէր ժողովներ՝ Հոգեւոր եւ Գերագոյն, որոնց մէջ Յակոբիկ Կրճիկեան եւ Սերվիչէն կարեւոր գործունէութիւն մը կ'ունենային։ Ատոնց շնորհիւ 1846էն ի վեր կը հրատարակուէր «Հայաստան» թերթը, որուն մէջ ընտիր ուսումնականներ՝ Սերվիչէններ, Ազաթօններ, Նիկողոս Զօրայեաններ, Զամուրճեաններ շահեկան ու հանրօգուտ յուրջ յօդուածներ կը գրէին։ Համազգեաց մեծանուն ընկերութիւնը հաստատուած էր, դպրոցներու թիւը շատցած։ Այս բոլոր գեղեցիկ ձեռնարկներուն հետ ազգային իշխանութիւնը կը կազմակերպէր Ուսումնական Խորհուրդ մը, որուն պաշտօնն էր՝ ազգային դաստիարակութեան ամենակարեւոր հարցովն զբաղիլ ու ջանադիր ըլլալ դպրոցներու բարեկարգութեան։

1853 Հոկտեմբերին էր, որ կը կազմուէր այդ Ուսումնական Խորհուրդը։ Ատենապետն էր Տօքթ. Սերվիչէն եւ անդամները՝ Նիկողոս Պալեան, Դր. Օտեան, Խաչատուր Պարտիզպան, Յարութիւն Տատեան եւ Տօքթ. Ռուսինեան, նաեւ ուրիշներ։

Ազգին մէջ առաջին անգամ էր որ կը հաստատուէր այդ Ուսումնական Խորհուրդը, եւ ունեցաւ խիստ արդիւնաւէտ աշխատութիւն, անոր ամէնէն յիշատակելի գործն եղաւ Երկրագործական վարժարանը, զոր իր Ատենապետին ջանքերովը բացաւ Նէտիպուլէի Ազգ. Որբանոցին մէջ, որպէսզի անտէր անտիրական մանուկներ լաւ ապագայի ու ապահով ասպարէզի տիրանային։

Սերվիչէնի հետ Ռուսինեան ալ մեծ եռանդով մասնակցեցաւ Ուսումնական Խորհուրդին եւ իր գլխաւոր դերը եղաւ առաջարկել՝ որ ազգային դաստիարակութեան համար խմբագրուի կանոնաւոր հիմնագիր մը, զոր ինքն իսկ պատրաստեց ապա։

* * *

Բայց նշանակուած էր որ Ուսումնական Խորհուրդը երկար կեանք չունենար, ու Արարատեան Ընկերութեան պէս ըլլար՝ վաղամեռ, որովհետեւ զայն բաղկացնողներու կրթութիւնը եւ աշխահանհայեացքը բոլորովին ներհակն էր Գերագոյն եւ Հոգեւոր Ժողովներու կազմող անձերու ունեցած խելքին ու մտածութեան։ Առաջինները Եւրոպա մնացած եւ հոն ուսում առածներ, մինչ վերջինները միրայական դպրոցի վերաբերող թունդ յետադիմականներ, իրարու շա՛տ խորթ կը համեմատէին, որով ի՛նչ որ Ուսումնական Խորհուրդը ընէր, կը նկատուէր՝ տեսակ մը անհաւատութիւն կամ անկրօնութիւն, ուստի տակաւ առ տակաւ դժգոհութիւններու տեղի տալ սկսաւ։

Այս դժգոհութիւններուն սաստկութեանը գլխաւորապէս պատճառ եղաւ Ռուսինեան իր «Ուղղախօսութիւն» անուն աշխատութեամբը, զոր պատրաստած ըլլալով Փարիզ, կը հրատարակէր Պոլսոյ մէջ 1853ին, Ուսումնական Խորհուրդին կազմութենէն քիչ յետոյ։

Մեր աշխարհաբարը կոկելու, աւելի կանոնաւորելու ձեռնարկ մըն էր զոր Ռուսինեան կը փորձէր ընել իր այդ աշխատութեամբը, բայց՝ մէջը բառերու ա՛յնպիսի կրճատումներ, համառօտագրութիւններ ըրած էր եւ ա՛յնպիսի ուղղագրութիւն մը ընդունած, որ թէեւ սիրուն մտածութեան արդիւնք, բայց հաճելի չէր երեւար այն ատենի հայկաբաններուն, որով ծնցուց ամենախիստ ու դաժան դիտողութիւններ։ Կղերական դասը իր բողոքի ու սրտմտութեան ձայնը ա՛յն աստիճանի տարաւ, որ Հոգեւոր Ժողովը Գերագոյնին հետ համաձայն, որոշեց մինչեւ անգամ բանադրանքի են թարկել խեղճ «Ուղղախօսութիւնը» եւ անոր հեղինակը, որ կը համարձակէր հայ լեզուն աղճատել, խաթարել։

Բարեբախտաբար այս բանադրանքը՝ որուն զուարճալի պատմութիւնը երկարօրէն պատմած է Դր. Օտեան եւ զոր ես հրատարակած եմ 1902ին, տեղի չունեցաւ, այլ որոշուեցաւ՝ Նիկողոս Պալեանէ, Դր. Օտեանէ, Գ. Պարտիզպանեանէ եւ Կ. Իւթիւճեանէ բաղկացած յանձնախումբ մը, որ Սրբագրիչ անունն առաւ, եւ որու պաշտօնն էր Ռուսինեանի հետ խորհրդակցութեամբ, սրբագրել «Ուղղախօսութիւնը»։

Հազիւ երկու երեք նիստ կ'ունենայ այդ յանձնախումբը եւ կը դադրի, որովհետեւ Տօքթ. Ռուսինեան կը ստիպուէր բացակայիլ Կ. Պոլսէն եւ իբրեւ բժիշկ ընկերանալ 1854ին Յունաց փաշային, որ զինուորական մեծ բանակի մը գլուխն անցած կ'երթար՝ Թուրքօ-Հելլենական սահմաններուն վրայ ծագած ապստամբութիւններուն վերջ տալու համար։

* * *

Եօթը ամիս կը տեւէ բացակայութիւնը։ Ռուսինեան Կ. Պոլիս կը դառնայ այն ատեն միայն, երբ ապստամբութիւնը բոլորովին կը մարի։

Հազիւ ոտքը Պոլիս դրած, Ռուսինեան կը ձեռնարկէ թարգմանել Էմէ-Մառթէնի «Դաստիարակութիւն Մարց» կոչուած սքանչելի գործը, զոր կ'աւարտէ մէկ տարիէն՝ 1854—1855, եւ որ կը մնայ անտիպ։

1855ի վերջերը հրապարակ կը հանէ իր Տարեցոյցը, զոր ուղղախօսութեան հետ պատրաստած էր Փարիզ գտնուած միջոցին։ Նորութիւն մը այս ալ եւ բոլորովին նորութիւն, որով Ռուսինեան տարին կը սկսէր Գարնանամուտի օրէն, ամիսներուն համար՝ կը գրէր՝ միամիս, երկամիս, եռամիս, քառամիս, հինգամիս, վեցամիս, եւն. ու անոնց անուններն ալ կը նշանակէր չորս եղանակներու համաձայն, Զարթին (Germinal), Ծաղկին Floréal), Մարգին (Prairial՝ գարնան համար։ Հնձար (Messidor), Ցօթար (Thérmidor), Պտղար (Fructidor)՝ ամրան համար. Կթօն (Vendemiaire), Թառմօն (Trumaire), Մէգօն (Frimaire)՝ աշնան համար, իսկ ձմրան համար ալ՝ Ձիւներ (Nivôse), Սառներ (Pluviôse, Մրրկեր (Ventôse)

Սոյն Տարեցոյցը ձեւուածէր Ֆրանսայի Հանրապետութեան ընդունած հանրապետական նոր օրացոյցին վրայ, իսկ ամսանուններն ալ ճիշտ ու ճիշտ թարգմանութիւնն էին այն բառերուն՝ զորս Fabre d'Eglantine բանաստեղծը յօրինած էր այդ օրացոյցին համար։

Խիստ ճարտարօրէն կերտած էր Ռուսինեան այս անուններուն հայերէն բառերը, բայց՝ որոնք ոչ միայն յայտարար են անոր լեզուագիտական խոր հմտութեան, այլ եւ՝ ապացոյց՝ թէ մեր լեզուն ո՛րչափ հարուստ է, եւ թէ գիտական գեղեցիկ բառեր շինելու համար ո՛րչափ դիւրութիւններ ունի։

Ծով պարունակութեամբ, շահեկան նիւթերով գեղուն փոքրիկ հատոր մըն էր Ռուսինեանի Տարեցոյցը, որ դժբախտաբար շա՛տ քիչերէն գնահատուեցաւ ու «Ուղղախօսութեան» պէս այս ալ խորթ երեւցաւ եւ մեծ աղմուկ հանեց։ Ռուսինեանի այս երկու հրատարակութիւնները պատճառ եղան, որ ուսեալ լուսաւոր դասակարգերուն միջեւ հետզհետէ խուլ հակառակութիւն մը յառաջ գայ, նորակազմ Ուսումնական Խորհուրդը ամբաստանուի Ազգային իշխանութեան կողմէն, եւ օրին մէկն ալ բոլորովին լուծուի, իր աշխատութիւններուն ամենափայլուն վայրկեանին։

Ուսումնական խորհուրդին այս վերահաս մահը պատճառ եղաւ որ Ազգային կանոնադրութիւն մը ունենալու գաղափարը հետզհետէ յանդէր բաղձալի իրականութեան, Ազգային Սահմանադրութիւնը ծնունդ առնէր, քանի որ՝ Ռուսինեան եւ Նիկողոս Պալեան, 1848ի ֆրանսական յեղափոխութեան զաւակներ, Սերվիչէնի, Յ. Կրճիկեանի, Դր. Օտեանի եւ ուրիշներու հետ սկսած էին ծառանալ ազգին մէջ տիրող ամիրայական, տեսակ մը բռնապետական կոյր ու յետադիմական ընթացքին դէմ։

* * *

Ռուսինեան իր աշխատութիւններուն, հետեւաբար իր անձին դէմ եղած սուր վերաբերումներէն խորապէս ազդուած, կ'որոշէ հեռանալ իսպառ Կ. Պոլսէն, բայց Սերվիչէն՝ հետը նաեւ ուրիշ ուսումնասէր բարեկամներ, արգելք կ'ըլլան անոր այս խորհուրդին, չեն թողուր որ մեկնի։ Այդ պահուն էր որ Կայսերական Բժշկական Ընկերութիւնը իր դիրկը կը բանար ու զինքը անդամ կ'ընդունէր։

Հետաքրքրական աշխատութիւններ կը ներկայացնէ Ռուսինեան այս ընկերութեան ժողովներուն, աշխատութիւններ՝ որոնց ամէնէն նկատելին էր Dragonneau (Վիշապակ) կամ Filaires Arabes (Արաբական որդ) կոչուած հիւանդութեան վրայ ըրած դեկուցումը։ Ընկերութիւնը ա՛յնչափ կը գնահատէ այս գործը, որ անմիջապէս իր խմբագրական Յանձնախումբին Ատենապետ կ'ընտրէ անոր հեղինակը։

1858ին Ռուսինեան, բժիշկ կ'որոշուի Սպարապետութեան Հիւանդանոցին, որուն բժշկապետն էր Տօքթ. Սերվիչէն, եւ մինչեւ 1860 կը պաշտօնավարէ հոն։ Այս հիւանդանոցին մէջն էր որ տեսած էր նա ու ճարտարապէս բժշկած, Dragonneau հիւանդութիւնը, որ ո՛չ այլ ինչ է՝ բայց եթէ թելանման որդնիկի մը մարմնի մէջ մուտ գործելն ու մորթի ներքեւը գալ տեղաւորուիլը։ Այս հիւանդութիւնը կը պատահի եղեր Արաբիոյ մէջ, որուն համար կոչուած է այն նաեւ՝ fils arabes (արաբական թել) կամ որդնիկ։

ՏՈՔԹ. Վ.ԱՀՐԱՄ Ց. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Դարման կրիփին դէմ. — Ֆրանսացի հողագործ մը, որ Նանսիի մօտ ագարակ մը կը բնակի, յանկարծ օրուան համաճարակէն կը վարակուի, եւ գառանցանքի պահո՛ւն թէ գիտակցօրէն, ինքզինքը ձեղունէն կախելով՝ կ'ազատի հիւանդութեան տառապանքներէն։

ԱՍՈՒԼԻՍ

«Ի՞նչու չէք գոհանար եղածովը», կ'ըսեն մեզի։ «Ի՞նչ կ'ուզէք դեռ։ Անկախ ու ազատ Հայաստա՞ն, ա՛չա՛ւասիկ»

Չե՛մ ուզեր խօսիլ «անկախ» բառի մասին։ Ցարաբերական իմաստ ունի ան։ Ու, ո՛չ միայն պայմաններու, այլեւ՝ մտածումի, զգացողութեան հետ է կապուած։

Պոլշեւիկ աքլորներու համար «անկախ» է այսօրուան Հայաստանը, որովհետեւ անոնց մտածումն ու զգացումը՝ բոլորովին տարբեր են։ Անոնք կը գոհանան եղածովը։ Անոնց մէջ հայ ժողովուրդի իրական պահանջներու գնահատումը՝ սահմանափակ է ու մակերեսային։

Մենք չենք գոհանար, որովհետեւ կը մտածենք, որ եղածը մերը չէ։ Որովհետեւ՝ սա 29,000 քառակուսի քիլոմէթրի օդակուած տարածութիւնը բաւարար չէ հայ ժողովուրդին կեանք իսկ ամփոփելու։ Ու նաեւ՝ այդ ափ մը հողը չի գոհացներ մեր միւս պահանջները։

Ու պա՛րզ է, որ մեզմէ ան չեն կրնար գնահատել պոլշեւիկները։ Վասնզի «պիտի զգանք, որ կարենանք գնահատել», — ինչպէս կ'ըսէ Կէօթէ։

Չե՛նք գոհանար, այո՛, որովհետեւ, — «Անկախութիւնը սեփականութիւն մըն է. իսկ ազատութիւնը՝ ապահովութիւն մը»։ Ֆրանսացի հեղինակաւոր կնոջ մը՝ ցիկ. Ս.Թալի այս խօսքը առաւելապէս կը պատշաճի այսօրուան Հայաստանին։

Կը հարցնենք իրենց որ ապահո՞վ է Հայաստանը հայկական հողը, հայ ժողովուրդը, հայ միտքը, լեզուն, երգը, պատմութիւնը, հայ արուեստը, վերջապէս)։ Ո՛չ։ Ուրեմն, եւ ազատ չէ։ Թող չյեղյեղեն «փօռմիւլներ ու մեքմացուցիչ յանկերգեր»։ Սովը ունկութիւն մըն է եթէ, ինքնախաբէութիւնը դժբախտութիւն մը կը մնայ, սակայն։

Այո՛, ապահով չէ՛ հայ լեզուն։ Որովհետեւ՝ կը մկրատեն, կը պղծեն, կ'այլափոխեն զայն։

Ապահով չէ հայ Գրականութիւնը։ Որովհետեւ՝ — կ'արգիլեն անոր ընթերցումը ու տարածումը՝ անոր մէջ հայրենի շունչն ու ոգին։

Ապահով չէ հայ Պատմութիւնը։ Որովհետեւ՝ — չեն ուսուցաներ զայն։ Զայն կ'ուզեն սկսած տեսնել Լէնինով։ Կը խափանեն անոր հարազատ գնացքը։ Կը կարմրցնեն անոր բիբրի ու յղի գոյնը՝ հողի գոյնը։

Ապահով չէ հայ ժողովուրդը։ Որովհետեւ՝ — կը թողուն որ ան թափառի հորիզոնէ հորիզոն։ Փճանայ ու կորսուի քայքայուի, աղճատուի, ու անհետի՛։

Ապահով չէ եւ երկրի հայութիւնը։ Որովհետեւ կը ճնշեն ու կը հալածեն զայն։ Կը սպաննեն անոր ներքին, հոգեկան արիութիւնը։

Ապահով չէ նոյնիսկ բարեպաշտներուն եկեղեցին Որովհետեւ՝ կը քարկոծեն ու կը ծաղրեն զայն։ Կը «շինեն»... «Տորթը»։

Ապահով չենք, այո՛։ Ու, հետեւապէս — դժբախտութի՛ւն է, — ազա՛տ չենք։

Ո՞ւր է իրենց ըմբռնած «անկախութիւնը»։

«Ազատ ու անկախ» Հայաստանը...

Այո՛, բայց կը գոհանան անոնք եղածովը։

Վասնզի իրենց մօտ կը պակսի աւելին ունենալու համար անհրաժեշտ գոհունութեան պատրաստականութիւնը։ Իսկ ծմնարիտ գոհունութեան մայրը՝ ներքին, բացարձակ համոզումն է։

Իսկ իրենց «համոզո՛ւմը»...

Վ.ԱՀՐԻՃ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Առաջին անգամը ըլլալով Ֆրանսայի համար յառաջիկայ Ապրիլ 10ին Մարսէյլի մէջ պիտի բացուի դպրոցական ցուցահանդէս մը ուր պիտի ցուցադրուին աշակերտներու ձեռական աշխատութիւնները։

Մեր երիտասարդութիւնը պէտք է գիտնայ օգտուիլ իր շրջապատի բոլոր գործերէն, որոնք քաղաքակրթութեան ծնունդ են։

Այս կամ այն երկրին մէջ մեր ներկայութիւնը ժամանակաւոր է։ Ուշ-կանուխ պիտի հաստատուինք մեր երկրի մէջ, հետեւաբար առիթէն օգտուելով պէտք է մեզի հետ տանինք գիտութեան հնարած բոլոր հիմնական ու արժէքաւոր նորութիւնները, որոնք արդիւնք են, բարոյական, ֆիզիքական՝ նիւթական զարգացումին։

Ցուցահանդէսը կազմակերպողներուն բուն նպատակն է ցոյց տալ հասարակութեան թէ ինչեր կը կատարուին ժողովրդական վարժարաններու մէջ, պատրաստելու համար տղան որ արտադրէ։

Արտադրել կը խրատեն ամէն կողմէ։ Արտադրել, որպէս զի ֆրանսան աշխարհի հրապարակին վրայ իր լայն տեղը բանէ։ Արտադրել միշտ ու ջանալ որքան հնարաւոր է քիչ գնել։ Ապրուիլ այնքան որքան իր սեփական հընարաւոր միջոցները թոյլ կուտան։

Ֆրանս. արգի վարժարանները այդ ձգտումն ունին։ Ցղան բոլորովին իր մատաղ հասակին, դպրոցէն առաջ իր մօրը հսկողութեանը տակ կը վարժուի արտադրելու, կը փորձէ Mecanoն, չի յաջողիր, կը փորձէ ատաղձագործութիւնը, կրկին չի յաջողիր, ապա ուրիշներ ու այսպէս կը սահին ամիսներ, տարիներ ու օր մը ան կը գտնէ իր հետեւելիք ճանապարհը։

Եւ ինչո՞ւ համար տղան իր պզտիկ հասակէն չվարժեցնել այնպիսի արհեստի մը, որուն ճաշակը ունենայ եւ սորվի արագօրէն եւ հաճոյքով։

Պէտք է որ տղու 11-12 տարեկան հասակին, երբեմն նոյն իսկ առաջ ծնողքը վստահօրէն կարենայ ըսել, մեր տղան պիտի ըլլայ ելեկտրակտ կամ մեքենագէտ, կահագործ, նկարիչ կազապարող եւլն։

Դպրոցական տղան իր ապագայ արհեստին ճաշակը պիտի առնէ իր մանկութենէն ու աստիճանաբար պիտի սորվի թէ ինչո՞ւ համար կ'աշխատի ու պիտի աշխատի. իր խելքն ու միտքը հաւասարապէս պիտի զարգանան մանկավարժական օրէնքներով, պիտի մարզուին իր զգայարանները։ Ու այսպէս տղան օր մը պիտի կատարէ գործեր իրապէս օգտակար։

Այս ճանապարհով դպրոցական տղան աւելի հաճոյքով պիտի յաճախէ վարժարան, աշխատութեան ճաշակը իր մէջ ծլած ըլլալով, ինք երանի պիտի տայ իր մեծերուն որ կեանքի մէջ կ'աշխատին ու կ'արտադրեն։ Երբ վարժարանէն հեռանալու ժամը հնչէ, տղան կամ աղջիկը պիտի նուիրուին հոգիով ու մարմնով իրենց աշխատանքին։

Ցուցահանդէսի նիւթերը պիտի դասաւորուին հետեւեալ կերպով —

1. Դաստիարակիչ վարժութիւններ

2. Կրթիչ վարժութիւններ.

3. Զբօսնեցուցիչ վարժութիւններ

4. Առօրեայ ձեռագործեր։

Այսպէս, Ապրիլ 10ին սայի ապագայ քաղաք... պիտի ցուցադրեն իրենց աշ... թիւններն ու կարողութի... Հասարակութիւնը տեսնելով... պիտի ոգեւորուի, մտածե... իր սիրելի հայրենիքը պիտ... լայ աւելի ստեղծագործ, ... իր մատաղ սերունդով։

Այս առթիւ տեղական ... թերէն մին կը գրէ.— Գրգ... շակերտներու եռանդն ու ... գործել անոնց ձեռնհրեցութ... ճնալով միշտ մանկավարժ... ծրագրի շրջանակին մէջ, ... տալ ուսուցիչներուն չափելու ... մար կատարուած գործը եւ ... տելու անոր օգտակարութի... բարերար ազդեցութիւնը ... պայի տեսակէտէ։ ... ուսուցիչներու, ծնողներու եւ ... րոցի բարեկամներու փոխ... բերութիւնները, բան մը ... չեւ այսօր անտեսուած ...

Հայկական տեսակէտեն ... ձեռնարկ մը հրահանգիչ ... ըլլալ անմիջականօրէն, եթէ ... բեք ունենայինք մեր ... կեանքը, մեր կենդանի ու ... տու մեծ ու պզտիկ վարժ... ները Պոլսէն գաւառները եւ ... կաս։ Այսօր դժբախտ ... ցան Հայութիւնը չի կրնար ... նական ո եւ է գործի վրայ ... ծել, հետեւաբար եւ ... վարժարանները բանալ ... մայրական դաստիարակու... մասին, ծծողելի պիտի ... երբ խեղճ կինը իր օրապ... եստւէն կը վազէ գալով ... տանի, հայ մատաղ սեր... աւելի շուտ ոգեւորել կը ... համաշխարհային յեղափ... թեան գաղափարներով, ... ազգային շինիչ ու ստեղծ... դաստիարակութիւնով։

Ցաւալի է հայ ժողով... ներկայ կեանքը, աւելի ... նոր սերունդի հոգեկան ու ... յին վիճակը։ Բայց քանի ... պագային վրայ կը նայինք ... սալից, մեզ կը մնայ ուղեկ... մէն գործնական ու շինիչ ... ներ հաւաքել, քանի ... նինք։

Այսօր դաստիարակչական ... ցահանդէս մը, վաղը ելեկտ... յանի մը շինութիւնը, ... մը պարզ ծառատնկութիւն ... ամէն օր ու ամէն ժամ ... գտնել նորութիւններ, որոնց ... տին եթէ երբեք ... նման չանցնինք, այլ ... գնողի հանգամանքով ... մեր այս տխուր կեանքի ... ամենայուսատու ճանապար... տի ըլլայ դէպի մեր վերածն... նութիւնն ու վերածնութիւն...

Մարսէյլ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. ...)

Հայ գիւղացիները դպր... շինեն։ Կոտայքի Բեճքա... ղը ունի 68 տուն բնակ... Գիւղացիները կատարած են ... փերը իրենց միջոցներով ... սկսած են հանգամանք... դպրոց մը շինելու համար։

Իսկ կառավարութի՞ւնը՝ ... ռավարութիւնը, սակայն, ... Բուլաղ գիւղին մէջ, որ կը ... կին եղիտներ, իր ... դպրոց բացած է։ Գիւղացի... «չափազանց զոհ եւ ... եղան» կը գրէ «Խորհրդ... յաստան»։ Եղիտները ... գիր չունենալով, ... սաւանդութիւնը կը ... ուսուցնեն։ «Բարեխնամ ... ռավարութիւնը եղիտներ... մար լատինական տառեր... բուբէն մը պատրաստած է ...

Հայերէն գրեցէք— ... տանի մէջ կը յայտնի ... լրագիրներ», ծրի ... մատակարարելու համար ... ուր-Թղթակից մը «Խորհրդ...

...աստանի» (16 Յունուար) մէջ ... գանգատ մը այդ Թերթի... խմբագրուած լեզուն ... է օտար բառերով, եւ բան... ները բան մը չեն հասկնար։ ... Հայաստան խորհրդային ... Թերթերը, այնպէս չէ՞, ... արհուպղկովար։

... սնազական տարեգիրք — ...աստանի Ուսանողական Մի...թեան կեդր. Վարչութիւնը ...նարկած է հրատարակելու ...րեգիրք մը, գրական, գեղար...ւեստական, գիտական, քաղա...քական բաժիններով։

«Լատը մի սաէք. չի տալի». ... Ալեքսանդրապոլի մէջ լոյս կը ...նէ բանւոր անունով Թերթ ...մը, որ «պրոլետ» կրողներուն, ...որհստագէտներուն դէմ յար...ձակողական քննադատական մը ...ատարակած է։ Թերթս խկա...ան արժէքները պարզած ըլլա...ւն պատճառով, կեղր. Վերա...սկիչ Յանձնաժողովի յանդիմա...նագիր մը ուղղած է խմբագրու...թեան Նման քննադատական ... յօդուած «ի հարկէ, չի ...ավի խորհրդային երկնքում»։

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՊՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

...Փարիզի բժիշկներէն՝ Տօքթ. ...արսէլ Նաթթիէ՝ երկար տա...րիներէ ի վեր կը զբաղի երկա...րակեցութեան հարցով։ Իր տե...սութիւնը շատ պարզ է եւ կը ...մփոփուի հետեւեալ երեք գլխա...ւոր սկզբունքներուն մէջ. քիչ ...ուտել, շատ աշխատիլ եւ նիհար ...լլալ։

Յիշեալ բժշկին կարծիքով, ...յր մարդուն ծանրութիւնը պէտք ...է 80 քիլօն անցնի, իսկ կինե...րուն ծանրութիւնը պէտք է 70 ...քիլօյէն պակաս ըլլայ։ Բազմա...թիւ օրինակներով ապացուցած ...է թէ՝ գէր մարդիկ սովորաբար ...շուտ կ՚ապրին, իսկ նիհարները, ...երկարակեաց են. ...գիտութենէ, խմ... ... Տօքթ. Մարսէլ կը յանձնա...րարէ քիչ ուտել, քիչ խմել եւ ...շատ մարզանք ընել. աւելի զատ, ...100 տարի ապրելու համար, ...պէտք է մարմինը մաքուր պա...հել թէ՝ դուրսէն եւ թէ՝ ներսէն, ...եւ չափաւոր ըլլալ ամէն բանի ...մէջ։

Ամերիկացի նշանաւոր Տօքթէօր ...մը, որ միլլիոնատէր Մ. Ժօն ...Ռոքֆէլլըրի անձնական բժիշկն ...է, իր յաճախորդին ու բարեկա...մին հետեւեալ յանձնարարութիւ...նը ըրած է 100 տարի ապրելու ...համար։

Նկատելով որ ներկայիս Ռոք...ֆէլլեր 86 տարեկան է եւ Ֆիզի...քապէս շատ առողջ է ու կայ...տառ, հետաքրքրական պիտի ...ըլլար Յառաջի ընթերցողներուն ...ներկայացնել երկու բառով ...յիշեալ բժշկին դեղագիրը, որ ...շատ պարզ է եւ ամէնուն հա...մար դիւրամատչելի.

Պէտք չէ երբեք բարկանալ, ...այլ միշտ զուարթ եւ ուրախ ...անցընել օրերը, զգուշանալ գի...

...րութենէ, օրը երեք լիտր ջուր խմել, կանոնաւորապէս մարզանք ընել ամէն օր եւ քնանալու ատեն կարելի եղածին չափ շատ մաքուր օդ ծծել՝ ննջասենեակին պատուհանը բաց ձգելով։

Ամերիկացի բժիշկը կ՚ապահովցնէ թէ՝ այս դեղագիրը անխուսափելիօրէն նպաստաւոր ու օգտակար է հարիւր տարի ապրելու համար։ Լոնտոնաբնակ ծանօթ մասնագէտ Տօքթ. Ապըլթըթ Լէյն ալ իր կարգին կը հաստատէ ամերիկացի բժիշկին կարծիքը, յայտարարելով թէ՝ ասկէ աւելի լաւ ու օգտակար խորհուրդ մը կարելի չէ տալ մարդու մը, որ կը փափաքի երկար եւ առողջ ապրիլ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Քաղաքապետութեան վիճակագրական դիւանէն.

7 Մարտ 1926ին Սէն նահանգին (Փարիզ) մէջ կատարուած մարդահամարին արդիւնքը.

Ա. Թաղամասին մէջ կը բնակին 48,400 հոգի, 5220ը օտարական. — Բ. Թաղամասին մէջ՝ 48,467 հոգի, 5964ը՝ օտարական. — Գ. Թաղամասին մէջ՝ 73,310 հոգի, 9381ը՝ օտարական.— Դ. Թաղամասի՝ մէջ՝ 87,833 հոգի, 13,402ը՝ օտարական.— Ե. Թաղամասին մէջ՝ 118,070 հոգի, 14,854ը՝ օտարական.— Զ. Թաղամասին մէջ՝ 97,261 հոգի, 10,332ը՝ օտարական.— Է. Թաղամասին մէջ՝ 105,487 հոգի, 9,087ը՝ օտարական.— Ը. Թաղամասին մէջ՝ 92,303 հոգի, 10,105ը՝ օտարական.— Թ. Թաղամասին մէջ՝ 107,859 հոգի, 15,834ը՝ օտարական.— Ժ. Թաղամասին մէջ՝ 140,250 հոգի, 12,762ը՝ օտարական.— ԺԱ. Թաղամասին մէջ՝ 219,255 հոգի, 31,157ը օտարական, ԺԲ. Թաղամասին մէջ 151,565 հոգի, 13,585ը՝ օտարական.— ԺԳ. Թաղամասին մէջ 156,757 հոգի, 8770ը՝ օտարական.— ԺԴ. Թաղամասին մէջ՝ 174,480 հոգի, 11,104ը՝ օտարական.— ԺԵ. Թաղամասին մէջ՝ 230,030 հոգի, 17,571ը՝ օտարական.— ԺԶ. Թաղամասին մէջ՝ 164,427 հոգի, 22,677ը՝ օտարական.— ԺԷ. Թաղամասին մէջ՝ 210,415 հոգի, 19,838ը՝ օտարական.— ԺԸ. Թաղամասին մէջ՝ 271,509 հոգի, 27,359ը՝ օտարական.— ԺԹ. Թաղամասին մէջ՝ 156,534 հոգի, 16,652ը՝ օտարական.— Ի. Թաղամասին մէջ՝ 184,204 հոգի, 17,738ը՝ օտարական։

Սէն-Տընի արուարձանին մէջ կը բնակին 1,006,739 հոգի, 87,488ը՝ օտարական.— Սօ արուարձանին մէջ՝ 683,835 հոգի, 52,259ը՝ օտարական։

Փարիզի մէջ կը բնակին 2,083,416 հոգի, 293,442ը օտարական։

Սէն նահանգին մէջ կը բնակին 1,729,274 հոգի, 139,747ը օտարական։

Այս հաշիւով, օտարականները կը կազմեն Փարիզի բնակչութեան հարիւրին 10ը։

Բաղդատելով 1921ի մարդահամարի Թիւերուն հետ, նուազած է բնակչութիւնը Ա., Բ., Գ., Դ., Ե., Զ., Ը., Թ., Ժ., ԺԱ., ԺԷ., ԺԸ., եւ Ի. Թաղամասերուն, իսկ աճած է ԺԲ., ԺԳ., ԺԵ., ԺԶ. եւ ԺԹ. Թաղամասերուն մէջ։

Ուրեմն, կը հետեւի որ, նախորդ մարդահամարէն ի վեր Փարիզի բնակչութենէն նուազած են 35,043 հոգի։

Ընդհակառակը, արուարձաններն աճած են 251,989 հոգի։

ՉՆՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՆԽԻՂՃ «ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»

ՇԱՍ (Իզեր).— Մեր գաղութը փոքր է, իսկ դէպքերը շատ։ Մեր հայրենակիցները վերջին 8-10 ամսուան ընթացքին հասած են մեծ մասով։ Առաջին աստափախաւը եղաւ Պոլսեցի Գուրգէն Սէֆէրեանը որ խարբերդցի Մանուկ Ցովհաննէսեանէն 250 Ֆրն. փոխ առնելէ յետոյ աւրացաւ եւ անհետացաւ։ Կը տեղեկանանք որ այժմ Փարիզ կը գտնուի։ Թուականէս 2—2 ու կէս ամիս առաջ Թաղէ ս Չագմըչեան ու Ցարութիւն Մորալեան անուն երկու ընկերներ Շաս եկան։ Խեղճերը ինքնութեան Թուղթ չունէին, որպէս զի գործ գտնեն։ Գեղեցիկ Ցովհաննէսեան երաշխաւոր ըլլալով տեղ մը 150 Ֆր. գտնելով, յանձնեց եւ ստացան իրենց Թուղթերը։ Այստեղ գալէ առաջ, Թ. Չագմըչեանը 200 Ֆր. փոխ առած կ՚ըլլայ Ց. Մորալեանէն, 75 Ֆր. ալ այստեղ ստացաւ, համագումար 275 Ֆր առաւ ու անհետացաւ գանք երբորդին։ Սարգիս Համբարեան, որ 10 ամիսէ ի վեր հոս է, Սուրիայէն եւ զանազան տեղերէ շատ մը վարձու գործաւորներու փոխարժէքը ստանալով Hauts Fourneaux de Chasse գործարանի միջոցաւ Թուղթ հանեց ու բերաւ։ Կը տեղեկանանք որ իր գանձած գումարը հասած է մօտ տասը հազար Ֆրանքի։ Այդ ալ բաւական չէր։ Ցեղիս մէջ չունէինք ուրիշ Ֆրանսերէն խօսող մը։ Երբ հարկ կ՚ըլլար որ իրենց բարեկամին համար պայմանագիր հանէին, Թարգմանութեան կը տանէին Ս. Համբարեանը որ անոնց դժուարութիւն ցոյց տալով մաս մը դրամ ալ կը ստանար տեղիս գործաւորներէն։ Ց. Մորալեանը որ Ս. Համբարեանի հայրենակից ու նախկին ծանօթն է, անտանելի չքաւորութեան ենթարկուեցաւ եւ ետ վերադառնալու համար իր եղբօրմէն ճանապարհական ծախք ուզեց։ Այս վերջինը Պուլկարիայէն տուած է իր ծանօթ Ս. Համբարեանի հասցէն։ Եղբայրը անմիջապէս 600 Ֆր. ճանապարհածախքը ղրկած է Համբարեանի հասցէով։ Այս վերջինը լուր կուտայ թէ դրամը եկած է եւ մէկ երկու օր յետոյ պիտի ղրկեմ, բայց կ՚անհետանայ տասը օրի չափ ու երբ կը վերադառնայ, դրամը բոլորովին ծախսուած էր։ Խեղճ տղան որ 23 տարեկան երիտասարդ մըն է, նիհար եւ անգործ, այս վիճակին մէջ մնայ, պիտի խելագարի։ 200 Ֆր. իր ընկեր Թաղէոս Չագմըչեանը տարաւ, 600 Ֆր Սարգիս Համբարեանը կերաւ ու ինքն անօթի կը շրջի Թէեւ հայրենակիցները կ՚օգնեն բայց յաճախ կը պատահի որ, անօթի մնայ։

Գ. ԱՀՄԷՐԵԱՆԵԱՆ

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐԸ

ԺՈԽԱՑԵՕԶ.— Ցեղիս Հայերուն ինքնութեան Թուղթ տալու համար ամիս մը առաջ տակաւին Նանսէնեան անցագիր կը պահանջուէր, սակայն մեր դիմումին վրայ քաղաքապետը հաւանեցաւ խոստապահանջ չըլլալ եւ միայն ինքնութեան Թուղթի համար վճարուելիք գումարը գանձել։ Գործապրկութիւնը եւ մեր հայրենակիցներուն անկարողութիւնը նկատի առնելով, Նանսէնեան անցագիր չի պահանջուիր հիմա։

Ասոր այժմ անգործ մարդ չունինք. Թէեւ քանի մը հոգի ամիս մը չափ անգործ մնացին, բայց ասոնք ալ վերջերս երկաթուղագծերու նորոգութեան մէջ կ՚աշխատին, օրական ստանալով 25 Ֆրանք։ Առատօտները կ՚երթան եւ իրիկունը կը վերադառնան։

ԹղԹակից

ՆԻՍ — Այստեղ Նանսէնեան անցագիր չեն պահանջեր։ Նոյեմբերին վերջերը ներկայացայ ինքնութեան Թուղթս փոխելու համար, բայց Նանսէնեան անցագիր ուզող չեղաւ եւ 40 Ֆրանք վճարելով Թուղթս առի, իբրեւ բանւոր։ Գրասենեակին մէջ քանի մը անգամ պաշտօնեան հեռաձայնին գլուխը անցած, զանազան տեղերէ եկած հարցումներուն կը պատասխանէր.— «Անոնք որ աշխատաւոր են, գործաւոր են, բառասուն Ֆրանք պիտի վճարեն»։

Մ. Խ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Գոհեմական սէր.— Սիրոյ պատմութիւն։ Սէրը գիտեն տալ ու առնել միայն պոհէմները։ Ու պոհէմ մը, նշանաւոր ջութակահար Րիկօ, որ պաշտուեցաւ ամբողջ Եւրոպայի մեծ քաղաքներուն կիներէն, փախցուց Պելճիքայի Թագաւորին Լէոփոլտի հարսը. քաջցր հովուերգութիւններով խարեց շատ ու շատ աղջիկներ մեր այս դարուն, նոյնիսկ Եորքէն կը գրեն Թէ հիւանդանոցի մը մէջ մեռեր է 60 տարեկան։

Եօթը կին սէր կապած էին անոր անունին։ Փարիզի ծառուղիներուն սրճարաններուն մէջ էր որ սկսաւ հրապուրել Փարիզի աղջիկներուն Թեթեւաշարժ սիրտն ու Թոյլունի խելքը։ Հրաշալի համազգեստ մը, սեւ ու փայլուն պեխերը շրթներուն վրայ, պէրատ այս արուեստագէտին համար աղջիկները քուն չմտան շատ անգամ։ Փարիզի մէջ կը ճանչնայ Տիթըռլիթըի հարուստ աղջիկ մը, որ դարձաւ իշխանուհի Շիմէ, եւ հարս՝ Պելճիքայի վեհապետին։ Սակայն պոհէմ ջութակահարէն հրապուրուած, շարունակ խուսէն կ՚երթար անոր, երբ ան քաղաքէ քաղաք նուագահանդէսներ կը սարքէր։ Դայթակղութիւնը կարելի չէր ծածկել այլեւս, եւ իշխան Շիմէ ամուսնալուծման դատ բացաւ եւ ձգեց կինը, որ կը խոստովանէր իր սէրը հանդէպ ջութակահարին եւ կ՚ընդունէր վճարել իր ամուսնին տարեկան 75,000 Ֆր.։ Ան ատեն սիրահար զոյգը հաստատուեցաւ Աղեքսանդրիա։

Պոհէմ ջութակահարը իշխանուհին լքեց հոն եւ մեկնեցաւ Ամերիկա։ Հոն ալ շարունակելով իր հրապուրանքը, ամուսնացաւ երկու անգամ։ Վերջին կինէն ժառանգեց հոկայական հարստութիւն մը։

Ի՞նչ կայ անդին աշխարհը.— Անտարակոյս վերը, կապոյտ երկինքէն անդին աշխարհ մը կայ, բայց հոն ո՞վ կայ, ի՞նչ կայ։ Ամառը Եղիա մարգարէն, իր կառքը կը լծէ եւ երկնային կապոյտ սալայատակի վրայէն անհագնդորդ կ՚արշաւէ, վարէն միայն որոտումը կը լսենք։ Գիշերը կրակի կտորներ կը ծակեն երկինքը ուր սեզան շուկած են անշուշտ անմահները։ Հայ գիւղացի մը նոյնիսկ, կը պնդէ Թէ լուսնակ գիշերի մը բացօԹեայ քընացած պահուն՝ շրթներուն վրայ գինի Թափած է երկինքի սեղանէն։

Անտարակոյս անդրի աշխարհը շատ հրաշալի բաներ կան, խորհրդաւո՛ր ու անմահական։ Սակայն ոչ ոք մեզմէ, մահկանացու մեր գիւղացիներէն, չէ ուզած Թափանցել կապոյտ երկինքէն ներս։ Փիլիսոփանե՛րը միայն կնկայ հետաքրքրութիւն ունին իմանալու Թէ ի՛նչ կայ անդրի աշխարհը։

Ամերիկացի ուսանողներն ալ վարակուեցան, եւ Մնաւնդէնիվեր, երեք հոգի աճապարած են երթալ տեսնելու անդրի աշխարհի բաները։ Ասոնցմէ մէկը աստրճանակ մը պարպած է գլխուն, որպէս զի լաւ քնանայ եւ հանգստօրէն ճամբորդէ վերի աշխարհը, «իմանալու համար Թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ հոն»։ Այս ուսանողը կը պատկանէր խմբակի մը որ կ՚աշխատէր մեռելներուն եւ ողջերուն միջեւ հաղորդակցութիւն սահմանել։

Եւ ուսանողը, իր նամակին մէջ, կը խոստովանի այդ փափաքը, ու կը գրէ հօրը Թէ «լուր տուր ընկերոջս, որ իրեն ողջոյն մը պիտի ղրկեմ երկինքէն, եւ պիտի խօսիմ հետը երկուշաբթի ժամը 12ին»։

Ուսանողը մոռցած է սակայն առաջուց հաստատել որ, արդեօք այս աշխարհին ժամերը կը համապատասխանե՞ն երկինքի ժամերուն։

Գոհարավաճառ... գող.— Փարիզի Սէն Թ՚Օնորէ փող ոցին գոհարավաճառներէն մէկուն խանութը կը մտնէ կին մը եւ ցոյց կուտայ քանի մը կտոր ադամանդ ծախելու համար։

Խանութին տէրը Մոնալիբ կ՚առաջարկէ գին մը։

— Ընդունեցի, կ՚ըսէ կինը եւ գրպանէն նոր կտորներ հանելու ձեւերով՝ ատրճանակը կը հանէ եւ կը բռնէ գոհարավաճառին քիթին։ Գոհարավաճառը, առանց խռովուելու, կը բռնէ բազուկը եւ կը զալարէ զայն։ Կը սկսի կատաղի կռիւ մը, որուն ազմուկէն, վրայ կը հասնին կինը եւ անցորդները։ Կինը քիչ յետոյ ինքզինք կը գտնէ բանտին մէջ։

Տարօրինակ գող մը.— Զինուոր մը, Թուրվիլէն մեկնած պահուն, հանդիպեցաւ անծանօԹի մը, որ սկսաւ քալել իր քովէն։ Ամայի փողոցի մը անկիւնը՝ անծանօԹը, որ կը քալէր քերուելով զինուորին, ըսաւ.

— Աղուոր համազգեստ հագած ես զուն, ուրեմն դրամ կը բռնես։ Դրամ տուր ինծի։

Զինուորը, անձայն, ճամբուն միւս կողմը անցաւ։ Անծանօթը բռնեց Թեւէն եւ կը քաշէր, պահանջելով որ դրամ տայ։ Զինուորը Թեւը Թօթուեց, ձգեց զայն եւ քալեց։ Անծանօթը ատրճանակ մը հանեց, կրակեց և գետին ձգեց զինուորը եւ փախաւ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՏԱՆՏԷՐԻ ՄԸ ԱՐԱՐՔԸ

Մենք կը բնակինք Արժանթէօյի մէջ, 16 ընտանիք ենք եւ գրեթէ 3 տարիէ ի վեր կը բնակինք մէկ տան մէջ։ Տանտէրը Հայ է, (Գ. Արտաշ Մելիքեան,) Անգործութեան պատճառաւ գործատէրերը մեզ գործէն հանած են եւ գրեթէ մեծ մասով պարապ ենք։ Խնդրեցինք մեր տանտէրէն որ առայժմ մեզմէ կէս ամսական պահանջէ, մինչեւ որ գործի մը ըլլանք։

Բայց մեր հայրենակիցը առանց մեզի կամ մեր պաւակներուն վրայ խղճալու, իր տունը գործակալի յանձնեց, եւ հիմա մեզ կը սպառնան որ մինչեւ Փետրուար 10 եթէ չվճարենք իր ուզած վարձքը, մեր կարասիները դուրս պիտի նետեն։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը։ Միայն վեց ընտանիքներ կան որ իրենց գործերով կը զբաղին. իսկ միւսները կը Թափառին փողոցները։

Եւ մտածե՛լ որ Ֆրանսայի տանտէրներ յաճախ աւելի բարեխիղճ են եւ կը հասկնան մեր վիճակը...։

Արշակ Սիմոնեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 1)

ԿՈՅՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻՍ ՍԹՐԱԹԻ

Այս բակին մէջ բնակելէն առաջ իմ մանկութեանս ամէնէն ... շրջաններն՝ երկար տարիներ անցուցած ենք Քամայովքա Թաղին մէջ, ասկից երկու հարիւր ... յլ անդին։ Մայրս այսպէս է. ... տեղ կը փոխադրուի, անմի... ...պէս որ զգաց Թէ ինքն ալ պի... ...ի ի յնայ քաւութիւններու յոր...անքին մէջ. ասոր հետ մէկտեղ ...վերջին տասը տարիները, միայն ...երկու տեղ անցուցինք, բայց երբ ...փոքր էի, կը պատահէր որ տարին ...երեք անգամ տեղէ տեղ փոխա...դրուէինք։

Ըսե՞մ Թէ՝ Թաղէ Թաղ այս փոխադրութիւնները, որքան յաւ...ակելից էին ինծի համար։ Այս...պէս էր որ ճանչցայ մեր քաղքին ամէնէն յատկանշական Թաղերը՝ ...տուսականը, հրէականը, յունականը եւ գնչուներունը։ Եւ ամէն տեղ նոր բարքերու եւ սովորութիւններու ծանօթացայ։ Բայց մայրս որ ամէն գոյնի ցեղեր տեսեր էր, տեղափոխութեան մը հաճոյքը ինծի աւետած ատեն, կ՚ըսէր «Ազգերը զանազան ձեւերով կ՚աղօթեն Աստուծոյ, բայց բոլորը նոյն եղանակով կը ծաղրեն զայն»։

Ասոնց խօսելու յոգնութեան, կոտրուած իրերու եւ զանազան տաղտուկներու վրայ, ամէն մէկ փոխադրութիւն՝ մօրս երեք օրուան աշխատանք կը պարտադրէր։ Պայմանաժամը լրանալէն քանի մը շաբաթ առաջ. առիւծի պէս կ՚երԹար արուարձանը չափչփել, նշմարելու համար աննշմարելի ... ...աղը՝ որուն երկու բառերը «վարձու է»։ Իրեն համար այնքա՛ն յստակ էին, որքան կարգալ գիտցող մարդու մը։ Աստուն կանուխ կը մեկնէր եւ մուԹը կոխելուն կը դառնար եւ երբեք չէմ յիշեր որ վերադարձած ըլլայ առանց իր ուզած բնակարանը գտած ու բռնած ըլլալու։ Ցետոյ, փոխադրութեան առջի օրը, երկու սենեակները, զորս նախորդ վարձակալը զարշելի աղտեղութեան մէջ ձգած կ՚ըլլար, մաքրելու ծանր աշխատանքը կը սկսէր։ Մայրս՝ տախտորմը կը կը լուար տաք ջուրով, մլուկները կը հալածէր, անհամար գամեր կը խլէր, մուկի ծակերը ու պատերու ծերպերը կը խծկէր օճառով, ծըծումբով կամ Թունաւոր խմորով, կիրով կը ճերմկցնէր պատերը ու գետինը կը ծեփէր Թրիքով խառն կաւով։ Ձերջապէս, երբ օրը գար, զուարճալի ճամբորդութիւն էր կառքին ետեւէն, որ գոյքերը կը փոխադրէր, մինչ մայրս ինքն իսկ մեծ ուշադրութեամբ կը կրէր մօր քարիւղի երկու գեղեցիկ լամբարները, իսկ ես՝ մեր զարԹուցիչ ժամացոյցը։

Տասներկու տարու էի։ Աշխէնի վերջը անձրեւոտ օրով մըն էր, որ մեր նոր բնակարանին մէջ կը հաստատուէինք. իրիկունը՝ սենեակին մէջ որ միեւնոյն ատեն իբր խոհանոց կը ծառայէր, կարասիները գէշ աղէկ տեղաւորելէ յետոյ մայրս՝ յոգնաբեկ ինկաւ անկողնին ծայրը եւ ըսաւ.

«Ահա՛, տղա՛ս, այս ալ եղաւ... ատրիճան մը եւս վար իջանք արուարձանին ամէնէն վատահամբաւ Թաղին մէջ ենք հիմա։ Թող Աստուած մեզ պահէ չարագործներէն. հոս եկայ որ վարձքին վրայ՝ ամսական երկու Ֆրանք խընայեմ. տարին քսան եւ չորս Ֆրանք կ՚ընէ, քեզի համար զգեստի մը գինը. Նայէ՛ որ, պզտիկս, բարի ըլլաս, ինչպէս մինչեւ հիմա։ Այս Թաղին մարդերը՝ վայրենի են, անոնց մէջ մտնելու չես։ Մեծերը գիրար կը սպաննեն, պզտիկները իրար գլուխ կը կոտրեն եւ իրարու զգեստ կը պատռեն. անոնց խաղերուն եւ վէճերուն խառնուելով զիս վշտացնելու չես, ցաւէս կը մեռնիմ...»։

Մայրս այն ատենները գրամական նեղութեան մէջ էր։ Նախորդ ձմրան, ցրտառութեան հետեւանքով հիւանդութիւն մը, ամիսէն աւելի զայն պառկեցուցած էր եւ ստիպած՝ որ իր ամբողջ խնայողութիւնը սպառէ։ Ասկից զատ, նաեւ ուրիշ բան մը, ո՛րովհետեւ չորիքը երբեք առանձին չի գար. բժշկուելէ յետոյ, տեսաւ որ իր «տուներ»էն մաս մը, ուրիշ լուացարարուհիներ բռնած էին, ասով ան կը ստիպուէր ամիսը մէկ շաբաթ չաշխատելու, ինչ որ մեզի համար բաւական զրկանք ըսել էր, որովհետեւ, մայրս բնաւ չէր ուզեր նպարավաճառին սու մը պարտք ձգել, կամ «խուրձ մը փայտ» փոխ առնել, ոչ ալ «մազ մը եգիպտացորենի ալիւր»։ Սակայն միշտ ալ հոգ կը տանէր զիս մաքուր հագուեցնելու, եւ Թոյլ չի տալու որ բոպիկ քալեմ. Թէեւ, ինչպէս կ՚ըսեն, «աղքատի տղայակ» կը նկատուէինք, սակայն մայրս, միշտ կը յաջողէր գտնելու տանտէր մը, որ գինքը ընդունէր իր «խնլօքիկ» մանչուն եւ վեց աման հաւերուն հետ, որովհետեւ մօրս համար, իր զաւկէն զատ, իր կեանքին ամէնէն մեծ ուրախութիւնը կը կազմէին իր հաւերը եւ վառեակները, զորս կը սնուցանէր իր «տուներ»էն բերած հացի փշրանքներով, ինչպէս նաեւ իր շատ մը ծաղիկները, զորս առտու իրիկուն կը խնամէր, երկար բարակ անոնց հետ խօսելով, զանոնք շոյելով իրենց գեղեցկութեան համար, կամ հարցաքննելով իրենց անբացատրելի տխրութեան պատճառներուն վրայ։

Ամիսը մէյ մը, Ցիմի հօրեղբայրը, եւ վեց ամիսը մէյ մըն ալ Անկէլ հօրեղբայրը մեզի այցելութեան կուգային ու ինչ որ ունէին հետերնին կը բերէին մեզի տալու, քիչ մը փայտ, եգիպտացորենի ալիւր, լուբիա, գդում կամ գետնախնձոր, գինի եւ օղի։

(Շար.)

Համայնավար կուսակցութեան փտախտը

Երէկ գրեցինք թէ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը վերջնագիր տուած է իր ընկերներէն երեսփոխան Գարանթոնի։

Վերջնագիրը 1.) կը պահանջէ դադրեցնել իր թերթին՝ «Տիւքիւսիօն», հրատարակումը։ 2.) Խիստ մեղադրանք կ'ուղղէ իր հատուածական աշխատանքին եւ կրկնակի անկարգապահութեանց համար։ 3.) Կը պահանջէ այս որոշումի հաղորդումէն մինչեւ ութ օր երեսփոխանութենէ հրաժարիլ եւ այդ մասին հաղորդել կուսակցութեան վարիչ մարմնին։ 4.) Գարանթոնը կը զրկէ մինչեւ վեց ամիս ո եւ է պաշտօն ունենալէ կուսակցութեան մէջ։

1924ի ընտրութեանց ատեն Գարանթոն բանւոր էր քիմիական արտադրութեանց գործարանի մը մէջ եւ գործը ձգեց երբ կուսակցութիւնը իր թեկնածութիւնը դրաւ իբրեւ երեսփոխան։ Ընտրութեանց իրիկունը, թիւրիմացութեամբ մը ընտրուած չհռչակուեցաւ։ Յաջորդ օրը ուրիշ տեղ աշխատելու գացած էր, երբ եկան լուր տուին իրեն թէ երեսփոխան ընտրուած է։

Խորհրդարանին մէջ, սկիզբէն ի վեր, որոշ ընդդիմութիւն ցոյց կուտար կուսակցութեան հրամաններուն կուրօրէն հետեւելու։ Ի վերջոյ իր հակառակութիւնը աւելի առաջ տարաւ՝ թերթ հրատարակելով։

Գարանթոն կը յայտարարէ թէ «Տիւքիւսիօն»ը հանրային թերթ չէ, այլ մեքենագիր պրակներ, գրեթէ գաղտնի, զորս կը ղրկէ իր կարգ մը բարեկամներուն։ Հոն արտատպուած էր 11 բողոքող համայնավարներու կողմէ գրուած թռուցիկ մը, որուն մէջ կ'ըսուէր․

«Վարիչ Մարմինը ո՛չ կուսակցութեան կողմէ կը նշանակուի, ոչ ալ անոր հակակշռին կ'ենթարկուի։ Պարզապէս անբարոյականութիւն կը տիրէ կուսակցութեան մէջ։ Փարիզեան շրջանի զեկոյցին 1926 Դեկտեմբեր 15ի թիւին մէջ ոչ պակաս քան եօթ արտաքսումներ արձանագրուած են «զեղծումի» եւ երկու՝ «ոստիկանութեան հետ տեւական յարաբերութիւններու» համար։ 6րդ շառաւիղի Նոյեմբերի զեկոյցը կը յայտնէ թէ այդ շառաւիղին գանձը 1,356 ֆր. 75ի կորուստ մը ունեցած է՝ քանի մը անխիղճ գանձապահներու զեղծումին պատճառաւ։

Ուրիշ երկու համայնավար երեսփոխաններ՝ Պառու եւ Կօթիէ, նոյնպէս ազդարարագիր ստացած են Բաղաք․ Բիւրոյէն։

Շթրէզէմանի պայմանները

Գերմանիոյ արտաքին նախարար Տոքթ. Կուսթավ Շթրէզէման առջի օր Պերլինէն մեկնեցաւ դէպի Րիվիէրա։ Նիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նախարարը հասած է Պօլիէօ։ Ուրիշ լուրերու նայելով Շթրէզէման Սան - Րէմօյի՝ երթայ եւ ժամանակ մը պիտի մնայ հոն՝ դարմանուելու համար։ Կ'ըսուի որ եթէ այդ միջոցին Մուսոլինի քաղաքավարական այցելութեան մը համար փափաք յայտնէ, գերման նախարարը չպիտի կրնայ մերժել այդպիսի առաջարկ մը։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը նիստ կը գումարէ Մարտին Ժընեւի մէջ։ Շթրէզէմանի նպատակն է զանազան պետական անձնաւորութեանց հետ տեսակցելով յաջողցնել Հռենոսեան գրաւուած երկիրներու պարպումը Յունիս 25էն առաջ։ Դեսպանախորհուրդի որոշման համաձայն, այդ թուականէն առաջ պիտի քանդուին արեւելեան Փրուսիոյ ամրութիւնները։ Նախարարը իր այս պահանջը պիտի հիմնաւորէ Վէրսայլի դաշնագրին 430րդ յօդուածին վրայ։

Փորթուկալի ապստամբութիւնը կը ծաւալի

Հակառակ պաշտօնական զեկոյցներու հաւաստումին, փորթուկալի ապստամբութիւնը ոչ միայն չէ զսպուած, այլ Փորթոյի նեղ շրջանակէն դուրս ելլելով, տարածուած է նոյն իսկ մայրաքաղաք Լիզպոնի մէջ։

«Տէյլի Մէյլ» կը տեղեկանայ թէ Լիզպոնի ծովային զինուորներու, ոստիկանութեան, հանրապետական քաղաքապահներու եւ հետեւակազօրքի մասնակցութեամբ ապստամբութիւն մը ծագած է։ Ձերբակալուած են արտաքին եւ ներքին գործերու նախարարները։ Մինչեւ հիմա սպաննուած են 7 եւ վիրաւորուած 20 հոգի։ Յեղափոխական կոմիտէն կը հրատարակէ յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ.—

«Յեղափոխական ուժերը արագօրէն գրաւեցին քաղաքին զանազան մասերը։ Կը յուսանք յաղթել։ Յայտնի է թէ քաղաքային բնակչութիւնը մեծապէս խանդավառուած է»։

Ստորագրած է շարժման ղեկավար Զօր. Մէնտէսրէս։ Յեղափոխականները փողոցները կը շրջին՝ կեցցէներ պոռալով Հանրապետութեան եւ յեղափոխութեան հասցէին։ Բոլոր բնակիչները զինուած են եւ կ'օժանդակեն յեղափոխականներուն։ Ցածանաւ մը կը ռմբակոծէ քաղաքը, որուն մարտկոցները փոխադարձ կրակ բացած են։

Միւս կողմէ Փորթոյի մէջ եւս շարժումը կը ծաւալի։ Ապստամբները ընդունած չըլլալով անձնատուութեան հրամանը, բնակիչները հրաւիրուեցան քաղաքէն մեկնիլ եւ ռմբակոծումը վերսկսաւ։ Կառավարութիւնը օգնական ուժեր ղրկեց։ Փորթօ բոցերու մէջ է։ Քաղաքին մէկ մասը քարուքանդ եղած է։

Ֆիկէյրայի եւ Թավիրայի մէջ եւս ապստամբութիւն ծագած է։

Մայրաքաղաքին մէջ բոլոր հանրային հաստատութիւններն ու մեծ վաճառատուները փակուած են։ Կառավարութիւնը՝ ապստամբական շարժումէն առաջ 150 պետական անձեր եւ օրագրողներ ձերբակալելով ուզեց «Վասքօ-տը Կամա» եւ «Քավալիօ Արանեէօ» յածանաւերուն մէջ արգելափակել, սակայն նաւազները մերժեցին ընդունիլ զանոնք։

Փորթուկալի հիւսիսային եւ հարաւային մասին միջեւ հաղորդակցութիւնները խզուած են։ Յեղափոխական շարժման ղեկավարն է զօր. Սուզա Տիազ եւ նպատակ ունի տապալել զօր. Քարմօնայի դիկտատորութիւնը։

Օդանաւով ճամբորդող նախարարը

Անգլիոյ օդանաւային նախարար Սըր Սամուէլ Հօր Անգլիայէն մինչեւ Հնդկաստան ճամբորդեց օդանաւով, աշխարհին ցոյց տալու համար թէ ի՛նչ գերակշիռ դիրք կը գրաւէ Անգլիա օդին մէջ եւ թէ այսուհետեւ գաղթավայրերը ո՛րքան մօտիկցած են մայր հայրենիքին։ Նախարարը խիստ հանգստաւէտ պայմաններու մէջ հասնելէ վերջ, հիմա դարձեալ օդի ճամբով կը վերադառնայ Անգլիա։

«Սիթի-ավ-Տէլհի» օդանաւը անցած շաբաթ Տէլհիէն մեկնելով առջի օր Հէլիոպոլիս հասաւ, Պասրա եւ Գաղտառ հանդիպելէ վերջ։

Աֆղան նախարարը Փարիզ կուգայ

Երկուշաբթի օր Փարիզ հասաւ Փարիզի նախկին դեսպան եւ այժմ Աֆղանիստանի արտաքին նախարար Ալի Մահմուտ խան Թարզի, անհրը Ամանուլլահ Թագաւորին։ Կայարանը դիմաւորելու համար գացած էր նաեւ խորհրդային դեսպանատան խորհրդական-վարիչ Պ. Դաւթեան։

Սելանիկի «Հօկ»ին զեղծումները

Սելանիկի Ալիքին մէջ կը կարդանք 28 Յունուար).—

Կ'իմանանք թէ, անցեալ օր, Հօկի խարխլուն կեդր. վարչութեան հրաւէրով, խառն ժողով մը գումարուած է Հօկի տեղական վարչութեան մասնակցութեամբ։

Տեղական վարչութիւնը, տեսնելով, ցարդ հրապարակուած զեղծումներու եւ չարաշահութեանց հետեւանքով ստեղծուած անախորժ կացութիւնը, խմբովին հրաժարական կը ներկայացնէ եւ կը մերժէ իր գործակցութիւնը նման զեղծարար կազմակերպութեան մը։

Այս հրաժարականին շուրջ, կատաղի եւ աղմկալի վիճաբանութիւն մը ծայր կուտայ երկու կողմերու միջեւ։ Տեղական կազմի անդամները կը սկսին վարկաբեկել կեդր. վարչութիւնը, որ աչք գոցած է այնքան ահաւոր գայթակղութիւններու։ Մասնաւորապէս վէճի եւ գատապարտութեան նիւթ կը դառնայ Հօկի կեդր. վարչութեան մեղսակցութիւնը յետագայ գռեհիկ շահագործումին մէջ.

Շահվէրդեանի հրահանգով, երբ, վերջին անգամ չիրականացած ներգաղթի արձանագրութեանց համար կաթնկեր պոլշեւիկ մը, Արմենակ Թագւորեան Սելանիկ կուգայ, տեղւոյս հայ համայնավարներու եւ այս վերջիններու ազդեցութեան ներքեւ գտնուող Հօկի կեդր. վարչութեան անդամներու համաձայնութեամբ, կ'որոշուի ընտանիք գլուխ, պարտաւորիչ կերպով «Աշխատանք»ի տարեկան բաժնեգին մը գանձել բոլոր արձանագրուողներէն, անկախ՝ գանձուած 150ական դրախմիի արձանագրութեան սակէն։ Այս պարտադրութիւնը — կամ աւելի լաւ կ'ըլլար ըսել այս գռեհիկ կողոպուտը — «Աշխատանք»ին եւ անոր շուրջ բոլորուած տարրերուն կ'ապահովէ կոկիկ հասոյթ մը։

Այս խաչագողութիւնն է որ, մեծասանորդ ժամուն ընդվզում մը կը պատճառէ Հօկի տեղական մարմնի անդամներուն, եւ նկատի ունենալով նաեւ անցեալի բոլոր զեղծումները, անոնք կ'որոշեն միանգամընդմիշտ քաշուիլ իրենց պաշտօնէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԷԼԻԻ երկաթուղիի պարտաթուղթերուն փետր. 1ի վիճակահանութեան մէջ 200,000 ֆրանք շահեցաւ 1,025,099 թիւը։ 4000ական ֆրանք շահեցան 333,075 եւ 408,787 թիւերը։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 1500 թրքահպատակներ դիմում կատարած են ամերիկեան հիւպատոսարանը՝ Միացեալ Նահանգները երթալու համար։ Տարեչափի օրէնքին համաձայն տարին 100 հոգի միայն կ'ընդունուի Թուրքիայէն Ամերիկա։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

12 փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 46 rue Tapis Vert SALON ESPAGNOLի մէջ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ի նպաստ իր Գրադարանի հոխացման

Կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Է՛լ մի Աղօթիր»ը եւ Թշտունիի «Վեց ու կէս պորտի ժառանգ Մնացած մնտուկը»։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր խումբի ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8ին սովորական սրահին մէջ։ Օրակարգ եւ անդամատետրերու յանձնում։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ընդհանուր ընկերական վաղը ժողովը՝ Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը ճիշտ 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Յարդգողի 8 անդամներ պիտի կարդան իրենց գրածներէն էջեր։ Մէջ ընդ մէջ արտասանութիւն եւ նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 փետրուար, ժամը 2.30ին Ֆլօրիայի սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Տ. Շէխիկեան.— Կրնաք ղրկել։

ՓԱՐԻԶ, Գ. Շաղուկեան.— Հաճեցէք ամբողջութիւնը ղրկել, հեղինակին անունն ալ հաղորդելով։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ԹՐԻՍԹԷ, Վ. Յ.— Ստացանք 1 անգ. 13 շիլին, Սկսանք ղրկել 6 Փետրուարէն։

ՏԻԹՐՈՅԹ, Զաւ. Թ.— Ստացանք 5 տոլար, սկսանք ղրկել 6 փետրուարէն։

ՌՈՄԱՆԷՐ, Ստացած ենք 50 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Երմոնիա Կ. Պախթիյարեան եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ՏԻԱՐ ԲԱՐՍԵՂ ՊԱԽԹԻՅԱՐԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սրբուհի Սարգիսեան կը փնտռէ իր քոյրը, Կէյվէ-Լէզմէ գիւղացի Թր. Սրբուհի Գապատաեան, 10 տարեկան, որ 1922ին Պոլիս Գէշիշթաշի որբանոցն էր։ Կը կարծուի որ Յունաստան փոխադրուած է։ Տեղեկացնել՝ Hagop Sarkissianի՝ 16 Rue Trabosca, Combes pr Aubin, Aveyron, France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի։ Գին 40 ֆր․, Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը եւ Ակուլինի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé)։

Հ. Ո. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Հ. Ո. Միութեան Փարիզի ընթերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7.30էն մինչեւ երեկոյեան 10։ Իսկ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12։ Կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները։ Գրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3։

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

ԿՈՉ

Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	12[illegible]
Տոլար,	Dollar	2[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	603 -
Թրքական թղթ.	L. Tq.	12 [illegible]
Թրք. ոսկի	» or	114 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8 —
Լեվա 100 հատր	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	32 75
Լիր »	» Lire	108 [illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible] 75
Լէյ 100 հատր	Ley	1[illegible] —
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	80 —

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Փր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II	»	1880	—
» III	»	1605	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	162	—

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժիշկ[illegible] գրքէն փրցուած էջեր 12 ֆրանք, Պէպէքս, գաւեցա[illegible] Հրաշագործ Ծաքիր Թա[illegible] պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին [illegible] հուրդները հայ պատանի[illegible] 5, Վերջալոյսին տակ (Թա[illegible] Կ. Մեհեանի) 5, Անձկութ[illegible] ժամեր 2, Բարիզէթ 7.[illegible] Երազահան 6, Ճշմարիտ [illegible] լական Թուրքիոյ մէջ 5։

Ընկ. Փանջունի 10 ֆրան[illegible] Թաղականին կնիկը 17.50, [illegible] քէի սիրարկածը 5, Միլ[illegible] Տէր Պապան 17.50, Մ[illegible] 7.50, Յեղափ. մակարոյե[illegible] 7.50, Զաքըր Ավրամ 6։ [illegible] նաեւ բառարաններ վիպակ[illegible] գիրքեր։

Հրապարակ ելաւ ԿՈՅՍԻ ՕՐԱԳԻՐԸ, կոյս աղջկան մը [illegible] քին ապրումներուն անկեղծ դրդայացուցիչ արտայայտութի[illegible] Գին 5 ֆրանք, գաւառի եւ [illegible] տասահմանի գործակալներու[illegible] գրավաճառներուն մասնա[illegible] զեղչ։

Ստանալու համար դիմել [illegible] մակով Vahram Sevouni 5 Av. nue Quihou, Saint-Mandé։

Փարիզ եւ գաւառները փոխ[illegible] ծախք չառնուիր։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION[illegible]

208bis, Rue Lafayette Paris (10[illegible])

Le Gérant : H. TEURNIE[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տոլ.	10տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

10 FÉVRIER 1927

ՏԱՐԻ ԹԻՒ 257 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Ամիսները կ'անցնին եւ սակայն ո՛չ մէկ ձեռնարկ՝ Եւրո...յի ազգային կազմակերպութեան համար։

...կարելի է ըսել թէ՝ քայլ մըն ալ ետ գացած ենք, անցեալ ...րուան վրայ։

...փարիզցիներու եւ կաթող. պատրիարքութեան ծանօթ ...կամարտութիւնը սուր ձեւ առած է արդէն։ Երկու կողմերը ...ուած իրենց դիրքերուն վրայ, «ազգին գործերը» կը վա... համաձայն իրենց խելքին եւ դրամական կարողութեան։ ...ի ճիշդ, փարիզցիները յաղթական են, առ այժմ, իսկ Պա...եան եպիսկոպոս ոչ միայն պարտուած եւ «իր» առաջնոր...րանը քշուած է, այլ եւ անգործութեան դատապարտուած, ...նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։

...իբրեւ զուարճալիք, յիշենք որ Փարիզ, իր հոգեւոր հովի... եւ ջոջերով, չընդունիր Պալաքեան եպիսկոպոսի ձեռնա...ծ երկու քահանաները։ Ձեռնադրութիւնը քանի մը ամիս ...աջ կատարուեցաւ, բայց ատելութիւնը այնքան խոր է որ, ...րիզցիները հեւ ի հեւ երկու նոր թեկնածուներ կը փնտռեն ...ու շաբաթէ ի վեր, մէկը՝ իրենց ժամուն, միւսը՝ Լոնտոնի ...մար։ Այս վերջին քաղաքին մէջ ալ, պատ քաշուած է կաթ. ...ատուիրակին դէմ, այն պատճառով որ, երբ Պալաքեան եպիսկ. ...տոն կ'երթայ վերջին անգամ, չեն թողուր պատարագել, Գ. ...իւլպէնկեանի հրամանով։

...Ընդունինք որ Պալաքեան եպիսկ. ամէնէն ձախաւեր հով...ուեան եղաւ, իր թեթեւսօլիկ շարժուձեւերով եւ նոյնքան ...թեւ գործերով։ Մենք չենք ուզեր հետաքրքրուիլ. բայց կը ...ենք թէ անցեալ տարի հրապարակաւ ութ-տասը վարդա...ցու կը փնտռէր, անմիջապէս ձեռնադրելու համար։ Եւ, ...քան աջ-ձախ չէր նայեր որ, քսանըչորս ժամէն վեղար ան...ց հանրածանօթ բախտախնդիրի մը գլխուն։ Բարեբախտա...բ, մարդը շուտ ձգեց դիմակը, եւ Վիէննայէն փոխուեցաւ ...պարակային խայտառակութեամբ, թէեւ մինչեւ այսօր ալ ...րուստը կը սպասէ կաթող. պատուիրակէն... Ձենք հետա...քրուիր, դարձեալ, վերջին երկու ձեռնադրութիւններով։ Բայց ...մղուինք հարցնել թէ՝ փիլոն տուած ատեն, մտածե՞ց նաեւ ...ց խեղճերուն ապրուստը։ Երբ գիտէր թէ Լոնտոնն ու Փա...զը չպիտի ընդունին իր նորընծաները, ո՞ր գիւղին կամ քա...քին համար ձեռնադրեց, քանի որ եղած աէրտէրներն իսկ ...ն կրնար ապրիլ...

...կարելի է ուրիշ բազմաթիւ փաստեր յիշել իր անկարգ, ...նխորհուրդ գործերէն եւ մնամէջ հաւաստիքներէն. «ա՛ս պիտի ...նեմ, ա՛ն պիտի ընեմ»։ Իրողութիւնը այն է որ իր շարք մը ...նճնառութիւնները գերոյի յանգած են այսօր, խախտելով ...մական Խորհուրդին դիրքն ալ։

...կա՛յ, սակայն, ամէնէն անհանդուրժելի պարագան։ ...կաթող. պատուիրակին թեթեւամտութիւնն ու ձախողանքը ...արջ պատրուակներ կը հայթայթեն Փարիզի ջոջերուն եւ ...իրենց եպիսկոպոսին, որոնց խիղճը երբեք մաքուր չէ։

...Ընդհակառակն, անոնք տեսակ մը չարախնդութեամբ լեց...ած են այս միջոցին, եւ կը տօնեն ո՛չ միայն Պալաքեանի ...ւացումը, այլ եւ ազգային կազմակերպութեան ծրագրին ...ժումը։

...Ճիշդ է որ վերջին խնդացողը լաւ կը խնդայ, բայց ո՞վ ...աւ թէ կաթող. պատուիրակը պիտի ըլլայ այդ բախտաւորը։

...Երրորդ զուարճալիք մը պատմած ըլլալու համար, յիշենք ...է երկու հովուապետներն ալ, Վռամշապուհ եպիսկ. եւ Պա...քեան եպիսկ. իրենց պաշտպաններն ունին Էջմիածնի մէջ. ...խտարէի մասլահաթ» կը յանձնարարէ կաթողիկոսին բեր...ով, բայց անուղղակի կը խրախուսէ հակամարտութիւնը։ Նոր ...կղերապետական այս մոլութիւնը, ոչ ալ Փարիզի յատուկ ...ըն սեւ թաթին հետեւանքներն է որ կը կրեն Ցուսատան և ...ուլկարիա, առանց քշելով գառամած արքեպիսկոպոս մը (Սոֆիա) ...խարղախ առաջնորդ մը (Աթէնք)։

...Ինչո՞ւ կը զբաղինք այս մանրամասնութիւններով։

— Սթափեցնելու համար բոլոր անոնք որ տակաւին հա...տք ունին օրինաւոր կոնդակներու եւ անոնց հեղինակնե...ուն, կամ ժառանգական ջոջերու, պատերազմի հարուստներու ...անոնց անկեղծութեան վրայ։

...Այս տեսակէտէն, մեղքէ ազատ չէ նաեւ առժամեայ Թե...ական Խորհուրդը, որ փոխանակ մէջտեղ դնելու ամբողջ ան...ուղարձը, հրապարակաւ դիմակազերծ ընելու ազգային կազ...ակերպութեան ձախողման պատասխանատուները, ամիսներէ ...վեր կը հանդուրժէ անհամ քաշքշուքի մը։ Կը հաւատանք թէ ...եմական Խորհուրդը այնքան յուսահատած է համերաշխու...եան բոլոր փորձերէն, որ իբրեւ փրկութեան գօտի, ուրիշ մի...ոց չի տեսներ, եթէ ոչ... նոր եկեղեցի մը վարձել Փարիզի մէջ։

...Իսկապէս, ա՛յդ էր պակաս։

...Եւ Մանթաշեֆի շինած եկեղեցիին «միւթեվէլլի»ները ան...ուշտ գոհ պիտի մնան այդ հլքէն, փորձանքէ մը ազատելով։

... Զուարճալիքով սկսանք, բայց երբե՛ք զուարճանալու ...ամար։

...Թող ամէն մէկը իմանայ թէ ինչպէ՞ս կրնան երթալ «ազգին ...ործերը» այս պայմաններուն մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՄԻՏ ՑՈԽՈՐՏԱՆՔ

Կիրակի օր հրատարակեցինք Կովկասի կարմիր փոխարքայ Օրախիլաշվիլիի ազդարարութիւնները՝ խորհրդային իշխանութեան սպառնացող վտանգի մասին. իսկ երէկ՝ Մոսկուայի վարիչներէն Գուխարինի աւելի բացորոշ յայտնութիւնները։

Երեւանի «Խորհրդային Հայաստան»ն ալ, իր կարգին ձայնակցելով օբուեան ազդանշանին, կը շեշտէ մասնաւոր խմբագրականով մը (27 յունուար).—

«Ռուս, ուկրայնացի, բելոռուս տարագիրները կը շարժին, առատօրէն ներշնչուելով իմպերիալիստական ոսկիներով։

«Կը շարժին նաեւ Կովկասէն փչուած հակայեղափոխականները։ Անոնց ճակատներուն մէջ նոյնպէս խուզեր կը նկատուի։ Կը շարժին վրաց մենշեւիկները, ֆետերալիստներն ու միւս տեսակի ազգայնականները, Ազրբէջանի մուսավաթականները, Խուռով բէկ Սուլթանովի կուսակիցները եւայլն։ Անոնց հետ միասին գլուխ կը բարձրացնեն նաեւ Դաղստանէն քշուած քանի մը արկածախնդիրներ եւ այս «ազնիւ պայքարին» հետ նաեւ քնացած վիճակէն կ'ուզեն բարձրանալ հայ լուսաւորչական հակայեղափոխականները, դաշնակցական տղերքը։

«Խորհրդային Միութեան եւ Կովկասի բոլոր ազգերու բանուորներու ու գիւղացիներու պողպատէ պէս ամուր միութիւնը, մեր ընկերվարական յախուռն (բուռն ըսել կ'ուզէ) շինարարութիւնը այսօրուան պատասխանն է Փոլսոյին — Ջէմպըլէնին եւ անկոչ «Կովկասի փրկիչներուն»։ Վաղը, եթէ անոնք յանդգնին ձեռք բարձրացնել մեր դէմ, ռազմի լեզուով կը խօսինք անոնց հետ եւ կը յիշեցնենք 1918 — 20 — 21 տարիները, երբ սոված ու բոպիկ կարմիր բանակի յեղափոխական արշաւէն խելակորոյս կը փախչէին Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի Թանկերն ու զրահապատները։ Կը յիշեցնենք նաեւ այն օրերը, երբ Մուսավաթը ջախջախուեցաւ Ազրբէջանի մէջ, վրաց մենշեւիկները փախան դէպի Պաթում, ապա ծովը թափուեցան. կը յիշեցնենք Վրացեան փրկչի հրոսախումբերուն փախուստը դէպի Զանգեզուր, ապա Արաքսի այն կողմը եւ ալ աւելի հեռուները, մինչեւ Փարիզ ու Ամերիկա։

«Խորհրդային ընկոյզը շատ պինդ է. ոչ անգլիական աշխարհակալութեան փտած ատամները, ոչ ալ կարմիր բռունցքէն ջարդուած մենշեւիկներու, Խոսրով-բէկերու եւ Խատիսովներու ակռաները չեն կրնար կոտրել այդ ընկոյզը։»

Փոխանակ այս գռեհիկ յլբռութիւններուն եւ անմիտ յախուռնութեան, որոնց մէկ մասը միայն թարգմանեցինք, Երեւանի փրկիչները տասնապատիկ աւելի յեղափոխական գործ կատարած կ'ըլլային, եթէ լրջօրէն զբաղէին իրենց յանձնուած երկրին եւ ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեամբ։ Եւ այս՝ աւելի քան որ եւ է ատեն, քանի որ մօտ է փոթորիկը, ինչպէս կ'ազդարարեն իրենց վարպետները։

«Հայ լուսաւորչական հակայեղափոխականները» ա՛յս կը սպասեն Երեւանի կարմիր-կանանչ մաճմետականներէն, որոնք երբեք դէպի հարաւ-արեւմուտք չեն նայիր, բուն վտանգը տեսնելու եւ կանխելու համար։

Մնացածը՝ հէքեաթ է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Թուրք ցեղը վտանգի մէջ»

Այս խորագրին տակ, եւ «մեր տղոց հարիւրին եօթանասունը կը մեռնի» աղաղակով, Պոլսոյ «Ճէւմհուրիյէթ»ը կ'արտատպէ Թուրք Մանկապաշտպան Միութեան նախագահ եւ երեսփոխան Ֆուատ պէյի կտրգ. մը տեղեկութիւնները։—

Յօդուածագիրը նախ կը յիշէ Գալէճիքի մէջ կատարուած քննութիւնը, վիճակագրութեան տնօրէն Տօքթ. Քամիլ Ժաքարի կողմէ։ 14.504 բնակիչ ունեցող Գալէճիքի մէջ, քննութեան մասնակցեր են 789 մայր եղած կիներ, որոնք 3.469 առողջ տղու ծնունդ տուեր են. ասոնցմէ 1586ը մեռեր են, իսկ 1883ը ողջ են։ Ծնողներու եւ մեռնողներու համեմատութիւնը 100ին 48.6 է։ Ծնողներու եւ ողջ մնացողներու համեմատութիւնը 100ին 5.14 է։ Խեղանդամները հաշուի չեն առնուած։

Գ. Ժաքարի կատարած քննութենէն կը հասկցուի որ, մեռնողներու մէջ մեծեր ալ կը գտնուին։ Ասոնք եթէ 100ին 10 ընդունինք, արդիւնքին մէջ տղոց մահը դարձեալ 100ին 43էն աւելի է։

Ֆուատ պէյ իր երեսփոխան ընկերներուն մէջ ալ քննութիւն մը կատարելով ըսած է, թէ արդիւնքը ցաւալի է։ Երեսփոխաններէ 130ը 607 զաւակ ունեցեր են եւ ասոնցմէ 199 տղայ մեռած և 408 ողջ մնացած են։ Մահերու համեմատութիւնը 100ին 33 է։ Եթէ բարձր դասակարգի մէջ տղոց մահերը այս համեմատութիւնը ունին, գիւղերու մէջ պատահած մահերու վրայ գաղափար մը կազմել դժուար չէ։

Ֆուատ պէյ Էնկիւրիի՝ 12 գիւղերուն մէջ ալ քննութիւն կատարելով, հասկցած է որ մահերու համեմատութիւնը 100ին 68 է։ Ողջ մնացողներէ ջերմէ բռնուածները եւ մէկ տարեկան տղոց մէկ մասն ալ պիտի մեռնին։

Ֆուատ պէյ ծերերու հետ տեսնուելով հասկցած է որ այս 12 գիւղերուն մէջ չկայ գիւղ մը որուն բնակչութիւնը աւելցած ըլլայ։ Ընդհակառակը մարդոց թիւը նուազած եւ գերեզմանները աւելցած են։ Ֆուատ պէյ կ'ըսէ թէ թուրք կինը ծնող է եւ 16 զաւակով բաւական կիներ կան։ Հետեւաբար զաւակ բերելու այսքան ընդունակ ցեղի մը ծնած տղաքները ապրեցնելու պէտք է աշխատիլ։

Թրքացումը կը շարունակուի

Պոլսոյ Կրթական տնօրէնութիւնը օտար եւ ոչ-իսլամ դպրոցներու տնօրէններուն ուղղած շրջաբերականով մը կը յայտնէ որ Թուրքերէնի, Թուրք աշխարհագրութեան եւ պատմութեան քննութեանց մէջ չյաջողող աշակերտները չպիտի կրնան կարգ փոխել, եթէ նոյն իսկ յաջող ըլլան միւս բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Կրթական Տնօրէնը կը թելադրէ աւելի ուժ տալ յիշեալ դասերուն։

Երկրորդ շրջաբերականով մը կը յանձնարարուի Կրթական տնօրէնութեան իմացնել ուսուցիչներու անուանումը կամ պաշտօնանկութիւնը։ Նոր ուսուցիչ առնուած ատեն պէտք է խստապահանջ ըլլալ եւ ըստ օրէնի անհրաժեշտ բոլոր թուղթերը ուզել։

Արքայական եւ Ընկերվարական դէմ դէմի

Շաբաթէ մը ի վեր իրաւաբանական համալսարանին մէջ դարձեալ սկսան կռիւները։ Համալսարանին մէջ սրահ մը կայ, ուր ուսանողները պարբերաբար կը հաւաքուին բանախօսութիւններ սարքելու համար։ Արքայականներու եւ ընկերվարականներու միջեւ պատահած միջադէպի մը հետեւանքով տնօրէնութիւնը արգիլեց հաւաքուիլ այդ սրահին մէջ։ Արքայականները, որոնք նախայարձակ եղած եւ նոյն իսկ ծանրօրէն վիրաւորած էին ընկերվարական խմբակին քարտուղարը, քաջալերուած՝ իրենց անպատիժ մնալէն, կը պնդէին եւ կը ստիպէին որ ընկերվարականները իրենց յամրակէն վերցնեն ցուցանիշերը։ Անցեալ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի օրերը շարունակ բախումներ տեղի ունեցան, վար առնելու համար «ձախ»երու ցուցանիշերը։ Հինգշաբթի կռիւը սոսկալի եղաւ։ Վիրաւորուեցան բազմաթիւ ուսանողներ, որոնցմէ Ժան Պէլէն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։

Համալսարաններու ընդհ. տեսուչը արգիլեց կրել ո եւ է ցուցանիշ։ Ձախերը պատասխանեցին թէ կ'ընդունին վերցնել, պայմանով որ արքայականներն ալ նոյնը ընեն։ Սակայն արքայականները կը մերժեն ընդունիլ արգելքը։ Եւ կիրքերը կը մնան միշտ լարուած։

Առջի օր իրաւաբանականի ընթերցասրահին մէջ ուսանողները կ'աշխատէին։ Ցանկարծ սրահէն ներս մտան «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի հերոսներէն մօտ 20 արքայական ուսանողներ եւ հրաւիրեցին որ ընկերվարական-հանրապետական խմբակին ցուցանիշը կրողները դուրս ելլեն։ Ո՛չ ոք տեղէն շարժեցաւ։ Աստ վրայ արքայականները յարձակեցան եւ երկուստեք կռիւ մը սկսաւ մատենադարանին մէջ. շատեր վիրաւորուեցան։ Քարտուղար Շափիւի եւ թաղին ոստիկանապետը հանելով դժուարութեամբ կրցան խաղաղեցնել զանոնք։ Համալսարանին շուրջ եւ Բուլվառ Սէն-Միշէլի վրայ ոստիկաններ կը հսկէին, ցոյցերու կրկնուիլը արգիլելու համար։

Անցած տարի ալ արքայականները սիստեմաթիկ պայքար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Սելանիկի «Ալիք»ը ընկեր Ց. Ամատունիէ եւ Զօր. Թորգոմէ ստացած է հետեւեալ կոչը, 31 յունուար թուականով.—

«Ազգային կարեւոր խնդիրներու շուրջ խորհրդակցութեան համար ժողովի հրաւիրուած են կարգ մը յարգելի ազգայիններ, միանգամընդմիշտ գաղութային վէճերուն վերջ տալու ցանկութեամբ։ Այս կարգադրութիւնը տեղի ունեցած է զօր. Թորգոմի եւ Գ. Ց. Ամատունիի նախաձեռնութեամբ։ Այսու կը յայտարարուի թէ, թերթերու միջոցով կամ այլ ձեւով, ազգային խնդիրներու շուրջ վէճեր չպիտի յարուցուին, մինչեւ խորհրդակցութեան վերջաւորութիւնը։

«Ստորագրեալները կոչ կ'ընեն բոլոր հայրենակիցներուն, առանց կուսակցական խտրութեան վերջ տալ վէճերուն եւ կատարեալ ազգասիրութեամբ և կարգապահութեամբ բարոյապէս օգնել այս ազգօգուտ ձեռնարկին։»

ՏՕՔԹ. ԼԵՓՍԻՈՒՍԻ ԳՈՐԾԸ

Տօքթ. Լեփսիուսի մահէն վերջն ալ, տակաւին կը շարունակուի անոր հայասէրին հիմնած գործը Գերմանիոյ մէջ՝ «Dr. Lepsius Deutsche Orient-Mission»։ Նոյնպէս կը շարունակուի հրատարակուիլ իր հիմնած թերթը՝ Der Orient, որուն վերջին թիւէն կը տեղեկանանք թէ յիշեալ միսիօնին տնօրէն կարգուած է Տօքթ. Փօլ Շիւր։ Ընկերութիւնը կ'օժանդակէ Ղազիրի (Սուրիա) հայկական որբանոցին, որուն մասին միշտ տեղեկութիւններ կը հրատարակէ Der Orient։

"ԼԻԲԵԱԼ" ԳՈՑՔԵՐՈՒ ԱԻԱՐԸ

Մինչեւ հիմա 505,000 թըրքական ոսկի արժէքով իթալէ-Ցէլիսիւլիւալ» կալուած փոխանցուած է Էվգաֆի վարչութեան։ Մնացեալ կալուածներուն փոխանցման գործողութիւններն ալ մօտ օրէն պիտի լրանան եւ յետնեալ վարձքերը պիտի գանձուին Էվգաֆի տնօրէնութեան կողմէ։

ՁՄԵՌԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Ամբողջ Կովկասի մէջ տարիներէ ի վեր չտեսնուած ձմեռ կը տիրէ եւ աննախընթաց ձիւն կը տեղայ։ Բազմաթիւ մարդիկ սառած են. հազարաւոր կենդանիներ սատկած եւ այգիներ փճացած են։

Յունուարի կէսին, Բագուի վրայ զարկաւ ձիւնի փոթորիկ մը, գոցեց ճամբաները։ Հաղորդակցութիւնները դադրեցան նաւատ ձիւնին առատութեան պատճառաւ, շոգեկառքերը չկրցան բանիլ։ Սաբունչանի եւ Բալախանիի մէջ փոթորիկը կտրած է ելեկտրական թելերը, եւ հանքահորերու աշխատանքները դադրած են։

Յունուարի սկիզբը ծագած փոթորիկին պատճառաւ, Բագու մօտ մէկ միլիոն բուբլի վնաս կրած է։

ՀՐԷՇԱԲԱՆԱԿԱՆ. — Բագուի մէջ Հայուհի մը ծնած է հրէշային երախայ մը։ Նորածինը ոչ աչք ունի, ոչ քիթ, այլ անոնց տեղ՝ կարմիր գիծեր կան։ Մարմինը բնականոն պէս է, եւ նմանօրէն բժիշկ ձեռքերը կը յիշեցնեն կատուին թաթերը՝ իրենց ճանկերով։ Ոտքերը աձեւ են եւ հաստ։ Այս հրէշային մանուկը մեռած է եւ դիակը յանձնուած է մարդակազմական թանգարանին։

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՓՈՐՁԵՐ ՊԱԼՔԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Իտալիա կը միացնէ Յունաստանն ու Պուլկարիան.— Էտիրնէն եւ Գըրք-Քիլիսէն՝ Պուլկարիոյ կը խոստանան.— Սլաւական միութեան մը ծրագիրը.— Յունաստանի ներքին տագնապը.

ՍԷԼԱՆԻԿ, 2 Փետր.

Իտալեւալպանական դաշնագրէն յետոյ, յստակօրէն երեւան կու գայ քաղաքական այն խմբակցութիւնը, որ պիտի իշխէ Միջերկրականի վրայ: Յունաստանի շահերն ալ կը պահանջէին մտնել այս խմբակցութեան մէջ, որմէ անմիջական երկու օգուտներ կան. 1.— Սերպիոյ ճնշումէն պիտի ազատի Յունաստան, 2.— այս ճամբով կարելի պիտի ըլլայ պուլկարեւյոյն քրօնիկ վէճերը լուծել խմբակցութեան միանակցող մեծերու օժանդակութեամբ:

Ցակաւին անորոշ է խմբակցութեան քաղաքականութիւնը Պալքաններու մէջ. սակայն որքան կարելի կ'ըլլայ ստուգել, Անգլիա եւ Իտալիա կ'աշխատին Միջերկրականի շուրջը եղած պետութիւնները կապել նոյն խմբակցութեան:

Ամէնէն դժուարին հարցը կը նկատուի Պուլկարիան քիշով գոհացնելու պարագան. կ'իմանամ թէ, Պուլկարիոյ կ'առաջարկեն Ադրիանուպոլիս եւ Գըրք-Քիլիսէ նահանգները, սակայն Պուլկարիա կը պահանջէ հողային անցք մը Միջերկրականի վրայ, որ գրեթէ անհնարին է, որովհետեւ այդ պարագային Յունաստանի հողերուն մէկ մասը — արեւելեան — պիտի կտրուի ու կցկտանայ:

Փաստ է, սակայն, որ Պուլկարիա ի վերջոյ պիտի յարի այս խմբակցութեան, որովհետեւ Սերպիայէն սպասելիք ոչ եւ է բան չունի, ընդհակառակն:

Վերջին օրերը Պուլկարիա պաշտօնապէս Սերպիայէն հրաւէր ստացաւ միանալու իրեն, կազմելու համար սլաւ միութիւնը. սակայն Պուլկարիա կտրուկ կերպով մերժեց այս առաջարկը: Խրուածնիլու գիւղացիական պետ Ռատիչ իր ամենօրեայ ճառերով նոյն միտքը կ'արծարծէ աՀազանգի ձեւով, իբրեւ փրկութիւն սլաւ ցեղերուն: Իր կարծիքով, այդ բոլոր ցեղերը պէտք է կապուին Ռուսաստանի մեծ սլաւական զանգուածին, մինչդեռ Պուլկարիա կատաղի հակառակորդ է այսօրուան Ռուսաստանի կարմիր իշխանութեան:

Ներկայ պարագաներու տակ, Պուլկարիա անպայման պիտի մտնէ Սերպիոյ հակառակ խմբակցութեան մէջ:

Պոլսոյ անմիջապէս կնոյը գտնուած այս հողամասերուն առարի բաժանումը՝ կը թելադրէ զանազան խորհրդածութիւններ Թուրքիոյ մասին, որ արդէն առանցքը կը կազմէ նոր խմբակցութեան օրակարգին վրայ դրուած հարցերուն:

Ահա թէ ինչ կը խօսին ու կը խորհին այստեղի քաղաքական շրջանակներուն մէջ:

* *

Յունաստանի քաղաքական կեանքը փափուկ է նորէն: Խառն դահլիճը կանգուն կը պահուի գերագոյն ճիգերով եւ անսահման զիջողութիւններով:

Դահլիճը երկու ամսուան կեանք ունի, սակայն այդ կարճ միջոցին քանի մը անգամ մահացու ցնցումներ ունեցաւ: Վերջին տագնապը փարատեցաւ քանի մը օր առաջ, կրկին հանրապետականներու զիջումներով:

Անշուշտ, անբնական բան մը պիտի ըլլար հանրապետական երկրի մը մէջ Թագաւորել, որ արքայական երեսփոխանները եւ դահլիճի անդամները առանց անվերապահ երդումի աշխատանք ստանձնեն պետական մեքենային մէջ: Նկատի ունենալով ներքին խառնակ կացութիւնը եւ սահմանադրութեան վերջնական քննութիւնն ու վաւերացումը, հանրապետականները հանդուրժեցին այս անբնական երեւոյթին: Սակայն այս կացութիւնը ինքնին կը ստեղծէ պարբերական տագնապներ, որմէ խուսափիլ անկարելի է:

Սպաներէն խոշոր մաս մը շատ կասկածանքով կը նային արքայականներու գործունէութեան վրայ. մանաւանդ որ ասոնց տեղեկանալ բանակին մէջ կ'ընդունուին նաեւ արքայական սպաներ: Անոնք կ'ուզեն արթուն գտնուիլ, որպէսզի վարչաձեւը վտանգի չենթարկուի: Այս մտածումներէ թելադրուած, առաջին զօրաբանակի սպաները գաղտնի շրջաբերականներով ու զեկոյցներով լուրջ աշխատանք կը կատարեն:

Այս գաղտնի թուղթերը ձեռք անցած ըլլալով, արքայական նախարարները խուճապի կը մատնուին, դահլիճը կը սկսի ցնցումներ կրել, ներքին նախարար Ցալտարիս կը պահանջէ խիստ պատիժ ոչ միայն զինուորականներուն, այլ եւ առաջին զօրաբանակի հրամանատար Զօր. Մանեթասի հանդէպ, — հեղինակները իր սպաներն են), այն առարկութեամբ թէ կը դաւեն սահմանադրական իշխանութեան դէմ, ապօրինի միջոցներով:

Արքայականները կը պահանջէին անմիջապէս բանակէն վտարել Զօր Մանեթասը եւ երկու գնդապետներ, իբրեւ գլխաւոր վարիչները: Այս պահանջը անընդունելի էր հանրապետականներուն համար: Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, երկուստեք համաձայնեցան, մէկ ամիս արձակուրդ տալ Զօր. Մանեթասի եւ երեքական, երկու գնդապետներուն, առանց սակայն պաշտօնէ զրկելու զանոնք:

Այսպիսով դահլիճին տագնապը փարատեցաւ, սակայն վաղը կրնայ ուրիշ պատճառ մը ծագիլ:

Կը թուի թէ այս անբնական կացութիւնը չի կրնար երկար տեւել, մանաւանդ որ հանրապետական մեծամասնութիւնը, արքայական փոքրամասնութեան սպառնալիքին տակ է շարունակ:

Այս առթիւ, լաւատեղեակ անձնաւորութիւն մը ինծի կը հաւաստէր թէ՝ ներկայ խորհրդարանը երկար կեանք չի կրնար ունենալ: Կը սպասուի սահմանադրական օրէնքներու քննութեան լրացման, որմէ յետոյ պիտի լուծուի խորհրդարանը եւ պիտի հրահանգուի նոր ընտրութիւն կատարել, որպէսզի ապահովուի հանրապետական ուժեղ մեծամասնութիւն:

Պարզ կ'երեւայ թէ հանրապետական բարձրաստիճան զինուորականներ ամէն ճիգ կը թափեն, որպէսզի սահմանադրական կարգերը չխանգարուին:

Յ ԱՐԱՅՈՒՆԻ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ծողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ
ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Մասնագէտի մը տեսութիւնները Շաբ. փետր. 4ի թիւէն)

Գ.

Ց. տառը, կարելի է ըսել ի տառի բաղաձայնացումն է: Այսպէս, երբ ձայնաւորէ առաջ ի տառը գտնուի եւ արագ հնչենք, կը ստանանք հնչիւն մը որ այլ եւս ձայնաւոր չէ. օրինակ. Արաբիա—Արաբեա (Արաբյա), Թրակիա Թրակեա (Թրակյա) եւլն. այս պատճառով է անշուշտ որ գրաբարի մէջ ի նախդիրը ձայնաւորներէ առաջ յ տառով կը փոխարինուի, օրինակ. ի Կարին, բայց յԱյրարատ, ի Հայաստան, բայց յԱրաբիա, ի տուն, բայց յայգի եւլն.: Եթէ արդէն փորձենք լայգի ըսել ինքնին յայգի (եայգի) կը հնչուի եւլն.: Ուրեմն կարելի է ըսել թէ ի և յ տառերը լծորդ են: Բառերու մէջ օրինակ այս, յոյս, լոյծ եւլն. եւ առ հասարակ երկու ձայնաւորներու մէջ, օրինակ. այո, կայան, գոյական եւլն. յ տառը ինչպէս յայտնի է կը հնչուի իբրեւ բաղաձայնացած ի. արդ ի՞նչ հիման վրայ այս նոյն տառը բառերու սկիզբը պիտի հ հնչուի և ոչ ինչպէս բառերու մէջ. օրինակ. խոյս: Մեր նախնիք յ տառով տառադարձուցեր են յունական եւ լատինական i տառը. օրինակ. ionia, որմէ Յոնիա եւ յոյն բառերը, նաեւ j լատին տառը որ i տառի բաղաձայնացումն է. օրինակ. Julius—Յուլիոս եւլն. բայց եւ ոչ մէկ տեղ այդ տառերը կամ հնչիւնները հ տառով կամ հնչիւնով արտայայտուած են, որով կը նշանակէ այն առեն թէ երբեք յ տառը հ հնչիւնը չէ ունեցեր: Աստուածաշունչեան մաս մը սեմական անուններ, ինչպէս. Յակոբ, Յովսէփ, Յովհաննէս դեռ այժմ ալ մեր գրացիներուն մէջ կը գործածուի եւ մենք այժմ առանք կը գրենք Եակոբ (եադուպ), Եւսուփ, Եօհան եւլն: Երբ անոնց ներկայ հնչիւններով կ'ուզենք արտայայտել, ինչո՞ւ Յաղուբ, Յուսուֆ, Յոհան չպիտի գրենք եւ Եաղուբ, Եուսուֆ, Եոհան չպիտի կարդանք: Ի՞նչ իրաւունքով ուրեմն Յակոբ, Յովսէփ, Յովհաննէսը մենք այսպէս գրելով հակոբ, հովսէփ հովհաննէս պիտի կարդանք եւ կամ այսպէս գրենք. եւ ինչո՞ւ այս օտար անունները այսպէս պէտք է հնչենք եւ ոչ ինչպէս եւ անոնց նման որոնց կը պատկանին այս անունները:

Հապա՞ մեր ժողովուրդը, այն անուս հարազատը, ի՞նչպէս կը հնչէ: Նա: Նա երբեք հ չի հնչեր յ տառը. այլ յի նման կոկորդային հնչիւն մը՝ Յակոբ, Յօսէփ, Յօհան, (Կարին, Սեբաստիա եւլն.) տեղ տեղ կը կարծուի թէ ամբողջապէս չհնչուի, Սբուէ, Օսէփ, Ակոբ, Օհան եւլն. իսկ որոշ բառերու (Կարնոյ մէջ օրինակ) յ տառը բառի սկիզբն ալ բառի մէջի նման կը հնչուի, օրինակ՝ յեղեթեցի (եէխեթեցի—յաղեթեցի), յետոյ (եէտոյ) եւլն.:

Վերադիտաւնիրէն յստակօրէն կ'երեւայ որ յ տառը հ հնչիւնը չէ ունեցած անցեալին մէջ, չունի նաեւ այժմ, եւ եթէ տեղ տեղ կոկորդային հնչիւն մը առած է կամ ընկած, բայց քանի որ դեռ բուն հնչման հետքերը կան ժողովրդեան մէջ, ոչ մէկ իրաւունք ունինք այդ բառերու սկիզբը հ եւ բառերու մէջ յ (այս) հնչել. այլ ամենուրեք պէտք է հնչենք այնպէս ինչպէս բառերու մէջ (այս, այս եւլն): Այս հնչման վերահաստատումը որչափ որ խորթ պիտի թուի դպրոցատեսներուս, անոր հ հնչիւնն ալ նոյնքան եւ աւելի խորթ է ժողովուրդին համար:

Ասկէ զատ եթէ բազմավանկ բառերու վերջը յ հնչուի արդէն, թերեւս կարելի է չգրել. օրինակ՝ քահանայ=քահանա, շուկայ=շուկա, չմոռնալով որ բառի որ եւ է ձեւով փոփոխման առեն կրկին ատիպուած ենք աւելցնել. օրինակ քահանայի, քահանայական, շուկայիկ, եւլն.:

12.— Ու. սա իբրեւ ձայնաւոր մեր նախնիք արտայայտած են երկու տառով, նմանողութեամբ ուրիշ ազգերու (OY) որովհետեւ առոր համար առանձին տառ չմտածեցին հնարել, ուստի նպատակայարմար պիտի լինի, եթէ ու եւ ւ տառերէն միացած ուի նման (ինչպէս օրինակ՝ լատինական m տառը, միայն վերջի մասնիկը ւ տառի նմանութեամբ) առանձին տառ մը ստեղծուի, համաձայն մէկ հնչման մէկ տառ սկզբունքին:

Այս ու ձայնաւորը ուրիշ ձայնաւորէ մը առաջ գտնուած ժամանակ երբեմն արագ հնչումի առեն թեթեւ վ ի նմանելով, ուղղագրական արմատական փոփոխութեան կողմնակիցներ փորձած են, այժմ ալ կ'ուզեն ու տառը այսպիսի պարագայի վ ի կամ ւ ի փոխել, օրինակ՝ Աստուած= Աստված, Աստւած, կորսուած = կորսված կամ կորսւած եւլն.: Ի՞նչ կ'ըսէ լեզուի տէր ժողովուրդը, անոր մօտ ուն ամէն տեղ ու է եւ երբեք վ. նա երբեք չի հնչեր կատու, կատվի այլ կատուի, ըլլալ բու, բվի, այլ բուի, ջու, ջվի այլ ջուի, ձու, ձվի. այլ ձուի, Բագու, Բագվի, այլ Բագուի եւլն.:

Նոյն երեւոյթը կայ նաեւ ուրիշ լեզուներու մէջ, օրինակ՝ անգլիերէնի մէջ, W տառը կը հնչուի ու եւ ոչ վ ձայնաւորներու առաջ, օրինակ՝ Washington կը հնչեն Ուաշինկթըն եւ ոչ թէ Վաշինկթըն եւլն.: Ինչո՞ւ ուրեմն մեր լեզուի այս մէկ պարզ նրբութիւնը չփոթեւթեան վերածենք եւ նորանոր դժուարութիւն ստեղծենք ուղղագրութեան համար մէկ տառին մէկ հնչիւն, եթէ նոյնիսկ նուրբ տարբերութիւն մը երբեմն նշմարուի:

13.— Իւ. այս երկտառ պարզ ձայնաւորին համար ալ նախնիք չեն ունեցեր ուրոյն տառ, սա ալ նպատակայարմար պիտի լինէր, եթէ երկու տառերէն միացեալ տառ մը կազմէինք նման ի տառին, որու երկրորդ մասնիկը ւ ի նման է. այս ձեւով կ'ազատէինք իւ ը իվ կարդալու շփոթէն ու մէկ հնչման մէկ տառ:

Մեր նախնիք իւ ով տառադարձեր են լատին-յոյն y տառը, օրինակ՝ Cyrus Կիւրոս, Syria Սիւրիա: Ժողովուրդն ալ այս հնչիւնը պահած է եւ կը հնչէ հիւսիս, խիւս, դիւս հայրառեր, ինչպէս կիւլ, քիւլ թուրքերէն բառերը. բայց դժբախտաբար հոս ալ գրականագէտը իր սխալ մէկ հնչիւնը կը փորձէ ընդհանրացնել. իւ ին տալով եու=յու հնչիւնը, օրինակ՝ հիւսիս (հյուսիս, փոխանակ հիւսիս, նեութ (նյութ) փոխանակ նիւթի եւլն.: Ինձ կը թուի թէ բառասկիզբի իւ երկտառը երբեմն եու հնչուելուն, վանկերու մէջ ալ կ'ուզուի նոյնը ընել, օրկ. իւղ=եուղ, իւրաքանչիւր = եուրաքանչ-եուր. թերեւս նաեւ ռուսական ю գրի նմանութեամբ, որ թէ եու, եւ թէ իւ կը հնչուի: Այս արեւելահայերու գրագէտներու մօտ. իսկ արեւմտահայ գրականագէտներ ալ գլխաւորաբար ու—իւն վերջաւորութեան մէջ վանկերու սխալ բաժանումով մը իւր ետւ կը հնչեն ինչպէս վանկերու սկիզբը. օրինակ՝ Յա-րու-թե-ւուն, փոխանակ Յարու-թիւնի, վա-ստւթ-եուն, փոխանակ վաստու-թիւնի եւլն.:

Իւ կը հնչեն նաեւ իվ. օրինակ՝ հովիւ, թիւ, եւլն. հոս ւ տառը իսկապէս չեշտուած վ չէ. այլ թեթեւ հպանցիկ վ որ վ տառով գրելէն աւելի լաւ է առոր իբր աղագիր, փոքր վ ով, որ է ւ ով գրելը:

Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ՁՄԵՌԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Ամբողջ Հայաստանի վրայ կը ձիւնէ: Սակայն բաղդատմամբ ուրիշ տարիներու, եւ հարեւան երկիրներու ձմեռնային սաստիկ եղանակին, Հայաստանի ձմեռը այս տարի մեղմ է: Ձիւնը հաստ խաւով մը նստած է բոլոր գաւառներուն մէջ, նոր Բայազիտի եւ Դիլիջանի մէջ սաստիկ խառներ կը կատարուին: Հակառակ տիրող հանգամանքներուն, ճամբաները չեն գոցուած, գայլերէ վախ չկայ եւ Սեւանայ լիճին վրայ հաղորդակցութիւնը չէ դադրած:

ԹԱՏՐՈՆ

ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՈՍՏԱ
ԿԱՄ
ԱՄՍԴԵՐՏԱՄԻ ՍԱԴՈՒԿԵՑԻՆ

Նորակազմ Եւրոպահայ թատերախումբը՝ շաբաթ գիշեր իր բացումը կատարեց «Ուրիէլ Ակոստա»յի ներկայացումով:

Համառօտակի պատմենք կուցքովի այս գործը, որուն վերլուծման վրայ պիտի արժէր սակայն ծանրանալ:

Ակոստա՝ երիտասարդ գիտնական մը, կրօնական ըմբռնումին դէմ քննադատական գիրք մը հրատարակելէ յետոյ, կ'որոշէ ցամբորդել, խուսափելու համար Ցուդիթի սէրէն, հրեայ վաճառականի մը աղջիկը, որ պզտիկուց նշանուած է Գէն Եօքայի: Հրեայ մոլեռանդութիւնը կը փրփրի իր դէմ ու զայն կը պարտադրէ կենալ ու ալաշտալանել իր համոզումները:

Պայքարը կը սաստկանայ Սինակօկին եւ Ուրիէլ Ակոստայի միջեւ որ բանադրանքի սպառնալիքին տակ կը գտնուի ու վերջապէս Ռաբբի Տէ Սանդոսի բերնով, անէծքը կը թափի Ուրիէլ Ակոստայի գլխուն:

Սրտանց կը տանջուի. խորունկ սէր մը կը ճնշէ իր հոգին, բայց ան չի կրնար իր մտածումը զոհել պաշտուած էակին համար, որուն վայելումը կ'արգիլեն խաբուած նշանածի մը՝ Գէն Եօքայի սադրանքները, հօր մը երկչոտութիւնը եւ աւանդապաշտ ժողովուրդի մը մոլեռանդութիւնը. սակայն պահ մը ուժգ. նօրէն դիմադրելէ յետոյ կոյր մօր մը եւ իր տանջահար սիրուհիին պաղատանքներուն, վշտաբեկ ու խելակորոյս՝ կը վազէ սինակօկ ուրանալու:

Ցեղի տալ աւանդական սուտին եւ յայտարարել կուռքերու փխրուն ճշմարտութիւն մը. գիտակցօրէն ընդունիլ դաւաւոր կեղծիքը եւ դրժել ինքզինքը, իր էութիւնը, իր համոզումները...: Եւ սակայն «ջէ՞ որ կը շարժի...»:

Ու մինչդեռ տաճարին մէջ արգելափակ Ակոստա կը պայքարի իր խղճին ու գիտակցութեան հետ, Ցուդիթ կը հաւանի ամուսնանալ Գէն Եօքայի հետ, իր հայրը փրկելու համար այս վերջինին սադրած սնանկութենէն:

Ռաբբիները կը յաջողին այս պարագան ծածկել Ակոստայէն, որ իր սիրած էակին տիրանալու համար, ուրացումի գիր մը կը յօժարի կարդալ հասարակութեան առջեւ. բայց չի կրնար աւարտել անոր ընթերցումը. սաստիկ յուզում մը կը զգետնէ զայն: Եւ երբ ժողովուրդը, ըստ հրէական ծէսին, կը հրաւիրուի անցնիլ Ակոստայի գետնաթաւալ մարմնին վրայէն, Ցուդիթի նշանածը՝ Գէն Եօքա կը պոռայ.

— Ուրուականի մը համար ուրացար, Ցուդիթը իմս է. ոչինչ կմնայ զայն ձեռքէս խլել:

Ակոստայի հատած սրտին համար, չափազանց է տառապանքը. իր հաւատքը զոհելէ յետոյ իր սէրին, երբ ինքզինքը կը կարծէ խաբուած, կատաղօրէն կը կանգնի, կը մերժէ ամէն ուրացում, կը հաստատէ իր նախկին համոզումները եւ կ'ուխտէ վրէժ լուծել:

Վերջին արարին՝ հարսնիքն է Գէն Եօքայի եւ Ցուդիթի, որ ի զուր սպասած է Ակոստայի վրիժառութեան:

Ակոստա կը հասնի երբ սպասկի արարողութիւնը արդէն կը վերջանար, մինչ Ցուդիթ՝ օգտուելով առանձնութեան պահէ մը, ինքզինքը կը թունաւորէ. իսկ Ակոստա, հրազէնի հարուածով մը վերջ կուտայ իր կեանքին:

Ակոստա՝ կենդանի եւ կատարեալ, յաղթանակ տիպարն է, ծնելէ յետոյ ճշմարտութեան որոնումին համար, պիտի կրէ ժամանակակից մոլեռանդութեան մը հարուածները եւ ապրի յաջորդ սերունդներուն համար: Ջոր ու ցամաք, լոկ գիտական միտքը չէ սակայն, անզգայ հաճոյքին եւ անտարբեր վայելքին հանդէպ, ո՛չ ալ մարգարէական հոգին՝ որ համամարդկային սէրէ մը խորքէն զգայարանքներ, թէն եւ իտէալի մը համար զոհէ ամէն ինչ. Իրեն առաւելութեան՝ աշխարհ ցգնաւոր մըն է, որուն կայն. Նոր հաւատքին խնդրեր բնական մարդ, ենթարկելով մարտիրոսացման, խորաթափանց մը մօտ, զգայուն սիրու բախէ ու մտածումի ցուցի հակադրութեան կը տառապի. կը մինչեւ իմնայ նորքէն իր իսկ հարուածին. զոհ մը եսի երկուութեան:

Հակառակ բեմական մարութիւններու, թիւնը յաջող անցաւ:

Ցպաւորիչ Ակոստա մարութեամբ, որ մտած սին մորթին տակ անոր ներքին գալարմն ուր կը զգաս թէ է պոռթկայ անզուսպ դի. Մարութեան թրթռայ ներքնապէս ուած հոգիի մը ելեւէջ շնչայ. կը փափայ նայ անսխալ ճեւք սակայն կը թուլցնէ տպաւորութիւնը եւ նին կուտայ շարժ ցնցող պատկերի մը ինչ որ ալ ըլլայ. ուխիսաղը բնականութեան նել, ծայնը միշտ համնի համդ-խստութեան քը իր ազդեցութիւնը

Ցուդիթի դերին մէջ էր Օր. Փօշեան, որ առաջ գամ ըլլալով բեմ կը բարձ փարիզի մէջ. իրեն կը դեռ բեմին վարժութիւնը տիրելու համար, պէտք փարատէ Անացորդ թիւն մը:

Իսկ Նաւասարդեան, Գէշիկթաշլեան, կոստանդի եւ վ.ահէ դերթ ներամբողջութիւն մը ստեղծ

Մասնաւորապէս յո. ցիկ. Ալիքսանեան կոյր մ. րին մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԽԻ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թուր

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՆ ՈՒ ՄԱՀ

Հայաստանի ծնունդներ մահերու Նոյեմբեր ամսուա հակադրութիւնը.—

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳԱՒԱՌ.— ն 844 հոգի, 435ը մանչ աղջիկ. մեռած են 153 90 այր, 63ը կին: Ամ թիւն՝ 163, ամուսնալուծ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ Գ — Ծնած են 808 հոգի մանչ, 404ը աղջիկ. մեռ 193 հոգի, 107ը այր, 86 Ամուսնութիւն՝ 123 հոգ ամուսնալուծում՝ 6:

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՒԱՌ— են 604 հոգի, 321ը մանչ աղջիկ. մեռած են 113 57ը այր, 56ը կին: Ամ թիւն 97, ամուսնալուծ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԳԱՒԱՌ— են 318 հոգի, 166ը մանչ աղջիկ. մեռած են 35 հոգ այր, 15ը կին: Ամուսն 31:

ՓԱՄԲԱԿ-ԼՈՌԻ.— Ծն 632 հոգի, 331ը մանչ աղջիկ. մեռած են 67 հոգ այր, 44ը կին: Ամուսն 102:

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԻՏԻ ԳԱՒԱՌ Ծնած են 172 հոգի, 87ը 85ը աղջիկ. մեռած են գի, 21ը այր, 23ը կին նութիւն՝ 46, ամուսնալ

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻ ԳԱՒ Ծնած են 143 հոգի, 81ը 62ը աղջիկ. մեռած են գի, 21ը այր, 23ը կին նութիւն՝ 28, ամուսնալ

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԳԱՒ Ծնած են 290 հոգի, 159ը 131ը աղջիկ. մեռած են գի, 24ը այր, 25ը կին

ՄԵՂՐԻԻ ԳԱՒԱՌ.— Ծն 34 հոգի, 18ը մանչ, 16 ջիկ. մեռած են 5 հոգի, 3ը կին: Ամուսնութիւն

Ընդհանուր թիւով

տանի մէջ Նոյեմբեր ամսուան ընթացքին ծնած են 3845 հոգի, 2002ը մանչ, 1843ը աղջիկ. մեռած են 633 հոգի, 395ը այր, 338ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 593, ամուսնալուծում՝ 29։

. . Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին, Երեւանի մէջ ծնած են 318 հոգի, 160ը մանչ, 158ը աղջիկ։ Մեռած են 74 հոգի, 34ը այր, 40ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 70, ամուսնալուծում՝ 23։

1926 տարուան ընթացքին Երեւանի մէջ ծնած են 2807 հոգի, 1438 մանչ, 1369ը աղջիկ, մեռած են 1115 հոգի, 580ը այր, 535ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 652, ամուսնալուծում՝ 134։

. . 1926 տարուան ընթացքին Սանփանաւանի գաւառին եւ իր գիւղերուն մէջ ծնած են 1230 հոգի, 635ը մանչ, 595ը աղջիկ։ Մեռած 280 հոգի, 138ը այր, 148ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 288։

ԲՐԻԹԱՆԱՑԻ ՆՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. - Հայաստանի մէջ կազմուած է «Բրիթանիա» ծխախոտի մշակման ընկերութիւն մը, որուն անդամներն են Պոլիսէն եւ շրջականներէն Հայաստան գաղթած գիւղացիները։ Անոնք կը բնակին, մինչեւ որ գիւղին համար կարգադրութիւններ ըլլան, Երեւանի կայարանին մօտ քաղաքին հողերուն վրայ։ Անոնց 115 տուները առդին անդին ցրուած են։ Բոլորն ալ կը զբաղին ծխախոտի մշակումով։ «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ յօդուածագիր մը կը զարմանայ թէ ի՛նչ տեսակ գիւղացիներ են, որ կը յարմարին կեանքի պայմաններուն, եւ երբեք չեն յուսահատիր։

Անոնք, կարճ ժամանակի մէջ, շինած են ցածլիկ տուներ, որոնց մէջ, կ՚ըսէ յօդուածագիրը, Հայաստանի գիւղացին դժուար թէ կարենար ապրիլ։ Սենեակները լաթերով, կապերտներով ծածկուած են, հողէ նստարաններ շինուած են, ինչպէս նաեւ այլ յարմարութիւններ։ Երբ Երեւանէն պաշտօնեաներ կը հասնին՝ ընկերութեան գործերը քննելու համար, ընդարձակ ժողովատեղի մը չգտնելուն պատճառով, ժողովը կը գումարուի բացօթեայ, ծիւնին տակ, յօժար կամքով նստած են ժողովի։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՉԵՏԵՂՈՒՄ.— Ղափանի շրջանը Բայդադ-Սիւնի լքուած գիւղին մէջ տեղաւորուած են 25 տուն գաղթականներ։ Սիսիանի շրջանին մէջ տեղաւորուած են Մալականներու 50 տուներ։ Արաւիւս գիւղին մէջ՝ 35 թուրք գաղթական։ Ոլոտան գիւղին մէջ՝ 26 տուն գաղթական։ Փամբակ-Լոռի գաւառին Վոլանցովկայի շրջանի պահեստի հողերէն մէկ մասը տրուած է Կարսի մալականներուն գաղթականներուն, որոնք նոր գիւղ մը շինած են։ Ղալթախչի գիւղին մէջ՝ 182 տուն գաղթական, Ալբուլաղ գիւղին մէջ՝ 150 տուն գաղթական, Վարդանլու գիւղին մէջ՝ 226 տուն գաղթական։ Նոր Բայազիտի գաւառին մէջ՝ 768 տուն գաղթական 2800 հոգի)։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

(Հայ բժշկական միութենէն)

Քանի մը տարիներէ ի վեր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին կից հաստատուած է Հայկական Բուժարան մը, որ աղքատ հայրենակիցներ կը դարմանէ ձրիաբար։

Բուժարանն ունի եօթը բժիշկ որոնց իւրաքանչիւրը Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան կողմէ՝ ամիսը առնուազն մէկ անգամ կը յաճախէ հոն, եւ անձնուիրաբար կը դարմանէ հիւանդները, երկուշաբթի եւ ուրբաթ առաւօտ։ Բուժարանն ունի նաեւ իրեն յատուկ մշտակայ դեղագործը։

1925ին բուժարան դիմած են 5000 հիւանդ, իսկ 1926ին՝ 4000ի իջած է անոնց թիւը, որոնց մէջէն ամէնէն շատը վարակուած են թոքախտէն իրենց ապրելու պայմաններուն անյարմարութեան հետեւանքով։ Ասկէ զատ կարգը կուգայ ստամոքսի հիւանդութեանց, որոնցմէ կը նեղուին բոլոր Արեւելքցիները, սնունդի ընտրութեան եւ առողջապահութեան չգոյութեան պատճառաւ։ Անոնցմէ դուրս՝ բուժարանին մէջ պատուաստուած են նաեւ հարիւրաւոր մանուկներ։

Անցեալ 1926 տարուան մէջ խնամուած 4000 հիւանդներու մօտաւորապէս 14,000 ֆրանքի դեղ տրուած է ձրիաբար։ Այս դեղերուն մէկ մասը Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կողմէ գնուած է դեղավաճառանոցէ, մէկ մասը մօտակայ դեղարանէն շինել տրուած է դրամով եւ մեծ մասը մըն ալ՝ նուէր ստացուած է զանազան ֆրանսացի դեղագործներէ, որոնք ամենայն պատրաստակամութեամբ իրենց հնարած մասնաւոր դեղերը տրամադրած են Հայոց եկեղեցիին աղքատ հիւանդներուն մեր բժիշկներուն խնդրանքին վրայ։

Դրամ ալ տրուած է այն հիւանդներուն որոնք շատ կարօտ են եւ կամ անոնց որոնք հիւանդնին իրենք կը խնամեն։

Հայ Տիկնանց Միութեան 1925 տարուան հաշուեցոյցէն կը տեսնենք թէ 10,000 Ֆր. վճարուած է հայ հիւանդներուն (դեղ եւ օգնութիւն)։ 1926 տարուան հաշիւները դեռ չեն աւարտած։ Վերի հաշիւը մօտաւոր գումարն է եւ ոչ պաշտօնական։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

75.— ՄՕՆԹԷԼԻՄԱՐ

Մօնթէլիմար կը գտնուի Լիոն-Մարսէյլ գիծին վրայ։ Գեղեցիկ եւ մաքուր քաղաք մըն է։ Բնակչութիւնը կը զբաղի առեւտուրով։ Կան նաեւ 3-4 պզտիկ գործարաններ շոքոլայի եւ մետաքսի։

Մեր հայրենակիցներուն Մօնթէլիմար մուտքը կ՚սկսի 1926ին։ Այժմ 30 ընտանիք են, մեծ մասամբ Էսկիշէհիրցիներ։ Կիները կ՚աշխատին շոքոլայի եւ մետաքսի գործարանը, իսկ այրերը որ կը բանէին համբաններու շինութեան վրայ, բոլորն ալ արձակուեցան եւ հիմա ման կուգան կայարանին շուրջ, գործ փնտռելու համար, բայց երեկունը յուսահատ կը վերադառնան տուն։ Հինգ երիտասարդներ ալ փայտի գործարան մը կ՚աշխատին եւ լաւ են։ 18-20 մանուկներ Ֆրանսական դպրոց կ՚երթան։ Ոչ մէկ ազգային կազմակերպութիւն։ Կը ստանան միայն Յառաջ։։

Համազասպ

76.— ՏԷՍԻՆ (Կրէյզ)

Գործազրկութիւնը կը շարունակուի տակաւին, օրէ օր անորոշութեան մատնելով աշխատաւորները։

S. L. S. A. մետաքսի գործարանը կիներուն բաժնին մէկ մասէն օրական մէկ ժամ կրճատեց, իսկ էրիկ մարդիկը կը շարունակեն աշխատիլ շաբաթական 48 ժամ։ Այս գործարանը խոստումներ հաստատած է եւ պզտիկ յանցանքի մը համար 20—50 Ֆրանք պատիժ կ՚ենթարկէ գործաւորը։ Երեք հոգի եւս համբուեցան, տարիքը 50ը անցած ըլլալով։ Գործի դադարման վախ չկայ, ընդհակառակն մեծ յոյս դրած են Լիոնի տօնավաճառին վրայ (Մարտ 1—15)։ Յաջողութեան պարագային գործերը զգալապէս պիտի բացուին։ Ասոր համար գործարանը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ։

Գալով Gingou Frères E. Barbezat դեղերու եւ անուշահոտութեանց գործարանին, գրեթէ բոլոր գործաւորներուն ժամերը կրճատուած են եւ շատերը շաբաթը 5 օր միայն կ՚աշխատին։ Վանի գործազրկութիւնը սկսած է, բաւական թիւով գործաւորներ արձակուած են որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ 6—7 Հայեր։ Գործատէրը արձակուած գործաւորներուն վստահեցուցած է թէ 15—20 օրէն կրկին պիտի առնէ։ Բաղդատելով ուրիշ վայրերու հետ, մեր գաղութը բախտաւոր եղած է այս միջոցին։

Ահաւասիկ մեր կողքին Լիոնը։ Հարիւրաւոր երիտասարդներ օրուայ չոր հացին կարօտ են եւ իրենց բախտին ձգուած։

Ճարունակ արտաքսմներ տեսարաններ կը պարզուին մեր աչքին առջեւ։ Երիտասարդներ կան որ բոլորովին յուսահատած են։ Ինքնութեան թուղթի հոգը վերցած չէ տակաւին։ Անոնք որ արհեստաւոր արձանագրուած են իրենց թուղթին մէջ, պէտք է նոյն արհեստին հետեւին, այլապէս գործարանէն կը հանեն։ Դեռ անցեալ օր, կին մը, որուն ինքնութեան թուղթին մէջ «սպասաւոր» արձանագրուած էր, արձակուեցաւ, որպէս զի կարգադրէ թուղթի խնդիրը։ Խեղճ կինը ճարահատ կը դիմէ Լիոնի Ազգային Միութեան եւ ասոնք ալ յանձնարականով կը ղրկեն Տէսինի Ազգային Միութեան։ Ծամբուն հանրակառքին մէջ հանդիպեցայ, այնքան կուլար կ՚ողբար որ մարդու սիրտը չի դիմանար։

Տէսինի Ազգային Միութիւնը եթէ կամք ունենայ կրնայ հարթել շատ մը դժուարութիւններ, թէ կառավարութեան եւ թէ գործարանատէրերու հետ։ Ժամանակն է որ գոնէ այս նեղ օրերուն իրարու ցաւերը թեթեւցնենք։ Բաւական է որքան զբաղեցանք սին վէճերով։

Յամառ կերպով կը շարունակէն պահանջել Նանսէնեան անցագիրը։ Պէտք է ժամ առաջ աղդու դիմում կատարել։ Արդէն բաւական մարդիկ առին, իրենց բերնի պատառէն զրկելով. գէթ միւսները խնայենք։

Հնատախայզ

ԿՌԹՈՂ ՄԸ ՁԻԹԵՆԵԱՑ ԼԵՐԱՆ ՎՐԱՅ

Երուսաղէմ, Ձիթենեաց լերան վրայ մատուռ մը եւ գերեզմանատուն մը շինուած է, մեծ պատերազմին Պաղեստինի ճակատին վրայ ինկող անգլիացի զինուորներու յիշատակին։ Նոր-Զելանտայի կառավարութեան ծախքով մատուռին ներքին մասը սիրուն խճանկարներով զարդարուած է։ Մեռնող զինուորականներու անունները պիտի փոխադրուին յիշեալ գերեզմանատունը։ Իսկ գերեզման չունեցողներու անունները պիտի արձանագրուին մատուռին պատերուն վրայ։

Շինութիւնները աւարտելու վրայ են եւ պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի յառաջիկայ Մայիս 7ին Շաբաթ օր, մարաջախտ Լորտ Ալէնպիի կողմէ, նախկին ընդհանուր հրամանատար Եգիպտոսի արշաւարանակին։

Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Արքեպսկ. Դուրեան երկամսեայ հիւանդութենէ կը տառապի քանի մը շաբաթէ ի վեր։ Եգիպտոսի Առաջնորդը Երուսաղէմ գացած է պատրիարքին այցելելու համար։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

«Կը փնտռուին»ները.— Հայերէն թերթերու «կը փնտռուի» սիւնակին նման Ոստիկանական Տեսչութիւնն ալ ունի Փարիզի մէջ դիւան մը, որ կը զբաղի անհետացածներու փնտռտուքներով։ Ինչպէս գրեցինք, ամէն օր հարիւրաւոր հոգիներ կը կորսուին Փարիզի մէջ, ոմանք չվճարելու համար տուրքերը, ուրիշները ընտանեկան խնդիրներով եւ շատեր՝ այլազան պատճառներով։ 1913ին անհետացողներու տարեկան թիւն էր 36.750, 1919ին՝ 32.500, 1922ին՝ 28.927, 1926ին 30.175։

Անհետացողներէն շատերը՝ քանի մը օրուան մէջ փոխելէ յետոյ իրենց միտքը, կը վերադառնան տուն։ Կիներ կան, որ քմայքէ մը մղուած, կը փախչին եւ շաբաթ մը յետոյ զղջակոր կը վերադառնան։ Շատ անգամ ալ, կ՚անհետանան ողբերգական խաղերու հետեւանքով։ Երբեմն կը կորսուին պզտիկ աղջիկներ, որոնք յանկարծ կը գտնուին, սակայն կորսնցուցած իրենց կուսութիւնը։ Նման առեւանգիչներ չեն պակսիր Փարիզէն։ Անցեալ օր 4 պզտիկ տղաք կը փախչին տունէն, անմեղ արկածախնդրութեամբ մը, եւ սակայն, զղջալով յետոյ, չեն համարձակիր տուն դառնալ եւ անօթի մը մեռնին փողոցը։

Ճանճ սաւառնակ.— Պրազիլիայի մէջ տեսնուած է ճանճ մը, որ մինչեւ հիմա անծանօթ կը մնար կենդանաբանական գրքերու։ Այս ճանճը կը թռչի ժամը 1300 քիլոմէթր, այնպէս որ 17 ժամուան մէջ կրնայ կատարել աշխարհիս շրջանը։

Գերմանացի մը դէպի լուսին կը թռչի.— Գերմանացի սաւառնորդ եւ աստղագէտ Մաքս Վալէր թերթերուն տուած յայտարարութեամբ մը կ՚ըսէ թէ առաջիկայ գարնան թռիչք մը պիտի կատարէ դէպի... լուսին։

Գողութիւն.— Մարսէյլի մէջ, Թիվոլի փողոցը կը բնակի նախկին արուեստագէտուհի մը, Տիկ. Էմէ Անթօլա, 78 տարեկան։ Անցեալ օր դուռը կը զարնեն։ Կը բանայ, Երկու անծանօթներ կ՚առաջարկեն գնել գեղարուեստական առարկաներ, և նկարներ։ Կինը կը մերժէ, դուռը գոցելու պահուն, սակայն, անծանօթները ուժգնօրէն ներս կը հրեն զինք, կը նետեն մութ սենեակ մը, եւ նուաղած կը ձգեն գետին։ Ցետոյ տիկնոջ գոհարեղէններն ու թանկագին առարկաները առնելով կը մեկնին։

Սաւառնորդին մահը.— Երկուշաբթի օր, երիտասարդ սաւառնորդ մը, Մօրվան, Իէսէ օդային կայանէն երկինքի բարձրը ելաւ, եւ երբ զանազան փորձեր կը կատարէր, յանկարծ սաւառնակը խելացնոր պտոյտակաձեւ զահավիժումով մը ինկաւ գետին։ Սաւառնակը ջարդուփշուր եղած էր, եւ սաւառնորդին մարմինը այնքան յօշոտուած էր, որ անճանաչելի դարձած էր։

Վէճէն ետք կրա՛կ.— Արքէօյլ արուարձանին մէջ երկու ֆրանսացի երիտասարդներ սինէմա կ՚երթան եւ փոքր խնդիրի մը համար վէճի կը բռնուին։ Անմիջապէս դուրս կ՚ելլեն եւ անոնցմէ մէկը մութէն օգտուելով կրակ կ՚ընէ ընկերոջ վրայ եւ գետին կը փռէ զայն։ Ոճրագործը փախած է։

Հաւատարիմ օրիորդը.— Փարիզեան արուարձանի մը մէջ, կար ու չկար խմորեղէնի խանութպան մը, որ ունէր օրիորդ պաշտօնեայ մը։ Ձայնը հասած տեղը կը գովէր զայն։ Բայց ինչ որ կ՚ընէր, խանութին վաստակը ճղճիմ կը մնար։ Անցեալ օր, պատահաբար տեսաւ որ օրիորդը կը խառնշտկէ դրամին արնտուկը։ Երբ պատճառը հարցուց, օրիորդը պատասխանեց կատարեալ պաղարիւնութեամբ. «Մըկրատը»։

Յաջորդ օրը, պահուեցաւ գոց ինքնաշարժի մը մէջ, խանութին դրան առջեւ։ Օրիորդը նորէն կը խառնէր սնտուկը, քանի մը հարիւր ֆրանք մէկդի դնելով...։ Անմիջապէս լուր տուաւ ոստիկանութեան եւ հաստատուեցաւ որ տասը տարիէ ի վեր, օրիորդը ամէն օր 250—300 ֆր. սնտուկէն կը փոխադրէր իր գրպանը, իբրեւ «հալալ» վաստակ։ Ոստիկանատան մէջ, մանկամարդուհին յանձն առաւ հարիւր հազար ֆրանք վերադարձնել, բայց ալ ուշ էր։ Տասը տարուան վաստակով, տուներու տէր դարձած էր չքնաղ գանձապահուհին։

Գող փորթուկէզը.— Անցեալ գիշեր, Լիոնի «Սիկալ» թատրոնին տոմսակավաճառը, դրամարկղը մաքրելէ յետոյ երբ վար կ՚իջնէր, վարի յարկէն աղմուկ մը լսեց ու գնաց հասկնալու թէ ինչ կայ։ Գող մը ցցուեցաւ դէմը եւ պահանջեց յանձնել ունեցածը։ Տոմսակավաճառը վերջին սուն տալով, թմրած կը դիտէր գողը որ կը մեկնէր։ Ցանկարծ քաշեց ատրճանակը եւ կրակեց։ Գողը ծանրօրէն վիրաւորուած գետին ինկաւ։ Ոստիկաններ եկան եւ բռնեցին գողը որուն ոտքերը չէին բռներ այլեւս։

Ինքնատիպ գողեր.— Նորելուկ գողեր խումբ մը կը կազմեն։ Առաջնուլնէ պմղնիսի (զըմփսա) թուղթով կը շփեն մեկուն ձեռքը, եւ իբրեւ «վիրաւոր» կը ներկայացնեն զայն, հետն ալ քանի մը «վկաներ», պատկանեալ մարմինին։ Ու կը պնդեն թէ պարոն «վիրաւորը» մէթրօյին մէջ, դրան անժամանակ գոցուելուն պատճառաւ, վիրաւորուած է, ուստի փոխանց հատուցում կը պահանջեն։

Այս եղանակով մինչեւ այժմ ստացած են ծանրկեկ գումարներ. զորս պիտի քաւեն հիմակ բանտին մէջ, երեւան հանուած ըլլալով խարդախութիւնը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 2)

ԿՌՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Ընկէլ Մօրեղթայլը, որ աւելի հարուստ էր, մայրիկին կը հարցնէր թէ դրամի պէտք ունի՞. բայց ան անփոփոխ կերպով կը պատասխանէր

— Ո՛չ եղբայր, փառք Աստուծոյ, աշխատողը երբ առողջ է, բանի մը պակաս չ՚ունենար։

Այս էր մեր վիճակը երբ Քամարոֆկա Թաղը հասանք, բայց Քամարոֆկայի վիճակը մերինէն ալ վար էր։

Թաղը՝ վերջին տասը տարիներու ընթացքին բաւական փոխուած էր։ Այն ատեն, քաղքին ամէնէն թշուառ շրջակայքը կը ներկայացնէր եւ միեւնոյն ատեն, մինակ արուարձանն էր, ուր ոստիկանութիւնը չէր համարձակեր մտնել գիշեր ատեն։ Ձեր գիտեր, բայց մեր հասած օրն իսկ իմացայ։

Մեր աջ կողմի դրացուհին որ մօրս մանկութեան ընկերուհին եւ տան ալ տիրուհին էր, ինչպէս նաեւ բարի այրին որ երկու սենեակները վարձու տուած էր մեզի, եկան մեզի օգնելու, մեզի հետ ճաշեցին եւ պատմեցին ինչ որ պէտք էր, որպէս զի ծանօթանամ շրջապատի վայրագ կեանքին. մայրըս կը մեղքնային։

— Մե՛ղք, խեղճ Ջօյիցա, որ այս տեղուանքը ինկար...։ Շիտակ է թէ ոչ սիրայ տարիքը հասած աղջիկ ունիս, ոչ ալ տղայ մը, որ այս սրիկաներուն հետ գանակ գանակի գայ թաղին պչրուհիներուն համար, բայց, իրա՛ւ, տղայ մեծցնելու համար տխուր միջավայր է, որքա՛ն ալ խելօք ըլլայ, ինչպէս քու կդ։ Երեւակայէ որ, սիրելիս, այս հանած-վարածները հպարտ են որ կը հետեւին իրենց մեծերուն օրինակին, տասներեք տարեկանին կը ծխեն, նաւահանգստին մէջ կը գողնան, կը գինովնան, աղջնակներ կը «թերթատեն» եւ դանակի հետ կը խաղան։

Ամբողջ օրը չդադրեցան թաղը նկարագրելէ, ի՛կ մայրս, ամօթահար, վախնալով որ մտիկ կ՚ընեմ «տղու մը ականջներուն համար անյարմար» այս բաները, յօնքերը կը պռստէր, արմուկով եւ ոտքով կը զգուշացնէր իր բարեկամուհիները որ լռեն։

Սակայն, ամէնէն աւելի ականջներս բացին եւ հետաքրքրութիւնս արթնցուցին, երբ սկսան մեր ձախ կողմի դրացուհիին վրայ խօսիլ։ Երկու պառաւները՝ աչքերնին կը բանային, սարսափահար երեւոյթներ կ՚առնէին, շրթներնին կը խածնէին, գթութիւն կը գուշակէին եւ գլուխնին կ՚երերցնէին։ «Մայր Ընասթազի», «կոտին», «խեղճ կին» բառերը՝ անոնց մեղմաձայն խօսակցութեան մէջ կը յիշուէին անդադար։ Հասկցայ թէ՝ կոտին անունով չոր մարդ մը՝ բանտէն նոր արձակուած էր, թէ այս մարդը ամբողջ թաղը կ՚ահաբեկէր, ասոր անոր հետ կռիւ կը փնտռէր եւ դանակով կը զարնէր։

Այդ իրիկունը՝ պառկեցայ սիրտս վախով լեցուն. երկար ատեն չկրցայ քնանալ. նոր սենեակին պատերէն՝ կիրի հաճելի հոտ մը կ՚ելլէր, բայց գետնէն — թրիքով ու կաւով ծեփուած՝ գարշ հոտ կը բարձրանար, որ սիրտս կը խառնէր։

* *

Քամարովկայի մէջ առաջին օրերուն, նշանակելի բան մը տեղի չունեցաւ։ Դպրոցը ուր կը յաճախէի հեռու էր եւ գառարանին մէջ կը ճաշէի այն աղքատ տղոց հետ որ ինծի պէս արուարձանին մէջ կը բնակէին։ Բայց յաջորդ կիրակին դուրս ելայ քննական պտոյտի. աչքերուս առջեւ՝ նոր՝ աշխարհ մը պարզուեցաւ։

Քամարովկայի հրապարակը ամփիթատրի ձեւով ընդարձակ հողի մը երեւոյթը կը ներկայացնէր, երկու եզրով,— մէկը դէպի սպանդանոց, ուր մարդ չէր յաճախեր, միւսը՝ դէպի ձիաւորներու զօրանոցը, ուրկէ կարելի էր հաղորդակցիլ քաղքին եւ նաւահանգիստին հետ։ Հրապարակը առնուազն երկու արտավար տարածութիւն ունէր, շուրջը՝ անկանոն կերպով, փոքր տուներ կը շարուէին, իրենց ճերմակ կամ դեղին կրպատ ճակատներով, լազուարթ կապոյտ կամ պառա կանաչով մը ներկուած պատուհաններով, խորտուբորտ բակերով եւ երբուն տանիքով ու պատնէշներով։ Հրապարակին մէջտեղը՝ աղբի կոյտեր եւ աղտեղութեան բլրակներ, ծակեր եւ կանաչ ջուրի փոքր ճահիճներ ուր կը նեխէին կատուի, շան, հաւի դիակներ, զորս անօթի խոզեր, ջրակոյտին մէջ տապլտկելէն կուգային յօշոտել։

Ա՜հ այս ինծի հաճոյք չէր պատճառեր։

Մեր տունը հրապարակին այն ծայրն էր որ զօրանոցին ու քաղքին կը նայէր։ Գրեթէ մեր պատուհանին դիմացը, հակառակ կողմը այն բոլորակին, որ ձիաւորներուն իբր մարզավայր կը ծառայէր, կը գտնուէր Այրին Անժէլինայի գինետունը, համբաւաւոր դարձած շնորհիւ սարսափելի կոտինի, ապա փակուած անոր երկրորդ եւ վերջին ոճիրէն յետոյ։ Հոն էր որ երիտասարդներ կը խմէին, կը պոռային, կը պարէին, գինեստան աղջիկ, կիրակնօրեայ մաքուր շապիկներ հագած ամէն տարիքի մանչեր, կը ծխէին եւ աբեւածաղիկի հունտեր կը ծամէին, նախանձելով անոնց որ կը պարէին ու կը գինովնային։

Կէսօրէ վերջն էր։ Արեւը որ մինչեւ այն ատեն իբր վէհանձն լուսնկամ մը, կը ճանչնայի, ժանտ հասեր կը բարձրացնէր հո՛ն, մանաւանդ ներսած կաղամբներու գէջերէն, որ գարնան սկիզբը, տաշտերով փողոց թափած էին։

(Շար.)

մղեցին ընկերվարական փրոֆէսէօրի մը դէմ եւ այս առթիւ պատահած խռովութեանց պատճառով իրաւաբանական վարժարանը շաբաթներով փակ մնաց։

Փորթուկալի ապստամբութիւնը

Նոր տեղեկութիւններու նայելով, յեղափոխական շարժումը սաստկօրէն կը ծաւալի Փորթուկալի մէջ, ստեղծելով խիստ ծանր կացութիւն մը։ Հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր ամէնէն լուրջ ապստամբութիւնն է ասիկա։ Ամբողջ երկրին մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուած է իրիկուան. ժամը 10էն մինչեւ առաւօտեան 6ը ո՛չ ոք կրնայ փողոց ելլել։ Կացութիւնը շատ ծանր է։

Գրաքննութիւն հաստատուած է բոլոր թերթերուն վրայ։ «O Mundo» թերթը փորձեց առանց գրաքննութեան ենթարկուելու հրատարակուիլ. թերթը գրաւուեցաւ եւ խմբագիրները ձերբակալուեցան։ Հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան Լիզպօնի մէջ։

Հարաւային երկաթուղիներու գործադուլը կ'ընդհանրանայ եւ միւս գիծերու աշխատաւորները եւս գործադուլ կը յայտարարեն՝ իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար ապստամբներուն։ Այս կերպով երկրին մէջ երթեւեկը բոլորովին դժուարացած է։

Ժողովրդավար կուսակցութեան ձախ թեւի բոլոր վարիչները Փորթօ երթալով ստանձնեցին ապստամբական շարժման ղեկավարութիւնը։ Յեղափոխականները Փորթօի մէջ թռուցիկ մը ցրուեցին, որուն մէջ կ'ըսուի թէ հանրապետական բանակը, ժողովուրդին հետ ձեռք ձեռքի տուած, «հանրապետութիւնը վերահաստատեց» եւ իշխանութիւնը յանձնեց Ալվարօ տը Քասթրօի նախագահութեամբ կազմուած կոմիտէին։

Կացութեան ծանրութիւնը նկատի առնելով, անգլ. կառավարութիւնը հրամայեց Ճիպրալթար գտնուող «Քոմուս» յածանաւին Լիզպօն եւ «Ուինտսըր» ու «Ուէսթմինսթըր» թորփիլահալածներուն ալ Փորթօ երթալ, անգլ. շահերը պաշտպանելու համար։

Իտալացիները ալ կը դառնան

Ինչպէս պատահեցաւ Հունգարիոյ մէջ, Ֆրանսայի գործազրկութեան հետեւանքով, անգործ Իտալացիներու բանակ մը սկսած է վերադառնալ Իտալիա։ Կառավարութիւնը ուշադրութիւն դարձուցած է այս ներգաղթին վրայ, որ զանազան տեսակէտներով մտահոգիչ է։ Խիստ քննութենէ մը պիտի անցուին վերադարձող բանւորները, որոնք անշուշտ պիտի կրնան գործ գտնել Իտալիոյ մէջ ծրագրուած խոշոր հանրային շինութեանց պատճառով։ Ներգաղթող գիւղացիներուն թիւը 100,000ի չպիտի հասնի։

Հայ ուսանող մը անձնասպան?

Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Քէ տը Ժէմմափ, Սէն - Մարթէնի ջրանցքէն հանուեցաւ դիակը երիտասարդի մը, որ լաւ հագուած էր եւ մօտ 25 տարեկան կ'երեւար։ Գրպանէն գտնուեցաւ ինքնութեան թուղթ մը՝ Գուլեան Համազասպ անունով, ուսանող, որ կը բնակէր Անկիէն 28, Էբանյա - Բիւ։

Մարմինին վրայ խոշտանգումի ոեւէ հետք չկայ։ Ձախ թեւին չուանով կապուած էր 10 քիլօնոց ծանրութիւն մը, ուրիշ 10 քիլօնոց ծանրութիւն մըն ալ՝ ոտքերուն։

Թաղին ոստիկանապետը Պ. Պատէն քննութիւն բացաւ։ Առաջին տեղեկութիւնները ենթադրել կու տան թէ երիտասարդը անձնասպան եղած է։

Խոզի նոր առաւ-փախաւներ

Քանի մը ամսուան մէջ չորրորդ անգամ ըլլալով երեւան հանուեցաւ խոզի խաչագողական ընկերութիւն մը, որ յաջողած էր չորս միլիոն ֆրանք քաշել ժողովուրդէն։ Ընկերութիւնը 500 ֆրանք կը գանձէր խոզ գլուխ եւ բաժանորդին կը խոստանար վեց ամիսէն վերադարձնել յիշեալ գումարը, երբ խոզը ծախուէր, 35 ֆրանք ալ շահաբաժին վճարելով։ Անցեալ Հոկտեմբերին, ընկերութեան տնօրէն Ժերոմ Տիւկէ տը լա Ֆօքօնըրի վարչական խորհուրդին յայտնեց թէ գանձին մէջ բաւարար գումար չկայ, վճարումներու համար։

Վարչական խորհուրդը քննիչ մը ղրկեց ագարակները, խոզերը համրելու համար։ Ընդամէնը 800 խոզ կար, սակայն վարպետ մեքենայութեամբ մը նոյն խոզերը կրկին ու կրկին անցուցին քննիչին աչքէն, որ 6000 խոզ համրեց։ Շատ չանցած խարդախութիւնը մէջտեղ ելաւ։ Տնօրէնը մինչեւ հիմա գանձած էր 4 միլիոն ֆրանք, մինչ անտուկը մէկ միլիոն ցոյց կու տար։ Պ. Ժերոմ ձերբակալուեցաւ։ Տունէն գտնուեցան 300,000 ֆր. եւ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր։

Փոթորիկ Սեւ Ծովու մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ Սեւ ծովու վրայէն անցնող ուրականի մը հետեւանքով ռումէն դրօշ կրող «Պրայիլա» բեռնատար նաւը ընկղմեցաւ Քոսթանցայի մօտ։ Միւս կողմէ կ'ըսուի թէ ռուսական «Պաթուշկով» շոգենաւը՝ 40 ճամբորդով եւ յունական «Քրիա» նաւը, որ Պոլիս կ'երթար, Քոսթանցայի բացերը ընկղմած են։

Նոր հեռագիրներու նայելով, Քոսթանցայի հիւսիսը ցամաք նստած է «Իմփէրաթօռ-Թրաեան» շոգենաւը, որ Պոլսոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ կ'երթեւեկէ եւ իր մէջ ունէր 200 ճամբորդներ։ Ասոնք դեռ շոգենաւին վրայ են։ Փորձուեցաւ ազատարար նաւ մը փոխադրել զանոնք, սակայն փոթորիկին պատճառաւ կարելի չեղաւ։

«Կավնէրէ» շոգենաւը եւս «Իմփէրաթօռ - Թրաեան»ի մօտերը ցամաք նստաւ։ «Պրայիլա» որ եուկօսլաւ «Սավա» նաւը ազատելու կ'երթար, ցամաք նստաւ եւ ընկղմելու վտանգին տակ է։ Վերջին օրերս Պոլիսէն եւ Քոսթանցայէն ճամբայ ելած նաւերը տակաւին իրենց տեղերը չեն հասած եւ ճամբան մեծ վնասներու ենթարկուած են։

Տէմսի քանաւորուած

Կոփամարտի նախկին ախոյեան Ճէք Տէմսի մարզանքի մը պահուն թեթեւ վէրք մը ստացաւ ձախ ձեռքի միջնամատէն։ Արիւնը թունաւորուած ըլլալով, վէրքը սկսաւ անմիջապէս տարածուիլ եւ հասաւ մինչեւ դաստակը։ Տէմսի հիւանդանոց փոխադրուեցաւ եւ վիրաբոյժը 18 ժամուան մէջ վեց անգամ գործողութիւն կատարեց՝ փրկելով կոփամարտիկին կեանքը։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

12 փետրուար շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 46 rue Tapis Vert SALON ESPAGNOLի մէջ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան

Ի նպաստ իր Գրադարանի ճոխացման

Կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Է՛լ մի Աղօթիր»ը եւ Ռշտունիի «Վեց ու կէս պորտի ժառանգ մնացած մնտուկը»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Պատանի» միութեան վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Նիւթ՝ «Փետրուար 18ի շարժումը»։ Մուտքը ազատ է։ 63, Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Պատանի» միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ վերջը ժամը 1ին, 63, Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը կիրակի 13 փետր. ժամը 7ին, 63 րիւ րէփիւպլիք։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի դասախօսական ժողովը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշտ 8.30ին գրադարանի սրահը։ Դասախօս՝ ընկ. Նիկողոսեան։

Հ. Յ. Դ. Փօն տը Շէրիւիի Նոթակօմիտէի Գ. դասախօսական ժողովը՝ կիրակի 13 փետրուար ժամը 3ուկէսին ընկ. Դաւիթեանի սենեակը։ Դասախօս ընկ. Ն. Դ., նիւթը՝ Պոլշեւիկներու մուտքը Հայաստան եւ փետրուարեան ապստամբութիւնը»։ Միեւնոյն օրը ընդհ. ժողով ժամը 2ին։

Հ. Յ. Դ. Ցէսլին խումբի ընդհ. ժողովը՝ կիրակի փետր. 13 կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, դպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԽԱԺԱԿ, Ռոստոմ, Արմէն-Գարօ եւ Գէորգ Չաւուշ խումբերուն վարչութեանց ժողովը՝ վաղը ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Fbg. du Temple, Belleville։ Օրակարգ. հաշուետուութիւն խումբերու։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԱՐՆԱԿ երկսեռ որբերը կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար 13 փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին կը հրաւիրուին 138 Rue Etienne Dolet, Alforville։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ներկայացուցիչները։

ՅԱՐԴԳԻՑԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի մէջ։ Յարդգողի 8 անդամները պիտի կարդան իրենց գրածներէն էջեր։ Մէջ ընդ մէջ արտասանութիւն եւ նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 փետրուար, ժամը 2.30ին Ֆլօրիայի սրահը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻ ՓԱՐԻԶԻ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ. — Կը խնդրուի մեր նախկին սաներէն, հայ թէ յոյն, որոնք Ֆրանսա եկած են ոչ թէ նպաստամատոյցի օժանդակութեամբ եւ Ֆրանսական որբապաշտպան կոմիտէի հովանաւորութեամբ, այլ իրենց սեփական միջոցներով եւ նախաձեռնութեամբ, ղրկել մեզ իրենց հասցէն. Near East Relief, 15 Bld. des Italiens, Paris։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Միութեան ընդհ. ժողովին առաջին նիստը շաբաթ փետր. 12ին, կէսօրէ յետոյ ժամը չորսին, Պ. Մ. Ցէրպէտէրեանի բնակարանը, 188 bis Avenue de Neuilly. (Իջնել Métro Porte Maillot, եւ առնել Հանրակառք)։ Կը նախագահէ Պ. Գ. Երուխեան։ Կը խնդրուի Սանասարեանի բոլոր սաներէն, ընթացաւարտ եւ թերաւարտ, ներկայ ըլլալ այս նիստին, ուր պիտի վաւերացուի ծրագիր-կանոնագիրը, եւ պիտի ընտրուի վարչութիւնը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սրբուհի Սարգիսեան կը փնտռէ իր քոյրը, Դէյվէ-Լէջմէ գիւղացի Օր. Սրբուհի Գասպարեան, 10 տարեկան, որ 1922ին Պոլիս Գէշիշթաշի որբանոցն էր։ Կը կարծուի որ Յունաստան փոխադրուած է։ Տեղեկացնել՝ Hagop Sarkissianի՝ 16 Rue Trabosca, Combes pr Aubin, Aveyron, France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

„ԳՈՒՍԱՆ"Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

«Գուսան» երգչախումբի Ասէնֆոնիք համերգը՝ 20 փետրկիրակի երեկոյ ժամը 9ին Salle d'Horticulture, 84 rue de Grenelle, մասնակցութեամբ Թոէնոնի սէնֆոնիք օրքէսթրին եւ յայտնի երգիչներու։ Յայտագրի մէջ հայկ. եւ եւրոպական գործեր։ 80 հոգի մասնակցողներ։ Գին՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք։

ԻՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ. — Օր. Մ. Բաքայեանի աշակերտներու երաժշտական ցերեկոյթը 12 փետրուար շաբաթ ժամը 2ին, Salle Gaveau, 45 Rue de la Boetie, մասնակցութեամբ վեց ջութակներու։ Մուտք 3 ֆրանք։

ԿՈՉ

Ալֆօրվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville.

Զ. Ռ. Մ. ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆԸ

Զ. Ռ. Միութեան փարիզի ընթերցարանը բաց է, 61 Rue Mr. le-Prince, ամէն օր առաւօտեան ժամը 7.30էն մինչեւ երեկոյեան 10։ Իսկ շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ մինչեւ երեկոյեան 12։ Կարելի է գտնել տեղական եւ արտասահմանեան բոլոր հայ թերթերը եւ պարբերականները։ Դրադարանէն գիրք կը տրուի միայն հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30 մինչեւ 10, իսկ կիրակի օրեր կէսօրէ վերջ 1—3։

Գրադարան-Ընթերցարանի Վարչութիւն

Ամէն տուն, ամէն մարդ կրնայ կարդալ

ՎԱՆԱԿԱՆԻՆ ՍԷՐԸ

անյագ հետաքրքրութիւն մը ձեզ կ'առաջնորդէ սկիզբէն մինչեւ վերջը։

Կեդրոնատեղի՝ Ռիթծան մատենաշար, Կ. Պոլիս, հասցէ՝ Madénachar Ziazan- 10 Rue Billor, Galata, Constantinople.

Ցանծնարարութիւնները կը կատարուին փութով, փոխարժէքը կանխիկ. մեծաքանակներու մասնաւոր զեղչ։

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի։ Գին 40 ֆր.։ Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը եւ Սեւունիի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mande)։

ԴՐԱԴԱՐԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Մարսէյլի մէջ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը 63 Rue de la République սրճարանին վերնայարկը բացած է Գրադարան Ընթերցարան մը՝ ուրկէ կրնան օգտուիլ մեր բոլոր հայրենակիցները առանց խտրութեան։ Հոն կարելի է գտնել ամէն տեսակ թերթեր եւ հանդէսներ. առ այժմ բաց է շաբաթը երկու օր, Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12, եւ Հինգշաբթի երեկոյ՝ 8էն 10։

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ՍՊԱՍՈՒՀԻ

Տնական եւ խոհանոցի աշխատանքներու համար։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք, Ազգային չոջեր, Յ. Պարոնեան 20, Ռօպէրտ Լիւպարիտ (պատկերազարդ) Վ. Քիւրքճեան 40, Արաքսիա կամ վարժուհին, Ս. Շիւսաք 15, Աւետարանները (Զորս, Դ. Երոնդ նպսկ. Դուրեան 12.50, Բառարան հայ.-գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան (Արարատ) գրպանի 12.50, Երգարան ժողովրդ. Կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ.-գաղ., հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-անգղ. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-ռուս. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-գերմ. 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Կ. Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի (հին) քարտէսը 1.50, Ժամբորդի հայրենի զրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Դարբ. եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նամականի ընդարձակ ընտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Պալասանեան 30, Պիւրիտան, Նէլի աշտարակին հերոսը, Մ. Զէվագօ 2 հատոր 25, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Ռանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմօն եւ Մառի 6 հատոր 40, Ցախսարիկը Զալը գուշու) 16, Քամելիազարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ահարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit, Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար փոստի ծախքը մեր վրայ է։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

Վարձու են 2 սենեակ, դիւրամասյ պայմաններով 2 կամ 3 անձի ... մար։ Դիմել՝ Ցիկ. Շահպազի ... Gay-Lussac. Paris, Լիւքսէմպ... կի պարտէզի դիմաց։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
» III	
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNI...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն } 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

11 FÉVRIER 1927

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 258 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ԱՊՏԱԿԸ

Այսօր, երկրորդ էջին մէջ կը հրատարակենք ռամկավար …ծիչ հռչակաւոր Արշակ Չօպանեանի մէկ նամակը՝ ծերա…տական Քինկի, եւ անոր կարճ պատասխանը։

Ինչպէս պիտի տեսնեն ընթերցողները, ճիշդ այն պահուն …Քինկ եւ իր ընկերները բուռն պայքար կը մղէին Լօզանի …շնագրին վաւերացումը վիժեցնելու համար, ռամկավարներու …ղը, Վարչութեան ատենապետը կը փորձէ պաղ ջուր լեցնել, …արու հետ կապելով կարգ մը կամկար խօսքեր, եւ լղրճելով …կական անկախութեան դատը։

Արդարեւ, Չօպանեանի նամակը գրուած է Յունուար 4ին, … ամերիկեան ծերակոյտը Լօզանի դաշնագիրը մերժեց Յուն…ար 19ին։ Դուք դատեցէք ճակատագրական պայքարի մը …ենէն տաք շրջանին, երրորդի մը, այն ալ հայկական կու…կցութեան մը ատենապետին այս ձախաւեր միջամտութեան …կեցութիւնը՝ օտարներու վրայ։ Եւ ո՛րքան արդար է ամերի…ցի ծերակուտականը, երբ փափկութեամբ, այլ խորին դառ…ութեամբ դաս կուտայ պսակաւոր սողունին.

— «… Եթէ դուք եկած էք Հայոց շահերուն համար, ինչպէս …հաւաստէք, լաւ կ'ընէիք որ խորհրդակցէիք անոնց հետ որոնք …ուած են եւ կը կռուին ի նպաստ Հայերուն, եւ որոնք քան մը …ունին կացութեան մասին։»

Շառաչուն եւ արժանաւոր ապտակ մը, որ սակայն ապար…ն պիտի անցնի, որովհետեւ այս մարդիկը բացարձակապէս …ընդունակ են զգաստանալու, գոնէ լռելու։ Քանի կը շատնան …նց երեսին թքնողները, այնքան կը սողան ու կ'աստառեն …նք, այսօր այս, վաղը միւս չուանին վրայ։

Իրենց ուժէն վեր է թօթուել այդ ունակութիւնը, որ երկ…ղ բնաւորութիւն դարձեր է, տեսակ մը արժանիք, ինքնու…ն եւ անմրցելի։

Տակաւին քանի մը շաբաթ առաջ, իրենց տեղական կա…ը ուրախութենէն կը ցնծար, իմացած ըլլալով որ Թուրքիա …րհ ըրեր է 300 թօնօ ատաղձ յատկացնելու, Շիրակի վե…շինութեան համար.

«Իր որոշումին մէջ Ընկիւրիի ղեկավարները ցոյց տուած են թէ …գաբերմունքի փոփոխութիւն մը եւ թէ հայ ժողովրդեան ապ…րու իրաւունքը ճանչնալու ժէսթ մը, որ պիտի ծառայէ անշուշտ …րաղնդելու հայեւթուրք յարաբերութիւնները» (8 Յունուար)։

Այս զարշելի սորկամտութեան եւ անզգայութեան ատտ…ճնը հասկնալու համար, կը բաւէ յիշել որ այդ քանի մը բեռ …այտը պիտի կտրուի Սօղանլուի հայկական անտառէն, այժմ …փշտակուած՝ Թուրքիոյ կողմէ, Կարսի և միւս գաւառներուն …ետ։ Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն, երբ Ընկիւրի սանձարձակ …կեցութեամբ կը գործէ իր սահմաններուն մէջ, ու մինչեւ …այաստանի խորքը, ապացուցանելու համար թէ չընդունիր …նյ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը։ Ա՛յն պահուն երբ Թուր…իա, շատոնց աւարի տուած անհաշիւ հայկական հարստու…իւններ, գիշերը ցորեկին խառներ է, նոր կողոպուտ եւ որս …նելու համար, իր թաթն երկարելով մինչեւ որբանոց- վան…րու սենեակները։

Նոյն գետնաքարշ հոգեբանութիւնը նաեւ ծերակուտական …ինկի ուղղուած նամակին մէջ։ Օտարները կը հաւատան Հա…աստանի ամբողջացման եւ անկախութեան, եւ կը գործեն …յդ ուղղութեամբ, հոգ չէ թէ անմիջական արդիւնք չստանան …յսօր։ Իսկ հայ մաքսաւորը, գրագէ՛տ եւ քաղաքագէ՛տ Չօպան…անը կը փափսայ, այն ալ ոչ միայն իր, այլ եւ ուրիշներու ա…ունով. «Առ այժմ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հեռատես եւ խե…ցի հայրենասէրները որոշած են չպնդել ի զուր, ներկայ փա…ուկ պայմաններուն մէջ, Թրքական Հայաստանի ազատագր…ան վրայ»։ Իսկ ատոր փոխարէն, խե՛լք կը սորվեցնէ հայ ժո…ովուրդի բարեկամներուն, որպէս զի երբ Թուրքեւամերիկեան …աշնագիրը վաւերացուի, «բարեփոխումներով եւ յաւելումնե…ով», վերապահուի ըլլայ Թրքական Հայաստանի համար, եւ …նոր կցուի յօդուած մը՝ յարգել տալու համար «Թուրքիոյ …իկ եւ այժմ օտար պետութեանց հպատակ բոլոր Հայերու …աղաքացիական իրաւունքները»։ Վերջին կէտը կը վերաբերի …քեալ» գոյքերու աւարին, որ ռամկավար պոլիտիկոսին հա…ր աւելի արժէք ունի, քան հայ ժողովուրդին ապրելու իրա…ունքը։ Ատոր պատասխանն ալ տուեր է ամերիկացի ծերա…ուտականը, կարճ եւ կտրուկ. «Աւելի դժուար չէ ապահովել …անաչումը անկախ պետութեան մը, քան դաշնագրին մէջ ներ…ուծել տրամադրութիւններ որոնց կ'ակնարկէք»։

Ռամկավար ատենապետին նամակը աւելորդ անգամ մըն … կը հաստատէ որ, այդ երկակենցաղ խմբակցութիւնը ոչ …ող դաւանանք ունի, ոչ ալ կը հաւատայ իր «ազգային տե…իլք»ին, իրենց բառերով։ Ան միեւնոյն ատեն սմսեղուկ ծիծաղ …ը կ'արձակէ Երեւանի վարիչներու քթին, աջէն խնդալով, իսկ …ախէն գաղտնի դիւանագիտութիւն փորձելով։

Թուրքը կը թքնէ իրենց երեսին, — «ժէսթ» մը կը տեսնեն …00 թօնօ փայտ ղրկած ատեն։ Հանգուցեալ Միասնիկեանէն …խելով, առտուն կանուխ արթնցող պոլշեւիկը ամէն օր վար …առնէ իրենց դիմակը,— սաղմոս կ'երգեն ծնկաչոք։ Ամերիկա…ին կը յիշեցնէ իրենց տգիտութիւնը, — ծառա՛յ եմ, կ'ա…ադակեն։

Երջանի՛կ արարածներ …

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՒԱՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեցինք թէ մեծահարուստ եւ այժմ տարագիր Տէր Մարգարեանի Թիֆլիսի բնակարանին նորոգութեան ատեն, երեւան հանուած են բազմազան Թանկագին առարկաներ, որոնք հարիւր հազարաւոր ոսկի արժէք ունին։ Այս խոշոր հարստութիւնը անմիջապէս յանձնուած է Վրաստանի հողագործական վարչութեան, որ բնակութեան էր նոյն շէնքը։ Պոլսոյ «Ազդարար»ը այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ.

Հնկայական հարստութիւնը առանց այլեւայլի կը յանձնուի Վրաստանի կառավարութեան... Ինչո՞ւ. — որովհետեւ հայէն գրաւուած շէնքը կը գտնուի երբեմ Վրաստանի հողագործական գործավարութեան ձեռքին տակ։

Որքան կ'ուզէք թօթափեցէք «քաղքենի» մտայնութիւնը, թուղթ կարմիր ներկուեցէք, մոլեռանդ համայնավար դարձէք, — եւ սակայն չէք կրնար նորէն խելք հասցնել աւարի այս կողոպուտին, որ ոչ իսկ կէս առ կէս կատարուած է, կամ իրենց սիրական բացատրութեամբ՝ «եղբայրաբար»։

Երեւանի մարդիկը, որ տարին տասներկու ամիս, կառչած Բարեգործականի օձիքին, անդադար «փող են ուզում», բերան անգամ բացած չեն, երբ Վրաստան մէկ ձեռքով կէս միլիոնի մօտ հարստութիւն կորզած է։ Անոնք, արդարացնելու համար իրենց «մի քիչ փող» ի պահանջը, շարունակ կը յայտնեն թէ հայ հարուստներն են պատճառը հայ գաղթականներու դժբախտութեան։ Արդ, իրենց իսկ տրամաբանութեամբ, հայ Տէր Մարգարեանի թողօնը որո՞ւն պէտք է բաժին իյնար, — թշուառ եւ բազմերս բուռաւոր Հայո՞ւն, թէ երջանիկ ու հարուստ վրացին։ … Պոլշեւիկեան արդարութիւնն անգամ չի կրնար հաշտուիլ այսքան վրանբաց անիրաւութեան հետ։ Որովհետեւ, եթէ չկայ ազգութեան խնդիր, գոնէ կայ կարուտութեան հարց։

ԲՌՆԱՑՈՂՆԵՐԸ Կ'ԱՐԴԱՐԱՆԱՆ

Գրած էինք թէ, Թիֆլիսի մէջ հայկ. եկեղեցիի մը գրաւման առթիւ, կարգալոյծ Բենիկի դէմ ցոյց ընողները դատարանի յանձնուած են։ Մարտակոչ (Յունուար 1), այս մասին կը գրէ բառ առ բառ.—

«Դեկտեմբեր 30ին, Արեւելեան Վրաստանի հերթապահ դատարանի դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ հոգեւոր հայրերու ծեծկռուքի դատավարութեան վերջին նիստը։ Վկաներու հարցաքննութենէն երեւան եկաւ որ, Ազատ Եկեղեցական Եղբայրութիւնը եկեղեցին գրաւելու իրաւունք ունէր եւ Բենիկի քարոզը չէր խախտեր «հին» եկեղեցիի կանոնները։

Պարզուեցաւ նոյնպէս որ, մեղադրեալները իրօք սրիկայութիւն ըրած են եւ իրարանցում առաջ բերած։

«Հաւատացեալ մեղադրեալներու թափած ջանքերը չկրցան հաստատել իրենց արդար ըլլալը, եւ դատարանը գիշերանց ժամը 3ին արձակեց իր վճիռը։

Սահակեան քհնյ. դատապարտուեցաւ 3 ամսուան բանտարկութեան, անոր կինը՝ 2 ամսուան, Լ. Ազատեան եւ Ա. Գանջումեան՝ մէկ, իսկ Սահակեան և Վարդապետեան՝ 3 ամսուան։ Վեց հոգի ալ ազատ արձակուեցան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պատրաստ գործ անգործներուն

Աշխատանքի եւ երկրագործութեան նախարարութիւնները կոչ կ'ուղղեն այն բոլոր ֆրանսացի եւ օտար գործազուրկներուն որոնք ֆիզիքական ընդունակութիւններ ունին հետեւեալ աշխատանքներուն համար.—

Որմնադիր, խճագործ, քարահատ, աղիւսագործ, աճխագործ, սայլապան, կովարած, ագարակի սպասաւոր եւ սպասուհի, փայտահատ, պարտիզպան եւ հողագործական ամէն կարգի մշակներ։

Այն գործազուրկ աշխատաւորները որոնք տրամադիր են վերոյիշեալ աշխատանքները կատարելու, սիրպողաբար կը հրաւիրուին անմիջապէս յարաբերութեան մէջ մտնել իրենց բնակավայրին ամէնէն մօտ աշխատանքի տեղաւորման գրասենեակին հետ (Office public de placement)։

Այս գրասենեակը իրենց պիտի տայ լրացուցիչ օգտակար բոլոր տեղեկութիւնները տրամադրելի տեղերու մասին, եւ համաձայնելու պարագային, դիւրութիւններ պիտի ընծայէ զիրենք յարաբերութեան մէջ դնելու համար գործատէրերուն հետ։

Գրաւուած կալուածները կը վերադարձուին

Մոսկուայէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան Քաղաքային Բիւրօյի Կեդրոնական Կոմիտէին վերջին նիստին մէջ խնդիր եղած է հաշուեյարդարի ենթարկել արտաքին առեւտուրի գործավարութիւնը եւ քաղաքներու ու արուարձաններու ազգայնացուած անշարժ կալուածները իրենց տէրերուն վերադարձնել։ Սթալինի հիւանդութեան պատճառաւ, այս մասին վերջնական որոշումը պիտի տրուի ուրիշ նիստի մը մէջ։

Ո՞ր Հայերը պիտի կրնան Թուրքիա վերադառնալ

Պոլսոյ կուսակալ Սիւլէյման Սամի պէյ, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է Պոլսոյ թերթերուն, Թուրքիա վերադառնալու իրաւունք ունեցողներու մասին.—

«Ամէն Թուրքիացի պիտի կրնայ ազատօրէն իր հայրենիքը վերադառնալ, ըստ որոշման հանրապետական կառավարութեան։ Միայն բացառութիւն կը կազմեն 150 անբաղձալիները, որոնց անունները մասնաւոր ցանկի մը մէջ յիշատակուած են։ Ասոնք իրենց հայրենիքին դէմ դաւաճանած ըլլալով, չեն կրնար հայրենակից նկատուիլ։ Իսկ ո եւ է դաւաճանական արարքի մէջ չգտնուող բոլոր Հայերը, Յոյներն ու Հրեաները հաւասարապէս պիտի կրնան օգտուիլ հանրապետական կառավարութեան որոշումէն, իրենց հայրենիքը վերադառնալու համար։

Վերադառնալ ուզողները իրենց գտնուած տեղին հիւպատոսին կամ փոխ-հիւպատոսին դիմելով, երեք պէյաննամէ յայտագիր, պէտք է ստանան եւ զանոնք լեցնեն կանոնաւորապէս՝ իրենց ինքնութիւնը ցոյց տալով։

Յետոյ այդ լեցուած յայտագիրները ստորագրուած պիտի վերադարձնեն հիւպատոսին կամ փոխ-հիւպատոսին, որոնք իրենց կարգին այդ յայտագիրները Ընկիւրի պիտի ղրկեն։ Կեդրոնի կառավարութիւնը այդ յայտագիրներէն մէկը մեզ պիտի ղրկէ, որուն վրայ քննութիւն մը պիտի կատարուի եւ այս քննութեան հետեւանքով հրաման պիտի տրուի որպէս զի խնդրարկուները վերադառնան։

Օսմ. հանրային պարտքը

Պոլիսէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այս տարի պետական խմոսացոյցին մէջ չպիտի անցնի 360.000 թրքական ոսկիի գումարը, որ ամէն տարի կը յատկացուի Օսմ. հանրային պարտքին։ Նոյնպէս հանրային պարտքի վարչութիւնը յառաջիկայ Յունուար 1էն սկսեալ վերջ պիտի գտնէ։ Այդ թուականին, քաղաքապետութիւնը (Շէհր էմանէթի) պիտի փոխադրուի Հանրային պարտքի վարչութեան այժմու շէնքը։ Միայն 35 պաշտօնեաներ պիտի պահուին Հանր. պարտքի վարչութենէն։

Փորթուկալի ապստամբական շարժումը

Փորթուկալի դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ Փետր. 3ին Փորթոյի մէջ պայթած ապստամբութիւնը զսպուած է առջի օր՝ պատերազմ. նախարարին հրամանին տակ գործող զինուորներու կողմէ։ Յեղափոխական կոմիտէն ամբողջ կազմով բռնուած է նոյն օրը։ Պզտիկ շարժում մը առաջ եկած է նաեւ Լիզպոնի մէջ, ուր կառավարութեան հաւատարիմ զինուորները կը յարձակին ապստամբներուն դէմ։ Երկրին մնացեալ մասին մէջ խաղաղութիւն կը տիրէ։

Հակառակ այս պաշտօնական զեկոյցին, անգլիական եւ ամերիկեան թերթերուն հասած հեռագիրներ շատ ծանր կը նկարագրեն կացութիւնը։ Լիզպոնի մէջ երկուստեք կատաղի կռիւ կը մղուի եւ քաղաքին վրայ ռումբերու տեղատարափ մը կ'իյնայ։ Ամերիկեան դեսպանը իր ամբողջ պաշտօնէութեամբ պարպած է դեսպանատունը եւ հեռացած Լիզպոնէն։ Մադրիտէն կը հեռագրեն թէ առժամեայ կառավարութիւն մը կազմուած է Լիզպոնի մէջ եւ Հանրապետութեան Նախագահ Քարմոնա ձերբակալուած է։ Մայրաքաղաքի ռմբակոծման պահուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳԱՅԼԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԸ

Լեհաստան իրական պատերազմ մը յայտարարած է գայլերուն դէմ, որոնք, անդիմադրելի ցուրտէն մղուելով, լեռներէն իջած են դաշտերը։ Վիլնայի գաւառը ամբողջովին բռնած են եւ խումբ խումբ կը պտտին ու կ'ոռնան քաղաքներուն դէմ։ Գայլերու զօրաւոր գունդ մը յարձակած է Օսթրովլաքի վրայ, եւ բնակիչները հազիւ կրցած են վանել հրացանաձգութեամբ մը, որ տեւած է քանի մը ժամ։ Կառավարութիւնը զէնք բաժնած է գիւղացիներուն եւ գայլերուն դէմ ղրկած է քանի մը վաշտ զինուոր։

Ռուսիոյ մէջ աւելի կատաղի է գայլերուն կռիւը։ Ուրալի շրջանին մէջ գիւղացիները չեն կրցած դիմադրել գայլերու յարձակումին։ Գայլերու շղթայով մը պաշարուած են գիւղերը։ Վէրշոթուրիէ քաղաքին բնակիչները երեք օր եւ երեք գիշեր պատերազմ վարած են գայլերուն դէմ։ Կիւրի պահուն 5 հոգի վրայ տուած են իրենց կեանքը։ Ուֆայի եւ Փէրմի մէջ, ցորեկ ատեն գայլերը ցոյց տուած են իրենց ժանիքները։ Օրէնպուրկի մէջ, ցորեկ մը, յանկարծ երեք խումբ գայլեր կը յարձակին ժողովուրդին վրայ, որ խուճապահար կ'ապաստանի տուները եւ պատուհաններէն վար կը սկսի հրացանաձգութիւն մը։ Չէլեապինսքի մէջ, երկու խումբ անօթի գայլեր կը մտնեն եկեղեցիէն ներս, ուր արարողութիւնը դեռ չէր վերջացած։ Կիները նուաղած կ'իյնան գետին։ Հաւատացեալ ժողովուրդը, որ զէնք չունէր, փախուստին մէջ միայն գտաւ փրկութիւնը։

Կովկասի մէջ գայլերը իջած են մինչեւ Թէրէքի հովիտը, եւ կը սպառնան Մաստոքի։ Երկրին զինուորական իշխանութիւնը Ալեքսանդրովսքէն ղրկած է սաւառնակ մը, որ անընդհատ ռումբեր կը սեղացնէ։ Ռումբերը լեցուած են հեղձուցիչ կազով մը, զոր նոյնպէս հնարած է ռուս քիմիկոս մը։ Կատարեալ ջարդ մը. երկու հարիւր գայլ սպաննուած են։

Հայաստանի գիւղացիութիւնն ալ արթուն եւ զէնքը ձեռքին կը հսկէ գայլերուն դէմ, որոնց նման սարսափներ չեն սպառնացած բարեբախտաբար։

ԿԱԶՄԱՐԱՐ Կ'ՈՒԶԵՆ.— «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ 20 Յունուար) աշխատակից մը կը գանգատի որ Հայաստանի պետական Հրատարակչ.ը շնորհքով գիրք մը չէ կրցած հրատարակել։ Հակառակ գիրին սղութեան, բաղդատելով հարեւան երկիրներու հրատարակչականի գիներուն, Հայաստանի մէջ տպուած գիրքերը լաւ թուղթ չունին, եւ տպագրութիւնը աւելի գէշ է։ Ամբողջ ուսանողութիւնը եւ ընթերցող հասարակութիւնը կը ստանայ գիրքեր, որոնք փերթատուած են, իրենց անխնամ կազմին պատճառով։

ԵՐԲ ԳՈՂԵՐԸ ՉԿԱՐԵՆԱՆ ԲԱԺՆԵԼ….— Երեք գողեր անցեալ գիշեր կը գողնան չորս նապաստակ։ Փողոց մը կը քաշուին, բաժին ընելու համար։ Կ'առնեն մէկմէկ նապաստակ, բայց ի՞նչպէս բաժնեն չորրորդը։ Դանակները կը հանեն, ոչ թէ նապաստակը կտրելու եւ բաժնելու համար, այլ ընտրելու համար զօրաւորը իրենց մէջէն։ Կռուի պահուն կը հասնին ոստիկանները եւ կը հաշտեցնեն, ձեռք ձեռքի առաջնորդելով բանտ։

ԵՐԲ ԱՆՈՆՔ ՓԱՐԻՋ ԿՈՒԳԱՅԻՆ...

ԲԺ. Ն. ՌՈՒՍԻՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ռուսինեան Թէեւ բժշկական պաշտօններով ու գրագումներով ծանրաբեռնուած, բայց դարձեալ չէր դադրեր ազգին վրայ խորհիլ-մտածելէ. խորհրդակից ունենալով իրեն երբեմնի Արարատեան Ընկերութեան անդամակից բարեկամները եւ 1853ի Ուսումնական Խորհուրդին իր բանիբուն պաշտօնակիցները, որոնց հետ շաբաթական ժողովներ կը գումարէր, առհասարակ ժողովատեղի ունենալով Սկիւտար, կամ Գրիգոր Օտեանի տունը կամ Ն. Պալեանի բնակարանը։

Ազգային իշխանութեան դէմ բողոքները հետզհետէ շատցած էին. թերթերու մէջ խիստ դիտողութիւններ, քննադատութիւններ կը գրուէին շարունակ, եւ բացարձակ կերպով կը զգացուէին ազգային կանոնադրութեան մը անհրաժեշտ պէտքը։

Վերջապէս Հոգեւոր եւ Գերագոյն ժողովները նկատելով որ գլուխ չպիտի կրնան ելլել, կը դիմեն ընտրել կղերական եւ աշխարհական անձերէ խառն յանձնախումբ մը, եւ պաշտօն տալ անոր խմբագրել՝ ազգային կանոնադրութիւն մը։

Այս Յանձնախումբին անունն էր՝ Սահմանադրական Յանձնախումբ, որ գործի կը ձեռնարկէր 1856 Մարտին. կղերականները ինը հոգի էին. ասոնց մէջ կային՝ Խրիմեան Մկրտիչ վարդապետ (Հայրիկ), Յովհաննէս վարդապետ Սեթեան, Յովհաննէս քահանայ Հիւնքեարպէյէնտեան, իսկ աշխարհականներն էին՝ տասներկու, որոնց նկատելիներն էին՝ Գրիգոր Աղաթօն, Գրիգոր Օտեան, Յարութիւն Տատեան, Կարապետ Իւթիւճեան, Սահակ Ապրօ եւ Տօքթ. Ռուսինեան։

Տարի մը շարունակ կ'աշխատի այս Յանձնախումբը եւ աշխատութեան ամենամեծ բաժինը տալով Ռուսինեանի (որ իրեն անպաշտօն գործակից ունէր միշտ Սերվիչէնը), կը խմբագրէ ուղուած Ազգային Կանոնադրութիւնը, զոր ազգը, «ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ» յորջորջումով մեծահանդէս հռչակեց ի գործադրութիւն՝ 1857 Մարտ 22ին։

Պաշտօնապէս հռչակուած առաջին կանոնադրութիւնն էր այս կամ Սահմանադրութիւնը որ դժբախտաբար իր ծնունդի վաղորդայնին իսկ անգործադրութեան կը դատապարտուէր, որովհետեւ ազգային իշխանութեան մէջ գտնուող քանի մը հինօրէնք գլուխներ անոր մէջ անկանոն բաներ, հակակրօնականութեան առաջնորդող կէտեր կ'երեւակայէին եւ գաղտնօրէն կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն։ Եւ ահա բարձրագոյն հրաման մը գալն արգիլելով կը պահանջէ որ նոր Յանձնաժողով մը կազմուի եւ նոր կանոնագիր մը խմբագրուի։

Այս անիրաւ կարգադրութեան դէմ, լուսամիտ եւ ուսեալ դասակարգը բողոքի ուժգին ձայներ կը բարձրացնէ. Սերվիչէն, Յակոբ Կրճիկեան, Գրիգոր Օտեան, Նիկողոս Պալեան, Ռուսինեան եւ ուրիշներ միանալով, ժողովներ կ'ընեն, ազգային իշխանութեան յետադիմական վարմունքին դէմ ճար կը մտածեն, եւ երբ կը պատրաստուին ազգը մեջոցներու դիմել, մեծավիշտ սուգ մը կուգայ արգելք ըլլալ. Նիկողոս Պալեան՝ այդ խումբին հոգին՝ կը մեռնէր յանկարծ 1858 Փետր. 27ին։

Այս մահը խորին ցաւով կը համակէր ամէնքը, մանաւանդ Ռուսինեանը, որ Պալեանի հետ անցուցած էր ուսանողութեանը օրերը Փարիզի մէջ, անոր հետ խորհած էր ազգային յառաջադիմութեան անհրաժեշտ պահանջներուն վրայ։

Նիկողոս Պալեանի մահուան վաղայաջորդ օրերուն իսկ, Ռուսինեան կը ձեռնարկէ իր Ուղղախօսութեան երկրորդ տպագրութեան (յաւելեալ եւ սրբագրեալ զայն ձօնելու համար յիշատակին իր վաղամեռիկ բարեկամին, որ Ուղղախօսութեան սկզբունքներուն ջերմ պաշտպան եղած էր։

Ուղղախօսութեան այս երկրորդ տպագրութիւնը լոյս չտեսաւ, եւ կը մնար Օտեան ընտանիքին քով եւ 1902ին Գր. Օտեանի քոյրը Օր. Եւգինէ Օտեան հաճեցաւ նուիրել ինձ։

Պալեանի մահէն յետոյ, իր բոլոր գրագումները զանց առնելով, Ռուսինեան բոլորովին կը լծուի կանոնագրի աշխատութեան, գրեթէ միս մինակը կը խմբագրէ կանոնադրութիւնը, եւ զայն իր ընկերներուն հաւանութեանը կ'արժանացնէ։ Յանձնախումբը իր գործը աւարտած էր 1859 Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերի սկիզբը զայն կ'ենթարկէր վաւերացումին ազգային իշխանութեան։

Այս վերջինը թէեւ հաւան կը գտնուի այդ կանոնագրին, բայց վաւերացումը զանազան պատրուակներով կը ձգձգէ օրէ օր, մինչեւ անգամ իր մէջէն մէկ քանին ձեռքի տակէ պատրիարքին հետ կ'աշխատին զայն բոլորովին անհետ ընել։ Խմբագրիչ յանձնաժողովը կռահելով այս թագուն թշնամութիւնը, բողոքի ամենախիստ ձայներ կը բարձրացնէ՝ Սերվիչէնն ու Ռուսինեանը իրեն գլուխ ունենալով եւ ամէն ազդեցութիւն ի գործ կը դնէ, մինչեւ որ Գէորգ պատրիարքը իբր հակասահմանադրական վար կ'առնուի եւ տեղը կը դրուի Անդրիանուպոլսեցի Սարգիս պատրիարքը, որուն օրով վերջապէս ազգը փառաւորապէս կը հռչակէ խմբագրուած կանոնադրութիւնը 1860 Մայիս 24ին, «ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ» անունով։

Այս թուականէն սկսած, Ռուսինեանի ամբողջ կեանքը կը կապուի Սահմանադրութեան, բայց հակառակ որ 1860 Մայիս 24ը անոր ամենամեծ ուրախութեան մէկ օրը կ'ըլլայ, հազիւ թէ կ'ողջունէ ծնունդը երկար ատենէ ի վեր յղացուած Ազգ. Սահմանադրութեան՝ իր մտքին ու գրչին այդ հարազատ արտադրութիւնը, կը պարտաւորուի անհա մեկնիլ Կ. Պոլսէն, ընկերանալ Նարէն Փաշայ փաշային, որ այս անգամ ալ պաշտօն ունէր, երթալ Լիբանան, փիւնիկէ եւ մահմետական բնակչութիւններուն միջեւ պատահած եղեռնական խռովութիւնները հանդարտեցնելու։

∴

Այս պաշտօնին մէջ Տօքթ. Ռուսինեան, իրեն ընկեր ունենալով Սահակ Աբրօն, մեծապէս օգտակար կը հանդիսանայ տեղացի քրիստոնեաներուն, ու խաղաղութիւնը տիրելէն յետոյ կ'այցելէ Կիպրոս եւ ամբողջ Կիլիկիան, որուն հմայքին ա՛յնչափ կ'ազդուի, որ գրի կ'առնէ իր «Կիլիկիա» անուն երգը «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիան», որ բոլոր հայ սիրտերու մէջ եռանդ ու մեծ փափաք ծնուցած է երթալ տեսնել երբեմնի ազատ այդ հրաշագեղ Հայաստանիկը։

Տարիուկէս բացակայութենէ յետոյ, Տօքթ. Ռուսինեան կը վերադառնայ Կ. Պոլիս 1861 Դեկտ.ին, եւ բոլորովին կը նուիրուի ազգային կեանքին, բժշկութիւնը բարձի թողի ընելով գրեթէ։

Միայն թէ՝ Ազգ. Սահմանադրութիւնը որ միամեայ եւ անհլի տխեղծ մանկիկ մըն էր, կը գտնէ ամենախեղճ ու հիւանդ վիճակի մէջ, եւ խորապէս կ'ազդուի, ինքը՝ որ ա՛յնչափ տքնած ու յոգնած էր անոր խմբագրութեանը համար, խորապէս ցաւով տեսաւ, թէ ան իր սուրբ նպատակէն բոլորովին շեղած էր, ու եղած՝ անձնական շահու վէճերու, խառնէլի կռիւնե րու զարդ խառնարան մը, որուն գլխաւոր պատճառն էր՝ Երուսաղէմի միաբանութիւնը։

Երկար վէճերէ եւ ծեծկռտուքներէ յետոյ, 1862 Փետր. 20ին Ազգ. Ընդհ. Ժողովը կ'ընտրէ յանձնախումբ մը, որ կառավարութեան ներկայացուցիչներուն հետ պիտի վերաքննէր 1860ի Սահմանադրութիւնը, պիտի խմբագրէր նոր մը եւ պաշտօնապէս վաւերացնել տալէ յետոյ պիտի յանձնէր գործադրութեան։

Յանձնախումբին անդամ կ'ըլլայ դարձեալ Ռուսինեան եւ ամէն գործ ու գրագում մէկդի թողած կը նստի կը խմբագրէ վերաքննուած Սահմանադրութիւն մը, որ թէ՛ ազգին ընտրած եւ թէ պետական յանձնախումբին հաւանութեանը կ'արժանանայ եւ 1862 Ապրիլին կը ներկայանայ կառավարութեան։

Այս Սահմանադրութիւնն էր որ վաւերանալով, վերադարձուեցաւ ազգին, 1863 Մարտին։ Այս Սահմանադրութեան համաձայն կը վարէին մինչեւ այսօր ազգային ամէն տեսակ գործերը։

∴

Այս թուականէն վերջն է որ Ռուսինեան աւելի կը սկսի փայլիլ։

1863 Սեպտեմբերին երեսփոխան կ'ընտրուէր Մայր Եկեղեցւոյ թաղէն եւ Հոկտեմբերին ալ Բ. Ատենապետ Ազգ. Ընդհ. Ժողովին։ Ա. Ատենապետն էր Տօքթ. Սերվիչէն։

1864 Յունիսին Ռուսինեան ինքը ատենապետելով Ընդհանուր Ժողովին, կը ներկայացնէ երկու խիստ կարեւոր առաջարկ, առաջինը կը վերաբերէր Ազգ. Սահմանադրութեան վերաքննութեան, որ ի հարկին տեղի պիտի ունենար հինգ տարին անգամ մը.

Երկրորդն էր՝ ազգ. տուրքի մը կանոնաւոր սահմանումը, որուն համար կ'արտասանէ երկար ու լաւ պատրաստուած ճառ մը, յանդիմանելով ազգին եղրակացութեան, թէ ամէն հայ անհատ իր կարողութեան չափով տուրք մը վճարելու էր, որպէսզի ազգին պէտքերը հոգացուին եւ գործերը նիրդաշնակ կերպով ընթանան։

Զանազան առիթներով Ազգ. Սահմանադրութեան գլխուն այսպէս հետ ընդ հետ եկած փորձանքները, որոնց պատճառը նոյնիսկ քանի մը իմաստակ (չըսեմ ատահակ) երեսփոխաններ էին, ա՛յնչափ զէշ կ'ազդեն Ռուսինեանի սրտին, որ մինչեւ իսկ իր մահը կ'ուզէ, ինչպէս կ'իմանանք անոր 1866ին Թաւնճուք Գր. Օտեանի ուղղած նամակին մէկ պարբերութենէն, ուր կ'ըսէ՝ «Ցկայ մօտս քարկլամ մը որուն սիրտ բամսամ, մարդոց արհամարհոտ ծիծաղին նիւթ չըլլալու համար, այո՛ մարդոցմէ հեռի եւ զուցէ վայրենացեալ՝ ես միւս եւս անբախտ կոչեալ 'ի սեղան կենին' չիյուլին համախտաք կը սպասեմ։»

1870 Դեկտեմբերին Ռուսինեան կը հրաժարի բուռն բողոքով մը եւ հեռու կը մնայ այլեւս Ազգային Ժողովէն, եւ միայն 1872 Մարտ 17ին Մայր Եկեղեցւոյ թաղէն երեսփոխան ընտրուած ըլլալով, կը սկսի ցանցառ կերպով ներկայ գտնուիլ նիստերու, բայց թերանը բնաւ չբանար։ Իր ժամանակը կ'անցընէ բժշկութեամբ, կը թարգմանէ ֆրանսացի բանաստեղծներու ատանաւորներէն ընտրանօք, կը հրատարակէ իր 1855ի Տարեցոյցին Բ. տպագրութիւնը 1874ին, ինչպէս նաեւ մեծանուն Վիքթոր Հիւկօի Թիվ Գլաս անուն գործը, զոր սքանչելի հայերէնով մը թարգմանած էր, հեղինակին իսկ արտօնութեամբը, ինչպէս կը յայտնեն հատորին սկիզբը զետեղուած նամակները, հեղինակին եւ թարգմանչին միջեւ փոխանակուած։

. Ազգային գործերու այսչափ միջամուխ ու բոլորանուէր Տօքթ. Ռուսինեան կը զգար, թէ իր նիւթական վիճակը երթալով կ'անձկանար, որուն համար կը մտածէր ճար մը գտնել, երբ ահա Կ. Պոլսոյ Կայս. Բժշկական վարժարանը, Սերվիչէնի թելադրութեամբ կոչ կ'ընէր անոր եւ Déontologie et Philosophie Médicale (Բժշկ. Պարտաբանութիւն եւ Բժշկական Փիլիսոփայութիւն) ճիւղերու դասաւանդութիւնը իրեն կը յանձնէր։

Բայց դասախօսութիւնները շարունակելով հանդերձ ազգային ժողովներէն ալ ետ չէր մնար։

Բժշկական վարժարանին տեսչութիւնը ճշմարիտ գնահատող մը եղած ըլլալով Ռուսինեանի դասախօսութիւններուն, խնդրած էր որ հատորի մը մէջ ամփոփէ զանոնք, ու գրի առնէ նաեւ փիլիսոփայութեան դասագիրք մը։

Եղած յանձնարարութեան հաւատարիմ կ'ըլլայ Ռուսինեան եւ կարճ ժամանակի մէջ անքուն գիշերներ սպառելով կը նստի կը պատրաստէ ուզուած դասագիրքը ֆրանսերէն լեզուով, բայց այնչափ կը յոգնի այդ դասագիրքին երեսէն, որ զայն աւարտած գիշերն իսկ կ'ունենայ ուղեղային կաթուած եւ քանի մը ժամուան մէջ վերջ կը դնէ անոր բեղմնաւոր կեանքը՝ 29 Նոյեմ. 1876ին։

ՏՈՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ԿԱՄՍԱՐ ԱԶԳԱՍԷՐՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՏԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԸ ԴԱՍ ԿՈՒՏԱՅ ՀԱՅ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԻ ՄԱՍԻՆ

Ցունուար 4ին (երբ տակաւին վճռուած չէր Լօզանի դաշնագրին վաւերացման խնդիրը), Ռամկավար կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան ատենապետ Գ. Արշակ Ջօլաքեան, որ այժմ Ամերիկա կը գտնուի, թեւտեւեալ նամակը կ'ուղղէ տեռակուտական քինկի.—

Դժբախտաբար, ընդհանուր կացութիւնը այնպէս է ներկայիս որ եթէ ամբողջ Ամերիկեան Ծերակոյտն անգամ համաձայնէր պահանջել, որպէսզի յօդուած մը մտցուէր դաշնագրին մէջ պայման դնելով Թրքական Հայաստանի ազատագրումը, դարձեալ այս ալ յատագրումը ռեւէ չափով չէր կրնար իրականանալ այսօր.

«Մենք համոզուած ենք թէ օր մը աւելի լաւ պարագաներ պիտի ներկայանան եւ արդարութեան անջատման գործը ի կատար պիտի ածուի, գոնէ մասնակի կերպով։ Առ այժմ, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հեռաւոր եւ խեղճացի հայ հայրենասէրները, զգալով հանդերձ իրենք զիրենք երախտապարտ հանդէպ ձեր եւ ձեր գործակիցներուն այն պայքարին համար, զոր կը մղէք ի նպաստ նուիրական եւ անկորնչելի սկզբունքի մը, որոշած են չպնդել ի զուր, ներկայ փափուկ պայմաններուն մէջ, Թրքական Հայաստանի ազատագրման վրայ, որ բաց աստի, չի կրնար իրականանալ ի մօտոյ, բայց միայն կցելով մէկ մասն այս նախանգներուն փոքրիկ հանրապետութեան հետ, որ գոյութիւն ունի Ընդրկովկասի մէջ. Դատն փորձառութիւնն ունինք պաշտօնական յայտարարութեանց եւ դաշնագրային յօդուածներու, որոնք Հայերու համար ամենագեղեցիկ խոստումներ կը պարունակէին եւ որոնք վատթարացուցին մեր ժողովուրդին կացութիւնը, որովհետեւ սոսրագրող պետութիւններէն եւ ոչ մին կը բաղձար ամենափոքր զոհողութիւն ընել այս յայտարարութեանց իրականացման եւ այս յօդուածներու գործադրութեան համար։ Սպասելով լաւագոյն օրերու, երբ հնարաւոր պիտի վաստանայ արդարութեան իրականացումը, ըստ մեզ, մեր տարաբնակ հայրենակիցները չեն կրնար ընել գործ մը աւելի լաւ քան տրամադրել իրենց ուժը յօգուտ Երեւանի փոքրիկ հանրապետութեան, որ ներկայիս միակ ապաստանն է մեր կեանքին ու ազգային քաղաքակրթութեան, միակ պահապանը մեր ժողովուրդին ապագային։

«Ընկերային այն ռէժիմը որ կը կառավարէ այս հանրապետութիւնը, չէ այն՝ զոր կը նախընտրեն գաղութներու Հայերը, որոնք մեծամասնութեամբ ռամկավար եւ ազատական հայրենասէրներ են։

«Սակայն մենք կը հաւկնանք թէ, որպէսզի ապահովենք անոր գոյութիւնը, ապահովութիւնը եւ խաղաղութիւնը, այս փոքրիկ հանրապետութիւնը ոչինչ կրնայ ընել, բայց եթէ միայն Սովիէտ հանրապետութեանց Միութեան պաշտպանութեան ներքեւ եւ ըէժիմի հարցը չի կրնար արգիլել զմեզ տեսնելէ՝ ամէն բանէ վեր՝ մեր հայրենիքը Երեւանեան փոքրիկ պետութեան մէջ եւ մեր ամէնէն սրբազական ու հրամայական պարտականութիւնը նկատել է նպաստել, զօրացնելու զարգացնել այս թանկագին կորիզը մեր վերակենդանացեալ հայրենիքին։»

Գ. Ջօլաքեան դիտուածի մը մէջ կ'անդրադառնայ Թրքահայոց լքեալ ինչքերու եւ սեփականութեան խնդրին, եւ կը շարունակէ.

«Հետեւաբար փափաքելի է որ երբ Ծերակոյտին մեծամասնութիւնը որոշէ վաւերացնել Թուրք-Ամերիկեան դաշնագիրը բարեփոխումներով եւ յաւելումներով, հայ ազգին բարեկամները եւ արդարութեան պաշտպանները վերապահումի յայտարարութիւն մը ընեն Թրքական Հայաստանի վրայ մեր ազգին ապագայ քաղաքական իրաւունքներու մասին, ինչպէս նաեւ դաշնագրին մէջ յօդուած մը աւելցնեն, որով յարգուին Թուրքիոյ բնիկ եւ այժմ օտար պետութեանց հպատակ բոլոր Հայերու քաղաքացիական իրաւունքները։ Ինծի կը թուի որ կրնաք այս խնդրի մասին Ծերակոյտի միաձայն հաւանութիւնը ստանալ։»

Այս կամկար փափուքին ծերակուտական կուտայ քինկ, Լօզանի դաշնագրին ամէնէն եռանդուն հակառակորդը, Ցունուար 22ին.—

«Աչքիս առջեւ է ձեր 4 յունուար թուակիրը։ Նկատի ունիմ ինչ որ կ'ըսէք Թուրքիոյ պայմաններուն մասին։ Ըստ իս, բոլորովին առողջ չէ ձեր տեսակէտը հանդէպ դաշնագրին։ Կը խորհիմ թէ դաշնագրին վաւերացումը պիտի սկարացնէ Հայերու դատը եւ անշուշտ պիտի մղէ ամերիկացի ժողովուրդը հաւատալու թէ անկախ Հայաստան մը անկարելի էր, եւ թէ՝ բարձի թողի եղած է գաղափարը անկախ Հայաստանի մը կազմութեան։ Եթէ միացեալ Նահանգները լքեն անկախ Հայաստանի մը դատը, կը խորհիմ թէ ձեր ցեղին ջանքերը՝ ազգային անկախութիւն ապահովելու՝ գրեթէ յուսահատական են։

«Կ'ըսէք որ եթէ դաշնագրի մը համար բանակցութիւն ըլլայ, պէտք է պարունակէ վերապահումներ, որոնք պաշտպանեն Թրքական Հայաստանի վրայ Հայերու քաղաքական իրաւունքները։ Կ'ըսէք նաեւ որ յօդուած մը պէտք է մտցնել դաշնագրին մէջ Թուրքիոյ հպատակ բոլոր Հայերու քաղաքացիական իրաւունքներուն համար, նմանապէս ի մասին սեփականութեան իրաւունքներուն այն բոլոր Հայերուն, որոնք Թուրքիոյ բնիկ ըլլալով, այժմ օտար երկիրներու հպ[...] եղած են։

«Շատ դիւրին է այս [...] գրութիւններն ընել, սակայ[...] ծանօթ էք խնդրին, գիտնալ[...] թէ Գործադիր Վարչութիւն[...] կառակ է ասոնցմէ իւրաքա[...] րին։ Աւելի դժուար չէ այդ[...] հանաչումը անկախ պետու[...] մը քան ներմուծել դաշն[...] մէջ տրամադրութիւններ[...] կ'ակնարկէք։

«Ըստ իս, անմիտ էք [...] տալով թէ Թուրքիա պիտի [...] ժարի Հայաստանի որ եւ [...] մասէն, եթէ քաղաքակա[...] բարոյական ուժեղ ճնշում[...] ծուի իր վրայ Միացեալ Նա[...] ներու եւ միւս ազգերուն [...] կը թուի ինծ որ եթէ հիմ[...] էք Հայոց շահերուն [...] ինչպէս կը հաւատաք, [...] գոյն էր ձեզ խորհրդակց[...] նոնց հետ, որոնք կռուա[...] ու կը կռուին ի նպաստ [...] եւ որպէս ըսն մը գիտն[...] ցանկեան մասին։

ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՆՏՈՆԻ Մ[...]

ԼՈՆՏՈՆ, 8 [...]

Լոնտոնի Հայերը ձմրան[...] քունէն արթննալու վրայ [...] երկար թմրութեան շրջան[...] տահած կարեւոր միակ դ[...] Լոնտոնի անդրաբոյական փ[...] պետին անհետանալն էր [...] ընկը կը շարունակէ դասա[...] թիւններ սարքել, թէեւ պէտ[...] զած աջակցութիւնը չի գտն[...]

Երկու շաբաթ առաջ[...] կարմիր խաչը տուաւ իր երե[...] պարահանդէսը որ մեծ յաջ[...] թիւն գտաւ, եւ 123 նշ[...] ձգեց։ Այս դրամով Լոնտոնի [...] միր խաչը ծախսը պիտի [...] մանկաբարձական հիւանդ[...] համար պիտոյքներ եւ պիտ[...] կէ Հայաստան։

Կարմիր խաչի հաւաքած [...] 123 ոսկիէն փէննի մը ծախ[...] եղած, որովհետեւ [...] հանդէսին բոլոր ծախ[...] հոգացած են կարմիր խաչ[...] խագահ Պ. Գ. Միքայէլեա[...] Օր. Ի. Կիւմիւշեան Օր. Կ[...]եան կարմիր խաչի վարչ[...] անգամ է եւ միշտ խանդավ[...] խատի այսպիսի բարեն[...] գործերու համար։

Լոնտոնի Հայերը ունեցա[...] բորդ պարահանդէս մը եւս, [...]ուած Հայ օրիորդներու կող[...]

Երկու երեք տարի առա[...] մուեցաւ Young Idea Club [...] նուն միութիւն մը, որուն [...] դամները բոլորն ալ ալ Հայ [...] որդներ են։ Ասոնք մեծ [...] Անգլիա ծնած եւ անգլիա[...] բայց ժրաջանութեամբ [...] տին, կը կազմակերպեն [...] ներ, պարեր եւ այլն։

Այս վերջին պարահան[...] տեղի ունեցաւ անցեալ [...] օր ու ներկայ էին 60[...] հայեր եւ օտարներ։

Օրիորդներու միութեան [...] տուգար Օր. Նահապետեան [...] գնկացնէ [...] գրուս հաւա[...] գած է մօտաւորապէս 25 [...] որ պիտի յատկացուի Շի[...] բաշարժի աղէտեալներուն։

Շնորհաւորութեան [...] են Հայ օրիորդները։ Իրե[...] նարկները աւելի արդիւնա[...] տի ըլլան, եթէ քիչ մը աւելի [...] յանան եւ գործակցին Մի[...] Կարմիր խաչի եւ Լոնտոնի [...] րիտասարդներուն։

Այս վերջինները [...] ժում գոյց չեն տար մէկ [...] ի վեր եւ իրենց ժամանակ[...] ցընեն զբօսավայրերը [...] գոյները թափառելով։

Կարելի չէ՞ որ Հայ օր[...] րը աջակցին, կազմելու [...] երիտասարդներու միութ[...] ինչո՞ւ իրար չօգնեն, իրենց [...] բնակիցներուն ալ օգնելով [...]

ԱՐՏԱՇ[...]

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

(թարգմ.՝ խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ.— Հայերէնի ուղղագրութեան եւ տառերու բարեփոխման յանձնաժողովը մինչեւ այժմ ունեցած է 18 նիստ։ Վերջին նիստին անդամները կատարած են հետեւեալ զեկուցումները։

1— Ա. Բաբախանեանի (Լէօ), կողմէ՝ պատմական տեսութիւն հայերէն ուղղագրութեան մասին։

2— Ստ. Կանայեանի կողմէ՝ հին ձեռագիրներու եւ վիմական արձանագրութեանց ուղղագրութեան մասին։

3— Լէօի կողմէ՝ հայ տպագրական տառերու անցեալը եւ կրած փոփոխութիւնները։

4— Գար. Լեւոնեանի կողմէ՝ տպագրական տառերու բարեփոխութեան շուրջ նորագոյն աշխատանքներու մասին։

5— Հր. Աճառեանի կողմէ՝ հայ տպագրական տառերու մասին, համեմատելով լատինական տառերու հետ։

Այս ուղղագրական եւ տառային հարցերու շուրջ եղած բոլոր զեկուցումները ամփոփելով, յանձնախումբը պատրաստած է գլխաւոր լեզուագէտներուն տեսութիւնները եւ կազմած է եղած առաջարկներուն համառօտ ցուցակը։ Այս տետրը տպագրելէ յետոյ պիտի ղրկեն արտասահմանի հայագէտներուն, ընդունելու համար անոնց գրաւոր կարծիքը։

Միւս կողմէ, հայ տառերու բարեփոխութեան առթիւ անհրաժեշտ նկատուած է հրաւիրել [illegible], որպէս զի …ցայարին վրայ տառերու բարեփոխման աշխատանքները։

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.— Ալեքսանդրապոլի գիւղերուն մէջ վերջերս երկրաշարժէն յետոյ յառաջացած են կարմրախտ եւ կապոյտ հազի դէպքեր։

«ԽՆՁԱՎԱՐ» ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ մէջ Օրտուպատի եւ Փառակայի շրջանին (34 գիւղ) բնակչութեան թիւն է 11'000։

ՋԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐԸ.— Լոռի-Փամբակ գաւառէն 87 անչափահաս որբեր փոխադրուած են Ալեքսանդրապոլի հիւսուածեղէնի գործարանը։

ԱՆԱՍՆԱԲՈՅԺՆԵՐԸ.— Հայաստան հասած են 6 անասնաբոյժներ, Փետրուարին կը հասնին 3, եւ Մարտ ամսուն 6 անասնաբոյժներ ալ, պայքարելու համար կենդանիներու համաճարակին դէմ։

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ վարժարան մը պիտի բացուի Հայաստանի մէջ մինչեւ գարուն։

ՄԻՍԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄ.— Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Երեւանի, Ալեքսանդրապոլի, Դիլիջանի սպանդանոցներուն մէջ մորթուած են 1248 մեծ, 5464 պզտիկ անասուններ եւ 260 խոզ։

ՆԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ՄԱՍԻՆ.— Յունուար 2ին Երեւանի մէջ սարքուած է գրական երեկոյ մը, նուիրուած՝ Նիրվանզադէի գրական գործունէութեան եւ իր ընկերային միջավայրին վերլուծման։ Խօսած են Յ. Խանդանեան, Ս. Յակոբեան եւ Դ. Դեմիրճեան։ Առաջին երկուքը կ'ընդունին որ հայ գրականութեան մէջ եւրոպական իմաստով առաջին վէպ գրողն է Նիրվանզադէ, որ հակազդեց ռոմանթիզմին եւ ստեղծեց իրապաշտ գրականութիւն։ «Իբր իրապաշտ վիպասան՝ Նիրվանզադէ դեռ մրցակից չունի մեր մէջ», ըսած են անոնք։ Դեմիրճեան Նիրվանզադէն կը նկատէ իբրեւ իրապաշտութեան Աբովեանը հայ գրականութեան մէջ եւ ոչ նախահայրը։

ԶՕԿԵՐԸ.— Նախիջեւանի մէջ Ատրպէճանցի մարդահամարի պաշտօնեաները «ազգերու որոշման» սիւնակին վրայ, կարգ մը մարդոց անունին դէմ նշանակած են զոկ։ «Մարտակոչ»ի թղթակիցը կը գանգատի թէ աշխարհիս վրայ զոկ անունով ցեղ կամ ազգ չկայ, իսկ մարդահամարի պաշտօնեան կը պատասխանէ թէ այդպէս հրահանգ ստացած է ինք, թէեւ գիտէ թէ զոկ անունով ազգ չկայ։

ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏ ՄԱՑԻԼՈՖԻ Թիֆլիսի տունը վերածուած է հիւանդանոցի, ուր հաստատուած է 40 մահճակալ, ունի ատամնաբուժական բաժին մըն ալ։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԾՆԱԾ ՕՏԱՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔ

Թուրք հայրենակցութեան իրաւունքի վերաբերեալ օրինագիծին համաձայն 1928 Յունուար 1էն սկսեալ Թուրքիոյ մէջ բնակող օտարահպատակներու Թուրքիոյ մէջ ծնելիք զաւակները Թուրք (Թրքահպատակ) պիտի նկատուին։

Այս տղաքը թէեւ իրաւունք ունին չափահասութեան տարիքը թեւակոխած ատեն իրենց բուն հպատակութիւնը ընտրելու, բայց այս պարագային ստիպուած են մեկնիլ Թուրքիայէն։

Օտարահպատակներու Թուրքիոյ մէջ բնակութեան եւ ճամբորդութեան օրէնքին կից յօդուածը պիտի բարեփոխուի։

ԿՐԵՍՈՍՆԵՐՈՒ ՊՈՂՈՑԸ

Նիւ-Եորքի Փարք Ավենիւն է այն, ուր հաստատուած են միլիոնատէր 4,000 ընտանիքներ։ Այդ պողոտան 10 տարուան է, եւ սակայն Նիւ Եորքի ամէնէն գեղեցիկ մասը դարձած է։ Երբ հոն հաստատուի մէկը, որ մէկուկէս միլիոն եկամուտ չունի, կը նկատուի աղքատ։ Հոն կը բնակին 16,000 այր եւ կին սպասներ, որոնց տարեկան ծախքերը կ'անցնին 7 միլիարը։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՅԱՌԱՋ Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

77.— ՊԷԼՖՕՌ

Պէլֆօռ Ալզասի գլխաւոր քաղաքներէն մէկն է 45,000 բնակչութեամբ։ Չորս կողմ շրջապատուած է բլուրներով, ուռի եւ վայրի ծառերով։

Մեր հայրենակիցներուն առաջին կարաւանը Մարսէյլէն հոս հասած է 1923 Օգոստոսին (19 հոգի այրեր)։ Գործարանատէրէն խնդրած են որ իրենց ընտանիքները բերէ։ Խնդրանքնին կատարած է։

Դրեթէ ամբողջ բնակչութիւնը կ'աշխատի երեք մեծ գործարաններու մէջ։ Մինչեւ այսօր ազգային որեւէ մարմին հետաքրքրուած է մեր քաղաքի հայութիւնով, բացի Յառաջէն որ կը հետեւի մեր ցաւերուն։

Մեր հայրենակիցներու թիւը 200 - 250ի մօտ է։ Մեծ մասով այրերը կ'աշխատին երկաթի գործարանը, 8 ժամուայ փոխարէն կը ստանան 20 - 25 ֆրանք, իսկ կիները կ'աշխատին մետաքսի գործարանը 15-19 ֆրանք։ Գործարանատէրերը գոհ են հայերէն։ Իրենց յատկացուցած են տաղաւարներ, որով շատ աժան կ'ելնայ տուներու վարձքը։ Ունինք 25 - 30 մանուկներ, որոնք ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն։

Այս տարի ունեցանք 5 հարսնիք, 2 նշանտուք եւ 3 մահ։ Հայրենակիցներուս մեծ մասը Կէմէրէկցիներ են, 5 ընտանիք Խարբերդցիներ են, 6 ընտանիք Պրուսացիներ եւ 9 ընտանիք ալ Մարաշցի, մնացածը ամուրի երիտասարդներ են որոնք կարօտով կը սպասեն հայրենի դռներու բացման եւ կ'երազեն Դաշնակցութեան օրերը։

Հոս գործազրկութիւն չկայ, ժամեր չեն կրճատած, ոչ բանուոր կ'առնեն ոչ ալ կը հանեն։

Ճիվան

ՈՍԿԻԻ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐԸ

1923ին ոսկիի պահեստը Միացեալ Նահանգներուն մէջ կը հասնէր 262 միլիոն տոլարի, 1925ին՝ 2870 միլիոն տոլարի։ Անգլիոյ մէջ 170էն բարձրացած է 703 միլիոն տոլարի։ Սպանիոյ մէջ 92էն 490ի, Ճափոնի մէջ 65էն 576ի, Հոլանտայի մէջ 61էն 178ի։ Ամբողջ աշխարհի մէջ ոսկիի պահեստին քանակը 1913ին կը հասնէր 5 միլիար 421 միլիոն տոլարի, 1925ին 9 միլիար 343 միլիոն տոլարի։

300,000 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ շրջիկներ այս ամառ պիտի այցելեն Անգլիա։ Հաշիւ եղած է որ ասոնք 100 միլիոն տոլարէ աւելի պիտի ծախսեն այս առթիւ։

ՔԱՆԻ՞ ՄԻԼԻՈՆ ԿԸ ՇԱՀԻ ԷՅՖԷԼԸ

Գիտէ՞ք թէ 1926ին քանի՛ հոգի ելած է Էյֆէլի աշտարակին գագաթը։ Ճիշդ ու ճիշդ 657,904 հոգի, որոնք ասոր համար վճարած են 2,632,320 ֆրանք։ Նկատելի է որ 1925ին, Զարդարուեստի ցուցահանդէսի տարին, Էյֆէլ բարձրացողներու թիւը աւելի պակաս եղած է. 631,758 հոգի, հասոյթը՝ 2,376,093 ֆր.։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ամերիկացիի մը դատը.— Ամերիկացի վաճառական մը որուն կինը կը գտնուի Փարիզ, ինք՝ Նիւ Եորք՝ հարսանեկան հանդէսի մը պահուն կը ստանայ լուրը թէ ի բացակայութեան դատապարտուած է մէկ ամսուան բանտարկութեան եւ 1000 ֆրանք տուգանքի... Փարիզի դատարանին կողմէ։ Շոգենաւ կը նստի և ուղղակի Փարիզ կուգայ, ոչ թէ հասկցնելու համար իր անմեղութիւնը, այլ հասկնալու համար խաղը։ Փարիզի դատարանը իրեն կը բացատրէ թէ անցեալ Մայիս մէկին ինքնաշարժով Պուլօնեի անտառին մէջ պտտած պահուն կոխռտած է աղջնակ մը։ Ամերիկացին կը հաստատէ որ այդ օրը, Մայիս 1ին, կը գտնուէր Ամերիկա։ Այն ատեն քննութիւն կը կատարուի, նոր դատ կը տեսնուի եւ յայտնի կ'ըլլայ որ, իր կինը ուրիշ կնոջ մը ընկերակցութեամբ բարեկամի մը հետ ինքնաշարժ կը նստին եւ պտոյտի կ'ելլեն Պուլօնեի անտառին մէջ։ Ճամբան անճարակ «բարեկամը», որ Ամերիկացի մըն էր, սխալ շարժումով մը ինքնաշարժը կը քշէ աղջկան մը վրայ, որ կը վիրաւորուի։ Տիկինը, բարդութիւններէ խուսափելու համար, իր «բարեկամը» կը ներկայացնէ իբրեւ իր ամուսինը, որ կը դատապարտուի։ Սակայն ծիծաղելին հոն է որ նոր դատ ու դատաստան եղած պահուն ականատես վկաները, իսկական ամուսինը տեսնելով կը պնդեն թէ ան էր որ կոխռտած էր աղջիկը։

Դատարանը ուշադրութիւն չի դարձներ «ականատես» վկաներուն, որոնց աչքերը յաճախ նման անձերը չեն կրնար զանազանել, եւ անպարտ կ'արձակէ Ամերիկացին, որ իրաւամբ այդ դէպքին միջոցին կը գտնուէր Ամերիկա։

Ու Ամերիկացին անմիջապէս ամուսնալուծում կը պահանջէ կնոջ համար, որ իր անծանօթ «բարեկամ»ին թէ յանցանքը և թէ տուգանքը իրեն վերագրել տուած էր։

Հրդեհէն այրած — Փարիզի արուարձաններէն Լը-Վալլուա Փէրէի մէջ երկու եղբայրներ սենեակ մը վարձած էին։ Անցեալ գիշեր, սաստիկ ցուրտէն յանկարծ կ'արթննան, որովհետեւ իրենց ոտքերը փայտ դարձած էին։ Վառեցին վառարանը որ շատ մօտիկն էր իրենց անկողիններին. սակայն յանկարծ բոցը լեզուն դուրս կը հանէ, եւ սաւանները կը բռնկին։ Խուճապին մէջ չեն կրնար մարել եւ բոցը կը տարածուի վարագոյրներուն եւ յետոյ ամբողջ սենեակին մէջ։ Դրացուհին կը հասնի, կը խորտակէ դուռը, եւ կ'օգնէ արկածեալներուն, մինչ այդ կը հասնի հրշէջ գունդը։ Հրդեհը կը մարի։ Սակայն երկու եղբայրները ծանր այրուցքներ ստացած են, վառած են նաեւ դրացուհիին ձեռքերը։

Բանակ մը նարինջ.— Երեքուկէս միլիոն նարինջ Սպանիոյ Սէվիլ քաղաքէն ճամբայ հանուած են, 50 վակոնով բազմաթիւ շոգեկառքերով դէպի Հալիֆաքս։

Տիտղոսաւոր արկածեալներ.— Օրուան դէպքերու սիւնակին մէջ, սովորական դերակատարներու կարգին, խման ամուսինին, ճարպիկ գողերուն եւ զանազան վիրաւորներուն ողբերգական շարժանկարին վրայ այսօր կ'երեւին վեհապետական անուններ, որոնց համար ընդհանրապէս ուրիշ բարձր սիւնակներ կը վերապահուէին։

Զինաստանի հիւպատոսը, Սուէն Կլու Լինկ, եւ հիւպատոսական ընծայացուն, Հսիօ Թի Ցէնկ, բազմած էին ինքնաշարժի մը մէջ, որ կը լողար Թոնքորտի ողորկ հրապարակին վրայ։ Յանկարծ հասարակ ինքնաշարժ մը զարնուեցաւ Երկնից կայսրութեան ներկայացուցիչներուն կառքին, որուն ապակիները ջարդուփշուր, Ծինկ-Սէն-Ջընկ, գետին թափեցան և վիրաւորեցին երկու բարձր հիւպատոսները։

Պարսկաստանի գահազուրկ շահը, սուլթան Ահմէտ, Բլէպէրի պողոտային վրայ ինքնաշարժով անցած ատեն, կը զարնուի կառքի մը, բայց չի վիրաւորուիր։

Հատուցումներու յանձնաժողովին մէջ ամերիկեան պատուիրակին ինքնաշարժն ալ կը բախի կառքի մը, եւ պատուիրակին տղան կը վիրաւորուի։

Դրամաշորթ մը.— Լիլի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է նշանաւոր դրամաշորթ մը, որ իր անունին կցած է բազմաթիւ տիտղոսներ, ներկայացած է իբրեւ հնարիչը բազմազան գիւտերու եւ շորթած է մօտ մէկ միլիոն ֆրանք 20 տարուան ընթացքին։ Անոր զոհերը կը գտնուին Պորտօ, Լիլ, Փարիզ և կը հաշուուին մօտ 250 հոգի։ Իր զանազան հրաշալի գիւտերու կարգին, կը պնդէր թէ հնարած է եղանակ մը, որով կրնայ գաճը մարմարի վերածել։ Երբեմն ծովային սպայի համազգեստ կը կրէր, երբեմն տօքթէօր գիտութեան, ճարտարագէտ էր. տիտղոսներ կը հրամցնէր այն վաճառականներուն, որոնցմէ շարունակ քաշած էր դրամը։ Անմիջապէս մէկը, քննութիւն կատարելով, կը հարցնէ նամակով մը աղջկան, որ կը պատասխանէ թէ իր հայրը 20 տարիէ ի վեր կ'ապրի... դրամաշորթութեամբ։

Ու, 20 տարի յետոյ, կը ձերբակալուի ճարպիկ մարդը։

Անձրեւէն կը փախի, կարկուտի...— Ֆրանսացի երիտասարդ մը պզտիկ գողութիւններով կ'ուզէր զարգացնել իր կարողութիւնը, բայց կը թուի թէ շատ անճարակ էր։ Վերջերս պայուսակ մը գողցած էր կնոջ մը ձեռքէն։ Կնոջ տուած տեղեկութիւններուն վրայ, ոստիկան մը կը ճանչնայ զայն եւ 4րդ. թաղամասին մէկ փողոցին մէջ հանդիպելով անոր, կը հետապնդէ։

Գողը կը փախչի, ոստիկանը ետեւէն։ Փողոցէ փողոց պահուըտուք կը խաղայ։ Երբ կը տեսնէ որ պիտի բռնուի, դուռէ մը ներս կը մտնէ եւ սանդուխներուն չորս մասը մէկ ցատկելով կը բարձրանայ երկրորդ յարկը, որ... ոստիկանատունն մըն էր։ Ոստիկան մը փախստականին ձեւերէն կասկածելով կը կեցնէ։ Գողը կը ստիպուի խոստովանիլ ու կը բանտարկուի։

Ճեպընթաց մահը.— Ավինիոնէն Ֆրանսացի օրիորդ մը, որ 65 կանանց զարուն ողջունած էր, վայրկեան մը անգամ չուզեց ապրիլ ճերմակ ծերութեան մէջ, եւ գլուխը դրաւ երկաթուղագծին վրայ, ճեպընթաց երկինք չուեց։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ամսական արձակուրդէն օգտուելով, փարիզի Հայ սկաուտները ֆութպոլի մրցում մը կատարեցին կիրակի Սէն Մօր, Stade Olympiqueին մէջ տեղւոյն V. G. A. S. Maurի գ. խումբին դէմ։

Հակառակ օդին աննպաստ ըլլալուն եւ լճացած դաշտին, սկաուտները շատ գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ունեցան եւ յաջողեցան ջախջախիչ յաղթանակ մը տանիլ, 1ի դէմ 13։ Շատ լաւոք էր հակառակորդին դիմադրութիւնը։

Այս յաջողութիւնն անգամ մըն ալ յայտ բերաւ սկաուտական խումբին կարողութիւնը՝ ֆութպոլի մէջ։ Մասնաւորապէս կ'արժէ յիշել յառաջապահներու ներդաշնակ եւ ճարպիկ խաղարկութիւնը որ այս յաջող արդիւնքը տուաւ։

Յաջորդ ամսու մէջ սկաուտական խումբը Սէն-Մօրի Բ. խումբին հետ պիտի մրցի։ Սոյն խումբը մեծ համբաւ կը կրէ, բայց մեր սկաուտներն ալ վստահ են իրենց ջանքերուն վրայ...

Մրցումը աւարտելէն յետոյ Սէն-Մօրի միութեան վարիչը իր հիացումը յայտնեց եւ ըսաւ թէ սկաուտ յառաջապահները գիտական խաղարկութիւն մը ունեցան որ այս արդիւնքը տուաւ։

Գ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԿՈՏԻ՛Ն

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

Ձգուած՝ աչքերս ուղղուեցան …եկի սպանդանոց, ուր կանաչութիւն եւ տարածութիւն կը տեսնուէր։ Դէպի փրկարար այդ տարածութիւնը ճամբայ ելայ։

Խորտուբորտ ճամբուն վրայ …մէն մէկ դրան առջեւ, կիները նստած կը կենային եւ կը շաղակրատէին. իբր օրուան նորութիւն …երէն վար, կը չափչփէին զիս եւ …րաւունք ալ ունէին, միակ տղեկն …էի որ մաքուր հագուած էր, կի…ակօշիկ կը կրէր եւ օձիք կը դը…էի։ Դաշտին վրայ, դիւահարի… պէս վազվզելով, տասնեակ …ը տղաք գլխաբաց, բոպիկ, գլխ…աղգեստ, աղտոտ, նիհար եւ …՝ կը խաղային։ Մինչեւ ականջ…իրս կաս կարմիր կտրեցայ, ա…ջին անգամ տեսնելով անոնց ծննդական գործարանները, որ մէկ քանիները իրենց ցնցոտիներէն դուրս ձգած էին։

Հազիւ թէ թաղին վերջին տունէն հեռացած էի, գարնան գաղջ օդը, զիս շրջապատեց դաշտին խանու հոտերով։ Վայրի խոտերը՝ ամէն տեղ կը բարձրանային ուրախ եւ փայփլուն։ Այն ատեն նշմարեցի որ, սպանդանոցին եւ իմ միջեւ լայն փոս մը կար, Պրայլայի հին ամրոցներէն մնացորդ, ուրկէ տրահետներով ակօսուած երկու պատնէշներու մէջտեղէն կ'անցնէր երկաթուղին։

Այդ պահուն, կը մոռնայի արդէն գարշանքը որ թաղէն զգացեր էի, եւ ճամբաներէն մէկուն վրայ նստելով, թեւերս բացած, ուրախութեամբ կը պոռայի. «Ազատո՛ր եմ»։

Բայց այդ վայրկեանէն իմացայ որ կենակէս կը սուլէին գորշ ձայ. փոսի մը մէջ երկնցած մարդ մը նշան կ'ընէր ինծի որ մօտենամ. մաքուր, նոյնիսկ պերճանքով, ինչ կ'ըսեմ, ռամիկ եւ անճաշակ պերճանքով հագուած՝ երեսուննոց թաղեցի մըն էր։

Ըմբշային կազմով եւ պատկառազդու երեւոյթով, մարդը արմուկին կրթնած կը կենար եւ սիրալիր կը ժպտէր։ Իր դէմքը՝ զոր ցայտուն գնդերներ կը ձեւաւորէին, անծիլի շատ մը հետքեր կը կրէր, դեռ որիենտ եւ սիկարի թուղթիկոսներով խնամուած, պեխերը սեւ եւ ոլորուն էին, մազերը հոտաւէտ իւղերով պատուած եւ գէշ սանտրուած, գլխարկը խոտերուն վրայ նետած, շապիկով, հպարտօրէն կը ցուցադրէր լանջապան մը եւ դեղին ու ճերմակ թելերով գծաւորուած թեւնոցներ, ինչպէս նաեւ բաճկոն մը եւ գոյնզգոյն բուրդով, ձեռագործ մուճակներ։ Իր հերքիւլեան մէջքին շուրջը փաթթուած էր ճերմակ բուրդէ գօտի մը, որուն ծալքերուն մէջ դէշ ծածկուած էր խոշոր դանակ մը. իր մօտը նոր գլխարկ մը եւ հանգուցաւոր հոյնի փայտէ շինուած սարսափելի գաւազան մը. եթէ անոր բնականօրէն վայրագ աչքերուն նայուածքը, ինչպէս նաեւ ամբողջական հասակը չըլլար, պիտի կարծէի մէկը նաւահանգիստի այն աշխատաւորներէն՝ որոնք խման եւ տօնի օրերն ալ վայրենի սիրահարներ կ'ըլլան։

Չեմ գիտեր, ինչո՞ւ, հակառակ անոնց սարսափելի կեանքին հանդէպ զգացած գարշանքիս, աւելի կը վախնայի որ եւ է տղէ մը, որ ճարտարօրէն քար կը նետէ, քան թէ այս մարդիկներէն, եւ մինչեւ այն ատեն առանց անոնց մօտենալ համարձակելու, կը զգայի որ անոնց տառապանք գոյութիւնը կը քաշէ զիս։

Համարձակօրէն մօտեցայ մարդուն որ զիս կը կանչէր եւ գլխարկս հանեցի։

— Ըսէ՛ նայիմ, պզտիկ, ըսաւ առանց տեղէն շարժելու, բարի պիտի ըլլա՞ս սա տոմսակը տանելու այն տունը որ կը տեսնես։

Առանց պատասխանիս սպասելու, կը ցուցնէր.

— Հո՛ն ձախին, անկիւնէն յետոյ երրորդը։ Խէնը պիտի հարցնես եւ պիտի սպասես որ կարդայ ու պատասխանէ. այո կամ ոչ։ Այս է բոլորը. գնա՛ քաջս, շուտ գնա...

Հաճոյքով վազեցի. ցուցուած տան բակին մէջ երիտասարդ աղջիկ մը երեւցաւ. տնական զգեստները հագած, շատ գեղեցիկ, բայց արցունքոտ աչքերով, չար ու խոռամանք նայուածքով. արագօրէն կարդաց, եւ արդէն, պատասխաններով մէկտեղ, կանեկը կը դարձնէր ինծի

— Ցեմնենք... չեմ գիտեր. ըսէ իրեն որ չեմ գիտեր։

Պատասխանը տարի։ Մարդը շրթները խածաւ, ակռաները կճրտեց. մինչդեռ իր դէմքին գնդերները աչառելի կերպով կ'ուռէին. անմիջապէս յետոյ, իր դէմքին վրայ, նորէն կը փայլէր բարի դաշինքի ժպիտ մը, ու ցած ձայնով կ'ըսէր

— Կեցիր որ դրամդ տամ։

Իր գրպանէն քաշեց կեղծ մարգրիտներով եւ ծոպերով զարդարուած քսակ մը, որ կեդրոնական բանտերու մէջ բանտարկեալները կը հիւսեն. պղինձ դրամ մը նուիրեց ինծի։ Ըսի.

— Շնորհակալութի՛ւն, պարոն, չեմ ընդունիր...

Շատ զարմացած, ձգեց որ ձեռքը վար իյնայ։

— Չե՞ս ընդունիր։ Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ մայրս կ'ըսէ որ երբ մարդ ծառայութիւն մը կը մատուցանէ, պէտք չէ փոխարէնը ընդունի

— Վա՛յ, այդ գէշ բան չէ...։ Նստեցաւ։

— Ըսէ՛ նայիմ տղաս, դիպուածով Քամարովկայի մէջ կորսուած չես արդեօ՞ք.. Մայրդ ո՞վ է։ Ո՞ւր կը բնակիք։ Անո՞նդ...

(Շար.

60 հոգի սպաննուած եւ քանի մը հարիւր հոգի վիրաւորուած են։

Լիզպոնի փողոցներուն մէջ կատաղի կռիւ կը մղուի 48 ժամէ ի վեր եւ դեռ կը շարունակուի։ Ապստամբները յաջողած են, որովհետեւ իրենց դէմ ղրկուած նաւային եւ զինուորական ուժերը չեն ուզած կռուիլ։

Փորթոյի անձնատուութիւնը կը հաստատուի։ Պատերազմ. նախարարին զօրագունդերը մտնելէ առաջ, քաղաքը ռմբակոծուած է։ 200 հոգի սպաննուած եւ վիրաւորուած են։

Երկաթուղիի գործադուլը կը շարունակուի։ Զինուորական փոխադրութեանց համար, կառավարութիւնը ստիպուեցաւ զինուորներ շարժման մէջ դնել։

Ուաշինկթընի կառավարութիւնը հրաման ըրաւ Ալեքսանդրիոյ առջեւ խարսխած ամերիկեան նաւատորմին՝ ինքզինքը Լիզպոնի դեսպանին տրամադրութեան տակ դնել։

ՆՊԱՍՏ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

Գործազրկութեան տագնապէն ասդին, Փարիզի Հանրային խնամատարութեան ներկայացողները հետզհետէ կը շատնան։ Մինչեւ 15 Նոյեմբեր նպաստ խնդրողներուն թիւը հազիւ թէ 100ի կը հասնէր։ Սակայն 15 Նոյեմբերէն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջը նպաստի դիմումները հասած են 8118ի, որոնց բաշխուած է 520.510 ֆրանք։ 18րդ թաղամասին մէջ վարձուած է առանձին սրահ մը այս նպաստընկալներուն համար։ Ամէն օր 80 նորեր կ՚արձանագրուին, եւ սրահը արդէն անբաւական դարձած է։ Ընտանիքի հայր գործազուրկներուն կը տրուի 5 ֆր. օրական, եւ 2 ֆրանք 25 սանդիմ՝ կնոջը և այն տղոցը որոնք 16 տարեկան չեն դեռ։ Այս տարիքէն վեր տղոց համար, որոնք գործազրկութեան դատապարտուած են, կը տրուի 3 ֆր. 75 ս.։ Տագնապէն առաջ, նպաստ կը տրուէր 8 օրուան համար միայն, այժմ նպաստը պիտի տրուի 15 օրուան համար։

Գործազուրկներէն զատ, սակայն, կայ երկար բանակ մը «ի պաշտօնէ» մուրացիկներու, որոնք օրուան կէսը կ՚անցընեն նպաստամատոյց գրասենեակներու մէջ, միւս մասը մեթրօներուն եւ ծառուղիներուն վրայ։ Կան որ օրական 60-70 ֆրանք կը շահին, բայց չեն մոռնար պռչ կայնիլ նպաստամատոյց գրասենեակներու առջեւ։ Անոնք յաճախ կը խաբեն պաշտօնեաները, ըսելով թէ «տուն» չունին, խուսափելու համար քննութենէ։

Փարիզեան թերթի մը խմբագիրը, որ քննութիւն մը կատարած է այդ «աղբարարկու»ներուն մէջ, կը նկարագրէ բազմութիւնը, որ կազմուած է ծերուկ կիներէ՝ քուրջերով փաթթուած, յղի կիներէ՝ մէկուն փորը միւսին կրթնած, աղջիկներէ՝ զաւազանի պէս բարակ սրունքներով, երախաներէ՝ կարծես մոմով շինուած, լաճերէ՝ ղրկուած իրենց մօր կողմէ սպասելու եւ մուրալու համար։ Եւ այս բազմութիւնը, որ խռնուած է գոց սրահի մը մէջ, յանկարծ ցաւագին կը ճուայ, եթէ մէկը ուզէ անցնիլ մէջէն, առանց նոյնիսկ դպելու մէկուն։

1926ին Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ նպաստ բաշխուած է 5.400.000 ֆր.ի, բժշկական օգնութիւն եղած է 4.400.000 ֆրանքի, ծննդաբեր կիներու՝ 2.000.000 ֆր., բազմանդամ ընտանիքներու 1.600.000 ֆր., ծերերուն եւ անկարներուն՝ 23.000.000 ֆր., վարձքերու օգնութեան՝ 378.000 ֆր., զանազան օգնութիւններ՝ 487.000 ֆր.ի։ Ասկէց զատ, կարօտ աղքատներուն տրուած է 5.500.000 ֆր.։

Եւ այս նպաստաբաշխութեան գործը կը կատարուի 20 գրասենեակներու միջոցով։

Համայնավար հրատարակման մը

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Փարիզի համայնավար երեսփոխան Ժաք Տիւքլօ, որ երեսփոխան ընտրուելէ առաջ հացագործի բանուոր էր, «Քազէրն» անուն համայնավար պարբերաթերթին մէջ յօդուած մը գրած էր, անհնազանդութիւն քարոզելով ցամաքային եւ ծովային զինուորներուն։ Պատերազմական նախարար Փօլ Փէնլըվէ դատ բացաւ Տիւքլոյի եւ յիշեալ թերթին պատասխանատու տնօրէն Գարպէի դէմ, որոնք ի բացակայութեան երկու տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան։

∴ Նոյեմբեր 5ին համայնավար օրկան «Իւմանիթէ»ի մէջ երեսփոխան Վայեան-Քութիւրիէ յօդուած մը գրած էր՝ իբրեւ հերոս եւ մարտիրոս ներկայացնելով 14 տարեկան Զամպոնին, որ մահափորձ կատարած էր Մուսոլինիի վրայ։ Այս վերջինին հանդէպ ալ անարգական խօսքեր գրած էր։ Առջի օր Վայեան-Քութիւրիէի դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ։ Իբրեւ վկայ ներկայացան Մարսէլ Քաշէն, Իռնէսթ Լաֆօն, Փիէռ Սէմար և քանի մը Իտալացիներ։ Վկաները քանիցս «մարդասպան» անուանեցին Մուսոլինին, հակառակ դատարանի նախագահ կօրսի կրկնակի բողոքներուն։ Երբ վերջին վկան՝ Սէմար կը խօսէր, նախագահը ճարահատ հրամայեց դուրս հանել զայն։ Ասոր վրայ փաստաբան Անտրէ Պէրթօն եւ միւս վկաները իբրեւ բողոքի նշան՝ սրահէն մեկնեցան, յայտարարելով որ ա՛լ չպիտի գան։

Դատարանը ութ օրէն իր վճիռը պիտի տայ ի բացակայութեան։

18 ամսուան մէջ միլիոններ շահեցան, բայց.

Երկու հարուստ օտարականներ՝ Ժօզէֆ Ուշին՝ ռուս, 55 տարեկան եւ Լէօնօֆ Սթիւք, Շիլիցի, 57 տարեկան, առջի օր Փարիզի մէջ ձերբակալուեցան ոստիկաններուն կողմէ։ Երկու ընկերները Փարիզ հասած էին 18 ամիս առաջ եւ ոչ մէկ դրամագլուխ ունէին, երբ իբրեւ վաճառական արտօնագիր առացան։ Իսկ այսօր մէկը 35.000, միւսը 40.000 ֆրանք բնակարանի վարձք միայն կը վճարէ եւ միլիոններ ունին Պալի եւ Լոնտոնի դրամատուններուն մէջ։ Անոնք գաղտնաբար կը գրաւէին մօրֆինի եւ էրօինի առեւտուրով եւ հարիւրին 700 կը շահէին, քանի որ քիլօն 5000 ֆրանքի կը գնէին եւ 35.000ի կը ծախէին։ Չար դիպուած մը երեւան հանեց իրենց գաղտնիքը։ Քսան օր առաջ, երկու աշակերտներ Լուվրի կեդրոնական նամակատան մօտ գտան պահարան մը՝ Շանկայի հասցէով։ Պահարանին մէջ մետաքսեայ քսակ մը կար, որ ճերմակ փոշի մը կը պարունակէր։ Կարծեցին թէ քոքային է եւ իբրեւ քթախոտ գործածեցին։

Բայց հիւանդացան ու փոշին քննելով հաստատուեցաւ թէ գռւստ էրօին էր։ Բոլոր նամակատուններուն լուր տրուեցաւ հսկել նման պահարաններ բերողներու վրայ։ Վերջապէս քանի մը օր առաջ ձերբակալուեցաւ աղջիկ մը, որ այդ պահարաններէն կը ձգէր Պալիւ փողոցի նամակատունը։ Աղջիկը հարցաքննուելով յայտնեց իր վարպետներուն անունը, որոնք ձերբակալուեցան։ Ոստիկանապետ Քարօն գրաւեց չորս սնտուկ, որ 75 քիլօ մօրֆին եւ էրօին կը պարունակէին եւ արտասահման պիտի ղրկուէին։ Գտնուեցան նաեւ ուրիշ թոյներ՝ 450.000 ֆր. արժէքով, ինչպէս եւ 200.000 ֆրանք դրամ։ Այս արգիլուած առեւտուրին մեղսակից էր նաեւ Միւլհուզի Րէօպէրի տունը։

Կա՛մ կինդ ձեզ, կա՛մ կը սպաննեմ

Սիրային ոճիր մը գործուեցաւ, առջի օր, Ֆօպուր Սէնթ-Օնօրէի ազնուապետական թաղին մէջ։ Վաճառական Սիտնէյ Քոքի, որ Ալժերիա ծնած է եւ լաւ դիրք ունէր, իր կնոջը հետ կաշխատէր միեւնոյն հաստատութեան մէջ։ Մարդը այնքան կը խենդենար իր կնոջ վրայ որ, փարթամ կեանք մը ապահոված էր անոր, ճոխ բնակարան, արդուզարդ, թատրոններ եւն.։ Բայց իր չար բախտէն, երրորդ մը մէջտեղ ելաւ, նախկին նախարարի մը տղան, որ կինը գլխէ հանեց։ Ատոր մը տիկինը կ՚որոշէ Նիս երթալ։ Ամուսինն ալ մէկտեղ Լիօնի կայարանը կ՚երթայ, ողջերթի համար, բայց կը տեսնէ որ իրմէ առաջ այնտեղ էր երրորդը... Տեսարան մը կը պարզուի երկու աքլորներուն միջեւ։ Կինը պարզապէս կը յայտարարէ թէ չի սիրեր զինքը եւ կ՚ուզէ ազատ ապրիլ։ Մարդը նորէն կը հանդուրժէ։ Կինը ամուսնալուծման կը դիմէ։ Մարդը չի յուսահատիր։ Կինը ոչ իսկ տուն կը համդիպի, եւ միայն վաճառատան մէջ կը տեսնեն իրար։

Վերջապէս, երկար փոթորիկներէ յետոյ, առջի օր խեղճ ամուսինը ատրճանակը կը քաշէ եւ հինգ գնդակով գետին կը գլորէ մանկամարդուհին։

Առաջին հարցաքննութեան իսկ, երբ մերժուած ամուսինը իմացաւ թէ կինը մեռած է իր պատճառած վէրքերէն, տղու մը պէս լալ սկսաւ։

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Թուլուզի հանգանակութեան ցանկը.

Գրիգոր Խօրասանճեան 35, Մստարեան 25, Գրիգոր Տիտանեան 20, Յովսէփ Թէրժանեան 20, մեր վարժարանէն երեք ուսանողներ 20, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր-Պօղոսեան 15, Տէր եւ Տիկին Ա. Աշճեան 15, Աւետիս Թորոսեան 15, Հարենց Դաւիթեան 15, կարապետ Ճանիկեան 10, Նիկողոս Թագւորեան 10, Յարութիւն Յակոբեան 10, Յակոբ Տէտէեան 10, Գեորգ Գեորգեան 10, Մեսրոպ Պօղոսեան 10, կարապետ Դույումճեան 10, Աւետիս Խանճեան 10, Տիկին Տէր-Աբրահամեան 10, Ոմն 10, Գրիգոր Ալպարեան 5, Ոմն 5, Տիկին Թումանեան եւ Գ. Դ. Մարտիկեան 15, Պօղոս Տէր-Պօղոսեան 10 ֆրանք։ Գումար՝ 315 ֆրանք։ (Տես «Յառաջ» 30 Յունուար)։

Հ. Յ. Դ. Թուլուզի հանգանակութեան յանձնախումբի Նախկին գանձապահ՝ Ս. Աշճեան, Քարտուղար՝ Ա. Աշճեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Գատանի» միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէս օրէ վերջը ժամը 1ին, 63, Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը կիրակի 13 փետր. ժամը 7ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։ Խիստ կարեւոր Օրակարգ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի դասախօսական ժողովը երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8 30ին գրագարանի սրահը։ Դասախօս՝ ընկ. Նիկողոսեան.

Հ. Յ. Դ. Փոն տը Շէրիւիի Նիքոմիտէի Գ. դասախօսական ժողովը՝ կիրակի 13 փետրուար ժամը 3ուկէսին ընկ. Դաւիթեանի սենեակը։ Դասախօս ընկ. Ն. Դ., նիւթը՝ Պոլշեւիկներու մուտքը Հայաստան եւ փետրուարեան ապստամբութիւնը»։ Միեւնոյն օրը ընդհ. ժողով ժամը 2ին։

Հ. Յ. Դ. Տէսինի խումբի ընդհ. ժողովը՝ կիրակի փետր. 13 կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, Գպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր է օրդ

Հ.Յ.Դ. ԽԱՃԱԿ, Ռոստոմ, Արմէնգարօ եւ Գէորգ-Չաւուշ խումբերուն վարչութեանց ժողովը՝ այս երեկոյ ժամը 8.30ին խոստոմի սրահը։ 131 Fbg. du Temple, Belleville։ Օրակարգ. Ծաշուեպուութիւն խումբերու։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԱՐԵԱՆ երկսեռ որբերը կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար 13 փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին կը հրաւիրուին 138 Rue Etienne Dolet, Alforville։ Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Գ. Ե. Ո. Միութեան ներկայացուցիչները։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը կիրակի 13 փետրուար, ժամը 2.30ին Ցլօրիայի սրահը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Միութեան ընդհ. ժողովին առաջին նիստը շաբաթ փետր. 12ին, կէսօրէ յետոյ, ժամը 4ուկէսին, Պ. Մ. Տէրպէտէրեանի բնակարանը, 188 bis Avenue de Neuilly. (Իջնել Métro Porte Maillot, եւ առնել հանրակառք)։ Կը նախագահէ Պ. Գ. Ըրուլեան։ Կը խնդրուի Սանասարեանի բոլոր սաներէն, ընծայաւարտ եւ թերաւարտ, ներկայ ըլլալ այս նիստին, ուր պիտի վաւերացուի ծրագիր-կանոնագիրը, եւ պիտի ընտրուի վարչութիւնը։

Գ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վայանսի մասնաճիւղին եռամսեայ հաշուետուութիւնը՝ վաղը շաբաթ 12 փետրուար։ Բոլոր անդամները եւ անդամուհիները կը հրաւիրուին իրենց անդամատոմսերով։

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին դասախօսական ժողով տեղի պիտի ունենայ իր ակումբին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Միլֆօրտէն Տիկին Խաղուհի Ծերմակեան մէկ տարուան «Յառաջ» կը նուիրէ իր եղբօրը՝ Մանուկ Լիմոնեանի՝ Փրովիտէնս։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՄԻԼՖՕՐՏ, Գ. Գ.— Ստացանք 5 տոլար։ Սկսանք ղրկել Փետրուար 1էն։

ՓԱՐԻԶ, Թ. Վ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՌՕՄԱՆ, Ա. Վ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ԼԸ ՄԱՆ, Ս. Մ.— Ստացանք 140 ֆրանք։

ՍԷՆ-ԼՕՒԻՆ ՏԸ ՍԻՌՈՒ, Հ. Ն.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ. — Ստացանք 512 ֆրանք։

ՏԻՒԿՐԱՏԻՒ, Ն. Շ.— Ստացանք 35 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել Փետրուար 10էն,

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սրբուհի Սարգիսեան կը փնտռէ իր քոյրը, Կէյվէ-Էզմէ գիւղացի Օր. Սրբուհի Գասպարեան, 16 տարեկան, որ 1922ին Պոլիս Պէշիկթաշի որբանոցն էր։ Կը կարծուի որ Յունաստան փոխադրուած է։ Տեղեկացնել՝ Hagop Sarkissianի՝ 16 Rue Trabosca, Combes par Aubin, Aveyron, France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Իգմիրի որբանոցէն Չօրխատանցի (Կեսարիա Զէքիա Գասպարեան 15 տարեկան, հօր անունը Համբարձում, մօր անունը Վարդիտեր։ Տեղեկացնել A. Kasparianի՝ c/o M. Archambond, Pont d'Aubenas (Ardèche) France. Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Խարբերդցի Մարիամ եւ Աւետիս Նորսիկեան։ Գրել՝ Serpouhi Arakélianի Enternal Ferréere, sous Aubenas, (Ardèche) France.

— Կը փնտռուի Խարբերդցի Գեորգ Երեմեան, որ 1926 Յուլիսին Մարսէյլ կը գտնուէր։ Գրել՝ Nevart Érémianի Enternal Ferréere, sous Aubenas (Ardèche) France.

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ — Մ. Բաքալեանի աշակերտներու երաժշտական յերեկոյթը ... փետրուար շաբաթ ժամը ... Salle Gaveau, 45 Rue de ... Boetie, մասնակցութեամբ ... ջութակահարներու։ Մուտք 8 ֆր.

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔ...

ՆՈՐ ՍՏԱՑՈՒԱԾ.— Բժի... գրքէն փրցուած էջեր 12 ֆրանք, Պէպէքա, զաւեշտ ... Հրաշագործ Յակոբ Թ... պէյ 5 ֆրանք, Բժիշկին ... հուրդները հայ պատանի... 5, Վերջալոյսին տակ (Թ... Կ. Մեհեանի) 5, Անձկու... ժամեր 2, Բարիզէթ 7, Երազահան 6, Ճշմարիտ ... լական թուրքիոյ մէջ 5։

Ընկ. Փանջունի 10 ֆր. ... թաղականին կնիկը 17.50 ... քէի սիրարկածը 5, Միխ... Տէր Պապան 17.50, Մա... 7.50, Ցեղափ. մակարդ... 7.50, Զաքըր Ավրամ 6։ ... նաեւ բառարաններ վիպ... գիրքեր։

Հրապարակ ելաւ ԿՈՅՍԻ ... ՕՐԱՑՈՅՑԸ, կոյս աղջկան մը ... քին ապրումներուն ... գգայացունց արտայայտութ... Գին՝ 5 ֆրանք, զաւառի ... տասահմանի գործակալներ ... դրամանձանելու ... գնել։

Ստանալու համար դիմ... մակով Vahram Sévouni ... rue Quihou, Saint-Mandé

Փարիզ եւ գաւառներ ... ծախք չառնուիր։

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
» III	
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de ... 80, Rue Laf...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	130 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	42 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

12 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 259 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ՄԷԿԸ ԻՐ ԳԼԽՈՒՆ...

Երէկ հրատարակեցինք Աշխատանքի՝ եւ Հողագործական նախարարութեանց մէկ ազդը, որ տրամադրելի գործեր կը ցուցնէ եւ կը հրաւիրէ բոլոր անգործները, տեղացի թէ օտար, դիմել Տեղաւորման Գրասենեակներու։

Այդ կոչին համաձայն, պատրաստ գործ կայ որմնադիրներու, հիւսագործներու, քարահատներու, աղիւսագործներու, ածխագործներու, սայլապաններու, եզնարածներու, ագարակի ծառայողներու, փայտահատներու, պարտիզպաններու եւ հողագործական ամէն կարգի մշակներու համար։

Այս առթիւ ֆրանսական թերթերը գիտել կու տան թէ համապատասխան պաշտօնատուները տակաւին լուր չունին եղած կարգադրութենէն, եւ անգործները ի զուր դուռ կը զարնեն։ Մենք ալ իմացանք այդպիսի պարագաներ։ Երէկ մեր խմբագրատունը հանդիպեցան քանի մը երիտասարդներ, որոնք ազդը կարդալէ անմիջապէս յետոյ, դիմեր են իրենց շրջանի Տեղաւորման Գրասենեակը, բայց կցկտուր պատասխաններ ստացեր են։ Փաստ է որ այս կարգի շրջաբերականները ընդհանրապէս ուշ կը հասնին պաշտօնատունէ պաշտօնատուն, գրասենեակէ գրասենեակ, որով յապաղումներ կամ սխալ հասկացողութիւններ յաճախադէպ են։ Այսպէս եղաւ, անցեալ տարի ալ, հայ գաղթականներու հպատակութեան, ազգութեան, (nationalité turque), եւ վերջերս՝ ինքնութեան թուղթերու, Նանսէնեան անցագիրներու պարագային։

Բաւ է կ'ուզենք թէ մէկ դիմումը բաւական չէ։ Պէտք է միշտ յամառիլ։

Միւս կողմէ, դարձեալ ֆրանսերէն թերթերը կը գրեն թէ քաղաքացիները, կամ ընդհանրապէս բոլոր անոնք որ գիւղերէն հեռացած են եւ քաղաքի ու գործարանի մէջ կը բանին, որոշ աշխատաժամի եւ ժամավարձի վարժուած են եւ չեն ուզեր գիւղերը երթալ, ուր պայմանները բոլորովին տարբեր են։

Այս ալ իրողութիւն մըն է, որ ամէնէն առաջ կ'ապացուցանէ թէ տեղացիներէն աւելի, օտարները պիտի կրնան գործ գտնել, ներկայ պարագային։

Այս լուսաբանութիւններէն յետոյ, մեր առջեւ կը ցցուի հետեւեալ հարցականը.

— Ի՞նչ ձեռնարկ եղած է մինչեւ հիմա, այսպիսի առիթներէ օգտուելու համար։

Ո՛չ մէկ լուրջ, հաւաքական ձեռնարկ, իրաւասու օրկանի կողմէ։ Ամէն մէկը իր գլխուն։ Անհատական դիմումներ՝ այս կամ այն պաշտօնատան։ Հօկի մարդիկը իրենք իրենց կռիւէ կազմելով. 8—9000 ֆրանք ժողվեր եւ բաժներ են, եւ հիմա [...]նտրիկային դուռը կը ցուցնեն, կամ նոր գումարներ կը պահանջեն ազգային մարմիններէն, — Բարեգործական, Գաղթ. [...]անձնաժողով, Աղքատախնամ, Կարմիր Խաչ, եւն.։ Իսկ այս [...]երջինները կը դժկամակին, զանազան առարկութիւններով։

Կա՛րճ. ամբողջ խնդիրը կը մնայ բաց, ենթակայ բախտի և [...]մահաճոյքի։

Քիչ անդին կը հրատարակենք կարգ մը լուրեր ռուս գաղթականներու տեղաւորման մասին։ Անոնց վիճակն ալ մեր հայրենակիցներու կացութենէն տարբեր չէ, բայց անոնք համախմբուած են եւ դէպի հարաւ կ'երթան, հողին հետ կապուելու համար։ Եւ ունին համապատասխան մարմին մը, որ կը հետաքրքրուի, թելադրութիւններ կ'ընէ, ի հարկին դրամական միջոցներ կը գտնէ, ամբողջ ընտանիքներ տեղափոխելու և ինքնապահ դարձնելու համար։

Գործազրկութեան տագնապին առաջին օրերէն, մենք դրինք որոշ առաջարկներ, մասնաւորապէս շեշտելով կեդրոնական մարմնի մը պէտքը։ Այդ մարմինը պիտի կազմուէր Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Գաղթ. Յանձնաժողովին և Թեմական Խորհուրդին նախաձեռնութեամբ, եւ բոլոր պաշտօնական մարմիններու մասնակցութեամբ։ Իր գործը պիտի ըլլար հետաքրքրուիլ, ձեռնարկներ կատարել, հասկնալ տրամադրելի վայրերն եւ գործերը եւ ուղղութիւն ցուցնել անգործներուն։ Ի հարկին նիւթապէս ալ օգնել բոլորովին անճարներուն, կամ քանի մը շաբթուան համար ազատել սենեակի վարձքէն, որպէսզի ընտանիքի տէր անգործը կարենայ հանգիստ սրտով գործ փնտռել։ Եւ միշտ ալ բացատրեցինք, թէ հասարակ աղքատախնամի, ողորմութիւն բաշխելու պաշտօն չպիտի ունենայ այդ մարմինը կամ յանձնախումբը։

Մենք ըսինք եւ մենք լսեցինք։ Հետեւա՞նքը։ Պատմեցինք երէկ։ Եւ եթէ կ'ախորժիք, գործածենք բուն բառը,—կատարեալ [ա]նփոյթութիւն։

Այն ատեն, ինչո՞ւ զարմանալ որ Մարսէյլի մէջ, ուր մինչև 1500 կը հաշուեն գործազուրկները, մարդիկ, ճարահատ, հրապարակային ժողով կը սարքեն, գաղթականներու սահմանուած եւ դաղտնապէս Բարեգործականին փոխանցուած գումար մը ետ պահանջելու համար։ Կամ երբ զատ խօսքեր կ'արտասանուին, Փարիզի մէջ տիրող անտարբերութեան եւ ապիկարութեան դէմ։

Ո՞վ է պատասխանատուն, եթէ անպատեհութիւններ ծագին։

Շ.

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՀՐԱԺԱՐԱԾ

Վերջին պահուն կ'իմանանք թէ Եւրոպայի Թեմական Խորհուրդը, որ ընտրուած էր անցեալ Յունիսին, պատճառաբանեալ հրաժարական տուած է Չորեքշաբթի օր, նկատելով որ, տրուած պայմաններուն մէջ, անկարելի է օգտակարապէս գործել։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՊՏԱԿ ՄԸ ԵՒՍ

«Նոր Աշխարհ», Ամերիկայի հայ պոլշեւիկներուն շաբաթաթերթը, նորէն բռներ է ռամկավարներուն օձիքը եւ կը թոթուէ անողորմաբար։ Ռամկավար «Պայքար» վերջերս Նոյ. 29ի տօնը բացատրելով, հետեւեալ նախադասութիւնը կը սահեցնէր.

«Խորհրդային Հայաստանի տօնակատարութեան իմաստը մեզ համար առաւելապէս ազգային էր, քան թէ դասակարգային»։

«Նոր Աշխարհ», իբրեւ դրօշակիրը լէնինեան աւետարանի, կը պոռայ.

«Այդ օրուայ «իմաստը» ի՛նչ հասկացողութեամբ ազգային կ'ըլլայ, երբ Խ. Իշխանութեան գոյութիւնը, իրականութիւնը եւ կեանքը կը գնեն գայն բացառապէս դասակարգային հողի վրայ։ 1920 Նոյ. 29ի ակտը տարամերժօրէն կանգնած է բոլոր ազգայնական «նուիրական սկզբունքներուն» վրայ եւ ունի դասակարգային պատուանդան։

«...Ինչպէ՞ս կրնայ ազգայնական կուսակցութիւն մը, որ կը հաւատայ դասակարգային շահագործման եւ տիրապետութեան, կը ջանայ ընկերային անարդարութիւնները յաւերժացնել, գալ եւ յիշատակ մը տօնել, որը այդ անարդարութեանց կործանումին վրայ կանգնած է։

«Ռամկավարները վեց տարիներէ ի վեր կը մերժէին տօնել Խորհրդ. Հայաստանի տարեդարձը, գայն չնկատելով ազատութեան օր, բայց այս տարի իրենց «բարեկամութեան» հաւատարիմ մնալու համար սկսան «տօնել»։ Տեղը չէ՞ ըսելու, թէ որչափ իրենց գոյութեան հողը կը կորսնցնեն, այնքան իրենց «քաղաքականութեան» ղեկը անգլուխ կը դառնայ։»

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԹԵԹԵՒՆԱ՞Յ

Սէն-Շամօն, 10 փետր.

Փետր. 8էն ազդ մը հրատարակուեցաւ, որուն համաձայն Փետր. 9էն օրական վեց ժամ պիտի աշխատին ժիւլէի մետաքսի գործարանին մէջ։ Այստեղ մեծ մասով հայ կիներ կ'աշխատին։

Կրանտ Իւզինը փակուեցաւ Փետր. 8ին։ Երեսուն հայեր դուրս ձգուած են։ Տեղական իշխանութիւնը կ'արձանագրէ անգործները։ Կ'ըսուի թէ գործ պիտի հայթայթէ։

Գ. Մ.

Վիէն, 10 փետր.

Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներուն աւելի սուր էր գործազրկութիւնը քան հիմա։ Այժմ գործերը վերսկսան բացուիլ։ Շատ բանուոր չեն արձակեր։ Երեւի կամաց կամաց առաջուան վիճակը պիտի գտնենք։

Վիէնի մէջ ընդհանրապէս կերպասի գործարանները կրճատեցին ժամերը, 48էն մինչեւ 24 և 16։ Նոյնիսկ գործարան կայ որ շաբաթը մէկ օր հազիւ կը բանեցնէ։

Շաբաթ մը առաջ Լօրէթէն հայրենակից մը եկաւ եւ գործի մտաւ Փուքալի գործարանը։ Չորս օր աշխատելէ յետոյ, երբ տոտիկնատուն գնաց արձանագրուելու, Նանսէնեան անցագիր պահանջեցին։ Համակերպեցաւ, բայց արդէն գործէն հաներ էին...

Հ. Ռ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՌՈՒՍ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՂՐԿՈՒԻՆ

Թայմզի Ժընեւի թղթակիցը կը հեռագրէ փետրուար 8 թուականով.—

Ֆրանքին բարձրացման հետեւանքով Ֆրանսայի մէջ ծագած գործազրկութեան տագնապը ծանր վիճակի ենթարկած է Ֆրանսայի ռուս գաղթականները։ Տեղւոյս Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը մօտէն կը զբաղի անոնց վիճակով, որովհետեւ Տօքթ. Նանսէնի ջանքերով Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ ստեղծուած «Ռուս Գաղթականներու կազմակերպութիւնը» կը գտնուի իր հակակշռին տակ։

Ֆրանսա չորս տարուան ընթացքին իր մարդկային կորուստը դարմանելու համար 700,000 գաղթականներ ընդունեց։ Ասոնցմէ 50.000ը Ռուսեր էին, որոնց համար Տօքթ. Նանսէնի կազմակերպութիւնը ապրուստ եւ գործ ճարեց։ Այս Ռուսերը, Ազգերու Դաշնակցութեան հրաշխաւորութեան տակ ներս առնուած մարդիկ ըլլալով, պոլշեւիզմի դէմ օգտակար պատնէշ մը կը նկատուէին։ Անոնք ընդհանրապէս կ'աշխատցուէին գործարաններու մէջ, մեծ մասով ինքնաշարժի ճարտարարուեստին մէջ։ Հարաւային Ֆրանսայի մէջ շատ քիչ հողի մշակներ կան եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ինչպէս նաեւ Աշխատանքի միջազգային գրասենեակը իրենց կարելին կ'ընեն Ռուսերը դէպի հարաւ փոխադրելու համար։

Միւս կողմէ, Ֆրանսայի մէջ հողագործական աշխատաւորներուն մեծ թոշակ չի վճարուիր, եւ որովհետեւ այս գաղթականներուն մեծ մասը Քոզաքներ են կամ մանր հողատէրերու դասակարգին կը պատկանին, անոնք դիմում կատարած են, որ իրենք հաստատուին հողին վրայ՝ ագարակատիրոջ եւ աշխատաւորին բաժնեկցութեան պայմանով։ Այս դրութիւնը արդէն կը գործադրուի Ֆրանսայի մէջ։

Այս ծրագիրը իրագործելու համար, Ազգերու Դաշնակցութեան ռուսական օժանդակութեան մնտուկէն ընտանիք գլուխ 5000 ֆրանք պիտի յատկացուի, մինչեւ առաջին հունձքը անցնելիք ժամանակամիջոցին մէջ կարենալ ապրելու համար։ Գաղթականները այս հինգ հազար ֆրանքի գումարը պիտի վերադարձնեն երեք տարուան ընթացքին։

Անգլիա եւ Չինաստանի համաձայնած

Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Չէմպըրլէյն առջի օր Երեսփ. Ժողովին մէջ յայտարարեց թէ անգլիական պատուիրակ Օ'Մալլէյի եւ Քանթօնի կառավարութեան միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է, որով Հանքէուի առանձնաշնորհեալ հողամասը Անգլիոյ պիտի վերադարձուի եւ նորընտիր քաղաքապետական ժողովի մը կողմէ պիտի կառավարուի։ Այդ երկրէն գանձուած բոլոր հասոյթները պիտի ծախսուին քաղաքապետութեան կողմէ, որուն մէջ անգլիացի եւ չինացի հաւասար ներկայացուցիչներ պիտի ունենան։ Չինացի քաղաքացիները Անգլիացիներուն հաւասար իրաւունքներ պիտի վայելեն այդ հողամասին մէջ։

Քանթօնի արտաքին նախարար Եօժէն Շէն կը յայտնէ թէ պատրաստ է բանակցութիւններով կարգադրել ազգայնական Չինաստանի եւ օտար պետութեանց միջեւ առկախ խնդիրները։

Այս հաւաստումներուն վրայ, անգլ. կառավարութիւնը մտադրած է ցամաք հանել միայն այնքան զօրք, որքան անհրաժեշտ է Անգլիացիներու կեանքը պաշտպանելու համար։ Ասոնք Հանքէուի մէջ պիտի մնան եւ արտակարգ պարագաներու տակ միայն դուրսերը պիտի ղրկուին։ Փոխարէն՝ անգլ. կառավարութիւնը պիտի շարունակէ բացարձակ չէզոքութիւն պահել Չինաստանի քաղաքացիական կռիւներուն մէջ։

Նոր վարկեր Սուրիոյ համար

Երեսփ. Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ, երեսփոխան մը ամբաստանեց մարզպանը թէ տեղեկութիւն չի տար կառավարութեան, Սուրիոյ անցուդարձերուն մասին։ Հայմանավար երեսփոխան Վայեան Քութիւրիէ յայտարարեց թէ ընդհակառակն կառավարութիւնը ամէն բան գիտէ, բայց չուզեր յայտնել, դէպքերու ծանրութեան պատճառով։ Պնդեց թէ պատերազմը կը շարունակուի տակաւին։ 225ի դէմ 315 ձայնով ընդունուեցաւ մարզպանութեան համար նշանակուած վարկը։ 1926ին զինուորական վարկը աւելցած է 558 միլիոն ֆրանք։ Երեսփոխան մը առաջարկեց մերժել այդ գումարը, հաստատելու համար թէ Ֆրանսա պէտք է հրաժարի Սուրիոյ հոգատարութենէն եւ այդ երկրին կազմակերպութիւնը յանձնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ժողովը 229ի դէմ 237 ձայնով մերժեց վիճաբանիլ այդ մասին։

Այս առթիւ քուէարկուեցաւ նաեւ Մարոքի համար պահանջուած վարկը։ Պոլշեւիկ երեսփոխանները մեծ աղմուկ յարուցին, բայց Պ. Փուանքարէ վստահութեան խնդիր դրաւ։

Փորթուկալի յեղափոխութիւնը զսպուած

Զանազան աղբիւրներէ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Փորթուկալի ապստամբական շարժումը վերջնապէս զսպուած է ամբողջ երկրին մէջ։ Լիզպոնի մէջ ապստամբութիւնը ծա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՄԸ ԿԱՊԻԿՆԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԱԼԻՑ ՍԻՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

Կապիկներն ալ մարդ են, ունին սէր, նախանձ եւ ոճրային բնազդներ։

Լոնտոնի կենդանաբանական պարտէզին մէջ վերջերս կատաղի պատերազմ մը՝ եղած են կապիկները... կնոջական խնդիրով մը։ Երկարատարիներէ ի վեր պարտէզին կապիկները ընտրած էին ամէնէն զօրաւորը իրենց թագաւոր։ Այս թագաւոր-կապիկը կը կոչուէր Բոհէն, որ հակառակ հրէական անուն մը ունենալուն, շատ քաջ էր, եւ եկած էր Եթովպիոյ լեռներէն։ Պարտէզին մէջ հաստատուելէն ի վեր, թագուհի ընտրած էր շնորհալի տիկին կապիկ մը։ Տիկին կապիկը կը թուի թէ շատ պէտրանք կ'ընէր իր հպատակ ժողովուրդին, որուն երիտասարդ ներկայացուցիչները, 10 կապիկ, հետզհետէ սարիք առնելով՝ ուժովցան եւ յանկարծ անցեալները եկան Բոհէն թագաւորին յայտնելին թէ, իբրեւ սիրահարները տիկին Բոհէնին, չեն կրնար հանդուրժել որ պըչրանքները մէկ հոգի միայն վայելէ։ Պատերազմը, որ կնոջական խնդրով մը սկսած էր, յանկարծ քաղաքական գոյն առաւ, կապիկներու ժողովուրդին մէկ մասը կ'ուզէր որ Բոհէն կապիկը գահազրկուի։ Բոհէնի կողմնակիցները օգնութեան հասան։ Ժանիք, թաթ, խածնուուք, գզուըտուք. կատաղի եւ անգութ կռիւ մը։ Նախ փորձեցին առեւանգել թագուհի կապիկը, քաշեցին թաթերէն, գլխէն, բայց վեհափառ կապիկին հաւատարիմները ուժգին հակայարձակումով մը զոհեր խլեցին առեւանգիչներէն։ Եւ բարեկենդանական այս անօրինակ պատերազմին ընթացքին, երիտասարդ կապիկ մը նախանձէ մղուած՝ խեղդեց թագուհին եւ գետին ձգեց։ Անմիջապէս խաղաղեցան կռուողները. խոր լռութիւն կը տիրէր։ Տխրութիւն մը իջած էր ամէնուն վրայ։ Այն ատեն, բոլոր հակառակորդները, սուգով միացած, հաւաքուեցան թագուհիին դիակին շուրջ, եւ կամաց կամաց հրելով՝ ձգեցին աւազանին մէջ։

Ցետոյ պարտէզին պահապանները աւազանէն հանեցին դիակը, մինչդեռ 10 կռուազան մարտիկները, որոնց մարմինը խածատուած ու պատռուած էր, տխրօրէն կը դիտէին դիակին անհետանալը։

ՄՈՌՑԱԿՈՏ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ ՎՆԱՍԸ.—Նանսիի մօտ, Պրիւյէրի մէջ բժիշկ մը գործողութիւն մը կը կատարէ վաճառականի մը աղիքին վրայ, սակայն վէրքը գոցած պահուն կը մոռնայ վերցնել քառուչուէ խարախահոսակը։ Վաճառականին վէրքը չի գոցուիր, եւ հարկ կ'ըլլայ այսպէս երրորդ գործողութիւն կատարել։ Սակայն վէրքը չի գոցուիր դարձեալ։ Օր մըն ալ վէրքին մէջ կը ցցուի քառուչուն։ Անմիջապէս կը հանէ բժիշկը, կը մաքրէ եւ քանի մը օրուան մէջ կը գոցուի վէրքը։

Վաճառականը դատ կը բանայ եւ վնասուց հատուցում կը պահանջէ։ Դատարանը 12,000 ֆրանք վճարելու կը դատապարտէ բժիշկը։

ԱՃՆԷԼԻՈՎ.— Պուլօնեըի մէջ, առջի գիշեր ռուս մը որ կնոջ մէկ բաժնուած էր նախանձի պատճառաւ, նորէն տուն գնաց եւ ածելիով կտրեց անոր երեսը։ Կինը՝ հիւանդանոց, ամուսինը՝ բանտ։

ՀԱՅԵՐԸ
ՏԷՏԷ ԱՂԱՃԻ ՄԷՋ

3 փետր.

Այս փոքր նաւահանգիստը վերջին տասնեակ տարիներուն պատերազմական փոթորիկներու կեդրոն մը եղած է, սակայն բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը, քաղաքը մնացած է անվնաս։ Գոնէ շէնքերը չեն քանդուած, որով վերակազմութիւնը դժուարութեան չէ բախած։ Քանի մը անգամ տէր փոխած է քանի մը տարիներու ընթացքին, տէրերու հետ միասին փոխուած է նաեւ բնակչութիւնը։ Ամէն անգամ տարբեր տեսակի բնակչութիւն տեսած եմ այս քաղաքին մէջ, Թուրք, Պուլկար, Յոյն։ Հայերն են միայն որ — թէեւ քիչ թիւով — բոլոր փոթորիկներու ընթացքին մնացած են հոն, անշուշտ ենթարկուելով պարբերական ծանր տագնապներու։

Այժմ յունական քաղաք է Տէտէ Աղաճը Ալեքսանդրուպոլիս, բառին դասական իմաստով, միայն Հայերու ներկայութիւնն է որ կը զգացնէ օտարազգիներու գոյութիւնը։

Այս փոքր նաւահանգիստը որ պատերազմի ընթացքին մեծ նաւահանգիստի մը գործառնութիւններ ունէր, այժմ իր բնական վիճակին ալ խեղճ է, որովհետեւ ետեւը լայն ներքնաշխարհ չունի։

Բայց Տէտէ-Աղաճ Արեւմտեան Թրակիոյ ամենականոնաւոր քաղաքն է, իր մաքրութեամբ, կանոնաւորութեամբ եւ շէնքերու գեղեցկութեամբ։

Քաղաքի հայ ազգաբնակչութիւնը կը բաղկանայ 200 ընտանիքէ եւ մաս մը ամուրիներէ, բոլորը միասին՝ 800 էն աւելի չեն։

Բնիկ տեղացի Հայերու թիւը աննշան է, քանի մը ընտանիքներ։ Մաս մըն ալ կան պատերազմէն առաջ հաստատուած, իսկ ստուար մեծամասնութիւնը եկած է վերջին գաղթի ընթացքին։ Այս պատճառով ալ տեղացիի եւ եկւորի պայքար չկայ։

Ունին շատ կանոնաւոր նախակրթարան մը, վեց կարգերէ բաղկացած, Պ. Գ. Կառվարենցի տնօրէնութեան տակ։ Շէնքը համեմատաբար լաւ է, առողջապահական եւ դասարանական բաժանումներու տեսակէտէն։ Ունի 92 երկսեռ աշակերտութիւն, ուսուցչական կազմ է տնօրէն, երկու ուսուցիչ ու մէկ յոյն ուսուցչուհի, միայն յունարէն լեզուի դասաւանդութեան համար։

Բաւական լաւ մանկապարտէզի սրահ մը կայ, որ իր բեմական յարմարութիւններով կը գործածուի նաեւ այլ նպատակներու։ Երախաներու թիւն է 65, որոնց մէջ բաւական մաս կը կազմեն յոյն մանուկները։ Ունի երկու հայ եւ մէկ յոյն մանկապարտիզպանուհի։

Տնօրէնին յանձնուած է նաեւ յունական գիմնազիոնի երաժշտական ուսուցչութիւնը, շաբաթական միայն մէկ ժամ։

Դպրոցի պիւտճէն է ամսական 7000 տրախմի. աշակերտներուն թոշակ նշանակուած է 10—15 տրախմի, ըստ կարողութեան, որմէ կը գոյանայ ամիսը 2300 տրախմի։ 10.000 տրախմի տարեկան նպաստ կուտայ կառավարութիւնը։ Մնացածը կը հոգան բացառիկ հասոյթներով, նուագահանդէս, թատրոն, երեկոյթ եւն. որոնցմէ կը գոյանայ 15.000ի մօտ գումար մը։ Պակասը կը լրացնէ թաղական խորհուրդը, որուն հաստատուն եկամուտն է ամսական 2700 տրախմի։ Ազգային տուրք տակաւին չէ հաստատուած։

Դպրոցը ունի երկու սկաուտներու խումբեր, որոնց մէկը միայն հագուած է, միւս խումբը կը մնայ առանց համազգեստի, դրամի չգոյութեան հետեւանքով։

Ունեցած է նաեւ գրադարան մը, աշակերտներու ջանքով։ Այժմ փոխանցուած է Երիտասարդաց Միութեան։ Այս վերջինը կը նպաստէ նոր սերունդի մտաւորական եւ ֆիզիքական զարգացման։ Ունի 50 անդամներ, որոնց մէջէն կազմուած է նաեւ ֆութ-պոլի խումբ մը։

Կայ 50 հոգինոց բաւական լաւ մարզուած երգչախումբ մը, երեք տարի առաջ կազմուած։ Մինչեւ հիմա տուած է երեք մեծ համերգներ։ Ներկայ եղած են նաեւ մեծ թիւով Յոյներ, որոնք գնահատութեամբ կը խօսին երգչախումբի մասին։ Այս նոյն երգչախումբը տօնական եւ հանդիսաւոր օրերուն եկեղեցիին մէջ կ'երգէ Եկմալեան քառաձայնով։

Այս համերգները լսելէ յետոյ է որ յունական գիմնազիոնի հոգաբարձութիւնը Պ. Կառվարենցին յանձնած է նոյն վարժարանի երաժշտական ուսուցման պաշտօնը։

Տէտէ Աղաճի մէջ առհասարակ աւելի հայեցի շունչ կայ քան հարեւան քաղաքներու մէջ, թերեւս անոր համար որ գաղութին մեծագոյն տոկոսը կը կազմեն Տարօնցիները։

Գաղութի մեծագոյն մասը պարզ աշխատաւորներ են, որոնք նաւահանգիստը կ'աշխատին։ Մնացեալները առեւտրականներ կամ արհեստաւորներ են։ Գլխաւոր զբաղումներն են կերպասեղէն, գոհարավաճառ, ժամագործ, կօշկակար, դերձակ, թիթեղագործ։

Տէտէ Աղաճի մէջ կայ նաեւ Քոմփանի Ճէնէրալ տը Թապաքի մթերանոցը, որուն բոլոր պաշտօնեաները Հայեր են։ Կան մէկ բժիշկ եւ մէկ դեղագործ։

Կան նաեւ քանի մը կալուածատէրեր։

Ընդհանրապէս լաւ է մեր հայրենակիցներուն տնտեսական վիճակը։

Ե. ԸՄԸՏՈՒՆԻ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՄԵՔԵՆԱՆ

Չկայ երբեք աւելի սքանչելի մեքենայ մը, որքան է կենդանի մեքենան։ Մեր օրկանիզմը ընկերային կեանքի հակիրճ մէկ պատկերն է։ Մեր մարմինը կազմող բջիջներուն ամէն մէկը անհատներ են, որոնք իրարու քով գալով մասնաւոր պաշտօններու կը պատշաճին եւ այսպէս կ'առաջացնեն ամբողջութեան ներդաշնակութեանը։ Առաջին յարաբերութիւնները, պարենաւորումը, առողջապահականը, հաղորդակցութիւնը, պատերազմականը, վերջապէս ամէն ինչ նախատեսուած է։ Տունիկները կը կերտուին, երիկամը կը զատէ, գեղձը կ'արտահոսէ, ջղային դրութիւնը ամբողջութիւնը կը վարէ, կը կարգաւորէ. խնդրանքներ կ'ընդունին եւ պատասխաններ կուտայ։

Վտանգի մը պարագային պահակազօրքը ոտքի կը կանգնի։ Որոշ ցիղերու ազդեցութեան տակ վտանգի վայրը գտնուած երակները կը լայննան ու արեան սպիտակ գնդիկները դուրս խուժելով յարձակումի կ'սկսին։ Ընդհանուր միջոցին երկու կողմն (զօրք եւ մանրէ) կուտան զոհեր, որոնք թարախումի միջոցաւ դուրս կը հանուին։ Երբ թշնամին բազմաթիւ է, կազմութեան ամրոցները եղող խաղծմունքները (ganglions) կը ջանան յարձակողներուն յառաջխաղացման արգելք ըլլալ։ Ասոնք ալ եթէ չյաջողին, այն ատեն գանգուածային շարժում մը եւ ընդհանուր զօրաշարժ է որ կը հնչէ, եւ մահու-կենաց պատերազմը կը սկսի։ Ի՞նչ զարմանալի է, արեան ճերմակ գնդիկները, որոնք օրկանիզմին զօրքերը կոչեցինք, թշնամին (մանրէ) ուժին եւ սաստկութեան համեմատ նախապատրաստութիւններ ձեռք կ'առնեն։ Ընտիր միայն մէկ դասակարգ կը տրամադրեն պարզ թարախումի միքրոպներուն դէմ, շարքեր կը կազմեն եւ մէկէն աւելի դասակարգեր ոտքի կը հանեն՝ օրինակի համար քօխի (Թոքախտի) պասիլին դէմ. խակապէս եթէ յարձակողը այս վերջինն է, առաջ մանր գնդիկները պատերազմի կը սկսին, որոնք երրորդ օրը կ'անհետանան եւ խոշոր գնդիկները ասոնց կը յաջորդեն։ Ասոնք մանրէները կը պաշարեն եւ մէկ մասը միանալով, աւելի շիտակը՝ իրարու խառնուելով կը կազմեն մեծղի բջիջները, իսկ միւս մասն ալ, ճնշումի հետեւանքով կը փոխուին «էփիթելիոյիտ» բջիջներու։ Այսպէս մանրէներուն բոլորտիքը հաստատուն պատնէշներ կը կառուցանեն։ Միեւնոյն ատեն փայծաղը եւ աւշային խաղծմունքները (ganglions lymphatiques) կը լրացնեն նման զօրահաւաք կեդրոններու պակասներուն տեղը։

Առանց պարենաւորումի կեանքը անկարելի է։ Սիրտի շարժմանքենան վայրկեանը 70 անգամ բջիջներուն արիւն կը ղրկէ։ Արիւնը բջիջներուն պէտք եղած սնունդը եւ թթուածինը անոնց առջը կը տանի։ Բջիջներն ալ, իբր տնաշէն, ասոր փոխարէն տունի աղբերը կը յանձնեն արեան, որ ընդերքներու, երիկամներու, թոքերու եւ մորթի միջոցաւ դուրս կը հանէ։

Մսեղէն եւ բանջարեղէններէ առնուած սնունդը ուղղակի գործածելի չէ։ Անիկա իւրաշրջելի դարձնելու համար փոփոխումի պէտք ունի։ Մարսողական հիւթերու եւ միքրոպներու ազդեցութեան տակ, թէ տարրալուծական եւ թէ կենսաբանական առաջին գործողութիւնը, տեղի կ'ունենայ ընդերքներու աշխատանոցին մէջ։ Թոքերը թէ կրակարանի եւ թէ ծխնելոյզի, իսկ ընդերքները խոհանոցի դեր կը կատարեն։ Այսպէս պատրաստուած կերակուրները կը փոխադրուին դէպի կեդրոնի մեծ աշխատանոցը՝ դէպի լեարդը։

Սկսուած գործը լեարդին մէջ կը շարունակուի եւ հոն կը վերջանայ։ Հոս կատարուած բազմաթիւ գործողութիւններու շնորհիւ է, որ կը չէզոքանան հակադրեցութիւններու ընթացքին առաջ եկած թոյները, որոնք առանց ասոր իրական վտանգ մը պիտի կրէին։ Ահաւոր գործարան մը, ուր կը տիրէ իմաստութիւն, ճշգութիւն եւ սքանչելի գիտութիւն։

Ասկէ վերջ ամէն մէկ բջիջ այս պատրաստ կերակուրէն կ'առնէ իրեն պէտք եղած սնունդը. վերանորոգուելու համար անհրաժեշտ սպիտականիւթը։ Գինքը, շարժումի ծնիչները, պիտի օգտագործէ շաքարն ու ալքոլը։ Ջղային դրութիւնը պիտի գործածէ ֆոսֆորը, եւ ճարպային նիւթը տեւական տաքութիւն մը պահպանելու նպատակով պիտի սպառի, որպէսզի մեքենան յաջող գործէ։

Լեարդը մարդկային կազմին մեծ քիմիագէտը ըլլալէ զատ նաեւ ընդհ. վերահսկողն է բազմաթիւ աշխատանքներու։ Անիկա կը նախատեսէ եւ պէտք եղած մթերքները կ'ամբարէ, օրինակի համար կը մթերէ շաքարը կլիքոժէն ձեւի տակ, եւ կը բաշխէ կարիքի համաձայն։ Կը հսկէ աշխատանոցին վրայ եւ զայն հականխելու, կենդանիները մորթելու համար, օրական մէկ քիլօի մօտ մաղձ կը ղրկէ։ Վերջապէս լեարդը, ըլլալով արիւն հսկիչ մը, է նաեւ կենաց աղբիւրներուն աւագ մատակարարը։ Կը պարենաւորէ եւ կը վերանորոգէ կազմութիւնը։

Այսպէս սքանչելի կերպով կազմակերպուած մարդկային մեքենան շինուած է 100—150 տարի տեւելու համար, ինչպէս տեսնուած են մինչեւ այս տարիքը հասած քաջառողջ ծերունիներ։ Վայրի կենդանիները ազատութեան մէջ աւելի կ'ապրին քան թէ ընտանիները։ Հռչակաւոր հելլէն աշխարհագրագէտ Սթրապոնի պատմուածքին համաձայն, Հնդկաստանի փղեձայ նահանգին մէջ մարդիկ երբեմն մինչեւ 200 տարի կ'ապրէին։ Ալֆոնիայի 3 միլիոն ժողովուրդին 100ին 33ը հարիւրամեայ են։ Կը նշանակէ թէ մենք ալ պիտի կրնայինք յամրօրէն ծերանալ եւ կամաց կամաց ընթանալ դէպի... անայնութիւնը։ Բնական ծերութիւնը հիւանդութիւն մը չէ, եթէ ոչ կենսական ուժին նուազումը եւ գործունէութեան թուլացումը։ Սակայն յամրօրէն ծերանալու համար այլ եւ այլ մոլութիւններէ հեռու եւ խելօք ապրիլ պէտք է։ Մենք մեզի յանձնուած մեքենան յիմարութեամբ խորտ ու բորտ ճամբաներու վրայ անխրաւօրէն կը յոգնեցնենք։ Բայց բնութեան օրէնքները անմարտնչելի են։ Հիւանդութիւնները ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ բնական օրէնքներուն դէմ գործուած անիրաւութիւններու վճիռները։ Մարդիկ իրենց դրամական գործառնութիւններուն բծախնդիր՝ կ'անտեսեն սակայն իրենց օրկանիզմին մուտք եւ ելքը հաշուել։ Ատեն մը կուգայ որ, պարտքը կը դիզուի եւ ջղային դրութեան ծախքը կ'աւելնայ։ Ստամոքսը եւ ընդերքը կը յոգնին, լեարդը կ'ըմբոստանայ, թոյները ալ չեն չէզոքացուիր, անդամները կը վնասուին եւ ժամանակէն առաջ կը ծերանան։ Եւ մենք կը մեղադրենք սիրտ, երիկամունքի, թոքի եւ լեարդի հիւանդութիւններէ։ Տօքթ. Պէրթրանին բառին պէս «Մեքենան սքանչելի է, բայց վարիչը՝ յիմար»։

ՓՐՕՖ. Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՆԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ

Մարսէյլէն ղրկուած կոչէ մը կը տեղեկանանք թէ Փետր. 13ի Կիրակի առտու ժամը 9.35ին միթինկ մը տեղի պիտի ունենայ Սէնէմա Թափի Վէրի սրահին մէջ, պահանջելու համար որ կառավարութեան կողմէ Մարսէյլի գաղթակայանին յատկացուած 80,000 ֆրանքը աղքատ ծանուի յօգուտ գործազուրկներու եւ դրսի գործազուրկներու օգնութեան կոմիտէի գանձին մէջ։»

Այս առթիւ լուսաբանութիւններ պիտի տրուին օրուան տագնապի մասին եւ դարմաններ պիտի առաջարկուին։

Կապեցէք հեծելանիւները.— Վալանսէն կը գրեն մեզի թէ բանուոր Սարգիս Յակոբեան գողցուած է իր հեծելանիւը, որ դրած էր իր տանը առջեւ, անկէն մը։ Վերջերս նոյն կարգի գողութիւն մը պատահած էրնան Տէկինի մէջ։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԿԼԷՏՍԹԸՆ ՀԱՒԱՏԱՐԻ՛Մ ԷՐ ԻՐ ՔԱՐՈԶԱԾ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐՈՒՆ

(Մեր մասնաւոր թղթակիցէն)

Պարի, 5 փետրուար

Մեծանուն հայասէր ծերակուտական Լուիճի Լուցցաթթի, իտալական մեծագոյն օրաթերթին՝ Քորրիէրէ տէլլա Սէրաի մէջ կը հրատարակէ Կլէտսթընի յիշատակը ազատելու ձգտող անգլիացի գրագէտի մը հրատարակած անարդական մէկ գրութեան առթիւ՝ բուռն բողոք մը զոր թարգմանաբար կուտանք ստորեւ։ Կլէտսթըն այն նշանաւոր հայասէր անգլիացի քաղաքագէտն է որ քաջութիւնը ունեցաւ «մեծ Ոճրագործը» անունով խարանելու Սուլթան Համիտը եւ որ արտասանած է «Հայաստանի ծառայելը քաղաքակրթութեան ծառայել է» (To serve Armenia is to serve civilisation) պատմական խօսքը։

Ահա Լուցցաթթիի յօդուածը.

«Անգլիացի գրագէտ Փիթըր Է. Բայթի հրատարակած «Portraits and criticisms» հատորը, որ մտաւոր անցեալի ու ներկայ անգլիացի գլխաւոր քաղաքական մարդոց դէմ քննադատութիւններ կը պարունակէ, մեծանուն Անգլիացիին զաւակը՝ դերկամս Կլէտսթընի արդար զայրոյթը զրգռած է։ Դերկամս Կլէտսթըն «ստախօս» անուանած է Բայթը ու մեռած մարդ մը անուանարկած ըլլալուն համար՝ զայն կոչած է «վա՛տ» մը ու «խենթ» մը, որուն հասարակութիւնը չի կրնար հաւատք ընծայել։ Գրագէտ Բայթ դատի կանչած է դերկամսը, պահանջելով վնասներու հատուցում։

Գրագէտ Բայթի կարծիքով Կլէտսթըն հիմնած է մեծ աւանդութիւն մը որ նաեւ իր յաջորդներէն ու հետեւորդներէն՝ լայնօրէն ու հաւատարմօրէն գործադրուեցաւ, այսինքն խօսիլ հասարակութեան ամենաբարձր ու ամենախիստ սկզբունքներու լեզուն ու անձնական կեանքի մէջ հետապնդել ու գրաւել ամէն տեսակ կին։ Բայթ կ'ընէ նաեւ քաղաքական ամբաստանութիւններ ազատական կուսակցութեան դէմ որուն պետն էր Կլէտսթըն։

Իտալիա չի կրնար ծածկել իր երախտագիտութիւնը հանդէպ անոր որ «Աստուծոյ ուրացումը» կոչեց Պուրպոնեան կառավարութիւնը, ու այսպէս իր երկրին ու ուրիշ երկիրներու մէջ հրահրեց մեր անկախութեան գաղափարը։ Մարքօ Մինկէթթի որ Կլէտսթընի հետ ունեցաւ մտերմական բարեկամութիւն մը, անոր մասին խօսեցաւ միշտ ամենանպաստավոր խանդավառութեամբ ու իր «Յիշատակներ»ուն մէջ կ'ըսէ.— «Կլէտսթըն կրօնական ու բարոյական սկզբունքը կը դնէ ընկերային ամէն տարրէ վեր. իր մէջը կ'ապրի առաքեալ մը, քաղաքագէտ մը, տնտեսագէտ մը, ու բազմահմուտ ուսուցիչ մը։» Ու այսպէս երեւցաւ ինծի ամէն անգամ երբ հանդիպեցայ իրեն, 1870ին, Փիրէնցէ, ու 1879ին, Վենետիկ։ Իր հաւատարիմ կնոջ հետ երբ քովն էր ու իրենց երկուքին ալ աչքերուն մէջ կը շողար ընտանեկան խաղաղութեան մը լոյսը։ Ա՛հ, եթէ ողջ եղած ըլլար Մարքօ Մինկէթթի անտարակոյս կռուան պիտի երթար ու պիտի պահանջէր որ դատարանը լսէ զինքը։ Բայց բոլոր մեծագոյն իտալացի ու օտար անձերը որոնք ապրեցան Կլէտսթընի մտերմութեան մէջ անհետացած են։

Հայրենիքի մեծ հայրերուն յիշատակը պէտք է նուիրական ըլլայ իր բոլոր զաւակներուն ու Կլէտսթընի պարագային ալ, իրեն դէմ նետուած ամբաստանութիւններէն կը տառապին ո՛չ միայն Անգլիացիները, այլ եւ բոլոր այն ժողովուրդները որոնց ազատագրութեան նպաստեց եւ որոնք իր յիշատակին պաշտամունքը ու կրօնքը կը պահպանեն։ Ինչքա՛ն փոքր է բոլոր
երկիրներու մէջ խակալ
պետական մարդոց թիւը
առեն, ինչո՞ւ փոխանակ
նոնց լոյսը միշտ վառ պա
հասարակութեան իբր օ
կը յանգնին խաւար
զայն։

Ու ինչպէ՞ս կրնայ հա
որ նպաստած է այնքան
տանջուած ժողովուրդներու
զատագրութեան, ու
նոյն իսկ ի վնաս անգլ
շահերուն, որ յանդգնած
զայրերու անարդարութեանց
զարմանել գոնէ մասամբ
տայի եղած չարիքները
մնացած է իր կրօնական
ւատքին մէջ հաստատ
պահպանած է մեծ սկզբուն
քներու պաշտամունքը, որ
տացած է միշտ մինչեւ
վերջին շունչը իր հաւա
կնոջը հետ ազօթքի ա
րող ազդեցութեան, — ի
կրնայ պետական մարդ
միշտ պահպանած է հա
պաշտօններու մէջ ազն
մութիւնը, ցեխի մէջ ըն
իր անձնական կեանքը ա
նելու ստորնանալ։

Պարտք կը համարեմ
գրել հոս այն խօսքերը որ
վերջապէս Կլէտսթընի
բանանքս, Օքսֆորտի Insti
մէջ ուր իրեն յանձնո
1899ին։ Այդ խօսքերը
տեն հաւանութեամբ ընդու
ցան ներկայ բոլոր մեծ
գիտնականներէն, որոնց
ւերը իրեն հետ ապրած էի

— «Ինչն ալ ներկայացուց
տատուածային նախախնամու
առջեւ իր մարդկային, ան
կան ու նախարարական
րով. բայց քաւութիւն
իր հաւատքին անկեղծու
համար, հալածականներու
խոնարհներու պերճախօս
պանութեանը համար, նա
Պուրպոնեան բռնապետու
դէմ իր մղած պայքարին հա
զօրաւոր անիրաւութեանց
Իռլանտացիներուն տրուա
տուցումներուն համար,
կային բնութեան լաւագոյ
սին մէջ իր ունեցած ամբո
ւատքին համար։ Ուրիշ
քաղաքական մարդ աւելի
հանեցաւ եւ գործադրեց
տնական այն գաղափար
րուն համաձայն գեղեցիկը
մարտին եւ բարիին լոյսն
գերագոյն բարութեան եւ գ
գոյն գեղեցկութեան Աստու
ստիպուեցաւ ներել այս
նական հոգիով մեծ քրիս
նային, որ Եղլադայի վար
կը պատուաստէր Գալիլէի
շերուն վրայ։ Ու եթէ ինծ
ցաւ ձգտիլ Առաքելական
նաւիներու ամէոին, գոնէ
մէկը այն հազուագիւտ
բարներէն որոնք մտնեցան
մը Սուրբերուն...»։

ԼՈՒԻՃԻ ԼՈՒՑՑԱԹԹԻ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՀԱԶԱՆԳԸ ԳԱԼԻՔ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍ

Անցեալ օր արտասա
Մոսկուայի իշխանաւոր
Պուխարինի ազդարարութի
րը եւ ռազմաշունչ արտա
տութիւնները՝ աւանդ
կովկասի մասին։ Ստոր
Թարգմանենք այդ ընդ
զեկոյցին ամէնէն ուշագրա
բովանդակութիւնը, որ անգամ
ալ կը շեշտէ ամլուտն
Թուրքի մը պայթումը—

Ես չափազանց հեռա
ճիշտ ժամանակին նախագա
լու մօտքէն եւ իմ ճամբ
ամենեւին չեմ ուզեր բռնել,
անպայման զմօտ ամիսներ
պատերազմ կ'ունենանք։ Ն
թէ անպատճառ եկող գ
կամ աշնան մեր դէմ պա
տեղի կ'ունենայ։ Այժմու
պայմաններուն մէջ, երբ
այնպիսի անցքեր, ինչպէս
կան յեղափոխութիւնն է,
խմբաւորումները կը փոփո
մեծ արագութեամբ, դժուար
ճիշտ ժամկէտ նախագուշ
Մենք պէտք է շատ

ղանք եւ քիչ կատակ ընենք զանազան գուշակութիւններու հետ, ...ցակայն բանկեր նիւթերը շատ են: Արեւելեան յեղափոխութիւնը այնպէս է բորբոքած, մեր աճումը այնքան արագօրէն առաջ կ'երթայ որ կարգ մը քաղքենի պետութիւններ եւ առաջին հերթին Անգլիան, հետզհետէ աւելի կը համոզուին ոչ միայն մեր դէմ պատերազմ պատրաստելու մտքին, այլեւ անմիջականօրէն որոշ ուժեր կը նախապատրաստեն մեր դէմ: Եւ ահա դուք, իբրեւ բանւոր դասակարգի ղեկավարներ, ձեզ հարց տուէք, պէ՞տք է հաշուի առնել այդ փաստը թէ ոչ:

Մենք ամենայն պատասխանատուութեամբ կարող ենք յայտնել որ վտանգը մեզ կը մօտենայ, որ մի շարք նշաններ կան ատոր համար: Այդ մասին մենք պարտաւոր ենք ըսել թէ միջազգային պրոլետարիատին, թէ բանւոր դասակարգին եւ թէ մեր գիւղացիութեան:

Ես կը բերեմ հանգամանք մը եւս որ մեզ կը ստիպէ անպատճառ նախազգուշացնել վտանգի մասին: Մեր վրայ յարձակում կ'ըլլայ թէ ոչ, այդ խոշոր չափով կախուած է մեր սեփական պատրաստ ըլլալէն եւս: Ուրիշ բան է մարդոց վրայ յարձակիլ՝ երբ անպատրաստ են, եւ ուրիշ բան երբ պատրաստուած են: Ահա այդ հանգամանքները կը դրդեն մեզ ըսել բոլորին, առաջին հերթին մեր կուսակցութեան, մեր բանւոր դասակարգին ու ամբողջ երկրին, որ մենք պարտաւոր ենք հակառակ միջոցներ ձեռք առնել, ու գալիք վտանգներու հանդէպ պատրաստ ըլլալ:

Ահա այդպիսի վիճակի մէջ է պատերազմի վտանգի հարցը: Ես կը կարծեմ թէ եթէ մեր վրայ յարձակում գործեն, ատոր հետեւանքով խոշոր գլուխներ տեղի կ'ունենան ամբողջ Եւրոպայի մէջ, որուն արձագանգները շատ հեռու կը տարածուին, որովհետեւ դրամատիրական պետութիւնները կամ անոնց խմբակցութիւնը պիտի ստիպուին կռիւ մղել չափազանց ընդարձակ ճակատի վրայ: Մենք այժմ ունինք չինական թիկունքը: Չինական յեղափոխութիւնը բանւոր դասակարգի միջազգային յեղափոխութեան թիկունքն է: Չինական ազգային յեղափոխութիւնը Խորհրդային Հանրապետութիւններու Միութեան թիկունքն է: Այդ շատ լաւ յայտնի է ամենուն:

Պատերազմ մղել երկրի դէմ, որն ահագին հող ու բազմաթիւ ժողովուրդ ունի, եւ բացի ասկէ, Եւրոպայի բանւոր դասակարգի համակրութիւնը կը վայելէ, շատ դժուարին գործ է: Բայց միւս կողմէ, պուրժուազիան կը մտածէ գալիք օրերու մասին. վաղը, գուցէ աւելի գէշ ըլլայ: Այդ հանգամանքը կը դրդէ զայն շտապեցնել պայքարը մեր եւ չինական յեղափոխութեան միացեալ ուժերուն դէմ:

ՆԱԽԱՐԱՐ Պ. ԼՈՒԻ ՄԱՐԷՆ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ ԱՐԺԱՆԻՔՆԵՐԸ ԵՒ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՖՐԱՆՔԵՒՀԱՅ ԴՊՐՈՑ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏԵԼ

Ֆրանսայի Առեւտրական Աշխարհագրութեան Ընկերութիւնը (Société de la Géographie Commerciale) հինգշաբթի կէսօրին հացկերոյթ մը սարքած էր ի պատիւ իր անդամներէն Պ. Զատիկ Խանզատեանի. որ, ինչպէս գրեցինք, վերջերս ֆրանս. կառավարութեան կողմէ Պատուոյ Լէգէոնի ասպետ անուանուեցաւ:

Ներկայ էին 127 հրաւիրեալներ, մեծ մասով Ֆրանսացի: Ցլշենք թուշակներու նախարար Պ. Լուի Մարէնը, գաղթավայրերու նախկին կառավարիչ Պ. Մարսէլ Մէրլէն, Հանրապետութեան նախագահին զինուորական տան պետ զօրավար Լասօն, նախկին երեսփոխան եւ փրոֆէսօր Պ. Հանրի Լօրէն, Ծովակալ Լէոն, ծովային նախարարին կողմէ իր թիկնապահը Լը Պիկօ, Պատուոյ Լէգէոնի նախագահին կողմէ հրամանատար Րիպօ, եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւ ընկերութեանց ներկայացուցիչներ: Հայերէն յիշենք Պ. Պ. Պ. Նորատունկեան եւ Ա. Խատիսեան:

Հացկերոյթին կը նախագահէր Պ. Մարսէլ Մէրլէն:

Ընկերութեան ընդհ. քարտուղար Հանրի Լօրէնի բացման ճառէն վերջ խօսք առաւ նախարար Պ. Լուի Մարէն, որ քանի մը տարի առաջ Հայաստան այցելած ըլլալով, մօտէն կը ճանչնայ մեր երկիրն ու ժողովուրդը: Նախարարը յուզուած շեշտերով արտասանեց շատ գեղեցիկ ճառ մը, վեր հանելով Հայերու արժանիքները ամէն ասպարէզի մէջ:

«Մարդ, ըսաւ, պէտք է երթայ Հայաստան, տեսնելու համար այդ երկիրը եւ հոն ապրող ժողովուրդը: Անսահման տարածութիւններ կը պարզուին մարդուս աչքին առջեւ, եւ այդ անհուն դաշտերուն մէջէն կը ցցուին զարմանալի Արարատն ու փոքրիկ Մասիսը, քիչ անդին Ալագեազը: Անցեալին մէջ չէն քաղաքներ ու աւաններ այսօր աւերակներու եւ քարերու կոյտ մը կը ներկայացնեն: Զքնաղ Անին, հայ հանճարին հրաշակերտը, երկրաշարժին զոհ գացած է. եւ ամբողջ դարեր հին քաղաքակրթութեան օրրան այդ երկրին մէջ հայ ժողովուրդը կուրծք տուած է բնութեան եւ մարդոց արհաւիրքներուն: Ես տեսայ հայ գիւղացին, զոր կարելի է իրաւամբ բաղդատել ֆրանսացի գիւղացիին հետ իր աշխատասիրութեամբ եւ շինարար ստեղծագործութեամբ, տեսայ հայ կինը, հայ ընտանիքը, որ կրնայ մրցիլ ո եւ է քաղաքակիրթ ազգի հետ: Հայաստան եւ Ֆրանսա ո՜րքան մօտ են իրարու:

«Երկու երկիրներն ալ նշանակ դարձած են դարաւոր թշնամիներու յարձակումներուն, յարձակում՝ ոչ միայն նիւթական, այլ նաեւ բարոյական իմաստով: Երկու ժողովուրդները սրտովին կապուած են իրարու: Անցեալ դարերուն մէջ շատ մը Հայեր եկած են մեր երկիրը՝ առեւտուր ընելու համար մեզի հետ. ներկայիս ալ անոնցմէ մեծ թիւ մը հիւրընկալուած են հոս: Պէտք է ստեղծել ֆրանքեւ հայկական դպրոց մը, որպէս զի աւելի լաւ օգնենք իրարու: Ասիկա անհրաժեշտ պարտականութիւն մըն է Ֆրանսացիներուն համար: Ֆրանսա երկրորդ հայրենիք մըն է բոլոր սատապող եւ ազնիւ մարդերու համար: Հայերը ամէնէն աւելի իրաւունք ունին ատոր. պէտք է ամէն կերպով օժանդակենք անոնց:

«Վարչապետ Փուանքարէ կ'ըսէր թէ նախարարները իրաւունք չունին Ֆրանսայի քաղաքականութեան մասին խօսելու (ակնարկելով իրեն որ Ամերիկացիներուն դէմ ճառ մը խօսած էր պարտքերու խնդրին առթիւ), սակայն ես չեմ կրնար ինքզինքս արգիլել խօսելու ճշմարտութիւնը եւ համակրութիւններուս մասին: Ցանձին Պ. Խանզատեանի ես կ'ողջունեմ բոլոր Հայերն ու Հայաստանը:

«Վիճակագրութիւն մը պատրաստելու վրայ եմ պատերազմի ընթացքին Ֆրանսայի կրած նիւթական եւ մարդկային կորուստներուն մասին, եւ Հայու մըն է Պ. Խանզատեանի որ յանձնած եմ այդ դժուարին աշխատանքը: Իր վերջին հրատարակութիւնը՝ Սուրիոյ Ատլասը, հոյակապ գործ մըն է, որ պատիւ կը բերէ: Պէտք է սիրենք Հայերը եւ քաջալերենք զիրենք ամէն ասպարէզի մէջ»:

Նախարարին խօսքերը ընդունուեցան բուռն ծափերով:

Ներկայ Հայերուն կողմէ խօսեցաւ Պ. Պ. Նորատունկեան ու շնորհակալութիւն յայտնեց ֆրանս. կառավարութեան՝ Հայոց հանդէպ ցոյց տուած հոգածութեան համար եւ մաղթեց որ Ֆրանսա գտնուող Հայերը աշխատին օգտակար ըլլալ հիւրընկալ երկրին եւ իրենց ծառայութիւններով այսպիսի պատիւներու արժանանան:

Խօսեցան նաեւ ընկերութեան անդամներէն ոմանք: Հացկերոյթը վերջացաւ ժամը 4ին խիստ խանդավառ մթնոլորտի տակ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Փարիզի հայ բժշկական միութեան 5րդ տարեշրջանի (1926) ընդհ. տեղեկագիրէն կուտանք հետեւեալ ամփոփ պատկերը:—

1.— Միութիւնը շարունակած է իր ամսական հաւաքոյթները, որոնց մէջ կատարուած են գեկուցումներ՝ ա) Կակուղ կեղի զարմանումը, Նիքըլի նորագիւտ պատուաստով, (Տօքթ. Գրիգորեան), բ) Ազգրոսկրի բեկումնպաբազայ մը (Տօքթ. Արթէն), գ) կարգ մը դէղերու կիրառման մասին (դեղագործ Խանճեան), դ) Բազարատ բժիշկին անտիպ երկասիրութեան մասին, (Կ. Ց. Բասմաջեան), ե) Զստացաւի Sciatique) արդիական դարմանումները (Տօքթ. Պ. Բօյօլեան,.գ) Գիրութեան եւ ներծորային գեղձերու յարաբերութեան մասին, (Տօքթ. Սօլաքեան) զ) Բոսորա-մրսային մաղձատենդի պատճառը (Տօքթ. Խաթանասեան):

2.— Հրապարակային դասախօսութիւններ նուիրուած՝ ա) Տօքթ. Ռուսինեանի, բ) Տօքթ. Մատթէոսեանի յիշատակին, գ) Ընկերային զանազան հիւանդութեանց ժողովրդականացման մասին: Այս վերջին դասախօսութիւններ հրատարակութեան տուած է առանձին գրքոյկներով:

Միութեան մասնաւոր բուժարանին մէջ, որ ժամանակ մը ի վեր հաստատուած է եկեղեցիին բակը, անցնող տարուան ընթացքին խնամուած են 2000 հիւանդներ:

Ուժգնօրէն պայքարելու համար ընկերային հիւանդութեանց դէմ (վեներական ախտեր, Թոքախտ, ալքոլամոլութիւն եւլն.) Միութիւնը ձեռնարկած է մասնաւոր մարմինի մը կազմութեան մասնակցութեամբ Փարիզի Կ. Խաչին:

Բժշկական միութեան նոր վարչութիւնը կազմուած է այսպէս. Տօքթ. Բօյօլեան (նախագահ), Կ. Ց. Բասմաջեան (փոխ նախագահ), Տօքթ. Լ. Գրիգորեան (քարտուղար), Տօքթ. Արթէն (գանձապահ), Տօքթ Դրդղեան եւ դեղագործ Խանճեան (վարչ. անդամներ):

ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

Ինչպէս առնենք գրեցինք, 17 Դեկտեմբերին կատարուեցաւ Ռուսիոյ մէջ ընդհ. մարդահամար մը, որուն մանրամասնութիւններն ալ տուինք: «Իզվէստիա» կը պատմէ թէ մարդահամարի 175.000 պաշտօնեաները, ձիւնէն, ցուրտէն, անմատչելի լեռներուն պատճառաւ տաժանքէն զատ, կրած են նաեւ այլ դժուարութիւններ ... մարդոց կողմէ: Սպառնալիքներ՝ թաղերու մէջ, պոռնիկներու, լքուած յաճախու տղաստանիներէն: Միւս կողմէ բազմաթիւ քաղաքներու բնակիչները կը վախնային որ մարդահամարը կը կատարուի զինուորագրելու նպատակով վերանաւ պատերազմին համար: Որովհետեւ յամառ զրոյց մը կը շրջի Ռուսիոյ մէջ թէ ռուսաճապոնական պատերազմ մը ծագած է: Եւ այս տաժանելի մարդահամարին համար հարիւրաւոր միլիոն ոսկի րուբլի ծախսուած է:

Համաձայն մարդահամարին արձանագրութիւններուն, Ռուսիոյ բնակչութեան թիւը հասած է 143 ու կէս միլիոնի: Ուրեմն 39 միլիոն աճած է՝ 1897ի մարդահամարէն ի վեր (տարին մէկ միլիոն, գրեթէ,: Իսկ 8 միլիոն աճած է՝ 1914ի մարդահամարէն ի վեր: Այնպէս որ ընդհ. պատերազմին, քաղաքական կռիւներուն, սովին պակսեցուցածները գրեթէ լեցուած են նորէն, շնորհիւ ռուս ժողովուրդին կենսունակութեան: Պէտք է նկատի ունենալ որ 1921ի սովը անմոռանալի հետքեր թողուց:

Մոսկուա աճած է 100ին 30.8 համեմատութեամբ: 1917ին բնակչութեան թիւն էր երկու միլիոն 17.000, իսկ 1923ին՝ 1.543.000, եւ 1926ին՝ երկու միլիոն 18.000: Այժմ, այս թիւով, Մոսկուա Եւրոպայի մեծ քաղաքներուն մէջ չորրորդն է:

Լենինկրատ նուազած է: 1910ին բնակչութեան թիւն էր 1.905.000, իսկ այժմ՝ մէկ միլիոն 611.000: Կիէվ ունի 494,000 բնակչութիւն, Բագու՝ 447.000, Օտեսա՝ 411.000, Խարքով՝ 409.000, Թաշքէնտ՝ 323.000, Րոստով՝ 302,000, Թիֆլիս՝ 279.000, Սարթով՝ 212,000: Ցիշենք անգամ մըն ալ «հանրապետութեանց» բնակչութեան թիւերն ալ. Ուքրայնա ունի 28.888.917 բնակչութիւն, Սպիտակ Ռուսիա՝ չորս միլիոն 265.471, Վրաստան՝ 2.621.019, Ազրպէյճան՝ երկու միլիոն 301.788, Հայաստան՝ միայն 867,671:

1897ին հարիւր հազարէ աւելի բնակչութեամբ 14 քաղաք միայն կային, 1923ին՝ 21, եւ 1926ին 30 քաղաքներ: Այսպէս բազմամարդ քաղաքներով օժտուած պետութեանց կարգին, Ռուսիա կուգայ չորրորդը, Մ. Նահանգներէն (68), Անգլիայէն 52), Գերմանիայէն (46), եւ բրիտանական Հնդկաստանէ 35) յետոյ: Ընդհ. թիւով, քաղաքներու բնակչութեան թիւն է 25 միլիոն. գիւղերու բնակչութեան թիւը՝ 118 միլիոն:

Մարդահամարը ցոյց տուաւ որ քաղաքներու բնակչութեան թիւը աճած է սպասուածէն աւելի մեծ համեմատութեամբ (6 առ հարիւր): Ասոր պատճառն ալ գիւղացիներուն խուժումն է քաղաքներէն ներս: Երեք միլիոն գիւղացիներ երեք տարուան ընթացքին ձգած են գիւղերը եւ հաստատուած՝ քաղաքներուն մէջ, մասնաւորապէս արդիւնաբերական կեդրոնները Տոնէց): Այս ալ հետեւանքն է գործազրկութեան, որուն մէջ կը տագնապի Ռուսիա

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՒՀԵՐՈՒՆ
(«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Սերպիոյ ծայրենակիցներէն (ցես վարը	7298.70
փետր. 5ի գումարը	5907.75
Գումար	13,206.45
Եւ մէկ ամիս առաջ դեկտ. 31ին փակուած ծաշիւը	65963.55
Ընդհ. գումար	79170.—

ՍԵՐԳԻՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պելկրատէն կը գրեն մեզի — Այստեղ ձեռնարկուեցաւ հանգանակութեան, Շիրակի աղէտեալներուն համար, նախաձեռնութեամբ խումբ մը ծայրենակիցներու: Ներփակ չորս չէքերով ձեզի կը ղրկենք հանգանակութեան արդիւնքը, 16,580 տինար: Հանգանակութեան մասնակցած են հետեւեալ ծայրենակիցները.—

Խաչիկ Գէորգեան (Նիշ) 2000 տինար, Ա. Յակոբեան (Զայեչար) 1500, Խ. Կարապետեան, Ս. Օհանեան, Ս. Մելիքեան, Խ. Թունիկեան, Ա. Մկրտիչեան, Վ. Վարդանեան (Պելկրատ), Մ. Ցէր Վարդանեան (Զուփրիյա), Գ. Վարդանեան (Փալանքա) 1000ական տինար, Վահան Վարդապետեան (Մլատինովաց 500, Ց. Պայմեան (Փիրօթ) 400, Գ. Փօղոսեան (Ծարիպրոդ 400, Ն. Ամալեան (Քրակուեվաց) 500, Յովհաննէս Միքայէլեան (Քրակուեվաց), Ն. Մարգարեան Սեդ. Մարգարեան 300ական, Մ. Ցէր Ղազարեան (Վալեվօ) 200, Գ. Գուրսեան (Սմեդերեվօ), Մ. Մարգարեան (Սվիլայնաց), Ե. Մովսէսեան (Փոժարեվաց), Ր. Գաբրիէլեան, (Քրուշէվաց) 300ական տինար, Ա. Ստեփանեան (Արանճելովաց) 280, Փոքրիկն Վ. Ս. Օսկանեան, Պ. Ր. Կարապետեան, Շ. Ս. Մելիքեան (Պելկրատ) 200ական տինար, Ս. Վ. Գուրսեան (Պելկրատ) 100 տինար: Ընդհ. գումար 16580 տինար:

ՅԱՌԱՋ.— Նշանակուած 16580 տինարին համարժէքը ստացած ենք 6403 ֆրանք 32 սանթիմ երեք ֆրանսական չէքերով եւ 7—6 անգլ. ոսկի չորրորդ չէքով մը, որ օրուան սակով արժեց 895 ֆր. 35, համագումար 7298 ֆր. 70 սանթիմ: (Ցես վերի ցանկը):

ՉԱՐԼԻ ՉԷՓԼԻՆԻ ՉԱՐԸ.—

Տիկին Չարլի Չէփլին կառավարութեան աղերսագիր մը տալով խնդրած է որ ձերբակալուի իր ամուսինը, վճարած չըլլալուն համար իր պարենագինը: Ընդհակառակը Չարլի Չէփլինի փաստաբանները կը յայտարարեն թէ ամէն շաբաթ կանոնաւորապէս հարիւր տոլար կը տրուի տիկնոջ, որ միշտ կը մերժէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱՏԻ

Իր հեռագրքիր կերպարանքով, հարցումներու տարափով, ինծի ... փափաք կուտար ինծի անոնց վարանելու գոհացուցիչները: Երբ ստանիրօք անունը ...ուի, իր ծանր ձեռքով խօսք ծեծեց ու պոռաց.

— Չըսե՞ս որ գրպցի են, իմ անունս կոտին է. կոտինի խօսքը չմնացի՞ր մնաւ:

* *
*

Չեմ կրնար գիտնալ թէ՝ խեղճ մարդը իր համբաւաւոր անունը կուտար ինծի հաճո՞յք պատճառելու համար բայց գիտեմ թէ ես այդ անունը լսելուս նահանջեցի կոտինը.. սրբիկա... Այո՛, եւ իր համբաւին համեմատ ալ կերպարանք ունէր: Շարժումներ ամօթահար, հանգարտ կենալ ձեռա-ցուցի՝ բայց ան նշմարած էր արդէն

— Ա՜հ.— եւ կանգնեցաւ, գործատան ծխանի մը նման,— դուն ալ գէշ կը խորհիս իմ մասիս եւ ինչո՞ւ, հէ՞. ըսէ՛, պզտիկ ինչո՞ւ.... քեզի կամ մօրդ գէշ բան մը ըրի՞...

Չէի կրնար իրեն ըսել թէ՝ իր մասին իբր ամրագործ կը խօսէին. ան՝ կզակէս բռնելով.

— Գիտե՞ս թէ ինչ է մէկուն չարիք ընել:

— Զայն տառապեցնել է, ըսի:

— Ո՛չ, մարդուկս. չգիտցար: Չարիքը, միակ չարիքը՝ անարդարութիւնն է: Թաշուն մը կը բանես եւ զայն վանդակը կը դնես. կամ ձիուդ՝ վարսակի տեղ՝ մարակի հարուածներ կուտաս: Ահա անարդարութիւններ. ուրիշներ ալ կան: Ուրեմն գո՛ւն, կը սարսափի՞ս լսելով որ ես կոտինն եմ: Կը տեսնես, պզտիկ, դուն մեր տեղի տղոցը չես նմանիր՝ դուն առաջինն ես որ ինծի ըսիր թէ, ծառայութեան փոխարէն պէտք չէ դրամ առնել թող մայրդ երջանիկ ըլլայ. պզտիկս բայց գիտե՞ս թէ ինչ գեղեցիկ է քեզի սորվեցուցածը: Հա, մեր տեղը բոլորովին հակառակն է. ամէ մը տուողէն՝ երկու ուզէ. ուրախ եմ գրացիդ ըլլալուս..., քեզի պէս փափկանկատ մարդուկ մը մեր թաղին մէջ աւելի շատ կը հանդիպիս փիղերու, քան թէ այդ տեսակ մէկու մը: Կ'ըսես թէ՝ անունդ Ըսրիէն է: Ըսրիէ՛ն, կ'ուզե՞ս որ բարեկամ ըլլանք: Դուն ինծի կը սորվեցնես ինչ որ Աստուած եւ մայրդ քեզի կը սորվեցնեն, իսկ ես՝ քեզի գիտցածս կը սորվեցնեմ, որովհետեւ շատ բան գիտեմ, Ըսրիէ՛ն. բայց անոնմէն մէկն եմ, անոնք մը որ կրնայ կրուփի մէկ հարուածով՝ քար մը ճաթեցնել Ուրեմն, Ըսրիէն, կ'ուզես որ բարեկամ ըլլանք:

Կոտին իր կրակոտ եւ խելօքի աչքերը ասոցին անդին կը պտտցնէր ու թէեւ անոր մուտ, գայտուն ու անսանձան դէմքի վրայ չկար քաղցր արտայայտութիւն մը, սակայն գիս կը հմայէր ուժով մը, կամքով մը որուն դէմ չէի կրնար ինքզինքս պաշտպանել: Ինչ որ կը նպաստէր մեղմելու՝ գազանի կերպարանքով, ատենական այս դէմքին վայրագութիւնը, անոր ճերմակ ակռաներն էին, կատարեալ կանոնաւորութեամբ եւ ճերմակութեամբ Ունէցծ եւ կարծ խնդումքի մը մէջ, այդ ակռաներուն տեսքը, յանկարծ անակնկալ լոյս մը կ'արձակէր, վախը կը փարատէր եւ վստահութիւն կը պարտադրէր:

Ինչ որ ան կ'ըսէր իմ փափկանկատութեանս մասին, նոր չէր, ինծի համար: Բայց ահա ինչ որ ինծի համար նոր էր եւ ուշագրաւ,—իմ բարեկամութիւնս շահելու ու նաեւ իմ աչքիս ուրիշ կերպ երեւնալու իր փափաքը: Ցալ օքիս բազդատմամբ զարգացած եւ կայտառ տղայ մըն էի, երկչոտ չէի. պատասխանեցի. «Մօրս չհարցուցած, ձեզի բան մը չեմ կրնար պատասխանել»: — ցերեցաւ:

— Ո՛չ, ըսաւ: Այդ պարագային աւելի լաւ է որ անոր բան մը չըսես, կ'ուզէի որ դուն քեզմով մտածէիր... Մայրդ չի կրնար բոլորին պէս չմտածել. Օ՛հ, ճաս բարով, Ըսրիէ՛ն եւ շնորհակալութիւն ծառայութեանդ համար:

Իր գգեստը մէկ ուսին վրայ նետած, բազուկները մարմնին հեռու բռնած՝ ինչպէս կ'ընեն ըմբիշները ու գաւազանը քաշկռտելով հեռացաւ:

Այս յիշատակելի հանդիպման գիշերը շատ խորհրդածեցի: Մօրս բան չըսի, բայց խռովքս մեծ էր: Բնաւորութեամբ, տասնօրէն համամիտ էի համակրելու ինծմէ տարեց անձերու: Բարեկամութիւնը տարեկից տղոց որոնք կը միանային կռւող խումբեր կազմելու համար, գիս կը խրտչեցնէր: Այդ տղոց համար թշնամական զգացումը այնքան մնական էր, որ կը բաւէր որ անծանօթ տղեկ մը փողոցէն անցնէր, քարի հարուածներ ստանալու համար. մայրս՝ այդ բանէն կը սարսափէր, ես՝ մօրմէս աւելի: Ասով մէկս կ'ամբառնար հասկնալի բարեկամութիւններու կապուելու փափաքը՝ ինծի բնական կը թուէր ինէ երեք անգամ աւելի տարեց մարդու մը բարեկամ ըլլալը: Եւ ահա թէ ինչո՞ւ կոտին՝ առնենքն կը հասնէր եւ չէր խաբուեր: Բայց Աստուած իմ, այն որ ամբագործ կը նկատուէր, այն հին թիապարտը, ո՞րէկէ փափաքը կ'ունենար կապուելու փափուկ բարեկամութեամբ մը, երբ իր ամբողջ անցեալը՝ բռնութիւններով հիւսուած էր: Քանի որ ամէն մարդ կը հաստատէր այս բանը չէր կրնար լոկ զրոյց մը ըլլալ Ու գեռ տղայ, անկարող հաստատ կերպով առաջ տանելու տրամաբանութիւնս՝ կը տքնէի փորձել գտնելու համար այս բոլորին իսկական պատճառը:

(Շար.

գած էր Երկուշաբթի կէսօրին, Փորթոյի ապստամբներուն անձնատուութենէն քիչ առաջ։ Ապստամբները գրաւեցին Նաւարանը, եւ կեդրոնական Նամակատունը, անկարելի դարձնելով արտաքին աշխարհի հետ հաղորդակցութիւնը։ Սակայն կառավարութիւնը կտրուկ միջոցներ ձեռք առաւ։ Նաւարանին մէջ ապաստանած ապստամբներուն վրայ գնդացիր եւ դաշտային հրետանիի ռումբեր տեղացուց։ Մարտանաւերու նաւազները զէնքինկնց եղան իբրեւ կասկածելի։

Այս կերպով կարելի եղաւ մայրաքաղաքը ամբակոծումէ ազատել։ Ապստամբեցաւ միայն «Վասքօ-Տը-Գամա» յածանաւը, որ անմիջապէս լռութեան դատապարտուեցաւ Անթօ տօ Տուքուէ ամրոցէն արձակուած ռումբերով։ Զորեքշաբթի իրիկուն Նաւարանի ռմբակոծումը դադրեցաւ։ Ապստամբները բոլորովին զսպուած էին, շնորհիւ Փորթոյէն բերուած երկու զօրագունդերու եւ նոր թնդանօթներու։ Քաղաքին ամէնէն գեղեցիկ թաղամասերուն մէջ գտնուող Ռիօ-տը-Ժանէյրօ եւ Պրազիլիա հրապարակները մեծապէս վնասուեցան։

Այժմ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է եւ շրջագայութիւնը սկսած է մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ։ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան գրասենեակները անպայման ժամանակով փակուեցան։ «Պաթալհա» (Ճակատամարտ) թերթը փակուեցաւ եւ բոլոր խմբագիրները բանտարկուեցան։

Ապստամբութեան ընթացքին Լիզպոնի եւ Փորթոյի մէջ սպաննուեցան 210 եւ վիրաւորուեցան 850 հոգի։ Ապստամբութեան ղեկավարներէն շատեր գերի բռնուեցան. երկուքը անձնասպան եղան։

Պոլշեւիկները Զուիցերիա ոտք չեն կոխեր

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. քարտուղարութիւնը Խորհրդային Միութիւնը հրաւիրած էր Ժընեւ գումարուելիք համաժողովի մը, որ պիտի զբաղի Միջազգային Օգնութեան Միութիւն մը կազմելու խնդրով։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը պատասխանէ որ քանիցս տեղեկացուցած է թէ զուիցերական հողի վրայ գումարուելիք ո եւ է ժողովի չի կրնար մասնակցիլ. հակառակ պարագային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը չի դադրիր այս կարգի հրաւէրներ ուղղելէ իրեն։ Ու պարզապէս ետ դարձուցած է հրաւիրագիրը։

Լրտեսութիւնը Խորհրդային Միութեան մէջ

Լէնինկրատի դատարանին առջեւ լրտեսական մեծ եւ նոր դատ մը պիտի տեսնուի քանի մը օրէն։ Ամբաստանուած են 50 հոգի, որոնք բոլորն ալ ձերբակալուած են։ Ասոնք սահմանագլուխի շրջանին մէջ ապրող Ռուս եւ Էսթոնիացի քաղաքացիներ են, որոնք զէնքի մաքսանենգութիւն եւ լրտեսութիւն կ'ընէին։

∴ Մոսկուայի կեդր. Գործադիր Կոմիտէն օրէնքէ դուրս յայտարարեց օդանաւորդ Գլիմը եւ մեքենավար Թիմօշուքը, որոնք պոլշեւիկեան զինուորական օդանաւով մը Լեհաստան փախած են։ Լեհ կառավարութիւնը հաւանեցաւ վերադարձնել օդանաւը, սակայն ոչ օդանաւորդները, որոնց չի կրնար մերժել ապաստանի իրաւունքը։

Շրեզեմանի պտոյտը

Սան-Րէմոյէն կը հեռագրեն թէ Գերմանիոյ արտաքին նախարարը յիշեալ քաղաքը պիտի մնայ երեք շաբաթ, եւ այդ ժամանակամիջոցին պիտի ընդունի Փարիզի գերման դեսպան ֆօն Հէօշը, որ պաշտօն ունի տեսակցութիւն մը պատրաստել Շթրեզեմանի եւ Պրիանի միջեւ։ «Ճօռնալէ տ'Իթալիա» կը գրէ թէ Շթրեզեման կը յուսայ տեսնել նաեւ Իտալիոյ արտաքին փոխ-նախարար Կրանտին, սակայն Մուսոլինիի հետ տեսակցութեան մասին խնդիր չկայ։

Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Չէմպըրլէյն եւս Մարտին Ժընեւ երթալէ առաջ Սան-Րէմօ պիտի հանդիպի եւ պիտի տեսնէ գերման նախարարը. սակայն այս լուրը դեռ չէ հաստատուած։

Զինաթափութեան նոր առաջարկ

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը ուզելով ամբողջացնել Ուաշինկթընի զինաթափութեան համաժողովին (1921 Դեկտ.— 1922 Յունուար) ձեռնարկած գործը, առջի օր նոր դիմում մը կատարեց Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի, որով յիշեալ մեծ պետութիւնները կը հրաւիրէ նոր համաժողովի մը, նաւային ապազինման մասին խորհրդակցելու համար։ Նախագահ Գուլիճ այս ծրագրին վրայ կը մտածէր մօտ երեք տարիէ ի վեր։ Վերջերս Ժընեւի մէջ ալ Ազգերու Դաշնակցութիւնը որոշեց զինաթափութեան միջազգային համաժողով մը գումարել, որուն հրաւիրուեցաւ նոյնիսկ Խորհրդային Միութիւնը։ Այս երկու ժողովներն ալ չպիտի կրնան յաջող ելք մը յանգիլ։ Ուաշինկթընի համաժողովէն վերջ Ամերիկայի նաւատորմը գրեթէ հաւասարեցաւ անգլիականին։ Այսօր կացութիւնը հետեւեալն է.— Անգլիոյ մեծ մարտանաւերը կը ներկայացնեն 550.000 թոնօ տարողութիւն, Ամերիկա՝ (18 մեծ մարտանաւ) 500.150 թոնօ, Ճափոն՝ 300.000, Ֆրանսա՝ 221,000, Իտալիա՝ 182,000։

Նախագահը նոյն օրը ամերիկեան խորհրդարանին ալ պատգամ մը ուղղելով յայտնեց զինաթափութեան համաժողովին մասին։

Ֆրանսական թերթերը շատ պաղ կը վերաբերուին այս առաջարկին հանդէպ, մանաւանդ որ Ուաշինկթընի մէջ տրուած որոշումները իրենց ի վնաս եղած էին։ Պրիան իր պատասխանը վերապահած է։

Կեղծ կոմսի մը շահատակութիւնը

Անցեալ օր, Շէֆֆէր փողոցի կառատան տնօրէնին կը ներկայանայ միջահասակ, թուխ, նիհար, վայելչագեղ մարդ մը եւ կ'ըսէ. «Ես կոմս տ'Օրվիլն եմ»։ Լաւ կ'րադ բարի։ Ու յետոյ «կոմսը» կը նայի, կը գնէ ինքնաշարժ մը, գինն ալ կ'որոշէ, միայն 16,000 ֆրանք։ Յետոյ կը խնդրէ որ ինքնաշարժով երթան Վէրսայլ, վճարելու համար իր պանդոկին մէջ։ Կը հասնին Վէրսայլ, կը մտնեն պանդոկ մը, ուր առաւօտ վարձած էր կոմսը գեղեցիկ յարկաբաժին մը։ Ինքնաշարժը կը դրուի պանդոկին կառատունը, եւ երկու մարդիկը վեր կ'ելլեն։ «Կոմսը» կը խնդրէ, մինչեւ իր քարտուղարին գալը, եւ դրամ բերելը, խմել երկու գաւաթ թէյ։ Թէյն ալ խմեցին, տաքցան, եւ նոյն իսկ կառատան տնօրէնը գրեց ստացագիրն ալ, որով 16,000 Ֆր.ի ծախած էր ինքնաշարժը։ Բայց կ'ուշանա՛ր քարտուղարը։ «Կոմսը» դուրս կ'ելլէ սենեակէն, միասին տանելով ստացագիրը եւ դուռն ալ գաղտնօրէն գոցելով ետեւէն։ Կառատան տնօրէնը երբ ուզեց դուրս ելլել, հարկ եղաւ աղաղակել որ դուռը բանան։ Ու երբ կը հարցնէր թէ ո՛ւր է կոմսը,— պանդոկապետը ցոյց կու տայ ստացագիրը, որուն փոխարէն կոմսը 1500 ֆրանք ալ պանդոկապետէն առնելով մեկնած էր։

ՀԱՆԴԷՍ-ԵՐԵԿՈՅԹ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 46 rue Tapis Vert SALON ESPAGNOLի մէջ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի եւ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ի նպաստ իր Գրադարանի ճոխացման

կը բեմադրուին Ընկ. Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան Ճանապարհին»էն «Է՛լ մի Աղօթիր»ը եւ Ռշտունիի «Վեց ու կէս» պարտի ժառանգ մնացած մնտուկը»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Դոյամարտ» խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի 13 փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ ճաւաքատեղին։ Անդամատետրերը միասին բերել.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Պատանի» միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի, կէս օրէ վերջը ժամը 1ին, 63, Rue de la République.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 7ին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք. Խիստ կարեւոր օրակարգ. Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. կարտանի տան հան. դիսաւոր բացումը, կիր. փետր. 20 կէսօրին։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. կարտանի ենթակոմիտէն մեծ հաճոյքով կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջ. կոմիտէն իր կազմով նաեւ Մարսէյլի եւ շրջակայից Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէներէն ու խումբերէն կը խնդրուի իրենց կողմէ երկուական ներկայացուցիչներ ղրկել նոյն օրուան հանդէսին։ Փափաքող ընկերներն ազատ են մասնակցիլ հանդէսին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գնունի» խումբի դասախօսական ժողովը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 8.30ին գրադարանի սրահը։ Դասախօս՝ ընկ. Նիկողոսեան։

Հ. Յ. Դ. ֆօն տը Շէրիւի ենթակոմիտէի Գ. դասախօսական ժողովը՝ վաղը կիրակի 13 փետր. ժամը 3ուկէսին ընկ. Դաւիթեանի սենեակը։ Դասախօս ընկ. Ն. Դ. Նիւթը՝ Պոլշեւիկներու մուտքը Հայաստան եւ փետրուարեան ապստամբութիւնը»։ Միեւնոյն օրը ընդհ. ժողով ժամը 2ին։

Հ. Յ. Դ. Ցէսինի խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիր. փետր. 13 կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, դպրոցին սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԱԲՆԱԿ երկսեռ որբերը կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին կը հրաւիրուին 138 Rue Etienne Dolet, Alforville: Ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Զ. Ե. Ո. Միութեան ներկայացուցիչները.

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի 13 փետր., ժամը 2.30ին Ֆլորիայի սրահը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ Միութեան ընդհ. ժողովին առաջին նիստը, այսօր Շաբաթ կէսօրէ յետոյ, ժամը 4ուկէսին, Գ. Մ. Ցէրպէտէրեանի բնակարանը, 188 bis Avenue de Neuilly. (Իջնել Métro Porte Maillot, եւ առնել հանրակառք)։ Կը նախագահէ Գ. Գ. Ապուլեան։ Կը խնդրուի Սանասարեանի բոլոր սաներէն, ընթացաւարտ եւ թերաւարտ, ներկայ ըլլալ այս նիստին, ուր պիտի վաւերացուի ծրագիր-կանոնագիրը, եւ պիտի ընտրուի վարչութիւնը։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վ. Լայանսի մասնաճիւղին եռամսեայ հաշուետուութիւնը՝ այսօր Շաբաթ 12 փետրուար։ Բոլոր անդամները եւ անդամուհիները կը հրաւիրուին իրենց անդամատետրերով։

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2ին դասախօսական ժողով տեղի պիտի ունենայ իր ակումբին մէջ։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ.— Օր. Մ. Բաբայեանի աշակերտներու երաժշտական ցերեկոյթը այսօր 12 փետրուար Շաբաթ ժամը 2ին, Salle Gaveau, 45 Rue de la Boetie, մասնակցութեամբ վեց ջութակահարներու։ Մուտք 3 ֆրանք։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Պ. Լեւոն Թոփալեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ Ամերիկայի կեդրոնական վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ հետեւեալ հայրենակիցներուն, որոնք հանգանակութիւն կատարած են, ջուրի խողովակներու գնման համար.—

Լիոն. — Յովհաննէս Փիլիպպոսեան 80 ֆրանք, Յովսէփ Գալուստեան 50, Ստեփան Նոյկեան, Կարապետ Ժամագործեան, Գասպար Նէճքեան, Անդրանիկ Թումիկեան, Խաչատուր Ջաղացպանեան 50ական, Սարգիս Քէշոեան 40 կայծակ Խզարեան, Գաբրիէլ Աղաճանեան, Փայլակ Ղազիկեան, Առաքել Աղնաւորեան, Եղբարք Բարունակեան, Սենեքերիմ Այճեան 30ական, Պօղոս Գործակատարեան, Նազարէթ Նազարէթեան, Գեղամ Աթմաճեան, Սուրէն Միսալեան, Փիլիպպոս Մարտիկիրազեան 20ական, Խաչատուր Խաչիկեան, Գարեգին Զօլաքեան 10ական։ Գումար՝ 755 ֆրանք։

Լանսէ.— Կարապետ Ջուլալեան 40, Սարգիս Եկաւեան, Գասպար Գասմաճեան, Եդուարդ Կէօկիւշեան 20ական։ Գումար՝ 100 ֆրանք։

Կրանսէ.— Հայրենակից մը 20 ֆրանք։

Վալանս.— Արտաշէս Գարսամեան 20 ֆրանք։

Ս. Շամօն.— Պօղոս Մէսումեան 20 ֆրանք։

Վիլֆրանշ.— Ծնկլակ Թումիկեան 25, Հայկանուշ Ղազիկեան 10, Լուսիա Էթտահարեան 10։ Գումար՝ 45 ֆրանք։ Ընդհանուր գումար՝ 960 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սրբուհի Սարգիսեան կը փընտռէ իր քոյրը, Կէյվէ-Էշմէ գիւղացի Օր. Սրբուհի Գապատաեան, 10 տարեկան, որ 1922ին Պոլիս Պէշիքթաշի որբանոցն էր։ Կը կարծուի որ Յունաստան փոխադրուած է. տեղեկացնել՝ Hagop Sarkissianի՝ 16 Rue Trabosca, Combes par Aubin, Aveyron, France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ Իգդիրի որբանոցէն Զարխոտանցի (Կեսարիա) Զէքիա Գասպարեան՝ 15 տարեկան, հօր անունը Համբարձում, մօր անունը Վարդիա։ Տեղեկացնել A. Kasparianի՝ c/o M. Archambond, Pont d'Aubenas (Ardèche) France. Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Ցիգրանուհի Միկլինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Յովհաննէս Մեկլինեան որ Իզմիրի ջարդէն վերջ Թուրքերու կողմէ Սուրիայի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։

— Կեսարիոյ Թումտիկին գիւղացի Լուսաբեր Կէօպէլեան, որ Ուրիայէն Ֆրանսա եկած է, կը փնտռէ իր եղբայրը Տիգրան Կէօպէլեան, որուն Նիւ-Եորք ըլլալը կը կարծուի։

Տեղեկացնել՝ Edouard Kassian pour Artinian Khatcher, Cité Verminck No. 143, Croix Sainte, Martigues (B. D. R.) France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան ճանապարհին, Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք, Ազգային ջոջեր, Յ. Պարոնեան 20, Ասպետ Լիպարիտ (պատկերազարդ) Վ. Քիւրքճեան 40, Արաքսիա կամ վարժուհին, Ս. Տիւսաբ 15, Աւետարանները (ջորս) Դ. Եւտոնդ Նպսկ. Դուրեան 12.50, Բառարան հայ-գաղ. Լուսինեան 60, Բառարան գաղ. հայ. Նուպարեան 60, Գիւղը, Համաստեղ 30, Երգարան (Արարատ) Գրպանի 12.50, Երգարան ժողովրդ. Կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25, Խորհրդաւոր աղջիկը եւ իր գաղտնիքը, Սարուխան 25, Խրիմեան Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խօսակցութիւն հայ-գաղ., հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-անգղ. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-ռուս. հայերէն հնչումներով 15, Խօսակց. հայ-գերմ. 15, Հայոց հին գեղարուեստի վարպետները Կ. Բ. Բասմաջեան 15, Հայաստանի (հին) քարտէսը 1.50, Ճամբորդը, հայրենի զրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար, Դարբ. Եպսկ. Խաչատուրեան 40, Նամականի ընդարձակ ընտանեկան-առեւտրական 15, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Բ. տարի, Բասմաջեան 7.50, Պատմութիւն Հայոց պատկերազարդ, Գալստեան 30, Պիւրիտան, Նէլի աշտարակին հերոսը, Մ. Զէվագօ 2 հատոր 25, Ռուսահայերի հասարակ. զարգացումը 1901—1918 65, Բանաստեղծութիւն Յ. Թումանեան 30, Սաթենիկ եւ Տրդատ 12.50, Սիմոն եւ Մառի 6 հատոր 40, Ցախսարիկը (Չալը գուշու) 16, Քամելիազարդ կինը 15, Քրիստափոր Միքայէլեան Ա. Ա. Հարոնեան 12.50, Ֆրանսահայ տարեգիրք 1927ի 20, Larousse (Petit, Diction éditionnaire, 1927) 40 ֆրանք։

Գրատանս մէջ կը գտնուին նաեւ հայերէն ամէն տեսակ գիրքեր։

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու համար փոստի ծախքը մեր վրայ է։

Հասցէ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՍԱԿԱՐԱՆ

11 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100 Mark	
Թրքական Թղթ. L. Trq.	
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
III	
Թուրքիոյ Լոտ	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cr... 80, Rue Lafay...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	3 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

13 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 260 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[Ա]ՐԿԻՒ ԽՕՍՔ

ՃԱ՛ՄԲԱՆ ԲԱՑ Է ԱՅԼ ԵՒՍ

Ինչպէս գրեցինք երէկ, պատճառաբանեալ հրաժարական [տ]ուած է Եւրոպայի առժամեայ Թեմական Խորհուրդը, անի-[մ]աստ գտնելով իր պաշտօնավարութիւնը, Ներկայ պայմաննե-[ր]ուն մէջ։

Տակաւին աչքի առջեւ չունինք հրաժարագիրը, որ մամու-[լի]ն պիտի հաղորդուի, կ'ըսեն, լուսաբանելու համար Եւրոպայի [բ]ոլոր գաղութները։

Սպասելով այդ օրուան, փութանք ըսել թէ մեզի համար [ա]րմանալի չէ այս ելքը, — քանի որ, հակառակ ամէն բարեա-[ցա]կամութեան, զինաթափ չեղան Եւրոպայի ազգային կազմա-[կե]րպութեան յայտնի եւ գաղտնի թշնամիները. Փարիզի Ցոյցե-[րէ]ն մինչեւ «հեղմավար» ռամկավարները եւ «խորհրդային» [հ]այաստանի բարեկամները։

Եւրոպայի Պատգմ. Ժողովը պաշտօնապէս բացուեցաւ [1]926 Յունիս 25ին։ Ժողովին առաջին օրէն, Փարիզի խմբակը, [վ]եց պատգամաւոր՝ նշանակուած եկեղեցիի Հոգաբարձութեան [կ]ողմէ) իր գոյնը դուրս տուաւ, հասկցնելով որ պիտի ձգեն [ժողով]ը, եթէ կանոնագրով պարտադրուի ո՛ր եւ է հեղը. Վար-[չութ]եան ենթարկել իրենց Հոգաբարձութիւնը։ Կարելի եղաւ [զայ]ը խափանել, բայց որդը կը բանէր արդէն։ Երբ սեղանի [վր]այ դրուեցաւ Մարսէյլի հինգ պատգամաւորներուն ընտրու-[թ]եան վէճը, անոնք նոր պատրուակ մը գտան։ Այստեղ ալ, [հ]ամբերատարութիւնը ծայրայեղութեան տանելով, պատգամաւոր-[նե]րը հաւանեցան եօթի բարձրացնել Մարսէյլի պատգամաւոր-[նե]րուն թիւը (երկու ռամկավար) եւ ութի՝ Փարիզի խմբակին [թ]իւը, համաձայն իրենց բանաձեւին։ Բայց յաջորդ օրը Ցոյցերը [ե]րեւցան։ Ժողովը պատուիրակութիւն մը ընտրեց, որպէս զի [...]թան տեսնուին եւ բանակցին։ Մարդիկը պահեցին իրենց ե-[ս]ը եւ հեռաձայնը ի զուր հասցէ կը փնտռէր...։ Յուլիս 4ին. [Թ]եմական Խորհուրդը ընտրուեցաւ. որուն 11 անդամներէն ե-[ր]եքը նոյն այդ հոգաբարձուներէն էին։ Գոհարավաճառ խաչա-[տու]րները ո՛չ միայն շարունակեցին իրենց գրգռիչ «սապօթաժ»ը, [այ]լ եւ ուրիշներ ալ համոզեցին որ հրաժարին։ Ու յաջո-[ղ]եցան։

Անկէ ի վեր, Թեմական Խորհուրդի մնացած անդամները [...]ն որ փորձեցին, անօգուտ անցաւ Փարիզի խմբակը ոչ միայն [տ]եղի չէր տար, այլ եւ տեղն ալ շատ գտաւ, եւ մինչեւ Անիկա [...]ց Թեմական Խորհուրդն ու առաջնորդը, եկեղեցիին ընդար-[ձ]ակ սրահը պահելով իր թաթին տակ։

Անցեալ Նոյեմբերին պատգամաւորական նոր ընտրութիւն-[նե]ր պիտի կատարուէին, եւ ամէն տեղ հրաւէր ուղղուած էր։ [Փ]արիզցիները նորէն դէմ կեցան, եւ եկեղեցին ու առաջնորդա-[րա]նը անջատելով, քաշուեցան իրենց պատեանին մէջ։ Ու կը [մն]ան տիրաբար եւ անկախ։

Աւելորդ է կրկնել ուրիշ մանրամասնութիւններ, տէրտէր-[ն]երու ձեռնադրութեննէն մինչեւ երկու եպիսկոպոսներու աքլո-[րակ]ռիւը, որոնց մասին խօսած ենք օրը օրին։

Ուրեմն, յաղթակա՛ն է Փարիզը, եւ կ'արժէ որ այսօր իսկ [...]նհաբանական աղօթք մը կատարեն «իրենց» եպիսկոպոսին [ա]ռողջապահութեանը, այս բարեբաստիկ առթիւ։

Եւ տակաւին պնդողներ կան թէ այս բարի՛ մարդիկը հա-[կ]առակ չեն ազգային կազմակերպութեան. այլ Գալաքեան ե-[պ]իսկոպոսին չհաւնելով, կ'ուզեն հեռացնել զայն։ Այս խաղին [բ]ոլորը թող իրենք, շուկացիները տան։

Դառնալով բուն հարցին, երկու բառով ըսենք որ, ճամբան [բ]աց է այլ եւս. Եւրոպայի ազգային կազմակերպութիւնը գլուխ [հ]անելու համար։ Եւ թերեւս լա՛ւ է որ այսպէս եղաւ. որովհե-[տ]եւ այն կղերապետական-յարանուանական վարչաձեւը որ [պ]ատրաստուած էր վեց ամսուան համար, նպատակի չպիտի [ծ]առայէր։ Փորձն ալ հաստատեց արդէն։

Չենք գիտեր թէ ի՛նչ ձեւ պիտի առնեն գործերը, Ներկայ [պ]այմաններուն մէջ, երբ ո՛չ Թեմական Խորհուրդ կայ, ոչ ալ [Պ]ատգմ. Ժողով։ Գալաքեան եպսկ.ի ձեռնարկներն ալ չեն հե-[տ]աքրքրեր մեզ։ Նաթող. պատուիրակի տիտղոսը չի կրնար [փ]րկել այս նաւաբեկութիւնը։

Մեր կարծիքով, լաւագոյն ձեւն է իւրաքանչիւր շրջանի [մ]էջ ձեռնարկել անջատ ազգային կազմակերպութեան, ժողովր-[դ]ավար հիմքերով, եւ առանց դաւանական խտրութեան։ Լոն-[տ]ոն ունի իր երեսփ. ժողովը. Մանչէսդր՝ նոյնպէս։ Պրիւսէլ նոր [ը]նտրեց։ Իտալիա, Զուիցերիա, Վիէննա, Չեխօ-Սլավիա, Չեխօ-[Ս]լովաքիա, Գերմանիա կրնան լրացնել իրենց պակասները, ա-[ռ]անց հեռաւոր սուրբի մը սպասելու Ֆրանսայի մէջ. Մարսէյլ-[ցի]ներն են. թո՛ղ կազմեն իրենց ազգ. խորհուրդները, Ներկայա-[ցո]ւցչական ժողովներով (Մարսէյլը ունէր արդէն, առաջին [օր]էն ։ նո՛յն ձեւով պէտք է կազմակերպել նաեւ Փարիզը, հասկցնե-[լ]ով, վերջապէս, թէ այս գաղութը քսանըհինգ հոգիէ չի բաղ-[կ]անար, այլ 15—20,000 հայրենակիցներէ։

Ուժեղի կամ հպատակի անմիտ յոխորտանքը չէ որ պիտի [փ]րկէ ըմբոստացողները, այլ տրամաբանութիւնն ու արդարու-[թ]իւնը, որոնք այս երկրին օրէնքներուն ոգին կը կազմեն։

Այս նախնական ձեռնարկէն յետոյ, կարելի է հրաւիրել [Ե]ւրոպ. Պատգմ. Ժողով եւ ընտրել հեղը. Վարչութիւն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐՐՈՐԴ ԱՊՏԱԿ ՄԸ

Ցխրահրաւակ Ջօպանեանի կող-մէ ծերակուտական Թինկի ուղ-ղուած խայտառակ նամակին առթիւ, զոր արտատպեցինք հինգշաբթի օր, «Երեւան» գնա-հատական մը գրած է Ուրբաթ օր: Բայց, այդ միեւնոյն խմբա-գրականին մէջ, որ «Մէկը այս-պէս, միւսը այնպէս» խորագիրը կը կրէ, Երեւանի կոչնակը դի-տել կուտայ թէ ուրիշ ռամկա-վար գործիչ մը, Արտակ Դար-բինեան (նոյնպէս անդամ ռամ-կավար կեդր. վարչութեան), բո-լորովին ուրիշ բաներ կ'ըսէ: Ահա քանի մը հատուածներ, Արտակ Դարբինեանի մէկ յօդուածէն.

«Լոտ շրջան ընդդ շշուկնե-րուն, որոնք վերջերս աւելի կը յեղյեղուին, այս գարնանը ու-րիշներու գործակցութեամբ «ալէ-սանդր» մը պիտի հանուի Թուր-քիոյ «իտալական զօն»ին վրայ։

«Այս շշուկները մասնաւոր հետաքրքրութեամբ արձագանգ կը գտնեն նաեւ գաղութահայ գանգուածներուն մէջ։

«Յունաստանէն մինչեւ Ֆրան-սա, Սուրիայէն մինչեւ Հարաւա-յին Ամերիկա հազարաւորներով պէտք է հաշուել անոնք, որ ոչ թէ միայն կը փափաքին նոր հը-գեհի մը բռնկումը Թուրքիոյ մէջ, այլ ինքզինքնին ալ նետել այդ հրդեհին մէջ։

«Անոնք պատրաստ են ըն-դունիլ ռազմափողի առաջին հրաւէրը։ Այդպէս կը թելադրեն անոնց այն տաժանքները, որոնց մատնուած են Յունաստանի, Սուրիոյ, այսօրուան Ֆրանսայի եւ գրեթէ բոլոր գաղութներու տարագիր հայ զանգուածները»։

Եւ «Երեւան»ն է որ կ'եզրա-կացնէ, ռամկավար Արտակ Դար-բինեանը ամբաստանելով իբրեւ «նորընծայ դաշնակ»։

—«Ապա ո՛ւր մնաց ռամկավա-րական զգուած «խոհեմու-թիւնը», «գործնականութիւնը», եւն. եւն.։

«Մենք դիտմամբ իրար կողքի ենք դնում Արշակ Ջօպանեանին եւ Արտակ Դարբինեանին, որ-պէսզի աւելի ցայտուն երեւայ թէ ինչպէս ռամկավարների շար-քում դաշնակցական մտայնու-թիւնից ազատագրուողների կող-քին, ոմանց մէջ տակաւին ու-ժեղ է «ներքին դաշնակը»։

«Կամ բոլորդ այսպէս, կամ բոլորդ այնպէս։ Այլապէս դուք «ռամկավարներ չէք, այլ խղճուկ «հազմավարներ»։

Նոր ճանկցում...

"ԱՍՏՈՒԱԾ ՓՐԿԷ,,

Ժողովուրդով աղքիկ ենք, նորոյթի խենթ։ Ամէն բանի մէջ առաջին, — «առաջին քրիստոն-եայ», «առաջին համայնավար» եւ «առաջին... բարեւ առնող»։

Գաղտատի հայ գաղթական-ներն ալ դարձած են առաջին հետեւորդները նոր աղանդի մը։ Այս կրօնական նորաղանդը ունի երեք հերձուածներ, որոնց դա-ւանողներուն մէջ Հայերը մեծ տեղ մը կը գրաւեն։

Այդ հերձուածներն են՝

1.) Բուդծիները, որոնք կը հե-տեւին Ամերիկայէն վերադար-ձող սարքի քարոզիչի մը։ Ա-սոնք Աստուծոյ հաճելի լեզու մը խօսելու համար, անհասկնա-լի մոլառւքներ եւ բացագանչու-թիւններ կ'ընեն։ Այս նորաղա-ւանները երկաթ են, երբեմն կը պատահի որ գրկախառնուին, և անվերջ վէճ մը կը սկսի իրենց միջեւ։

2.) Մրումրոնները կ'արհամար-հեն ջուրի մկրտութիւնն ու սա-տանայ կը համարեն քահանա-ները։ Կը հաւաքուին գաղտնի տեղերու մէջ եւ ուրիշ աղանդա-ւորներու հետ չեն խօսիր։

3.) Մուհապպէթ ցիները Թուր-քերէն կը կատարեն իրենց ա-ղօթքները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Առջի օր հրատարակեցինք թէ որո՞նք պիտի կրնան Թուր-քիա վերադառնալ։ Լրացուցիչ տեղեկութիւններու համաձայն, անոնք որ կ'ուզեն վերադառնալ, պէտք է գրաւոր յայտարա-րութիւն (պէյաննամէ) ներկայացնեն իրենց գտնուած տեղի Թուրք հիւպատոսարանին։ Քանի մը օր առաջ կարգ մը հայրե-նակիցներ դիմած ըլլալով Փարիզի Թուրք հիւպատոսարանը, իրենց տրուած են երեքական օրինակ տպուած թուրքերէն «պէյաննամէ», որ տեսակ մը հարցարան է եւ կը պարունակէ հետեւեալ հարցումները.—

1.— Անուն եւ մականուն: 2.— Հօր անուն եւ ընտանիքի մա-կանուն: 3.— Ո՞ւր ծնած էք եւ Թուրքիոյ մէջ ձեր վերջին բնակա-վայրը ո՛ւր եղած է: 4.— Ո՞ր ցեղին կը պատկանիք: 5.— Ո՞ր տեղի Մարգաճամարի Եւիղին կը պատկանիք: Ձեր անձնագրին (նուֆուս թէզքէրէսի) մէկ օրինակը կցեցէք: 6.— Թուրքիոյ մէջ ի՛նչ ար-հեստի կամ ասպարէզի կը հետեւէիք: 7.— Թուրքիոյ ո՞ր քաղաքէն եւ ի՞նչ միջոցով մեկնեցաք: 8.— Թուրքիայէն ո՞ր թուականին մեկ-նեցաք: 9.— Թուրքիայէն մեկնելէ վերջ ո՞ր երկիրներու մէջ ապրե-ցաք: 10.— Ամուսնացա՞ծ էք: Թուրքիոյ մէջ ի՞նչ ազգականներ ու-նիք: Ձեր մօտը կամ օտար երկրի մէջ ո՞վ ունիք: 11.— Թուրքիայէն դուրս գտնուած ատեն ի՛նչ կերպով ապահովեցիք ձեր ապրուստը: 12.— Ո՞ր նաւահանգիստէն կամ քաղաքէն Թուրքիա պիտի մտնէք եւ ո՛ւր պիտի բնակիք: 13.— Թուրքիոյ մէջ որո՞նք կը ճանչնաք: 14.— Նախապէս որ եւ է դատապարտութիւն կրա՞ծ էք:

Այս բոլոր հարցումներուն պատասխանը պէտք է գրել Թուրքերէն լեզուով, երեք օրինակ, եւ յանձնել Թուրք հիւպա-տոսարանը, փոխարէն ստանալով իր խնդրագրին թուականն ու թուահամարը պարունակող թուղթ մը, ինչպէս նաեւ «պէ-յաննէմէ»ին մէկ օրինակը, զոր պէտք է ղրկել Թուրքիա գտնուող իր մէկ ազգականին, խնդիրը հետապնդելու համար կուսակա-լութեան եւ ոստիկանութեան մօտ, որոնք խնդրարկուին մա-սին քննութիւն պիտի կատարեն։

Երբ այս վերջինները նպաստաւոր վկայութիւն տան, այն ատեն «պէյաննամէ»ն պիտի վերադարձուի Թուրք հիւպատո-սարանը, որ անհրաժեշտ անցագիրը եւ «վիզա»ն պիտի տայ։

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ աւելի քան տարի մը առաջ դարձեալ հրապարակ դրուեցաւ Թուրքիա վերադարձի այս խնդիրը եւ այն ատեն Փարիզի Թուրք հիւպատոս Նէպիլ պէյ յայտնեց մեզի թէ Թուրքիա կրնան դառնալ միայն անոնք, որոնք 1922 Սեպտեմբե-րէն վերջ Թրքական օրինաւոր անցագրով մեկնած են Թուրքիայէն, ինչպէս նաեւ բոլոր աղջիկներն ու կիները եւ 18 տարեկանէն վար տղաքը, որոնք ծնողք ունին Թուրքիա:

Վերջին անգամ Ժամանակ տեսակցութիւն մը ունեցած է Պոլ-սոյ կուսակալ Սիւլէյման Սամի պէյի հետ, որ յայտարարած է թէ բոլոր Թրքահպատակ Հայերը պիտի կրնան Թուրքիա վերադառնալ: Պոլիսէն հասած վերջին թերթերը կը հրատարակեն նոյն կուսակա-լին տարբեր յայտարարութիւնները, որոնք կէտ առ կէտ կը համա-պատասխանեն Նէպիլ պէյի մեզի ըսածներուն: Հետեւաբար նոր փոփոխութիւն չկայ եւ աւելորդ է միամիտ յոյսեր սնուցանել:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Ուրբաթ օր չորրորդ անգամ ըլլալով Երեսփ. Ժողովին մէջ հարցապնդումներ եղան գործազրկութեան տագնապին առթիւ։

Ամէնէն առաջ խօսեցաւ ընկերվարական երեսփոխան Գը-տաւս, որ յայտնեց թէ գործազրկութեան գլխաւոր պատճառն է սատ թղթադրամ տալուիլը, շնորհիւ փոխառութեան աղէտալի քաղաքականութեան, որ սկսաւ պատերազմի ընթացքին եւ տեւեց մինչեւ 1923։ Առեւտուրի մէջ այս քաղաքականութեան վախճանը մանկութիւն է։ Ներկայ տագնապին մէջ ամէնէն առաջ վնասուողն է բանւոր դասակարգը. սակայն կարգը միւս-ներուն ալ պիտի գայ։ Անգլիական ոսկին ինկաւ, սակայն տուրքերու երեսէն ապրուստը երթալով աւելի կը սղէ։ Ի՞նչպէս կ'ուզէիք որ ուրիշ կերպ ըլլար, քանի որ 1926ին 16 միլիոն, իսկ 1927ին 20 միլիառ աւելցան տուրքերը։ Տարին 30 միլիառ կուտանք իբրեւ պարտքերու տոկոս, ասկէ զատ 1926 Յուլիսէն մինչեւ 1927 Փետրուար Ֆրանսայի պարտքը 4.676 միլիոն ա-ւելցաւ։ Տագնապին դարման տանելու համար պէտք է գեղչել տուրքերը եւ ապրուստի միջոցներ հայթայթել բոլոր գործա-զուրկներուն եւ անոնց ընտանիքներուն։

Գրաուսի յաջորդեց ուրիշ ընկերվարական երեսփոխան մը՝ Անթոնէլլի, որ ներկայ կացութիւնը պարզելէ յետոյ, յայտնեց թէ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները չարիքը չեն կրնար արմատէն դարմանել։ Դրամագլուխի վրայ դրուած տուրք մը ամէն տագնապի առաջքը պիտի առնէր եւ Ֆրան-սայի ելմտական վիճակը պիտի բարւոքէր։

Վերջինը խօսողը եղաւ Աշխատանքի նախկին նախարար Տիւրաֆուր, որ ըսաւ թէ գործազուրկները 60.000 հոգի չեն, այլ 250—300.000։ Իսկ եթէ մասնակի գործազուրկներն ալ հաշ-ուենք, այս թիւը մօտ երկու միլիոնի կը բարձրանայ։ Այս տագնապը չի նմանիր 1921ի տագնապին. հիմա արտաքին շուկան բոլորովին գոցուած է Ֆրանսայի առջեւ։ Կառավա-րութիւնը պէտք է գոնէ կէս-օրավարձի հաւասար օգնութիւն ընէ անգործներուն։

Գալով օտար բանւորներուն, առանցմէ որոշ թիւ մը իրենց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ՄՆԱՑԱԾ Է ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՄԷՋ

«Բազմավէպ»ի փետրուարի թի. ւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղե-կութիւնները, զորս հաղորդած է ականատես մը.—

«Ըսեմ որ Տրապիզոնի մէջ բնաւ հայութիւն չէ մնացած. եթէ երեք չորս ընտանիքներ կը գտնուին, անոնք ալ Տրապիզոն-ցիներ չեն, այլ ուրիշ գաւառ-ներէ եկողներ. առ ժամս կը մնան հոն, յարմար առիթին անկից մեկնելու համար։ Հայերու ամ-բողջ կալուածները կառավարու-թեան ձեռքն են. ոմանք ծախ-ուած են կառավարութեան կող-մէ, ոմանք վարձու տրուած, ո-մանք ալ կառավարական պաշ-տօնատուներ եղած են, ինչպէս զոր օրինակ մեր Հայ-կաթողիկէ եպիսկոպոսարանը զինուորական իշխանութիւնը գրաւած է։ Հայ Լուսաւորչական եկեղեցիները՝ Թուրք մանչերու եւ աղջիկներու դպրոց եղած է. խօսք կար նորաշէն Հ. Լուսաւորչականներու հոյակապ ե-կեղեցին «սինէմայի» կամ «թատ-րոնի» վերածելու։ Իսկ մեր Մխի-թարեան Հարց դպրոցը հրոյ ճա-րակ եղաւ։

«Ակիզբը, զինադադարէն վերջ, դպրոցը հայ գաղթականներու ապաստանարան եղաւ. գրեթէ մէջը 40—50 ընտանիքներ լաւ կերպով կը պատսպարուէին. չորս տարի բնակեցան մէջը, բայց երբ մեկնեցան եւ շէնքը պա-րապ թողուցին, այն ատեն զին-ուորներու կայանը եղաւ։

«Ձմեռ երեկոյ մը՝ հինգ վեց զինուոր մէջը կը պառկին. յան-կարծ կէս գիշերին հրդեհ կը ծագի. զինուորները ասիկա տես-նելով կը փախչին. առջի ան-գամ ես տեսայ կրակը, և անմի-ջապէս լուր տուի ոստիկանու-թեան, բայց ի՞նչ կարող էր ը-նել ոստիկանութիւնը կամ քա-ղաքապետութիւնը, երբ կրակը մարելու միջոցներէ բոլորովին զուրկ էր։

«Շէնքը հաստատուն շինուած ըլլալով, պատերը կանգուն մնա-ցին, միայն թէ աչքը բաց մար-դիկ այս անգամ ալ քարերը... գողնալ սկսան։ Այրած ժամա-նակը այն անհոգի տեսարանին առջեւ, ի՞նչ անուշ յիշատակներ արթնցան մէջս. հոն՝ ես և ինծի պէս շատեր, առաջին մտաւորա-կան սնունդը առած էինք։ Այ-սօրուան Տրապիզոնը շատ տխուր վիճակ մը ունի, բոլորովին տար-բեր առաջուընէն։»

Նոյն աղէտի մասին տեղեկու-թիւն կուտայ ուրիշ ականատես եւ հեղինակաւոր անձ մը։ «Ձեր դպրոցի հարցին շուրջ իր ժա-մանակին գրեցի Կ. Պոլիս։ Ձեր տունը զինուորներէն հրկէզ ե-ղաւ. այժմ անկէ քանի մը պատ միայն կը մնայ կանգուն. բոլոր շրջափակը քարուքանդ եւ աւե-րակ դարձաւ եւ գողցան տարին՝ ինչ որ կարելի էր տանիլ. նոյնը պատահեցաւ դպրոցին կից տանն ալ։

«Կատարեալ յեղաշրջութեան մէջ ենք. եթէ այս ընթացքով առաջ երթանք, տասնեակ մը տարի վերջ՝ Տրապիզոն հին Պոմպէի պիտի նմանի։ Այժմ քաղաքին բնակչութիւնը 15 հազարէն նուազ է, և անտարա-կոյս տուներու քառասուն առ հարիւրն ալ աւերակ է, այնպէս որ, հակառակ սակաւաթիւ բնակ-չութեան՝ վարձու տուն գտնելը անկարելի է։»

Գ. ԳԱԲՐԻԷԼ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆԻ մասին Պոլսոյ «Սոն Սաաթ»էն առնելով գրած էինք թէ գրկ-ուած է Թրքական հպատակու-թենէ։ Մեզի կը հաղորդեն թէ այդ լուրը չի համապատասխաներ իրականութեան, քանի որ Գ. Նո-րատունկեան Թրքական անցա-գրով մեկնած է Պոլսէն։

"ԿՐՆԱ՞ՆՔ ՀԱՇՏՈՒԻԼ ԹՈՒՐՔԻՆ ՀԵՏ"

47 էջերով մէկ գրքոյկ է, Ամերիկա տպուած։ Հեղինակը՝ Զարեւանդ։

Կարելի է զայն կոչել նոր հատորի մը յառաջաբանը, նախաբանութիւնը, որով հեղինակը կարճ, կտրուկ ու չէշտակի, թէեւ զուսպ, կը զարգացնէ տեսութիւններ, առանց տալու անոնց մանրամասն հիմնաւորումները, առաջին՝ գալ յանգելու համար վճռականօրէն «ոչ» պատասխանին եւ երկրորդ՝ «Միացեալ Անկախ Թուրանիա» գիրքին։

Այսպէս.—

Ա.— Հայը իր յոյսերը կապեց միշտ օտարին, «Ինկիլիզին եւ քեռիին. մինչեւ անգամ այդ շարժումներու (յեղափոխական) ղեկավարները, մինչեւ անգամ Փէտային ինքը, հերոսամարտներու որսաին մէջ, իրենց մէկ ականջը լարեր են դէպի Եւրոպա, իմանալու համար թէ ինչ արձագանգ պիտի տայ մօսիններու պայթիւնը կամ ուժանակներու ռմբիւնը»։

Բ.— Օտարը բրտօրէն բսաւ, որ «մենք մեր գլուխին ճարը պէտք է նայինք»։

Գ.— Հայ քաղաքական միտքը սկսաւ սթափիլ եւ նոր լուծումներ որոնել հայկական հարցին։

Դ.— Նոր ուղին է, Թուրքին հետ հաշտուելու քաղաքական միտքը։

Ե.— Սխալ է եւ այդ նոր ուղին։

Ու հեղինակը հիմնաւորելով այդ սխալը, անոր կը հակադրէ պատմելու ճամբով Թուրքը հարկադրելու ուղին։ Կը մտնէ բուռն վէճի Թուրքին հետ հաշտուելու միտքը պաշտպանող «Նովկալ» պոլշեւիկներէն մինչեւ պատուելիներու խայտաբղէտ հաւաքածոյին հետ, կը ջրէ անոնց մտածողութիւնը։ Իբրեւ Թուրքը չճանչցող կ'ամբաստանէ այն մտաւորականները, որոնք «չեն շատ, խօսելու կամ գրիչ շարժելու կարող փոքրամասնութիւն մը միայն կը ներկայացնեն. եւ որոնք «հարազատ ու իրաւացի թարգմանը չեն հայ ժողովուրդի զգացումներուն եւ քաղաքական խորհողութեան։

«Եթէ ազատութիւնը բաւարար չըմնկացուած մըն է, ուրեմն պէտք չէ գալիլ գայլերուն։ Պէտք է ցաւիլ անոնց վրայ եւ Ներել անոնց բրածներուն։ Պէտք է աղօթել որ բացուին անոնց աչքերը եւ տեսնեն իրենց գործերուն չարութիւնը։ Լաւ մինչեւ մը կ'ըլլայ նոյնպէս անոնց գլխուն Աւետարան կամ «Կապիտալ» կարդալ մեղմ ձայնով», կը պատասխանէ բոլոր անոնց, որ Թուրքին ազնուութեան կը վերագրեն անոր գործած նախճիրներն ու ոճիրները։

Բայց ինք, հեղինակը, կը ժխտէ թէ Թուրքը ազէտ էր եւ իր գործած ոճիրներուն գիտակցութիւնը չունէր։ Կը յայտարարէ թէ «Թուրքը գիտէր որ սպաննելը ոճիր է եւ սպաննեց. գիտէր իր գործածին հետեւանքը եւ չվարանեցաւ. մտադրութեամբ ու կանխամտածութեամբ պատրաստեց ու գործադրեց իր ոճիրը, ու գոհունակութեամբ եւ հրճուանքով կը նայի իր արիւնի գործին վրայ»։ Որովհետեւ այս բոլորը կը բղխին անոր «Միացեալ, Անկախ Թուրանիա» դաւանանքէն, որ շատ հեռու՝ տգիտութիւն, տասնեակ տարիներու սիստեմատիկ քաղաքականութիւն մըն է։

Հեղինակը հետեւեալ փաստերով կը ջրէ միտքերը բոլոր անոնց, որ զիջումներով Թուրքին հետ խօսելու, Թուրքին սիրտը կակղեցնելու նոր ուղիներ կ'առաջարկեն.—

1.— Սահմանադրական շրջանին Հայի ախոյժակները իրենց նուազագոյնին մէջ էին. իսկ «մեր պարտաճանաչ եւ ուղղամիտ վերաբերմունքը՝ առաւելագոյնին։

2.— Սէվրի դաշնագիրով Հայը զիջեցաւ «ծովէ ծով» Հայաստանէն։

3.— Projet modeste-ը (համեստ ծրագիր) յաջորդեց անոր նոր զիջումով։

4.— «Թրքական հողերէ կազմուած եւ Թրքական վեհապետութեան տակ Dominion-ի մը» շնորհը եղաւ յաջորդ քայլը։

5.— «Սուրբոյ հեռաւոր ճախճախուտներուն» մէջ օճախի մը անգամ զիջեցաւ Հայը, իբր «Կաղանդի Նուէր»։

Ու կը ցուցնէ Հայերու այս զիջումներուն փոխարէն Թուրքը, որ իր կուսակցութիւններով ու կառավարութիւնով, իր մամուլով ու մտաւորականութիւնով, իր բուրժուայով եւ «աշխատաւորութիւնով», մէկ խօսքով, իր ժողովուրդով նոյնն է այսօր, ինչ որ էր երէկ՝

1.— Կոտորեց ու տեղահանեց մէկ միլիոն Հայ։

2.— Կոտորեց ու արտաքսեց Թուրքիոյ մէջ մնացած ցաքուցրիւ հայութիւնը զինադադարէն յետոյ։

3.— Լօզանով ջնջեց «Հայկական հարց» բացատրութիւնը։

4.— Լրբօրէն պօռաց dominion-ի (գաղթավայր) խօսք ընողներու երեսին, որ այդ dominion-ը ստեղծեն Արժանթինի մէջ.

5.— Եւ յայտնեց Թրքական արդար չնականութիւնով, թէ Թուրքը կաղանդ տօնելու սովորութիւն չունի։

Եւ ոչ միայն չզիջեցաւ նոյնիսկ 1914ի սահմանները, այլ գրաւեց Կարսը, Ատրպէյջանին ենթարկեց Նախիջեւանը, Միացեալ Թուրանիայի իր ծրագրին համար։ Իսկ ի լրումն ամենայնի, բողոքներ ալ սկսաւ ընել «ընկեր» բոլշեւիկներուն քանի մը հազար գաղթականներու ներգաղթին դէմ։

Այս փաստերէն կը հետեւի՝ թէ ազէտ է Թուրքը։

Հեղինակը զայրացած բայց շատ որոշ կերպով ո՛չ միայն կը մերժէ Թուրքին տգիտութիւնը, այլ ընդհակառակն կը յայտարարէ հաշտասէր «ինտելիգենտ»ներու աղետալի տգիտութիւնը, անոնց «արեւմուտքի օտարն»ին ակնոցով, անոր տեսակէտէն մեր ազգային երեւոյթները դիտել ու գնահատելու տգիտութիւնը. եւ դեռ աւելին, զուսպ, բայց տաքերներու սարկազմութեամբն պոռթկացող բողոք մը կը բարձրացնէ իսկական զոհին ցաւերուն ու կսկիծին մէջ բաժին չունեցող հաշտասէրներուն դէմ.

— «Կա՞յ հայ մը, որու սրտին մէջ խոր վէրք մը բացած չըլլայ Թուրքին եաթաղանը։ Ո՞ր հայն է որ հայր, մայր, քոյր, եղբայր, կին կամ նշանած, ընկեր կամ բարեկամ, ո եւ է սիրելի մը զոհ տուած չըլլայ Թուրք խժդժութեան։ Ինչպէ՞ս մոռնալ այդ ամէնը, ինչպէ՞ս ներել, ինչպէ՞ս սեղմել հարազատներու արիւնով ներկուած այդ զարշելի ձեռքերը...»։

Ուրեմն հեղինակը անբնական կը գտնէ նման Հայու մը «հաշտասիրութիւնը» եւ սակայն միեւնոյն ատեն կ'ընդունի գոյութիւնը «նոր ուղի որոնող հաշտասէրներու», որոնք «խօսելու կամ գրիչ շարժելու կարող հայ ժողովուրդի զգացումներուն ու քաղաքական խորհողութեան անհարազատ տարրերէ» կը բաղկանան։ Կը հետեւի թէ այդ «հաշտասէրներ»էն մէկ մասը անոնք են, որ ո՛չ հայր, ո՛չ մա՛յր, ո՛չ քոյր, ո՛չ եղբայր, ո՛չ կին կամ նշանած տուած են, Թուրքի եաթաղանին։ Իսկ միւս մասն ալ անոնք են, որ պարտուածի հոգեբանութիւնով այնքան են շշմեր, որ չեն տեսներ թէ իրենց հաշտասիրութիւնը Թուրքին կողմէ կ'ընդունուի արհամարհանքով եւ շնական քրքիջով միայն։

Ու հեղինակը կրկին կ'եզրակացնէ, որ Թուրքին հետ հաշտուիլը մեզմէ կախում չունի միայն։ Անոր դէմ են ոճրագործին խիղճն ու երկիւղը, դէմ են Թուրքին քաղաքական ծրագիրները։

Իսկ եթէ անգամ մէկ բոպէ Թուրքը յետին միտքով նշաններ իսկ ցոյց տայ — որ չէ տըւած — մեր հաշտասիրութիւնը— նոր ձեւի ստրկութիւնը արգելք պիտի դառնայ այդ երեւոյթին։

Եւ որովհետեւ հեղինակը շատ է լսեր հաշտասէրներու «ախրոտ ուղիին մէջ փոխադրելու» յորդորական քարոզները. հակառակ անոր որ իր գրքոյկը ծաւալով պզտիկ, բայց կշիռով՝ ծանր ուղեղի եզրակացութիւններով կը ներկայանայ, բայց զերծ չէ զգացումէ։ Ինք հեղինակը իբր հարազատ մասնիկը հայ զգացումին, կը կռահէ թէ հակառակորդները կրնան զգացումի առիթով մոլորեցնել միտքերը, առաջարկելով կ'աշխատի չէզոքացնել հաշտասէրներու փաստերը...

«Սիրտը, հաճոյ թէ եւ այդ մեզ թէ անհաճոյ՝ մարդկային կազմի անբաժանելի եւ անտեղափոխելի մէկ մասն է։

«Ո՛չ ոք զերծ է անոր ազդեցութենէն. ամէնէն քիչ մեր հաշտասէրները։

«Եւ այդ փաստը այնքան ալ մեծ դժբախտութիւն մը չէ։ Անհատական թէ հաւաքական ամէն գործի մէջ զգացումն է։ Ինչ կը մնայ հայրենասիրութենէ, այլասիրութենէ, հերոսութենէ, եթէ անոնց մէջէն հանենք զգացական տարրը, եթէ անոնցմէ տարագրենք քաղցր դէպի մարդկութիւն։ Հազիւ թէ, սառնասիրտ տրամաբանութեամբ, մէկը յանդի յեղափոխական դառնալու եզրակացութեան։ Հազիւ թէ միտքը, ինքն իրեն, մղէ մէկը դէպի լեռները, դէպի Փէտայիի անտուն կեանքն ու անյայտ մահը։ Հազիւ թէ զուտ բանականութիւնը կարող ըլլայ մարդիկը յօժարակամ եւ խանդավառութեամբ առաջնորդել կախաղան։

«Զգացումն է, որ կը գործէ այդ հրաշքները»։

Ու հեղինակը այս ձեւով ո՛չ միայն կը պատասխանէ «ախրոտ ուղիղին մէջ փոխադրելու» քարոզներուն, այլ կը յայտարարէ քաղաքականութեան մէջ զգացումի դերի մասին իր դաւանանքը (հարկաւ միշտ ուղեղի հետ ներդաշնակուած), զգացումի հանդէպ հաշտասէրներու «կեղծ արհամարհանքին» դէմ։

Եւ խակապէս, հաւատա՞նք, որ Թուրքերու հետ հաշտուելու ուղիները որոնողներէն շատեր, երբ կը խօսին, օրինակ, Ռուսին դէմ, կը խօսին ուղեղով, ըստ իրենց քարոզներուն, զերծ սիրտէ ու զգացումէ։

ՇԱՀԱՆ

ԸՆԿԵՐՎ. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան մէջ կայ պոլշեւիկեան տկար թեւ մը, ղեկավարութեամբ Մօրիս Մօրէնի, որ կը հրատարակէ «Լէթենսէլ» (կայծ) անուն շաբաթաթերթ մը։ Քանի մը շաբաթէ ի վեր Մօրէն յիշեալ թերթին մէջ կը յարձակի երկու գերման յայտնի ղեկավարներու՝ Շայտէմանի եւ Գրայշայտի դէմ, որոնք Ռայխստակի բեմէն դիմակազերծ ըրին գերման սպայակոյտի աշխարհակալական շարժումները եւ անոր գաղտնի զինակցութիւնները խորհրդային Ռուսիոյ հետ, նոյնպէս յօդուածներ հրատարակեց Լիոնի ընկերվարական երեսփոխան Մաբիուս Մութէի դէմ։

Մօրէն՝ ընկերվարական կուսակցութեան Սէնյան փոքրիկան յանձնախումբին առջեւ հարցաքննութեան կանչուելով, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ իր խնդրին քննութիւնը յանձնել յատուկ մարմինի մը։

Ընկերվարական կուսակցութեան ազգային համագումարը, որ յառաջիկայ Ապրիլ 17ին տեղի պիտի ունենայ Լիոնի մէջ, պիտի զբաղի Մօրիս Մօրէնը կուսակցութենէն արտաքսելու խնդրով։

ՊՈԼԻԹԻՍԻ ԵՐԳԵՐ

Աղջիկներ կան որ կը ծածկուին ծերմակ բուրդէ պարեգօտով։ Ուրիշներ որ կը ծագուին մետաքսէ եւ ոսկերիզ պաստառներ, ուրիշներ ալ որ կը պահեն իրենց մարմինը ծաղիկներու, կանաչ տերեւներու ու խաղողի տակ։

Ես կրնամ ալլրի միայն՝ մերկ, մերկ, Սիրաժիրս, առ գիս ինչպէս որ կամ, առանց շրջազգեստի, գոհարեղէններու եւ սանդալներու։ Ողիասփիկ Գիլիթիսը ամբողջովին մերկ...։

Իմ վարսերս սեւ են իրենց սեւութեամբը ու շրթունքներս կարմիր իրենց արիւնովը։ Խոպոպներս կը ծածանին ծոծրակիս շուրջ, արծակ ու կլոր՝ փետուրներու նման։

Առ գիս այնպէս ինչպէս մայրս ըրաւ զիս իր կողերէն՝ ծիռաւոր ծիշտութեան գիշերուան մը մէջ ու եթէ սիրելի եմ քեզի, ա՜հ, չի մոռնաս ըսել ինծի ատիկա։

∴

Վ Ի Ճ

— Ո՞ւր էիր։ — Ծաղկավաճառին քով, շատ աղուոր ծիրիկներ գնեցի, ածիասփիկ, տե՛ս, կը բերեմ քեզի։ Օ՜հ, այսքան երկար ժամանակուայ ընթացքին չորս ծաղիկ գնեցի՞ր միայն — վաճառորդուհին զիս զբաղեցուց։

— Այտերդ տմոյն են ու աչքերդ կը շողան— Ծամբու յոգնութենէս է, վազեցի։— վարսերդ խառնիխուռն են ու խոնաւ։— Հովը եւ օրուայ տօթն է որ մազերուս յարդարանքը այսպէս աւրեցին։

—Մէջքի գօտիիդ ծանգոյցը քակած են, կապը ես ինքս ըրած էի, աւելի թոյլ էր քան ատիկա... — Ա՜յնքան թոյլ՝ որ քակուեցաւ՝ անցորդ գերի մը ծանգուցեց զայն ինծի համար։

— Երջազգեստիդ վրայ բիծ մը կայ.— Ծաղիկներուս ցօղն է որ ինկած է վրան։ — Մնազիտիքա, պզտի՛կս, ծո՛գիս, քու ծիլիկներդ միախլիխ ամէնէն գեղեցիկներն են —գի՛տեմ, գիտեմ...

∴

ԽՈՍՏԱՑՈՒԹԻՒՆ

— Ողջո՛յն — ողջո՛յն նաեւ քեզի։ — Ա՜հ, ինչպէս կ'ածապարես։— Գուցէ ոչ այնքան որ դուն կը կարծես։— Աղուոր, աղուոր աղջիկ մըն ես դուն։— Գուցէ աւելի գեղեցիկ քան քեզի կը թուիմ։

— Ի՜նչպէս է քու սիրուն անունդ։— Այդքան շուտ չեմ ըսեր ատիկա։— Ըսէ, մէկը ո՞ւնիս այս գիշեր։— Միշտ ան՝ որ զիս կը սիրէ։— Եւ ի՞նչպէս կը սիրես դուն զայն։— Ինչպէս որ ինք ցանկայ։

— Ընթրե՛նք միասին։— Եթէ կը փափաքիս, բայց ի՛նչ պիտի տաս ինծի։— Ա՛հա, այս։— Հինգ տրախմի... ատիկա գերիիս նուէրն է, իսկ ի՞նծի... —Ըսէ՛ դուն ինքդ։— Հա՛րիւր։

— Ո՞ւր կը բնակիս։ —Նայէ այդ կապոյտ տունը։ Ո՞ր ժամուն կ'ուզես որ քեզ առնելու գամ. — Անմիջապէս, եթէ ծաճելի է քեզի։ — Լա՛ւ, անմիջապէս. — *Անցիր առաջ։*

∴

Ե Ր Գ

Առաջինը՝ ինծի մանեակ մը նուիրեց։ Մարգրիտներու մանեակ մը՝ որ ամբողջ քաղաք մը կ'արժէ՝ իր պալատներով ու աշտարակներով, իր գանձերով ու գերիներով։

Միւսը՝ երգեր ծիւսեց ինծի ծամար։ Ան կ'ըսէր որ մազերս սեւ են գիշերուայ փարսերուն պէս ու աչքերս կապոյտ ինչպէս առաւօտեան ակունքները։

Երրորդը՝ այնքան գեղեցիկ էր որ իր մայրը չէր կրնար ծամբուրել զայն առանց շիկնելու ու խռովքի։ Ան դրաւ իր ձեռքերը ծունկերուս եւ իր շրթունքը իմ մերկ ոտքերուս վրայ։

Դո՛ւն, դուն՝ ոչինչ ըսիր ինծի։ Դուն՝ ոչինչ տուիր ինծի՝ որովհետեւ աղքատ ես ու գեղեցիկ չես, բայց ես՝ քե՛զ է որ կը սիրեմ։

ՓԻԷՌ ԼՈՒԻՍ

Թարգմ. Վ. Շուշանեան

„ԱՂՕԹԷ ԵՒ ԵՐԹԷ..."

Պիտի դառնա՛մ օր մը նորէն այդ պերճանքի Ոստանը չէն.
—Գաղտէգ մըն է Սէնը երկա՛ր, գիշերական լո՛յս ջահերով.—
Պիտի անցնի՛մ կրկին անոր դալարագեղ լա՛յն ափերէն
Ու դուն ծոնտեղ միտքըս պիտ՛ գաս, չարչարելով ծոգիս խոռ...

Բայց կը սիրեմ ես չարչարուի՛լ, առանց ցաւի կեանքը կ'ատ...
Ես կը սիրեմ արցունքներու ծովը կապոյտ ու ծփծփո՛ւն.
Ցառապանքի Աստուածն է սոսկ որ կը ճանչնամ ու կը պաշ...
Երնէ՛կ անոր, որ կը կարդայ մեծ Սոկրատի Մածը անծո՛ւն..

Մի՛ ըսեր ինծ որ խեղճ մըն եմ, կը թափառիմ անտո՛ւն,...
Երնէ՛կ ինծի, բիւր փա՛ռք ինծի,— քերթո՛ղն եմ ես երազակ...
Դուն չե՛ս գիտեր թէ որքա՛ն մենք ուրախութիւն ունինք գե...
Սրտերը մեր երջանկութեան ովկիանոսներ են անսածման.

Գիտեմ, վաղը երբոր անցնիմ այդ Արուեստի Ոստանէն չէն,
Միտքըս պիտ՛ գաս շքեղութեամբըդ տարօրէն ու վըսեմ
Ու ծոն, մինակ, քեզ յիշելով՝ դառնակսկիծ պիտ՛ արտասուեմ
Հիւսելով քեզ մանեակներ պերճ երազնուրբ ու նկարէն։

Ու օր մը երբ վերջին անգամ վերադառնամ ծոցը մածուան
Դուն կրելով զանոնք մարմար ու սատափէ կրծքիդ վըրան,
Գիտի ըսես՝ «ես երգւեցա՛յ քերթողէ մը ինչպէ՛ս Լօռան՛...
Ու արցունքներդ քու ա՛լ յորդուն, պիտի ծոսի՛ն գետի նըման

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՑԵՍԱՐԱՆ Ա.

Անախնկալ հանդիպում մը հին բարեկամներս մէկուն, ընկերակցեցի, եւ այդ շրջանի աչքի զարնող վաճառականներէն։

Բաւական մաքուր հագուած, տխուր ու մտածկոտ կը շրջագայէր Նաւամատոյցի բանուորներուն քով։ Հեռուէն տեսաւ զիս, կէս մը ժպտեցաւ եւ գրեթէ վազելով եկաւ քովս, երկու ձեռքերով ձեռքերս բռնելով, առանց բարեւելու,

— Ա՜խ գործ... գործ մը գտիր ինծի։

— Որքա՞ն ատենէ եկած էք հոս, ընտանիքդ ալ միասի՞ն է, հարցուցի յանկարծակիի եկած այս տարօրինակ խնդրանքէն։ Ցարօրինակ անոր համար որ Թուրանստանի մէջ նախանձելի դիրք մը ունէր երեք տարի առաջ։

— Դրամի անկայունութեան պատճառով բաւական մեծ գումար մը կորսնցուցի, վրայ հասան ընտանեկան կարգ մը դժբախտութիւններ եւս։ Ինչպէս որ տարուան մը պայմանագրով հազիւ կրցինք Ֆրանսա անցնիլ, երեք ամիսէ ի վեր կինս եւ աղջիկս Լիոնի մօտ մետաքսի գործարանի մը մէջ 11 Ֆրանք օրականով կ'աշխատին, իսկ ես ու մինչեւ զաւակս դեռ սանթիմ մը չենք շահած, հազար պզտիկ երկորեակներո՞ւ Աստեղ գաղթի փողոցները կը թափառին, եւ կ'ուզեն ունենալ այն բոլոր բաները՝ ինչ որ կը տեսնեն իրենց Ֆրանսացի ընկերներուն քով։ Գրամ չկայ ծո չեն հասկնար այդ պզտիկ անմեղները։ Վերջերս լսեցինք որ Մարսէյլի մէջ գործերը սկսած են բացուիլ, բարեկամէ մը 200 Ֆրանք փոխառութիւն ընելով հոս եկայ։ Հինգ օրէ շատ տեղեր գիմեցի բոլորն ալ մերժեցին, դրամս ալ գրեթէ հատած է. ա՜խ գործ մը ինծի գործ մը...

ՑԵՍԱՐԱՆ Բ.

Կիրակի կէս օրուան մօտ Ֆրանսական մեծ ճաշարանի մը առջեւ 25—30 հետաքրքիրներ մարկ կ'ընեն, ոստիկան մը եւ երկու հայ երիտասարդներու միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը։

— Քանի որ դրամ չունէիք ինչո՞ւ ճաշարան մտաք եւ ինչո՞ւ ամէնէն սուղնոց կերակուրներէն կերաք։

— Պարոն ոստիկանապետ, 24 ժամէ անօթի ենք, գործ փնտռեցինք չգտանք, ի՞նչ ընենք, չմեռնելու համար, ստիպուեցանք այս միջոցին դիմել, այլապէս գողութիւն կամ աւազակութիւն պէտք է ընէինք։

— Դուք մեծաւորնե... նի՞ք, գացէք անոնց դիմեցէ... նանք՝ ձեր հեռաւոր հա... աղէտեալներուն համար հ... նակութիւններ ըրին, կոչեր... տարակեցին Ֆրանսական թ... րուն մէջ, մինչ հոս՝ իրենց... տակ կատարուող նման խ... թիւնները կ'անտեսեն ... ոստիկանատուն, թող ձեր ... ներքը գան ձեզ ազատեն։

— Մեղք ենք, պարոն... կանապետ. երիտասարդ են... նանք աշխատիլ. մեզի գո... գտէք, մենք կը վճարենք ... պարտքը։

Դրացի ճաշարանի ... որ լուռ ու գթոտ երեւոյթ... կ'ունկնդրէր, անմիջապէս ... մօտեց.

— Ինծի թողուցէք այ... կու երիտասարդ Հայերը, ... ճաշարանիս մէջ գործ կ... անոնց։

Եւ. վեհանձնութեամբ ... րեց երիտասարդ գործազուր... պարտքը։

Ֆրանսացի երիտասա... ոստիկանը եւ բոլոր ունկնդի...

ՑԵՍԱՐԱՆ Գ.

Կիրակի գիշեր, երեկոյ... սագէմին Թօլիէթ հրապար... վրայ 2000ի մօտ բանուորնե... նազան ազգէ եւ դասակարգ... լորն ալ աշխատելու անհամ... չով մը կը սպասեն Նաւամատ... պետներուն՝ որոնք օրական մէ... կէս օրուան գործ կու տան ...

Սաստիկ ցուրտ է. կծ... բոլորն ալ, մեծ մասով ... եւ Սպանիացի. կան 300... Հայեր ու նոյնչափ մըն ... Ժերացիներ, իսկ Ֆրանսա... հազիւ 50 հոգի։

Առտուան ժամը ... տասնի չափ վերակացու... սկսին արձանագրութեան ... ցատրելի եռուզեռ մը ... գործազուրկներու այս ... ամբոխին մէջ, ամէնէն ... ու մեկոտներն անգամ ցու... համարձելով իրենց ... դուրս ցցած, իրար կը ... աչքի երեւալու համար, ... հոյեն, եւ երբեմն ալ կ'ա... րենց սեւ ճակատագիրը։

Արձանագրութիւնները ... ցած են, հայ գործազուրկ... 30 հոգի միայն գործի ... ուեցան, մնացեալները ... ուրիշ գործարաններ, իսկ մ... ալ բոլորովին յուսահատ... րանի մը մէջ սկսան խմե... լալ։

— Ցանը հինգ օրէ ... այս անիծեալ հրապարակը ... միայն աշխատեցայ ... ծծկեր մանուկ մը ունիմ ... կը վճարեմ մութ ու նեղ ...

նակի մը։ Այսօր կ'ուզեմ ազգային միութեան դիմել

— Նոր ամուսնացած եմ. երկու տարիէ կոշկակարութիւն կ'ընէի ֆրանսական գործարանի մը մէջ, ամիս մըն է որ պարապ կը պտտիմ, բանուորական ամէնէն ծանր աշխատանքներ յանձն առի, բայց չկրցայ գտնել։ Այժմ կ'ուզեմ կարտոն երթալ, հանքին մէջ աշխատելու համար։

... «Յառաջ» սիւնակները շատ նեղ են պատկերացնելու համար գործազրկութեան տագնապին ընդհանուր թշուառութիւնները։

Կ'ուզէի նաեւ չորրորդ տեսարան մը բանալ, պարզելու համար Café Françaisներու մէջ հայ մեծաւորներու շռայլութիւնները։

Բայց ի՞նչ օգուտ, կուշտը կը հասկնա՞յ անօթիին վիճակը։

Մարսէյլ ՅՍ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՄԱՅՐՆ ՈՒ ՏՂԱՆ

ՏՂԱՆ. — Ինչո՞ւ համար սպասուհին այսօր հագուած է եւ հագցուց ինծի ալ նոր շապիկս։

ՄԱՅՐԸ. — Որովհետեւ այսօր տօն է եւ եկեղեցի պիտի երթանք։

— Ի՞նչ տօն է։

— Համբարձման տօն։

— Ի՞նչ կը նշանակէ համբարձում։

— Յիշատակն է այն օրուան, երբ Յիսուս երկինք համբարձաւ։

— Ի՞նչ կը նշանակէ երկինք համբառնալ։

— Թռչիլ դէպի երկինք։

— Ինչպէ՞ս, թռչի՞լ, թեւո՞վ։

— Ոչ թէ թեւով, այլ պարզապէս բարձրանալ դէպի երկինք, որովհետեւ Յիսուս Աստուած է, եւ Աստուած կրնայ ամէն բան ընել։

— Հապա ո՞ւր գացած է։ Հայրիկս բսաւ ինծի թէ երկինքը ներեւոյթ մըն է միայն, թէ վերը աստղեր կան միայն, եւ աստղերէն վեր՝ նորէն աստղեր, եւ թէ երկինքը սահման չունի։ Յիսուս ո՞ւր գացած է ուրեմն։

(Խնդալով). — Կան բաներ, զորս կարելի չէ հասկնալ. պէտք է հաւատալ պարզապէս։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ մեծ մարդոց խօսքն այդ է։

— Բայց, երբ կ'ըսէի թէ մէկը պիտի մեռցնեն աղամանը թափած ըլլալուն պատճառով միայն, դուն ինծի ըսիր որ պէտք չէ հաւատալ յիմար խօսքերու։

— Պէտք չէ հաւատալ միշտ յիմար խօսքերու։

— Ինչպէս հասկնալ որ խօսք մը յիմար է, եւ խօսք մը՝ ոչ։

— Պէտք է հաւատալ ճշմարիտ կրօնքին եւ ոչ թէ սուտերուն։

— Ի՞նչ բան է ճշմարիտ կրօնքը։

— Մեր կրօնքն է։ (Մեկուսի) կարծեմ ես է որ յիմար խօսքեր կ'ընեմ։ (Բարձր) գնա՛, վազէ՛ ըսէ՛ հայրիկիդ որ պիտի մեկնինք շուտով։ Թող գնէ գլխանոցը։

— Պատարագէն յետոյ զբօսա՞նք պիտի ուտե՞մ

Լ. ԹՈԼՍԹՈՅ

ԼՈՒՐԵՐ ԿՈՎԿԱՍԷՆ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

Շիրակի ապահովագրուած տուները

Պետական ապահովագրութեան ընկերութեան յանձնախումբը, քննած է Ալեքսանդրապոլի ապահովագրուած շէնքերուն վնասները զորս պիտի վճարէ կառավարութիւնը, իբրեւ հրդեհէ վնասուած։ Քննուած են 3600 տուներ, որոնք մասնաւորներու կը պատկանին։ Գնահատումը տակաւին չէ կատարուած։

**Անդրկովկասի գիւղատնտեսական դրամատունը կէս միլիոն ռուբլիի վարկ բացած է բամպակամշակութեան համար, 8 հազար տեսադին՝ Ատրպէճանի մէջ, հազարական տեսադին՝ Հայաստանի եւ Վրաստանի մէջ։

Առանձին վարկեր պիտի բանայ շերամապահութեան համար։

Յունուար 15ին Թիֆլիսի մէջ մէջ գումարուած է անդրկովկասեան գիւղատնտեսական վարկի կազմակերպութեան համագումարը՝ որուն կը մասնակցէին Վրաստան՝ 19, Ատրպէճան՝ 17 եւ Հայաստան 9 ներկայացուցիչներով։

** Անդրկովկասեան հանրապետութիւններուն ունեցած թրաքթէօրներուն թիւին համեմատութեամբ, մասնագիտական խրբոու համար որոշուած է յատկացնել Վրաստանի 19.635 ռուբլի (119 թրաքթէօր), Ատրպէճանի՝ 36.300 ռուբլի (220 թրաքթէօր) եւ Հայաստանի՝ 14.190 (86 թրաքթէօր)։

ԱՐԿԱԾ. — Իտահօ (Ամերիկա) մատուռի մը մէջ... պատարագ մը պահուն, յանկարծ լոյսերը կը մարին։ Նոյն շրջանի լուսաւորութիւնը ապահովուած է ասէթիլէն կազով։ Խաւարին մէջ մէկը լուցկի մը կը վառէ եւ ամբողջ օդը, որ ասէթիլէնով յագեցած էր, կը բռնկի սարսափելի պայթիւնով մը սարսելով շէնքը։ Բազմութիւնը խուճապահար կը խուժէ դէպի դուռները, որ բռնկած էին։ Վեց հոգի մեռան, 12 հոգի վիրաւորուեցան ծանրօրէն։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

79.— ՄՕՆԹՐԷՕՅԼ

Մօնթրէյլը Փարիզ-Վէնսէնէն ճիշդ 20 վայրկեան հեռու օդաւէտ ու գեղեցիկ գիւղաքաղաք մըն է, մօտ 10,000 բնակչութեամբ. այստեղ մեր հայրենակիցները սկսած են գալ 1924 Մարտէն ու այժմ 25—30ի կը հասնի անոնց թիւը, ինչպէս գրուած էր անէ առաջ։ Կան 8 ընտանիք եւ 10 ամուրի երիտասարդներ, որոնց մեծ մասը Սեբաստացիներ են։ Գործազրկութիւնը հոս ալ իր աւերը սկսաւ գործել։ Առաջին իսկ պատեհութեան, մեր տղաքը որ մեծ մասամբ կահագործներ են ու կ'աշխատին Փարիզ, տուժեցին ներկայ գործազրկութենէն։ Ոմանք բոլորովին անգործութեան դատապարտուեցան, ոմանց ժամերը գեղչուեցան, ուրիշներու ալ ժամավարձքին վրայ առնուազն մէկ ֆր. զեղչուեցաւ։

Շատերուն համար օրուան ապրուստը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Մեր անճար հայրենակիցները հազիւ ազատած Թուրքիոյ ճանկէն, եւ քիչ-շատ գործ ճարած, անա նորէն կը տառապին օտար հողի վրայ։ Ո՞ր օրուան կը սպասեն Երեւանի վարիչները, հայրենիքին դուռները բանալու համար։

Մ. ԹԷՔԹԷՔեան

80.— ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆ

Գործազրկութիւնը օրէ օր լուրջ հանգամանք մը կը ստանայ։ Մինչեւ հիմա այնչափ զգալի չէր, բայց տասնըհինգ օրէ ի վեր մեծապէս ազդեց հայ գաղութին վրայ։ Թէեւ հեծելանիւի եւ նման փոքր գործարաններ գրեթէ երկու ամիսէ ի վեր փակած էին իրենց դուռները եւ արձակած՝ տեղացի կամ օտար բանուորներ, բայց եւ այնպէս ամէնէն շատ գործաւոր ունեցող Compagnie Acierie de la Marine եւ արուեստական մետաքսի գործարանները որ եւ է աշխատաւոր հանած չէին։

Մէկ ամիս առաջ, մետաքսեղէնի գործարանը սկսաւ զեղչել գործաւորներու աշխատութեան ժամերը, այժմ կ'աշխատցնէ 6-7 ժամ օրական, բայց բնաւ գործաւոր կամ գործաւորուհի հանած չէ։ Ասիէրի տը լա Մարինը սկսաւ արձակել ընդհանրապէս օտար եւ մասնաւորաբար հայ աշխատաւորները։ Անցեալ տարի այս գործարանին մէջ կ'աշխատէին 200է աւելի Հայեր, ներկայիս 50 ալ չմնաց։

Վերոյիշեալ գործարանը բնակութեան համար տրամադրած է սենեակներ (քանթօնըման), ուր կը բնակին 50է աւելի նոր ընտանիքներ։ Սովորութիւն եղած է, որ գործաւորներ երբ կ'ձօրուայ ճաշը աւարտեն, կ'ելլեն «քանթօնըմանի» դուռը ու կը խօսակցին, եւ երբ ժամանակը գայ, խմբովին կը փութան գործարան։ Նախապէս տասնեակներով կ'երթային, այժմ հազիւ տասը հոգիներ գործ ունին. նոյն վիճակին մատնուած են նաեւ քաղաքի մէջ բնակողները։ Շատեր սկսած են արդէն փոխառութեամբ ապրիլ։ Քանի մը ընտանիքներ չքաւորութեան մատնուած են, ամէն ոք ծանրաբեռնուած իր հոգերով, չի կրնար ուրիշներու վրայ խորհիլ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կոմիտէն ընկերական ժողովի մէջ խորհրդակցելով գործազրկութեան մասին, նկատի առաւ անգործ եւ անմիջական օգնութեան կարօտ ընկերներու վիճակը եւ ձեռնարկեց ընկերական փոխատուութեան։ Գոյացած գումարը պիտի բաշխուի կարօտ ընկերներու, պայմանաւ որ վերադարձնեն, երբ ի վիճակի ըլլան։

Նոյնպէս Մալաթիոյ Կրթասիրացի Մատենճիւղը իր կարօտ հայրենակիցներուն կ'օգնէ փոխատուութեամբ։ Բայց ասով հարցը չի լուծուիր։ Անոնք միայն իրենց անդամներուն կ'օգնեն, իսկ ան որ դաշնակցական կամ Մալաթիացի չէ, ի՞նչ պիտի ընէ. պ՞էտք է ձգել որ տառապի՞։

Մալաթիացի

81.— ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ (Լիոն)

Գործազրկութեան տագնապը որ մինչեւ Փետրուարի սկիզբը այնքան չէր մտատանջեր հայ աշխատաւորները, վերջին օրերս սկսաւ ամենալուրջ մտմտուքի մէջ ձգել զանոնք։

Ամէն օր բազմաթիւ օտար գործաւորներ դուրս կը նետուին, որոնց մէջ կան նաեւ շատ մը ընտանիքի տէր եւ ամուրի հայ գործաւորներ։

Տագնապը ամիսէն աւելի կ'ազդէ մեր հայրենակիցներուն վրայ։

Օտարները, յոյն, լեհ, իտալացի եւայլն. հակառակ պարտադրին կրնան դառնալ իրենց հայրենիքը եւ ամէն օր կ'երթան զունդ առ զունդ։ Իսկ մե՞նք։ Ո՞ւր երթանք եւ որո՞ւ դիմենք ճար մը գտնելու համար։ Այսօր Փօն տը Շէրիի մէջ կայ հինգ հարիւրի հասնող գաղութ մը, որ իր աշխատասիրութեամբ ստեղծեր է նիւթական համեստ վիճակ մը։ Բայց այսօր շատեր ամիս՝ երէ ի վեր գործազուրկ ըլլալով, փողոցները ինկած են եւ ամէն օր գործատուններու դուռը ափ կ'առնեն, բայց ոչ մէկ տեղ գործ կը տրուի։ Մինչ Ֆրանսացի անգործները կառավարութենէն կանոնաւորապէս նպաստ կը ստանան, հայ գործաւորը այդ յոյսն ալ չունի։ Մենք Շիրակի աղէտեալներուն մեր կարելին ըրինք, եւ հիմա մենք ենք կարօտը եւ աւելի գէշ վիճակի մէջ։

Անոնք գոնէ տուն եւ հող ունին, իսկ մենք զրկուած ենք ամէն բանէ։ Ի՞նչ կը խորհի արտասահմանի այս թշուառ, անգործ ու թափառական աշխատաւորութեան մասին Երեւանի կառավարութիւնը։

Մենք Փօն տը Շէրիի բազմաթիւ հայ անգործ բանուորներս երկար թափառելէ յետոյ, կոչ կ'ընենք Ֆրանսայի բոլոր աշխատաւոր հայրենակիցներու որպէսզի միահամուռ դիմենք Երեւանի ներկայացուցիչներուն, մեր այս նիւթական եւ բարոյական սարսափելի կացութիւնը օր առաջ բարելաւելու կամ հիմնական դարման մը գտնելու համար։

Խումբ հայրենակիցներու կողմէ
Ռ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՉԵՑՆԵՐ ԳԻՒՂՈՒՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանս.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջանային կոմիտէի դասախօսական ժողովը տեղի ունեցաւ անցեալ շաբաթ օր, Զափահաս որբերու Ակումբին մէջ։ Դասախօսելու հրաւիրուած էր Ֆրանսայէն ընկ. Արօեան։ Սրահը լեցուած էր ընկերներով եւ համակիրներով։ Դասախօսութենէն առաջ, ընկերը տեղեկութիւններ ուզեց գործազրկութեան մասին եւ յորդորեց տոկալ։ Յետոյ անցնելով դասախօսութեան, «Ազգային հարցը եւ Դաշնակցութեան դերը», երկարօրէն խօսեցաւ Դաշնակցութեան 36 ամեայ գործունէութեան մասին։ «Դաշնակցութիւնը ոչ թէ փողով եւ բանի կը համախմբէ հայ ժողովուրդը նման ներկայ Հայաստանի կառավարութեան, այլ ժողովուրդն է որ կը համախմբուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան շուրջ, համարելով միակ անկեղծ ու ուժեղ կազմակերպութիւնը»։ Յորդորեց ու հրաւիրեց որ օտար հողի վրայ մնանք լուռ ու մունջ, եւ չմիջամտենք քաղաքական գործերու։ Մէկուկէս ժամ դասախօսելէ վերջ, խնդրուեցաւ համակիրներէն որ ազատ թողուն ընկերական ժողով գումարելու համար։ Ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ։

Գործազրկութիւնը հետզհետէ սուր հանգամանք կը ստանայ։ Մինչեւ ցարդ կօշիկի գործարանը որ եւ է մէկ գործաւոր չէր արձակած, սակայն այս երկու օրուայ ընթացքին, արձակեց 10է աւելի բանուորներ, մեծ մասով Հայեր, որոնք կ'աշխատէին երեք տարիէ ի վեր նոյն գործարանը։ Չկայ որ եւ է կազմակերպութիւն սոյն տագնապը մեղմացնելու համար։

Հիւսէյնիկցի

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱՆԿԱԽ ԹՈՒՐԱՆԻԱ կամ ի՞նչ կը ծրագրեն Թուրքերը։ Գրեց Զարեւանդ. Տպագր. Պոսթըն։

ՅՈՅԶԵՐ ՈՒ ԵՐԱԶՆԵՐ, ողբացեալ Տիրան Մազմանեանի. Կեդրոնատեղի՝ Պալենց գրատուն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՅՐԵՆԻ ՄԸ.— Փարիզի արուարձաններէն Ռոմէնվիլի մէջ կ'ապրէին երկու ծերունիներ։ Գող մը մտաւ անոնց խաղաղ տնակին մէջ ու ըսաւ. «Տուէք ձեր պահած դրամները»։ Բայց ամէն ծերուկ դրա՞մ կը պահէ։ Խեղճերը անճրկած մնացեր էին, երբ վայրագ գողը վերցուց բիրը եւ իջեցուց անոնց գլխուն։ Ցաւի եւ օգնութեան աղաղակներուն վրայ, վազեցին դրացիները, երբ գողը արդէն փախած էր։ Վիրաւորները փոխադրուեցան Թիւէթրի հիւանդանոցը։ Ոստիկանները, իրենց քաղած տեղեկութիւններուն ապաւինած, սկըսան փնտռտուքի։ Մօնթրէօյի մէջ տեսան որ սրճարանի մը ներսը վայրենի մէկը հաշուեսեղանին կրթնած կը խմէ։ Աջ ձեռքը գրպանը խոթած, իրարու եւեւէ կը պարպէր ըմպելիին գաւաթները։ Աչքերը ոճիր կը պատմէին։ Ոստիկանները կը մօտեցէին դուրսէն։ Դրամ վճարած պահուն, ոստիկանները տեսան որ ձեռքը արիւնոտ է։ Նետուեցան ներս եւ «անձնատո՛ւր» պոռացին։ Վայրագ ոճրագործը դիմադրեց սակայն, վերցուց խոշոր շիշ մը եւ նետեց ոստիկանին գլխուն։ Միւսը եւեւէն հասաւ ու գալարեց ձեռքերը, պառկեցուց գետինը։ Գազանը կը տապալըկէր, կ'ոռնար, մինչեւ որ կապուեցաւ։ 20 տարեկան Ֆրանսացի մըն էր այս վայրենին։

ԱՄՈՒՍԻՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԿԻՆԸ...— Տիկին Փարիզ, որ կը բնակի Ժուանվիլ, վերջերս մոռցած էր հարսնիքին անուշ օրերը եւ երդումը։ Հակառակ որ աղջնակ մը ունէր, ուզեց նոր հարս ըլլալ։ Եւ աղջկանը թեւէն բռնած՝ գնաց տունը իր նոր սիրականին, որ միասին նոյն գործարանը կ'աշխատէր։ Ամուսինը կը խնդրէր աղջկան համար։ Առջի օր գնաց գտաւ կինը եւ նեղացաւ, չա՛տ նեղացաւ որ զրկեց զինք իր աղջնակէն։ Կինը, անտարբեր հօրը վիշտին, պատասխանեց որ մոռնայ այլեւս աղջիկը. «չպիտի թողում որ տեսնես զայն ասկէ ետք»։ Յետոյ հեռացաւ Վշտահար հայրը, յանկարծ, հանեց ատրճանակը եւ պարպեց։ Գնդակը մտաւ կնոջ կռնակէն ներս. հազիւ թէ ետ դարձած էր, երբ գնդակ մըն ալ կերաւ սիրտէն եւ գետին ինկաւ։

ԿԻՆ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— Սանթուլ խմած մըն էր, եւ ենթակայ՝ ալքոլիզմ ծրէմէնսի ահաւոր տագնապներուն։ Աւելին՝ նախանձոտ էր։ Ու շարունակ, այս հիւանդ ու անգութ մարդը հաւի պէս կը փետտէր իր կինը։ Կը ծեծէ՛ր, կը ծեծէ՛ր, մինչեւ որ յոգնէր։ Առջի օր, եւ ըստ կալէն տուն եկաւ, եւ պարտականութիւն մը կատարողի պէս, գնաց ծեծել կինը։ Դժբախտը խռհանոց փախաւ, մարդն ալ հասաւ եւեւէն, քաշեց մազերը եւ գետնէ գետին զարկաւ, երբ յուսահատ, եւ ծեծէն կէս մը յիմարացած, կինը յափշտակեց խոհանոցի դանակ մը եւ մխեց ամուսինին սիրտէն ներս։ Ծանրօրէն գետին ինկաւ մարդը ու հոգին փչեց։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Ինչո՞ւ իմ բարեկամութիւնս կ'ուզէր։ Ու իրեն ի՞նչ թէ՝ տղայ մը փափկանկատ կամ կոշտ է։ Աւրիշ հարցում մըն ալ։ Հասարակ արարքէ մը՝ ինչպէ՞ս կրցեր է նըկարագիրս նշմարել։

Վհատութիւնս մեծ էր, բայց խնդիրը լուծելու փափաքս այնքան զօրաւոր էր որ, այդ կիրակիէն յաջորդող բոլոր օրերը կ'անցընէի կոտինի շարժումները լրտեսելով, ինչ որ ամէնէն աւելի տեւեց։

Իրիկունը մարս վերադարձէն առաջ, դուրսն էի։ Թուեթը կախելու. Անժելինոյի գինետունը կը լեցուէր նաւահանգստի աշխատաւորներով, որոնք «կազդուրուելու» կուգային, կորաքամակ, փոշեթաթախ, ուսերնին պատռտած՝ տոպրակ կրելէն, բայց բոլորն ալ երիտասարդ եւ մեծկակ, գրպաններուն մէջ, ամէնէն լաւ վճարուած վարձքերէն չորս անգամ աւելի շատ «օրականներով», կուգային «կազդուրուելու»՝ գաւաթ գաւաթի վրայ այրող օղի կամ կասկածելի գինի ճնկելով։ Երկինքի վրայ՝ աստղերուն ծագումին հետ մէկտեղ, ջութակահար ցիկանները կը հասնէին. յետոյ, խմողներու ընտրուած խումբ մը, ամէնէն խելացնոր գինարբուքին կը յանձնուէր։ Այն ատեն մինչեւ երգի եւ պարերու ամէնէն տաք միջոցին հողը կը թնդար, սեղաններ կը տապլըկէին, դանակներ կը կտրտէին «բարեկամները»՝ յանկարծ կը յիշէին մոռցուած ոխերը, նախատինքները, կէս մնացած վրէժները, ընդոստ կը յիշէին թէ՝ ինչո՞ւ չը կատարել չըլլար առանց կտրտուած կզակներու, շիշով ճեղքուած գանկերու, անճանաչելի դարձած քիթերու կամ աչքերու ու վերջապէս, կիրակի եւ տօն օրերը, աւելի հանդիսաւոր կը դառնային տասն արիւնով մը, որ դանակի հարուածը կերած սրտէ մը կամ աղիքներուն հետ մէկտեղ, բացուած փորէ մը կը ժայթքէր։

Իմ կոտինս՝ այս խումբերէն էր... բայց իր ուզած կերպով։ Նախ՝ ինքն էր «Դյուահանգիստ հսկան»։ «կոտին»ն էր, իր երկու մէթր հասակով, իր աշխատելու կարողութեամբ, կռուի մէջ իր ուժով, թիարանի մէջ իր տարիներով, բայց նաեւ իր «իմաստութեամբ» (եթէ չէք ուզեր խնդալ) իր «բարոյական արժէքով»։

Այս «բարոյական արժէքը», արուարձանին մէջ յատուկ իմաստ մը ունէր, ձեւանաս անձնուրութիւնները կ'ըսէին. «Ոչ ոք այնքան շիտակութեամբ կրնայ փոր մը բանալ կամ սիրտ մը ճեղքել, որքան կոտինը»։ Նաեւ կ'ըսէին. «կոտին վախնալիք մէկը չէ, գողի քաշող մէկը չէ»։ Եւ իրօք ես իսկ տեսայ թէ՝ կոտին վերջինն էր որ մէ պէտք էր վախնալ, բայց նաեւ առաջինը որմէ պէտք էր սարսափիլ։

Խմող եւ ուտող ինչպէս «ծեծը մարդերը՝» որոնք առանց զէնքի չպիտի կրնային դայն գետին փըռել, որչի պէս լափեցաւ, կոտին— գինետան աջեւ կանգնած, մէկ ոտքը սեղանակի մը վրայ, ականջին ծաղիկ մը եւ մաքուր, հակառակ «Միս մինակը երկու փակոն որմոնք պարպած ըլլալուն»,— ճիւաղի վայելչութեամբ, կոտին մարգագարիկի իր բերնին մէջ կ'անհետացնէր քանի մը երկվեցեակ աղանձած ձուկ, նոյնքան տապկած լեարդի շերտեր, եւ «կին մը տփելու» կամ «ձի մը քերուցելու» չափ սառնութեամբ մէջ հինգ լիտր կը պարպէր եւ երկրային երանութեան այս ժամերուն մէջ, շէշտ մը չէր կորսնցներ քաղցրահունչ ջութակէն որ իր ականջին մէջ կը սարսռացնէր, ոչ ալ իր բարեկամին Ալէքսիսի տխուր երգերէն։

Ալէքսի՛ս... Այսօր համբաւը այնքան ալ զարմանալի չէր որքան կոտինինը, մարդը իրօք հաւատաւոր էր կոտինի հետ իր բարեկամութեան համար։ Մէկուն անունը չէիր կրնար արտասանել առանց միւսին մտածելու։ Եւ տակաւին, ինչպէս բաժնուոր սէր իր ներկայութիւնը կը մատնէ իր պուչին հանած աղմուկով, կոտին՝ մեր ամառնային երեկոյթներու մեղկութեան մէջ հեռուէն խաղաղ անցորդին ինքզինք կը յայտնէր Ալէքսիսի իգական, բարձր, բայց հնչուն եւ ազատ ձայնով,— որովհետեւ ամէն մարդ գիտէր թէ Ալէքսիս՝ միայն կոտինի համար կ'երգէր։

Սկիւռի պէս եամնդուն, խոժամնի եւ տկարակազմ, Ալէքսիս աւելի երիտասարդ քան իր բարեկամը, գեղեցիկ բայց անշնորհ, առնականութենէ զուրկ, գլուխը երբ կոտինի ուսին վրայ դրած կ'երգէր, իր երգին համեմատ կ'անշարժանար, կը դառնար, աչքերը փակ, վիզը ձիգ, մոռցուած գլանիկ մը որ իր մատներուն մէջտեղը կը մխար, Ալէքսիս՝ իր մարմնէն միայն կը շարժէր շրթները, կզակը եւ կարկառուն ադամախնձորը, որ աւազափողի մը մատներուն պէս կը գործէր։ Այս գիրքին մէջ ան այնքա՛ն ծիծաղելի էր, որ շատերը խնդալու գէջ ճաշակը կ'ունենային։ Անոնց այս փափաքը կ'անցնէր, իրենց քիթին բերնին գինիի առաջին գաւաթ մը ուտելուն պէս,— այս էր կոտինի ազդարարութիւնը, ի պատիւ տգէտ անպատուողի մը։ Այս առաջին վեհանձն արարքէն յետոյ, կոտին՝ կը նետէր ինչ որ սեղանին վրայ գտնէր։

Կռուողներէն շատերը՝ կը հըպարտանային կոտինի բարեկամութեամբ. իրօք՝ երբ յարմար գտնէր շատերուն փոխ կուտար իր կուռփը որ երբեմն գինուած կ'ըլլար իր սարսափելի բիրովը — բայց երբեք դաշոյնին պողպատը։

(Շար.)

երկիրը ղրկելով հանդերձ, պէտք է սորվիլ որ անոնց սեծ մասը հողագործութեամբ զբաղին մեր երկրին մէջ։ Արդէն շատեր այդ աշխատանքին համար եկած են հոս։ Իսկ Հիւսիսային Ափրիկեցիները պէտք է իրենց տեղերը դարձնել։ Առկէ զատ անհրաժեշտ է նաեւ պակսեցնել փոխադրական միջոցներու եւ ածուխի գինները։ Իսկ իրական դարմանը ֆրանքի կայունացումն է։

∴ Վերջին շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտած են 150, եւ Ֆրանսայէն մեկնած են 2.217 օտար բանուորներ։

Պելճիքացի՝ 221 մեկնած, 3 եկած,— Սպանիացի՝ 336 մեկնած,— Փորթուկէզ՝ 88 մեկնած,— Իտալացի՝ 769 մեկնած, 55 եկած,— չեխ՝ 228 մեկնած,— Լեհ՝ 284 մեկնած, 8 եկած,— Ռուս՝ 7 մեկնած, 71 եկած,— Զուիցերիացի՝ 111 մեկնած,— Գերմանացի՝ 39 մեկնած, զանազան ազգեր՝ 134 մեկնած, 4 եկած։ Նորեկ բանուորներէն Իտալացիները գետեղուած են ճարտարարուեստի եւ Ռուսները՝ հողագործութեան մէջ։

Նորեկ բանուորներէն անոնք որ կը գետեղուին հողագործական աշխատանքներու մէջ, Ֆրանսա մտնելու արտօնուած են երկրագործական նախարարութեան «վիզա»յով, իսկ միւս աշխատաւորները Ֆրանսա կրնան մտնել միայն աշխատանքի նախարարութեան «վիզա»յով։

Գործ՝ օտար անգործներուն

Վերջին շաբթուն, Աշխատանքի նախարարութիւնը գործ հայթայթած է օտար անարհեստ բանուորներէ 499 հոգիի, որոնց 64ը արտասահմանէն նոր բերուած էին, եւ 435ը կը բնակէին Ֆրանսայի մէջ։ Գործի գետեղման գրասենեակներու կողմէ գործ հայթայթուած է 595 օտար բանուորի, որոնք կը բնակէին Ֆրանսա։ 64 նորեկ օտար բանուորները գետեղուած են Մօտանի եւ Մարսէյլի մէջ, 25ը՝ հանքերու, շինութեանց՝ 4, մետաղագործութեան՝ 2, քարահանքի՝ 30։ Ֆրանսաբնակ օտար 435 բանուորները գետեղուած են Փարիզի (167), Մարսէյլի (102), պելժիական սահման (73), Նանթ (37), Լիոն (25) հետեւեալ գործերուն մէջ. մետաղահանքի՝ 54, ածխահանքի՝ 36, քարահանքի՝ 3, մետաղագործութեան՝ 18, ճամբաներու շինութեանց՝ 61, ատաղձագործութեան՝ 36, հիւսուածեղէնի՝ 29, ծառայութեան՝ 6, հողագործութեան՝ 91, զանազան գործերու՝ 101։

∴ Պաշտօնական վերջին վիճակագրութեան համաձայն, փետր. 10ին նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 64.434, 47.627ը այր, 16.807ը կին։ Վերջին շաբթուն, նպաստընկալ գործազուրկներուն թիւն էր 56.275, որուն 41.698ը այր, 14.577ը կին, ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 8000 նպաստընկալներ աւելցած են։

∴ Առջի օր, Թրօքատէրոյի մօտ, 25 տարեկան ֆրանսուհի մը ինքզինքը նետեց Սէն գետը։ Նաւաստիները ազատեցին զայն եւ փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր յայտարարեց.— «Լաւ էր որ ձգէիք, մեռնէի, ի՞նչպէս պիտի ապրիմ, երբ տուն չունիմ, դրամ չունիմ, գործ չունիմ»։

Ֆրանքօ-թուրք համաձայնութիւն մը ?

Զախակողեան «Քոթիտիէն», որուն Թուրքիոյ թղթակցին կարգ մը տպաւորութիւնները թարգմանեցինք ասկէ առաջ, իբրեւ եզրակացութիւն կը թելադրէ սերտ համաձայնութիւն մը հաստատել Թուրքիոյ հետ, «Միջերկրականի խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար»։

— «Միջերկրականի խաղաղութիւնը առաջին, հիմնական պայման մըն է ընդհանուր խաղաղութեան համար։ Բայց այդ խաղաղութիւնը կրնայ իրականանալ միայն այն ատեն երբ այդ մեծ ծովուն եզերքը հաստատուած ազգերը առանց յետին միտքերու ընդունին իրենց այսօրուան ծողային վիճակը եւ ծրաժարին, այնքան դժուարութեամբ ճաստատուած գոյավիճակը միայն իրենց օգտին փոխուելու ո՛ւ եւ է գաղափարէ։

Միջերկրականեան Արեւելքը լրջօրէն կազմակերպուած է այսօր։ Այդ Նոր արեւելքին պաշտպանողական ուժը — պաշտպանողական եւ ոչ թէ յարձակողական — ինքնին խաղաղութեան ազդակ մըն է զոր պէտք է հաշուի առնել։ Ահա օրինակ մը,— Վերջերս, արտաքին վտանգներու ազդեցութեան տակ, թրքական բանակը յանկարծ խոշոր եւ պատկառելի ռազմափորձեր կատարեց Կազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի անձնական հրամանատարութեամբ, այնպիսի շրջանի մը մէջ զոր ոմանք գրաւել կ'ուզէին, սպառնալիքները աննետացան հրաշիւք իմն։ Այն ատեն, թրքական կառավարութեան եւ միւս կառավարութեան միջեւ յարաբերութիւնները շատ սիրալիր դարձան։

«Ֆրանսա զօրաւոր Միջերկրականի մէջ։ Շատ տկար, եւ հետեւաբար օտար աշխարհակալութեանց միտումներուն ենթակայ մօտաւոր արեւելք մը վտանգ մըն է խաղաղութեան համար։ Միւս կողմէ, Ֆրանսա Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ խնամակալ կարգուած է Սուրիոյ, որ կը գտնուի Միջերկրականեան Արեւելքի սրտին վրայ։ Ուրեմն, մեր շահը կը պահանջէ մեր կրցածին չափ օգնել Մօտաւոր Արեւելքի եւ առաջին հերթին Թուրքիոյ ամրապնդման, քանի որ ան է բուն առանցքը։»

Մոսկուայի «Իզվեստիան» եւս կը պաշտպանէ ֆրանքեւ թուրք բարեկամութիւնը։

Համայնավար երեսփոխանը չի հրաժարիր

Գրեցինք թէ համայնավար կուսակցութիւնը ութ օր պայմանաժամ տուած էր երեսփոխան Գարանթօնի՝ հրաժարելու համար երեսփոխանութենէ, այլապէս պիտի վտարուի կուսակցութենէն։ Այդ պայմանաժամը լրացաւ առջի օր, սակայն Գարանթօն չհպատակեցաւ կուսակցութեան պատգամին ու հիմա կը սպասէ որ զինքը վտարեն։

Իտալիա եւ Ֆրանսա

Ֆրանսական «Թէօֆիլ Կօթիէ» փոխադրանաւը Միջերկրականի մէջ պտոյտէ մը յետոյ Նափոլիի առջեւ խարիսխ նետած էր։ Ֆաշիստ ոստիկանութիւնը իմանալով որ նաւուն մէջ հակաֆաշիստ ճամբորդ մը պահուըտած է, հարիւր յիսուն զինեալ ոստիկաններ շոգենաւ ելան խուզարկութիւն կատարելու համար։ Ի վերջոյ մեքենաներու սենեակին մէջ գտան 18 իտալացի փախստականներ, զորս ձերբակալելով ցամաք հանեցին։

∴ Սէն-Ռաֆայէլի մէջ ֆրանսական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Վայլիասինոի անուն իտալացի օդանաւորդ սպայ մը, որ կասկածներ կը ներշնչէր իբրեւ լրտես։ Վայլիասինոի Սէն-Ռաֆայէլ կը գտնուէր 1925 Յունիսէն ի վեր եւ մօտէն շփում ունէր Նիսի զանազան անձնաւորութեանց հետ։ Իր դէմ եղած ամբաստանութիւններէն մէկն ալ այն էր թէ Փարիզի մէջ 10.000 ֆրանք զանձած էր ֆաշիստ գործակալ Սաքքիի միջոցաւ։ Վայլիասինոի գրագէտ տ'Անունցիոյի թիկնապահն էր եւ մասնակցեցաւ Ֆիումէի ապստամբութեան։ Յետոյ դէպի Ափրիկէ թռիչք մը կատարեց։ Իտալիայէն մեկնած էր Մուսօլինիի հետ տարակարծութիւն մը ունենալուն հետեւանքով երկար հարցաքննութենէ մը վերջ, այս ֆաշիստ սպան ֆրանսական սահմանէն դուրս հանուեցաւ։ Վայլիասինոի Պելճիքա գնաց։

Ընկերվարական Միջազգայինի ժողովը

Ընկերվարական Բանուորական Միջազգայինը, որուն կեդրոնը կը գտնուի Ցուրիխ, այս պահուս կարեւոր գումարում մը կ'ունենայ Փարիզ, Էնժէնիէօր Սիվիլի սրահին մէջ։ Ժողովը բացուեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 10ին նախագահութեամբ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան ներկայացուցիչ Հէնտէրսընի։ Ուրբաթ օր խորհրդակցական հաւաքոյթ մը ունեցաւ Միջազգայինի դիւանը, որ կը բաղկանայ ինը հոգիէ, բացի ընդհ. քարտուղար Ֆրից Ատլէրէ, որ նոյնպէս կը մասնակցէր այդ ժողովին։

Զանազան երկիրներէ պատուիրակներ կը մասնակցին Միջազգայինի ժողովին, որուն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս ղրկած է իր ներկայացուցիչները։

Օրակարգին վրայ կան շատ մը միջազգային կարեւոր հարցեր, ինչպէս չինական խնդիրը, գերման ազգայնականներու օժանդակութիւնը խորհրդային կառավարութեան, պայքար ֆաշիսմի դէմ ո՛չ միայն Իտալիոյ այլ զանազան երկիրներու մէջ եւն.։

Անուշի հրդեհ մը

Նիւ-Եօրքէն կը հեռագրեն թէ Պրուքլինի զինարանին մէջ սարսափելի հրդեհ մը ծագած է։ Երեք մթերանոցներ անմիջապէս փաթթուած են բոցերու մէջ։ 500 նաւազներ օգնութեան հասած հրշէջներուն, որոնք գերմարդկային ճիգերով կրցան պաշարել եւ սահմանափակել հրդեհը։ Որովհետեւ մօտերը կը գտնուէր շէնք մը, որ լեցուն էր պայթուցիկ նիւթերով, հրդեհին տարածումը մինչեւ այդ շէնքը աներեւակայելի աղէտ մը պիտի դառնար։ Ամբողջ քաղաքացիները, որոնք Ուիլեըմսպուրկի եւ Մանհաթթընի կամուրջներուն վրայ կեցած կը դիտէին հրդեհը, մատնուած էին ծանր անձկութեան մը։ Վնասը կը հասնի մէկուկէս միլիոն տոլարի։

Ուրական Պէյրութի մէջ

Պէյրութէն 11 Փետրուար թուականով կը հեռագրեն թէ առջի գիշեր սաստիկ ուրական մը պայթած է Պէյրութի վրայ, մեծ վնասներ պատճառելով։ Նաւահանգիստին մէջ խարսխած նաւերը բաց ծով քշուեցան։ Զինուորական տաղաւարներ փլան։ Երեք Սենեկալցիներ մեռան, երկու հոգի ծանրապէս, իսկ 18 հոգի թեթեւ վիրաւորուեցան։ «Թանատա» շոգենաւը, նոյնպէս քշուեցաւ փոթորիկէն։ Ֆրանսացի նաւային զինուորները ջանքեր կը թափեն աղէտին վնասները մեղմացնելու համար։

Եգիպտոսի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնները խզուեցան։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Գոյամարտ» խումբի ժողովը՝ այսօր կիրակի 13 փետր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ծանօթ ճաւաքատեղին: Անդամակցութիւնը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Գ.Նունի» խումբի գասախօսական ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին գրագարանի սրահը։ Դասախօս՝ ընկ. Նիկողոսեան։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԱՐՆԱԿ երկսեռ որբերը կրթական խորհրդակցաւ. Թեան մը ճամար այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին կը ճրաւիրուին 138 Rue Etienne Dolet, Alforville: ներկայ պիտի ըլլան Փարիզի Զ. Խ. Ո. Միութեան ներկայացուցիչները:

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր կիրակի 13 փետր., ժամը 2.30ին Ֆլօրիայի սրաճը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ Իզմիրի որբանոցէն Զօրխոստանցի (Կեսարիա) Զէքիա Գասպարեան՝ 15 տարեկան, հօր անունը Համբարձում, մօր անունը Վարդիտեր։ Տեղեկացնել A. Kaspariani՝ c/o M. Archambond, Pont d'Aubenas (Ardèche) France. Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Տիգրանուհի Միկինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Յովհաննէս Միկինեան որ Իզմիրի ջարդէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուռլայի մէջ զինուորագրուած էր: Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան:

— Կեսարիոյ Թումսիկին գիւղացի Լուսաբեր Կէօպէլեան, որ Ուրիայէն Ֆրանսա եկած է, կը փնտռէ իր եղբայրը Տիգրան Կէօպէլեան, որուն Նիւ-Եօրք ըլլալը կը կարծուի:

Տեղեկացնել՝ Edouard Kassian pour Artinian Khatcher, Cite Verminck No. 143, Croix Sainte, Martigues (B. D. R.) France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 ճատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 ճատր	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Թուրքիոյ Նրկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամիս	6 ամիս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրատուն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE . NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

15 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 261 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԱՌՕԴԻ ՀՈՏ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԷ

Ընկերվարական Միջազգայինի գործադիր կոմիտէն իր ժողովը փակեց ուշագրաւ յայտարարութեամբ մը, որ միանգամայն ազդարարութիւն մըն է։

Վառօդի հոտը կը ծաւալի ամէն կողմ, Պալքաններէն մինչեւ Չինաստան, մտահոգութեան մատնելով բոլոր խաղաղասէրները։

Եւ ինչքան բազմազան են փոթորիկի նախանշանները։

Ամէնէն առաջ, վտանգի ազդանշանը տուին պոլշեւիկները, որոնք միշտ խաղաղութենէ կը ճառեն, բայց առիթ չեն փախցներ թէ՛ հաստատուած կարգուսարքը խախտելու եւ թէ՛ մինչեւ ակռաները զինուելու։

Անցեալ շաբթու արտատպեցինք զանազան պաշտօնական զեկուցումներ, որոնք նիւթ կը ծառայեն Նոր Իշխանաւորներու. Հռչակաւոր Պուխարինը կ'ազդարարէր Մոսկուայի կուսակցական խորհրդաժողովին մէջ. — «Նոր վտանգ մը կը պատրաստուի մեզի դէմ։ Թաղքենի պետութիւնները նուաճողական նոր պատերազմ մը կը պատրաստեն եւ բազմազան փորձեր կը կատարեն մեզ օղակելու համար»։ Վորոշիլոֆ, պատերազմական գործավարը, աւելի կտրուկ, կ'ազդարարէր. «Պատերազմը նորէն կը բարձրանայ Եւրոպայի, ամբողջ աշխարհի վրայ։ Թաղքենի դասակարգը ճակատագրականօրէն պատերազմի կը մղէ, թշնամութիւններ կը պատրաստէ մեզի դէմ։ Եթէ ոչ այսօր, վաղը յարձակման պիտի ենթարկուինք։ Պատերազմի նախօրեակին ենք»։ Վարչապետ Ռիքօֆ, ամէնէն խելօքը, վերջերս դիտել կուտար ճառի մը մէջ («Փրավտա», 20 Յունուար).— «Չենք կրնար ծածկել թէ այսօր խաղաղութեան խնդիրը աւելի տագնապալի վիճակի մէջ է, քան մէկ տարի կամ 18 ամիս առաջ»։ Ու վերջապէս, յիշենք Անդրկովկասի դիկտատոր Օրախիլաշվիլիի խօսքերը. «Ի հարկէ մենք չենք կրնար հանգստանալ, քնանալ դափնիներու վրայ... Մենք, մեր կուսակցութիւնը, խորհրդային իշխանութիւնը, արհեստակցական միութիւնները, ամբողջ խորհրդային հասարակութիւնը պէտք է միշտ սպառազինուած ըլլանք»։

Տարբեր տեսակէտէ մը մեկնելով, նոյն վտանգաւոր կացութիւնը կը մատնանշեն ընկերվարականները, ինչպէս կ'երեւայ իրենց յայտարարութենէն։ Եւ կը ցուցնեն փոթորիկի հնոցներն ալ,—Չինաստան, Պալքանները։ Բայց ընկերվ. Միջազգայինը կը շեշտէ պարագայ մը որուն խօսքն իսկ չեն ըներ պոլշեւիկները. «Անարեկման քաղաքականութիւնը անփոփոխ կը շարունակուի Խորհրդային Միութեան, մանաւորապէս Վրաստանի մէջ, եւ կը ձգտի տեւական հաստատութիւն մը դառնալ»։

Արդարեւ, խառնակութեան պատճառները մէկ չեն, ոչ ալ միայն քաղքենի-դրամատիրական, կամ սեւ շապիկաւոր։

Եթէ Չինաստան իր ազատագրութեան համար կը կռուի, այդ պայքարը աղճատուած է նաեւ միջազգային, աւելի ճիշդ՝ անգլօ-ռուս մրցակցութեան բոլոր ախտերով։ Եւ պոլշեւիկներուն ձեռքը նոյնքան սեւ է այս գործին մէջ, որքան Անգլիոյ հաստատիւ պահպանողականներուն երեսը։

Նոյնը եւ Պալքաններուն մէջ։

Ցեղապիտական ուժերը շարժման մէջ են ամէն տեղ. բայց ո՛չ քաղքենի աշխարհակալները, ոչ ալ կարմիր պոլշեւիկները ո՛ր եւ է փորձ կ'ընեն, բուն ժողովուրդները գոհացնելու եւ միջնոլորտը պայծառացնելու համար։ Նոյն թանձր եւ թունաւոր մթնոլորտը, քաղաքական մրցակցութիւնն է որ կ'ոգեւորէ եւ երկէս կ'առաջնորդէ երկուքն ալ։ Այս տեսակէտէն պարծենալիք բան մը չունին ռուս պոլշեւիկները եւ իրենց բոլոր սորուկները։ Անոնք շատոնց կորսնցուցած են դասը, մանաւանդ 1920էն ի վեր, երբ ամբողջ ժողովուրդներ մատաղ ըրին, բրիտանական աշխարհակալութիւնը տապալելու մոլեգնութեամբ, բայց իրապէս հիւանդկախ Թուրքիան փրկելու, իսլամական եւ Թուրք-ասիական կիրքերը արծարծելու եւ հալածականներու գլխուն իջեցնելու համար։ Ինչ կը վերաբերի իրենց վարած երկրին, պատկերը այնքան պերճախօս է, որ խորհրդածութիւնները աւելորդ կը դառնան։ Այսօր ամբողջ Խորհրդային Միութեան մէջ, լայնքին եւ երկայնքին, դժգոհութեան, խլրտումի, եթէ կ'ուզէք՝ պատերազմի նոյնքան լուրջ պատճառներ կան, որքան հեռաւոր Չինաստանի կամ հարեւան Պալքաններու մէջ։

Իւրաքանչիւրը իր ձեւով կը դատէ իրերը. բայց վտանգը անժխտելի է։ Ու մանաւանդ ծանր անոր համար, որ երկու կողմերն ալ պատրաստութիւններ կը տեսնեն... պատերազմը կանխելու մտահոգութեամբ։

Խորհրդային իշխանութիւնը «հոգեբանական» զօրաշարժի մը ձեռնարկած է արդէն. կը համրէ իր շարքերն ու զինուորները, սպաներն ու վեթերանները։ Տենդագին աշխատանքի լծուած են «ավիաքիմ»ը (օդանաւ, քիմիական պատերազմ), «Պաշտպանութեան ընկերութիւնը», ամբողջ խորհրդային մեքենան։

Ինչ կը վերաբերի քաղքենի-աշխարհակալներուն, միշտ հաւատարիմ իրենց կոչումին, պատերազմ կը պատրաստեն, խաղաղութիւն խաղալով։ Անհաւասիկ նոր զաւեշտը. — Մ. Նահանգները Փետրուար 10ին նոր հրաւէր մը ուղղեցին, Մարտ 31ին խորհրդաժողով գումարելու եւ նաւատորմերը կրճատելու համար։ Պատասխանները պատրաստ են արդէն. — Ֆրանսա՝ ինքզինքը բացառուած կը համարէ, շարք մը պատճառներով. Իտալիա՝ մինչեւ անգամ կը զարմանայ այդպիսի ձեռնարկի մը համար, քանի որ «շատ համեստ է իր նաւային ծրագիրը»։ Իսկ միւսները կա՛մ վերապահ են, կամ պայմաններ կը դնեն։

Այս կացութեան մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ որ խաղաղութեան համար առաջադրուած դաշնագիրներն անգամ վառօդ կը հոտին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԽԱԼՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ, որ մասնաւորապէս կուսակից է ռուսեւթուրք բարեկամութեան, «Միլլիյէթ»ի մէջ գրուած նոր խմբագրականով մը դիտել կուտայ.—

«Մեր արեւելեան քաղաքականութեան ամէնէն կարեւոր առանցքը՝ Ռուսերու բարեկամութիւնն է։ Մեր քաղաքական ապահովութիւնը կը պահանջէ բարեկամ ըլլալ Ռուսիոյ, ինչպէս որ Թուրքիոյ բարեկամութիւնն ալ հաւասարապէս անհրաժեշտ է Ռուսիոյ համար։ Եւ երկու երկիրներու վարիչները այս հիմնական կէտին ուշադրութիւն կ'ընեն, արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Մեր չարակամները ինչե՛ր չըրին, երկու հարեւաններու այս անկեղծ յարաբերութիւնները խախտելու համար։ Անկասկած այս խառնակչութիւնները ամլութեան պիտի դատապարտուին այսուհետեւ եւ եթէ երկու երկիրներուն մէջ ալ ողջմտութիւնը տիրապետող մնայ։

«Առեւտրական դաշնագրի համար բանակցութիւնները կ'երկարին, կարգ մը կէտերու մասին առաջ եկած տարակարծութեան հետեւանքով։ Սակայն այս կէտերը հիմնական չեն և մանրամասնութեանց կը վերաբերին։ Բանակցութիւնները նորէն պիտի շարունակուին, և յոյս ունինք որ գոնէ այս անգամ արդիւնքի պիտի յանգին։ Թուրք հանրային կարծիքը չափազանց մեծ շահագրգռութեամբ կը հետեւի բանակցութեանց։ Հրապարակին վրայ ընդհանուր շփոթութիւն և մտահոգութիւն կը տիրէ։ Խոստովանինք որ ներկայ կացութեան շարունակումը կը վնասէ թրքական տնտեսութեան։»

ԲՈՂՈՔ ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ինչպէս գրեցինք, հայ պոլշեւիկներուն վարձած կրօնաւորները կը շարունակեն պառակտում սերմանել իրենց «Ազատ եկեղեցի» թերթով եւ «Ազատ եկեղեցական յեղափոխութիւններով»։ Անոնք միթինկներ կը սարքեն, հայկ. եկեղեցիներ կը գրաւեն (մանաւանդ Թիֆլիսի հայրենի եկեղեցիները եւ բողոքողներն ալ —բուն ժողովուրդը— դատապարտել կուտան։

Այս խրոդութիւնները մեծ յուզում պատճառած են նաեւ Պոլսոյ մէջ, ուր եպիսկոպոսները խորհրդակցութիւն մը կատարած են տեղապահին հետ։ Այս առթիւ Պոլսոյ «Հայ Խօսնակ» թերթը կը գրէ.—

«Որքան մեծ է Հայոց Հայրապետութեան դէմ պայքարողներու արարքին տգեղութիւնը, նոյնքան եւ աւելի մեծ է անտարբերութիւնը հայ եկեղեցականութեան եւ ընդհանուր Հայութեան ալ, որ պէտք է զգացնէ Երեւանի կառավարութեան թէ՛ ո՛չ հայ լեզուն, ոչ ալ հայ եկեղեցին իր մասնաւոր սեփականութիւնն են եւ ահաւոր պատասխանատուութիւն առաջ կը բերէ թեթեւօրէն վերաբերուիլ անոնց հետ։»

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆԸ ՏԱՂԽՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ թէ լեզուական խնդիրը հրատապ հանգամանք ստացած է Տաղիստանի մէջ։ Ուժեղ հոսանք կայ Թուրքերէն լեզուն ընդունելու։ Այս առթիւ վերջերս Բագուի մէջ գեկուցում մը տուած է Տաղիստանցի Ալի-Էպ-պէրօֆ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Աւելի Թուրքիան լեցնելու համար

«Միլլիյէթ»ի տեղեկութիւններուն համաձայն, այս տարի Սուրիայէն Թուրքիա պիտի բերուին 15 հազար, Կիպրոսէն՝ 9000 Թուրք գաղթականներ։ Ասկէց զատ Պուլկարիայէն, Սերպիայէն ալ պիտի բերուին որոշ թիւով գաղթականներ, որոնց թիւը պիտի հասնի 80,000ի։ Ներգաղթը պիտի սկսի Յունիսին։ Ծախքերը պիտի հոգացուին Էնկիւրիի կառավարութեան կողմէ։

Հրահանգներ օտար գործաւորներուն մասին

Աշխատանքի Նախարարութիւնը հրահանգ մը ղրկելով բոլոր գործատէրերուն, կը յիշեցնէ թէ համաձայն 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին, արգիլուած է աշխատցնել օտարական մը, որուն ինքնութեան թուղթին վրայ «աշխատաւոր» յիշատակութիւնը եւ կամ ուրիշ ո եւ է ցուցմունք չկայ թէ օրավարձով արհեստ մը կ'ընէ։

Եթէ օտար աշխատաւորին Ֆրանսա մտնելուն մէկ տարի չէ եղած, եւ կամ Տեղաւորման Գրասենեակի մը կողմէ չէ ներկայացուած, գործատէրերը, բաց ատի, պէտք է ստուգեն՝ 1.— Թէ ինքնութեան թուղթը տրուած չէ ուրիշ արհեստի մը համար, քան այն, որուն մէջ կ'ուզէ աշխատիլ։ 2.— Թէ օրինաւորապէս ջնջուած կամ պայմանաժամը լրացած է այն պայմանագրութեան, որուն հիման վրայ ինքնութեան թուղթ ստացած է եւ որուն մասին յիշատակուած է ինքնութեան թուղթին վրայ։

Վերջապէս, երբ գործատէրերը օտար աշխատաւորներ կ'առնեն, 24 ժամ վերջ պէտք է մասնաւոր տոմարի մէջ արձանագրեն անոնց անունները և պահանջուած պարագային զանոնք ներկայացնեն աշխատանքի քննիչներուն կամ ոստիկանական պաշտօնեաներուն։

Այն գործատէրերը, որոնք իրենց մօտ կը պահեն կամ նոր կ'առնեն վերի պայմանները չլրացնող օտար բանուոր մը, ինչ տարիքի, սեռի կամ աշխատանքի ալ պատկանի, 500 էն 1000 ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին։ Ասկէ զատ կրնան տուգանքի ալ ենթարկուիլ՝ ի նպաստ առաջին գործատիրոջ։ Տոմարին մէջ արձանագրուած չըլլալուն համար ալ մարդ գլուխ 5-15 ֆրանք տուգանք կը գանձուի։

Գաղթ. Յանձնաժողովին դիմումը

Հայ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովը գործադրկութեան տագնապին առթիւ դիմումներ կը կատարէ պատկանեալ պաշտօնատուններուն մօտ։ Կը տեղեկանանք թէ յիշեալ յանձնաժողովի վարիչ Պ. Լեւոն Բաշալեան երկրորդ անգամ ըլլալով դիմած է Աշխատանքի Նախարարութեան, խնդրելու համար որ դիւրութիւններ տրուին հայ անգործներուն՝ գործ գտնելու համար։ Նախարարութենէն պատասխանուած է թէ հանքերուն մէջ աշխատելու միշտ գործ կայ, սակայն Հայերը բացարձակապէս չեն ուզեր այդ աշխատանքը կատարել, եւ անմիջապէս որ հանքերու անունը իմանան, կը ձգեն կ'երթան։

Միւս կողմէ շատ գործ կայ նաեւ հողագործութեան մէջ։ Ամիս մը վերջ դաշտային աշխատանքները կը սկսին։ Անգործ հայ բանուորները այժմէն պէտք է արձանագրուին, յիշեալ աշխատանքներուն համար։ Թէ՛ հանքերը եւ թէ դաշտերը աշխատելու գացողներուն ճամբու տոմսակը կը տրուի Նախարարութեան կողմէ։

Պատերազմի վտանգին դէմ

Ինչպէս գրեցինք, Շաբաթ եւ Կիրակի Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէի հերթական ժողովը։ Ներկայ էին 24 պատուիրակներ, որոնք կը ներկայացնէին 22 ազգեր։ Նախ կարդացուեցան քարտուղարին եւ գանձապահին տեղեկագիրները, որոնք վաւերացուեցան։ Յետոյ երկար վիճաբանութիւններ եղան Չինաստանի, Ամերիկայի եւ հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի մէջ տեսնուող պատերազմի վտանգներուն մասին։ Պալքանեան կացութեան մասին զեկոյց տուաւ Յուկօսլաւիոյ պատուիրակ Թոփալովիչ։ Ծերէթէլլի Վրացի, եւ Աբրամովիչ (Ռուս) պարզեցին ընկերվարականներու դէմ եղած հալածանքը Խորհրդային Միութեան մէջ։ Ընդունուեցան բողոքի զանազան բանաձեւեր, Ֆաշիզմի եւ պոլշեւիզմի մասին։ Ռուսիոյ մասին քուէարկուած բանաձեւին մէջ կ'ըսուի.— Անարեկման վարչաձեւը անփոփոխ կը շարունակուի Խորհրդային Միութեան, մանաւորապէս Վրաստանի մէջ եւ կը ձգտի տեւական դրութիւն դառնալ։ Գործադիր Կոմիտէն կը պախարակէ բռնի ուժի քաղաքականութիւնը, որուն երեսէն հազարաւոր ընկերվարական բանուորներ, գիւղացիներ եւ մտաւորականներ բանտ նետուած կամ աքսորուած են, եւ բարբարոս վերաբերմունքի կ'ենթարկուին, պարզապէս իրենց ընկերվարական համոզումներուն համար։ Միջազգայինին պատկանող բոլոր կուսակցութիւնները պէտք է օգնեն բանտարկուած ընկերներուն, ընդհանուր ներում պահանջեն անոնց համար եւ աշխատին Խորհրդային Միութեան մէջ ազատ վարչաձեւին տապալման համար։

Գերման պատուիրակը յայտնեց թէ Ռուսիոյ մէջ ռազմամթերք կը պատրաստուի Գերմաններուն համար։

Ժողովը վերջացաւ Կիրակի գիշեր ժամը 9ին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հեռաւոր Արեւելքի մէջ մինչեւ հիմա ո՛չ մէկ հայկ. դպրոց կար։ Առաջինը կը բացուի Չինաստանի Խարպին քաղաքին մէջ, տեղական վարչութեան եւ քահանային թափած ջանքերուն շնորհիւ.

Նախապէս դիմում կատարուած է պետական պատկան իշխանութեան, որ արտօնած է հայկական դպրոցի մը հիմնումը։

Նորահաստատ դպրոցին բացումը կատարուած է Նոյ. 21ին, մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերելով գաղութին մէջ։ Ծնողքներու եւ մանուկներու շատերու աչքերէն ուրախութեան արցունք կը թափէր։ Ամէնքը կը սփոփուէին, որ պարտականութիւն մը կատարած են եւ այս կերպ կ'ազատին ստարացման վտանգէն, կենդանի կը պահեն մայրենի լեզուն նոր սերունդին մէջ եւ օր մը հնարաւորութիւն կ'ունենան հայրենիք վերադառնալու մասին մտածել։

Երկու տարիէ ի վեր Խարպինի գաղութը ունեցած է սեփական հայ եկեղեցի, ուր դպրոցի բացման առթիւ մատուցուած է պատարագ եւ կատարուած է դպրոցական մաղթանք։

Հանդէսի միջոցին խօսած են Աստուածան քահանան եւ վարչութեան նախագահ բժ. Մղտսեան, բացատրելով դպրոցի կարեւորութիւնը, մասնաւորաբար մայրենի լեզու սորվեցնելու տեսակէտէն, այս հեռաւոր երկրին մէջ։

Նոյն օրն իսկ արձանագրուած են 33 աշակերտներ, որոնք աւելի պիտի ունենան սորվելու հայ լեզու, ազգային պատմութիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն եւ Ս. Գրոց պատմութիւն։ Աշակերտելու փափաք ունեցողներու թիւը հետզհետէ կ'աճի։

Վարչութիւնը ամէն միջոց ձեռք է առած՝ ապահովելու համար տեղւոյն ազգային հաստատութիւններու յարատեւ գոյութիւնը։ Իր այս քայլերուն մէջ այնքան յաջողած է, որ ուսումը ձրի յայտարարուած է։

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Միայն հայ ուսանողները չէ, որ ձգուած են անտարբերութեան մէջ։ Վիէննայի մէջ ձերբակալուած է համալսարանական լեհ ուսանող մը, որ կը մուրար փողոցները, երբ դասը աւարտէր։ Դատարան հանուած և հարցաքննուած պահուն, ուսանողը յայտարարեց թէ տարբեր բան չէր կրնար ընել, երբ ո և է գործ չէ կրցած գտնել, եւ երբ անօթի փորը նեղսէն կը պոռար։ 24 ժամուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ տղան։

Վիէննական թերթերը լրջօրէն կը քրքրեն այս պարագան, նկատելով որ երկրին գիտութեան գեղեցիկ ապագան պիտի ապահովեն լաւ սպրած ուսանողները միայն։

ՌԱԴԻՕԹԵԼԵԳՐԱՄՈՎ ՏԵՐՆՏԱՍ.— Սանրեմոյի մէջ քարակոփ մը, Փիէթրօ Պոլաէլլի, յանկարծ կը խենթենայ եւ կնոջ պահած ամբողջ խնայողութիւնը, 20 հազար հազարնոց թղթադրամները կ'առնէ եւ կ'այրէ, առանց ժամանակ ձգելու որ կինը միջամտէ այս յիմարութեան։

Խենթը անմիջապէս փոխադրուած է յիմարանոց։

Այս օրերուն, մեր կողմէ հիւանդութեան եւ չոր փայտերէ դէզ մը կը շինեն, Տերնտաս կը վառեն։ Խենթին ըրածն ալ թղթադրամի Տերնտաս է, երեւի։

ՍՍՍՌ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՍՍՌ ռուսերէն կը նշանակէ Խորհրդային Ընկերվարական Հանրապետութիւններու Միութիւն։ Նախկին Ռուսաստանի ներկայ պաշտօնական անունն է այս։

Այսուհետեւ «Յառաջ»ի մէջ յաճախ առիթ պիտի ունենանք խօսելու Խորհրդային Միութեան կեանքի մասին։ Ուստի, մեր առաջին յօդուածը կը նուիրենք անոր կազմի, բաղկացուցիչ մասերու, աշխարհագրական, ազգային եւ ա՛յլ պայմաններուն, ծանօթացնելու համար ընթերցողին նախկին Ռուսաստանի այսօրուան կացութիւնը։

Ինչպէս յայտնի է, Ռուսաստանէն անջատուեցան Ֆինլանտան, Էսթօնիան, Լատուիան, Լիթուան, Լեհաստանը, Պեսարապիան, Կարսի նահանգը, Պաթումի նահանգին մէկ մասը եւ Երեւանի նահանգի Սուրմալու գաւառը։ Ռուսական կայսրութեան մնացած հողերը այժմ կը կազմեն Խորհրդային Միութիւնը (U. R. S. S.)։

Պատերազմէն առաջ, Ռուսաստանը (առանց Ֆինլանտայի) կը բռնէր 18,860.546 քառ. վերստ տարածութիւն եւ 1915ին ունէր 178,905,000 բնակիչ։ Այժմ, Խորհրդային Միութեան տարածութիւնն է 18.397.700 քառ. վերստ եւ վերջին մարդահամարով ազգաբնակչութիւնը՝ մօտ 144 միլիոն մարդ։

1925 Մայիսէն սկսած Խիվան եւ Պուխարան ալ Խորհրդային Միութեան մաս կը կազմեն, որով հողը աւելցաւ մօտ 245.000 քառ. վերստ եւ բնակչութիւնը մօտ 4 միլիոն մարդ։

Յեղափոխութենէն առաջ, Ռուսաստանը հակառակ բազմազգութեան, միաձոյլ եւ ծայր աստիճանի կեդրոնացած պետութիւն էր։ Երկրին տէրը Ռուսն էր, կամ, աւելի շիտակը, ռուս պիւրոկրասին ու բանակը։ Հպատակ ազգերը հաւասար չէին ռուս ազգին, հպատակ կրօնները միայն կը թոյլատրուէին. տիրողը ռուսական ուղղափառութիւնն էր։ Ցնորքի ինքնակալի միահեծան իշխանութեան եւ ռուս բանակի երկաթէ զօրութեան՝ Ռուսաստանը վիթխարի ուժ էր թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին քաղաքականութեան մէջ եւ ունէր առաջին միջազգային կշիռ։

Այժմ Խորհրդային Միութիւնը, ըստ Սահմանադրութեան եւ ըստ կազմութեան, ձեւի, ազգերու պետութիւն է եւ հետզհետէ փաստօրէն ալ կը դառնայ այդպիսին։ 1925 Մայիսէն սկսած Խորհրդային Միութիւնը կը բաղկանայ վեց ինքնօրէն հանրապետութիւններէ, որոնք, համաձայն օրէնքին, ունին հաւասար իրաւունքներ եւ հաւասար պարտականութիւններ։ Այդ հանրապետութիւններն են.

1.— Ռուսաստանի Խորհրդային Դաշնակցական Ընկերվարական Հանրապետութիւնը կամ բուն Ռուսաստանը, որ իր կարգին, բաղկացած է տարբեր մասերէ,— 45 նահանգներէ, 13 ինքնավար շրջաններէ եւ 9 ինքնավար խորհրդային հանրապետութիւններէ։ Նահանգներու բնակիչները մեծ մասամբ Ռուսներ են, ինքնավար շրջաններու եւ հանրապետութիւններու մէջ կ'ապրին այլացեղ ժողովուրդներ։ Ինքնավար հանրապետութիւններ են Պաշքիրիան, Տաղիստանը, Պարիլիան, Ղրիմը, Ղազաքստանը, Վոլկայի Գերմանները, Պուրիաթ-Մոնկոլիան, Եագութիան, Չուվաշիստանը։ Ինքնավար շրջաններէն յիշենք Ատրկէյի շրջանը կամ Չէրքէզիստանը, Ինկուշէթիան, Գապարտին-Պալքարիան, Գարաչայեւ-Չէրքէզիստանը, Հիւսիսային Օսէթիան, Չէչէններու շրջանը՝ բոլորն ալ Կովկասեան լեռներու մէջ, Մարիստանը, Զուվաշիստանը եւայլն։

Խորհրդային Ռուսաստանը կը գրաւէ նախկին ռուսական կայսրութեան մեծ մասը՝ Եւրոպայի եւ Ասիոյ մէջ։ Անոր տարածութիւնն է 17,735.500 քառ. վերստ, 1923ին ունէր 98 միլիոն 170.000 ազգաբնակչութիւն, որմէ շուրջ 70 միլիոնը Ռուս։ Այս տարածութենէն 9.852.800 քառակուսի վերստը կ'իյնայ բուն Ռուսաստանի վրայ, իսկ 7.288.000 քառակուսի վերստ եւ 20,698.000 բնակիչ ինքնավար հանրապետութիւններու։

2.— Պէլոռուսական Խորհրդ. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը՝ շուրջ 100.000 քառակուսի վերստ հող եւ 4.265.472 բնակիչ։ Կազմուած է, գլխաւորապէս, նախկին Մինսկի նահանգէն։ Բնակչութեան հոծ զանգուածը Պէլոռուս է։ Կեդրոնն է Մինսկ քաղաքը։

3.— Ուկրայնական Խորհրդ. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը 392,645 քառակուսի վերստ եւ 28.887.419 բնակիչ, մեծ մասով Ուկրայնացիներ։ Ուկրայնիան կը գրաւէ նախկին Ռուսաստանի ամբողջ հարաւը՝ Տոնի աւազանէն մինչեւ Լեհաստան եւ ռումանական սահմանը։ Օտեսան Ուկրայնիայի գլխաւոր նաւահանգիստն է։ Կեդրոնն է Խարքովը՝ Ուկրայնիայի մաս կը կազմէ եւ Մոլտաւական ինքնավար խորհրդային հանրապետութիւնը։

4.— Ուզպէքիստանի Խորհր. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը, որ կազմուած է Թուրքիստանի Ամու - Տարիա, Սիր - Տարիա, Ֆէրղանի, Սամարքանտի եւ քանի մը ուրիշ շրջաններէ, ինչպէս նաեւ նախկին Պուխարայի ու Խիվայի որոշ մասերէ 350.000 քառակուսի վերստ եւ 4.100.000 բնակիչ, որուն 3 միլիոնը Ուզպէք։ Կեդրոնն է Սամարքանտ քաղաքը։

Ուզպէքիստանի մէջ կը մտնէ եւ բուն Տաճկաստանը, որ կազմուած է նախկին Պուխարայի ու Ֆէրղանի շրջանի մասերէն, կը բաժնուի 8 նահանգներու եւ ունի 800.000 բնակիչ, գլխաւորաբար Ուզպէք։ Կեդրոնն է Տիւշամպէ քաղաքը։

5. Թուրքմէնիստանի Խորհր. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը՝ բաղկացած նախկին Թուրքեստանի, Խիվայի ու Պուխարայի մասերէն, մօտ 400.000 քառ. վերստ եւ 800.000 բնակիչ— թիւրքմէններ։ Կեդրոնն է Փոլթորացք քաղաքը (նախկին Ասխապատ)։

6.— Անդրկովկասեան Խորհրդ. Դաշն. Ընկերվ. Հանրապետութիւն, որ ունի 172.100 քառ. վերստ տարածութիւն ու հինգ միլիոն 635.000 բնակիչ եւ բաղկացած է Հայաստանէ, Ազրպէճանէ եւ Վրաստանէ։

Ազրպէճանը կը բռնէ 74 հազար 659 քառ. վերստ եւ ունի 2.005.000 բնակիչ։ Կեդրոնն է Բագուն։ Ազրպէճանի մաս կը կազմեն Նախիջեւանի Խորհրդ. Ընկերվ. Հանրապետութիւնը՝ 3 հազար 939 քառ. վերստ հողով ու 90.000 բնակիչով, ինքնավար Ղարաբաղը (116.000 բնակիչ) և ինքնավար Քիւրտիստանը։

Հայաստանը ունի շուրջ 30 հազար քառակուսի վերստ հող եւ մօտ մէկ միլիոն բնակիչ։

Վրաստանը 43,663 քառ. վերստ եւ 2,622.000 բնակիչ։

Վրաստանը, իր հերթին, կազմուած է Հարաւային Օսէթիայի ինքնավար շրջանէն, Աբխազիայի Խորհրդ. Ընկերվ. ինքնավար հանրապետութենէն 8.175 քառ. վերստ եւ Աճարիայի Խորհրդ. Ընկերվ. ինքնավար հանրապետութենէն՝ 6.129 քառակուսի վերստ։

Այս բոլոր շրջաններն ու հանրապետութիւնները, ըստ ձեւի, կազմակերպուած են ազգային պետութեան սկզբունքով։ Կառավարութիւնը կազմուած է, մեծ մասամբ նոյն ազգի համայնավարներէ, վարչութիւնը դատարանը, կրթական գործը ազգային լեզուով, ամէն տեղ կան ազգային զօրամասեր։ Ազգային զգացումները չափէն աւելի հրահրուած են բոլորին մէջ։ Համայնավար տարրերն անգամ շատ տեղեր լեցուած են հակառուս տրամադրութիւններով եւ կը ձգտին որքան կարելի է շատ ազատութիւն վայելել եւ քիչ կախում ունենալ Մոսկուայէն։

Պետական իրաւունքի տեսակէտով այս երկիրներու փոխ-յարաբերութիւնները և Խորհրդային Միութեան անդամներու իրաւական դիրքը, կախումը մէկզմէկէն եւ կեդրոնէն, շատ ալ որոշ ու կայուն չէ։ Խորհրդային պետական իրաւունքը, ընդհանուր առումով կը ձգտի զարգանալ կեդրոնացման ուղղութեամբ։ Հետզհետէ տեղական իրաւունքները կը կրճատուին. իսկ կեդրոնի իրաւասութեան սահմանները կը լայննան։ Եւ այս առաջ կը բերէ խուլ դժգոհութիւն «ծայրամասերու» կողմէ։ Այսու հանդերձ Խորհրդ. Միութիւնը, իր սահմանադրութեան տրամադրութիւններու համաձայն, ծայրայեղօրէն ապակեդրոնացած պետութիւն է։ Եւ եթէ Խորհրդային պետականութիւնը հիմնուած ըլլար միայն սահմանադրական օրէնքի վրայ, ազգային առանձնայատկութիւնները յարգուած կ'ըլլային։ Սակայն, խորհրդային պետական դրութեան մէջ առանձնայատկութիւնն ալ այն է, որ անոր մէջ իրական իշխանութիւնը կը պատկանի ոչ թէ կառավարութեան, այլ համայնավար կուսակցութեան։ Այս վերջինն է երկրի իրական տէրը եւ Խորհրդային Միութեան սահմաններու մէջ ապրող ժողովուրդներու իրաւական դիրքն ու փոխ-յարաբերութիւնը որոշողը։

Այս տեսակէտէն աշխահիս երեսին չկայ եւ ոչ մէկ կազմակերպութիւն, եւ ո՛չ մէկ իշխանութիւն, ուր կեդրոնացման սկզբունքը այնքան ծայրայեղութեան հասած ըլլայ, որքան համամիութենական համայնավար կուսակցութեան մէջ։ Խորհրդային Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ չի կրնար կատարուիլ եւ ո՛չ մէկ գործ, տեղի չի կրնար ունենալ եւ ո՛չ մէկ զինք առանց համայնավար կուսակցութեան կամքին, աւելի ճիշդ, առանց համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօյի կամ Քաղբիւրօի հրամանին։ Քաղբիւրօն է Խորհրդ. Միութեան գերագոյն իշխանութիւնը եւ Միութեան ժողովուրդներու ճակատագիրը տնօրինողը։

Խորհուրդներու համագումար, Ժողովրդական Կոմիսարներու Խորհուրդ, Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտէ, առանք բոլորը խրճիկներ են Քաղբիւրօի ձեռքը, բոլորը կը շարժին այնպէս, ինչպէս Քաղաքական բիւրօն կը թելադրէ։ Այս վերջինն ալ կ'ընտրուի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին կողմէ։ Բոլոր ժողովուրդներու, Խորհրդային Միութեան անդամ ազգերու բոլոր համայնավար կուսակցութիւնները առորդապա մասնիկներ են Համամիութենական Համայնավար կուսակցութեան, որու կեդրոնը կը գտնուի Մոսկուա։ Մոսկուա մատը կը շարժէ եւ Խարքով, Թիֆլիս, Երեւան ու Թաշքէնդ հլու կամակատարութեամբ կը հնազանդին եւ առանց առարկութեան կը կատարեն տրուած հրամանը։

Խորհրդային Միութեան Սահմանադրութիւնը «անկախ» եւ «ինքնավար» հանրապետութիւններուն կը ձգէ ազգայինմշակութային գործերը։ Ուրեմն, պէտք է ենթադրել, որ, օրինակի համար, Երեւանի վարիչները կրնան ինքնուրոյն կերպով կարգադրել Հայաստանի կրթական գործերը։ Բայց, իրականութեան մէջ, Հայաստանի իշխանութիւնը ամենաչնչին փոփոխութիւնն իսկ չի կրնար մտցնել երկրի դպրոցական ծրագրին մէջ, առանց տասացի գործադրած ըլլալու Մոսկուայէն հրահանգուած դպրոցական ծրագրի սկզբունքները։ Նմանապէս եւ դատական գործերու մէջ։ «Անկախ» եւ «ինքնավար» հանրապետութիւններու քրէական ու քաղաքացիական օրէնքները, դատաստանական ամբողջ գործը չափուած ձեւուած են կեդրոնի կաղապարով։ Լեզուն է միայն տեղական, մնացածը Մոսկուայէն կուգայ։

Վիճակը նոյնն է պետական ուրիշ ասպարէզներու մէջ։

Այսպիսով պետական սահմանադրութեան համաձայն Խորհրդային Միութիւնը լայն ապակեդրոնացած երկիր է. համայնավարական կազմակերպական կանոնադրութեամբ եղականօրէն կեդրոնացած ու միապետական։ Եւ որովհետեւ երկրի տէրը համայնավար կուսակցութիւնն է, ապա եւ Խորհրդային Միութիւնը փաստօրէն միաձոյլ եւ կեդրոնացած պետութիւն է։ Հետեւաբար, պարզ աչքակապուք է եւ խարդախութիւն երկփեղկուած խորհրդային գիծէն ներս տիրող ազգային ազատութեան եւ լայն ինքնավարութեան մասին։

Ձեզ յաճախ կը կուրցնէ մարդիկ եւ թոյլ չի տար, որ տեսնեն էութիւնը։ Էութիւնը բնաւ այն չէ, ինչ որ գրուած է Խորհրդային Միութեան ցուցանակին վրայ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՏԵՐՆՏԱՍ

Ժամանակը կ'անցնի՝ ըստ Գրիգոր Օտեանի, «Մենք ենք անցնողը եւ ոչ ժամանակը», հակառակ աստեղագէտ գուշակներուն, ոչ ձիւնով այլ արեւով ողջունեցինք փետրուարը։ Ուրեմն այլեւս գաման ձմեռէն աշարհ նելու չէ։ Էֆիմէրոտէսը մեզ կը վրդովէր, կանխելով կը մարգարէանար այս տարուան համար, թէ, Զակիզըն ձմրան լինի ցուրտ մինչեւ ցակիզըն ամարանոյ։

Սակայն Պոռիդոնի նուիրուած ամիսը արեւով սկսաւ. գարնան սուրհանդակ թաւրընջակ ուկեգոյն ծաղիկը ձիւնին վրայ կը փթէ իր շուքը։

Հիները փետրուարը կը ներկայացնէին աստուածուհի մը, հագած կապտագոյն պարեգօտ մը. գէմքով ժպտուն եւ զուարթ, եւ կարծես արեւուն տաքութիւնը շատ զգալով, պատմուճանը շատ վեր քաշած գօտիին վրայ հանգրիճեր է։ Գրկած է բադ մը. եւ ոտքերուն տակ կը տեսնուին ջրէն դուրս ինկած ձուկեր։

Յեղափոխական ֆրանսան փետրուարը՝ Février չէր կոչեր՝ այլ անձրեւորեր, գի ամբողջ այդ ամիսը անձրեւով կ'անցնէր։

Նումա Պոմպիլիոս այս ամիսը կոչած էր Februarius, ուսկից մենք կը տառադարձենք փեբրուարիոս։ Ըմէն պարագայի մէջ այս բառը Վրաստանէն Օրացոյցի մէջ մտած չէ. այլ Հռոմի Գայլին պէս Հռոմի մէջ ծներ է։

Մենք սովորական լեզուով այս ամիսը կը կոչենք փետրուար, որ է տառադարձութիւնը Februa գիցանուշի անունին, որովհետեւ հին Հռոմայեցիները տօսր նուիրած էին այս ամիսը՝ Ռոսան ի պատիւ հինգ տարին անգամ մը, այդ ամսուան առաջին օրը Հռոմը մոմով եւ ջահերով կը լուսաւորէին եւ կը խնդրէին որ այդ դիցուհին բարեխօսէ իր Մարս որդիէն հռոմէական սուրին յաղթանակը։

Կան նաեւ ուրիշ մեկնութիւններ։ Կը կարծուի թէ փետրուար բառը ծագած ըլլայ լատին ֆեպրուարէ մաքրել բառէն կ'ըսուի նոյնպէս թէ ֆէպրէ (ջերմ) բառէն ծագած է. որովհետեւ այդ ամսուն Հռոմայեցիները մալարիոյ ջերմ հիւանդութեամբ շատ կոտորած կ'ունենային։ Առաջին բառը հաւանական է, քանի որ այդ ամսուն նախնի Հռոմայեցիները ի յարգանս իրենց մեռելներուն՝ ամէն օր մեռելներու աստուածներուն զոհեր կը մատուցանէին, կ'աղօթէին. այդ արարողութիւնը կատարող մեծամեծները, ատենակալները փոխանակ պերճ պատմուճաններու պարզապէս ճերմակ վերարկու մը կը հագնէին։ Եւ այդ օրերուն ամուսնութիւնը արգիլուած էր, զի քաւութեան եւ ապաշխարութեան օրեր էին։ Հանդէսը գիշեր ատեն կը կատարուէր, ամէն ալ մոմ մը կամ ջահ մը վառած այդ քաւութեան հանդէսին մասնակցելու էին։ Հիւրերը մանաւանդ պարտաւոր էին։ Ըստ առասպելին Պղուտոն սիրահարուած պերսեփոնէ դիցանուշին, զայն կը յափշտակէ, ծնողքը երկար ատեն ջահեր մոմեր վառած զայն կը փնտռեն. այսպէս ալ անկէ վերջը Հռոմայեցի կիները դիցանուշին օժանդակութիւնը վայելելու համար, այդ փետրուար ամսուան սկիզբէն մոմերով գիշեր ատեն անտառներուն մէջ կ'երթային փնտռելու յափշտակուած դիցանուշը։ Այս հեթանոսական արարողութիւնը քրիստոնէական շրջաններուն մէջ ալ պահուած է. քահանայապետ Սերժիոս, յատկապէս հրովարտակով մը զայն հաստատեց, որ ի պատիւ սուրբ կոյսին, այդ օրը օրհնած մոմով Հռոմայեցիները թափօր կատարեն։

Հայ կաթոլիկ համաքակութիւնը այդ արարողութիւնը պահած է։ Փետրուարի երկրորդ օրը Ցերընտառի նախատօնակի իրիկունը, գասին մէջ կը վառեն պատրաստուած տարուշան մը, որուն շուրջը գպիրները անդատան կըլնեն, նոյն օրուան պատշաճ շարականները երգելով։ Երկրորդ օրը նոյնպէս, որ է ըստ ճիշդ Ցերընտառի օրը, առաւօտեան ժամերգութեան կը կրկնեն այդ թափօրը։

Սակայն այս արարողութիւնը հայկական է։ Հայաստանի մէջ առեն մը, այդ Ցերընտառի գիշերը եկեղեցիի բակին մէջ կրակ կը վառէին եւ անոր բոցերուն շուրջ հաւատացեալները անդադար կ'երգէին «Ա՛յ ցէր ընդ այս, Ա՛յ ցէր ընդ այսմ». ասկէ է որ այդ օրուան տօնը կը կոչուի ցէր-ընդ այս — ցէրնտառ, որ է ցեառընդառաջը։

Ըստ աւանդութեան, Ցիսուս աշխարհ գալու ատեն, արեւելեան դուռը (կուսութեան դուռը) փակ գտնելով, անցեր եկեր է մօրը գիրկէն։ Ցօնական մատեանի մեկնութիւնն է այսպէս. թէ «ցէր եանց ընդ այդ դուռն, սուստի ցեառընդառաջ եւ ցէրընդայս կոչի»։ Բայց ես կարծեմ աւելի ճիշդ պէտք է ըլլայ. եթէ ըսենք որ նոյն օրը սուրբ Սիմէոն ծերունին որ «ընկն ծիգուղն ի տաճարին» ցեառն ընդ առաջ կ'ելլէր, զայն գրկելու համար։

Թէ ինչո՞ւ կրակ ու ճրագ կը վառեն, այդ ալ նոյն ծերունին Սիմէոնին «Լոյս ի յայտնութիւն հեթանոսաց» մարգարէական խօսքերուն համար պիտի ըլլայ։ Քանի որ Ցիսուս՝ հեթանոսներուն համար յայտնուած լոյսն էր։

Ցէրընտառի օրը՝ հաւատացեալները եկեղեցիէն տուն կը տանին օրհնուած մոմը։ Այդ մոմը կը պահուի մեծ հաւատքով. արհաւիրքներու ատենուն անձնելու համար կը վառեն զայն, եւ կ'աղօթեն որ այգին, դաշտերը կարկտահար չըլլան։ Ես գիտեմ կը յիշեմ, տղայ հասակիս, երբ մեռնող հոգեվարքին կ'հանգչէր, մայրս գրպանէս կը դնէր ցէրընտառի ժամի կտոր մը, եւ կը պատուիրէր ալեկծութեան փառաւորութեամբ վառեմ եւ աղօթեմ։

Վերագրանալով այս ամ[սուան] աստղաբաշխական նշանակութ[եան]... հայկական հօթներորդ ամ[իսը] կը կոչուի «Մեհեկ» կամ «Մեհեկան», կը մատասխանէր փետրուարի[ն]... կան անունն է, սակայն գուցէ չեցնել տալ «Մահիկ»... ըստ ոմանց կրնչանակէ մեհ[եան]... գի այդ ամսուն մահը կուգա[յ]... ձիւնին սառին մէջ կը թաղէ... սերը. Զմահ եկի, այսինքն... Վանականին մեկնութիւնն է... Այս տարուան Մեհեկանը... չըբերաւ այլ արեւ... կրնանք ըսել. փետրուարն եկաւ արեւով ձմեռն անցաւ ապաժոյժ։

Հ. Ս. ԵՐԵՄ[ԵԱՆ]

ԱՍՈՒԼԻՍ

— Ըլա՛ւ ինչ է վերջ[ը]... Դաշնակցութեան էութիւն... ան մեզի կարգ մը չեզոքներ... ընդդիմադիրները։

«Դաշնակցութիւն»-ը կու[սակ]ցութեան մը բացատրութիւ[նն] այս։ Բայց «Դաշնակցութիւ[ն]» մեր կուսակցականութիւն մը թ... Ընիկա էութիւն մըն է. խոր[հո]ւրդ մը, զգացողութիւն... Հայրենի հին ու անհեղ կան... կոչում մըն է ան,— պատմ[ու]թեան անունով, մեր հայրենի հա[յրե]րին ու բազուկին անունով... աւանդութիւն մըն է ան արիւ[նո]վ գծեցէք, մեծ ու անփոխարին...

Ու նոր չէ ան՝ Հայ իրականութեան մէջ։ Առաքելական... մութին մը գայն պիտի ... 1890էն առջին։ Իսկ իմաստ... րական ու քննական պատմութ[իւ]նը — հայ ժողովուրդի գոյ[ու]թեան, ստեղծագործ ապրումներ[ու]... պարտաւորութիւններուն ու յ... նակներուն շրջանէն։

Նայիցէք մեր պատմութ[եան] վրայ։ Գեղեցիկ ու շքեղ առ... նութիւններ շատ ունինք... Ցաղթանակի ու փառքի գի[ծ]... շատ ունինք մենք։ Բայց, ն... ցէ՛ք, կայ ե՛ւ տխուր... ու ապերախտ գիծ մը,— ն... գոյութեան դէմ՝ արտաքին... ժերու ապաւինման զգացք... կանիշը։ Օր մը, մեր... Գ. Նժդեհն ու ես, ուրիշ... ընկերներով, բարձրացեր էինք... լիպէի «Հայկ բլուրը»... գից ժայռի մը կողքին կ... էինք չորսս վարէն, քաղաք... ջէն, հեզասահ Մարիցան... բեր՝ կապոյտ ու պատառուա[ծ]... տիի մը նման, մինչ արիւն... ոսկուն մայրամուտ մը... ցանէր տարածուն հովիտ մը... բայ։ Անշշունչ ու խոկուն կը... ինք։ Կը տրոփէին մեր սիր[տերը]... Ցուցիչ բան մը կար այս ... ձակ ու տարածուն երանգ... մին մէջ։

— Այսպէս շքեղ ու ... է ե՛ւ Արարատի լանջը, ըս... գեհ յանկարծ։ Աղօտ... բունկ յուզում մը կը ... աչքերուն խորը։ Հայրենաբ[աղ]... թի՞ւն էր։ Ա՛յն որ հզօր... տանջէր նոյն պահուն, ե՛ւ ...

— Արարա՛տը, ըսի ... գո՛յն տուր ինծի քանաքեռ ... ւանը, էջմիածինը ու Զանգ[ու]...

— .. կոզքին, աւելցո... գաններէն կախուած ... է գալիս, ու խառնուած ... գուին։

Դուրսէն եկած, այդ գ... կարմի՛ր գիծը մեր պատմութ[եան]... մէջ։ Արտաքին ուժերու... մը՝ մեր փոթորկոտ ... (Զանգուին) մէջ։

Անխախ իր շատ մը ...

...երէն ու գերերէն, Հ. Յ. Դաշնակ-
ութիւնը՝ հայ պատմութեան մէ-
ջն այդ օտարոտի ու տխուր (կար-
...իր գիծին սրբագրութիւնն է,
...անուագն։

* *

— «Քրայց» խրատէ՛ս, ինչ է
...եր եւ անոնց տարբերութիւնը»,
...ը հարցնեն ոմանք։

...կարող ինչեր էր։ Մեր բոլո՛ր
...հակառակորդները ժպիտ ունէին
...րենց դէմքին։ Գիտութիւնը, եր-
...իրն ու ժողովուրդը չփոթելին
...առավարութեան ու կուսակցու-
...թեան հետ իրենց ըմբռնած հայ-
...ենասիրութիւնն էր այդ...

Ցաւին դէմ՝ ժպտելու եւ ար-
...ասաւելու տարբերութիւնն է՝ մեր
...ւ անոնց տարբերութիւնը։

Երբ կը մտածենք Արաքսին
...ամ Սեւանին, խաղողն ու ծա-
...ուած հայրենաբաղձութիւնը
...անփութիւնը կուսայ մեզի՝ թե-
...արաց երթալ սուզուելու անոնց
...թին ու քաղցր ջուրերուն մէջ։

Անո՜նք։ Օ՜, անոնք միայն կը
...ասին, այդ հողին ու ջուրին մա-
...ին։ Բայց կը խօսին, առաւելա-
...ես էնկիւրիէն, Քանթօնէն ու
...արօքէն։

Մեր եւ անոնց տարբերու-
թիւնը... Բայց Դաշնակցութիւնը՝
...ոկան, ծարաւի, կրծքաբաց, ան-
...ուք բայց յամառօրէն սահմա-
...ին ու խրամին վրայ կանգուն
...ագողներու բանակն է։ Մինչ՝
...համագիտաւոր այն սպանիքէն
...ն անոնք, որ, պատերազմի եր-
...թին, ամէնէն վերջ կը թողուն
...աղաքը՝ վերջին համբոյրներն
...ւ ծաղիկները ստանալու համար
...ն ծան զգուշաւոր, կռիւ ու ան-
...թար կռուի ամբողջ տեւողու-
...թեան, ու վերջացող շարքերուն
...ետեւ, որպէսզի, յաղթանակի պա-
...ին ամէնէն առաջ իջնեն գաւ-
...ին, իսկ պարտութեան պարա-
...ային ամէնէն առաջ կարենան
...ախչիլ։

Վ.ԱՀՐԻՃ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՏՕՆԷ ՊԵԹԶՈՎԵՆԸ

Պեթհովէնի մահուան հա-
...իւրամեակին առթիւ, ինչպէս
...րոպայի, նոյնպէս Թուրքիոյ
մէջ, պիտի կազմակերպուին յի-
...ատակի հանդէսներ։ Թուրքիոյ
մէջ հանդէսը պիտի կայմա-
...երպուի 26 Մարտին Կամիր
...աշիկի կողմէ, եւ հասոյթը
պիտի յատկացուի աղքատնե-
...ուն։

Կարդացէք և տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»ը

Ի՛ՆՉ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ Է ՇԻՐԱԿԻ ՇՐՋԱՆԸ

10-15,000 ՀՈԳԻ ԳԱՂԹԱԾ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի քննիչներէն Պ. Ձիէկ, որ նոր վերադարձած է Հայաստանէն, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պոլսոյ «Ազդարար» թերթին —

Լէնինականի մէջ կիսաւեր տուները նորոգուած եւ աւերուածներուն տեղ փայտաշէն նոր բնակարաններ շինուած են։ Կարելի է ըսել թէ Լէնինականի մէջ աղէտին բոլոր հետքերը անհետացած են եւ նպաստի կարօտ մարդ չի գտնուիր։ Գիւղերուն մէջ, ուր շարժը ամէնէն աւելի աւերիչ եղած է, ժողովուրդը կը բնակի գետնափոր բնակարաններու եւ նոր շինուած փայտէ տաղաւարներու մէջ։ Դաճարլու եւ Պայընտուր գիւղերուն մէջ, որոնք ամէնէն աւելի քանդուած էին, ժողովուրդը կը բնակի գետնափոր տուներու մէջ։ Բաւական շինութիւններ եղած են նաեւ Ալեքսանդրովկա գիւղին մէջ. այս գիւղը կիսով վնասուած էր, այնպէս որ շրջակայ գիւղերէն բազմաթիւ բնակիչներ եկած ապաստանած են հոն։

Այս վիճակը ժամանակաւոր է. ժողովուրդը պէտք է ունէ կերպով անցընէ ձմեռը. գարնան սկսելու համար վերաշինութեան աշխատանքներուն։ Լէնինականի մէջ շինուածանիւթի մեծ մթերք մը կը գտնուի, բայց ձմրան կարելի չէ որեւէ աշխատանք կատարել։ Շինուածանիւթերը մթերուած են կառավարութեան կողմէ եւ չեմ գիտեր թէ ինչպէս պիտի գործածուին։ Շատ հաւանական է որ կառավարութիւնը այդ նիւթերը ժողովուրդին տայ փոխառութեան ձեւով, երկար պայմանաժամով։ Նոր շէնքերը պիտի ըլլան փայտաշէն եւ չիմէնթոյով, փոխանակ ցեխով շաղախուած պատերու՝ ինչպէս էր շարժէն առաջ։

Աղէտէն վերջ զանգուածային գաղթ տեղի ունեցաւ մասնաւորապէս դէպի Պաքու, Թիֆլիս եւ Պաթումի շրջակաները։ Աւելի նիւթերը գացողներ ալ եղան անշուշտ։ Որոշապէս չեմ գիտեր թէ քանի՛ հոգի գաղթած են. 10-15,000էն աւելի ըլլալու է սակայն։ Այս գաղթականներէն մեծ մասը պիտի վերադառնան գարնան, կը խորհիմ, որովհետեւ, ինչպէս ըսի, ձմեռուայ մտահոգութիւնն է որ ամէնէն աւելի պատճառ եղած է գաղթին։ Գաղթողներու մէջ կան բազմաթիւ կիներ եւ տղաք, որոնց հայրերը մնացած են Լէնինական, իրենց գործին գլուխը։ Գաղթին գլխաւոր պատճառներէն են ձմեռն ու շարունակուող ցնցումները, որոնք մինչեւ վեց ամիս կը տեւեն, մասնագէտներու կարծիքով։

Շարժի միջոցին գիւղացիները բաւական անասուն եւ ցորեն կորսնցուցին։ Բարեբախտաբար աշնանացանը կատարուած էր շարժէն առաջ։ Գարնանացանի համար պահուած ցորենը մասամբ կորած է հողին խառնուելով եւ մասամբ ալ ազատուած։ Շարժի միջոցին գիւղացիներու ցորենին մէկ մասը կը գտնուէր Արփաչայի եզերքի ջաղացքները եւ ջուրէն քշուեցաւ։ Գիւղացիները Ռըլիֆէն ուզած են մասնաւորապէս ցորեն, հագուստ եւ ծածկոցներ (պաթանիյէ), այս պարագան ցոյց կու տայ թէ ամէնէն աւելի կարօտութիւն ունէին անոնք։

Մեծ եւ աւերիչ ցնցումներէն յետոյ շարունակաբար տեղի կ'ունենան փոքր ցնցումներ՝ 48 ժամ չէ անցած առանց ցնցումի, բայց բոլորն ալ անվնաս են եղած։ Այս ցնցումներէն ամէնէն սաստիկը տեղի ունեցած է Դեկտ. 31ին. բաւական մեծ ցնցում մըն էր, որ սակայն, անվնաս անցաւ։ Կիսակործան պատեր միայն փլան։

ՓԱՐԻԶԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ

«Էքսէլսիոր» կը գրէ—

Ասիկա հին, շատ հին խնդիր մըն է։

Հին աւանդութեան մը համաձայն եւ փոխադարձութեան հիման վրայ, Ֆրանսական կառավարութիւնն է որ կ'ապահովէ ծախքերը օսմանեան դեսպանատան, որ կը գտնուի 33, րիւ տը Վիլժիւսթ։

Կառավարութիւնը այս շէնքին համար տարեկան վարձք կը վճարէ 75,000 ֆրանք, առկէ զատ քարտուղարներու բնակարանի ծախքերը, գոնապանին ամսականը, շէնքին պահպանման ծախքերը եւն.։

Վարձակալութեան պայմանաժամը կը լրանայ 1927ին եւ կալուածատէրը չի կրնար երկարաձգել զայն կամ ընդունիլ նոյն պայմանները։ Եւ որովհետեւ կառավարութիւնը չի կրնար նոր շէնք մը գտնել, ստիպուած է ընդունիլ յաւելում մը։ Ցաններկու տարուան համար նոր պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ (մինչեւ 1939 Հոկտ. 1) եւ վարձքը 200 հազար ֆրանքի բարձրացուեցաւ, տուրքերն ալ զատ։

Հետեւաբար կառավարութիւնը 1927 էն սօս. դեսպանատան համար պիտի վճարէ.

200,000 ֆրանք վարձք, 2400 ֆրանք թոշակ գոնապանին, 10,000 Ֆր. տուրք, 30,000 Ֆր. Թուրք քարտուղարներու բնակարանին համար, 50,000 ֆրանք նորոգութեան ծախք։ Գումար՝ 292,400 ֆրանք։

Գէշ բան չէ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԳԱՑԱՍԻԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

82.— ԿՐԱՍ

Շաբաթէ մը ի վեր այս տեղ ալ ծայր տուաւ գործազրկութեան տագնապը։

Նոր բանուոր շատ դժուարաւ կ'ընդունին. իսկ տեղ-տեղ կը զեղչեն։ Ուրիշ տեղերու հետ բաղդատելով դեռ թշուառներ չունինք։ Անցեալ շաբաթ Լիոնի կողմէն երկու եղբայրներ հոս եկան եւ քանի մը օր պարապ մնալէ յետոյ, գործ գտան եւ կ'աշխատին։ Այսօր ալ երիտասարդ մը եկաւ Նիսէն, բոլորովին վհատած։ Անցեալ տարի քիչ շատ գոհ էինք մեր վիճակէն։ Այս հեղ օրերու մասին բնաւ չէինք մտածեր։ Անցեալ տարուայ հօկի պատուիրակներուն շռայլ խոստումներուն հաւատալով կը կարծէինք թէ 1927ին անպատճառ Հայաստան կ'ըլլանք։ Ամէն ինչ սուտ էր։ Մենք մեր ամենավերջին սանթիմը չխնայեցինք Հայաստանին։ Իսկ Երեւանի վարիչները մեր ունեցած անկեղծ յոյսերը կը շահագործեն։

Արա Տէր Վ.որդանեան

ՉԵՑՆԵՐ ԳԻՒՂԵՐԷՆ

ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՉԷՆ ՊԱԿՍԻՐ

ՍԷՆ-Շամօն.— *Ամէն կողմ անօրէկեր են գործազրկութեան տագնապէն։ Միջոցներ չկա՞ն։ Առնենք մեր շրջանը։ 1924ին հիմնուած էր Չարգաց. Միութիւնը, որ մէկ տարիէ ի վեր անգործութեան դատապարտուած է։ Ունի բաւական գրքեր եւ 20 կտորի չափ նուագի գործիքներ։ Քանի որ միութիւնը կազմալուծուած է, ինչո՞ւ կը պահեն այդ գոյքերը։ Հաւ չըլլա՞ր որ ծախեն, — եթէ չպիտի վերակազմեն — եւ արդիւնքը յատկացնեն գործազուրկներուն։*

Նոյնպէս կայ «Հայուհեաց Միութիւնը» որ բոլորովին լուծուած է եւ ունի գոյքեր ու մաս մըն ալ դրամ, որոնք կը մնան վարչութեան անդամուհիներուն քով։ Առնենագրրուհի Տիկ. Ռոզա Զալըմեան մանուօլին մը առած ու Ամերիկա գացած է։ Հատ մը կը մնայ Առնենագրրուհի Տիկ. Արմենուհի Սարդիսեանի քով, ուրիշ մանտօլին մէջ մըն ալ կը մնայ Օր. Վարդանուշ Աւետիքեանի քով, միութեան գիրքերը ցրուած են։ Հաւ չըլլա՞ր որ կա՛մ վերակազմուին, կամ արժէքը յատկացուի անգործ կարօտեալներու, քանի որ անոնց ամսավճարներով գնուեցան այդ գործիքները։

Դեռ աւելին։ Երեք տարի առաջ կազմուեցաւ Որբախնամ Մարմին մը, որը մէկ տարի վերջ իր հոգւոցը կարդաց։ Սոյն մարմինը նպատակ ունէր տեղս գտնուող անկարողներու օգնել նիւթապէս։ Այլ եւ այլ ձեռնարկներով բաւական դրամագլուխ մը հաւաքեց. քանի մը

փոխառութիւններ ըրաւ, ոմանք վճարեցին, ապառիկները կը մնան։

Այս Որբախնամի վարչութիւնը կազմող պարոնները (բացի երկուքէն) հոս են։ Քանի մը անգամ ժողով գումարեցին որ վերսկսին իրենց գործը, բայց չկրցան։ Իսկ ներկայ անհրաժեշտ պարագաներուն, Որբախնամի խօսքն անգամ չեն ըներ, եւ իրենց ունեցած հաշուեկշռոյը եւ 500ի չափ պատրաստ գումարը կը մնայ Մալաթիոյ Կրթասիրաց մասնաճիւղին վարչութեան քով։

Հօկի մասնաճիւղի մասին գրել չարժեր, քանիներ սկսած են հրաժարինք կարդալ եւ մնացածներն ալ Հայաստանի հայերուն է որ պիտի օգնեն, եթէ օգնեն։

Շիրակի աղէտեալներուն համար դրամ հանգանակեցին, իսկ հոս իրենց աչքերուն դիմաց քանիներ անտանելի վիճակ ունին։

Եթէ գործազրկութիւնը ժամանակ մը եւս տեւէ եւ շարունակուի անտարբերութիւնը, բազմաթիւ ընտանիքներ պիտի մատնուին յետին չքաւորութեան։

Տարագիրը ինք պիտի գտնէ իր ցաւին դարմանը։ Թեմական խորհուրդներէ եւ ազգային վերին մարմիններէ օգնութ չկայ։

Մալաթիացի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՒ-ԵՕՐՔԻ ԵՐԵՔ ԹԱՏՐՈՆՆԵՐԸ ՓԱԿՈՒԱԾ.— *Ժամանակին գրեցինք թէ Ամերիկայի մէջ բուռն պայքար մը կը մղուի այն թատերգութիւններուն դէմ, որոնք «բաց» տեսարաններ կը պարզեն։ Այս «անբարոյական» ներկայացումներուն դէմ պայքարը լուրջ հանգամանք մը առած է։*

Նիւ-Եորքէն հասած հեռագիր մը կը տեղեկացնէ թէ ոստիկանները մտած են երեք թատրոններէն ներս, և ոստիկանատուն առաջնորդած են հեղինակ երը, դերասանները, դերասանուհիները, տնօրէնները։ Այդ երեք թատրոններուն մէջ կը ներկայացուէին «Սեռը», «Բանտարկեալ կինը» և «Անարատ մարդը» խաղերը, որոնք կը թուին թէ «կը վնասեն ընկերային բարոյականին» և «ամօթի մարդկային զգացումին»։ Սակայն մեծ յուզում պատճառած է այդ դէպքը բաղաքին թատերական շրջանակներուն մէջ, և մեծ թատրոններու տէրեր կը խորհին միջոցներ ձեռք առնել գտնելու համար իրենց ազատութիւնը։

ԵՐԲ ԱՓԱՂԱՂԸ ՔՆԱՆԱՅ, ՀԱՒԵՐԸ ԿԸ ԿՈՆՉԵՆ.— *Մոնթէսոնի մէջ, Ալֆրէտ Ձուբ, մինակուկ մարդ մըն էր, եւ կ'ապրէր չէնքերը ներկելով։ Ուրբաթ իրիկուն տանը ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ երկու ճամբորդ մանկամարդ կիներու, եւ հրաւիրեց իր տունը՝ պարզապէս ասպնջականութեան համար։ Մինչեւ իրիկուն խօսեցան ու խնդացին։ Երբ քունը եկաւ, Ձուբ քնացաւ։ Սակայն կէս գիշերին, երբ աքաղաղը դեռ չէր խօսած, երկու կիները սանր պարպեցին, զգլմնցնող առած տարանին։ Առտուն միայն մեր աքաղաղը խմացաւ պատահածը, զղջաց եւ համոզուեցաւ որ պէտք է միշտ արթուն ըլլալ ըլլալ, ինչպէս կ'ըսէ Ցիտուս։*

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ՓԱԽՑՆԻ ՄԱՆՉ ՄԸ.— *Ռումանիոյ մէջ 23 տարեկան աղջիկ մը կը սիրահարի 16 տարեկան մանչու մը։ Առտու մը կը սպասէ սիրականին ճամբուն վրայ, եւ կառքով կը փախցնէ զայն անծանօթ վայր մը։ Փախստականները դեռ չեն գտնուած։*

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.—*Նիւ Եօրքի մէջ, խումբ մը աւազակապետներ հաւաքուած էին իրենց պանդոկին մեծ սրահը ու կը զուարճանային։ Յանկարծ երկու գողեր ատրճանակները տնկած, ներս կը մտնեն եւ կը պոռան. «Ձեռքերը վեր»։ Միայն պանդոկապետը չի հնազանդիր, սակայն գնդակով մը գետին կ'իյնայ։ Աւազակապետուհին մը, սարսափահար, պատուհանը կը բանայ եւ վար կը նետուի։ Գողերը կ'աճապարեն, կը կողոպտեն ու կը հեռանան, ամէնը 150 տոլարի զարդեղէն աւարով մը։*

ԹՈՒՐՔ ՊԷՅԻ ՄԸ ՍԻՐԵՐԸ. — *Պոլսոյ դատարան ու թերթերը վերջերս շատ կը զբաղին Զիա պէյ անուն Թուրք վաճառականի մը սիրային չահատակութիւններով։ Այս Թուրք պէյը Պոլսոյ եւ կարգ մը գաւառներու մէջ բազմաթիւ մանկամարդ գեղանի Թրքուհիներ խաբած է ամուսնութեան խոստումով։ Մեղրալուսնի առաջին գիշերներէն յետոյ յանկարծ կը կորսուէր ան եւ կ'երթար ծաղիլ ուրիշ գաւառի մը մէջ, խաբելու համար նոր կոյս մը։ Վերջին անգամ գեղանի աղջիկ մը, դեռ ամուսնութեան խոստումը չիրականացած, յղի կը մնայ «Ռօսեցեալ»ը կը համոզէ, կը վիժեցնէ եւ կը թաղէ տանը նկուղին մէջ։ Սակայն ամուսնութիւնը դեռ կ'ուշանայ. կը կասկածի աղջիկը եւ քննութիւն կը կատարէ։*

Այն ատեն միայն կ'իմանայ որ բազմաթիւ խաբուած աղջիկներու մէջ ոչ առաջինն է, եւ ոչ ... վերջինը թերեւս։ Բոլոր խաբուած կիները կը դիմեն դատարան։ Նկուղէն կը հանուին մանուկին ոսկորները, քննելու համար թէ հասի՞ կը պատկանին թէ երախայի։ Քննութիւնը կը հաստատէ որ երախայի ոսկորներ են։

Դատարանը սակայն դեռ չէ համոզուած խաբուած աղջիկներուն ամբաստանութեան մասին։ Եւ կ'աշխատի քննել թէ ո՞վ է հայրը այդ կմախքին։

Ու քննութեան առնուած են կիներուն յարաբերութիւնները։ Դատա՞րանը կը վարէ դատը, թէ պէյը կը վարէ դատարանը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 6)

ԿՈՏԻ՜Ն

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱԹԻ

Սակայն, իր սեղանին շուրջ— կլորայ սեղան—, ո՛չ ոք կը յիշէր անոր բարեկամին Ալէքսիսէն ետք ուրիշ հրաւիրեալ մը։ Կոտին ետ գալաթ բախելը եւ անոր սեղանին դրացի ըլլալը արդէն շատ էր։

Թաղին տղոցը մէջ խառնուած բայց առանց անոնց ընկերակցելու անոնց պէս, կ'երթայի գետեզերքի տեսարանը, ուր այս մարդիկը կը պարպէին իրենց կեանքը ամենէն տաժանելի աշխատանքի մը եւ սոսկալի զուարճութեան մը միջեւ, բայց տղաքը եւ ես, տարբեր նպատակներ ունէինք։ Անոնք կ'երթային ուսումնասիրելու խմելու, հայհոյելու եւ կռուելու եղանակները։ Ես ի՛նչ կը փնտռէի այս հերոսներուն մէջ։

Այն ատեն դեռ շատ լաւ չէի գիտեր, բայց գիւրին էր զիս տեսնել որ ամէն իրիկուն, գինետան մայթը եզերող մրտենիի մը մը կրթնած, Կոտին կը լրտեսէի։ Առաջին անգամ որ ան զիս նշմարեց ծառին՝ թաքստոցիս ետեւէն, աչք ըրաւ հասկրելի ցուլի մը ժպիտով եւ զուգամտօք շրթներուն տարաւ, հասկցնելու համար. «Ինչ որ գիտես, մեր մէջը մնայ»։ Ցետոյ, (առանց նշմարուելու) Ճարտարօրէն զիս բաբեւեց ձայնը իր գլխարկին եզերքին տանելով։ Բայց, անգամ մը, մինչդեռ կը համարձակէի նստիլ նըստարանի մը եզերքին վրայ, որ ստահակներուն սեփականութիւնն էր, անոնցմէ մէկուն կողմէ հարուածուեցայ եւ գետին նետուեցայ կանակիս ապտակով մը. դժբախտութիւն..., Կոտին՝ վագրի պէս նետուեցաւ, մէկ ձեռքով խեղճ տղեկը վեր բարձրացուց եւ թողուց սրտաշարժ կոյտի մը պէս գետնին սուր քարերուն վրայ։ Մէկ անգամէն, թաղին մէջ նշանաւոր դարձայ. Կոտինը՝ մեծն կոտին ինձմով կը զբաղէր... ալ անտանելի մէկն էի...։

Ասիկա՝ շնորհակալութեան այցելութիւն մը կը պարտադրէր եւ ըրի։

* *

Դպրոցականի կեանքիս մէջ, հինգշաբթին միայն կիրակի օրէն աւելի գեղեցիկ էր։ Որովհետեւ շաբթուան մէջ այնքան երկար եւ քաղցր վայրկեաններ չէի կրնար ունենալ, որ ես՝ ինքզինքիս եւ իմ աշխարհիս տէրը ըլլայի։ Ոչ թէ անոր համար որ մայրս զիս կ'արգիլէր ուզած տեղս երթալէ, այլ գիտէի որ կիրակի եւ տօն օրերուն, ան երջանիկ էր որ հանգստի իր ժամերը կրնար ինծի հետ անցընել կիրակիներս ուրեմն անոր քով կ'անցընէի. Հինգշաբթի օրերը միայն կրնայի կարծել ունենալ առասպելային այն շունչով, որ բոլորովին, նոյնիսկ իր մօրը սէրէն ազատ ըլլալու գիտակցութիւնն է։

Առվորաբար, հոն ուր չափազանց կը սիրէի պտտիլ հինգշաբթի օրերը, Դանուբի նաւահանգիստն էր։ Ըմառը՝ նաւահանգիստը զիս կ'առինքնէր իր անհուն աշխատանքովն ինծի կը թուէր թէ՝ մարդերու եւ առարկաներու այս մրջնոցները, իմ անձնական վայելքիս համար կ'ապրէին. Ամեն՝ քարափներուն պղտոր մենութիւնն էր, տիեզերական լռութիւնը, փառահեղ անշարժութիւնը, եւ իր սառոյցէ պատանքին տակ, գետին անարատ ճերմակութիւնը, մանաւանդ աչարկու կացքը, եւ մինչ առանց ամաչարելու, առանց վազելու, զանդաղեցնելով երջանիկ պահը եւ մոքիմեծ փայփայելով հիանալի տեսիլը որ պիտի ունենայի, նպատակիս կը դիմէի ու կ'ապրէի յաւերժական վայրկեաններ։

Այն ատեն, սովորական խաղաղութիւնը կը պակսէր, որովհետեւ... չեմ գիտեր ինչո՞ւ, Կոտինը փնտռելու կ'երթայի կը գիտակցէի թէ՝ անոր շնորհակալ ըլլալու փափաքս, պատրուակ մըն էր միայն, բայց երկար ատենէ ի վեր, գորաւոր պէտք մը կը զգայի անգամ մըն ալ նայելու անոր կրակոտ աչքերուն մէջ։

«Դանուբի անցքէն» ելլելով, սկսայ դէպի բեռնաւորման կայանները երկննալ, ուր մարդու մըրջիւնները ցորեն կը փոխադրէին դէպի ծփուն տուները ուշադրութեամբ կը պրպտէի բոլոր կայանները, բայց Կոտինը չէի գտներ։ Ուրիշ մթերանոցներու մէջ կ'աշխատէր Ալէքի հեռուները փնտռելու փափաք չունէի եւ յուսախաբ, գետին դէմ, կանաչ տուած աշխատողներուն, վերջին կայանին մօտ, կոճղի մը վրայ նստեցայ։ Օդը շատ գեղեցիկ էր, բայց անյաջողութիւնս խաթարած էր հաճոյքս, եւ կէս մը կը մրափէի, աչ-նարկով հետեւելով ծղրիթի մը, որ Աստուած գիտէ ինչ դիպուածով, թողած էր իր պարտէզը եւ սրունքներուս մէջ կը թրթռար, երբ պզտիկ խճաքար մը, գլորելով եկաւ, ոտքիս զարկաւ։ Դարձայ ու տինը նշմարեցի ինծմէ տասը քայլ անդին. բայց Տէ՛ր Աստուած, ինչ կոտին. գժուար կրցայ ճանչնալ վարտիքով. ինչպէս բեռնակիրներէն շատերը, բազիկ եւ գլուխը սեղմած գունաւոր մեծ թաշկինակով մը— կրծքին, բազուկներուն եւ վիզին վրայ մարդու նմանող բան մը չունէր։ Բոլորովին սրճ էր դարձեր։ Ոտքի ելայ. իսկ ան, դէմքս տեսած ըլլալուն համար գոհ, թեթեւօրէն յառաջացաւ, ինծի երկարեց թաթը, որուն մէջ ձեռքս անհետացաւ.

— *Բարեւ, պզտիկ, ըսաւ փաղաքուշ ձայնով մը, որ իր բերնին մէջ, բառերը կը հնչեցնէր, երբ կ'ըսէր «Պատնուկ մըն եմ որ գայլով կը սնանիմ»։*

(Շար.)

Գործադիր Կոմիտէն այս առթիւ կը հրատարակէ կոչ մը ուղղուած բոլոր երկիրներու աշխատաւորներուն եւ ընկերվարականներուն։ Պարզելէ վերջ Չինաստանի եւ կեդր. Ամերիկայի կացութիւնը, Գործադիր Կոմիտէն կը հրաւիրէ բողոքել անգլ. եւ ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ։ Ցետոյ մատնանիշ կ'ընէ Իտալիան, որ Ալպանիան գաղթավայրի վերածեց, հիմա ալ կը փորձէ իր ղեկավարութեան տակ միացնել Հունգարիան, Ռումանիան եւ Պուլկարիան՝ Եուկօսլաւիոյ դէմ։ Պալքաններու մէջ կարծես թէ կը կրկնուի 1914ի կացութիւնը։ Աշխարհակալութիւնն ու ֆաշիզմը ձեռք ձեռքի տուած, ամէն տեղ կը սպառնան աշխարհի խաղաղութեան։ Ազատութեան համար պայքարը ամէն տեղ կապուած է խաղաղութեան պայքարին հետ։ Մարդկութեան ախոյեան բանւոր դասակարգը պէտք է ձեռք բերէ ժողովուրդներու համար ազատութիւնը և մարդկութեան համար խաղաղութիւնը։

Անկցի՛ն սպառազինումները։

Կեցցէ՛ Միջազգային Ընկերվարութիւնը։

Գործազրկութիւնը կը նուազի

Սէնի Նահանգին մէջ կատարուած քննութիւն մը կը ցուցնէ թէ նպաստի համար դիմում կատարող անգործներու թիւը արագօրէն աճած է Յունուարի ընթացքին, 13,222էն (Դեկտ. 31) բարձրանալով 44,524ի (31 Յունուար)։ Ուրեմն, գործազրկութեան տագնապը սաստկացած է Յունուարի ընթացքին։ Բայց Յունուար 26էն սկսեալ, նպաստընկալներու արձանագրութիւնը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ թէ տագնապը կորսնցուցած է իր սաստկութիւնը։

Այս քննութեան առթիւ, նորէն ուշադրութեան գրաւած է օտարականներու խնդիրը, ինչպէս կ'երեւայ Աշխատանքի Նախարարին նոր հրահանգէն, որ հրատարակուած է քիչ անցլնի։

Նպաստի բաշխման առթիւ, երեւան հանուած է որ օտար բանւորներէն շատեր կանոնաւոր թուղթեր չունին։ Եւ որովհետեւ անոնց մեծ մասը ո՛չ եւ է ընտանեկան կապ չունի, բաղդատաբար դիւրին եղած է զանոնք հեռացնել մայրաքաղաքէն, կա՛մ ուրիշ տեղերու մէջ գործ գտնելով եւ կամ իրենց երկիրները դարձնելով։ Այս կերպով, կարելի եղած է պակսեցնել նպաստընկալներու թիւը։

Սէնի Տեղաւորման Գրասենեակի վարչական յանձնախումբը քննութիւն մը կատարած է ճաշարաններու, պանդոկներու եւ սրճարաններու մէջ աշխատող օտարականներու մասին։ Հաստատած է որ քննութեան ենթակայ 50 պանդոկներու 7924 պաշտօնեաներէն միայն 1093ը օտար են (13 առ հարիւր)։ Ընդհանուր համեմատութիւնը 43 առ հարիւրը չանցնիր։ Դարձեալ, հաստատած է որ 50 սրճարաններու եւ ճաշարաններու 3910 պաշտօնեաներէն 825ը միայն օտար են, այսինքն 21 առ հարիւր։ Իսկապէս օտար (իտալական, յունական, չինական) ճաշարաններուն մէջ օտարներու համեմատութիւնն է 77 առ հարիւր։ Թաղամասի վրայ բաշխելով, այս ճիւղերուն մէջ ամէնէն շատ (16 առ հարիւր) օտար կը գտնուի Շան զ'Էլիզէ եւ Ավընիւ տը լա Կրանտ Արմէ։

Ընդհ. Ներում Թուրք. Նահանգներուն մէջ

Էնկիւրիի կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է, որուն համաձայն ներում պիտի շնորհուի փախստական ապստամբներուն։ Օրինագիծին տրամադրութիւններն են.—

Ա. Մինչեւ այս օրէնքի հրատարակութեան թուականը պաշարման շրջանակին մէջ գործուած բոլոր յանցանքներու տէրերուն մասին ի բացակայութեան տրուած վճիռներուն գործադրութիւնը ներման արժանացած է։ Անոնց դէմ օրինական հետապնդում պիտի չկատարուի այլ եւս։ Բ.— Այս ներումէն չեն օգտուիր անոնք որ ապստամբութեան գործնապէս մասնակցած եւ կամ ապստամբութեան դրդիչ ու քաջալերիչ եղած են, որոնց անունները պիտի ճշդուին ներքին գործավարութեան կողմէ եւ պիտի վաւերացուին գործավարներու խորհուրդէն։ Ներման չեն արժանանար նաեւ պատուոյ բռնաբարութեան յանցանքը / ամբաստանեալ եւ կամ ի բացակայութեան դատապարտեալները։ Գ.— Երկրորդ յօդուածին մէջ չնշանակուած այն բոլոր անձերը, ըլլան անոնք Թուրքիոյ հանրապետութեան սահմաններուն մէջ կամ դուրսը, եթէ տեղական կառավարութեան չհաղորդեն թէ՝ պաշարման շրջանակին մէջ օրէնքին հրատարակութեան թուականէն մինչեւ երկու ամիս վերադարձած են, իրենց երկիր ներման իրաւունքը կորսնցուցած կ'ըլլան։

Ըամէք փաշայի յայտարարութիւնները

Կիրակի օր Էնկիւրիի մէջ բացուեցաւ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական սենեակներու համաժողովը։ Այս առթիւ խօսք առաւ վարչապետ Ըամէթ փաշա եւ թուեց կառավարութեան եւ ժողովուրդին պարտականութիւնները՝ յաջողելու համար ներկայ տնտեսական պայքարին մէջ։

Շեշտեց թէ տնտեսական օրէնքները բարեփոխուած են կարելիութեան սահմանին մէջ եւ պարագաներուն համաձայն։ Վերջին երեք տարուան ընթացքին ձեռք բերուած արդիւնքները ապագային համար յոյսեր կը ներշնչեն։

Ֆրանսա եւ Յունաստան

Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ արտաքին Նախարար Պ. Պրիան Փարիզի հելլէն դեսպանը չէ հրաւիրած Ֆրանսայի Նախկ. պատերազմիկներուն կողմէ տրուած հացկերոյթին, մինչ Ռումանիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ դեսպանները հրաւիրուած էին։ Այս պարագան խոր տպաւորութիւն գործած է ամբողջ Յունաստանի մէջ։ Թերթերը կը գրեն թէ Յունաստան պարզապէս բռնազատուեցաւ Ֆրանսայի կողմէ մասնակցելու մեծ պատերազմին եւ թէ Մակեդոնիոյ ճակատին վրայ հելլէն բանակը մեծ ծառայութիւն մատոյց դաշնակիցներուն։ Ու Ֆրանսայի այս վերաբերումը պարզապէս դաւաճանական արարք մը կը նկատեն։ «Ֆրանսա, կ'ըսեն, երբեք չէ ներած մեզ մեր անգլիասէր քաղաքականութիւնը եւ Իտալիոյ հետ լաւագոյն յարաբերութիւններ ունենալը»։ Դեսպանին հրաւիրուած չըլլալուն պատճառն ալ այս կը նկատուի։

Նաւային զինաթափութիւնը

Ինչպէս գրեցինք, Նախագահ Քուլիճի հրաւէրը՝ Նաւային զինաթափութեան համար Ուաշինկթընի մէջ նոր ժողով մը գումարելու մասին, շատ գաղջ ընդունելութիւն գտաւ Ֆրանսայի մէջ։ Նախարարական Խորհուրդը զբաղեցաւ այս հարցով եւ արտաքին Նախարար Պրիանի պաշտօն յանձնեց պատասխան մը խմբագրել։ Ընդհ. կարծիքը այն է թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը մերժողական պատասխան պիտի տայ, առարկելով որ արդէն Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը զբաղի այդ խնդրով եւ աւելի լայն չափերով։

Իտալիոյ մէջ ալ Մուսոլինի մամնաւորապէս զբաղած է այս խնդրով եւ տեսակցութիւն մը ունեցած է ծովային սպայակոյտի պետ ծովակալ Աքթոնի հետ։ Իտալիա եւս շատ խանդավառուած չէ Նախագահ Քուլիճի հրաւէրով։

Անգլիա եւ Ճափոն վերապահ դիրք կը բռնեն։ Եթէ Իտալիա եւ Ֆրանսա մերժեն ժողովին մասնակցիլ, Նախագահ Քուլիճ պիտի հրաւիրէ միայն Անգլիան եւ Ճափոնը՝ կազմելու համար եռեակ համաձայնութիւն մը։

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, Ճափոնի կառավարութիւնը Նախագահ Քուլիճի առաջարկները ընդունելու համար պայման կը դնէ, որ Անգլիա լքէ Սինկափուրի նաւային խարիսխը եւ Միացեալ Նահանգներն ալ քանդեն Հավայի կղզիներու իրենց ամրութիւնները։ Հանրային կարծիքը հակառակ է եռեակ համաձայնութեան եւ կը պահանջէ որ Ճափոն աւելցնէ իր յածանաւերու քանակը։

Օտարի հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիները

Տեղական թերթերը առենէ մը ի վեր ուշադրութիւն կը հրաւիրեն օտարներու հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիներու «դժբախտ» կացութեան վրայ։ Ներկայ վիճակով, այդ ֆրանսուհիները կը կորսնցնեն իրենց հպատակութիւնը, եւ ենթակայ են օտարներու յատուկ սահմանափակումներուն, մինչեւ անգամ ինքնութեան թուղթ առնելու, 375 ֆրանք վճարելով։

Այս կացութիւնը դարմանելու համար օրինագիծ մը պատրաստուած էր 1916ին, որ կը քաշքշուէր ժողովէ ժողով։ «Մաթէն» կը գրէ թէ օրինագիծը շուտով լոյս աշխարհ պիտի տեսնէ, եւ այսօր իսկ Ծերակոյտում պիտի ըլլայ երեսփ. ժողովին մէջ։ Որոշուած է Զատիկէն առաջ քուէարկել օրէնքը, որուն համաձայն այսուհետեւ օտարի հետ ամուսնացած Ֆրանսուհին չպիտի կորսնցնէ իր հպատակութիւնը եւ իր զաւակները իսկական Ֆրանսացի պիտի ըլլան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԻՃԱԶԻ նախկին Թագաւոր Շէրիֆ Հիւսէյին, որ ժամանակէ մը ի վեր Կիպրոս կը գտնուէր, մահամերձ է։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Կիրակի 20 փետր. գիշերը ժամը 8.30ին Ալպէր Ա. մեծ Թատրոնը Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Հայ Դրամատիկ դերասանական խումբ Փարիզահայ բեմի վրայ Ա. անգամ ըլլալով Շիլլէրի

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 ԱՐԱՐ, և 8 ՊԱՏԿԵՐ

Կը մասնակցին Տիկ. Մամիկոնեան — Կոստանեան, Պ. Պ. Մ. Ա. Կոստանեան, Մարութեան, Սարեան, Նաւասարդեան, Գմբէթեան, Պաղտասարեան եւայլն։

Տոմսերուն գինը 3էն 15 ֆրանք. կը ծախուին Պէյվիլի եւ Սէն Միշէլի բոլոր հայկ. ճաշարանները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը Ուրբաթ 18 Փետր. ժամ 8ին, ծանօթ հասցէովին։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընկերային հանդիպումը Հինգշաբթի 17 Փետր. ժամը 8.30ին, 127—129 Rue Boileau, Լիոնի Զօլայի վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Պիտի խօսի Ընկ. Ա. Արօեան։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը վաղը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.ին, խումբի սրահին մէջ։

ՅԱՌԱՋԻ գրական երեկոն, առաջիկայ Հինգշաբթի, 17 փետր. ժամը 9ին, Յլոփիս ճաշարանը։ Խմբագրութիւն՝ կհավորբեանի գրածներուն։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷՌ, Վ. Թ.— Կրկին գրուեցաւ երկուքին համար ալ։ Թիւրիմացութեան արդիւնք է։

ՊԱՐԻ, Հ. Ն.— Կը խնդրուի փութացնել պատասխանը։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ՍԷՆ ՌԱՄԲԷՐ-ՏԱԼԲՈՒ, Ա. Կ. — Ղրկեցէք 15 Ֆր.։

ՄԱՐԹԻՒՐ, Ա. Խ.— Նոյնպէս

ՊՈԼԻՆ, Գ. Ջ.— 80 Av. Péreire, Asnieres (Seine).

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Մ.— Ստացանք 38 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Թ. Ղ.— Ստացանք 38 ֆրանք։

ՆԻՍ, Յ. Տ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

ՇԱԹԻՅԷՕՆ, Թ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրա՛ք։

ՍԱՄՍՈՆ, Ս. Փ.— Ստացանք 20 Ֆր., ղրկեցէք 15 Ֆր.։

ԼԻՈՆ, Յ. Դ. — Ստացանք 1000 Ֆր.։ Կարգադրեցինք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Եօզկատցի դերձակ Յակոբ Շիշմանեանի հարսը Անուշ Շիշմանեան, կը փնտռէ իր ազգականներէն եօզկատցի Իսկէնտէր Շիշմանեանը եւ Նիւեօրքէն Հայկազուն Յատրեանը. իմացնել՝ Anouche Chichmanian, 5, Rue Bonnet- Arnouville-les-Gonesses.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Սեբաստիա (Յունաստան) որբանոցէն Յովսէփ Թօփալեան, որ 4 ամիս առաջ Ֆրանսա եկած էր Ամերիկա երթալու համար։ Կը կարծուի թէ Սէն Շամօնի շրջանը կը գտնուի։ Իմացնել V. Varbedian, 41 Rue de St. Cloud, Billancourt (Seine):

— Տիգրանուհի Միկինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Յովհաննէս Միկինեան որ իզմիրի ջարդէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուռլայի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։

— Կեսարիոյ Թումուկին գիւղացի Լուսաբեր Կէօպէլեան, որ Ուրֆայէն Ֆրանսա եկած է, կը փնտռէ իր եղբայրը Տիգրան Կէօպէլեան, որուն Նիւ-Եորք ըլլալը կը կարծուի

Տեղեկացնել՝ Edouard Kassian pour Artinian Khatcher, Cité Verminck No. 143, Croix Sainte, Martigues (B. D. R.) France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

ԿՈՉ

Ալֆորվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գիրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville

„ԳՈՒՍԱՆ"Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

«Գուսան» երգչախումբի Ա. Սէնֆոնիք համերգը՝ 20 փետր. կիրակի երեկոյ ժամը 9ին Salle d'Horticulture, 84 rue de Grenelle, մասնակցութեամբ Լոտէօնի սէնֆոնիք օրքէսթրին եւ յայտնի երգիչներու։ Ցայտագրի մէջ հայկ. եւ եւրոպական գործեր։ 80 հոգի մասնակցողներ։ Գին՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք

ՄԵՔԵՆԱԳԻՐ ՕՐԻՈՐԴ ՄԸ

Տրամադրելի ժամեր ունի իր տան մէջ կատարելու ամէն կարգի ընդօրինակութիւններ հայերէն եւ ֆրանսերէն, խիստ դիւրամատչելի պայմաններով։

Դիմել՝ Chaville 10bis Rue des Trois Champtiers Օր. Ա. Տէր Կարապետեանի։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազատութեան Ճանապարհին Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք, գային ջոջեր, Յ. Պարոնեան Ասպետ Լիպարիտ (պատմական վէպ) վ. Թիւրքեան 40, Աղաւնի եւ կամ վարժուհին, Մ. ...15, Աւետարանները (գունաւոր) նոր կազմ. Խուրեան 12.50, ռարան հայ.-գաղ. ... 60, Բառարան գաղ. հայ. ... պարեան 60, Դիւղը, Համ... 30, Երգարան (Արարատ) ... նի 12.50, Երգարան Ժողովրդական վարդ. 2 մաս 25, ... հրդաւոր աղջիկը եւ իր ... նիքը, Սարուխան 25, ... Հայրիկ Թ. Խ. Գ. 30, ... թիւն հայ.-գաղ., հայերէն ... ներով 15, Խօսակց. հայ.-... հայերէն հնչումներով 15, ... հայ-ռուս. հայերէն հնչումներ 15, Խօսակց. հայ-գերմ. 15, ... հին գեղարուեստի վարպետ ... Կ. Յ. Բասմաջեան 15, Հայաստան (հին) քարտէսը 1.50, ... հայրենի զրոյցներ, Ա. Ահարոնեան 25, Նարեկ աշխարհաբար ... գարե. եպսկ. Խաչատուրեան ... Նամականի ընդարձակ ... կան-առեւտրական 15, ... թիւն Հայոց պատկերազարդ ... տարի, Բասմաջեան 7.50, ... մութիւն Հայոց պատկերազարդ ... Գալստանեան 30, Գիւրեան ... աշտարակին հերոսը, Մ. ... 2 հատոր 25, Ռուսահայերի ... սարակ. զարգացումը 1901—... 65, Բանաստեղծութիւն ... մանեան 30, Սաթենիկ եւ ... 12.50, Սիմոն եւ Մարի 6 ... 40, Ցախսարիկը (Զալը ...) 16, Քամելիազարդ կինը ... Քրիստափոր Միքայէլեան ... հարոնեան 12.50, Ֆրանսերէն տարեգիրք 1927ի 20, Laro... (Petit, Diction éditionnaire ... 40 ֆրանք։

Դրատանս մէջ կը գտնուին ... հայերէն ամէն տեսակ գիրք...

Ֆրանսայի եւ գաղութներու համար փոստի ծախ... մեր վրայ է:

Հասցէ Librairie BALEST... 233 Fbg. St. Martin, Paris ...

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի 100	Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
» III	
Ոսմանեան երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C... 80, Rue Lafay...

IMPRIMERIE - MASSIS - EDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris ...

Le Gérant : H. TEURN...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		"	"
ԵԳԻՊՏՈՍ		"	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

16 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 262 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ ՏԱԼՈՎ

Ամէն անգամ որ առիթ ունեցած ենք խօսելու գործազրկութեան հետեւանքներուն վրայ, միշտ շեշտած ենք, թէ ինքնագործունէութեամբ կատարուած աշխատանքներն են որ իրական արժէք ունին։

Այս պարագան ճիշդ է նաեւ ազգային-հանրային կեանքին բոլոր արտայայտութեանց համար, մանկապարտէզի մը, ակումբի մը բացումէն մինչեւ ընդհանուր կազմակերպութիւն մը, կեդրոնները կրնան աջակցիլ։ Գործեր կան որ անոնց հետ կապուած են։ Բայց, իր կոցածը ջրնել եւ սպասել որ հեռաւոր ուրբեր օգնութեան հասնին, կը նշանակէ բերանը հովին բանալ, մանաւանդ այս օտար ափերուն վրայ։

Գործազրկութեան առթիւ, մենք զանազան առաջարկներ ըրինք։ Ամէնէն առաջ, թելադրեցինք համաժողովրդական մարմին մը կազմել, որպէսզի կազմակերպէ անմիջական օգնութեան՝ անգործներու տեղաւորման եւ յարմար տեղափոխութեանց գործը։ Զգուշացանք հատուածական հակումներէ, եւ ապարէզ հրաւիրեցինք բոլոր իրաւասու եւ ընդունակ տարրերը։ Եւ եթէ առարկեցինք Հօկին դէմ, պատճառը այն է որ, այդ կոմիտէն չափազանց հանրածանօթ է իր շահատակութիւններով եւ մութ արարքներով, հետեւաբար անարժան՝ այսպիսի գործի մը խառնուելու։ Մանաւանդ որ, իր «ծրագրից դուրս է զբաղուել գաղութահայ աշխատաւորութեան ներքին կեանքով», ինչպէս կը բացատրէ իրենց կոչնակը։ Միւս կողմէ գաղտնիք չէ թէ անոնք ո՛ւր պիտի առաջնորդեն իրենց հաւատացող աշխատաւորները։ Դարձեալ իրենց օրկանն է որ կը խրատէ. «Նրանք (հայ գործաւորները) պիտի սովորեն զատել դեղին սենդիկաններըգործաւորների շահերը իրօք պաշտպանող կարմիր սենդիկաներից։ Նրանք պիտի դաշնակներին թողնեն դեղին սենդիկաները»։

Թող՛ ընք այս կէտը, որ շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ, մանաւանդ եթէ թարգմանէինք կարմիր սէնտիկաներուն կոչերն ու հրատարակութիւնները, «Իւմանիթէ»ի բացատրական խմբագրականներով։

Կը թուի թէ չպիտի կազմուի այդ երանելի կեդր. մարմինը։ Զպիտի ունենանք օրկան մը, որ յատկապէս նուիրուի այս գործին։ Ատոր փոխարէն, գաւառներու մէջ կը նշմարուի շարժում մը, կազմելու տեղական յանձնախումբեր։ Երէկ այս կարգի լուր մը առինք Սէն-Շամօնէն, ուր հարիւր հայրենակիցներ ժողովի կանչուեր են, եւ որոշուեր է կազմել «կարօտեալներու օգնութեան մարմին» մը։ Մարսէյլի մէջ, անցեալ շաբթու խումբ մը աշխատաւորներ, ճարպհատ, ձեռնարկեր էին միթինկ մը սարքելու, Բարեգործականէն եւ պահանջելու համար գաղթականներուն յատկացուած 75-80.000 ֆրանքը։ (Այս գումարը կը պահանջէ, նաեւ, Փարիզի մէջ Հօկի ձեռքով կազմուած կոմիտէն, մանաւոր բանաձեւ մը քուէարկած ըլլալով...)։ Այստեղ, Պուա-Քոլոմպ-Անիէռի մէջ ալ ձեռնարկ մը փորձուած էր։ Կոչ մըն ալ ստացանք Փօն տը Շէրիէն։

Կը հետեւի թէ՝ հայ աշխատաւորները գտեր են ուղիղ ճամբան, եւ իրենց գլխուն ճարը կը նային ինքնագործունէութեամբ։ Կ՚ընեն ինչ որ կրնան, գոնէ իրենց շրջապատին տառապանքը մեղմացնելու համար։

Ծափահարելով փոխադարձ օգնութեան այս ձեռնարկը, պիտի թելադրէինք որ ամէն տեղ ալ ընդհանրանար նոյն ձեւը, իբրեւ ամէնէն գործնական միջոցը։ Այդ Յանձնախումբերուն մէջ գործօն դեր կրնան կատարել մասնաւորապէս Հայրենակցական Միութիւնները։ Եւ յանձնախումբերը չպիտի սահմանափակուին դրամ հաւաքելով եւ «կարօտեալ»ներուն բաշխելով, այլ պիտի ջանան գործ գտնել անգործին, ուսումնասիրել տեղական պայմանները, թղթակցիլ հարեւան շրջաններու քոյր կազմակերպութեանց հետ եւլն.։ Թերթերը ամէն օր անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կուտան այս տագնապին ելեւէջներուն, իւրաքանչիւր շրջանի կացութեան, գործի հաւանականութեանց մասին։ «Յառաջ»ի հարցարանը թանկագին ուղեցոյց մըն է, այս տեսակէտով։ Այդ յանձնախումբերուն կ՚իյնայ լրջօրէն սերտել դաշտային աշխատանքներու խնդիրը, որ սեղանի վրայ է եւ որմէ մեծապէս պիտի կրնան օգտուիլ մեր գիւղացիները։

Երբ ամէն տեղ ծնունդ առնեն այսպիսի մարմիններ, ազգային օրկանները, թէ տեղին վրայ եւ թէ Փարիզի մէջ, պիտի մղուին լրացնելու պակասը, եթէ չեն ուզեր սեւ խաչ մը քաշել իրենց գոյութեան վրայ։ Պէտք է ձեռք ձեռքի տալ եւ գործել, որպէսզի արթննան բոլոր քնացողները, մանաւանդ անոնք որ կը հառաչեն ու կը յօրանջեն գրասենեակներու մէջ, փորը կուշտ, կռնակը տաք։

Զանազան դիմումներու առթիւ, տեղացիները, քաղաքապետ, ոստիկանապետ կամ գործատէր, կը հարցնեն թէ «Դուք տէր-տիրական չունի՞ք, մարմին մը չկա՞յ որ հոգայ ձեզ»։ Թող հաստատեն թէ կա՛յ, եւ ընդունակ է գործելու։ Իսկ ամէնէն առաջ՝ աշխատաւորները եւ անոնց իրական բարեկամները պիտի շարժին, ամէն ո՛ւր որ ազդած է տագնապը։ Եւ այս՝ ոչ թէ աղմուկ հանելու եւ փառք շահելու, այլ իսկապէս գործ տեսնելու համար։

Գործազրկութիւնը փորձի — եւ փորձութեան — շրջան մըն է, զատելու ցորենը որոմէն, եւ սթափեցնելու աշխատաւորները։ Միեւնոյն ատեն, այս տագնապը պատեհութիւն մըն է, համախմբելու բոլոր ցինուցան տարրերը, եւ ապագայ գործակցութեան մը հիմերը դնելու։ Տագնապը կրնայ անցնիլ վաղը. բայց եթէ մեր հայրենակիցները նորէն շարունակեն իրար չէզոքացնել կամ իրենց պատեանին մէջ կծկուիլ, «ինծի՞ ինչ, աղբար» մոլտալով, գզջացողները Փարիզի, Մարսէյլի կամ Լիոնի ջոջերը չպիտի ըլլան, ոչ ալ կարկտան Հօկերը.

Միշտ ձեռք ձեռքի, ամէն ճակատի վրայ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԵ՛ՂՃ ՄԱՐԴԻԿ...

Պատուելի Ջօպանեան ծերակուտական Քինկի ուղղած նամակին առթիւ, փորձեր է արդարացնել ինքզինքը, յայտնելով թէ ո՛ր եւ է նեղութիւն չ՚զգար։ Եւ յետոյ կ՚աւելցնէ.

«Պ. Քինկի կողմէ ինծի ղրկուած նամակը այնքան Դաշնակցական է տրամադրութեամբ եւ ոճով, որ բնաւ պիտի չզարմանամ, եթէ վաղը մէջտեղ ելլէ, թէ զայն գրողը Պ. Գարտաշեանն է եւ զայն ստորագրողը Պ. Քինկը»։

«Հայրենիք» դիտել կուտայ այս անճոռնի քսութեան առթիւ.

— Եթէ Դաշնակցութեան տրամաբանութիւնը եւ ոճը այնքա՛ն զօրաւոր են, որ կարող են սպրդիլ ամերիկեան ծերակուտականի մը իսկ նամակին մէջ, ատիկա միայն պատիւ կը բերէ Դաշնակցութեան եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը ցուցնէ անոր բռնած դիրքին ճշգութիւնը եւ զօրութիւնը։ Իսկ եթէ Գարտաշեան կրցած է այնքա՛ն վստահութիւն ներշնչել ամերիկեան Ծերակոյտի անդամներուն, որ անոնք ընդունակ զարձած են նամակներ ստորագրելու՝ առանց իսկ զանոնք կարդացած ըլլալու, այդ ալ մեծ պատիւ մըն է Պ. Գարտաշեանին եւ աւելորդ վկայութիւն մը՝ անոր քաղաքագիտական արտակարգ կարողութեանց։»

"ԱԶԱՏ ԵՒ ԱՆԿԱԽ„ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Հայաստանի կառավարութիւնը Վէդի-Բասարի թուրք դպրոցներուն համար Ատրպէճանէն ապսպրած է թրքերէն լեզուով քարտէսներ, մանկավարժական գիրքեր և ամսաթերթեր։ Սակայն Ներքին-Ախտայի մէջ հայ գիւղացիները արցունք կը թափեն որ դպրոց մը չունին իրենց 130 աշակերտներուն համար, ոչ ալ ջուր՝ խմելու։

⁘ Երաժշտագէտ Ա. Սպենդիարեան հրաւէր ստացած է հեղինակել «Անդրկովկասեան Հանրապետութիւններու Դաշնակցային քայլերգ»ը, որ իր մէջ միացնէ Ատրպէճանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի ժողովրդական մոթիւները։ (Ռուսական պո՞րշ պիտի չհնչէ թէ երգը։) Այդ քայլերգը պիտի նուագուի դաշնակցային հանդիսական տօներուն։

Նպաստ Հրեաներուն.— Էջմիածինի Փոքր-Շահրիար գիւղին Հրեաներուն որոշուած է 3000 րուբլի փոխատուութիւն ընել՝ տեղափոխման եւ տեղաւորման հիմնագրամէն։

Շիրակի վերաշինութեան համար.— Ալեքսանդրապոլի վերաշինութեան աշխատանքներուն համար, որոնք պիտի սկսին, տաղքիկայ գարնան, Հայաստանէն արտասահման մեկնած են Գասպարեան եւ ճարտարապետ Մալխասեան, կատարելու՝ անհրաժեշտ գնումները, մօտ 50 հազար տոլարի։

Մուկերը.— Դիլիջանի բոլոր գիւղերուն մէջ մուկերու բանակ մը արշաւելով, մեծ վնասներ հասցուցած է ցանքերուն։

600 ՅՈՅՆ ԳԵՐԻՆԵՐ ԷՆԿԻՒՐԻԻ ՄԷՋ.— Յոյն կառավարութեան կողմէ Թուրքիա ղրկուած մասնաւոր յանձնախումբը Մէրսինէն Յունաստան վերադարձուցած է 50 քաղաքական գերիներ, որոնք կը գտնուէին Էրզրումի մէջ։ Գերիները կը յայտնեն թէ 600 գերիներ ալ կը գտնուին դեռ Թուրքիա։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սուրիան պարպելու խնդիրը

Զախակողմեան «Սուառ»ի մէջ, Փիէռ Պօնարտի, որ ուսումնասիրութիւններ կատարած է Թուրքիոյ, Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, Իզմիրի վերագրաւումէն ի վեր, բուռն կերպով կը բողոքէ Սուրիան պարպելու մտադրութեան դէմ։ Իր կարծիքով, այդ խնդիրը լոկ սուրիական չէ, այլ իսլամական։ «Սուրիան ձգել՝ երբեք չի նշանակեր Սուրիացիները փրկել արեւմտեան ազգերու լուծէն եւ արեւմտեան ծանր ժառանգութիւններէն։ Այլ՝ կը նշանակէ խրախուսել ամէնէն կատաղի եւ ոչ-ժողովրդավար ազգայնականութիւնը։ Կը նշանակէ ժողովուրդները յանձնել աւատապետներուն, որոնք մէկ հարուածով Տիւրզիները, Սուրիացիները եւ Ալէվիները պիտի վերադարձնեն հարստահարութեան եւ գերութեան ամէնէն տխուր շրջաններուն։ Կը նշանակէ ասպարէզը բաց թողուլ տասը բախտախնդիրներու առջեւ, որոնք ամբողջ երկիրը, Ալեքսանդրէթէն մինչեւ Տիւրոս եւ Պէյրութէն մինչեւ Սուէյտա պիտի վերածեն ջարդի եւ մահուան դաշտի մը։ Կը նշանակէ Մարոնի քրիստոնեաները դատապարտել փրկութեան գօտիներ փնտռելու, մինչեւ որ Իսլամները ծովը նետեն զիրենք եւ աւարի տան իրենց տուները։»

Յօդուածագիրը կը բողոքէ նաեւ Սուրիոյ հոգատարութիւնը Իտալիոյ յանձնելու ծրագրին դէմ։ «Ինչ որ մենք չկրցանք ընել, Իտալիան երբեք չպիտի կրնայ ընել։ Գերմանիան շատ աւելի յարմար է. իսկ Իտալիոյ առջեւ խոնարհիլ եւ խոստովանիլ մեր անկարողութիւնը,— նուաստացուցիչ է. ծիծաղելի եւ վտանգաւոր։ Կոյրեր, կաղեր եւ ապերախտներ են անոնք որ կը կարծեն թէ Սուրիան Իտալիոյ ձգելով, պիտի ամրապնդեն Թունուզի խաղաղութիւնը։ Այդպիսի պարագայի մը, Թունուզի իսլամները հանգիստ չպիտի ձգեն Ֆրանսան։ Այն օրը որ մենք ձգենք Սուրիան, անոնք պիտի խլրտին, անարժան եւ վատ մարդոց տեղ դնելով մեզ, եւ դէպի ծով պիտի քշեն մեզ։ Եւ Ալժերիան ու Մարոքն ալ անտարբեր չպիտի մնան։»

Եզրակացութիւն.— «Պէտք չէր որ Սուրիա երթայինք։ Բայց քանի որ հոն ենք, պէտք է մնանք, նուազագոյն չափերու իջեցնելով ծախքերը»։

Նաւային զինաթափութիւնը

Արտաքին Նախարար Պրիան պատրաստեց Ֆրանսայի պատասխանը Նախագահ Գուլիճի առաջարկին։ Նախարարական Խորհուրդը երէկ Պ. Տումէրկի Նախագահութեամբ նիստ գումարելով քննեց այդ պատասխանը, որ վաւերացուեցաւ եւ կէսօրէն ետք հաղորդուեցաւ ամերիկեան դեսպան Մայրըն Հէրրիքի։ Պատճէնը պիտի հրատարակուի այն ատեն միայն, երբ պատասխանը Նախագահին ձեռքը հասնի։ Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Ֆրանս. կառավարութիւնը բացէ ի բաց չի մերժեր Գուլիճի առաջարկը, այլ հետեւեալ առարկութիւնները կ՚ընէ.—

1.— Ազգերու Դաշնակցութիւնը արդէն կը զբաղի այս խնդրով եւ կարելի չէ ժխտել այս մասին իր հեղինակութիւնը։ 2.— Հինգ պետութիւններու անջատ համաժողով մը կարելի չէ ընել, քանի որ նաւային խնդիրը ուրիշ շատ մը պետութիւններ ալ կը հետաքրքրէ։ 3.— Ֆրանս. կառավարութիւնը արդէն ժընեւի մէջ միջոցներ ձեռք առած է, զինաթափութեան խնդրին զանազան մասերու բաժնումը արգիլելու համար, քանի որ ծովի, օդի եւ ցամաքի ուժերը մէկ ամբողջութիւն կը կազմեն։ 4.— Ֆր. կառավարութիւնը միշտ պաշտպանած է այն սկզբունքը թէ անհրաժեշտ է ապահովել գաղթավայրերու միջեւ ծովային հաղորդակցութիւնը եւ տարբերութիւններ ընդունիլ իւրաքանչիւր պետութեան համար, համաձայն իր աշխարհագրական դիրքին։

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ երեսփոխանի մը հարցումին պատասխանելով, վարչապետ Պօլտուին յայտնեց թէ Նախագահ Գուլիճի առաջարկը դեռ քննութեան մէջ է, որով եւ կանխահաս է այդ մասին ո եւ է յայտարարութիւն ընել։

Գալով Իտալիոյ, «Սթէֆանի» գործակալութեան մէկ զեկոյցին համաձայն, Իտալիա չի կրնար համաձայնիլ թեթեւ ռազմանաւերու սահմանափակումին։ Իտալիա այս որոշումը տուաւ այն ատեն միայն, երբ իմացուեցաւ թէ Ֆրանսա, որ թեթեւ նաւերու արագ շինութեան մեծ փոյթ կը տանի, չպիտի ընդունի նոր սեղմումը։ Այս պայմաններուն տակ, ինչպէս գրեցինք, Ուաշինկթընի նոր ժողովը կատարեալ ձախողանք մը պիտի ըլլայ, քանի որ Իտալիա եւ Ֆրանսա պիտի մասնակցին պարզապէս հակառակելու համար Նախագահ Գուլիճի առաջարկներուն։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Հռոմի թղթակիցը կը գրէ թէ Իտալիոյ համար լաւագոյն ապահովութիւնը սպառազինման մէջ է։ Երբ Ֆրանսա կը պնդէ Միջերկրականի մէջ ունենալ Իտալիայէն աւելի զօրաւոր նաւային ուժ մը, Իտալիա չի կրնար ընդծովեաններու համար ո եւ է սահմանափակում ընդունիլ։ Իտալական կառավարութիւնը երկար ատենէ ի վեր կը մտահոգուի Ֆրանսայի եւ Միջերկրականեան ուրիշ երկիրներու նաւային յարաճուն գործունէութենէն։

Օտարներու բռնագրաւութիւնը

Գրեցինք թէ օրինագիծ մը ներկայացուած է Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին, որուն համաձայն օտարականներու Թուրքիա

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿ. ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի խնամակալ մարմինը Նիւ Եորքի մէջ գումարեց իր տարեկան ժողովը։ Այս առթիւ ներկայացուած տեղեկագրէն կը տեսնուի որ, 1926ին Շիրակի երկրաշարժը եւ Սուրիոյ ապստամբութիւնը 80,000 տոլար վնաս պատճառած են Նպաստամատոյցին։ Գանձապետը յայտնեց թէ 3,377,983 տոլարի նպաստ տրուած է, իսկ ընդունուած դրամական նուէրները եղած են 3,209,663 տոլար։ 53,795 տոլար ղրկուած է Տիւրզիներու կողմէ իրենց տուներէն քշուած գաղթականներուն, իսկ 98,357 տոլար երկրաշարժի աղէտեալներուն։

Ընդհ. քարտուղար Չարլս Վիքրի ըսաւ թէ, 250,000 տոլար եւս պէտք է, երկրաշարժի զոհերուն համար։

Արտասահմանեան գործունէութեանց ընդհ. վարիչ Պ. Էչիսըն հաղորդեց թէ 30 որբանոց-դպրոցներուն մէջ այժմ կան 18.000 մանուկներ, և 400 ուսուցիչներ։ Ասկէ դատ կը խնամուին նաեւ 40,000 անձեր։

ԱՍՈՒՊ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎՐԱՅ

Յունուար մէկի գիշերը օդերեւութաբանական հազուադէպ տեսարան մը պարզուած է Հայաստանի երկինքին վրայ։ Ասուպ մը անցած է շատ վարէն եւ զօրաւոր կարմիր լոյս մը տարածած է խաւարի մէջ թաղուած գիւղերուն վրայ։ Ասուպը, որ սաստիկ արագութեամբ մը կը խոյանար, միեւնոյն ատեն հանած է ահաւոր աղմուկ մը նման հրացան կայծակի մը ձայնին։ Ժողովուրդը պահ մը ահ ու սարսափի մատնուած է այս անհասկնալի տեսարանին եւ աղմուկին առջեւ։ Թիֆլիսէն եկող շոգեկառքն ալ կեցած է ճիշդ փապուղիի մը մէջ, ահաւոր աղմուկը լսելով։

Յայտնի չէ եղած թէ ո՛ւր ինկած է այս երկնաքարը։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Մխիթարեան Միաբանութեան անդամներէն Հ. Եսայի Տայեցի մեռած է անցեալ շաբթու, Վենետիկի մէջ։ Հանգուցեալ վարդապետը Պարտիզակցի էր։ Վարած է ժողովրդապետի եւ ուսուցչի պաշտօններ իր ծննդավայրին եւ Իզմիրի մէջ։ Հ. Տայեցի գործօն անդամներէն մէկն էր իր Միաբանութեան եւ խմբագրական պարտականութիւններէ զատ, կը վարէր վանքին գրադարանապետի պաշտօնը։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ յանկարծամահ եղած է լրագրութեան վաղեմի աշխատաւոր մը, Անտոն Սագաեան, որ եղած է արտօնատէր «Թէրճէման» օրաթերթին, ինչպէս նաեւ «Մ՚իմոզ» եւ «Ծաղիկ» շաբաթաթերթերուն։

Ցասումնակ հրաշք.— Սթրազպուրկէն Գերմանացի մը, Լանկոտորֆ, որ պատերազմի ընթացքին Սոմի ճակատին վրայ կորսնցուցած էր խօսելու կարողութիւնը, ուղեղային բախման մը հետեւանքով, վերջերս սաստիկ կը վարակուի կրիփէ։ Տագնապի մը պահուն, յանկարծ, մղձաւանջէ մը սարսափած, օգնութիւն կ՚ուզէ աղաղակել եւ պապանձուած լեզուն կը բացուի։ Ամբողջ ընտանիքը ուրախութեան մէջ են, մինչդեռ հիւանդը յանկարծական տպաւորութեամբ մը կը տխրի։ Բժիշկները կը յանձնարարեն որ հոգեբուժարանի մը մէջ զործողութեան մը ենթարկուի։ Այս լուրը առնելով, անմիջապէս կը փախչի անտառ եւ ինքզինքը կը կախէ։

"ՄԻԱՑԵԱԼ ԱՆԿԱԽ ԹՈՒՐԱՆԻԱ" ԿԱՄ Ի՞ՆՉ ԿԸ ԾՐԱԳԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Զարեւանդի երկրորդ հատորն է այս, 225 էջերով գիրք մը, ուղղուած՝ «կեղծ արհամարհանքով» զգացումին նայող, մարդակազմութիւնը արբացրող եւ միայն ուղեղ փնտռող քաղաքացիներուն։

Հեղինակը իր այս գիրքին համար մխրճուեր է թուրք ու օտար 18 հեղինակութիւններու, 4 թրք. օրաթերթերու, 16 պարբերագիրներու մէջ, եւ տուած է այնպիսի աշխատասիրութիւն մը, որմէ եթէ շարմաղենք պնդամ զգացումները, տեղը այնքան ուղեղ կը մնայ, որ յագեցնէ զգայամերժ մաքրակրօն ուղեղները։

Համաթուրականութեան, համիսլամութեան, համաթրքութեան մասին հայ քաղաքական միտքը, բացի հատու-կտոր յօդուածներէ եւ լղարիկ տետրակներէ, ոչինչ է տուեր։ Այդ նշանաբաններուն տակ յարատեւօրէն հետապնդուած ծրագիրներու մասին նոյն իսկ իրազեկներ յաճախ հակասական եզրակացութիւններու կը յանգին եւ Թուրքը անհրաժեշտօրէն ճանչնալու պէտք ունեցող հայութիւնը կ'առաջնորդեն անհատ մշուշի մը մէջէն։

Զարեւանդ «ճանչցիր թշնամիդ» նշանախօսքով, կ'անցնի ծանօթացնելու հայութեան մեծագոյն թշնամին՝ այնպիսի փաստերով որ, իր նիւթի սահմաններուն մէջ, հայ քաղաքական գրականութեան մէջ առաջնութիւն կը վաստկի իր երկը։

«Միացեալ անկախ Թուրանիա կամ ի՞նչ կը ծրագրեն Թուրքերը» հատորը կը բաղկանայ տասը գլուխներէ.

1.— Թուրան, 2.— Համաթուրականութեան ծագումը, 3.— Համաթուրականութիւնը Թուրքիոյ մէջ, 4.— Համաթուրականութիւնը Օսմ. Սահմանադրութենէն յետոյ, 5.— Համաթուրանական գաղափարախօսութիւնը եւ պահանջները, 6.— Դէպի իրականացում, 7.— Մինչեւ համաշխարհային պատերազմը, 8. — Համաթուրականութիւնը համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, 9.— Զինադադարէն յետոյ, 10.— Համաթուրականութիւնը այսօր։

Այս տասը գլուխներու վերնագիրները ինքնին կրնան առաջին ակնարկով ցոյց տալ, թէ հեղինակը աշխատած է լրիւ ներկայացնել իր նիւթը։ Եւ յաջողած է։ Բայց որպէս զի գիրքը կարդալու հնարաւորութիւն չունեցողներ կարենան ամփոփ կերպով ծանօթանալ հայութեան սպառնացող այն մեծագոյն վտանգին, որուն մօտ պոլշեւիկեան կարմիր վտանգը մահացոյն կը տժգունի, փորձենք կարելի չափով ներկայացնել փաստերու այս հաւաքածոն։

Առաջին գլուխով հեղինակը կը ներկայացնէ Թուրանեան ժողովուրդները։ «Պոլսոյ եւ Անատոլուի Թուրքերը, Կովկասի ու Միջին ու հարաւային Ռուսիոյ Թաթարները, Պարսկաստանի և Կեդրոնակ. Ասիոյ Թուրքերն ու Թիւրքմէնները, Էօզբէկները, Մօնկոլները, Մանչուները եւ Թունկուսները, Սիպերիայի բնիկ ցեղերը, Ֆինլանտիայի եւ Պալթեան նահանգներու Ֆինները, Հունգարները եւ Պուլկարները»։

Բայց Միացեալ եւ Անկախ Թուրանիան պիտի կազմէ «Միջերկրականէն մինչեւ Ճինական պարիսպները ձգուած ցեղակից, լեզուակից, կրօնակից ժողովուրդներու այն երկարաձիգ շղթան, որ աշխարհագրապէս անընդհատ պիտի ըլլար եթէ չըլլար Հայաստանը։»

Եւ հեղինակին մտածողութեան առանցքը այս երկարաձիգ շղթան է, որ կը ներկայացնէ իրական վտանգը։

Երկրորդ գլուխին մէջ հեղինակը թիւերով ու փաստերով կուգայ ճշդելու հիմնական սխալ մը։

Համաթուրանականութեան մասին խօսք եղած ատեն, անմիջապէս միտքերը կը կեդրոնանան Պոլսի եւ Էնկիւրիի թրքութեան վրայ, իբր թէ այդ գաղափարը ծնունդ առած ըլլար Անատոլուի մէջ կամ Վոսփորի ափերը։ Այս սխալը հետեւանք է այն փաստին, որ հայ քաղաքական միտքը ղեկավարողներու մեծամասնութիւնը այս հարցի մասին աւելի բան չէ գիտցած, քան համաթուրանականութեան Պոլսի մէջ ունեցած արտայայտութիւնը եւ իր թերի գիտցածով խօսեր կամ գրեր է։ Զարեւանդ կուգայ յայտարարել որ համաթուրանականութիւնը ծնունդ առած է Հիւսիսային Թաթարիայի Ուֆա եւ Ղազան քաղաքներուն մէջ «Թիւրք Եուրտու», «Թիւրք Օճաղը»(*) հաստատութիւններով մօտ 50 տարի առաջ եւ դեռ 1879ին Պաղչէ Սէրայի մէջ (Ղրիմ) Իսմայիլ Գասփրինսքի, Թաթար յայտնի հրապարակագիրը, հիմնած է համաթուրանականութեան առհավիրայ «Թէրճիւման» թերթը։

Եւ այդ նոյն Գասփրինսքին այսօր Թուրքիոյ մէջ է. ան այսօր հոն է միայն անկախ Թուրքիոյ միջոցով քաղելու իր ցանած սերմերու հունձքը։

Եւ հեղինակը Բագուի մէջ «Թէրճիւման»էն իսկ առաջ հիմնուած «Էքինճի»էն սկսելով, կը թուէ Միրզա Ֆէթհ Ալի Ախունտը, Շէհաբէտտին էլ Մէրճանին, Աբդ իւլ Քայյում էն Նասարին, Այազ Իսհաքովը, Թօղայէֆը. յետոյ 1895ի «Իլիդի գրականութիւն»ով Զիաէտտին Բէմալի, Հալիմճան Ուրուջօֆ, Քատօրի Իչի, Մուսա Բէյջօֆ, Ահմէտ Ահմարօֆ, Աքիֆ Բէրիմօֆ, Հասան Մաքսուտօֆ, Ահմէտ Օրմանիէֆ, Շաքիր եւ Զաքիր Րամիօֆ, Եուսուֆ Աքչուրա. յետոյ «Եըլտըզ» օրաթերթը. յետոյ Բագու, Սալեանցի Հիւսէյնզատէ Ալի, Ղարաբաղցի Ագայէվ, Ալի Մէրտան Թօփչիպաշեւ եւ այս փաղանգին մեծ ու պզտիկ հետեւորդները մինչեւ 1908, թրքական սահմանադրութիւնը, արդէն մօտ երեսուն տարի համաթուրանականութիւնը յղացեր, ձեւաւորեր եւ իրականացնելու գործնական փորձերով զբաղեր էին։ Եւ երբ իրենց փառօք Թուրքիան կը դառնար սահմանադրական, անոնք կը վազէին Պոլիս, երեսուն տարուան մէջ ձեւաւորուած իրենց երազները գնելու Թուրքիոյ առաջնորդութեան ձեռքը։

Այս փաղանգէն՝ Բագուի, Ղազանի եւ Թուրք-Թաթարական զանազան կեդրոններու մէջ, Ագայէվ եւ Հիւսէյին զատէ Ալի «Հայաթ»ով, Հաշիմ պէյ «Թազէ Հայաթ» եւ «Իքտամ»ով, Ուրուչօֆ «Հաքիքաթ» եւ «Իգթալ»ով կատարեր էին այնքան աշխատանք, որ վստահ էին, թէ Թուրքիան երբ կ'անցնի իրենց գլուխը, արդէն իրենց երազը իրականանալու ամէն հաւանականութիւն ունի։

Եւ անոնք չէին սխալած իրենց հաշիւներուն մէջ. Թուրքիոյ մասին։

Երրորդ եւ չորրորդ գլուխով հեղինակը կը պարզէ Սուլթաններու Թուրքիային մէջ գոյութիւն ունեցող մտածումները, օսմանցիութեան, միւսիւլմանութեան, համիսլամութեան զանազանումները, որոնք յաճախ իրարու հակառակ, իրերամերժ, բայց վերջապէս տարբեր ուղիներով գետին կը պատրաստէին Գասփրինսքիներու, Հիւսէյնզատէներու, Ագայէվներու եւ իսկապէս անոնք կը գտնեն այնպիսի հող, որ կրնան մտնել մինչեւ Իթթիհատի կեդրոնին մէջ, իբր անդամ։ Եւ այս գիրքը առնենք կրցան օգտագործել այնպէս որ, վերջապէս Թուրքիան թրքացնելու իրենց միտքերը ներարկեցին բոլոր գործօն տարրերուն մէջ։ Իսկ ընդհ. պատերազմը պիտի տար անոնց լաւագոյն առիթը, առնելու մեծագոյն քայլը իրենց ծրագրին իրականացման համար։

Դուրսէն եկող փաղանգը շուտով գտաւ ներսը իրեն արձագանգը յանձին Զիա Կէօք Ալփի, Քէօփրիւլիւ զատէ Մէհմէտ Ֆուատի, Ահմէտ Հիքմէթի, Համտուլլահ Սուպհիի, Ճէլալ Սահիրի, Նէսիմի Սարիմի, Եագուպ Գատրիի եւայլն։

Հինգերորդ գլուխը կուտայ համաթուրականութեան գաղափարականութիւնն ու պահանջները.—

«Թուրանական ժողովուրդներու ազատագրումը օտար լուծէ եւ միութիւնը քաղաքական մեծ ամբողջութեան մը մէջ»։

Թուրանի սահմանէն Զիա Կէօք Ալփ դուրս կը ձգէ Մօնկոլները, Թունկուզները, Ֆինները ու Հունգարները։ Թիւրքճիւթեան այս մեծ դէմքը Թուրանի մէջ կ'առնէ Թուրքերը, Թաթարները, Եաքութները, Քըրկըզները, Էօզպէկները, Քըփչաքները եւ Օղուզները, որոնք «կը կազմեն մէկ լեզուաբանական-ցեղաբանական խումբ», եւ այս «Թրքական զանազան ճիւղերը ընդգրկող մեծագոյն Թրքական աշխարհը» կը կոչէ Թուրան։

Իսկ այս Թուրանը կերտելու համար, ամէն բանէ առաջ Թուրքիա պէտք է թրքանայ, յետոյ միւսները պէտք է միանան Թուրքիոյ, իրենց ազատ և ուժեղ եղբօր, կազմելու համար Ճինգիզխանի եւ Լէնկթիմուրի օրերու մեծ ընտանիքը։

ՇԱՀԱՆ

(*) «Թիւրք Օճաղը»ները այսօր Մուսթաֆա Քէմալի եւ Թուրքիան վարողներու իտէալին նուիրուած տաճարներն են, որոնց պարտաւոր են անդամակցիլ բոլոր վստահելիները եւ որոնց գլուխը կը գտնուին պետական յայտնի անձնաւորութիւններ։ Թրքական կոմիտէներ կամ ֆաշիստ հաստատութիւններ։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ԽԵՂԿԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մինչեւ 1923 տարին խորհրդային Միութեան սահմանադրութեան հաստատումը, ընտրութեանց ձեւը շատ պարզ էր։ Ընտր. կոմիտէն կը ներկայացնէր համայնավարներէ բաղկացեալ ցուցակ մը եւ կ'առաջարկէր որ դէմ եղողները մատ բարձրացնեն։

Այն ատեններուն ձայն հանող չկար եւ միշտ կ'արձանագրուէր «ընտրուեցան միաձայն»։ Այս կարգի ընտրութիւնները շատ փաղանց կտրեցին իշխանութեան վարկը, քանի որ միշտ ալ կ'ընտրուէին և․ն վարկաբեկ եւ ժողովուրդին համար անտանելի անձնաւորութիւնները։ 1924ի ընտրութեան պաշտօն հազիւ հարիւրին 20—30ը ներկայ եղաւ, «տկամայ ընտրողներու» ձեւական դերը կատարելու համար։

Այս շատաւոր ապտակ մըն էր համայնավարներու երեսին։ Հետեւանքը եղաւ նոր նշանաբան մը, «Խորհուրդներուն կենդանացումը», որուն ջատագովները կ'ըսէին— քանի որ մենք բանւորագիւղացիական իշխանութիւն ենք, պիտի հնարաւորութիւն տանք գիւղացիութեան մասնակցելու երկիրը կառավարելու գործին, պայմանաւ որ այդ մասնակցութիւնը ըլլայ յօգուտ խորհրդային իշխանութեան։

Եւ ընտրողներուն թոյլատրուեցաւ ցուցակներ ներկայացնել։ Առաջին անգամ 1924ին սկսաւ ընտրական պայքար։ Թէեւ ընտրութիւնները շատ հեռու էին իսկական ընտրութիւն ըլլալէ, բայց գիւղական եւ շրջանային խորհուրդներու մէջ ժողովուրդը տարաւ հատուածական յաղթանակ, անկուսակցականները մտան գործեցին գաւառական խորհուրդներու մէջ, իսկ քաղաքային եւ նահանգական խորհուրդները մնացին չինական պարիսպ ժողովրդական թեկնածուներուն համար։

Այս սկսան խորհրդային իշխանութեան ծանօթ գեգերումները գիւղի եւ քաղաքի միջեւ, եւ անվերջ խարխափումները ունեւորէն, չունեւորին եւ չունենւորէն միջակին անցնելով։

1925ին շատ խօսուեցաւ եւ գրուեցաւ խորհրդային մամուլին մէջ «խորհրդային հասարակութիւն» ստեղծելու անհրաժեշտութեան մասին, հիմք ունենալով մասսայականութեան սորվին խաւերը։ 1926ին գիւղացիութիւնը կրցաւ հանդէս գալ կազմակերպուած ձեւով, ամէն տեղ սեւացնելով խորհրդային իշխանութեան կողմէ առաջարկուած ցուցակները։

Եւ ահա 1927ի ընտրութիւնները՝ խորհրդային իշխանութիւնը սթափած նախորդ տարիներու դառն փորձերէն, որոշեց վարչական ձեւով ընտրական իրաւունքէ զրկել բոլոր անհանդուրժելի տարրերը։

Որո՞նք են այդ զրկուածները։

Երևանէկէյի նահանգին մէջ իրաւունքէ զրկած են գիւղական վարժուհի մը, միայն անոր համար, որ քահանայի աղջիկ ըլլալով հանդերձ չէ հրաժարած իր ծնողքէն։ Փսկովի նահանգին մէջ իրաւունքէ զրկած են ուսուցիչ մը որուն հայրը երկրագործութեամբ կը զբաղի։ Ուրիշ գիւղացի մը զրկած են անոր համար որ տասը հունձքի ատեն մէկ մշակ վարձեր է։ Եարոսլավի նահանգին մէջ գիւղի մը ընտրական մարմինը իրաւունքէ զրկած է ամբողջ գիւղի ընտրողները։ Շատերը իբրեւ «կասկածելի»։

Այսպէս կրնանք թուել անվերջ, եթէ «Ցառաջ»ի էջերուն չմեղքնանք։

Ի՞նչ կ'ընեն այս զրկուածները։

Նովգորոդի շրջանին մէջ ունեւորները կը փնտռցնեն բոլոր չունեւորները։ Շատ մը շրջաններուն մէջ քահանաները աշխատած են թաղումները կատարել ընտրութեան օրերու։ Պատահած են բազմաթիւ դէպքեր երբ ունեւոր գիւղացիները, ցրուած են ընտրական ժողովները, կամ կրցած են խոստումներով շահիլ չունեւորները։ Նիժնի-Նովգորոդի շրջանին մէջ, ունեւորները վարձակեն իրենց մշակները, որպէսզի կարենան մասնակցիլ ընտրութեանց։ Օռեւայի նահանգին մէջ ունեւորները կաշառքի միջոցաւ բժիշկէ մը հիւանդութեան վկայական կ'առնեն, որով թոյլ տրուի մշակ բանեցնել։ Ուցկի շրջանին մէջ կիները դուրս կ'ընէին ընտրական ժողովէն, առարկելով թէ այդ կիներու գործ չէ։

Լայնածաւալ Ռուսաստանի մէջ նման օրինակներն ալ անվերջ են, բազմաթիւ դէպքեր եղած են, երբ ծերահասակ գիւղացիները սպաննած են առելի համայնավար թեկնածուները, իբրեւ միակ միջոցը ազատուելու։

Փեթրօկրատի մէջ Մոլոտովը բիւրօի անդամ, համառուսական քաղաքներու արհեստակցական միութեանց գործօն անդամներու համագումարին մէջ յայտարարած է․ «Նոր ընտրական հրահանգը կ'ըսէ գիւղական համայնավարներուն, որ դասակարգային թշնամին դեռ կենդանի է, այդ պատճառաւ այս տարի շատ պիտի ըլլայ ընտրական իրաւունքէ զրկուածներուն թիւը։ Բայց մենք պիտի շատ զգոյշ ըլլանք որ «զրկուածներու» մէջ չմտնեն քիչ ունեւորները, այլապէս կը շահին գիւղական տըրուկները։»

Գիւղացիութիւնը շատ է բարձրացած մտաւորապէս եւ քաղաքականապէս, այժմ ոչ միայն կարելի չէ հրամայել գիւղին մէջ, այլ եւ կարելի չէ առաջ քշել իր բանաձեւերը, իր թեկնածուները եւ պարտադրել իր ցանկութիւնները, իբրեւ թէ գիւղացիներուն անունով։ Բանւորներուն մասնակցութիւնը այս վերընտրութեանց անբաւարար է, հազիւ 100էն 50ը։ Բանւորութեան միւս կէսը չէ մասնակցած ընտրութեանց կը խոստովանի նոյն Մոլոտովը։ Ուրեմն, կրնանք եզրակացնել, որ համայնավարներուն փորձերը «կենդանացնել խորհուրդները» կամ ստեղծել «խորհրդային հասարակութիւն», ոչ միայն ապարդիւն անցած են, այլ եւ տուած հակառակ արդիւնք։ Անոնք ստիպուած են արդէն ալ ձեռքով ետ առնել, ձախով տուածը։ Քանի կ'երթայ այնքան ծիծաղելի կը դառնայ խորհրդային իշխանութեան ցուցանակը «բանւորա-գիւղացիական» իշխանութիւն։ Ժողովրդական զանգուածներուն ու կառավարութեան մէջ եղած վիհը օրէ օր աւելի կը բացուի ու կը դառնայ անանցանելի։ Այս ընտրութիւնները կուգան թերահաւատներն անգամ համոզելու որ՝ այսօրուան գիւղացին այն չէ ինչ որ էր երեք տարի առաջ։ Այսօր ան տեղ մը կը ցրուէ ժողովը, ուրիշ տեղ մը կիները դուրս կը հանէ ժողովէն, երրորդ վայրի մէջ բժիշկը կաշառելով ձայն կը ստանայ կամ վերջապէս կը սպաննէ անհանդուրժելի համայնավարը, շատ ալ չվախնալով հետեւանքէն.

Եւ կուգայ օր մը երբ սարսափը ի սպառ կը կորսնցնէ իր արժէքը։ Ի՞նչը փոխարինէ անոր։ Բուն աշխատաւորներու եւ գիւղացիներու իշխանութիւնը։ (Ընտրութիւններու արդիւնքի մասին՝ յաջորդով։

ԱՐԱ ԱՐԾՈՒՆԻ

ՕՏԱՐ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԸ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐԸ

Կիրակի օր հրատարակեցինք երեսփ. ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութիւնները գործազրկութեան տագնապին առթիւ: Աշխատանքի Նախկին Նախարար Գ. Տիւրաֆուր իր ճառին վերջին մասին մէջ առաւելապէս ծանրացաւ օտար բանւորներու վրայ՝ իր շահեկանութեանը համար կուտանք գլխաւոր մասերը։

Տիւրաֆուր.— Ներկայ տագնապը շատ կարեւոր եւ կառավարութեան ըրածին պէս, չի բաւեր միտքերը տպաւորել ճարպիկ հակողութիւններով եւ վիճակագրութիւններով, ու յիշել թէ 1919ին մենք ունեցանք տագնապ մը, որ փողոց նետեց 91,000 բանւորներ, 1921ի տագնապը՝ 116,000 անգործներ, իսկ 1914ին՝ 400,000։

Կառավարութիւնը կարենայ եզրակացնել կ'ուզէ թէ ներկայ տագնապը տասն անգամ աւելի թեթեւ է քան 1914ին, որ գրեթէ աննշմար անցած էր ժողովուրդի աչքին։

Նոյնպէս չենք կրնար իբրեւ հիմ ընդունիլ միջազգային վիճակագրութիւնները եւ յայտարարել թէ Գերմանիոյ մէջ երկու միլիոն անգործներ կան, Անգլիոյ մէջ մէկուկէս միլիոն, ինչ որ ըսել պիտի ըլլար թէ Ֆրան տագնապը 15 կամ 20 ան նուազ կարեւոր է քան միւ կու երկիրներուն։

Իրականութեան վրայ պէ է նայիլ այնպէս ինչպէս որ է առանց լաւատեսութեան կամ ռեսութեան, ու երկրին ք քականութիւնը ճշդել համա դառն ու տաժանելի իրակա թեան։ Կառավարութիւնը թեթեւ կը վերաբերի տագնապին հանդէպ։ Ն բաշխումը բաւարար չէ, կայ նաեւ աշխատանքի շուկ կազմակերպումը։

Վարչապետ Գ. Փուանքար կը կարծէ՞ք թէ պիտի կրնանք բացնել 1,450,000 օտար բան ները։ Ամբողջ խնդիրը ատոր է

Գ. Տիւրաֆուր.— Այդ մա պիտի խօսիմ եւ պիտի փաս թէ Ֆրանսա հաստատուած օ բանւորները, հազիւ թէ կը գ պատերազմէն ի վեր մեր կորուստները...։

Վարչապետը.— Ասիկա ցարձակ սխալ մըն է։ Պատերա ատեն մեր ունեցած մարդկ կորուստին հաւասար օտար ւորներ ունինք այսօր։ Արդ. լոր մեռնողները բանւորներ

Գ. Տիւրաֆուր.— Այս երկ մէջ ամէն մարդ իրաւունք աշխատելու։ Երբ, իր կամքէն կախ պատճառներով, մարդս կարող է իր աշխատանքով հ թայթելու ապրուստի ան ժեշտ միջոցները, իրաւունք կարենալ ապրելու (ծափ. Բանւորը անմեղ զոհ մըն է, հ ւաքար եւ ազգային համեր խութեան ու նաւագոյն նպա իրաւունքը ո՛չ մէկ ատեն քան լայն եւ այնքան նուիրակ պէտք է ըլլայ, քան այս տ նայի ընթացքին։

Կ'ըսեն թէ Ֆրանսայի օտար բանւորներու թիւը շա թէ անոնց ներկայութիւնը համապատասխանէր մեր ե ճարտարարուեստական մակարդ հետեւաբար եւ կը պահանջէ կամաց կամաց, բայց անս կերպով իրենց երկիրը պէտ դարձնել աւելորդ օտար ները։

Թերեւս չկայ ա՛յնքան եւ ծանր ուրիշ խնդիր մը թէ Ֆրանսայի ներգաղթը ներկայացնէ ամբողջ աշխար գաղթականութեան մէջ դը։ Այս մասին Ամերիկ վերջ մեր երկիրը երկրորդ վրայ կուգայ։ Կասկած չկայ եթէ դուք միայն տագն նկատի ունենաք, օտարակա աստիճանական հեռացում թեթեւցնէ մեր գործառ եւ թոյլ պիտի տայ որ կա թիւնը շուկ

Սակայն, պէտք չէ մոռ պարոննե՛ր, որ դուք աշխատ շուկան պիտի կազմակերպէ թէ տագնապի շրջանին, այլ յաջորդելիք տնտեսական զար ման շրջանին համար։

Շնորհիւ ձուլումի մեր քերուն եւ մեր հանճարի շութեան, յաջողած ենք օտար բանւորութեան մը ֆրանսական բանւորութիւն կը բանէ եւ գոյն կ'ամբողջ Մի կարծէք թէ այդ բան թիւնը քանի մը օրուան, քանի մը ամսուան մէջ մուած է։ Ձուլումի եւ ջումի երկար տարիներ պէտք գած են ազգային բանւորութ մէջ առնելու համար օտար ւորները, ի բացառեալ կարգ անըմբռնելի տարրերէ։

Հանրային զգացումի մասը թերեւս վիրաւորելով ըսեմ թէ այս ժամուս օտար

…ուրներու նոյնիսկ մէկ մասին լքումը պիտի նշանակէր սխալ մը գործել Ֆրանսայի տնտեսական գործունէութեան եւ անոր ամէնէն նուիրական շահերուն դէմ ։ Ճատ արագօրէն ատիկա պիտի փաստեմ։ (Տափեր ծախսագումի ածուներէն)։

Անգլիական գեսպանատան առեւտրական խորհրդական Պ. Քառնէյ տեղեկագրի մը մէջ կ'ըսէ.— «Ուսիս արեւելեան Ֆրանսայի վերաշինութիւնը աւելցուց Ֆրանսայի ճարտարագործական ուժը կրասուածեղէնի, մետաղագործութեան, մեքենաշինութեան գանազան ճիւղերուն եւ ճարտարագործական տարրաբանութեան մէջ, երկաթագ հաշուելու անուխը, երկաթի հանքերը, քոքը եւ ածուխի միւս երկրորդական արտադրութիւնները։ Ֆրանսայի առեւտրական նաւատորմը 800,000 թոնօ տարողութիւն ունի, 7000 թոնօ աւելի վառելանիւթ, 160,000 թոնօ վակոն, 800,000 թոնօ փոքր ու մեծ ինքնաշարժներ եւս շինեցին»։

Ֆրանսա, որ ներկայիս համաշխարհային տնտեսական մրցման կեդրոն դարձած է, չի կրնար լքումը օտար բանւորութենէն զոր ատարիներու ընթացքով եւ ձուլումով իրեն կապած եւ ընդհանրապէս խիստ մօտէն պէտք է հսկել անոնք պաշտպանելու համար։

Արդարեւ, ինչ է մեր կորուստներու եւ շահերու հաշուեկշիռը 1914էն ի վեր։

Ցուցակին ցուցակ մը կայ. 1.500,000 սպանեալ, 3 միլիոն վիրաւոր կամ անդամահատեալ, որոնց արտադրելու կարողութիւնը միջին հաշուով 100էն 25 պակսած է, ինչ որ կլոր հաշուով 700,000 հոգիի կորուստ կը նշանակէ։ Ընդհանուր՝ 2,220,000։

Ասոնք ամէնէն զօրաւոր եւ ամէնէն երիտասարդ աշխատաւորներն էին։ Դեռ չեմ խօսիր պատերազմի բոլոր անուղղակի զոհերուն մասին, որոնք հարիւր հազարներով կը համրուին։

Ասոնց տեղը գոցելու համար մենք ձեռքին ունինք օտար բանւորութիւնը եւ կին բանւորութիւնը։ Թէեւ ճիշդ է թէ օտար բանւորներու թիւը 1,450,000 է, անոնք նոյնիսկ չեն գոցեր պատերազմի դաշտին վրայ մեր տուած կորուստները։ Իրականութեան մէջ Ֆրանսայի օտարականներու թիւն է մօտ 2 միլիոն, ու ոչ միայն ․․․ւմ գանգատիր ասոր համար, այլ ընդհակառակն շատ ուրախ եմ, որովհետեւ անոնք անհրաժեշտ պիտի ըլլան վաղը տնտեսական գործունէութիւնը վերականգնելու համար.

Եթէ ասոնց վրայ աւելցնենք 400,000 կիները, կ'ունենանք ընդամէնը 2,400,000 աշխատաւոր՝ կորսուած 2,200,000ին տեղ։

Ճիշդ է որ նախ պէտք է տագնապին դարման տանիլ։ Բայց միաժամանակ պէտք չէ ձեռքէ հանել օտար բանւորները։ Անժամապէս կարելի է փակել սահմանները՝ ներգաղթին դէմ, պայմանաւ որ տագնապէն վերջ օտարները կրկին գան մեր երկիրը։ Երկրորդ, արգար է որ գործատէրերը նախ արձակեն օտարները եւ ոչ թէ Ֆրանսացիները։ «Օրավարձերը Ֆրանսացիներուն, նպաստները՝ խիստ լայն, խիստ առատաձեռն, խիստ մարդասիրական օտարականներուն»։ Ասիկա պարտադիր բանաձեւ մըն է եւ ո՛չ մէկ ազգ միւսքէն չանցըներ ատոր դէմ առարկել։

Ասկէ զատ, պէտք չէ թոյլ տալ որ հողագործական բանւորները ճարտարարուեստի գործարաններուն մէջ գրուին։ Ու այս վերջիններուն մէջ գտնուող հողագործական բանւորները պէտք է հողին վերադարձնել, ի հարկին դրամական օժանդակութիւն ընելով։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՀՃԱՏԵՆԴԻՆ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԹԱՑՔԸ

Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Հայաստանի զանազան շրջաններու բուժակայանները գարմանումի համար դիմած են.

Երեւանի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 2350 հոգի, 1ը՝ նոր վարակուած։

Էջմիածնի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 2014 հոգի, 65ը՝ նոր վարակուած։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 370 հոգի։

Ղամարլուի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 1130 հոգի։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 824 հոգի։

Դավալուի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 290 հոգի, 7ը՝ նոր վարակուած։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 1020 հոգի։

Ղուրդուղուլուի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 530 հոգի։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 1347 հոգի։

Իջեւանի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 123 հոգի, 3ը՝ նոր վարակուած։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 846 հոգի։

Նամշատինի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 149 հոգի, 2ը՝ նոր վարակուած։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 943 հոգի։

Մեղրիի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 71 հոգի, 1ը՝ նոր վարակուած։

Բէյուք-Վէդիի բուժակայան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 278 հոգի։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 1218 հոգի։

Երեւանի բուժակայանի վարժարան.— Ճահճատենդէ հին վարակուածներ՝ 264 հոգի։ Զանազան հիւանդութիւններ՝ 100 հոգի։

∴ Անդրկովկասեան հակաճահճատենդային համագումարի (30 Յունուար) զեկուցումներուն համաձայն ճահճատենդը ամէնէն աւելի տարածուած է Անդրկովկասի մէջ, որուն բնակչութեան հարիւրին 65ը վարակուած է։ Մահերու տարեկան թիւն է 10—12 հազար։ Վրաստանի եւ Հայաստանի հիւանդներուն թիւն է մէկ միլիոն, մահերու թիւը՝ 5—6 հազար։

BAL DE LA MISÈRE NOIRE

«Յառաջդող», Միութիւն Արուեստի եւ Գրականութեան, Misère Noire միութենէն՝ հրաւէր ստացած է մասնակցիլ պարահանդէսի մը, որ կը կոչուի Bal de la Misère Noire, եւ տեղի պիտի ունենայ Փետր. 17ին։ Մուտքը՝ 100 ֆրանք։

Պարահանդէսին յայտագիրն է.

1.— Սեւ Թշուառութեան Ասպետներուն գահակալութիւն։

2.— Պար ոչիլի եւ փայտոջիլի ։

3.— Առողջապահութեան օգնութիւնը։

4.— Աղաւնիներու ցասումը։

4.— Զօրանցք «Սեւ Թշուառութեան» պաշտօնապատանքներուն։

6.— Հսկայ եւ բարձրախօս Ասպետները։

Պարահանդէսին մասնակցելու համար պէտք հագուած ըլլալ ամէնէն սեւ աղքատութեամբ, որ ըլլայ համակրելի, նկարչագեղ, գթաշարժ եւ մաքուր ։

Այս Միութեան նշանաբանն է Արուեստը՝ ժողովուրդին, դրամը՝ արուեստագէտներուն, փառքը՝ Աստուծոյ։

Այս Միութիւնը, իր երիտասարդականութենէն եւ յանդուգն կեցուածքէն զատ ոչինչ ունի, կը կարծենք, որ համապատասխան ըլլայ Յառաջդողի ցանկութիւններուն։

Լաւ է բայց, որ մեր երիտասարդները իմաստուն դիտողի մը պէս, տեսնեն ու քննեն երիտասարդութիւնը իրենց շրջապատին։

Յառաջդողի առաջարկուած է ունենալ քէօշկ մը, որ շինուած պիտի ըլլայ տարտեղաշի պարպուած տուփերէ, եւ այդ քէօշկերուն մէջ պիտի տեղաւորուին հայկական տարազներով վաճառորդուհիներ։ Պիտի կատարուին հայկական պարեր։

Ն.

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

83.— ՇԱՍ

Հոս ունինք մօտ 150 հայրենակիցներ, մեծ ու փոքր եւ 30ի չափ պզտիկներ, որոնց մեծերը Ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, իսկ փոքրիկները փողոցները կը թափառին։

Մինչեւ այժմ ունեցած ենք մէկ հարսանիք, մէկ ծնունդ եւ երկու մահ։

Հոս անգործութիւն չկայ։ Միայն օրականները դեղչեցին։ 80 հայրենակիցներ կ'աշխատին գործարանի մը մէջ։ Թէեւ գործերը բաւական ծանր են, սակայն անգործ չունինք։ Բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ, մեր վիճակը լաւ է։

Շասի մէջ կայ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը որ ձեռնարկած է դրադարան մը բանալու, Ասկէ երկու շաբաթ առաջ Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբը տուաւ հանդէս մը որ շատ յաջող անցաւ։

Վերջերս կազմուեցաւ Հաճընցիներու հայրենակցական միութիւն մը։ Կը յուսանք որ Խարբերդցիներն ալ շուտով կ'ունենան իրենց հայրենակց. միութիւնը։

Զարուհի Զուփլեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒՊՈԼ

Երկու շաբաթ է ահա՛, Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին եւ երկրորդ խումբերը մրցումներ չեն ունենար, հակառակ եղած ծանուցումներուն։ Յուսալի է որ այսուհետեւ տեսնենք հետաքրքրական խաղեր ։

Մինչ Հայերը անշարժութեան մէջ են, ֆրանսական խումբերը կը բոլորեն տաք եւ արդիւնաւոր շրջան մը։

Շուտով տեղի պիտի ունենան բաժակի վերջին մրցումները, որմէ յետոյ պիտի պարզուի Ֆրանսայի ախոյեանին անունը։

Այս տարի ալ, լաւագոյն Թեկնածուն Օլէնփիք տը Մարսէյլը կը ներկայանայ, իր վտանգաւոր հակառակորդին՝ ՍԷԹին անցեալ կիրակի Օի դէմ 2 նշանակէտով յաղթած ըլլալով։

Միջազգային հանդիպումներու շարքին՝ իտալիոյ ազգային խումբին Զուիցերիոյ վրայ տարած ջախջախիչ յաղթանակը (1-5) Ժընեւի մէջ, Յունուար 30ին, տարուան մեծ անակնկալներէն մէկն էր։ Զուիցերացիները որ Փարիզի Ողիմպիականին՝ ախոյեանութիւնը շահող Ուրուկուէյցիներու արժանաւոր մրցորդն էին եղած, զարմանալի դիւրութեամբ մը պարտուեցան իտալացիներէն։ Պատճառ մը եւս, որպէսզի մօտերս կատարուելիք Ֆրանսա-Իտալիա խաղը դառնայ վերին աստիճանի հետաքրքրական։

Ֆրանսայի ազգային խումբը Փորթուկալի հետ պիտի մրցէր կիրակի, Լիզպոնի մէջ, բայց Փորթուկալեան ծանօթ խռովութիւնները արգելք եղան այս գեղեցիկ պայքարին։

Ասոր փոխարէն, Ֆրանսայի ազգային խումբը Փարիզի դէմ եկաւ Պիւֆֆալոյի մարզադաշտին վրայ, որուն յաղթեց 1ի փոխարէն 5 նշանակէտով։

Նոյն դաշտին վրայ Պէլճի զուիցերիական խումբը 2 նշանակէտով յաղթեց Ս. Ա. Փարի եւ ՍԹատ Ֆրանսէ միացեալ խումբին ։

Իսկ Ֆրանսայի ազգային Բ. խումբը նմանապէս երէկ Լիոնի մէջ, Լիւքսէմպուրկի դէմ մղած խաղով շահեցաւ 2ի դէմ 5 նշանակէտ։

∴ Անգլիոյ եւ Գալլէսի երկրին տարեկան Ֆութպոլի մրցումը վերջացաւ 3-3ով։ Ներկայ էր 20,000 բազմութիւն մը։

Հ. ԴնԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՐԱԿԱՆԸ.— Զօրեքշաբթի սարսափելի ուրական մը արշաւած է Աւստրալիոյ Քէյրնս քաղաքին վրայ։ Հաղորդակցութիւնները պահ մը դադրած են։ Վնասները մէկ միլիոն սթերլինի կը հասնին։ 600,000 թօն շաքարեղէգ դաշտին վրայէն աւլուած են։

ԲՈՑԷ ԱՆԿՈՂԻՆ.— Ռէօյիի փողոցին մէջ կ'ապրէր 62 տարեկան հարուստ տիկին մը, միսմինակ։ Անցած գիշեր, տիկինը շատ ցուրտ կը զգայ անկողինին մէջ եւ կը թողու որ փայտի կոճղերը վառին բուխերիկին մէջ։ Կը փաթթուի, կը պառկի. բոցը կը խնդայ բուխերիկին մէջ, տիկինը կը խնդայ իր երազներուն մէջ։ Ցանկարծ բոցը, ոսկի մուկի պէս, կ'ելլէ կը պտըտի գորգերուն վրայ, յետոյ կը ցատկէ, տիրուհիին անկողինը կը մտնէ։ Ու լա՛ւ մը բոց մը, ու տա՛ք բոց մը կը փաթթուի տիկինին ու կը գրկէ։ Բայց գեռ տիկինը չարթննար։ Չէ՞ որ, այսպէս, տաք էր իր օրբեւայրի անկողինը։ Դրացիները կ'արթննան առկայն ծուխէն ու հոտէն։ Ափսո՛ս, ուշ էր, տիկինը ծանրապէս այրած էր եւ մեռած՝ չնչահեղձութենէ՛։

Հրշէջները կը հասնին եւ կը մարեն հրդեհը, որ մեծ վնասներ պատճառած է շէնքին։

ԱՏՐՃԱՆԱԿՈՎ ՄԵՆԱՄԱՐՏ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ.— Եգիպտացի աւազակապետ Մահմուտ Գանտիլ, որ նշանաւոր է իր կատարած գիշերային յարձակումներով, առջի օր ճիշդ ցորեկին, կը մտնէ Գահիրէի ամէնէն բանուկ փողոցին գոհարավաճառատունը, երբ, միջօրէի քուն մը քաշելու համար, հայր ու որդի կը գոցէին փեղկերը խանութին։ Աղաղակ մը անգամ հանել չտուաւ եւ տեղն ու տեղը սպաննեց երկուքը։ Գաղտնի ոստիկան մը լսելով

զէնքին ձայները, հասաւ դրան առջեւ եւ փակեց ճամբան։ Ատրճանակի տեսակ մը մենամարտ կատարեցին անոնք, գողը ներսէն, ոստիկանը դուրսէն։ Մանրօրէն վիրաւորուեցաւ ոստիկանը, սակայն գողն ալ իր կարգին ստացաւ մահացու գնդակներ եւ ձերբակալուեցաւ։

ՄԱՆՏՐՏԻԿ ՎԻՊԵՐԳ ՄԸ.— Ժելօք Մեհար՝ 60 տարեկան,— ունի կալուած անսահման.— աղջկան մը աչքունք ըրաւ,— «աղուո՛ր Նինօ, եկո՛ւր» ըսաւ,— բայց մէկ պաչիկի համար, – գողցուց գանձ մը երեք հազար։

ՄԱՅՐԻԿԸ ՀԵՌԱՑԱՒ.— Հայաստանի մէջ հետեւեալ խմբագրութեամբ լուրեր կան։ «Ժանիկ եւ Կուկու Բալաեաններս յայտնում ենք մեր բոլոր ծանօթներին եւ մեզ սիրողներին, որ մեր մայրը՝ Արմենուհին թողնելով մեզ անխնամ հեռացաւ մեզնից»։ Անշուշտ շատեր պիտի հասկնան թէ «կը փնտռուի»ի նման ծանուցում մըն է, եւ պիտի ենթադրեն որ ոստիկան մը փնտռելու պիտի ելլէ։ Ո՛չ, մահազդ մըն է այդ լուրը, ալա ամերիկեան, որ կը նշանակէ. «մեր մայրը մեռաւ»։

ՈՃԻՐ.— Ռէնսի մօտ, երկու անծանօթներ կը յարձակին Ֆրանսացի երիտասարդի մը վրայ, որ ալիւր կը փոխադրէր ինքնաշարժ մեծ կառքով մը։ Կը կողոպտեն 10,000 ֆրանքը եւ կը փախչին գրաւելէ յետոյ ինքնաշարժը, սպաննելէ յետոյ երիտասարդը։

ՀԱՍԱ՛Ն, ՀԱՍԱ՛Ն...— Առջի առաւօտ Վիքթօր Պազէն, 40 տարեկան, Մօնրուժի ոստիկանատունը կը վազէ, պոռալով.— «Հասա՛ն հասա՛ն, Գերմանացիները եկան եւ զիս պիտի բռնեն»։

Խեղճ մարդը առաջնորդուեցաւ յիմարանոց, որպէսզի չվախնայ գերմանական յարձակումէ մը։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ չէզոք յայտարարուած հօկը բանւորներէս հանգանակած դրամները կը յատկացնէ ոչ թէ Հայաստանի վերաշինութեան, այլ որոշ կուսակցութեան մը պրոպականտին, ուրուն համար խոշոր ամսականներով դաւանափոխներ կը վարձէ, ներկայիս կը հրաժարիմ Հայաստանի համար այդ անօգուտ կոմիտէէն։

Լիոն, Դաւիթ Ճէպէճեան (Սափրիչ)

∴ Շաւէն Ս. Համբարեան նամակով մը կը յայտնէ թէ սխալ է «Յառաջ»ի 256 թիւին մէջ, թղթակցի մը կողմէ իրեն դէմ եղած վերագրումը, եւ թէ Յ. Մորալեանն է որ իր կամքով իրեն աւանդ ձգած է դրամին մէկ մասը։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԿՈՅՏԻ՛Ն

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

— Ձեզի հետ խօսելու կուգամ, պարո՛ն կոյտին, ըսի մէկ շունչով արագօրէն. կը վախնայի որ կամքս յանկարծ կը դարձնեմ ու կը փախչիմ։

— Ա՜հ... բացագանչեց, թաշկինակը խլելով ու մարմին քըրտինքը սրբելով։ Հետս խօսի՞լ կ'ուզես, շատ լաւ. չեմ ընդունիր։

Զարմացած ճշացի իրեն նայեցայ. բաղդատմամբ տարիքիս մեծ էի, բայց ան՝ այնքա՜ն երկայն էր որ վիզս կը ցաւէր երբ անոր դէմքը կը դիտէի։

— Չէ՞ք ընդունիր. ինչո՞ւ։

— Արովհետեւ, եթէ դուն մայր մը ունիս որ քեզի աղուոր բաներ կը սորվեցնէ, ես ալ ունիմ (իմ կեանքս է) եւ ինծի ալ աղուոր բաներ կը սորվեցնէ օրինակ. ասիկա՝ թէ բարեկամի մը հետ, հարցաքննիչ դատաւորի պէս պէտք չէ վարուիլ, ինչպէս դուն կ'ընես, զիս պարոն կոչելով եւ ինծի դուք ըսելով։

— Չէք գիտեր։

— Գիտցիր, աղբարիկ... Թիաբանին մէջ եւ բարեկամներու միջեւ, իրարու դուք չեն ըսեր։ Խօսէ՛ բայց ինծի կարճ մը կոյտին ըսէ։

Ասով ճշտեղ վիզէս բռնեց եւ ազմուկէն անգին տարաւ. ուսերուս վրայ հազիւ անոր բազուկները կը զգայի, կարծես սղու մը բազուկը եղած ըլլար։

— Ինչո՞ւ զիս կը փնտռես, Լարիէ՛ն հարցնելուս մի նայիր՝ արդէն քեզի կը սպասէի։

— Իրա՞ւ, ըսի ինքզինքս երջանիկ զգալով. ինչպէ՞ս

— Անա՛նկ. քեզի կը սպասէի։

— Անցեալ իրիկուան գործին համար։

— Ըստ գործերու համար։ Դուն տկար ես հոն՝ ուր ես զօրաւոր եմ. եւ զօրաւոր ես հոն՝ ուր ես տկար եմ։ Այնպէս չէ՞, աղբարիկ։

Խնդացի եւ գլխով հաւանութիւն յայտնեցի, բայց կարծեցի որ կը կատակէր։ Բայց եթէ աւելցուցած ըլլար. «Իրարու պիտի կրթենք»։ Կոյտին տակ ինքզինքս ճզմուած պիտի տեսնէի։

Զուրին եզերքն էինք. մինչեւ մէջքը, մարմինը եւ ոտքերը լուաց. յետոյ կործած նաւակէ մը դուրս հանեց իր զգեստները, որ թաշկինակի մը մէջ ծրարած էր եւ հագուեցաւ։

— Ալ չե՞ս աշխատիր կոյտին..., ըսի, համարձակօրէն անոր դուն ըսելով։

— Ոչ... պարկս յանձնեցի...

Ինքզինքը գրպանի հայելիի մը մէջ դիտելով, կը սանտրուէր։

— Ժամը իննին կը յանձնե՛ս պարկդ։

— Այո՛, երբեմն, կը դարմանա՛ս.

— Իրօք, այդ զիս կը զարմացնէր։ Այս «պարկ»ը գլուխ աշխատանքը ամէնէն լաւ վճարուածն էր։ Արշալոյսին զայն ձեռք ձգելու համար, գիտէի թէ կռիւ կ'ընէին եւ թէ տկարները՝ անգործ կը մնային եթէ «պարկ»ը իրենց յանձնած չըլլար։ Բայց ո՞վ իր պարկէն կը զատուէր, առատուն կանուխ զայն խլելէ յետոյ։ Բացատրութիւնը կը փնտռէի կոյտին վառվռուն աչքերուն մէջ։ Իր պեխերը խողանակելով մէկտեղ, չարաճճի երեւոյթով մը պատասխանեց

— Զով օդին միայն կը սիրեմ աշխատիլ։

— Այդ չէ շիտակը, կոյտին։

— Հէ՜, հաւաքս, շիտա՛կը. եթէ կուզես օր մը ատտուան ժամը չորսին եկուր, որ տեսնես պարկերու բաշխումը... Այն ատեն պիտի ճանչնաս աշխարհի երեսը եւ պիտի պիտի գիտնաս ինչ որ գպրոցը չեն սորվեցներ քեզի։

— Վաղն իսկ տեսնել կ'ուզեմ։ Ցետոյ մտածելով աւելցուցի.

— Դժուարութիւն մը կայ. ինչպէ՞ս դուրս ելլել որ մայրս չտեսնէ, որովհետեւ անոր սենեակէն պէտք է անցնիմ։

Կոյտին հարցուց

— Փողոցին նայող սենեակը կը պառկիս, չէ՞, լաւ ուրեմն, քեզ պատուհանէն դուրս պիտի հանեմ։

— Բայց պատուհանները երկաթ ձողեր ունին։

— Ո՜հ, ձողերը, ըսաւ արհամարհոտ ձեւով մը. կը բաւէ որ մայրդ՝ գործի երթալէ առաջ, սենեակդ նայելու սովորութիւն չունենայ։

— Ո՛չ, նոյնիսկ շատ կամաց կը շարժի որ չարթննամ։

— Կատարեալ... Այն ատեն, վաղը, աղբարի՛կ, բայց ինծի բան մը ըսել կ'ուզէիր

Այո. երբ անհապարելու պէտք չունենաս։

— Լա՛ւ, եւ գիտե՞ս... լռութի՛ւն։

Ըսած ատեն, ձախ գուգա- մատը շրթներուն տարաւ եւ աջ ձեռքով՝ ջերմօրէն ու փափկութեամբ ձեռքս սեղմեց։

Ուրախութիւնը, խռովքը, ժամանակին արթննալու հոգը, յուզումալից գիշեր մը անցընել տուին ինծի։ Բոլոր ժամերուն զարնելը լսեր էի, ինչպէս նաեւ աքաղաղներու երգը եւ գինովներուն պոռչտուքները։ Բոլորովին հագուած էի երբ արշալոյսը ճերմկցուց ապակիները, քիչ յետոյ կոյտին սեւ կօշիկ կուգար ամբողջովին փակել պատուհանը. բացի եւ փորձեցի գլուխս անցունել։ Պէտք էր որ երկու ձողերը իրարմէ քիչ մը հեռացուէին. կոյտին՝ հազիւ թէ ձեռքով գպաւ անոնց որ քաուչուկի պէս թուլցան երբ անցայ, ետքէն շտկեց զանոնք, դուրսն էի։

Զով էր։ Ամէն կողմէ, դռներ կը բացուէին, եւ աշխատաւորներ դէպի նաւահանգիստ կ'ուղղուէին հեռուէն, հարիւրաւոր սայլակներու թաւալումը՝ տպաւորիչ եւ դաշն աղմուկ մը կը բարձրացնէր։

(Եար.)

ծնած զաւակները Թրքահպատակ կը նկատուին, բայց եթէ 20 տարեկան եղած ատեն չընտրեն Թրքահպատակութիւնը, պարտաւոր են մեկնիլ Թուրքիայէն։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ այս լուրը մեծապէս կը շահագրգռէ Պոլիս գտնուող օտարահպատակները։

Միայն Անգլիացիները յայտարարած են թէ իրենք չեն հետաքրքրուիր այս որոշումով, որովհետեւ անգլիական սահմանադրութեան համաձայն, Անգլիոյ հողերուն մէջ չծնող երախայ մը՝ ո՛րչափ եթէ հայրն ու մայրը Անգլիացի ալ ըլլան՝ իբր անգլիական հպատակ չի ճանչցուիր։

Այս պատճառով Թուրքիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ բնակող Անգլիացիներ իրենց յղի կիները ծննդաբերութեան Թուականէն 1—2 ամիս առաջ կը ղրկեն Անգլիա կամ անգլիական գաղութներէն մին, ուր ծննդաբերութիւնը տեղի ունենալ եւ նորածինը իբր անգլիական պետութեան հպատակ արձանագրելէ վերջ, կը վերադառնան իրենց ամուսիններուն քով։

Թուրքիոյ ելեւմտական վիճակը

Ենկիւբրի առեւտրական գործակալը անտեսական համաժողովին ներկայացուց տեղեկագիր մը, որուն համաձայն 1926ի վերջին հինգ ամիսներու ընթացքին Թուրքիա ներածուած են 93 միլիոն Թրքական ոսկիի ապրանք, իսկ արտածուած են 84 միլիոնի։ Ուրեմն ներածումները արտածումներէն 9 միլիոն աւելի եղած են։ Նախորդ տարիներուն այս տարբերութիւնը 20 միլիոն էր։

Նախարարը իր տեղեկագրին մէջ վեր կը հանէ Թուրքիոյ տնտեսական վիճակին առաւելութեան բարելաւումը և կը շեշտէ թէ վերջերս բազմաթիւ գրամատուններ հիմնուած են։ Կառավարութիւնը մտադրած է նաեւ պետական գրամատուն մը բանալ։

Դարձեալ խողի առատութիւնը

Հինգերորդ անգամ ըլլալով, Փարիզի ոստիկանութիւնը Եւրեւան հանեց խողի խաչագողական նոր ընկերութիւն մը։ Այս ընկերութիւնը, որուն անունն էր «Փէրբուտիէր», հիմնուեցաւ 1924ին եւ բոլոր աւանդական սովորութեան, մեծաշրջեր բէքլամներ ղրկեց Ֆրանսայի ամէն կողմը, նոյն իսկ գաղթավայրերը։ 600 ֆրանքի փոխարէն մարդ պիտի կրնար խողի մը տէր դառնալ եւ տարեկան առնուազն հարիւրին 20 շահ ունենալ։

Ընկերութեան տնօրէն Գ. Ֆօնս՝ Էնար-է-Լուառի մէջ գնեց ագարակ մը 200 հէքթար հողով, հոն տեղաւորեց 5-600 խոզ, որոնք շուտով ծախուեցան, իսկ հիմա մնացած են 2-3 խոզ, 12 կով եւ 130 ոչխար։

Հակառակ այս խղճալի կացութեան, Գ. Ֆօնս գեռ մեծ ծրագիրներ կը մշակէր, եւ նոր ընկերութիւն մը կազմեց 3 միլիոն ֆրանք դրամագլուխով ու 99 տարի պայմանաժամով։ Բաժնետէրերէն մէկը կանխած յայտնած ըլլալով, ոստիկանութիւնը քննութիւն բացաւ։ Ագարակին մէջ քանի մը խոզ, իսկ տնտուկին մէջ ալ 85 ֆրանք գտնուեցաւ։ Բացն է 3 միլիոն։ Ցանցառողները կը հետապնդուին։

Ձիւն եւ փոթորիկ ամէն կողմ

Պոլիսէն առնուած հեռագիրներու համաձայն, անցած շաբաթ առատ ձիւն տեղացած է Պոլսոյ վրայ։ Տարտանէլի եւ Վոսփորի նեղուցներուն մէջ նաւարկութիւնը մեծապէս դժուարացած է։

Պոլսոյ փողոցները ձիւնի հաստ խաւով ծածկուած են, հանրակառքերը կանոնաւոր չեն բանիր, ինքնաշարժի բազմաթիւ արկածներ պատահած են։ Ջերմէն վար 2-3 աստիճան ցուրտ կ՚ընէ քաղաքին մէջ։ Իսկ Աֆիօն Գարահիսարի եւ Գոնիայի կողմերը ցերմէն 8-10 աստիճան վար։

Բանկալթի, Այթուն Պաշայ, Ցովհաննէս Սերոբեանի փայտաշէն տունը փլած է փոթորիկէն։ Մարդկային կորուստ չկայ։

Սեւ Ծովի մէջ կատաղի փոթորիկը կը շարունակէ։ Սեւ Ծովու նաւահանգիստներէն դէպի Պոլիս ճամբայ ելած շոգենաւերը մեծ յապաղումի ենթարկուած են, իսկ Սեւ Ծով մեկնելիք շոգենաւերը չեն կրցած Պոլսոյ նաւահանգիստէն հեռանալ։

Սէյրի Սէֆայինի «Էնկիւրի» շոգենաւը ծանր վիճակի մատնուած է Տրապիզոնի մօտ եւ ստիպուած է ցամաք հանել իր 400 ճամբորդները, նաւահանգիստ չհասած։

Սեւ ծովու մէջ ցամաք խրած են «Սափա» եւ «Սէքա» անուն երկու շոգենաւեր։ «Լոյտ Թրիէսթինօ» ընկերութիւնը տագնապալից նաւեր ղրկած է ազատելու փայլը։ «Խիւսավէբալ» նաւը, որ 6000 քիլօ ձէթ եւ 15,000 քիլօ շաքար բեռցած էր, Իզմիրի բացերը ընկղմած է, բանկուած մը հեռաւոր ծովուն։ Իտալական «Մարսի՞ֆօ» նաւը խրած է Հանեայի մօտերը եւ քաւականին վնասուած։ Պոլսոյ կամուրջին տակ ընկղմած է 50 պարկ գաջի բեռցած նաւակ մը։

Պաղեստինի մէջ ալ ձիւնի փոթորիկ կը տիրէ քանի մը օրէ ի վեր։ Երուսաղէմի եւ Հեպրոնի միջեւ ճամբան բոլորովին գոցուած է։ Երուսաղէմի մէջ երկու օր շարունակ ձիւնած է։ 1921էն ի վեր առաջին ձիւնն է այս։ Ջիթենեաց լեռը, Սիոնի բարձունքը եւ շրջակայ բլուրները սպիտակ հագուած են։

Հիւսիսային Ճափոնի մէջ ալ երեք շաբաթէ ի վեր ձիւնի փոթորիկ կը տիրէ։ Մարդկային կորուստներու Թիւը մեծ է։

Հէրսէքի մէջ երկրաշարժի 19 յաջորդական ցնցումներ զգացուած են։ Տամպացիոյ Մօսթար եւ Մէթքովիչ գաւառներուն մէջ վնասները մեծ են։ Սէրայէվօի մէջ 10 տուներ ձիւնի հիւսի տակ մնացած են։

Մեծ հրդեհ մը Բերայի մէջ

Հինգշաբթի գիշեր, ժամը 9ին հրդեհ ծագած է Բերա, Պալըգ Փազար, Քիլիսա փողոց, Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ սեփական առաղձափառնատ Գ. Ցակոբ Գարամանեանի խանութէն, որ վերջերս իբր «արտիէ» վաճառ տրուած էր զանազաններու Հրշէջ խումբի ամենական օգնութեան շնորհիւ, կրակը եղած է սահմանափակել հրդեհը եւ այսպէսով լուրջ վտանգէ մը փրկուած են խանութասրահութեան, ինչպէս նաեւ Մատենադարանի շէնքերը, որոնք ոչ մէկ վնաս կրեցին։

Այրած են եկեղեցապատկան Թիթեղագործի, սափրիչի, գաբճուր վաճառողի եւ հաւկթավաճառի խանութները։ Այնպէս կը կարծուի թէ հրդեհին տեղի տուած է յեմնավաճառը, որ կը գործէր աստաղեր վաճառատան դրան մուտքին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԺՈՂ.

ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ առթիւ, 19 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ նախկին Պաւիլիոն-Վիլերս Թաղարանը. Billancourt, 41 Rue St Cloud կամ 30 Rue Nationale

Հաղորդակց. միջոց. Porte Versailles էն Թրմ. 32 իջնել Place Nationale

«	23	»	Point du Jour
Porte d'Auteuil	»	32	» Place Nationale
Porte d'auteuil	»	23	» Point du Jour

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը 18 Փետրուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շ.Ր.Ջ. ԿՈՄԻՏԷԻ

20 փետր. կիրակի առաւօտ ժամը 9ին

Ռիւ Թափի-վէր (Rue Tapis Vert) սինեմա Թափի վէրի մէջ

Պիտի խօսին՝ ԸՆԿ. ԱՐԾԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՏԵՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ

Երգ. Արտասանութիւն եւ նուագ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

կիրակի 20 փետր. գիշերը ժամը 8.30ին Այպէր Ը. մեծ Թատրոնը

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Հայ Դրամատիկ դերասանական խումբ փարիզաշայ բեմի վրայ Ը. անգամ ըլլալով Շիլլէրի

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 ԱՐԱՐ. և 8 ՊԱՏԿԵՐ

Կը մասնակցին Տիկ. Մամիկոնեան — Կոստանեան, Գ. Գ. Մ. Ա. Կոստանեան, Մարութեան, Սարեան, Նաւասարդեան, Գրմէջեան, Պօղոսասարեան եւայլն։

Տոմսերուն գինը 3էն 15 ֆրանք. կը ծախուին Պէլվիլի եւ Սէն Միշէլի բոլոր Հայկ. Ճաշարաններ։

ԸՆԿ. ԱՀԱՐՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԵՒ

ՕՐ. ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՇԱՅՕԵԿԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Վալանս 12 փետր. 1927

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի պատանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը վաղը ծիկաշաբթի երեկոյեան ժամը 8-30ին, 63 Rue République: Նիւթ՝ փետր. 18ի ապստամբութիւնը շարունակութեան նախորդ ժողովէնբերէն)։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կոմիտասեան» խումբի ընկերային հանդիպումը վաղը Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 127—129 Rue Boileau, Էւիլ Զօլայի վերնայարկը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները։ Պիտի խօսի Ընկ. Ա. Արծեան։

ՑԱՐԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը Կիրակի, 17 փետր. ժամը 9ին, Յօրիա ճաշարանը։ Քննադատութիւն նախորդածի գրականուժիւն։ կը ընթերցուին անդամները եւ ծանուցիքներ։

ՑԱՐԳԻՎԱՂ կազմակերպած է, Մարտ 12ի Շաբաթ երեկոյ, Սալ տը ճէօկրաֆիի մէջ, անմոռենալի Թաց Բամսդէս մը, յիշատակելի վաղամեռիկ հայ նկարիչի մը։ կը մասնակցին Ճաքիկեաթունին, Նաւասարդեան, Մարութեան, երաժշտական բաժինը դաշնակահար Օր. Ջառահեանն եւ իր երաժշտակ ընկերներուն կողմէ։ կը խօսին արձանագործ Ե. Պիւրեան, նկարիչ Թուլայեան, Նարդունի։ Մանրամասնութիւնները շուտով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խօզակալի պէտրագործ Յակոբ Եւշմանեանի հայրը Անուշ Եկշմանեան, կը փնտռէ իր ազգականները խօզակալի Յակոբ Եշմանեան եւ նիւթոփէն Հայկազուն Ճատութիւն. Խմեղեկ՝ Anouche Chichmanian, 5, Rue Bonnet- Arnouville-les-Gonesses. Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Նոյեմզար Սահակեան կը փնտռէ իրմինիի նիփ փեւրզի շփէօր Արմոր Աուոնեանը, 24 տարեկան, խօր անուն Ցովակիմ մօր անուն Մարի։ որ իրմինիի դէպքերին վեց ամիս վերջ հայմիր Թուրքիոյ կողմը փախաւ, բարբուած է։ Տեղեկութեան տուողին 500 ֆրի նուէր։ Դիմել Noyemzar Sahakianի 18 Rue Blanqui Kremlin Biectre s)Seine

France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Վիթերվա Խաչատուր կը փնտռէ Արզէգիրցի Գօծաքափեան Աղթին, կարապետ եւ Ցակոբ, կը կարծուին Նիւ Եորք կամ շրջակաները ըլլալ. Գրել՝ Hrand Nazariantz, B. P. 15, Bari (Italie):

— Ցիգրանուհի Միկելեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ամասիացի Ցովհաննէս Միկիլեան որ իրմինի ջարդէն վերջ Թուրքերու կողմէ Ուռֆայի մէջ զինուորագրուած էր։ Տեղեկացնել՝ խմբագրութեան։

— Կեսարիոյ Թոմարզեն գիւղացի Լուսաբեր կէօպէլեան, որ Ուրֆայէն ֆրանսա եկած է, կը փնտռէ իր եղբայրը Յիգրան կէօպէլեան, որուն Նիւ-Եորք ըլլալը կը կարծուի։

Տեղեկացնել՝ Edouard Kassian pour Artinian Khatcher, Cité Verminck No. 143, Croix Sainte, Martigues (B- D. R.) France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ բոլորովին նոր եւ ամբողջ։ Գին 40 ֆր.։ Կը ծախուի «Ցառաջ»ի խմբագրատունը, Պալեան գրատունը եւ Սեւոնեանի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé):

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ „ԼՈՒՍԱԲԱՑ"

Հայ երիտասարդութեան գեղեցիկ եւ նոր գործերու ընթերցման վայելքը տալու նպատակով, ինտելեկտ պիտի հրատարակէ վիպական եւ Թատրական կտորներ մատչելի գինով, ինչպէս նաեւ հայ երիտասարդ գրողներու անտիպ գործերը։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Կոյս աղջկան մը ներքին ապրումներուն անկեղծ արտայայտութիւնը, երկրորդ տպագրութիւն։ Գին է 5 ֆրանք։

Ցանկացողները դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

Որուն քով կը գտնուին նաեւ վիպական, Թատերական, ազգային եւ այլեւայլ գիրքերու ձոխ մթերք մը։ Փարիզ եւ գաւառները փոստի ծախք չ՚առնուիր։ Հեղինակներու եւ հրատարակիչներու՝ ծաղուին կ՚ըն-դունինք հրատարակութիւններ եւ ծախու կ՚առնենք գործածուած գիրքեր։

Իւրաքան. ի ընդծանուր Դրամոնը. հ, որ նոր լոյս տեսաւ։

Դրավաճառներուն եւ ծերաժեղու գործակալներուն զեղչ տրւում գինը։

ՈՍԿԻԻՆ ԱԺԵՆ ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ

Ոսկին կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կորսնցուց արժէքին կէսէն աւելին։ Անգլիական ոսկին 250 ֆրանքէն իջաւ 120ի։ Զգլացին եւ կորսնցուցին ոսկիի գնորդները, իսկ շահեցան անոնք միայն որ անշարժ ունած գնած էին։ Որովհետեւ հողը եւ կալուածը ոչ միայն չկորսնցուցին իրենց արժէքը, այլ օրէ օր բարձրացնելու վրայ է։ Հետեւաբար շատ խոհեմ կ՚ընէք եթէ կ՚ընեք թէ խելօք շահաւոր գործ մը ըրած կ՚ըլլան անոնք որ հող կամ շէնք կը գնեն միայն։

Փարիզի մէջ եւ Փարիզի շրջակայքը ունինք ծախու հողեր, տուներ եւ ափարթմաններ, խիստ նպաստաւոր պայմաններով եւ վճարման դիւրութիւններով։

Կը զբաղինք նաեւ վարձու ափարթմաններով. ունինք Փարիզի որեւէ Թաղին մէջ 2—3 սենեակէն մինչեւ 10 սենեակ ափարթմաններ, խանութներ եւայլն։

Դիմել՝ ամէն օր ժամը 9—1

ԿՈՒԷԿՈՒԱՐ ՇԷՔԷՐԵԱՆ

5 Rue Cardinal Mercier Մէթրօ Գլիշի

Tel. Central 96 –70 կամ 97—39 Նոր հասցէիս ուշադրութիւն

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro: Gare de l'Est Téléphone: Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30 կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

POLYCLINIQUE DE BELLEVILLE

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 86-61

Տէր եւ Տնօրէն ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

Բացուած է Պէլվիլի ընդարձակ բուժարանը (Polyclinique) ուր հայ եւ ֆրանսացի կարող մասնագէտ բժիշկներու միջոցաւ ուշի ուշով եւ խղճմտօրէն կը քննուին ու կը դարմանուին գիտական նոր մեթոտներով ամէն տեսակ ներքին, կանացի, տղայոց, վենէրական, սեռատիզային, միզարանական, քիթ, կոկորդի, ականջի, բերանի ու ակռաներու հիւանդութիւններ։

Հիւանդները կ՚ընդունուին ամէն օր առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 8։ Կիրակի եւ տօն օրերը մինչեւ կէսօր

ԳԻՆԵՐԸ ՉԱՓԱՒՈՐ ԵՒ ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ

Ստոմպալական պարագային հիւանդները կը դարմանուին նոյն իսկ գիշերը։

Ո և է բժիշկի դիմելէ առաջ կը յանձնարարուի անպատճառ Polyclinique դիմել՝ մասնագէտ բժիշկին լուրջ խորհուրդն առնելու համար։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Métro: Place des Fêtes. Autobus: AV. AP. N. Nbis, BC. FB. Tramway 26.

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ ՑԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Ցան շէնութիւնը վերջացած ըլլալով, բացումը տեղի կ՚ունենայ Փետրուար 20ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին։

Նկատելով որ Հ. Յ. Դ. Ցան բացումը կը զուգադիպի հայ ժողովրդի կամքը արտայայտող Փետրուարեան Ապստամբութեան, հանդէսը պիտի ըլլայ աւելի շքեղ։

Պիտի բանախօսեն Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի շրջանէ գործիչ ընկեր Արօեան եւ ուրիշ ծանօթ գործիչներ։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Հ. Յ. Դ. կարտանի կոմիտէ

Հայրենակիցնե՛ր,

Կարտանի մէջ հիմնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը, որուն նպատակն է զարկ տալ տեղւոյն հայ համայնութեան հանրային, քաղաքական, գիտական, գրական եւ գեղարուեստական բոլոր ձգտումներուն։

Այս նպատակը իրագործելու համար, կոչ կ՚ընենք ամ բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք կըրնան նպաստել յիշեալ Տան զրադարանին ճոխացման, ուղարկելու իրենց նուէրները եւ ժամ առաջ ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Salle de lecture, Puits Biver, Gardanne(B-du R.)France.

Հ. Յ. Դ. կարտանի Ցան վարչութիւն

Ց. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123

(Métro: St. Denis և Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

Ջերմամղութեան, ֆրանկ, ալ, տի, ատենէն եւ մորթային հիւանդութեանց։

Բժշկական տաքրալուծումներ Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—6, Կիրակի 9—12։

Ժողովրդային գիներ

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

ԲԵՐՆԻՆ ՀԱՄԲ. ԳԻՆԵՊՈՂՆԵՐ

ԽԱՒԵԱՐ „ԵՐԵՒԱՆ"

Թարմ եւ պահածոյ, լաւ սալեն, ուղղակի Թուրքիայէն ուած։

Մեծաքանակ եւ վերագոյն գինեւով, տուն յանձնելու պայմանով հասցէին կը ղրկուի

Դիմել նամակով

SÉFERIAN CHARAM

73 Grand'Rue - Enghien-les-Bains S. et O.

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԻ

ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ Գրատունը

որ հրատարակիչն է մեծաքանակ լուսաբեր տեսակներու, արդ նոր գաղափարներու եւ ծախու ունի մը ունի մատենագիրներ

Դիմել.— Librairie Haygachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ոսկի	L. St.	
Տոլար	Dollar	
Մարք ոսկի 100	Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք. ոսկի	»	
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լէյ 100	Léva	
Տրախմա	Drachme	
Լիր	Lire	
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge	
Զուից.	Frc. Suisse	
Լեյ 100	Ley	
Ռուբլի	(10 Roubles)	

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Փր. Ֆոնի 1	Cr. Fonc. Eg.	
»	»	
»	»	
Թումանի երկաթ.	Lots turcs	

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ. 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
17
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1927

17 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 263

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՈՒԺԱՍՊԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

Յունուար 30ին, խմբագրականով մը կը շեշտէինք թէ Հայաստանի բնակչութիւնը պակսած է, դատելով 1927ի մարդահամարէն, զոր հրատարակեցինք ամբողջութեամբ։

Այսօր «Խորհրդային Հայաստան»էն կ'արտատպենք բացատրութիւն մը՝ այդ իրողութեան մասին։ Յօդուածագիրը կը ջանայ լուսաբանել նուազման պատճառները, որոնք աւելի կը մթագնեն պատկերը։

Ամէնէն առաջ, յօդուածագիրը դիտել կուտայ թէ Հայաստան դեռ մէկ միլիոն բնակչութիւն չունի. թէ այդ հաշիւը արդիւնք է «ոմանց երեւակայութեան»։ Բայց անցեալ տարի, խորհրդային Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնն էր որ մօտ մէկ միլիոն կը հաշուէր բնակչութիւնը. իսկ աւելի առաջ, հետեւեալ համեմատութեամբ.— 1922ին՝ 781.111, մէկ տարի ետք՝ 1923ին՝ 841.043, երրորդ տարին (1924) 907.755, եւ 1926 Յունուար 1ին, 925.546, մինչ վերջին մարդահամարը (1927 Յունուար 14) կը ցուցնէ՝ 867.546 հոգի։

Անցնինք։ Ի՞նչ են նուազման պատճառները, եւ արդեօք այդ բացատրութիւնները կը թեթեւցնե՞ն կացութիւնը։

«Խ. Հ.»ի աշխատակիցը առաջին պատճառ կը ցուցնէ Շիրակի շարժը, որուն հետեւանքով 18.000 հոգի հեռացեր են Հայաստանի սահմաններէն, մօտ 9000 հոգի ալ՝ գաւառէն։ Ամագումար՝ 27.000 կորուստ։

Աւելի պերճախօ՛ս է երկրորդ պատճառը։ Մարդահամարը ձմեռ ատեն կատարուեր է։ Արդ, Հայաստանի բնակչութիւնը կ'աւելնայ ամառը, որովհետեւ բնակիչները երկրին մէջ կը մնան, եւ հազարաւոր «քոչւոր»ներ կուգան Ազրբէջանէն, իսկ ձմեռը հինգ լեռնային գաւառներէ հազարաւոր բնակիչներ աշտերը կ'իջնեն, կ'երթան Ազրբէջան կամ Վրաստան։ Միւս կողմէ, ձմեռը Աբարանի շրջանէն Էջմիածին, Ալէքսանդրապոլի գաւառէն, Ախտային շրջանէն, Նոր Բայազիտի գաւառէն և մանաւանդ Զանգեզուրէն գունդագունդ (մասսայաբար!) կ'երթան Անդրկովկասի արդիւնաբերական կեդրոնները եւ նոյնիսկ Հիւսիսային կովկաս, գործ փնտռելու»:

Իսկ երրորդ պատճառը.— Շատերու խուսափումն է ցուցակագրութենէ։ Այս երեւոյթը սովորական է ամէն երկրի մէջ։

Եզրակացութիւն, Հայաստանի բնակչութիւնը պիտի ըլլայ ոչ թէ 870.000, այլ 930.000, գաղթականներու, հեռացածներու կամ արձանագրութենէ խուսափողներու թիւը հաշուելով 60.000։

Զվիճինք թուանշաններու մասին եւ վերլուծենք տրուած բացատրութիւններուն իմաստը։

Եւ, արդար ըլլալու համար, առանց վերապահութեան ընդունինք առաջին պատճառը, Շիրակի աղէտը, որ տեղի է ունեցեր արտագաղթի։ Նոյնը եւ երրորդ պատճառին համար, ցուցակագրութենէ խուսափումը, որ կամքէ անկախ է։

Ի՞նչ կը մնայ անդին.— Հայաստանի հայ ժողովուրդին յարատեւ նօսրացումը՝ իբրեւ հետեւանք երկրին սահմաններուն անձկութեան, սակաւահողութեան եւ տնտեսական թշուառութեան։ Սօսքը չենք ըներ քաղաքական մթնոլորտին, որ նոյնքան զօրաւոր ազդակ մըն է՝ ցրուելու ժողովուրդը, թուլցնելու հայրենիքի գաղափարը։ «Ուր հաց, անդ կաց»։

Ուրեմն, թէեւ ծնունդները կ'աւելնան, բայց ժողովուրդը կը գաղթէ։ Եւ կը գաղթէ «մասսայաբար», ինչպէս կ'ըսեն իրենք։ Միամտութիւն է միայն ձմրան յատուկ երեւոյթ համարել այս աղէտը։ Այդ լուսաբանութեան կարելի էր հաւատալ, եթէ Երեւանի վարիչները հրատարակէին ձմրան գաղթողներու եւ ամրան վերադարձողներու հաշիւը։ Անցեալ տարի, երբ դաշնակցական մամուլը կը գուժէր թէ 50.000 հոգի գաղթած են Հայաստանէն, որոշ ժամանակամիջոցի մը մէջ, «պրովոկացիա!» պոռացին հայ պոլշեւիկները։ Իսկ այսօր իրականութիւն է որ Հայաստանը, եւ մանաւանդ Զանգեզուրը եւայլ շրջաններ կը դատարկուին։ Եւ տակաւին բացատրութեան կարօտ կէտ մըն է թէ, ինչո՞ւ առաւելապէս Հայերը, երկրին գաւառները կը գաղթեն։ «Խ. Հ.»ի աշխատակիցը արտագաղթի մասին խօսած ատեն, կը զանազանէ. «ամբողջ Լենգավառը (Լէնինականի գաւառ) բացի Աղբաբայի շրջանից»։

Արդ, զուտ թրքական շրջան է Աղբաբան, իսկ միւս բոլոր տեղերը՝ հայկական։ Կարելի՞ էր իմանալ այս տարօրինակ իրողութեան պատճառը, որ, ամէն պարագայի մէջ, պատիւ չի բերեր Երեւանի իշխանաւորներուն հռչակաւոր «շինարարութեան», կամ «պրոլետարական» արդարութեան։ Մեր տեսած քաղքենի երկիրներուն մէջ, տեղացին կը մնայ ու կը վայելէ. օտարը կը գաղթէ, ի հարկին։ Իսկ Հայաստան աշխարհին մէջ, տեղացին կը ձգէ կ'երթայ, որպէսզի օտարը վայելէ։

Եւ դեռ ուրիշ նշանաւոր պատճառաբանութիւն մը.— Յօդուածագիրը կը պատմէ թէ ամառը Հայաստանի բնակչութիւնը կ'աւելնայ, ... Ազրբէջանէն եկած հազարաւոր «քոչւոր»ներով։ Անշուշտ կը հասկնաք այս երկտողին իմաստը։ —«Քոչւոր»ները թուրք-թաթարներ են, որոնք անդադար կուգան ու կ'երթան, անհամար ոչխարներ արածելով Հայաստանի սարերուն վրայ։ Եթէ ամառը կատարուէր մարդահամարը, Հայաստանի բնակչութեան ո՞ր մասը պիտի աւելնար, հայկակա՞նը, թէ թուրք-թաթարականը...

Բայց կը բաւէ։ Առանց այս մեկնութիւններուն ալ, շատ յստակ է պատկերը։ Եւ «Խ. Հ.» տասնապատիկ աւելի շինարար գործ կատարած կ'ըլլար, եթէ պրպտէր Հայաստանի յարատեւ ուժասպառութեան հիմնական պատճառները, որոնք օրըստօրէ կը խախտեն հայ ժողովուրդին ճակատագիրը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԱ՛Մ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ, ԿԱՄ ՈՉԻՆՉ

Հայաստանի համալսարանի ճրդ տարեդարձին առթիւ, կոմկուսի քարտուղար Աշոտ Յովհաննէսեան ճառ մը խօսեր է, որ հրատարակուեցաւ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (4 փետրուար): Թարգմանենք քանի մը գոհարներ.

«.... Համալսարանն աւարտող անդրանիկ շրջանաւարտները կոչուած են ըլլալու ժողովրդական ուսուցիչներ, ժողովրդական գիւղատնտեսներ։ Ըսել կ'ուզեմ թէ անոնք իբրեւ մասնագէտներ, պիտի ըլլան նախ եւ առաջ խորհրդային երկրի քաղաքացիներ, պիտի կապեն իրենց աշխատանքը Հայաստանի, խորհրդային Հայաստանի — մենք ուրիշ Հայաստան չենք ճանչնար — դեկավարող գաղափարներու հետ, անոր ընկերային վերաշինութեան ուղիներուն եւ նպատակներուն հետ։ Միայն այդ պայմանով է որ, անոնք կ'արդարացնեն Հայաստանի համալսարանին գոյութիւնը, կ'իրագործեն այն նպատակները որոնց կը ծառայէ խորհրդային համալսարանը»։

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Հնութիւններու Պահպանութեան Կոմիտէն պաշտօնապէս կը տեղեկացնէ թէ, Սեպտեմբերի ընթացքին Սեւանայ լճի ուսումնասիրութեան միջոցին երկու տեղ երեւան հանուած են բազմաթիւ հին գրութիւններ, որոնք փորուած են ընդարձակ ժայռերու վրայ։ Այնուհետեւ շարունակելով խուզարկութիւնները, Հոկտեմբերի ընթացքին Աշխարհիկ Բալանթար յաջողած է գտնել միեւնոյն սիստէմի գրերով նոր արձանագրութիւններ եւս, ինչպէս նաեւ այլ տեսակի փորագրութիւններ (ոչ գիր) տասնեւմէկ տարբեր վայրերու (Արագածի արեւմտեան շրջաններուն) մէջ, Սեւ Ջուրի վրայ, Աւանի քարահանքը, բոլորն ալ ժայռերու վրայ։ Վերջերս ալ Արագածի շրջանին մէջ գտնուած է քարանձաւ մը, որուն ամբողջ պատերը ծածկուած են այդ գրութիւններով։

Վերոյիշեալ բոլոր գրութիւններն ու փորագրութիւնները, որոնք մանրազնին կերպով ընդօրինակուած եւ լուսանկարուած են, կը ներկայացնեն հնագոյն, միակողմի մնացորդներ, մինչեւ հիմա գիտութեան համար անյայտ։ Գիրերը երկու տեսակ են, որոնց մէկը բեւեռագրերու յատկանիշը ունի, իսկ միւսը աւելի գծային գրերու։ Փորագրութիւնը կը ծածկէ ընդարձակ ժայռերու մակերեւոյթը ամբողջապէս։

Հնագիտական Կոմիտէն, Յունուար 25ի իր նիստին մէջ լսելով Աշխարհբէգի զեկուցումը այդ գրերու եւ փորագրութիւններու մասին, եւ անոնց տալով գիտական մեծ արժէք ու շեշտելով անոնց համաշխարհային նշանակութիւնը, որոշեց անյապաղ մշակել բոլոր հաւաքուած նիւթերը, եւ հրատարակութեան տալ։ Գարնան պիտի կազմակերպուի մասնաւոր արշաւախումբ մը եւ պիտի շարունակուին խուզարկութիւնները հաւաքելու եւ ամբողջացնելու, համար հնութեան այդ բացառիկ մնացորդները։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսայի նիւթական վիճակը

Երեսփ. Ժողովին աղջի օրուան նիստին մէջ, վարչապետ Փուանքարէ պատասխանելով ձախերու քննադատութիւններուն, պաշտպանեց իր նիւթական քաղաքականութիւնը եւ թուանշաններով պարզեց գանձին վիճակը։ Ըսաւ թէ օտար դրամի պահեստները ոչ միայն աւելի են քան Մորկանի փոխառութեան գումարը, այլ եւ 1927ին արտաքին պարտքի համար ըլլալիք բոլոր վճարումներուն կը բաւեն։ Հերքեց թէ երկրուն պարտքը աւելցած է։ Ընդհակառակն 1926 Օգոստոս 1էն 1927 Փետր. 1 երկրուն պարտքը 2.350.000 պակսեցաւ. շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամներն ալ 5 միլիառ պակսեցան։ Այս հաշիւներուն մէջ են նաեւ գանձատոմսերը։

«Ասոնք հրաշքնե՞ր են արդեօք», հարցուց վարչապետը։ «Ո՛չ երբեք։ Այլ արդիւնքը ձեր քուէարկած օրէնքներուն, որոնք թոյլ տուին կառավարութեան գործելու»։

Վարչապետը աւելցուց թէ կառավարութիւնը նախամեծար կը համարէր ներքին ամրացման փոխառութիւն մը կնքել քան արտաքին փոխառութեան դիմել. սակայն շատ յաջողութիւն պիտի չգտնէր։ «Այդ պատճառաւ նպաստաւոր պայմաններով և տասը տարուան պայմանաժամով, յաջող փոխառութիւններ կնքեցինք Հոլանտայի, Զուիցերիոյ եւ Շուէտի մէջ։ Ասոնցմէ զատ Հոլանտայէն կնքեցինք նաեւ կարճ պայմանաժամով փոխառութիւն մը, 1928ին վճարելի, որպէսզի ծանր բեռեր չձգենք մեր յաջորդներուն։

Ձախակողմէն երեսփոխան մը պոռաց. «Աւելի լաւ գործ ըրած պիտի ըլլայիք, երբ ատիկա ընէիք 1924ին»։ Վարչապետը պատասխանեց. «Մենք միշտ առաջ կը նայինք, իսկ դուք ետեւ»։

Փուանքարէ վերջացնելէ առաջ ըսաւ թէ անցած տարուան Յունուարին հետ բաղդատելով այս տարի Յունուարին հասոյթները պակաս եղան, սակայն մենաշնորհներու եւ անուղղակի տուրքերու հասոյթները 1926ի վրայ 670 միլիոն աւելի են։ Անհրաժեշտ է շարունակել խնայողութեան ոգիով, որպէսզի հաւասարակշռութիւն ձեռք բերենք։ Ես երբեք չեմ դադրած մտածելէ որ տնտեսական վերականգնումը ոչ թէ մէկ մարդու, այլ բոլոր Ֆրանսացիներու եւ լաւ հանրապետականներու միութեան միջոցաւ պիտի իրագործուի։ Բաղդատեցէք այսօրուան կացութիւնը այն վիճակին հետ, որ առաջ պիտի գար եթէ ֆրանքը բոլորովին եւ վերջնապէս կորսնցունէր իր արժէքը։ Ատիկա անդարմանելի աղէտ մը պիտի ըլլար բոլորին համար։ Ուրեմն շնորհաւորելի է որ խուսափեցանք այս դժբախտութիւններէն, որոնց քով այսօրուան դժուարութիւնները ոչինչ են։

Չեն ուզեր ձեռքէ հանել շահու աղբիւրը

«Յուսաբեր» կը տեղեկանայ թէ Գ. Գ. Վահան Թէքէեան եւ Հայկ Խնայէթեան Եգիպտոսէն փարիզ կուգան, Մելքոնեան կտակի խնդրով։ Բարեգործականը կ'ուզէր Մելքոնեան ծխախոտի գործարանը ծախել Մաթոսեան տան, այս վերջինն ալ կը պատրաստուի թէ Մելքոնեան եւ թէ Մաթոսեան գործարանները ծախել Մաաֆէրօի։

Եգիպտոսի խնամակալները — ինչո՞ւ չըսել շահակիցները — չեն ուզեր որ ծախուի եւ համոզեր են նուիրատու Գ. Կարապետ Մելքոնեանը, որ Գ. Պօղոս Նուպարի ուղղուած նամակով մը կը խնդրէ չծախել գործարանը։ Կը հաւատան թէ Գ. Թէքէեան եւ ընկերը այս ուղղութեամբ պիտի աշխատին փարիզի մէջ։

Անգործներուն նպաստը պիտի աւելնայ

Նախարարական Խորհուրդը Փետրուար 15ի առտուն որոշեց հետեւեալ բարեփոխումը կատարել 1926 Դեկտ. 28ի հրամանագրին մէջ, որ կը վերաբերի գործազրկութեան նպաստներուն.— Պետութեան մասնակցութիւնը գործազրկութեան նպաստի մնտուկին՝ 33 առ հարիւրէն բարձրացած է 60 առ հարիւրի։ Այսուհետեւ նպաստի առաւելագոյն չափն է 6, փոխանակ 4.50ի, ընտանիքի պետին համար. 2.50 փոխանակ 2ի՝ իր կողակցին, եւ 16էն վար չաշխատող կամ 2 ֆրանքէն պակաս աշխատող զաւակներուն համար։ Նպաստի ընդհ. գումարը 12էն բարձրացած է 16 ֆրանքի։

Ֆրանսական հպատակութեան խնդիրը

Օտարահպատակները ֆրանսահպատակ դարձնելու խնդրով զբաղող գրասենեակը դատական նախարարութեան շէնքէն Բիւտը լ'Ինիվէրսիթէ փոխադրուելէն ի վեր 19.000 օտարականներու թուղթերը քննած է։ Անկէ վերջ, կարելի պիտի ըլլայ 3—4 ամսուան մէջ ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունիլ։

Երեսփ. Ժողովը շուտով պիտի զբաղի Լիոնի երեսփոխան Գ. Շառլ Լամպէրի օրինագիծով, որուն համաձայն փոխանակ տասը տարիի միայն երեք տարի Ֆրանսա բնակողները պիտի կրնան հպատակ դառնալ։ Ծերակոյտը արդէն քուէարկած է այս օրէնքը 1925 դեկտ. 5ին եւ զայն ղրկած է Երեսփ. Ժողովին, որուն տեղեկաբերը տակաւին չէ ներկայացուցած իր զեկոյցը։

Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու պաշտպան ընկերութիւնը Երեսփ. Ժողովի նախագահին ուղղուած նամակով մը կը խնդրէ որ փութով քննութեան ենթարկուի եւ քուէարկուի յիշեալ օրինագիծը, որուն գլխաւոր կէտերը Երեսփ. Ժողովին կողմէ եւս ընդունուած են արդէն, որով եւ լուրջ դժուարութիւններ չկան։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԸ

ԵՒ

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի ներկայացուցիչ Գ. Կորտըն Պէրրի կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Այսօր կատարուելիք վերջին վճարումով մը Մերձաւոր Արեւելքի փարիզի Գրասենեակը Լենինականի երկրաշարժի Մասնաւոր Ֆոնտային Մարմնին յանձնած կ'ըլլայ 75,000 տոլարի գումար մը, որ հաւաքուած է 1926 Նոյեմբեր 1էն ի վեր Եւրոպայի նուիրատուներէն (մէջն ըլլալով «Յառաջ»ի հանգանակած գումարը) եւ Միացեալ Նահանգներու հայ գաղութներէն: Այս գումարէն զատ վերջերս Մարսիլիոյ ճամբով Հայաստան ղրկուեցան քանի մը հազար փառնոտ կշռող գործածուած հագուստներ, ինչպէս նաեւ 3000 պլանքէթ:

Կը յուսացուի որ Միացեալ Նահանգներէն հանգանակուելիք նոր գումարներով յառաջիկայ Մարտ 1էն առաջ երկրաշարժէն Աղէտեալներուն Ֆոնտը պիտի մտնէ 300,000 տոլարի գումար մը:

Այդ Ֆոնտային կազմակերպութեան տարեկան համաժողովին տեղեկագիրը պիտի ներկայացուի: Վերջին տասներկու ամսուան գործունէութեան տեղեկագիրը պատրաստած է Էտուըրտ Մ. Ֆլլըրի, Մերձաւոր Արեւելքի Գործադիր Կոմիտէի նախագահը, ուրկէ կը տեսնուի թէ վերջացող տարուան ընթացքին ընդհանուր ծախքը եղած է 3,299,663 տոլար: Այս գումարը բաշխուած է Յունաստանի, Սուրիոյ, Հայաստանի, Պաղեստինի, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի, Պուլկարիոյ եւ Ֆրանսայի որբերուն ու գաղթականներուն:

Նպաստամատոյցի նախկին որբերէն 1600 հոգի ինքնապահ դարձած են ու կ'աշխատին Ֆրանսայի մէջ, փարիզի մեր գրասենեակին հսկողութեան տակ: Այս տղոցմէն մեծ մասը կ'աշխատին իբրեւ հողագործական աշխատաւոր, եւ Լիոնի շրջանի մետաքսի գործարաններուն մէջ: Մարսիլիոյ մէջ ալ կայ որբանոց մը — որ կը պահուի ամերիկեան եւ հայկական միացեալ դրամներով — ուր 400 աղջիկներ գորգագործութիւն եւ կարերու բանիլ կը սորվին:

1926ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցը օգնած է 60,629 անձերու, որոնցմէ 50,524ը մանուկներ: Այս մանուկներէն միայն 18,073ը ներկայիս որբանոցները կը մնան: Մնացեալները վերոյիշեալ երկիրներու իրենց ազգակիցներուն մօտ տեղաւորելու համար եղած ջանքերը յաջողութեամբ պսակուեցան: Այս տղաքը որդեգրող ընտանիքներուն փոքրիկ նպաստներ տրուեցան:

Տարուան ընթացքին, ընկերութեան Հիմնադիր Մարմինը իր երեք գլխաւոր անդամները կորսնցուց. Քլիվլէնտ Տաճ, կոմիտէի նախագահը, Օսքար Սթրաուս եւ նախագահ Ճորճ Լ. Լիօթ

Աւելի քան 15,000 Ամերիկացիներ այցելեցին Մերձաւոր Արեւելքի որբանոցներն ու գաղթակայանները: Ասոնցմէ գլխաւորները անոնք են որ ամէն ծմեռ Միջերկրականեան երկիրները կ'այցելեն: Այս ականատեսներէն շատեր իրենց երկիրը վերադառնալով, կը ծառայեն իբրեւ նախագահ եւ վարիչ ուժեր Մերձաւոր Արեւելքի կազմակերպութեանց մէջ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԵՂՈՍԻ ԱՓԵՐԷՆ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ԿԸ ՊԱՏՌԻ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

ԳԱՀԻՐԷ, 9 փետրուար

Նորէն յուզումի մէջ է Եգիպտահայ գաղութը։

Հանրային կարծիքը խռոված, Գահիրէի ազգ. իշխանութիւնը շուարած ու վարկաբեկ։

Պայքարը, որ առնէ մը ի վեր գագրած կը թուէր, վերսկսաւ արդէն, այս անգամ աւելի լայն ու ժողովրդական ծաւալով։ Պատճառը՝ «ազգային» է.— «ապիկարութիւն, անպատասխանատուութիւն եւ չարաշահութիւն», երրորդութիւն մը, որուն երկրպագուները ամէնէն աւելի շատ են փարաւոններու մայրաքաղաքին մէջ։ Անշուշտ, նորութիւն չեն ասոնք, բայց այսքան երփներանգ ու փարթամ,— անբարոյականօրէն փարթամ,— պատկեր ոչ մէկ գաղութ ունեցած է եւ ունի։

Եգիպտոսը, իր կեդրոնով, Գահիրէով, դասական հայրենիքն եղած է եւ է՛, այս տեսակէտէն։

Գայթակղութիւնը քանի մը շաբաթուան պատմութիւն ունի եւ երթալով կը խորանայ, երեւան բերելով նոր ծալքեր։ Դէպքը հետեւեալն է, որ ցոյց կուտայ այն անտաւոր վիճակը, որուն մատնուած են այս փոք գաղութին ազգային գործերը եւ հաստատութիւնները։

Գահիրէի «Ազգային» կոչուած ժողովը, տագնապի մատնուած, Յունուար 3ին նիստ գումարեց, զբաղելու համար պարտքերու խնդրով։

Ժողովը զբաղեցաւ եւ «յետ քննութեան» տեսաւ թէ 12,000 եգիպտ. ոսկիի պարտք մը կայ, որուն 8000 ոսկին անմիջապէս վճարելի։ Այս լուրը մեծ վրդովում առաջ բերաւ հասարակութեան մէջ, որ ոչ մէկ տեղեկութիւն ունէր պարտքի մասին։

Աւոր վրայ, Քաղ. Ժողովը Յուն. 17ին պաշտօնական յայտարարութեամբ մը «բացատրութիւններ» տուաւ հասարակութեան։

Զբնա՛լ բացատրութիւն, արդարեւ։ Որովհետեւ, այս անգամ, «յետ մանրակրկիտ» քննութեան հաստատուեր է, թէ պարտքը 12,000 չէ, այլ ... 14,320 ոսկի։ Չենք գիտեր թէ երրորդ քննութիւն մը քանի՞ պիտի բարձրացնէ պարտքը։

Ամէն պարագայի մէջ, Թէքեան վարչութիւնը իր յայտարարութեամբ կուգայ խաղաղեցնել հանրային կարծիքը, եգիպտահայութեան կանակին վրայ իսկ բացուած այս խոշոր վէրքին դարմանը ներկայացնելով։ Եւ գիտէ՞ք թէ ինչ է այդ «դարմանը»։ Նախ՝ ազգային տուրք հաստատել պարտքը գոցելու համար, եւ յետոյ՝ աւելի գործնական,— ինչո՞ւ մտատանջուիլ, ծախել ինչ որ կայ...ող, կարասի, շէնք։ Ի՜նչ պիտի ընէ ազգը այն կալուածները, որկուտակուած են այս գաղութին մէջ... Եւ պատկառելի՜ Քաղ. Ժողովը,— որ ռամկավար է, չմոռնանք,— հանգիստ խղճով եւ այս անգամ անպատկառօրէն, այո՛, գերագոյն անպատկառութեամբ, կ'ըսէ.

«Լսատի յետ քննութեան այն համոզումը տիրեց թէ դաթուբէսի եւ եթէ կարելի է Սիտի կալիի անհատական ծովեզերքի վաճառումով ինչպէս նաեւ Ցալալ էլ կինէնայի, Հարէթ-էլ-Զուէյլայի, Շարա Ալալասի եւ այլ հողերու վրայ շինութեան նպատակաւ կատարուելիք գործողութիւններով ոչ միայն ներկայ պարտքը կրնայ փակուիլ ամբողջապէս, այլեւ կրնայ եկամուտի յաւելում մը ձեռք բերուիլ։»

Կասկած չկայ, որ եթէ Եգիպտահայ բոլոր կալուածները ծախուին, այն ատեն «եկամուտի յաւելումը» ա՛լ աւելի մեծ չափով ձեռք կը բերուի...

Բայց հետաքրքրական է, թէ ի՞նչպէս գոյացեր է այս ահագին պարտքը։ Ըստ պաշտօնական հաղորդագրութեան, ժամանակին (թուական չկայ) մարզիկը գերեզմանատան հող են գներ. եկեղեցիի գետինին գնման մասնակցեր են, Հայաստանի գաղթականներուն փոխ տուեր են եւ, մի՛ զարմանաք, հազա՜ր ոսկի... թէյասեղանի ծախսեր են՝ Զօր. Անդրանիկի, Սահակ Պաթրիկոսի, Ջաւէն Պատրիարքի եւ, թող ձայն չհանեն Դաշնակցականները, նաեւ Ա. Խատիսեանի այցելութեանց առթիւ։ Այո՛, հազար ոսկի։ Ցեսա՞ք այս չարաշուք թէյասեղանները, որոնց շուրջ մարզիկ հաւաքուեր եւ «կեցցէ՛ Հայաստան» պոռացեր են, ծափ են զարկեր... Ասոր վրայ չափեցէք միւս ծախքերը։ Չմոռնամ յիշել թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ նոյն անձերուն համար ծախք եղած է 250 ոսկի միայն, սա տարբերութեամբ որ, հիւրերը հոն (Աղեքսանդրիա) աւելի երկար մնացած են...

Բայց, հաստատուած է, որ գեղծարարին ու սառախօսին մէկ կողմը միշտ սեւ մար, «պարապ» կ'ըլլայ, ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը։

Գահիրէի Առաջնորդարանը իր անպատասխանատու իշխանաւորներովը, տխմարութեան մէջ խրած է, մինչեւ կոկորդը։

Ինչո՞ւ, պիտի հարցուի։

Քանի մը ամիս առաջ Առաջնորդարանը ցեղեկագիր մը հրապարակ հանեց, 1925ի տնտեսական կացութեան մասին։ Համաձայն այս տեղեկագրին, մինչեւ 1925 Օգոստ. 31 Գահիրէի Առաջնորդարանը 33,200 ոսկի պարտք ունի, եւ ատոր փոխարէն պահանջ ու պատրաստ՝ 33,307 ոսկի։ Ըսել է, գեռ քանի մը հարիւր ոսկիի մեծ շահ մը կ'ակնկալուի կալուածներու հաշուեկշռէն։

Որով տեղեկագիրը, 1925 Օգոստ. 31ին կը յայտարարէ, ամենա՜յն առաքինութեամբ.

«Այս կերպով, ազգ. մատակարարութեան հաշուեկշռաբեր ծշգրիտ պատկերը երբ կը պարզենք, յայտնի կ'երեւի թէ Ազգ. Մնտուկը բոլոր պարտքերը վճարելէ վերջ, կ'ունենայ նկատելի առաւելութիւն։»

Բաղդատեցէք այս եւ վերի երկու պաշտօնական յայտարարութիւնները, որոնք երկու տարիով միայն կը տարբերին իրարմէ։ Բաղդատեցէք եւ քովը դրէք 14 հազար ոսկիի պարտքը...

Ո՞ւր է գաղտնիքը։

Տեղեկագիրը, 1925ին բերան չէ բացած պարտքի մասին, որովհետեւ այն ատեն, 1925ին, Առաջնորդարանը եւ ռամկավար վարչութիւնը, ձեռք ձեռքի ընտրական պայքար ունէին,— անգնելիք կամուրջ։ Հարկ էր տնտեսական կացութիւնը փայլուն եւ «նկատելի առաւելութեամբ» ներկայացնել վե՜րջը, արա՜ւ հոգ։

Եւ ահա վերջը.— պատրաստ պահանջը կը պարտնայ ու նեղը կը դնէ։

Կայ նաեւ երկրորդ աղաղակող գեղծում մը։ 1925ի տնտեսական կացութեան պարտքը հաւակշռող 33,307 ոսկիի պահանջին մէջ դրուած է 16,102 ոսկիի վարձակալական առնելիքներ, որոնց 7000ը 1923էն ետքը կը սկսի եւ գանձելի է մինչեւ 1925ի վերջը. իսկ մնացեալ 9102 ոսկին հինէն մնացած է, իբրեւ անգանձելի։

Արդ, ոչ միայն չեն գանձուած այդ կալուածական պահանջները, այլեւ պարտք աւելցած է։ Կարելի՞ է ըմբռնել ազգ. իշխանութիւն մը, որ 16 հազար անգանձելի վարձք ձգէ, երկրի մը մէջ, ուր ամէնէն աւելի խիստ են վարձակալութեան օրէնքները, քանի որ երկրին տնտեսութիւնը անոնց վրայ հաստատուած է, մեծ մասամբ։ Ինչ անճարակութիւն է ասի. Բայց ինչո՞ւ այս անմեղ բառին կառչիլ, քանի որ բացայայտ է գեղծում մը եւ տխրող չարաշուք ու խարեական ոգին։ Փա՜ռք տանք արդեօք, որ խոստովանուած պարտքը (*) 14 հազար է եւ ոչ 25 — 30,000։ Չէ՞ որ Ազգ. Առաջնորդարան կոչուած այդ գժբախտ հաստատութեան շուրջ հաւաքուած են, տարիներէ ի վեր, մարդիկ, որոնք կը բաղկանան անյաջողակ բժիշկներէ, կասկածելի կապալառուներէ, անգործ փաստաբաններէ եւ վերջապէս «գործի» մարդերէ։

Քանի մը ամիս առաջ Աղեքսանդրիոյ Դաշնակցական Ազգ. Իշխանութեան մօտ 2500 ոսկիի պարտքին առթիւ (կալուածական եւ դպրոցական շինութեանց յառաջացած) հաւար փրցուցին մեր հակառակորդները։ Այսօր պապանձումի մէջ ինկած են։ Որովհետեւ վարագոյրը գէշ կերպով պատռած է։ Հիմակ այլեւս պարզ չէ՞ թէ ինչու այսքան ջերմօրէն փարած են ազգային աթոռներուն ամէն գաղութներուն մէջ։ Թէ ինչո՞ւ մինչեւ իսկ պատրաստ են արիւն թափելու, աթոռ չկորսնցնելու համար։ Եւ վերջապէս, պարզ է թէ ինչու նոյն տարրերը, բարեւ կենալով Հայաստանի վարիչներուն առջեւ, իրենց սեփական շահերէն ալ դրդուած գէմ եղան եւ պիտի ըլլան համագաղութային կազմակերպութեան։ Մարդիկ սարսափը ունին հակակշիռին եւ առաջուընէ ու բնազդով գէմ են ամէն կազմակերպութեան, որ կրնայ հաշիւ ու տոմար հարցնել իրաւունք չունի՛ն։

Գ. ԲԱԲԳԷՆ

(*) Իրականին մէջ 17,000 է, բայց գոհանանք իրենց ըսածով։ Գ. Բ.

ՔԱՂՑԿԵՂԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Անգլիոյ արքայական բժշկական փորձարանին տնօրէնը, Սըր Պարքլի Մոյնիըն, վերջերս դասախօսութիւն մը տալով, յայտարարած է թէ Անգլիոյ մէջ քաղցկեղին պատճառած մահերու թիւը կը հասնի 50,000ի։ Ամբողջ աշխարհի մէջ, համաձայն տեղական վիճակագրութիւններու, այդ թիւը կը հասնի 500,000ի։ Երեւանը անց՝ մեռած եօթը Անգլիացիէն մէկը քաղցկեղի զոհ մըն է։ Թոքախտին մահերու թիւը կարելի եղաւ նուազեցնել, իջեցնելով մինչեւ հարիւրին 38, իսկ քաղցկեղի մահերու թիւը կը մնայ 100ին 32 համեմատութեան վրայ։ Եթէ կարելի ըլլայ սկիզբէն դարմանել, գործողութիւն կատարել, առողջացում կարելի է յուսալ։

*** Քաղցկեղը կ'ուտէ ամէն բան։ Ահա միլիոն մըն ալ, զոր կուտայ հարուստ մը, բողէնթալ, որպէսզի գիտնականները գրաղին եւ հաստատեն թէ քաղցկեղը ժառանգական է թէ ոչ։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԱԿՍԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

"930,000, ՈՉ ԹԷ 870,000"

«Յառաջ»ի Յունուար 28ի Թիւով ծրատարակեցինք Անդրկովկասի եւ առանձնապէս Հայաստանի վերջին մանրամասն մարդահամարը։ Այդ պաշտօնական տեղեկագրէն կը ծեւեւէր թէ՝ Հայաստանի ժողովուրդը մեծապէս պակսած է 1920էն ի վեր։ Երեւանի վաճառականներն ալ իրար անցած են այդ ակներեւ նուազումէն, եւ բացատրութիւններ կուտան։ Հետաքրքրութեան համար, «Խորհրդային Հայաստան»ի փետրուար 3ի թիւէն կը թարգմանենք ընդարձակ ուսումնասիրութիւն մը, որ փոխանակ փարատելու տխուր երեւոյթը, մտահոգութեան նոր պատճառներ կը պարզէ.—

Մարդահամարի նախնական արդիւնքներուն քննութեամբ, Հայաստանի երկսեռ բնակչութեան թիւն է 870,000, որուն 160,000ը քաղաքներու մէջ, 710,000ը գիւղերու մէջ։ Սակայն այս ընդհանուր թիւը չուրախացներ մեզ, եւ չի տար ակնկալուած տպաւորութիւնը։

Շատեր, լաւատես տրամադրութիւններէ մղուած, կը սպասէին երեւակայական պատկեր։ Խորհրդային Հայաստանի բնակչութեան թիւը շատերու երեւակայութեան մէջ կը հասնէր մէկ միլիոնի։ Սակայն, դեռ մենք մէկ միլիոն բնակչութիւն չունինք. այդ թիւին հասնելու համար պէտք է սպասել մէկ-երկու տարի։ Հակառակ այս վերապահութեան, մարդահամարի թիւը, 870,000, չի համապատասխաներ Հայաստանի ներկայ բնակչութեան թիւին։ Հայաստանի մէջ աւելի շատ բնակիչ կայ, քան ինչ որ արձանագրուած է հարցարաններուն մէջ։ 1922ին եւ 1923ին կատարուած մասնակի վիճակագրութեանց ընթացքին Հայաստանի ընդհանուր բնակչութեան թիւը կը կարծուէր 925,000։ Եւ այս թիւին վրայ կը կատարուէին եկամուտի, հարկերու հաշիւները։

Ինչո՞ւ թիւերու այս տարբերութիւնը։

Առաջին՝ Աղեքսանդրապոլի երկրաշարժին հետեւանքով 18 հազար հոգի ձգեցին քաղաքը ու մեկնեցան։ Նոյն ժամանակ հեռացան այս գաւառի գիւղերէն 9000 հոգի։ Ուրեմն Աղեքսանդրապոլի քաղաքէն եւ գաւառէն մեկնեցան 27,000 հոգի։ Կը վերադառնա՞ն, ոչ ոք գիտէ։

Երկրորդ՝ մարդահամարը կատարուած ըլլալով ձմրան ընթացքին, կ'երեւար երեւոյթ մը անպայման պիտի նուազեցնէր բնակչութեան թիւը։ Ի՞նչ էր այդ երեւոյթը,— ամառը Հայաստանի բնակչութիւնը չի տեղափոխուիր, այլ կ'աւելնայ, որովհետեւ հազարաւոր քոչւորներ կը վերադառնան Վրաստանէն եւ Ատրպէճանէն, ու կը բարձրանան Հայաստանի լեռները։ Մինչդեռ, ընդհակառակը, ձմեռը Լոռի-Փամպակ, Նոր-Բայազէտ, Դիլիջան, Դարալագեազ եւ Զանգեզուր գաւառներէն հազարաւոր քոչւորներ, կը քշեն իրենց անասունները եւ կ'երթան բնակիլ Ղազախի, Նախիջեւանի Ջիբրայիլի, Քիւրտիստանի, Նախկրաւի դաշտավայրերուն, Բորչալուի ձմերանոցներուն մէջ։

Դարձեալ, ձմրան ընթացքին երբ Հայաստանի մէջ աշխատանքները կը նուազին, էջմիածնի Արարատ շրջանէն, ամբողջ Լենինականէն բացի Ախուրեանի շրջանէն), Երեւանի Ախտայի շրջանէն, Նոր—Բայազէտի գաւառէն, մանաւանդ Զանգեզուրէն զանգուածային գաղթով մը մեր գիւղացիները կը մեկնին դէպի Անդրկովկասեան արդիւնաբերական, առեւտրական կեդրոնները մինչեւ հիւսիս. Կովկաս։ Գարնան երբ կը սկսին Հայաստանի դաշտային աշխատանքները, անոնք կը վերադառնան։ Տեղեկանալով այս երեւոյթին, Հայաստանի կառավարութիւնը հրահանգ տուած է, որպէս զի հարեւան հանրապետութիւններու մէջ կատարուի Հայաստանէն գաղթած գիւղացիներուն համրանքը։

Այս երեւոյթին պատճառով էր որ Զանգեզուրի գաւառին մէջ մարդահամարի պաշտօնեաները գտան շատ մը դատարկուած գիւղեր եւ տուներ։ Նոր-Բայազէտի քաղաքին եւ գիւղերուն մէջ բազմաթիւ տուներ պարապ էին, եւ միայն պահապաններ կ'ապրէին։ Ուրեմն, ձմրան ընթացքին հեռացողներու թիւը նուազագոյն հաշուով՝ 15,000 է։

Երրորդ՝ նոր եւ կարեւոր պատճառ մըն ալ։ Վիճակագրական «թէքնիկ»ի թերութիւններ, գիւղացիներու տգիտութիւնը եւ անտեղի վախը, որ չուզեր արձանագրուիլ, խուսափելու դիտումով տուրքերէն եւ զանազան կասկածներէ, «վտանգներէ»։ Պատահած է որ գիւղացի մը չարձանագրուելու համար մեկնի ուրիշ շրջան մը, ու յետոյ վերադառնայ։ Կամ շատեր չեն յայտնած իրենց ընտանիքին ամբողջական թիւը։ Եղած են ալ, որ վրիպումով միայն չեն արձանագրուած։ Անապատան տղաքը երբեք չեն ուզած արձանագրուիլ։ Քաղաքի մը մէջ նշանակուած 159 տղոցմէ միայն 53ը արձանագրուած են։

Իսկ կարելի չէ կարծել որ մէկը երկու անգամ արձանագրուած ըլլայ, ո՛ր գիւղացին պիտի ուզէր նստիլ եւ հարցարաններուն երկար հարցումներուն պատասխանել։

Ուրեմն, այս երրորդ պատճառով չարձանագրուածներու թիւը պէտք է նշանակել 18,000։

Այժմ, միացնելով այս երեք պատճառաբանութիւններով չարձանագրուած գիւղացիներու թիւերը, կուտանք կլոր թիւ մը 60,000։

Այսքան բնակչութիւնը աւելցնելով Հայաստանի արձանագրուած բնակչութեան թիւին վրայ, կ'ունենանք 930,000 բնակիչ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ Խորհրդ. Թերթերէն)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Դեկտեմբեր ամսուան ցուցակն է, Ղաթարի հանքերը արտադրած են 43,500 փութ պղնձահանք, ձուլուած է 7360 փութ զուտ կարմիր պղինձ։ Աշխատող բանուորներու թիւը 1408։

Ալլահվերտիի մէջ արտադրուած է 772 փութ բնածխուկ, 12,000 րուբլի արժէքով, ձուլուած է 1830 փութ կարմիր պղինձ։ Աշխատող բանուորներու թիւը 1280։

Հիւսուածեղէնի գործարանին (Աղեքսանդրապոլ) մէջ պատրաստուած է 87,700 րուբլի արժէքով զանազան ապրանքներ։

Արարատ գործարանին մէջ պատրաստուած է 492,460 քօնեակ, 380,500 ալքոլ՝ 313 հազար րուբլի արժէքով։

Կաշիի գործարանին մէջ պատրաստուած է 632 խոշոր եւ 8879 փոքր կաշի, 51,500 րուբլի արժէքով։ Կ'աշխատին 95 բանուոր։

Ծխախոտի գործարանին մէջ պատրաստուած են 2,750,000 հատ սիկար, 9200 րուբլի արժէքով։

Սիւնիք գիւղին մէջ տեղաւուած 26 թրքահայ գաղթականներուն բաժնուած է հող, ուր գիւղացիները պիտի մշակեն ծխախոտ, բանջարեղէն եւ թթենի։

Ոչխա՜րի միս կերած են.— Դեկտեմբեր ամսուան ընթացքին Երեւանի սպանդանոցին մէջ մորթուած են 705 խոշոր, 3899 փոքր կենդանիներ 471 խոզ։

Բանւորական արկած.— Յունուար 20ին Ալլահվերտի Շամլուղի հանքերուն մէջ վառօդի պայթիւնի մը հետեւանքով, արձակուած կաղէն թունաւորուած կ'իյնան 15 բանւորներ, որոնց միայն մէկը կը մեռնի ու միւսները կ'ազատուին։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ

ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆ...

(Մասնաւոր Լսփ մը տեսութ...

(Շար. փետր. 10ի Թիւէն...

Դ.

14.— Երկու խօսքով ... մասին. այս տառը որ ... բուրէնի մէջ ճիւն ... յայտնի է եւ եթէ կարելի ... ռել իւ (ձայնաւոր) հնչման ... տայարտիչն է, ո՛ եւ է ... պէս իբրեւ այդպիսին ... րակ չի գար. ան եղած է ... մը օժանդակ տառ կայ ... աւ, եւ, իւ, ու, եթէ իւ ... իբրեւ ձայնաւոր — ... էր մէկ տառով արտայայտ... այս պատճառով մէկ կայ... ղունք, կը մնայ աւ, եւ, ի... որոնց մէջ ւը տեսակ մը ... վի կրճատ հնչիւնը — ... վերը ըսինք — տեսակ մը ... գիր կարելի է ընդունիլ։

Աւ եւ իւ (իվ) կրկնաւ... ըը բառի վերջը ածանցի... բարդութեան ժամանակ ... ձախաւորները կը կորսնցն... կը մնայ (բնականաբար ... առանձին իր կրճատ հնչ... Օրինակ. հովիւ - հովուա... պատիւ - պատուական, թիւ - թուական, զինուոր - զին... կան եւայլն., եւ ոչ թէ ... կան, թուական եւայլն., ... այսպէս գրողներ շատ կան ... կարծեմ թէ միայն ... աւելի տրամաբանական ...

Այսպէս նաեւ ւ տառը ... օժանդակ ունի իր որոշ ... կրճատ հնչիւնը։

15.— Ոյ երկբարբառը ... բախտաւոր երեք կերպ ... հնչուի այժմ.

Ույ օրինակ քոյր, կոյ... եւայլն։

Օյ. օրինակ գոյական, ... շոյել եւայլն։

Ը. օրինակ Նոյ, գոյ, ... յետոյ եւայլն։

Այս դժուարութիւնը ... լու համար պէտք է կամ ... բոլորը մէկ հնչման վերած... կամ տառերը փոխել հնչ... րուն համաձայն։ Ինձ ծանօթ ... թէ անցեալի մէջ ի՞նչպէս ... հնչուէին, մի օրինա՞կ թէ ... բեր. որպէս զի ըստ այնմ ... լի ըլլար գտնել շիտակ մ... թերեւս օր մը ուսումնասր... թիւն մը այս ուղղութեամբ ... նպաստակացութեան մը գա... բեւս լաւագոյն պէտք է ... րել գրել այժմու արտասա... թեան համեմատ քոյր ... եայլն. Խոյ, շոյել եւայլն. եւ ... ջին յ. տառերը վերցնել ... հնչուիր. Նո, գո, յետո (նո... յետոյ)։ Բացատրութեան ... է անշուշտ թէ օրինակ ... գո՛յ պէտք է կարդալ թէ ... քանի որ գոյք բառի մէջ ... գույ կը կարդանք, թէ ... նախկին բառն է... եւլն. ...

16.—Եա երկբարբառը կը ... ինչպէս յա, կայան բառի ... եթէ սա ուղիղ է, ինչո՞ւ ... տեն յաւով չգրենք. տրամա... նական է անշուշտ հնչել ... պէս որ ի տառի (իէ) ... հնչիւնը զգացուի, այսպէս ... նաև ոչ թէ Մամիկոնյան ... այլ Մամիկոնիէան, որմէ ... միկոնէից. ժողովուրդը ... մականուններու նոյն վերջ... րութիւնը չունի, ան կ'ըսէ ... միկոնենք - Մամիկոնեանց ... գենք - Գէորգեանց. ... Կ ի է, անվրէպ մնանիմ. Հա... րէն պահուած է ե տառի ... բարբառային հնչիւնը ... լով մէկ տառ մէկ հնչիւն ... բունքին։

17.— Իօ եւ եօ երկբարբառ... ներն ալ սովորաբար ... չիւն են, ուր անշուշտ ... ղական ըլլալու համար ... ռի իէ երագեալ հնչիւնը ... նշմարուի։ Եթէ իսկապէս ... հնչիւն ունին, այն ատեն ... մէկը գոյութեան ... պէտք է ունենայ, բայց ...

Իօթն բառը երբեմն ... ալ գրուած է (ինչպէս ... իւթն, նման արդեւք ... ձեւք-ի). արդեօք առար ... տառը չէ՞ որ օ՛ ... ռալով եօթը։ Եւ կամ ... մաս մը գոյականներու ...

...գործիմաքամնները վերջին ու [...]մասնիկները չե՞ն որ իրենց [...]ոգնականին մէջ օի փոխուած [...]ն. ինչպէս քաղաքաւ, քաղա-[ք]օք, (քաղաքաւք), սիրելեաւ, սիրելեօք (սիրելեաւք) եկեղեց-եաւ, եկեղեցեօք (եկեղեցեաւք) [...]եալն։ Եւ եթէ այս պարագան [...]մասամբ ուշադրութեան առ-նենք, այն ատեն եօն է որ նա-խապատուութիւն պիտի ստա-նայ, մանաւանդ որ օն պարզ [...]այնաւոր ըլլալուն աւելի դիւ-րաւ կը հնչուի եւ չի փոխուիր, մինչ ո սառը երկբարբառ ըլլա-լով (ուո) արտասանութեան [...]երնար դժուարութիւն տալ։

Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

(Վերջը՝ յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՖՐԱՆՍ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Անցեալ կիրակի օր Ռուանի [...]մայր եկեղեցիին մէջ հանդիսա-[ւ]որ պատարագ մատոյց Գաղա-[ղ]իոյ եպիսկոպոս գերապայծառ [...]րիգոր Պահապանեան, հայկա-[կ]ան ծէսով։ Ներկայ էր ֆրանսա-[ց]իներու մեծ բազմութիւն մը։ [...]էսօրէն վերջ ալ տեղի ունեցաւ [...]ոհնութեան արարողութիւնը. ո-[ր]ուն ընթացքին Ռուանի ար քե-[պ]իսկոպոսը խօսեցաւ յուզիչ քա-[ր]ոզ մը, Հայաստանի մասին։ [Ն]երկայացնելէ վերջ Հայերու [կ]րած տառապանքները դարերու [ը]նթացքին, մանաւանդ անոնց [մ]ատուցած ծառայութիւնները [ք]աղաքակրթութեան, Ֆրանսացի [ք]ահանայապետը յայտնեց թէ անոնք [...]նիրաւութեանց զոհ եղան, բայց [...]տահանգոյց թէ հայ դատը [...]ակաւին չէ կորսուած, եւ թէ [...]ւագոյն օրերուն իրենց բոլոր [...]ոյսերը պիտի իրականանան։

Ասկէ առաջ ալ նման հան-[դէ]սներ եւ հայկական արարողու-[թ]իւններ տեղի ունեցած էին [Փա]րիզ, Լիլ, Լիւքսէնպուրկ, Անժէ եւ [ու]րիշ քաղաքներուն մէջ։ Այս [բ]ոլոր հանդէսներուն ալ ներկայ [գ]տնուած են մեծ թիւով ֆրան-[ս]ացիներ եւ տեղական պաշտօնա-[կա]ն մարմինները։

Պարբերաբար տեղի ունեցած [ա]յս հանդէսները կը ծառայեն [...]այ ժողովուրդը աւելի մօտէն [ճա]նօթացնելու հիւրընկալ ազգին [...] ներքին հայ գայ գաղթա-[կա]ններուն հոգեկան մխիթարու-[թ]իւն տալու։

ԴԱՐՁԵԱԼ ՏԻԿԻՆ ՉԱՐԼԻ [Ձ]ԷՓԼԻՆ.— Հոլիվուտ, ամենէմայր [...]ծ քաղաքին մեծ տիկինները [...]ած են օգնութեան մնտուկ [մը] օժանդակելու համար Տիկին [Չ]արլի Չէփլինի, որ կը մերժէ [ա]մուսինին տուած շաբաթական [...]00 տոլար պարենագինը, դա-[տ]ին մէջ աւելին յուսալով։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑՈՒՄԻՆ

84.— ՏԻԿՈՒԱՆ

Գործազրկութիւնը իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ այստեղ, մինչ քանի մը շաբաթ առաջ, վախ կար որ աշխատութեան ժամերը 40էն 32ի զեղչեն։

Ինչպէս գրած էի, հոս ունինք 30ի չափ որբեր, որոնք կ'աշխատին յախճապակիի գործարանը։ Ոգճալի պիտի ըլլար անոնց վիճակը այս տագնապալի օրերուն, եթէ գործարանատէրը օգնութեան չհասնէր։ Գործազրկութիւնը սկսելէն մէկ օր վերջ ներկայացայ գործարանատիրոջ եւ պարզեցի որբերուն մտահոգութիւնը։ Գործարանատէրը խոստացաւ կարգադրութիւն մը ընել։ Յաջորդ օրը հաղորդեց թէ որբերը չաշխատած օրերը պիտի ստանան իրենց միջինին կէս գինը, այսինքն 3.25 ֆր. օրական։

Որբերը գրեթէ բոլորն ալ կ'աշխատին շաբաթական 40 ժամ։ Գործարանը ունի իր մասնաւոր բաղնիքը ուր որբերը ամիսը երկու անգամ լոգանք կ'առնեն ձրիաբար։ Գործարանը ունի իր մասնաւոր բժիշկը. գործաւորներու եւ անոնց ընտանիքներու հիւանդութեան պարագային կը քննուին վճարելով շաբաթական 2 ֆրանք։ Իսկ տարիներ առաջ Ֆրանսացի գործաւորները հիմնած են անկարներու սնտուկ մը, ուր ամէն գործաւոր կը վճարէ իր վաստակին հարիւրին 3ը։ Հիւանդանալու պարագային իրաւունք կ'ունենայ ստանալ իր օրավարձին կէսը։ Իսկ գործարանը կը վճարէ դեղերուն փոխարժէքը անոնց որոնք կարօտ են։

Գործարանը ունի տրամադրելի հողեր զորս վարձու կու տայ գործաւորներուն, մատչելի գիներով, իսկ ապագային, լաւ գործաւորներուն դիւրութիւններ կ'ընծայէ, եթէ փափաքին տուն կամ պարտէզ ունենալ։

Այս առթիւ կը դիտեմ որ կարգ մը հայրենակիցներ առանց նկատի առնելու ներկայ տագնապը, երբեմն անպատշաճ վարմունքներ կ'ունենան։ Երբ բան մը պատահի, իրենց առաջին խօսքն է «Լիոն կամ Մարսէյլ կ'երթամ»։ Մեր հայրենակիցները լաւ կ'ընեն որ սթափին եւ թերթերուն հետեւելով, առողջ տեղեկութիւններ ստանան Լիոնի, Մարսէյլի նման մեծ քաղաքներու թշուառութեան վրայ։

Ե. ՄԵԼԷՔԵԱՆ

85.— ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼ (Փարիզ

Գործազրկութեան սեւ թաթը շատոնց իջած է մեր գիւղին վրայ։

Արժանթէօյլի հայութիւնը 20 ընտանիքէ կը բաղկանայ եւ 30 աշխատող ձեռքեր ունի։ Այժմ 22ը պարապ են, եւ կան որ երկու ամիսէ ի վեր փողոցները կը չափչփեն։

Մեր հայրենակիցներէն մեծամասը կ'աշխատէր Goodricherի գործարանը, այժմ երեք հոգի մնացած են, անոնք ալ հազիւ կէսօր կ'աշխատին։ Դեռ անցեալ շաբթու հինգ հոգին մէկէն հանեցին։ Մաս մըն ալ կ'աշխատէին Քլիշի, բայց անոնք ալ հանուած են։ Կան որ ընտանիքի տէր են անչափահաս զաւակներով։ Ամէն տուն պարապ մարդ կայ, այնպէս որ մէկը միւսին օգնութիւն չի կրնար ընել եւ ժեզադրելի ալ չեն։ Որովհետեւ չկայ ընտանիք որ քիչ մը բան աւելցուցած ըլլայ։ Իսկ եթէ քիչ մը բան ունէր, այն ալ հատաւ երեք ամսուան ընթացքին։

Ազգային վերին մարմինները երբեք հետաքրքրուած չեն մեզմով։ Մեր վիճակը շատ պիտի ծանրանայ։ Բարեբախտաբար Փեարլ մէկէն ի վեր պետական նպաստ տալ սկսան, ինչ որ բաւական մխիթարական է։

Ցայտնի է որ կառավարութիւնը կ'ուզէ օտարականներէն մաս մը իրենց երկիրը դարձնել։ Անցեալ շաբթու քանի մը օտարականներ եկան քննութեան համար եւ մեր հայրենակիցներուն միտքը շշուափեցին, թէ արդեօք կուզե՞ն հայրենիք վերադառնալ։ Ինչ պատասխանենք, քանի որ Հայաստան չենք կրնար երթալ, իսկ Թուրքիա չենք ուզեր դառնալ։

Ցաթուլ

ՁԱՑՆԸ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 13 փետր.— Քանի մը հայրենակիցներ նկատի առնելով գործազրկութեան պատճառած թշուառութիւնը, հարիւրէ աւելի նամակներ գրեցին եւ խորհրդակցական ժողով մը հրաւիրեցին։

Ուրախ ենք ըսելու որ Սէն Շամօնի երիտասարդութիւնը փութացած էր ներկայ ըլլալ ժողովին նպատակը հասկնալէ յետոյ, մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ կազմել «Չքաւորանցներու Օգնութեան Մարմին» մը։

Գործին ընթացք տալու համար ընտրուեցաւ ժամանակաւոր յանձնախումբ մը, որ պիտի պատրաստէ ծրագիր-կանոնագիրը։ Ընտրուեցան.— Գ. Գ. Զաւէն Փիլիկեան, Արամ Միքայէլեան, Խաչիկ Մկրտիչեան, Պօղոս Տէր Պօղոսեան, Խաչատուր Ընտրիկեան, Խորէն Ցօնապետեան, Գրիգոր Գասպարեան, Ցարութիւն Տէր Ա-հարոնեան եւ Անդրանիկ Տէր-տէրեան։

Յանձնախումբը ծրագիր-կանոնագիր պատրաստելէ վերջ, անմիջապէս պիտի գումարէ երկրորդ ընդհանուր ժողով մը ուր պիտի ընտրուի Յայուն Գործադիր Մարմին մը։ Յուսանք թէ այս գործը համերաշխաբար յառաջ պիտի տարուի, որուն շնորհիւ անկարողներ պիտի ունենան իրենց նեցուկը ու ժամամբ պիտի ազատին ներկայ թշուառ վիճակէն։

Մալաթիացի

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 14 փետր.— Վալանսի Ազգ. Հոգաբարձութիւնը մինչեւ ցարդ նշանակովի կազմուած էր Պոլսոքեան եպ.ի կողմէ, ժողովուրդի փափաքին համաձայն, հ. գ. եւոր հօմիւ Գալուստ քհնյ. գրեց Լիոնի Ազգ. Առաջ. Վարչութեան, որպէսզի քուէարկութեամբ ընտրուի հոգաբարձութիւն։ Ցրուած հրահանգին համաձայն, կիրակի փետր. 13ին տեղի ունեցաւ ընտրութիւնը։ Ընտրական յանձնախումբի անդամները քուէատուփ մը դրած էին մատուռին մէջ, ուր ընտրողներ իրենց քուէները ձգեցին։ Ցուցը բացուեցաւ իրիկուան ժամը 6ին. ներկայ էին 50ի մօտ հայրենակիցներ, մեծամասնութեամբ ընտրուեցան Գ.Գ. Մանուէլ Ժամագործեան 148, Ալեքսան Չէլէպեան, 117, Երուանդ Թէրզեան 102 քուէ, Խորէն Պէքմէզեան 110 քուէ, Խորէն Շամախեան՝ 92, Մկրտիչ Շամախեան՝ 92, Վահան Շէհրէրեան՝ 90։

Երբ ամէն բան վերջացած էր, քուէարկութեան չմասնակցող կարգ մը մարդիկ փորձեցին խանգարել եւ պօռալ թէ քուէարկութիւնը ապօրինի է... Զարմի՞լ է հարցնել թէ ինչո՞ւ ձեռնպահ մնացին։ Ասոնք միշտ զանցած են միջամտել ազգային գործերու, բայց անօգուտ, որովհետեւ գաղութը փորձառու է այլեւս։

Հիւսէյնիկցի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՕՓԻ՛Կ.— Պոլսոյ Եէնի Շէհիր թաղը։ Իրիկուն է, մութը կը թափի վար։ Գրիգորիկ աղա կը սրբէ, այդ ժամուն, եռեւի սենեակը քաշուիլ եւ սեղանին վրայ տնկուած մոմի մը լոյսով ճնկել իրիկուան օղին։ «Ենկեացէ»ի այդ խաղաղութեան մէջ, ուր մոմին լոյսը կը պտըտի հանդարտ երեսին վրայ կնոջը, որ կը մատուցանէ էրկանը, Գրիգորիկ աղա ումպ ումպ կը պատմէ օրուան առեւտուրը, շահն ու խանութին զուարճալիքները։ Ցանկարծ փողոցէն կը լսուի ձայն մը.

— Թօփի՛կ, Թօփի՛կ։

Եղիր խմող. սեղանի վրայ, օղին առջիդ, եւ եթէ կրնաս՝ դիմացիր Թօփիկին կարօտին. առանց Թօփիկի ինչպէ՞ս կլլնէ օղին։

— Ամա՛ն կնիկ, Քիւրտենց Արտաշն է, Թօփիկ կը ծախէ, կանչէ՛, անոր ծախած Թօփիկին պէս համով Թօփիկ չկայ Պոլսոյ մէջ։ Շո՛ւտ, կանչէ, գոնէ արժեցնենք խմած օղիս։

Գոհարիկ հանըմ, ժամ ընելու պէս ձեռքին մատներուն վրայ կը կրթնի. մէջքը կը շտկէ եւ սենեակէն դուրս կ'ելլէ։

Երեք գողեր օգտուելով Գրիգորիկ աղայի սովորութենէն, որ իրիկունները միշտ ետեւի սենեակը կը քաշուի, տանը մեծ սենեակին մէջ ժողվտուք կ'ընէին։ Գոհարիկ հանըմ կը տեսնէ գողերը, սակայն, սարսափահար, կը չուարի, եւ փոխանակ ոստիկան պոռալու.

— Թօփի՛կ, Թօփի՛կ, կը պոռայ։

Գողերը անմիջապէս կը ձգեն կողոպուտը եւ կը փախչին։ Գրիգորիկ աղա կը վազէ, կինը նուաղած էր, ուշքի կը բերէ։ Ցետոյ տեսնելով որ սենեակէն բան մը չէ գողցուած, կը կանչէ Քիւրտ Արտաշէսը, միգէն կը փաթթուի եւ կ'ըսէ.

— Իմ ունեցածիս ազատարարն ես դուն, Թօփիկ ծախող Թօփիկ Արտաշ, ասկէ վերջ օրական չորս հատ Թօփիկ պիտի գնեմ քեզմէ։

ՎՐԷԺԽՆԴԻՐ ԲԱՆՈՐԸ.— Նոգեկառքի ընկերութենէն ճամբուած ըլլալով, Քիքէրօ, անցեալ օր Սէն Նազէրի կայարանին մօտ երկաթուղագիծին վրայ կը լեցնէ զանազան առարկաներ, կը խանգարէ գիծին ուղղութիւնն ալ, շոգեկառքի անուշի արկածով մը վրէժ լուծելու համար իր ցաւին։ Բարեբախտաբար պաշտօնեայ մը կը տեսնէ եղածը, կը շտկէ խանգարուածը եւ կը ձերբակալէ վրէժխնդիր բանւորը։

ԱՀՌԵԼԻ ՀՐԴԵՀ.— Լիլի մէջ գործարանէ մը ծագած է հրդեհ մը որ տեւած է ամբողջ գիշերը մինչեւ որ կիրակի առաւօտը կը լուծնայ։ Այրած շէնքերը կը պարունակէին 5 միլիոն արժէքով ապրանք։ 850 բանւորներ զատապարտուած են անգործութեան։

ԽՆԴԹԻ ԳՈՐԾ.— Վերջերս Իտալացի մշակ-աշխատաւոր մը, ճուզէփփէ Կիկօնէթթօ, լուցկի մը կը վառէ եւ կրակի կուտայ հունձքի հակայ մթերք մը, որ կը պատկանէր իր տիրոջ։ Վնասները ծանր կը կշռեն։ Կիկօնէթթոյի խելքն ալ կը կշռուի, եւ կը տեսնուի որ թեթեւցած է ժամանակէ մը ի վեր։ Եւ կը ղրկուի յիմարանոց։

ԳԻՆՈՎԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ.— Նիւ — Եօրքէն ամերիկացի երիտասարդ մը կը մտնէ Աքուիթանիա շոգենաւը, որ քանի մը ժամէն ճամբայ պիտի ելլէր դէպի Եւրոպա։ Բարեկամներուն հետ հրաժեշտի խօսքեր կ'ընէ եւ կը մտնէ շոգենաւին արճարանը։ Կ'ապպարէ քանի մը գաւաթ ուիսքի։ Կը կոնծէ, կը կոնծէ, մինչեւ որ գլուխը դարձած՝ կ'իյնայ գետին ու կը քնանայ։ Շառայողը, կարծելով թէ ճամբորդ մըն է, չ'արթնցներ երբ շոգենաւը կը սուլէ։

Եւ Ամերիկացին արթննալով, ինքզինքը կը գտնէ Եւրոպա, Շէրպուրկի նաւահանգիստը։ Նաւապետը կը հրաւիրէ զինք որ վճարէ նաւողէքը՝ 600 տոլար։

ՕՐ. ԼԻԶԱ.— Օր. Լիզա, որ կը բնակի տուն-կառքի մը մէջ, կը ձերբակալուի գողցուած արժեթուղթ մը ծախած պահուն։ Այդ արժեթուղթը մաս կը կազմէր այն գողօններուն, որոնց գինը կը հասնի 70.000 ֆր.ի։ Առաջին ձերբակալութեան մը, կրցաւ արդարացնել ինքզինք եւ ազատիլ։ Սակայն այս անգամ ոստիկանները եւ արդարութիւնը ամէն կողմէ սեղմած են օրիորդը, որ ոչ իրաւունք պիտի ունենայ բողոքելու, ոչ ալ միջոց՝ խոյս տալու։

ԴԱՅԼԱՄԱՐՏ.— Օրիյնագի մօտ, Կարտ գիւղին մէջ հողագործները կազմակերպած են գայլամարտ մը իրենց անտառներուն մէջ։ Գայլերը ձգած են կոփւի դաշտին վրայ մէկ սպանեալ։ Սակայն նախ քան փախուստը, գայլերը պատռած են էշ մը, ձգելով միայն ոսկորները։ Հանգի՛ստ ոսկորներուն։

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՈՐ ՄՈՐԹԵԼ ԳԻՏԷ.— Մըլոնի մէջ մանկամարդ կին մը, Լէոնթին, ախորժաբեր մը խմած պահուն, բռնաբարութիւն կ'ընէ ու կռուի կը մտնէ 17 տարու ֆրանսացի տղու մը հետ։ Ցետոյ, կորիճի պէս, դանակը կը քաշէ եւ կը խօթէ տղուն վիզը։ Տղան կը մեռնի։ Աղջիկը կը ձերբակալուի։

ՍՈՒՐԲ ԵՒ ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՌ ՊԱՏԱՌ.— Բեթղեհէմ աբբային գայթակղութիւնը ծանօթ է։ Ան կը պատռէր բոլոր մերկ ու գայթակղալից պատկերները, որոնց կը հանդիպէր լրագրավաճառներուն մօտ։ Երկու ֆրանսացի խմբագիրներ, առջի օր, հակացոյց մը կ'ընեն։

Սէն Սիւլփիսի փողոցին մէկ խանութէն, ուր կը ծախուին աշխարհիս բոլոր սուրբերը եւ սրբուհիները, հրաշքներն ու հրաշքի մասունքները, կը վերցնեն քանի մը սրբուհիի պատկեր եւ կը պատռեն. մինչ վաճառորդ կինը կը պոռայ, կարծես թէ իր միսը կը պատռէին։ Կը հասնին ոստիկանները, եւ մեր նոր հերոսները կ'առաջնորդուին ոստիկանատուն, ուր կը կը յայտարարեն թէ ուզած են հակացոյց մը սարքել, ուրիշ ոչինչ։ Մէկը՝ գերիբրապաշտ մըն է, միւսը անհաւատապաշտ մը։

ՔԱՌԻՋՈՒԻ ԾԱՌ.— Մոսկուայի կառավարութիւնը կ'աշխատի Անդրկովկասեան Հանրապետութեանց չոր և քարքարուտ շրջաններուն մէջ մշակել քաուչուքի ծառեր։

ԿՈՏԻ՛Ն

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍՏՐԱԹԻ

Կոտին թողուց քառանթէն [...]ղը, եւ սկսաւ բարձրանալ ա-[...]հետէն, որ ձիաւորներու գորա-[ն]ը կը շրջապատէ ու կ'եզերէ [...]րահարթը որ աղբ եւ տնական [...]ոնդութիւններ կը հոտի։

Հերթապահ զինուորներ, լուռ [...]պահակէին։ Կոտին կեցաւ։

— Պահ մը սպասենք հոս, [ա]ւ մեղմօրէն։ Ալէքսիսը պիտի [...]. գիտե՞ս, Ալէքսիսը երեք [...]րէ ի վեր, սատանային զգեստ-[...]ղենակը անցուցած է... բարեբախտաբար երկրաշարժներուն մէջ ծառայէ. այնքան ծանր չէ. [...]անցէն ամիսը միայն մէկ [ան]գամ միայն դուրս կը հանեն։ [...]քսիս՝ կրնայ դրամի կամ ծըխախոտի պէտք ունենալ. կը հասնի, Ներուկ. բերանը՝ մարդուն առաջին փորձանքն է, միշտ կ'ուզէ։

Կոտին տաք տաք կը խօսէր, բայց դէմքը խստացեր էր։ Աչքերուն նայելով՝ կարծես թէ ինծի նեղացած էր սախալեցայ աչքերս դարձնել։

Ցունիս ամսուն կէսն էր. երկինքը՝ իր ծիրանի գոյնը կորսնցուցած էր եւ երկիրը կ'ողողէր մեղմ լոյսով մը։ Վարը՝ նաւահանգիստը կ'երեւար իր բոլոր ժանտ բամասնութիւններով։ Ցանկարծ փողի մը մետաղեայ ձայնը ճեղքեց օդը. որտեւ զարնուածի պէս սարսռացի եւ ուրախութիւն մը խուժեց վրաս։ Մարդը բակին մէջտեղը կանգնած, իր գործիքը ուղղած էր արեւուն, որ կը շողշողար ճախճախուտին ուռիներուն ետեւէն եւ զարթօնքի անվերջ շեշտերը կարծես ծագող օրուան գովքը կը հիւսէին։ Դադրեցայ շնչելէ...։ Այս ցայգերգը ամբողջ մարմինս կը դողդղացնէր։ Զինուորը՝ ինծի վիթխարի հերոս մը կը թուէր, իր կոչին թնդիւնը այնքան կը տիրապետէր կեանքին, որ կը կարծէի թէ ամբողջ աշխարհ զայն կ'ունկնդրէր։ Երբ փողահարումը դադրեցաւ— կարծեցի թէ սիրտս ալ կը խորտակուէր եւ մէջս վար կ'իյնար փղձկեցայ։

Նեղուած ականատես վկայէն, որ, պաշտօնավարար կը ծաղրէր զիս, կանաչ կոտին դարձուցի։ Բայց, մ'վ զարմանք, ձեռքը ուսիս, ծանր, ահռելի կերպով կշռող ձեռք մը որ հազիւ կրնայի տանիլ.— ան՝ արտասուելով, բառեր կը ծամծմէր.

— Աղբարի՛կ.., աղբարի՛կ...։ Կը տեսնե՞ս...։ Երէկ չէի՞ ըսեր քեզի, որ.. ես ալ... տէր եմ...։ Աղբարիկ, կանակ մի դարձներ ինծի...

* * *

Մուայլ ճակատով ընդարձակ շտեմարաններուն եւ փակ գաներով նաւահանգստի թիւ 3 ճամբուն միջեւ երբ հասանք, գեռ կէս մը մութ էր։ Խուզակները կապարներ կը կորէին, գոնակներ կը հրէին եւ գրգանին նմոյշներով ուռեցուցած, ձեռքերնին բռնած փոքր խորաչափ գործիքներ, սկիւռի պէս մէկ կառքէն միւսը կը ցատկէին։ Շտեմարանի մը մութ ու լայնբաց դրան առջեւ, խիտ եւ եռուն ամբոխ մը, բանւորագրուելու իր փափաքը կ'ոռնար կատաղութեամբ մը, որ առաջին առջեւ խոզերու խանդիւնը կը յիշեցնէր։ Պարկերու դէզի մը վրայ կանգնած, խոժոռադէմ մարդ մը խմբակներ կը կազմէր եւ զանոնք «կայան»ները կը ղրկէր։ Արմուկի սաստիկ հարուածներ տալով եւ խենէշ յիշոցներ արձակելով, անոնք որ ուժեղ էին կը յաջողէին գործ առնել, մինչդեռ նիհար դժբախտներ, անոր շուրջ կը սլքտային ու կը պոռային թէ՝ «երկար ատենէ ի վեր անգործ մնացած են, թէ ա՛լ չեն կրնար համբերել»։

Կոտին՝ թոյլ տուաւ որ քանի մը վայրկեան դիտեմ այս խառնիճաղանճը, յետոյ բազուկէս բռնելով ականջիս փսփսաց

— Հաս, գրեթէ ամբողջովին խմբապետին բարեկամները կը յաջողին գործ գտնել — անոնք որ զայն կը շոյեն եւ անոր կը խմցնեն. շատ են այն խեղճերը որ առաւօտեան ժամը երկուքէն ի վեր կարգի կը սպասեն կը հասկնա՞ս. պէտք է որ աւելցուքով գոհանան. տե՛ս, բռունցքնին բաւական ծանր չէ սաղէս ըսելու համար...

Եւ դէմքը խոժոռ, ակռաները սեղմած, բազուկս թողուց եւ դանդաղ քայլերով, պոռչտացող խումբին սկսաւ մօտենալ։ Արագօրէն կառքի մը սանդղամատին վրայ բարձրացայ եւ դիտեցի։ Առանց բառ մը ըսելու, երբ թէ եղէգներու խուրձ մը ըլլային, մարդկային մարմինները դիւրութեամբ հրմշտկելով ճամբայ բացաւ. երբ զայն նշմարից, խմբապետ ձայնը եւ շարժումները մեղմացուց, եւ ժպտիլ ձեւացուց։ Ցետոյ որ ձեռքը կոտինի կ'երկարէր. բայց կոտին հազիւ թէ անոր դպաւ. այժմ կը այնքան խլացուցիչ էր որ անոնց խօսքերէն բան չհասկցայ. պաշութեամբ դիտեցի որ կոտին թըշուառ գործաւորներ կը կանչէր եւ կազմուող խումբերուն մէջ անոնց մասնակցութիւնը կը պարտադրէր. եւ այս ըրած պահուն կոտինի դէմքը այնքան վայրագ էր, որ կը զգայի թէ՝ վիշտը կը սեղմէր սիրտս։

Ցետոյ խումբէն բաժնուեցաւ եւ ինծի հետ մէկտեղ առանձին անկիւն մը քաշուեցաւ։

— Ատրիէ՛ն, կրնաս դպրոց երթալ եւ գասատուիդ սորվեցնել ինչ որ հոս տեսար։ Քառորդ ժամուան մէջ, սորվեցար ինչ որ տասը տարի դպրոցդ չպիտի սորվէիր։ «Աշխարհի ճշմարիտ երեսը... տեսար։

Ուզեց զիս ձգել բռնեցի անոր ձեռքէն,

— Կոտի՛ն, գո՞հ ես

— Գո՞հ, ի՞նչ բանէ։

— Որ կրնաս բարիք պարտադրել։

(Շար)

Անգլեւյին բանակցութիւնները խզուած

Չինաստանէն առնուած լուրերու համաձայն, Քանթօնի արտաքին նախարար Շէնի եւ անգլ. ներկայացուցիչին միջեւ առնէէ մը ի վեր շարունակուող բանակցութիւնները խզուած են, Շէն մերժած ըլլալով Անգլիոյ վերջին առաջարկները։

Մոսկուայի անգլ. գեսպանը խիստ բողոք մը ներկայացուցած է Գործավարներու Խորհուրդին՝ Չինաստանի ներքին գործերու մէջ պոլշեւիկներու շարունակական միջամտութեան դէմ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը տեղեկանայ թէ ռուս յայտնի զօրավար Գուտիէնին աւջի օր հրեաստանի երեք զօրաբաժինով մեկնած է Մանչուրիոյ չինական սահմանը։

Փետրուար 14ին 1500 անգլիացի զինուորներ ցամաք ելան Շանկայ, օտար բնակչութեան ծափերուն տակ։

Թուրքիա եւ Ճափոն

Թանի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Քանիցս գիտել տուի թէ Ճափոն մեծ ջանքեր կ՚ընէ տնտեսական գործունէութեան գետին մը ապահովելու համար իրեն Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, Միջերկրականի վրայ։ Անցած տարի Պոլսոյ մէջ համաժողով մը գումարեցին Եւրոպա գտնուող բազմաթիւ Ճափոնցի դիւանագէտներ։ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ վերջերս հրատարակուած է այս համաժողովին տեղեկագիրը, որուն մէջ կ՚ըսուի թէ կարգ մը ծրագիրներ պատրաստուած են Ճափոնի եւ Մերձաւոր Արեւելքի միջեւ առեւտրական փոխանակութիւններուն զարկ տալու համար։ Այսպէս, մասնաւորապէս կը յանձնարարուի ծովային ուղղակի գիծ մը հաստատել Եոքոհամայի եւ Պոլսոյ միջեւ։ Ճափոնի առեւտրական նախարարութիւնը սկզբունքով ընդունած է այս թելադրութիւնը եւ Խորհրդարանէն անհրաժեշտ վարկը խնդրած է այս մասին։

Ատլանտեանը օդանաւով

Հազարապետ տը Փինէտօ ձեռնարկած է ջրօդանաւով կտրել անցնիլ Ատլանտեանը։ Իտալացի մարքիզը անցած Երեքշաբթի օր «Սավոյայա» օդանաւով ճամբայ ելաւ Սէնթէ-Քալէնտէյէն, անծանօթ ուղղութեամբ։ Յաջորդ օրը լսուեցաւ թէ հասած է Քալյիարա (Սարտէնիա) եւ մեկնած Քէնիթրա, ուսկից շատ յաջող թռիչք մը ունեցաւ դէպի Ճիպրալթար, հակառակ գէշ օդին։ Երկուշաբթի հասաւ Վիլլա-Սիսնէրոս, Բաբաթէն 1600 քիլոմէթր, ուսկից գնաց Փոլանիա եւ Մօնրովիա, 1500 քիլոմէթր։ Այս առաւօտ պիտի փորձէ կտրել Ատլանտեանը՝ Պուէնոս Այրէսի ուղղութեամբ, անընդհատ ճամբորդելով 3000 քիլոմէթր։ Ամբողջ ճամբորդութեան ընթացքին օդանաւը 45000 քիլոմէթր ճամբայ պիտի առնէ։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

600 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱԾ, ՀԱԶԱՐ ՏՈՒՆ ՓԼԱԾ

Երէկ գրեցինք թէ մեծ երկրաշարժ մը պատահած է Հէրսէքի եւ Տալմացիոյ մէջ։ Նոր հեռագիրներու համաձայն, ցնցումը եղած է խիստ սաստիկ եւ տեւած է մօտ կէս ժամ։ Պոսնայի, Հէրսէքի եւ Տալմացիոյ մէջ հազարաւոր տուներ փլած և աւելի քան 600 հոգի փլատակներու տակ թաղուելով մեռած են։ Ցիսուն տարիէ ի վեր այսքան սաստիկ երկրաշարժ չէր պատահած յիշեալ շրջանին մէջ։

Ցնցումները սկսան կէսօրէն քանի մը վայրկեան առաջ խուլ որոտումներով։ Շարժի կեդրոնը կը գտնուի Լուպինիէի եւ Բակուզայի մէջտեղ։ Լուպինիէի մէջ ծխախոտի գործարանը եւ հանրային հաստատութիւնները ամբողջովին վերածուեցան։ Տապարսքօ-Փոլիէի մէջ երկրաշարժին հետեւանքով քաղաքին տիրող լեռը փլաւ՝ ծածկելով բազմաթիւ տուներ՝ իրենց բնակիչներով։ Փօփօվօ Փոլիէ քաղաքին ընդարձակ մէկ մասը քանդուեցաւ։ Մէթքովիչի կայարանը եւ զանազան շէնքեր քանդուեցան։ Սթօլացի մէջ անվնաս տուն չէ մնացած։ Ուրիշ շատ մը քաղաքներու մէջ ալ երկրաշարժը աւերներ գործած է։ Նիւթական վնասները անհաշուելի են։

Հեռագրական եւ հեռաձայնական հաղորդակցութիւնները կտրուած են աղէտի վայրերուն հետ։

Ժողովուրդը խուճապահար փողոց նետուած է։ Եւ որովհետեւ ցնցումները կը կրկնուէին, շատեր գետերու եւ լիճերու մէջ նետուած են, կարծելով թէ ջուրին մէջ աւելի ապահով պիտի ըլլան։ 100.000 հոգի առանց ապաստանի կը մնան Մօսթարի եւ Սէրայէվօի մէջ, ուր բոլոր տուները վնասուած են։ Աղէտեալ վայրերուն մեծ մասը ձիւնով ծածկուած է եւ շատեր ցուրտէն կը մեռնին։

Ցնցումներու առեն երկինքը պայծառ էր, սակայն կայծակ եւ որոտում անպակաս էին։ Վերջին հեռագրի մը համաձայն վնասները 100 միլիոն տինարէն աւելի են։

Կասկածելի պարահանդէս մը արգիլուած

Առջի օր թղթակից մը մեզի հաղորդած էր թէ La Misère noire կոմիտէն պարահանդէս մը կազմակերպած է, որ տեղի պիտի ունենար այս գիշեր Շան զ՚Էլիզէի թատրոնին մէջ։

Ստուգեցինք թէ այս պարահանդէսը կազմողները ո՛չ թէ աշխատաւորներ են, այլ հարուստներ, մասնաւորաբար ռուս իշխաններ, դուքսեր, պարոններ եւն, որոնք թշուառութիւնը ծաղրելով զբօսնուլ կ՚ուզէին։

Ֆրանսացի Գործադուլներու կեդրոնական կոմիտէն որոշեց բանուորական ցոյց մը կատարել թատրոնին մէջ եւ խանգարել պարահանդէսը։ Ներքին նախարարութիւնը այս ցոյցերուն տեղի չտալու համար, արգիլեց պարահանդէսը։

Բծաւոր ժանտատենդը կը ճարակի

Բծաւոր ժանտատենդի ահաւոր համաճարակ մը մահ սփռելով, դանդաղօրէն կ՚առաջանայ Ափրիկէի արեւմուտքէն դէպի արեւելք։ Մինչեւ հիմա հնձած է 600.000 հոգի, եւ այս՝ միայն 5.000 քիլոմէթր տարածութեան վրայ։ Մահուան այս անգութ մանգաղը երկարած է արդէն բրիտանական Ափրիկէի վրայ, Նիկէր, Զատի շրջանը։ Առաջին անգամ, 1921ին, երեւցաւ Ուատէի մէջ։ Մօտաւոր հաշուով 50.000 հոգի սպաննած է Պորնիի մէջ, աւելի մեծ թիւով մը՝ Փալոյի մէջ (Նիկէր)։ Անցեալ սեպտեմբերին բծաւոր ժանտատենդը ցատկած էր Տարֆուր (Սուտանի մէջ)։ Այժմ կը հնձէ Զալինճէյ, Նիալա, Քէպքէպիա։ Զալինճէյի մէջ, որ 45.000 բնակչութիւն ունի, համաճարակէն մեռած են 10.000 հոգի։

Համաճարակը անցած է նաեւ Սուտանի կեդրոնը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ տոթիւ, 19 փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Նախկին Մոսկուա-կովկաս ճաշարանը.

Billancourt, 41 Rue St Cloud կամ 30 Rue Nationale

Հաղորդակց. միջոց. Porte Versailleէն Թրմ. 32 իջնել Place Nationale

»	«	23	» Point du Jour
Porte d'Auteuil	»	32	» Place Nationale
Porte d'auteuil	»	23	» Point du Jour

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վիճաբանական ժողովը 18 Փետրուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Փլաս տ՚Իթալի Քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

20 փետր. կիրակի առաւօտ ժամը 9ին

րիւ Թափի-վէր (Rue Tapis Vert) Սինէմա Թափի վ.էրի մէջ

պիտի խօսին՝ ԲԺ Կ. ԱՐՕԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՍԷՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ

երգ. Արտասանութիւն եւ նուագ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

կիրակի 20 փետր. գիշերը ժամը 8.30ին Ալպէր Ա. մեծ Թատրոնը

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Հայ Դրամատիկ դերասանական խումբ

փարիզահայ բեմի վրայ Ա. անգամ ըլլալով Շիլլէրի

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 ԱՐԱՐ. և 8 ՊԱՏԿԵՐ

Կը մասնակցին Տիկ. Մամիկոնեան — Կոստանեան, Պ. Պ. Մ. Ա. Կոստանեան, Մարութեան, Սարեան, Նաւասարդեան, Պէշիկթաշլեան, Գմբէթեան, Պաղտասարեան եւայլն։

Տոմսերուն գինը 3էն 15 ֆրանք. կը ծախուին Պէլվիլի եւ Սէն Միշէլի բոլոր հայկ. ճաշարանները:

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան շինութիւնը վերջացած ըլլալով, բացումը տեղի կ՚ունենայ Փետրուար 20ին, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։

Նկատելով որ Հ. Յ. Դ. Տան բացումը կը զուգադիպի հայ ժողովրդի կամքը արտայայտող Փետրուարեան Ապստամբութեան, հանդէսը պիտի ըլլայ աւելի շքեղ։

Պիտի բանախօսեն Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի շրջան գործիչ ընկեր Արօեան եւ ուրիշ ծանօթ գործիչներ։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

Հ. Յ. Դ. Կարտանի կոմիտէ

Հայրենակիցնե՛ր,

Կարտանի մէջ հիմնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տունը, որուն նպատակն է՝ զարկ տալ տեղւոյն հայ հասարակութեան հանրային, քաղաքական, գիտական, գրական եւ գեղարուեստական բոլոր ձգտումներուն։

Այս նպատակը իրագործելու համար, կոչ կ՚ընենք մեր բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք կրնան նպաստել յիշեալ Տան գրադարանին ճոխացման, չխնայելու իրենց նուէրները եւ ժամ առաջ ղրկել հետեւեալ հասցէին.— Salle de lecture, Puits Biver, Gardanne B-du R.)France.

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան վարչութիւն

Յ. Գ.— Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Գիւրջեան, նկարիչ Քօչարեան, Նարդունի:

Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ երկսեռ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Կիրակի 20 Փետրուար կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63, Rue de la République վերի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆԻ Յառաջդիմասէր եւ Ձ. Ո. Միութեան Թէյասեղանը՝ Կիրակի, 20 Փետր. կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Խորին շնորհակալութիւններս «Ռոստոմ» խումբին, Գարլիթի աշխատաւոր ընկերներուս, Տէսինի հայրենակիցներուս եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ նամակաւ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին տարաբախտ կնոջս ՏԻԿԻՆ ԳԱԹՐԻՆԷ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ 1927 Յունուար 27ին, Մարսէյլի Քլինիք հիւանդանոցին մէջ։

ՍԱՀԱԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Սեբաստիոյ Ղանթարօղ գիւղէն

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Զարժեր գրագիր։

ՎԱՐՉԱԿԱՆ

ՖԻԼԻՊԸ, Հ. Տ.— Ստացանք 50 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել 13 Փետր.էն։

ԿԱՐՏԱՆ, Ս. Տ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ԿԱՐՏԱՆ, Ա. Շ.— Ստացանք 40 ֆրանք։

ՃԻՊՈՒԹԻ, Մ. Գ.— Սկսանք ղրկել Փետր. 13էն։ 70 Ֆր. է։

ՍԻՒՄԷՆ, Մ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԷՆՍԷՆ, Գ. Հ. — Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Փ. Ճ.— Ստացանք 512 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

ՎԱԼԱՆՍ, Ա. Զ.— Ձեր ուզած հասցէն է Near East Relief, 15 Boulevard des Italiens, Paris.

ԹՈՒԼՕՆ, Յ. Ա.— Ստացած ենք։ Տեսնել 5 Փետր.ի թիւը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի վիճաբանական ժողովը 19 Փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին։ Նիւթ՝ «Կուսակցութիւնները իրենց երկրին մէջ լաւ գեր կը կատարեն թէ ոչ արտասահմանի մէջ»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ և ոչ-ընկերներ։

ՅԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր հինգշաբթի, 17 փետր. ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը: «Հնադարութիւն» կեավուրեանի գրածներուն: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՅԱՐԴԻՈՂ կազմակերպած է, Մարտ 12ի Շաբաթ երեկոյ, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ, անմախրն. Թայ հանդէս մը, յիշատակին վաղամեռիկ հայ նկարիչի մը: կը մասնակցին Ճանիկանթունի, Նաւասարդեան, Մուշուռեան: Երաժշտական բաժինը դաշնակահար Օր. Զառափեանի եւ իր երաժշտագէտ ընկերներուն կողմէ: կը խօսին արձանագործ Թ.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Նոյեմզար Սահակեան կը փնտռէ Իզմիրի Նիֆ գիւղացի չօֆէօր Անտոն Անտոնեանը, 24 տարեկան, հօր անուն Յովակիմ մօր անուն Մարի, որ Իզմիրի պէսպէսէն վեց ամիս վերջ Իզմիր Թուրքերուն կողմէ զինուորագրուած է: Տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր.ի նուէր: Գրել Noyemzar Sahakianի՝ 18 Rue Blanqui Kremlin Biectre s)Seine France. կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Վիքթորիա Խաչատուր կը փնտռէ Աքշէհիրցի Գօճաքաֆաեան Արթին, կարապետ եւ Յակոբ. կը կարծուին Նիւ Եորք կամ շրջակաները ըլլալ. գրել՝ Hrand Nazariantz, B. P. 15, Bari (Italie):

ԿՈՉ

Ալֆորվիլի Երիտ. Միութիւնը ձեռնարկած ըլլալով իր ակումբին մէջ գրադարանի հիմնումին, կը խնդրէ հայերէն կամ ֆրանսերէն գրքերու նուիրատուութիւն ընել միութեան՝ հետեւեալ հասցէին՝ Union de la Jeunesse Arménienne 138 Rue Etienne Dolet, Alfortville

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	123	60
Տոլար,	Dollar	2[illegible]	18
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	—
Թրքական Ոդթ. L. Trq.		12	90
Թրք. ոսկի	» or	113	50
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատը Léva		16	70
Տրախմի »	Drachme	32	—
Լիր »	» Lire	109	60
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուիցր. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	14	05
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3035	-
» II	»	1910	-
» III	»	1690	—
Իթոմենի երկթղ. Lots turcs		165	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ազատութեան Յանապ[illegible] Ա. Ահարոնեան 25 ֆրանք [illegible] գային ջոջեր, Յ. Պարոնեան Ասպետ Լիպարիտ (պատ[illegible] գարդ) Վ. Քիւրքճեան 40, [illegible] սիա կամ վ.արժութիւն, Ս [illegible] 15, Աւետարանները (Զոր[illegible] Լոնդ. եպսկ. Նուրեան 12.50 ռարեան հայ.-գաղ. Լոռ[illegible] 60, Բառարան գաղ. հայ.[illegible] պարեան 60, Գիւղը, Համա[illegible] 30, Երգարան (Արարատ[illegible] նի 12.50, Երգարան Ժո[illegible] կոմիտաս վարդ. 2 մաս 25 հրդաւոր աղջիկը եւ իր [illegible] նիքը, Սարուխան 25, Ար[illegible] Հայրիկ Թ. Ե. Գ. 30, Խոս[illegible] Թիւն հայ.-գաղ., հայերէն [illegible] ներով 15, Խոսակց. հայ[illegible] հայերէն ճիշ ունենալով 15, [illegible] հայ-ռուս. հայերէն ճիշ ու[illegible] 15, Խոսակց. հայ-գերմ 15 հին գեղարուեստի մարգ[illegible] Կ.Յ. Բասմաջեան 15, Հայ[illegible] (հին) քարտէսը 1.50, [illegible] հայկական գրոյցներ, Ա. [illegible] եան 25, Նարեկ աշխարհ[illegible] գարե. եպսկ. Խաչատուր[illegible] Նամականի ընդարձակ [illegible] կան-առեւտրական 15, [illegible] Թիւն Հայոց պատկերազ[illegible] տարի, Բասմաջեան 7.50 մութիւն Հայոց պատմ[illegible] Պալասանեան 30, Դիւրի[illegible] աշխարհիկն հերոսը, Մ. [illegible] 2 հատոր 25, Թուսահա[illegible] սարակ. զարգացումը 190[illegible] 65, Բանաստեղծութիւն [illegible] մանեան 30, Սաթենիկ եւ [illegible] 12.50, Սիմոն եւ Մարի [illegible] 40, Յախտարիկը (Զոլը [illegible] 16, Քամելիազարդ [illegible] Քրիստափոր Միքայէլեան [illegible] հարոնեան 12.50, Ֆր[illegible] տարեգիրք 1927ի 30, [illegible] (Petit, Diction édition[illegible] 40 ֆրանք։

Դրատանս մէջ կը գտն[illegible] հայերէն ամէն տեսակ [illegible]

Ֆրանսայի եւ գա[illegible] րու համար փոստ[illegible] մեր վրայ է:

Հասցէ Librairie [illegible] 233 Fbg. St. Martin. Par[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

18 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 264

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՁԱՅՐՈՅԹԻ ՕՐԸ

Նորէն Թափառական բազմութիւններուն կ'իյնայ եթէ ոչ հանդիսաւորապէս տօնել, գոնէ ակնածանքով յիշել Թուական մը, որ փայլուն էջ մը բացաւ մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Վեց տարի յետոյ, մարդիկ ինչպէս ալ ուզեն դատել իրողութիւնը, ինչքան ալ կուրացած ըլլան կանխակալ կարծիքներով, չեն կրնար ժխտել թէ՝ 1921 Փետրուար 18ի պոռթկումը հետեւանք է նորէն իշխանութեան հաստատած ահ ու սարսափին, բոլորովին ինքնաբեր եւ տարերային։

Ըմբոստութեան առաջին օրերուն, պաշտօնական հեռագիր մը կը հաղորդէր թէ ռամկավարներն ալ կը մասնակցին երկու վաշտ ռազմիկներով... Դարձեալ, նոյն օրերուն, «Ժողովուրդի Ձայնը», Պոլսոյ ռամկավար օրկանը, ցնծութեամբ կ'աւետէր թէ հայ ժողովուրդը գլուխ բարձրացնելով, տապալեր էն քշեց թէ՝ կոմունիստները եւ թէ Դաշնակցականները։ Հետաքրքիրները կրնան գտնել հաւաքածոն եւ կարդալ ո՛չ միայն այս լուրը, այլ եւ ուրիշ մանրամասնութիւններ։ Ու վերջապէս յիշենք որ, տակաւին 1922ին, Հայաստանի մէջ, ռամկավար գործիչներ մտերմական հաւաքոյթներու մէջ գիտել կուտային, թէ Դաշնակցութիւնը իրաւունք չունի միայն իրեն սեփականեցնելու Փետր. 18ի փառքը...

Այդպէս եւ միւսները, կուսակցական կամ չէզոք։ Հիմա ժամանակը չէ մէկ-մէկ թուելու զանազան վկայութիւններ, եւ ընծուեան աղաղակներ, որոնց մէկը արձակեց հանգուցեալ մը, Ծոտեանը, «Իգիպտոս» ստորագրութեամբ, «Վերջին Լուր»ի մէջ։

Մենք այս պարագաները կը յիշենք ոչ թէ ի պատիւ մէկուն կամ միւսին, այլ հաստատելու համար անորակելի հակասութեան եւ գռեհկութեան այն բարեխօսը, որ կը տիրէ այսօր, մանաւանդ արտասահմանի մէջ, իբրեւ հետեւանք... Փետր. 18ի նախօրման։

Մարդիկ ըմբոստացողներուն հետ էին, երբ տակաւին յայտնի չէր ելքը եւ իրենց պարծանքի բաժինը կը պահանջէին. «Մենք ալ կանք»։ Բայց երբ ռուսական Թնդանօթը եկաւ վճռական հարուածը տալու, քաշուեցան իրենց պատեանին մէջ։ Ու անկէ ի վեր, համաժողովրդական այդ հոյակապ շարժումը կ'անուանեն «արկածախնդրութիւն», առանց կարմրելու, եւ ցեխին մէջ գլորելով իրենց մարդկային ու ազգային արժանապատուութիւնը։

Բայց իսկապէս ձախողեցա՞ւ այդ շարժումը, բողոքի եւ արդար զայրոյթի այդ գերագոյն պոռթկումը։

Այո՛ եւ ոչ։ Այո՛ իր վերջնական նպատակին համար, քանի որ կարելի չեղաւ միանգամ ընդ միշտ հեռացնել օտարամուտ, բռնապետական բռնակալութիւնը, եւ հաստատել իսկապէս ազգային-ժողովրդական իշխանութիւն։ Լքուած՝ բոլորէն, պաշարուած՝ վայրագ ախոյեաններով, Հայաստանը իբր երկու ամիս մաքառելէ յետոյ, Նորէն տեղի տուաւ գերակշիռ ուժերու առջեւ, եւ թողուց որ Նորեկները վարեն իր ճակատագիրը։

Ու կը վարեն անկէ ի վեր։

Բայց, եթէ ուզենք դատել անմիջական արդիւնքէն, անմտութիւն է ձախողման խօսք արտասանել։ Փետրուար 18ը շառաչուն ապտակ մը եղաւ Մոսկուայի եւ Բագուի մէջ մնած գոյնզգոյն կոմիսարներուն համար, որոնք իրենց մորթին վրայ, իրենց շիլ աչքերով հաստատեցին թէ՝ կարելի չէ անպատիժ խաղալ ժողովուրդի մը համբերութեան հետ։ Թէ ո՛ւր ճնշում կայ, այնտեղ անխուսափելի է պոռթկումը։ Փետր. 18ը զայրոյթի հզօր աղաղակ մըն էր բռնութեան, կեղեքման եւ հալածանքի դէմ, եւ անոր արձագանգները հասան մինչեւ Թիֆլիս եւ Մոսկուա։

Առանց պատճառի չէր որ Լէնին Երեւան կը ղրկէր Միասնիկեանը, մասնաւոր գրութեամբ շեշտելով թէ «Հայաստանը Ռուսաստան չէ» եւ թէ ինչ որ փորձած են իրենք, կարելի չէ նոյնութեամբ կրկնել այդ գիւղացիական երկրին մէջ։ Հանգուցեալ Թումանեանը Պոլիս եկած ատեն, խոստովանաբար կը պատմէր թէ՝ նոյն ինքն Օրջոնիկիձէ, Կովկասի կարմիր փոխարքան, որքան իրար անցած էր Հայաստանի անցուդարձերէն որ, կը պոռթկար՝ «Հայ պոլշեւիկները մոռցան թէ իրենք Հայեր են եւ թէ իրենց դիմացը գտնուողներն ալ Հայեր են»։ Ու ծրագիր մը կար, եթէ ոչ երեք հարիւր հայորդին հեռացնելու եւ անոնց տեղ ուղարկելու ռուս եւ ուրիշ կոմունիստներ, բայց արդէն ուշացած էր Փետրուար 18ը։

Ուրիշ անմիջական արդիւնք մը եղաւ փրկութիւնը հազարաւոր կալանաւորներու — երբ տակաւին նոր սկսած էր բանիլ Չեքան — եւ անոնց կարգին բազմաթիւ մտաւորականներու, «Աւրօրէիլց» Քաջազնունին ալ միասին։

Իսկ անգնահատելի է Փետրուար 18ի բարոյական արժէքը, իբրեւ ցցրդաքին փաստ մը ժողովրդային գիտակցութեան եւ կամքի, ազատասիրութեան եւ ինքնավստահութեան։

Այդ օրը, առանց զինուորական կարգ ու սարքի, առանց գլուխ բարձրացնելով օտար Թնդանօթի ապաստանած իշխանութեան մը դէմ, հայ ժողովուրդը անգամ մըն ալ շեշտեց ազատ ապրելու իր կամքը եւ հաստատեց իր բազուկին ուժը։

Ահա թէ ինչո՛ւ պէտք է հպարտութեամբ եւ ակնածանքով յիշել Ձայրոյթի Օրը, եւ այդ առթիւ արիաբար ինկած զոհերը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԱԿՍԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

«Նոր Լուրջ»ի մէջ Բիւզանդ Քէչեան խօսելով Հայաստանի վերջին մարդահամարին վրայ, կը գրէ.—

«Վերջին երեք տարուան մէջ հարիւր հազար բնակիչ պակսեր են, չնայելով որ գո՛նէ 25,000 հոգիի բնական աճում մը կար ծնունդներէ, և նոյն երեք տարուան միջոցին տարագիր հայութենէն մաս մը Հայաստան գիմած էր, գլուխը գնելիք տեղ մը մը գտնելու յոյսով։ Թէպէտ Երեւանի պաշտօնէութիւնը 100 հազար հոգի միայն պակսած ցոյց կուտան, բայց եթէ յիշենք որ երեք տարի առաջ երկրին բնակիչները մէկ միլիոն հարիւր հազար կը հաշուէին, պակսածներուն թիւը ո՛չ թէ 100 հազար այլ երեք հարիւր հազար պէտք է ըլլայ գուցէ։

«Հայաստանէն պակսած 100 հազար հոգին ցրուեր են Ռուսիոյ այլ եւ այլ կողմերը։

«Հարկաւ յօժար կամքով չէ որ հեռացեր են երկրէ մը զոր Նախահարց օրրանը կը նկատէին, ուստի և վերջնական պատսպարանը, բնավայրը իրենց համար։ Հին ժամանակներու մէջ ալ Հայերը մեկներ են ծննդավայրէն, պատերազմներու, արշաւանքներու եւ հալածանքներու բերմամբ, և կամ արդիւնաբեր հայ ժողովուրդին կարեւոր մէկ մասը, Պարսիկներուն նման, առեւտրական ոգիով տոգորուած է ի բնէ, եւ վաճառականական ընդարձակ գործառնութեան յարմար չէ Հայաստանի նման երկնաշխարհ մը, որ ո՛չ ծով ունի, ո՛չ ալ նաւարկելի գետ։

«Ներկային մէջ, պատերազմներ, արշաւանքներ կամ հալածանքներ չեն որ երեք տարուան միջոցին պատճառ եղեր են Հայերուն Հայաստանէն մեկնելուն, որով ի գերեւ հաներ են ժողովուրդին մեծամասնութիւնը իր բնավայրին մէջ ամփոփելու եւ հոն ապրեցնելու խորհուրդը։ Լքումի պատճառներն այս տեղ տարբեր են, բայց ոչ նուազ անդիմադրելի։ Հայ վաճառական դասակարգին համար Հայաստանի մէջ վաճառականութիւն չկայ, զի երկիրն ինքնին աղքատ, նաեւ կաշկանդուած է պոլշեւիկ արտակարգ արգելքներով ու սեղմումներով։ Արդէն վաճառականին երես չեն տար պոլշեւիկ սահմաններուն մէջ։ Ընդարձակ դաշտերու տարածումի ծրագիրներն ալ խօսքի սահմանին մէջ մնացին, եւ կարելի չեղաւ Եւրոպայէն մէկ կամ մէկուկէս միլիոն ամերիկեան չափ հաւանեա գումար մը փոխ առնել անօգուտ տարածութիւններ բնակելի եւ մշակելի դարձնելու համար։ Այս տեղ ալ, սակայն, պոլշեւիկութիւնն է դերակատարը, զի Եւրոպա դրամ չի վստահիր պոլշեւիկ Ռուսիոյ, ինչպէս եւ անոր ստորաբաժանումներուն կամ արբանեակներուն, որոնցմէ մէկն է Հայաստան։ Պայծէն կամ արեւմտ. երկիրներէն Հայաստան դիմողներու մէկ մասը կէս ճամբէն այլուր դարձած էր իր ժամանակին, գործ գտնելով Վրաստանի կամ Ատրպէյճանի մէջ։ Թերեւս անոնք Թելադրիր եղած ըլլան ուրիշներու, Հայաստանէն մեկնելու։ Աշխարհ Արարատ իմացաւ որ Հայաստանի կարեւոր մէկ մասը բնակելի եւ շահագործելի չէ, եւ թէ կարգ մը նախնական աշխատութիւններ չկատարուին որոշ դրամագլխով, իսկ Դրամագլուխը խուսափ կը համեմատի սովետական սահմաններուն մէջ տիրող նորանշան գրութեան։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՌՈՒՍ ԵՒ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

100,000 ՀԱՅԵՐ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Անցած շաբաթ հրատարակեցինք Թայմզի Ժընեւի Թղթակցին հաղորդած տեղեկութիւնները, որոնց համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կը զբաղի Ֆրանսայի ռուս գաղթականներուն խնդրով եւ ծրագրած է ընտանիք գլուխ 5000 ֆրանք յատկացնելով զանոնք տեղաւորել հարաւային Ֆրանսայի հողագործական կեդրոններուն մէջ։ Ժուռնալ տէ Ժընեւի Թղթակիցն ալ այս խնդրին մասին կը գրէ հետեւեալը.—

Այն պահուն, ուր գործազրկութիւնը նոր խնդիրներ կը դնէ Ֆրանսայի առջեւ, Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը, որուն վրայ կը ծանրանայ գաղթականներու տեղաւորման փափուկ գործը, առիպուած իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ Ֆրանսա ապաստանած ռուս եւ հայ գաղթականներուն վրայ, որոնց թիւը կը բարձրանայ 400,000ի, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան վիճակագրութեանց։ Արդարեւ այս գաղթականները ժամանակէ մը ի վեր արդէն կը տառապին գործազրկութենէ եւ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակի տնօրէն Ալպէր Թոմա, գաղթականներու ճիւղին պետ հազարապետ Ճօնսընի ընկերակցութեամբ անցեալները Փարիզ երթալով կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցաւ ձեռնհաս իշխանութեանց եւ ռուս կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ։

Այս խօսակցութեանց հետեւանքով պատրաստուեցաւ ծրագիր մը, որ կը ձգտի գործազուրկ գաղթականները հանել մեծ կեդրոններէն եւ մասնաւորապէս Փարիզէն ու իբրեւ հողագործ կամ բամնեկից մշակ գործեր գտնել անոնց։ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակին աջակցութեամբ հաւանաբար նպաստ եւ կանխավճարներ պիտի տրուին իրենց։

Միւս կողմէ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կը զբաղի իրականացնել ծրագիր մը, որուն համաձայն մօտ 100,000 հայ գաղթականներ պիտի տեղաւորուին Սուրիոյ մէջ։ Սուրիոյ մարզպան Պ. փօնսօ այս ծրագրին ի նպաստ արտայայտուած է։

Այսպէս, կ'երեւայ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ յոյն եւ պուլկար գաղթականներուն ի նպաստ եղած միջազգային օժանդակութեան պէս կամ աւելի մօտ բան մը պիտի ապահովուի շուտով ամէնէն դժբախտ Հայերուն։

Սակայն այն պահուն, ուր ջանքեր կ'ըլլան օգնելու օժանդակութեան կատարելապէս արժանի այսքան մարդկային էակներու, որոնց մեծ մասը քաղաքական ձախող դէպքերու զոհեր են, քիչ զարմանք չպատճառեց արտայայտութիւնը Աշխատանքի միջազգային գրասենեակի վարչական խորհուրդի անգլիական ներկայացուցիչին, որ յիշեալ խորհուրդի վերջին նստաշրջանին մէջ «միջազգային դատարկապորտներ» անուանեց գաղթականները։ Երբ խօսք եղաւ վրացի գաղթականներուն եւ օգնելու մասին, Պ. Ուօլֆ դիտել տուաւ նաեւ թէ տոար պէտք չկայ եւ թէ ամէն պարագայի անհրաժեշտ է նկատի առնել կարգ մը քաղաքական պատճառներ, որոնք կրնան հակառակիլ ատոր։

Պ. Ուօլֆի խօսքերը ցաւագին արձագանգ մը գտան գաղթականներու որոշ շրջանակներուն մէջ, ուր տակաւին մեծ երախտագիտութեամբ կը յիշուէին ուրիշ Անգլիացիի մը՝ Լորտ Սէսիլի խօսքերը, արտասանուած Սեպտեմբերին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ, թէ «միայն խենթ մը պիտի կրնար ըսել թէ գաղթականներուն աջակցելու գործը չի վերաբերիր Ազգերու Դաշնակցութեան։»

Սուրիոյ Հայերը եւ Ֆրանսա

Պրիւսէլի մէջ գումարուած արեւելեան ժողովուրդներու համաժողովին մէջ, որ համայնավարական ձեռնարկ մըն է, Սուրիոյ ազգային անկախութեան վարիչ ուժերէն Էլ Պաքրի Սուրիացիներու բաղձանքները ներկայացուց եւ յարձակեցաւ ֆրանս. քաղաքականութեան վրայ։

«Սուրիացի ժողովուրդը, ըսաւ, փորձառութեամբ գիտէ թէ ֆրանս. աշխարհակալութիւնը կ'աշխատի՝ խորտակել Սուրիոյ աշխարհագրական միութիւնը, ջնջել անոր քաղաքական միութիւնը, կործել առեւտրական շուկաներ եւ տեղաւորել օտար բանուորներ, մրցելու համար ազգային բանուորութեան հետ, ստեղծել խորունկ գժտութիւններ՝ քանդելու համար սուրիական ժողովուրդին ազգային միութիւնը՝ կրօնական հիման վրայ հակընդդէմ խմբակցութիւններ կազմելով, եւ որպէսզի Սուրիացիները նեղը դնէ իրենց իսկ երկրին մէջ եւ կեղեքումի տարրեր ունենայ իր ձեռքին մէջ, Ֆրանսա լայնօրէն բացաւ Սուրիան Հայերու առջեւ։

Էլ Պաքրի իր ճառը վերջացնելով ըսաւ թէ մօտ է այն օրը, ուր մարտիրոս ժողովուրդները պիտի ողջունեն իրենց ազատագրութեան արշալոյսը։

Զինուորական խորհուրդ Էնկիւրիի մէջ

Անցած շաբաթ Էնկիւրիի մէջ բացառիկ նիստ գումարեց Զինուորական Գերագոյն Խորհուրդը։ Խորհրդակցութեան նիւթ կազմող խնդիրներու մասին Թուրք մամուլը լռութիւն կը պահէ։ Միայն կը գրեն թէ Խորհուրդը 100է աւելի յօդուածէ բաղկացած զինուորագրութեան նոր օրինագիծ մը մշակած եւ գոր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԷՆԸ ՖՐԱՆՍ. ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Կրթական խորհուրդի դիւանէն կը տեղեկացնեն մեզի.

1.— Կաթող. Պատրիարքութիւնը Յունուար 14ին Կրթական Նախարարութեան դիմած էր խնդրելով որ Փօն տը Շէրիւիի ֆրանս. վարժարանը ժամը 4.30էն ետքը տրամադրուի հայերէնի դասաւանդութեան։

Նախարարութիւնը Յունուար 27 թուակիր նամակով մը կը տեղեկացնէ թէ «իրենց մայրենի լեզուին դասաւանդութիւնը պիտի տրուի, ժամանակացոյցի պահերէն դուրս, Փօն-տը-Շէրիւի հայ գաղութին կողմէ վճարուած ուսուցչի մը կողմէ, այն հայ աշակերտներուն որոնք կը յաճախեն տեղւոյն ֆրանսական Թաղային վարժարանները»։

Կաթող. Պատրիարքութիւնը պիտի աշխատի նոյն արտօնութիւնը ստանալ հայաշատ կեդրոններու ֆրանս. վարժարաններուն համար ալ, նկատելով որ չէնքի չգոյութիւնն է միայն որ արգելք եղած է նախակրթարան-մանկապարտէզներ հիմնելու ձեռնարկներուն։

2.— Խորհուրդիս հիմնած վարժարաններուն առաջինը կը գտնուի Տէսին, ղեկավարութեամբ Օր. Ն. Տէր Ղեւոնդեանի, երկրորդը Սէն-Ժիւլիէն՝ ղեկավարութեամբ Օր. Առաքելեանի, երրորդը Մարսէյլ, ղեկավարութեամբ Տիկին Սվաճեանի։

Կրթական Խորհուրդը մօտօրէն կը կատարէ բացումը Ալֆորվիլի մէջ նախակրթարան-մանկապարտէզի մը՝ ղեկավարութեամբ Օր. Ս. Առաքելեանի։

3.— Դժբախտաբար Խորհուրդս ոչ մէկ քաջալերութիւն գտած է բարենպատակ կազմակերպութեանց եւ նոյնիսկ հաստատութեան մօտ եւ իր նիւթականը կ'ապահովուի միայն Կաթողիկոսական Պատրիարքութեան նախաձեռնութեան շնորհիւ։

ԼՈՒՐԵՐ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԷՆ

Թուղթի գործարան.— Մոսկուան արտօնեց Վրաստանի մէջ կառուցանել թուղթի գործարան մը, գործերուն սկզբնաւորութեան համար տրամադրելով 1,500,000 րուբլի։ Գործարանի ընդհանուր արժէքը գնահատուած է 10 միլիոն րուբլի։ Տեղի համար նկատի ունին երկու գաւառներ, Ախալցխան կամ Օզուրկէթի շրջանը։ Վրացիները կը պնդեն, որ գործարանը հիմնուի Օզուրկէթի շրջանը, Պզիպ գետի վրայ, թէեւ Ախալցխան անհամեմատ աւելի մեծ յարմարութիւններ ունի։

∴ Բամպակի համար ալ մեծ գործարան մը պիտի շինուի Գանձակի մէջ, Մոսկուայի որոշումով։ Գործին սկզբնաւորութեան համար տրուած է 1 միլիոն 900,000 րուբլի։

Ճահճատենդին դէմ.— Փետր. 4ին, Թիֆլիսի մէջ, փակուեցաւ Անդրկովկասեան ճահճատենդի համագումարը, որուն կը մասնակցէին Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ատրպէյճանի պատգամաւորներն ու Մոսկուայի ներկայացուցիչ Փրոֆ. Մարցինովսկին։ Համագումարը մշակած է կարգ մը միջոցներ ճահճատենդի դէմ պայքարելու համար եւ որոշած է այդ նպատակով ստեղծել Համակովկասեան Մարմին մը։

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ ամսուն 513 Հրեաներ մտած են Պաղեստին եւ 642 մեկնած։ Մեկնողներէն 595ը վերջերս եկած էին իբր գաղթական։ Նոյն թուականին Պաղեստին մտած են 109 ոչ-Հրեայ գաղթականներ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր 7րդ տարեդարձն է ժողովրդային գիտակցութեան եւ տարերային պոռթկումի այն մեծ դէպքին, որ ծանօթ է «Փետրուար 18ի ապստամբութիւն» անունով։

Հայաստանցին որ այդ հոյակապ ոգորումին ականատեսն ու մարտիկը եղաւ, պոլշեւիկեան լուծին տակ շշմած, հնարաւորութիւն չունի իր տօնական խօսքը արտասանելու եւ ոչ ալ ոգեկոչելու, հրապարակաւ, այն խոշոր եւ պատմական դէպքերը, որոնք մաս կազմեցին 1921ի փոթորկայոյզ օրերուն։

Արտասահմանեան հայութեան համ տարագիր բազմութիւններու սեփականութիւնն է այս տօնն ալ, ինչպէս Մայիս 28ը, օտար երկինքի տակ ոգեւորուելու եւ նոր կորով ամբարելու համար։

Ի հարկէ, Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը՝ իբրեւ յեղափոխական գործողութիւն Հայաստանի մէջ բռնի հաստատուած իշխանութեան մը դէմ՝ չէր կրնար համակրութիւնը վայելել հայ կոմունիստներուն։

Բայց ի՞նչ անեն տալ անոնց՝ խմբակցութեանց, որոնք իրենց իսկ ժողովուրդին ինքնագիտակցութեան ու ազատ ապրելու կամքին ծաղրածուները կը հանդիսանան, ատով իսկ ապացուցանելով, որ ոչ մէկ բարոյական կապ կայ իրենց եւ ժողովուրդին միջեւ։

Փետրուար 18ի ապստամբութեան 7րդ տարեդարձը այլապէս հրահանգիչ կողմեր ունի։

1920 Դեկտեմբեր 2ին Հայաստանի մէջ խորհրդային իշխանութիւնը հաստատուեցաւ օրուան կառավարութեան համաձայնութեամբ եւ ժողովուրդին լուռ համակերպութեամբ։

Կռիւներէն յոգնած եւ թրքական յաղթանակէն ընկճուած հայութիւնը՝ անասելի բարիքներ եւ երջանկութիւն կը սպասէր նաեւ «կոմիսար»ներէն, որոնք մեծ Ռուսաստանը կ'առաջնորդէին դէպի անօգնական Հայաստանը։

Բայց բարեմիտներուն հաշիւները անգամ մը եւս սխալ ելան։

Եկող Ռուսաստանը նախկինին բնաւ չէր նմաներ։ Ո՛չ հաց, ո՛չ քարիւղ, եւ ոչ ալ կերպասեղէնի մթերքներ կը բերէր։ Ընդհակառակն Ռուսերը եւ անոնց գործակից հայ պոլշեւիկները «բարիք հաւաքելու» եկած էին, աղքատ Դիլիջանէն, քամուած Երեւանէն եւ սովահար Ղամարլուէն։

Եւ յիրաւի Ազգային գործամասերով պաշտպանուած շրջանները կոխած վայրկեանէն սկսեալ, կամբադրոշ ռուս բանակը անօրինակ եւ անպայմանելի աւարառութեան մը սկսաւ Դեկտեմբեր 3ին, Դիլիջանի կողմերը։ Թալանեց իր առջեւը ելլող հայը, գիւղացի, զինուոր կամ գաղթական։ Ժողովուրդը չէր կրնար ըմբռնել այս մոնկոլական արշաւին պատճառն ու նպատակը։

Կարմիր բանակի զանազան ջոկատները հետզհետէ իջան Երեւան եւ աւելի հարաւ, իրենց ճամբուն վրայ աւերածութեան ու յափշտակութեան տալով հայ գիւղացիի ստացուածքն ու ապրուստի միջոցը. ոչխար, կով, հաւ, հաւկիթ, խոտ, գարի, ցորեն եւայլն։

Զարմանքն ու հիասթափութիւնը կատարեալ էր մայրաքաղաք Երեւանի մէջ, ինչպէս եւ միւս գիւղերը։

Ժողովուրդը նախ իր աչքերուն չէր ուզեր հաւատալ, երբ կը հանդիպէր հայ գումարտակները մերկացնող կարմիր զինուորներու, որոնք իսկապէս քուրջի կտորներով ծածկուած էին եւ հագած՝ ամէն տեսակ զգեստներ կամ վերարկուներ։ Ա՞յս էր փրկարար Ռուսերու զօրքին տարազը, որ հայկականին հետ անգամ չէր կրնար բաղդատուիլ։

«Բանուորա-գիւղացիական դիկտատուրայի» խայտաճամուկ ռահվիրաներուն առաջին պատուիրութիւնն էր [illegible] յաջորդեցին ներքին եւ ահաւոր ազդեցութիւններ, վճռապէս ոչնչացնելու համար պոլշեւիկներու եւ իրենց ուսուցիչ ու [illegible] քարոզներուն կախարդանքը։

Երեւանի մէջ դարձեալ, պոլշեւիկներու ժամանումէն սկսեալ, ամէն գիշեր տանեակներով տուներ կը պաշարէին եւ կը պարպէին ամէն տեսակ կահ կարասի, ուտեստեղէն, զարդեղէն, եւ գորգեր։ Պիւթական եւ դրամական կողոպուտի ախորժակը, չափ ու սահման չէր ճանչնար։

Բանագրաւումի եւ աւազակութեան նոյն սիստեմագիծ եղանակը գործադրուեցաւ պոլշեւիկներու կողմէ, իրենց իշխանութեան հասած բոլոր վայրերը, փոքրիկ Հայաստանի հիւսիսէն հարաւ, եւ արեւմուտքէն արեւելք, մինչեւ այն անշուք գիւղակներուն մէջ, ուր մէկ երկու տնուոր բնակչութիւն ու տնտեսութիւն կար։

Հայ գիւղացին չէր գիտեր թէ ինչպէս պէտք էր բացատրել «խորհուրդներու» իշխանութեան այս անխորհուրդ արարքները։ Արդ հետեւ միայն նիւթական զարկին հետեւողները չէին պոլշեւիկները։ Քաղաքական հալածանքն ու բանտարկութիւնները, պատնէշներու աքսորն ու այլ սխրագործութիւնները թունաւոր եւ անշնչելի մթնոլորտ մը ստեղծեր էին Հայաստանի մէջ։ Մէկ խօսքով հեքեաթունակ բայց իրական Չեկան էր որ իր հրէշային ժանիքը կը ցցէր բովանդակ Հայերու գլխուն,— Նախկին նախարարներու, զօրավարներու, պետական երեսփոխաններու, մտաւորականներու, խմբապետներու եւ նոյնիսկ ուսանողներու գլխուն անխտիր։

Հայաստանի ժողովուրդը իմաստն ու ելքը կը փնտռէր այս զարհուրելի մթնոլորտին եւ չէր կրնար։ Չէր կրնար, ո՛չ թէ ապիկարութեան, այլ շնորհիւ իր ճակատագրին ու կամքը վարող հայրենասէրներու խոհեմութեան կոչերուն ու բիւր թախանձանքներուն հետեւանքով։ (Մենք գիտենք թէ այս կոչերն ու հրահանգները հասան մինչեւ իսկ արտասահման, պարզապէս չխանգարելու համար հայ պոլշեւիկներու գործը, որու մասին սկիզբները բարեացակամ եւ ձեռնթափ տրամադրութիւններ կային հանրապետական կառավարութեան վարիչներուն քով, որքան ալ չհաւատալ կեղծեն հայ պոլշեւիկներն ու ռամկավար տրրացուները)։

Սակայն պոլշեւիկեան խելագարութիւնը ինքնինքը գերազանցեց եւ կրկնապատկեց տասը իր անփորձութեան, ոճրամտութեան եւ գաւաճանութեան գագաթնային արշաւը, ձեռնարկեց բանտարկուած հազարաւոր հայ մտաւորականներու, մարտիկներու եւ յեղափոխականներու մաս-մաս յօշոտման։ Ոճիր մը, որուն չներեց հայ պարտուած ժողովուրդը, եւ ապստամբեցաւ։

Ահա թէ ինչպէս պայթեցաւ Փետրուար 18ը։

ՆՈՐԲԵՐ

ՈՒՐԻՇ Ի՛ՆՉ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ ԿԸ ՊԱՐԶԷ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ

ԱՃՄԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇԸ՝ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Երէկ «Խորհրդային Հայաստան»էն թարգմանեցինք վերջին մարդահամարին առթիւ գրուած ուսումնասիրութեան մը առաջին մասը, որ կը փորձէր լուսաբանել բնակչութեան նուազման պատճառները։ Ստորեւ կուտանք այդ ուսումնասիրութեան վերջին մասը, որ այլապէս շահեկան երեւոյթներ երեւան կը հանէ.—

Այժմ քննենք մարդահամարի նախնական արդիւնքները՝ իրենց մանրամասնութեան մէջ. ի՞նչ կը խօսին մեզի թիւերը։

1.— Ունինք 27 քաղաքներ, քաղաքակերպ գիւղեր, բանւորական աւաններ, ուր կ'ապրին 159.000 բնակչութիւն մը։

Քաղաքներու բնակչութիւնը, չորս տարուան ընթացքին նկատի չառնելով Աղեքսանդրապոլի նուազումը, աճած է 100էն 21 համեմատութեամբ։

Աճումի այս փոքր համեմատութիւնը կը բացատրուի, երբ նկատի ունենանք որ արագօրէն աճող քաղաքներու կարգին, ունինք քաղաքներ ալ, որոնց բնակչութիւնը չէ աճած եւ, նոյն իսկ, 1923ի մարդահամարին հետ բաղդատելով, պակաս թիւ մը կը ներկայացնեն։

2.— Քիչ վարը դրուած ցուցակին մէջ պիտի տեսնուի որ, գիւղերն ալ բնական աճում մը ունեցած են 100էն 11.55 համեմատութեամբ, եւ այս հաշիւին մէջ նկատի չէ առնուած հեռացողներու թիւը։

Գաւառներ	1922ին	1926ին	Աճումի համեմատութիւնը առ հարիւր
Երեւան	96,380	110,298	14.44
Դարալագեազ	25,648	28,494	11.10
Դիլիջան	66,680	69,706	4.54
Էջմիածին	85,133	100,325	17.84
Զանգեզուր	63,425	64,676	1.97
Ալեքսանդրապոլ	111,420	123,783	11.10
Մեղրի	6,660	6,944	5.26
Նոր-Բայազիտ	78,244	91,109	16.44
Լոռի-Փամբակ	102,683	114,407	11.42
Գումար	636,272	709,742	11.55

Միջին համեմատութեամբ աճում չեն տուած գաւառները, երբ բնակչութիւնը կը ձգէ Հայաստանը եւ կը մեկնի, կամ մէկ գաւառէն կը տեղափոխուի միւսը։

Մօտ օրէն պիտի տպուի բնակչութեան աճման ցուցակը. ըստ շրջաններու հոն աւելի ցայտուն կերպով ցոյց պիտի տրուի բնակչութեան արհեստական շարժումը 1922-1926 տարիներու ընթացքին։

Ուշադրութեան արժանի է Աղեքսանդրապոլի գաւառը՝ առանց քաղաքին, որ, հակառակ 27 հազար հոգիներու մեկնումին, 4 տարուան ընթացքին դարձեալ 100էն 11.10 համեմատութեամբ աճում մը ցոյց կուտայ։

Եթէ գիւղերու բնակչութեան աճումը բաժնենք տարիներու վրայ, տարեկան աճումը միջին հաշիւով կ'ըլլայ 100էն 2.8 համեմատութեամբ։ Ուրեմն, բացի բնական աճումէն, որ 4 տարուան ընթացքին կը հաւասարէր 100էն 2.8 համեմատութեան, ունինք բաւական մեծ արհեստական աճում մըն ալ, շնորհիւ եկւորներուն։

3.— Մարդահամարի ընթացքին, ամբողջ Հայաստանի բնակչութեան բնական աճումը պարզելու համար, մասնաւոր հարցարաններու միջոցով, արձանագրուած է մեռածներուն եւ ծնածներուն թիւը։

Մինչ այդ, մեր բնակչութեան աճման հարցով շատ հետաքրքրուած էին Թիֆլիս եւ Մոսկուա։

Արեւմտեան երկիրներու մէջ ամէնէն աւելի բնական աճում ունեցող երկիրը տարեկան միջին հաշիւով 100էն 0,55էն 1,50ի համեմատութեամբ կ'աճի։ Խորհրդային Հանրապետութիւններն ալ գրեթէ նոյն հաշիւը կը ներկայացնեն։ Նոյն աճումը ցոյց կուտան նաեւ Անդրկովկասեան Հանրապետութիւնները։

Սակայն Հայաստան, աճումի հարցին մէջ, մինչեւ 1926 թուականը երեք տարուան ընթացքին, գրեթէ կտրած է մրցանիշը։ Անդրկովկասեան Վիճակագրական Կեդր. Մարմինը, անհաւատալի գտնելով 1925ի համեմատութիւնը (100էն 2.9), վերաքննութեան ենթարկեց. քննութեամբ դարձեալ հաստատուեցաւ Հայաստանի Վիճակագրական Մարմնին տուած համեմատութիւնը, սակայն, վերապահութեան համար, նշանակեց 2,5 առհարիւր համեմատութիւնը։

Այսօր, նորագոյն քննութիւններու համաձայն, Հայաստանի բնական աճումին պատկերն է.

Գաւառ	Գիւղ. բնակչ. Թիւը 1926ին	Ծնունդներու Թիւը	Մահերու Թիւը	Աճումը	Հարիւրի համեմատ.-թեամբ
Երեւան	110.298	6.103	2,038	4,065	3.69
Ալեքսանդր.պոլ	123,783	6.724	2.113	4.611	3.73
Էջմիածին	100.325	5.425	1.851	3.574	3.56
Նոր-Բայազիտ	91,109	4,061	1.088	2.973	3.26
Դիլիջան	69.706	3.060	702	2,358	3.38
Լոռի-Փամբակ	114.407	5.116	1.174	3.942	3.45
Զանգեզուր	64.676	3.295	993	2.302	3.55
Դարալագեազ	28,494	1.528	419	1.109	3.89
Մեղրի	6,944	329	114	215	3.11
Գումար՝	709.742	35,641	10.492	25,149	3.54

Այսպէս Հայաստան ունի բացառիկ բնական աճում մը։ Կարելի չէ կասկածիլ հարիւրին 3.54 համեմատութեան վրայ։ Որովհետեւ, նախ՝ խնամքով պատրաստուած է բնական աճման այս քննութիւնը, երկրորդ, աճումի թիւերուն մէջ կայ համեմատական կարգ ու կանոն,— օրինակ. բաղդատեցէք գաւառներու աճումը եւ Հայաստանի աճումը զատ տարիներու

1923ին աճման տոկոսը 2.52
1924ին » » 2.80
1925ին » » 3.17
1926ին » » 3.54

Աճման մեր համեմատութեանը ճշտութեան իբրեւ ապացոյց, կը ներկայացնենք աճումի ուրիշ համեմատութիւն մը, զոր ստացած ենք Աղեքսանդրապոլի 2րդ գաւառակին ընթիջային քննութեամբ, 1926ին։ Այդ համեմատութիւնն է 3.81։

Ցայտնի է ուրեմն, որ Հայաստանի բնակչութեան աճումը եթէ այս թափով շարունակուի, երկու տարի յետոյ կ'ունենանք մէկ միլիոն բնակչութիւն, չհաշուելով արհեստական աճումը։

4.— Այր եւ կին, առանձին սեռերու թուական յարաբերութեան փոփոխութեան դալով, 1923ին նշանակուած էր որ գերազանցութիւնը կիներու կողմն էր, 1926ին՝ հակառակը։ Այս երեւոյթը մասամբ կարելի է բացատրել, առաջին, որ դուրսէն Հայաստան եկողները, ընդհանրապէս այրեր են, —անոնք Հայաստան կուգան, պահ մը ձգած իրենց ընտանիքը, եւ տեղաւորուելէ յետոյ կանչելու պայմանով, բնակարանային տագնապին պատճառով, երկրորդ, որ մեր բնական հոծ աճման պատճառով, Հայաստանի մէջ կը շատնան մանուկները, եւ ինչպէս կը տեսնուի ծնունդներու ցուցակին մէջ, մանչերը հոն գերակշիռ են. (բնական երեւոյթ դարձած է, 100 աղջիկի դէմ 106—107 մանչու ծնունդը)։

5.— Առաւելութիւն մը եւս Հայաստանի համար։ Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն (բացի Սերպիայէն) եւ Անդրկովկասեան Հանրապետութիւններուն հետ բաղդատելով Հայաստան կը մնայ այն երկիրը, ուր ժողովուրդը, տարիքի համեմատութեամբ, առաւելապէս կը բաղկանայ երիտասարդներէ։ Հայաստան, կարելի է ըսել, պատանիներու երկիր է։ Մենք ունինք ռեկորդ հիմնադրամ,— երիտասարդութիւնը։ Հայաստան ծեր հասակի (60 տարեկան եւ աւելի) բնակիչ շատ քիչ համեմատութեամբ ունի, բաղդատութեամբ ուրիշ երկիրներու, սակայն միշտ երկրորդը մնալով Սերպիայէն։

Հայաստանի մէջ, 1922ին, մինչեւ 20 տարեկան բնակիչներու համեմատական թիւն էր 51.4։ (Ֆրանսա, 1926ին, 34.7 համեմատութեամբ)։

Ուրիշ երկիրներ՝ 44.0 համեմատութեամբ, չեն հասնիր Հայաստանի թիւին։ Սերպիա, սակայն, որ այդ տեսակէտէն առաջին երկիրն է, կը ներկայացնէ 53.7 համեմատութիւնը։ Իսկ 60 տարեկ. և աւելի ծերունիներու թիւը նկատի առնելով, Հայաստանի համեմատական թիւն է (1922ին) 6.4. մինչդեռ Շուէտի համեմատական թիւն է (1896ին) 11.3, Ֆրանսայի՝ (1896ին) 11.5։ Միայն Սերպիան է, որուն ծերունիներու թիւը 100էն 4.4 համեմատութիւն մը կը ներկայացնէ, եւ կը մնայ դարձեալ առաջին քան Հայաստանը։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Պրիւսէլ, 14 Փետր.

Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութեան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ այս շաբաթ գիշեր, հայ ակումբին մէջ, մասնաւոր շքեղութեամբ։

Օրուան հանդիսաւորութեան առթիւ, Ակումբին սրահները զարդարուած էին երփներանգ ծաղիկներով, որոնք տիկիններու ձեռարուեստին ըլլալով, երեւան կը բերէին ճաշակի նրբութիւն ու գեղեցկութիւն։ Սրահներէն մէկը կը խորհրդանշէր Արքայութիւնը, միւսը՝ Քաւարանը եւ երրորդը՝ Դժոխքը։

Պարերը սկսան գիշերուան ժամը 10ին եւ շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ, մեծ ոգեւորութիւն առաջ բերելով, եւ հաճելի ու մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծելով Ակումբին մէջ։

Եղան սիրուն անակնկալներ, վիճակահանութիւն եւ աճուրդ։

Զուարճալի տպաւորութիւն մը թողուց սատանաներու գաւառավարութիւնը։ Ամբաստանեալներէն ոմանք արքայութիւն եւ ուրիշներ դժոխք կ'առաջնորդուէին։

Պարահանդէսին զուտ հասոյթը եղած է մօտաւորապէս 18.000 ֆրանք։

Ինչպէս հայ որբերու կազմակերպուած սոյն հանդէսը մեծ յաջողութիւն ունեցաւ բարոյական եւ նիւթական տեսակէտով։

Տիկնանց Միութեան Կարգադիր Մասնախումբի անդամուհիները օրերով աշխատանք թափեցին եւ ամէն զոհողութիւն յանձն առին, կարելի եղածին չափ մեծ թուով տոմսակներ զետեղելու եւ կատարեալ հանդէս մը սարքելու համար։

Մաղթենք որ Տիկնանց Միութիւնը յարատեւէ իր ազգօգուտ ջանքերուն մէջ, մասամբ ամոքելու համար մեր տարաբախտ հայրենակիցներուն տառապանքները։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ
ԲԱՆՏԵՐԻՑ

I

Իրիկնային մշուշը մութ, մշուշ
փաթաթուել է ու պինդ գրկել
Բանտերն անել.
Թոյլ չի տալիս լոյսի մի շիթ
Որ ներս կաթի,
Կուպրի նման պինդ ծեփել է
Դուռն երկաթի...
Ու լռել է ազատ խօսքը բա
խորքում։
Հազար սրտեր
կարծես դադրել են ապրելուց
Հազար սրտեր
Մութի գրկում մահ են շնչում
Մահ են շնչում խաւարի մէջ
Ու հառաչում...
Ու կանգնած է բանտը՝
Որպէս մի սեւ հրէշ,
Լպստում է կարմիր լեզուով
Շրթներն արնոտ.
Արեան հոտ է բուրում նրա
Խոնաւ դնչից,
Ջուր է ցայտում, բոց է
Նրա շնչից...

II

Բանտի մէջ այս իրիկուն
Անթիւ խորհուրդ ու խոկում
Հոկումի պահ, մահ ու
Լո՛ւռ, անհամբեր սպասում...

Բանտի մէջ այս իրիկուն
Վերջին յոյսի մի թոյլ կայծ
Մահից կեանքի վերադարձ,
Արթուն աչքեր վառ, առ կ

Բանտի մէջ այս իրիկուն
Արշալոյսի սպասում,
Անզուսպ ճիչի ճամբում,
Խինդ ու բերկրանք եւ յոյս...

III

Եկե՛լ են.
Եկել են ճակայ բազմութեամբ
Հեռու մօտ գիւղերից,
Շէներից բոլոր,
Շղթայել են բանտը.
Սարսափի ճիչերին,
Փշրում են երկաթի
Դռները բոլոր...
Ջախջախում են նրա
Կողերը քարէ,
[illegible]
Բիւր ձեռքեր,
Եկել են ջնջելու ակիցքը
Եկել են փրկելու
Բիւր կեանքեր...

Եկե՛լ են.
Եկել են եւ հարուստ եւ աղք
Թէ զէնքով, թէ անզէն ու
Կռուելու են եկել ամէնքը
Թնդում են փողոցները մ
Ահա եւ մուզիկան,
Արիներ են ամբողջ,
Ամէնքն էլ ժպտադէմ ու զ
Արիներ են՝ անվախ ու
Սրբազան վեհ գործին
պատրաստ
Թնդում է մուզիկան,
Ուժեր են լսում մ
Սրբազան է, հազար մ
Խնդում են, ճչում են

Օ՛, նրանից լաւ գիտեն,
Թէ ովքեր են այնտեղ
Երկաթէ փականքում

Նրանք, որ տարիներ շ
Հայրենի ազատ կեան

Երազել, դեգերել են
Նրանք, որ ճիգնել են
Ե՛ւ զնդան, ե՛ւ աքսոր

Նրանք, որ օրերում գ
Ջէնքերը ձեռքից վար

Փշրում են բանտերը.
Բիւր ձայներ խառնուել
Ու թնդում,
Գալիս է բազմութիւնը
Ցնծագին, ցրտաշունչ

ԱՐԱՄ—ԱՄ

Թաւրիզ

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ԳԵՐԵԶ ՏՈՒՆԵՐԸ ԳՈՑՈՒԱՆ.— կուսակալութիւնը գիրով մը հաղորդած է Առաջնորդարանին թէ ուար 1էն սկսեալ ներու հին բոլոր տուները պիտի փակուին

ՆՈՐ ՄՂՁԱՒԱՆՔ ՄԸ

...գործազրկութեան ներկայ ա-...տալի ամիսներուն մէջ, մաս-...ուրապէս հայ աշխատաւորն է ...մատնուած է անիլի։

...ինքնութեան թուղթի հարց ...ը կայ ներկայիս։ Օրական 60 ...րանքէ պակաս շահողները տա-...կան 40 Ֆր. պիտի վճարեն։ Հա-...իւ այս լուրէն շունչ առած, ահա ...ր մղձաւանջ մը։ Ո՛վ որ իր ար-...եստը (profession) փոխած է, ...պարտի փոխել նաեւ իր ինքնու-...թեան թուղթը։

Այս պարտաւորութիւնը թեթե-...պէս կարգալը հեշտ է բոլոր ա-...նոնց համար որ չեն գիտեր թէ ...նչ կը նշանակէ նորոգել ինքնու-...թեան թուղթը, ալ-հետոյ փոփո-...ութեան աթիւ։ Աւելորդ կը ...համարիմ օրինակներով խճողել ...ցաւալի օրինակները։ Ըստ ...իչ Հայեր կան որ ազատ ըլլան ...յս հոգէն։ Բոլորը մտահոգուած ...ն ու անճրկած։ Ամէնուրեք օր-...ւան խօսակցութիւնն է այս — ...իր նորագոյն տագնապը։

Առեն է, վերջապէս, որ հաւա-...քական ու սրտցաւ մարմին մը ...նենանք ուրկէ գարման մը ...որհի այս ու այս տեսակ բոլոր ...նդիրներուն համար եւ մանա-...անդ միանգամընդմիշտ ծանօ-...ացնէ այս բազմաչարչար ժողո-...ուրդին երէկն ու այսօրը, տեղա-...ան իշխանութիւններուն։

Հայը հոս եկած չէ իր քսակը ...ամ ստամոքսը լայնցնելու հա-...մար փասա, — պատերազմէն ա-...ռաջ ու անոր ընթացքին գրեթէ ...մէկ հայ աշխատաւոր կար այս ...րկրին տակ։ Հայը հոս ինկած է ...արդապէս քաղաքական պատ-...առներով։ Հոս եկած է իր կեան-...ը փրկելու եւ փրկել վերջ չատ ...նախանարար շահելու այդ կեան-...քը, կրկնակ մարտիրոսի նման։

Ու մտածողական, ուսանող, ...ատանի, ծերունի, իրենց ամբողջ ...կեանքին մէջ տնական գործերով ...միայն զբաղած մայր, կին, քոյր ...հայերն ու Հայուհիները հոս ե-...կած են ու ստիպուած որ եւ է գոր-...ով ապահովել օրապահիկ մը, ...կատեր աճապարանքով գրել ...ուած են որ եւ է գործ։ Ու հի-...մակ անոնց երեսին.

— Դուն ուսանող ես, աշխա-...տելու իրաւունք չունիս։

— Դուն առեւտրական գր-...ուած ես, հօշակալութիւն չես ...կրնար ընել։

— Դուն երկաթագործ նշա-...նակուած ես ու անձնական գործով ...չես կրնար պարապիլ։

— Դուն գործարանի մէջ մի-...այն նշանակուած գործով պէտք ...զբաղիս։

Այս տարբերութիւնները որո՞նք արհեստը փոխելը արգիլող կամ փոխելէ վերջ ինքնութեան թուղթը վերանորոգել պատրաստող օրէնքէն կը բխին, ընդհանուր տեսակէտով անտրամաբանական են ու կաշկանդող անհատական ազատութիւնը։

Ըսենք թէ մէկը ամառ լուացող էր գործէն ելաւ կամ հանեցին։ Եթէ վեց ամիս ամառ չգտնէ լուալու պէտք է, ձեռքերը ծալլէ ու նստի՞։

Իսկ մեզի համար մասնաւորապէս շղթայ մըն է այս օրէնքը, քանի որ մենք ամառ լուալու արհեստն իսկ չունինք։

Այս երկրին մէջ գտնուող հայութեան մեծամասնութիւնը ոչ այս գործին կը պատկանի, ոչ ալ այն գործին։ Հայութեան մեծամասնութիւնը մէկ բառ ունի կամ աւելի ճիշդ պէտք է ունենայ պաշտօնապէս — աշխատաւոր։ Օրինակ՝ երկու տարի քաուչուքի գործարան մը աշխատեցանք չէին օրավարձերով, բժիշկը արգիլեց այդ ամառ ու թունաւոր գործը։ Ցարի մըն ալ գլխարկ շինեցինք։ Հիմա գործ չունինք։ Վաղը ուր որ բաց տեղ գտնենք, շատ բնականօրէն հոն պիտի վազենք իբրեւ պարկեշտ «քանուորացեալ»ներ։ Ու բաւական չէ որ մեր ամբողջ կանոնութիւնը կուտանք ազնուական ճարտարարուեստին, մէկ ալ մեզի անելի մէջ շարտել ու քար ու պատ քաշել մեր առջեւ ու վրայ։

Մեր բոլոր վերին մարմիններ կը հայ աշխատաւորին հանդէպ իրենց ունեցած պարտականութիւններէն գոնէ բարոյական մասը կատարեն։ Թող հասնին մեր տէրութեան տեսչանը եւ հասկցնեն օրուան տէրերուն։

Գոնէ այս խաչէն թեթեւցընեն մեր կռնակը։

Ն. Գ.

ՁԱՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՇՈՇՈՐԹԻ ՄԸ ԵՐԵՍԷՆ

ՓՕՆ ՍԷՆԹ ԷՍՓՐԻ. — Մեր գաղութը կը բաղկանայ 35—40 ընտանիքէ, որոնց կէսը պայմանագրով եկած են Սուրիայէն, Յունաստանէն եւ Պոլսէն, իսկ միւս մասը Սեբաստիոյ Զառա գիւղացիներ են որ 1925ին եկան հաստատուած են կամովին։

Գործատէրը տեսնելով որ Հայերու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ, որոշեց վարձել փէփէն կոչուած գօրանոցը եւ մեզ ամփոփել անոր մէջ, փոխանակ գիւղին չորս կողմը ցրուելու։ Միեւնոյն ատեն շատ մը դիւրութիւններ խոստացաւ ըսելով թէ զօրանոցին մէ բանալ պիտի տայ դպրոցը ... գանոց եւ դպրոց, որպէսզի հայ մանուկները իրենց մայրենի լեզուն չմոռնան։ Մեզէն ծանօթ էր հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ տառապանքներուն։ Միայն հայերէն չէր գիտեր։ Միշտ կը գգուշանար հասուածական խնդիրներէ։ Եւ ալ, իբրեւ թարգման, ամէն հաւասարք առած էի, քանի որ բոլորս ալ պարզ աշխատաւորներ ենք։

Առաւ մը այցելութեան եկած ատեն գործատէրը հանդիպեցաւ համայնավարի մը օթեակը եւ տեսաւ կարմիր կտոր մը որ իբրեւ դրօշակ յարմարցուած էր պատին վրայ, շրջապատուած կարգ մը նկարներով։ Իմ՝ միջոցաւ հարցուց, թէ ի՞նչ խորհրդանշան է այս համայնավար պարոնը պատասխանեց պաղարիւնութեամբ. «Հայկական դրօշակ է»։ Գործատէրը երեսը նայեցաւ եւ հարցուց թէ չիտա՞կ է։ Չէի կրնար կեղծել, քանի որ մարդը Հայէ մը աւելի լաւ գիտէր թէ հայկական դրօշակը եռագոյն է։ Այդ միջոցին քանի մը հարցումներ եւ պատասխաններ փոխանակուեցան։ Պ. համայնավարը յայտարարեց թէ հայկական դրօշը 1920ին բարեփոխուեցաւ ու անջատուեցաւ Հայոց եռագոյնէն եւ այսօր այնքան զօրաւոր է որ կը ծածանի Կրեմլեան պատերուն վրայ։

Գործատէրը հասկցաւ որ մեր մէջ կարմիրներ կան եւ այն օրէն ի վեր իր խոստումները մոռցաւ եւ այլեւս չուզեր որ Հայերը երկար մնան իր գործին մէջ։

Ահա թէ ինչ կը քաշենք քանի մը շաղփերթներու երեսէն։

Վ. Յ. Վարդանեան

ՄՇՈՒՇԸ

Հինգ օրէ ի վեր թանձր մշուշի վարագոյր մը կը ծածկէ Անգլիան, Հիւսիսային Ֆրանսան, Պելճիքան ու Գերմանիան։ Մանշը եւ Հիւսիսային ծովը պատող մառախուղին պատճառաւ օրերէ ի վեր ծովային հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Առջի օր Պուլօնեն Սիւր-Մէրէն ոչ մէկ նաւ կրցաւ մեկնիլ Անգլիա։ Աւելի քան 100 նաւեր չկարենալով շարունակել իրենց ճամբան, խարիսխ նետած են Փա-տը-Քալէի նեղուցին մէջ։ Անոնց մէջ է Բրիտանիա Լայնի Աղքանիա շոգենաւը, 14 հազար թոնօ տարողութեամբ, որ Նիւ Եորքէն կուգար եւ Լոնտոն պիտի երթար։ Շատ մը վտանգի ենթարկուած նաւեր օգնութիւն կը կանչեն, սակայն ազատարար նաւերը չեն կրնար գտնել զանոնք մշուշին պատճառով։

Պելճիքայի թագաւորն ու թագուհին, որ առջի իրիկուն Լոնտոնէն պիտի մեկնէին Պրիւքսէլ դառնալու համար, վերջին պահուն յետաձգեցին իրենց մեկնումը, մշուշին պատճառաւ։ Անգլիոյ թագաւորն ու թագուհին կը պատրաստուէին ողջերթի համար երթալ Վիքթորիա կայարանը, ուր զինուորական ջոկատներ խմբուած էին արգէն՝ կարգը պահպանելու համար։

Օդանաւերը՝ եւս ընդհատեցին իրենց երթեւեկը։ Լիմժի եւ Քրոյտոնի կայարաններէն ոչ մէկ օդանաւ կրցաւ մեկնիլ։

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ հինգ օրուան մշուշը 500 միլիոն ֆրանքի կորուստ մը տուած է Անգլիոյ վաճառատուններուն, ճաշարաններուն, զբօսավայրերուն եւ թատրոններուն. այս գումարին մէջ պէտք է հաշուել նաեւ փողոցներու եւ հրապարակներու լուսաւորութեան համար եղած ծախքը։ Կ'ըսուի թէ հիւսիսային Անգլիոյ մէջ կէս դարէ ի վեր այսքան մշուշ չէր տեսնուած.

Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ ալ քանի մը օրէ ի վեր աննախընթաց մշուշ մը կը շարունակուի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՂԵՌՆԱԿԱՆ.— Կին մը այսպէս կը պատմէ ոստիկանատան մէջ, հարցաքննութեան պահուն.

— Անունս է, ինչպէս գիտէք, Կանեօզը, 65 տարեկան եմ։ Երեք գիշեր է'ս սպաննեցի ամուսինս, երբ քնոյն մէջ էր։ Ամուսնութենէս ի վեր, հանգիստ չունէի. եւ բախտով մը միայն կրցի մինչեւ այսօր ողջ մնալ։ Ամուսինս գիս կը չարչարէր, կ'ուզէր սպաննել։ Նարունակ եռեւէս կը դառնար թունաւորելու համար զիս։ Ճերմակ փոշի մը ունէր, որ կը թափէր կերակուրիս մէջ, գիրքերուս վրայ, ամէն գիւ Միշտ կը փախէի, եւ հոգիս կը հալէր ու մաշէր։ Հեղձուցիչ կազեր կը գործածէր։ Գիշերը ծծումբի հոտ մը կուտար եւ քունէս ընդոստ կ'արթննայի։ Երէկ գիշեր ժամը 10ին պառկեցանք։ Ժամ մը յետոյ արթնցայ, ելայ. սենեակին մէջ նո՛յն աղտոտ հոտը։ Այն ատեն վերցուցի ատրճանակը, զոր քանի մը տարի առաջ գնած եւ պահած էի զուլպայի մը մէջ։ Մօտեցայ անկողինին, եւ առանց նոյնիսկ լոյսը վառելու, բռնեցի էրկանս գլուխէն, եւ հրակեցի. հինգ անգամ, փա՛մ— փա՛մ— փա՛մ — փա՛մ — փա՛մ։ Եթէ 20 փնգակ կենար, 20ն ալ պիտի պարպէի։

Յետոյ նստելով, սպասեցի թէ ի՞նչ պիտի պատահի։ Տեսայ որ ամուսինս բնաւ չերերար։ Զգացի երեսը լուացի, արիւնը մաքրեցի, արդուզարդը ըրի, սենեակը շտկեցի։ Յետոյ տղուս գրեցի թէ սպաննած եմ հայրդ։ Նամակը առաւտ, յանձնեցի փոստ, դարձայ եւ դռնապանին սենեակը մտայ.— լինցաւ, ալ չպիտի չարչարուիմ. սպաննեցի մարդս.— ըսի։

Երբեք չեմ զղջար ըրածիս համար, որովհետեւ ասիկա մարդասպանութիւն չէ, այլ փրկիչի գործ։

Եւ մեր այս «փրկիչ»ը, ինչպէս կը գուշակէք, խենթ մըն էր։

Այս դժբախտ յիմարը մօտ երեսուն տարիէ ի վեր կ'ապրէր իր ամուսինին հետ Կամպէթթայի պողոտային վրայ։ Ամուսինը շատ կը սիրէր իր կինը, որ ջղային խանգարման մը հետեւանքով դժոխք դարձուցած էր խեղճ մարդուն տունը։ Սակայն ան կը համբերէր։ Բարեկամները խրատած էին որ հիւանդանոց դնէ, չէր համակերպեր։ Երկու անգամ միայն տարաւ հիւանդանոց, ուր քանի մը ամիս հազիւ մնաց, որովհետեւ ամուսինին խիղճը հանգիստ չէր տար եւ գնաց առաւ հիւանդանոցէն։ Ջղային խանգարումէն զատ, վարակուած էր թոքախտով, որովհետեւ թունաւորուելէ վախնալով, բան չէր ուտեր։ Ու այսպէս գիշեր մըն ալ սպաննեց իր ամուսինը, քնացած պահուն։

ՌՈՒՍ ԱՆԻՇԽԱՆԱԿԱՆԸ. — Ռուս անիշխանական Քիպալչիչ պատերազմէն առաջ Մըլըսի բանտին մէջ (Ֆրանսա, ամուսնացած էր Բրուէթի հետ, որ ամբաստանութեան մը տակ բանտ դրուած էր։ Բանտէն ելլելէ յետոյ, 1917ին ռուս. յեղափոխութեան ատեն, անիշխանականը Ֆրանսա կը թողու կինը և կը մեկնի Ռուսիա, ուր բարձր պաշտօններ կը վարէ։ Վերջնականապէս պատասխանած բլլալով որ չպիտի դառնայ Ռուսիայէն, կինը դատ բացաւ և ամուսնալուծման որոշում ստացաւ դատարանէն։

ԿՆՈՋ ՄԸ ԽԵԼՔԸ.— Փուէնտս-Այրէսի մէջ, 76 տարեկան կին մը անձնասպան եղած է՝ ձեռքին երակը բանալով։ Նամակի մը մէջ կը խոստովանի թէ անձնասպան եղած է պարզ այն պատճառով որ զինք խնամող բժիշկը մեռած է, և չէր կրնար այլեւս յուսալ թէ ուրիշ բժիշկ մը պիտի յաջողի երկար կեանք տալ իրեն։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ.— Վերջերս Պոլսոյ պատժական ատեանին մէջ կը դատուէր փաստաբան Փոթիկեան։ Ընդհ. դատախազի օգնական Պահա պէյ, Փոթիկեանի խօսքերուն մէջ մազ փնտռելով, յանկարծ կ'ելլէ եւ կը յայտարարէ թէ փաստաբանը ինքզինք արդարացուցած պահուն... անարգած է ընդհ. դատախազութիւնը։ Եւ պահանջած է նոր դատի ենթարկել։ Նախագահը հարցուցած է «ամբաստանեալին» թէ ի՞նչ ըսելիք ունի այս մասին։ Փոթիկեան յայտարարած է, քիչ մը բուռն, թէ անարգական ոչ մէկ խօսք ըսած է։

Առեւանը, «յանցանքը» ծրրզելու համար, ուզած է վկաներ փնտռել ժողովուրդին մէջէն։ Նախագահը յայտարարած է թէ ո՞վ վկայ կ'ուզէ ըլլալ։

Ոչ ոք։ Երկրորդ հրաւէր մը։ Դարձեալ պատասխան չկայ։ Այն ատեն բարապանը ունկնդիրներուն մէկուն թեւէն բռնելով տարած է վկայի աթոռին վրայ։ «Վկան», ձեւական «վալլահի»էն յետոյ, ոեւէ յայտարարութիւն չի կրնար ընել։ Սակայն անհրաժեշտ էր որ գտնուէր մէկը եւ ըսէր թէ Փոթիկեան անարգած է դատախազութիւնը։ Ու նախագահը նորէն կը դիմէ ունկնդիրներուն, որ վկայ արձանագրուին։ Ոչ ոք կը պատասխանէ։ Այն ատեն դատարանին բարապանը ինք կը ներկայանայ իբրեւ վկայ եւ որոշուի է իբրեւ մեղադրեալ դատել Փոթիկեանը։

Որպէս զի բանի՛ն, յաւիտենապէս եւ ջաղացքի պէս բանին Թուրքիոյ դատարանները։

ԿԸ ԲԱՆԱԴՐԵՄ. — Անպաշտօն լուրի մը համաձայն Աքսիոն Ֆրանսէզի վարիչները, Լէոն Տոտէ եւ Շարլ Մոռաս, բանադրուած են Պապին կողմէ, հնազանդած չըլլալով Վատիկանի հրահանգներուն։ Կաթոլիկ հասարակութեան մէջ բանադրանքը ամենամեծ պատիժն է, որ կը տրուի վտարելով «մեղապարտը» եկեղեցիէն, զրկելով հաղորդութենէն, մերժելով կրօնական թաղումը եւայլն։ Մարտինոս Ե. Պապին հրովարտակին համաձայն, հաւատացեալները ո եւ է յարաբերութիւն չպիտի ունենան բանադրուածներուն հետ, որոնց անունը կը յայտարարուի հանդիսական կերպով ամբողջ կաթոլիկ աշխարհին։ Այսպէս Անգլիոյ թագաւոր Հենրի Ը. եւ ուրիշ շատ գլխաւորներ ալ բանադրուած ըլլալով, մեկուսացաւ իր պալատին մէջ, եւ ծառաներն անգամ խոյս կուտային զինք տեսնելէ։

Բանադրանքը պիտի յայտարարուի, կ'ըսուի, Զատկի տօներուն։

ԳՈՂ ՄԸ ԳԻՒՏ Կ'ՆԷ.— Գողերու փախուստի միջոցներուն մէջ աւելցած է նոր ձեւ մըն ալ ինքնատիպ եւ... վարձու բոլոր գողերուն։

Քամիզիէ 22 տարեկան երիտասարդ մըն է, որ դատարանին կողմէ գողութեան պատճառով բանտարկութեան դատապարտուած ըլլալով, կը դրուի գոց կառք մը եւ ճամբայ կը հանուի դէպի բանտ։

Ճամբան երկար էր։ Բայց երբ կառքը կը հասնի բանտին առջեւ, կառապանը կը բանայ դուռը եւ կը նայի որ գողը... հալեր էր Զարմա՛նք, գող չկայ։ Յանկարծ կը տեսնէ որ կառքին տախտակամածին վրայ բացուած է խոշոր ծակ մը, ուրկէ փախեր էր գողը։ Պատահաբար կառքին մէջ գտնուած սուր երկաթով մը ճեղքած և մեկնած էր ան։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԿՈՏԻ՛Ն

ՓԱՆԱՑԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Կինը խեղճ եւ խորշոմած ճակատը ...ռեց յետոյ,

— Ինչո՞ւ կը հարցնես, ըսաւ ...այլօրէն։

— Դիտնալու համար թէ բա-...րի ես։

— Ո՛չ. ո՛չ բարի եմ, ո՛չ ալ ...ղէ։

— Բայց բարիքը որ կ'ընես, ...ոց կը սիրցնէ եւ բարի կը դար-...նէ։

— Տէ՜ր Աստուած..., ոռնաց ...ունցքը սեղմած. ի՞նչ անմիտ ես... ...բարութեան բարիքը՝ ոչինչ է, ...հախնդիր սէրը չի դիմանար... ...արդ չի սիրեր զիս... Ընդհակա-...կն մահացու ոխ մը կը հալա-...զիս. կ'իմանա՞ս։

Ձեռքը՝ իր կարմիր, բարկա-...գէմքին տարաւ ու դայն ծածկեց, իբր թէ ամօթէն. վայրկեան մը յետոյ, դանդաղօրէն սկսաւ.

— Ա՜հ, խեղճ բարեկամս, նեղե՛ նեղ... քեզ նեղեցի, հէ՞ն Արովհետեւ կը կատղիմ, երբ բան չեմ հասկնար։

Ո՛չ. բան չէի հասկնար. չփոթ էի։ Կոտին գլանիկ մը պլորեց, վառեց, ուժով մը ներս քաշեց եւ ծուխը դուրս տալու համար, բերանը այնքա՛ն խոշոր բացաւ, որ մարդակապիկի երեւոյթը առաւ։ Յանկարծ, կարծես թէ զիս ծեծել ուզէր, մէկ ձեռքով ուսէս բռնեց միւսով՝ անդիի եզերքին վրայ ուրուագծուող ուռիներուն ճախճախուտ անտառը ցոյց տալով ըսաւ.

— Կը տեսնե՞ս, հոն... լաւ ուրեմն, կը հաւատամ թէ՝ հոն մարդեր կան որ առանց որ եւ է ակնկալութեան... կը սիրեն զիս։

Այս երեք բառերը արտասանած էր չեշտելով բայց անգամ մը եւս, չհասկցայ թէ այդ ինչ կարեւորութիւն կրնար ունենալ։ Ընկալութեամբ կամ առանց ակնկալութեան սիրուած ըլլալ, երբայցերէն էր։ այդ մասին բնաւ չէի մտածած։ Գիտէի թէ՝ մայրս զիս կը սիրէր. այդ ինծ կը բաւէր։

— Խեղճ չհասաւ ըսաւ։

— Կ'ուզէի տեսնել թէ այդ մարդերը ի՞նչ կերպով լաւ են քեզի հանդէպ։

— Երբ որ ուզես, աղբարիկ։

— Ընմիջապէս։

Հապա՞ գդրոցը։

— Չեմ երթար։

* *

Ժամ մը յետոյ գետին մէջտեղն էինք։ Նաւակին մէջ, տասը լիտրնոց գինիի հատաղակ մը, մէկուկէս լիպրա աղիւսի օղի եւ երեք քիլօ եգիպտացորենի ալիւր կար։ Կոտին շարժիկով թեւնոցները մինչեւ ուսերը շալլած, գիխարաց կը թիավարէր եւ հոսանքն ի վեր մեր նաւակը աւելի շուտ կը սահէր, քան թէ այն նաւակները որ կ'իջնային։ Թիակները կը ծռէին ամէն վայրկեան կը սպասէի որ կոտրէին։

Բայց ինչ որ զիս աւելի կը սարսափեցնէր, իր փայլուն գէմքն էր որ իր հաճոյքին մէջ, գրեթէ անասնական ուրախութիւն մը կ'արտայայտէր։ Երբեմն, իր աչքերը ընդհանրապէս երկու կաթիլ անգիկի պէս պայծառ էին, վրաս կը յառէր. կը կարծէի թէ՝ անտառի մարդու մը գոհն էի, թէ պիտի յօշոտուէի ամպիկին պատմած առասպելներուն մէկ ձիւաղին կողմէ, որ իր բանտարկեալը շամբրելէ առաջ՝ հացի միջուկով եւ ընկոյզով կը պարարտացնէր։ Այն ատեն սարսափած՝ իրեն կը պաղատէի

— Խնդա՛ քիչ մը, Կոտին։

Ու կը խնդար ան վախս կը փարատէր, երբ տեսնէի անոր գեղեցիկ ակռաները, որ իր գէմքին մարդու կերպարանք կուտային։ Կոտին՝ նաւակը դէպի «Մասէնի Բաղուէտ» ուղղեց. քառորդ մը եւս թիավարեց եւ գետեզերքին ամայի մէկ անկիւնին մօտեցաւ ուր դուրս ելանք։ Հոն, տղու մը պէս որ իր փայտէ ձին կը քաշէ, մէկ ձեռքով՝ նաւակին ցռուկէն կախուած շղթան բռնեց, ու զայն քաշեց հողին վրայ, ուր կապեց։

Փոքր ագարակի մը մուտքը, գետեզրէն հարիւր քայլ անդին, առաջին ընդունելութեան մը արժանացանք շուներու վոհմակի մը կողմէ. անշուշտ մեզ յօշոտած պիտի ըլլային, առանց իրենց տէրերուն արագ միջամտութեան, մշուառօրէն հագած, յիսունոց այր ու կին մը՝ բարութեան խորշոմներով փոթ փոթ եղած, ու բախ գէմքերով, գրեթէ նոյն եղանակով բացագանչեցին. «Կը տեսնե՞ս Կոտին՝ շուները ա՛լ քեզ չեն ճանչնար... պարզապէս որ մեզ մոռցեր ես»։

Յետոյ, մինչդեռ իրարու ձեռք կը սեղմէին, կինը՝ աւելի խօսուն, մօր պէս՝ մազերս շոյելով, դոռաց.

— Հապա ասիկա որո՞ւն է։

— Նոր դրացուհիին է, մայր մը որ որբուհի մը ըլլալու է, բացագանչեց Կոտին։

— Աստուած պահէ անոր կեանքը։

Մեզ նստեցուցին երեք լայնկան ուռիներու մէջտեղը գետեղուած սեղանի մը շուրջ. Կոտին իր պայուսակէն հանեց օղիի շիշը եւ գաւաթներուն մէջ լեցուց. կը վարանէի խմելու.

— Խմէ՛ աղբարի՛կ, պոռաց Կոտին. խմէ՛ առանց վախու. եթէ աւանակ ես, աւելի աւանակ կը դառնաս, եւ մեզի չպիտի ըլլայ. բայց եթէ կրակէ սիրտ մը ունիս, կեանքի այս կաթիլը՝ զայն աւելի պիտի հրահրէ... անվախ խմէ՛ աղբարի՛կ։

(Շար.)

ծավարներու խորհուրդին ներկայացուցած է։ Այս օրինագիծը մօտ օրէն Ազգ. Ժողովին վաւերացման պիտի ենթարկուի։

Զինուորական Գերագոյն Խորհուրդի անդամներէն Եագուպ Շեւքը, Ճէվատ եւ Ֆախրէտտին փաշաները Պոլիս հասած են։ Ֆախրէտտին փաշա, որ երկրորդ բանակի քննիչն է, ճամբայ ելած է դէպի Իզմիր, ուսկից պիտի անցնի Գոնիա։ Փաշան «Միլլիյէթ»ի խմբագրին յայտարարած է թէ Թուրք բանակը խիստ կատարեալ վիճակի մէջ է։

Թուրք-Թաթար զինուորներ Չինաստանի դէմ

«Տէյլի Նիւզ» կը գրէ թէ Պոլսոյ կովկասեան շրջանակները հասած լուրերու համաձայն, Խորհրդային Միութեան պատերազմական գործավարութիւնը զինուոր կը հաւաքէ Թուրքիստանի, Մոնկոլիոյ եւ Ազրպէյճանի մէջ։ Այս զօրքերը պիտի ղրկուին իբր օգնական ուժ Քանթոնցիներուն՝ կռուելու համար Չանկ-Ցօ-Լինի դէմ։

Պոլշեւիկները կ'աշխատին մանաւորապէս զինուորագրել կովկասեան ծագում ունեցող Թուրք սպաներ, որոնք ռուսերէն կը խօսին։ Հաւաքուած զինուորներն ու սպաները համախմբուած են անդրսիպերեան երկաթուղագծին երկայնքը եւ իրենց բանակատեղին է Իրքուցք։

Այսպէսով Թուրանական երազը քայլ մը եւս առաջ կ'երթայ։ Չէ՞ որ Չինացիներն ալ Թուրանական ճիւղին կը պատկանին։

Հրաբուխ եւ երկրաշարժ Կովկասի մէջ

Մոսկուայի ճամբով Պերլին եւ անկէ ալ Պոլիս հաղորդուած հեռագիրներու համաձայն, յանկարծ բորբոքած է Բագուէն 250 քիլոմէթր հիւսիս գտնուող կովկասեան Չէքուս հրաբուխը, որ երկար տարիներէ ի վեր մարած էր։ Հրաբուխի ժայթքումին հետ միաժամանակ երկրաշարժի բուռն ցնցումներ զգացուած են։

Պոլսոյ եւ սեւ ծովու մէջ տիրող փոթորիկին հետեւանքով Կովկասի հետ հեռագրական հաղորդակցութիւնները կտրուած են, այնպէս որ կարելի չէ եղած հաստատել այս լուրը։ Նոյնպէս յայտնի չէ թէ Հայաստանի մէջ ալ նոր ցնցում պատահա՞ծ է։

Զեղծումի դատ մը Հայաստանի մէջ

Փետրուար 4ին, Լէնինականի մէջ վերջացաւ պետական պաշտօնեաներէն Ղարագէօզեանի եւ Մկրտիչեանի դատավարութիւնը, որ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած էր ամբողջ Կովկասի մէջ։ Ցիշեալները կ'ամբաստանուէին իբրեւ հեղինակ բազմաթիւ զեղծումներու եւ գողութիւններու, նաեւ իբրեւ կեղծ վկայութիւններ ու հաշիւներ շինող եւ պետական մեծ գումարներ իւրացնող։ Մկրտիչեանը «իբրեւ ընկերային տեսակէտով վտանգաւոր տարր» դատապարտուեցաւ 8 տարուան բանտարկութեան, իսկ Ղարագէօզեանը՝ մէկ տարի բանտարկութեան, բայց ներումի արժանանալով ազատ արձակուեցաւ։ Ղարագէօզեանը անդամ է համայնավար կուսակցութեան, իսկ Մկրտիչեանը՝ անկուսակցական։

Նախագահ Քուլիճ չի յուսահատիր

Նաւային զինաթափութեան մասին Ֆրանսական կառավարութեան մերժողական պատասխանը հեռագրով հաղորդուեցաւ Ուաշինկթըն, ուր պետական շրջանակները կը քաշուին ո եւ է մեկնութիւն տալէ։ Կը կարծուի սակայն թէ Նախագահ Քուլիճ չէ վհատած եւ կը յուսայ ժընեւի մէջ համաժողով մը ունենալ մասնակցութեամբ Նաւային գլխաւոր պետութեանց։ Փոքր պետութեանց հետ համաձայնութիւնը բոլորովին աւելորդ կը գտնէ։

Միացեալ Նահանգներու արտաքին Նախարար Քէլլօկ ալ կը յայտարարէ թէ հակառակ անոր որ Ազգերու Դաշնակցութեան ծրագրին Ցրդ յօդուածը զինաթափութեան խնդիրը յանձնած է այդ միջազգային մարմնին, եօթը տարիէ ի վեր Ազգերու Դաշնակցութիւնը բան չէ ըրած այդ ուղղութեամբ, ու դարձեալ Միացեալ Նահանգներն են որ նախաձեռնած են 1921ի Ուաշինկթընի համաժողովին։ Եւ է նաւային, ցամաքային եւ օդային զինաթափութիւնը պիտի նկատուի իբրեւ աշխարհի բոլոր ազգերուն պատշաճեցուելիք խնդիր մը, այն ատեն տարիներով անկարելի պիտի ըլլայ համաձայնութեան մը յանգիլ։

«Տէյլի Նիւզ» ցաւ կը յայտնէ որ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Ճափոն մերժեցին նախագահ Քուլիճի առաջարկը։ Նոյն թերթը կը գրէ թէ Գերմանիա մեծ ջանքեր կ'ընէ վերակազմելու համար իր պատերազմական նաւատորմը, որ արդէն չորս յածանաւ ու 12 թորփիլահած ունի, եւ Պալթիկ Ծովուն մէջ ամէնէն զօրաւորն է։

Շթրեզըման եւ Մուսոլինի կը տեսակցին

«Տէյլի Հէրըլտ» կը տեղեկացնէ թէ Երկուշաբթի իրիկուն Սան Րէմոյի մէջ տեսակցութիւն մը տեղի ունեցած է Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրէզէմանի եւ Մուսոլինիի միջեւ։

Իտալական գրաքննութիւնը մեծ հոգ տարած է, որպէսզի այս տեսակցութիւնը բացարձակապէս գաղտնի պահուի։

Ցիշեալ թերթը կ'աւելցնէ թէ գերման եւ իտալական կառավարութիւնները կնքած են մասնաւոր համաձայնութիւն մը, որով երկու պետութիւնները իրարու հանդէպ «դիւանագիտական դաշնակիցներու» դիրքը պիտի ունենան։

Իտալական պաշտօնական աղբիւրէ կը հերքեն այս լուրը։

Զաթալճայի մէջ... ոսկիի համար

Պուլկար մը, Աղեքսանդր Թօտօրի, դիմած է Թուրք կառավարութեան, արտօնութիւն ստանալու համար պեղումներ կատարելու Զաթալճայի մօտակայքը։ Պուլկարը յայտնած է թէ Պալքանեան պատերազմին ընթացքին Պուլկարները այդ շրջանին մէջ թաղած են 10.000 հնչուն ոսկի։

«Աքշամ» կը գրէ թէ անցեալ տարի ալ նման դիմում մը կատարուած է եւ թէ Պուլկարները շատ կը դեգերին Զաթալճայի կողմերը։

Ստալինի դիւանագիտութիւնը մեռած

Մոսկուայէն 17 փետր. Թուականով կը հեռագրեն.—

Շատ մտահոգիչ է վիճակը Սթալինի, որ կը տառապի ստամոքսի քաղցկեղէ։ Ընդդիմադիրները սիրտ կ'առնեն եւ դարձեալ գլուխ կը ցցեն, որովհետեւ Սթալինի դիկտատորութիւնը անզօր է հիմա։

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ առթիւ, վաղը 19 փետրուար երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ նախկին Մոսկուա-Կովկաս ճաշարանը։

Billancourt, 41 Rue St Cloud կամ 30 Rue Nationale

Հաղորդակց. միջոց. Porte Versailleէն Թրմ. 32 իջնել Place Nationale

"	«	23	» Point du Jour
Porte d'Auteuil	»	32	» Place Nationale
Porte d'auteuil	»	23	» Point du Jour

Հ. Ց. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

Վիճաբանական ժողովը 18 Փետրուար այս երեկոյ ժամը 8.30ին, Փլաս տ'Իթալի Քաֆէ Բլէօ-տը-Լիէնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Ց. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

20 փետր. կիրակի առաւօտ ժամը 9ին

Րիւ Թափի-Վէր Rue Tapis Vert, Սինէմա Թափի Վէրի մէջ

պիտի խօսին՝ ԸՆԿ. ԱՐՕԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՍԷՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Երգ. Արտասանութիւն եւ նուագ: ՄՈՒՏՔԸԷԶԱՏ Է

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

կիրակի 20 փետր. գիշերը ժամը 8.30ին Ալպէր Ա. մեծ Թատրոնը

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Հայ Դրամատիկ դերասանական խումբ

փարիզահայ բեմի վրայ Ա. անգամ ըլլալով Շիլլէրի

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 ԱՐԱՐ. և 8 ՊԱՏԿԵՐ

Կը մասնակցին Տիկ. Մամիկոնեան — Կոստանեան, Գ. Գ. Մ. Ա. Կոստանեան, Մարութեան, Սարեան, Նաւասարդեան, Պէշիկթաշլեան, Գմբէթեան, Պաղտասարեան եւայլն։

Տոմսերուն գինը 3էն 15 ֆրանք. կը ծախուին Պէլվիլի եւ Սէն Միշէլի բոլոր հայկ. ճաշարանները։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է
ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Ց. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1.— երկու խօսք: 2.— փետրուարեան յեղափոխութիւնը եւ բոլշեւիզմը: 3.— փետրուարեան ապստամբութեան աղբիւրները: 4.— փետրուար 18, իբրեւ ամբողջացումը հայ ազատագրական շարժման: 5.— փետրուար 18ի նշանակութիւնը: 6.— մեր զոհերը. 7.— Յուշեր Հայոց-Ձորի ապստամբական շարժումներից: 8.— փետրուար 18ից յետոյ (ժամանակագրութիւն):

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

Դիմել Յառաջի խմբագրատուն, կամ Օր. Սաթենիկ Թակորեանին Դրօշակի խմբագրութեան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
Ի ՆՊԱՍՏ ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ա. Գաբրիէլեան 500 մարք, Ա. Խիլիքճեան, Յ. Թարկուլեան 300 ական, Մ. Համբարձումեան, Ա. Պապազեանեան եւ ընկ. 200ական, Ջերմեան եւ ընկ. 100, Տոքթ. Ե. Խիլիքճեան, Ս. Պէօլիւքեան, Վ. Ռաֆայէլեան, Գ. Ֆրունճեան 50ական, Ռ.Ն. 55, Ս. Համբարձումեան, Ե. Տէրմինասեան 30 ական, Տոքթ. Ճ. Կրինֆիլտ, Յ. Աւվանեան, Հ. Աբրահամեան 25 ական, Ս. Սարրաֆեան 23.90, Գ. Պէնլեան 20.25, Տիկին Զ. Ֆէյտոնյա, Պր. Յ. Ճինկըոզեան, Ա. Աւագ, Կ. Տէօքմէճեան, Ա. Շալճեան, Տիկին Գաւիթեան 20 ական, Պրն. Վ. Գալըքճեան, Վ. Մուշեղ 10 ական, Ա. Տէր Յարութիւնեան, Յ. Մանուկեան, Տէր Աբգարեանց, Ա. Բոմար, Ե. Դրիգորեանց, Յ. Ճիվանի, Դ. Քրըքճեան, Ա. Սանդարեան, Ա. Առաքելեանց, Տիկին Ալթունեան, Ռ.Ն., Ռ.Ն. Յակամ, Ռ.Ն., Ռ.Ն., Ռ.Ն., Պրն. Ա. Աբելեան 3ական, Լ. Էֆթեան 2 մրք. գումար՝ 2248.15 մարք:

Ստացուած Համպուրկի գաղութէն 25, Տրէզտընի գաղութէն 250, գումար՝ 2523.15 մարք:

Հին հագուստներու հաւաքման եւ կապոցի ծախք 39.20

Ընդհանուր գումար՝ 2483.95 մարք:

Հաշուեկշիռ.— Մուտք ընդհ. գումար 2483.95 մարք:

Ելք. Նոյեմբեր 23ին ուղարկուած Ամերիկ. Նպաստամատոյցին Տէօյչէ Պանքի միջոցաւ 50 տոլարին հաւասար 1053 մարք:

Դեկտ. 16ին ուղարկուած Ամերիկ. Նպաստամատոյցին Տէօյչէ Պանքի միջոցաւ 12 տոլարին, հաւասար 248.65 մարք:

Դեկտ. 17ին ուղարկուած Հայաստանի կառավարութեան Տէօյչէ Պանքի միջոցաւ 55 տոլարին, հաւասար 1139.20 մարք:

Պատրաստ գումար 43.10 մրք:

Ընդհ. գումար 2483.95 մարք:

Այս գումարներէն զատ, Հոլկի Պերլինի մասնաճիւղին միջոցաւ կը ղրկուին երեք հակ հանդերձեղէն եւ զանազան իրեղէններ:

Հանգանակութիւնները կը շարունակենք։

Պերլինի Հայ գաղութին ինչպէս նաեւ Գերմանիոյ միւս քաղաքներուն մեր հայրենակիցներուն կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնները որ վարչութեանս կոչին պատասխանելով իրենց ոչ նախանձելի վիճակին մէջ իսկ սրտաբուխ մասնակցեցան օգնութեան գործին։

Ի դիմաց Պերլինի Հայ Գաղութային Միութեան Վարչութեան

Ատենադպիր — Ատենապետ

Հ. Աբրահամեան — Ե. Տէր Մինասեան

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան շինութիւնը վերջացած ըլլալով, բացումը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 20ին, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։

Նկատելով որ Հ. Յ. Դ. Տան բացումը կը զուգադիպի հայ ժողովրդի կամքը արտայայտող Փետրուարեան Ապստամբութեան, հանդէսը պիտի ըլլայ աւելի շքեղ։

Պիտի բանախօսեն Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի շրջանի գործիչ ընկեր Արօեան եւ ուրիշ ծանօթ գործիչներ։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

ՑՈՒՑԱՏԵՍ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբի վիճաբանական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին։ Նիւթ՝ «կուսակցութիւնները իրենց երկրին մէ՞ջ լաւ գեր կը կատարեն թէ ոչ արտասահմանի մէջ»։ Կը հրաւիրուին ընկերներ և ոչ-ընկերներ։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Նրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 20 Փետր. Կիրակի կէսօրէ, նախ ժամը 1.30ին նոր գրադարանի սրահը (26 Bld. Vauban), խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Վարդգէս խումբին ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ երկսեռ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ Կիրակի 20 Փետրուար կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63. Rue de la République վերի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆԻ Յառաջդիմասէր եւ Զ. Ռ. Միութեան Թէյասեղանը՝ Կիրակի, 20 Փետր. կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Նոյեմզար Սահակեան կը փնտռէ Իզմիրի Նիֆ գիւղացի շօֆէօր Անտոն Անտոնեանը, 24 տարեկան, հօր անունը Յովակիմ մօր անունը Մարի, որ Իզմիրի դէպքերէն վեց ամիս վերջ Իզմիր Թուրքերուն կողմէ զինուորագրուած է: Տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր.ի նուէր: Գրել Noyemzar Sahakianի՝ 18 Rue Blanqui Kremlin Biectre s)Seine France. Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Վիքթորիա Խաչատուր կը փնտռէ Աքշեհիրցի Գոճաքաֆաեան Արթին, կարապետ եւ Յակոբ. կը կարծուին նիւ եորք կամ շրջակաները ըլլալ. Գրել՝ Hrand Nazariantz, B. P. 15, Bari (Italie):

— Կը փնտռուի Տէրէնտէյցի Խաչիկ Աղամեան, որ 1926ին սկիզբները կը գտնուէր Գահիրէ՝ Քոտաքի ընկերութեան մէջ Էլֆի պէյ փողոց։ Գրել՝ Զարուհի Եազուպեանի Papeterie de Varennes, 17, Aubigne, (Sarthe) France։ Կը խնդրուի Յունաստանէն արտատպել։

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընթերցումի եւ աղօթքի: Գին 40 ֆր.: Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Պալենց գրատունը եւ Սեւումեանի մօտ (5, Ave. Quibou, St-Mandé):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ սպասուհի մը տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ 25 Rue de Constantinople չորրորդ յարկ աջ կողմ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

Տէր եւ Տիկին Հայկ Մանուկեան եւ զաւակունք, Գ. Միքայէլ Մանուկեան, Գ. Յարութիւն Խ... դուպեան, Գ. Աւետիս Փայլաճեան, Գ. Երուանդ Պօղոսեան պարագաները սրտի դառնութեամբ կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ ընկերոջ

Պ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 14ին՝ կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ, ծաղիկ հասակին։ Մարմինը ամփոփուեցաւ Պանեօի (Bagneux) գերեզմանատունը։

Կը փնտռուի արտակարգ կերակուրներու մասնագէտ հայ խոհարար (chef cuisinier) մը։

Դիմել անմիջապէս խմբագրատուն։

ՍԱԿԱՐԱՆ
17 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	123
Տոլար,	Dollar	25
Մարք ոսկի, 100 Mark		605
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	" or	114
Մէճիտիէ	Médjidié	8
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի "	Drachme	33
Լիր "	Lire	110
Պելժ. Ֆրանք	Frc Belge	7
Զուից. "	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատը	Ley	14
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	93

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Ֆր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	2030
" II	"	1910
III	"	1705
Թուրքիոյ Եւկթղ.	Lots turcs	161

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի Վարչութեան։ 208 bis, Rue Lafayette։ Մէթրօ՝ Louis Blanc կամ Jaurès.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ	200ֆ.	

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927
19 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 265 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԶ ՄԻ ԽԱՌՆԷՔ ՁԵՐ ՎԷՃԵՐՈՒՆ

Համայնավար «Իւմանիթէ»ն Փետր. 17ին հրատարակած էր Սուրիոյ ազատագրական շարժման վարիչներէն էլ Գաքրիի մէկ ճառը, որմէ հատուած մը թարգմանեցինք երէկ։

Առիթը՝ Գրիւսէլի միջազգային ժողովն էր, սարքուած՝ պոլշեւիկներուն կողմէ եւ նուիրուած՝ արեւելեան ժողովուրդներու ազատագրութեան։ Իր կարգուսարքով, այս ժողովը քիչ մը շատ կը նմանէր Պագուի հռչակաւոր համագումարին (1920), ուր հայ եւ ռուս կոմունիստներ — այսօրուան վարիչները — կողք կողքի նստան Չարդարար Էնվէրներու եւ Նուրիներու, Գուխարացի կամ Թուրքիստանցի հօճաներու եւ մօլլաներու հետ, համաշխարհային յեղափոխութեան կրակը վառելու համար… պզտիկ ժողովուրդներու գլխուն։ Զենք զարմանար որ, այս անգամ նոր շքախումբով մը չէ ներկայացած Թուրքիան, լիովին հասած ըլլալով իր նպատակին, եւ մանաւանդ խորտակած՝ «հայկական իմպերիալիզմը», ռուսական 11րդ. կարմի՛ր զօրաբանակին հետ ձեռք ձեռքի։ Այդ ճակատը մաքրուած ըլլալով, այժմ ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած է Ծայր. Արեւելք եւ Մեքսիկա, եւ Գրիւսէլի ժողովը առաւելապէս զբաղեցաւ այդ երկիրներով։

Թողունք հեռաւոր ծովերը եւ քննենք այն ինչ որ կապ ունի մեզի հետ։

Սուրիացի գործիչը, պարզելով ֆրանսական աշխարհակալութեան ձգտումները եւ իրենց կրած տառապանքները, իր ճառին մէջ կը սահեցնէ հետեւեալ հատուածը.

— «Ֆրանսական աշխարհակալութիւնը, Սուրիացիները իրենց իսկ երկրին մէջ նեղը դնելու եւ իր ձեռքին տակ ուզածին չափ մնչումի միջոցներ ունենալու համար, լայն բացաւ Սուրիոյ դուռները Հայերուն առջեւ։»

Զենք վարանիր մեր խորին վրդովումը յայտնել այս անմիտ արտայայտութեան առթիւ, որ երբեք ազատագրական-յեղափոխական չէ. ընդհակառակն, շատ կը յիշեցնէ մոլեռանդներու կամ թրքական գործակալներու յերիւրանքները։

Առաջին օրէն, ամբողջ հայկական մամուլը բաց է եւ միշտ կը յիշեցնէ,— հայ գաղթականները հիւր են Սուրիոյ մէջ, ծովերէն այնտեղ իջած՝ դժբախտ դէպքերու հետեւանքով, որոնց տնօրէն պէտք է ըլլայ ո՛ր եւ է քաղաքական, մանաւանդ յեղափոխական գործիչ։ Անոնք ոտք դնելիք տեղ մը կը փնտռէին, երբ Ֆրանսացիները քաշուեցան Կիլիկիայէն. եւ միակ մատչելի երկիրը՝ Սուրիան էր։ Հայ գաղթականութիւնը չէր կրնար քաղաքական ծրագիրներ սնուցանել երկրի մը մէջ որ իրենը չէ, ոչ ալ գործիք դառնալ այս կամ այն կողմին։ Ան, որդեն զոհ՝ միջազգային խաղերու, որոնց մէջ շքեղօրէն կը փայլին նաեւ ամէն ազգէ .պոլշեւիկները, կ'ուզէր փրկել եւ հանգչեցնել իր գլուխը։ Եւ այդպէս ալ տեղաւորուեցաւ Սուրիոյ մէջ, կողք կողքի՝ նոյն տառապանքներէն ազատած ժողովուրդի մը հետ։ Եթէ նորեկները ուրիշ օգուտ ալ ունեցած ըլլան Սուրիոյ համար, գոնէ նպաստած են անոր տնտեսական զարգացման։

Արդ, եթէ Սուրիոյ յեղափոխականները իրենք իրենց համար կռուելով, կը կռուին նաեւ «բոլորին ազատութեան համար», ինչպէս կը յայտարարէ էլ Գաքրի, այնատեն ինչո՞ւ անդադար կը վիրաւորեն հայ գաղթականութիւնը, ափ մը հողի և պատառ մը հացի համար, գրգռիչ պատմութիւններ տարածելով Դամասկոսէն մինչեւ Գահիրէ եւ մինչեւ Գրիւսէլ։ Ո՞վ է հակառակ իրենց ազատագրութեան։ Հայկական հրասայլե՞րն էին որ վիժեցուցին իրենց վերջին ապստամբութիւնը, թէ գաղթականներու կիներն ու մանուկները։ Պէյրութի փողոցներուն մէջ կծկուած հայ ներկարարնե՞րն էին որ պաշարեցին Սուէտիան, խորտակելով Սուլթան էլ Աթրաշի երազները։ Կամ վերջապէս հայ մանր առեւտրականներու ծախած կերպասնե՞րն էին որ իբրեւ օդանաւ բարձրացան Սուրիոյ երկնքին վրայ, կրակ տեղալով ապստամբներուն գլխուն։

Էլ Գաքրիները եւ անոնց ետին կանգնած ուժերը պարտաւոր են աւելի լուրջ ըլլալ, իրենց իսկ դատին յաջողութեան համար։ Անցեալ տարի, Տոքդ. Շահպէնտէրն էր որ Ամերիկայի մէջ կը պտտէր միաքերը, 10-20.000նոց հայկական բանակի մը եւ ջարդի առասպելներ պատմելով։ Տարուան վերջերը, Սուրիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ, հասարակ խուժանավար մը աշխարհի բոլոր անէծքները թափեց Հայերու գլխուն, զոհերկ բացատրութիւններով, թէեւ պատասխանը առաւ բարեխիղճ երեսփոխանէ մը, դարձեալ իսլամ։ Իսկ շատ մը թերթեր տակաւին կը շարունակեն հրահրել կիրքերը, ճիշտ այնպէս ինչպէս կ'ընեն Թուրք թերթերը, Համիտի շրջանէն մինչեւ Իթթիհատ եւ մինչեւ այսօր։

Կը հարցնենք.— այս բոլորը կը նպաստե՞ն Սուրիոյ ազատագրութեան դատին։ Վէճ ունին հոգատար պետութեան կամ վարիչներու հետ. ինչո՞ւ մեզ ալ կը խառնեն այդ գործերուն։ Սուրիացիները իրենք չէի՞ն որ Ֆրանսայի ապաւինեցան, թրքական լուծէն ազատելու համար։

Որքան երկարենք այս հարցումները, այնքան նեղացուցիչ պիտի ըլլան Սուրիոյ ազատագրութեան գործիչներուն համար։ Աւստի, կարճ կը կապենք եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ ա՛յս չէ արդար եւ յեղափոխական ճամբան ազատութիւն եւ համակրանք շահելու։

Խուժանավարութիւնը՝ ամէնէն առաջ Սուրիոյ դատին կը վնասէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

Ո՞ՒՐ ԵՆ…

Ինչպէս գրեցինք, պոլշեւիկներուն վարձկանները, կարգալոյծ Բենիկ, Մելեան եւ ուրիշներ բուռն արշաւանքի մը ձեռնարկած են, հայկական եկեղեցիները «բարեկարգելու», աւելի ճիշտ՝ զանոնք բռնագրաւելու եւ ժողովուրդը պառակտելու համար։ Ծանօթ է իրենց վերջին քաջագործութիւնը, 5—6 հայկական հարուստ եկեղեցիներու բռնագրաւումը Թիֆլիսի մէջ, «Ազատ եղբայրութեան» անունով, որ պատճառ եղաւ խռովութեանց եւ յանգեցաւ… քաղաքայիններուն դատապարտութեան։

«Ալիք» (Սելանիկ) այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ դիտել կուտայ.

— «Ո՞ւր է մեր պահպանողական դասը, «չէրիաթճի»ներու այդ հաւաքականութիւնը, որ շուրջ 15 տարիներ առաջ (1909—1911), «բաց ու գոց»ի հաշւառ վէճերը հրապարակ նետեց և նզովք կարդաց դաշնակցականներուն, որոնք «հայ եկեղեցին կ'անբարոյացնէին», քաղաքական ճառեր խօսելով այդ եկեղեցիներուն մէջ։ Ո՞ւր են կղերա-պահպանողական ռամկավարները, որոնք, այդ առեն, հազիւ ծնած ըլլալով, ախոյեան այդ պայքարը սրեցին եւ առաջնորդ ու դրօշակիրը դարձան բոլոր յետադէմ տարրերուն, որոնք օրն ի բուն «չէրիաթ կ'ուզենք» կը ճռային։ Ի՞նչ էր Դաշնակցութեան ուզածը այն ատեն, որ այնքան սպառնալիք արժեց եւ ի՞նչ է պոլշեւիկներուն ըրածը ներկայիս, որուն հանդէպ մունջ են մնացեր երէկուան կրօնամոլ «չէրիաթճի»ները։

«Ինչո՞ւ քարացեր ու լռեր են հիմա, երբ դաշնակցականի հարց չկայ եւ ուղղակի, դարաւոր ու նուիրական հաստատութեան մը գոյութիւնն է դրուած նժարին մէջ։ Ինչո՞ւ իրենց լռութեամբը ներել կը ձեւացնեն նոր այս հարուածը, որ կ'ուղղուի Առաքելական Հայ Եկեղեցիին, անոր սրբութիւններուն, անոր անցեալ ու ներկայ հմայքին դէմ։»

ԴԱՍԸ ՉԻ ՍՈՐՎԱԾ.— Ցաւուարի վերջը Բագուի հայկ վարժարանին երկու կարգի աշակերտներուն միջեւ կը փորձուի գրական դատ մը, Գիրք Պռօշեանի գործերուն մասին։ Ամբաստանող կողմէն աշակերտ մը կը յայտարարէ թէ «միակ ճիշտ տեսակէտը մարքսիստական տեսակէտն է», եւ յանկարծ, այդ «տեսակէտով» քննադատելու համար փաստ կը բերէ Զօպանեանի կարծիքը Պռօշեանի մասին։ Զօպանեանը՝ ամէն բան, բայց՝ մարքսիստական քննադա՞տ, երբե՛ք։ Արդեօք այս աշակերտին վարժապե՛տն ալ խապար չունի մարքսիստական քննադատութենէն, նաեւ Զօպանեանի կարծիքներէն։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ՀԵՏԶՀԵՏԷ Կ'ԱՃԻ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ.— Վերջին մէկ ու կէս տարուան ընթացքին գործազուրկներու թիւը 47 հազար 963էն բարձրացած է 60 հազար 820ի։ Ասոնցմէ հարիւրին 16.3ը պարզ բանուորներ են, մէկ երրորդը՝ ճարտարարուեստի բանուորներ, նոյնքան մըն ալ՝ անարհեստ բանուորներ, մնացածը՝ մտաւորականներ։ Մեծ թիւ մը կը կազմեն գիւղէն հասած գործազուրկները։ Կիները կը ներկայացնեն հարիւրին 28.9 համեմատութիւն մը, պատանիները՝ հարիւրին 9.7ը։ Այս վերջին համեմատութիւնը հետզհետէ կ'աճի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Կառավարական յաղթանակը Չինաստանի մէջ

Չինաստանէն հասած վերջին լուրերուն համաձայն, Շանկայի կառավարիչ զօրավար Սըն-Շուան-Ֆանկի բանակը ծանր պարտութեան մը ենթարկուած է եւ հալածեալ կը նահանջէ Քանթօնցիներու ուժերուն առջեւ։ Այս վերջինները 150.000 թարմ զինուորներ հանեցին ռազմադաշտ հիւսիս-արեւմուտքէն՝ պոլշեւիկներու օժանդակութեամբ եւ ջախջախիչ պարտութեան ենթարկեցին հարաւայինները։ Հանկչօ պաշարուած է արդէն, Նինկփօի մէջ պաշարուած զինուորները կը փորձեն ծովու ճամբով փախչիլ։ Շանկայի եւ Հանկչօի միջեւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները ընդհատուած են։ Սըն-Շուան-Ֆանկ վերջին դիմադրութիւն մը պիտի փորձէ Շանկայէն 30 քիլոմէթր հեռու Սունկֆիանկի մէջ։

Շէքիանկի երրորդ բանակն ալ ապստամբելով Քանթօնցիներուն կողմը անցաւ։ Շանկայի մէջ կացութիւնը ճգնաժամային է։ Արդէն իսկ հայրենասէր Չինացիները կը պատրաստուին փառաւոր ընդունելութիւն ընել Քանթօնի յաղթական բանակին։

Գործազուրկներու թիւը աւելցած

Երէկ առտուան պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած վիճակագրութեան համաձայն, Փետր. 17ին նպաստ ստանալու համար արձանագրուած գործազուրկներու թիւն էր 73.632, որոնց 54.535ը այր եւ 19.097ը կին։ Անցեալ շաբաթ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 64.434, որով վերջին շաբթուան ընթացքին 9000 հոգիէն աւելի շատցած է անոնց թիւը։ Միայն Փարիզի մէջ նպաստընկալներու թիւն էր 33.476 հոգի 23.672 այր, 9804 կին, իսկ Սէն նահանգի մէջ նոյն թուականին նպաստընկալ անգործներու թիւն էր 23.514։

Գործազուրկներու ցոյցը

Հինգշաբթի օր հազարաւոր բանուորներ ցոյցեր կատարեցին Փարիզի արուարձաններուն մէջ, Իվրի, Քլիշի, Փանթէն, Փիւթօ, Օնի, Մօնթրէօյ եւ Մալաքօֆ։ Այս վերջին երկու տեղերը ոստիկանութիւնը փորձեց արգիլել ցուցարարները եւ երկուստեք կռիւ պատահեցաւ։

Ցուցարարները վերուիշեալ վայրերու քաղաքապետարաններուն առջեւ երթալով պահանջեցին որ բոլոր գործազուրկներուն օրական 15 ֆրանք նպաստ տրուի։ Թափօրներու առջեւէն կը տարուէին ցուցատախտակներ՝ «Աշխատանք կամ հաց» վերտառութեամբ։

Հնդիկ ու մահմետական դէմ դէմի

Հնդկաստանի Խասոր քաղաքին մէջ կռիւ մը ծագած է Մահմետականներու եւ Հնդիկներու միջեւ Հնդկական տօնի մը պահուն, խումբ մը երաժիշտներ իրենց նուագարաններով կ'ուրախանային մահմետականներու մզկիթին առջեւ. ասկէ կը ծագի կռիւը եւ կը սպաննուին 9 հոգի, եւ յիսնեակ մըն ալ կը վիրաւորուին։

Ոստիկանները միջամտեցին, սակայն հաւանական է որ շարունակուին դարձեալ կռիւները։

Ռուսիա նաւ կ'ապսպրէ Իտալիոյ

Հռոմի խորհրդային դեսպանատան առեւտրական կցորդը թերթերուն յայտարարած է թէ բանակցութիւններ կը կատարուին Ռուսիոյ կողմէ՝ նաւային կարեւոր ապսպրանքներ տալու համար իտալական նաւարաններուն։

Թուրքիա եւ Ամերիկա

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմէ յէթը Միլլիյէ» կը գրէ թէ Թուրքիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ պաշտօնական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար նամակներ եւ ծանուցագիրներ կը փոխանակուին Թուրքիոյ եւ Ծովակալ Պրիսթոլի միջեւ։

Բանակցութեանց նիւթերն են առժամեայ առեւտրական դաշնագրին մէկ տարի եւս երկարաձգուիլը, առեւտրական եւ բնակութեան դաշնագիրներու կնքումը եւ հիւպատոսական յարաբերութեան հաստատումը։

«Բիւթէր»ի Պոլսոյ թղթակիցը 16 փետր. թուականով կը հեռագրէ թէ ծովակալ Պրիսթոլ յաջողած է մէկ տարի պայմանաժամով երկարաձգել Թուրքօ-ամերիկեան առեւտրական դաշնագիրը։ Կը յուսացուի թէ այդ մէկ տարուան ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատել երկու երկիրներուն միջեւ։

Երեսփոխան Գարանթոն արտաքսուած

Գրած էինք թէ համայնավար կուսակցութիւնը ութ օր պայմանաժամ տուած էր Սէնի երեսփոխան Գարանթոնի՝ հրաժարելու համար երեսփոխանութենէ։ Գարանթոն չհպատակեցաւ այս հրամանին։ Ասոր վրայ իր պատկանած բջիջին պահանջումով Գարանթոն արտաքսուեցաւ համայնավար կուսակցութենէն։

Օտարներու փնտռտուքները

Մեր այսօրուան թիւին մէջ մանրամասնօրէն հրատարակած ենք օտարականներու ֆրանսահպատակութեան մասին Երեսփ. Ժողովին մէջ կատարուած վիճաբանութիւնները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՔԻՒՐԻՒԹՃԵԱՆ

Մարսէյլէն հասած ճամբորդէ մը ցաւով կ'իմանանք մահը աստմաբարոյ ընկեր Հայկ Քիւրիւթճեանի, որ քանի մը ամիսէ ի վեր անկողին գամուած էր։ Հակառակ իր ամուր կազմին, դժբախտ ընկերը յամրաբար ծիւրեցաւ անողոք հիւանդութենէ մը, և անօգուտ անցան իր կնոջ անձնուէր ջանքերն ու բժշկական խնամքները։

Ողբացեալ ընկերը գործօն մասնակցութիւն ունեցած է հանրային կեանքին, մօտ երեսուն տարի, մանաւանդ Պարսկաստանի մէջ, ուրկէ անցած է Պոլիս եւ յետոյ՝ Մարսէյլ, միշտ պահելով իր կորովը։

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ

Բլէզման-Ճէրրանի մօտ, Լապուայլի հանքահորին մէջ պատահած է ծանր արկած մը։ 17 գործաւորներ վերելակի վանդակին մէջ տեղաւորուած էին ու վար կ'իջնէին, երբ յանկարծ արկածով մը կը փրթի վանդակը եւ խելացնոր գահավիժումով կ'իյնայ վար ու կը ջախջախուի։ Բանուորներէն երկուքը մեռած են, իսկ 15ը՝ ծանրապէս վիրաւորուած։

∴ Պուլօնէ-սիւր-Մէրի մօտ, Գրիւէլի հանքերուն 5 թիւ հորին մէջ ահաւոր արկած մը կրած է բանուոր Ֆլիփօ, որ հայր է պզտիկ զաւակի մը։ Հազար քիլօ ծանրութեամբ քար մը կ'իյնայ գլխուն վրայ, անմիջապէս կը հասնին ընկերները եւ կը հանեն զայն քարին տակէն։ Դեռ ողջ էր խեղճ բանուորը, սակայն՝ խենթեցած. այնքան կատաղի, որ հարկ եղաւ կապել եւ փոխադրել հիւանդանոց, ուր մեռաւ քանի մը ժամ յետոյ։

ԱՆԱՊԱՍՏԱՆ ՏՂԱՔԸ.— Բագուի մէջ անապաստան տղաքը, մուրացկանութեան ասպարէզը լքած, դիմած են յափշտակութեան։ Նաւահանգիստին մօտ շարունակ կը յարձակին ապրանքներ փոխադրող սայլերու վրայ. եւ եթէ չյաջողին գողնալ, քարերով կը սկսին կռիւ։ Այս ձեւի գողութիւնները այնքան սպառնալից չափերու հասած են, որ ձիաւոր զինուորներ ղրկուած են տեղին վրայ, պաշտպանելու համար ապրանքներու փոխադրութիւնը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԵՐԷՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Կ'իմանանք թէ Compagnie Internationale de Commerce et d'Armement շոգենաւային ընկերութիւնը, որ իբր մէկ տարի առաջ հիմնուած էր Գրիւսէլի մէջ, նախաձեռնութեամբ յայտնի առեւտրական Պ. Վ. Խօրասանճեանի եւ նաւատէր Պ. Մ. Կիւմիւշճեանի (Լոնտոն), այս անգամ իր գործունէութեան ասպարէզը ընդլայնած է, գնելով 9000 թօնօ տարողութեամբ անգլիական արագընթաց շոգենաւ մը եւ մկրտելով զայն «Անի»։

Արձանագրելով այս լուրը, կը մաղթենք որ մեր հայրենակիցներու ձեռներէցութեան ոգին պսակուի նմանօրինակ յաջողութիւններով եւ հետզհետէ ունենանք հայկական նոր նաւերու պատմական անուններով եւ նաւորդներու սերունդ մը։ Եւ այս՝ ոչ միայն օտար, այլ եւ հայրենի ջուրերու մէջ, հայրենիքի զարգացման եւ անոր զաւակներուն օգտին համար։

Նոր ընկերութիւնը կը գտնուի պելժիական դրօշին պաշտպանութեան տակ։

"ՄԻԱՑԵԱԼ ԱՆԿԱԽ ԹՈՒՐԱՆԻԱ" ԿԱՄ Ի՛ՆՉ ԿԸ ԾՐԱԳՐԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

(Շարունակութիւն փետր. 16ի թիւէն եւ վերջ)

Նախորդով ամփոփեցինք այս գրքին առաջին հինգ գլուխները։

Վեցերորդ «Դէպի իրականացում» եւ միացած գլուխներով Զարեւանդ կուտայ փաստեր եւ թուականներ, որոնք կը հաստատեն թէ ի՛նչպէս համաթուրանականութեան գաղափարը քայլ առ քայլ նուաճումներ ըրած է, սահմանադրական շրջանէն սկսած պզտիկ կոտորածներով, պատերազմի ընթացքին՝ միլիոնի գիտակներու վրայ, զինադադարի ընթացքին՝ հարիւր հազարաւորներով միացողներու արիւնին մէջ եւ դիւանագիտական դիւայնութիւններու միջոցով կովկասեան հողերու վրայ։ Կը չքացնէ եւ հովին կուտայ իրր թէ թուրք հոսանքներու երեւութական մտայնութեան, կեդրոնացեալ եւ ապակեդրոն խորհուրդութիւններուն վրայ հիմնաւորուած քաղաքական գիծը «հաշտանալի»ներուն։ Կ'արձանագրէ փաստեր, որոնք կատարուած են այդ «հոսանքներու» միջոցով, — 1921 Մարտ 16ի ռուսօ-թուրք դաշնագիրը, որով Կարսն ու Արտահանը կը միանան Թուրքիոյ, Նախիջեւան կ'իյնայ Ատրպէճանի հովանիին տակ. 1921 Հոկտ. 21ին, Կարսի դաշնագիրով, Սուրմալուն կ'երթայ Թուրքիոյ. յետոյ լեռնային Ղարաբաղը կը մտնէ Ատրպէճանի հովանիին տակ, ինչպէս նաեւ Թիւրատկրայը։ Եւ համաթրքութեան առաջին ու գլխաւոր հանգրուանը կ'իրականանայ, բացի այն լղարիկ հողաշերտէն, որ մէկ քայլի կը կարօտի յարմար բոպէի մը։

Եւ ատոնք եղած են խորունկ գիտակցութիւնով եւ սիստեմատիկ քաղաքականութիւնով մը, որ իր վերջին ձեւակերպումը առած է «Ազգային Ուխտ»ով։ Արդարեւ, այդ ուխտին առաջին յօդուածը կ'ըսէ.

«Այն երկրամասերը, զինադադարով որոշուած սահմանագծէն ներս գտնուին անոնք թէ դուրս, որոնց մեծամասնութիւնով Թրքական-մահմետական բնակչութիւն ունին, եւ որոնք կրօնական, ցեղային եւ բաղձանքներու տեսակէտէ մէկ ամբողջ մեծամասնութիւն կը կազմեն, պէտք չէ բաժնուին անջատուին։»

Եւ այս ծրագիրը իրականացնողները, Այազ Իսհաքները, Ռասուլզադէները եւ Ալի Հայտար էմիրները եւ իրենց փաղանգը, իրր քամուֆլաժ, վէճեր ալ կը սարքեն իրարու դէմ, վէճեր, որոնք կը ծառայեն միայն իրենց նպատակները փոփոխական ընելու եւ կը յայտնեն, թէ դաշնակցային Ռասուլզադէներն ու միութենական Ալի Հայտարները մէկ բան կը մտածեն եւ մէկ բանի կը ձգտին։

Այազ Իսհաքի կը յայտարարէ (1926).— «Արտասահմանի Թուրքերուն մէջ ո՛չ մէկ ատեն թուրքիայէն զատ հաւաքուելու շարժում մը չէ եղած։ Հիւսիսը Վաղանի շուրջ, Թուրքիստանը՝ Բուխարայի, Խրիմը՝ Պաղչէ Սէրայի, Ատրպէճանը՝ Բագուի շուրջ իր բոյնը շինելու չէ ձգտած երբեք։ Այս կեդրոնները, իրենց գործունէութեան ընթացքին, իրենք զիրենք միշտ զգացած են իբր մեծ Թուրք ծառին ճիւղերը։»

Ռասուլզադէ Միութիւն Թուրքիայի հետ, ապակեդրոն կապով» վճռած է։ Բայց անմիջապէս աւելցուցած. «Ճիշդ չէ երեւակայել կովկասեան դաշնակցութիւնը իբր արգելք իտալ Թուրք միութեան...։ Պիտի գայ օր մը, երբ այս առանները (Թուրք ազգային շարժումները զանազան տեղեր) միանալով պիտի կազմեն ուժեղ դաշնակցութեան մը գետը։ Եւ մեր աչքին առջեւ կը կենդանանայ 1871ին գերման պետութիւններու միութիւնը։ Թուրք աշխարհը այդ երջանիկ խոշալին հասնելու համար պէտք է անցնի հանգրուաններէն մէկէն—որ է կովկասեան ազգերու միանալը ռուսական տիրապետութեան տակ։»

Իսկ Ալի Հայտար Էմիր, որ իբր հակաճառող Ռասուլ Զադէի դաշնակցութեան (Ֆէտէրասիոն) դէմ կը պօռայ.— «Դաշնակցութիւն. բայց որո՞ւ հետ, մինչեւիկ Վրացիներո՞ւն եւ Դաշնակ Հայերո՞ւն հետ...։ Երեք ամսուայ մէջ Բագուի, Երեւանի եւ Կարսի մէջ սպաննուած 110.000 Թուրքերուն արիւնը չչորցած, ինչպէ՞ս պիտի դաշնակցինք Հայերուն հետ»։ Եւ կը հռչակէ բացէ ի բաց համաթրքութեան նշանաբանը.— «Մեր նշանաբանն է տիլ բիրլիյի, իլ բիրլիյի (լեզուի եւ երկրի միութիւն)։ Երբ Թուրքիացի թիւրքերը միանանք կ'ըսեն, չեն ուզեր իրենց երկրին սահմանակից Թուրք պետութիւններ առեղծել անոնց հետ միայն իբր դաշնակից ապրելու համար։ Նոյն Ալի Հայտարը, իր իբր թէ ընդդիմախօս Ռասուլ Զադէի պատկերացուցած հանգրուաններուն եւ 1871ի գերման ժողովուրդներու միացումի պատկերին առջեւ կը յայտարարէ.— «Ազգերու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ։ Որոշ սկզբունքի եւ նպատակի տէր մտաւորականներու կողմէ մղուած եւ առաջնորդուած ազգեր, ժամանակի հետ ամէն բանի կը յաջողին։ ... Եթէ պէտք ըլլայ վերջնական նպատակը գաղտնի կը պահուի եւ հանգրուանները իբր նպատակ ցոյց կը տրուին։ Մուսավաթ Թուրք քաղաքական կուսակցութիւն մըն է. կրնայ ըլլալ որ իր բուն նպատակը ծածկելով իր առաջին հանգրուանը իբր նպատակը կը ներկայացնէ. իր ճշմարիտ ծրագրին միայն այս առաջին հանգրուանին պատկանող մասը խմբագրած եւ իր քաղաքական նպատակները անոր համաձայն որոշած է։ ... Ուրեմն վերին Ադրբէջանը նախ իր անկախութիւնը պիտի ապահովէ եւ յետոյ Թուրքիոյ հետ պիտի դաշնակցի։ ... Այս պարագային անոր ջանքերը համաձայն են մերինին»։

Եւ գիտնալէ վերջ որ Ռասուլ Զադէ Մուսավաթի հիմնադիրներէն եւ ամէնէն ուժեղ ղեկավարներէն մէկն է, Քէմալական Թուրքիայի մէջ ամէնէն արտօնեալ մարդերէն մէկը։ Եւ նոյն Ռասուլ Զադէն հանգրուաններով գացող քաղաքականութիւնը յաջողցնելու համար, այսօր մէկն է նաեւ Կովկասեան ժողովուրդներու, Ատրբէջանցիներու, Վրացիներու եւ Տաղստանցիներու համադաշնակցային կեդր. կոմիտէի անդամներէն։

Զարեւանդ տքնաջան աշխատութեամբ այս փաստերը հաւաքելով եւ դասաւորելով յայտնապէս կը ձգտի մէկ նպատակի. — ճանչցնել Թուրքը իր հոսանքներով, Ալի Հայտարներով եւ Ռասուլզադէներով, բանալ անոնց իրական ծրագիրը, որ քողարկուած է «հանգրուաններ»ը նպատակ ներկայացնելու ճիգերով, եւ ըսել հաշտարարական նոր ուղի որոնողներուն թէ պէտք է ճանչնալ թուրքը, մէկ միլիոնէ աւելի հայ կոտորող Ալի Հայտարները, որոնք երբեք չեն մոռնար իբր թէ կոտորուած 110.000 Թուրքերը և չեն հրաժարիր երբեք Հայաստանի կմախքն ալ կրծոտելէ, իրականացնելու համար «դիլ բիրլիյի»ի քաղաքական ուխտը։

Եւ իսկապէս, եթէ տարրական զգաստութիւնն ունենար հայ քաղաքական միտքը եւ [illegible] աղետաւոր միամտութիւնը, պիտի տեսնէր թէ միայն վեց տարիներու ընթացքին ինչպէ՛ս քայլ առ քայլ իրականացած է Ալի Հայտարներու «դիլ բիրլիյի, իլ բիրլիյի»ն եւ ինչպէ՛ս Թուրքիան տենդագին կը ձգտի դէպի Արեւելք, դէպի իր ցեղակից ու լեզուակից եղբայրները եւ ինչպէ՛ս այս վերջինները կը ձգտին դէպի Արեւմուտք՝ Թուրքիա, երկանաքարի մէջ առած Հայաստանի ու հայ ժողովուրդի կմախքը։

Ի հարկէ չպիտի արժէր այս շարժումին ուսումնասիրութեան մէջ մտնել, եթէ անոր ճամբուն վրայ չգտնուէր Հայաստանը, իր միակ հոծ հայութիւնով, որու մասին հեղինակը այնքան մտահոգ է, որ իր ուսումնասիրութիւնը, որքան ալ առարկայական, չի ծածկեր մեծագոյն վտանգ մը տեսնողի հոգեկան տագնապը։

Ան ահազանգով մը կ'ազդարարէ գալոց վտանգը. որովհետեւ կը տեսնէ եւ փաստերով կը հաստատէ, թէ այսօրուան Թուրքիան վարողները Եուսուֆ Աքչուրաները, Աղայէֆները, Ռասուլզադէները, Հիւսէյինզադէները, Այազ Իսհաքները, Քէօփրիւլիզադէները, Մէհմէտ Էմինները, Համտուլլահ Սուպհիները, Ալի Հայտարները, Ճէլալ Նուրիները, Զիա Նուրինները, Եագուպ Գատրիները, Եօնուս Նատիները, Բուշէն Էշրէֆները, Ֆալիհ Ըրֆքըները եւ նմաններն են։ Միւս կողմէ Ատրբէջանի մէջ նոյն ուխտը կարմրօրէն հետապնդողներն են, որոնք ափ մը Հայաստանի շուրջն ու ներսը դաւեր լարելով Թուրքիան մինչեւ Երեւանի դուռը հասցուցին։ Մեծ Ատրբէջան կը ձեւաւորեն. Շարուրն ու Նախիջեւանը կամուրջ են շիներ, Նախկրայը դաւադրութեան բոյնի են վերածեր, Գարաքատանը մթերանոց կը դարձնեն. Թուրք գաղթականութիւնով ոտքի կռուան կը պատրաստեն եւ կը սպասեն մէկ բոպէի նոր կատարուած իրողութիւնով մը յայտարարելու. «ա՛լ չկայ Հայ ու Հայաստան, կայ Միացեալ Անկախ Թուրքիա» եւ ծածանումը Թուրք ցեղի առասպելային մօր Ձինայի գայլանիշ դրօշակին որ դարերու մէջէն կը յառնէ Քէմալի գայլանիշ գինանշանով։

* * *

Կը կրկնենք. Զարեւանդի այս հատորը առաջինն է իր տեսակին մէջ։ Միակ պակասը, որ ունի քարտէ՛ն է, որ ընթերցողին համար կրնար շատ օգտակար ըլլալ։

Իսկ ուշագրաւ առաւելութիւններէն մէկն ալ այն է որ այս արժէքաւոր գոյգ գիրքերուն վրայ գին նշանակուած չէ։ Եթէ այս իրողութենէն հետեւցնենք, թէ հեղինակը զայն գրած է եւ պիտի տրամադրէ ձրի մեր այն սերունդին, որ այնքան պէտք ունի կարդալու զանոնք. վերյիշելու ինքզինքն ու իր պատմութիւնը, բայց իր մոռցած Թուրքին նաթաղանէն հրաշքով ազատած, ցրուած չորս հովերուն, հազիւ չոր հաց մը կը ճարէ եւ սէնտ չի կրնար խնայել գրքոյկ մը գնելու, կը թելադրէինք հեղինակին, գոնէ Սուրիոյ, Յունաստանի եւ Ֆրանսայի որբ սերունդին ձրի դրկել զանոնք։ Այսպիսի քայլ մը լրացուցիչ մէկ նշանը պիտի կազմէ իր արժէքաւոր գործին։

Կը շնորհաւորենք հեղինակը իր այս աշխատասիրութեան համար եւ անձկագին կը սպասենք, որ տայ իր երրորդ հատորը, որ ըստ իր խոստումին, պիտի պարունակէ թելադրանքներ այս վտանգին դէմ պաշտպանուելու համար։

Եթէ վտանգը պայծառ տեսնելը ընդունինք երաշխիք վտանգին դէմ պաշտպանուելու, «Միացեալ Անկախ Թուրանիա»ն մեծ երաշխիք է Զարեւանդի երրորդ հատորին։

Մինչ այդ, հայ ժողովուրդին, մանաւանդ երիտասարդ սերունդին կը մնայ իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացնել Թրքական վտանգին վրայ, ցերեկ ու գիշեր որոճալ այդ վտանգին դէմ պաշտպանուելու բոլոր միջոցներուն մասին, եւ սպասել Զարեւանդի երրորդ հատորին, անոր մէջ թերեւս գտնելու կապակցուած ձեւը այն միջոցներուն, որոնք զուգէ ամէն մտքի մէջ կրնան ծնունդ առնել, նոյնիսկ անձեւ վիճակի մէջ։

Այդ ալ բան մըն է։ Եւ մեծագոյն բարիքը այն է, որ մոռցուած Թուրքը առօրեայ մտածումի նիւթ կը դառնայ։

ՇԱՀԱՆ

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀԻ ՄԸ ՓՈՐՁԱՆՔՆԵՐԸ

ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ՊԻՏԻ ՎՆԱՍՈՒԻՆ

ԱԹԷՆՔ, 13 փետր.

Յունաստանի ներքին ցաւերէն մէկն ալ, Փանկալոսի իշխանութեան օրով օտար ընկերութիւններու տրուած մենաշնորհներու կնճռոտ հարցն է, որ այս միջոցիս կը զբաղեցնէ ոչ միայն կառավարական, այլ նաեւ լայն ժողովրդական զանգուածները։

Այդ հարցերէն մէկը այսօր երեսփոխանական ժողովի սեղանին վրայ է վաւերացման համար. եւ կը հանդիպի մեծ ընդդիմութեան, որովհետեւ պայմանագրութեան մէջ կան այնպիսի յօդուածներ որոնք կը վնասեն ժողովրդական զանազան խաւերու եւ պետութեան շահերուն։

Ընկերութիւնը անգլիական է, Power and Traction Co. որ յատկապէս կազմուած է հանրային փոխադրութեան սպասարկութիւն (հանրակառք եւն.), ելեկտրական ուժ ու լոյս մատակարարելու համար։

Ընկերութեան մենաշնորհի պայմանները ստորագրուած են դիկտատորութեան շրջանին եւ որուն բոլոր յօդուածները չի գիտեր հասարակութիւնը։ Սակայն ծանօթ են մէկ երկու տրամադրութիւնները 1 հանրակառքի ամբողջական սպասարկութիւնը, Աթէնք քաղաքի կեդրոնէն մինչեւ 20 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ ամբողջապէս պիտի թողուի ընկերութեան եւ ոչ մէկ ուրիշ ընկերութեան կամ անհատի պիտի թոյլատրուի հանրակառքի (autobus) սպասարկութիւն, 2.— ընկերութիւնը իրաւունք ունի Յունաստան մտցնելու պէնզինը եւ ակոյինը առանց մաքսի։

Ահա այս երկու կէտերու դէմ է որ բուռն կերպով կը բողոքէ ժողովուրդը։

Բաւական մեծ թիւով մանր 1400 անհատական հանրակառքեր կան որոնք կը բանին քաղաքի զանազան գիծերուն վրայ, դադար պիտի առնեն ըստ այդ պայմանագրութեան։ Կան նաեւ բազմաթիւ ակօինի եւ պէնզինի առեւտրականներ, որոնք հայթայթիչներն են վերոյիշեալ կառքերուն եւ նոյնպէս պիտի մնան անգործ, շնորհիւ պայմանագրութեան, որովհետեւ մաքս վճարելով հնարաւորութիւն չպիտի ունենան սպառելու իրենց ապրանքին։

Քանի մը օրէ ի վեր թէ առաջինները եւ թէ վերջինները գործադուլ յայտարարած են եւ խաղաղ ցոյցեր ու բողոքներ կ'ընեն խորհրդարանին առջեւ։

Պէտք է ըսել թէ երեսփ. ժողովի մեծամասնութիւնը հակառակ է այս ընկերութեան մենաշնորհին, այդ պատճառով ալ կառավարութիւնը վաւերացնելու դժուարութեան առջեւ կը գտնուէր։ Երեսփ. ժողովի փետր. 11ի նիստին ներկայացուեցաւ հարցին քննութիւնը։ Կառավարութիւնը ներկայացուց խնդիրը պատճառաբանուած բացատրութեամբ եւ աւելցուց թէ ինչ ինչ յօդուածներու փոփոխութիւններու համար ընկերութեան հետ նոր բանակցութիւններ կատարելու սկզբունքին հաւանած է Աթէնքի անգլիական գեսպանը։

Նկատի ունենալով ժողովի տրամադրութիւնը, կառավարութիւնը վստահութեան խնդիր դրաւ։ փետր. 12ին շարունակուեցան վիճաբանութիւններ եւ ընդդիմադիր երեսփոխաններու մէկ մասը բացակայեցաւ։ 290 երեսփոխաններէն միայն 180ը ներկայ էին, որոնց մեծամասնութիւնը վստահութեան քուէ տուաւ։

Թէ կառավարութեան եւ թէ խորհրդարանին դիրքը փափուկ է այս հարցին առթիւ։ Եթէ ներքին խնդիր մը ըլլար, շատ դիւրութեամբ, հրամանագրով մը չեղեալ կը համարուէր եւ կը լմննար, ինչպէս եղած է նմանօրինակ առիթներու մէջ, իսկ ներկայ պարագային ոչ միայն ընկերութիւնը օտար է եւ կրթնած անգլիական կառավարութեան, այլ եւ որոշ աշխատանքներ կատարած է։ Մերժումը պիտի վերածուի քաղաքական կնճիռ մը, որմէ կը խուսափի կառավարութիւնը, ուրեմն խորհրդարանը հարկադրուած պիտի ըլլայ վաւերացնելու, հակառակ իրենց խղճին, երկրին շահերուն եւ բազմաթիւ քաղաքացիներու տնտեսական ակներեւ կործանումին։

Դուրսը կատարուած գործադուլները, ցոյցերը եւ բողոքները, հազիւ թէ որ եւ է օգուտ ունենան, կը մնայ այն մխիթարութիւնը որ յաջողեցան բարեփոխել քանի մը շատ աննպաստ յօդուածները։

Ցամառ զրոյց 'կը շրջի թէ կառավարութիւնը պարտաւորուած պիտի ըլլայ փնտռող քաղաքացիներուն հատուցում տալու։ Այդ պարագային ոչ-քաղաքացիներն ալ պիտի օգտուին արդեօք։ Այդ առթիւ մեր ազգակիցներէն շատեր որոնք մեծ թիւով սեփական կառքեր ունէին հանրային սպասարկութեան մէջ եւ այժմէն իսկ յուսահատութեան մատնուած են, մանաւանդ որ մեծ մասը կառքերը գնած են ապառիկ մասնավճարներու պայմանով եւ այսպիսով հնարաւորութիւն պիտի չունենան վճարումները կատարելու եւ պիտի գտնուին կառքերը կորսնցնելու հաւանականութեան առջեւ։

Կան քանի մը ուրիշ մենաշնորհներու պայմանագրութիւններ որոնք նոյնպէս աւելի կամ նուազ չափով աննպաստ են երկրին շահերուն։ Ատոնց շուրջն ալ վէճեր կան, սակայն կը թուի թէ խորհրդարանը նոյն պատճառներով պարտաւորուած պիտի ըլլայ վաւերացնելու։

Ահա դիկտատորութեան մէկ շնորհը, որուն հետեւանքները չի կրնար դարմանել պետութիւնը։

Թ. ԱՄԷՏՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐ ՄԸ. — Փետրուարի 4ին, Թիֆլիսի պետական թատրոնին մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ տօնուած է Ատրպէճանի գրագէտ թատերագիր Ապտիւրրահման Ախվէրտովի գրական գործունէութեան 35 ամեայ յոբելեանը։ Ախվէրտովը ո՛չ միայն յայտնի գրագէտ է, այլ եւ աչքի ընկնող հանրային ու քաղաքական գործիչ։ 1919ին Ատրպէճանի դեսպանն էր Երեւանի մէջ։ Ախվէրտով կը նկատուի Ատրպէճանական գրականութեան եւ թատրոնի հիմնադիրներէն մէկը։ Յոբելեարին շնորհաւորական ուղերձներ ուղղած են Անդրկովկասեան կառավարութեան կողմէ Ս. Խանոյեանը, Վրաստանի կառավարութեան ներկայացուցիչը եւ բազմաթիւ հիմնարկութիւններու պատուիրակներ։ Իր պատասխան-ճառին մէջ Ախվէրտով ըսած է. «Ես երջանիկ եմ, որ իմ յոբելեանական տօնը կը կատարուի գեղեցիկ Կիւրճիստանի մայրաքաղաքին մէջ, ա՛յն Կիւրճիստանի, որու հետ Թուրք ժողովուրդը կապուած է եղբայրական կապերով։»

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՇՈՒՏՈՎ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԻ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Ինչպէս քանիցս գրած ... ւթի երեսփոխան Եաւլ Լամ... երկար ատենէ ի վեր կը պ... օտարականներու Ֆրանսահպատակութիւնը դիւրացնելու ... րով։ Քանի մը օր առաջ եր... փոխանական ժողովին մէջ Լամպէր կրկին խնդիր բա... այս մասին եւ դատական ... խարարէն պահանջեց որ ... մասին խորհրդարանին ներ... յացուած օրինագիծը շու... քուէարկուի։ Պաշտօնաթ... քաղելով կուտանք իր ճառ...

Գ. Եաւլ Լամպէր.— 19.. դեկտեմբեր 3ին Ծերակ... միաձայնութեամբ, եւ առ... ղաբար, կը քուէարկէր հպա... կութեան օրինագիծ մը, որ ... նօթ է ձեզ, պ. դատական նա... րար, եւ որ կենսական կարեւոր... թիւն ունի այս երկրի ապագ... համար։

Գիտէք թէ Ֆրանսա ... չութեան կողմէ ահռելի ... նալ մը կ'անցընէ, եւ ... մարդահամարի թիւերը ... կը փորձեն առիթ ծածկել ...

Արդարեւ, եթէ Ֆրանս... պատերազմէն առաջուան ... մանները նկատի ունենանք, ... տի տեսնենք թէ՛ մեր երկիրը միայն չէ լեցուցած 1916ի ... դահամարին ցոյց տուած մէկ... կէս միլիոնը, այլ 1911էն ... կորսնցուցած է երկու միլիոն ... կէ, եթէ հաշուենք Ֆրան... հաստատուած օտարականները ... ազատագրուած Նահանգներ... բնակչութիւնը։ Ասիկա տխուր ... ղութիւն մըն է, որուն առ... պէտք է բոլորս խոնարհինք։

Ծերակոյտին ընդունած հպա... տակութեան օրէնքը, բացի ... առաւելութիւններէ, թոյլ ... տայ մեզի զգալի կերպով ... այն վրդովիչ պարապը, զոր ... տերազմը բացած է մեր բնա... չութեան մէջ։

Նոր օրէնքը նպաստաւոր ... ստացական քաղաքացիութ... նները, մանաւորաբար թոյլ ... լով մեզի Ֆրանսացի դարձ... առնուազն 18 տարեկան երի... սարդ օտարականներ, Ֆրան... հպատակ դարձած օտարականներու զաւակներուն Ֆրանսահ... տակութեան իրաւունք ... օտարականի մը հետ ամուսնա... ցած Ֆրանսուհիին Ֆրանս... պահպանել իր հպատակութ... եւ նոյն հպատակութիւնը ... նալով Ֆրանսական հողի վ... ծնած իր զաւակներուն, ... րենքը կ'ըսեմ, քանի մը ... չանցած այս անդամահատ... եւ վիրաւոր երկրին պիտի ... հարիւր հազարաւոր Ֆրանս... ներ, զորս ներկայիս կ'արհամ... հենք (ծափեր)։

Ահա՛ այս պատճառով է, ... պ. դատական նախարար, ... կ'ուզէի ձեր ուշադրութիւնը ... ւիրել այս կէտին վրայ, ... հաշուելու որ հպատակութ... օրէնքը թոյլ պիտի տայ ... դարման տանիլ նաեւ քանի ... իրապէս ողբալի վիճակներու ...

Կը մտածե՞ք արդեօք ... նակ, պաշտօնեայ Ֆրանսաց... րու վրայ, որոնք կը փափա... օտարականներու հետ ամուսն... նալ եւ որոնց ներկայ օր... կ'արգիլէ այդ բանը, քանի ... օտարուհի կը դառնան եւ ... կորսնցնեն իրենց պաշտօնը։

Կը մտածե՞ք արդեօք ... բոլոր Ֆրանսացի ծնած կիներ... վրայ, որոնք այսօր ... իրենց ամուսինէն կամ այրի ... ցած, կը փափաքին կրկին Ֆրանս...

...կպատակ դառնալ, եւ որոնք սա-
...մն չեն կրնար, որովհետեւ օ-
...էնքը չէ քուէարկուած, ու այսօր,
...էն Գրանսուհի, առիպուած են
...գնութեան թուղթ պահանջել,
...75 ֆրանք վճարելով։

Կը մտածե՞ք արդեօք այն ...պարուոր օտար երիտասարդ-...րու մասին, որոնք կը փախա-...ին ֆրանս բանակին մէջ ծա-...յել եւ որոնք, օրինագիծը ...քուէարկուած չըլլալուն պատճա-...ու չեն կրնար, ու առիպուած են ...ամ ծառայել օտար լէգէոնին ...էջ — ինչ որ շատ հաճելի չէ ...անոնց մէ շատերուն համար — ...ամ երթալ իրենց հայրենիքին ...էջ կատարելու իրենց զինուորա-...կան ծառայութիւնը։ (Ծափեր)։

Կը համնամ թէ այս օրէնքը քուէարկելու կը վարանէինք այն ատեն երբ անհրաժեշտ պաշտօնա-...ութիւնը չունէինք։ Սակայն իրե՛ ա ...ինվերսիթէի գրասենեակները ...իմա կրնան արագօրէն նկատի ...առնել հպատակութեան խնդրա-...գիրները եւ հետեւանք տալ հա-...րիւր հազարաւոր խնդրարկուներ-...ու։ Ահա թէ ինչու այլեւս պէտք ...է յետաձգել այս օրէնքին քուէ-...արկութիւնը։ Երեսփ. Ժողովին հա-...մար առ առաւելն մէկ նիստը ...բաւական է։ Այս օրէնքին քուէ-...արկութեան հետ կապուած են ...եւս ուրիշ օրինագծեր եւ առա-...ջարկներ։ Այսպէս, ես ինքս ունիմ ...առաջարկ մը, որուն համաձայն ...ֆրանսահպատակ դառնալ ուզող-...ներէն անոնք որ իրենց երկրին ...մէջ զինուորական ծառայութիւն ...կատարած են, պէտք պիտի ըլլան ...ֆրանսայի մէջ զինուորական ծա-...ռայութիւն կատարելէ։ Այս ա-...ռաջարկին համար Երեսփ. Ժո-...ղովը տեղեկաբեր նշանակեց Պ. ...Մէքօլֆին, որ վաղը խնդիրը պի-...տի ներկայացնէ բանակի յանձ-...նաժողովին, եւ գիտեմ թէ պիտի ...ընդունուի։

Պ. Նախարար, 18 ամիսէ ի վեր կը պահանջեմ որ Երեսփ. Ժողովը ...երջապէս քուէարկէ այս օրէնքը ...որ առաջնակարգ շահ մը կը ներ-...կայացնէ մեր երկրի ապահովու-...թեան համար։

Վերջին անգամ այս մասին ...խօսեցայ Յուլիս 15ին։ Այն ատեն ...ինծի պատասխանուեցաւ թէ տե-...ղեկագիրը պիտի ներկայացուի ...մինչեւ ութ օր։ Արդ, այսօր եօթ ...ամիս վերջ, դեռ չէ ներկայաց-...ուած։ Կը խնդրեմ որ այս հարցը ...խուտով օրակարգի վրայ բերէք։ ...Հիմա նոր տեղեկաբեր մը նշանակ-...ուած է այս խնդրին համար՝ Պ. ...Մալարմէ, որ վստահ եմ թէ շու-...տով պիտի ներկայացնէ իր տեղե-...կագիրը եւ օրէնքը միաձայնու-...

թեամբ պիտի ընդունուի Երեսփ. Ժողովին կողմէ։

Ամփոփելով, կը հարցնեմ. կառավարութիւնը կ՚ուզէ՞ որ հպատակութեան օրէնքը քուէարկուի Եթէ այո՛, ի՞նչ միջոցներ կը խորհի ձեռք առնել խիստ կարճ ժամանակէն անոր քուէարկութիւնը պահանջելու համար։

Նախագահը.— Խօսքը Պ. դատական նախարարինն է։

Պ. Լուի Պալթու, դատական նախարար.— Պ. Ըառլ Լամպէրի այնքան քաղաքավարութեամբ դրած հարցումին կը պատասխանեմ մէկ խօսքով բացարձակապէս համամիտ եմ իրեն։ Պ. Լամպէր մինչեւ պերճախօս թիւեր եւ տուաւ վճռական պատճառներ։ Ծերակոյտին քուէարկած օրինագիծը բարին բացարձակ իմաստով ազգային շահ ներկայացնող եւ ազգային պաշտպանութեան վերաբերող օրինագիծ մըն է։

Ուրեմն ինծի ուղղուած առաջին հարցումին կը պատասխանեմ թէ կառավարութիւնը կատարելապէս համաձայն է Պ. Լամպէրի եւ նոյն ինքն յանձնաժողովին։

Գալով արագ քուէարկութեան համար ձեռք առնելիք միջոցներուն, ատիկա կախում ունի տեղեկաբեր Պ. Մալարմէէն, որ որքան շուտ ներկայացնէ իր տեղեկագիրը, այնքան արագ կը քուէարկուի։

Պ. Մալարմէ.— Ես տեղեկաբեր նշանակուեցայ ուրբաթ օր։ Աշխատանքի սկսայ արդէն եւ տեղեկագիրս շուտով պիտի տամ։ Այն համոզումը ունիմ որ Երեսփ. Ժողովը այս օրինագիծը պիտի քուէարկէ Զատկի արձակուրդէն առաջ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

86.— ԻՍԷԼ (Արտէշ)

Հակառակ եղանակի բարեխառնութեան, գործերը երթալով աւելի կը սեղմուին։ Բոլոր մետաքսի վաճառականները (ընդհանրապէս շրջանիս մէջ գտնուած ամբողջ գործարանները մետաքսի են) նպարավաճառի ապրանք ծախելու պէս օրէ օր մանր մունր վաճառման պայմանագիրներու կը սպասեն, գործարանները բանեցնելու համար։ Մինչեւ Յունուար ամսուն վերջը շաբաթական 4-5 ժամ կրճատելով կ՚աշխատցնէին, բայց Փետրուար ամսուն գործազրկութիւնը աւելի զգալի դարձաւ։ Ներկայիս շաբաթը կ՚աշխատին 4 օր կամ 36 ժամ։ Առ հասարակ կիներ են գործաւորուհիները։ Իսկ այրերը, որոնք գործարաններու մէջ կ՚աշխատին, բաղդատաբար լաւ են։ Քանի մը հոգի գործէ հանուած են թէեւ, բայց առժամապէս տեղաւորուեցան շինութիւններու եւ կամ պարտէզներու մէջ, ուրիշներ ալ գործ գտան 60-65 քիլոմէթր հեռու, հանքէտ կոչուած քաղաքի ածխահանքին մէջ։ Թէեւ աշխատանքը անտանելի է, բայց բնտանեկան հոգերու ծանրութիւնը ամէն տանջանք յանձն առնել կուտայ, թափառական եւ անտէր ժողովուրդին։

Մ. Ն.

ՁԵՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՊԱՏԱՆԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փետր. 12ին Հ. Ե. Դաշնակցութեան Պատանի Միութիւնը տուաւ երեկոյթ-ներկայացում մը «Լոփանեօլ»ի սրահին մէջ, ուր հաւաքուեր էր 300է աւելի երկսեռ բազմութիւն մը։

Առաջին անգամ ներկայացուցին Ա. Ահարոնեանի «Եղ մի ազօթիրն»ը։ Վարագոյրը բացուելուն կոյր գեղջիկ տեսարան մը պարզուեցաւ, ուր՝ գեղջուկ քահանան իր զաւակներուն հետ կ՚ուզեր վայելել բնութեան շնորհները եւ կը պատուիրեր անոնց որ աղօթեն շարունակ ամենակալ Աստծուն, որպէսզի իր զօրաւոր աջին հովանիին տակ պահէ ու պաշտպանէ իրենց ինչքը, հոգին ու պատիւը։ Որդին կ՚անսաստէ իր ծերունի հօրը, եւ կ՚ուզէ աղօթքի տեղ սուրով պաշտպանել ու անաղարտ պահել իրենց պատիւը, ու զէնքը ձեռքն կը հեռանայ հայրենի օճախէն։ Գիւղին քիւրտ «Պէկ»ը քահանային կը սպառնայ ու կը պահանջէ երիտասարդ աղջիկը։ Քահանան կ՚աղաչէ, կը պաղատի որ խնայէ իր մէկ հատիկ աղջկան, բայց Պէկը անդրդուելի կը մնայ։

Քահանան կը կանչէր իր Աստուածը, բայց ան ձայն չի տար ու երբ յուսահատ ծունկի կուգայ, «պէկ»ին առջեւ ձայն կուտայ «Հայ ֆէտայիներ» իր որդին է խումբ մը ընկերներով եւ քրոջ պատիւը փրկելու կուգայ։ Պէկը կը վիրաւորէ քահանան, ֆէտայիները ներս կը խուժեն, կը սպաննեն պէկն ու իր արբանեակները ու երբ կը մօտենայ իր մահամերձ հօրը քով նա հազիւ լսելի ձայնով մը կը շշնջէ «Եղ մի աղօթիր» եւ կը համբուրէ զաւկին ճակատը։

Թուղիչ էր տեսարանը եւ կարժէ շնորհաւորել գերակատար պատանիները։ Քառորդ ժամ դադարէ վերջ, ներկայացուցին «Ակեցու կէս պորտի ժառանգ Մացած մնտուկը» որը՝ պատճառեց անվերջ քրքիջներ։

Ս. Մ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՓԱՄԱՐՑ

Երեքշաբթի իրիկուն Central Sporting clubի սրահներուն մէջ 1500 հանդիսատեսներու ներկայութեամբ, հայ կոփամարտիկ Գուրգէն Աթաեան եղանակի առաջին մրցումը կատարեց, եւ կէտերու պակասութեամբ պարտուած հռչակուեցաւ։

Աթաեանի հակառակորդն էր կատալոնիացի, որ mi-moyenի յաւագոյն խաղացողներէն է։ Ցնծա բնիկ Մարսիլիացի է։ Փարիզի մէջ չորս մրցումներ կատարած է որոնց երկուքը «նօք աութ»ով երրորդին հակառակորդին չորս ակռաները թափած է, իսկ չորրորդն ալ կէտերով յաղթած է։ Շատ քիչ անգամ պարտուած է, շատ ուժեղ եւ միեւնոյն ատեն ծուռ խաղացող մըն է, միշտ ձախ կողմին վրայ կրթնած կը մրցի, եւ ճիշտ այդ կէտն էր որ Աթաեանի դժուար եկաւ։ Հայ կռփամարտիկին պարտութեան ամենամեծ պատճառը այն եղաւ որ խաղի երկրորդ մասին աջին՝ դէպի շնչառութեան կողմին շատ զօրաւոր հարուած մը ստացաւ, եւ ատոր վրայ ուժաթափ եղաւ, եւ միայն իր քաջութեամբ էր որ խաղը չձգեց։ Եթէ այդ հարուածը նախապէս ինքը տուած ըլլար խաղը կը շահէր։

Կը մաղթենք որ իր յառաջիկայի մրցումներուն մէջ Աթաեան լաւ յաղթանակ մը տանի, արժեցնելով հայկական ձնդերին ուժը.

Այժմ Աթաեան եւրոպայի նախկին ախոյեան Bretonnelի հետ կը շարունակէ իր փորձերը յառաջիկայի մրցումներուն համար եւ շատ հաւանական է որ ամիս մը վերջը միեւնոյն սրահին մէջ մեծ մրցում մը ունենայ, նշանաւոր սեւամորթ Ben. diougouի դէմ, որուն հետ նախապէս հաւասար մնացած է։

Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Կիրակի օր 13 Փետր.) Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ֆութպոլի Ա. խումբը յաղթեց՝ C. S. Thiaisի Ա. խումբին 5—2։ Թիէի խումբը իր կարգին յաղթած է T. A. S. G.ի 1Bին 4—1։ Իսկ պահեստի խումբը որ եղանակի սկիզբէն իվեր մէկ պարտութիւն կրած է, F. C. Dionysienի ,B)ին յաղթեց 3—2, իսկ Stade de Parisի (1B ին 5—0։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԳԻԼՆԵՐԸ.— Եկա՛ն, եկա՛ն, արագիլները եկան, բարակ ու երկար սրունքներով, ճերմակ ու սեւ ժապաւէններով։ Ալզասի մէջ Փալսպուրկ քաղաքին ծխնելոյզներուն վրայ թառած են արդէն անոնք եւ կ՚աւետեն թէ «կ՚երթայ ձմեռ, կուգայ գարուն»։

Թուրքերը շատ կը սիրեն արագիլները, իբրեւ պահապան բնակարաններու։ Անոնք մէկ կտուրի վրայ կը կենան եւ կը դիտեն երկինքը, անշարժ ու խոհուն։ Ամա՛ր կը բերեն իրենց ձագերուն։ Կը պատմեն թէ արագիլները կը պահեն ու կը կերակրեն իրենց ծերացած, անկար հայրերը։ Այսպէս, հռոմէական հին շքանշաններուն վրայ արագիլը կը խորհրդանշէ որդիական սէր։ Սակայն արագիլը նոյնքան անգութ է եւ կը սպաննէ իր ձագը, եթէ ատենին չկարենայ թռչիլ սորվիլ։ Արագիլները կէս բնտանի են։ Մեր գիւղերուն մէջ, շատ անգամ անոնք կը գեղերին կալին շուրջը տարածուող արտերուն մէջ, պզտիկ տղոց կը մօտենան անվախօրէն, եւ կարծես հաճ կ՚առնեն անոնց չարութենէն։ Գիշերները կը թառին կամ թուրք գիւղերու ծխնելոյզներուն վրայ, կամ չորցած եւ կիսովին այրած ծառերու վրայ։ Հայերը ընդհանրապէս չեն ձգեր որ արագիլները բոյն շինեն տան վրայ, որովհետեւ օձ կը բերէ։ Յիշենք նաեւ որ սատրիկ ծծ կերած ենք արագիլներէն, անխնայ կոցահարած ենք մեզ, երբ փորձած ենք բռնել դաշտին վրայ կամ գիշերը թառած պահուն։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Չորեքշաբթի գիշեր, Բոլմար փողոցը, Պ. Փիլատոն կէս գիշերին կը դառնայ տուն։ Երբ առաջին յարկը կը բարձրանայ, կը տեսնէ որ, երկրորդ յարկի սանդուղէն արիւն կը կաթկթի գլխուն վրայ։ Անմիջապէս հասկնալով որ ոճիր մը պատահած է, օգնութիւն կը պոռայ։ Դրացիները կը հասնին, և կը տեսնեն որ երկրորդ սանդուղին վրայ պառկած է մարդ մը, որ զարնուած է քունքէն, և արիւնը կը հոսի կարմիր դերձանի մը նման։ Դեռ նոր մեռած էր. վրայէն գտնուեցաւ նամակ մը ուր կը գրէր թէ անձնասպանութիւն փորձած է, ձանձրացած ըլլալով կեանքէն։ Երկրորդ յարկը կը գտնուէր իր բնակարանը։

Մեռեալը կը կոչուի Ռուսյեէ, 49 տարեկան։ Պատերազմի ընթացքին հեղձուցիչ կազերէն հիւանդացած ըլլալով, ջղագրգիռ մարդ մը դարձած էր։ Կը կենակցէր իր քենիին հետ, որ այրի էր եւ երկու զաւակ ունէր։ Առտու մը յանդիմանած ըլլալով խորթ զաւակը, կինը միջամտեց։ Բորբոքած, Ռուսյէէ հեռացաւ տունէն եւ Սուասոն գնաց, մօրը քով։ Երկու օր յետոյ դառնալով, գիշերը, իր բնակարանին դրանը առջեւ անձնասպան եղաւ։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թարգմ. Խորհրդ. Թերթերէն)

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ՄԱՍԻՆ.— Ալեքսանդրապոլ քաղաքի վերաշինման յատուկ Յանձնաժողովը որոշած է նոր քաղաքը կանգնել տուֆ հանքի շրջանին մէջ, նկատելով որ տուֆը կը մեղմացնէ երկրաշարժի ցնցումները։ Գործեան սկսելու համար աշխատանքները, արդէն եղած են անհրաժեշտ ապսպրանքներ զանազան մեքենաներու համար։ Այս աւերուած շրջանին վերաշինութեան համար բացուած 8 միլիոն րուբլի վարկէն 3 միլիոնը պիտի յատկացուի գիւղերու վերականգնումին։ Կ՚ենթադրուի որ այս տարի շինուի 100 երկյարկ տուներ, 3,500 սենեակով։

ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏԻ ՄԸ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ.— Լրացած է յայտնի երաժշտագէտ Նիկ. Տիգրանեանի գործունէութեան քառասնամեակը։ Հայաստանի մէջ կը խորհին տօնել անոր յոբելեանը։ Ն. Տիգրանեանը հայ յաւագոյն երաժիշտներէն մէկն է։ Ծնած է 1856ին. 9 տարեկան հասակին՝ բռնուելով ծաղիկ հիւանդութեան՝ կուրցած է։ Աւարտած է Վիէննայի կոյրերու վարժարանը եւ երաժշտութիւն ուսած է Վիէննայի յայտնի փրօֆէսօր Շէննէրի մօտ։ Տիգրանեանի համերգները մեծ յաջողութեամբ կ՚անցնէին միշտ Հայաստանի, Թիֆլիսի եւ Ռուսաստանի զանազան քաղաքներուն մէջ։ Ան յատկապէս մասնագէտ է ժողովրդական երգերու և իր «Պայաթի քիւրտը», «Պայաթի Շիրազը», «Հէյտարի»ն, «Զարկեահ»ը յայտնի են ամբողջ Կովկասի մէջ ու կը նուագուին թէ Հայերու, թէ Վրացիներու եւ թէ Ատրպէճանցիներու կողմէ հաւասար հաճութեամբ։ Նիկ. Տիգրանեանը եղբայրն է յայտնի հանրային գործիչ Սիրական Տիգրանեանի եւ այժմ կ՚ապրի Լենինականի մէջ։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ.— Շինութեանց մէջ աշխատող 1200 բանուորներ այս ձմեռ գաւառպարտուած են գործազրկութեան։ Բանուորական Միութեան Վարչութիւնը գտած է ապրուստ յաւագոյն նպաստը գործազուրկներուն.... 8 դառախօսութիւն «ինչ ինչ» նիւթերու շուրջ։ Մարդ ոչ միայն հացով կ՚ապրի, այլ եւ խօսքով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻՍ ՍԵՐԱՑԻ

Մինչդեռ անոնք հարիւր զազան հարցումներ կը փոխանակէին, դիտելով մէկտեղ բակը, ուր կէսր խոզեր եւ բադեր կը վխտային—խմեցի, եւ նորէն ալ պիտի խմէի, բայց կեցայ. որովհետեւ, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ՛ ուռինները դէպի գետ կը փոխարուէին, մինչդեռ գանկութիւնը ...ննենայի խոզերը եւ բադերը ...թայ համբուրելու՝ իրենց ցեխին մէջ։

...ինչ ոսկի եղաւ։

— Չեմ կը ձգեմ, տղաքներս ...մը ունիմ որ դժուար է կլթել, ...հեռու հորթը՝ անոր ստինքները խածեր եւ վրան ուռեցքներ ...էնեն. Երթամ նայիմ կրնա՞մ ...կաթը առնել։

— Նս ալ կուգամ, ըսի։

* * *

Ախոռին մէջ՝ աշխատելով մէկտեղ, ան ինքնիրեն կը խօսէր.

— Այսպէս ուրեմն, մայրդ լուացարարուհի է եւ կրնայ ձեզ այդքան մեծուր հագուեցընել։ Խե՜ղճ կին։ Արքա՜ն ինքզինքը կը զրկէ արդեօք։ Ա՜խ, աշխարհը սառապանքով լեցուն է։

Անասունին ստինքներուն տակ կծկտած, կ՚իւղտէր զանոնք եւ ժեղմօրոն՝ կաթը դոյլի մը մէջ կը հոսեցնէր։

— Կը տեսնե՞ս, տղաս.., պէտք է որ մարդ երախտապարտ ըլլայ....։ Ամէն մարդ քեզի պէս բախտաւոր չէ։ Աւելի հեռուները չերթանք։ Նայէ կոտին. պզտիկուց տանջած, ծծած են զայն. անոր ծնողքը աղքատ քէին, ո՜հ, ալ. հագեր ունէին որ.... Բայց այնքա՜ն կծծի էին, որ իրենց «եղունգներուն տակի ցեխը» կ՚ուտէին։ Եւ խեղճ պզտիկը կը տառապէր նաեւ անոր համար, որ իր ծնողքը եւ բոլոր

թաղեցիները կ՚ըսէին թէ տգեղ էր. այո՛ շատ տգեղ. տկճորի պէս ուռած կապիկի գլուխ մը ունէր, բայց, տէր Աստուած. ինքը ինչ յանցանք ունէր. տասնըէն մինչեւ իրիկուն զայն կը ծաղրէին. գէշ կ՚ազդէր. ան վերջը չար դարձաւ։ Երբ տասներեք տարու եղաւ, իր ծնողքը ալ չէին կրնար ծեծել զինքը. ծեծ ուտելու կարգը իրենց եկած էր, որովհետեւ ցերը երբեք մեղքը անպատիժ չի թողուր։ Երկուքն ալ խաֆած էին. կոտին՝ անոնց ծոծրակէն կը բռնէր ու ձմեռը՝ մինչեւ փորերնին, ձիւնին մէջ կը նետէր։ Կ՚ազաչէի տղուն,

— կոտին, զաւակս, գթա՛ անոնց որ քեզի կեանք տուին իրա՛։ չար էին, բայց Աստուած չ՚ուզեր որ դուն ալ անոնց պէս ըլլաս։ բարի եղիր զաւակս, ներողամիտ եղիր։ Բարի էր ան, միշտ կը կակուղնար։ Ցետոյ, երկար տարիներ զայն աչքէ կորսնցուցինք. իսկ մենք՝ դժբախտութեան ենթարկուեցանք մեր մէնք՝ սիրահարուեցաւ աղջկայ մը, որ ուրիշին հետ ամուսնացաւ. իսկ ան՝ իր սրտի հրացանով ինքզինքը զարկաւ։ Այն ատեն, մենք ալ հոս քաշուեցանք լուռ աղօթելու համար— Բայց ահա կոտին՝ մեր մօտերը կուգայ, տասներեք տարու էր. շատ արիւնոտ ըլլալուն, ճաթելու չափ ուժեղ էր եւ ճամբուն շինութեան համար բանուորներու խումբի մը մէջ կ՚աշխատէր։ Ա՜խ զաւակս, ինչ ողբալի բաներ... Բոլորը զայն կ՚ատէին... իր ուժին համար...։ կային ալ որ դեռ զայն կը ծաղրէին իր տգեղութեան համար.. Բարին Աստուած...։ Մէկ հարուածով անոնց կողերը կը փշրէր.... Բայց ան գիտէր թէ չարեր կային, որ իր ճամբան կը սպասէին։ Այն ատեն որպէսզի քունին մէջ անակնկալի չգայ, լողալով գետը կ՚անցնէր, իր զգեստներուն կապոցը շուրէն վեր բռնած եւ ճահիճներուն մէջ կը քնանար։ Գիշեր մը, իր թշնամիներէն չորսը գետը կ՚անցնին եւ կոտինը կը փնտռեն զայն սպաննելու համար։ Յաջորդ առտուն, տղա՛ս, անոնցմէ մէկը՝ փռուած գտնուեցաւ, աչքերը դուրս թափած,— կոտին լուռնի լոյսով, բռնած էր զանոնք եւ սպաննած էր։ Զայն անմեղ նկատելով, դատաւորները անպարտ արձակեցին. բայց մտի՛կ ըրէ. երկու տարի յետոյ մարդ մը կը զարնէր սիրտէն, այս անգամ զայն իր սիրուհիին անկողինին մէջ գտած էր։ Այն ատեն Աստուած պատժեց կոտինը։ Ցասը տարի հանքերէն աղ հանեց։ Մարդիկ զայն թիապարտ կը կոչեն. Իրաւունք չունին։ Ապացոյցը այն է որ, Աստուած ալ անոր հանգէպ կ՚ուզէ բարի ըլլալ եւ քեզի պէս անմեղ հրեշտակ մը ղրկեց անոր։

Կոտին գիս գուրս կը կանչէր, որպէս զի միասին երթանք եւ ճահիճներուն մէջ բադի հաւկիթ փնտռենք։ Կէսօրին երբ վերադարձանք, մժեղներու խայթուքէն կ՚այրէինք։ Այն ատեն սկսաւ հսկայ ճաշը. բացի տանըվեց հաւկիթ՝ խոզի ճարպի մէջ եփած, ձուկի ապուր, ագարակատիրոջ որսացած մէկ գայլաձուկը, սխտորով եփած հաւ մը եւ տասը լիտր գինի՝ որուն կէսը կուլ տուաւ կոտին։ Ցետոյ բամնուեցանք. կէսօրուան ժամը մէկին՝ գինովը կ՚անցնէինք։

Կոտին սաստիկ կը քրտնէր...։ Իր շապիկին բացուածքէն որ հովը կ՚ուռեցնէր, իր կուրծքին սեւ, երկար մազերը կը տեսնէի, շապիկ հագած արջի մը կը նմանէր։ Այս միջոցին, ձգեց թիերը եւ ուժով մը շնչեց։ Լաւ մը իրեն նայելէ ըսի.

— Իրա՛ւ, կոտին, այս մարգիկը շատ բարի են։

— Այնպէս չէ՞, բացագանչեց։ Եւ սակայն, որ եւ է, որ եւ է ծառայութիւն մը չեմ ըրած իրենց։ Ուրիշներուն այս՛, ինչպէս այս առտու, անոնց, ո՜չ։

— Եւ չես գիտեր թէ ինչո՞ւ քեզ կը սիրեն։

— Ո՛չ... Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ զիս կը սիրեն։

(Շար.)

Երեսփ. ժողովի բանակի յանձնաժողովը քննելէ վերջ Պ. Շառլ Լամպէրի ներկայացուցած օրինագիծը, ընդունեց որ մինչեւ 25 տարեկան օտարականները միայն զինուորական գործօն ծառայութեան ենթակայ պիտի ըլլան, եթէ ֆրանսական քաղաքացի դառնան։ Անոնք որ իրենց հայրենիքին մէջ զինուորական ծառայութիւն կատարած են, իրենց ծառայութեան շրջանը նկատի պիտի առնուի։

Տոկոսի սակը կը վիճչուի

Պանք տը Ֆրանսը, երէկուընէ սկսեալ, արժեթուղթերու վրայ կատարուած կանխավճարներու տոկոսի սակը 100ին 8էն 100ին 7ի իջեցուց։ Զեղչի սակը անցեալ ամիսէն ի վեր կը մնայ 100ին 5ու կէսի վրայ։ Այս ձեւով, վարկի պայմանները կը դիւրանան, ինչ որ կը նշանակէ թէ Ֆրանսայի ելմտական վիճակը հետզհետէ կը բարուքի։

Ծխախոտը կ'աժաննայ

Երէկ առտուան պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագիր մը կը գեղչէ կարգ մը ծխախոտներու արժէքը։ Այսպէս, կօլուազ Մարիլանը փոխանակ 3.50 ֆր.ի, պիտի արժէ 3.25, կօլուազ քափորալ սիւփէրիէօրը 3 ֆր., կօլուազ քափորալ տուն՝ 2 ֆրանք, էլէկանթ Մարիլանները՝ 3 ֆրանքի տեղ 2.75ի։

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՓՈԽԵԼ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ գեկոյցը.

Երկար սպասումէ խուսափելու համար, կը ծանուցուի օտար աշխատաւորներուն թէ՝ աշխատաւորի ինքնութեան թուղթ ստանալու համար իրենց գործատէրերուն կողմէ տրուած աշխատանքի վկայագիրներուն քննութեան գործողութիւնները պիտի կատարուին 2, Avenue Rapp, հետեւեալ տրամադրութիւններու համաձայն.

փետրուար 18ին եւ 19ին (այսօր) պիտի քննուին խնդրագիրները այն աշխատաւորներուն, որոնց մականունները կը սկսին A. B. C. D. գիրերով:

փետրուար 21ին՝ E. F. G. H. գիրերով սկսողներունը:

փետրուար 22ին եւ 23ին՝ I. J. K. L.ով սկսողները:

փետրուար 24ին եւ 25ին՝ M. N. O. P.ով սկսողները:

փետրուար 26ին՝ Q. R. S. T.ով սկսողները:

փետրուար 28ին՝ U. V. W. X. Y. Z.ով սկսողները:

Երկրաշարժ եւ փոթորիկ ամէն կողմ

Բլէրմոն - Ֆէրրանէն հեռագրի մը համաձայն փետր. 16ին ժամը 1ին Փիւի-տը Տօմի դիտարանը արձանագրած է երկրաշարժի ցնցում մը, որուն կեդրոնը կը գտնուի մօտ 10,000 քիլոմեդր հեռուն։

Ֆաէնցայի (Իտալիա) շարժագիր գործիքներն ալ նոյն գիշերը արձանագրած են զօրաւոր երկրաշարժ մը, 8500 քիլոմեդր հեռաւորութեան վրայ։ Փատովայի համալսարանին գործիքները եւս նման ցնցում մը արձանագրած են 9000 քիլոմեդր հեռուն։

Այս սաստիկ ցնցումները տեւած են չորս ժամ։

Պելկրատէն կը հեռագրեն.— Վարչապետը խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց թէ Հէրսէքի, Տալմացիոյ եւ Մօնթէնէկրոյի երկրաշարժին մասին հրատարակուած տեղեկութիւնները չափազանցուած են եւ թէ նիւթական կորուստները այնքան մեծ չեն։

Ընդդիմադիրները առաջարկեցին 15 միլիոն տինարի (54 հազար 500 ոսկիի) բացառիկ վարկ մը քուէարկել աղէտեալներուն համար, սակայն վարչապետ Ուզունովիչ յայտարարեց թէ սովորական ելմտացոյցէն արդէն անհրաժեշտ օժանդակութիւնները յատկացուած են, որով նոր վարկի հարկ չկայ։

Ներքին նախարարը յայտնեց թէ երկրաշարժէն մեռած են երկու հոգի եւ վիրաւորուած հինգ հոգի։ Նիւթական ընդհանուր կորուստն է 5 միլիոն տինար։ Հէրսէքի մօտ Լիւպլինյէի մօտ նոր ցնցում մը զգացուեցաւ. երկու զոհ կայ, նիւթական վնասը աննշան է։

Խաղաղական Ովկիանոսին վրայ բուռն փոթորիկ կը տիրէ։ Ովկիանոսին եզերքի քաղաքներէն ոմանք ողողուած են։ Մինչեւ հիմա արձանագրուած են 35 մեռեալ եւ 250 վիրաւոր։ Ուրականին պատճառաւ Թոլորատոյէն հազարաւոր ընտանիքներ քշուած են։

Վերջին թղթատարով հասած թերթերէն կ'իմանանք թէ Պոլսոյ մէջ ալ ձիւնամրրիկը կը շարունակուի դեռ։ Սեւ Ծով մեկնող «Աք Տէնիզ» շոգենաւը նեղուցին առջեւ բաւական սպասելէ վերջ չէ կրցած դուրս ելլել եւ նաւահանգիստ վերադարձած է։ «Քարա Տէնիզ» Սեւ Ծովու մէջ երկու անգամ փոթորիկի բռնուելով ստիպուած է նաւահանգիստները ապաստանիլ, ու միայն Սամսոն, Րիզէ, Տրապիզոն եւ Կերասոն կրցած է հանդիպիլ։ Նաւապետը կ'ըսէ թէ տարիներէ ի վեր այսքան դժուարութիւններու չէր հանդիպած Սեւ Ծովու մէջ։ Ինչպէս գրեցինք, «Էնկիւրի» շոգենաւը Տրապիզոնի մօտ խրած է։ 450 ճամբորդները կարելի եղած է ազատել։

Պէյքոզի եւ Պէօյիւքտէրէի առջեւ շարուած են բազմաթիւ օտար շոգենաւեր, որոնք չեն համարձակիր բաց ծով ելլել։ «Խիւտայա Էմանէթ» մեծ առագաստանաւը Ալաճալըի կողմերը խրած է։ Փետրուար 9ին Իզմիրէն մեկնած կառախումբ մը Ուշաքի մօտ ձիւներու մէջ խրած մնացած է։ Հետեւեալ օրը զրկուած շոգեշարժերու միջոցաւ ազատուած է։

Այս բացառիկ ձիւնամրրիկին ու ցուրտին պատճառաւ փայտի եւ ածուխի վաճառականները առիթէն օգտուելով շահագիտութեան սկսած են։

Ատլանտեանը օդանաւով

Իտալացի օդանաւորդ մարքիզ տը Փինէտօ երկու օրէ ի վեր ընդհատած է իր ճամբորդութիւնը եւ կը սպասէ Պալամայի մէջ։ Երկու ժամուան փորձէ վերջ օդանաւը չէ կրցած օդ բարձրանալ։ Կը կարծուի թէ անընդհատ 3000 քիլոմեդր ճամբայ կտրելու համար անհրաժեշտ պէնզինը շատ ծանր կուգայ իր ջրօդանաւին համար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ առթիւ, այս երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ նախկին Մոսկուա-կովկաս ճաշարանը։

Billancourt, 41 Rue St Cloud կամ 30 Rue Nationale

Հաղորդակց. միջոց. Porte Versaillesէն թրմ. 32 իջնել Place Nationale

» « 23 » Point du Jour

Porte d'Auteuil » 32 » Place Nationale

Porte d'auteuil » 23 » Point du Jour

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

վաղը առաւօտ ժամը 9ին

Րիւ Թափի-Վէր (Rue Tapis Vert) Սինէմա Թափի Վէրի մէջ

պիտի խօսին՝ ԸՆԿ. ԱՐՕԵԱՆ եւ ԸՆԿ. ՍԷՐԸՆԿԻՒԼԵԱՆ

Երգ. Արտասանութիւն եւ նուագ: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԱՑԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1.— Երկու խօսք: 2.— Փետրուարեան յեղափոխութիւնը եւ բոլշեւիզմը: 3.— Փետրուարեան ապստամբութեան աղբիւրները: 4.— Փետրուար 18, իբրեւ ամբողջացումը հայ ազատագրական շարժման: 5.— Փետրուար 18ի նշանակութիւնը: 6.— Մեր զոհերը. 7.— Յուշեր Հայոց - Ձորի ապստամբական շարժումներէն: 8.— Փետրուար 18էն յետոյ (ժամանակագրութիւն):

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք. Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

Դիմել Յառաջի խմբագրատուն, կամ Օր. Սաթենիկ Յակոբեանին, Դրօշակի խմբագրութեան:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

վաղը կիրակի գիշերը ժամը 8.30ին Ալպէր Ա. մեծ Թատրոնը

Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Հայ Դրամատիկ դերասանական խումբ

փարիզահայ բեմի վրայ Ա. անգամ ըլլալով Շիլլէրի

ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 ԱՐԱՐ. և 8 ՊԱՏԿԵՐ

Կը մասնակցին Տիկ. Մամիկոնեան — Կոստանեան, Պ. Պ. Մ. Ա. Կոստանեան, Մարութեան, Սարեան, Նաւասարդեան, Պէշիկթաշլեան, Գմբէթեան, Պաղտասարեան եւայլն։

Տոմսերուն գինը 3էն 15 ֆրանք. կը ծախուին Պէլվիլի եւ Սէն Միշէլի բոլոր հայկ. ճաշարանները:

Իւսէլի մէջ (Արտէշ) Պ. Հայկազուն Պէկեանի նշանտուքին առթիւ հաւաքուած.—

Տէր եւ Տիկ. Անդրէաս Սարգիսեան 50 ֆրանք, Հայկազուն Պէկեան եւ նշանածը 50 ֆրանք, Մ. Ճաճիպապեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քումաշեան 40ական ֆր., Տիկին Պէկեան, Ա. Մանուկեան, Մրխճեան, Բաղտիրոս, Բիւզանդ 20ական ֆրանք. Դարբինեան, Քաֆթանճեան, Օր. Գրիժիթ Ռոքինեալ, Տիկ. Արշալոյս, Տիկ. Մանուկեան, Տիկ. Հօրոյեան 10ական ֆրանք, Տիկին Դազանճեան, Տիկ. Լուսիկեան 5ական ֆր.: Ընդհ. գումար 350 ֆրանք: *(Ծանկը տես Գ. էջ)։*

Հ. Յ. Դ. ԿԱՐՏԱՆԻ ՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հ. Յ. Դ. Կարտանի Տան շինութիւնը վերջացած ըլլալով, բացումը տեղի կ'ունենայ վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 2ին։

Նկատելով որ Հ. Յ. Դ. Տան բացումը կը զուգադիպի հայ ժողովրդի կամքը արտայայտող Փետրուարեան Ապստամբութեան, հանդէսը պիտի ըլլայ աւելի շքեղ։

Պիտի բանախօսեն Հ. Յ. Դ. Ֆրանսայի շրջանի գործիչ ընկեր Արօեան եւ ուրիշ ծանօթ գործիչներ։ Պիտի ըլլան արտասանութիւններ, երգեր եւ հայկական պարեր։

ՅԱՒԵՐԺԱԿԱՆ ՆՇԱՆՏՈՒՔ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԿԵՐՄԻԽԼԵԱՆ

ԵՒ

ՕՐ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՕՏԵԱՆ

Ամուսնացած

Միշտոն

գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Բրիստափոր խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը 21 Փետր. երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 63 Rue de la République սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ամասիոյ երկսեռ Հայրենակց. Միութեան ընդհանուր ժողովը՝ վաղը 20 Փետրուար կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, 63, Rue de la République վերի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆԻ Յառաջդիմասէր եւ Ձ. Ռ. Միութեան թէյասեղանը՝ վաղը 20 Փետր. կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական միութեան ընդհ. ժողովը չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 80.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 1.30ին նոր գրադարանի սրահը (26 Bld. Vauban), խիստ կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Վարդգէս խումբին ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 3.30ին, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Լա Կոլվիլ Նորակազմ «Թաթուլ» խումբին անդրանիկ ժողովը՝ վաղը Կիրակի կէս օրէն վերջը ժամը 3ին, Ընկեր Ա. Ճէյրանեանի բնակարանը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկերական ժողովը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին

ԿՈՎԿԱՍԱՀԱՅ դերասան Յ. Ղազարեան Նիս եւ Մարսէյլ մեկնեցաւ, կազմակերպելու երկու ներկայացումներ։ Իրեն կ'ընկերակցին խումբին գլխաւոր դերակատարները։ Մեզի կը հաղորդեն թէ մօտ օրէն վերադառնալով Փարիզի մէջ պիտի ներկայացնէ առաջին հայկական օփէրան, «Անուշ»ը։ Անուշի դերը պիտի կատարէ Տիկին Սաթղիկ։ Մանրամասնութիւնը առանձին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Նոյեմզար Սահակեան կը փնտռէ Իզմիրի Նիֆ գիւղացի շօֆէօր Անտոն Անտոնեանը, 24 տարեկան, հօր անուն Յովակիմ մօր անուն Մարի, որ Իզմիրի դէպքերէն վեց ամիս վերջ Իզմիր Թուրքերուն կողմէ զինուորագրուած է: Տեղեկութիւն տուողին 500 ֆր.ի նուէր: Գրել Noyemzar Sahakianի' 18 Rue Blanqui Kremlin Biectre s)Seine France. կը խնդրուի արտատպման Թերթերէն արտատպել:

— վիքթորիա թաչատուր կը փնտռէ Աքշէհիրցի Գօճաքափախեան Արթին, կարապետ եւ Յակոբ. կը կարծուին նիւ եորք կամ շրջակաները ըլլալ. գրել՝ Hrand Nazariantz, B. P. 15, Bari (Italie):

— *Կը փնտռուի Տէրէնտէցի Խաչիկ Աղամեան, որ 1926ին սկիզբները կը գտնուէր Գահիրէ՝ Բոտաքի ընկերութեան մէջ Էլֆի պէյ փողոց։ Գրել՝ Զարուհի Սագոլեանի* Papeterie de Varennes, 17, Aubigne, (Sarthe) France։ *Կը խնդրուի* Յուսաբերէն *արտատպել։*

Կը Փնտռուի - Խարբերդցի, Պետրոս Երեմեան՝ 15 տարեկան (որբ), հօր անունը Մանուկ, մօր անունը Մարիամ, որ Իզմիր նահանգի գիւղերուն մէջ ըլլալ կը կարծուի. Գրել՝ M. Chahbajianի SAM Ucel-Ardeche.

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի Վարչութեան։ 208 bis, Rue Lafayette։ *Մէթրօ՝* Louis Blanc *կամ* Jaurès.

Կ'ուզուի սպասուհի մը սնակաւն ամէն գործերու համար. դիմել՝ 26 Rue de Constantinople չորրորդ յարկ աջ կողմ:

Կը փնտռուի *արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ հայ խոհարար* (chef cuisinier) *մը։*

Դիմել անմիջապէս խմբագրատուն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տօլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Դրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ Լոթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C...

80, Rue Lafa...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	» »
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration / Խմբագրութիւն (28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

20 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻւ 266

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՑԻՐՈՒՑԱՆ ՁԸԼԼԱՆ

Օրուան տագնապին առթիւ, նորէն կ'արծարծուի Ֆրանսայի ռուս եւ հայ գաղթականներու տեղաւորման խնդիրը։

Ռուսերը, աւելի բազմաթիւ — մօտ 400.000 — կարգ մը առաւելութիւններ կը վայելեն արդէն։ Եւ այս՝ ոչ այնքան արտաքին օժանդակութեան, որքան իրենց ներքին կազմակերպութեան շնորհիւ։ Տակաւին անցեալ օր կը գրէինք թէ ընտանիք գլուխ 5000 ֆրանք պիտի յատկացուի, Ֆրանսայի ռուս գաղթականները հողագործական շրջաններ փոխադրելու համար։ Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Գրասենեակը նոյն խնդիրը կը հետապնդէ նաեւ Ցունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ մէջ։ Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ տասը հազարի չափ ռուս փախստականներ կան, որոնք եթէ թրքական հպատակութիւնը չընդունին, պիտի հարկադրուին հեռանալ Թուրքիայէն։ Աշխատանքի Գրասենեակին ծրագիրն է այս գաղթականներուն մէկ մասը տեղաւորել Պոլսոյ մէջ, իր հոգատարութեան տակ, իսկ միւս մասը ցրուել զանազան երկիրներ, մանաւորապէս Մեքսիկա եւ Հարաւ. Ամերիկա։

Դառնալով հայ գաղթականներուն, ըսենք թէ փորձութեան նոր առիթներ չեն պակսիր։

Ֆրանսայի գործազրկութենէն առաջ ալ, տեղափոխութեան անընդհատ հոսանք մը կար։ Պուլկարիայէն, Ցունաստանէն եւ Սուրիայէն կարաւաններ կը հասնէին Ֆրանսա, տեղաւորուելու կամ աւելի հեռուները երթալու համար։ Երբ տագնապը երկարեցաւ հետզհետէ սաստկանալով, հոսանքը կանգ առաւ։ Անոնք որ իրենց բեռները կապած էին, մնացին իրենց տեղերը։ Իսկ երբեւ նոր երեւոյթ, Ֆրանսայէն Սուրիա դառնալու տրամադրութիւն մը յայտնուեցաւ եւ դարձողներ ալ կան։ Եթէ աւելի բազմաթիւ չեն անոնք, պատճառը այն է որ իրենց տեղէն շարժելու կարողութիւն չունին։ Իսկ Հարաւ. Ամերիկայի ճամբան — կործանումի արագ եւ ստոյգ ճամբան — կը մնայ միշտ բաց։

Ինչպէս ըսինք, Ա. Դ. Աշխատանքի Գրասենեակը նորէն սկսած է զբաղիլ այս խնդրով, իբրեւ հետեւանք տիրող գործազրկութեան։ Մեր քաղած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ իսկապէս ծրագիր կայ մաս մը Հայեր տեղաւորելու Սուրիոյ ծովեզերքը եւ Լիբանանի տրամադրելի հողերուն վրայ։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, լաւագոյն ձեւն է այս, քանի որ փակ են հայրենիքին դուռները, և դեռ երկար ատեն յոյս չկայ նոյն իսկ տարին քանի մը հազար հոգի ընդունելու։ Մեծ բան է, եթէ կարենան համախմբել եւ տեղաւորել Շիրակի գաւառին թափառականները։ Երեք տարի ժամանակ է նախատեսուած, աւերեալ քաղաքին վերաշինութեան համար։ Եթէ ճամբաները բանային, գացողները կրնային ոչ միայն հայրենի հողը մշակել, այլ եւ նոր տուներ եւ գիւղեր շինել, մանաւանդ որ, Շիրակի շրջանէն 27.000 հոգի հեռացած են արդէն, իրենց իսկ խոստովանութեամբ։

Բայց, այժմ աւելորդ է վիճիլ։ Ուրեմն աչքի առջեւ ունենալով անմիջական պահանջները, պէտք է լրջօրէն հետաքրքրուիլ Սուրիոյ ծրագրով, որպէս զի նորէն ցիրուցան չըլլան հին-շատ համախմբուած զաղութներ։

Իբրեւ սկզբունքի խնդիր, աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ տասն անգամ նախընտրելի է տապկուիլ պալքանեան եւ սուրիական հողերուն վրայ, քան ուղղուիլ դէպի արեւմուտք, ուր լաւագոյն բախտը՝ գործարանի ծուխն ու մուրն է (այսօր այն ալ չկայ), եւ այլասերումի եօթը պորտով։ Այս խօսքը կ'ուղղենք մանաւորապէս հայ աշխատաւորներուն, գիւղացիներուն եւ արհեստաւորներուն, որոնք իրենց ունեցածն ալ, մարմնական առողջութիւնն ու հոգեկան կորովը վրայ պիտի տան, պատառ մը հացի համար։ Թող տեսնողները պատմեն անոնց որ Ֆրանսայի կամ Հարաւ. Ամերիկայի կարօտով կը մրկուին... Բացառութիւն կրնան ըլլալ միայն անոնք որ ... հեռանալու։

Որքան գիտենք, այդպիսի խնդիր չկայ, այսօր, ոչ Պուլկարիոյ, ոչ Ցունաստանի, ոչ ալ Սուրիոյ մէջ։ Ազգերու Դաշնակցութեան ցուցակագրութիւնները յաճախ չփոթութիւն կը պատճառեն։ Ա. Դ. Աշխատանքի գրասենեակը կ'ուզէ թօթափել գաղթականները բեռը, աշխատանք ճարելով, եւ ատոր համար հարցարաններ կ'ուղղէ։ Գաղթականներուն կամքէն կախում ունի որոշել իր մնալիք կամ երթալիք տեղը։ Այդ գրասենեակին համար ձեռնտու է Մարոք, Ալժերիա, Մեքսիկա կամ Հարաւ. Ամերիկա ղրկել գաղթականները եւ ժամ առաջ հաշուեյարդարի ենթարկել այս «տաղտկալի» գործը։

Կը հետեւի թէ՝ շատ արթուն պէտք է ըլլալ, եւ եթէ կարելի չէ կենալ իր տեղին վրայ, — ոչ թէ զգացումով, այլ իր կամքէն անկախ — այն ատեն պէտք է ընտրել Սուրիան։ Հարաւ. Ամերիկայի կամ ուրիշ հեռաւոր գաղթավայրի մը ... բաղդատելով, Ֆրանսան նուազագոյն չարիքն է, բայց ... կան հայրենակիցներ որ կ'ուզեն հեռանալ այս ափերէն, ... է որ դառնան Սուրիա։ (Պալքանեան երկիրներու մասին ... խօսիր, որովհետեւ գիտենք որ անգամ մը հեռացողը ա՛լ ... կրնար դառնալ)։

Այս խորհուրդները մեր թափառական բազմութիւններուն ... ատեն, գիտենք որ անոնց անունով գործող մարմիններ ..., եւ հետեւաբար անոնք ալ պարտականութիւններ ունին, մանաւանդ ներկայիս։

Ի՞նչ ձեռնարկներ կատարած են անոնք, այս հեռանկարին ...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

Քիչ անդին հրատարակած ենք Մելքոնեան Նուէրի մասին քանի մէջ կատարուած խորհրդակցութիւնները, որոնք երբեք բարենշան չեն։ Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը, որ քաջ ծանօթ է այս գործին բոլոր ծալքերուն, խմբագականի մը մէջ դիտել կուտայ.

—«Մեր խօսքերուն բովանդակ պատասխանատուութիւնը առնելով մեր վրայ, կը յայտարարենք, որ խումբ մը մարդոց կողմէ այս օրերուս գերագանց ճիգ կը թափուի վերջնականապէս վտանգելու համար այս հաստատութիւնը։ Ազգին շահը հոն է, — ըսէ ու կրկնէ — որ Մելքոնեան գործարանը վաճառուի։ Իսկ այս մարդոց շահը հոն է, որ Մելքոնեան հաստատութիւնը շարունակէ կեան կով Յնալ Մուշեղատիպ «խնամակալներու» ձեռքին։

«Խորհրդաւոր լռութեան դատապարտուած խմբակը անգամ մըն ալ կը լարէ իր ճիգերը՝ ձախողա քի մատնելու համար գործարանի վաճառման փրկարար, ազգօգուտ, պատուաբեր գործը»

Երկրորդ խմբագրականի մը մէջ, մեր պաշտօնակիցը դիտել կուտայ.

«Ուրեմն թող գիտցած ըլլայ այս ժողովուրդը, որ Մելքոնեան հաստատութիւնը ճշմարիտ վտանգի տակ կը գտնուի այսօր:

«... Ի՞նչ փոյթ, թէ ճիշտ այս խաղերուն պատճառով գործարանը քանի մը տարիներու մէջ կորսնցուցած է իր արժէքին թերեւս կէսը, — 700 հազարէն իջնելով 400 հազարի թերեւս, ինչպէս «շարլըթաններ» կ'ըսեն։

«Եւ ի՞նչ փոյթ, թէ քանի մը տարիէն ան կրնայ իջնել մինչեւ իսկ այդ գումարի կէսին»

ԵՐԵՒԱՆԻ ԵՒ ՇԻՐԱԿԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի վիճակագրական վարչութիւնը հետեւեալ նոր մանրամասնութիւնները կը հրատարակէ Երեւանի եւ Շիրակի գաւառներու բնակչութեան մասին, քաղելով վերջին մարդահամարէն.—

Երեւան քաղաք.— Այր՝ 31 հազար 797, կին՝ 30,383, ընդամէնը՝ 62,180 հոգի։ 1922ի վիճակագրութեան համաձայն Երեւանի մէջ կային ընդամէնը 46,642 հոգի. 4 տարուան ընթացքին աճեր է 100ին 33,3։

Ղամարլու աւան.— Այր 1151, կին՝ 1107, ընդամէնը՝ 2,258 հոգի։ 922ին 1637՝ հոգի. աճում՝ 48:3։

Ծաղկաձոր ամարանոց.— Այր՝ 299, կին 318, ընդամէնը՝ 617 հոգի։

Երեւան գաւառի գիւղական վայրեր.— Այր՝ 56,325, կին 24,235, ընդամէնը՝ 110,560 հոգի։ 1922ին՝ 96,380 հոգի. աճում՝ 14.7։

Ամբողջ Երեւանի գաւառը.— Այր՝ 89,723, կին՝ 86,093, ընդամէնը՝ 175,816 հոգի։ 1922ին 145,590 հոգի. աճում՝ 20.8։

Լէնինական քաղաք.— Այր՝ 18,203, կին՝ 20,230, ընդամէնը՝ 38,433 հոգի։ 1922ին ընդամէնը 44,656 հոգի. պակսեր է 13.4 (երկրաշարժի պատճառով)։

Գեմգայի հանքեր.— Այր՝ 210, կին՝ 118, ընդամէնը՝ 328 հոգի։ 1922ին՝ 228 հոգի. աճում՝ 43.8։

Գիւղական վայրեր.— Այր՝ 61,027, կին՝ 62,791, ընդամէնը՝ 123,818 հոգի։ 1922ին 111 հազար 420, աճում՝ 11.1։

Լէնինականի ամբողջ գաւառը.— Քաղաքները եւ գիւղական վայրերը միասին՝ այր՝ 79,440, կին՝ 93,133, ընդամէնը՝ 162 հազար 579 հոգի։ 1922ին՝ 156,304 հոգի. աճում՝ 4.0։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ուրբաթ օր հինգերորդ անգամ ըլլալով Երեսփ. Ժողովը զբաղեցաւ գործազրկութեան տագնապով։

Առաջին խօսքը առաւ արմատական - ընկերվարական երեսփոխան Տիպուան, որ քննադատեց Փուանքարէի դրամական քաղաքականութիւնը։ Ըսաւ թէ ֆրանքին վերարժեւորումը (revalorisation) կ'աւելցնէ թղթադրամ ֆրանքին արժէքը, բայց չ'աւելցներ հանրային հարստութիւնը, եւ ասկէ առաջ կուգայ ներկայ անհաւասարակշռութիւնը։ «Վերարժեւորում» կը նշանակէ անհետացնել մեծ քանակութեամբ դրամատուներ, եւ հետեւաբար, պակսեցնել ռոճիկները, հանգստեան թոշակները եւն.։ Դուք վերարժեւորումով կը նպաստէք բոլոր պահանջատէրերուն, մանաւանդ օտար պահանջատէրերուն։ Մենք բաւական ամենլիքներ ունինք արտասահմանի մէջ, բայց անոնք օտար դրամով հաշուուած են և ֆրանքին վերարժեւորումը բան մը չէ փոխած. ընդհակառակն, օտարներուն ունեցած ֆրանքով առնելիքներու արժէքը կ'աւելնայ, քանի կը բարձրանայ ֆրանքը»։ Վարչապետը ընդհատելով, դիտել տուաւ. «Բայց մենք կրնանք աւելի դիւրութեամբ վճարել մեր պարտքերը։ Երբ դուք նախարարութենէն քաշուեցաք, չէիք կրնար վճարել պայմանաժամը լրացած մուրհակները. ես կրցայ»։ Այնուհետեւ խօսքի բուռն մենամարտ մը սկսաւ վարչապետին եւ երեսփոխանին միջեւ։ Այս վերջինը պահանջեց որ կառավարութիւնը յայտարարէ թէ ի՛նչ է, վերջապէս, իր դրամական քաղաքականութիւնը։ «Բա՛ռ մը աւելի չպիտի ըսեմ», պատասխանեց Պ. Փուանքարէ, նոր շեշտով մը։ Բայց, քիչ յետոյ նորէն ոտքի ելլելով, ծանր մեղադրանքներ ուղղեց հարցապնդող երեսփոխանին կուսակիցներուն։ Անոնք հանդարտեցուցին իրենց ընկերը, որ կը պատրաստուէր բուռն պատասխան մը տալ, բայց համակերպեցաւ եւ շարունակեց իր ճառը, եւ ուզեց գիտնալ թէ կառավարութիւնը կ'ուզէ՞ օրինական վերարժեւորում մը հաստատել։ Վարչապետը պատասխանեց թէ ինք համաձայն է, բայց ներկայիս անկարելի է այդ։ «Անոնք որ յանձն կ'առնեն կատարել այդ գործը, թող գան իմ տեղս նստին։

Երեսփոխան մը վէճի ենթարկեց կառավարութեան լաւատեսութիւնը՝ անգործներու թիւի մասին եւ պահանջեց խստօրէն գործադրել ութ ժամուայ աշխատանքը։ Ուրիշ մը դիտել տուաւ թէ գործազրկութեան տագնապը ատտիճան մը հետեւանք է Ֆրանսայի սպառման կարողութեան յաւելումին, պատերազմէն ի վեր։ «Գործօն բնակչութեան թիւը աւելցած է։ Օտարներու ըրած ծախքերը այսօր շատ աւելի մեծ են քան առաջ»։ Եւ առաջարկեց աւելցնել գործազրկութեան նպաստը, բայց առանց խանգարելու ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը։ Չորրորդ երեսփոխան մը գնահատելով Փուանքարէի քաղաքականութիւնը, համբերութեան խրատներ տուաւ։ Այս երեսփոխանն ալ պահանջեց որ հաստատուն հանգամանք մը առնէ ֆրանքը։ «Կայուն դրամի մը ստուգութիւնը աւելի արժէք ունի քան ամուր դրամի մը յոյսը։ Մինչեւ որ այդ ստուգութիւնը չունենանք, չպիտի կրնանք ըսել թէ շահած ենք 1914ի պատերազմը»։

Թուրքիա եւ Ամերիկա համաձայնած

Ուաշինկթըն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն փետրուար 18 թուականով.—

Հակառակ Լօզանի դաշնագրին չվաւերացուելուն, Թուրքեւամերիկեան դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան՝ երկու երկիրներու միջեւ փոխանակուած գրութիւններով։ Ամերիկեան մարզպան Մարք Գրիսթոլ էնկիւրիի մէջ ստորագրեց առեւտրական նոր դաշնագիր մը, որով ամերիկեան ներածումները ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի դիւրութիւնները պիտի վայելեն։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ՓՐԿԵՆ ԱՒԱՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԺՈՂՈՎ ՄԸ ՔԱՆԻ ՄԷՋ

Նիսէն թղթակից մը կը հաղորդէ մեզի թէ այս օրերս Ռիվիէրայի եզերքներուն վրայ կարեւոր երթեւեկներ տեղի կ'ունենան։ Գործունէութեան կեդրոնն է Քան ծովեզերեայ քաղաքը, ուր կը ձմեռէ Բարեգործականի հիմնադիր - նախագահ՝ Պ. Պօղոս Նուպար։

Քանի մը օր առաջ Եգիպտոսէն յիշեալ քաղաքը հասած են Պ. Պ. Վահան Թէքէեան, Տիգրան Հաճընլեան և Հայկ Խանջեթեան, որոնք, ինչպէս «Յառաջ» գրեց Հինգշաբթի օր, նամակ մը բերած են Կարապետ Մելքոնեանի կողմէ՝ ուղղուած Պ. Պօղոս Նուպարի, որով կը խնդրուի չծախել Մելքոնեան ծխախոտի գործարանը։

Պ. Պօղոս Նուպար այս կարեւոր խնդրին մասին խորհրդակցելու համար արտակարգ նիստի հրաւիրած է Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան կեդրոնի Տնօրէն Ժողովը։

Քանի ժողովին կը մասնակցին Պ. Գաբրիէլ Նորատունկեան, Բարեգործականի ընդհանուր քարտուղար՝ Պ. Գրիգոր Սինապեան, Երուանդ Աղաթօն պէյ, Պ. Պ. Պօղոս Էսմէրեան, Լեւոն Կիւմիւշկէրտան և Միքայէլ Պապաջանեան։

Այս արտակարգ ժողովին մէջ պիտի որոշուի Մելքոնեան գործարանը ծախելու կամ պահելու խնդիրը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱՏԱՂԻ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ

Առջի օր, Փարիզի արուարձաններէն՝ Փալէզոյի մէջ, առտուն կանուխ, երբ դեռ Տիկին Տիւշէ պառկած էր իր վերմակին տակ, բացուեցաւ ննջասենեակին դուռը եւ ներս մտաւ միջահասակ տիկին մը, երեսը ծածկած՝ թանձր քօղով մը։ Տիկին Տիւշէ, սարսափահար, ուզեց պոռալ, սակայն խորհրդաւոր կինը ժամանակ չտուաւ եւ ցատկեց անկողնին վրայ, ծունկը դրաւ տիկնոջ փորին, եւ բերնին դէմ սեղմելով բարձը՝ ուզեց խեղդել։ Ձեռոյ հանեց շիշ մը վառող հեղուկ (արջասպ), զոր փորձեց խմցնել։ Այսպէս այրեց լեզուն, շրթները, այտերը, կուրծքը, մինչեւ որ նուաղեցաւ տիկինը։ Երբ արթնցաւ, անծանօթը մեկնած էր։ Օգնութիւն կանչեց եւ հասան դրացիները, յետոյ՝ ոստիկանները։ Անմիջապէս փոխադրեցին զայն հիւանդանոց։

Տիկին Տիւշէի նոր ամուսինը, Տըվօր, ամուսնացած էր իրմէ տարիքով շատ մեծ Պեյժուհիի մը հետ. սակայն գրեթէ տարի մը առաջ ձգած էր զայն եւ կը կենակցէր մանկամարդ Տիկին Տիւշէի հետ։ Պեյժուհին շատ ու շատ փորձեց դարձի բերել իր մոլորած ամուսինը, բայց ի զուր, մինչեւ որ իմացաւ թէ իր փոխանորդուհին զաւակ մը պիտի ունենայ ամուսինէն։ Այդ օրէն ի վեր, յուսահատ, քաշուած էր։

Սակայն այս ոճիրին առթիւ, բոլոր կասկածները ծանրացան լքուած կնոջ վրայ, որովհետեւ խորհրդաւոր կնոջ հասակն ու շարժումները կը համապատասխանէին ճշգրտօրէն։ Միւս կողմէ գործածուած հեղուկին շիշը կը կրէ վաճառանիշը այն դեղարանին, ուր կը բնակի (Փարիզ անս Բայց կնոջ տանտէրը կը հաստատէ թէ Պեյժուհին յարձակումը գործուած առտուն կը գտնուէր տունը, հանգիստ զբաղած իր գործերով։

Հակառակ այս փաստերուն, ձերբակալուած է։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿԻ ՄԸ ՎՐԷԺԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ առտու, Սէն-Ժօրժ փողոցին վրայ Լորթիուալէօրան վաճառատունէն ահաւոր հրդեհ մը ծագեցաւ եւ երկու ժամէն, ուժգին ճիգերու շնորհիւ հազիւ կարելի եղաւ մարել։ Հըրշէջ զինուոր մը վիրաւորուեցաւ թեւէն։ Վնասները կ'անցնին կէս միլիոնը։ Ոստիկանութիւնը քննութեան ձեռնարկած էր հրդեհին պատճառներուն մասին, սակայն ո եւ է եզրակացութեան չէր կրնար գալ, երբ, իրիկունը, երիտասարդ մը ներկայացաւ ոստիկանատունը եւ յայտարարեց.

— Պարոններ, հրդեհը, որ տեսաք, ե՛ս վառեցի։ Եթէ չըսէի, չպիտի կրնայիք ստուգել։

Հրձիգը ձերբակալուեցաւ։ Ան այսպէս շարունակեց յետոյ.

— Ուզեցի վրէժ լուծել վաճառատան պահապանէն, որ հացէս հանեց զիս եւ տեղս անցաւ։ Ուզեցի որ նոյնքան ծանր վնաս մըն ալ ես իրեն պատճառեմ։

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ.— Ցարքուըր, որ Ռէօնթկէնեան ճառագայթներով կը զբաղէր եւ այդ պատճառով 6 անգամ գործողութեան ենթարկուած էր, վերջերս ալ կորսնցուց աջ ցուցամատը։

Նոյնպէս, քոյր Կլօտէնս, Մոռաւ Մէցի հիւանդանոցին մէջ, 12 ամիս տառապելէ յետոյ այն տաժանելի ցաւէն, որուն ենթարկուած էր Ռէօնթկէնեան ճառագայթներու մէջ աշխատած ըլլալուն համար։

ԱՒԱՐԻ ՆՈՐ ՊԱՏՐՈՒԱԿ ՄԸ

Խորհրդային թերթերը եւ մասնաւորապէս «Զարիա Վոստոկա» հետաքրքրական վիճաբանութիւն մը կը պատմեն, որուն պատրուակն է պետական խնայողութիւնը։

Ազդանշանը տուած է Անդրկովկասի նախկին փոխարքայ Օրժօնօկիցէն, իսկ նիւթը կ'ընդլայնէ Ազրբէյճանի գործավարներէն Գարայեւը։ Այս հեղինակաւոր մարդիկը, որոնցմէ կախուած է թերեւս ոչ միայն Անդրկովկասի, այլ եւ ամբողջ մըն ալ Ռուսիոյ ճակատագիրը, կ'ըսեն.

— Անդրկովկասի մէջ եղած հինգ ինքնավար շրջանները (Աջարիա, Նախիջեւան, Լեռնային Ղարաբաղ, հարաւային Օսեթիա եւ Աբխազիա) իրենց հողամասով, ազգաբնակչութեամբ այնքան փոքր են, որ տարբերութիւն չունին սովորական գաւառէ մը, իրենց տարածով եւ քանակով։ Արդ, աւելորդ չե՞ն այն ծախքերը որ կ'ըլլան մանր ինքնավարութեանց մէջ, պահպանելու համար անոնց մեքենան։ Պէտք է խնայողութիւն կատարել եւ ինքնավարութեանց համապատասխան մեքենաները պարզացնելով, խնայուած գումարները յատկացնել ուրիշ պէտքերու։

Այս առաջարկները փաստօրէն կը ձգտին ինքնավար ազգային շրջանակները դարձնելու մէկ-մէկ գաւառ, իրենց գաւառապետներով որ պիտի նշանակուին Բագուէն եւ Թիֆլիսէն։ Ուրիշ խօսքով, եթէ նպատակ իսկ ունին դրամական խնայողութիւն կատարելու, իրականին մէջ կ'առաջնորդեն ոչնչացնելու մանր ազգութեանց ինքնավարութիւնները եւ անոնց ձուլումը Ազրբէյճանի եւ Վրաստանի մէջ։ Այդ առաջարկը շատ կը նմանի այն ձեռնարկին, որ անկողինը կրակի կուտայ, լուերէն ազատելու համար։

Իմ կարծիքով խնայողութիւնը պատրուակ է, եւ Ազրբէյճանն ու Վրաստանը կ'ուզեն ազատիլ մանր ազգերու գլխացաւէն, ընդարձակելու համար իրենց երկիրները։

Այսպէս պէտք է մտածել, որովհետեւ բանավէճին մասնակցող բոլոր պաշտօնեաները, բացի Հայերէն, առանց վերապահութեան կ'ողջունեն Գարայեւի առաջարկը։ Նախկրայի Կեդր. Կոմիտէի նախագահ Բաբայեւը ջերմ կողմնակից է Նախիջեւանը ուղղակի Բագուի կապելու։ Ան կ'ընդդիմախօսէ հակառակորդներուն հետեւեալ ձեւով.— «Թանի մը ընկերներ կ'առարկեն թէ Նախիջեւանի հանրապետութիւնը հեռու է կեդրոնէն եւ կը պարզեն անոր ազգագրական առանձնայատուկ վիճակը։ Բայց ճիշդ չէ այդ. երբ նկատի առնենք երկաթուղագիծը, Նախիջեւանի հանրապետութիւնը աւելի մօտ է կեդրոնին քան Բիւրտիստանը կամ Զաքաթալա գաւառները։ Մենք պէտք է խնայողութիւն ընենք շատ բացեր գոցելու համար։ (Զարիա Վոստոկա, թիւ 1387)։

Բաբայեւին կը ձայնակցին կոմիսար Սաֆարովը եւ Ազրբէյճանի միւս գործավարները անխտիր։ Միաձայնութիւնը կատարեալ է։ Բայց եթէ իրօք խնայողութիւնն է նպատակը, ինչո՞ւ «ազգագրական առանձնայատուկ դիրք ունեցող» Նախիջեւանը, փոխանակ Բագուին կապելու, ինչպէս կը նախատեսէ Բաբայեւը, չմիանայ Հայաստանին, քանի որ երկաթուղին կ'անցնի Երեւանէն։ Փոխանակ Հայաստանի եւ Վրաստանի վրայով 1000 քիլօմէթր ճամբայ կտրելէ յետոյ Նախիջեւանը միացնելու Բագուին, ճամբորդութեան եւ ժամանակի խնայողութեան համար բնական պահանջ է Նախիջեւանը կապել Երեւանին քան Բագուին։

Ինչո՞ւ չի տրուիր այս տրամաբանական առաջարկը։ Պարզ է.— Ազրբէյճանը կը ձգտի հակական այդ գաւառը վերջնականօրէն մարսել, դարձնել սովորական գաւառ մը։ Այդ կերպով աւելի պիտի ամրանայ ինքը, աւելի մօտէն պիտի իշխէ, աւելի մօտէն պիտի հարուածէ Հայաստանը, Թուրանականութեան գաղափարը իրականացնելու համար։

Գարայեւը, Բաբայեւը եւ Սաֆարովն ու միւսները նոյն ձգտումներն ունին նաեւ լեռնային Ղարաբաղի համար։ Անոնք թերեւս կը մտածեն այդ շրջանն ալ դարձնել գաւառ, «խնայողութեան» համար, բայց մոգէ չեն անցըներ որ, եթէ Նախիջեւանը կրնայ միանալ Հայաստանի եւ Վրաստանի վրայով Ազրբէյճանի հետ, Ղարաբաղը անմիջականօրէն կրնայ կապուիլ Հայաստանի հետ, առանց 1000 քիլօմեդր կտրելու։ Այդ հարցը չկայ։ Սեղանի վրայ դրուած է անհետացումը Ղարաբաղի ինքնավարութեան, չնչին իրաւունք մը որ տրուած էր ցարդ Հայերու աչքին փոշի փչելու համար։ Լեռնային Ղարաբաղի կեդր. կոմիտէի անդամ Գ. Առուստամեան կ'ընդդիմախօսէ Գարայեւին, կը հերքէ այն բոլոր պատճառները որ կը թելադրեն փաստօրէն իրաւազուրկ դարձնել Ղարաբաղը։ Նոյն թերթի 1382 թիւին մէջ կը կարդանք իր խօսքերը. «Այն ինչ որ կ'առաջարկէ Գարայեւը,— խնայողութեան մասին է խօսքը, շատոնց գործադրուած է Ղարաբաղի մէջ։ Մենք մեր խնայած գումարները գործածած ենք արդիւնաբերական, մշակութային ձեռնարկներու վրայ... Բագուի մէջ կը ծրագրուի Նախիջեւանի համար շինել 160 սենեակնոց տուն, ժողովրդական գործավարներու համար, իսկ լեռնային Ղարաբաղի մէջ մինչեւ «գիւղացու տուն»։ Բոլոր տեղեկութիւնները կ'ըսեն որ Ղարաբաղի պաշտօնէութիւնը աւելի քիչ է քան Գանձակ գաւառին մէջ, եւ մենք հիանալի կերպով կը գոցենք մեր պաշտօնեաներուն ծախքերը։ Մեր մէջ աւելորդութիւն եւ շռայլութիւն չկայ... Օրինակ, Գանձակի մէջ քանի մը ինքնաշարժ կայ երկու վերստ տարածութեան համար, իսկ մենք ունինք միայն մէկ հատ՝ 100 վերստի համար։ Մեր պետակա՞ն մեքենան շատ սերտ կապուած է ժողովրդական զանգուածներու հետ...

Առուստամեան գործնապէս կը ժխտէ Գարայեւի տեսակէտը, բայց կանգնած կը մնայ կուսակցական կարգապահութեան վրայ։ Չի բանար խնդրին էութիւնը իր բոլոր ծալքերով։ Չըսեր այն ինչ որ պիտի ըսէր թէ տրամաբանօրէն եւ թէ ժողովրդական շահերէն թելադրուած։ Իր ըսելիքը պիտի ըլլար.— «Լաւ, եթէ ձեր նպատակը իրօք խնայողութիւնն է, այդ պարագային մեզ միացուցէք Հայաստանին, թող ան նշանակէ Ղարաբաղի գաւառապետը, մանաւանդ որ Ղարաբաղը հայ է ամբողջութեամբ եւ իր բազմաթիւ համագումարներով կամք յայտնած է միանալու Հայաստանի։

Վրաստանն ալ վարակուած է Ազրբէյճանի օրինակով։ Ան ալ կ'ուզէ ազատիլ իր թեւարկութեան տակ եղած ինքնավար շրջաններէն, կ'ուզէ հարաւային Օսեթիան, Աջարիան, Աբխազիան դարձնել գաւառ, գեղծանելով Թիֆլիսէն։ Ան ալ խնայողութիւնը պատրուակ կը բռնէ եւ իրրեւ սրտցաւ՝ խորհուրդ կուտայ այդ փոքրիկ հանրապետութեանց համար վատնուած դրամը ծախսել դպրոցի եւ այլ պէտքերու։

Մինչդեռ, եթէ իրապէս կ'ուզեն յարգել ազգերու ինքնորոշումը եւ միեւնոյն ատեն խնայողութիւն կատարել, աւելի պարզ եւ վճռական միջոցը կայ։ Օրինակ, եթէ Աջարիան փոքր է եւ իր միջոցները չեն բաւեր ծախքերը գոցելու, կարելի էր ընդարձակել։ Չէ՞ որ Ախալցխայի գաւառին բնակիչները խոշոր մասով իսլամ Աջարներ են։ Գաթումը եւ Ախալցխան միացած՝ կրնան կազմել շօշափելի ուժ մը՝ որակով, թիւով եւ տարածութեամբ, ուժ մը որ իր գլուխը կարող է պահել այնքան, որքան Վրաստան մը։ Կամ առնենք Օսեթիան։ Եթէ Վրաստանի մէջ գոյութիւն ունի հարաւային Օսեթիան, կայ եւ հիւսիսային Օսեթիա, սահմանակից վրացական Օսեթիային։ Հիւսիսային Օսեթիան մեծ է իր քանակով եւ որակով, թող իրաւունք տան վրացական Օսերուն ինքնորոշուելու։ Այդ պարագային երկու Օսեթիաներէն կը կազմուի մէկ Օսեթիա, 300,000 ազգաբնակչութեամբ, որով թէ ինքնորոշման գաղափարը կ'իրագործուի եւ թէ կրկնակի խնայողութիւն կ'ըլլայ։ Եթէ անկեղծ ըլլար խնայողութեան սկզբունքը, այդպէս պիտի շարժէին։ Բայց այդ չէ, եղածը պարզ խաբէութիւն է, որուն վարժ են վրացի եւ թաթար ղեկավարները։

Նպատակը մէկ է, — Անդրկովկասը բաժնել Թուրքին եւ Վրացիին միջեւ։ Կարծես այս վիճակը կը զգան Հայաստանի պոլշեւիկները, Աշոտ Յովհաննէսեանը, Կեդր. Կոմիտէի նախագահը, նոյն «Զարիա Վոստոկա»ի մէջ տեսակցութեան մը առթիւ, բայց խիստ մանուածապատ եւ զգոյշ։ Ըստ էութեան դէմ չէ խնայողութեան.— Պէտք է վերաքննել Սահմանադրութիւնը, պէտք է խնայողութիւն ընել եւ Հայաստանի մէջ, բայց այնպիսի ձեւով մը որ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը չի խախտի։

Դժուար է բուն միտքը հասկնալ տողերու տակ։ Կ'ենթադրենք թէ կ'ըմբռնէ խնդրին էութիւնը, կը կռահէ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին կղզիացումը, կը զգայ որ իր եղբայր կոմունիստները գիրենք ձգած են նոյն այն վիճակին մէջ, ուր Մենշեւիկները եւ Մուսավաթը ձգած էին իրեն առելի ըմբոստ Դաշնակցութիւնը։ Բայց քաղաքացի Աշոտ Յովհաննէսեան, ցաւը սրտին մէջ պահելով խնդիրը չի լուծուիր եւ ոչ ալ ջայլամի նման գլուխը աւազին մէջ ծածկելով որսկանը կը խնայէ։ Այսօր պարզ է որ ձեր ընկերները կ'ուզեն կոմունիստաբար մարսել հայկական գաւառները։ Ակներեւ է եւ այն, որ վաղը փոքրացած, 800,000 բնակչութեամբ Հայաստանի հանդէպ ալ Բագուն եւ Թիֆլիսը հարց պիտի դնեն «խնայողութեան» համար ենթարկել Բագուին եւ Թիֆլիսին։

Գլուխ ծռելով բան դուրս չի գար։ Կա՛մ պէտք է հարցը լուծել հայկական գաւառները միացնելով Հայաստանին, կամ վերջ տալու է այդ խեղկատակութեան։

ՌՈՒԲԷՆ

«ՎԷՊ 25».— Խորհրդային Ռուսիոյ երիտասարդ գրողներէն խումբ մը, 25 հոգի, հաւաքաբար սկսած են գրել վէպ մը, որ պիտի կոչուի «Վէպ 25»։ Իւրաքանչիւր գրող, գնելով իր առանձնայատկութիւնը, իր ոճը, իր գրական հայեացքները, պիտի գրէ գլուխ մը։ Սակայն վէպին մէջ գործող անձերը պիտի պահեն հաւաքական ներդաշնակութեան գիծը։ Այս փորձը իբրեւ մեծ «նորութիւն» կը յայտարարուի Ռուսիոյ մէջ. Թերեւս ճիշդ է հեղինակներու թիւի տեսակէտով, բայց Եւրոպայի մէջ շատոնց ունեցած է իր նախընթացը։ Նոյնիսկ հայ գրողներ փորձած են զայն։

ՆԿԱՐԻ ՄԸ ԳԻՆԸ. — Բրիտանական Գանձային նախարարութիւնը, ի հաշիւ Ազգին 65,000 ստերլինի պիտի գնէ, Տըլլինգի նպարավաճառէ մը, Romneyի մէկ նկարը, որ կը ներկայացնէ «Ննջելոյի մանկութիւնը»։ Այս կտաւը քանի մը փէննիով գնած է նպարավաճառը հին դղեակէ մը։

Տարօրէ հայ նկարիչներուն։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

Նոր Արաքս-Գարի

Ինչ որ այս օրերս կը գրեն օտար թերթերը տեսակ մը գաղտ հեգնութեամբ, իտալիոյ հետապնդած արեւելեան քաղաքականութեան մասին, բոլորովին սխալ չէ։

Իտալիա պատրաստ է ու պատրաստ են իտալացիները՝ կազմ ու պատրաստ են նաւերը ծովերուն համար ու բազուկները՝ յանդուգն ձեռնարկներու համար։

Իտալիա չուզեր ըլլալ ցնորքի երբեմնի երանաւէտ ու կանանապաշտ երկիրը՝ մխիթարելու համար ուրիշ երկիրներու կեղծաւոր խաղաղասէրները։ Ան չի պատրաստեր իրեն համար ընկերային չեզոք ու անմիտ խաղաղութիւն մը։ Իտալիա կը պատրաստուի առաջ շարժելու աշխարհի լայն ճամբաներու վրայ, մօտաւոր ապագայի մը լուրջ ու վիճելի արդարութեանց համար։

Թերեւս կան ազգեր որ չեն սիրեր Իտալիան, որոնք խոչընդոտներ յարուցանել կը փորձեն ու թերեւս զայն կ'ատեն ալ։ Իտալիա սակայն չունի նախընտրութեան, սիրոյ, հակառակութեան ու ատելութեան ոչ մէկ մտահոգութիւն ուրիշ ազգի եւ երկրի հանդէպ ու չի պատրաստեր ոչ մէկ նենգաւոր հարուած՝ ի վնաս ուրիշ ազգի եւ եւրոպական երկրի։ Իրականութեան մէջ, Եւրոպան շատ սահմանափակ հորիզոն մըն է իտալական բազուկին, անոր նայուածքին համար։ Ու Իտալացիները վերջին ծայր կը խորշին այլեւս պահակ ծառայելու ուրիշներու տմոյլ ճամբաներուն անկիւնները։ Եւրոպայի մէջ, պէտք է խոստովանիլ, տեսակ մը ծերութիւն, փտութիւն ու մեռելութիւն կայ։ Հաշուեյարդարի մը ժամը եկած է ու մարդիկ իզուր իրար խաբել կը ջանան։ Իտալացիները չեն կրնար խաբել իրենք զիրենք։ Նոր Իտալիան չի ծագիր աւանդութենէ մը. ան նոր եւ յանդուգն ճիգի մը ծնունդն է։

Շատ կը սխալին անոնք որ կը կարծեն թէ Իտալիա դաշնակցած է Անգլիոյ հետ, որովհետեւ այդպիսի դաշինք մը կը նշանակէ այս կամ այն դիրքը Ֆրանսայի, Գերմանիայի կամ Ռուսիոյ հանդէպ։ Իտալիա չէ անոնց հետ որոնք անշարժ կը կենան, այլ անոնց հետ որոնք առաջ կ'երթան, անոնց հետ որ նոր ճակատագիրներ կը փնտռեն, անոնց հետ որոնք մարդկային յանդուգն լուծումներ կը փորձեն։

Ի՞նչ պիտի ուզէ ընել Իտալիան։ Ու եթէ կայ պատմութիւնը որ կը վերսկսի Ասիոյ մէջ, որուն գերակատարները, գործակիցները, մեղսակիցները, կամ պատասխանատուներն են Անգլիացիները, Ֆրանսացիները, Ռուսերը, Ամերիկացիները, Ճարոնցիները, ինչո՞ւ չպիտի ըլլան նաեւ Իտալացիները։ Ի՞նչ պիտի ուզէ ընել Իտալիան։ Ուրեմն կա՞յ արտա-եւրոպական (extra-européen) բան մը զոր Իտալիա կրնայ ընել առանց ուրիշներուն, առանց խանգարելու ուրիշներէն։ Իտալիա չուզեր մնալ օտար իրականութեան մը մէջ, տարակոյսներու եւ հաւանականութիւններու միջեւ, ու կը ձգտի իր տեղը գրաւել հոն՝ ուր իրարու դէմ կեցած են սլաւ եւ անգլիական հոկաները ու ուրիշ հոկաներ, այս միջոցիս երկրորդական կարգի վրայ կեցած, Ճարոն ու Ամերիկան, գինուած եւ պատրաստ։

Արեւելքի մէջ Իտալիոյ շահերը սահմանափակ են, կ'ըսուի։ Բայց անոնք արժէք կը ստանան ապագայի կշիռով։ Այսօրուընէ ծախսում ունի որ Իտալիա մեծ գործողութեանց խաղխաղը ըլլայ վաղը։ Իր արժէքը իր կամքին մէջն է ու ինքզինքը արժեցնելու իր ծրագրին մէջ։

Իտալիա որոշած է վճռականապէս յարգել տալ իր անունը ու տանիլ իր դրօշակը Արեւելքի բոլոր նոր կարգադրութեանց հողին վրայ։ Ձինստանի միջամտելու հրաւիրուած Իտալայէ մը վաղը ոչ ոք պիտի կրնայ խլել թանձրէն գոյքս միջամտութեան մը իրաւունքը, ինչպէս ոչ ոք պիտի կրնայ մերժել իրեն իրաւունքը միշտ ներկայ ըլլալու հոն ուր վէճի առարկայ է ազգերութեան, թափանցումի, հաւասարակշռութեան շահու եւ արժանապատուութեան ո եւ է խնդիր։

Վենետիկի ու Ջենովայի հանրապետութեանց խաչակիր նաւերը իրենց ժառանգութիւնը թողած են Լէբանթօի նաւերուն։ Խորմի մէջ է որ իտալական անկախութեան դատը օրինապէս նուիրագործուեցաւ Եւրոպայի առջեւ։ Իտալական աւելի նշանաւոր նուիրագործումի մը ժամը շուտով պիտի հնչէ բոլոր աշխարհի առջեւ։

Ապագայ փառքերու խոստումները այսօրուան Իտալիան կը նկատէ ռամկավարական սուտեր։

Այսօրուընէ սկսեալ Իտալիա ներկայ է բոլո՛ր հողերուն, բոլո՛ր ծովերուն վրայ....։

ՀՐԱՆՑ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՄԵՂՐԱԼՈՒՍՆԻ ԿԱՐԿԱՆՆԵՐԷՍ

ԳԵՐՈՒԹԻՒՆ

Բանտ մ'է դարձեր սիրտս այսօր, ուր բանտարկած եմ ըղձեզ,
Եւ ուր, սակայն, կ'իշխես դուն։
Ու բանտապահ՝ ես կ'ապրիմ նայուածքիդ տակ օրն ի բուն,
կալանաւոր մէկուն պէս...։

Եւ նայուածքիդ հորիզոնն իմ քայլերուս է՝ սահման,
Ի՛սչ լայն աշխարհ աչքերուս,
Երբ ես կ'անցնիմ աչքերուդ ըստուերին մէջ մինչեւ լոյսն
Խմեմ ջրջիկի մը նըման...։

Սրտիս բանտին որմերէն, ո՛վ բանտարկեալ միապետ,
Ըղձեզ գգուելն է դժուար։
Օրերուս մէջ, բանտապահ, եղայ ըստրուկդ ոգեվար,
Որ ալ ապրիմ քեզի հետ...։

Բայց մինչեւ ե՞րբ ըլլամ ես դրանդ առջեւ բանտարկեալ,
Չիս աքսորէ՝ քիչ մ'հեռու,
Որ նայուածքիդ կարօտէն, կարենայ սիրտըս արու
Քեզ իրմէ մէջ ուրանալ...։

Ամէն անգամ որ կուլամ դո՛ւն կը հոսիս աչքերէս՝
Արտասուքիս յորձքին տեղ։
Քեզի համար կուլամ ես, ո՛վ բանտարկեալդ իմ անմեղ,
Որ գիս բանտէն արձակես...։

*
* *

Բանտ մ'է դարձեր սիրտս այսօր, ուր բանտարկած եմ ըղձեզ,
Եւ ուր, սակայն, կ'իշխե՛ս դուն։
Ու բանտապահ՝ ես կ'ապրիմ նայուածքիդ տակ օրն ի բուն,
կալանաւոր մէկուն պէս...։

Գ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ ընկեր Ա. Ահարոնեան երկու նոր հատորներ յանձնած է տպագրութեան, ա.) «ԿԱՐՕՏ ՀԱՅՐԵՆԻ». չափածոյարձակով։ Կը հրատարակուի Ամերիկա, «Հայրենիք»ի տպարանին մէջ։

Երկրորդն է «ԻՄ ԳԻՐՔԸ»՝ առաջին հատորը այն ամբողջական գործին, որ պիտի ընդգրկէ հեղինակին յիսուն տարուան կեանքը։ Առաջին հատորը մանկութեան շրջանն է, որուն պիտի յաջորդեն միւս երեք հատորները, բ.) պատանեկութիւն, գ.) երիտասարդութիւն, եւ գ.) գրական հանրային եւ քաղաքական գործունէութիւնը։ Այս վերջին գործը կը տպագրուի Փարիզի մէջ։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒ[ՆԷՆ]

ԿԻՆԸ

կինը՝ քսանութ-երես[ուն] միջեւ։

Այրը՝ երեսունութէն [...] ռասուներկու։

Երիտասարդը՝ ծիագի[...] հինգ։

Առաւօտ է, աշուն, [...] տեղը։

Շէնուն, միւս [...] նշմարուին լեռներու [...] պոյտ գագաթները, [...] կուած մշուշով զոր [...] տակաւին ցրուած չէ։

Այրը. Ինչպէ՞ս Դուք [...] կինը (որոշ պաղութեամբ[...]

— Ինչպէս որ կը տեսնէք։

Այրը.— Միշտ այսպէս [...] նո՞յն կ'արթննաք։

Կինը.— Այս ժամու [...] կին մէջ սենեակիս ջեր[...] խողովակը այս առաւօտ [...] պիսի աղմուկ մը հանեց [...] վեցուկէսին արթնցայ եւ չ[...] նորէն քնանալ։ Ուստի որո[...] հագուիլ եւ եկայ դիտելու [...] ի՛նչ է առաւօտը, աշնան, գե[...] վրայ։ (Ցոյց կուտայ անոր [...]

Այրը.— Ես միշտ, այս [...] մուն, ուշքի կ'ըլլամ, և գ[...]

Կինը (Չի պատասխաներ [...] նայի հակառակ կողմը, դէպ[...] մացի գետափը)։

Այրը.— Շատ հազուադէպ [...] ձեզ առանձին կը տեսնեմ։

Կինը.— Կը կարծէ՞ք։

Այրը.— Այո՛։

(Լռութիւն մը)

Կը խորհիմ որ շատ դժ[...] է հանդիպիլ երիտասարդ [...] կնոջ մը առանձին, եթէ ա[...] փափաքի։

Կինը.— Ես ալ կը [...] երիտասարդ այրի կնոջ մը [...] ուար չէ առանձին ըլլալ, եթ[...] փափաքի։

Այրը.— Հը՛մ... ուրեմն [...] նա՞մ։

Կինը. Մտածածս բոլոր[...] այդ չէ։ Բայց օդը խոնա[...] այն ամպոտ օրերէն մէկն է [...] րանց մէջ մարդ կարծես [...] է, իսկ միտքը՝ մութ եւ թա[...]

Այրը.— Ձեզի պէս կը [...] հիմ։ Բայց գիտեմ դարման[...]

Կինը.— Ի՞նչ է։

Այրը.— Բառ մը։ Բառ մ[...] սիրտը կը տաքցնէ եւ ամպ[...] փարատէ։

Կինը.— Ի՞նչ։

Այրը.— Այո՛, բառ մը։

(Դադար մը)

Կինը.— Ի՞նչ ըսել կ'ուզ[...]

Այրը. Կը սիրեմ ձեզ. [...] տարիէ ի վեր կը սիրեմ ձեզ[...] կու տարիէ ի վեր կը սիրեմ [...] ռանց ձեզի ըսած ըլլալու [...] գացէք զայն աչքերուս մէջ [...] րին էք տեսնել ամէնէն [...] ակնարկիս մէջ. առիթ կը [...] կցուէր ձեզի ըսած բառ[...] մէջէն։

ԿԻՆԸ.— Ուրե՞մն։

ԱՅՐԸ.— Ուրե՞մն... Այս է ա-մէնը... Այսօր առանձին ենք եւ պէտք է որ սարկա՛մ ձեզի ըսեմ։ Ձեզի ըսելս կը հանգստացնէ զիս։ Կը սիրեմ, կը պաշտեմ ձեզ խորունկ եւ կրակոտ յարգանքով մը այն չափահաս մարդուն որուն սրտին մէջ յարդէ կրակ մը չէ որ բռնկած է, այլ բոց մը որ գայն կ'այրէ մինչեւ ոսկորները։

ԿԻՆԸ.— Փողոցի լապտերներ վառողի մը պէս կը խօսիք։

ԱՅՐԸ.— Ի՞նչ կատակներ ունիք...

ԿԻՆԸ.— Բացարձակ անմիտ էք։ Եւ այս պարագան ցոյց կուտայ թէ մինչեւ ո՛ւր կը հասնի ձեր անմտութիւնը։

ԱՅՐԸ.— Ինչպէ՞ս։

ԿԻՆԸ (դառնալով իր կողմը, խնդալով)։ Ինչ ալ յարմար ժամանակ ընտրեր էք։ Ժամը քանի՞ է։ Առաւօտեան եօթը։ Թուականը՝ Սեպտեմբեր։ Ինչպիսի օր մը կը սպասէ մեզ։ Աշնանային արեւոտ, զաղջ եւ մեղկօրէն թախծոտ աղուոր օ՞ր մը։ Բնաւ երբեք, — օդը խոնաւ է, ցուրտ, մթին եւ տրտում։ Կարծես արգելափակուած ըլլայի, կախեթող խցիկի մը մէջ, այնպէ՛ս սառած կը զգամ ինքզինքս։ Դեռ նոր անկողնէն ելայ ու նախաճաշ ըրած չեմ։ Սառոյցի տրամադրութի՞ւն մը ունիմ։ Ու անհասանելի ձեր սէրը յայտնելու համար այս պահը կ'ընտրէք։ Ձեր սէրը որ երկու երկար տարիներու է պէտք ունեցեր բաց գտնելու համար։ Ձեր սէրը որ չուզեր հասկնալ թէ որո՛նք են յարմար եղանակը, ժամը եւ վայրկեանը։ Զեղծինին պէս յայտարարութիւն մը իր տեղին պիտի ըլլար միայն զարգախուցի մը կիսախաւարին մէջ ուր խորունկ զորգեր, մետաքսէ վարագոյրներ եւ առկայծող սիրուն կրակ մը մտերմութեան և վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծած պիտի ըլլային։ Փոխանակ մարզական այս հագուստին, հագած պիտի ըլլայի սնական իմ ամենաշքեղ զգեստս։ Մէկ խօսքով, վիպագիրներուն նկարագրածին պէս պատկեր մը, զոր պէտք է միշտ փնտռել կեանքը աւելի գրաւիչ եւ աւելի գեղեցիկ դարձնելու համար։ Բայց այս ժամուն եւ այս շրջանակին մէջ ինձ խօսելով զիս այնքան վիրաւորեցիք որ չեմ կրնար ըսել։ Ինքզինքնիդ դրէք մարդու մը դիրքին մէջ որ, իր ամբողջ հարստութիւնը գործի մը պատկերնելով, երկու տարի առանց բան մը ըսելու կը սպասէ, ու յանկարծ կը պահանջէ իր դրամագլուխը եւ բաղադրեալ տոկոսներ։ Ձեր դրամագլուխը կորսուած է։ Մէկ վայրկեանի մէջ ամէն ինչ կորսնցուցիք, քանդեցիք, փճացուցիք։

ԱՅՐԸ.— Բայց...

ԿԻՆԸ.— Կը նմանիք այն մարդուն որ, կամուրջի մը վրայ, տեսնելով իր գլխարկը որ հովէն տարուած գետ կ'իյնայ, օդին մէջ շարժումներ կը կատարէ զայն բռնելու համար։ Այս պարագային միակ ընելիքը հոգ չընել եւ գլխարկին վրայ այլեւս չմտածելն է, Բրուտոս սպաննեց իր հայրը, ու սակայն, պատմական ժամանակներու մէջ, իր որդիական զգացումներուն զսպման մէկ ապացոյցը նկատուեցաւ։ Այն մարդը որ շարժումներ պիտի չընէ երբ հովը իր գլխարկը կը տանի, պիտի նկատուի ապագայի Բրուտոսը։ Ամէն պարագայի իր հայրը սպաննելէն դիւրին բան չկայ։ Սակայն երբ պիտի սորվիք զիմադրել ձեր բնազդներուն ամենափցուններն եւ ձեր հակազդումներուն ամենաբնականին, այն ատեն ապացուցած պիտի ըլլաք ձեր նկարագրին ուժն ու ուշիմութիւնը։ Ա՛լ մի՛ խօսիք, խնայեցէք ինծի ձեր թոթովումները,— առանց որու ինծի լոկ ապացուցած պիտի ըլլաք որ արտառոց էք։ Կ'աղաչեմ, լռելու ձեր այս պատեհութիւնը մի՛ կորսնցնէք։ Լռութիւնը Աստուած մըն է զոր նախընտրելի էր որ չխանգարէիք։

ԱՅՐԸ. Իրաւունք ունիք. սխալ մը գործեցի։

ԿԻՆԸ.— Մանր սխալ մը։

(Դադ մը)

ԱՅՐԸ.— Կ'ընդունիմ։

ԿԻՆԸ.— Երջանիկ եմ իմանալով որ կ'ըսէք զայն... Բայց գոնէ սորվեցաք բան մը որ կրնայ ձեզ ապագային օգտակար ըլլալ ուրիշ կիներու հետ։ Արդարեւ կը խոստովանիմ, եւ սակայն ուղղակի, որ եթէ հանդիպած ըլլայիք ինծի ուրիշ պահու մը տարբեր տրամադրութեամբ, մերժել փորձէ յաջողէիք։ Այսուհետեւ ջանացէք մտաբերել որ բոպէ մը կը բաւէ կին մը շահելու համար։ Սակայն պէտք է գիտնալ այդ րոպէն ընտրել։ Գէթ քանի մը ամիս պիտի յիշէք որ ընելիք յիսուն հազար աւելի խելացի բաներ կան քան սիրոյ մասին խօսիլ կնոջ մը երբ անօթի է, կը մսի եւ սիրոյ մտածումը իրեն համար այնքան անհաճոյ է որքան...

(Կը բարեւէ եւ ձախ կողմէն կը մեկնի... Ճագիւ մեկնած՝ երիտասարդ մը աջ կողմէն կը ճամնի)

ԿԻՆԸ (անոր վզին շուրջ նետելով բազուկները).— Վերջապէս եկա՛ր...

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ.— Սէ՛րս...

ԿԻՆԸ.— Համբուրէ՛ զիս... կը համբուրուին) ո՛հ, ի՛նչ գեղեցիկ առաւօտ։ Այնան այս գողտր թախծութիւնը զիս բերնիդ տաքութեանը չափ խորապէս կը յուզէ... համբուրէ՛ զիս... սեղմէ՛ զիս բազուկներուդ մէջ... երբե՛ք այսքան հաճելի չէիր եղած ինծի... երբե՛ք այսքան սիրուն եղած չէիր... երբե՛ք զիս այսքան յուզած չէիր... ո՛հ, ի՛նչ գեղեցիկ օր...

(Բուռն կերպով կը ճամբուրուին)

ՎԱՐԱԳՈՅՐ

Ֆ. ՄՈԼՆԱՐ

Թրգմ. Պ. Զարոյեան

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ. խմբ. Թերթերէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ.— Մարդահամարի նախնական արդիւնքներուն համաձայն, Հայաստանի քաղաքներուն եւ քաղաքակերպ տուներուն թիւն է 33.516, կալուածներու՝ 20.902, ընտանիքներու՝ 41.946։ Միայն Երեւանի մէջ տուներուն թիւն է 12,197. ընտանիքներու՝ 17,764. կալուածներու՝ 5216։

Գիւղերուն մէջ տուներուն ընդհ. թիւն է 145,148։ Միայն Երեւանի գիւղերուն մէջ՝ 25,417, Դարալագեազի՝ 5570, Դիլիջանի՝ 14,764, Էջմիածնի՝ 22.935, Զանգեզուրի՝ 13,607, Ալեքսանդրապոլի՝ 24.248, Մեղրիի՝ 1996, Նոր-Բայազիտի՝ 15.901, Լոռի-Փամբակի՝ 145 հազար 148։

ՆՊԱՍՏԸՆԿԱԼՆԵՐԸ.— Մէկ տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ 232 ազքատներու նպաստ տրուած է 9535 ռուբլի։ 49 հաշմանդամ զինուորներու՝ 7142 ռուբլի։ Անապաստան տղոց բնակութեան (80 հոգիի համար) 18.282 ռուբլի, 18—20 հաշմանդամ կիներու՝ 5.174 ռուբլի։

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— «Մարտակոչ»ի թղթակիցը Ալեքսանդրապոլի գիւղերէն կը գրէ. «Ցուցակագրում ենք մի տուն։ Գրել ենք տանտիրոջը, գրում ենք կնոջը։

Իսկ դա ո՞վ է, հարցնում ենք միւս կնոջ համար։

— Կինը

— ?

— Զարմանալու բան չկայ։ Այդ կինը երեխայ չէր բերում։ Ես էլ նրա համաձայնութեամբ սրա հետ էլ պսակուեցի։ Թարսի պէս դա էլ հինգերորդ աղջիկն է բերել»։

ՈՐԲԵՒԱՅՐԻ ԹԱՂ ՄԸ.— Լուսաւոր Երեւանի մէջ կայ թաղ մը, կը գրէ «Խ. Հ.», որ խորթ զաւակի պէս լքուած՝ մէկ կողմ է նետուած։ Դամըր Բուլաղ կը կոչուի այդ թաղը, ուր կը բնակին աղքատիկ գաղթականներ, զրկուած՝ ջուրի, լոյսի, մաքրութեան բարիքներէն։ Գոնէ կարելի չէ՞ այս ընչազուրկներուն փողոցին մէջ կախել պոլշեւիկ լապտեր մը, շինել ջուրի կաուց մը, ու՜ր գործավարներ, որ բարիք կը տեղացնէք ընչազուրկներուն, Անգլիոյ սեւ բանուորներէն մինչեւ Չինաստանի դեղին մարտիկները։

ՆԱԽԱՆՁԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ.— Հունգարացի երիտասարդ մը, Հինդշաբթի լուսնալու գիշերը, ուշ ատեն, բռնօրէն կը մտնէ Սէն-Տիւրէ փողոցը, իր սիրականին սենեակը։ Ու նախանձի պատճառով, կը յարձակի Օր. Վէրա Լէնկիէլէյլի վրայ, կապարի ծանրութեամբ բռունցքներ կ'իջեցնէ իր սիրականին դէմքին ու գլխուն։

Օգնութեան աղաղակներուն վրայ կը հասնին դրացիները, յետոյ ոստիկանները, երբ նախանձոտ պարոնը ատրճանակով կը ծակէ կուրծքը։ Ծանրապէս վիրաւոր, կը փոխադրուի հիւանդանոց։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Պարբերաբար «Յառաջ» գրած է գործազրկութեան այն ծանր տագնապին մասին, որուն մատնուած է Խորհրդ. Ռուսիա։ Այս տագնապին մասին մանրամասնօրէն կը գրազի յօդուածագիր մը Բագուի «Կոմունիստ» թերթին մէջ (30 Յունուար), ուրկէ կը քաղենք հարեւոր մասերը

Գործազրկութեան հետզհետէ աճող տագնապը օրուան խնդիրն է Խորհրդ. Ռուսիոյ մէջ։ Այժմ գործազուրկներու ամբողջական թիւն է մօտ մէկուկէս միլիոն։ Ասնոնց կը կազմեն 100 էն 47ը, անչափահասները՝ 100 էն 14ը՝ ձարտարարուեստի գործազուրկներուն թիւն է 230,000։ Բանուորական միութիւններու անդամներուն մէջ աւելի շատ են գործազուրկները։ Անոնք որ առաջին անգամ գործի կ'ուզեն մտնել, մեծ թիւ մը կը կազմեն, յետոյ կուգան քիչ աշխատած գործազուրկները։

Գործազուրկները գլխաւորաբար համախմբուած են մեծ քաղաքներու, արդիւնաբերական կեդրոններու մէջ։ Որովհետեւ գիւղը ստիպուած է իր աւելցած բանուորական ուժերը ղրկել քաղաք։ Անոնք քաղաք գալէ յետոյ կը հաստատուին ու ծնին։ Եւ տեղի կ'ունենայ «պրոլետարականացումը», որուն շնորհիւ, ժամանակաւորապէս, աճած է գործազրկութիւնը։

Մեր արդիւնաբերութիւնը այս պայմաններուն մէջ չի կրնար գործ հայթայթել գործազուրկներուն։ Նախ անհրաժեշտ է արհեստաւոր բանւոր, ինչ որ կը պակսի մեզի։ Պատրաստելու համար արհեստաւոր բանւորի բանակը, որ բաւարարէ մեր արդիւնաբերութեան պահանջները, կը խորհուի անչափահասները օգտագործել Աշխատանքի գործավարութիւնը, այս նպատակով, 15 հազար անչափահասներ պիտի պատրաստէ անհրաժեշտ արհեստներու։

Այս տարի գործազուրկներուն համար յատկացուած է 63 միլիոն ռուբլի նպաստ։ Անցեալ տարի այդ նպատակով տրուած է 48 միլիոն ռուբլի։ Այս միջոցներով 600—700 հազար հոգի պիտի կրնան ապրիլ 6—9 ամիս։ Միւս կողմէ ծրագիր մշակուած է ազատ հողերու մշակման ղրկել բանւորները, որոնք պիտի հաստատուին հետզհետէ իրենց աշխատած հողերուն վրայ։ Այս ծրագիրին համար յատկացուած է 24 միլիոն ռուբլի։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

87.— ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ

Լը Փուզէն, 17 Փետրուար.— Տեղւոյս երկաթի գործարանին մէջ կ'աշխատէին մօտաւորապէս 150 հայ գործաւորներ։ Անոնց մեծամասնութիւնը ճամբուեցան, այժմ կ'աշխատին միայն 50 հոգի։ Փուզէնի մետաքսի գործարաններուն մէջ կիները շաբթուան բոլոր օրերն ալ կ'աշխատին, իսկ շրջանին մէջ գտնուողները շաբաթը 4 օր (32 ժամ) միայն կ'աշխատին։

Այս տեղի անգործները մեծամասնութեամբ ընտանիք եւ զաւակ ունին։ Մեծ թիւով հայրենակիցներ ուրիշ տեղեր երթալով գործ գտան ու կ'աշխատին։ Հոս կազմուեցաւ Գործազուրկներու Պաշտպան Կոմիտէ մը՝ 5 հոգիէ բաղկացած, եւ ձեռնարկներ կ'ընէ կառավարութեան մօտ՝ գործ եւ կամ նպաստ հայթայթելու համար։ Այսօր 11 հոգիներու համար գործ գտան եւ յոյս կայ որ քանի մը օրէն ուրիշներուն համար ալ գտնեն։ Ներկայիս անգործ են 49 ընտանիք, որոնց անդամներուն ընդհանուր թիւը կը հասնի 121ի։ Գաղութիս մէջ հիւանդութիւն չկայ։

88.— ՊՈԻԱ - ՔՈԼՈՄՊ

Գործազրկութիւնը կը շարունակուի հոս։ Առջի գործազուրկներուն վրայ քանի մը հոգի եւս աւելցան, իսկ նախկին գործազուրկներէն եւ ոչ մէկը գործ գտաւ։ Կառավարութիւնը կը շարունակէ նպաստը մեր գործազուրկներուն։ Այս շաբթու 50 քիլօ ածուխ եւս տուաւ։ Իսկ գործազուրկներուն ֆրանսական դպրոց յաճախող պզտիկներուն ալ կէս օրուան ճաշ տալ սկսաւ։

Քանի մը օր առաջ հայրենակից մը կը դիմէ Նպաստի ճիւղին։ Պաշտօնեան կ'ըսէ որ երթայ ու Աշխատանքի Նախարարութեան գրասենեակէն թուղթ մը բերէ, եւ յետոյ նպաստ կը ստանայ։ Հայրենակիցը երբ կ'երթայ Աշխատանքի Նախարարութեան գրասենեակը, պաշտօնեան կ'առաջարկէ գաւառները ղրկել զինքը։

— Մայր ունիմ հոս, չեմ կրնար երթալ, կ'ըսէ մեր հայրենակիցը։

— Հոգ չէ, անկէ դրամ կը ղրկես մօրդ ու եթէ գործերը բացուին նորէն կուգաս Փարիզ, քանի որ ինքնութեան թուղթդ Փարիզէն առած ես։

Մեր հայրենակիցը կը մերժէ եւ պաշտօնեան ալ կը մերժէ նպաստի թուղթ տալ ու կը ճամբէ։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՏԱԿ.— Հինգշաբթի առաւօտ, երկաթուղիի պաշտօնեայ մը, Ֆրանսուա Լը Ֆրան, Մոնփառնասի կայարանին մօտ, գիծերուն վրայ կ'աշխատէր, երբ հեռուէն լսուեցաւ շոգեկառքին դժոխային ձայնը. անմիջապէս գիծին միւս կողմը նետուեցաւ։ Սակայն շոգեկառքին խլացուցիչ սուլը զարնուելով պատերուն, երկար արձագանգ մը տուաւ, եւ դժբախտ գործաւորը չլսեց ձայնը ուրիշ վայրաշարժի մը, որ կուգար միւս գիծին վրայէն։ Ինկաւ երկուքին մէջտեղը եւ կտրուեցան ոտքերը, ծունկերէն վեր։

Ծերուկ եղած էր։ Նոյն տեղին վրայ կ'աշխատէր ուրիշ գործաւոր մը։ Վակոնները յարդարման պահուն, եռեւի վակոն մը գիծէն կ'ելլէ, կը շրջի եւ կ'իյնայ գործաւորին վրայ, որ կը ճզմուի, խմոր կը դառնայ։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՆԱԽԱՆՁ.— Տիկին Մուքէ, 76 տարեկան, նախանձոտ էր, ոչ թէ էրկանը մասին։ Էրիկ չունէր։ Տիկինը կը խորհէր որ շուտով պիտի չուէ երկինք. ունեցածը պիտի ձգէ հոս, պիտի վայելէն իր ժառանգորդները։ Նախանձ մը մտաւ հոգին. ուզեց վրէժ լուծել անոնցմէ ուրոնք կը սպասէին իր օր առաջ մեռնելուն։ Ու նախ իր ամբողջ հարստութիւնը որ դրամի վերածած էր, եւ ծանրէկէկ զումարի մը կը հասնէր, պատռեց. յետոյ չուան մը կախեց ձեղունէն, վիզին կապեց եւ խեղդեց ինքզինքը։

Ժառանգորդները անշուշտ շատ կատղած պէտք է ըլլան այս յիմարութեան պատճառաւ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Այսօր կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆուտպոլի Ա. խումբը, զօրացած ուրիշ ճոյլ խաղացողներով, գաւառ պիտի երթայ մրցելու՝ Racing Club Arras-ի Ա. խումբին դէմ։

Առասի խումբը Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերէն է եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պէլվիլի խումբը շատ դժուարին ճակատակոիւ մը առջեւ պիտի գտնուի։

Առաս Ֆրանսայի հիւսիսային կողմը կը գտնուի եւ Փարիզէն 193 քիլոմէթր հեռու է։

Ժամադրավայր՝ ժամը 7.30ին կար տիւ Նոռ, մեկնում ժամը 8.30ին ճեպընթացով։

Պէլվիլի պահեստը պիտի մրցի U. S. Saint-Germain-ի Ա. խումբին դէմ, որ առաջին դասակարգին կը պատկանի։ Ժամադրավայր՝ ժամը 1-ին Porte-Maillot։

∴ Այսօր կիրակի 20 փետր. Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Բ. խումբը պիտի մրցի U. S. Fontenésienne-ի Բ. խումբին դէմ. Ժամադրավայր — Place Chatelet, ժամը ճիշդ 12ին. բոլոր խաղացողներէն կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ։

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԿՈՅԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ԻՍԹՐԱԹԻ

* * *

Արձակուրդը վրայ հասաւ։ Հանգչելու համար մօրս որ քանի մը չէր կասկածեր, կոտին հետ միասին մէկ ըրած էինք թաղին մէջ ... միասին չերեւնալու։ Բայց ... ազատօրէն կրնայի ընծայելինուէ գինետան նստարաններուն վրայ բազմիլ եւ հանդարտ բարեկամս դիտել անոր անակնկալ միամտութենէն ազդին, մարդ չէր համարձակեր ինծի դպելու։ Եւ ... թէ ինչպէ՛ս կիրակի իրիկուան ... հանգիստանս եղայ թաղին ամէնէն մեծ իրաւանցումին։

Ժամը հինգն էր։ Գինետունը ... մաքսներով լեցուած էր։ Մաս մը ... իրիկուընէ սկսուած գինարբուքը կը շարունակուէր. դրախտնայէ էր։ Մօտաւորապէս տասը ընկերներէ բաղկացած խումբ մը, անոր հետեւորդները կը կազմէին, բայց ան՝ իր սեղանին առջեւ միշտ առանձին էր, իր երգիչին՝ Ալէքսիսի հետ գլուխ գլխի։ Գինին կը հոսէր։ Կրակարանը՝ առատօրէն տապկած ձուկ կը հայթայթէր սեղաններուն. երկու ցիկաններ ջութակին վրայ մեղմօրէն երգ մը կը շարչրկէին. նոր երգ մըն էր, որ բոլորին բերանն էր եւ իրօք կը համապատասխանէր իր գեղեցիկ ու տեգ սիրուհիին հանդէպ կոտինի կացութեան, Ալէքսիս մինչեւ որ յոգնեցաւ, կը կրկնէր զայն

Այդ յօնքերը որո՛ւ համար
Երբ գտնենք կը պռստես.
Որքա՞ն կուզեմ զանոնք դիտել։
Պարապ տեղը տուն կ'երթամ.
Որովհետեւ կին չունիմ,
Որովհետեւ կին, ոչ ալ տղաքներ.
Երկրի վրայ, անպատակ մարդն եմ ես։

Իր հոյնէ զաւազանին վրայ կրթնած, փոկը բազուկին շուրջ անցուցած մտիկ կ'ընէր, կը խմէր ու կը լռէր, բայց հաճոյք կը զգար, երբ խումբը իրեն ի պատիւ ուրախութեան աղաղակներ կ'արձակէր։ Բոլորը լաւ, բայց տարատաւոր զգեստներ հագած, գլխարկնին իրենց ծոծրակին կամ ճակտին մէկ կամ միւս ականջին վրայ ծռած. ամէն տեղ ծաղիկներ։ Շատերը իրենց գանակները կը ցուցադրէին, ուրիշներ՝ իրենց բաճկոնին տակ կը պահէին։ Ցակայն մթնոլորտը հանդարտ էր, երբ անակնկալ մը պատահեցաւ. երեք դժբախտ երաժիշտներու ընկերակցութեամբ, տասներկու երիտասարդներ կրող չորս կառքեր, կրկէսէն փողոցին անկիւնէն դարձան եւ ծանրօրէն գինետան առջեւ կանգ առին։ Բոլորը վար իջան. անոնց ազմուկը շարժման մէջ դրած էր թաղը, բոլոր կիները մէջտեղ ինկան։

Ցայտնի էր. աչքի կը զարնէր Աստարնացիի բարեկամները (քամարոֆքայի չափ նշանաւոր թաղ) կուգային հին հաշիւ մը լուծելու։ Իրենց ծածկեր արդէն. լիրբ, շնական ու գրգռիչ կերպով խմելիք ուզեցին. Տրամադրելի սեղան չկար. սպասարկուները աթոռակներուն վրայ հրամցուցին ինչ որ կ'ուզէին. զայրացան եւ զարկին գրաւել սեղան մը որ կոտինի խումբին սեղաններուն մէջ ամէնէն փոքրն էր։

Կոտին հանդարտօրէն հագաց եւ պաշտպանողական դիրք բռնեց։ Երկու խոշորիկէ անձեր որ կ'երեւի թէ խումբին կը հրամայէին, անոր պէս ըրին, որովհետեւ պետերը միշտ շատ արժանաւոր են։ Մինչ գեռ խումբին թափթփուքները՝ ցիկաններուն ուղղելով կը պռռային.

— Նուագեցէ՛ք, բարոնե՛ր, թէեւ այս փնթիներուն քովին մէջ, բայց նորէն՝ մեր երկրին մէջ ենք...։

Կոտին միշտ կը լռէր, բոլոր բարեկամներուն աչքերը իրեն կը յառէին, իբրեւ առաջինը որ կ'ենթարկուէր անարգանքին։ Մէկը ըսաւ, «Հաշուեկ պիտի տեսնէ»։

Վախկոտները եւ անտարբերները հեռացան։ Մնացին միայն երկու կողմէն անոնք՝ որ ամէն բան աչք առած էին, ինչպէս նաեւ ստահակները որ սակայն քիչ մը հեռացան տեղ ձգելու համար։ Անժխտելի աճապարանքով կը հաւաքէր գաւաթները եւ շիշերը, մինչդեռ կարապանները եւ նաւագաճները կծիկը գնելու համար նշանի մը կը սպասէին։

Այդ իրիկունը՝ հասարակ կերպով մը չէր որ սրուեցաւ նշանը — փառաւոր՝ կոտինի աւագամութեան համբաւին համար։

Երբ անգլիացի նաւազներ, հանդարտօրէն եւ ծխամորճը իրենց բերնին, փողոցին մէջտեղէն անցան պտտելով եւ գիտելով — Աստուած գիտէ թէ ինչ չար խորհուրդով, որովհետեւ հանրատուներու փողոցը (այն օր ատեր նաւազները սովորաբար կը պատուէին) մեր թաղէն բաւական հեռու է։

«Այտոնացիներու» խումբէն երկու թշուառականներ բաժնուեցան ու գացին աղպարէզ կարդալ Անգլիացիներուն, որոնք կանգ առին եւ քաղաքավարի բարեւեցին։

— Ձեր կլափները մեր աղջիկներուն ցուցնելո՞ւ համար է, որ այս կողմերը կը թափառիք։

Նաւազները բան մը չհասկնալով, իրարու նայեցան։ Այդ վայրկեանին՝ կոտին ոտքի ելաւ մեծ վայելչութեամբ մը, որ սարսռացուց զիս՝ կարծես գիւթանքով մը, ամէն աղմուկ դադրեցաւ։ Տպաւորիչ լռութեան մը մէջ, ան իր մրցորդներուն ուղղուելով, կը գոչէր.

— Եթէ հո՛ս, իմ տեղիս մէջ, ձեր շուները օտարներուն վրայ յարձակին, գործ ունիք...

Դեռ իր խօսքը չաւարտած, Անգլիացիները արդէն գետին փռուած էին, իսկ նոյն վայրկեանին կոտինի բիրը փայլակի պէս կ'իյնէր։

(Շար.

Մ. Քաշէնի Ռումանիա մուտքը արգիլուած

Համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն Փարիզէն մեկնած էր եւ կը յուսար Ուրբաթ օր հասնիլ Պուքրէշ, ուր կանչուած էր, ներկայանալու համար դատարանը, իբրեւ վկայ՝ համայնավար Պորիս Սթէֆանովի։

Զուիցերիոյ մայրաքաղաքը հազիւ հասած, զուիցերական ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զայն եւ 1921ին տրուած արգելքի որոշման մը համաձայն, վերադարձուց ֆրանսական սահմանագլուխը։ Քաշէն ստիպուեցաւ բռնել Գերմանիոյ ճամբան։ Սակայն Պուքրէշի մէջ, կարծելով թէ որոշեալ օրը պիտի կրնայ հասնիլ, ազգայնական ուսանողներու խումբ մը հաւաքուեցաւ կայարանին մէջ, հակառակ ցոյցեր կատարելու համար Քաշէնի դէմ։ Համայնավար ուսանողներու խումբ մըն ալ, իր կարգին, գնաց դիրք բռնելու կայարանը։ Ու մինչ Քաշէն կ'ուշանար, երկու հակառակորդ խումբերը բախում մը ունեցան. գիրար ծեծեցին, երկու ժամ անընդհատ, մինչեւ որ ոստիկանութիւնը միջամտեց։ Ձերբակալուեցան 50 համայնավարներ, իսկ ազգայնականներէն՝ ոչ ոք։

Այս միջադէպերուն պատճառով, ռումանական կառավարութիւնը հրաման տուաւ սահմանագլուխի իշխանութեանց, արգիլել Քաշէնի մուտքը ռումանական հողէն ներս։ Ռումէն սահմանապահ ոստիկաններ ձերբակալեցին գինքը Սիկուրոնցայի մէջ եւ ամբողջ գիշերը արգելափակեցին Քուրթիչի կայարանին ոստիկանատան մէջ։ Յաջորդ առաւօտ հաղորդուեցաւ իրեն թէ Սթէֆանովի դատավարութիւնը յետաձգուած է։ Քաշէն Վիէննայի ճամբով Փարիզ կը դառնայ։

Քանթոնի բանակին յաղթանակը

Քանթոնի ազգայնական բանակը կը շարունակէ իր յաղթական յառաջխաղացումը։ Հանկ-Չէուն գրաւուեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ։ Բազմաթիւ վիրաւորներ կը հասնին Շանկայ։ Սուն-Շուանկ-Ֆանկի զինուորները կը նահանջեն, քանդելով բոլոր կամուրջները եւ թալլելով բոլոր գիւղերը՝ իրենց ճամբուն վրայ։ Ազգայնական բանակը մեծ խանդավառութեամբ կ'ընդունուի ժողովուրդին կողմէ։

Հօնկ-Քօնկէն Շանկայ մեկնեցան անգլիական երկու նոր յածանաւեր՝ «Քարլայլ» եւ «Տուրպան»։

Անգլիոյ Նախարարական Խորհուրդը երկու օրէ ի վեր շարունակ նիստ կը գումարէ՝ զբաղելու համար չինական խնդիրներով։ Նոր հրահանգներ ղրկուեցան Քանթոնի ներկայացուցիչ Օ'Մալլէյի։ Այս վերջինին եւ Քանթոնի արտաքին նախարարին միջեւ բանակցութիւնները բոլորովին չեն խզուած եւ յոյս կայ որ Հանքէուի անգլիական առանձնաշնորհեալ հողին մասին կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն կնքել։ Հանքէուի անգլ. զինուորներուն եւ նաւաստիներուն ընդհանուր թիւն է 8000։ Ներկայիս 21 մարտանաւեր կան քաղաքին առջեւ, 4 ֆրանսական, 6 անգլիական, 5 ամերիկեան, 5 ճափոնական եւ 1 իտալական։

Շանկայի մէջ կան 5000 անգլիացի զինուորներ եւ նաւաստիներ, որոնց 4000ը արդէն ցամաք ելած են, 1100 Ամերիկացիներ եւ 800 Ֆրանսացիներ։

Մուսոլինի նոր պատերա՞զմ կը պատրաստէ

Անգլիոյ Աշխատաւորականներու օրկան «Տէյլի Հէրըլտ» մտատանջուած է Մուսոլինիի շարժումներէն եւ հարց կուտայ ինքզինքին թէ «Մուսոլինի Պալքանեան նոր պատերա՞զմ մը կը պատրաստէ, եւ կամ նոր արշաւա՞նք մը դէպի Անատոլու, թէ ուրիշ ծրագի՞ր մը ունի։ Բոլոր անոնք, որոնք Իտալիոյ անցուդարձերուն կը հետեւին եւ ուշադրութիւն կը դարձնեն Մուսոլինիի ճառերուն, ստիպուած են այս հարցը դնելու, որովհետեւ ատոնց պատասխանէն կախում ունի Եւրոպայի եւ աշխարհի խաղաղութիւնը։ Բան մը կը թխսուի Հռոմի մէջ, որ երբեք լաւ նշան չէ։ Ի՞նչ է այդ իրականին մէջ։»

Աշխատաւորական թերթը կը հարցնէ որ միթէ անգլիական կառավարութիւնը քիչ շատ տեղեակ չէ՞ Իտալիոյ դիկտատորին նպատակներուն եւ դիտել կու տայ թէ Չըրչիլի Հռոմ ճամբորդութենէն վերջ իտալական մամուլը չինական խնդիրներու մասին լեզուն փոխեց։

Ու կ'եզրակացնէ.

«Այս խորհուրդը լուսաբանելու համար, նախ պէտք է գիտնալ թէ, ի՞նչ ըսած է Մուսոլինի Չըրչիլի, եւ, ինչ որ աւելի կարեւոր է, ի՞նչ ըսած է Չըրչիլ Մուսոլինիի։

Միթինկ մը Մարսիլիոյ մէջ

Մարսիլիայէն կը գրեն.— Փետր. 13ին Կիրակի առաւօտ մեծ միթինկ մը գումարուեցաւ Թափի Վէռի սինէմայի սրահին մէջ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։ Բանախօսութիւններ եղան „գործազրկութեան մասին եւ քուէարկուեցան երկու„բանաձեւեր։ Առաջինով պաշտօն կը տրուէր Գործազուրկներու Օգնութեան կոմիտէին, դիմել Մարսիլիոյ Առաջնորդարանը, պահանջելու համար ֆրանս. կառավարութեան կողմէ հայ գաղթականներուն տրուած մօտ 75,000 ֆրանքը։ Եթէ մինչեւ 24 ժամ այս պահանջին գոհացում չտրուի, դիմել Նահանգապետարան եւ դարման խնդրել... Պահանջել Հայաստանի կառավարութենէն որ հայրենիքի դուռները լայն բանայ գործազուրկներուն առջեւ... պահանջել Բարեգործականէն եւ ուրիշներէն որ ազգին անունով ձգուած կտակները գործածուին այս նպատակին։

Երկրորդ բանաձեւով կը պահանջուէր անմիջապէս հրաւիրել Մարսիլիոյ Գաղթային Ընդհ. Ժողովը, որուն իրաւասութիւն տրուած էր 71,000 ֆրանքի գործածութեան համար, եւ ի հարկին իբր ընտրական գործերու վարիչ համարել կազմուած գործազուրկներու կոմիտէն, որ 11 հոգիէ կը բաղկանայ։

Այս միթինկին ազդեցութիւնը շատ ուժեղ եղաւ։ Գործազուրկներու կոմիտէն յաջորդ օրն իսկ դիմեց Առաջնորդարան, որ մասնաւոր մարմին մը կազմելով յիշեալ գումարէն 10,000 ֆրանք դրաւ անոր տրամադրութեան տակ։ Գործազուրկներու կոմիտէն իր կազմն ու նպատակը վաւերացնել տուաւ կառավարութենէն եւ կ'աշխատի օգտակար ըլլալ անգործներուն, հաց եւ գործ հայթայթելով անոնց։

Տեղւոյս հոգեւոր հովիւը վերջապէս սթափեցաւ եւ գործի լծուելու տրամադրութիւններ ցոյց կուտայ։ Մարտի վերջերը ընտրութիւնները պիտի կատարուին վճռական կերպով։

Երկրաշարժ Ֆրանսայի մէջ

Նորմանտիոյ եւ Պրըթանիի բազմաթիւ քաղաքներուն մէջ զգացուեցան երկրաշարժի ցնցումներ, որոնք տեւեցին մինչեւ մէկ վայրկեան։ Մասնաւորաբար ցնցուեցան ծովեզերեայ քաղաքները։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

27 փետր. կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին
Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ (127-129 Rue Boileau,
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ
Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ԼԻՈՆԻ ԴՕՄԼԵՑԻ ՏՐԱՄ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ
Մ. ՄՆԱՑԵԱՆԻ ԽՕՂԱՑԵԱՆԿԷՆ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ
Ազգ. յուզիչ տրամ, 6 արար 1 պատկեր

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
27 փետրուար կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին
վարուժան ակումբին մէջ 15 Rue Jeanne d'Arc
կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է
ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ
"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ.— 1.— Երկու խօսք: 2.— Փետրուարեան յեղափոխութիւնը եւ բոլշեւիզմը: 3.— Փետրուարեան ապստամբութեան աղբիւրները: 4.— Փետրուար 18, իբրեւ ամբողջացումը հայ ազատագրական շարժման: 5.— Փետրուար 18ի նշանակութիւնը: 6.— Մեր զոհերը. 7.— Ցուցեր Հայոց-Ձորի ապստամբական շարժումներից: 8.— Փետրուար 18ից յետոյ (ժամանակագրութիւն):

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

Դիմել *Յառաջի* խմբագրատուն, կամ Օր. Սաթենիկ Յակոբեանին, *Դրօշակի* խմբագրութեան:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԱԺԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

Այսօր կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին Ալպէր Ա. մեծ Թատրոնը
Մ. Ա. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Հայ Դրամատիկ դերասանական խումբ
փարիզահայ բեմի վրայ Ա. անգամ ըլլալով Շիլլերի
ԱՒԱԶԱԿՆԵՐԸ
ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 5 ԱՐԱՐ. և 8 ՊԱՏԿԵՐ

Կը մասնակցին Տիկ. Մամիկոնեան — Կոստանեան, Գ. Գ. Մ. Ա. Կոստանեան, Մարութեան, Սարեան, Նաւասարդեան, Պէշիկթաշլեան, Գմբէթեան, Պաղտասարեան եւայլն։

Տոմսերուն գինը 3էն 15 ֆրանք. կը ծախուին Պէլվիլի եւ Սէն Միշէլի բոլոր հայկ. ճաշարանները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի ընկերական վարը՝ ժողովը երկուշաբթի ժամը 8.30ին գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անգամատետրով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8ին, 63 Rue de la République *սրահին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։*

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ. Գ. Ծ.— Ստացանք 465.50 Ֆր.։

ԱՐԼ, Հ. Ա.— Ստացանք 50 Ֆր., մինչեւ 20 Մայիս վճարած էք։

ԼԱՆՍԷՑ. Հ. Խ. Ստացանք 93.95 Ֆր.։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, Ն. Ղ. Ստացանք 10 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ե. և Տ. Ստացանք 525 Ֆրանք։

ՆԷՕՅԵԻ, Հ. Խ.— Ստացանք 140 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Յ. Թ. Ստացանք 7 Ֆրանք։

ՏԷՔԱԶՎԻԼ, Կ.— Ստացանք 35 Ֆրանք։ Գրեցէք որոշ ձեր հասցէն։

ՍԷՆ ՄԱՐԹԷՆ, Ա. Խ.— Ստացանք 35 Ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Գ.— Ստացանք 25 Ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՐՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տէրէնտէյեր Խաչիկ Աղամեան, որ 1926ին սկիզբները կը գտնուէր Գահիրէ՝ Քոռաքի ընկերութեան մէջ Էլֆի պէյ փողոց։ Գրել՝ Զարուհի Նազարեանի Papeterie de Varennes, 17, Aubigne, (Sarthe) France։ *Կը խնդրուի* Յուսաբերէն *արտատպել։*

Կը փնտռուի Խարբերդցի, *Գետրոս Երեմեան՝ 15 տարեկան (որբ), հօր անունը Մանուկ, մօր անունը Մարիամ, որ Իզմիր նահանգի գիւղերուն մէջ ըլլալ կը կարծուի. Գրել՝* M. Chahbajian*ի* SAM Ucel-Ardéche.

„ԳՈՒՍԱՆ"Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

«Գուսան» երգչախումբի Ա. սէնֆոնիք համերգը՝ այսօր կիրակի երեկոյ ժամը 9ին Salle d'Horticulture, 84 rue de Grenelle, մասնակցութեամբ Օտէոնի սէնֆոնիք օրքեսթրին եւ յայտնի երգիչներու: Յայտագրի մէջ հայկ. եւ եւրոպական գործեր: 80 հոգի մասնակցողներ: Գին՝ 30, 25, 20, 15, 10 եւ 5 ֆրանք:

ՀԱՅ ԼԵԳԷՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

Հայ Լեգ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կեդրոնէն ստացած վերջին շրջաբերականի համաձայն, կ'ուզէ ունենալ Ֆրանսայի մէջ գտնուող բոլոր լեգէոնականներու ցանկը, հետեւեալ մանրամասնութեամբ.— Անուն, մականուն, տարիք, ծննդավայր, ամուսնացած թէ ամուրի, ընտանիքի թիւ, արհեստ, ներկայ զբաղում, զինուորական թիւն ու տեղը, պատկանած վաշտը եւ գումարտակը, զինուորական թիւը, արձակման թուականն ու տեղը, նոյնպէս երկու լուսանկար: Ղրկել հետեւեալ հասցէին. Abonné Colbert B. P. 381 Marseille:

Հ. Լ. Մ. Մարսէյլի ճիւղ

ՏՕՔԹ. Տ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

փարիզի բժշկ. համալսարանէն
նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ
վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգային
Հիւանդանոցին

44, Rue Poissonnière, Paris (2e,
ընդունելութիւն ամէն օր ժամը
14էն 18 եւ ժամադրութեամբ:

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Դիմել «Մասիս» Տպարանի Վարչութեան։ 208 bis, Rue Lafayette։ *Մէթրօ՝* Louis Blanc *կամ* Jaurès.

ՍԱԿԱՐԱՆ
19 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	123	82
Տոլար,	Dollar	25	31
Մարք (ոսկի) 100 Mark		604	70
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	98
Թրք. ոսկի	» or	114	50
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	65
Տրախմի »	Drachme	33	—
Լիր »	» Lire	110	40
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	14	10
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1 Cr. Fonc. Eg.	3010	—
» II »	1900	
» III »	1690	—
Թուրքիոյ երկթղ. Lots turcs	158	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	Տարե.	6 ամս.	3ամս.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288ᵐᵉ, Rue Lafayette - PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

22 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 267 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿԹԻ ԽՕՍՔ

ՄԵՂՐԻ ԿԱՐԱՍԸ ԵՒ "ԱԶԳԸ,,

Ինչպէս գրեցինք, այս միջոցին պատկառելի ժողով մը տեղի կ'ունենայ Միջերկրականի գեղածիծաղ ափերուն վրայ, Գանի մէջ, Նախագահութեամբ Պ. Պօղոս Նուպարի։

Օրակարգը. — Մելքոնեան աւարին հաշուեյարդարը։

Շատ երկար է այս գործիս պատմութիւնը, եւ զգուելի ու ըմբոստացուցիչ՝ իր ներքին ծալքերով։

1921ի գարնան, Եգիպտոսէն ծխախոտի գործարանատէր Մելքոնեան կէս միլիոն ոսկիլին կը կտակէր Հայաստանի կառավարութեան։ Այդ օրերուն պոլշեւիկեան իշխանութիւնը վերահաստատուած ըլլալով, կարելի չեղաւ օգտուիլ կտակէն։ Այն ատեն, ասպարէզ եկան գործ-եփողներ, որոնց գլուխը կը գտնուէր Մուշեղ Սերոբեան, ռամկավար գործիչ եւ արքեպիսկոպոս։ Ասոնք յաջողեցան իրենց ափին մէջ առնել մեղրի կարասը, եւ բազմածախս շինութիւններու ձեռնարկեցին Կիպրոսի մէջ։ Մասնաւորապէս Նախկին արքեպիսկոպոսը յաջողեցաւ ապահովել իր ապրուստը, ամսական երեսուն անգլիական ոսկի կենսաթոշակ հաստատել տալով իրեն համար։ Ցետոյ, Նոր խաղ մը. — Մուշեղ Սերոբեան պաշտօնանկ, կտակը վտանգուած, փոխադարձ վարկաբեկումներ, դատ եւլն.։ Եւ Նոր ծրագիր՝ աւարը օգտագործելու։

Ամէնէն առաջ՝ Մուշեղ Սերոբեանը դատէն ետ կեցնելու համար, 5-6000 ոսկիլին պարգեւ կուտան Պ. Պօղոս Նուպարի բարձր հրամանով։ Եւ կը կազմեն ու կը վաւերացնեն Նոր ծրագիրը, որուն համաձայն, կ'որոշուէր ծխախոտի գործարանին եկամուտներէն 1.— Գումար մը յատկացնել 500 որբեր պահելու Կիպրոսի հաստատութեան մէջ։ 2.— Տարեկան հազար ոսկի՝ Երուսաղէմի ժառանգաւորներու վարժարանին։ 3.— Տարեկան 3000 ոսկի՝ Հայաստանի համալսարանին։ Եթէ հասոյթը աւելնար, պիտի գործածուէր զանազան պէտքերու։

Այս կարգադրութեամբ, ամբողջ գործը կը փոխանցուէր Բարեգործականին. իսկ ծրագրին իրականացման համար կը կազմուէր խնամակալութիւն մը, որուն Նախագահն էր Նախկին պատրիարք Զաւէն արք։

Տարին չլրացած, Նոր պատմութիւն.— Զաւէն արք. պաշտօնանկ, զարմանազան պատմութիւններ, անվերջ երթեւեկ՝ Եգիպտոսէն Փարիզ.— եւ ահա Գանի ժողովը։

Հաւանական է որ աւարը լաւ չէին բաժնած, եւ Նորէն սրբուած են ախորժակները։ Այս բոլոր քաղագործութիւններուն մէջ խոշոր բաժին մը ունի Նաեւ կտակարարին եղբայրը, Կարապետ Մելքոնեան, որ ամէն անգամ Նոր թուղթ մը կը ստորագրէ եւ յետոյ չեղեալ կը համարէ։

Եղբայր թէ խնամակալ, եւ աշխարհի բոլոր ռամկավարները ինչպէս հաւատացուցին թէ՝ անՆման բարեգործութիւն մը կատարուած է, եւ ազգին կը մնայ միայն բարեւի կենալ եւ երախտագիտութիւն յայտնել։

Իսկ իրապէս «ազգը» օգուտ մը տեսա՞ւ այս աճպարարութիւններէն։ Հարցնելն իսկ հեգնել է։ Թերեւս փշրանքներ հասան Պոլիս կամ Երուսաղէմ։ Բայց խնդիրը այն է որ, առիւծի բաժինը կը վայելեն կարասին պահապանները, որոնք միեւնոյն ատեն խնամակալներ են։ Իսկ հիմա որ Նորէն խախտած է 1925 Դեկտ. 28ի պայմանագրութեան հիմքը, ա՛լ ոչ ոք կը հետաքրքրուի «ազգ»ով... Ամէնէն զարմանալին, ռամկավարները, որոնք փառաբանութեան բառ չէին գտներ անցեալ տարուան ծրագրին համար, հիմա քաշուեր են իրենց պատեանին մէջ, եւ "դաւեր" կը տեսնեն։ Որո՞ւ կողմէ։ Որո՞ւ օգտին։ Հանելո՛ւկ։

Առաջին օրէն իսկ, հանրային շահը կը պահանջէր որ գործարանը ծախուէր, եւ արդիւնքը յատկացուէր Հայաստանի կամ հայ ժողովուրդին։ Խնամակալները եւ ամբողջ ռամկավար մամուլը իրենց բոլոր ուժով դէմ էին այս ծրագրին։ Կը թուի թէ Պ. Պօղոս Նուպար այս պահանջը դրեր է վերջին պահուն, — և ահա պերճախօս իրարանցում մը, զոյգ պատուիրակներ, խորհրդակցութիւններ, ուքնաջան երկունք՝ բոլորը մութին մէջ։

Եւ բոլորը՝ մէկ Նպատակի համար,—որպէս զի չծախուի գործարանը, չցամքի տեւական շահու աղբիւրը՝ խումբ մը մակաբոյծներու համար։

Ինչպէս առաջ, այսօր աւելի քան երբեք փորձաքար մըն է այս խորհրդաւոր գործը՝ Բարեգործականին համար։

Ան է պատասխանատուն մինչեւ հիմա եղածին, եւ պիտի ըլլայ այսուհետեւ։

«Յուսաբեր», Եգիպտոսի մեր պաշտօնակիցը, գիտել կուտայ թէ գործարանը որ 700,000 ոսկիլին կ'արժէր քանի մը տարի առաջ, այսօր հազիւ 400,000 կը բռնէ. Թերեւս աւելի պակաս։

Ո՞վ պիտի տուժէ այս կորուստը։

Բարեգործականը իր իսկ պատիւը փրկելու համար, պարտաւոր է բռնել տիրոջը, ժողովուրդին տրամադրութեան տակ դնել Մելքոնեան հարստութիւնը, դրամ թէ գոյք, միանգամ ընդ միշտ փշելով անոր բոլորտիքը թառած ճանճերը։

Ուժի՞ այդ քաջութիւնը,— ուրեմն աւելորդ են արտակարգ ժողովները, որոնք իրենց կարգին անազին մսխումներ կը պատճառեն, միշտ ի վնաս ժողովուրդին։ Իսկ եթէ չունի, այն ատեն թո՛ղ անգամ մըն ալ արձանագրուի, թէ ինչ որ Հայ Բարեգործական Միութիւն կը կոչենք, պարզ «իմարէթխանէ» մըն է, խնամակալներու եւ խնամիներու որջ մը, ուրկէ խղճոտ պատառ ուրիշները կը վայելեն, իսկ ժողովուրդին կ'իյնան միայն փշրանքներ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԿԱՅ

Պոլսոյ «Ժամանակ» Թերթը անցեալները խոշոր տառերով կ'աւետէր թէ արտասահմանի Հայերը պիտի կրնան Թուրքիա վերադառնալ։ Իր աղբիւրն էր՝ Պոլսոյ կուսակալ Սամի պէյը։ Այս վերջինը անմիջապէս յայտարարեց թէ իր խօսքերը սխալ հասկցած են։ «Ժամանակ» իր միւս պաշտօնակիցներուն քով պզտիկ չմնալու համար, Նորէն կուսակալին դիմեց եւ փոխանակ իր սխալը խոստովանելու, անդրադեց թէ իր գրածը ճիշտ է։ Պոլսոյ Ազգարարը իր կարգին կրկին մարդ ղրկելով կուսակալին, ճշտելու պատասխանը ստացեր է.

— Կը տեսնեմ թէ, յայտարարութիւնս ՍԽԱԼ ՀԱՍԿՑՈՒԱԾ Է, ՆՍ ՉԵՄ ԸՍԱԾ, թէ «Ավտէթի կայրը ճայիզ» յիշատակութեամբ անցագիր ունեցող Հայերը ի մօտոյ պիտի վերադառնան։

«Ավտէթի կայրը ճայիզ» բառերուն մասին ո եւ է յիշատակութիւն չկայ Երթեւեկի Հրահանգին մէջ։ Հետեւաբար այդ բառերը խնդրոյ առարկայ չեն կրնար ըլլալ։ Անոնք որ վերադառնալ կ'ուզեն, կը դիմեն տեղին Թրք. հիւպատոսին, եւ պէյմանամէ կը ստանան։ Եթէ խնդրարկուն Պոլսեցի է, պէյաննամէին մէկ օրինակը կը ղրկուի մեզի եւ մենք քննութիւն կը կատարենք։ Այս քննութեան արդիւնքէն յետոյ միայն կ'որոշուի թէ խնդրարկուն կրնա՞յ վերադառնալ, թէ՝ ոչ։ Եւ այս բոլորը կը կատարուին համաձայն Երթեւեկի Հրահանգին, որմէ դուրս ո եւ է Նոր որոշում չկայ։ Ամէն տեսակ թիւրիմացութիւններու առաջքը առնելու համար, կը կրկնեմ թէ, վերադարձի խնդիրը կը կարգադրուի ՄԻՄԻԱՅՆ Երթեւեկի Հրահանգի պայմաններուն համաձայն։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԳՈՐԾԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի.— Փետր. 13ին Սինեմա Թափի Վէրի մէջ գործաւորներու հրաւէրով գումարուած ժողովրդական միթինկին Ներկայ էին 1500 աշխատաւորներ։ Օրուան բանախօսները՝ Պ.Պ. Արապեան և Մ. Գույումճեան պարզեցին ժողովին Նպատակը։ Յետոյ կարդացուեցան երկու բանաձեւերը որ բուռն եւ խանդավառ ծափահարութիւններու մէջ քուէարկուեցան։ Յետոյ ընտրուեցաւ Գործաւորներու Օգնութեան Կոմիտէ մը, հետեւեալ տասնըմէկ անդամներով. — Պ.Պ. Հայկ Սէրէնկիւլեան, Շաւարշ Թաշճեան, Արամ Արծնեան, Թադէոս Գըրճեան, Յարութիւն Ճնտօեան, Վահան Թապագեան, Գէորգ Սաֆեան, Արամ Իսավէրտեան, Տէր Մէրկէրեան, Անտոն Անտոնեան, Հմայեակ Մխիթարեան։

Քուէարկուած բանաձեւերն են. —

Ա.— Մարսէյլի բովանդակ հայ աշխատաւորութիւնը աւելի քան 1500 հոգի, այսօր, 13 Փետրուար 1927, Կիրակի առաւօտ, հաւաքուած Թափի Վէրի սինեմային մէջ, առանց կուսակցական դաւանական խտրութեան, լսելէ վերջ օրուան բանախօսներն ու վեկուցումները եւ գործադրկութեան տագնապալի բնոյթը հաստատելէ յետոյ, կ'որոշէ.

Ա.— Ընտրել 11 հոգինոց մարմին մը Հայ Գործաւորներու Օգնութեան կոմիտէ անունով։

Բ.— Անոր կազմն ու Նպատակը վաւերացնել տալ տեղական իշխանութիւններէն։

Գ.— Զայն յարաբերութեան մէջ դնել կառավարական գետեղման գրասեններու հետ, որպէսզի հոս կամ գաւառները անգործներու գործ հայթայթէ։

Դ.— Կազմակերպել հայ աշխատաւորութիւնը ազգային հողի վրայ, իրերօգնութեան համար եւ դասակարգային հասկացողութեամբ, անկախ ու զերծ ո եւ է քաղաքական գունաւորումէ, տեսակ մը եղբայրական փոխադարձ աջակցութեան մարմին։

Ե.— Լիազօրել ընտրուած Գործաւորներու Օգնութեան կոմիտէն որ վաղն իսկ երթալով Առաջնորդարանը, պահանջէ ֆրանսական ազնիւ կառավարութեան կողմէ խեղճ գաղթականներուն յատկացուած 80 հազար ֆրանքը։

Զ.— Այս պահանջը Առաջնորդարանի կողմէ չբաւարարուելու պարագային՝ տրուած պայմանաժամը լրանալէ 24 ժամ վերջը լիազօրել Գործաւորներու Օգնութեան Կոմիտէն տեղական իշխանութեան դիմել եւ անոր միջոցաւ հարկադրել որ 80.000 Ֆրանքը պահող մարմինը՝ այդ գումարը տայ Գործաւորներու Օգնութեան Կոմիտէին։

Է.— Մօտաւոր ժամանակի մը մէջ պատրաստել գործաւորներու անուանացանկը։

Ը.— Ուժգնօրէն պահանջել, որ արտասահմանի բոլոր կտակները՝ որոնք ընդհանրապէս Բարեգործականի ձեռքի տակ են, գործածուին հաւասարապէս, երկրի եւ գաղութներու ազգային մշակոյթին եւ Ներգաղթի կարիքին։

Բ. ԲԱՆԱՁԵՒ.— Օրուայ տագնապին առթիւ՝ լսելէ յետոյ զեկուցումները, ու համոզուած որ ամէն կարգի թշուառութեանց առաջքը առնելու կոչուած միակ հաստատութիւնը Առաջնորդարանն է, ու Նկատելով որ ցարդ ժողովուրդին համար անհասկնալի պատճառներով չի հրաւիրուիր գաղութահայ ժողով եւ հրապարակէն անգամուկ եւ առանց հաշիւ տալու քաշուած է Ազգային Միութիւնը, ու Նկատելով որ 80 հազար Ֆրանքը կառավարութենէն գանձուած է ԱզգայինՄիութեան անունով, ստիպել գաղութահայ ընդհ. ժողովի Ա. եւ Բ. Նախագահները որ մինչեւ 10 օրէն ժողովի կանչեն գաղութահայ ընդհ. ժողովը եւ այդ ժողովին մէջ՝ լսելէ յետոյ Նախկին Ազգ. Միութեան բարոյական եւ նիւթական համարատուութիւնը, ընտրել Նոր Ազգային Միութիւն համագործակցական հիմունքներով. Նոյնպէս, այս պահանջներու չիրականանալու պարագային լիազօրութիւն տալ Գործաւորներու Օգնութեան Կոմիտէին որ հակէ ընտրութիւններուն վրայ ու անպայման պատասխանատուութեան կանչէ Ազգ. Միութիւնը իր ամբողջական կազմով։

⁂ Հայ Գործաւորներու Օգնութեան Կոմիտէի գործավարը Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր ժամը 1էն 3 կ'արձանագրէ անգործները։ Անոնք որ դեռ արձանագրուած չեն, թող դիմեն օր առաջ։

ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ. — Անդրկովկասի պետական թատրոններու յայտնի դերասանուհի Տիկին Դուրեան-Արմէնեան երէկ իրիկուն մեկնեցաւ Մարսիլիա, ուր հրաւիրուած է տալ երկու արտակարգ Ներկայացումներ։ Առաջին Ներկայացումը պիտի ըլլայ Պիտոնի «Անյայտ Կինը»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Չինացի ըմբոստները դէպի Շանկհայ

Ազգայնական բանակին յառաջխաղացումը ծանր կացութիւն ստեղծած է Շանկայի շրջանին մէջ, ուր բազմաթիւ օտարականներ կան։ Չինացիները իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար Քանթոնի բանակին, Շանկայի մէջ ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին, որուն կը մասնակցին 100,000 աշխատաւորներ։ Անգլ. եւ ճափոնական բամպակի գործարանները, անգլիական ծխախոտի գործարանները եւ ուրիշ բազմաթիւ օտար ձեռնարկներ մեծ վնասներու կ'ենթարկուին։ Բոլոր օտար պետութիւնները հապճեպով ցամաք զինուոր կը հանեն՝ իրենց քաղաքացիները պաշտպանելու համար։ Շանկայի փողոցներուն մէջ կամաւորներու խումբեր եւ մասնաւոր ոստիկանական պահեստներ կարգապահութեան կը հսկեն եւ գործադուլի հրաւիրող կոչերը կը գրաւեն։ Ճափոնական կառավարութիւնը 300 Նոր զինուոր, յածանաւ մը եւ չորս թորփիլահալած ղրկեց, զինուորներու թիւը 600ի բարձրացնելով։

Միւս կողմէ Սըն-Շուան-Ֆանկ վճռած է շարունակել կատաղի կռիւը Քանթոնցիներու բանակին դէմ։ Շանկայէն 20 մղոն հիւսիս Սունկքիանկ քաղաքին մէջ կեդրոնացուցած է 40.000 զինուորներ, որոնց թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ։

Հանկչէու գրաւուեցաւ շաբաթ օր։ Բնակիչները ազգայնականներու դրօշը պարզած,. ընդ առաջ գացին յաղթական բանակին։ Նահանջող զինուորները քաղաքին մէջ կողոպտեցին 400 խանութներ և կիսովին քանդեցին երկաթուղիի կայարանը՝

Սըն-Շուան-Ֆանկ ահուսարսափի դրութիւն ստեղծած է վտանգուած շրջաններուն մէջ։ Բոլոր ցուցարարները անմիջապէս ձերբակալուելով կը գլխատուին։ Մինչեւ հիմա գլխատել տուաւ 20 Չինացիներ, որոնց գլուխները փողոցներուն մէջ ցուցադրուեցան, իբրեւ օրինակ ծառայելու համար։

Իշանկի մէջ ցուցարարները յարձակեցան ամերիկացի ծովային սպայի մը վրայ։ 600 ամերիկացի Նոր Նաւազներ ցամաք ելան Շանկայ։

Անգլիոյ Ներկայացուցիչ Օ'Մալլէյի եւ Քանթոնի արտաքին Նախարար Չէնի միջեւ ստորագրուեցաւ համաձայնագիր մը, որուն համաձայն Հանքէուի տռանձնաշնորհեալ հողամասը պիտի յանձնուի անգլեւչին կոմիտէի մը, Նախագահութեամբ Չինացիի մը։

Վերջին հեռագիրներու Նայելով, զօր. Սըն-Շուան-Ֆանկի զինուորները անկարգօրէն կը Նահանջեն եւ յոյս չկայ որ կարենան դիմադրութեան Նոր ճակատ մը կազմել։ Կ'ըսուի թէ Քանթոնցիներու բանակը Շանկայէն միայն երեք քիլոմեթր հեռու կը գտնուի։ Նիկի-Փօ Նաւահանգիստը գրաւուեցաւ առանց դիմադրութեան։ Կարմիր բանակը արագօրէն կը շարունակէ իր յառաջխաղացումը։

Գործադուլը ժամէ ժամ կ'աճի Շանկայի մէջ։ Թրամուէյներու երթեւեկը ընդհատուած է։ Նամակատուն-հեռագրատունը գոցուած է։ Ամբողջ ճարտարարուեստը կանգ առած է։ Բանթողները կը յարձակին օտար գործարաններուն վրայ։ Գործադուլի կոմիտէն միթինկ մը գումարեց, պահանջելով օտար զինուորներու մեկնումը Շանկայէն։

Ազգայնական բանակը Շանկայը գրաւելէ վերջ իր յառաջխաղացումը պիտի շարունակէ դէպի Նանքին, զօր մինչեւ Մարտ 12 գրաւելու յոյս ունի։ Էնկիւրիի Նախկին դեսպան Արալօֆ Քանթոնի խորհրդային դեսպան Նշանակուած է։

Կիպրոսի Հայերուն դատը

Կիպրոսի Թուրքեւանգլիական խառն դատարանին անգլ. պատուիրակը յանուն Կիպրոսի Հայերուն վնասուց հատուցման դատ բացած է Թուրք կառավարութեան դէմ։ Մինչեւ հիմա բացուած այս տեսակ դատերուն թիւը 14ի կը հասնի։ Պատուիրակը իբրեւ պատճառաբանութիւն կը յայտնէ թէ Կիպրոսը 1914ին Անգլիոյ կցուած է եւ հետեւաբար այնտեղի Հայերը բրիտանական հպատակ կը Նկատուին։

«Ճիւմհուրիյէթ» դիտել կուտայ թէ բացուած դատերը 1914էն առաջուան շրջանին կը պատկանին, մինչդեռ այդ միջոցին Հայերը Թրքահպատակ էին։ Թերթը ասոր համար եղած ձեռնարկը «աւելորդ փութկոտութիւն» կը Նկատէ։

Թուրք սպաներ Իտալիոյ մէջ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Միլանօ հասած է Թուրք զինուորական մարմին մը, բաղկացած երկու զօրապետէ եւ երկու գնդապետէ, որոնք զինուորական հաստատութիւնները պիտի այցելեն։

Թուրք-Իրաք սահմանագծումը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ յառաջիկայ Մարտ 1ին Մուսուլի մէջ պիտի հաւաքուի Թուրքեւիրաքեան սահմանագծման խառն յանձնաժողովը։ Թուրք պատուիրակութիւնը, Նախագահութեամբ Ճէմիլ պէյի, Էնկիւրիէն մեկնեցաւ։ Ջէզոք Նախագահը՝ զուիցերացի փրօֆէսէօր Պէշլէն, Նոյնպէս Մուսուլ մեկնած է։

«Լքեալ» գոյքերը կը վերադարձուին

Տարի մը առաջ Պոլսոյ «լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը Բերայի մէջ գրաւած էր Նիւ Եօրքի Գարակէօզեան ընտանի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒԱՆԱՆՔ

Զարեւանդին

«Ազգերու կեանքին մէջ անփարելի բան չկայ...», կ'ըսէ Ալի Հայտար Էմիր, հաւանութեան շեշտով մը, բառացցածէի այն քաղաքական դաւանանքին, որ կը կայանայ օր մը տեսնել Թուրքիան մայր երակ՝ միացած Թուրանի մարմնին, Նոր Փրուսիա մը 1871ին։

Իբրեւ Թուրք, ուրիշ կերպ չէր մտածէին։ Որովհետեւ այդ կը պահանջէ Թուրք ազգին շահը։ Ի՞նչ հոգ թէ այդ շահու ճամբուն վրայ Հայն ու Հայաստանը պիտի փչեն վերջին շունչը։

Եթէ իմ կեանքը կ'երաշխաւորուի ուրիշին մահով, թող մեռնի այդ ուրիշը. որովհետեւ իմ կեանքին վայելքը աւելի մեծ է ինծի համար, քան ուրիշի մը մահուան կսկիծը։

Այս էր օսմանցի Թուրքին քաղաքականութեան լծակը երէկ. այս է «Թիւրքճի» Թուրքին քաղաքականութեան չնչերակը այսօր։ Այս պիտի ըլլայ անկասկած պոլշեւիկ Թուրքին նշանախօսքը՝ վաղը։

Եթէ Հայն ու Հայաստանը այդ քաղաքականութեան ճամբուն վրայ մահուան քարինքներով կը քրտնի ու կը կսկծացնէ իմ հոգին, այդ միայն ինծի իրաւունք կու տայ ինքնապաշտպանութեան զէնքեր ճարելու։

Ան բրաւ այն ինչ որ իր շահերը կը թելադրէին ու մարսեց ու վաւերացնել տուաւ աշխարհին։ Հայն ալ պարտաւոր է ընել այն ինչ որ իր շահերը, իր կեանքը կը թելադրեն։ Կու գայ օրը, երբ ան ալ վաւերացնել կու տայ իր ըրածը։ Որովհետեւ ուժ է ամէն բան, միայն կատարուածն է ճշմարիտ։

Կրնա՞նք հաշտուիլ Թուրքին հետ։ Ո՛չ։—

Կա՞յ Թուրանական մարմինը խոցուած՝ Հայաստան կոչուած խոցով։— Այո՛։

Ստո՞յգ է Թուրքին վճիռը վերահաստատութեան մը մասին։— Այո՛։

Ի՞նչ ընել ուրեմն, ապրելու համար։

Եթէ Թիւրքճի Թուրքերը քաջութիւնն ունին յայտարարելու սուլթաններու իսլամական, օսմանեան քաղաքականութեան սնանկութիւնը եւ կրցան ազատել Թուրք մարմինը Թունաւորող այդ վէրքերէն, Հայը պարտաւոր է, գոնէ այսօր, հռչակել սնանկութիւնը իր անցեալ դաւանանքներուն, որոնք իր քրիստոնէական բաղձանքներէն միայն կը ծնէին ու միայն ծիծաղ կը շարժէին Թուրքին շրթունքին վրայ։

Եւ եթէ անգամ մը զոհերու արիւնէն այդ իմաստութիւնը ծնէր, այլեւս խպառ կը փակուէին Թուրքին հետ խոնարհաբար խօսելու բոլոր դուռները, հաշւեյարդարի կ'ենթարկուէին բոլոր հին ու սնանկ իմաստութիւնները եւ Թուրքին կողմէ գրուած համաթուրանական, զուտ «Թիւրքիստ» ծրագրին ու քաղաքականութեան դէմ կը գրուէր արիւնական ժողովուրդներու տեսակէտն ու քաղաքականութիւնը։ Այն ատեն երեք կողմէն Թուրքերով շրջապատուած Հայաստանի արգելքը վերցնելու Թրքական ծրագիրին դէմ Հայը կը գնէր Թուրքին հետ միայն արեւելքէն սահման ունենալու հիմնապէս փրկարար ծրագիրը։

Հայութեան եւ Հայաստանի մահ սպառնացող մեծագոյն վտանգը այն չէ, որ իր արեւելքի սահմանները Թուրք ժողովուրդներ կան, ո՛չ ալ այն որ կասպից ծովի շուրջն ու արեւելքը կան ընդարձակ Թրքական երկիրներ եւ 30 միլիոն համեղ Թուրք-Թուրանութիւն։ Մեծագոյն վտանգը այն է, որ Հայաստանի արեւմուտքը, Անատոլուի մէջ, 750.000 քառակուսի քիլոմէթր տարածութեան վրայ կայ վեց միլիոնոց Թուրք անկախ աշխարհակալութիւն։

Հայութեան ու Հայաստանի մեծագոյն վտանգը այն չէ՝ որ Ասիոյ խորքին ու ռուսական հողամասերուն մէջ գտնուող 30 միլիոն Թրքութիւնը կ'ուզէ իր ազատ ու անկախ կեանքն ունենալ, այլ այն, որ այդ ժողովուրդները իբր փրկարար փարոս կը ծգտին դէպի վեց միլիոնոց Թուրքիան. որ արեւելքն ու արեւմուտքը կը ձգտին իրարու միանալու, եւ այս միացումը երկանաքարի պէս ամէն օր կ'աղայ հայութեան եւ Հայաստանի մարմինը։

Այս միացումն է մեր մահուան վտանգը եւ այդ վտանգը կարելի չէ վերցնել ո՛չ անուշ խօսքերով, ո՛չ աղաչանքով, ո՛չ եղբայրական քսոզներով, ո՛չ սնանկ առաքինութիւններով։

Այս մահուան վտանգը կը վերնայ վտանգը խորապէս ճանչնալով եւ «Թիւրքճի» ձգտումներու փարոսը մարելով, որպէսզի Հայաստանի արեւելքի 30 միլիոն Թուրք-Թուրանութիւնը այլեւս ձգտում չունենայ դէպի արեւմուտք եւ ստիպուած չըլլայ կոխկրտել Հայաստանի դիակը։

Անգամ մը, որ այս եղաւ դաւանանքը հայութեան, ան գտած կ'ըլլայ իր փրկութեան ճամբան, որու վրայ ժամանակին ու քաղաքական դէպքերուն հետ կը վարուի այնպէս ինչպէս կը պահանջէ իր փրկութիւնը։

Ի՞նչ կը պատահի վաղը, կարելի չէ գուշակել։

Բայց ի՞նչ ազդակներ կան այսօր Հայաստանի արեւմտեան ճակատի մեծագոյն վտանգէն թեթեւնալու եւ ազատելու։

Կը խօսուի իտալական պատերազմի հաւանականութեան մասին. «Իտալիա կամ պիտի տարածուի կամ պիտի պայթի», կը պոռայ Մուսոլինի։

Ընենք ամիջապէս որ հայ դիւանագիտութիւնը հարկաւ չի յաւակնիր իրեն վերագրել Մուսոլինիին այս խօսքը ըսել տալը. ո՛չ ալ հայ ժողովուրդը կրնայ ըսել որ իտալացի ժողովուրդին երկիրը պայթեցնող անումին պատճառն ինք է։ Ան հրաժեշտ է ըսել այս, որպէսզի քրիստոնեայ հայ ժողովուրդը չինայ նորէն դիւանագիտութեան քաւիղներուն մէջ այն բաներուն համար, որու մէջ իր համքն ու գոյութիւնը գեր չունին։ Իտալացին է, որ կ'անի եւ իտալիան է, որ պիտի պայթի, Հայ ըլլար թէ չըլլար։

Բայց երբ Իտալիան կը պայթի Թուրքին գլխուն, մենք պիտի գիտնանք առնել այն բոլոր քայլերը որ կը բխին մեր շահերէն։

Նման դէպք մը հայ ժողովուրդը կրնայ խանգարած այն չափով որչափով որ կ'աղօտանայ 30 միլիոնոց արեւելքի Թուրքերը դէպի ինքը քաշող վեց միլիոնոց արեւմուտքի «Թիւրքճի»ներու փարոսը։

Ասկէ աւելին ազնուութեալու իրաւունք չունինք եւ չպիտի բնաւ մոռնանք, որ Իտալիան Իզմիրն ու Անատոլեան գրաւելով Հայն ու Հայաստանը փրկուած չեն, որ վտանգը անցած չէ։ Նման դէպք մը եթէ մեզ սպառնացող վտանգը աւելի չշեշտէ անգամ, արմատապէս չի վերցներ զայն, քանի չէ մարած այդ արիւնագոյն եւ գրգռիչ փարոսը։

Լաւագոյն պարագային, Իտալիան միայն կրնայ աղօտացնել այդ մագնիսական փարոսը, իսկ այդ աղօտացումին մէջ Հայը դեր չունի։

Կը մնայ, ուրեմն, սպասել, որ դէպքերը գան իրենք իրենց, մեր կամքէն անկախ։

ՀԱՀԱՆ

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ն. ՌՈՒՍԻՆԵԱՆԻ "ՈՒՂՂԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ"Ը

Ասկէ առաջ հրատարակեցինք բժ. Վահրամ Թորգոմեանի մէկ ուսումնասիրութիւնը, Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրներէն բժ. Նահապետ Ռուսինեանի մահուան յիսնամեակին առթիւ։

Այդ հանդէսին օրը, խօսեցաւ նաեւ բանասէր Կ. Բասմաջեան։ մէկնելով տարբեր տեսակէտէ մը եւ մասնաւորապէս ծանրանալով Ռուսինեանի «Ուղղախօսութիւն» գրքին վրայ։ Պատկերը լրացնելու համար, կը հրատարակենք նաեւ այդ գրութիւնը.—

Հայերէն լեզուն՝ հայ ազգին նման՝ բազմաչարչար եւ տառապած լեզու մը եղած է, դարերու ընթացքին մէջ։

Առաջին եկողը՝ հայ լեզուին հետ վարուած է այնպէս, ինչպէս որ բարբարոս վոհմակները հայ ժողովուրդին հետ վարուած են Հայաստան արշաւած ժամանակ։

Հայ մատենագրութեան հիմնադիրներուն՝ Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի ջանքերով Ե. դարու մեր Ոսկեդարը կազմող Ագաթանգեղոսներէ, Փաւստոս Բուզանդներէ, Եղնիկ Կողբացիներէ ու Կորիւններէ ետք՝ Է. դարուն սկիզբները երեւան եկան «Յունաբան" դպրոցի աշակերտներ, որոնք իրենց համար «Յոբինեայի» նաեւ մասնաւոր քերականութիւն մը, Դիոնեսիոս Թրակացւոյ յունարէն լեզուի քերականութիւնը պարզապէս թարգմանելով հայերէնի, որմէ հատուածներ կը կարդամ ձեզի։

Իսկ ԺԴ դարուն մէջ Ունիթորները կամ միաբանողները անխնայ խաթարեցին Հայոց լեզուն, հիմը դնելով լատինաբան դպրոցին։

Ասկէ առաջ երեւան եկած էր նաեւ արաբաբան դպրոցը, արաբախառն բառերով աղճատելով հայ լեզուն։

Այս բոլոր փորձերը, սակայն, բարեբախտաբար արմատ չբռնեցին, եւ շուտով մոռացութեան դատապարտուեցան։ Բայց ԺԹ դարուն մէջ Վենետիկի Մխիթարեանց տպարանէն լոյս տեսաւ Հ. Ղուկաս Վ. Ինճիճեանի «Դարապատում»ը, Թրքախառն հայերէնով մը, զոր կանուանէր՝ «աշխարհիկ բարբառ» (՞), եւ որուն հետեւեցան ապա մինչեւ Միքայէլ Չէօմէն եւ ԺԹ եւ Ի դարերու մեր գաւեշտագիրները։

Այսչափ՝ լեզուի մասին։

Հիմա գանք ուղղագրութեան, որ անբաժան է լեզուէն։

1853ին Կ. Պոլսոյ Միւհէնտիսեան տպարանէն լոյս տեսաւ «Ուղղախօսութիւն արդի հայ լեզուին» վերնագրով աշխարհաբարի քերականութիւն մը, առանց հեղինակի անուան, բայց շուտով իմացուեցաւ, որ զայն գրողն էր Դոկտ. Նահապետ Ռուսինեան։

Այս գործը — եւ ուրիշ հեղինակներու կողմէ նախապէս գրուած համանման գործերը — բաղդատելով Ամերիկացի Միսիոնար Դոկտ. Էլիաս Ռիգսի հայերէն աշխարհաբար լեզուի քերականութեան հետ, որ անկէ քանի մը տարի առաջ լոյս տեսած էր, բոլորովին անօգուտ եւ նոյնիսկ անհամապատասխան գտնուեցաւ հայերէնի կանոններուն։ (Դոկտ. Ռիգս, զոր անձամբ ճանչցած եմ, հիանալի կերպով հայերէն գիտէր։)

Ահա ձեզի իբրեւ նմոյշ ներկայացնեմ Ռուսինեանի «Ուղղախօսութեան» մէջէն եւ վերջաբանէն քանի մը տող։

Ռուսինեանի համար «խօսքի «մէջ ութ տեսակ բառ կը գործածուի», որոնք խօսքի մասեր «կ'ըսուին. եւ ասոնք են. Անուն, «Ածականուն (Ածական ըսել կ'ուզէ), Դերանուն, Զարանուն «(Նախդիր ըսել կ'ուզէ), Բայ, «Մակբայ, Բառկապ (Շաղկապ «ըսել կ'ուզէ), Զայնարկ (Զայնարկութիւն ըսել կ'ուզէ)»։

— «Զարանունը»... խօսքի մէջ «մինակ չը վարվի, այլ հոլովէլի «բառէրուն ընկիզը դրվելով եւ «կամ վերջը կցվելով՝ նշանակութեան ուժ կ'ըստանայ...»։

— «Ուղղախօսութիւն ընթացքին մէջ լեզուին հիմնական կանոնները տեսական կերպով միայն կ'ուսվին. իսկ մաքուր «խօսէլու եւ գրէլու վարժութիւնը՝ արդի լեզուով ընտիր «գրվածնէրու յաճախ եւ ուշադիր ընթերցանութիւամբը կ'ըստացվի» եւայլն.։

Ինչպէս կը տեսնուի, Ռուսինեան յոգնակիները կը կազմէ «ներ»ով, «Թեան» մասնիկները՝ «Թիան»ով, «ել" բայերը՝ «էլ»ով, եւ «վերջաւորութեան» ալ ուժ կու տայ հոն, որուն հակառակ «ուինագրութիւն»ը կը հաստատուի Թիֆլիսի հայ գրողներէ ոմանց կողմէ. Ռուսինեանէն տարիներ ետք. Ռուսինեան գրած է նաեւ հայերէն լեզուով Ցարեզոյց մը, «Ընտիր Ցարեզոյց 1871-1872 Թուին Քրիստոսի» անունով, տպուած Կ. Պոլիս։ Գրած է նաեւ ֆրանսերէն փիլիսոփայութիւն մը, որ «Դասագիրք փիլիսոփայութեան» վերնագրով հայերէնի թարգմանուած եւ տպուած է Թիֆլիս, Զաքարիա Գրիգորեանցի կողմէ։

Անմիջապէս ըսենք, թէ գրական մարզին մէջ հետեւողներ չէ ունեցած Ռուսինեան, բացի Մինաս Չերազէ, որ 1874ին «Գրական փորձեր»ով անյաջող փորձեր կատարեց, եւ փորձանքի հանդիպեցաւ։ Չերազի համար «ամէն բառ՛ "ծ,ի" վերջաւորութեամբ պէտք էր հոլովել, ինչպէս՝ Աստուած՝ Աստուածի, սուրթիւն, սուրթիւնի, գուաբր, գուաբրի, եւն. եւն։ Չերազէն ետք գար եւ Թօմաս Աբրեան անխերկի առանձնութիւն. Ներով ուզեց խանգարել մեր պաշտելի նախնիքներէն մեզի աւանդ ժառանգած ուղղագրութիւնը, եւ իր կամքը պարտադրել զանալ հայ ժողովուրդին, առանց խորհելու թէ լեզուի մը տէրը՝ նոյն ինքը ժողովուրդն է, ո՛չ թէ իր տասնեակ մը գրագէտները։

Լեզուի մը քերականութիւնը՝ ժողովուրդը կը շինէ։

Կ. Յ. ԲԱՍՄԱՋԵԱՆ

«ՈՂՋՈ՜ՅՆ».— «Համամօլաքայա Փրավտա» Թերթը պայքար բացած է «ողջոյն»ներուն դէմ, որոնք ամէն համաժողովի կը տեղան խնամիէ խնամի։ Բոլոր Թերթերն ալ մասնակցած են այս պայքարին, վերցնելու համար «ողջոյնի» անէրեւները։ Համաժողովի մը մէջ ողջոյնի մը արտասանութիւնը տեւած է 10 րոպէ, եւ հեռագրումը՝ 500 րուբլի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Հայաստանի համալսարանի 6րդ տարեդարձին առթիւ, վերատեսուչ Յ. Յովհաննէսեան կարդացած է զեկոյց մը, որմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պիւտճէն.— Ամբողջ առաջին մէկ տարուան եկամուտը, մօտաւոր թիւով մը, չէ անցած 10—12,000 րուբլին։ 1922—1923ին՝ 49,216 րուբլի, 1923—1924ին՝ 95,012 րուբլի, 1924—1925ին՝ 174,802 րուբլի, 1925—1926ին՝ 288,216 րուբլի։ Վերջին թիւին վրայ աւելցնելով 28,800 րուբլի, որ վճարուած էր մասնաւոր հիմնադրամէն, եւ 120,000 րուբլի, որ կը ներկայացնէ փրոֆէսօրներու եւ ուսանողներու բնակութեան ծախքերը, 1925—1926 տարեշրջանի ամբողջական ծախքերը կը հասնին 436,216 րուբլիի։

Տարիներ առաջ, ցարական իշխանութեան օրերուն, Կովկասի մէջ բարձրագոյն դպրոց մը բանալու խնդրանքը մերժուած էր, — անշուշտ պարզապէս քաղաքական նկատումներով— պատրուակելով որ պետութիւնը չի կրնար 800,000 րուբլի յատկացնել։ Այժմ միայն Հայաստանի համալսարանը ծախսած է այդ գումարին կէսը, եւ դեռ Կովկաս մէջ կան նման վեց բարձրագոյն դպրոցներ։

Համալսարանի շէնքը.— Թամանեան կազմած է յատակագիծ մը նոր համալսարանին համար, որ պիտի շինուի, իր հինգ ճիւղերով, 24 դեսեատին տարածութեան վրայ։ Այդ հողին սահմաններն են, հիւսիսէն՝ Քանաքեռի բարձունքները եւ Նորքի ճամբան, արեւելքէն՝ Գետառը, արեւմուտքէն՝ բոլորածեւ Նոր փողոցը, հարաւ-արեւմուտքէն՝ Սունդուկեան փողոցը եւ Քանաքեռի ճամբան։ Մէջէն կ'անցնին Աբովեան եւ Տէրեան փողոցները եւ Արաւհայաթ գետը, որ պիտի կազմէ մեծ լիճ մը։ Այս տարածութեան վրայ պիտի շինուին փորձարանները (լապօրաթուար), փրոֆէսօրներու, ուսանողներու ակումբները եւ պալատները։ Պիտի ունենանք 2 հազար ուսանողի համար առանձին լսարան։ Այդ յատակագիծին մէջ պիտի կառուցուին բժշկանոցի կլինիկ, կաթնատնտեսութեան, անասնաբուժական, անդամազննութեան (անաթօմի) շէնքերը, ինչպէս նաեւ հիմնովին վերանորոգուած բնապատմական թանգարանը։ Հոդ պիտի կառուցուին նոյնպէս նոր քանի մը բժշկանոցներ։

Դրադարան.— Գրադարանին մէջ կը գտնուի 52,000 գիրք, 32,000ը թուագրուած եւ դասաւորուած, 8000ը պիտի դրկուին ուրիշ հաստատութիւններու, որովհետեւ չեն հետաքրքրեր համալսարանը։ Համալսարանը կը ստանայ 67 ամսագիր, 52ը եւրոպական լեզուներով, 13ը՝ ռուսերէն, 2ը՝ հայերէն։

Հրատարակչական.— Համալսարանը հրատարակած է փրոֆ. Աճառեանի Հայոց լեզուի արմատական բառարանի 10 պրակները։ Նման հրատարակութիւնները պիտի շարունակուին հետզհետէ։

Թանգարանները.— Բնապատմական թանգարանը համալսարանին ամենամեծ հաստատութիւնն է, որ կազմուած է զանազան գիտական արշաւանքներու միջոցով։ Հոն կը գտնուին Հայաստանի հանքաբանական, բուսաբանական եւ կենդանաբանական հարիւր—հազարաւոր նմոյշները։ Թանգարանին մաս կը կազմեն Մալխաձինկյանի, Վասիլեւի թիթեռնաբանական եւ միջատաբանական թանկարժէք հաւաքածոները, Լազարեան ճեմարանի հանքաբանական ժողովածուները։

Նմոյշները ուսումնասիրուած են Հայաստանի, Վրաստանի, Մոսկուայի ծանօթ մասնագէտներու կողմէ։ Յայտնաբերուած են 30է չափ բոյսերու նոր տեսակներ։

Բնալուծական փորձարանները ալ այժմ կը բաւարարեն մեր պահանջները։ Բնագիտական փորձարանները համեմատաբար հարուստ են իրենց կահաւորմամբ, թէեւ զգալի է շէնքին կարօտութիւնը։ Անդամազննական հիւսուածաբանական բաժինն շուտով կը փոխադրուին նոր կառոյց շէնքին մէջ։ Անդամազննական նորակառոյց բաժինը օժտուած է լուսաւոր սրահներով, երկշերտ երկաթ-պետ յատակով, շոգեջեռուցներով, սառնարաններով եւ թանգարաններով։ Բուսաբանական, կենդանաբանական եւ հանքաբանական փորձարանները կը կարօտին ընդարձակուելու։

Համալսարանի փորձարաններու կահաւորման համար Մ... կուսակէն ստացուած է 10 հազար րուբլի, Անդրկովկասեան Դ...նակցութենէն՝ 27 հազար րուբլի։ Համալսարանը ունի բժշկութեան գիտական եւ ամբողջական կազմածներ, նուիրուած Պ. Կ...պէնկեանէն։

Դասախօսները.— Մինչեւ վեր Համալսարանը նեղուած դասախօսներու պակասէն մար։ Շատ քիչ են հայ դասախօսները։ Միւս կողմէ ...բանային տագնապն ալ ... կը բարդացնէր այս նեղութիւնը։ 5 տարի շարունակ ... են դասախօսները Մոսկուայէն, Կրասնոտարէն, Ռոստովէն, Թիֆլիսէն եւ Բագուէն։ Պատրաստուեցան երիտասարդ աշխատակիցներ։

1921—1922 տարեշրջանին Համալսարանին մէջ կը դասախօսէին 32 փրոֆէսօրներ, 1922—1923ին՝ 41, 1923-1924ին՝ 62, 1924—1925ին՝ 74 եւ 1925—1926ին՝ 109։

Այս վերջիններէն 50ը աւարտած են ռուսական, 18ը՝ գերմանական, 7ը՝ ֆրանսական, Միացեալ Նահանգներու ալ՝ զուիցերական, պելժիական եւ ամերիկեան համալսարաններէ։

Ըստ իրենց մասնագիտութեան, դասախօսներէն 19ը տնտեսագէտ-իրաւաբան են, 1... պատմաբան-գրագէտ, 4ը՝ ...ուսաբան, 22ը՝ բնագէտ, ... հաշուագէտ, 17ը՝ բժիշկ, 1... ճարտարագէտ, 11ը՝ գիւղատնտես։

Համալսարանը մտադիր է արտասահման ղրկել լաւագոյն ուսանողներու խումբ մը, պատրաստելու համար մեր վաղուան դասախօսները, որոնք պիտի փոխարինեն հինները։

Ուսանողներու Թիւը.— Համալսարանը 1921—1922 տարեշրջանին ունէր 255 ուսանող, 1922—1923ին 403, 1923-1924ին՝ 938, 1924—1925ին՝ 895, 1925—1926ին՝ 11...

1924–1925ին ուսանողներու թիւին նուազումը հետեւանք է այն զտումին, որ կատարուեցաւ համալսարանական աշխատանքներու կանոնաւոր ... մար։ Ուսանողուհիները կը կազմեն հարիւրին 33ի համեմատութիւն մը։

Ուսանողները 1925-1926 տարեշրջանին կը ներկայացնէին հետեւեալ գաւառները. Երեւան՝ 489, Ալէքսանդրապոլ՝ 118, Էջմիածին՝ 91, Լոռի-Փամբակ՝ 35, Դիլիջան՝ 32, ... Բայազիտ՝ 17, Դարալագեազ՝ 11, Զանգեզուր՝ 12, Մեղրի ... Իսկ համաձայն երկիրի, Հայաստան՝ 799, Վրաստան՝ ..., Ադրբէջան՝ 59, Ռուսաստան՝ 51, Թուրքիա՝ 5, Պարսկաստան՝ 8, Թուրքեստան՝ 3, Աֆղանստան՝ 2, Անգլիստան՝ 5, Սուրիա՝ ..., Յունաստան՝ 1, Գաւխարա...

Ուսանողներէն 68ը բանուոր դասակներ են, 219ը՝ պաշտոնեայի, 585ը՝ գիւղացի, արհեստաւորի, 69ը՝ առեւտրական, 75ը զանազան ...րէգներու։

Ուսանողներէն 13ը բանուոր են, 606ը պաշտոնեայ, ... ռոճիկաւոր, միացածները ալ ...ին ուրիշներու օգնութեամբ։

Օտար ուսանողները.— 1921-1922 տարեշրջանին օտար ուսանողներ չկային համալսարանին մէջ. 1922—1923ին ... ձանձրացած են 3 հոգի, 1923-1924ին՝ 4, 1925—1926ին՝ ...

Կուսակցականութիւնը.— 1925—1926 տարեշրջանին ուսանողներէն 166ը բոլշեւիկ էին կուսակցութեան, իսկ ...թեան անդամ էին 679 հոգի

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԻՆ ԵԿԱՄՈՒՏԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

Մեր նախորդ համարներով յառաջարկեցինք Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընկերութեան տարեկան տեղեկագրէն մաս մը: ...նախագահ Ճ. Լ. Պարթըն ...ուած տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ կրացուցիչ տեղեկութիւնները. —

Վերջացող տարուան ընթացքին ընկերութեան նիւթական ...ագին պէտքերը հոգացուեցան ...ով 300,000 անձերու անհատական նուէրներով: Մանուկի ...ը ապրուստին համար ընդհանուր ծախք եղած է մօտ հարիւր ...ար, մէջն ըլլալով բժշկական ...ներ ու կրթութիւնը:

Յաջողեցանք ունենալ 2500 ...անմայրեր եւ կնքահայրեր, որոնք իւրաքանչիւրը մէկ մանուկի ծախքերը կը ստանձնէ՝ մինչեւ որ անոնք 16 տարեկանը ...լրացնեն:

Սակայն Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի կրթական ...ործին ամէնէն կարեւոր ճիւղը կը կազմեն հաւանաբար իր երկրագործական վարժարաններն ու ...արհ. կեդրոնները:

Ամէնէն մեծ երկրագործական հաստատութիւնը կը գտնուի ...յաստանի մէջ եւ կապուած է ...ինոյն որբանոցներուն: Հոն ...հազար արտավար հող կ'առօգուի ու կը մշակուի ու 6000 որբեր ...աշխատին այս կամ այն հողագործական աշխատանքներու մէջ:

...ասնագիտութեան զանազան ...ութիւններուն, երկրագործութեան եւ անասնաբուծութեան մա...ին չորս տարրական դասագիրքեր խմբագրուեցան եւ հրատարակուեցան Հողագործական Խորհրդակցական Կոմիտէին կողմէ, որուն նախագահն է Քանսասի Երկրագործական Քէմփըր, և փոխնախագահը՝ փրոֆ. Օ. Ս. Մորըն, Քոլոմպիա համալսարանի երկրագործական ճիւղին պետը:

Արդարեւ, խոզերու հաւկիթի ...ներկայ ցեղերը ազնուացուեցան ոչ միայն Կովկասի, այլ նաեւ ...Լեռնաստանի մէջ, շնորհիւ Զուիցերիայէն և Ամերիկայէն գնուած ...ամ նուէր ստացուած ազնուազգի կենդանիներուն: Այս կարգի ...արձեր եղան, օրինակ, Յունաստանի Սիրա կղզիին մէջ, ուր 2500 մանուկներ կը խնամուէին: Սուրիոյ որբանոցներուն չի...ած կայքերուններու եւ արեւելեան ասեղնագործութեանց վաճառումէն քանի մը հազար տոլար հասոյթ գոյացաւ Ֆիլատելֆիոյ մեծ Ցուցահանդէսին մէջ ...մէնէն աւելի ժողովրդականութեան արժանացած տաղաւարներէն մէկն էր Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցինը, ուր ...ագիրի Սուրիոյ մէջ, Պէյրութի մօտ) որբուհիները արեւելեան զարդերու շինութեամբ կը ...զբաղէին:

Չորս տարի առաջ Ժընեւի

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՑԱՌԱՋ» Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

89.— ՀԷՐԻՔՈՒՐ

Հէրիքուր կը գտնուի Պէլֆորի եւ Մոնպէլիարի միջեւ: Ինչպէս գրուած է ասկէ առաջ, 1925 Մայիսին Յունաստանէն եկած էին 4—5 ընտանիքներ մէկ տարուան պայմանագրով, Շվօպ եղբայրներուն ոստայնանկի (tissage) գործարանը: Հետզհետէ ունեցանք 160ի մօտ հայրենակիցներ, բոլոր ալ պայմանագրուած: Այժմ մնացած ենք 65 հայրենակիցներ: Մօտ երկու տարուան ժամանակամիջոցին դժբախտաբար ոեւէ կազմակերպութիւն չկրցանք ունենալ, թէեւ գործունեայ ձեռքեր անպակաս էին: Քանի մը անգամներ ձեռնարկեցին բայց ապարդիւն, շնորհիւ զանազան թիւրիմացութեանց եւ խասաբրութեան: Ունեցած ենք 5 ծնունդ եւ 3 մահ:

Հոս անգործութիւն չկայ: Մինչեւ երկու ամիս առաջ ժամով կ'աշխատէինք. հիմա կտոր գլուխ ըրին: Արհեստէն չեղող և տարուան մը մէջ սորվողներուն համար դժուար եկաւ այս գործը: Ամենաթեթեւ անուշադրութեան 5—10 ֆրանք տուգանք առնելէ զատ, երբեմն ալ կտորին դրամը չեն վճարեր. (մէկ կտորը 110 մէթր է, երկու օրուան աշխատանք):

Կը ստանանք միայն Յառաջը, եւ շնորհակալութիւն կը յայտնենք որ մեզ միշտ տեղեակ կը պահէ իր հարցարաններով:

Թ. Մինասեան

* *

ԻՆՉ ԿԸ ԳՐԵՆ ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԸ

... Խմբագիր

Քանի մը օրէն, մեզի օտարականներու, ինքնութեան թուղթը փոխելու պայմանաժամը

մէջ միջազգային կազմակերպութիւն մը ստեղծուած ըլլալով, ներկայիս զանազան երկիրներու մէջ գտնուող 25 մարդասիրական ընկերութիւններ կը գործակցին Ամերիկեան Նպաստամատոյցին՝ Մերձաւոր Արեւելքի պէտքերուն հասնելու համար: Այդ Թուականէն ի վեր Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Փարիզի ներկայացուցիչ Պ. Կորտըն Լ. Պէրրի, յիշեալ միջազգային ընկերակցութեան ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը կը վարէ: Այս կազմակերպութեան անդամակցող զանազան ընկերութիւններն են որ տուին երկրաշարժի աղէտեալներուն համար հանգանակուած գումարին երկու երրորդը: Բոլոր գումարները երեք ամիսէ ի վեր Փարիզի գրասենեակին միջոցաւ ղրկուեցան Հայաստան:

Նուէրներ ստացուած են գրեթէ ամէն կողմէ:

կը լրանայ: Անոնք որ պայմանաժամը կ'անցընեն, տուգանքի պիտի ենթարկուին:

Աշխատող, կամ դրամ ունեցողները բնականաբար 40 ֆր. վճարելով պիտի ունենան նոր թուղթը, իսկ ի՞նչ պիտի ընեն դրամ չունեցողները, երկու երեք ամիսէ ի վեր անգործ մնացող, եւ պետական եւ այլ միջոցներով նպաստ ստացողները:

Ամուսնացած կամ զաւկի տէր հայրերուն վիճակը աւելի անտանելի է: Մարդիկը եղած նպաստով հազիւ ցամաք հաց մը ունին, ի՞նչպէս պիտի կրնան թէ իրենց եւ թէ իրենց կնոջ կամ անչափահաս զաւակներուն համար քառասունական ֆրանք վճարել:

Չէ՞ք կարծեր որ անհրաժեշտ է պատկան պաշտօնատան դիմում մը կատարել եւ գոնէ անգործներուն համար պայմանաժամի երկարաձգում ձեռք բերել:

Մեր ազգային կեանքի սա դղրդալի քաոսին մէջ քանի որ կանոնաւոր ղեկավարութիւն չունինք, միայն «Ցառաջ»ն է որ պիտի հետաքրքրուի մեր ցաւերով ու ան է որ պիտի կրնայ արդիւնք մը ձեռք բերել, խմբագիր մը ղրկելով ուր որ անկ է:

Կը յուսանք որ կենսական ու անյետաձգելի կը գտնէք մեզի հետ եւ դուք այս հարցը ու անտարբեր չէք մնար, ինչպէս երբեք չէք մնացեր:

Ի դիմաց խումբ մը անգործներու՝

Ե. Երամեան

ՑԱՌԱՋ.— Քանիցս գրած ենք, դարձեալ կը յիշեցնենք թէ՝ անոնք որ անգործ են, անոնք որ ընտանեկան ծանր բեռի տակ կը գտնուին եւ վիճակի չեն ո՛չ 375, ոչ ալ 40 ֆրանք վճարելու, պէտք է դիմեն իրենց բնակավայրի քաղաքապետութեան (Mairie) եւ խնդրեն չքաւորութեան վկայագիր (Certificat d'indigence): Ցաւալի գործազրկութեան վկայականն ալ այդ նպատակին կը ծառայէ:

Ներքին նախարարութեան 31 դեկտ. 1926ի շրջաբերականին մէջ՝ ուղղուած նահանգապետներուն, մասնաւորապէս յանձնարարուած է բարեացակամ վերաբերուիլ հայ եւ ռուս գաղթականներու հանդէպ:

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Մեր շրջանին մէջ ինքնութեան թուղթերը անոնք որ Փարիզէն առած են, իրենց աշխատած գործարանէն կ'առնեն վկայագիր մը, որուն մէջ յիշուած է թէ օրական ի՞նչ կը վաստկին եւլն.: Վաւերացնելէ վերջ Ռոստիկանութենէն, երեք լուսանկարով կը ներկայանան թաղի Ոստիկանապետին, որ առանց անցագիր հարցնելու, իսկոյն կը գանձէ 40 ֆրանքը եւ կուտայ նոր առժամեայ ինքնութեան թուղթը: Անոնք որ այժմ չեն աշխատիր, իրենց նախկին գործարանատիրոջմէն վկայագիր կը տանին Ոստիկանութեան:

Կ'իմանամ որ կարգ մը գործարանատէրեր վկայագիր տալ չեն ուզեր: Այդպիսիներուն ոստիկանապետը նամակ կը գրէ որ պարտաւոր են տալ: Հոս այսպիսի ղէպք մը պատահեցաւ արդէն եւ ենթական յաջողեցաւ ինքնութեան թուղթը առնել:

Նախաւրին դաւառներէն եկողները կը վարանին դիմել: Հայրենակից մը՝ Յունաստանէն գալու եկած էր պայմանագրութեամբ, ու պայմանագրութեան օրը լրացնելէ վերջ գործարանատիրոջմէն թուղթ առնելով Փարիզ եկած էր եւ կ'աշխատէր հոս, սակայն ամիս մը առաջ հանուած էր գործէն: Ցիշեալը քանի մը օր առաջ կը դիմէ տեղւոյս ոստիկանութեան՝ ինքնութեան թուղթը փոխելու համար: Ոստիկանապետը զինքը կը ղրկէ Աշխատանքի նախարարութեան, ուր ձեռքէն կ'առնեն պայմանագիրը, այստեղի գործատիրոջ թուղթը եւ ինքնութեան թուղթը, լաւ մը քննելէ վերջ վար կը դնեն փոխարէն տալով նոր ռըսիւի մը, որուն վրայ գրուած է թէ իբր ինքնութեան թուղթ արժէք չունի. դրամ ալ չեն առներ ու կը պատուիրեն որ երբ լաւը ղրկեն պիտի դայ: Հիմա խեղճը չուարեր է: Վերջապէս գաւառէն եկողները ամէնքն ալ չուարման մատնուած են:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոնց վիճակը։

Յակոբ Աղամեան

ԴԱՅԼԵՐԸ.— Ղարաքիլիսայի շրջանը ձիւնով ծածկուած ըլլալով, գայլերը կը խուժեն գիւղերը եւ կը յարձակին անասուններու վրայ: Գիւղացիները պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առած են:

ՖԼՄԻԹՍՄ.— Տիկին Պէր. Թիէ, հարուստ հասարակ, աղջիկ գիշեր ուշ ատեն կը դառնար տուն. Վուք փողոցը: Երկու կիներ, յանկարծ, կը յարձակին վրան, մէկը կը քաշէ զանակը եւ կը զարնէ վիզին, միւսը կը քաշէ ձեռքի պայուսակը, որ կը պարունակէր գումար մը կլորիկ:

Տիկինը, բարեբախտաբար թեթեւօրէն վիրաւորուած ըլլալով, կ'երթայ ոստիկանատուն և կը պատմէ թէ գողերը կիներ էին. աւելի տեղեկութիւն չի կրնար տալ, միայն կ'աւելցնէ որ երկար մազ ունէին:

ՇՈԳԵԿԱՌՔԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Անգլիոյ մէջ Հըլի կայարանը մտած պահուն, հապրնթաց մը կատաղի արագութեամբ կը զարնուի շոգեկառքի մը: Վեց վագոններ կը ճզմուին, եւ վիրաւորներուն թիւը կը հասնի 30ի: Քննութեան համաձայն, ընդհանրումը պատահած է մշուշին պատճառով:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՑԱՌԱՋ»ը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ.— Շօսէ-տ'Անթէնի նորաձեւութեանց մեծ վաճառատան մը պահեստներու պաշտօնեան, միլիոնատէր էր դարձեր, եւ քիչ էր մնացեր որ իր տիրոջ վաճառատունը ծախու առնէր:

Քննութեան մը պահուն, վաճառատան տնօրէնը կ'ուզէ ստուգել ապրանքներու պահեստը, եւ կը տեսնէ որ կը պակսին մօտ մէկ միլիոն 200 հազար ֆրանք արժէքով ապրանքներ: Քննութիւնները շարունակելով, հարկ կ'ըլլայ փնտռել պակսած ապրանքները հայթայթող վաճառականները, թերեւս մեղսակիցներ: Դաղտնի ոստիկան մը անակնկալի՝ մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք: Ներկայացուած երեք վաճառականները գոյութիւն չունէին, այլ այդ երեք անունները փոխ-անուններն էին ճարպիկ պաշտօնեային որ իբրեւ թէ այդ անունով վաճառականներէ ստացած ըլլար կարեւոր ապրանքներ, կը ներկայանար վաճառատան գանձապահին, կը ստանար չէքը, առանց ոեւէ մեղսակիցի եւ առանց ոեւէ ապրանքի փոխադրութեան: Դիւրին գործ:

Անմիջապէս ձերբակալուեցաւ պաշտօնեան, գրաւուեցան դրամները դրամատունէն, ուր տեղաւորած էր զանոնք:

Պաշտօնեան յայտարարած է թէ, իրաւ է որ չէքերը գրպանած է, սակայն կը պնդէ որ ապրանքները ինք ընդունած է մթերանոցին մէջ. միայն թէ վաճառաթուղթերը . . . ո՛վ գիտէ ո՛վ առեր է . . . :

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ԿՐԱԿ Կ'ԸՆԷ ՀՕՐԸ ԴԷՄ.— Կիւեռմէնօ շրջանի ստնավաճառներու պատուական ներկայացուցիչ մըն էր, որ լքած էր իր կինը եւ կը բնակէր աղջկանը հետ Լիվրի-Կարկանի մէջ: Կը շրջէր գաւառէ գաւառ, կը բանար պայքար, աղջիկն անօթի տունը կը մնար: Երբ տունը կը դառնար, աղջիկը սպառնալից բաներ կը զարգնէր հօրկանը դէմ, թէ ինչո՞ւ անօթի կը ձգէր զինք տունը: Մանչոյ աղջիկ էր: Անջի օր ալ, ծանր բառեր տեղաց հօրը երեսին, յետոյ փրփրեցաւ, ինքնիրմէ ելաւ, ատրճանակն ուղղեց եւ չորս անգամ պարպեց: Հայրը գլխէն վիրաւոր, ինկաւ գետին: Ոստիկանները հասան, եւ բանտ տարին պզտիկ մեղաւորը:

ՕԴԻՆ ՄԷՋ ԿԱԽՈՒԱԾ.— Մոնպէլեարի մօտ խորո՛ւնկ ձոր մը կայ՝ Կրօզլօտ, գահավէժին 200 մէթր բարձր եզերքին վրայ կեցած, կը դիտէր անդունդին յատակը, ուր ջուրը կը մերկանայ ծովանուշի պէս: Յանկարծ, խելքը դարձաւ, գլորեցաւ եւ գագաղի պէս փոսն ի վար ինկաւ: Բարեբախտաբար, անդունդին յատակը չհասած, թուփի մը կառչեցաւ եւ կախուեցաւ միջոցին մէջ: Վերէն չուան նետեցին եւ ազատեցին խեղճ երիտասարդը.

«ՀՐԴԵՀ ԿԱՅ».— Արսէնալ թաղին մէջ մարդ մը փողոցներուն մէջ կը վազվզէր եւ կը պոռար «կրակ կա՛յ, կրակ կա՛յ», եւ կը կեցնէր կառքերն ու անցորդները: Ոստիկանները առաջնորդեցին մարդը, Մարիուս Սէրէն, պաղ տեղ մը: Խենթ մըն էր:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆԸ... ԲԺԻՇԿՆ Է.— Ֆրանսացի բժիշկ մը աղջի օր Գուլվար տէ գ'Իթալիէնի վրայ սինէմա մը կը մտնէ: Մութ սրահին մէջ շարժանկարի սախտակին վրայ մոգական մասներ կը գծէին ու կ'աւրէին, կը ներկէին ու կը սրբէին: Ամէն մարդ, շունչը բռնած, կը դիտէր գերասաններ որ կը համբուրուէին, կը ծեծկուէին: Յանկարծ խաւարին մէջ ճաթեցաւ ատրճանակ մը. բայց իրակա՛ն: Եղիցի լոյս եւ եղեւ լոյս: Այն ատեն տեսան որ բժիշկ մը կը տապլտկի: Անմիջապէս օգնութեան վազեցին, տարին հիւանդանոց: Բժիշկը արդէն նամակ մը ունէր գրպանին մէջ, կը գրէր որ, ընտանեկան վիշտերու չդիմանալով՝ ուզեր է չուել անդին աշխարհը:

ԿՈՒԻՒ ԲԱՆՏԻ ՄԷՋ.— Բազուքի բանտը կը նետեն պատանի Ատրպէճանցի մը, Ալի Էզպէր Ռուստամով, ենթակայ զարչելի մոլութեան մը: Բանտին մէջ ալ, սակայն, բոլոր բանտարկեալները երկուքի կը բաժնուին եւ լաւ կռիւ մը կը սարքեն, իրենց կողմը շահելու համար տղան: Բանտապահները կը միջամտեն: Սակայն կռիւը այնքան կատաղի կը դառնայ, որ չատեր իրար կը խածնեն ու կը վիրաւորեն, մինչեւ որ բոլորը մէկ կը տարուին դատարան:

ՄԷԿ ՖՐԱՆՔ ՏՈՒԳԱՆՔ.— Ոստիկանական դատարանի մէջ անցեալ օր կատարուեցաւ դատը Ֆէրնանտէի, որ, Շան զ'Էլիզէի վրայ, անցած էր ոտքով քալելու սահմանուած ճամբէն դուրս, արգիլուած վայրերէ: Նման դատի մը նախընթացը եղած է, թէեւ առանց տուգանքի: Սակայն այս անգամ, հակառակ փաստաբանին ճարտարախօսութեան, որ կը պաշտպանէր անձի. քայլի ազատութիւնը, վերյիշելով հին Փարիզի երջանիկ օրերը, դատարանը դատապարտեց օրինազանցը մէկ ֆրանք տուգանքի:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ցառաջի 15 փետր.ի թիւին մէջ կարդացինք յօդուած մը, «Միաբանութիւն» ստորագրութեամբ:

Կը փութանք յայտարարել թէ.— Ա. Միութիւնս լուծուած չէ: Բ. Մանուկները որոնց կ'ակնարկէ, միշտ միութեան տրամադրութեան տակ են, եւ գրնուած են ուղղակի միութեան նպատակին ծառայելու համար:

ՄԷՆ ՃԱՄԲՈՆ
Կնիք Հայունի Միութեան

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՑԻՈ ՍԹՐԱԹԻ

Նոյն պահուն, կարելի չեղաւ ...ն մը տեսնել կառապանները ...ենց մտրակները կը շաչեցնէին, գիւղացիները՝ գործիքները պահելով, իսկ նաւազները իրենց հրացաններով բռնած ...փախէին ճամբուն մէջտեղը ...ոտքերուն հանած փոշիի ամպ ...ը կը պատէր, մարդկային մարմիններու կոյտ մը կատաղօրէն ...րու կը խառնուէր՝ բիրերը ի...րու կը բախէին ու կը կոտրտէին. ...ջախուած բազուկները՝ գանակները կ'իյնային. ուրիշ դանակներ ...ն սպառնալից կը մնային, պատ...ռ հարուածելու. սիրտ մը կամ ...ր մը: Գիրկ գիրկի՝ կինախմբի ...ակառակորդները հողին վրայ կը ...գլտորէին թաղիքի կտորներու ...տերը եւ ամուսինները փու-

թով կը հասնէին ու գեղգեղելով կը հարուածէին իրենց կարգին:

Ընդհանուր ուշադրութիւն կեդրոնացած էր կոտինի եւ խումբին երկրորդ պետին կռիւին վրայ:

Այս վերջինը թէեւ իր հակառակորդին հետ չափուելու ուժը չունէր, բայց հեռու կը բռնէր զինք, շնորհիւ երկար եւ սարսափելի բիրի մը, որուն ծայրը անցուցած էր երկաթեայ խոշոր պտուտակ մը:

Կռիւը՝ ձիարշաւի հրապարակին վրայ տեղի կ'ունենար եւ քառորդ մը յետոյ, գրեթէ միայն երկու ըմբիշները կը տեսնուէին: Հողը ծածկուած էր վիրաւորներով, գլխարկներով, գգեստներով, դանակներով եւ կոտրած բիրերով: Մէկը միայն կը յամառէր դեռ տաժանելի կերպով կռուիլ. Ալէքսիսն էր. այս սրիկան՝ ուրիշ սրիկայի մը գեռ գլուխ կը բռնէր երբ լալով պոռաց «կոտի՛ն... կը սպաննեն զիս...»: Կոտին՝ քովնտի ցատկեց, դարձաւ, եւ հարուած մը

իջեցուց Ալէքսիսի թշնամիին կռնակին, որ հեծեց եւ ինկաւ, բայց նոյն պահուն, սարսափելի բիրը որ կոտինի գլխուն կը սպառնար, իջաւ անոր գանկին, որ բարեբախտաբար մինչեւ ականջները ծածկող թաղիքէ գլխարկ մը կը պաշտպանէր: Քանի մը վայրկեան կարծեցի որ կոտին գետնին վրայ պիտի փռուէր. հակառակորդն ալ նոյնը յուսալով, բիրը օդին մէջ բռնած կը վարանէր. կոտին հարուածին տակ գողդողուն, երկու ձեռքերով բռնեց իր բիրը, եւ անով գլխուն շուրջ սկսաւ աճեղասաստ շրջաններ գծել: Այս շարժումին մէջ էր որ կոտին նետուեցաւ իր հակառակորդին վրայ որ ուզեց պաշտպանուիլ նահանջելով. բայց խեղդ բախումէ մը յետոյ, անոր գաւազանը տասը մեթր հեռուն կը նետուէր. կոտինին կը կարէր եւ մինչդեռ մէկը ամբողջ ուժը կուտար փախելու, միւսը՝ գանակը բացած՝ կը սկսէր զայն հալածել

հակառակորդը կը վազէր փոքր բայց արագ քայլերով. կոտինը խաբելու համար, զիկզակներ կը ձեւացնէր. բայց կոտին՝ կապիկի ոստումներով, զայն շատ մօտէն նեղը կը դնէր, պզտատը կ'երկարեր զարնելու համար, եւ անոր ծոծրակին վրայ մահուան շունչը կը փչէր:

Այն ատեն հասկցայ որ դաւառներուն առջեւ կեցած բոլոր մարդոց մէջ մէկը չկար որ միջամտէր, մարդ մը մահէ փրկէր եւ թիապարտ մը խնայէր տաժանակիր նոր աշխատանքներ: Այս արշաւին, մահուան այս պայքարին մէջ կեանքի երկու գոհերը տժարդի կերպարանքներ կ'առնէին, կոտինի ծոծրակը եւ աջ ականջը արիւնաթաթախ,— հալածականը՝ ճերմակ մահի դէմքով բերանը բաց. աչքեր՝ որ ներզօրութիւն եւ փրկութիւն կը պաղատին: Ահա կոտինը, որ ինծի քսուելով, բազուկը կը բարձրացնէ եւ կռնա-

կէն կը զարնէ... Իրրեւ թէ մէկ կուրծքէ մը ելած ըլլար, միաձայն աղաղակ մը կը պոռթկայ... Ցղի կին մը կը նուաղի: Բայց դանակը՝ վերէն վար կիսազգեստը միայն պատռած է եւ հիմա, կերպասին երկու կտորները օդին մէջ կը ծածանին, հալածականը՝ յուսահատի պէս կը վազէ, շնչասպառ եւ կծոտ: Այս անգամ, կոտին ալ զգեստը չպիտի ճեղքէ, այլ ողնայարը: Անգամ մը եւս տին ալ զգեստը չպիտի ճեղքէ, այլ ողնայարը: Անգամ մը եւս կոտինը կը տեսնեմ շլթայուած, որ չորս սուիններու միջեւ, արդարութեան պալատը կ'երթայ, ասիկ ընելու այն պարոնները, որ Զգուշ խսելով չեն խօսիր:

Իմ կարգիս՝ կրկէս կը նետուիմ եւ երբ երկու կառուղիները կը մօտենան, կոտինի ուսերուն առջեւ կը փռուիմ. անոր ծանր կօշիկը մարմինս կը զարնուի, եւ կոտին կ'իյնայ, գլուխը փոշիներուն մէջ,

մինչդեռ ես բոլոր ուժովս կը պոռամ որ ինծի ալ չզարնէ:

Հալածուած մարդուն կը նայիմ. հեռու է արդէն, կը վազէ, գլուխը կը դարձնէ առանց բան մը հասկնալու. բայց գոհ եմ որ ան հեռացած է, եւ փողոցի մը անկիւնէն անհետանալու միջոցին նորէն ետ կը նայի, ու նորէն բան մը չի հասկնար... Դռներուն առջեւ վխտացող ամբոխն ալ սարսափէն պապանձած, բան մը հասկնալու երեւոյթը չունի: Բայց մէկը կար սակայն որ կը հասկնար:

Երկուքս ալ գետինը փռուած ենք՝ ձեռքս կը բռնէի թմրած կոշիկս վրայ որուն զարնուեր էր կօշիկը, կոտին՝ դժուարութեամբ կը բռնէր իր գլխարկը՝ որուն տակ ալ մազ չկար, այլ կարմրորակ սառոյց մը: Երկու ձեռքով եւ մաս մաս, հաւաքուած արիւնը կը նետէր փոշիին մէջ, յետոյ իր գանկին եռեւի կողմը շօշափելով մէկտեղ, աչք աչքի գիս կը դիտէր:

(Շար.)

քին պատկանող կարգ մը կալուածներ։ Գարակէօզեանի փոխանորդները հաստատած են թէ այդ գոյքերուն մասին 1924 Օգոստոս 6էն ետք տեղեկութիւն առնուած է, որով պէտք չէ գրաւման ենթարկուին։ «Լքեալ» գոյքերու վարչութիւնը խնդիրը քննելով հաստատած է այս պարագան եւ հրամայած է յիշեալ կալուածները վերադարձնել փոխանորդներուն։

Պոլսոյ մէջ ձիւն-ձմեռ

Պոլսոյ վերջին թղթարբերէն կը տեղեկանանք թէ կը շարունակէ ձիւնել քաղաքին վրայ։ Մինչեւ անցեալ Հինգշաբթի տեղացած ձիւնին բարձրութիւնը կէս մէթրը անցած է։ Քաղաքապետութեան բոլոր բանուորները, թիւով 1500էն աւելի, ինչպէս նաեւ հրշէջները կ՚աշխատին գլխաւոր պողոտաներու վրայ՝ ճամբաները բանալու համար։ Քաղաքապետարանին հրամանով բոլոր խանութպանները պարտաւոր են իրենք մաքրել, իրենց խանութներուն առջեւի մասը։

Ձիւնի ծանրութեան տակ Պոլսոյ, Վոսփորի եւ Սկիւտարի մէջ փլած են բազմաթիւ շէնքեր, որոնց մէջ նաեւ Իճատիյէի բարձունքի թատրոնը, Պ. Զարիֆեանի պարասրահը, Սէլամսըզի մէջ մածունի գործարան մը, Մաքրիգիւղ Պէզազեան վարժարանի ձմեռնային խաղավայրին տանիքը եւն։ Մարդկային զոհեր չկան, սակայն վիրաւորման դէպքեր եւ արկածներ շատ եղած են։ Պէօյիւքտէրէի մէջ մեծ աղմուկով փլած է «Սապահ»ի տնօրէն Միհրան Նազգաշեանի տունը։

Ձիւնին պատճառով «Ֆիաթ»ի Մաչքայի կառատունը փլած է, փլատակներուն տակ փճացնելով 20 ինքնաշարժներ։ Մարդու կորուստ չկայ։ Նիւթական վնասն է 40,000 ոսկի։

Բերա, Փասաժ տ՚Էօրօփի ապակիէ տանիքը մեծ շառաչիւնով փլած ու ջարդ ու փշուր եղած է։ Այս անցքը, որ կը պատկանի Միքայէլ Ցակոբեանի ժառանգորդներուն, շինուած էր 50 տարի առաջ։ Պահապան Մինաս վիրաւորուած է զանազան տեղերէն։ Վնասուած են քանի մը խանութներ։ Փլած են նոյնպէս Եմի Ճամիի հրապարակին արհեստաւորներու փայտաշէն տաղաւարները։

Ձիւնագնդակը արգիլուած է։

Անատօլուի եւ Թրակիոյ զանազան քաղաքներէն առնուած լուրերու համաձայն, առատ ձիւն տեղացած է ամէն կողմ։ Գըրշէհիրի մէջ փոթորիկին պատճառով 6 օր ոչ ոք կրցած է դուրս ելլել։ Գայլեր յարձակած են քաղաքին վրայ։ Զոհերն են երկու մարդ եւ 30 ոչխար։

Սեբաստիոյ մէջ օդերու մշտական փոփոխման պատճառաւ կոփը վարակած է ամբողջ քաղաքը, որ մեծ հիւանդանոցի մը պատկերը կը ներկայացնէ։ Ժողովուրդին 100էն 80ը պառկած է։ Ամէն ընտանիք 4էն 8 հիւանդ ունի։ Մահացու դէպքերը հազուադէպ են։ Դեղարաններու մէջ մթերքը սպառած է։ Առատ ձիւն կը տեղայ լեռնային շրջաններուն մէջ։

Ատանայի վրայ ալ՝ երեք տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով առատ ձիւն իջած է։ Փլած է ոստիկան զօրքերու պաշտօնատունը։

Հրդեհ Պոլսոյ Մայր եկեղեցիին մէջ

Ձորեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին առեղները հրդեհ ծագած է Գումգափուի Մայր եկեղեցիին մէջ, քահանաներու շէնքին, որ ամբողջովին այրած է։ Հասած արագ օգնութեան շնորհիւ կարելի եղած է փրկել խորհրդարանն ու եկեղեցին։

Վնասը հարիւրաւոր ոսկիի կը հասնի։ Շէնքը լաւ կահաւորուած էր եւ ունէր բաւական ճոխ գրադարան մը, բարեբախտաբար ապահովագրուած էր։

Կեղծ չէրվոնեց [?] [illegible]

Տասը օր առաջ Սակարանին մօտակայ սեղանաւորի մը ներկայացան երկու Ռուսեր, որոնք խորհրդային կեղծ չերվոնեցներ ուզեցին տալ։ Սեղանաւորը անոնց մեկնելէն վերջ միայն կրցաւ ստուգել թղթադրամներուն կեղծութիւնը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Շաբաթ օր երկու Ռուսեր ներկայացան ուրիշ սեղանաւորի մը եւ ուզեցին աւելի տալ 15000 ֆրանք արժէքով չերվոնեցներ։ Սեղանաւորը թուղթերը քննելով հաստատեց որ բոլորն ալ կեղծ են ու ձերբակալել տուաւ անոնց տէրերը՝ հայր եւ որդի Սիմանովիչ, որոնք յայտնեցին թէ իրենք բոլորովին անմեղ են եւ այդ թղթադրամները առած են վրացի իշխան Էրիսթոֆէն։ Այս վերջինը նախ ուրացաւ, յետոյ խոստովանեցաւ, ու յայտնեց թէ իր կարծիքով այդ դրամները կեղծ չէին, մանաւանդ վրացի պարկեշտ վաճառական մը՝ Զօրոքշվիլի յանձնած էր զանոնք։ Վաճառականը ոստիկանատուն բերուելով հաստատեց իշխանին խօսքերը եւ պնդեց որ անոնք կեղծ չէին։

Զորսն ալ բանտարկուեցան։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Քոքայինը ծախողները՝ ձերբակալուեցան

Ատենէ մը ի վեր Ընդհանուր Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը կասկածներ ունէր կարգ մը մարդոց վրայ, որոնք թմրեցուցիչներ կը ծախէին (քոքային, էրօին եւն.)։ Գաղտնի ոստիկանները յաջողեցան գտնել անոնցմէ մէկը՝ Վիքթոր Թէթէնս, նախկին սպայ գերման բանակին։ Թէթէնս Սարկէմին պիտի երթար, ուր ժամադրուած էր քոքայինի հայթայթիչ գերման Քարլ Միւլլէրի հետ։ Որոշեալ վայրը Թէթէնսի տեղ ներկայացան ֆրանսացի գաղտնի ոստիկաններ Պուսքաթէլ եւ Մալօ, որոնք ձերբակալեցին Միւլլէրը։ Ասիկա իր վրայ ունէր 500 կրամ քոքային, ու յայտնեց թէ ինք միջնորդն էր Սթէնկլէր անուն նախկին գերման սպայի մը, որ իր կարգին այդ թոյնը կ՚առնէր Տօյինկէնի մէջ Պայեարտ անուն դեղարաններու հայթայթիչէ մը։

Միւլլէր յայտնեց որ քոքայինի քիլօն կը ծախէին 35,000 ֆրանքի. շաբաթը 5 քիլօ պիտի յանձնուէր եւ ընդհանուր քանակը պիտի ըլլար 500 քիլօ։

Զորս Գերմանները ձերբակալուեցան։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԽՈՐՀՐԴ. ՌՈՒՍԻՈՅ ՑՈՒՑԻԿԻ փետր. 15ի վիճակագրութեան մէջ 50,000ական ֆրանք շահեցան թիւերը.— 85,109 (1886ի պարտաթուղթերէն), 482,604 (1903ի) եւ 228,741 (1911ի պարտաթուղթերէն):

ԴԻՒՄԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ նախարար Ճէմբէրլէյնի այս շաբթուան վերջերը պիտի գայ, Սան Ռեմոյէն Անթիպ «պատոյտ»ի համար:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօի, Ռոստոմի, Խաժակի, Գէորգ Չաւուշի եւ Պէլվիլի շրջանի մէջ գտնուող եւ ցարդ ո եւ է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները, 25 Փետրուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր Երեքշաբթի 22 Փետրուար իրիկուան ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Պիտի խօսի ընկ. Վ. Չալլըքեան։

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը։ Ներկանալու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 24 Փետր. Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Յլօրիա ճաշարանը։ Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ Իրապաշտութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՍԱԼԱԶՈՐ - ԱՍԼԱՆ Հայրենակցական Միութիւնս վերակազմուած ըլլալով, Վարչութիւնս կուգայ խնդրել, որ Ֆրանսա, Ամերիկա եւ այլուր գտնուող մեր հայրենակիցները յարաբերութեան մէջ մտնեն մեզ հետ ու չզլանան իրենց նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնները։ Վարչութիւն

Հասցէ.— 167 Alaviste. St-Louis, Marseille (B. D. R.)։

Կը խնդրուի ամերիկեան թերթերէն արտատպել.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագ» ենթակոմիտէի անդամուհի եւ անդամները չափազանց ազդուած՝ կուգան իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները յայտնել Այլի Տէկին ընկերուհի Նազլիզ Քիպըրթեանին իր տարաբախտ ամուսնոյն ընկեր Յով. ՀԱՅԿ ՔԻՊՐԻԹԵԱՆի գանաւակց մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Խմբագրական

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Շ.— Ձեր ուզած հասցէն է 5, Ave. Quihou, St-Mandé (Seine).

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Գ.— Ձեր 15 Փետրուար թուակիրը ստացանք Փետրուար 19ի երեկոյեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Շ. Թ.— Նոյնպէս։

ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ խմբագրատուն, Պ. Պ. Գերասիմ Բալաեան, Լեւոն Դարբինեան, Համբարձում Գրիգորեան եւ Անտէր Տէր Օհանեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը Փնտռուի Խարբերդցի, Պետրոս Երեմեան՝ 15 տարեկան (որբ), հօր անունը Մանուկ, մօր անունը Մարիամ, որ Պոլիս նահանգի գիւղերուն մէջ ըլլալ կը կարծուի. Գրել՝ M. Chahbajianի SAM Ucel-Ardèche.

— Ախլաթի Թիզուտ գիւղացի Մեսրոպ Պիւլպիւլեան որ 1915ին տարագրուած էր։ 22 թիւին Դամասկոսի որբանոցը ըլլալը իմացուած է. լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Գրել՝ Չարուխի Պիւլպիւլեանի՝ Rue de Trabos No. 6 Comboy par Aubin Aveyron, France.

ՀԱՅ

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Arakélian, Contes et Nouvelles, 12 frs.

Aharonian, Vers la Liberté, 12.

Aslan K., L'Arménie et les Arméniens 20.

Baronian, Maitre Balthazar 12.

Barsamian, L'Homme et la Femme 6.

Barsamian, Elle et Moi 7.50.

Basmadjian, Histoire Moderne des Arméniens 12.

Chirvanzadé, La Possédée 12.

Djivani, Les plus belles chansons, 5.

Macler F., Ancienne Eglise d'Arménie 12.

Macler F., Contes et Légendes de l'Arménie 12.

Macler F., La Version Arménienne 12.

Macler F., Contes Arméniens 12.

Mesrob K. L'Arménie au point de vue... 12.

Minasse Mme Iskouhi, Nouvelles et Contes 15.

Minasse Mme Iskouhi, Flore Attique, poème 6.

Minasse Mme Iskouhi, Voix dans la Nuit, poème 7.50.

Morgan J. de, Histoire du Peuple Arménien 40.

Papazian V., Santho 12.

Raffi, Samouel, 2 volumes 25.

Sandaldjian, Père J., Histoire documentaire de l'Arménie des ages du Paganisme, 2 grands volumes 100.

Tcheraz M., Nouvelles Orientales 12.

Tchobanian A., La Femme Arménienne 6.

Tchobanian A., La Roseraie d'Arménie, 2 grands volumes, illustré 150.

Zartarian R., Clarté Nocturne 12 francs.

Ֆրանսայի եւ գաղթավայրերու փոստի ծախք չկայ:

Դիմել՝ Librairie BALENTZ 233 Fbg. St. Martin, Paris 10.

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի՝ 100 Mark		
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք. ոսկի	»	or
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լեվա 100 հատը	Léva	
Դրախմի »	Drachme	
Լիր »	» Lire	
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	
Զուից. »	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		303
»	II	190
	III	102
Թուրքի երկաթ. Lots turcs		101

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Տնօրէն-Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	[illegible]

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927 — 23 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 268 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՐԱՆՑ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային վարիչները երկինք-երկիր իրար անցուցին, քանի մը շաբաթ առաջ, նոր պատերազմի մը հեռանկարը պարզելով ժողովներու մէջ։

Եւ հիմա, լռութի՛ւն։

Անոնց ճառերէն կը հետեւէր թէ՝ արշաւանք մը կը պատրաստուի խորհրդային իշխանութեան դէմ, գրամատէր-աշխարհակալներու եւ մանր ազգութեանց «հակայեղափոխականներուն» կողմէ։ Այս առթիւ յայտնութիւններ ալ կ՚ընէին, մանաւանդ Վրացիներու մասին, որոնց ապստամբութեան ծրագիրը իբրեւ թէ «դրական իմաստով լուծուեր է»։

Արդ, ի՞նչ անցաւ-դարձաւ, որ բազմութիւնները դող հանելէ յետոյ, յանկարծ լռեցին։ Թերեւս չինական տագնապը պատճառ եղած է ուշադրութիւնը ցրուելու։ Բա՛յց, աւելի հաւանական է որ, նոյն այդ ճառերը բոլորովին տարբեր արդիւնք տուած ըլլան, խուճապի մատնելով ժողովուրդը եւ խախտելով խորհրդային իշխանութեան դիրքը։

Ամէն պարագայի մէջ, պերճախօս է այդ լռութիւնը, ռազմական գոռում-գոչումներու, փողի ու թմբուկի խառնիճաղանճ ձայներէն յետոյ։

Պերճախօս է, մանաւանդ, հայկական մամուլին լռութիւնը։

Ընդհանուր տագնապին մէջ, մէկ-երկու չուան ալ քաշեցին Թիֆլիսի եւ Երեւանի հայերէն թերթերը, պարզապէս կապկելով տրուած ազդանշանը։ Անոնք ո՛չ բառ մը աւելի ըսին ոչ ալ մղուեցան այդ ազդանշանէն իրենց ինկած բաժինը հասկնալու, իրենց վարած երկրին կացութիւնը վերլուծելու։ Որովհետեւ, եթէ իսկապէս վտանգուած է խորհրդային իշխանութեան ապահովութիւնը, եթէ ճիշդ է որ նոր դաւեր կը սարքուին, այն ատեն կոյրերն ալ կը տեսնեն թէ առաջին հարուածը պիտի պայթի մինուճար Հայաստանի գլխուն։

Իսկ արտասահմանի մէջ, մուռճ հարթ դարձաւ մանաւանդ Երեւանի փարիզեան կոչնակը։ Այդ լրագիրը առիթ չի փախցներ ընծայելու արտատպելու զանազան մնամէջ զեկուցումներ եւ ճամարտակութիւններ, բայց խոհեմութիւն սեպեց շրջանցել Կովկասի գլխաւորին եւ հռչակաւոր Պուխարինի ազդարարութիւնները՝ գալոց վտանգի մասին։

Խօսքը չենք ըներ միւսներուն, «ողջամիտ»ներուն, որոնց միտքը այնքան փափուկ է որ՝ գէ՛շ կ՚ըլլայ, եթէ աննպաստ բան մը լսեն Ռուսաստանի եւ Անդրկովկասի կացութեան մասին, հող չէ թէ խորհրդային վարիչներու բերնով, անոնց լայնածաւալ օրագիրներու միւնակներէն։ Թո՛ղ ժողովուրդը քնանայ երջանիկ անգիտութեան մէջ, եւ «մեծացուցէ» երգէ, որպէս զի անհանգիստ չըլլան ո՛չ իրենք, ոչ ալ Երեւանի անզուգակա՛ն իմաստունները...

Եւ ասոնք ա՛յն տարրերն են որ «ազգը մեռա՛ւ, կորա՛ւ» կ՚աղաղակէին, եթէ, հանրապետական կառավարութեան օրով, կաթողիկոսը առանց ինքնաշարժի իջած ըլլար Էջմիածինէն Երեւան։

Հեռո՛ւ մեզմէ խուճապ ստեղծելու ո՛ր եւ է մտադրութիւն։ Խուճապի ազդանշանը՝ իրենք, խորհրդային վարիչները տուին։ Եւ հարկաւ բան մը գիտէին որ ժամերով ճառ խօսեցան եւ անոնց բնագիրներն ալ հրատարակութեան տուին։

Արդ, ներելի՞ է հարցնել թէ՝ մատնանշուած վտանգին հանդէպ, ի՞նչ ծրագիրներ մշակած են Երեւանի մէջ։

Մենք չենք պահանջեր որ հրապարակ դնեն իրենց գաղտնիքները։ Մեր հետաքրքրողը՝ ժողովուրդին ապահովութիւնն է։ Եւ ճիշդ ատոր համար, մեր սրբազան պարտքը պիտի ըլլայ մերձը ձեռքէ չձգել, որպէս զի արթուն կենան։

Ո՛չ մեղի, ոչ ալ իրենց համար գաղտնիք է թէ ո՛ւրկէ պիտի գայ վտանգը՝ Հայաստան աշխարհին վրայ, խռովութեան մը պարագային։ Վրացինե՞րը դաւ կը լարեն թէ Լեհերը, Անգլիա՞ն առաջ պիտի յարձակի թէ Ուկրայնան, — կարեւորը այդ չէ։

Երեւանի վարիչները պիտի կրնա՞ն փրկել հայ ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնը, — ահա՛ խոշոր հարցականը։

Եւ այս հարցումը անոր համար որ, Հայաստանի իշխանութիւնն ալ այսպիսի դէպքերու վրայ կը նային շատ լա՛ւ, ռուսական «մասշտապ»ով։ Մինչ ուրիշները ընդհանուր դատի մը հետ կապուելով հանդերձ, իրենց մասին կը մտածեն, անոնք թեթեւօրէն կը մոռնան իրենց անմիջական շրջապատը, «մեր աշխատաւոր հայրենիքը»՝ չորս կողմէն բաց, զինաթափ եւ ուժասպառ։

Եւ մանաւանդ անոր համար, որ Երեւանցիները տակաւին չեն գտած գաղտնիքը՝ ժողովուրդին բոլոր տարրերը եւ ուժերը մէկ կէտին վրայ կեդրոնացնելու։

Գո՛նէ մ՚այս կէտին վրայ ազգային ճակատ կազմելու։

«Բուրժուա-նացիոնալիստական» միտքե՞ր կ՚արծարծենք այսօր։

Ընդհակառակը, բուն իսկ աշխատաւորութեան գոյութեան ու դատն է որ իրենց ուշադրութեան կը յանձնենք։ Որովհետեւ, վտանգի պահուն, ամէնէն առաջ անզէն, անպաշտպան գիւղացին ու բանւորն են որ պիտի կոտորուին, եւ ոչ թէ մակ, դեղին կամ կարմիր «բուրժուա»ները, որոնք միշտ միջոց կրնան գտնել պրծելու։ Եւ փորձը իրենք ալ տեսան, 1920ի Հայ-Թրքական պատերազմին, երբ «դաշնակ»ները պատժելու պատրուակով, «եղբայր» Քէմալի զինուորները կոտորեցին հազարաւոր հայ աշխատաւորներ, որոնց կարգին եւ «Թեվկամ»ի ընդամեները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼՍՈՅ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ «Ագշամ» թերթը՝ խմբագրականի մը մէջ դիտել կու տայ.—

«Երբ անդին՝ սրճարաններու եւ յանձնակատարներու ձրիակեր խումբ մը ու մաս մը հարուստներ կը զուարճանան, ասդին ալ հազիւ զանգուած մը կը տառապի թշուառութեան մէջ. ասոնց նոյն իսկ լսելի ընելու իր հեկեկանքը։ Եթէ գիտնանք թիւը անոնց որ առանց ձեռք բանալու կը տեսնեն սեւ ու լուռ թշուառութեան, այն ատեն միայն կը հասկնանք անհաւասարութեան սարսափը։ Անդին, հաճոյքի վայրերուն մէջ, կան քանի մը հազար հրեայ, յոյն, հայ աշխարհաքաղաքացիներ (կոսմոփոլիթ), ինչպէս նաեւ մաս մը բարեկեցիկ Թուրքեր։ Իսկ ասդին կայ թշուառներու ամբողջ բանակ մը։ Ճիշդ է թէ այս խնդիրները անօթութենէ չեն մարիր. բայց անոնց հիւծումը ատրճանական է, եւ աւելի վտանգաւոր քան անմիջական մահը, որովհետեւ անոնց հիւծումը կ՚անցնի նաեւ իրենց զաւակներուն։ Թերեւս քանի մը օրէ ի վեր դառն դառն կը դանդատին Թոքախտի դահճութենէն։»

ՆԵՐԳԱՂԹ ԵՒ ՋՈՒԼՈՒՄ

Տէփէշ տը Թուլուզ, Ֆրանսայի մեծագոյն գաւառական թերթը, խօսելով գաղթականներու, մասնաւորաբար Իտալացիներու ձուլման մասին, կը գրէ.

«Իտալական կառավարութեան համար խնդիրը կը կայանայ իր քաղաքացիներուն իրաւունքներուն յարգումը ապահովել եւ այդ ձեւով աւելի վստահօրէն պահել զանոնք իր ազդեցութեան տակ։ Գալով ֆրանսական կառավարութեան, բաւական է որ ան դիւրացնէ կամաւոր ձուլումը եւ իտալացի գաղթականին համար բանայ գիշերային դպրոցներ՝ որպէս զի մեր լեզուն սորվի, ինչ որ թոյլ պիտի տայ անոր աւելի մտերմօրէն խառնուելու բնիկ ժողովուրդին հետ։

«Մեր մօտ ոչ ոք կը զբաղի այս խնդրով։ Քաղաքական իշխանութիւնները նոյն իսկ չեն գիտեր թէ ո՛րքան իտալացի գաղթականներ ունինք. երկրագործական եւ Աշխատանքի նախարարութեան վիճակագրութիւնները իրար չեն բռներ։ Իտալիոյ մէջ գաղթականական շարժումին համար խիստ որոշ եւ խիստ սահմանափակ օրէնքներ կան։ Ֆրանսայի մէջ գործը ինք իր գլխուն ձգած ենք։ Ժամանակ է որ, մենք ալ ներգաղթի քաղաքականութիւն մը ունենանք։»

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ԼԵԶՈՒՆ. — Վրաստանի մէջ Քիւրտերը, Եզիտիները, Ասորիները, Յոյները, Օսերը, դասագիրքի պակասութեան պատճառով դժուարութիւններու կը հանդիպին։ Քիւրտերը Լազգի դասագիրքերէն զատ ուրիշ միջոց չունին, և չեն կրնար շարունակել իրենց ուսումը։ Այս պատճառով, հարցում ուղղուած է փոքրամասնութիւններուն թէ ի՛նչ լեզուով կ՚ուզեն կատարել իրենց ուսումը։ Բոլորն ալ ընտրած ըլլալով ռուսերէնը, դասախօսութիւնները պիտի կատարուին ռուսերէնով, միայն թէ շաբաթական 5 կամ 6 դաս պիտի յատկացուի մայրենի լեզուի ուսուցման։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԶՕՐԱՇԱՐԺԻ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ՞

Անգլիոյ Աշխատաւորականներու օրկան «Տէյլի Հէրըլտ» Լուկանոյի թղթակիցը կը գրէ թէ՝ Իտալիոյ մէջ զօրաշարժի պատրաստութիւնները փութով առաջ կը տարուին։ Միլանոյէն կը հաղորդեն որ բազմաթիւ պահեստի սպաներ իրենց զօրագունդերէն կանչուած են։ Նմանօրինակ միջոցներ ձեռք առնուած են Ճենովայի, Ալեքսանդրիոյ եւ Թորինոյի մէջ։ Եւ կը հաստատուի թէ Իտալիոյ պատերազմական նախարարը հինգ դաս զինուորներու զօրաշարժին մասին ծրագիր մը կ՚ուսումնասիրէ։

«Ֆաշիստ քաղաքապահները զէնքի եւ ռազմանիւթի կարեւոր պահեստներ ստացան։ Անցած շաբաթ հակաֆրանսական ցոյցեր տեղի ունեցան Միլանոյի մէջ։ Ցուցարարները կը պոռային. «Կը պահանջենք Նիսը, Քորսիքան եւ Սավուան»։

Ընկերվարական թերթէն ետք անգլիական պահպանողական շաբաթաթերթ «Ռիֆըրի» եւս տեղեկութիւններ կու տայ Իտալիոյ պատերազմական պատրաստութիւններուն մասին։ Յիշեալ թերթին թղթակիցը կ՚ըսէ թէ Իտալիոյ մէջ տեսած է պատերազմական սպառազինումներով բազմաթիւ զինուորական կեդրոնացումներ, ու կ՚աւելցնէ թէ այդ կեդրոններուն մասին շուտով որոշ տեղեկութիւններ պիտի հաղորդէ։

Նոյնպէս զանազան մանրամասնութիւններ կու տայ զինարաններուն եւ այն գործարաններուն մասին, որոնք ռազմանիւթ կը պատրաստեն։ Շատ մը գործարաններու զինուորական կերպաններու ապսպրանք եղած է, ուրիշ տեղ հեռագիտակներ ապսպրուած եւ հրամաններ տրուած են սպաներու գիտական կրթութեան գիրք տալու համար։

Թղթակիցը յետոյ կը քննէ Իտալիոյ քաղաքականութիւնը, մանաւանդ Գերմանիոյ հետ վերջին համաձայնութիւնը, եւ կը պրպտէ այս ռազմական գործունէութեան նպատակները, զորս կը գտնէ Արեւելքի, Թունուզի, Մալթայի եւ Ֆրանսական Ռիվիէրայի վրայ։

Թղթակիցը կը շարունակէ.—

«Իտալիա պատերազմի կը պատրաստուի։ Տեղւոյն վրայ կատարած մանրակրկիտ քննութիւններս այն համոզումը տուին ինծի որ այս խնդրին մասին լռութիւն պահելը շահախնդրութիւն կամ վախի հետեւանք միայն կրնայ ըլլալ։ Անցնող իւրաքանչիւր օր ճակատագրական կրնայ ըլլալ Եւրոպայի խաղաղութեան համար, եւ մեծ պետութեանց վրայ պարտականութիւն կ՚իյնայ գործել, եթէ կ՚ուզեն որ ուրիշ անելի ջարդի մը առաջքն առնեն։ Ֆրանսա եւ Անգլիա է որ պէտք է նախաձեռնարկ ըլլան այսպիսի գործողութեան մը։»

Ցետոյ կրկին գիտել կու տայ թէ ամէն կարգի գործարանները մեծ փութկոտութեամբ կ՚աշխատին պատերազմական եւ ծովային նախարարութեանց հաշւոյն։ Մասնաւոր ուշադրութիւն կը հրաւիրէ ֆրանսական սահմանին դէմ իտալական սպայակոյտին կողմէ եղած հսկողութեան վրայ։

«Ֆրանքօ-իտալական սահմանին երկայնքը, Վինթիմիլլայէն մինչեւ Մօտանա, իտալացի սպաներ սեղմ հսկողութիւն կը կատարեն, եւ օդանաւեր շարունակ կը քննեն այս կէտերը։ Ֆաշիստ սպայակոյտին մէջ մարդկութեան դէմ մեծ ոճիր մը կը պատրաստուի։

«Ֆրանսացիները, որոնք իրական կացութեան մասին բան չեն գիտեր, վերջերս մեծ թիւով զինուոր կեդրոնացուցին։ Իրապէս զարմանալի է որ անգլիական կառավարութիւնը տեղեակ չըլլայ այս բոլորին մասին։ Ցօղուածիս նպատակն է Անգլիոյ հանրային կարծիքը լուսաբանել Իտալիոյ մէջ տիրող ռազմական վիճակին մասին, քանի որ իտալական ո եւ է պատերազմէ մեծապէս կը տուժէ Անգլիա։ Առաջիկային իտալական ծրագրին մասին մանրամասնութիւններ պիտի տամ։ Առ այժմ բաւական է ըսել, որ եթէ այս ծրագիրը յաջողի, Մուսոլինիի թոյլ պիտի տայ անդամահատել բրիտանական կայսրութիւնը, կործանել բրիտանական առեւտուրը եւ Անգլիան երրորդ կարգի պետութեան մը վերածել։ Գործելու ժամը զրեթէ հնչած է եւ Մուսոլինիի ուժերը պատրաստ են գործելու։»

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ ՉՊԻՏԻ ՑԱՐՁԱԿԻ

Փոլսոյ իտալական դեսպանատունը պաշտօնապէս կը հերքէ Եւրոպայի, մանաւանդ Ժընեւի թերթերուն մէջ հրատարակուած այն լուրը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Իտալիա եւ Անգլիա համաձայնած են հետեւեալ հիման վրայ.— Իտալիա պիտի գործակցի Անգլիոյ հետ չինական խնդրին մէջ, իսկ Անգլիա ազատ պիտի թողու Իտալիան՝ գործելու Թուրքիոյ մէջ։

Ֆրանքեւռուս վէճը

Փարիզի խորհրդային դեսպան Ռաքովսքի, որ Մոսկուայէն պիտի վերադառնար Փետր. 20ին, տասը օր յետաձգած է իր ճամբորդութիւնը։ Դեսպանը Մոսկուայի մէջ շարունակ խորհրդակցութիւններ կ՚ունենայ պոլշեւիկ վարիչներուն հետ, ֆրանքեւռուս բանակցութեանց վերսկսման առթիւ ներկայացուելիք նոր պայմաններու մասին։ Նախկին պատուիրակութեան կարեւոր անդամները պաշտօնազուրկ եղած ըլլալով, նոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՁԻՒՆ-ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, ձիւն-փոթորիկին հետեւանքով Պոլսոյ զանազան կողմերը փլած տուներուն թիւը երեսունէն աւելի է։ Սկիւտարի մէջ Նուրիէ հանըմի տունը փլած է գիշերը, երբ նամազ կ՚ընէր։ Նոյնպէս Սկիւտար Ֆէնէր Պաշը, քանի մը տեղէ փլած է Տիկին Սաթենիկի տունը, որ քաղաքապետութեան հրամանով պարպուած է։

Կիւմիւշ Սույու Այվազը Տէրէ գայլեր յարձակած են անցորդներու վրայ։

Օր մը գազարէ վերջ, Հինգշաբթի օր դարձեալ բուռն փոթորիկ մը ծագած է Մարմարայի մէջ։ Սէյրը Սէֆայինի շոգենաւերու երթեւեկը դադրած է, ու Գատը գիւղի, Հայտար փաշայի եւ կղզիներու բնակիչները չեն կրցած իրենց տուները դառնալ։ Վոսփորի շոգենաւերն ալ մեծ դժուարութեամբ երթեւեկած են։ Ռումէն նաւ շոգենաւը հոսանքէն քշուելով զարնուած է յունական Մաթէուս շոգենաւին, որ Ռումանիայէն գալով խարսխած էր Գավաքներու առջեւ։ Նաւ թեթեւակի վնասուած ըլլալով կը յաջողի ճամբան շարունակել դէպի Եգիպտոս. իսկ Մաթէուս ծանր վնասներ կրած է։

Մէնսամբրիի Համիտի Ֆրէյսին, շոգենաւը Գատը գիւղի առջեւ զարնուած է Ինգըլապ նաւուն։ Երկուքն ալ թեթեւապէս վնասուեցան։ Կէմլէյիկի առջեւ խրած է Ճէյլան շոգեմակոյկը։

ՊՐԱՆՏԷՍԻ ՄԱՀԸ

Դանիացի համբաւաւոր իմաստասէր-գրագէտ Կէորկ Պրանտէս մեռաւ Քոփէնհակի մէջ, Փետր. 19ին։

Վերջերս կը տառապէր աղիքներու բորբոքումէն եւ կրած էր գործողութիւն մը, որ իր ծերունի կեանքը մատնած էր ծանր վիճակի մը։

Ծնած էր 1842ին Քոփէնհակի մէջ։ Իր գրական ստեղծագործութիւններէն զատ, նշանաւոր է իմաստասիրական եւ քննադատական գրականութեամբ, յիշենք՝ Կէօթէի եւ Իպսէնի մասին լաւագոյն վերլուծումները։ Իր գործերն են՝ Ֆրանսական արդի գեղեցկագիտութիւնը, ԺԹ. դարու գրական մեծ հոսանքները։ Կը խմբագրէր առանձին ամսագիր մը եւ կը դասախօսէր Քոփէնհակի համալսարանին մէջ։ Ֆրանսական գրականութեան վրայ ունեցած է որոշ ազդեցութիւն։ Իր քննադատականներն լոյս տեսնող ժամանակ կը վկայէ ատոր։

ԼԷՀ ԴՐԱԳԷՏ ՋԷԼԷՎսքի որ լեհերէնի թարգմանած է մօտ հարիւր ֆրանսական գործեր, ֆրանսական գրականութիւնը ծանօթացնելով իր ազգակիցներուն, Փարիզ կը գտնուի այս միջոցին։ Ֆրանս. կառավարութիւնը Պատուոյ Լէգէոնի սպայի աստիճան տուաւ Ջէլէվսքիի։ Ուրուն ի պատիւ Սօրպոնի մէջ հանդէս մը սարքուեցաւ եւ Թոշակներու նախարար Գ. Լուի Մարէն ճառով մը վեր հանեց անոր ծառայութիւնները։

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԸ ՄԱՀԸ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ.— Քանի մը ամսուան ընթացքին, Բագուի մէջ մեռաւ Ատրպէճանցի Թուրք բանաստեղծ Մամէտ Մանսուրը։

Ծնած է Բագուի մէջ 1880ին։ Նախնական կրթութիւն ստանալէ յետոյ, ինքնաշխատութեամբ դարձաւ բանաստեղծ։ Գրական, հրապարակագրական աշխատութիւններէ զատ, թարգմանած է նաեւ պարսկական թուրք գրագէտներու թատերական գործերը՝ ատրպէյճանեան թուրքերէնի։ Ընկերվարական էր։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՒԱՆԱՆՔ

(Շար. երէկուան թիւէն եւ վերջ)

Կայ եւ քրտական ազգային շարժումը, երբ ազդակ, որու անւեռած են շատ աչքեր։

Ի՛նչ խօսք որ քրտական շարժումը, որ ապստամբութիւններով կ'արտայայտուի, աւելի մեծ ազդակ է մեր գծած քաղաքականութեան քան իտալական պատերազմ մը։ Եւ զարմանալու չէ, եթէ Թուրքիա աւելի դիւրին հաշտուի Իզմիրի ու Միջերկրական ծովի զրուման հետ, քան Տիգրանակերտին ու Քիւրտիստանի լեռներու կորուստին հետ։ Եւ այդ ո՛չ թէ անոր համար միայն որ Իտալիա ուժեղ է ու իր կամքը կը բռնադատէ, իսկ Քիւրտը տկար. այլ անոր համար որ մանաւանդ Միջերկրականի ջուրերուն վրայ ու ջուրերէն անդին թուրք ժողովուրդ չկայ, իսկ Քիւրտիստանէն անդին՝ պարսկական Ատրպատականը եւ անոր շարունակութիւնը՝ մեծ թուրանն ու թուրանականները կան։ Այս է միակ պատճառը, որ երէկ օսմանցի թուրքը Քիւրտով կոտորեց ու մաքրեց Հայը եւ այսօր «թիւրքճի» թուրքը կը մաքրէ Քիւրտը։

Քիւրտն ալ, սակայն, ապստամբեցաւ առանց Հայու եւ եթէ ան աւելի պէտք ունի Հայուն իր պայքարին մէջ քան Իտալացին պատերազմի մը պարագային, այդ դեռ չի նշանակեր որ ան առանց Հայուն զէնքը վար կը դնէ։

Ճիշդ է, որ Քիւրտը մեր շահուն իսկ պահանջումով իրաւունք ունի ակնկալելու մեր աջակցութիւնը և Հայը չպիտի մերժէ տալ պէտք եղածը, ինչ որ կրնայ։ Որովհետեւ հայ-քրտական միացում մը, երբ արիական ժողովուրդներ, կը՛ լայնցնէ դիմադրական ճակատը եւ կ'ընդարձակէ արեւելքի ու արեւմուտքի թուրքերը բաժնող միջոցը, ապա ուրեմն կը դժուարացնէ անոնց միացումը։

Քրտութեան հետ ըլլալ անկեղծ ու անվիչաչար՝ կը հարկադրէ մեզ համաթրքական վտանգը։ Եւ եթէ ո եւ է ազատագրական կռիւի մէջ մեր մասնակցութիւնը իմաստ պիտի ունենար, այդ քրտական ազատագրական պայքարն է։ Ռուսական ու պարսկական ազատագրական պայքարներու մէջ մեր բերած բաժինը վերջնահատեցին վատասիրը։

Բայց բաւական երկար ճամբայ կայ կարելիք մինչեւ ցեղագրական, աշխարհագրական ու քաղաքակրթական այն անհրաժեշտ նուաճումները, որոնք հիմնական պայմաններ են Քիւրտին հետ մէկտեղ Հայը փրկելու. զոյգ ժողովուրդներու արիւնը իբր իւղ գործածող Անատոլուի փարոսին լոյսը նսեմացնելու։ Որովհետեւ քիւրտ ժողովուրդը դեռ չի հասկնար անգամ թէ ի՛նչ ըսել է արիական ժողովուրդ եւ թէ ինք ուրկէ եկած է։ Չի կրնար ըմբռնել թէ ինչո՞ւ կը կոտորեն զինքը, լեզո՞ւն տարբեր ըլլալուն, քիչ մը ազատ շունչ քաշե՞լ պահանջելուն, թէ՞ մեծ Թուրանիա մը ստեղծելու նպատակին համար... Քիւրտ ժողովուրդը այսօր դեռ անքանով բարկացած է թուրքին դէմ որքան որ իր տան անդամներէն մէկը աքսորեր են, մէկը կախեր կամ խարճիթը թալեր են։ Եւ դեռ պաշտօնապէս հարց կուտայ ինքնիրեն. — ինքն ալ իսլամ, թուրքն ալ իսլամ, ինչո՞ւ իսլամն իսլամը կը սպաննէ։ Զարմանալի ոչինչ կայ այս հարցումին մէջ. հայ ո՛չ թէ տգէտ ժողովուրդը, այլ այսպէս կոչուած, կրթուածներու մեծ մասը դեռ մինչեւ այսօր չի՞ հարցներ. — Ես ալ քրիստոնեայ, Եւրոպան ալ քրիստոնեայ, ինչո՞ւ չի գար զիս պաշտպանել։

Աւելին կ'ըսեմ. Կոտորուող իսլամ Քիւրտը այսօր դեռ աւելի մօտ կը զգայ կոտորող իսլամ թուրքին, քան իրենց դատին օգնող քրիստոնեայ Հայուն։ Ո՛չ կը զարմանամ, ո՛չ կը մեղադրեմ զայն։

Որովհետեւ դարերու քանդակածը օրերով ու տարիներով չէ կարելի քանդել։ Իսկ դարերը տգէտ ժողովուրդներուն սորվեցուցեր են ազգը ճանչնալ իր կրօնով։ Քիւրտ կոտորուող իսլամը մահմետականութիւնը իր ազգն է համարեր եւ խալիֆան իր ազգապետը և թուրքին հետ մէկ մարմին մէկ ազգ։ Ան չի գիտեր անգամ թէ հիմա խալիֆա չկայ. եթէ գիտէ անգամ ուղեղով, որ խալիֆայի անէը չկայ, հոգիով չի կրնար ըմբռնել թէ ինչպէ՞ս խալիֆայութիւն չըլլար։ Ու քիւրտ ժողովուրդին համար դեռ անմարսելի նիւթ է թէ ինք ուրիշ ազգ է, թուրքը՝ ուրիշ, երբ երկուքն ալ իսլամ են։

Եւ նորէն, զարմանալի ոչինչ կայ ասոր մէջ, երբ կրթուած Հայն անգամ մինչեւ այսօր իր կրօնով ու աղանդով կը ճանչնայ իր ազգութիւնը, ազգով բողոքական է, կա՛մ կաթոլիկ կամ լուսաւորչական։

Որ պիտի փարատէ այս աղիտաւոր տգիտութիւնը. — տարակոյս չկայ. որ այդ գործին մէջ Հայը պէտք է, ի նպաստ իր քաղաքականութեան, մեծ բաժին վերցնէ զուգընթացաբար ազատագրական պայքարին մէջ բերելիք աջակցութիւնով, ո՛չ մէկ վէճ։

Բայց այդ փրկարար օրը աւելի հեռու է քան մահացու վտանգը։

Ահա թէ ինչո՛ւ արիական ժողովուրդներու միացեալ ճակատը համաթրքական վտանգին դէմ որքան ալ հիմնական քաղաքական քայլ ըլլայ, արիական ժողովուրդներու միացեալ աշխարհ մը որքան ալ մահացու վտանգը հեռացնելու իրական միջոց մը ըլլայ, ժամանակը այն դաւաճանն է, որ մինչեւ այդ գեղեցիկ օրը մահը կը կանգնեցնէ մեր սեմին։

Այս ազդակին մէջ ալ, ուրեմն, մեր կամքը եթէ նոյնիսկ արժէք մը համարենք, չպիտի յաւակնինք անոր տալ բախտորոշ դեր։ Եւ այս իրական գնահատութիւնը պիտի մղէ մեզ նոր ազդակներ որոնել։ Որովհետեւ ամէն բանէ վեր, պիտի գիտնանք մէկ բան. — Ի՛նչ ալ ըլլայ մեր ուժն ու ազդեցութիւնը, մեզմէ դուրս կան աւելի զօրաւոր ուժեր, որոնք քրտութեան շահերը կրնան [illegible], որ եթէ ամբողջ Հայութիւնը ջանայ թուրքին դէմ հանել քրտութիւնը, հէնց քրտութեան գերագոյն շահին համար, դարձեալ չի կրնար։

Կայ Անատոլուի թուրքին ինքնաքայքայումը, իբր ազդակ։

Ճիշդ է, կայ։

Ճիշդ է որ թուրք ժողովուրդին անճարակութիւնը, ագահութիւնը եւ անոր հետեւանքով անճիտումը, տգիտութիւնը, աղքատութիւնն ու հիւանդութիւնները եւ այս բոլորին վրայ նոր օրերու բերած անխուսափելի անպատեհութիւնները կը հիւծեն թուրքը։

Եթէ պահ մը նոյնիսկ ընդունինք, որ ազգ դարձող թուրքը նոր կեանք ու ուժ ստանալու բացարձակ անընդունակ է, որ բոլոր միջոցները անզօր են փրկելու ինքնակեր թուրքը (թէեւ ճիշդ չեն այդ միտքերը եւ խաբուսիկ են այդ միտքերէն բխող յոյսերը), քանի՞ տարիներ անհրաժեշտ են որ ինքնակերութիւնը խաւարեցնէ թուրք աշխարհակալութեան փառքը եւ մենք ազատինք երկանաքարի աղօն դառնալու վտանգէն, որ արդէն մեր դուռն է կանգներ։

Եւ ամենակարեւորը, ի՞նչ է մեր կամքն ու դերը այդ ազդակին մէջ. եթէ Թուրքիա պիտի ուտէ ինքզինքը մինչեւ որ մաշի ու հատնի, այդ պիտի կատարուի մեր կամքէն անկախ։

Բայց քանի տարի ու քանի սերունդ որ տեւէ այդ մաշումը, Հայն ու Հայաստանը արեւելքի ու արեւմուտքի իրար միացող թրքութեան մէջ մահուան քրտինքով պիտի քրտնի։ Եւ քանի Թուրքիա ուժ ունի թեւերը տարածելու Անատոլուէն դուրս, իբրեւ փրկութեան փարոսը արեւելքի թուրքերուն, այնքան ատեն դահիճի լախտը մեր գլխուն է։

Այս երեք ազդակներն ալ, որ նախատեսելի են եւ կրնան ծառայել, աւելի կամ պակաս չափով, մեր հիմնական թշնամին տկարացնելու, հայ ժողովուրդի կամքէն անկախ են եւ մեր կամքն ու բաղձանքները ոչինչով կրնան փոխել այն ինչ որ պիտի ըլլայ։

Այս փրկարար գիտակցութիւնը կարեւոր է ամէն մէկ Հայու, անոր համար, որ 1.— Ուրիշներու վրայ մեր յոյսերը դնելու սնանկ քաղաքականութեան վերջ կը տրուի եւ այդ աղիտաւոր քաղաքականութեան իբր հետեւանք յուսախաբութիւններու ղկումն ու բարոյալքումը կը խնայուի մեզի։ Բ.— Ապրիլ ուզող եւ ապրելու իրաւունք ունեցող Հայութիւնը, օգտուելով մէկտեղ ժամանակի ու դէպքերու թելադրած զէնքերէն, կը մղուի փնտռել, գտնելու ճաթեցնել անխարդախ զէնքեր գտնելու։

Կա՞յ անխարդախ զէնք Հայու համար։

Այո՛, կայ։ Եւ անխարդախը միայն այն է, որ կ'իյնայ մեր ուժին ու կամքին մէջ։

«Ազգերու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ...» կ'ըսէ Ալի Հայտար։ Որքան ճիշդ է այս խօսքը «թիւրքճի»ներուն համար, նոյնքան ճիշդ կրնայ ըլլալ Հայխսաներուն համար, միայն թէ արմատախիլ ըլլար անգամ մը հին, սնանկ քաղաքականութիւնը, որ միլիոնով զոհերու արիւնէն ալ չզգաստացաւ, որ Հայաստան իր համապատասխան ազգային ուխտը հակադրէր «թիւրքճի»ներու ազգային ուխտին.— «Ո՛չ մէկ Հայ ու Հայաստան թուրանական միութեան արգելք»։

Բաւական է դաւանիլ քաղաքական նոր դաւանանքը, դնել Հայն ու Հայաստանը վերացնելու թուրք ուխտին դէմ՝ թուրքն ու անկախ թուրքիան անճիտ դարձնելու հայկական ուխտը և անկեղծ ու անձնուէր ըլլալ դէպի ուխտը, եւ ոչ թէ դիւանագէտ Հայ արիւնի ծովը եւ ապրելու արդար իրաւունքը կը հայթայթեն զէնքերը։

«Ազգերու կեանքին մէջ անկարելի բան չկայ...»

Շ. ԵՀԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ խմբագր. Թերթերէն)

Երեւանի ծնունդներն ու մահերը. — Յունուար ամսուան ընթացքին Երեւանի մէջ ծնած են 249 հոգի, 122ը մանչ, 127ը աղջիկ։ Մեռած են 99 հոգի, 55ը այր, 44ը կին։ Ամուսնութիւն՝ 21, ամուսնալուծում՝ 33։

Փետրուարի ծնունդ. Աբովեան փողոցէն վեր քարահանքին մէջ գտնուած է նորածին երախայ մը։

Պէթհովէնի տօնը Հայաստանի մէջ.— Մարտ 26ին Հայաստանի մէջ պիտի տօնուի Պէթհովէնի 100 ամեակը։ Կազմուած է առանձին յանձնախումբ մը, որ պիտի զբաղի հանդէսին կազմակերպութեամբ։ Տեղի պիտի ունենան դասախօսութիւններ մեծ երաժշտագէտին կեանքին ու արուեստին շուրջ, եւ համերգ մը, որ պիտի կրկնուի երեք անգամ, առաջին անգամը՝ հասարակութեան, երկրորդը՝ ուսանողութեան եւ երրորդը Միութեանց անդամներուն համար։ Նախ քան տօնակատարութիւնը, ծանօթացնելու եւ պատրաստելու համար ժողովուրդին միտքը, պիտի հրատարակուի գրքոյկ մը, հեղինակութեամբ Ղօրղանեանի։ Նոյն օրուան մէջ, պիտի կատարուին աշակերտական երեկոյթներ։

ՅԱԿՈԲ Լ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

1877 - 1927

Մարսէյլ 15 փետր.

Փետրուար 13ին հոգին աւանդեց ընկեր Հայկ Քիպրիթճեան, ատամնաբոյժ. հինգ երկար ամիսներ մահացու անկողնին գամուած մնաց, ու մոմի պէս հալեցաւ, հատաւ։

Փետր 15ին ազգայիններու բազմութիւն մը կը հետեւէր մեռելակառքին հիւանդանոցէն գերեզմանատուն։ Դագաղապսակներ ղրկած էին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Գ. Հնչակեանները եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Ամէն կուսակցութեան եւ դաւանանքի պատկանող բազմութիւնը կը վկայէր թէ համեստ ու համակրելի մարդ մըն էր մեզմէ անդարձ բաժնուողը։

* * *

Ցօքթ Հայկ Քիպրիթճեանը ճանչցայ 1923ի Սեպտեմբերին Մարսէյլի մէջ. Երկուքիս միեւնոյն գաղափարին - Դաշնակցութեան - պատկանիլը մտերմացուց մեզ։ Երբ ճանչցայ զինքը անդամ էր Մարսիլիոյ Նորակազմ Ազգ. Միութեան։ Նորեկ մը Պոլսէն, մտած էր Ազգ. Միութեան մէջ աշխատելու որ կերպարանքի մը մէջ մտնէ գաղթականներով լեցուն Մարսիլիոյ ազգային կեանքը։ Լրջութիւնը իր նկարագրին անբաժան գիծն էր. Հակառակ իր տարիքին որ 45ի եւ 50ի միջեւ կը տատանէր, ուժեղ եւ առողջ կազմ ունէր, ու ազգային-կուսակցական ժողովներու մէջ չէր խօսէր, չէր վիճէր, երբեմն կը բանէր։

Դաշնակցութեան հին, ֆէտայական դպրոցէն մնի նորերուս չէր հաւնէր, զինք կուսակցութեան կապը ուռմը, ու ժամանակը եղած էին, գոռ պայքարը, ֆէտայիններուն մարտնչումները։ Պարսկաստանի երկրամերձ մէկ անկիւնին մէջ գործած այս մարդը, երկիր անցնող, արծիւի պէս խոյացող հերոսներու փառօքին բուրմունքովը գինովցած էր, ու մեր մտերիմ զրոյցներուն մէջ միշտ կը գտնէի այդ գինովանքին արձագանգները։ Այո, մեզ նորերուս չէր հաւնէր, որովհետեւ ի վիճակի չէինք համահայկական ոգեւորութեան նորագաղթներ ստեղծելու որովհետեւ, էնկիւրին մեզ բուռնաւոր դարձնելէ յետոյ անխոով կը գործէր ու հայ յեղափոխութիւնը «չար պատուհաս մը» պատրաստելու «նշաններ»ը չէր ցուցներ։

Կը ճանչնայի խանդավառել զինքը։ Լուցկիի թեթեւ հարուածով մը բռնկցնելէ յետոյ, խանդավառուելու կարգը իրեն կ'ուգար։ Կը տեսնէի ու կը հրճուէի, որովհետեւ կը համոզուէի որ դաշնակցական ամէն տարիքի, հասակի մէջ, իւրաքանչիւր դաշնակցական սրտի խորքը կրակ մը կը պահէր։

Ըսի որ ժողովներու մէջ չէր խօսէր, չէր վիճէր. իր շիտակ ու մաքուր նկարագրով հանգերձ բալիսի մարդն էր, վարագոյրի ետեւի մարդը։ Դոլորայնքեր հետաքրքիր հոգի ունէր. ամէն բան պէտք էր հասկնար, գիտնար։ Մինչեւ վերջը որ մնաց ու հալեցաւ անկողնի մէջ կը հետաքրքրուէր կուսակցական կեանքով. կը հարցնէր ամէնէն յետին մանրամասնութիւններու մասին. Թէ, օրինակ Դաշնակցութեան օրը ինչպէս պիտի տօնուէր, ինչպէս տօնուեցաւ։ Եւ ուրիշներու ժողովներու մէջ երկար վէճերով չըրածը ան կ'ընէր ժողովէ դուրս շատ հեշտութեամբ, համոզելով, խօսելով։ Մարսէյլի մէջ եղած է կոմիտէի անդամ, մասնակցած է բոլոր յանձնախումբերու, ու երբ «Ցօրագիր»ը կը հրատարակէի, իր մէջ գտած եմ համոզուած աջակից մը, նեցուկ մը։

* * *

Ցօքթ. Հայկ Քիպրիթճեան 1897ին կ'ամուսնանայ ու կը մտնէ Դաշնակցութեան մէջ։ Իր հանրային-կուսակց. գործունէութիւնը կը սկսի պարսկական Ատրպատականի մէջ։ Հայ յեղափոխութիւնը զարնուած ճակատէն, խոցուած թիկունքէն (Ռուսաստան), իր գործունէութեան ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրէ Սալմաստի շրջանը։ Հայ յեղափոխութեան ամէնէն բախտորոշ շրջանին Ցօքթ. Հայկ Քիպրիթճեան կը հաստատուի հոն, իբրեւ բժիշկ։ Իր արհեստին շնորհիւ անկախ, այդ յետագէմ շրջանին մէջ տօքթօրի հանգամանքով կը տիրանայ բազաճիկ ազդեցութեան։ Եւ գիրքն ու ազդեցութիւնը ամբողջապէս ի սպաս կը դնէ յեղափոխական գործին։ Պարսկաստանի մէջ Պարսից Շահէն աւելի ազդեցիկ եւ ինքնակալ էր Մաքուի Սարտարը. որ իր անսահման իշխանութեամբ ու ուժով կը խանգարէր յեղափոխութեան երթը դէպի Ցաճկաստան, արգելք էր զէնքերու փոխադրութեան։ Ցօքթ Հայկ Քիպրիթճեան իբրեւ բժիշկ եւ ծանրաբարոյ մարդ ազատօրէն մտնել ելլելով Մաքու, դիւրացուցած էր այդ շրջանին յեղափոխութեան թափանցումը, տալով կարեւոր արդիւնքներ որոնք, մնացած են անծանօթ շատերուն։

1901ին եղած է Թաւրիզ, յետոյ Սալմաստ, Խոյ. իբրեւ ատամնաբոյժ, շարունակ շրջիկ։ Ամէն տեղ մտնել ելլելով աշխատած է իբրեւ անպաշտօն գործիչ։

1909ին երբ Դաշնակցութիւնը Եփրեմով ղեկավարն էր պարսկական սահմանադրական կռիւներուն, Ցօքթ. Հ. Քիպրիթճեան Պայազիտի եւ Մաքուի շրջանէն կամաւոր խումբեր հանած է եւ ղրկած է Խոյ. Հակառակ Մաքուի ժամանակի Սարտարի շլացուցիչ խոստումներուն։

Օսմանեան սահմանադրութենէն յետոյ, 1910ին վերադարձած է Պոլիս։ 1915ին կը ձերբակալուի Մարզպետի խնդրով եւ սպանդէն կ'ազատի իբրեւ պարսկահպատակ։

12 տարուան Պարսկաստանի իր գործունէութիւնը կ'ըլլայ մաքուր եւ անշահախնդիր։ Բոլոր Պարսկաստան ապրող տօքթորները հարստացած վերադարձան, իսկ Քիպրիթճեան հազիւ ինքզինք Պոլիս ձգեց, եւ այսօր ալ առանց սանթիմ ձգելու կը բաժնուի մեզմէ։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է խոստովանիլ որ զինք դէպի յեղափոխական կեանքը մղողն ու ներշնչողը եղած է իր կինը, Նաեւ աջակից մը։

Ընկեր Հայկ Քիպրիթճեան մէկն էր Դաշնակցութեան բազմաթիւ ու անանուն ուխտաւորներէն, որոնք իրենց երազած հայրենիքի ազատութեան կախարդական արշալոյսը չողջունած կ'իյնան ուժաքամ, սիրտերը հաւատքով լի, յոգնած ու պէծուրատ, օտար աստղերու տակ։

Ցաւրգա՜նք իր թարմ հողակոյտին։

Մ. Մ.

Ա. Իսահակեան՝ Էսփերանթոյով.— Լայփցիկի մէջ Գ. Սեւակ Էսփերանթօ լեզուին թարգմանած է Ա. Իսահակեանի «Աբու-Լալա-Մահարին»։ Մայիսին, Պերլինի մէջ, նոյն լեզուին պիտի թարգմանուի նաեւ Շիրվանզադէի «Մելանիա»ն։

ՖՐԱՆՍ. ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆ...

ՈՒՇԱԴՐԱՒ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ... ԵՐԵՍՓ. Պ. ՇԱՐԼ ԼԱՄՊԵՐ... ԿՈՂՄԷ

Ուրբաթ երեկոյ Փարի... հրապարակային հաւաքոյթ... սարքուած էր, ուր Ռոնի եր... խան Պ. Շարլ Լամպեր (M. Char... Lambert) խիստ շահեկան բա... խօսութիւն մը ըրաւ ... ֆրանսական հպատակ դարձ... (naturalisation) հարցին շուրջ...

Ներկայ էին կարեւոր թի... ֆրանսացիներ ու օտարներ... վրայ կը համրուէին Հայերը...

Ինչպէս յայտնի է, ... երեսփոխանը աւելի քան ... տարիէ ի վեր պայքար կը ... ֆրանսական հպատակու[թեան] ... տացման հին օրէնքին դէմ ... այնքան դժուարութիւններ ... ւանագիտական կնճռոտութիւն... եւ ծախքեր կը պատճառէ ... ներուն։ Պ. Լամպէրի կողմէ ... ծողովին ներկայացուած օրի... գծին շնորհիւ, որ մէկ երկու ... սէն գործադրութեան պիտի ... ուի, — օտարները մեծ դիւր[ու]... թիւններ պիտի վայելեն ... հետեւ. ֆրանսացի դառնալու ... մար։

Նախորդ օրէնքով տասը ... րիին տեղ միմիայն երեք ... շարունակաբար Ֆրանսայի ... վրայ բնակող օտար մը պիտի ... նայ Ֆրանսացի դառնալ եւ ... դիւանական ծախք պիտի ... 200 ֆրանք, փոխան նախ... պահանջուած 1200 ֆրան... Պաշտօնական գործողութիւն... կրճատուած են ու պիտի ... առ առաւելն երեք ամիս. ... գեռ նախապէս հազիւ մէկ-եր... տարիէն կ'աւարտէին։ Դի... պատասխանու պէտք է ըլլայ ... սայի մէջ ամենաթեթեւ ... ցանք մը գործած կամ պա... մը ենթարկուած չըլլայ, ... քաղաքականութեան ու հա... ւին վնասող անցեալ մը ու ... կայ մը չունենայ, երկրոր... պաշտօնեայ, առեւտրական ... ւորական, գիտական կամ գ... ուեստական ասպարէզներու ... սող որ եւ է անձ, որուն ... տեղի ունենալիք ստոյգ... քննութիւնը ապացուցանէ թ... անբարոյ եւ երկրին վրայ ... բոյն դառնալիք մարդ մը ... պիտի կրնայ ընդունուիլ իբր ... սական հպատակ։

Ցարդ Ֆրանսական հպա[տակու]... թիւնը ընդունող երիտա[սարդ]... ներէն անոնք որ 30 տարի... լրացուցած, ստիպուած էին ֆ... սական բանակին մէջ ծառա[յել]... իրենց զինուորական ... քով, այդ տարիքը զեղչու... 25ի. եւ մինչեւ նոյն տարի... դած երիտասարդներ եթէ ... նախկին երկրին մէջ արդէ... զինուորական ծառայութիւ... տուցած են, այդ պիտի հա... կամ զեղչուի ֆրանսական ... յութեան հետ։ Այսպէս ... 25 տարեկան երիտասարդներ ... մնաւ զինուոր չպիտի ըլլան ... շատ քիչ զինուորութիւն ... ընեն, իսկ 25ն է վեր եղածն... մէկ ծառայութիւն։

Ֆրանսական հպատակու[թիւնը] ... ընդունող ամոլի մը զաւակն... ինքնին Ֆրանսացի պիտի ... Օտարի մը հետ ամուսնա[ցողը] ... նը պիտի պահէ իր ինքն[ութիւնը] ... եւ եթէ նախկին օրէնքով ... կորսնցուցած է, նոր օրէնքով ... վերստանայ։

Աւելէ առաջ հրատարակ... ըլլալով Պ. Լամպէրի ընթ... Ցառը երեսփ. ժողովին մէջ, ... կ'ընենք ուրիշ մանրամա[սնու]... թիւններ այս ուշագրաւ ... խօսութենէն։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱՐՑԱՐԱՆԻՆ

90.— ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ

Գործազրկութեան տագնապը վերջերս համգամանք առաջ վերջերս կրկին զուրս նետուեցան շատ մը ընտանիքի տէր եւ անհատ հայ աշխատաւորներ։ Անոնք բոլորն ալ յուսահատ, չեն գիտեր ինչ ընեն եւ ուր երթան։ Թէեւ տագնապը իր ծայրագոյն սահմանին չէ հասած հոս, բայց եթէ այս վիճակը երկար տեւէ, այն ժամանակ մեր գաղութին նիւթական եւ բարոյական վիճակը պիտի դառնայ անտանելի։ Երկար Թափառումներէ վերջ, երբ մեր աշխատաւոր հայրենակիցները չեն կրնար աշխատանք ճարել, յուսահատօրէն կը բացագանչեն.

— «Ինչ՞ու Երեւանի կառավարութիւնը չի բանար հայրենիքին դռները, որպէսզի երթանք եւ մեր հայրենիքին հողերը շէնցնենք»։

Գործազրկութեան տագնապին ներշնչուած, չաբաթ մը առաջ, խումբ մը անգործներու կողմէ հրաւէր եղաւ բոլոր կազմակերպութիւններուն, կազմելու համար Գործազուրկներու Օգնութեան Կոմիտէ մը։ Յաջողութիւն մաղթելով, կ'ուզէինք որ անոր վարիչ անդամները ընտրուէին անկեղծ եւ գործունեայ անհատներէ, որպէսզի կարենային ամէն բանէ առաջ գործ արտադրելու հակառակ քանի մը ժողովներու, տակաւին չէ կազմուած նոր կոմիտէն։

Համազասպ

91.— ԼԱ ՍԷՅՆ (ՎԱՐ)

Մեր քաղաքին միակ գործարանը որ մեծ թիւով օտար բանուորներ կ'աշխատցնէ, Forges et chantiers de la Méditerranée անունով հսկայ նաւարանն է։

Մենք գործազրկութենէն ազդուած չենք։ Ոչ գործաւոր կ'առնեն, ոչ ալ կ'արձակեն։ Սովորական շաբաթը 48 ժամ կ'աշխատինք։ Օրականները բաղդատելով ուրիշ տեղերու հետ, շատ քիչ են, 15—20 ֆրանք։ Արհեստաւորներն իսկ 20էն աւելի չեն շահիր, ամուսնացածները՝ կնոջ համար 75 սանթիմ իսկ ամէն մէկ երախայի համար ալ մէկ ֆրանք աւելի կը ստանան։

92.— ՊՕԼԷՆ

Հակառակ զուրսը տիրող գործազրկութեան տագնապին, Պօլէնի ափիւնի բոլոր գործարաններն ալ ազդուած չեն այդ համատարած անգործութենէն։ Կարգ մը ամուրի հայրենակիցներ, զանազան տեղերէ հասնելով հոս, յաջողած են գործի մտնել։ 15 օրէ ի վեր գործարանները գործաւոր կ'ընդունին, այսպէս կամ այնպէս ձգձգելէ վերջ։ Սակայն կարգ մը գործարաններու հսկիչները, չարաչար կը գործածեն բանուորին համբերութիւնը, չափէն աւելի կը նեղեն, ընկճելով ու յոգնեցնելով մեր անլեզու հայրենակիցները։ Հակառակ որ՝ օրավարձքերը 15 առ հարիւր զեղչուած են՝ կ'ուզեն բանուորին բերանը գոցել, զուրսը տիրող գործազրկութեան տագնապը շահագործելով դրամատէրներուն ի նպաստ։ Այս պատճառով ալ չտոկացողները, կամ՝ պարապ են, կամ՝ կ'աշխատին միւս գործարանները դիմել ու կը յաջողին գործ մը ճարել, քանի մը օր պատելէ վերջ։

Ու գեռ կ'ըսեն թէ Ֆրանսա օտար բանուորներու պէտք չունի... Գործարանատէրերը կը նախընտրեն հայը Սպանիացիէն ու Իտալացիէն, որովհետեւ ամէնէն անպաշտպանն ու ծանր գործ կատարողը հայն է, որ իր հայրենիքէն յոյսը կտրած ու ուրիշը կը ցամքեցնէ օտար հողի վրայ, դէթ պատուաւոր ապրելու համար, իր զաւակներով ու ընտանիքով։

⁂ Վերջերս C. G. T. U. սէնտիքան փոփոխակոյտի մէջ է իր անդամները շատցնելու համար։ Մեր հայրենակիցներէն քանի մը հոգի ապագային օգուտ մը գտնելու յոյսով — աւելի անգիտակցաբար քան գիտակցաբար — անդամագրուեցան այդ սէնտիքային։ Կառավարչական պատասխանատու անձ մը հասկցուցած է մեր մէկ ընկերոջ թէ «լաւ է հեռու մնալ այս կարգի սէնտիքաներէ»։ C. G. T. U.ի անդամները 50-60ի կը հասնին, որոնց միայն 20-25ը Ֆրանսացիներ են, իսկ մնացեալ մեծամասնութիւնը օտարականներ։

Հոս C. G. T.ն գոյութիւն չունի։ Ամէն պարագայի մէջ չէզոք մնալը յարմարագոյնն է, նկատելով որ C. G. T. U.ն բանուորին իսկական շահուն հետ կ'ուզէ շփոթել Սուրիան և Մարոքը։ Եւ այս պատճառաւ գործարանատէրերէն առաջ, կառավարութեան աչքին կը զարնէ, որ մը երբ ցոյց մը կամ գործադուլ մը սարքէն։

Ա. Ա.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՊՕԼԷՆ 18 Փետր.— Վերջերս կազմուեցաւ թատերասիրաց Միութիւն մը, սակայն իսկականին մէջ անհատական խումբի մը ուղղութեամբ կ'աշխատի։ Շիրակի աղէտեալներուն ի նպաստ գոյացած գումարէն 40 ֆր. վար դնելով, զոյգ դեկավարները, կը խուսափին թատերասիրաց միութեան անդամներուն յայտնել այս կարգադրութեան մասին, եւ է խօսք ու «ձեւ»երով կը շահագրգռուին։ Իսկ անդամները ոչ խելք ունին ոչ ալ միտք։

⁂ Բաւական ատենէ ի վեր 15—18 պատանիներ քով քովի գալով կազմած են ֆութպոլի խումբ մը ու ամէն կիրակի փորձեր կը կատարեն, քիչ շատ վարժուելէ վերջ մտադիր են կապուիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

⁂ 15—18 օրէ ի վեր Պօլէն հասած էր չարլըսթօնի «փրօֆէսէօր» մը՝ Արսէն կարապետեան որ կ'աշխատէր Պօլէնի ֆոյարանը՝ Պօլէն-լա-Քրուազիէրի մէջ։

Աւելի օր յանկարծ կ'երեւի դրաւ, հետը առնելով իր աշակերտներուն հագուստներէն նորերը, կօշիկներ, մէկուն ինքնութեան թուղթը եւ մաս մըն ալ դրամ՝ ճաշարանին ունեցած 180 ֆրանքի պարտքին դատ։ Ցայտնի չէ թէ այս մարդուն անունը ճի՞շդ է թէ կեղծ։ Գողութեան գոհերը ոստիկանատուն դիմած են, եւ ո՛չ մէկ արձանագրութիւն կար անոր մասին։ Պօլէնի մէջ առաջին անգամ պատահած ըլլալով նման դէպք մը, գէշ տպաւորութիւն թողած է բոլորին վրայ, մանաւանդ՝ տեղացիներուն։

Ասու-Անդ

ԼԻՈՆԷՑ — Հ. Ց. Դ. «Մուրատ» ակումբին վարչութիւնը կազմակերպած էր հրապարակային բանախօսութիւն մը, որուն ներկայ էր հոծ բազմութիւն մը։

«Մեր Հայրենիքէն վերջ» խօսք առաւ ընկ. Ա. Արսէան, որ երկարօրէն պարզեց հայ ժողովուրդին տառապանքները որոնց հետեւանքն եղաւ «Ընդ ընդ ականջի քաղաքականութիւնը։ Հայ ժողովուրդը գիտցաւ սուրին դէմ սուրով պաշտպանել իր գենքը։

Բանախօս ընկերը ներկայացնելով այսօրուան կացութիւնը, չեշտեց թէ հայութեան 2/3 մասը երկրէն զուրս կը գտնուի, ենթակայ՝ ձուլումի, եւ մէջոցներ առաջարկեց վտանգը խափանելու համար։

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ.— Երեք շաբաթ առաջ սեւ հողին յանձնեցինք գժբախտ օրիորդ մը, հազիւ 20 տարեկան։ Իսկ սա վերջին երեք ամիսներու ընթացքին ունեցեր ենք չորս հարսնիք։

Շնորհիւ մեր հայրենակիցներու խաղաղասէր բնաւորութեան, այս տեղ ոչ մէկ կուսակցական հակամարտութիւն կը տիրէ։ Եւ իբր արդիւնք ունեցանք ո՛չ միայն մեր փոքրիկ մատուռը, այլ եւ դպրոց մը։ Վերջերս առաջնորդարանի միջոցաւ դիմում կատարուած ըլլալով կրթական նախարարութեան, այս վերջինը արտօնեց որ ֆրանսական վարժարաններու հայ փոքրիկներուն ուսուցուի մայրենի լեզուն։ Մէկ շաբաթէ ի վեր Պ. Ա. Աճէմեանը արդէն սկսեր է մեր 30է մօտ երկսեռ հայ փոքրիկներուն սորվեցնել հայերէն լեզուն։ Պիտի աւանդէ նաեւ Հայոց պատմութիւնը։

⁂ Հ. Ց. Դ. տեղւոյս ենթակոմիտէն կ'աշխատի միշտ մեր հայրենակիցներու մէջ վառ պահել ազգային ոգին։ Վերջին մէկ երկու ամիսներու ընթացքին տուաւ երեք դասախօսութիւն, հայկական կեանքի մասին եւ մէկ գեղարուեստական ներկայացում պիտի ներկայացուի նաեւ շուտով «Վարդանանցը»։

Իսկ անցեալ օր Դաշնակցութեան Ֆրանսայի շրջուն գործիչ ընկեր Արսէան հոս այցելելով, բանախօսեց։ Ընկերը պատկերացուց հայ ժողովուրդին անցեալ կեանքը։ Ըսաւ որ մեր շատ մը հին գաղթականութիւնները այսօր բոլորովին ձուլուած եւ անհետացած են։ Որպէսզի կարենանք մենք չեւ մեր վերջնական ազատութիւնը պահել մեր ազգային գէմքն ու աւանդութիւնները, պէտք է լրջօրէն աշխատինք այս օտար ափերուն վրայ վառ պահել մեր ազգային ոգին եւ մշակոյթը։ Այս առթիւ շեշտեց Հ. Ց. Դաշնակցութեան մեծ դերը այս ճամբուն վրայ։

Հոս ինքնութեան թուղթերը նորոգելու ժամանակ դժուարութեան անցագիր չեն պահանջեր։

Համազասպ

ԼԱՍԻԷՑՆ — Այստեղ իբրեւ ազգային կազմակերպութիւն ունինք «Լա Սէյն Թուլօնի Հայ գաղութային միութիւնը»։ Հ. Ց. Դ. ենթակոմիտէ մը եւ անխուսափելի Հօկը։ Առաջին երկուքը բաւական գործունէութիւն ունեցան ժամանակին իրենց օգտակարութեամբ, ներկայիս ամէն բան ձգուած է իր ճակատագրին։ Միութիւնը ըրաւ իր կարելին գաղութը օժտելու համար մատուռ եւ մանկապարտէզով. միայն կարելի եղաւ առաջինը հիմնել, բայց սեւ բախտը այն ալ չձգեց իբրեւ մատուռ գործածուած շէնքը ապարանք մըն էր, որ գործարանին տնօրէնութիւնը ժամանակաւոր տրամադրած էր։ Անցեալները այդ շէնքը ընկերութեան կողմէ պարպուելով ստիպուեցանք մեր մատուռն ալ լքել։

Ներկայիս 40—50 անձ կարելի է հաշուել, բացի երախաներէն Լա Սէյնի համար, նոյնչափ ալ կան Թուլօն։ Եթէ քիչ մը բարեկամեցողութիւն ըլլայ, կարելի է շատ բան ընել։ Ամէն մարդ իր հոգերով ծանրաբեռնուած չի հետաքրքրուիր հանրային կեանքով։ ...ցնաւ մը յուսահատութիւն կայ ամէնուն վրայ։ Այս ժողովուրդը իր միջոցներով կազմակերպուեցաւ եւ եթէ բարձրէն եկած անգործադրելի խոստումները չըլլային, իր բնական զարգացումով կ'ունենայինք մեր թէ՛ մատուռը, թէ՛ մանկապարտէզը եւ թէ՛ ընթերցարանը։ Թերթերէն լսեցինք որ կաթող. պատուիրակութիւնը 1000 ֆրանք յատկացուցած է գաղութիս մանկապարտէզին համար։ Ցարի ու կէս անցած է եւ մինչ կը սպասենք այդ գումարին որ գալիք չունի։ Ցեղը չէ՞ հարցնելու. եթէ չպիտի կրնային զրկել, ինչո՞ւ խոստացան եւ զլատեցին գաղութին ձեռներէցութիւնը։

Հետաքրքիր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԱՇԻՍՏ ԵՒ ՀԱԿԱՖԱՇԻՍՏ ԴԻՄ ԴԻՄԻ.— Կիրակի առաւօտ Փարիզի արուարձաններէն Վանվի քաղաքապետարանին մէջ Լիւք Միշլէի ընկերվարական ուսանողները վիճաբանական ժողով մը սարքած էին։ Ֆաշիստ եւ արքայական երիտասարդներ մեծ թիւով սրահ խուժեցին, հաւաքոյթը խանգարեցին եւ ուսանողները խաչտանգեցին։ Ընկերվարական ուսանող մը անմիջապէս լուր տուաւ համախավարներուն, որոնք ժողով կը գումարէին իրենց կեդրոնին մէջ։ Համայնավար եւ ընկերվարական թափօր կազմած սկսան հետապնդել ֆաշիստները, որոնք Փարիզ կը դառնային։ Փողոցին մէջ յարձակեցան անոնց վրայ եւ լաւ տփոց մը քաշեցին։ Սթէֆանօ Փիկլէթի անուն ֆաշիստ ուսանող մը ատրճանակ քաշեց, սակայն զինաթափ եղաւ եւ ոստիկանատուն առաջնորդուեցաւ։ Երկու ֆաշիստներու գլուխը պատռեցաւ եւ հիւանդանոց տարուեցան։

Թուլօնի եկեղեցիին առջեւ ալ համայնավար բանուորներ «Ավանկարտ» թերթը կը ծախէին. արքայական ուսանողներ ալ՝ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»։ Երկու հակառակորդ կողմին միջեւ կռիւ ծագեցաւ եւ կռուփներն ու մորակները գործեցին։ Քանի մը հոգի ձերբակալուած է։

ՈՎ ԿԱՅ ԷՅՖԷԼԻ ՎՐԱՅ.— Գիշեր։ Էյֆէլ, ամխացած հսկայ գերանի պէս, կանգուն է երկինքին տակ։

— Ժմնեցէ՛ք, հասէ՛ք, հասէ՛ք...։

Ցուսահատ ձայն մը կը պատռէ գիշերը։ Ոստիկանները կը վազեն, քայլերու ձայներ, ասդին անդին, արագ։ Էյֆէլի շրջակայքը, Շան-տը-Մարսի ծառերուն ու թուփերուն տակ, մարդ մարդասանք չկայ։ Ինքնաշարժի վարիչ մը սեւ-սատանայ Էյֆէլին լարուած սրունքներուն տակէն կը պոռայ, թէ ձայնը կուգայ Էյֆէլի աշտարակէն։ Ոստիկանները Էյֆէլի կարկինին տակն են։ Ցանկարծ կը տեսնեն որ, Էյֆէլի երկրորդ յարկին բարձրութեամբ, երկաթէ գերաններուն վրայ թառած է մարդ մը։

Ոստիկանները կը բարձրանան սանդուղէն վեր, սակայն չեն կրնար մօտենալ յիմար աճպարարին, որ, ուշ գիշերով, այդ խելացնոր բարձրութեան վրայ, թառած է Էյֆէլի երկաթէ սեկորներուն։ Ոստիկանները կը հրաւիրեն զինքը որ վար իջնէ։ Մարդը կը մերժէ։ Ու, հանդարտ, շրթներուն մէջ սիկար մը որ կայծոռիկի պէս լոյս կուտայ, կը յայտարարէ.

— Դացէք բերէք կինս, որ կը բնակի 8 Մոնթէսիւի փողոցը։ Անունս Կասթոն Օրֆօլան է։

Ոստիկանները կը հպատակին։ Տրուած հասցէին, կը զըտնեն կին մը, չէ՛ք ու գեղանի, որ երբ կը լսէ թէ իր էրիկը բուի պէս թառած է Էյֆէլի վրայ, տաք արցունքներ կը թափէ։

— Դիշերը քիչ մը խօսքով ծեծկուեցանք, եւ բարկացած զուրս ելաւ։ Ախ, իմ՛ս՝ թէ անձնասպանութիւն չփորձէր։

Աճապարանքով գացին Էյֆէլ։ Գանգսպան ոստիկանները զգուշացուցին կինը եւ թելադրեցին որ պաղարիւն, որովհետեւ ամուսինը յայտարարած էր թէ կնոջը ոտքերուն պիտի նետուի եւ անձնասպան պիտի ըլլայ։

Օրֆօլան, գերաններու մէջ, ասկախ, կարծես երկինքին մէջ, կը ծխէր ու կը ծխէր։ Կինը ծառի մը տակ կեցած, յուսահատ կը դիտէր ամուսինը։

— Մարի՛, ո՞ւր ես, հո՞ս ես, հարցուց յանկարծ դժբախտ յիմարը։

Ոստիկանները պատասխանեցին որ հիմա կը հասնի։ Եւ դարձեալ փորձեցին համոզել որ վար իջնէ, կամ թող չտան որ վտանգաւոր բան մը ընէ։ Ի զո՜ւր։

Առտուն կը լուսնար արդէն։ Ցանկարծ Օրֆօլան ձգեց գերանը, ուր թառած էր, եւ վերէ՛ն, երկինքէն, թաւալումով ինկաւ վար, աշտարակին առաջին յարկին տախտակամածին վրայ։

Ու, ջախջախուած, մեռաւ։

ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ ԲԱՑԸ...— Ուրբաթ իրիկուն ընկղմեցաւ նաւ մը, որ կուգար Լէգքօյէն։ Նաւին մէջ կային 700 ուխտաւորներ, կին կամ աղջիկ։ Վտանգի պահուն շատեր նետուեցան ծով։ Մօտ հարիւր հոգի վիրաւորուեցան։ Գտնուեցաւ դիակ մը, մնացեալներ ալ չեն պակսիր։

Եւ սակայն ազատուած է... սուրբ նշխարքը...

ԱՀՌԵԼԻ ՊԱՅԹԻՒՆ.— Թալապրայի մէջ լուսանկարչական տան մը մագնեզիումի մթերանոցը պայթեցաւ եւ ամբողջ շէնքը պայթիւնին հետեւանքով օդը ելաւ։ Հինգ հոգի մեռան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԿՈՏԻ՛Ն

ՖԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱՅԹ

Իր դէմքը քրտինքով եւ արիւնի կաթիլներով թաթախուած, կը նմանէր դէմքին չրամոյն մարդոց որոնք գետնայը բաց օդին կը ձգուին, այնքան բարկութենէն անճանաչելի դարձած էր. իր աչքերը արիւնով լեցուած, կոպիճներէն դուրս ինկած էին ու կատղած շան մը պէսոր ու պիշ նայուածքով կը դիտէր... Բաւեն ճիգով կրցաւ թուլցնել իր կզակը որ սեղմ կարծրացուցեր էր եւ ըսաւ.

— Ցեստ՞ր ամէն բան

Ցօնքերս վար առնելով պատասխանեցի.

— Այո՛։

— Ցանցանք ունի՞մ ես։

Գլխու նշանով մը մերժեցի. չէի կրնար խօսիլ. մեր շուրջը, առանձնացած մենդրնոց բոլորակի մը մէջ, առանց կեանքի նշան տալու, մարդիկ կային, որ կը հանգչէին, կռուի սկիզբէն ի վեր։

Կոտին վերցուց իր գանակը եւ գանդաղօրէն ոտքի ելաւ։ Երեք մարմիններ քննեցինք. երկուքը դեռ կը հանգային, օգնութեան ժէզ. երրորդը՝ դէմքը գետնին, արեան ճապաղիքի մը մէջ, աչքերը փակած էր եւ ձախ այտը կրթնցուցած փոշիի խաւին։ Ցայն մատովը դուցնելով Կոտին ըսաւ.

— Սըւիկա ա՛լ բանի մը պէտք չունի. իսկ միւսները՝ մայրամուտէն առաջ անոր պիտի հետեւին։

Մեռեալը՝ մեր թաղէն, Կոտինի անծանօթ երիտասարդ մըն էր, ազգականները՝ յարձակողներու խմբակէն էին։

Դէպի հուղայի պողոտան կ'երթայինք, ուր Կոտին կ'ուզէր կառք մը վարձել, մինչկին երթալու համար հեռացած պահուն, վերջին ակնարկ մըն ալ նետեցի կռուադաշտին վրայ։ Խուժանը կը սկսէր հանիլ վախով ու գողով, բայց ոստիկանութենէն մէկը չկար, ոչ ալ օգնութեան փոխադրակառք մը։

Մարդիկ՝ պառտ են գիրար սպանելու...։

⁂

Կոտին պառկեցնելու վրայ էր, երբ դատական քննութիւնը, միաձայն վկայութիններու վրայ, զայն ազատ կացուց ամէն հետապնդումէ։ Ալ բոլորին աչքին առջեւ Կոտինի հետ կը պատէին, — փիղին քով մատակ ձի մը —։

Բայց անհա սատու մըն ալ իմացանք թէ՝ ժանտատենդը որ Ռուսիոյ մէջ կը ճարակէր, Դանուբի վրայ՝ Ռէնի անցած էր յուզումը մեծ էր. իշխանութիւնները յիշեցին վերջապէս թէ՝ քամարոֆեան փառութեան օճախ մըն էր եւ առողջապահական պաշտօնեաներ զրկեցին՝ թաղը ազդելու համար կրաշուլով եւ փինօլիթով։

Մայրս կ'ուզէր զիս գիւղ ղրկել հօրեղբայրներուն քով, բայց ես կ'ընդդիմանայի. Կոտին աւելի կը շահագրգռէր զիս քան թէ գիւղը. ան հիմա, ամէն իրիկուն իր մայրը կը ծեծէր եւ գիշերը, բակէն դուրս կը նետէր զայն. օգը տաք ըլլալուն, կինը՝ դրան առջեւ մեծ քարի մը վրայ կծկտած կը մնար մինչեւ լոյս։ Առտուն, դուրս ելած պահուն, Կոտին զայն հոն քնացած կը գտնէր ու ոտքի հարուածով մը կը տապալէր, կ'անցնէր։

Այդքա՞ն բարբարոսութիւն կը խեղդէր զիս. բացատրութիւնը որ կուտային, այն էր թէ՝ մայրը Ընասթասիին հօգեր ունէր. ազան զինքը կը ծեծէր որ ստիպուի զանոնք ծախել։ Այս պատմութիւնը չէր բաւեր ինծի, իսկ Կոտին ընդհանուր չէր խօսեր այս մասին։ Թաղին կիները, մինչեւ իսկ մայրս այդ մարտիրոսութեան վրայ կը խօսէին զարհուրելի հանգարտութեամբ մը վարժուած էին։ Աւելի կը զարմանային, երբ տանջահար մայրը՝ շաբաթ մը սենեակին մէջ պառկեր։

Այս անտարբերութիւնը կուգար այն բանէն, որ մայր Ընասթասիա վայրենիի պէս լռակեաց էր։ Դրացուհիները կը հաստատէին թէ՝ դեռ անոր ձայնին շեշտը չէին ճանչնար. զանելիք տալու չափ ազաս, խորամանկ եւ անընկերական, միշտ ճամբուն մէջտեղէն կը քալէր, մարդոց չփումէն զգուշանալու համար, սայլերուն մէջէն սողոսկելով։ Մարդ չէր գիտեր թէ ո՞ւր կերթար. ո՞րկէ կուգար. հակառակ իր եւ իր ցնցոտիներուն վրայ կատարած խուզարկումներուն, Կոտին՝ խուրձ մը ստոր գնելու չափ իսկ սուակ չէր գտած։ Հլութեամբ կը հետեւէր կիներուն, որ գիշերը կ'ուզէին իրեն պառկելու տեղ տալ եւ եթէ աղուր մըն ալ հրամցնէին, կ'ուտէր. բայց յաջորդ օրն իսկ, նոյն կիներն ալ անծանօթներ էին իրեն համար։ Աչքերը միշտ հողին յառած կը քալէր, հաւաքելու համար ժանգոտ գամեր, քուրջեր, ոսկորներ եւ լուցկիի պարապ տուփեր. երբ իրեն հարցնէին.

— Բայց վերջապէս, Ընասթասիա, ինչո՞ւ հողերդ չես ծախեր

Անփոփոխ կերպով կը պատասխանէր.

— Ամէն մարդ իր գործը գիտէ։

⁂

Երբ ժանտատենդը ծագեցաւ, Կոտին սկսաւ զայն աւելի նեղել. շատ ծիծաղելի էր. քիթս փակցուցած տախտակին որ բակը կը բաժնէր, կը տեսնէի ինչ որ կ'անցնէր։ Կոտին կուգար, իր մայրը՝ միշտ բազմոցին վրայ կը գտնէր, եւ կօշիկովը անոր քանի մը հարուած տալէ յետոյ, քաշել կառուի պէս գրեթէ երկու մատներով, զայն ծոծրակէն կը բռնէր ու փողոց կը նետէր։ Կարելի է ըսել թէ՝ երկուքին միջեւ, իրիկուան պարտականութիւն մըն էր. տղուն համար՝ հարուածներու քանակը տալ մօրը ու զայն դուրս նետել, մօրը համար միշտ նոյն տեղը գտնուիլ, — պատրաստ «զանձկուելու» — քիչ մը հեծել, եւ քարին վրայ իր տեղը գրաւել։

(Շար.)

պատուիրակներ պիտի նշանակուին։ Վերջնական հրահանգները դեռ չեն բանաձեւուած։ Մոսկուայի Ֆրանս. դեսպանատան խորհրդական Պ. Լապօն Փարիզ պիտի գայ, իբրեւ ընդհ. քարտուղար մասնակցելու Ֆրանքեւռուս բանակցութեանց։

Վրացի եւ Անգլիացի՝ պոլշեւիկներուն դէմ

«Փրավտա» կը հրատարակէ Սթալինի եւ Ժիրսի գաղտնի թղթակցութիւնները։ 1926 Սեպտեմբեր 23 թուակիր գրութեան մը մէջ Սթալին կը հաղորդէ որ անցած տարուան Յուլիսին Լոնտոն հասաւ գերման զօրավար Հօֆման (որ Ռուսիոյ հետ Պրէսթ-Լիթովսքի դաշնագիրը կնքեց), ընկերակցութեամբ երկու վրացի պետական դէմքերու։ Երեքը միասին շփման մէջ մտան Լօքըր-Լէմփսըն խմբակին հետ եւ կարեւոր տեսակցութիւններ ունեցան բազմաթիւ կարեւոր դրամատէրերու հետ։ Իրենց նպատակն էր կազմել խմբակ մը, որ դրամ տրամադրէ սովետական կառավարութեան դէմ նոր արշաւանք մը փորձելու համար, ինչպէս բրաւ Վրանկէլ։ Կազմուած ծրագրին համաձայն, այս արշաւանքին համար ծախք կը նախատեսուէր 200 միլիոն սթերլին։

Թուրքեւռուս կնճիռը դեռ չի հարթուած

Թանի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Թուրքեւռուս տնտեսական վէճը դեռ շատ հեռու է կարգադրուելէ։ Ինկիւրիի կառավարութեան կիսապաշտօն օրկան «Միլլիյէթ» կը հրատարակէ յօդուած մը, ըսելով որ երկու տեսակէտները փոխանակ մօտենալու, հիմա զգալիօրէն կը հեռանան եւ թէ առեւտրական դաշնագրին ստորագրութիւնը դեռ յուսալի չէ։ Թերթը կ'աւելցնէ թէ Թուրք հանրապետութիւնը իրաւունք ունի սպասելու որ սովետները տնտեսական հողի վրայ եւս փոխադրեն այն բարեկամութիւնը, որ կը յատկանշէ Թուրքեւռուս քաղաքական յարաբերութիւնները։ Ինկիւրիի կառավարութիւնը ամէնէն մեծ բարեացակամութիւնը ցոյց տուաւ՝ ներկայիս ի զօրու եղած առժամեայ համաձայնագրին գործադրութեան համար, սակայն այս բարեացակամութիւնը չի կրնար յաւիտեան տեւել։

Միւս Թուրք թերթերն ալ վեր կը հանեն թէ իրերու ներկայ վիճակը շատ երկար տեւեց։

Քիւրտ ցեղապետ մը սպաննուած Հալէպի մէջ

Հալէպէն կը գրեն Ատանայի Թուրք Թերթերուն.—

Երկու ամիս առաջ, Րէսիւլայնի կողմերը դարանի մէջ ձգուելով սպաննուեցաւ քիւրտ աշիրէթապետ մը՝ Իպրահիմ փաշայի տղան։ Աշիրէթին մարդիկը, գայրացած այս ոճիրէն, փորձեցին յարձակիլ Չէչէններուն վրայ, որոնցմէ ամէնէն աւելի կը կասկածէին, սակայն Ֆրանս. ուժերը արգիլեցին։

Այդ օրէն ի վեր, աշիրէթին մէջ վառ է վրէժխնդրութեան կրակը։ Կարգ մը անձեր ալ աւելի կը բոցավառեն կրակը, սուտ զրոյցներ տարածելով։ Այսպէս, տարաձայներ են թէ, սպանութեան արմատը կը գտնուի ո՛չ թէ Սուրիոյ, այլ Թուրքիոյ մէջ։ Որպէս թէ Թուրք հարիւրապետ մըն է եղեր քիւրտ աշիրէթապետը սպաննողը։ Հարիւրապետը, զինուոր մը սպաննած ըլլալով, կը ստիպուի Թուրքիայէն Սուրիա փախչիլ։ Սահմանի Թուրք հրամանատարը հարիւրապետին կը հաղորդէ թէ պիտի ներուի իրեն, եթէ յաջողի սպաննել աշիրէթի պետին տղան։ Ասկէ զատ հազարապետութեան աստիճան պիտի ստանայ։ Ասոր վրայ է եղեր որ հարիւրապետը գործի կը սկսի եւ կը սպաննէ Իպրահիմ փաշայի տղան։

Նոր հրդեհ Մայր եկեղեցին մէջ

Երէկ գրեցինք Պոլսոյ Մայր եկեղեցին մէջ պատահած հրդեհին մասին։ Քահանաներու սենեակը այրելէն եւ կրակը մարելէն ժամեր վերջ, առտուան ժամը 3ին նոր հրդեհ մը կը ծագի, այս անգամ թանկալէն, ու կ'այրի Թաղական խորհուրդի սենակին առաստաղը։

Ընդհանուր վնասը 2000 ոսկի կ'ենթադրուի։ Քահանաներու սենեակին գրադարանը 150—200 օրինակ հին գրքեր կը պարունակէր։ «Ազդարար» կ'ըսէ թէ շէնքերը ապահովագրուած չէին։

Ֆրանս. նաւաբաժին մը արեւելքի մէջ

Ծովային Նախարար Պ. Ժորժ Լէկ ծրագրած է Ֆրանս. նաւաբաժին մը ղրկել արեւելքի ջուրերը՝ Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն։ Նաւաբաժինը պիտի բաղկանայ բոլորովին նոր նաւերէ. ասոնք են՝ Տիւկէ-Թրուէն յածանաւը, «Թիկր» եւ «Շաքալ» թորփիլահալածները, «Թանփէթ» եւ «Սիմուն» թորփիլանաւերը եւ «Րըքէն» ու «Սուֆլէօր» ընդծովեաները։

Այս նաւաբաժինը Մարտ 7ին ծովակալ Պուիի նախագահութեամբ Պիզըրթէն պիտի մեկնի դէպի Փիրէ, Ֆալէրօն, Սելանիկ եւ Պոլիս։ Ցետոյ Սեւ ծով անցնելով պիտի խարսխէ կոստանցայի եւ կալացի առջեւ - Վերադարձին Անատօլուի եզերքը քերելով պիտի հանդիպի Իզմիր, Իսքէնտէրուն, Պէյրութ եւ Աղեքսանդրիա։ Մայիսի սկիզբը Պիզէրթ վերադարձած պիտի ըլլայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ամրաշէն վաշտեր նաւահանգիստ մը պիտի շինեն Տուրազցօի եւ մէջ երկաթուղի մը Տուրացցոյէն Թիրանա։

ԱԶԳԵՐՈՒ Դաշնակցութեան խորհուրդի Մարտի նստաշրջանին պիտի նախագահէ Պ. Շթրէզէման։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ 810 ծովային զինուորներ ցամաք ելան Նիքարակուա.

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ միջազգային պատուիրակութիւն մը հասած է յեղափոխական զինատանի մայրաքաղաքը՝ Քանթօն։ Ֆրանս. պատուիրակն է Տօրիօ։

ՍՊԱՆԻՈՅ արտաքին նախարար Եանկուաս, որ Թանճէրի խնդրին առթիւ խիստ պահանջներ ներկայացուցած էր, ստիպուեցաւ հրաժարիլ։ Վարչապետ Փրիմօ տը Րիվէրա ստանձնեց արտաքին նախարարութիւնը։

ԻՏԱԼԻԱ Միջերկրականի պատասխան տուաւ նախագահ Քուլիճի զինաթափութեան հրաւէրին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պարտքի մասին Պէրանժէ-Մէլլըն համաձայնագիրը դեռ չէ վաւերացուած։ Վարչապետ Փուանքարէ առժամեայ կարգադրութեամբ մը կ'ուզէ 1927ին համար վճարել նախատեսուած 30 միլիոն տոլարը։ Ընկերվարական երեսփոխան Վէնսան Օրիօլ այս առթիւ բողոքի նամակ մը ուղղեց վարչապետին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ վիճարանական ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Պարսկաստանի կարգ մը բաժանորդներ իրենց պարտքը վճարած չըլլալով, հարկադրուեցանք թերթերու առաքումը դադրեցնել փետրուար 15էն սկսեալ։

Դադրեցուցած ենք նաեւ հատավաճառը։

Անոնք որ կ'ուզեն ստանալ ՅԱՌԱՋը, պէտք է ուղղակի մեզի ղրկեն վ ճարումները.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԷՒՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

27 փետր. կիրակի ցորեկ ժամը 2.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ ԼԻՈՆԻ ԳՈՄԷՑԻ ՏՐԱՄ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

կը ներկայացուի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

27 փետրուար կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

վարուժան ակումբին մէջ 15 Rue Jeanne d'Arc

կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք. Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը, կամ Օր. Սաթենիկ Թակօբեանին, Դրօշակի խմբագրութեան։

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

Ցառաջդիմասէր երկսեռ Միութեան կողմէ 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, SALLE PELISSIER, Place Jean-Jaurès. Ղեկավարութեամբ ծանօթ հայ եւ ֆրանսացի փրօֆէսէօրներու։ Անակնկալներ եւ քօնքուրներ։

ԸՆԿ. ԱՐԱՄ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԵՒ

ՕՐ. ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՄԵՏՊԱՔԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Տէսին

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի եւ Սէն Միշէլի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր Դաշնակցականները 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Café Rocher, Métro Odéon:

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Քրիստասարդաց միութեան ակումբը։

Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան խումբի ժողովը 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Պլիսանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի, Մէջտօնի եւ Պուլոնիի շրջանի բոլոր Դաշնակցական ընկերները։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօի, Ռոստոմի, Խաժակի, Գէորգ Չաւուշի եւ Պէլվիլի շրջանին մէջ գտնուող եւ ցարդ ոեւէ խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները, 25 Փետրուար Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գառանեկան միութեան վիճաբանական ժողովը՝ վաղը փետր-24 երեկոյեան ժամը 8.30ին, 63 րիւ Րէփիւպլիք սրահին մէջ։ Նիւթ՝ Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»էն «Խաչը», մուտքը ազատ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գառ. միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 27 փետր. կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Rue République 63 սրահին մէջ։ Անդամատետրերը միասին բերել։

«ՌՈՍՏՈՄ» Լսարանական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, «Ռոստոմ»ի սրահը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ գրական երեկոն, 24 Փետր. Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Թեր ու-դէմ վիճաբանութիւններ Իրապաշտութեան մասին։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ վասպուրականի «Աղթիւ» Սիրողներու խումբի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կարեւոր խնդրի մը մասին խորհրդակցելու համար, Ուրբաթ օր 25 փետր. երեկոյեան ժամը 7ուկէսին Rue d'Aubagne 83 թիւ Գ. Գ. Նազարեանի սենեակին մէջ։ Ոչ-անդամներն ալ կրնան ներկայ ըլլալ։

Զ. ԵՐԿՍ. ՈՐԲ. Մ. Վալանսի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ, Վարդանանց տօնի առթիւ փետ. 26 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուիի մէջ, պիտի բեմադրուի Յ. Պարոնեանի Եղբայրը։ Երգ, նուագ. եւ արտասանութիւն, Մուտքը ազատ է։ Ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Ճամախեանի։

ԸՆԿ. ՀԱՅԿ ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ Հ. Յ. Դ. Գատ. միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Քիպրիթճեանի եւ զաւակներուն։

Նոյնպէս՝ Մարսէյլի շրջանային կոմիտէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը Փնտռուի Խարբերդցի, Պետրոս Երեմեան՝ 15 տարեկան (որբ), հօր անունը Մանուկ, մօր անունը Մարիամ, որ Իզմիր նահանգի գիւղերուն մէջ ըլլալ կը կարծուի. Գրել՝ M. Chahbaziani SAM Ucel-Ardèche.

— Ախլաթի Թիզոււ գիւղացի Մեսրոպ Պիւլպիւլեան որ 1915ին տարագրուած էր։ 1922ին Դամասկոսի որբանոցը ըլլալը իմացուած է. լուր տուողին 100 Ֆր. նուէր։ Գրել՝ Զարուհի Պիւլպիւլեանի՝ Rue de Trabos No. 6 Combes par Aubin Aveyron, France.

— Ամասիացի Գէորգ Եսկիճեան կը փնտռէ Այնթապցի Հաճի Նազարէթ, որ 1923ին Պոլիս (Լանկա) ջուլհակութեամբ կը զբաղէր։ Այժմ Ալճէրիա ըլլալը կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ K. Eskidjiani 5 Rue Jouye Rouve- Hotel Jenne d'Arc Paris (20me).

ՎԵՑ ՏԱՐՈՒԱՅ փորձառութիւն ունեցող, թէ՛ հայերէնի եւ թէ Ֆրանսերէնի (արագ) հայ գրաշար մը, գործ կը փնտռէ հայ տպարանի մէջ, կատարեալ հմտութիւն ունենալով, վաճառականական գործերու, թերթի, գիրքերու եւն.։ Գրել՝ Agop A. gopian, 5, Rue du Sommerard. Paris (5e.

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչի Օգնութեան Մասնաճիւղը իր տարեկան պարահանդէսը կը սարքէ՝ յառաջիկայ փետրուար 26 Շաբաթ գիշեր, ժամը 10.30ին, Salle Hocheի մէջ, 9, Ave. Hoche, Paris (8e).

Պարահանդէսի արդիւնքին մեծ մասը, ուրիշ տարիներու պէս, պիտի յատկացուի Հայաստանի Արփա Գիւղի հիւանդանոցին, մնացեալ մասը, պիտի ծառայէ՝ Փարիզի աղքատ-հիւանդներուն դեղ ու խնամք տալու ծախքերուն, գործազուրկներու հաց ու մանուկներուն կաթ տալու։

Ջանք չէ խնայուած՝ հաճելի եւ արդիւնաւոր ընծայելու համար սոյն պարահանդէսը, որ պիտի ըլլայ ծպտեալ եւ դիմակաւոր (Paré et Masqué), բայց ո՛չ պարտաւորիչ։

Նրջանկարիր «փէյմիչ»ներու պարահանդէսն է այս

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մամնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի մեզ օր առաջ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Յուշեր Խոջայ պէյ Ն. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Յունահայ տարեգիրք 25, Ռազմութիւն 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պառուի հոմար 10, Հաւատքը 8, Երազահան 6, ինչպէս նաեւ աւելի քան հարիւր տեսակ այլեւայլ գրքեր։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Առաջին տպագրութիւնը սպառելով, հրապարակ հանեցինք երկրորդ տպագրութիւնը՝

կարդացէ՛ք եւ կարդացնել տուէ՛ք

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

(Թարգ. Վ. Սեւունի) Գինն է 5 ֆր.

Հրատարակութիւն՝ «Լուսաբաց»

Մատենաշարի որ թարգմանական գործերու հետ միասին պիտի հրատարակէ նաեւ յաջորդաբար հայ երիտասարդ գրողներուն անտիպները։ Դրամաճառներու եւ թերթերու գործակալներուն մասնաւոր զեղչ։ Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

Մարսէյլի St-Jéraume (Սէնժէրոմ) արուարձանին մէջ, ունիմ տուն մը, տակը խանութ եւ պարտէզ, որուն առջեւ կը կենայ հանրակառքը։ Վարձել փափաքողները դիմեն՝ Կղեմես Խոդեանի, 8, Rue Barbarosse, 4րդ յարկ.

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Դրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	3050
II		1900
III		1700
Ռուսական Լոթեր.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

20Bbis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ			
	3 ամիս	6 ամիս	1 տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	150 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ,	ռ.ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

24 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 269 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ՄԵՐ ՏՈՒՆԸ ԿԱՐԳԻ ԴՆԵՆՔ

Հակառակ բոլոր փորձերուն, գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ։

Մեր բնակած հողերէն քշուեցանք եւ ինկանք հօթը ծովերու վրայ։ Կ'ենթադրուէր թէ նոր միջավայրերը մեզի պիտի թելադրեն նոր եռանդ ու մանաւանդ խորհելու եւ գործելու նոր ձեւեր։ Մանաւանդ որ, օտար հողն ու կեանքը բոլորովին տարբեր պահանջներ կը դնեն մեր առջեւ։

Ի՞նչ միամտութիւն։

Գաղթի յորձանքը հազիւ հանդարտած, փռուեցան ապիկարութեան կամ ախական բարքերու փաստերը։ Ծայր տուաւ ամուլ և ընդվզեցուցիչ մրցակցութիւն մը ամէնէն տարրական հարցերու մասին, գաղրոցէն մինչեւ հայրենիքի օգնութեան գործը։

Հինգերորդ տարին է, վերջին գաղթէն ի վեր, եւ կացութիւնը փոխանակ պայծառանալու, աւելի պղտորած է, շնորհիւ կարգ մը խառնակիչ եւ խափանարար խմբակցութեանց խաղերուն։

Ի՞նչ կ'ուզեն անոնք։ Թերեւս իրենք ալ չեն գիտեր։ Օրինակ՝ Ֆրանսայի մէջ։ Ամէն կողմէ կը շեշտուի կազմակերպութեան պահանջը։ Չկայ պարկեշտ մարդ մը, որ չխոստովանի թէ այլասերումը խոշոր համեմատութիւններ առած է, եւ թէ կանխարգել միջոցներ չխորհինք չարիքը սահմանափակելու համար, հետեւանքը աղիտաբեր պիտի ըլլայ։ Անոնք ալ կ'ընդունին որ այսպէս է. բայց, կը սարսափին գաղթային կազմակերպութեան անունէն իսկ, զայն համարելով թշնամական ձեռնարկ մը... Երեւանի դէմ։ Ուրիշ խօսքով, կը նախընտրեն որ արտասահմանի 700,000 հայութիւնը կազմալուծուի, մանուկները օտարանան, երիտասարդութիւնը աղճատուի, բայց իրենք եւ Երեւանի վարիչները անհանգիստ չըլլան։

Այսպէս է որ, քիչ շատ կազմակերպուած գաղութներու մէջ անգամ, եղածը քանդելու կամ խաթարելու «շինարար» աշխատանքի մը ձեռնարկեցին անոնք եւ այսօր ծափ կը զարնեն արդիւնքին առջեւ։ Վկայ՝ Ցունաստանը, ուր տարին տասներկու ամիս ներքին կռիւ կը ծագի, մինչեւ կառավարութեան գրասենեակները հասցնելով աղմուկը։ Օրինակ, դարձեալ, Պուլկարիան, ուր հայ գաղութին աւանդաբար վայելած իրաւունքներն անգամ վտանգուեցան, եւ այսօր պարզապէս հովուապետութիւն մը նշանակուած է, կառավարութեան ձեռքով։ Խառնակիչները «ազգ»ին համար փայլուն յաջողութիւն մը կը համարեն այս արդիւնքը, որ քսան տարի եւ շրջեց անիւը, ոչ-եկեղեցականները զրկելով ամէն իրաւունքէ, եւ առանց նոր բարիք մը արտադրելու։

Իսկ ինչ որ տեղի կ'ունենայ Եգիպտոսի մէջ, ուր սկիզբէն ի վեր լայն իրաւունքներ կը վայելէ հայ գաղութը, ազգ. սահմանադրութեամբ, աւելի քան վրդովիչ է։ Աղեքսանդրիոյ անջատումը խրատ չեղաւ Գահիրէի որջին համար։ Դափնիներու վրայ կը քնանար գոյնզգոյն ամիրաներու այդ ոստանը, խնդալով Աղեքսանդրիոյ ժողովրդավար իշխանութեան վրայ, որ 2500 ոսկի պարտք ձգեր է. բայց ահաւասիկ իրենք ազգային կալուածները ծախելու ելեր են, տասնըչորս հազար (իրականը՝ 17,000) ստերլինի պարտք մը դիզած ըլլալով...

Խօսի՞նք, տակաւին, Ֆրանսայի կամ առհասարակ Եւրոպայի մասին։ Պատկերը միջատեղն է.— ամէն ինչ բախտի ձգուած, ամէն մարդ իր գլխուն։ Խառնակիչները ուրախութեամբ ողջունեցին Թեմական Խորհուրդին հրաժարումը. ուրիշ խօսքով՝ ձեռնարկուած կազմակերպութեան ձախողումը։ Եւ եթէ իրենցմէ կախում ունենայ, պատրաստ են կառավարութեան միջոցաւ իսկ խափանել ո՛ր եւ է նոր փորձ։

Մարդիկ այնքան կուրացած են կիրքով եւ նորաստեղծեալ «հայաստանճի»ութեամբ, որ չեն հասկնար թէ, նոյն իսկ հայրենիքին իրապէս օգնելու համար, անհրաժեշտ է լրջօրէն կազմակերպել գաղութները։

Երբ միացման գիծ մը հաստատուի գաղութէ գաղութ, կեդրոնական վարչութեան մը ձեռքը յանձնելով անոնց ղեկը և կեդրոնացնելով բոլոր եկամուտները, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ ո՛չ միայն հոգալ բազմազան տեղական պէտքեր, այլ եւ հաւաքաբար աջակցիլ հայրենիքի վերաշինութեան։ Այսպիսի գործ մը ոչ հոգեւոր հովիւները կրնան կատարել, ոչ խեղճուկրակ և խառդախ Հօկերը, ոչ ալ Երեւանի մարզպանները կամ անոնց գիմակաւոր գործակալները։

Ո՛րքան ատեն որ արտասահմանը կարգի չէ դրած իր տունը, պարզմտութիւն է բարիք սպասել։ Ամէն գաղութ պիտի հալի կամ կարծրանայ ինքն իր մէջ, մէկ մասը՝ նիւթական թշուառութեամբ, ուրիշներ՝ հոգեկան չքաւորութեամբ կամ ներքին պառակտումներով. իսկ Երեւանը պիտի մնայ ո՛չ թէ կեդրոնացման, այլ կազմալուծման ազդակ։

Ատոր համար է որ անդադար կը կրկնենք.— Թող ամէն գաղութ, եւ իւրաքանչիւր գաղութի մէջ ամէն հայաշատ շրջան ձեռնարկէ ինքն իր տունը կարգի դնելու, եւ ատո՛վ իսկ ամրապնդելու, զգաստացնելու կեդրոնները։ Հոգեւոր հովիւները կրնան պահել իրենց տեղերը, բայց հայ ժողովուրդը հոտ չէ եւ կրնայ ստեղծել իրեն անհրաժեշտ օրկանները. Ազգային խորհուրդներ՝ համաձայն տեղական պայմաններուն, բայց առանց ո՛ր եւ է խտրութեան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արև, եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը, խմբագրական մը նուիրելով խորհրդային վարիչներու վերջին անհազանգին եւ «կովկասի ազատագրման կոմիտէ»ի ձեռնարկներուն, սա տողերը կը սահեցնէ.

«Երկու տարի առաջ ալ նոյն տարրերը արիւնահեղ ապստամբութիւն մը փորձեցին Վրաստանի մէջ։ Ատեն մը յաջողութեան յոյսերը բարձր էին անոնց համար։ Կը յուսային որ զմլուն տարրերը ոտքի պիտի կանգնին Ատրպէճանի եւ Հայաստանի մէջ եւ անհաւանական չէ որ այդ տարրերուն ներկայացուցիչներէն խոստումներ ալ ստացած էին նախօրօք։

«Ձենք գիտեր թէ այս նոր արկածախնդրութիւնը պիտի կատարուի՞ վրացի Մենշեւիկներու կողմէ թէ ոչ։ Անոնք անցեալին եղած են զգուշաւոր, անգամ մը միայն յանդգնութիւնն ունեցան եւ տուժեցին։ Բայց ողբերգական պիտի ըլլար եթէ գտնուէին Հայեր եւս որոնք այս յիմարական ձեռնարկին մասնակցէին, պատճառ դառնալով Կովկասի խաղաղութեան խանգարման։»

Սովորութիւնը՝ երկրորդ բնաւորութիւն կը դառնայ, կ'ըսեն։ Ռամկավարները ալ չեն կրնար ընել առանց մուծ ակնարկներու եւ քսութիւններու։ Բոլորին համար — եւ Արեւի համար ալ — պարզ էր որ 1924ի վրացական ապստամբութեան՝ Հայերը, իր մտքով՝ «դաշնակցները բացակայ էին եւ զգուշութեան հրաւէր ուղղեցին։ Նոյնպէս ալ, Օրախոյեաշվիլին անգամ յայտարարեց թէ «դաշնակցները չեն մասնակցիր կովկասի ազատագրութեան կոմիտէին։ Արդ, ինչո՞ւ կը ծամծմեն բառերը...

„ՆՈՐ ԱՐԱՔՍ„Ի ՄԱՍԻՆ

Փարիզի «Լէնթրանսիժան» թերթը, շաբաթ օրուան թիւին մէջ, երեք սիւնակ յատկացուցած է Իտալիոյ «Նոր Արաքս» գիւղին կազմութեան, որուն մասին մեր աշխատակիցը, քանատեղծ Նազարեանց իր ժամանակին տուած է մանրամասն նկարագրութիւն։ Նոյն էջին վրայ տպուած են նաեւ երեք նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն գիւղին համայնապատկերը, Մարիամ փողոցը եւ աշխատանոց մը, ուր կ'երեւին երկու Հայուհիներ, գորգագործութեամբ զբաղած։

Յօդուածագիրը, ժօրժ Նորմանտի, այս առթիւ, կուտայ նաեւ կենսագրականը բանաստեղծ Հր. Նազարեանցի, որ վաղուց հաստատուած է Պարիի մէջ։ Յօդուածագիրը կը յիշէ նաեւ թէ Հր. Նազարեանց այլեւս ծանօթ դէմք մըն է իտալական գրական շրջանակներուն մէջ եւ իր գործերը թարգմանուած են Սպանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ։ Վերջերս Իվան Կոլ ալ հրատարակած էր «Լահագնը» իր ծաղկաքաղին մէջ։

ՆՈՐԷՆ ՏՈՒՐՔԵՐ.— Անգորկովկասի կառավարութիւնը հրատարակած է իր որոշումները տուրքերու չափին մասին։ Այդ տուրքերը կը վերաբերին. 1 Փոխադրական միջոցներու, 2 Երջուն վաճառականութեան, 3— Անասուններու, 4 — Ներկայացումներու, 5 — Յայտարարութիւններու, 6— Անուրդով ծախուած գոյքերու. 7—Վկայագիրներու, 8—Բուժակայաններու, 9— Պանդոկներու և ճաշարաններու։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Շանկայէն առնուած վերջին հեռագիրները կը հաղորդեն թէ կացութիւնը, որ հետզհետէ բարւոքելու վրայ էր, յանկարծ ծանրացած է կապոյտ գետին մէջ խարսխած չինական նաւատորմին ապստամբութեան հետեւանքով։ Երկու յածանաւեր, որոնք մինչեւ հիմա մաս կը կազմէին Սըն-Չուան-Ֆանկի նաւատորմին, կարմիրներու կողմը անցնելով անմիջապէս սկսան կրակ բանալ Շանկայի դէմ։ Այս ձեւով Շանկայ թէ՛ ծովէն և թէ ցամաքէն վտանգի տակ կը գտնուէր։ Ըմբոստ յածանաւերը իրենց թնդանօթները ուղղած էին Քիանկ-Նան կոչուած մեծ զինարանին վրայ, ուր թնդանօթներ եւ ռազմանիւթ կը պատրաստուի Շանկայի ամբողջ բանակին համար եւ որուն քանդումը մեծապէս պիտի դիւրացնէր Քանթոնի բանակին գործը։ Զինարանը ֆրանս. առանձնաշնորհեալ հողամասին մօտ գտնուելուն՝ տասը ռումբեր ինկան հոն, իսկ միւս ռումբերը տեղացին չինական թաղերուն վրայ։

Ֆրանսական «Մառն» պահականաւը եւ «Ալէրթ» թնդանօթակիրը անմիջապէս իրենց թնդանօթները ուղղեցին ապստամբ յածանաւերուն վրայ, առանց կրակելու։ Ֆրանսական հիւպատոսը ազդարարութիւն մը ուղղեց ապստամբներուն՝ պահանջելով կրակը դադրեցնել, հակառակ պարագային սպառնալո՛վ փոխ-վրէժի դիմել։ Ֆրանսացի ծովային հրացանակիրները արագօրէն զրաւեցին բոլոր ռազմագիտական կէտերը։ Անգլիացի զինուորներն ու կամաւորները եւս շարժման մէջ դրուեցան, ինչպէս նաեւ զրահապատ ինքնաշարժները։

Ռմբակոծումը, որ կէս ժամ տեւեց, ահ ու սարսափ պատճառեց թէ չինական եւ թէ միջազգային թաղերուն մէջ։ Դուրսը մնացած օտարականները նախազգուշական միջոցներ ձեռք կ'առնեն եւ իրենց արժէքաւոր առարկաները առանձնաշնորհեալ հողամասերը կը փոխադրեն։

Միացեալ սուրիական թագաւորութիւն

«Թայմզ»ի Հայֆայի Թղթակիցը կը հեռագրէ 21 փետր. թուականով.—

Պէյրութի առաջնակարգ թերթերէն մէկը կը հրատարակէ Փարիզէն մասնաւոր աղբիւրէ առնուած լուր մը, որուն համաձայն Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը հաւանութիւն տուած է սուրիական խնդիրը լուծելու համար մարզպան Պ. Փօնսօի ներկայացուցած ծրագրին։

Այս ծրագրին գլխաւոր գիծերն են .— Սուրիական Միութիւն յայտարարել՝ ընդհանուր դաշնակցութեան հիման վրայ, որուն մէջ Լիբանանը պիտի մտնէ իբրեւ ինքնավար նահանգ, մայրաքաղաք ունենալով Պէյրութը, որ հաւանաբար պիտի ըլլայ ազատ նաւահանգիստ, յետոյ Միացեալ Սուրիոյ սահմանադրական միապետութիւն մը պիտի հաստատուի։

Սուրիական գահին թեկնածու են կարգ մը Եգիպտացի յայտնի իշխաններ։

Մարզպանութիւնը հրատարակեց հրամանագիր մը, որով Մարտ 1էն սկսեալ Սուրիոյ եւ Լիբանանի անջատ ոստիկանզինուորութիւնը պիտի միացուի։ Ասիկա թէեւ կը ձգտի լաւագոյն կերպով երաշխաւորել ապահովութիւնը, եւ սակայն առաջին քայլը կը նկատուի դէպի քաղաքական միութիւն։

Այս լուրը մեծ գրգռութիւն առաջ բերած է։ Թերթերը կը պահանջեն որ իշխանութիւնները պաշտօնապէս հերքեն, սակայն մինչեւ հիմա ո՛չ մէկ հերքում հրատարակուած է։

Ցունաստանի հայ գաղթականները

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի կեդրոնէն ստացեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդուին, Ցունաստանի հայ եւ յոյն գաղթականներու առողջական վիճակին մասին.-

Հայ եւ յոյն ապաստանեալները Ցունաստան գալով վրաններու ներքեւ բնակեցան։ Այս ծանր եւ հակառողջապահիկ կեանքին հետեւանքը եղաւ ուռախտի աննախընթաց համաճարակ մը, որ անցեալ տարի 10.000 մահերու պատճառ դարձաւ։

Ամերիկեան Նպաստամատոյցը հիւանդապահուհիներու դպրոց մը հաստատեց Ցունաստանի մէջ, որպէսզի որբանոցները աւարտած աղջիկներ եթէ փափաքէին՝ երթային հիւանդապահութիւն սորվելու։ Արդ, այս դպրոցէն 12 հոգի ընթացաւարտ եղան եւ մասնաւոր կրթութիւն տրուեցաւ իրենց թոքախտաւորներու եւ կամ ուռախտաւորներու հոգատարութեան համար։ Անոնց ուսուցուած է նաեւ թէ, ինչպէս պէտք է կանխարգիլեն հիւանդութիւններու տարածումը։

1923ին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի որբանոցները տարուած որբերէն 79 առ հարիւրը թրախոմայի հիւանդութենէն կը տառապէին։ Աշխարհի այս մասին մէջ թրախոման շատ կուրութիւն կը պատճառէ։

Վերջին երեք տարուան ընթացքին խնամեալ դարմանումով կարելի եղած է 79 առ հարիւր տոկոսը 12 առ հարիւրի իջեցնել։

Պարտքերու խնդիրը

Ամերիկեան եւ անգլիական պարտքի խնդիրը սկսած է լրջօրէն զբաղեցնել խորհրդարանական շրջանակները։ Ընկեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Փետր. 2ին Պուլկարիոյ վարչապետ Պ. Լիափչէֆ Վառնա այցելած ըլլալով, հայ հասարակութեան կողմէ ալ պատուիրակութիւն մը ներկայացած է։ Այս առթիւ վարչապետը, որ միեւնոյն ատեն ներքին նախարար է, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— «Իմ ունեցած տեղեկութիւններուս համաձայն, այժմ տակաւին 20,000 հոգիէ աւելի հայ նոր գաղթականներ կը մնան Պուլկարիոյ մէջ, վերջին գաղթէն ասդին։ Վերջերս տնտեսական ընդհանուր տագնապին եւ երկրին մէջ տիրող անգործութեան պատճառով, ատոնց մեծ մասը գործազրկութեան դատապարտուած են։ Դժբախտաբար մեր կառավարութիւնն ալ ներկայիս չի կրնար անոնց դրամական օժանդակութիւն մը ընել, երբ երկրին բնիկ տարրին համար իսկ ապրուստի լաւ պայմաններ ստեղծելու ի վիճակի չենք, մանաւանդ որ պատերազմներու հետեւանքով 3—400,000ի մօտ պուլկար գաղթականներով խճողուած է մեր փոքրիկ երկիրը նոր հոգեր ստեղծելով կառավարութեան գլխուն։ Բոլոր այս պարագաները աչքի առջեւ ունենալով, ես պիտի յորդորէի ձեր միջոցաւ բարեկեցիկ եւ բնիկ տեղացի Հայերուն, որոնք անտարակոյս նիւթական աւելի լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին, քան ձեր գաղթական ազգակիցները, որ իրենց կարելին ընեն օժանդակելու համար այդ խեղճերուն, որոնք ամէն բան կորսնցուցած, միայն իրենց կեանքը փրկելու համար մեր երկիրը ապաստանած են։ Գաղթականի այս դժբախտ վիճակին մէջ անոնք եթէ անգործութեան ու անօթութեան ալ դատապարտուին, կրնան վատ զաղափարներով վարակուիլ...։

«Անոր այն ատեն է որ կառավարութիւնը լաւ աչքով չպիտի դիտէ զանոնք...։»

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԷՆ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Երեւանի եւ Շիրակի բնակչութեան համեմատութիւնը, համաձայն վերջին մարդահամարին։ Այսօր կ'արտատպենք ուրիշ երկու շրջաններու պատկերը.—

1.— Դիլիջան քաղաք.— Այր՝ 2891, կին՝ 2718, ընդամէնը՝ 5609 հոգի։ 1922ին՝ 4235 հոգի. աճում՝ 32.4 առ հարիւր։

2.— Իջեւան քաղաք.— Այր՝ 1151, կին՝ 1107, ընդամէնը՝ 2258 հոգի. 1922ին՝ 2172 հոգի աճում՝ 4.0։

3.— Գիւղական վայրեր.— Այր՝ 35,941, կին՝ 33,765, ընդամէնը՝ 69,706 հոգի։ 922ին 66,680 հոգի. աճում՝ 4.5։

Ամբողջ գաւառին մէջ.— Այր՝ 39,983, կին՝ 37,590, ընդամէնը՝ 77,573 հոգի։ 1922ին՝ 73,087. աճում՝ 6.1։

1.— Նոր-Բայազիտ քաղաք.— Այր՝ 4170, կին՝ 4262, ընդամէնը՝ 8432 հոգի։ 1922ին՝ 9342 հոգի. նուազում՝ 9.7։

2 — Ելենովկա աւան.— Այր՝ 524, կին՝ 508, ընդամէնը՝ 1032 հոգի։ 1922ին՝ 832 հոգի. աճում՝ 24.0։

3.— Գիւղական վայրեր.— Այր՝ 46,131, կին՝ 45,877, ընդամէնը՝ 92,088 հոգի։ 1922ին՝ 78,244 հոգի, աճում՝ 17.6։

Ամբողջ գաւառին մէջ.— Այր՝ 50,825, կին՝ 50,647, ընդամէնը՝ 101,472 հոգի։ 1922ին՝ 88,418 հոգի. աճում՝ 14.8։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

Խորհրդարանը վերջերս ստացած է կրկնակի մը երեւոյթը։ Առայժմ յառաջապահներու ռազմախաղեր միայն կը տեսնուին, բայց կարծէք թէ յարձակման կը պատրաստուին ու ամէն խմբակցութիւն իր դիրքը կը ճշդէ մասնաւոր ուշադրութեամբ։ Որոշ նշաններ կան թէ Փուանքարէի դահլիճի կազմութենէն ի վեր Խորհրդարանի բռնած կրաւորական քաղաքականութիւնը իր վախճանին կը մօտենայ։

Ամէն անգամ որ վարչապետը բեմ ելլելու կը ստիպուի, 1919էն ի վեր իրարու յաջորդող դահլիճներուն պատմականը կ'ընէ եւ կը ծանրանայ 1925էն մինչեւ 1926 Յուլիսի տագնապին եւ անկէ ի վեր տեղի ունեցած վերականգնումին վրայ, դէմ առ դէմ բերելով «Ազգային Պլօք»ի եւ «Քարթէլ»ի քաղաքականութիւնները.

Պ. Փուանքարէ կը ջանայ անշուշտ անհատներ մատնանշել, քանի որ, մանաւանդ 1925-1926ի դահլիճի անդամներէն ոմանք իր իսկ դահլիճին կը մասնակցին, բայց ձախակողմեան խմբակցութիւնը (Քարթէլ) չախորժիր այդ բաղդատութենէն եւ դէպքերու շարայարումէն։ Պէտք չէ որ ընտրողները այն տպաւորութեան տակ մնան թէ Լոռրէ ամէն ինչ վտանգած էր եւ Փուանքարէ ամէն ինչ կանոնաւորեց։ Մանաւանդ ընկերվարականները, որ արմատականներու հետ էին 1925—1926ին, առիթ չեն փախցներ յայտարարելու թէ Լոռրէի դժուարութիւնները Ազգային պլօքի անհաշիւ քաղաքականութեան հետեւանքներն էին եւ թէ Ֆրանքին թշնամիները նոյն պլօքի հարուստ անդամներն էին եւ ոչ թէ Քարթէլի ռամկավար սկզբունքները։

«Մեր արտաքին պարտքերու վճարօրերն ապահովուած են մինչեւ 1929 եւ մեր յաջորդները չպիտի կրնան մեզ մեղադրել թէ դժուարութիւններ ժառանգ կը թողունք իրենց», ըսաւ Փուանքարէ.

— «Միեւնոյն կերպով չհեռացաք սակայն իշխանութենէ 1924ին», աղաղակեցին Քարթէլի անդամները միաբերան։

Վէնսան Օրիօլ եւ Ժօրժ Պօնէ (Քարթէլի ժամանակ ելմտական նախարար) խստօրէն քննադատեցին Փուանքարէի քաղաքականութիւնը և ժամադրութիւն տուին անոր մէկ երկու ամիսէն. Ժօրժ Պօնէ մասնաւորապէս յիշեց 1924ի տեղեկագիրները, որոնց մէջ կային «դանձային յուսահատ վիճակ», եւայլն բացատրութիւնները եւ երեսփոխաններէն շատեր կը վախնային թէ շուտով պիտի վերսկսին 1924էն 1926ի աղմկայոյզ տեսարանները, որոնք յաճախ յեղափոխական կռիւներու նիստերուն կը նմանէին։

Ինչ բանի կը ծառայեն սակայն այս հարցաքննութիւնները։ Թէ՛ ձախերը թէ աջերը գիտեն որ հիւանդը բժշկելու համար վիրաբուժական գործողութիւններ անհրաժեշտ էին եւ թէ անկարելի էր Ֆրանքը վերականգնել առանց մեծ դժուարութեանց կամ զոհողութեանց։ Բայց կարեւորը այն է որ, ոչ մէկ խմբակցութիւն կ'ուզէ Ֆրանսական ժողովուրդին առջեւ պատասխանատուութիւն ստանձնել նոր Ֆրանքը մէջտեղ հանելու՝ անգլիականը 125ի հաշուով, այսինքն Ֆրանքի իսկական գինի մէկ հինգերորդ արժէքով։

Քայօ եւ Տիւպուան, մէկը՝ ելմտական նախարար, միւսը փոխ-նախարար 1926ին, չէին կուսակիցներ կը մնան պաշտօնական կայունացման։ Անկայուն դրամը, կ'ըսեն ասոնք, կախեալ վիճակի մէջ կը պահէ Ֆրանսայի ազդեցութիւնը եւ առեւտուրի բարոյական հիմը։ Փուանքարէ կը յամառի իր քաղաքականութեան մէջ եւ Ուրբաթ օր պաշտպանեց իր դրութիւնը՝ յայտարարելով երեսփ. ժողովին. «Օրինական կայունացումը բան մըն է միայն, եթէ որոշ պայմաններ չիրագործուին նախապէս. այդ պայմաններու առաջինն է քաղաքական վիճակի ամրապնդումը, որու վստահութիւնը չունիմ տակաւին։ Ֆրանսայի մէջ չէ միայն որ ոմանք կը պնդեն պաշտօնական կայունացման, ի նպաստ, այլ արտասահմանի մէջ ալ այդ պայքարը կը մղուի մեզի դէմ։

Սակայն, ո՛չ, եթէ փափաքիմ ալ չեմ կրնար յօժարիլ պաշտօնական կայունացման, մինչեւ որ նոր ընտրութիւնները չմաքրեն մթնոլորտը եւ Ֆրանսան չյայտնէ իր բացարձակ կամքը։ Ոչինչ կրնամ ըսել մինչեւ այն ատեն եւ չեմ ուզեր հրահրել շահադէտներու խաղերը։ Ապագայի հաւանականութիւններն ինծի ալ անծանօթ են եւ եթէ գիտնամ իսկ, պէտք չէ որ ըսեմ»։

Կայունացումը յետաձգուած է ուրեմն 15 ամիս, մինչեւ 1928ի երեսփոխանական ընտրութիւնները եւ եթէ այլ եւ այլ խմբակցութիւնները կը ճշդեն իրենց դիրքը, ինչպէս ըսինք վերեւ, պատճառն այն է որ յառաջիկայ ընտրութեանց հիմը պիտի կազմէ ֆրանքին պաշտօնական կայունացման թեր ու դէմ ըլլալը։ Ընտրողներուն կը ձգուի ուրեմն Ֆրանքի նոր գինը որոշելը եւ նոր բնօրինակի (étalon) հաստատումը։

Բայց մինչեւ ա՞յդ։ Դահլիճը պիտի քաշքշէ իր գոյութիւնը եւ պիտի աշխատի ժամանակ շահիլ։ Փուանքարէ կ'ուզէ նախ եւ առաջ 1928ի ելմտացոյցը քուէարկել տալ Յուլիսի արձակուրդէն առաջ։ Այսպիսով դահլիճը կ'ապահովուի յանկարծական յարձակման մը անակնկալներէն, որոնք յաճախ մայթերու վրայ ձգուած նարինջի կեղեւներու դերը կը կատարեն։ Մինչեւ Յուլիս 14 եթէ նոր դէպքեր չպատահին, կրնայ արձակուրդը յետաձգուիլ մինչեւ օրինական պայմանաժամը՝ Յունուար, եւ ապահով կերպով մօտենալ ընտրութիւններուն։

1928ի նախահաշիւին հետ համանպատ խորհրդարանին պիտի ներկայացուի նաեւ ընտրական բարեփոխման օրինագիծը, որ կենսական կարեւորութիւն ունի դահլիճի գիրքին եւ յառաջիկայ երեսփոխական ժողովի կազմութեան համար։ Դահլիճի անդամներէն Պ. Սարօ եւ Պ. Լուի Մարէն տարբեր տեսակէտներ ունին եւ Փուանքարէի դիրքը բաւական փափուկ է այդ հակամարտ անդամները համերաշխութեան մէջ պահելու համար։ Բարեբախտաբար Պ. Պոլեան միշտ ջատագով կը մնայ ազգային միութեան եւ Փուանքարէ հարստօրէն կ'օգտագործէ այդ նպաստաւոր պարագան։

* *

Ժան Հէնէսի. Զուիցերիոյ Ֆրանսական դեսպանը, որ նախագահն է ընկերային գիտութեանց դոլէճին, կազմակերպած է շարք մը բանախօսութիւններ դրամի եւ անոր փոփոխութեանց վրայ եւ Շաբաթ օր ինք ըրաւ առաջին դասախօսութիւնը՝ ընտրեալ բազմութեան մը ներկայութեան։ Բանախօսութիւնը սկսաւ վաճառականութեան նախնական ձեւէն փոխանակութիւն— troc— երբ դրացիները իրարու մէջ կը փոխանակէին զանազան նիւթեր, օրինակ աւելորդ ցորեն ունեցողը գարիի հետ կը փոխանակէր զայն, կամ աւելորդ հագուստ մը ունեցողը ո եւ է ուրիշ կարեւոր նիւթի մը հետ կը փոխէր զայն եւայլն եւ հետզհետէ յիշելով մետաղեայ դրամներու ծագումը, հասաւ դրամատուներուն եւ վերջապէս այսօրուան բարդ խնդիրներուն։

Առաջին անգամ Հռոմայեցիք պղնձի կտորներ կը գործածեն իբր դրամ եւ 485 թուականին (Քրիստոսէ առաջ) արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամներ կը կոխեն, բառակուսի կամ կլոր ձեւերով։ Փիւնիկեան պատերազմներու միջոցին այդ դրամներու գինը կ'իյնան, ճիշդ ինչպէս այժմ, որովհետեւ անոնց ալ արժէքը աւելի պայմանադրական էր քան իրական։ Աւելի վերջը, 400 թուականներուն (Քր.է առաջ) կը սկսի ոսկի դրամի գործածութիւնը։ Միջին դարուն դրամ կոխելու իրաւունքը կը պատկանէր կայսրերուն, բայց Մերովինկեան վեհապետներու ժամանակ, ամէն կողմ դրամ կը կոխուէր առանց ո եւ է հակակշռի։ Կարոլոս Մեծ, քիչ մը կարգի կը բերէ կացութիւնը, բայց վերջը աւատականութեան ժամանակ իշխանները կը սկսին իւրաքանչիւրն իր պատասխանատուութեան տակ դրամ կոխել։ Գործածողները բնականաբար ստիպուած էին նկատի ունենալ իւրաքանչիւր դրամի մետաղին որակն ու բաղադրութիւնը, որով անոնք կը տարբերէին իրարմէ մէկ գաւառէ միւսը, ո՛ւր կը մնայ մէկ երկրէ միւսը։

Ցաջորդական շատ մը բարեփոխումներէ յետոյ, կը հաստատուի (Սէն-Լուի) ոսկեայ դրամի պաշտօնական խառնուրդն ու գինը եւ կ'արգիլուի մասնաւորներու դրամ կոխելու իրաւունքը։ Նոր դարերու մէջ, նաւարկութեանց եւ միջազգային յարաբերութեանց դիւրութիւնները, Ամերիկայի հանքերու շահագործումները, տպագրութիւնը եւլն. կը կերպարանափոխեն հին ձեւի վաճառականութիւնը եւ հետզհետէ ծնունդ կ'առնէ դրամատունը։ 1800ին կը հաստատուի Պանք տը Ֆրանսը, որ միակ իրաւասութիւնն ունի դրամատոմս հրապարակ հանելու։ Ոսկիի պահեստին եւ շրջաբերութեան հանուած դրամատոմսերուն համեմատութիւնը անհագին փոփոխութեանց ենթարկուած է 1800էն մինչեւ այսօր, 100էն 27էն մինչեւ 100էն 127։

Հէնէսի վերջացուց իր դասախօսութիւնը յիշեցնելով թէ գոյութիւն չունի իրապէս կայուն դրամ, կամ լաւ կամ գէշ, առողջ կամ հիւանդ դրամ, բայց տարբեր հարց է գիներու կայունութիւնը բաղդատմամբ դրամին։ Լաւագոյն պիտի ըլլար թերեւս միջազգային ոսկեայ դրամ մը հրապարակ հանել՝ Ազգերու Դաշնակցութեան իրաւունք տալով հսկելու ոսկիի արտադրութեան վրայ, բայց երբ քաղաքական վիճակը այնչափ անկայուն է աշխարհի այլեւայլ մասերուն մէջ, ի՞նչպէս կարելի է պարտադրել Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումները եւ ինչպէ՞ս այդ մարմինը ինք պիտի կրնայ կիրարկել կարեւոր հակակշիռը ոսկիի հանքերուն վրայ։

Հարստութեան եւ դրամներու ապագայ պատմութիւնը լեցուն է գաղտնիքներով եւ մեր ժամանակի մարդիկ եթէ կարենան մեր առջեւ ցցուած դժուարութիւնները մասամբ հարթել, արդէն մեծ գործ կատարած կ'ըլլան։ Ապագայի հարցերը թող մնան ապագայ քաղաքագէտներուն։

«Շատ է աւուրն չար իւր»։

Մ. Տ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾԱՏԷՐԵՐ.— Մի հաւատաք թէ Խորհրդային Միութեան մէջ կալուածատէր չկայ։ «Խորհրդ. Հայաստան» (Փետր. 8), վկայելէ յետոյ թէ խորհրդային կալուածատէրեր գոյութիւն ունին, երեք կարգի կը բաժնէ զանոնք. Ա, կալուածատէրեր, որոնք գիւղի հետ կապ չունին, բայց հող ստացած են, Բ, կալուածատէրեր, որոնք պատահաբար գիւղ գտնուելով, հող ստացած են, Գ, կալուածատէրեր, որոնք զանազան միջոցներով հող ստացած են։ Անոնք տուրք չեն տար, սակայն հողէն կը ստանան առատ եկամուտներ։ Այս «կալուածատէրերը» տարին երկու անգամ, ճշտապահութեամբ, կուգան գիւղ, հողը մշակին տալու եւ հունձքը առնելու ժամանակ։ Անոնք կ'ըսեն գիւղացիին. «Հողը ինձմէ, սերմն ու աշխատանքը քեզմէ»։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒՆՔԸ

Հակասական լուրեր կը հասնին հեռաւոր եւ խռովայոյզ Չինաստանէն։ Ոմանք կը պատմեն կատաղի կռիւներ հիւսիսցիներու եւ հարաւցիներու միջեւ. ուրիշներ կը խօսին երկու խումբերուն գաղտնի մէկ համաձայնութեան մասին՝ ի վնաս Եւրոպացիներուն, Ռէօթէրը կը ծանուցանէ թէ Չիան-Սօ-Լին գիւղ քաշուած է, ազատ դաշտ ձգելով ազգայնականներուն. «Մօրնինկ փօսթ»ը կը պնդէ հակառակը, թէ Չիանկ-Սունկ-Չիանկ, ուրիշ փէքինցի մը, կը յառաջանայ քանթօնցիներուն դէմ։

Ամէն բան հակասական է ոչ թէ Չինաստանի մէջ, այլ այն լուրերուն մէջ որոնք Չինաստանէն կուգան, որովհետեւ շահախնդրութիւնը բազմազան ու հակամարտ են եւ խռովայոյզ շրջան մըն է որ կ'անցնի։

Պէտք է համոզուիլ որ Չինաստան հասունցած երկիր մըն է արտաքսելու համար օտարականները։ Այն նշանաւոր «տասնեւչորս կէտերը» զորս Ուիլսըն նուիրեց... ու յետոյ լքեց, լծակի դեր մը կը խաղան Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ՝ ժողովուրդներու ինքնորոշում, ազգութիւններու իրաւունք, եւայլն, բանաձեւեր են զորս կարելի է նաեւ թարգմանել չինական լեզուի։ Աւելցուցէք ասոնց վրայ այն եւրոպական կրթութիւնը զոր անթիւ չինացի երիտասարդներ ստացած են Եւրոպայի մեծ կեդրոններուն մէջ. ու աւելցուցէք նաեւ գործօն՝ գրգռիչ պոլշեւիզմը։ Չինաստան բացերու մէջ է։ Պիտի գտնուի թերեւս տակաւին զօրավար մը որ յանձնառու ըլլայ Արեւմուտքցիներու ամբողջովին շարժելու եւ զօրագունդեր արտամղիր կռուելու միեւնոյն ցեղէ մարդոց դէմ, բայց առկա սովորական երեւոյթ մըն է Չինաստանի եւ ոչ հասուն երկիրներու համար.

Կարեւորը այն է որ Չինաստանի մէջ դրուած է օտարականներու հարցը ու դրուած է զէնքերու ուժով, 1927ին։

Անգլիան ալ, որուն հրացանակիրները ճամբայ ելան դէպի չինական ծովափը, գրած է իր բանելիք ուղղութեան տագնապալի հարցը Գիւանագիտական յամեցումներ կը հաստատեն Անգլիոյ մտահոգութիւնը։ 1927ին կարելի չէ «պօքսըր»ներու ապստամբութեան առիթով գործածուած ու որդեգրուած միջոցը. Իրերը ու մարդիկ չափազանց փոխուած են այսօր Առաջին անտօրութենէն վերջ. Անգլիա իր ծովային զինուորներուն յանձնեց հարցին լուծումը, բայց միայն իր արժանապատուութեան եւ շահերուն պաշտպանութեանը համար։

Այս պայմաններուն տակ, ու ինչ որ ըլլան վաղուան իրադարձութիւնները, օտարականները պիտի կրնա՞ն երկար ատեն մնալ չինական հողին վրայ։

Օտար երկրի մը մէջ որ նախնական քաղաքակրթութեան մը մարդերով լեցուած է, Եւրոպացին կրնայ մնալ երկու ձեւով — կրակի զէնքերով կամ քաղաքականութեան զէնքերով։ Այսօր այս եղանակներէն մին կը մերժէ միւսը։ Ատեն մը այս երկու եղանակները համաձայն կ'ընթանային նախ կրակ կ'ընէին ու յետոյ կը հիմնէին դպրոցները ու կը նկրտէին մեքենաներն ու մեքենագէտները։ Այսօր մինչեւ իսկ նիամ-նիամները կը ճանչնան կրակի զէնքերու գործածութիւնը։ Ցանո՞ւն եւրոպական եղբայրակցութեան մ'իւրաքանչիւր պետութիւն իր կարգին կը մատակարարէ հրացանները այն ամէն ցեղերուն որոնք կրնան նեղութիւն պատճառել մրցակից պետութեան մը։ Գաղթային պատմութիւնը՝ ապացոյց։ Այսօր հրացանաձգութեան հիմքով աշխարհակալութիւն մը կորսնցուցած է իր արժէքը։ Այլեւս չի խօսուիր գաղթավայրերու անունով, այլ կ'ըսուի «հոգատարութիւն». չի խօսուիր տիրապետութեան անունով, այլ կ'ըսուի «պաշտպանութիւն եւ օգնութիւն»։ Եթէ Միջերկրականի աւազանին համար ընդունուած է այս կեղծիքը, ինչո՞ւ պիտի չընդունուի հեռաւոր Արեւելքին մէջ։ Չինաստանը ինքզինքը կառավարելու անկարող երկիր մըն է. կը ճանչնայ կրակի զէնքերու, կազերու ու հեռախօսի գործածութիւնը, բայց չի գիտեր օգտագործել իր անհուն կարելիութիւնները։ Ուրեմն — հրացաններով ու կազերով պիտի վռնտէ Եւրոպացիները ու պիտի թափէ զանոնք ծով, որովհետեւ գիտէ նաեւ միւս կարգին գործածութիւնը, որ կը կոչուի Ուիլսոնականութիւն, ու այն քօքայինին գործածութիւնը, որ կը կոչուի պոլշեւիզմ։ Ցետոյ... Ցետոյ պիտի սպասենք որ մէկը սորվեցնէ իրեն գործածել արդիական քաղաքակրթութեան խաղաղասէր միջոցները։ Ո՞վ պիտի ըլլայ այս մէկը. պոլշեւիզմը կարելի է։ Բայց հսկայ երկիր մը որ քաղաքական կռուէ մը ու օտարին դէմ մղուած պայքարէ մը դուրս կուգայ, կրնայ զգալ պէտքը նոր կարգի մը որ չըլլայ սակայն սովետներուն անբնական ու անգութ հրամանը։ Այդ պարագային, կարելի է նա՛եւ ֆաշիզմը։

Ճափոնի ճշմարիտ պատմութիւնը իբրեւ աշխարհային պետութիւն կը սկսի եւրոպական ազգի մը, Ռուսերուն վրայ տարած իր յաղթանակէն։ Նոյնպէս Չինաստանի համար — կամ իր մէկ մասին համար — կրնայ սկսիլ պատմութիւնը Եւրոպացիներու վրայ տարուած յաղթանակէ մը։ Ցեղի մը ուրիշ ցեղի մը վրայ ցոյց տուած ուժի փորձն է որ կ'ապացուցանէ ցեղին կորովը։ Թերեւս Չինաստան պէտք է որ միայն ցոյց տայ հրացան ու եւրոպական եղանակով «տասնեւչորս կէտերը» գործածելու իր կարողութիւնը։ Այդ օրուընէ պիտի սկսի Չինաստանի նոր պատմութիւնը։

Այդ օրը, պէտք է տեսնել թէ ո՞ւր պիտի գտնուի Ֆաշիստ Իտալիան։ Թերեւս գտնուի ծովը թափուած Եւրոպացիներուն խումբին մէջ։ Թերեւս պատահի նաեւ որ ան թելադրէ նոր օրէնք մը, կարգ մը, գաղափար մը ժողովուրդի մը, որ պէտք ունի նոր օրէնքի մը, կարգի մը, գաղափարի մը։ Ֆաշիզմը սկսաւ յարմար կլիմայ գտնել ճափոնական կղզիներուն մէջ։ Ինչո՞ւ չկարենայ գտնել նաեւ դիմացի ափերուն վրայ։

Ո՞րը պիտի յաղթանակէ ծայրագոյն Արեւելքի մէջ — պոլշեւի՞զմը թէ ֆաշիզմը։

Վաղուան պատմութիւնը պիտի պատասխանէ այս հարցումին։

ՀՐԱՆՏ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԹՈՒՐՔ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ. Րիզէի միջնակարգ վարժարանին տնօրէնը քաղաքացիական կրթութեան դասի միջոցին յեղափոխութիւններու պատմականը ընելու ատեն ծանրացեր է կարմիր յեղափոխութեան վրայ։ Կարմիր յեղափոխութեան ներբողը հիւսող տնօրէնը, հակառակ արտայայտուեր է ներկայ կառավարութեան դէմ։ Աստ վրայ աշակերտները դուրս ելեր են դասարանէն եւ պատերուն վրայ թուղթեր փակցուցեր են տնօրէնին վնասակար մտքերը տարածելնալով։ Այս դէպքը մեծ յուզում առաջ բերած է Րիզէի մէջ եւ խնդիրը յանձնուած է դատարանին։

«ԳՈՒՍԱՆ»Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

Նորակազմ «Գուսան»ի ... չախումբին համերգը, որ ... ունեցաւ կիրակի օր, ընկերակ... թեամբ ծանօթ նուագախում... անվերապահօրէն կարելի է ... մարել աննախընթաց ու ... երեւոյթ մը՝ փարիզահայ ... գաղութաստական կեանքին մէ... թէ չյիշենք Պ. Ց. Ա... Salle Gaveauի մէջ տուած ... գործիական նուագահանդէսը ... խուեցան նոյնպէս հայ եկեղեց... կան երաժշտութեան ամենա... ղեցիկ կտորներէն մէկ քանի...

Երգը ըլլալով իր էութե... իսկ միջազգային լեզու, ... պարտաւոր էինք՝ հայ արուե... եւ քաղաքակրթութեան ... գանող ռեսակէտէն՝ առաջին ... տալ անոր, մեր գեղարուես... մտահոգութիւններուն մէջ ... գացնել զայն ու ներկայ... մեզ շրջապատող օտարներուն ... րեւ հսկայ եւ անխախտ ... մը ցեղին գեղարուեստական ... րին, անոր քաղաքակրթական ... ռաքելութեան բնատուր կոչ...

Ու երգը, սակայն, ... մէջ ամենէն աւելի ... գոհուածը։

Պէտք է շնորհակալ ըլլ... Պատմագրեանին որ լծուեր է ... ազգօգուտ եւ գերազանցօրէ... ղեցիկ գործի մը։ Անոր ... արտայայտութիւնը եղաւ ... ուածէն շատ աւելի յաջող ... գրաւիչ։ Ան երաժշտական ... խմբերգներուն մէջ երեւ... բած է երաժշտական գիտ... մը անհերքելի փաստերը, ... անոնց մէջ զգացումի խորու... եւ վառ երեւակայութեան մ... ձեռած գոյներն ու ... որոնք միանալով անհա... «ռօմանթիք» խառնուած... չեշտուած արտայայտութի... րուն, իր ներդաշնակութիւնն... կուտան մեր հոգիներուն ... զանոնք նուագայնօրէն ... ցնելու առանձնայատկութիւն...

Զափազանց ճոխ ծրագ... կուտար ճշդ հայ եւ օտար ... կտորներէ, որոնց մէջ պէտք ... մասնաւորապէս յիշել Մէօ... քի «Josué»ի խմբերգը ... րապէս արտայայտուած, ... տաս վարդապետի «Կ... Ցիկին Պատմագրեանի մեներ... Weberի «Freischutz»ին խմ... գը, ուր ընդհանուր ներդաշ... թիւնը հասաւ կատարելութ... եթէ չնկատենք խմբին ... ձայներուն որակը, որոնց կը ... սի ճկունութիւն եւ պայծառ... թիւն, մանաւանդ միգմ ... յայտութիւններու միջոցին ... նկատենք որ «սիրող» մը կ... տալ... ինչ որ ունի։

Երեկոյթին անակնկալը ... եղաւ նաեւ Ցիկին Պատմագր... յայտնութիւնը իբրեւ վարժ... զմայլելի ու վճիտ ձայնով ... օժտուած է գչուհի, որուն ... նօթերը պահեցին իրենց ... եւ հաճելի նկարագիրը ... կանչի անախորժ տպաւորութ... ձգելու։ Ցիկինը «Louise»ի ... կտորին մէջ հասաւ վերարտ... րութեան այնպիսի կատարեալ... թեան՝ որուն հազուագիւտ ... հանդիպինք նոյն իսկ օտար ... գահանդէսներու մէջ։

Խորապէս տպաւորիչ եղաւ ... մալեանի «Լռուած Մերժ... «Տէր Ողորմեա»ն։ Այս վերջ... պիտի շահէր անշուշտ աւելի ... դաղ. աղերսարկու երգեցողութ... մը մէջ։

Ցիկին Կարապետեանի ձայն... ւելի կը պատշաճի երգող ... նկարագրին, քան հակակառ... պէս ան շատ սահուն եւ ...

երգեց Գ. Կոյուպէֆի Հետ «Romeo et Juliette ի - Madrigal ը — քան հէջէ հռմանթի մասնաւոր զգայնութիւն պահանջող երաժշտական ափրազներ։

Weber ի «Դատապարտեալը» եզաւ Գ. Պատմագրեանի կարողութեան համար Նիշ մը որ պիտի մնայ իր արժէքին մէջ երկար. Ունէր հոյակապ ներդաշնակութիւնը իր վերարտադրութեան մանը իր խղճամիտ ձեւին մէջ պիտի կրնար պատիւ բերել փարիզեան «Opera» ի մեծ սէնֆոնիք երգչախումբին։ Գ. Պատմագրեան կրցաւ գոյց տալ՝ որ գիտէ զեկավարել ճկունօրէն եւ ներդաշնակել գեղարուեստական ըմբռնումով հայ երգը սպասելիքներ ունի իրմէն։

ՀԻ ԱԼԵՆԱՆՔ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

"ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇԱԲԱԹԸ" ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Մէկը միւսի ետեւէն Ռիկով, Վորոշիլով, Պուխարին եւ Ունշլիխտ «Ժողովուրդին ռազմական ոգին» բարձրացնելու համար ճառեր արտասանեցին քանի մը շաբաթ առաջ։

Սակայն ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ արդիւնքը հակառակ եղաւ. Ժողովուրդը «կը պատրաստուի», բայց ոչ թէ պատերազմելու, այլ իր կաշին փրկելու համար։

Կարգ մը հայրենի Հրեաներ նախատեսելով մօտալուտ պատերազմը, վաճառական կ'արձանագրուին, որպէսզի համաձայն խորհրդային զինուորագրման օրէնքին ազատին զինուորական ծառայութենէ։ Շատերն ալ կ'աշխատին օր առաջ ազատիլ Խորհրդային Իշխանութեան դրամներէն, կամ ոսկիի վերածելով և կամ զանազան մթերքներ գնելով։ Ամէնէն շատ ալիւրի պաշարի մասին է որ կը մտածէ ժողովուրդը, խրատուած նախորդ պատերազմին դառն փորձերէն։ Ոմանք ալ կ'աշխատին բժշկական համապատասխան վկայական ունենալ, որ կրնայ զիրենք գիրծ պահել ապագայ զօրահաւաքէն։

Ամէնէն նշանակալիցն է ժողովուրդին վախը՝ դրամատուներուն հանդէպ։ Ամէն մարդիկ պահ տուած դրամը ետ կ'առնէ ու հողի մէջ կը թաղէ իր խնայողութիւնը։ Մոսկուայի խաշոր փոխատու-վարկային դրամատան անանկութիւնը աւելի մըտմտութեան առաւ։ Գաւառներէն ալ նոյն լուրերը կը հասնին Մոսկուա եւ կ'ըսուի թէ ամէն օր քանի մը վարկային դրամատուններ կը սնանկանան։ Պետական դրամատունը ի վիճակի չէ կասեցնելու եղմտական գործառնութեան վճարումները։ Անհամար մասնաւոր ձեռնարկներ որ եւ է պատրուակով կը գոցուին, դրամագլուխը բանագրաւման ենթարկելով։

Այսպիսով «Ժողովուրդին ռազմական ոգին» բարձրացնելու պոլշեւիկեան փորձերը վերջացան շատ ողբերգական ձեւով։ Այժմ ալ նոր ճառեր կ'արտասանեն, ժողովուրդը հանդարտեցնելու համար։ Կ'ըսեն թէ մենք բնաւ նպատակ չունինք պատերազմելու, եւ եթէ կը խօսինք պատերազմի մասին, պատճառն այն է, որ մեր հակառակորդներն ամէն օր նոր դաւեր կը նիւթեն մեզի դէմ եւ աւելի անզուսպ կը դառնան։

Որքա՜ն ճիշդ է ըսուած. «Խելքի վրայ նստիլը մէկ ամօթ է, վար իջնելը՝ երկու»։

Արա Արծուիկ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի կարմիր խաչի վարչութենէն կը հաղորդեն մեզի.—

Սէն — Շամօնի Ֆրանսական Կ. Խաչը որ անձնուիրաբար ու ձրիապէս կը խնամէր մեր գործաւորները, իմաց տուած է մեզի թէ գաւառներու մէջ ապրող բոլոր Հայերու հիւանդութիւնները յառաջ կուգան առողջապահական պայմաններու անգիտակցութենէն։

Այս մասին ղրկած են մեզի իրենց թելադրութիւնները, որոնք շատ պարզ ու յստակ են։

Հայերուն խորհուրդ կուտանք ապրիլ կարելի եղածին չափ բացօթեայ եւ լոյսին մէջ։ Պատուհանները բաց պահել մաքուր օդ ծծելու համար, վարագոյրները վեր առնել լոյսին ներս մտնելուն արգելք չըլլալու համար։

«Խորհուրդ կուտանք իրենց ռոտիկներուն մեծ ուշադրութիւն ընել։ Ուտել գլխաւորապէս ալիւր պարունակող կերակուրներ. լուբիա, բրինձ, գետնախնձոր, մաքարոնի։ Զգուշանալ քիչ սնունդ պարունակող կերակուրներէ որոնք ստամոքսին կը վնասեն։ Զգուշանալ թթու, կծու, աղի կերակուրներէ»։

Այս շատ կարճ բայց պայծառ ճշմարտութիւնները պէտք է մտցնենք բոլոր հայ շրջանակներու մէջ։ Պէտք է կրկնենք թէ պարզ առողջապահութեամբ կրնանք առաջքը առնել բոլոր այն հիւանդութեանց, որոնք օրերով գժբախտ կ'ընեն ամբողջ ընտանիքներ։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութիւնը, Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչի օգնական մասնաճիւղին հետ միացած, անմիջապէս նոր գրքոյկ մը պիտի հրատարակէ այս նիւթին վրայ. «Ինչպէս պէտք է ապրինք. ինչ պէտք է ուտենք. ինչ պէտք է խմենք», ու ձրի բաշխէ բոլոր հայ կեդրոններուն մէջ։

Կարդացէք և տարածեցէք ՅԱՌԱՋ ը

ՉԵՑՆԻ՞Ք ԴԱՌՆՈՒՆԵՐԷՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Վիէն, 21 փետր.— Կիրակի, կէս օրէ յետոյ ժամը 3ին տեղի ունեցաւ Զափահաս Որբերու եւ Ցասաջդիմասէր Միութիւններու սարքած թէյասեղանը։ Ներկայ էին երկու Միութիւններուն անդամներն ու համակիրները, մօտ 70 հոգի։ Սեղանը կոկիկ էր։ Սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Աթանաս Տէմիրճեան։

Սեղանապետը հրաւիրեց կազմակերպիչները, որ բացատրեն հաւաքոյթին նպատակը։ «Յառաջդիմասէր»ի կողմէ Ն. Եայլեան համառօտակի պարզեց թէ սեղանը սարքուած է երկու Միութիւններուն միջեւ տեղծելու համար համերաշխութիւն մը աշխատանքի։

Ցետոյ խօսեցաւ Զ. Ո. Միութեան կողմէ ատենապետ Ս. Գալուստեան, որ՝ հաստատեց ըսուած խօսքերը եւ շեշտեց որ երկու Միութիւններուն այս համերաշխութիւնը արդիւնք է այն բանին, որ ծրագիրները կը համապատասխանեն իրարու եւ բոլոր անդամները որբեր են։

Ներկաներն ալ քաջալերեցին այս միացեալ քայլը դէպի իրենց ծրագրած նպատակը։ Սեդրաս Գարոնեան, Դ. Մըխճեան, յոյս յայտնեցին որ օր առաջ կատարուի միացումը։ Մ. Թէրզեան արտասանեց Աճարեանի «Յարգանք Քեզ»ը, Յակոբ Զարմայրեան երգեց «Նա Լսեց»ը։

Ներկայ երիտասարդութեան մասնակցութեամբ երգուեցան ազգային երգեր։ Սահեղծուած տաքուկ մթնոլորտին մէջ եղան զուարճախօսութիւններ։ Փոքրիկն Մուրատեան արտասանեց Հայաստանի Զօնը։ Սեղանապետը իր անակնկալներով աւելի տաքցուց մթնոլորտը։

Ցետոյ սկսան պարերը, գաշնակի եւ մանտոլինի ընկերակցութեամբ։

Ուշ ատեն ներկաները մեկնեցան «Բամբ Որոտան» խանդավառ քայլերգը երգելէ յետոյ։

Ս. Գալուստեան

ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԱԼՖՕՐՎԻԼ — Ըստ եգրուած այս գաղութի մասին։ Ես քանի մը նորութիւններ կ'ուզեմ հաղորդել։

Ալֆորվիլահայ գաղութը կը հաշուէր նաեւ 60ի մօտ չափահաս որբեր, որոնք վերջին քաղաքական դէպքերու հետեւանքով Ցունաստանի զանազան գիւղերն ու քաղաքները թափառելէ վերջ, ճարահատ՝ պայմանագրով կամ իրենց սեփական միջոցներով նետուած են այս կողմերը Ընդհասրակ արհեստաւորներ են եւ սաներ՝ Պոլսոյ Գուլէլիի Կարապետեանի եւ Պէշիկթաշի որբանոցներու։ կան նաեւ Պաղտատէն եւ Մուսուլէն եկած որբեր։

Այժմ գրեթէ բոլորն ալ գործաւոր են։ Ընդ որբերու երամ մը, վաղուան երիտասարդութիւնը որ սակայն գիտէ տոկալ այս նեղ օրերուն անգամ, իրեն-օգնութեամբ։

Փետրուար 13ին ազնուորութիւն մը կար Ալֆորվիլի Հայ գաղութին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը դաշտ նետած էր մրցելու ֆրանսական խումբի մը հետ։ Ընդին խումբ խումբ Հայեր ցեղընդառաջի տենդ մը սաթիւ մատուած կը հաւաքուէին, իսկ չափահաս որբերու բազմութիւն մըն ալ հաւաքուեր էին մատուռին կից սրճարանի մասնաւոր հաւաքավայրը, ուր պիտի լսէին Զ. Ե. Ո. Միութեան նեգրական պատուիրակները։

Որբերը պահ մը կարծեցին թէ որբանոցին մէջն է որ կը գտնուին եւ որ տարիներ շարունակ միեւնոյն սեղանէն ճաշած ու միեւնոյն յարկաբաժինին տակ դաստիարակուած։ Արդ, այժմ չափահասութեան հասած այդ սերունդը չի կրնար անտարբեր մնալ բնականաբար կազմակերպութեան մը հանդէպ որ իրենցն է։

Պատուիրակները քաջալերուած ներկաներու խանդավառ տրամադրութենէն ամփոփ խօսքերով շեշտեցին միութեան անհրաժեշտութիւնը եւ ինքնապարգացման կարեւորութիւնը եւ տուին կարեւոր տեղեկութիւններ միութեան կեդրոնի եւ մասնաճիւղերու գործունէութեան մասին։

Կարգ մը յուսաբանութիւններ արդէն բաւական եղան իրենց որ կազմեն մասնաճիւղ մը։

Մասնաճիւղը ներկայիս ունի 37 անդամ։ Աւելցնենք սակայն թէ մաս մը որբեր բացակայ էին մրցման հետեւանքով։

Ղ. Փափազեան

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱՏԵՐԸ. 31 Դեկտ. 1926ին հրատարակուած վիճակագրութեան մը համաձայն, կուտանք բանտերու բնակչութեան թիւերը։

Ֆրէն.— 1003 ֆրանսացի, 262 օտարական,— 101 ֆրանսուհի, 2 օտարուհի։

Սանթէ.— 973 ֆրանսացի, 303 օտարական։

Քոնսիէրժըրի.— 90 ֆրանսացի, 7 օտարական։

Փըթիթ Ռօքէթ (Փոքրերու բանտ).— 419 ֆրանսացի, 49 օտարական։

Ոստիկանական տեսչութեան մօտակայ բանտը.— 80 ֆրանսացի, 70 օտարական, — 28 ֆրանսուհի, 12 օտարուհի։

Սէն-Լազար.— Դատական բաժին, 347 ֆրանսուհի, 47 օտարուհի, — առողջ բաժին, 30 ֆրանսուհի, պարտականներու բաժին. 7 ֆրանսուհի, — վարչական բաժին. 262 ֆրանսուհի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՑԱՃԱԽՈՐԴ ՄԸ.— Փուրժի մէջ, Տիկին Քօթինօ կը բանար իր նպարավաճառատունը, երբ դուռէն ներս մտաւ անստվոր յաճախորդ մը, խաթուն առիւծ մը։ Դեռ քանի մը վայրկեան առաջ, առիւծներու ցուցադրութեան աւարառամի պահուն, փախելով վանդակէն, մատակ առիւծը ելած էր փողոցները։ Մարդիկ խուճապահար կը փախչէին, մինչդեռ հանդարտ քայլերով առիւծը գնաց մտաւ նպարավաճառին խանութը, թերեւս տեսնելու եւ քննելու համար թէ մարդիկ ի՛նչ հատած բաներ կը ծախեն իբրեւ ուտելիք։ Տիկին Քօթինօ, սարսափած, փախաւ խանութին վերի յարկը։ Առիւծը վերն ալ քննելու ելաւ։ Հոն կը պառկէր ու կը քնանար ամուսինը, որ արթննալով գոռաց ու սարսռաց։ Նոյն պահուն հասան առիւծին տէրը՝ օգնականներով, որոնք կապեցին գայն։

ՈՒՎ ԿԵՐԱՒ ԳՆԴԱԿԸ.— Երկուշաբթի, խելօքիկ Լէվի, այսպէս կը պատմէր ոստիկաններուն.— Կը սիրէի Մօննա Կալեօն, եւ կ'ապրէինք միասին տնակի մը մէջ, որ գրաւտ կը թուէր երկուքիս։ Ի՛նչ սիրոյ քայլերգներ երգած ենք, երբ Սէն-Քլուի անտառներէն կը դառնայինք դէպի մեր տնակը, որ կը գտնուի այդ քաղցր գիւղին մէջ։ Ցանկարծ իմ սէրս խռովեցաւ. որովհետեւ կը կասկածէի եւ կը համոզուէի որ Մօննա կը խաբէր զիս։ Երէկ իմացայ որ Մօննա գաղտնի նամակ մը ստացած է. ուզեցի նամակը, չտուաւ, պահեց եւ ուրացաւ։ Ես ալ ըսի որ պիտի սպաննեմ... ինքզինքս։ Եւ գացի փնտռել միւս սենեակէն ատրճանակս։ Մօննա ըսաւ որ պահած էր։ Դուռ, պահած տեղէն առի եւ կրակեցի... պատին դէմ։ Մօննա ըսաւ. «Ես յանցաւոր եմ»։ Եւ ուզեց որ սպաննեմ զինք։ Երբ մերժեցի, վրաս յարձակեցաւ որ ատրճանակը առնէ ձեռքէս։ Թոյլ չտուի, քաշեցինք, քաշքշեցինք։ Ցանկարծ ատրճանակը պոռաց։ Վախցած՝ մէկ կողմ քաշուեցանք։ Ո՞վ կերած էր գնդակը։ Մօննա պլտըրելով գետին ինկաւ։ Գնդակը անոր փորն էր մտած։ Վազեցի կանչել բժիշկը, որ ըսաւ. «Մօննան մեռած է»։

Ոստիկանը աւելցուց. «Եւ իբր ոճրագործ դուք կը մնաք բանտարկուած»։

ՄԱՀԱՑՈՒ ԽԱՂ ՄԸ.— Սէն-Մալոյի մէջ, 14 տարեկան տղեկ մը, Լըմէրսիէ, կը խաղար հօրմաղացի մը մօտ։ Կը կախուէր հողմաղացին անիւին թեւերէն, երբ անիւը սկսաւ դառնալ, եւ տղեկը բարձրացաւ օդին մէջ, և յանկարծ վար ինկաւ եւ վայրկենական մեռաւ։

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՈՒՐ ԴՆԵՄ.— Գիտէինք որ աղջիկները, իրենց նշանածին պատկերը կը դնեն իրենց բարձին տակ, իրենց ծոցը, կամ կը կախեն շքանշանով մը կուրծքին ի վար։ Ֆրանսացի օրիորդ մը, որ շատ կը սիրէր իր նշանածը նստեցնել իր ծունկերուն վրայ, գծել կուտայ իր նշանածին չափազանց ողջ եւ իրագոյն նկարը իր... սրունքին վրայ։ Ու ոտքը ոտքին դրած, կը նստի հայելիին դիմաց, կը դիտէ իր սիրականը։

ՓՈՔՐԻԿԻ ՄԸ ԿՈՑԱԿԸ.— Լուիզիանայի մէջ անծրեւախառն փոթորիկ մը կը ծեծէր տուները։ Ցանկարծ մէկ փչելով կը կործանէ տանիքը, չորս պատերը տունի մը սենեակին, ուր ճաշի նստած էին խումբ մը մարդիկ։ Սակայն ճաշողներն ու սեղանը երբեք վնաս չկրեցին փոթորիկին այս կատակէն։

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԶՈՀԵՐԸ.— Լոնտոնի մէջ կատարուած վիճակագրութեան մը համաձայն, 1926 տարուան ընթացքին ինքնաշարժի արկածներու պատճառով մեռած են 1003 հոգի (շաբաթը՝ 22), իսկ վիրաւորուած են շաբաթը 274 հոգի։ Մասնաւոր կառքերու պատճառած մահերու թիւը կը հասնի 292ի, վիրաւորներու թիւը՝ 600ի։ Բեռնատար ինքնաշարժներու պատճառով վիրաւորներու թիւն է 322։

ՍԷՐ... ԱՐԿԱԾԻ ԵՒ ՈՃԻՐԻ. — Նիւ Եօրքի մէջ փոքրիկն Միքայէլ Փանքրասզով, հազիւ 12 տարեկան, կը ձգէ դպրոցը և կը նետուի արկածախնդրութեան մէջ։ Այնքան ն փափաք ունէր նոր բան տեսնելու, նոր յուզումներ ունենալու։ Աշկերտ կ'ըլլայ վաճառատան մը մէջ, քանի մը օր ետքը կը սպաննէ իր տէրը պարզապէս սորվելու համար նոր բան մը։

Ցետոյ կը խորտակէ դրամարկղը, անշուշտ կարդացած վէպերու թելադրանքէն մղուած։ Երբ կը բռնեն զինք եւ բանտ կը տանին, հանդիսատ սիրտով կը պատմէ թէ ինչեր ըրած է դպրոցէն փախելէն ի վեր, թէ ինչ յաջողութեամբ սպաննած է իր տէրը, աւելցնելով որ իր կատարած ոճիրը աւելի հետաքրքրական է քան վիպասաններու հնարածները։

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՔԵՌԱՅՐԸ.— Երկուշաբթի իրիկուն, երկու բանուորներ, Կլինէլ եւ Կուպէր, որոնք միեւնոյն գործին կ'աշխատին, հիւր կ'երթան իրենց մէկ ազգականին տունը։ Կլինէլ ամուսնացած է Կուպէրի քրոջ հետ։ Ճաշի պահուն Կուպէր կը յանդիմանէ թէ ինչու համար Կլինէլ ձգած է իր կինը։ Ու կը սկսի կռիւը, որու ընթացքին Կուպէր եւ Կլինէլ ձեռք ձեռքի եւ ոտք ոտքի կուգան։

Ցանկարծ Կլինէլ կ'իյնայ կրակարանին մէջ։ Կը ցատկէ այդ կրակէ նստարանէն, եւ տակը այրած ըլլալով, կատղած, կը հանէ դանակը, կը զարնէ բերնին, կը զարնէ կուրծքին։ Կուպէր կ'իյնայ, կը փչէ հոգին։

Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ Կլինէլը, որ փախած էր եւ կը քնանար իր գործատիրոջ ախոռին մէջ։

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱՏԻ

Ոչ մէկ բառ, ո՛չ մէկ բարձր աղաղակ, ո՛չ մէկ բացատրութիւն։

Մայրս՝ ուրիշին գործին չէր խառնուեր. բայց իրիկուն մը, թերեւս մտածելով որ իր պարտականութիւնն էր, Ընասթազիային ընկերակցութեամբ ներս մտաւ կոտիկ անասունի մը պէս պառաւ Մօրս կը հետեւէր եւ խոշտանքուած մէջ, համր, կծկուած, անկիւն մը տեղաւորուեցաւ։ Թեև անոր աչքերուն արտայայտութիւնը չէի տեսնար, եւ զանոնք նշմարելու բոլոր ճիգերս՝ ապարդիւն էին. աչուշի պէս, խարուսիկ անկարգ պտտցնելով, գլուխը կախ կը նստէր։

Ճնշ անկիւնին մօտիկը, ուր տեղաւորուած էր, ճրագը կը վառէր. մայրս կոտր մը ուտելիք տուաւ անոր, յետոյ, ամոթը անոր մօտենալով ըսաւ.

— Պարապ բանի մըհամար ինքզինքդ կը տանջես, խեղճ Ընասթազիա, աւելի լաւ է որ քու խաղաղութեանդ համար, քանի մը արտավար հող ծախէիր։

Գիտէինք թէ՝ միայն մէկ խօսքով մը կը պատասխանէր, բայց զարմանքով տեսանք որ ան խօսեցաւ եւ ինչ որ ըսաւ՝ սարսափելի էր։ Հազիւ իր շրթները շարժելով, ձայնը մեղմ ու թոյլ, հիմա մեզի կը նայէր բուի աչքերով։

— Կ'ըսես թէ աւելի լաւ է որ ծախեմ՝ Նախնի՞, ծախե՞մ... Դիւրին է ձեզի համար...։ Ես քեզի կ'ըսեմ թէ, աւելի լաւ պիտի ըլլար, եթէ տղաս, անցեալ օր թողուր թիապարտը որ սպաննէր այդ մարդը...։ Ան հիմա թիարանը պիտի ըլլար, ես ալ ազատած...։

Մօրս հետ, սարսափահար ակնարկ մը փոխանակեցինք։ Չէինք ուզեր մեր ականջներուն հաւատար խենթ կատաղութիւն մը խուժեց վրան, պէտքը զգացի ճրագը բռնելու եւ անոր գլխուն վրայ կոտրելու. բայց ահա, բաց դրան սեւ շրջանակին մէջ, կոտին կը յայտնուէր յանկարծ, մայրս ընդառաջ ելաւ եւ գնաց անոր դէմը կեցաւ անոր առջեւը, ուղիղ կեցած, անոր աչքերուն մէջ նայելով, ըսաւ.

— Կոտին, իմ տանս մէջ, իմ վրայէս անցնելով միայն անոր կրնաս դպիլ։

Կոտին, գլխարաց, հօզաթափով եւ շապիկով ճակատը կը ծածէր եւ դուռնը կուրծքին կը փակցնէր, իբրեւ հաւանութեան նշան Ցետոյ, գլուխը բարձրացնելով,

— Մայր Զօյիցա, անոր դըպնելու չեկայ, բայց ձեզի ըսելու որ, այս աղտեղութիւնը.. ձեր երգիքին տակ չպահէք։ Մայր մը չէ աս, այլ գօլերա...

— Քեզի իր արգանդին մէջ կրած է, կոտին, ընդմիջեց մայրս

Ձեռքը ճակտին տարաւ

— Այդ կէտը մի՛ յիշեցներ ինծի... կ'ամչնամ թէյնով սնուցած է զիս։

Ու մեկնեցաւ, դէմքը ծածկած իր ձեռքերով։

Մայրս Ընասթազիային դարձաւ։

— Թշուա՜ռ կին. պիտի սպաննէ քեզ. կը տեսնե՞ս...։

— Հոգ չէ. ինչ ալ ըլլայ չպիտի ծախեմ։

— Բայց ի՞նչ պիտի ընես այդ հողերը։ Չէ՞ որ մահէդ յետոյ, նորէն անոր պիտի մնան։

— Ինի՛նչ... բան չպիտի մնայ անոր... Ամէնը եկեղեցիին ձգեցի, ամէնը։

Դէպի գուռ ուղղուելու պէս ըրաւ, բայց մայրս ալ զինքը վար չգրաւ։ Եւ Ընասթազիա, գնաց իր քարին վրայ կծկտեցաւ։

* * *

Ատենէ մը ի վեր կոտին ճահիճներուն կողմերը, վայրի սագեր ու բադեր որսալու կը պատրաստուէր, գեղեցիկ հրացան մը ունէր, եւ երբ զինքը տեսնէի որ փամփուշտները կը պատրաստէր բերնիս ջուրերը կը վազէին։ Բայց մեծ դժուարութիւններ կային պէտք էր գիշերանց մեկնիլ, ճահիճներուն մէջ պառկիլ, մեծ տարածութիւններու վրայ, կային ջուրեր կտրել, ուր տղրուկներն եւ մժեղները կը վխտային։ Որովհետեւ ձմեռուան եղանակին, երբ ուռիներուն մէջ կ'ապրին, որսորդութիւնը արգիլուած է, իսկ երբ թոյլատրուի, այն ատեն ալ թռչունները այն տեսակ տեղեր կ'երթան, ուր ցանցառօրէն որսորդները կը համարձակին ուղղուիլ։

— Հօ՛, ըսաւ կոտին, աչք ընելով, ճերմակ նունուֆար լեցուն է, ինչպէս նաեւ վայրի թութ, կեռասի մեծութեամբ։

Այնքանն իսկ կը բաւէր արդէն որ խելքս թռցնէր եւ իրիկունը, մօրմէս ծածկելով ինչ որ գայն կրնար աշխարհել, անոր յայտնեցի թէ կոտինի հետ որսի կ'երթայի։ Գիտէր արդէն թէ ի՛նչ ըսել էր թեւպէս եւ խելօք մանչուկ մըն էի, բայց կային կէտեր, որոնց մասին հետս խօսիլ կարելի չէր։ Ցխար ընդդիմութենէ մը յետոյ տեղի տուաւ։

Մեծ ճահիճներու մէջ որսորդութիւնը՝ կրնայ օրեր տեւել — ամէն ինչ բախտէն կախում՝ ունի, — եւ որսորդին մեկնումը հապրտանալու առիթ մըն է։ Հրացէն փամփուշտներ, որսի եւ պարէնի տոպրակներ, ծածկոցներ, այս բոլորը խոստումներով եւ մնապարծութեամբ լեցուն են։ Թաղին պզտիկները՝ պատուոյ թափօր մը կը կազմեն եւ ատեն մը որսորդին կ'ընկերանան, դարձին՝ անոր ճամբան կը սպասեն եւ զայն կը դիմաւորեն տարբեր զգացումներով եթէ որսորդին տոպրակները լեցուն ըլլան, զայն ամպերը կը բարձրացնեն, եթէ պարապ են, կը թշնամանեն, կը ծաղրեն ու կը քաշքշեն։

(Շար.)

վարական երեսփոխան Վէնսան Օրիոլի բողոքի նամակին պատասխանեց վարչապետ Փուանքարէ՝ նամակ մը ուղղելով Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովի Նախագահ Մալվիի: Վարչապետը կ'ուզէ ժամ առաջ վճարել 1927ին երկու երկիրներուն տրուելիք մասնավճարները, առանց սպասելու որ այդ մասին կնքուած համաձայնագիրները վաւերացուին խորհրդարանին կողմէ:

Անգլիոյ պիտի վճարուի վեց միլիոն սթերլին, ըստ Գայեօ—Չրչիլ համաձայնագրին, իսկ Միացեալ Նահանգներուն՝ 10 միլիոն տոլար, ըստ Մէլլըն—Պէրանժէ համաձայնագրին, եւ թէ խորհրդարանին իրաւունքներուն դէմ ոչ մէկ ոտնձգութիւն եղած է:

Ելմտական յանձնաժողովը պիտի զբաղի վարչապետին պատասխանով եւ խնդիրը պիտի հանէ խորհրդարանին առջեւ: Փուանքարէ պատրաստակամութիւն յայտնեց պատասխանելու երեսփոխան Լուի Տիւպուայի պարտքերու մասին ուղղելիք հարցումին:

Ներգաղթի մասին նոր կարգադրութիւններ

Ներգաղթի Միջնախարարական Մնայուն Յանձնաժողովը, որ պաշտօն ունի, արտաքին նախարարութեան մէջ, գաղթականներու Ֆրանսա մտնելու պայմաններուն մասին կանոնագիր մը պատրաստել եւ որ մասնաւորաբար կ'ուսումնասիրէ օտար բանուորներու ներգաղթի մասին գոյութիւն ունեցող միջազգային համաձայնագիրները, առջի օր նիստ գումարեց եւ կարգ մը որոշումներ տուաւ վերջնապէս Ֆրանսա հաստատուող օտարականներու հանդէպ ձեռք առնուելիք առողջապահական նախազգուշութիւններու մասին:

Այսպէս, հրահանգներ պիտի ղրկուին արտասահմանի դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն եւ հիւպատոսներուն, յանձնարարելով որ ճարտարարուեստի, առեւտուրի կամ երկրագործական բոլոր օտար բանուորները Ֆրանսա մտած ատեն՝ բացի օրինաւորապէս վաւերացուած աշխատանքի պայմանագրութենէն՝ պէտք է ներկայացնեն նաեւ բժշկական վկայագիր մը՝ հաստատող թէ ո՛չ մէկ փոխանցիկ կամ մտային հիւանդութեան ենթակայ է, եւ թէ իրմէ պահանջուած աշխատանքին համար ֆիզիքական անհրաժեշտ կարողութիւնը ունի: Հանրային Առողջապահութեան Գերագոյն Խորհուրդը այս բժշկական քննութեան համար էական հրահանգները պիտի հայթայթէ:

Բժշկական վկայագիրները պէտք է տրուին հիւպատոսներուն նշանակած մասնաւոր բժիշկներուն կողմէ եւ վաւերացուին հիւպատոսէն:

Խիստ լուրջ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին այս որոշումը կէտ առ կէտ գործադրելու համար: Բոլոր այն գաղթականները, որոնք առանց այս բժշկական վկայագրին Ֆրանսայէն ներս կը մտնեն, վտարուելու վտանգին ենթակայ են:

Նպաստ Սենթ-Էթիէնի օտար բանուորներուն

Սենթ-Էթիէնի քաղաքապետ-ծերակուտական Պ. Լուի Սուլիէ Ներքին նախարարին ղրկեց տեղեկագիր մը, որով գործազրկութեան մասին տեղեկութիւններ տալէ վերջ կը հաղորդէ թէ բազմաթիւ օտար անգործ բանուորներ արձանագրուած են նպաստընկալներու ցանկին վրայ եւ սակայն քաղաքապետութիւնը ի վիճակի չէ նիւթապէս օգնելու անոնց: Պ. Սուլիէ կը խնդրէ նախարարէն քննել այս խնդիրը եւ կարգադրութիւն մը ընել:

. Տագնապին սկիզբէն ի վեր Ֆրանսա մտնող օտար բանուորներու թիւը հետզհետէ նուազեցաւ: Անցած շաբաթ եկան միայն 20 օտարականներ, որոնց 15ը հողագործներ են:

Ձիւն-ձմեռ Պալքաններու մէջ

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ ամբողջ Պալքաններու մէջ բացառիկ ցուրտ մը կ'ընէ: Շատ մը շրջաններու մէջ առատ ձիւն տեղացած է, տեղ տեղ վեց մեթր բարձրութեան հասնելով:

Ամէն կողմ սառնամանիքով պատած է: Ջերմաչափը զերոյէն վար 10 աստիճան իջած է:

Մաքետոնիոյ մէջ առջի գիշեր բաւական սաստիկ երկրաշարժի ցնցումներ զգացուած են: Փլած են տասնեակ մը տուներ, որոնք արդէն ճեղքուածքներ ստացած էին վերջին օրերու ցնցումներէն:

Ուաշինկթընի տարեդարձը

Առջի օր աշխարհի ամէն կողմը տօնուեցաւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն փրկիչ զօրավար Ուաշինկթընի ծննդեան տարեդարձը: Փարիզի մէջ դեսպան Մայրըն Հէրրիք եւ Ամերիկեան Քլիւպը հացկերոյթներ տուին նախարարներու եւ դեսպաններու: Նախագահ Քուլիճի ճառը Ուաշինկթընէն անթել հեռաձայնով հաղորդուեցաւ ամէն կողմ եւ նոյն իսկ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Պերլինի մէջ կարելի եղաւ մտիկ ընել զայն: Առաջին անգամն է որ Եւրոպայի մէջ կարելի եղաւ ամերիկեան նախագահի մը ճառը մտիկ ընել: Այս ճառը մտիկ ընողներու թիւը կ'անցնի 20 միլիոնը, կոտրելով բոլոր մրցանիշները:

Իտալացի համայնավար մը սպաննուած

Իտալացի համայնավար բանուոր մը՝ Փիլատէ Մօնթի, որ Իտալիայէն փախչելէ վերջ յաջորդաբար վտարուած էր Զուիցերիայէն եւ Պելճիքայէն, ու Ֆրանսա ապաստանած, առջի գիշեր Փարիզի արուարձաններէն Պանեօլէի մէջ սպաննուեցաւ անծանօթներու կողմէ: Դէպ գիշերին մօտ փորթ մը Լիլայի բնակիչները օգնութեան աղաղակներ իմացած էին, նոյն իսկ զոհը քար մը նետած էր տան մը պատուհանին՝ ուշադրութիւն հրաւիրելու համար, սակայն ոչ ոք տեղէն շարժած էր: Ոճրագործները Մօնթիի կռնակէն եւ խիստ մօտէն ատրճանակի հինգ հարուածներ արձակելով փախան: Երիտասարդ բանուորը կողոպտուած չէր, որով կը կարծուի թէ ոճիրը քաղաքական բնոյթ ունի:

ՀՐԵԱՅԻ ՄԸ ՆՈՒԷՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Պաղտատի հրեայ հարուստներէն Մ. Մէնախիմ հայ գաղթականներու տղոց վարժարանի մը շինութեան համար գետին մը նուիրած է, եւ աւելի զատ 10.000 անգլ. ոսկիի ալ նուիրատուութիւն մը ըրած է այդ վարժարանը կառուցանելու նպատակով:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին

փլաս տ'Իթալի, քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը: Մեթրօ՝ Իթալի:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Պարսկաստանի կարգ մը բաժանորդներ իրենց պարտքը վճարած չըլլալով, հարկադրուեցանք թերթերու առաքումը դադրեցնել փետրուար 15էն սկսեալ:

Դադրեցուցած ենք նաեւ հաստավաճառը:

Անոնք որ կ'ուզեն ստանալ ՅԱՌԱՋԸ, պէտք է ուղղակի մեզի ղրկեն փոխարժէքը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

27 փետր. կիրակի ցորեկ ժամը 2.30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ ԼԻՈՆԻ ԳՈՄԷՋԻ ՅՐԱՄ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

կը ներկայացուի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՓԷՆ - ՇԱՄԹՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

27 փետրուար կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

վարուժան ակումբին մէջ 15 Rue Jeanne d'Arc

կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

Յառաջդիմասէր երկսեռ Միութեան կողմէ 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, SALLE PELISSIER, Place Jean-Jaurès. Ղեկավարութեամբ ծանօթ հայ եւ ֆրանսացի փրոֆէսէօրներու: Անակնկալներ եւ թոմբոլաներ:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

"ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18"

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք. Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ:

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը, կամ Տր. Սաթենիկ Յակոբեանին, Դրօշակի խմբագրութեան:

ՊՕԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի մէջ կազմուած է Պոլսի եւ շրջակայից (Ս.Կուցէ, Ֆէրիքէօյ-Համիտիէ, Զօնկուլտաք եւ Պարթըն) հայրենակցական երկսեռ միութիւն մը, նպատակ ունենալով ներկայիս բարոյապէս իսկ ապագային նիւթապէս ալ օգնել Ֆրանսաբնակ մեր հայրենակիցներուն:

Մանրամասն տեղեկութեանց եւ անհրաժեշտ աջակցութեանց համար գրաւոր դիմել միութեանս քարտուղար Պ. Ղեւոնդ Եղիազարեանի. 78 Rue de Sèvres Paris VII:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի եւ Սէն Միշէլի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր դաշնակցականները 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Café Rocher, Métro Odéon:

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Երիտասարդաց միութեան ակումբը:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը հրաւիրուին Գլեմանքուռի, Իսի լէ Մուլինոյի, Մէօտոնի եւ Պուլոնի շրջանի բոլոր դաշնակցական ընկերները:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօի, Ռոստոմի, Խաժակի, Գէորգ Չաւուշի եւ Պէլվիլի շրջանին մէջ գտնուող եւ ցարդ ոեւէ խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները, 26 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գատ. միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 27 փետր. կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Rue République 63 սրահին մէջ: Անդամատետրերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երջանային կոմիտէի ընդհանուր անդամական ժողովը կիրակի փետր. 27ին կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպած է հրապարակային դասախօսութիւն մը, 2 Մարտ, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ: Պիտի խօսի փրոֆ. Աչար (ֆրանս. բժշկ. Ակադեմիայէն) Նիւթ՝ Ցպաւորութիւններ Հնգկաշինէն:

Մուտքը ազատ է:

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ Վասպուրականի «Աղբիւր» Սիրողներու խումբի վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները կարեւոր խնդրի մը մասին խորհրդակցելու համար, Ուրբաթ օր 25 փետր. երեկոյեան ժամը 7ուկէսին Rue d'Aubagne 83 թիւ Պ. Պ. Նազարեանի սենեակին մէջ: Ոչ-անդամներն ալ կրնան ներկայ ըլլալ:

Զ. ԵՐԿՍ. ՈՐԲ. Մ. Վալանսի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ, վարդանանց տօնի առթիւ փետ. 26 Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի մէջ, պիտի բեմադրուի Յ. Պարոնեանի Շողոքորթը: Երգ, նուագ, եւ արտասանութիւն, Մուտքը ազատ է: Ղեկավարութեամբ Ցիկին Ա. Եամախեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ախլաթի Թիզուտ գիւղացի Մեսրոպ Պիւլպիւլեան որ 1915ին տարագրուած էր: 1922ին Դամասկոսի որբանոցը ըլլալը իմացուած է. լուր տուողին 100 ֆր. նուէր: Գրել՝ Զարուհի Պիւլպիւլեանի՝ Rue de Trabesco, 6, Combes par Aubin Aveyron, France.

— Ամասիացի Գէորգ Էսկիճեան կը փնտռէ Այնթապցի Հաճի Նազարէթ, որ 1923ին Պոլիս (Լանկա) քուլիհակութեամբ կը զբաղէր: Այժմ Ալճէրիա ըլլալը կը կարծուի: Տեղեկացնել՝ K. Eskidjiani 5 Rue Jouye Rouve-Hotel Jeanne d'Arc Paris (20me).

ՓԵՏՐ. 27Ի ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշնակահարուհի Օր. Տիրուհի Զատափեան կը մասնակցի նուագահանդէսի մը, որ տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Փետրուար 27ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Salle des Agriculteurs, մասնակցութեամբ նուագախումբի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչի Օգնութեան Մասնաճիւղը իր տարեկան պարահանդէսը կը սարքէ՝ յառաջիկայ փետրուար 26 Շաբաթ գիշեր, ժամը 10.30ին, Salle Hoche ի մէջ, 9, Ave. Hoche, Paris (8e).

Պարահանդէսի արդիւնքին մեծ մասը, ուրիշ տարիներու պէս, պիտի յատկացուի Հայաստանի Արփա Գիւղի հիւանդանոցին, «Տնակեալ մասը, պիտի ծառայէ՝ Փարիզի աղքատ-հիւանդներուն դեղ ու խնամք տալու ծախքերուն, գործազուրկներու հաց ու մանուկներուն կաթ տալու:

Զանք չէ խնայուած՝ հաճելի եւ արդիւնաւոր ընծայելու համար սոյն պարահանդէսը, որ պիտի ըլլայ ծպտեալ եւ դիմակաւոր (Paré et Masqué), բայց ո՛չ պարտաւորիչ:

Երջանկաբեր «փէթիշ»ներու պարահանդէսն է այս

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

Մարսէյլի St-Jéraume (Սէնժէրօմ) արուարձանին մէջ, ունիմ տուն մը, տակը խանութ եւ պարտէզ, որուն առջեւ կը կենայ համբակառքը: Վարձել փափաքողները դիմեն՝ Պ. Եղեմես Խոզեանի, 8, Rue Barbarosse, 4րդ յարկ:

Կ'ուզուի սպասուհի մը տնական ամէն գործերու համար. Դիմել՝ 26 Rue de Constantinople չորրորդ յարկ աջ կողմ:

ՆԱՐԵԿ Հայ Մատենագրութեան գլուխ-գործոցը, աշխարհաբար լեզուով, գիրք՝ ընծերցումի եւ աղօթքի: Գին 40 ֆր. Կը ծախուի «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գալինց գրատունը եւ Սեւոնիի մօտ (5, Ave. Quihou, St-Mandé):

Վարձու են 2 սենեակներ դիւրամատչելի պայմաններով 2 կամ 3 անձի համար: Դիմել՝ Տիկ. Եաճըպալի, 5, Gay-Lussac, Paris, Լիւքսէմպուրկի պարտէզի դիմաց:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՐԿԵՐ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Arakélian, Contes et Nouvelles, 12 frs.

Aharonian, Vers la Liberté, 1[illegible]

Aslan K., L'Arménie et [les] Arméniens 20.

Baronian, Maître Balthazar [illegible]

Barsamian, L'Homme et [la] Femme 6.

Barsamian, Elle et Moi 7.[illegible]

Basmadjian, Histoire Moderne des Arméniens 12.

Chirvanzadé, La Possédée [illegible]

Djivani, Les plus belles chansons, 5.

Macler F., Ancienne Église d'Arménie 12.

Macler F., Contes et Légendes de l'Arménie 12.

Macler F., La Version Arménienne 12.

Macler F., Contes Arméniens 12.

Mesrob K. L'Arménie au point de vue... 12.

Minasse Mme Iskouhi, Nouvelles et Contes 15.

Minasse Mme Iskouhi, F[illegible] Attique, poème 6.

Minasse Mme Iskouhi, V[illegible] dans la Nuit, poème 7.50.

Morgan J. de, Histoire [du] Peuple Arménien 40.

Papazian V., Santho 12

Raffi, Samouel, 2 volumes [illegible]

Sandaldjian, Père J., Histoire documentaire de l'Arménie [des] âges du Paganisme, 2 grands volumes 100.

Tcheraz M., Nouvelles Orientales 12.

Tchobanian A., La Femme Arménienne 6.

Tchobanian A., La Roseraie d'Arménie, 2 grands volumes illustré 150.

Zartarian R., Clarté [noc]turne 12 francs.

Ֆրանսայի եւ գաւառներու փոստի ծախք չկայ՝

Դիմել՝ Librairie BALE[illegible] 233 Fbg. St. Martin, Paris [illegible]

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի) 100	Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	
Թրք. ոսկի	» or	
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լէվա 100 հատր	Léva	
Տրախմի »	Drachme	
Լիր »	» Lire	
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	
Զուից. »	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատր	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc. Eg.	
»	II	»
»	III	»
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	

Comptoir Parisien de change et de C[illegible]

80, Rue Lafa[yette]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ		
	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 209bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

25 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 270

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱԼԻՔԸ

Վերջերս մտահոգ են դիւանագէտները, չինական դէպքերուն համար.

Տակաւին անցեալ տարի, պարզ միջադէպ մը կը համարուէր երկնային կայսրութեան գաւառներուն խլրտումը։ Եւ Մեծն Բրիտանիա, որ միշտ վարժուած է հրամայելու, իբրեւ ծով-տիրականը ծովերուն, ապահովաբար չէր նախատեսած թէ դէպքերը այնքան պիտի ծանրանան, որ պիտի հարկաւորուի քանի մը տասնեակ մարտանաւ և քանի հազար զինուոր ղրկել, իսկ այսօր արդէն կրակին հետ կը խաղայ, ինչպէս գիտել կուտան Անգլիոյ աշխատաւորներն ալ։

Կացութեան ծանրութիւնը կ՚ապացուցանէ նաեւ Խորհրդային Միութեան ուղղուած ազդարարութիւնը, որ վերջնագրի մը համամանք ունի։ «Սահմաններ կան որոնցմէ անդին վտանգաւոր է այլեւս Անգլիոյ համբերութեան կարծիքին վրայ. այս կարգի ասպարէզի շարունակութիւնը ուշ-կանուխ անխուսափելի պիտի դարձնէ առեւտրական դաշնագրին ջնջումը եւ նոյն իսկ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում պիտի պատճառէ»։

Գաղտնիք չէ որ խորհրդային իշխանութիւնը ոտքով-ձեռքով միրճուած է չինական խառնարանին մէջ, եւ անդադար իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ։ Եւ այս՝ ոչ թէ ժողովուրդներու ազատագրութեան համար, ինչպէս կը պնդեն, այլ խոցոտելու, խորտակելու համար բրիտանական կայսրութիւնը։ Այս վերջինն ալ, ինչպէս միւս բոլոր աշխարհակալները, քաղաքակրթութեան անունով է որ կը փորձէ խոնարհեցնել Չինաստանի ըմբոստները։ Այս գետնին վրայ տարբերութիւն չկայ կարմիրին եւ ճերմակին միջեւ։ Եւ վա՜յ այն ժողովուրդներուն որ կը հաւատան մէկուն կամ միւսին։ Երկուքն ալ փշրանքներ կը նետեն իրենց թաթին տակ ինկած բազմութիւններուն, կը ձգնին մէկ-մէկու գլուխ պատռել, անոնց ողնայարին վրայ։ Վայր Անգլիան կրնայ համակերպիլ Չինաստանի պահանջներուն, ուրիշները կրակը ձգելով. միայն թէ ապահովուին իր առեւտրական շահերը եւ ծովերու բանալին։ Իսկ պոլշեւիկ Ռուսաստանը պիտի շարունակէ հրահրել կրակը, որպէսզի կարենայ ոտքի հանել ամբողջ Ասիան, եւ ջլատել իր ծրագիրներուն ամէնէն ահարկու հակառակորդը։

Այս հիմնական պատկերէն դուրս, ինչ որ տեղի կ՚ունենայ չինական ափերէն մինչեւ Եւրոպայի սրտին վրայ, ժողովուրդներու սթափումն ու զարթումն է, ազատագրութեան ալիքը՝ յարաճուն եւ դղրդագին։

Այսօրուան Չինաստանի համար այլեւս հմայք չունի կոմինթերնի վարդապետութիւնը։ Այնտեղ ալ սերունդներ հասած են, գիտակից եւ գործելու պատրաստ։ Եւ եթէ ազատագրական պայքարը կը բացուի միջազգային ազդակներուն հետ խառն, անհնական ոչինչ կայ։ Բոլոր ազատագրական կռիւներն ալ այդպէս պայթած են, այս կամ այն հանգամանքին եւ ճնշումին տակ, մինչեւ որ իրենց վերջնական ձեւը գտած են։

Ազատագրութեան նոյն ալիքն է որ կ՚որոտայ, յայտնապէս, Խորհրդային Ռուսաստանի մէջ. Անդրկովկասէն մինչեւ երկրին ծայրերը կեդրոնի կողին վրայ։ Այնտեղ խնդասօթը չի գտնար տակաւին, ինչպէս Չինաստանի մէջ, բայց դէպքերու ընթացքը նոյնքան փոթորկալի է։

Մենք զանազան առիթներով պարզեցինք Ուկրայնայի մէջ ծաւալող դժգոհութիւնը։ Վերջերս լուր կար թէ՝ յառաջիկայ Յունիս 10ին, Խարքովի մէջ, Ուկրայնայի Խորհուրդներու համագումարը պաշտօնապէս պիտի դնէ երկրին անկախութեան հռչակման, հետեւաբար եւ բուն Ռուսաստանէն անջատման խնդիրը։ Որքան գիտենք, այս լուրը չհերքուեցաւ մինչեւ այսօր։

Մոսկուա խոհեմութիւն կը համարէ շատ չքրքրել այս խնդիրը, որ իրականին մէջ խոշոր պալար մըն է։ Խորհրդային Միութեան բազմազան հանրապետութիւններուն մէջ, ամէնէն կենսական կէտն է Ուկրայնան, տարածութեամբ աւելի մեծ (172,760 քառ. մղոն) բուն Ռուսաստանէն, փոքր՝ Սիպերիայէն, Թուրքիստանէն եւ Քըրկըզներու երկրէն, բայց բնակչութեամբ՝ անհամեմատ բարձր՝ թէ թիւով եւ թէ որակով (առնուազն 35 միլիոն ։ Արեւմուտքէն եւ հարաւ. արեւմուտքէն շրջապատուած՝ Լեհաստանով եւ Ռումանիայով, հարաւէն սահման ունենալով Սեւ Ծովը, այս լայնատարած երկրամասը եթէ բաժնուի Խորհրդային Միութենէն, հին Ռուսաստանը պիտի դառնայ նախորդին ծաղրանկարը, մինչեւ անգամ Կովկասը կորսնցնելու վտանգին տակ։

Ցեղական թերթ մը գիտել կուտայ թէ Լոնտոնի, Պերլինի եւ Հռոմի մէջ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւին Ուկրայնայի անցուդարձերուն, եւ նոյն իսկ յատուկ պաշտօնեաներ սահմանած են այդ երկրի գործերուն համար։ Ուկրայնայի Նախորդ կրթական Նախարարներէն Պ. Շուլկին կը յայտնէ թէ անհաւատալի փոփոխութիւններ կատարուած են 1922էն ի վեր. եւ Խարքովէն մինչեւ Օտեսա միայն ուկրաներէն կը խօսուի. եւ թերթերն ալ այդ լեզուով կը հրատարակուին։ Պոլշեւիկները սկսապէս միայն եկեղեցական արարողութեանց համար արտօնած էին ուկրաներէնը. յետոյ թոյլատրուեցաւ նախակրթարաններու, յետոյ երկրորդական վարժարաններու, իսկ այսօր Քիեւի, Խարքովի եւ Օտեսայի համալսարաններն ալ մայրենի լեզուով կը դասախօսեն։

Ամէն պարագայի մէջ, ծանր է հեռանկարը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

„ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՓՈԽԱՑԱՆԵՐ„

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, «Խորհրդային Հայաստան» կը գրէ կամիսար Ա. Մռաւեանի ստորագրութեամբ (13 փետր.)։—

«Հակախորհրդային «Հաղթ ընկերութեան» անխուսափելի փոխասացներն են նաեւ հնչակեանները։ «Սոցիալ-դեմոկրատ» «մարքսիստ» յորջորջուող հնչակեան վերջին քաղաքական փինաչիները (հնակարկատ), մինչեւ վերջին ժամանակները հերթական քաղաքական իրենց սպեկուլացիան կատարում էին Խորհրդային Հայաստանի անունով, մեր սոցիալական շինարարութեան թասիբն էին անում կեղծաւոր շուրթերով։ Այժմ հնչակեան թափթփուկներին թւում է, թէ «ժամանակները փոխուել են», թէ հրապարակ են իջնում «զօրաւոր նոր ուժեր», որոնք կարող են դրութիւնն արմատապէս փոխել։

«Հնչակեան գրչակները դատամհալ փոխասացի նման կրկնում են այն ամէնը, ինչ գրում է վրացական ֆաշիստ Ռամիշվիլին, ինչ վայրահաչում է (որովհետեւ գրելու սովորութիւն չունի) Թիւրքիստանի սոցիալիստ Խոսրովբեկ Սուլթանովը, ինչ խօսում, գրում եւ վայրահաչում է փրկչապետ եւ վարժապետ Վրացեան Սիմոնը։

«Յայտնի է, որ վերջերս քիչ երկարել է Ռամիշվիլի—Խոսրով բեկ—Վրացեան հակախեղափոխական բլոկի լեզուն՝ լաւ վարձատրուելով լեհական շտապի միջոցով՝ Լոնդոնից։ Լորդ Չէմպըրլէնի իմպերիալիստական քաղաքականութեան նպատակներից մէկն է նաեւ Անդրկովկասը, ուստի եւ գործի է անցել Ռամիշվիլի—Խոսրով բէկ-Վրացեան բլոկը։ Եւ նրանց ո՜չ սարսափելի նոր կարաւանին միանում են այսօր նաեւ հնչակեան կաղ էշաւոր «գործիչները»։

ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ՉԻ ԾԱԽՈՒԻՐ ԱՌ ԱՅԺՄ...

Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչական ժողովը, որ քանի մէջ արտակարգ նիստի հրաւիրուած էր անցած շաբաթ, նախագահութեամբ Պ. Պօղոս Նուպարի, վերջացած է եւ ժողովին անդամները վերադարձած են փարիզ։

Կը տեղեկանանք թէ ժողովին մէջ երկարօրէն քննուած է Մելքոնեան ծխախոտի գործարանը ծախելու խնդիրը։ Լսուած են եգիպտոսէն եկող պատուիրակները՝ Պ. Պ. Վահան Թէքէեան, Տիգրան Հաճընեան եւ Հայկ Խնայէթեան (վերջին երկուքը՝ խնամակալ)։ Սոյնք տեղեկութիւններ հաղորդած են գործարանը գնելու համար Մասփէրօ-Մաթոսեան խմբակին առաջարկած պայմաններուն մասին, որոնք անընդունելի նկատուած են։

Որոշուած է առ այժմ չծախել Մելքոնեան գործարանը եւ շարունակել բանակցութիւնները յիշեալ խմբակին հետ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ համաձայնութեան յանգիլ եւ աւելի շահաւոր պայմաններ ձեռք բերել։

Պ. ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ 3,750 անգլիական ոսկի տրամադրած է Օքսֆորտի Համալսարանին, իր հօր՝ Նուպար փաշայի անունով «Պուրսա» մը հաստատելու հայերէն լեզուի եւ հայ պատմութեան համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ

Անգլիոյ Նախարարական Խորհուրդը Ռուսիոյ խորհրդային ներկայացուցիչին յանձնեց մօտ երկու հազար բառէ բաղկացած ազդարարագիր մը, խիստ ոճով խմբագրուած, որուն մէջ կ՚ըսուի որ եթէ սովետական կառավարութիւնը իր խոստումները չյարգէ, անգլօ-ռուս առեւտրական դաշնագիրը պիտի ջնջուի։ Այս ծանուցագիրին կցուած են ինը յաւելուածներ, որոնք կը պարունակեն Զինովիեւի, Վորոշիլովի եւ այլ պետական մարդոց ճառերը, ինչպէս նաեւ «Իզվեստիա»ի եւ ուրիշ թերթերու յօդուածները։

Ծանուցագիրը կ՚ըսէ թէ հակառակ 1921ին, 1923ին եւ 1924ին խորհրդային կառավարութեան հանդիսաւոր յանձնառութեանց, թէ բրիտանական կայսրութեան մէջ պոլշեւիկեան քարոզութիւններ չպիտի ընեն եւ ո եւ է կերպով չպիտի խանգարեն կայսրութեան ներքին անդորրութիւնը, պոլշեւիկեան գործակալները, նոյնիսկ պաշտօնական մարմինները դրժելով իրենց խոստումները, կը շարունակեն տենդագին պրոպագանդ մղել ամէն կողմ եւ դաւադրութիւններ ու ապստամբութիւններ կը պատրաստեն։ Անգլիական կառավարութիւնը քանիցս Լոնտոնի խորհրդային ներկայացուցիչին ուշադրութիւնը հրաւիրեց այս մասին։

«Այնքան ատեն որ Խորհրդային կառավարութիւնը յամառի հրապարակաւ անուանարկիչ խօսքեր ընել Անգլիոյ դէմ եւ կամ համաշխարհային յեղափոխութիւնը ջատագովել, կարելի չէ որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները բարուոքին»։

Սըր Չէմպըրլէյն այստեղ կը յիշէ Զինովիեւի, Վորոշիլովի, Քամէնէֆի, Պուխարինի, Րիքովի ճառերը, ու մասնաւորաբար Կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօի,—«որ իսկական կառավարութիւնն է»,— գրգռութիւնները հանքագործներու գործադուլին ատեն։

«Եթէ անգլիական կառավարութիւնը հաշտարար դիրք բռնեց խորհրդային գործակալներուն եւ ռուս քաղաքացիներուն հանդէպ, ատիկա չի նշանակեր թէ անտեղեակ էր անոնց ծրագիրներուն»։

«Խորհրդային վարիչներուն բռնած ցաւալի դիրքը ընդգծելով, Լոնտոնի կառավարութիւնը երբեք նպատակ չունի վիճաբանութեան մտնել անոնց հետ, այլ կը բաւականանայ նկատել տալ անժխտելի իրողութիւնները եւ վեր հանել անոնց իմաստը։ Խորհրդային կառավարութիւնը թող ազատութեան, տկարութեան կամ քաջալերանքի չվերագրէ հանդուրժողական քաղաքականութիւնը։ Լոնտոնի կառավարութիւնը չի խառնուիր Ռուսիոյ ներքին գործերուն, ո՛չ ալ անոր վարչաձեւին։ Իր ուզած միակ բանը այն է որ Մոսկուայի կառավարութիւնը չմիջամտէ զուտ բրիտանական գործերու մէջ եւ հրաժարի բրիտանական հպատակներու դէմ ո եւ է թշնամական արարքէ կամ քարոզութենէ։

«Ընդհակառակը անհրաժեշտ կը նկատէ խստիւ ազդարարել խորհրդային Միութեան թէ սահմաններ կան, ուսկից անդին վտանգաւոր է Անգլիոյ հանրային կարծիքին վրայ ազդել. եւ թէ այս կարգի արարքներու մէջ յամառիլը վերջ ի վերջոյ անխուսափելի պիտի դարձնէ ջնջումը առեւտրական համաձայնագրին, որուն տրամադրութիւնները բացէ ի բաց դրժուած են, ու նոյն իսկ կրնայ Անգլիոյ եւ խորհրդային Միութեան միջեւ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզում առաջ բերել։»

Ծանուցագիրը կը վերջանայ յոյս յայտնելով որ Խորհրդային Միութիւնը լուրջ ուշադրութեան պիտի առնէ զայն եւ թէ անգլ. կառավարութիւնը այլեւս գանգատելու պէտք չպիտի ունենայ։

Մոսկուայի մէջ մեծ յուզում առաջ բերած է այս ազդարարագիրը, մանաւանդ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու սպառնալիքը։ Կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօն արտօնած է մամուլին արտայայտուիլ անգլիական խնդրին մասին, ինչ որ արգիլուած էր ատենէ մը ի վեր։ Հականգլիական բուռն պայքար մը կը սպասուի, մանաւանդ երբ Անգլիա յաջողի համաձայնութիւն կնքել Չինաստանի հետ։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Շանկայի իշխանութիւնները, զօրավար Սըն-Շուան-Ֆանկի հրամանով գրաւեցին այն երկու ըմբոստ յածանաւերը, որոնք առջի օր կրակ բացած էին Շանկայի վրայ։

Քաղաքին մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ։ 30000 բանուորներ գործի վերադարձան, սակայն դեռ 80,000 հոգի գործադուլը կը շարունակեն։ Հակառակ կարմիրներու քարոզութեանց, Շանկայի բնակչութիւնը հանդարտ է եւ կը յուսայ թէ Սըն-Շուան-Ֆանկ պիտի կրնայ ազգայնականներու յառաջխաղացումը կասեցնել՝ շնորհիւ Չանկ-Ցօ-Լինի աջակցութեան, որ չպիտի ուշանայ համնիլ։ Ֆրանս. իշխանութիւնները օգնական ուժ խնդրած են եւ կը զգուշանան ոեւէ խնդիր ունենալէ տեղական բնակչութեան հետ։

Խռովարարներու դէմ խստութիւնները կը շարունակուին։ Սակայն քանի մը օրէ ի վեր գլխատման դէպքերը նուազած են։ Հօնկ-Քօնկ հասաւ փոխադրանաւ մը, հազար անգլիացի ծովային հրացանակիրներով։ «Թայմզ» կը գրէ թէ Հարաւի եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԷՆ

Երէկ տուած էինք Հայաստանի երկու գաւառներուն մարդահամարին մանրամասնութիւնը։ Այսօր կուտանք ուրիշ երկու գաւառներու պատկերը.—

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԳԱՒԱՌ

Վաղարշապատ քաղաք. — 8035 հոգի, 4028ը այր, 4007ը կին. 1922ին՝ 7966. աճած՝ 0.5 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Աշտարակ աւան.— 4848 հոգի, 2432ը այր, 2416ը կին։ 1922ին 5167։ Մանկատուներու փակումին պատճառով, նուազած՝ 6.2 համեմատութեամբ։

Սարդարապատ կայարան եւ աւանը.— 481 հոգի, 359ը այր, 122ը կին։ 1922ին՝ 128 հոգի, աճած 275.7 համեմատութեամբ։

Գիւղական վայրեր.— 100,566 հոգի, 51,153ը այր, 49,413ը կին։ 1922ին՝ 85,133 հոգի, աճած՝ 18.1 համեմատութեամբ։

Ամբողջ գաւառին մէջ. — 113,930 հոգի, 57,972ը այր, 55,968ը կին։ 1922ին՝ 98,424, աճած՝ 15,8 համեմատութեամբ։

ԼՈՌԻ ՓԱՄԲԱԿԻ ԳԱՒԱՌ

Ղարաքիլիսա քաղաք. 8301 հոգի, 4115ը այր, 4186ը կին։ 1922ին՝ 6427 հոգի, աճած՝ 29.2 համեմատութեամբ.

Ստեփանաւան քաղաք. 4936 հոգի, 2492ը այր, 2444ը կին։ 1922ին՝ 5847 հոգի, նուազած՝ 15.6 համեմատութեամբ։

Ալլահվէրտիի հանքային շրջան. — (Ալլահվէրտի, Մանես, Ճիրիտխ, Ախթալա, Շամլուխ, Սիսիմադան եւ Սանահին կայարան).— 4927 հոգի, 2761ը այր, 2166ը կին։ 1922ին՝ 2260 հոգի, աճած՝ 118.0 համեմատութեամբ։

Գիւղական վայրեր.— 114,177 հոգի, 57,453ը այր, 56,724ը կին։ 1922ին՝ 102,683 հոգի, աճած՝ 11.2 համեմատութեամբ։

Ամբողջ գաւառին մէջ. — 132,341 հոգի, 66,821ը այր, 65,520ը կին։ 1922ին 117,217, աճած՝ 12.9 համեմատութեամբ.

Կրիփը Հայաստանի մէջ. — Այս ձմեռ թէեւ կրիփի համաճարակ չկայ Հայաստանի մէջ, սակայն ամբողջովին ալ չէ անհետացած։ Առողջապահական մարմիններու վիճակագրութեան համաձայն, 1923ին Հայաստանի մէջ կային 5016 վարակուածներ, 1924ին՝ 8243, 1925ին՝ 11,726, 1926ին՝ 19,793։ Անցեալ տարուան մէջ մէկ ամսուան ընթացքին վարակուած էին 1600 հոգի, Սեպտեմբերին՝ 649, Հոկտեմբերին՝ 1133, Նոյեմբերին՝ 1580, Դեկտեմբերին՝ 1460.

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ԺԱՄԸ

Խօսակցութիւններ կը կատարուին ֆրանսական, անգլիական, պելժիական եւ հոլանտական կառավարութիւններուն միջեւ, որոշելու համար ամառուան ժամը հաստատելու օրը։ Ֆրանսա սովորութիւն ունի ամառուան ժամը սկսելու Մարտ ամսուան վերջին շաբաթ օրը, Անգլիա՝ Զատկապարդի կիրակի օրը, իսկ Պելճիքա եւ Հոլանտա երբեմն ֆրանսական, երբեմն ալ անգլիական ժամը կ՚ընդունին։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐԱմատան դատը նորէն կ՚արծարծուի։ Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ դրամատան տնօրէն Պ. Թագւոր Սուքիասեան նորէն դատարան կանչուած է, Վճռաբեկ Ատեանը բեկանած ըլլալով անպարտութեան վճիռը։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ծեպրնէթայնները չեն կրնար ջրանել Արեւելեան Թրակիոյ մէջ ձիւնին պատճառաւ, որ տեղ տեղ չորս մեթր բարձրութեան հասած է։

ՍՍՍՌ.

«ԽՆԱՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ՌԵԺԻՄԸ»

Խորհրդային Միութիւնը աշխարհիս ամէնէն անհեթեթ, ամէնէն դանդաղաշարժ կազմութիւնը ունեցող պետութիւնն է։ Անոր հիմքը դրուած է ոչ թէ տնտեսական ու քաղաքական անհրաժեշտութեան կամ ազգային հարցը ամենաարդար ձեւով լուծելու ցանկութեան, այլ՝ զուտ խուժանավարութեան վրայ։

Այդ խուժանավարութեամբ միայն կարելի է բացատրել ստեղծումը Նախիջեւանի կամ Աբխազիայի նման զաւեշտական «հանրապետութիւններու», որոնց հողին տարածութիւնն ու ազգաբնակութեան քանակը պզտիկ գաւառի մը սահմաններէն անդին չեն անցնիր։ Նախկին ռուսական կայսրութեան ամբողջ տարածութեան վրայ ստեղծուած են բազմաթիւ «անկախ» եւ «ինքնավար» հանրապետութիւններ՝ իրենց Խորհուրդներու համար ամառանոցներով, «գործկոմ»ներով ու «ժողկոմ»ներով, անհամար պաշտօնէութեամբ ու նմանը չունեցող պիւրոկրատութեամբ, որոնք կը կլանեն տեղական եկամուտներու խոշոր մասը եւ արճիճի պէս կը ճնշեն ժողովուրդի ու երկրի տնտեսութեան վրայ։

«Խնայողութեան ռեժիմը», որ հանդուցեալ Ձերժինսկիի վերջին պատգամին համաձայն, զարձած է խորհրդային տնտեսավարութեան անկիւնաքարը, վերջերս հասած է նաեւ «անկախ» եւ «ինքնավար» հանրապետութիւններուն։ Օրուան կարգախօսը «պետական մեքենայի պարզացումն» է։ Այս առաթիւով չափազանց ուշագրաւ է խորհրդային մամուլին մէջ ծայր տուած բանակռիւ մը, որ դեռ չէ վերջացած եւ որու նպատակն է «ինքնավար հանրապետութիւններու եւ շրջաններուն պետական մեքենային կրճատման խնդիրը։ Բանակռուի հիմքը դրաւ Ատրպէջճանի կոմիսար Ա. Գարայեւ՝ «Պրավտա»յի եւ «Զարիա Վոստոկա»յի (Յուն. 14) մէջ տպած ընդարձակ մէկ յօդուածով, որ բաւական լայն արձագանգ գտաւ «խորհրդային հասարակութեան» մէջ եւ առիթ ծառայեց մաքրու կենդանի փոխանակութեան։

Բանակռիւը հետաքրքրական է ո՛չ միայն Գարայեւի շօշափած հարցերը պարզաբանելու տեսակէտով, այլ եւ այն մտայնութեամբ, որ կ՚արտայայտեն անոր մասնակցող համայնավար գործիչները։ Մենք, հասկնալով, առիթ կ՚ունենանք անդրադառնալու անոր, երբ կողմերը ըսեն իրենց վերջին խօսքը, իսկ առ այժմ կ՚ուզենք առաջ բերել Գարայեւի յօդուածի էական մասերը։ Ընթերցողը կը տեսնէ, թէ ի՛նչ բան է խորհրդային պետականութիւն ու խորհրդային տնտեսավարութիւնը։

Գարայեւի համոզումով համայնավար կուսակցութեան «մեծ նուաճումներէն մէկն ալ մեր միութեան աշխատաւոր զանգուածներու ազգային հաւասարութեան հաստատումն է»։ «Մանր ազգերու ինքնորոշումը վերջին հաշւով վերածուած է բազմաթիւ առանձին ինքնուրոյն հանրապետութիւններու եւ ինքնավար շրջաններու ստեղծման», բայց կասկած չկայ, որ ինքնուրոյն եւ ինքնավար հանրապետութիւնները իրենց մեքենայի պահպանութեան մասով տեսակ մը մեծ բեռ են պետական պիւտճէի համար, որովհետեւ այդ հանրապետութիւններու եւ շրջաններուն մեքենաներն այնմ աՆպէս են, որ անոնց պահանջները լիակատար բաւարարել —աչքի առջեւ ունենալով խորհրդային պետութեան միջոցներու աղքատութիւնը— չափէն աւելի դժուար եւ հազիւ իրագործելի խնդիր են»։ Եւ օրինակ կը բերէ «Նախիջեւանի հանրապետութեան» եւ «ինքնավար շրջան լեռնային Ղարաբաղի» պարագան՝ համեմատելով Գանձակի գաւառին հետ։ Այս համեմատութիւնը կը կատարուի «ո՛չ թէ այն նպատակով, որ շնջուին ինքնավար Ղարաբաղն ու Նախիջեւանի հանրապետութիւնը։ Ընդհակառակը, ես կը կարծեմ, որ այն նուաճումները, որ մենք ունինք ինքնավար Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի հանրապետութեան մէջ ազգային խաղաղութեան հաստատման տեսակէտով անհրաժեշտ է ամէն կերպ ամրացնել։ Այդ շրջաններու հետ համեմատելով, ի նկատի ունիմ միայն պետական մեքենաներու արժէքը, անոնց ճկունութիւնը, աժանութիւնը, պայքարը պիւրոկրատութեան դէմ եւայլն։»

Ահա Նախիջեւանի հանրապետութիւնը, ըստ սահմանադրութեան ունի կենտգործկոմ՝ ախտիական քարտուղարութեամբ, գրասենեակով, հաղորդակցութեան ձրի միջոցներով, ժողկոմխորհի՝ նախագահով, յատուկ վարչութեամբ, հաշուապահութեամբ, քարտուղարով, գեկուցանողով, ինքնաշարժով եւայլն, ամէն կարգի ժողկոմատներ, օգնականներով, կոլեգիաներով, գրասենեակներով, հաշուապահներով եւայլն. Գերագոյն դատարան, Երջանային դատարան, ժողովրդական դատարաններ, իւրաքանչիւր ժողկոմատը ունի ամէն տեսակ բաժիններ ու ենթաբաժիններ՝ Ռուսաստանի ժողկոմատներու համաձայն։ Այս բոլոր հիմնարկութիւններն ու պաշտօնէութիւնը տեղաւորելու համար գրաւուած են Նախիջեւանի բոլոր լաւ տուները։ Գործավարներու ռոճիկը յարմարցուած է միութեան միւս հանրապետութիւններու գործավարներու ռոճիկին։

Եւ այս բոլորը երկրի մը համար, որու տարածութիւնը 6478 քառ. քիլոմեթր է եւ ազգաբնակութեան թիւը 90,000ը չանցնիր։ Հետեւանքները, բնականաբար, չափազանց ողբալի են։ Այսպէս, Նախիջեւանի խնամատարութեան գործավարութիւնը իր անցեալ տարուան ամբողջ պիւտճէի 9,126 րուբլի գումարէն 2,520 րուբլի ծախսած է, գործավարի և իր գրասենեակին, աւելի քան 5000 րուբլի պաշտօնէութեան և միայն 4000 րուբլի արուած է նպաստ, այսինքն կարօտներուն 4000 րբ. բաժնելու համար ծախսուած է 7500 րուբլի։

Նոյնն է պատկերը եւ Ինքնավար Ղարաբաղի մէջ։ 1925—1926 տարուան ընթացքին Ղարաբաղի խնամատարութեան գործավարութեան պիւտճէն եղած է 105,395 րուբլի, որմէ 41,638 րբ. ծախսուած է գործավարութեան եւ պաշտօնէութեան, իսկ 300 ընտանիքներու նպաստ տրուած է 63,658 րբ.։

«Ընդհանրապէս, կ՚ըսէ Գարայեւ, գործավարութիւններու միջնորդական զանազան հիմնարկութիւններու եւ անոնց պաշտօնէութեան ծախքը շատ մեծ է։ Օրինակ, Նախիջեւանի հանրապետութեան մէջ ժողկոմներու համար 3-4 անգամ աւելի ծախս կ՚ըլլայ, քան Գանձակի կամ Սալիանի Գաւգործկոմներու։ Այսպէս, Գանձակի գաւառի հանրային կրթութեան բաժինը ունի 6 պաշտօնեայ, Նախիջեւանի Լուսժողկոմը՝ 16, Գանձակի Հողբաժինը՝ 3 պաշտօնեայ, Նախիջեւանի Հողժողկոմը՝ 12 եւայլն., այն ժամանակ, երբ... Գանձակի գաւառի աշխատանքը աւելի շատ է»։

Ո՞րն է ելքը. Գարայեւը կ՚առաջարկէ «չվազել այս ու այն մեծապատիւ անունի ու ձեւականութիւններու ետեւէն։ Անհրաժեշտ է կազմակերպել այնպիսի մեքենայ, մշակել այնպիսի Սահմանադրութիւն մանր հանրապետութիւններու համար, որ ապահովէր նախ՝ ամրապնդումը մեր բոլոր նուաճումներու ազգային հարցի տեսակէտով. երկրորդ՝ առաւելագոյն մերձեցումը զանգուածներու հետ եւ երրորդ՝ ծախսերու առաւելագոյն կրճատումը։ Այդ նպատակով կ՚առաջարկեմ ընել կարգ մը ինքնավար հանրապետութիւններու Գործավարներու Խորհուրդն ու գործավարութիւններու՝ պահելով կենտգործկոմը՝ համապատասխան բաժիններով (հողային, հանրային. կրթութեան, առողջապահութեան եւն.) տալով անոնց, օրինակի համար, սովորական գաւառներու պաշտօնէութեան կազմը։ Այն ատեն կը ստացուի մեծ խնայողութիւն։

Այս ձեւով մեծապէս կը մեղմանայ եւ պիւրոկրատութիւնը։ Այժմ Նախիջեւանի հանրապետութեան մէջ քաղաք եկած գիւղացին պաշտօնատուն մը գիմում ընելու եւ պատասխան մը ստանալու համար օրեր պէտք են. «Մինչեւ որ իր թուղթը անցնի գործավարութիւններու բաժիններէն ու սեղաններէն եւ հասնի գործավարին եւ նոյն ճանապարհով ալ ետ դառնայ՝ առնուազն 3-4 օր կ՚անցնի։ Այս մասին կարելի է շատ փաստեր բերել, բայց ես կը սահմանափակեմ միայն մէկով։ Նախիջեւանի հանրապետութեան Կենտգործկոմի նախագահին աւելի բարձր կանգնած հիմնարկութիւններէն մէկը թուղթ մը կը գրէ։ Ստանալով այդ թուղթը՝ ան կը գրէ «Ժողկոմխորհ»ի նախագահին. վերջինը կը գրէ «Ներքգործկոմ»ին, սա ալ իր հերթին՝ օգնականին, օգնականը՝ գաւառակի պետին եւ գաւառակի պետը՝ գիւղական խորհրդին։ Նոյն ճանապարհով ալ՝ հիմնարկութենէ հիմնարկութիւն՝ թուղթը ճամբորդութիւն կ՚ընէ դէպի ետ, եւ այս ճամբորդութիւնը միայն մէկ ուղղութեամբ՝ ամիսներ կը տեւէ»։

Գարայեւը կ՚առաջարկէ կրճատումներ կատարել եւ աւելի խոշոր ազգային հանրապետութիւններու պետական մեքենային մէջ։ Վրաստանի, Հայաստանի, Ատրպէջճանի եւ այլ հանրապետութիւններու մէջ կայ կենտգործկոմ։ Իւրաքանչիւր Կենտգործկոմ ունի իր գրասենեակը, հաշուապահութիւնը, իրաւաբան խորհրդականը. կառածը եւայլն։ Կարելի չէ Կենտգործկոմի գրասենեակը, հաշուապահութիւնը, իրաւաբան խորհրդականը միացնել ժողկոմխորհի նոյն հիմնարկութիւններու հետ։ Այդ ձեւով կը կրճատուին տասնեակ պաշտօնեաներ, բայց փոխարէնը մեծապէս կը շահի պետութիւնը»։

«Ազգային հանրապետութիւններու մէջ կայ եւ մէկ ուրիշ հիւանդագին երեւոյթ — ձգտում ո և է գործավարութեան կամ ուրիշ հիմնարկութեան կազմակերպութեան առեն փոխ առնել Խորհրդային Միութեան գործավարութիւններու եւ հիմնարկութիւններու կազմը իրենց բոլոր բաժիններով ու ենթաբաժիններով»։

Եւ դարձեալ օրինակներ, «Խորհրդ. Ատրպէջճանի մէջ կայ 16 թրքան ու ակնոցւ (պետական, արդիւնաբերական և առեւտրական հիմնարկութիւններ ։ Սանենք մէկը՝ Ալաղթրլար։ Այս թրքստին մէջ կ՚աշխատին ընդամէնը 98 բանուորներ, իսկ պաշտօնեաներ անցեալ տարի 44 էին եւ այս տարի 24։ Կարո՞ղ է այդ արդիւնաբերութիւնը տոկալ վարչական նման մեքենայի։ Անցեալ տարի վնաս ունեցաւ։ Այս տարի ալ, թէեւ հաշիւներ հրապարակուած չեն, համոզուած եմ, որ եթէ վնաս իսկ չըլլայ, մեծ շահ ալ չըլլար։ Նոյնն է եւ Ազիզգուստը, ուր կայ 224 բանուոր, իսկ պաշտօնեաներու թիւն է 84»։ Գարայեւի խօսքով, Ատրպէջճանի առեւտրա-արդիւնաբերական հիմնարկութիւններու մեծ մասը ունեցած է, աւելորդ պաշտօնեաներով լեցուն, անշահաբեր, հարիւր հազարներ կը ծախսուին զուր տեղը՝ պաշտօնեաներու եւ աւելորդ հիմնարկութիւններու համար։

Երեւոյթը նոյնն է եւ գաւառներու մէջ։ Ահա Թարաքենի թումբը քաղաքային անտեսութիւնը.— երկու աղբակիր սայլ, երկու կոտրուած հրշէջ տակառ, քարտուղար, բաղնիք, ելեկտրական (պզտիկ, 2000 մոմի, եւ սախական կէրի «զարծաբան մը»։ Այս «թրըստի» համար կը ծախսուի տարեկան 12,000 րուբլի, իսկ հասոյթը հազիւ կը գոցէ ծախքը»։

«Այստեղ թուած ախտաւոր երեւոյթները գոյութիւն ունին միութեան բոլոր կողմերը», կը գրէ Գարայեւ եւ կ՚առաջարկէ վերջ տալ այս կացութեան, վերցնել կամ միացնել կարգ մը հիմնարկութիւններ, կրճատել պաշտօնէութիւնը եւ առհասարակ, մտցնել «խնայողութեան ռէժիմ»։

Ինչպէս ըսինք, Գարայեւի յօդուածը լայն դուռ բացաւ բանավէճի եւ շատեր յետին միտքեր տեսան անոր խօսքերուն մէջ։

Այսպէս կամ այնպէս՝ Գարայեւ մատը դրած է բուն վէրքին վրայ։ Առա՛վ կը բացատրուի իր յօդուածի առաջ բերած հանրային հետաքրքրութիւնը։ Իսկապէ՛ս, Խորհրդ. Միութիւնը եւ անոր բաղադրիչ մասերը իրենց պետական եւ տնտեսական կազմակերպութեամբ եւ անհաշիւ հիմնարկութիւններով կը ներկայացնեն պիւրոկրատութեան հազուագիւտ օրինակ մը։ Անհաշիւ միլիոններ կը վատնուին միանգամայն անպէտք եւ աւելորդ պաշտօնատուներու ու պաշտօնեաներու պահպանութեան համար, իսկ կենդանի գործը, ժողովուրդին տնտեսութիւնը կը մնայ զուրկ զարգացման նիւթական միջոցներէ։ Եւ հիմնական կրճատումներն ու մաքրագործումները, ի հարկէ, կը ծառայեն ժողովուրդի շահին, եթէ, հարկաւ, այդ խնայողութենէն գոյացած դրամը չերթայ Կոմկուսի անյատակ որկորը։ Եւ Գարայեւ մեծ ծառայութիւն մատուցած կ՚ըլլար «բանւորա-գիւղացիական իշխանութեան», եթէ մերկացումներով հարուստ երկրորդ յօդուած մըն ալ գրէր Համայնավար Կուսակցութեան ներսը թագաւորող պիւրոկրատութեան, շռայլ ծախքերու ու վատնումներու մասին։

Գարայեւի դրած հարցը կենսական է եւ Հայաստանի համար, ուր կենդանի կեանքը նոյնպէս խեղդուած է չինովնիկապետութեան բիրտ ճիրաններուն մէջ։ Բանի՛ քանի աւելորդ հիմնարկութիւններ ու պաշտօնեաներ կը խժռեն ժողովրդի կաշիէն փրցուած դրամները, տասնեակ ու հարիւր հազարաւոր թուղթեր կը գրուին, բազմաթիւ «թրըստներ, «Սովխոզ»ներ ու «Քոմխոզ»ներ կը պահեն, կենտգործկոմ, ժողկոմխորհ, Ցեկտոմխորհ, Քաղվարչութիւն եւ ուրիշ անթիւ «խորհ»եր ու «խոզ»եր, այն պահուն, երբ պարզ նահանգային վարչութիւն մը կատարելապէս բաւական է կառավարելու համար արդի Հայաստանը։ Վարչութիւն մը հարկ է, ոչ թէ Հայաստանի իրաւունքները սահմանափակելու, այլ հիմնարկութիւններն ու պաշտօնէութիւնը կրճատելու ու պարզացնելու տեսակէտով։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ.— Ծիրանեացի Ժաքար, որ կատարեց Ընկիւրիի մարդահամարը, յայտարարած է թէ պիտի կատարուի նաեւ Պոլսոյ մարդահամարը։ Այս առթիւ գործողութիւններուն պիտի օգնեն համալսարաններու ուսանողները, ուսուցիչները, քաղաքապետական պաշտօնեաները։ Ամուրիներու արձանագրութիւններուն համար, պիտի աշխատուի որ, տուտուն կանուխ, անկողիննին մէջ պաշտօնեաները երթան գտնեն զանոնք։ Մարդահամարը, ամբողջ Թուրքիոյ մէջ, պիտի սկսի Հոկտեմբերի վերջը։

ՃԱՀՃԱՏԵՆԴԻ ԴԷՄ.— Ռուս մասնագէտներ, Փրոֆ. Մարցինովսկի, մանրէաբան Կանդելաքէ, Խարազով եւ ուրիշներ Հայաստանի մէջ պիտի ուսումնասիրեն ճահճատենդի դէմ պայքարի կազմակերպումը։

ՌՈՒՍԿԻ՛Ց ՑԱՌԱՋ ԿՈՒԳԱՅ
ՔԱՂՑԿԵՂԸ
ՆՈՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

«Ցառաջ»ի փետր. 3ի թիւին մէջ, փրոֆ. Ա. Պէրպէրեան ամփոփ կերպով բացատրած էր քաղցկեղի իսկական բնոյթի եւ ծագման պատճառներու մասին բժշկական աշխարհի մէջ ներկայիս տիրող ընդհանուր տեսութիւնը։

Սակայն, ինչպէս ամէն տեսութիւն որ հաստատ փաստերէ զուրկ է, նոյնպէս ալ քաղցկեղի վերաբերեալ տեսութիւն մը ենթադրական ըլլալէ չի դադրիր ու առիթ կուտայ նորանոր վարկածներու որոնք արդիւնք են տքնաջան ու անձնուէր գիտուններու յարատեւ խուզարկութեանց։

Այս կարգէն պէտք է նկատել նաեւ գերման բժիշկ Ցօքթ. Վիթթֆէլտի քաղցկեղի ախտաբանութեան մասին կատարած հետազօտութիւնները՝ զորս հեղինակը փոքր գրքոյկի մը մէջ հաւաքելով գիտական աշխարհի նկատառման յանձնած է։

Ստորեւ կը ներկայացնենք գերման բժիշկի տեսութիւնը որ իր քանի մը մասերով նոր ու թելադրիչ կրնայ նկատուիլ։

Ցօքթ Վիթթֆէլտի հետախուզական մեթոտը փորձառական կամ ախտաճանաչական եւ իր տեսութիւնը ամբողջովին հիմնուած է քաղցկեղի ցոյց տուած արտաքին երեւոյթներու ու զայն շրջապատող պարագաներու վրայ ։ Նոյնատեն իր հետազօտութեանց իբր մեկնակէտ կ՚առնէ այդ նոյն երեւոյթներն որոնց յաճախակի ներկայութենէն կը հետեւցնէ հիւանդութեան պատճառներու ու ծագման հետ սերտ առնչութիւն մը ունենալը։ Այս երեւոյթներէն կամ պարագաներէն կարեւորները յիշենք —

ա) Քաղցկեղը առհասարակ յառաջացեալ տարիքի մէջ ու աւելի կիներու վրայ երեւան կուգայ

բ) Քաղցկեղի ուռոյցներու բաղկացուցիչ բջիջները իրենց մէջ աճելու մեծ ուժ մը կը պարունակեն։

գ) Մանրադիտակի տակ այս բջիջները սաղմնային բջիջներու շատ կը նմանին։

դ) Ուռոյցները յաճախ նոյն եւ որոշ տեղեր կ՚երեւին, թէեւ անոնց տարափոխիկ հանգամանք մը ունենալը չէ հաստատուած։

ե) Քաղցկեղը որոշ օրգաններ կը նախընտրէ (ինչպէս ստինքային գեղձը կամ արգանդը) որոնք ամէնքն ալ իրենց բջիջային կազմութեամբ իրարու հետ առնչութիւն ունին։

Գերման բժիշկը այս կարգի բազմաթիւ ու համանման պարագաներ գիտնելէ եւ ուսումնասիրելէ վերջ իր խուզարկութեանց երկու տարբեր ուղղութիւն տալով իր վարկածը երկու մասերու կը բաժնէ. ա) Վախճանաբանական կամ կենսաբանական վարկած, բ) Թունաբանական վարկած։

Վախճանաբանական վարկած. — Քաղցկեղի բջիջներու ու սաղմնային բջիջներու մէկզմէկու հետ ունեցած հիւսուածաբանական նմանութիւնը նկատի ունենալով, կարելի է քաղցկեղի եւ սեռային գործունէութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող յարաբերութիւն մը ենթադրել։ Արդարեւ նշմարուած է որ սաղմնային բջիջ մը եթէ գրգռուի —ինչ որ արգէն տեղի կ՚ունենայ բնականոն ծննդագործութեան ընթացքին— ճիշդ քաղցկեղի բջիջներու պէս արագօրէն կ՚աճի։ Այս արագ աճումը նախնական գաւա... պատկանող էակներու սերնդ... ծութեան պէս բջիջներու բա... նումով տեղի կ՚ունենայ։

Արդ՝ հոս է որ աչքի կը զա... սաղմնային բջիջներու գրգ... նէութեան ու քաղցկեղի բ... ման միջեւ գոյութեան... զող սերտ կապակցութիւնը... կեղը առհասարակ երեւան... գայ այնպիսի տարիքի մը... երբ մարդկային էակի սերն... գործական գործունէութիւնը... դէն դադրած է ու աւելի... անգամ կը յարձակի այն... գեղ որոնք աւելի երկար... կրնան պահել իրենց սեռ... գործունէութիւնը քան կիներ... որոնք կանուխէն կը կորսն... իրենց սերնդագործական ձկու... թիւնը։

Կայ նաեւ սա յատկանշ... պարագան. 12—15 տարե... պատանիներու դէմքին վրա... րեւան եկող երունդները, ... շատ մը հանգամանքներով քա... կեղի ուռոյցներու կը նմանին... ռային գեղձերու հիւթահոս... հետ կ՚անհետանան։ Ասիկա... նշանակէ թէ, սեռային առո... նութեան պաշտպանը նկատ... կոնագեղձի «հօրմոն»ային... ծունէութեան զարգացման ... զեղային աւային մէջ կոր... լուն իբր հետեւանք ծնունդ... նող ներքնահիւթահոսային... ձերու արտադրման խանգար... վերջ գտած ու ընդհանուր... մօնային գրութեան գործու... թիւնը ներդաշնակ ու բնակ... ընթացք մը վերստացած է... շագրաւ է նաեւ սեռային... ձերու անգործութեան գաւա... տուելու ժամանակ այս երև... ներու վերստին երեւան գ... կենսաբանական Վարկածը... քաղցկեղի բջիջներու անն... խոստ անկանոն, անհիչեան... ռանց կեդրոնական նպատակ... տեղի կ՚ունենայ։

Արդ, ըստ նորագոյն հե... զօտութեանց հաստատուած... մարդկային մարմնի բնակ... աճումն ու զարգացումը այ... է՝ վահանագեղձի (կոկորդի... կոնագեղձի (ուղեղին մէջ... ձիքներու լեարդի եւն․ի պէտ... նահիւթահոսային գեղձերու... կանոն ու ներդաշնակ գործու... թեան։ Որով այս կարգի գեղ... րէն մէկուն կամ միւսին... կասը ֆիզիքական ընդհա... զարգացումը կը խանգարէ... ծնունդ կուտայ առհասարակ... րեւոյթներու։

Կը բաւէ միայն աչքի... բերել այն պատանիներն... կոնագեղձը շատ կանուխէն... գործութեան դատապարտու... Ասնոց մօտ կոնագեղձի... ազդեցութիւնը բացակայ... կը տեսնուի սեռային վաղ... գործունէութիւն մը։

Այս կամ այն գեղձի... չափով զարգացած ըլլալ... բացատրուի Հէքէլի հաս... «կենսածննդագործական ... ծային օրէնքով»։ Ըստ այ... քի մարդկային էակը իր ... յին վիճակէն մինչեւ իր ... բեւութիւնը կը կրէ այն... թիւններն զորս կրած է... բուսր կենդանիներու գ... իր զարգացման ու ... գործման բիւրաւոր... ընթացքին։ Հետեւաբար... կը թուի որ Զատորադ... ներու» ձեւերն ու ... առնող ու յաջորդաբար... թափող մարդկային սաղմ... սարանական որ եւ է ... այդ անկատարութիւններ... կամ այն մասը վրան պահ...

Եզրակացնելով, կրնանք... թէ Ցօքթ Վիթթֆէլտի...

...թեան առաջին մասը սա հետեւութեան կը յանգի — Ներքնաշխարհային ու մասնաւորապէս սեռային գեղձերու գործունէութեան մէջ յառաջ եկած որեւէ խանգարում՝ բջիջներու անձնական մէջ անհիշխանութիւն մը առթելով պատճառ կը դառնայ նաեւ քաղցկեղի բջիջներու նմանօրինակ անձնական հետեւաբար քաղցկեղ խուսափելու կարեւորագոյն պայմաններէն մին ըլլալ կը թուի թէ այրերու եւ թէ կիներու համար, մինչեւ յառաջացեալ տարիքի մէջ սեռային ճկունութեան պահպանումը։

Քունսաբանական վարկած.— Յօգէֆ Վիթթֆէլտ իր տեսութեան երկրորդ մասին մէջ կը քննէ քաղցկեղի ուռոյցներու բորբոքմանպատճառ եղող թունաւոր բանական ազդակներու կատարած դերը։

Հոս ալ իր մեթոտը նոյնն է ու իր խուզարկութիւնները կը հիմնէ կարգ մը ծանօթ երեւոյթներու վրայ։ Ասոնցմէ մէկ երկուքին օրինակ յիշենք։

ա) Քաղցկեղը առհասարակ եւրոպական ու մասնաւորաբար քաղաքներու բնակչութեան մէջ աւերներ կը գործէ, մինչ ասիական արաբ եւ հնդիկ) ժողովուրդներուն գրեթէ անծանօթ է։

բ) Անիլինի եւ կուպրի գործարաններու մէջ աշխատող բանուորներ յաճախ կ'ենթարկուին քաղցկեղի։

գ) Դիտուած է որ քաղցկեղէ տառապողներ երբեմն սաստիկ տենդով մը ընկերացող հիւանդութենէ մը վերջ կը բուժուին այդ պատուհասէն։

Գերման բժիշկը իր հետազօտութեանց ընթացքին սա եզրակացութեան կը յանգի թէ քաղցկեղը արդիւնք է նախ մարմնի մէջ առնուած արտաքին թոյնի մը ուղղակի քաղցկեղի բջիջներու վրայ ունեցած բորբոքիչ ազդեցութեան կամ հետեւանքը այդ նոյն թոյնին սեռային բջիջներու վրայ գործադրած տկարացուցիչ ներգործութեան Ըստ Յօքեթ Վիթթֆէլտի այդ թոյնը կապարն է։

Քաղաքաբնակ ժողովուրդներ շարունակ ենթակայ են իրենց մէջ խիստ փոքր քանակութիւններով կապար ընդունելու —մասնաւորաբար ջուրի խողովակներու եւ կերակուրի ամաններու. միջոցաւ. թէեւ կապարը իր բիւրեղային վիճակին մէջ ջուրի մէջ լուծելի չէ սակայն kolloidal ըսուած բիւրեղային վիճակի մէջ ու ելեկտրականութեամբ կրնայ լուծելի ըլլալ. խմուած ջուրի հետ միասին այդ փոսաւոր թոյնէն խիստ փոքր քանակութիւններ մարդկային մարմին մէջ սպրդելով ոսկորներուն մէջ կ'ամբարուին։

Արեւելեան ժողովուրդներու առհասարակ ջրամբարի ջուր գործածելու պարագան իրենց այս պատուհասէն զերծ մնալնին հասկնալի կը դարձնէ։

Կապարը մասնաւորաբար աւերիչ ազդեցութիւն մը կը գործէ սեռնագործական բջիջներու վրայ։

Այս տեսակէտով ուշագրաւ է նաեւ փրոֆ. Պլէյր Պէլի (Լիվըրփուլ) քաղցկեղի դարմանաբանութեան վերաբերեալ մեթոտը զոր 1920էն ի վեր յաջողութեամբ կը գործադրէ։ փրոֆ. Պէլ նմանաբուժութեան դիմելով, հիւանդին կը ներարկէ —վեց շաբթուան մէջ չորս անգամ— զօրաւոր դեղաչափով, ջուրի մէջ լուծուած կապար։ Հետեւանքը կ'ըլլայ քաղցկեղի բջիջներու խորտակումը։ Հոս յատկանշական է սա պարագան թէ քաղցկեղի ուռոյցը որքան զարգացած ըլլայ կապարին գործած բուժիչ ազդեցութիւնն ալ այնքան մեծ կ'ըլլայ։

Արդ բժշկութեան մէջ հետզհետէ հաստատուած իրողութիւն մըն է թէ կարգ մը թոյներ՝ փոքր քանակութեամբ աւերիչ՝ իսկ մեծ քանակութեամբ բուժիչ ազդեցութիւն մը կը գործեն ճամճային հիւսուածներու վրայ։ Վերեւ յիշուած 3րդ պարագան ալ արդիւնք է սաստիկ տենդի հետեւանք ոսկորներու մէջ ամբարուած կապարին արիւնին մէջ մղուելով քաղցկեղի բջիջներուն վրայ գործած ազդեցութեան։

Վարկածի թունաբանական մասը կը կեդրոնանայ քաղցկեղի ծագման ու դարմանաբանութեան մէջ «կապարի» խաղացած դերին վրայ։ Հետեւաբար առօրեայ կեանքի մէջ այդ վտանգաւոր թոյնէն զերծ մնալու համար միջոցներ ձեռք առնելը աւելորդ պէտք չէ նկատել։

Գերման բժիշկին տեսութիւնը, որքան ալ հաստատիչ փաստերու կարօտ ըլլայ, դարձեալ քաղցկեղի պատճառաբանութեան վրայ նոր լոյս մը կը սփռէ։ Մասնաւորաբար ծննդագործական ազդակներու մէջբերումը կարեւոր ուղի մը կը բանայ գիտուններու հետազօտութեանց։

Մաղթենք որ այդ ջանքերը շուտով վճռական արդիւնքի մը յանգելով մարդկութիւնը միանգամընդմիշտ փրկեն աւերիչ պատուհասէ մը։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԻԼԻԱՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. 22 փետր.

Փետրուար 13ը Մարսիլիոյ հայ գաղութի համար նշանակալից օր մը եղաւ, ոչ միայն անոր համար, որ գումարուած միթինկը ուշագրաւ թիւ մը կը կազմէր, այլ եւ այն պատճառով, որ գործաւորք եւ ոչ-գործաւորք հայրենակիցներ հաւաքուած էին իրենց ցաւէն դարմանը գտնելու ու միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու ազգային այն անկազմակերպ վիճակին, որուն մատնուած են Մարսէյլ եւ շրջականները։

Սահեղծուած քաոսը եւ գայն այդ վիճակին մէջ պահելու կողմնակից քանի մը անձեր, բնականաբար շատ ծանր պիտի զգան, երբ տեսնեն թէ ժողովուրդը այլ եւս չպիտի հանդուրժէ ներկայ վիճակին ու չպիտի բաւականանայ չոր խոստումներով։

Արդար պէտք է ըլլալ. ըսելու թէ, դատապարտելի անտարբերութեամբ մը, մէկուկէս տարիէ ի վեր թմրութեան մէջ մրափեց Մարսիլիոյ գաղութը, հանդուրժելով վարդապետի մը եւ քանի մը ազաներու կամայական գործունէութեան։ «Կ'ընենք, պիտի ընենք» եւ նման օրօրներ այլեւս չեն կրնար խաբել մեզ։

Կ'երեւի թէ գործունէութեան նոր շրջան մը կը բացուի. Ներքին կազմակերպութեան եւ ազգային ու կրթական գործերու յառաջացման մեծ զարկ մը տալու համար կը հաւատեն թէ սին խօսքերուն պիտի յաջորդին գործնական քայլեր, որոնք պիտի գան գոհացում տալու գաղութին պէտքերուն։ Մխիթարական է որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Ս. Դ. Հնչակեանները միաւնարար շարժեցան գործաւորներու կոչին առթիւ եւ այժմ կ'ուզեն համախորհուրդ գործել եւ կազմակերպել գաղութը։

Եղած նշանները թէեւ շատ յուսատու են եւ առնուած քայլերը լուրջ, սակայն մութի մէջ գործող ձեռքերը կը շարունակեն գաւեր լարել եւ դրամ գանել կը հաւատանք թէ ճշմարտութիւնը շուտով պիտի պարզուի. անգամ մըն ալ պիտի սեւնան խանգարիչները։

Եաժամեայ վարչական մարմին եւ վարդապետ, տեսնելով ժողովրդական այս շարժումը, հրապարակ իջան, ո՛չ թէ շինելու այլ վիժեցնելու եղած ձեռնարկները։ Անոնք կազմած են Եղբայրութիւն մը յայտնի դէմքերէ եւ անոր տրամադրութեան տակ դնելով 10.000 ֆր., կ'ուզեն խաչնել եղած շարժումը եւ քանի մը ֆրանք բաժնելով ցոյց տալ թէ կը հետաքրքրուին ժողովուրդին ցաւերով։ Ո՞ւր էին մինչեւ այսօր։

Թեժ միթինկէն ընտրուած մարմին (գործաւորներու օգնութեան կոմիտէ) ներկայացուցիչները երբ կը ներկայանան հոգեւոր հովիւին ու կը յայտնեն տրուած որոշումները, վարդապետը կը մերժէ տեղ տալ գործաւորներու կոմիտէին այն անգամին, որ սրահն երկու ժամ. Ըզգին տան մէջ, պիտի գայ արձանագրելու անգործները ու անոնց կը յանձնարարէ սրճարան մը մէջ կատարել այդ գործողութիւնը։ Այս արարքին անունը ընթերցողը ինք թող տայ։ Ըռայժմ կոմիտէի անդամներէն մէկը կ'երթայ ամէն օր եւ բակին մէջ կ'արձանագրէ գիմող գործաւորները։

Ներկայիս քանի մը մարմիններ գործի վրայ են։ Ընդարմանատու եւ անժողովրդական անձեր հակառակ միթինկին եւ անոր բանաձեւերուն, գործի ձեռնարկած են հոգաբարձութեան եւ վարդապետին չնորհիւ, անոնք կը խնդան ժողովուրդին վրայ, անտես կ'առնեն անոր արդար բողոքն ու ձայնը, Ըռաջնորդարանէն կը վռնտեն անօթի ու վտարանդիներու մէջ գիշերող որբերը։

Երկար պիտի տեւէ՞ այս անիշխանութիւնը

Վրօյր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Միացեալ Նահանգներու հայ գաղութին մէջ, վերջերս հրապարակ ելած է կորիճ ըմբիշ մը, Մանուկ Նազարեան, Չմշկածագցի, որ մինչեւ հիմա բազմաթիւ յաղթանակներ տարած է կարեւոր ուժերու դէմ։ Մեր հայրենակիցը, Լօրէնսի մէջ ազուոր դաս մը տուաւ Թուրք յայտնի ըմբիշի մը, Մէհմէտ Ալի անունով, որուն հետ, ըստ նախապէս եղած կարգադրութեան երեք անգամ պիտի մրցէր, բայց հարկ չմնաց աւսոր, որովհետեւ Թուրքը մէկ անգամէն ուժասպառ. չէ ուզած շարունակել այլ եւս եւ ընդունած է իր պարտութիւնը։ Ուրիշ ամերիկաբնակ Թուրք մեծ ըմբիշ մը. Ահմէտ Սիւլէյման, ուզած է չափուիլ Նազարեանի հետ, իր ազգային կորսուած պատիւը փրկելու համար.

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— փետրուար 18ին, Նիւ Եորքի մէջ. Jim Maloney յաղթեց փամատացի Jack Delaney-ին, կէս-ծանրութեան կշիռներու ախոյեանին։ Այս մրցումին նպատակն է աշխարհի մեծագոյն ախոյեանին՝ Gene Tunney-ի համար հակառակորդ մը ընտրել։ Նոյն մրցումով կը կատարուին եւ ուրիշ հանդիպումներ

ՖՈՒԹՊՈԼ.— Ֆրանսայի մէջ անցեալ կիրակի երկու կարեւոր մրցումներ տեղի ունեցան։ Փարիզի Բ. խումբը 2-3ով յաղթեց Հիւսիսային Ֆրանսայի, եւ Հիւսիսային Ֆրանսայի Բ. խումբը Արեւմտեանին յաղթեց 1-3ով։ Փարիզի Ա. խումբը Գերմանիա էր գացած, Գերմանիոյ դէմ ելլելու համար։ Գերմանացիները 40,000 հոգիի ներկայութեան, 1ի փոխարէն 5 նշանակէտով ընկճեցին փարիզցիները։ Իսկ մինչ Վիէննան ու Պուտափէշթը վերջին կիրակին իրարու հետ հաւասար մնացած էին 1-1ով, Զուիցերիոյ եւ Իտալիոյ Ազգ. խումբերն ալ զիրար չկրցան ճզմել եւ Իտալացիները վաստկեցան Զական նշանակէտ։ Այս խաղին ալ ներկայ եղած են 36,000 հանդիսականներ, մուտք վճարելով 600,000 ֆրանք։ Միլանի մարզարանը աւելի մարդ չէր կրնար պարունակել։ Ցեղի անձկութեան նոյն երեւոյթը գերազանցապէս նկատելի կ'ըլլայ Անգլիոյ բաժակի վերջին մրցումին, որուն անցեալ տարի 90.000 հոգի ներկայ էին գտնուած։ 23 Ապրիլին կատարուելիք այս տարուան մրցումին համար տրամադրելի 100.000 տոմսակները հիմակուընէ սպառած են արդէն։ Մարզական շրջանակներու մէջ ուշագրաւ երեւոյթ մը կը համարուի սակայն։ Փորթուկալ-Ֆրանսա խաղը որ չնչուեցաւ, Փորթուկալեան ծանօթ խառնվութեանց հետեւանքով. պիտի կրկնուի, Մարտ ամսուան ընթացքին. յուր որ մը Ֆութպոլի եւրոպական ժամանակացոյցին համար հետաքրքրական նորութիւն մըն է Անգլիացի ֆութպոլիստներու զօրաւոր խումբի մը ունենալիք մրցումները Պելճիքայի (10 Մայիս), Լիւքսէմպուրկի 14 Մայիս, Զուիցերիայի (17 Մայիս) եւ Ֆրանսայի (26 Մայիս) դէմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը քաջալերուած անցեալ տարուան պարահանդէսի գտած ընդունելութենէն, պատրաստութիւններ կը տեսնէ յառաջիկայ ամսուն սարքել երկրորդ մը։ Մանրամասնութիւնները ուրիշ անգամ։

Հ. ԴՆԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Շարլվիլի մօտ, գիւղի մը մէջ, փոքրիկն Իվ Րիւլլաք, 4 տարեկան, մինակ էր տանը մէջ։ Լուցկի մը վառեց եւ այրեց լրագիր մը։ Բոցը փակաւ շրջազգեստին եւ, ագիտորդ ծիչերու եւ տառապանքներու մէջ, այրեցաւ ու ածուխ կարեցաւ խեղճ մանուկը։

ԴՈՂԵՐԸ.— Պ. Մալարէ, թանկագին մետաղներու ձուլիչ է եւ կը բնակի Վէզինէ։ Ամէն առաւօտ պայուսակը կը լեցնէ արժէքաւոր առարկաներ, արծաթեղէններ եւ դրամ, ու կը նստի շոգեկառքը։ Փարիզ իր վաճառատունը հասնելու համար։ Անցեալ առտու, շատ կանուխ, ճամբան կը բռնեն երեք գողեր, որոնք ծանօթ էին վաճառականին սովորութիւններուն։ Ինքնաշարժով մը կուգան կը կենան ճամբուն վրայ։ Երբ Պ. Մալարէ կ'անցնէր, կը յարձակին վրան, կը պահանջեն դրամները։ Ասոնցմէ մէկը խօսքը բերանը կը ձգէ եւ ծանր հարուած մը կ'իջեցնէ գլխուն։ Վաճառականը կը տապալի։ Գողերը ինքնաշարժով կը փախչին, տանելով պայուսակը, որ պարզ թուղթեր կը պարունակէր։ Վաճառականը կ'ուշաբերի եւ կը դիմէ ոստիկանատուն։ Անցորդ մը, որ պատահմամբ ականատես եղած էր գողերու փախուստին, կ'առնէ ինքնաշարժին թիւը։ Ինքնաշարժը գտնուած է արդէն Գոլոմպի մէջ։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ գողերը։

ՀԱՅՐ ԴՈՂ.— Թէնոյի մէկ գիւղին մէջ, հողագործի մը կինը, Էրպէն, իր երեք տարեկան մանչուկին հազը դարմանելու համար խմցուց դդալ մը օշարակ։ Ափսոս, փոխանակ օշարակի, տուած էր փենոնական թթու (ասիտ ֆէնիք)։ Երախան, սարսափելի ցաւերու մէջ, եւ հակառակ տրուած կաթին եւ հակաթոյներուն, մեռաւ թունաւորուած։

ԱՅՆՈՒԱԿԱՆ ՇՈՒՆԵՐԸ.— Շարանթի մէջ երկու ոստիկաններ անցեալ իրիկուն, ուշ ատեն, կամուրջին վրայ տեսան երկու ազնուական շուներ, որոնք կը հաչէին, անհանդիստ շարժումներ կ'ընէին, եւ կարծես թէ օգնութիւն կը պոռային։

Ոստիկանները մօտեցան, շուները սկսան այնպիսի շարժումներ ընել, որ ոստիկանները հասկցան թէ շուները կ'ուզեն առաջնորդել զիրենք ուրիշ մը վայրը։ Ցանկարծ շուները, շարունակ հաչելով, ցատկեցին Մառն գետը, եւ ուղղուեցան թուփի մը մօտ, որ կը թաթխէր իր քղանցքը ջուրին մէջ։ Շուները կը սուզուէին ջուրին մէջ, յետոյ կը բարձրացնէին իրենց գլուխը եւ կը հաչէին։

Ոստիկանները կեղծ շարժումով մը ցոյց տուին թէ կը հեռանան։ Շուները դուրս ցատկեցին ջուրէն, եւ գացին խածնել ոստիկաններուն զգեստները, տարաբար։

Այլեւս ապահով էր որ շուները ականատես եղած էին ոճիրի մը, կամ մահուան արկածի մը։ Բերին սանդուխ մը, որ շուներուն ցոյց տուած տեղը փնտռեց եւ ոչինչ գտաւ։ Անտարակոյս, գետին հոսանքը տարած էր ինչ որ կը վկայէին շուները։ Այն ատեն ոստիկանները կանչեցին շուները, որոնք տխուր և վշտահար հետեւեցան իրենց մինչեւ ոստիկանատուն։ Գեղեցիկ էին շուները, եւ ազնիւ իրենց վիշտին մէջ։

ՑԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ 15

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱՏԻ

Մենք՝ մեր պատիւները՝ կոտին սրուեցան Ընձեղինայի գինետան առջեւ, ուրկէ առինք նաեւ ճանկիլիքի պաշարը —ճաշիճներու ջուրը ազատ կ'ըլլայ. յետոյ՝ ցցինք փնտռելու նաեւ շուն մը, որ ուրախ կոտին վրայ նետուեցաւ, երբ թէ իր տէրը եղած ըլլար։ Ռուըթը կոխելուն, մեր նաւակը՝ որդէն կը սահէր. հետեւ, «Հին Կանոնս» կոչուած թեւին վրայ, յետոյ մը յետոյ, կը մտնէինք վերջին, շատ նեղ «թեւչ» մը մէջ, որ ալ ամէն կողմ կորսնցուցի։

Կ'ըսէին թէ՝ կոտին իր գրպանին պէս կը ճանչնար ճահիճները։ Ինչո, ուռեններու գոտին մէջն էինք. ու երկինքի աստղերն իսկ էինք նշմարեր. միակ առաջնորդը այս տեղերուն համար

Ցակայն կոտին՝ առանց վարանումի կը թիավարէր։ Ցեղ տեղ, ջուրը ցած ըլլալով, նաւակը գետնին կը քսուէր. այն ատեն, ուռեններու ճիւղերուն կառչելով կ'առաջանայինք, կամ երկու թիերը գետնիզին կրթնցնելով ուժ կ'առնէինք. իսկ երբ այս ալ չըլլար, կոտին՝ ջուրը կ'իջնէր մինչեւ ծունկերը ու կը հրէր։

— Ցե՛ս, ջուրերը կարծածէս աւելի ցած են՝ եղեր... Եթէ երկինքը պայծառ մնայ, լուսինի լոյս ալ պիտի ունենանք..., աւելի գիւրին եւ աւելի հաճելի պիտի ըլլայ։

Ցակայն, ուռենները նուազեցան. երկինքը յայտնուեցաւ իր՝ ամբողջ գիշերային պերճանքով եւ եւ հողի մեծ տարածութիւններ պարզուեցան մեր առջեւ՝ կը գտնուէինք բնական ջրանցքներու ճշմարիտ լաբիւրինթոսի մը մէջ, որ տեղ եւ ձուկ կը հոսէր։ Նաւակը թեթեւցնելու համար, սափրուեցայ ես ալ իջնել, ու մինչդեռ կոտին գայն կը քաշէր շղթայով, ես՝ շունին կապէն բռնած, կը կուսրծանայի վազելով կաւին վրայ, որ գորգի պէս փափուկ էր։

Երկար զիկզակներէ յետոյ, վերջապէս հասանք լայն ու խոր ջրանցք մը, ուր կրցանք առանց դժուարութեան սահիլ։ Ցօ լիսի խաղաղ գիշերուան թեւթեւ լուսութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, հեշտանքը վայելեցի կորսուած ըլլալու եզերքներուն մէջ, ինչպէս չլսելու նաեւ ուրիշ ազմուկ բացի թիերու ճողփիւնէն, մակերեսին վրայ ձուկերու ոստոստումէն եւ գիշերուան օդին մէջ բուերիճակին ճիչէն։

Լիալուսնի վառ սկաւառակը արդէն հորիզոնին վերեւն էր, երբ կոտին՝ որսի յատուկ նիւթերով բեռնաւոր, ես ալ շունը բռնած, թողուցինք նաւակը ու ոտքով մեկնեցանք դէպի հոն՝ ուր կը յուսայինք գտնել վայրի բադեր եւ սագեր։

Երկիրն պէս տարածուն, մեր առջեւ կը բացուէր անհուն հողամասը եղէգներուն, որ կ'օրօրուէին գաղջ հովի մը մեղմ շունչով, — քասոր, ո՛ր կը տիրեն գայլը, ազուէսը, մժեղներու անթիւ բազմութիւններ, ուր գիտակալուսը կ'որսայ աւելի տկարը, ուր տզրուկը օձի պէս կը խայթէ, ուր համեղ թութեթներուն ու զմայլելի նունուֆարներուն սիւքերը միայն կը հպին եւ ուրկէ՝ ամառնային գիշերներու տարաւօրին տակ կը բարձրանայ, գողօշներու ասուածային երաժշտութիւնը։

Քիլոմեթրներով ճամբայ կը քալէինք ակերախտ հողի մը վրայ, նեղուելով փշոտ թթենիներէն՝ որոնց պտուղը մեր կ'իշխար ափերուն մէջ, տեղ տեղ, ջրակոյտերը՝ մինչեւ ծունկերնիս կը հասնէին, ու ճամբայ մը բանալու համար, մերթ ստիպուած էինք կարել անցնիլ՝ սուր տերեւներով եղէգի թաւուտներու մէջէն։

Երբ մօտէն լուսի, գիշերային լոյսի զարմանալի շրջանակին մէջ, գողօշներու հսկայ համերգը կը գլէ յուզումնալից ամէն գեղեցկութիւն, որ կրնայ հոգին թրթռացնել։

* *

— Հասանք վերջապէս

Կոտին իր բեռները վար կը նետէր

Եկերքն էինք ջրակոյտի մը, որ բաւական տարածուն էր, ամէնէն ընդարձակը մեր կորածներուն միւս եզերքները. լուսնային մշուշին մէջ, հազիւ տեսանելի կերպով կ'ուրուագծուէին.

Կոտին՝ իր պայուսակին մէջէն պզտիկ մանգաղ մը հանեց, կարճ ու հաստ, եւ եղէգներու թաւուտին գտնելով, սկսաւ տենդագին կտրել

— Ի՞նչ պիտի ընես այդ եղէգներով, հարցուցի

— Կղզի մը, ծերուկս, կղզի մը եւ խրճիթ մը, այս պզտիկ անասունները խաբելու համար, կը տեսնես քիչ յետոյ... Հաւաքէ եւ դիզէ, եթէ կ'ուզես երբ լմնցնեմ, անմիջապէս խուրձեր պիտի շինեմ։

Մէկ ժամ յետոյ, լճին նուազ խոր մէկ կէտին վրայ, կը տեսնուէր կղզեակ մը, որ կազմուած էր իրարու վրայ դիզուած խուրձերու վեց խաւերով։ Նոյնը «Բանտաս» կը կոչուի։

Խրճիթը որ նմանապէս եղէգներէ շինուած էր, մեզ կը ծածկէր։ Իբր ձեզուն՝ երկինքը։

— Այսօր որ պիտի բռնենք կը մրմռար կոտին, շատ շարաճճի է վայրի բադերը տեղ մը կը ոնանին, բայց ուրիշ տեղ մը կը հանգչին։ Այսպէս է։ Առտուն՝ արշալոյսէն կը փախին, իրիկունը վերջալոյսէն, երկու ուղղութիւններու միջեւ, յաւիտենական գնացք մըն է, կը հասկնա՞ս

(Շար.)

Հիւսիսի Չինացիները հաւանաբար պիտի յաջողին համաձայնիլ եւ միացեալ կառավարութիւն մը կազմել, նպատակ ունենալով կարգադրել օտար պետութեանց հետ առկախ բոլոր խնդիրները եւ Չինաստանի վերադարձնել իր գերիշխան իրաւունքները։ Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլայ վերջ տալ քաղաքացիական կռիւներուն։

Վերջին լուրերու համաձայն, Շանթունկի կառավարիչ Շանկ-Ցունկ-Շանկ 90.000 հոգիի գլուխն անցած՝ գրաւած է Հու-Չէուի եւ Շանկ-Չէուի միջեւ բոլոր դիրքերը։ Իր զինուորներուն մէջ կան նաեւ ճերմակ ռուսեր։

Մանչուրիոյ ընդհ. բանակատեղիէն առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Չինաստանի նախկին դեսպան Գարախան մասնաւոր կառախումբով Վլատիվոսթոք հասած է Փետրուար 14ին։ Կառախումբի շատ մը վակոններուն մէջ ռազմանիւթ կար։ Փեքինէն հեռագիրներ ղրկուեցան գաւառական իշխանութեանց, հրահանգելով որ խստիւ հսկեն Գարախանի բոլոր շարժումներուն վրայ եւ արգիլեն անոր Փանթոն մուտքը։

Լոնտոնէն Պաղտատ եօթը օրէն

Առջի օր Քրոյտընի օդակայանէն ճամբայ ելաւ «Ճիւփիթեր» օդանաւը, որ եօթը օրէն Պաղտատ պիտի հասնի, անցնելով Մարսիլիայէն, Նափոլիէն, Պէնկազիէն, Գահիրէէն եւ Ղազայէն։ Օդանաւին մէջ կան ութ ճամբորդներ, հինգ կին եւ երեք այր։ Ասոնցմէ զատ երեք օդանաւորդներ եւ մեքենավարներ ալ կան։ Օդանաւը ժամը 160 քիլոմեդր արագութեամբ պիտի երթայ։

Պատերազմի սարսափը Ռուսիոյ մէջ

«Թայմզ» կը գրէ թէ Մոսկուայի «Կարմիր Խորհրդարան»ին վերջին նստաշրջանը բոլորովին աննշանաքրքիր եղած է։ Նախագահ Մուսաբէկոֆի ճառը բոլորովին իմաստէ զուրկ էր։ Կոմկուսի Քաղաքական Բիւրօն յատկապէս հրաման տուած է որ արտաքին քաղաքականութեան մասին ազատ վիճաբանութիւններ տեղի չունենան,

Համայնավարներէն շատեր սարսափի մատնուած են Ռիքօֆի, Վորոշիլովի եւ Պուխարինի ռազմաշունչ ճառերէն, որոնք ոչ միայն վտանգի ենթարկեցին սովետական յարաբերութիւնները արտասահմանի հետ, այլեւ խուճապի մթնոլորտ մը ստեղծեցին երկրին ներսը։ Շատ տեղեր ժողովուրդը սկսած է պաշար ամբարել պատերազմի «վտանգ»ի մը դէմ պաշտպանուելու համար, իսկ վաճառականները ապրանքներու գիները բարձրացուցին։ Պատերազմի հեռանկարը, զոր պոլշեւիկ վարիչները բացէ ի բաց ցոյց տուին, ոչ միայն կռուելու եռանդ չներշնչեց ժողովուրդին, այլ ընդհակառակը սարսափ առթեց նոյնիսկ համայնավար «քաջարի» շարքերուն մէջ։ Իշխանութիւնները հիմա կը ջանան խաղաղասիրական յայտարարութիւններով հանդարտեցնել բնակչութիւնը։

Մարզպանը կը մերժէ

Երէկ հրատարակած էինք «Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակցին հեռագիրը, որուն համաձայն Սուրիոյ մէջ Սահմանադրական Միապետութիւն պիտի հռչակուի եւ գահ պիտի բարձրանայ եգիպտացի իշխան մը։

Սուրիոյ մարզպան Պ. Հանրի Փօնսօ, որ քանի մը շաբաթէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի, կը հերքէ այս լուրը։

Նոր տագնապ մը Գերմանիոյ մէջ

Տնտեսական սուր պայքար մը ծագած է Գերմանիոյ մէջ, որ կրնայ ծանր հետեւանքներ ունենալ, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ։

Մինչեւ հիմա, բանուորներու աշխատավարձերը կարգադրուած են աշխատաւորներու եւ գործատէրերու սէնտիքաներուն փոխադարձ համաձայնութեամբ։ Գերմանական ճարտարարուեստի գրեթէ բոլոր ճիւղերուն մէջ,— մետաղագործութիւն, քիմիագիտութիւն, հիւսուածեղէն, ծխախոտ եւլն.— գործատէրերը այժմ կ՚ուզեն չեղեալ համարել այդ համաձայնութիւնը։ Անոնք ոչ միայն նոր զիջում չեն ըներ, այլ եւ կ՚ուզեն ջնջել նախապէս եղած յաւելումները։

Իսկ բանուորները, նկատի առնելով ապրուստի սղութիւնը, նոր յաւելումներ կը պահանջեն։ Գործատէրերը կը մերժեն եւ նոյն իսկ կը սպառնան զեղչել մաս մը բանուորներու աշխատավարձը։ Բանուորական Միութիւնները ազդարարած են թէ երբեք չպիտի համակերպին։ Գերմանիոյ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը միլիոնաւոր անդամներ ունի որոնք պատրաստ են կռուելու։ Եթէ գործատէրերը յամառին, քանի մը շաբաթէն 2-3 միլիոն բանուորներ ընդհ. գործադուլ պիտի ընեն։ Գործատէրերը արդէն փակած են իրենց դուռները Սաքսոնիոյ մէջ, 150.000 բանուորներ փողոց ձգելով։

Գործազուրկները ձրի պիտի ճամբորդեն

Լիոնի ընկերվարական երեսփոխան Վիքթոր Տարմ առաջարկ ներկայացուցած էր Երեսփ. Ժողովի հանրօգուտ շինութեանց յանձնաժողովին, հրաւիրելու կառավարութիւնը որ գործազուրկ բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն ձրի երթեւեկի թամնետոմսեր տրուին երկաթուղիներու համար։ Յանձնաժողովը ընդունեց այս առաջարկը։ Գործազրկութեան վկայաթուղթ ունեցող բոլոր բանուորները պիտի օգտուին այս դիւրութենէն, երբ կառավարութիւնը վերջնապէս տայ իր հաւանութիւնը։

Պատուանշանի ծախողները դատապարտուած

Առեւտրական նախարարութեան ազդեցիկ պաշտօնեաներէն երեք հոգի՝ Մարսէլ Ռիւօթ, Տիւմուլէն եւ Քամիւզէ իրենց ազդեցութիւնը չարաչար գործածելով Պատուոյ Լէգէոնի պատուանշաններ կը ծախէին անհատներու, փոխարէն ստանալով 100.000 ֆրանք։ Իրենց այս գեղծարարութիւնը ամիսներ առաջ երեւան հանուած ըլլալով ամբաստանեալները ձերբակալուած էին։ Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ անցած շաբաթ եւ վճիռը արտուեցաւ առջի օր։ Ռիւօթ դատապարտուեցաւ երեք տարի բանտարկութեան եւ 95.000 ֆր. տուգանքի, Տիւմուլէն 18 ամիս բանտարկութեան եւ 125.000 ֆր. տուգանքի, Քամիւզէ մէկ տարի բանտարկութեան եւ 95.000 ֆր. տուգանքի։ Տուրքերն ալ հաշուելով այս տուգանքներու քանակը պէտք է բազմապատկել 4ով, ինչ որ ընդհանուր գումարը կը հասցնէ 1.200.000 ֆր-ի։ Ռիւօթ 900.000 ֆրանք ունի դրամատան մէջ։

Եթէ դատապարտեալները չկարենան վճարել տուգանքի իրենց բաժինը, բանտարկութեան շրջանը պիտի երկարի։

Զէնքի մթերանոց մը երեւան հանուած

Փարիզի ոստիկանութիւնը գողցուած ինքնաշարժ մը գտնելու համար փնտռտուքներ կատարելու պահուն Սէն-Մարսէլ թաղի մէկ կառատան մէջ գտաւ կարգ մը զէնքեր։ Կառատան տէրը՝ Թանքար հարցաքննուելով, յայտնեց թէ զէնքերու հաւաքածոյ կը կազմէ։ Գաղտնի ոստիկաններ խուզարկեցին նաեւ յիշեալին բնակարանը, Փաւքալ փողոց թիւ 67, վեցերորդ յարկ, ուր տեսան թէ ճաշարանը իսկական զինարանի մը երեւոյթն ունի։ Պատերը ծածկուած էին վերջին դրութեամբ խոշոր հրացաններով,— Լըպէլ, Մաուզէր, ամերիկեան, անգլիական, ռուսական հրացաններ, բոլորին ալ սուին անցուած եւ փամփուշտները լեցուած, պատրաստ անմիջապէս կրակելու Պատերուն վրայ կախուած էին 100 հրացան, 100 սուին, 100 ատրճանակ՝ զանազան մեծութեամբ, նոյնպէս լեցուած. քաշիտի պահարաններէն գտնուեցան 16.000 փամփուշտ, 10 քիլօ վառօդ, շէտիթ, մէլինիթ եւ ուրիշ պայթուցիկ նիւթեր։

Երեք բեռնատար ինքնաշարժ պէտք եղաւ, այս բոլորը Ընդհ. Ապահովութեան պաշտօնատունը փոխադրելու համար։

Թանքար ձերբակալուեցաւ։ Ասկէ առաջ ալ քանի մը անգամ բանտուած էր, սակայն դրացիները կը պատմեն թէ անմեղ մարդ մըն է։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այս երեկոյ ժամը 8ին

փլաս ա՛րթալի, քաֆէ Քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ՝ Իթալի:

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

27 փետր. կիրակի ցորեկ ժամը 2-30ին Էմիլ Զօլայի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ ԼԻՈՆԻ ԴՈՄԷՑԻ ՏՐԱՄ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

կը ներկայացուի ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

27 փետրուար կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին

վարուժան ակումբին մէջ 15 Rue Jeanne d'Arc

կը ներկայացուի խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԼԻՈՆԻ ՏՐԱՄ. ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

վաղը՝ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Րիվէ յուն. պարասրահը

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԻԼԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ

Յառաջդիմասէր երկսեռ միութեան կողմէ 26 փետր. վաղը երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ ժամը 5, SALLE PELISSIER, Place Jean-Jaurès. ղեկավարութեամբ ծանօթ հայ եւ ֆրանսացի փրօֆէսէօրներու: Ընակնկալներ եւ թօնքուրներ:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Գլխաւոր խումբի եւ Սէն Միշէլի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր Դաշնակցականները 26 փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Café Rocher, Métro Odéon:

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին Երիտասարդաց միութեան ակումբը:

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին. կը հրաւիրուին Գրլանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի, Մէօտոնի եւ Գլամարի շրջանի բոլոր Դաշնակցական ընկերները:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօի, Ռոստոմի, Խաժակի, Գէորգ Չավուշի եւ Պէլվիլի շրջանին մէջ գտնուող եւ ցարդ ո և է խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները, վաղը 26 Փետր. Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple. Belleville.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատ. միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ 27 փետր. կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Rue République 63 սրահին մէջ: Անդամատոմսերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջանային կոմիտէի ընդհանուր անդամական ժողովը կիրակի փետր. 27ին կէսօրէ վերջ ժամը 2ին. Հայ ծողովրդային Լսարանի մէջ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը, 2 Մարտ, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Պիտի խօսի փրօֆ. Աշար (Ֆրանս. Բժշկ. Ակադեմիայէն) նիւթ՝ Ցպաւորութիւններ Հնդկաչինէն։ Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու անգործ բոլոր որբերը կը հրաւիրուին զալ. երկս. Որբերու Միութեան ընթերցասրահը (61, Rue Mr. le Prince Métro St. Michel) 27 փետր. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

Զ. ԵՐԿՍ. ՈՐԲ. Մ. Վալանսի մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ, Վարդանանց տօնի առթիւ վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի մէջ, պիտի բեմադրուի Յ. Պարոնեանի «Շողոքորթը»: Երգ, նուագ. եւ արտասանութիւն. Մուտքը ազատ է: Ղեկավարութեամբ Տիկին Ա. Ճամախեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ամասիացի Գէորգ Էսկիճեան կը փնտռէ Այնթապցի Հաճի Նազարէթ, որ 1923ին Պոլիս Լանկա) ջուլհակութեամբ կը զբաղէր: Այժմ Ալճէրիա ըլլալը կը կարծուի: Տեղեկացնել՝ K. Eskidjianի 5 Rue Jouye Rouve-Hotel Jeanne d'Arc Paris (20me).

— Իզմիթցի Ազնիւ, Վարդանուշ եւ Հայկանուշ Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ռափքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր: Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Բէնար Ազնաւուրեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.)

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro Gare de l'Est — Telephone Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2 30–5 30 կիրակի եւ տօն օրեր 9–12

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ — POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes. Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ՚ընդունի Երեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քիթ, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 11—12 Ատամնաբոյժը ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18։

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲՈԼՈՐ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅԵՐՈՒՆ

Ամէն տեսակ դատեր, ամէն դատարաններու առջեւ: Թարգմանութիւններ եւ պայմանագրութիւններ ամէն լեզուով. Ամուսնութեան, ամուսնալուծումի, վիզայի, անցագրի, եւ անձնագրի գործողութիւններ:

ԱՐԱԳ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱ ՄՏՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

VAHAN YARJANIAN

CONTENTIEUX

5 Rue Cardinal Mercier Paris, (9e)

Tél. CENTRAL 96-70 կամ 97-39 — Métro: CLICHY

» GUTEMBERG 46-65 կամ 71-29 — Nord-Sud. TRINITÉ

Խորհրդակցութիւններ ամէն օր ժամը 9-12 և 2-7 բացի Կիրակի

— Կը փնտռուի Եօզկատի Իւսօճ գիւղացի Էմիրէ եւ Վարդավառ Նաանեան, հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Եղսա, ընդհ. պատերազմին զինուոր էր։ Տեղեկացնել Եթէր Եաաեանի՝ 129 Chenoir Dupuete Bordeaux France:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան կ. Խաչի Օգնութեան մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը վաղը Շաբաթ գիշեր, ժամը 10-30ին Salle Hoche-ի մէջ, 9, Ave. Hoche, Paris (8e).

Պարահանդէսի արդիւնքին մեծ մասը, ուրիշ տարիներու պէս, պիտի յատկացուի Հայաստանի Արփա Գիւղի հիւանդանոցին, մնացեալ մասը, պիտի ծառայէ՝ Փարիզի աղքատ-հիւանդներուն դեղ ու խնամք տալու ծախսերուն, գործազուրկներու հաց ու մանուկներուն կաթ տալու։

Ջանք չէ խնայուած՝ հաճելի եւ արդիւնաւոր ընծայելու համար սոյն պարահանդէսը, որ պիտի ըլլայ ծպտեալ եւ դիմակաւոր (Paré et Masqué), բայց ո՛չ պարտաւորիչ։

Երջանկաբեր աֆէլմիշներու պարահանդէսն է այս

ՓԵՏՐ. 27Ի ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշնակահարուհի Օր. Տիրուհի Զատափեան կը մասնակցի նուագահանդէսի մը, որ տեղի կ՚ունենայ յառաջիկայ Փետրուար 27ին Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Salle des Agriculteurs, մասնակցութեամբ նուագախումբի։

Կ՚ուզուի սպասուհի մը տնական ամէն գործերու համար. դիմել՝ 26 Rue de Constantinople չորրորդ յարկ աջ կողմ:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի Մէկ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ

ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՑՈՒՆԸ

որ հրատարակիչն է մասնաւորապէս Լուսաբեր ընթերցարաններու եւ նոր մթերք մը ունի մատենագրական գիրքերու։

Դիմել, — Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople.

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Յաքոբ Թաշեա պէյ 5, Բազմագիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Նաշայ տարեգիրք 25, Ռասպուտին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Գամառ 10, Հաւաթքնել 8, Երազահան 6, ինչպէս նաեւ ուրիշ զան զան տեսակ այլեւայլ գրքեր

ԴՊՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Առաջին տպագրութիւնը սպառած ըլլալով, հրատարակուեցաւ երկրորդ տպագրութիւն

կարդացէ՛ք եւ կարդացնել տուէք

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

(Թարգ. Վ. Սեւունի) գինն է 3

Հրատարակութիւն «Լուսաբեր» մատենաշարի որ թարգմանական գործերու հետ միասին պիտի հրատարակէ նաեւ յաջորդաբար հայ հեղինակներու գործերէն անտիպները, դպրոցներու եւ թերթերու գործածութեան համար, եւ գաղութներուն համար, ծախսը չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել՝ Vahram Sévouni 5 rue Quihou, Saint-Mandé.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

123 Bld. Sébastopol, 123

Metro: St. Denis & Reaumur

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ջերմամփոփութեան, ... ու ... եւ ... հիւանդութեանց

Բժշկական տարրալուծում

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2-...

Կիրակի՝ 9—12։

ժողովրդական գիներ

ՎԱՐՁՈՒ ՏՈՒՆ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ

Մարսէյլի St-Jérôme (Սէն Ժէրօմ) արուարձանին մէջ, ... տուն մը, տակը խանութ ... պարտէզ, որուն առջեւ կը ... համրակառքը: Վարձել փափաքողները դիմեն՝ ... եանի, 8, Rue Barbarosse, ... յարկ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	
III	
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de C...

80, Rue Lafa...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ		
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO . LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ
26
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1927

26 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 271

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ՄԵՂՔԸ

Յատկանշական էր «Խորհրդային Հայաստան»ի բուռն յարձակողականը՝ հին հնչակեաններու հասցէին։

Թարգմանած մը ներկայացուցինք երէկ, ամենէն հիմնական կէտերը առնելով։ Բայց «Խ. Հ.» տակաւին ունի բացատրութեան ձեւեր, որոնք առնչութեան սաստկութիւնը կ՚ապացուցանեն.—

«Հնչակեան գրչակներն այնքան են տափակ ու բութ, նրանց գաղափարն այնքան փտած, որ այլեւս ոչ մի թունար (ծնարք) չունին մի բնձնուրոյն խօսք ասելու, մի նոր միտք արտայայտելու։»

Ուրիշ տեղ մը, դաշնակցական և հնչակեան «նախկին մարդկանց որճարանային ասուլեսը» համարելով իբրեւ «պատերի ճեղքերից դուրս եկած մողէսներու սլքտոց», Երեւանի պաշտօնաթերթը կը պատգամէ.

— «Գաղութահայ բանուորները երկաթէ կռունկներով, յեղափոխական անխնայութեամբ եւ վճռականութեամբ պէտք է կոխկրտեն այդ մողէսներու գլուխները»։

Լսեցէք եւ սարսափեցէ՛ք. կոմիսար Ա. Մռաւեանն է որ այդպէս կ՚ըսէ, երբեմն նախանձելով պաշտօնակից Աշոտ Յովհաննիսեանի, որ կը գոռար երեք տարի առաջ.— «Մեր պատկոմներ բահերով պատանի կոմունիստներ) նրանց կ՚աննենք շանսատակ»։ Այդ նրանց ը նորէն Դաշնակցականներն ու Հնչակեաններն էին, որոնց անքաւելի մեղքերը կը պարզէր ժողովի մը ատեն։

Ի՞նչ է շարժառիթը այս շանթ ու որոտին։ Շատ պարզ։ Հին հնչակեաններն ալ, երկար թարթափումներէ յետոյ, տեղ-տեղ յանգեր են այն եզրակացութեան, թէ «սխալ է այսօրուայ Հայաստանը իր ներկայ գրութեամբ եւ ներկայ քաղաքական կացութեամբ եւ սահմաններով համարել հայ ժողովրդի խտէալ եւ նպատակ»։ Այս տեսակէտը կ՚արծարծէ մասնաւորապէս Փարիզի հնչակեան շաբաթաթերթը, շարք-շարք անաթեմաներ կարդալով, լենինականութիւնը նմանցնելով... մահմէտականութեան, պահանջելով սահմաններու ընդարձակում, Ախալքալաք, Նախիջեւանը, Ղարաբաղը եւ ուրիշ ինչ որ կը պահանջէն Դաշնակցականները, երազելով «Անկախ եւ Մեծ Հայաստան» եւլն. եւ դեռ ի՛նչ ամբարիշտ արտայայտութիւններ, որ միայն «Դաշնակ»ներուն վայել են.—

«Թանւորի եւ գիւղացիի շահերը պաշտպանելու պատրուակին տակ Մոսկուայի քոմիտէները կը միջամտեն բոլոր երկիրներու ներքին գործերուն, կը գրգռեն Թուրք, պարսիկ, մոնկոլ, ճենիկ եւ չին ազգային եւ կրօնական զգացումները, յենլով փաշաներու, խաներու, շէյխերու եւ մանտարիններու նման աւատապետներու եւ մոլլաներու նման յետադիմական կրօնապետներու ուժերուն վրայ։ (Նոր Երկիր, 16 Յունուար)։

Այս բոլորին մէջ ուշագրաւը ոչ թէ հնչակեան շաբաթաթերթին շեշտած տարրական ճշմարտութիւններն են, այլ նոյն ինքն հնչակեաններուն բռնած դիրքը՝ այդ իրողութիւններուն հանդէպ։ Առաջին անգամը չէ որ «մայր-կուսակցութեան» մնացորդներն անհատներ մէջտեղ կուգան եւ խելօք միտքեր կը յայտնեն։ Բայց արդի՞ւնքը։ Բոլորովին արգահատելի։

Մենք չենք գիտեր գոնէ մէկ շրջան, ուր միատեսակ խորհին ու գործեն խումբ մը հնչակեաններ։ Եթէ Սօֆիան և Ռուսճուքը մէկ բերան խօսին, Վառնան ուրիշ եղանակ մը կը հնչեցնէ։ Աթէնք ինկած հնչակեանը չի հասկնար Փարիզի լեզուն եւ Թէհրանի կամ Թաւրիզի վեթերանը կ՚ապշի, կարդալով Հալէպի հաւատակցին գոհարները։

Միտքերու, կեցուածքի, կիրքերու այս խառնիճաղանճին շնորհիւ է որ, հնչակեանը ազաններուն, խաւարեալներուն եւ դաւանափոխներուն հետ թեւ-թեւի կը քալէ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ մէջ, Դաշնակցութիւնը հարուածելու համար, «պլօք»ներով եւ Հօկերով. իսկ այստեղ կը ճակատի Հօկերուն դէմ, որ իրենց համար սրբութիւն էր մէկ տարի առաջ, կը փորձէ Հօմեր կազմել, եւ, հրա՛շք, լեզու կը գտնէ Դաշնակցութեան հետ (Մարսէյլ)։

Սկզբնական մեղք մը կայ, որ թոյլ չի տար ներդաշնակել խօսքն ու գործը, եւ հակասութենէ հակասութիւն կը գլորէ մարդիկը, միեւնոյն ատեն այլասերելով նուիրական գաղափարներ։ Այդ մեղքը շողիքներ վազցուց երէկ, խորհրդային Հայաստանի հանդէպ, իսկ այսօր խոշորացոյցով կը թուէ անոր վէրքերը, գոնէ Փարիզի մէջ։ Ու փոխարէն կը լսէ «փինաճիներ, «փտած գանկեր», «կաղ էշաւոր գործիչներ» եւլն.։

Ո՞ւր է ելքը այս անբնական եւ ախտաւոր վիճակին։

Մեզի չի՛յնար տալ պատասխանը։ Եթէ այդ ջարդուփշուր կուսակցութեան մնացորդները կը հաւատան թէ իրենք ալ առաքելութիւն մը ունին այս ժողովուրդին մէջ եւ բաց մը գոցելու կոչուած են, ապա ուրեմն իրենք պիտի գտնեն առողջացման եւ փրկութեան միջոցը։ Չի բաւեր միայն հեռացնել առանողները։ Անոնք արդէն իրենց գլուխն առած կ՚երթան։ Եւ անոնք էին որ կազմեցին Ֆրանսայի հայ պոլշեւիկներուն առաջին կորիզը։ Կարեւորը՝ մնացորդներուն պահպանումն է, որ կը պահանջէ պայծառ տեսակէտ, ամուր նկարագիր եւ կենդանի հաւատք։

Ընդունա՞կ են թօթուելու սկզբնական մեղքը։

Գոնէ՝ իրենց համոզումներուն համաձայն շարժելու, ինչպէս Մարսէյլի մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտոսի Ծամագգային Ծանգանակիչ յանձնախումբի Ծաշուեփակին առթիւ, «Յուսաբեր» կը գրէ.—

«Հայրենի երկրի ծանրագոյն աղէտը քով-քովի բերած եւ միեւնոյն նպատակին շուրջ համախմբած էր այս համայնքի մինչեւ իսկ ամէնէն անհաշտ տարրերը։ Եղբայրական այս համերաշխ մթնոլորտին մէջ էր, որ ստեղծուեցաւ Համգնիկ Յանձնախումբի Գործադիր Մարմինը։ Եւ այս համերաշխութեան ու գործակցութեան հետեւանքով է, որ շուրջ 3 ամսուան մէջ մօտ հինգ հազար ոսկի հանգանակուեցաւ, որմէ 4000ը՝ Եգիպտոսի, իսկ 1000ը՝ անոր կից շրջաններու մէջ. առկէ դուրս երկիր ճամբուեցաւ նաեւ մօտ 5000 կտոր հագուստեղէն։

Մեծ չէ անշուշտ այս գումարը, սակայն Անկախութեան Փոխառութենէն ետքը առաւելագոյն գոհողութիւնն է այս, որ Եգիպտահայ գաղութը կ՚ընէ ի նպաստ իր հայրենիքին»։

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԷՆ

Շարունակելով Հայաստանի գաւառներուն մարդահամարի մանրամասնութիւնները, կուտանք մնացեալ երեք գաւառներու թիւերն ալ.—

ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ ԳԱՒԱՌ

Գորիս քաղաք.— 2668 հոգի, 1309ը այր, 1355ը կին։ 1922ին՝ 3660 հոգի։

Ղափանի հանքերը.— 1507 հոգի, 1199ը այր, 308ը կին։ 1922ին՝ 108 հոգի։

Գիւղերը.— 64.685 հոգի, 32 հազարը այր, 32.685ը կին։ 1922ին՝ 63.425, աճած՝ 2.0 առհարիւր համեմատութեամբ։

Ամբողջ գաւառին մէջ. — 68.860 հոգի, 34,508ը այր, 34.352ը կին։ 1922ին՝ 67.193 հոգի, աճած՝ 2.5 առհարիւր համեմատութեամբ։

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻ ԳԱՒԱՌ

Բէշիշքէնտ աւան.— 1580 հոգի, 865ը այր, 715ը կին։ 1922ին՝ 1370, աճած՝ 19.3 առհարիւր համեմատութեամբ։

Գիւղերը. — 28.494 հոգի, 14.954ը այր, 13.540ը կին, 1922ին՝ 25.648 հոգի, աճած՝ 11.1 առհարիւր համեմատութեամբ։

Ամբողջ գաւառին մէջ. — 30.084 հոգի, 15.819ը այր, 14.225ը կին. 1922ին՝ 27.018 հոգի, աճած՝ 11.3 առհարիւր համեմատութեամբ։

ՄԵՂՐԻԻ ԳԱՒԱՌ

Մեղրի աւան.— 1129 հոգի, 607 այր, 521ը կին։ 1922ին՝ 1100 հոգի, աճած՝ 2.6 առհարիւր համեմատութեամբ.

Գիւղերը.— 6947 հոգի, 3725ը այր, 3221ը կին։ 1922ին 6660 հոգի, աճած՝ 4.3 առհարիւր համեմատութեամբ։

Ամբողջ գաւառին մէջ. — 8076 հոգի, 4334ը այր, 3742ը կին։ 1922ին՝ 7760 հոգի, աճած՝ 4.1 առհարիւր համեմատութեամբ։

ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Քաղաքները.— 159.760 հոգի, 80.715ը այր, 79.045ը կին. 1922ին՝ 144.738 հոգի, աճած՝ 10.4 առհարիւր համեմատութեամբ։

Գիւղերը. — 710.961 հոգի, 358.710ը այր, 352.251ը կին։ 1922ին՝ 636.273 հոգի, աճած՝ 11.7 առհարիւր համեմատութեամբ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիական ազդարարագիրն վերջ

Անգլիոյ ծայրայեղ պահպանողականները բոլորովին յուսախաբ եղած են Սըր Ձէմպըրլէյնի կողմէ խորհրդային ներկայացուցչին յանձնուած ազդարարագրին առթիւ։ Ասիկա վեցերորդ ազդարարագիրն է քանի մը տարուան ընթացքին։ Ծայրայեղ պահպանողականները կը սպասէին որ ազդարարագրին ոճը աւելի խիստ ըլլայ եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները բացէ ի բաց խզուէին պոլշեւիկներուն հետ։

«Տէյլի Մէյլ» կը գրէ.—

«Սըր Ձէմպըրլէյնի ծանուցագիրը՝ իբրեւ տկարութեան եւ վախկոտութեան արտայայտութիւն՝ կ՚եռացնէ ինքզինքը յարգող ամէն մէկ Անգլիացիի արիւնը։ Ռամսէյ Մաքտօնալտ իսկ աւելի կորովի դուրս եկաւ, երբ 1924ին պատասխանեց Զինովիէվի նամակին։ Կը հարցնենք թէ բրիտանական առիւծը թաղուա՞ծ է արդեօք, եւ թէ մեր նախարարները անոր տեղ ճերմակ նապաստա՞կ մը դրած են»։

Միւս հոսանքներն ալ գոհ չեն Ձէմպըրլէյնի ծանուցագրէն։ Աշխատաւորականները կը ծաղրեն կառավարութիւնը՝ ըսելով թէ ճառերէ եւ լրագրական յօդուածներէ զատ մեղադրելիք բան չէ գտած։ Մաքտօնալտ հեգնանքով դիտել կուտայ թէ ասիկա աւելի շատ մեծ թերթի մը խմբագրականին կը նմանի քան դիւանագիտական վաւերաթուղթի մը։

Ազատականները, մանաւանդ Լոյտ Ճորճի հետեւորդները, որոնք սկիզբէն ի վեր հակառակ եղած են կառավարութեան հակապոլշեւիկ քաղաքականութեան, հաստատելով հանդերձ ծանուցագրին մէջ յիշուած իրողութիւնները, կ՚առարկեն թէ սպառնալիքը անտեղի է եւ վեր կը հանեն խզումի մը վտանգը։

Նախարարներն ալ երկար ատեն անհամաձայն գտնուած են ծանուցագրի պարունակութեան մասին։ Մեծամասնութիւնը, խմբուած Չըրչիլի շուրջը, կը մտածէր թէ առեւտրական համաձայնութեան ջնջումը եւ դիւանագիտական յարաբերութեանց անմիջական խզումը ազդու եւ արժանի պատասխանը պիտի ըլլար պոլշեւիկեան դաւերուն, ընդդէմ կայսրութեան։

Վարչապետը եւ Լորտ Պալֆուր ալ Ձէմպըրլէյնի կարծիքէն էին, որուն համաձայն խզումը շատ հակառակ պիտի ըլլար Լոքառնոյի ոգիին, միւս կողմէ ալ աւելի մեծ ազատութիւն պիտի տար պոլշեւիկներուն՝ իրենց պրոպականտը ուժովցնելու համար Անգլիոյ դէմ։ Արտաքին Նախարարը նոյնիսկ չէր ուզեր դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումի խօսք ընել ազդարարագրին մէջ, վախնալով որ եռքէն ստիպուի գործադրել զայն։ Երկու հակառակ տեսակէտներուն միջեւ պէտք եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել եւ խմբագրուեցաւ այն ծանուցագիրը, զոր երէկ հրատարակեցինք։

Միայն չափաւոր պահպանողականներն են որ չեն քննադատեր կառավարութիւնը, սակայն չեն ալ արտայայտուիր ազդարարագրին մասին։

Գործադուլը վերջացած է Շանկայի մէջ

Շանկայի մէջ ընդհանուր գործադուլը վերջացաւ եւ բամպակի հիւսուածեղէնի, ինչպէս նաեւ միւս գործարաններու մէջ աշխատանքը վերսկսաւ։ Կացութիւնը հանդարտ է, միայն տեղական թերթերը դեռ չեն հրատարակուիր։ Քանի թողներ Շափէյ թաղին մէջ յարձակեցան պահականոցին վրայ, սակայն օգնական ոստիկաններ հասնելով ձերբակալեցին զանոնք, որոնցմէ երկուքը գլխատուեցան անմիջապէս։ Այս գլխատումի դրութիւնն ալ հետզհետէ վերջ կը գտնէ։

Չինական նաւային իշխանութիւնները պաշտօնապէս ներողութիւն խնդրեցին ֆրանս. եւ անգլ. ներկայացուցիչներէն՝ երեքշաբթի օր Շանկայի առանձնաշնորհեալ հողամասերուն ռմբակոծման համար։

Քանթոնի ազգային բանակին դէմ ճակատեցնելու համար հիւսիսային մեծ բանակ մը պատրաստուած է եւ կը կարծուի թէ կարելի պիտի ըլլայ ազգայնականներու յառաջխաղացումը արգիլել։ Սըն-Շուան-Ֆանկ գացած է Նանքին, ուր կը խորհրդակցի Շանթունկի կառավարիչին եւ Ֆէնկթինկի բանակին սպայակոյտին հետ, ռազմական յատակագիծ մը պատրաստելու համար։ Հիւսիսայիններու յառաջապահները արդէն հասած են Ու-Սիհ, Շանկայէն 120 քիլօմէդր հիւսիս-արեւմուտք եւ Ֆէնկթինկի զինուորներէն 30.000 հոգի անցած են Եանկ-Ցէ-Քիանկը՝ ճակատելու Քանթոնցիներու հետ։ Շանթունկի զինուորներէն 8000 հոգի Շանկայ կը սպասուին։ Ամէն օր 2000 նոր զինուորներ կը հասնին Շանկայ։

Մակեդոնիոյ խնդրայարուցումը

Քանի մը օր առաջ Սօֆիայի մէջ գումարուեցաւ Մակեդոնացի գաղթականներու համաժողովը։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ քուէարկուեցան շարք մը բանաձեւեր, որոնք ուշադրութիւն կը հրաւիրեն Պալքաններու անկայուն վիճակին վրայ եւ իբր միակ դարման կ՚առաջարկեն ինքնավարութիւն տալ Մակեդոնիոյ։

Կ՚ըսուի թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը Մակեդոնիոյ մէջ ալ գործադրել պիտի տայ փոքրամասնութեանց պաշտպանութեան դաշնագիրը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՆԱՐԱՐ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Աղեքսանդրիայէն ստացանք նամակ մը, «Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբ»ի կողմէ։ Գնահատելով այս շինարար ձեռնարկը, ստորեւ կը հրատարակենք յանձնախումբին կոչը, որ անշուշտ արձագանգ պիտի գտնէ.—

«Անհերքելի է չեշտել թէ՝ մեր ազգային տնտեսական քաղաքականութեան հիմնաքարն է երկրագործութիւնը, որ միեւնոյն ժամանակ պահապանն է նաեւ մեր ազգային նկարագրին։ Նոյնպէս հանրածանօթ ճշմարտութիւն մըն է թէ՝ մեր ազգային այս նուիրական արհեստը՝ ազնուագո՛յնը արհեստներուն՝ դեռ մեծագոյն չափով նահապետական դրոշմ կը կրէ եւ անոր արդիացումը անյետաձգելի պահանջ մը դարձած է։ Այս հայրենանուէր նպատակին հասնելու կարեւոր միջոցը դպրոցաւարտ գիւղատնտեսներու միջոցաւ գիտութեան լոյս ջամբելն է հայ գիւղացիներուն։ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի երկրագործական վարժարաններուն մէջ կան բազմաթիւ հայ ուսանողներ, մեծագոյն մասամբ որբեր՝ որոնք ժամ առաջ իրենց ուսումնքը աւարտելով Հայաստան կարենալ երթալու համար պէտք ունին նիւթական աջակցութեան։

Ահա այս եւ յաջորդ գիւղատնտես կարօտ ուսանողներուն օգնելու նպատակով կազմեցինք «Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբ»ը, եւ ներկայիս կոչ կ՚ընենք ձեզի՝ ազնիւ հայրենակիցնե՛ր, զօրավիգ ըլլալ մեզի, միշտ մտքի մէջ ունենալով սա պարագան թէ՝ ուղիղ եւ իրական հայրենասիրութեան միակ ճամբան՝ հայ գիւղացիութեան զարգացման եւ հայ գիւղատնտեսութեան յառաջդիմութեան սատարելն է։ Լուսամիտ եւ առողջակազմ գիւղացիները հայրենիքին անսասան սիւներն են եւ ներքին միակ անթափանց պատնէշը մեր անաղարտ *մշակոյթին եւ ազգային արժէքներուն ալ՝ անոր անառիկ բերդերը։*

Յանձնախումբիս նշանաբանն է «ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀՈՂԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԶՕԹԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌ» ով։

Վստահ ենք թէ՝ հայ ժողովուրդին գիտակից եւ խորաթափանց ոգին գիւրաւ պիտի ըմբռնէ մեր նշանաբանին բազմակողմանի նշանակութիւնը»։

Յանձնախումբի անդամներն են.— Նախագահ՝ Մամբրէ Ծ. Վ. Սիրունեան, ատենադպիր՝ Տքթ. Կ. Գասպարեան, գանձապահ՝ Ղազար Փափազեան, քարտուղար՝ Սեպուհ Ստեփանեան։

Այս առթիւ յանձնախումբը իբրեւ նշանաբան կը հրատարակէ նշանաւոր դէմքերու խօսքերը, որոնցմէ կ՚արժէ ուշադրութեան յանձնել Խրիմեան Հայրիկի պատգամը.—

«Չկայ աւելի արդար, ազատ եւ անխարդախ վաստակ աշխարհի վրայ, քան հողագործութիւնը։ Սիրել հայրենատուր հողն ու դաշտը, երբեք չբաժնուիլ անկէ, գիտնալով թէ՝ իր կեանքն հողն է, ու հողագործութիւնը արդար վաստակ»։

ԷՍՓԵՐԱՆԹՕՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Եօթնամեայ եւ երկրորդական վարժարաններու մէջ պիտի բացուին էսփէրանթօ լեզուի դասընթացքներ, որոնց ծրագիրը ձգուած է ուսանողներու կամքին։ Քաղաքներու մէջ ալ ժողովուրդին էսփէրանթօ սորվեցնելու համար պիտի բացուին մասնաւոր դասընթացքներ։

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

22 փետր.

«Յառաջ» գրեց փետր. 13ի ժողովրդական մեծ միթինկի մասին։ Թէեւ ուշ, սակայն աւելորդ չըլլար մանրանշել մէկ կարեւոր պարագայ։ Վերջին տագնապի հետեւանքով գործադրկուած թէ տակաւին գործող խումբ մը գիտակից աշխատաւորներ փետր. 7ի առաւօտ թռուցիկ մը ցրուեցին, հրաւիրելով գաղութը միթինկի (13 փետր.) ծայր առած թշուառութեան դարման մը խորհելու համար։

Անդադար բանւորական միասնական ճակատէն ճառող կոմունիստներու հոգեկան տխրահռչակ Հօկը՝ կարդալով թռուցիկը կը մատնէր կատարեալ խուճապի համայնավար պարոններէր, փոխանակ ուրախանալու որ Մարսիլիոյ աշխատաւորութիւնը իր մէկ շատ կարեւոր իրաւունքին տիրանալու համար միթինկ կազմակերպած է, մատնուեցան ջղաձգութեան եւ դիրք բռնեցին բանւորներուն դէմ, մեծապէս ուրախացնելով 80 հազար ֆրանքի անհաւատարիմ պահակը։ Եւ աճա փետր. 8ի երեկոն նոր թռուցիկ մը Հօկի կողմէ կամ անոր գըլ-գումով, որ գրեթէ միեւնոյն նպատակի համար աշխատաւորութիւնը տարբեր միթինկի մը կը հրաւիրէ փետր 12ին, փետր. 13ին ըլլալիք մեծ շարժումին ազդեցութիւնը կոտրելու միջոցի Արդար ըլլալու համար շատ ալ չմեղադրենք մեր կոմունիստները, որովհետեւ Մարսիլիոյ Հօկին մէջ տիրող տարրը ռամկավարներն են, որոնց լմամիական կապը «Ֆիգ. եւ Ֆովիլ»ի եւ 80 հազարի պահակներուն հետ կասկածէ դուրս է։ Այս ընդգծումէն յետոյ, հեշտ կենթադրել որ փետր. 12ի միթինկի նախընտրէ Հօկին եկած է ուղիղ գծով Ռամկավարականէն, [illegible] ռամկավարութեան։

Բայց ո՞րքան աշխատաւոր գացած էր փետր. 12ի միթինկին. ամէնը 60 հոգի՝ որոնցմէ է քառասունը Հօկին յանցանքը անոր երեսին զարնելով քաշուեցաւ Լոն Ճանի սրահէն, մինակ թողնելով կազմակերպիչները։

Փետր 13ին, աւելի քան 1500 աշխատաւորներ խռնուած էին Թափի Վէրի մեծ ու ընդարձակ միթինկին, ու այդ հսկայ բազմութեան մէջ երկու կին միայն։

Բանախօսները տուին իրենց արդէն։ Ընտրուեցաւ 11 հոգինոց մարմին մը գործադուրկներու օգնութեան կոմիտէ անունով. իրականին մէջ թիւ 2 բանաձեւի տուած լիազօրութիւններով Գ. Օ. կոմիտէն նախ ժամանակաւոր Ազգային իշխանութիւն է, յատուկ պարտականութեամբ՝ Գաղթ. ընդհ. Ժողովը նիստի հրաւիրելու, նախորդ Ազգ. Միութեան նիւթական ու բարոյական համարատուութիւնը լսելու, նորը ընտրելու ու վերջապէս ընտրութեանց ընթացքին վրայ հսկելու համար։

Այստեղ կ'արժէ փոքրիկ փակագիծ մը բանալ ի՞նչ է գաղութահայ ժողովը, որուն հրաւիրման պաշտօնը կը տրուի Գ. Օ. կոմիտէին. — Հայրենակցական եւ այլ միութիւններու, քաղաքական կուսակցութեանց (Դաշնակցական, Հնչակեան, Ռամկավար) երկուական ներկայացուցիչներէն եւ Ազգ. տուրք վճարող հայրենակիցներէ կազմուած ժողով մը՝ օրէնսդրական իրաւունքով։ Այդ ժողովը կազմած ու վաւերացուցած է իր կանոնագիրը եւ ճանչցած կառավարութեան, իբրեւ գաղութին բարձրագոյն ժողովը։ Գաղթ. ընդհ. ժողովն է որ 1924ի Յունուարի վերջերը կամ փետր.ի սկիզբները ընտրած է Ազգ. Միութիւն մը (Հրաշքով եթէ ըսենք, երբեք չենք չափազանցեր) հաստատած է մատուռ, թէեւ փոքր բայց ներկայանալի. հիմնած է դպրոց. Գաղթականութը մատակարարած ու կարգի դրած է մինչեւ անոր «Անհետացումը»՝ կարճ երկու տարի մրցնաշան աշխատանք թափած է։

Օր մը կաթողիկոսական պատուիրակին միջամտութեամբ եւ անոր ատենապետին նենգութեամբ խաղի մը զոհ կ'երթայ Ազգ. Միութիւնը։ Հարուածէն աւելի, անոր հրապարակէն քաշուելէն աւելի, դաւին մէջ լրբութիւն մը կար, արհամարհանքը՝ դէպի Գաղթ. ընդհ. Ժողովը, որ իր ծոցէն ու իրմէ բխած մարմինի շուրջ անցած դարձածէն բոլորովին անտեղեակ կը պահուէր։ Եւ Ազգ. Միութիւնը իր կազմով, անոր ատենապետը իր անձով, Գաղթ. ընդհ. ժողովի ատենապետը իր հասակով (2-3 անձ ի մի բնութիւն) տարրական բարոյական պարտաւորութեան մը տակ չզգացին գոնէ պարզ պաշտօնական սիրոյն հաշիւ ու համար տալու զիրենք ընտրող մարմինին որմէ ուղղութիւն, նիւթական ու բարոյական լայն աջակցութիւն ստացած էին։ Ցարբեր պայմաններու տակ, աւելի գիտակից հասարակութիւններու մէջ, հանրային գործի մը, պարտաւորութիւններու՝ նոյն իսկ ձեւական այս կերպ վերաբերումը բարոյական զեղծարարութենէ տարբեր բան չպիտի նշանակէր։ Ահա թէ ինչու թիւ երկու բանաձեւը՝ նախկին Ազգ. Միութիւնը ի հարկին պատասխանատուութեան կանչել կը պարտաւորցնէ Գ. Օ. կոմիտէն։

Եթէ նախկին Ազգ. Միութեան անդամները իրենց արժանապատուութեան նուազագոյն նախանձախնդրութիւնը ունին, ահա պատուաւոր պատեհութիւն իրենց՝ իրենք զիրենք արդարացնելու, իսկոյն քով քովի գալու, գործակից դառնալու Գ. Օ. կոմիտէին, որպէս զի դիւրութեամբ գումարուի Գաղթ. Ընդհ. Ժողովը եւ իրենք բաց ճակատ տան իրենց նիւթական ու բարոյական հաշիւը։ Աւելորդ չըլլար ըսել որ Գ. Օ. կոմիտէն ամէն միջոց ձեռք առած է որպէս զի Գաղթ. Ընդհ. Ժողովը գումարուի յառաջիկայ Կիրակի, անակնկալ դժուարութիւններ միայն մէկ շաբաթ կարող են յապաղեցնել անոր գումարումը։

Գ. Օ. կոմիտէն իսկոյն ձեռնարկեց գործի։ Անոր քարտուղարը եկեղեցիի շրջափակին մէջ օրական 2-3 ժամ սիրայօժար նստելով կ'արձանագրէ գործադուրկները։ Դաշնակցականութիւնը պաշտօնապէս վաւերացուց անոր կազմն ու նպատակը։ S. F. I. O.ի Պուշ տիւ Ռոնի Ֆեդերասիոն համակրելի ընդհ. քարտուղար ընկ. Լէոն Գոն որ միաժամանակ քաղաքապետի առաջին օգնականն է, իր բովանդակ աջակցութիւնը տուած է գործին։ Եւ երէկ քաղաքապետարանը վաւերացուց ստորագրութիւնը։ Երկու օրէն արձանագրուած անգործներէն ամէնէն չքաւորներուն օրական ճաշեր կը տրուին։ Առ այժմ կոմիտէի տրամադրութեան տակ դրուեցաւ 2500 ֆրանք, որ ամէն ամիս մինչեւ տագնապին վերջանալը պիտի տրուի։

«Հոգեւոր Հովիւ»ը եւ 75 հազարի պահակը չփոխ սանդծելու համար, անմիջապէս հրաւիրեր են կարգ մը հայրենակիցներ, որպէս զի կազմեն Աշխատանքային մարմին եւ խոստացեր է անոնց տրամադրութեան տակ դնել 75 հազարէն տասը հազար ֆրանք։ Հրաւիրուած հայրենակիցներու մեծ մասը ողջմտօրէն մերժեր են մտնել «պաշտօնէն» մարմին մը կողմէ կազմուած յանձնախումբին մէջ, առարկելով նաեւ որ «Բազմահազար ժողովուրդ փետր. 13ին ընտրեր է արդէն Գ. Օ. կոմիտէ մը» եւ թէ այդ դրամը պէտք է յանձնուի անոնց ոչ թէ 1/7ով այլ ամբողջութեամբ։ Առաջին փորձի ձախողանքէն յետոյ առաջնորդը կանչած է ուրիշներ։ Վերջին պահուն իմացայ որ անոնք ալ մերժած են։

Մինչ այս մինչ այն, Գ. Օ. կոմիտէն բարոյապէս զօրացած ժողովրդական լայն համակրանքով, նիւթապէս ուժ առած անակնկալ աղբիւրներէ, մեծ եռանդով սկսած է գործի, եւ յետագայ ձեռնարկները պիտի ըլլան նոյնպէս ամուր։

Թող ուրիշներ ճառեր արտասանեն յանուն աշխատաւորութեան։ Այս աշխարհը գործողներու եւ զոհաբերողներու աշխարհն է։ Ով որ կամք, խիղճ, ու ընդունակութիւն ունի, կ'անցնի առաջ։

ՇՐՋԻԿ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ
ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Մասնագէտի մը տեսութիւնները,

(Նրդ. եւ վերջին մաս)

Եթէ ընդունինք այսպէս, որ խնդրոյ առարկայ վերոյիշեալ տառերն ու անոնց բարդութիւնները հետեւողականօրէն, ունին մէկը միւսէն տարբեր հնչիւն, այն ատեն ուղղագրութիւնը մեծ, կամ առհասարակ դժուարութիւն չունենար։ Այս պատճառով շատ զգոյշ պէտք է ըլլալ ուղղագրութիւնը եւ առ հասարակ լեզուն կանոնաւորելու առթիւ։ Ժողովուրդը ինքնաբերաբար, առանց վերին հրամանի կամ ճնշման կը շարունակէ իր ստեղծագործ եւ շինարար ուղին, մինչ գրագէտն ու մասնագէտը ոչ թէ եղածը պէտք է փոխէ ըստ կամս, այլ ընտրէ ընդհանուր հարազատը եւ համեմատաբար գեղեցիկն ու նպատակայարմարը —լեզուի հիմնական ոգիին ու օրէնքներուն չհակառող— գրական յարաբերական լեզուի համար։ Իրաւունք ունի, չեմ յիշեր ո՞ր Ֆրանսացի մը ըսած է «Թէ բնական մարդը լեզու հնարելու ձիրք ունի, մինչ կրթուած մարդը կրնայ զայն միայն աղաւաղել։» Եւ թէ «գրաւոր լեզուի հետ գործ ունեցողը ամէն բանէ առաջ պիտի գիտնայ լեզուն յարգել իբրեւ սրբազան բան մը եւ ոչ թէ զայն ծառայեցնել։»

Մեր նախնիքներէն մեզի մնացած այս 1500ամեայ սրբազան աւանդը, սուրբ եւ անաղարտ պահելու համար պէտք է զգոյշ մօտենանք անոր փոփոխութեանը, «տասը չափէ և մէկ ձեւէ», ժողովրդական առածը հոս լաւագոյնս կը պատշաճի։ Յեղակարծ, անխորհուրդ փոփոխումը ծանր հետեւանք կրնայ ունենալ։

Բառերը իրենց իմաստները կրնան փոխել, եւ փոխած են ժամանակի ընթացքին, իրենց արտասանութիւնները կրնան փոխել եւ փոխած են համեմատաբար աւելի արագ քան հնչիւնները, որոնց տեսանելի պատկերներն են տառերը։ Մեր տառերը իրենց հնչիւնները փոխած չեն ժողովուրդի մէջ, եղած շեղումները արհեստական են, ինչպէս տեսանք։

Ե, Է, Ո, Օ, Յ ու Եւ և տառերուն իսկական հնչիւնները ոմանց համար քիչ մը ռամիկ եւ խորթ պէտք է երեւայ. ասոնց վերահաստատումը — որ միայն վարժութեան կարօտ է, պիտի ունենայ քանի մը մեծ առաւելութիւն։

Նախ՝ յետս կոչած կը լինինք այն սխալը, որ կ'ուզենք գործել մեր լեզուի գրականութեան դէմ. երկրորդ՝ կորուստէ ազատած կը լինինք մինչ այժմու մեր աշխարհիկ գրականութիւնը, որով ներկայ սերունդը մեծած է եւ դեռ շատեր պիտի սնանին, ա. մնայուն իրաւամբ եւ յաջորդ սերունդներու բանասէրներուն միայն մասնիկի չպիտի լինի իբրեւ պատմական գրականութիւն. երրորդ՝ ուղղագրութիւնը փոփոխութեան ենթարկելով — այս ձեւով, անհարին նիւթական կորուստ պիտի ունենանք զուր տեղը — անցեալը նոր ուղղագրութեան վերածելով տպելու համար։

Անկէ զատ վերահաստատելով տառերու իսկական ուրոյն հնչիւնները, բուն ժողովրդային զանգուածի համար դժուարութիւն մը ստեղծած չենք լինիր. այլ անոր կը վերադարձնենք ինչ որ անկէ փորձեր ենք եւ կը փորձուի խլել անգիտակցօրէն։

Եւ ո՞րն է աւելի դիւրին եւ նպատակայարմար, անգէտ զանգուածը իր ուղղութենէն շեղել անհարին անհարկի աշխատանքո՞վ, թէ գիտակիցը իր կամաւոր շեղումէն յետ դարձնել. անշուշտ որ վերջինը։ Գիտակիցը գիտակից ճիգով մը կրնայ համոզմամբ ընդգրկել ուղիղը. այսպէս ալ պէտք է ընել. այս կը պահանջէ ուղիղ դատողութիւնը. «Վնասի որ տեղէն ետ դառնանք օգուտ է» կ'ըսէ ժողովրդական առածը։ Մէկ խօսքով տառերուն տալով իրենց սեփական հնչիւնները, փրկենք թանկագին ազգային գործերը աղաւաղումէ եւ կորուստէ։

Նաեւ կը կարծեն թէ տառերու թիւը պակսեցնելով ընթերցումն ու ուղղագրութիւնը կը դիւրացնենք. շիտակ է, եթէ միայն այդ համեմատաբար քիչ տառերով արտայայտել կարողանայինք մեր լեզուի բոլոր հնչիւնները հարազատօրէն. իսկ մեր լեզուի հարստութիւնը կազմող բազմաթիւ հնչիւնները կը պահանջեն համապատասխան թիւ։ Մեր (նուէնգաստ) 38 տառին վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ ուրոյն տառ չունեցող երկու ձայնաւորներն ալ (ու և իւ) որ ստանանք քառասուն հնչման քառասուն տառի գիւթական թիւը։

Մեր տառերու այս հսկայ բանակն է, որ մեզի այնչափ դիւրութիւն կուտայ շատ մը օտար լեզուներ այնչափ հարազատօրէն արտայայտելու. ո՞ր մէկ եւրոպական լեզուի տառապաշարը կրնայ այս բանը կատարել։ Տեսակ մը միջազգային բնոյթ ստացած 25 լատինական տառը չի բաւեր նոյնիսկ յաճախ զանոնք գործածող լեզուները գոհացնելու, որով ստիպուած են իւրաքանչիւրը իւրայատուկ փոփոխութեան ենթարկել տառերը, կազմելով նաեւ քանի մը տառէ մէկ հնչիւն եւ առով ընթեռնելի ըլլալ միայն այդ լեզուն գործածողներուն. այսպէս, մեր Շ տառի հնչիւնը արտայայտելու համար, օրինակ Ռումանացին կ'առնէ s (էս) լատինական տառը վրան նշան մը դնելով, Ֆրանսացին ch գրելով, Գերմանացին sch, Անգլիացին sh, եւն. եւ կամ j լատինական տառը առանձին առած, Ֆրանսացիին համար ան ժէ հնչիւնը ունի, Անգլիացիի համար Ջէ, Գերմանացիի համար եօ (մեր յ տառի երկու ձայնաւորի մէջ եղած հնչման նման. այս) Սպանացիի համար խ է։ Փօրթուկալցիի համար ՂԸ եւն. արդ ի՞նչ օգուտ քիչ (եւ գեղեցիկ ընդունուած, տառ, երբ ընթերցումն ու ուղղագրութիւնը դիւրացնելու փոխարէն կը դժուարացնէ։

Ո՞ր մէկս, լատինական տառերուն ծանօթ լինելով մէկտեղ, կրնանք այդ տառերով գրուած որեւէ լեզու կարդալ (եթէ յատկապէս այդ լեզուն սորված չենք) օրինակ. ֆրանսերէն, գերմաներէն, անգլիերէն, որոնց պատկանող մանուկ մը տարիներով դպրոց յաճախելէ վերջն ալ դեռ դժուարաւ կարող է անսխալ գրել ու կարդալ։ Թիֆլիսցի բարեկամ մը իրաւամբ կ'ըսէր թէ Անգլիացիք Լոնտոն կը գրեն Մանչեստր կը կարդան. կարծեմ թէ բարեկամս ճշմարտութենէ շատ հեռու չէր։

Մենք հպարտ պիտի ըլլանք մեր այսչափ ճոխ եւ կատարեալ այբուբենով։ Գիտնանք անոր յարգը։

Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ԴԵՐՁԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դերձակութիւնը ունի երկու շրջան, ուր գործերը կը զանգուին եւ ծանօթ է «մորթ-սէզօն» անունով։ Առաջին գործոն եղանակը կը սկսի Մարտ 15ին եւ կանոնաւոր կերպով կը շարունակուի մինչեւ Յուլիս 15. իսկ Յուլիսէն Հոկտեմբեր անկանոն Հոկտեմբերին գործերը կը վերսկսին եւ կը տեւեն մինչեւ Նոր Տարի։ Դերձակութիւնը կը բաժնուի երկու մասի.— Ա.— Հայթայթիչ հաստատութիւններ զանազան ճիւղերով, այսինքն մեծաքանակ կամ փոքրաքանակ գործ հայթայթողներ։ Բ.— Արդիւնաբերող դերձակ աշխատաւորներ։

1922էն մինչեւ վերջին գործադրկութեան շրջանը դերձակութիւնը շատ բարգաւաճ վիճակ կը ներկայացնէր Փարիզի մէջ եւ գործերը նախ քան պատերազմն ան վիճակէն աւելի փայլուն էին։ Ասոր գլխաւոր պատճառն էր Ֆրանքին աննախընթաց անկումը։

Գործի առատութիւնը այն աստիճանի հասած էր որ փոքր Ասիոյ աղէտին հետեւանքով, Ֆրանսա ապաստանած հայ դերձակ արհեստաւորները Փարիզ կուգային, շատեր լքելով իրենց ապահով գործերը եւ բոլորն ալ անմիջապէս գործի կը տեղաւորուէին։ Միայն իմ միջոցաւ տեղաւորուեցան 30-40է աւելի հայրենակիցներ։ Յիշեմ նաեւ թէ «Մէսոնները» ցուցատախտակները լեցուած կ'ըլլային գործաւոր պահանջող ազդերով (այժմ ոչինչ կայ)։ Բաղդատմամբ վերջին տարիներու, 1922ին եւ անկէ առաջ հայ արհեստաւորներու եւ հայ դերձակատուններու թիւը շատ աննշան եղած է։

Դերձակատունները կը բաժնուին երկու դասակարգի.— Ա. գործատէրեր, որոնք ուղղակի շփման մէջ են գնող եւ չափի վրայ ապսպրանք կատարող յաճախորդներու հետ։

(Բ. Յանձնառու աշխատաւորներ անթըրփրընէօր)որոնք ունին իրենց սեփական աշխատանոցը եւ իրենց տրամադրութեան տակ կ'աշխատցնեն բազմաթիւ աշխատաւորներ, վերցնելով մեծաքանակ կարուած գործ, մեծ վաճառատուններէ։

Այս վերջին դասակարգէն կային երկու հայ հաստատութիւններ, որոնցմէ մէկը դժբախտաբար իր անհաճոյ վարմունքով վարկէ ինկած է, իսկ երկրորդը անակնկալ յաջողութիւն մը ձեռք բերելով լաւ դիրք շահած է։

Ա. դասակարգի հաստատութիւններու, (այսինքն գործատէրեր) թիւը տասը չէր անցներ։

Գործաւորութիւնն ալ երկու դասի բաժնուած է, Ա.— «Աֆիէսէօր» ուրիշ խօսքով գալֆա, Բ.— «Փօմփիէ» (գօձանթաձուբանձի)։ Առաջինները (յանձնառուներու պէս գործը իրենց վրայ կ'առնեն եւ կը գործեն իրենց սեփական աշխատանոցին մէջ։ Ասոնք ալ նոյնպէս իրենց տրամադրութեան տակ երեք կամ չորս գործաւոր ունին։

«Փօմփիէ»ները կը գործեն գործ տիրոջ սեփական աշխատան Միեւնոյն աշխատանոցին մէջ կ րելի է «գալֆա»յութիւն ընել. գրեթէ երկու դասակարգ ալ հաւասար թիւով հայրեն կիցներ կը համրուէին, ոչ աւ քան 50. 1923ին, երբ անհամ մատ շատցաւ հայերու թի քառապատկուեցաւ նաեւ գործատէր եւ թէ աշխատաւ դերձակներու թիւը։ Իսկ 192 եւ 1925ին այս թիւը տասն պատիկ աճեցաւ։ Բազմաթիւ հա րենակիցներ, որոնք տաճկաստ աշխատանքի լծուած՝ իբր բանուոր կ'աշխատէին ամէն գութիւն աչք առնելով դերձ կութիւն սորվեցան, ձեռնարկ թեան վարժարաններու հետեւ ցան ու յաջողեցան։ Ըստ ճամբան միացին նեցուկ չունե լուն համար։ Թէեւ ճշգրիտ ճակագրութիւն մը չկայ, կարելի է ըսել թէ ներկայիս րանց եւ կանանց դերձակ գործ ւորներու թիւը մօտ հազար կը հաշուուի։ Եւ առանց չափ զանցութեան կարելի է ըսել մինչեւ երէկ բոլորն ալ շատ պայմաններու տակ բայց այսօր կացութիւնը բոլ վին հակառակն է։

Մինչեւ գործադրկութ տագնապը, գործաւորի մը ժամ գինը կ'արժէր, միջինը առն 5-6 ֆրանք, որով գործաւոր շաբաթական 50 ժամուան հ մար կը ստանար 250:300 ֆ Յաճախ աշխատողները 50 ժա աւելի կը գործէին։ Ներկայ տիճանի աշխատաւորի ժամը էր 3.50—4 Ֆր., շաբաթը 17 200 ֆրանք, իսկ նորավ մը շաբաթը 100-120 ֆրանք վաստկէր։ Չմոռնամ թէ 1922ին առաւելագոյն մավարձն էր 3-3.50 Ֆր. Սակայն Աշխատաւորական տիքանները, տեսնելով որ բաւատ հետզհետէ սղելուն հե ւանքով, գործատէրերը իրենց բանքին գինը բարձրացնելով տեղ չէին խորհեր գործաւորնե շահերը, կարգ մը երկրորդ խանութներու գործաւոր գործադուլի մղեցին գործատ րուն դէմ. Մօտ ամիս մը բանակցութիւններէ վերջ թեթեւ յաջողում ստացան խատաւորները։ Կարգ մը գործ տէրեր ալ սկսան ինքնաբերաբ յաւելում ընել։

Աֆիէսէօրները կը վճար կտորի գլուխ 1922ին մէկ կոնի համար կը ստանային Ֆր.էն 80 ֆրանք, վերարկու 80, «սմօքինկ» 50—80 Ֆր. Յետոյ վճարումները աստիճ աբար բարձրացան, ինքնաբեր կամ գործադուլի պայմ թիւններով։ 50ը եղաւ 80. եղաւ 100. 100ը եղաւ 150 Այնպէս որ հանգիստ կարելի օրապահիկ ապահովել եւ խն ղութիւն ալ ընել. «Մեծաւ նակ»ին հանգիստ ուտելու հ

Գործաւորներու կացութ չենք փոքր կտոր կարողներ սինքն բաճկոն եւ տաբատ ալ շատ լաւ պայմաններու կ'ապրէին։ Մանաւանդ վերջին հետք հետեւողները այս գին կը պատկանին մեծ մա

Գործադրկութեան ժամանակէն առաջ եկաւ այն պահուն՝ երբ ձմրան եղա կին գործերը սկսած էին լաւ եղանակներէն աւելի նալից կերպով, հակառակ պաններուն գիներն աճ բարձրանալուն։ Այս շշմեցուց ո՛չ միայն պատ ծաւորները, այլ նոյնիսկ

քանակ ազատող հարուստ կերակուրներով պատսպարանները, որոնցմէ ոմանք միլիոններու հասնող բաց տուին։ Այցուեցան նաեւ կարեւոր "մերուրի"ները, որոնք վերջերս աճագին գործ կ'ընէին։

Նոյնպէս ազգուած են Հանրիւսեր, Պէլ-Փարտիներ, Սամաղոսեր, կալերի-Լաֆայէթ, Պոնաշէն, կալերի-Լաֆայէթ, Պոնաշէն, Լուվըր եւ նման հաստատութիւնները, որոնք իրենց շուրջ կեդրոնացուցած էին քանի մը տասնեակ հազարաւոր աշխատաւորներ թէ ներսը եւ թէ դուրսը գործ հայթայթելով անոնց։

Մեր գերձակ արհեստակիցներէն շատեր ներկայիս աճագին պարտքի տակ ինկած են շուարած հարց կու տան իրարու թէ, եթէ այսպէս շարունակուի ինչ պիտի ըլլայ իրենց վիճակը։ Կան որ երկու ամիսէ ի վեր տան վարձք չեն վճարած։ Հայրենակից մը իբրեւ գործավարձ շաբաթը 80 ֆր. կը վճարէ եւ 2 տարեկան տղուն համար. հիմա նորածին մըն ալ աւելցեր է…

Ամբողջական գործադուլներ ըստ ազգականներու կաղմեն։ Կէս-անգործները ալ նոյն համեմատութեամբ կարելի է հաշուել։ Հարիւրին եօթանասունը թէեւ անպաշտ, սակայն ոչ այնքան վատ դրութեան մէջ են։ Շատեր ժամանակաւորապէս փոխած են իրենց հետեւած ճիւղը. եւ այսպէս թէ այնպէս, իրենց օրապահիկը կը հանեն. կան որ ստիպուած են գործարանները մտնել իբրեւ բանուոր։

Կ. Պ. ԽԱՆԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ԱՆԳՈՐԾ ԵՆ

Rabis, խորհրդ. Ռուսիոյ արուեստագէտներու սէնտիքային շաբաթաթերթին համաձայն, 1927 տարուան առաջին ամսուան ընթացքին, սէնտիքայի անդամ 81,583 արուեստագէտներէն 32,475ը անգործ կը պտըտին: Սէնտիքան նպաստ կուտայ անդամներուն ծայրագոյն քանի համաձայնութեամբ: Ընդհանրապէս, գիւղացիները աւելի շատ կը ստանային գործ ապրելու համար։ Դպրոցականներու քաղաքներէն աւելին կը բաղկանայ դերասաններէ։

Սէնտիքան կը ստանայ իր անդամներու ամսականէն ծախսերին մէկ, օգնելու համար գործազուրկներուն։

Պուշկինի 90ամեակը.— Փետրուար 11ին Լէնինկրատի մէջ տօնուեցաւ Պուշկինի մահուան 90ամեակը։ Այս առթիւ իր հին վիճակովը վերահաստատուեցաւ բանաստեղծին բնակարանը։ Թիֆլիսի մէջ ալ կազմակերպուած է Պուշկինի երկերուն ցուցահանդէսը. բեմադրուած են թատերական գործերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջանային կոմիտէի նախագահութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, ժողովրդական գաղութը տօնեց «Փետրուարեան յեղափոխութիւնը» Սինէմա Թափի Վէրի սրահին մէջ, 20 փետր. կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։ Ներկայ էր հազարէ աւելի երկսեռ բազմութիւն։

Նախագահ ընկեր Ջանիկեան երկու խօսքով բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով որ երգուեցաւ խումբ մը դաշնակցական ընկերներու կողմէ։ Բոլոր ներկաները ոտքի կանգնած էին. շատերը կը ձայնակցէին։

Ընկեր Գաբրիէլեան յաջողութեամբ արտասանեց Ռ. Աճառեանի «Ռեխտաւորները»։ Յետոյ ընկ. Հայկ Սէրէնկիւլեան մէկ ժամ խօսեցաւ, մանրամասնօրէն պարզելով «Փետրուարեան յեղափոխութիւնը»։ Իբրեւ ականատես պատմեց թէ ինչպէս մեր հայ պոլշեւիկները ռուսական սուիններու օգնութեամբ մտան Հայաստան եւ բնակչութիւնը փողոց թափելով ժամերով սպասցուցին անշարժ ու լուռ, ձիւնին ու բուքին մէջ, թէ ինչպէս խուժեցին տուներէն ներս, եւ առանց խղճահարելու աւարի տուին ամեն բան եւն.։ Անոնք եղբայրակցեցան Թուրքին հետ եւ խորտակեցին հայկական պետութիւնը։

«Մենք անվհատ պիտի պահանջենք մեր նահատակներուն արեան գինը՝ «Միացեալ անկախ Հայաստան»։

Պատանի Միութեան անդամներէն մէկը յուզումով քանի մը հայկական կտորներ նուագեց, իսկ Պուլկարիայէն նոր եկած ընկ. Հայկ Թրէնկեան գեղեցիկ առոգանութեամբ արտասանեց Մ. Վարանդեանի «Հայ Հերոսը»։

Վերջին բանախօսն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եւրոպայի շրջան գործիչ ընկեր Աբօեան։ Ընկ. Աբօեան պարզեց Դաշնակցութեան 36 տարուան ընթացքին առաւելութիւնները ու թերութիւնները, նկարագրեց հայ եւ ռուս պոլշեւիկներու շահատակութիւնները եւ իբրեւ հետեւանք՝ հայ հայրենասէր ու ազատատենչ ժողովուրդին ըմբոստացումն ու անհաւասար կռիւը։

Քանի մը նուագէ եւ խմբերգներէ վերջ, հանդէսը փակուած էր արգէն, իսկ հանդիսականները լեցուած հայրենասիրական ոգիով՝ չէին ուզեր բաժնուիլ սրահէն։

Ներկայ էին նաեւ քանի մը կարմրուկներ եւ Հօկի անդամներ։

Ստ. Միլտոնեան

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՊՈՒԱ ՑԷՕԼ ՄԷՋ (ՍԷՆԷ)

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի նախաձեռնութեամբ Կիրակի ժամը 4ին տօնուեցաւ Փետր. 18ը։ Ընկերներէն Մ. Սեթեան, Վ. Սընըքճեան, Մ. Խաչատուրեան մէկ շաբաթ առաջ պարտականութիւն ստացեր էին իբրեւ այդ օրուան կարգադիր յանձնախումբը պատրաստուած էր լայն սենեակ մը որուն պատերը զարդարուած էին հերոսներու եւ մեր տաւրականներու նկարներով եւ հայկական եռագոյնով։ Որոշուած ժամուն խռնուած էր երիտասարդներու բազմութիւն մը նախագահութեամբ Յ. Փօշնակեանի։ Ընկերը հանդէսը բացաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Ընկ. Մ. Խաչատուրեան օրուան տօնի նշանակութիւնը, չէշտելով որ Փետր. 18ը հայ ժողովուրդին համար նախկական տօն մըն է։ «Այդ օրն էր որ հայ ժողովուրդը աննման դիմադրութիւն ցոյց տուաւ պոլշեւիկ բռնակալութեան դէմ, առանց կուսակցական խտրութեան, բացի պոլշեւիկներէ. քիչ անգամներ այսպիսի միաձայն գործ կատարած էր»։

Ընկեր Վարդավառ Սընըքճեան կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը որ բուռն ծափերու արժանացաւ։

Ընկ. Միքայէլ Սեթեան անձամբ Մուրատի կեանքը պատմեց, մանկութենէն մինչեւ Բագուի հերոսամարտը։ Նատիրը անծանօթ այս փառաւոր կեանքին, կ'ուզէին երկրորդ անգամ լսել։ Պ. Յարութիւն Շիրվանեան եւս բացատրութիւններ տուաւ օրուան տօնի մասին։ Պ. Գեռ. Սահակեան շնորհակալութիւն յայտնեց օրուան տօնի կազմակերպիչներուն։ Երգուեցան ազգային եւ յեղ. երգեր։ Գիշերուան ժամը 11ին վերջացաւ հանդէսը։ Ներկաները խնդրեցին որ միշտ այսպիսի հաւաքոյթներ ունենան քանի որ կազմակերպուած խումբ կայ։

Թղթակից

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԹՈՒՂԹ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

ՏԼՍՈՆ.— Նանսէնեան անցագրի խնդիրը տակաւին դժուարութիւններ կը պատճառէ։ Անցեալ օր աշխատաւոր մը ինքնութեան թուղթը փոխելու համար քաղաքապետարան դիմած էր, եւ ալ հոն ներկայ էր։ Պաշտօնեան դէմքէն կռահեց որ հայ գործաւոր մըն է եւ բարկացած հարցուց թէ Նանսէնեան անցագիր պիտի առնէ՞։ — «Եթէ այո, ինքնութեան թուղթդ կը փոխեմ, եթէ ոչ, դուրս կորսուէ։ Արդէն գործարան լուր պիտի տամ, ով որ չունի Նանսէնեան, դուրս հանել պիտի տան։ Այն ժամանակ նեղի մնալով պիտի վազէք իրարու ետեւէ առնելու»։ Եւ ուրիշ սպառնական խօսքեր։ Նատեր ճարահատ եւ միեւնոյն ժամանակ գործատէրին պնդումին վրայ անցագիր կ'առնեն, որպէս զի կարենան փոխել իրենց թուղթերը եւ գործը չկորսնցնել։ Անոնք որ հին թուղթեր ունին, երբ դիմեն գործի համար, պաշտօնեան թուղթերը ձեռք առածին պէս կ'ըսէ. «գնա թուղթդ փոխէ եւ եկուր որ առնեմ»։ Թէեւ մինչեւ Մարտ 31 պայմանաժամ կայ, բայց խեղճ գործաւորը գլուխը կախ կը դիմէ քաղաքապետարան կ'առնէ Նանսէնեան անցագիրը, թուղթը կը փոխէ։ Զարմանալին այն է որ Իզէրի նահանգին մէջ շատ մը վայրեր ինչպէս Պուրկուան, Փօնտը Շէրի, Մօրեսթէլ եւ բուն կեդրոնը՝ Նանսէնեան անցագիր չեն պահանջեր իսկ այստեղ անգրգռելի կը մնան։

Ազգային Միութիւնը ուղեց որոշ տեղեկութիւններ առնել Լիոնի Ազգային միութենէն։ Ան ալ իր կարգին ներքին նախարարէն եկած պաշտօնական նամակը կը ցուցնէ։ Ազգ. Միութիւնը այդ նամակը յանձնած է S. L. S. A. գործարանին տնօրէն Պ. Քուզէնին որպէս զի պէտք եղածը կարգադրէ դիմելով կառավարութեան մօտ։

Կը յուսանք թէ պիտի յաջողի, ազատելով բանւորները եւ բազմանդամ ընտանիքաւորները։ Ապրուստի սղութիւնը, գործազրկութիւնը, ծանր տուրքերը ապագայի անորոշութիւնը մտատանջութեան մատնած են մեր հայրենակիցները։

Հետախույզ

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Վրաստանի մէջ գիրքի տպագրութեան 300ամեակը.— Տօնելու համար վրացերէն ա. գիրքի տպագրութեան 300ամեակը, որ կը լրանայ 1929ին, մասնաւոր յանձնաժողով մը ձեռնարկած է նախապատրաստական աշխատանքներու։ Առաջին վրացերէն գիրքը քերականութիւն մըն է, որուն կցուած է վրացերէն եւ իտալերէն բառարան մը։ Այս գիրքը տպագրուած է Հռոմի վրացական տպարանին մէջ, իտալացի գիտնականի մը կողմէ, որ ծագումով վրացի էր։ Անկէ յետոյ միւս գիրքերը տպագրուած են Մոսկուայի մէջ։ Մոնկոլական պատերազմներու պատճառով, շատ ուշ սկսած է վրացերէն գիրքերու տպագրութիւնը Վրաստանի մէջ։

Հայերէնէ Թուրքերէն Թարգմանութիւն.— Ատրպէճանի մէջ պետական հրատարակչական ընկերութիւն մը ձեռնարկած է հայ եւ թուրք գրականութիւնը փոխադարձաբար ծանօթացնել երկու երկիրներու ժողովուրդին։ Այսպէս հայ գրականութեան կարեւոր դէմքերու գործերը պիտի թարգմանուին թուրքերէնի, եւ փոխադարձաբար թուրք գրագէտներու գործերը՝ հայերէնի։ Արդէն լոյս տեսած է Սէյիտ Ալիմ Շիրվանիի քերթողական գիրքը, թարգմանութեամբ՝ Գ. Հայկունիի. շուտով կը հրատարակուի նաեւ Սայիրի «Հող հող նամէ»ն, թարգմանութեամբ՝ Ամոյի։

Իսկ թուրքերէն լեզուով լոյս տեսած են Թումանեանի «Մի կաթիլ մեղր»ը եւ «Գիքոր»ը, թարգմանութեամբ՝ Ալի Աժդար Սէյտիէվի։ Շուտով կը հրատարակուի նաեւ Գ. Սունդուկեանցի «Պէպօ»ն, թարգմանութեամբ՝ Ապտուլ Րահիմ Ախվէրտովի։

Սահմանային վէճի մը լուծումը.— Անդրկովկասեան կեդր. գործադիր մարմնի յանձնաժողովին շնորհիւ վերջնապէս լուծուած է Մեղրիի եւ Կարեագինի գաւառի սահմանային վէճը, որ գոյութիւն ունէր Հայաստանի եւ Ատրպէճանի միջեւ Համաձայն եղած կարգադրութեան, Մեղրի գաւառին պիտի միացուին Նիւավաղ, Թղուտ եւ Առնաձոր գիւղերը, մօտ 3000 տեսիլագին, որոնց հետ ձմեռնային արօտատեղիները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Փետրուարի երկրորդ շաբթուն առատ ձիւն տեղացած է Երեւանի վրայ։ Քաղաքին փողոցներուն մէջ սահնակ կը խաղան։ Թանձր ձիւնին պատճառով, Երեւանի, Ներքին Ախտայի, Ելինովկայի եւ Նոր-Բայազիտի միջեւ դադրած են թղթատարական հաղորդակցութիւնները։

Քաղաքին մէջ բարեխառնութիւնը —2 աստիճան է։

∴ Անարխատան ծածկուած է թանձր ձիւնով. ճամբաները մէկ մէթր խաւով գոցուած են։

∴ Վրաստան ալ ձիւնի տակ է։ Սաստիկ փոթորիկ մը կը դառնայ Վրաստանի վրայ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐԻ ՄԸ ԴԱՏԸ.— Պլուայի մէջ կատարուած է դատը ահաւոր ոճիրի մը։ Սէն Թ'Ավիի մէջ, քանի մը տարի առաջ կը գտնուի դիակը 5 տարեկան աղջնակի մը, որ խեղդամահ եղած էր։ Դատարան կը ներկայանայ աղջնակին հայրը եւ կ'ըսէ թէ ի՛նք գործած է ոճիրը։ Եւ կը դատապարտուի 5 տարուան բանտարկութեան։ Տարի մը յետոյ նոր դէպք մը կը պատահի։ Այն ատեն բանտարկեալը վերաքննութիւն կը պահանջէ։

Որովհետեւ, իրականին մէջ, ինք չէր ոճրագործը։ Լէվէք կը կասկածէր իր կնոջ վրայ, սակայն ազատելու համար զայն բանտէն, ինք ներկայացած էր իբրեւ ոճրագործ։ Բայց երբ կինը այս անգամ փաստացի կերպով կը վկայէ թէ իր մայրն է սպաննած պզտիկը. վերաքննութիւն կը պահանջէ։ Ոճրագործ պառաւը կը խոստովանի ոճիրը եւ իբրեւ արդարացում կը յայտնէ թէ նկատելով որ նորածին մը եւս պիտի ըլլար աղքատ ընտանիքին վրայ, յարդի դէզի մը տակ տարած է թոռնիկը եւ՝ խեղդած։

Յետոյ սակայն, դատի պահուն, ցնդածը շնականօրէն կը պնդէ թէ երբեք չէր ուզած սպաննել թոռնիկը, այլ ուզած է պատժել թէ ինչո՛ւ համար այսպիսի տարիներու աշխարհ է եկած, միայն թէ, աւելցուցած է պառաւը, սխալմամբ քիչ մը ուժով սեղմեր եմ վիզը։

ԳՈՐԾԱՏՈՒՐԿԻ ՄԸ ՎՐԷԺԸ.— Նիսի մօտ վերին Կրիմալտի գիւղին մէջ ութսուն տարեկան բանւոր մը, Գորսոթթի, կը ծառայէր Տիկին Լորէնցիի ագարակին մէջ իբրեւ հողագործ։ Սակայն շատ ծերացած ըլլալուն, չէր կրնար համիլ գործերուն եւ գործատիրուհին ուզեց ճամբել զայն։ Ծերուկ բանւորը չուզեց հեռանալ ագարակէն։ Տիկինը կանչեց օգնական մը, վանտելու համար, սակայն ծերունի բանւորը այնքան կատղեցաւ որ դանակը հանեց եւ չորս անգամ ճեղքեց տիրուհիին կուրծքը, երկուք ալ զարկաւ տիրուհիին օգնականին։ Յետոյ դանակով բացաւ ձախ ձեռքին արեան երակները եւ արիւնը պարպեց։

ՈՃԻՐ.— Անցեալ օր, խումբ մը գործաւորներ կ'անցնէին Նիսէն Թիւրպի տանող ճամբէն, երբ տեսան որ տախտակէ տաղաւարի մը դուռնէն կը բարձրանար մուխ մը։ Կը մտնեն եւ կ'աշխատին բանալ դուռը, որ դժուարութեամբ կը բացուի։ Դրան ետին ինկած էր Իտալացի գործաւոր մը, կիսովին մերկ եւ հոգեվարքի։ Խեղճ բանւորը վիրաւորուած էր նաեւ երեք տեղերէ։ Կը կարծուի որ գողութեան պատճառով մարդասպանը ներս մտած, սպաննած եւ հետք չձգելու համար այրած է խրճիթը։ Բանւորը կը թողու այրի մը եւ աղջնակ մը Իտալիոյ մէջ։

ՍՏՈՅԻԿԵԱՆ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Շալը թիթեր գնդակով մը ծակած էր աջ քունքը, եւ չուած էր դէպի երկինք, դիակը ձգելով Սիւրէն (արուարձան) մէկ պանդոկին մէջ։ Չէր մոռցած նամակ մըն ալ ձգել իբրեւ վկայ։ Այդ նամակով կը պատմէր թէ ուզած էր անձնասպան ըլլալ կախ չնչելով սակայն չէր յաջողած։ «Կը սկսիմ զգալ կազով չնչահեղձութեան քաղցրութիւնները, բայց ես կ'ուզեմ մեռնիլ աւելի արագ։ Ահա գնդակ մը պարպեցի գլխուս…։ Վրիպեցա՞ւ…։ Հատ մըն ալ կը պարպեմ ահա…։ Անհաւատիկ…։» Նամակը շարունակել չէ կրցած։ Ուրեմն այս անգամ յաջողած է։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՄԷԿ ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել ժամապատասխան օրուան:

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԿՈՏԻՆ

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Այն ատեն միայն կարելի է զանոնք ձեռք ձգել, որովհետեւ պզտիկ ալմուկ մը լսելով կը խուսափին ամէնը այս չէ սակայն։ Եթէ թաւուտներուն վրայէն անցնին, հրացէնի հասողութենէն դուրս կը թռին։ Կը հարցնես թէ ինչպէ՞ս ուրեմն ձեռք կ'անցնին։ Աղբարիկս, այս անասուններն ալ մեզի պէս են,— տղերութիւնը զանոնք կորստեան կը մատնէ. երբ աւազանները լեցուած ըլլան, կը սիրեն իրենք զիրենք դիտել ջուրի հայելիին մէջ։ Հա թէ ինչպէս խարբերայ բանտի մը մէջ կարելի է զանոնք բռնել կը հասկնա՞ս թէ ինչու են այս բոլոր աշխատանքները։

Լուսնին տակ սարսռացող ջուրի ընդարձակ տարածութիւնը որ օրհնըղաւոր եղէգներով կը շրջանակուէր, ինծի կարծել կուտար թէ՝ երկիրը նոր ջրհեղեղի մը ենթարկուած է եւ թէ մենք՝ աշխարհի մէջ ողջ մնացած միակ կենդանի արարածներն էինք։ Երջանկութեան հոսանք մը խուժեց մէջս, պոռալու, լալու, նոյն իսկ ջուրը նետուելու զօրեղ պէտք մը։

Ցուցամէն գոգցրալով, ձեռքերը բռնեցի կոտինի՝ որ իր գեղեցիկ ակռաները ցուցադրելով կը խնդար եւ իրեն ըսի.

— Կը սիրեմ քեզ, կոտին։

— Գիտեմ, Լորիէ՛ն, որ զիս կը սիրես, ու կը ցաւիմ այդ լսելով։

— Կը ցաւի՞ս, ինչո՞ւ, կոտին։

— Կը ցաւիմ որ հինգ կամ տասը տարու աւելի մեծ չեմ, որպէսզի կարենայի ըլլալ իմ «խաչեղբայրդ»։

— Բայց խաչեղբայր մը ունիս արդէն, Ալեքսիսը։

Կոտին ուժով մը շնչեց. դէմքը մռայլած էր։

— Ալեքսիս ճշմարիտ խաչեղբայր մը չէ…։ Անմտօրէն ատանկ բան մը ըրինք. բայց այդ չէ։ Ան ալ՝ միւսներուն պէս է, անոնց պէս որ կը վախնան ինձմէ ու կատու կը կորին, որովհետեւ ուժեղ եմ։ Եթէ վաղը տկարանամ, հէ՞ հրեսխ պիտի թքնեն, ամէնէն առաջ Ալեքսիսը։ Ջա՛յն նախընտրեցի գժկամակութեամբ, յաւակնոտութենէս ու նաեւ անոր համար որ լաւ կ'երգէ։ Ինծի՝ զիս նախընտրեց հպարտութեամբ, ճիշտ Ալէնին պէս որ կը սիրէ կոտինի սիրուհին կոչուիլ, բայց եթէ անկէ չվախնար, այս գիշեր իսկ պիտի խաբէր զայն։

Իր դէմքը բարձրացուց երկինքի արծաթ սկաւառակին եւ գառնութեամբ բացագանչեց.

— Լորիէն, բարեկամս… խաչեղբայրը ուրիշ բան է…, բան մը որ թերեւս գոյութիւն չունի…։ Խաչեղբայրը ինքնիրմով մէկն է, ոչ թէ ուրիշով. եւ այն ատեն, անոր սէրը մեծ է, անշահախնդիր, մեր սիրտին սիրելի։ Որովհետեւ, կը տեսնես, գիրքին է ինքզինքը սիրցնել՝ ծառայութիւններ մատուցանելով։ Բայց տես, այսօր կը հարցնեմ ինքզինքիս. Ո՞վ, ինքնիրմով մէկը՝ կրնա՞յ գեռ սիրել շատ զօրեղ սիրով մը։

Կոտին ձեռքը դէմքին վրայէն անցուց, յետոյ սեկառ մը վառեց, շփոթած էր. վստահ չէր թէ կը հասկնայի։

—Քեզի բացատրեմ թէ ըսաւ, ինչ կերպով տեղի կ'ունենայ մարդոց միջեւ.— Լսած ես որ տասներկու տարի առաջ, Կէշիրի գիմացը ուռիներուն տակ մարդ մը սպաննեցի ան՝ իմ խաչեղբայրս էր։ Ունեցիմ թշնամիներ ըլլալէ առաջ, կը սիրէինք զիրար։ Մանաւանդ եւ՝ որ առաջին անգամ ըլլալով բարեկամի մը սէրը կը ճանչնայի տասնեւեօթ տարու էի եւ շատ կեանքով մեծցած էի…։ Շրջանակս զիս կը ծեծէին եւ ոչինչ բաներ գողնալու կը ղրկէին, նաւահանգստէն՝ գորենի տոպրակ մը կամ դրացիներէն՝ հաւ մը եւ զիս վարձատրելու համար, ինծի կ'ըսէին թէ՝ յղի կին մը վիժեցնելու չափ ազեղ էի։ Փողոցը ընկերներս նոյն եղանակով կը վարուէին ինծի հետ. բայց այս կեանքը՝ մինչեւ տասնեւչորս տարեկանս տեւեց. այդ տարիքէս սկսայ իմ կարգիս զանոնք շոյել, իմ գիտցած կերպովս։ Այն ատեն, արիւնս թունաւորուեցաւ երկրի բոլոր օձերուն թոյնովը։ Մէջքս կը կոտրէի բոլոր անոնց որ կը համարձակէին իմ տգեղութեանս մասին խօսիլ կարծեմ թէ հայրս իմ ձեռքէս մեռաւ։ Այդ ատեններուն էր որ՝ Թանաշ դէմս ելաւ եւ մէկ անգամէն սիրեց զիս Ալեքսիսի պէս գեղեցիկ էր ան, բայց ուժեղ եւ վեհանձն։ Երկուքս ալ տասնեւեօթը տարու էինք։ Ա՜հ, Լորիէն, պզտիկ եղբայրս, մարդուն սէրը՝ մեծ հրաշք մըն է։ Երբ առաջին անգամ, բարեկամական համբոյրը տուաւ ինծի, աշխարհի գոյնն ալ փոխուեցաւ. գրեթէ ալ չէի ծեծկուէր. կը հանդուրժէի որ ինծի ըսէին թէ տգեղ եմ. խաչեղբայրներ եղանք եւ անշահախնդրօրէն զիրար սիրեցինք, կասկած չի վերցներ։

Բայց ուղը ամիս յետոյ, Նախանձը որ կը զգար ուժիս հանդէպ, աւրեց իր արիւնը. Թանաշ սկսաւ խոռ աչքով նայիլ ինծի. ալ զիս չէր համբուրեր. բան չէր ըսեր. կը նեղէր եւ զայն ինծի կապելու համար, աւելի կը սիրէի զինքը, եւ իրմէ աւելի ուժեղ երեւնալէ կը զգուշանայի…։ Որովհետեւ իր Նախանձը՝ ատելութեան կու գար։ Սակայն ան կը հեռանար ինծմէ. միշտ կը հեռանար, մինչեւ այն սարսափելի օրը, ուր բոլոր բարեկամներուն միջեւ երբ զինքը կը համբուրէի, երեսիս պոռաց․․

— Կապկատ ե՛ս։

Շար.)

Գերմանիա մտահոգ

Անգլեւռուս վէճը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Գերմանիոյ։ «Տէօյչէ Թակէս Ցայթունկ» «Անգլիա, Ռուսիա եւ մենք» խորագրով յօդուածի մը մէջ կ'ըսէ.

— Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ միջեւ լոկ լեալ գոյութիւն ունեցող վէճին ծանրացումը հակառակ է Գերմանիոյ շահերուն, որովհետեւ իրականին մէջ Գերմանիան է որ ամէնէն աւելի պիտի տուժէ երկու երկիրներու միջեւ առաջ եկած կնճռոտութիւններէն։ Մինչեւ վերջին ատեններս Անգլիա ջերմապէս կողմնակից էր Լոքառնոյի դաշինքին մէջ խոստացուածները գործադրելու, մանաւանդ Հռենոսեան երկիրները պարպելու՝ սակայն հիմա Անգլիան իր ամբողջ ուժը կուտայ Եւրոպայի մէջ հակառուս ճակատ մը ստեղծելու։ Այս ջանքը կը կատարուի ի վնաս Գերմանիոյ։

Դարձեալ պարտքերու խնդիրը

Երեկուան «Ժողովուրդ» թերթին մէջ Գ. Լուի Տիւպուա խստիւ քննադատեց վարչապետին նիւթական քաղաքականութիւնը՝ մանաւանդ պարտքերու խնդրին մէջ։ Ինչպէս գրեցինք, Փուանքարէ, առանց սպասելու խորհրդարանի վաւերացման, գրեթէ կերպով մը կատարուած իրողութեան առջեւ կը դնէր՝ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի վճարումներ ընելով Քայեօ-Չըրչիլ եւ Մէլըն-Պէրանժէ համաձայնագիրներու հիման վրայ։ Տիւպուա անընդունելի նկատեց այս երկու համաձայնագիրներն ալ եւ յայտնեց թէ անկարելի է որ խորհրդարանը վաւերացնէ զանոնք, որովհետեւ, աւելցուց, եթէ վաւերացնէ, Ֆրանսա պարտաւոր պիտի ըլլայ ամէն տարի 6,848 միլիոն տոլար վճարել Ամերիկայի մինչեւ 62 տարի, ինչ որ կը նշանակէ թէ ամբողջ 62 տարի Ֆրանսա տնտեսական եւ նիւթական անհնելի գերութեան մէջ պիտի իյնայ։

Գ. Տիւպուայի ճառը ջերմ ծափերով ընդունուեցաւ։

Վարչապետ Փուանքարէ բեմ ելլելով յայտարարեց թէ այդ վճարումները ընելով, կառավարութիւնը երբեք չի կապեր խորհրդարանի իրաւունքները։ «Ո՛չ մէկ պարկեշտ Ֆրանսացի կրնայ մերժել պարտքերու վճարումը։ Պարտական ենք եւ պէտք է վճարենք։»

Ընկերվարական Վէնսան Օրիոլ ուզեց հարցապնդում ուղղել, սակայն վարչապետը վստահութեան խնդիր յարոյց։ Վիճաբանութիւնները չեն վերջացած եւ Փուանքարէ լայն բացատրութիւններ պիտի տայ Երեսփ. Ժողովի նիւթական յանձնաժողովին։

Թուրքիա եւ Պալքանները

Թուրքիոյ արտաքին գործոց Թէվֆիք Րիւշտի պէյ «Ժուռնալ տը Ժընեւ»ի թղթակցին յայտարարութիւններ ըրած է Պալքաններու մասին։ «Պէտք է որ, ըսած է, բոլոր Պալքանցիները խաղաղօրէն եւ անկեղծօրէն հաւաքուին եւ հաշուեյարդարի ենթարկեն իրենց փոխադարձ դժուարութիւնները։ Մանաւանդ պէտք է որ Պալքանեան երկիրները դադրին ուրիշներու ձեռքը գործիք ըլլալէ, եւ սակայն անհրաժեշտ է որ նկատի առնեն միւս բոլոր պետութեանց շահերը եւ ոչ թէ պալքանեան խնդիրները մեկուսացնեն, ինչպէս կը թելադրեն ոմանք։ Այս խնդիրները Եւրոպայի ընդհ. խնդիրներուն հետ սերտ կապակցութիւն ունին։ Պէտք չէ որ պալքանեան ազգերու համաձայնութիւնը ուղղուի այս կամ այն մեծ պետութեան դէմ, կամ սոոր կամ անոր ազդեցութեան ենթարկուի։ Այս համաձայնութիւնը պէտք է գնահատուի բոլոր պետութեանց կողմէ։

«Եւ մանաւանդ գիտցէք, որ ոչ մէկ արդիւնաւէտ բան կարելի է ընել Պալքաններու մէջ, առանց Թուրքիոյ եւ մեր բարեկամ Ռուսիոյ հաւանութեան»։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՉԻՆԱՍՏԱՆ

Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Թերթերը կը յայտնեն թէ Թօքիոյի Թուրք դեսպան Ֆուատ պէյ Փեքինէն անցած ատեն տեսակցած է Չինաստանի արտաքին նախարարին հետ։ Սակայն այս դէպքին մեծ կարեւորութիւն տալու տեղի չկայ։ Չինաստան եւ Թուրքիա, աշխարհագրապէս բաժնուած, երբեք տեւական յարաբերութիւններ չեն ունեցած պատմութեան ընթացքին։ Շատ շատ, Չինաստանի կայսրերը ժամանակին կարգ մը թանկարժէք նուէրներ ըրած են սուլթաններուն, օրինակ, Թօփգաբուի պալատին կիտուածազարդ յախճապակիները։ Միւս կողմէ, յայտնի է թէ Թուրք հանրապետութեան արտաքին քաղաքականութիւնը, որ միաժամանակ իրապաշտ է ու խաղաղասէր, համասիական յարձակողական հեռանկարի մը զոհուիլ չուզեր։ Կը տեսնուի ուրեմն թէ երկու երկիրներու միջեւ հասարակաց քաղաքականութիւն մը հաստատելու կարելիութիւն չկայ։ Այս պարագան արգելք չէ սակայն, որ Թուրք մամուլն ու հանրային կարծիքը կը համակրին ազգայնական Չինացիներուն, Անգլիոյ դէմ իրենց պայքարին մէջ։ Այս կերպով, Թուրքերը անգամ մը եւս առիթ կը գտնեն Անգլիոյ դէմ արտայայտելու այն խորունկ ատելութիւնը, զոր Թուրքիոյ մէջ առաջ բերաւ Լոյտ Ճորճի քաղաքականութիւնը 1919էն 1923։

Վէնիզելոս Կրետէ կ'երթայ

Աթէնքի «Էլէֆթէրօն Վիմա» թերթը կը հրատարակէ Վէնիզէլոսի մէկ նամակը, որով նախկին վարչապետը կը յայտնէ թէ, Ապրիլին Կրետէ պիտի հասնի։

Վէնիզէլոսեան շրջանակները կը հաւատան թէ իրենց պետը ժամանակ մը Կրետէ մնալէ վերջ Մակեդոնիա պիտի այցելէ, և Սեպտեմբերին Աթէնք պիտի երթայ։

Փոթորիկ եւ հրաբուխ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 24 փետր. Թուականով.—

Քոսթանցայէն առնուած լուրեր նայելով, Սեւ Ծովու շրջանին մէջ շատ գէշ օդ կ'ընէ։

Կովկասի նախկին Սուխա, հրաբուխը որ ատենէ մը ի վեր արթնցած է, կատարեալ բորբոքման մէջ է։ Բոցավառ լաւայի հեղեղներ պաշարած են շրջակաները, մեծ վնասներ պատճառելով։

Գիտական մարմիններ մեկնեցան դէպի Սուխա, ուսումնասիրելու համար հրաբուխը։ Միւս կողմէ երկրաշարժներ արձանագրուած են Սեւ Ծովու մօտակայ շրջաններու մէջ։

Սեւ Ծովու վրայ փոթորիկը կը շարունակուի մեծ սաստկութեամբ։ Բաց ծով գտնուող բոլոր նաւակները ընկղմեցան։

Համայնավարութիւնը ջնջուած Չիլիի մէջ

Սանթիակօէն կը հեռագրեն թէ Չիլիի կառավարութիւնը ձերբակալել տուած է խորհրդարանի բոլոր համայնավար անդամները, ինչպէս նաեւ համայնավար եւ բոլոր անիշխանական վարիչները։ Ջուսթիսիա համայնավար թերթը ջնջուեցաւ։ Կարմիր դրօշը արգիլուեցաւ եւ վարչապետը կը յայտարարէ թէ համայնավարութիւնն ու անիշխանութիւնը բոլորովին պիտի ջնջէ երկրին մէջ։ Ձերբակալուած երեսփոխանները կղզի մը պիտի աքսորուին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Երջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր խումբի եւ Սէն Միշէլի շրջանին մէջ գտնուող բոլոր դաշնակցականները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Café Rocher, Métro Odéon.

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէին դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին երիտասարդաց միութեան ակումբը:

Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին գլյանքուրի, Իսի լէ Մուլինոյի, Մէօտոնի եւ Պուլոնեի շրջանի բոլոր դաշնակցական ընկերները:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արմէն-Գարօի, Ռոստոմի, Խաժակի, Գէորգ Չաւուշի եւ Պէլվիլի շրջաններուն մէջ գտնուող եւ ցարդ անէ խումբի չմասնակցող բոլոր ընկերները, այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple, Belleville.

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Կատ. միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Rue République 63 սրահին մէջ: Անդամատետրերը միասին բերել:

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երջանային կոմիտէի ընդհանուր անդամական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Հայ ժողովրդային Լսարանի մէջ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը, 2 Մարտ, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Պրոֆ. Ըշար (Ֆրանս. բժշկ. Ակադեմիայէն) նիւթ՝ Ցաւերութիւններ Հնդկաչինէն. Մուտքը ազատ է։

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններու անգործ բոլոր որբերը կը հրաւիրուին Զաւ. Երկս. Որբերու միութեան ընթերցասրահը (61, Rue Mr.-le Prince Métro St. Michel վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իգմիրցի Աղնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ռաքքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր: Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Բնար Եղնաւորեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	—
Տոլար,	Dollar	25	57
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12	90
Թրք. ոսկի	» or	115	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	75
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	111	85
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	25
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	13	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	97	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3010	—
» II	»	1890	—
» III	»	1690	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1927

27 FÉVRIER 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 272

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ԿԱՊԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առածի կարգ անցած է մեր կապկելու սովորութիւնը, կեանքի բոլոր երեւոյթներուն մէջ։

Ժողովուրդը խորապէս կը պահէ իր ինքնուրոյն գիծը, բայց, լուսաւորիչներ կամ «լուսաւորեալ»ներ յաճախ կը սայթաքին, կեղծիքէն մինչեւ մոլեռանդութիւն յանգելով։

Այսպէս եղած է, քրիստոնէութեան առաջին փորձերէն մինչեւ Պոլսոյ ջերմանոցներու գրականութիւնը։ Առեւտուրի մէջ անգամ, ուր այնքան հռչակ ունինք, աւելի շատ միջնորդի, հետեւակի դերն է որ աչքի կը զարնէ։

Բայց հեռուները չերթանք։ Ահա կենդանի փաստ՝ հայկական համայնավարութիւնը։ Հայ համայնավարը շատ աւելի սուրուկ է եւ մոլեռանդ, քան դրացի Թաթարն ու Վրացին, քան Ֆրանսացին, Գերմանացին, Իտալացին կամ Չինացին։ Ընդհանրապէս միջակութիւններ, հայ կոմունիստները աչքերը կապուած ձիերու պէս կը դառնան ու կը դառնան տառերու եւ «ֆորմիւլ»ներու նեղ շրջանակին մէջ, եւ բերանաբաց երեւոյթ կը նային, երբ գիտողութիւն ընես։

Շատերու մէջէն, յիշենք նոր ախտանշան մը։

Արեւմտահայ երիտասարդներ կան որոնք հազիւ Կովկասը տեսած կամ անոր բարբառը լսած, կը մոռնան իրենց լեզուն, եւ կը սկսին ճռուողել… ռուսահայերէն։ Եւ ի՜նչ զեղջեցանքով.— գնկուցից կամ գնկուցանից *(գնկոյց)*, կառուցանից *(կառոյց)*, փոփոխիճ մտքեր, գրատիցիա *եւն.։ Գո՛նէ ճիշտը գրէին։*

Թուրքիոյ խորերէն Երեւան գացած նորընծաներ կան որ արեւելահայ բարբառով կը փայլին այսօր, անշուշտ ամէնէն առաջ բուն ռուսահայերուն ծիծաղը շարժելով։ Անոնց մէջէն պոլսեցի մը, դերասան եւ 1922ին տեղափոխուած, քայլ մը առաջ նետուելով, տակաւին առջի օր «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ կ'առաջարկէր պետական լեզուի վերածել… Պարոնեանի գործերը, «Մեծապատիւ Մուրացկաններ» կամ «Պաղտասար Աղբար»։ Այս առթիւ ռուսահայերէն ուսումնասիրութիւն մըն ալ գրած էր, որ կրնայ նմոյշ ծառայել լեզուի ճոխութեան…

Ինչո՞ւ այս կապկութիւնները, մանաւանդ տեսնելէ յետոյ սա անգիտաց անպէտ պետական լեզուն եւ իր «զավֆիզկուլտխորհ»ը, «գլխքաղլուսվար»ը, «փոխօգնկոմգանձարկղ»ը, «սոցդասվար»ը, «ուչկպրոֆսոժ»ը, «սանլուսաշխատանք»ը, «սանգրոյց»ը, «լուսաշխ»ը, «ժողտնտխորհ»ը, «աշխժողկոմ»ը, «հայսոցապ»ը, «սոցապմուծանք»ը, «արհլուսգլխվարում»ը եւ միւս հրաշալիքները։

Այս շոշորթութեան թագ ու պսակը պիտի կազմէ Թէհրանի պոլշեւիկ շաբաթաթերթին, «Գաղափար»ի գիւտը։ Խմբագրականի մը մէջ, այդ լրագրին նորընծայ խմբագիրը կ'աւետէ որ երկու բարբառները ձուլելու «ծանր եւ դժուարին պրոբլեմը բարեյաջող պայմանների մէջ է գտնւում»։ Ի՞նչպէս, — «շնորհիւ այն բանին որ թիւրքահայութիւնը մասսայաբար (գանգուածօրէն) գտնւում է Ներկայիս գաղթական վիճակում»։ Եւ, զանազան գաղութներու մէջ «ծւարած սովալլուկ թիւրքահայութիւնը իր վերջնական հանգիստն է անելու ռուսահայութեան ծոցում»։

Գոհութիւն եւ փառաբանութիւն ե՛ւ մէկուն ե՛ւ միւսին։ Չէ՞ որ խոշոր հոգ մը կը պակսի գրչի մէկ հարուածով, ինչպէս եղաւ, ժամանակին, Ջիչէրինի բերնով, հայ գաղթականութիւնը Քուպան եւ Թըրկըզներու աշխարհը փոխադրելու համար։ Երեւանի վարիչները կորեցին-նետեցին Թրքահայ դատը, իբրեւ անգոյ կամ անիմաստ բան մը։ Անոնց փոքրաւորներն ալ ահա կը լուծեն լեզուի հարցը, իրենց ծոցին մէջ ձուլելով զանազան կարիքներ, եւ «վերջնական հանգիստ» խոստանալով «ռուսահայութեան ծոցում»։ Խեղճերը մոռցած են որ բուն ռուսահայերը իրենք գունդագունդ կը գաղթեն այդ երջանի՛կ հանգստավայրէն, բախտ փնտռելով Ռուսաստանի խորերը։

Ահա թէ ինչպէս կը զարգանայ կապկութիւնը, ե՛ւ արեւելահայ ե՛ւ արեւմտահայ իմաստակներու շնորհիւ։

Երկու բարբառներու խնդիրը կարելի չեղաւ լուծել սովորական ժամանակներու մէջ, երբ ողջ եւ իր բոյնին մէջ էր թրքահայ ժողովուրդը։ Հարցարաններ բացուեցան, թեկադրութիւններ եղան, բայց ամէն ինչ մնաց իր վիճակին մէջ, քանի որ արհեստական ճիգով լեզու չի կազմուիր։ Իսկ եթէ այսօր թրքահայ ժողովուրդին մէկ երրորդը կոտորուած է եւ միւսը կը հառաչէ եօթը կամուրջներու վրայ, այդ չի՛նշանակեր թէ ռուսահայերէնը դատը շահած է արդէն, եւ մեզի կը մնայ ողջ-ողջ թաղել գեղեցիկ, հարուստ եւ կենդանի բարբառ մը եւ հետեւիլ կարաւանին։

Ընդհակառակն, մեր պարտքն է գուրգուրալ անոր վրայ, ուժ տալ անոր զարգացման եւ տարածման, դարմանել անոր թերութիւնները, (մանաւանդ Պոլսէն մնացած թրքաբանութիւնն ու ֆրանսաբանութիւնը), իբրեւ միակ ամուր ազդակը ազգային միութեան։

Հասարակ լուր մը թրքավարի կը խմբագրուի Պոլսոյ մէջ, կէս-թրքահայերէն կէս-ռուսահայերէն՝ գաղութներու մէջ։ Թերթեր կան որ դպրոցական շարադրութիւն կը հոտին քրոնիկներէն մինչեւ խմբագրականները, հում եւ թխածոյ։

Ասոնք մանրամասնութիւններ են, բայց սերտ կապ ունին թրքահայ արձակին տկարացման հետ, մանաւանդ որ, միւս կողմէ, անարգել կ'արշաւէ կապկութիւնը, Երեւանէն մինչեւ Փարիզ ու Ամերիկա։

Ո՞ւր կանգ պիտի առնէ այս անիշխանութիւնը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ

Անգլիերէն թերթերը կը շարունակեն զբաղիլ պոլշեւիկներուն՝ ուղղուած ազդարարագիրով։

«Իվնինկ Նիուզ» (Պահպանողական), կը գրէ.—

«Սովետներուն ուղղուած անգլիական ծանուցագիրը վերջինը պէտք է ըլլայ։ Այլ եւս վերջացնենք պոլշեւիկներուն հետ։

Մէկ անգամի համար, մէկ կողմ դնենք պատշաճութիւնները եւ զգուշաւորութիւնը, ուղենանք ճամբայ տալու Մոսկուային։

«Երբ մեր կառավարութիւնը առիթ ընելու քաջութիւնը չունի, աւելի ծիծաղելի չդառնանք, շարունակելով մեր վայրահաչութիւնները»։

Պահպանողական բոլոր թերթեր ալ գրեթէ այս իմաստով կ'արտայայտուին եւ բացէ ի բաց դժգոհութիւն կը յայտնեն։

Միւս կողմէ, խորհրդ. կառավարութիւնը տակաւին չէ պատասխանած, սակայն իր պաշտօնական բերանները՝ «Իզվեսթիա»յի եւ «Փրավտա»յի գրածներէն կարելի է գաղափար մը կազմել ազդարարագրին առաջ բերած տպաւորութեան մասին։

«Իզվէսթիա» կը գրէ.—

«Ծանուցագիրը իր նպատակին չհասաւ։ Անոր մէջ չկայ ո՛չ մէկ որոշ ամբաստանութիւն, որ արդարացնէ առեւտրական դաշնագիրը ջնջելու կամ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելու պատճառը։ Խորհրդային կառավարութեան դէմ անգլիական մամուլին ըրած գլխաւոր ամբաստանութիւններն էին սովետներու կողմէ Անգլիոյ հանքագործներուն տրուած կարծեցեալ նպաստը եւ Չինաստանի մէջ անգլ. շահերուն դէմ կարծեցեալ միջամտութիւնը։ Արդ, այս մասին ո՛չ մէկ յիշատակութիւն կայ ծանուցագրին մէջ։

«Գալով սովետական միութեան դէմ եղած այն ամբաստանութեան թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն կը փափաքի կամ Անգլիոյ դէմ կ'արտայայտուի, Մոսկուայի կառավարութիւնը երբեք որ եւ է մէկուն չէ խոստացած արգիլել ռուս քաղաքացիները, ըլլան անոնք պարզ անհատներ թէ կառավարութեան անդամներ, ճառերու մէջ արտայայտելէ իրենց հաստատ հաւատքը թէ համաշխարհային յեղափոխութիւն մը անխուսափելի է, մանաւանդ երբ այդ կարգի կարծիքները կ'արտայայտուին սովետական հողի վրայ։

«Կարելի՞ է հարցնել թէ ի՛նչ պիտի ըսէ անգլ. կառավարութիւնը Չըրչիլի Հռոմի մէջ արտասանած ճառին, որով անգլիացի նախարարը կը հրաւիրէր կառավարութիւնը տապալել «պոլշեւիկեան վարչաձեւը»։

«Փրավտա» իր կողմէ դիտել կուտայ թէ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման սպառնալիքը մէկ արդիւնք միայն կրնայ ունենալ՝ այն է՝ աւելի գէշ դարձնել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։

«Եթէ Անգլիացիները կը կարծեն թէ Ռուսիոյ հետ կրնան խօսիլ այնպիսի ոճով մը, որ գաղթավայրի մը բնակիչներն անգամ՝ չեն ընդունիր, շատ կը խաբուին»։

ՏԱՐԻՈՑ, ամէնէն տաք օրն էր երէկ… Արժանթինի մայրաքաղաք Պուէնոս-Այրէսի մէջ։ Արեւահար մեռաւ մարդ մը, և 17 ուրիշներ հիւանդանոց փոխադրեցին։ Ստուերին ցոյց կուտար 37 աստիճան 2։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Իտալիա

Իտալական կիսապաշտօն «Սթէֆանի» գործակալութիւնը կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Իտալական մամուլը չարտատպեց այն պարբերական գիտումնաւոր զրոյցները, որոնք կը շրջին արտասահմանի մէջ՝ Թուրքիոյ հանդէպ իտալեւանգլիական համաձայնութեանց մասին։

«Ամէն առիթ լաւ է այս թունալից բամբասանքներուն համար. հիմա ալ այս զրոյցներուն հետ կը կապեն չինական խնդիրը, մինչդեռ ամէն մարդ գիտէ թէ Չինաստանի մէջ իտալական գործօղութիւնը ներշնչուած է բացարձակապէս իտալական շահերու պաշտպանութենէն։ Կառավարութիւնը միշտ եւ ամէն տեղ կը ձգտի այդ շահերը պաշտպանել։ Այս կարգի լուրերու աղբիւրներն իսկ,— այն է Ժընեւի եւ Փարիզի հակաֆաշիստ շրջանակները— ցոյց կուտան անգամ մը եւս թէ անոնք յօրինուած են այնպիսի տարրերու կողմէ, որոնք մասնաւոր շահ ունին արգելքներ հանելու իտալական կառավարութեան խաղաղ ու պայծառ քաղաքականութեան դէմ եւ ամէն կերպով վնասել Իտալիոյ։ Բայց այս միօրինակ խաղը ի վերջոյ հակառակ արդիւնք պիտի տայ եւ անոր հեղինակներուն չարամտութիւնը հասկցնելով ծիծաղելի պիտի դառնան»։

Անգլիացիները պիտի պաշտպանեն Շանկայը

Շանկայի անգլ. զինուորներու հրամանատար Սէնկթըր փետր. 25ի առտուն յանկարծ ֆրամայեց իր 5000, զինուորներուն գրաւել ռազմագիտական բոլոր կէտերը միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասին շուրջ։ Անգլ. զինուորական մեքենան անմիջապէս շարժման մէջ դրուեցաւ եւ կէսօրին երկաթուղիներն ու բոլոր կարեւոր դիրքերը գրաւուած էին։ Անգլ. եւ հնդիկ զինուորներ պաշարեցին ամբողջ քաղաքը, գնդացիրներ եւ թնդանօթներ դրուեցան կարեւոր տեղեր։

Միայն Իտալացիներն են որ կը գործակցին Անգլիացիներուն։ 50 իտալացի զինուորներ ցամաք ելան եւ պաշտպանութեան գիծին վրայ փոքրիկ կէտ մը բռնեցին։

Ամերիկացիներն ու Ճափոնցիները առ այժմ սպասողական դիրք կը բռնեն եւ մինչեւ որ բացառիկ պարագայ մը չներկայանայ անհաւանական է որ մասնակցին։

Ֆէնկցիէնի եւ Շանկ-Ցուն-Շանկի զինուորները եւս կը մասնակցին Շանկայի պաշտպանութեան գործին։

Փեքինի օտար դեսպանները Փեքինի, Հանքէուի եւ Շանկայի զինուորական իշխանութիւններուն ծանուցագիր մը տալով ազդարարեցին որ զինուորական խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն, եթէ Շանկայի միջազգային հողամասին մէջ անզորրութիւնը խանգարուի։

Վերջին լուրերու համաձայն, Քանթոնցիներու բանակը Շանկայէն 40 քիլոմէթր հեռու կը գտնուի։ Ազգայնականներուն դէմ ընդհ. հրամանատարութիւնը վերջնապէս ստանձնած է Շանկ Ցուն-Շանկ, որուն զինուորները շարունակ կը հասնին Շանկայ։ Իր տրամադրութեան տակ 90,000 զինուոր ունի։

Թուրքեւնոյն համաձայնագիրը

Աթէնքէն փետր. 25 թուականով կը հեռագրեն թէ հելլէն խորհրդարանը միաձայնութեամբ վաւերացուց թուրքեւհելլէն համաձայնագիրը, որ, ինչպէս յայտնի է, կը վերաբերի Յունաստանի Թուրքերուն եւ Թուրքիոյ Յոյներուն կալուածական, բնակութեան եւ հպատակութեան խնդիրներուն։ Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ «Էնկիւրիի անցեալը պիտի մոռցուի երկու երկիրներուն կողմէ»։ Ու աւելցուց որ Յունաստան չպիտի միջամտէր մեծ պատերազմին, եթէ Թուրքիա չեզոք մնացած ըլլար։

Պոլշեւիկները Անգլիայէն կը քաշեն իրենց դրամները

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ թէ անգլիական ազդարարագիրը շատ խոր տպաւորութիւն գործած է Լոնտոնի խորհրդային դեսպանատան շրջանակներուն մէջ։ Դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումէն շատ կը վախնան։

Անգլիոյ Մոսկուայի գործակատար Սըր Ռոպերթ Հոճսըն ներկայիս Լոնտոն կը գտնուի եւ իր պաշտօնատեղին սեկնումը պիտի յետաձգէ, մինչեւ որ յայտնի ըլլայ պոլշեւիկներուն բռնելիք դիրքը Անգլիոյ հանդէպ։

Պոլշեւիկներուն սարսափը եւ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման կարելիութիւնը կը բացատրուի մանաւանդ անով, որ քանի մը օրէ ի վեր խորհրդային գործակալները Անգլիոյ դրամատուններէն կը քաշեն իրենց դրամները։ Ելմտական շրջանակներու մէջ կը հաւաստուի թէ մինչեւ հիմա քաշուած դրամը կը հասնի երկուքուկէս միլիոն ոսկիի։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ
ՎԵՑ ՀԱԶԱՐ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ԱՒԵԼՑԱԾ

Աշխատանքի Նախարարութեան պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, փետրուար 24ին Փարիզի եւ գաւառներ…

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

Գրած էինք թէ ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը պատասխանատուութեան կանչած է իր ընկերներէն Մորիս Մորէնը, որ ձախ թեւի գլխաւոր ներկայացուցիչն է, պոլշեւիկեան թակումներ ունի, կուսակցութեան դէմ քննադատութիւններ հրատարակած է եւ յարձակած է ընկերվարական երեսփոխաններ Լէոն Պլումի եւ Փօլ Պօնքուրի վրայ։

Գերագոյն մարմինը յետ քննութեան կուսակցութենէն կախակայեց Մորէնը, զայն զրկելով քանի մը տարի կուսակցական ո եւ է պաշտօն ստանձնելու իրաւունքէն։

Այս որոշումին համաձայն՝ Մորիս Մորէն կը կորսնցնէ կուսակցութեան վարիչ Մարմինին մէջ ունեցած իր աթոռը, եւ չպիտի կրնայ իբրեւ թեկնածու ներկայանալ գալ տարի երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ։

Ընկերվարական կուսակցութեան Ռոնի (Լիոն) մարմինը բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեց իգէրի ընկերվարական ծերակուտական Պըընիէի դէմ, որ ելմտացոյցի քուէարկութեան առեն Ցառ մը խօսած եւ քուանքարէն պաշտպանած էր։

ՈՎ Է ՄԵՂԱՒՈՐ.— «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ յօդուածագիր մը կը գանգատի թէ սխալ կը հասկցուին, այսինքն՝ կը թարգմանուին Երեւանեան լեզուով գրուած յօդուածները։ Մեղադրուողը Փարիզի «Երեւան»ն է, որ Հայաստանի Հնութիւններու Պահպանութեան Մարմնին տեղեկատուութիւնը թարգմանած է Թրքահայերէնի «ոչ-իրազեկութեամբ»։

Արեւելքի մէջ առած մը կայ. «Ուղտերը չեն խնդար մէկ-մէկու սապատի վրայ»։ Կը բաւէ միայն խնդրել մաքուր հայերէն թէ մեղադրողէն, եւ թէ մեղադրուողէն։

ԴԱՇՆԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ.— Վերջերս Վարշաւիայի մէջ տեղի ունեցաւ, Շոփէնի յուշարձանին բացման հանդէսին առթիւ, միջազգային մրցում մը դաշնակահարներու միջեւ։ Կը մասնակցէին բազմաթիւ ազգեր, 32 ներկայացուցիչ՝ ռուսական դրախտէն։ Ա. մրցանակը ստացաւ ռուս Օբորին, չորրորդը՝ դարձեալ ռուս Գինզբուրգ։

Օբորին ծնած է Մոսկուա, դեռ 19 տարեկան է։ Երաժշտական նախնական վարժարանը աւարտած է 13 տարեկանին, յետոյ՝ Մոսկուայի երաժշտանոցը։ Այժմ այցելութեան ելած է եւրոպական երաժշտական կեդրոնները. յետոյ պիտի անցնի Կովկաս, համերգներ տալու։

ՍԻՊԵՐԻՈՑ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ.— Աւարտած է մարդահամարը Սիպերիոյ, ուր կը գտնուին 8,600,000 հոգի։ Մարդահամարը երեւան հանած է 10 հոգի, որոնք 100 տարեկան են, եւ ուրիշ մը (Եակուտիայի մէջ), որ 130 տարեկան է։

ՀԱՅ ԱՔՍՈՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.— Երէկ առտուան Իւմանիթէ կը գրէ թէ Պէյրութէն Րաքքա աքսորուած չորս համայնավար Հայերը՝ Մատէեան, Գօյաճեան, Փափազեան և Պարտիզպանեան Փետր. 2ին Սուրիոյ մարզպանին նամակ մը ուղղած են, խնդրելով ազատ ձգել զիրենք։ Նամակը իր հասցէին չէ հասած, որովհետեւ նամակատան պաշտօնեան վար դրած է զայն։ Պոլշեւիկեան թերթը կը պահանջէ որ յիշեալները անմիջապէս իրենց տուները վերադարձուին։

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՅՈՒՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՎՐԱՅ

ԱԹԷՆՔ, 18 փետրուար

Զանազան շրջաններ առանձին-առանձին ներկայացնելէ յետոյ, կ'ուզեմ ընդհանուր ակնարկ մը նետել ամբողջ յունահայ գաղութին վրայ։

Նախ, յիշեմ տխուր կէտերը։

Յունահայ գաղութը բաժնուած է երկու խոշոր շրջաններու, ազգային կազմակերպութեամբ՝ երկու թեմերու.— Հին ու Նոր Յունաստան։

Հին Յունաստանի շրջանը կը կազմեն, Հին Յունաստանի ամբողջ ցամաքամասն ու կղզիները, որոնց տարածութեան վրայ կան ցրուած մեծ ու փոքր հայ գաղութներ։ Ասոնց ստոյգ թիւը յայտնի չէ, սակայն կ'ենթադրուի 25 հազար հոգի։

Նոր Յունաստանի շրջանը կը կազմեն ամբողջ Մակեդոնիա եւ արեւմտեան Թրակիա։ Այս շրջանի հայ ազգաբնակչութիւնը հաստատուած է գլխաւորապէս երկաթուղիի գծին վրայ ինկած քաղաքներու մէջ, Սելանիկէն մինչեւ Ցէտէաղաճ եւ Ցիմօթեքա։ Ազգաբնակչութեան թիւը կը հասնի 16 հազարի։ Չնչին քանակութիւն մը կազմեն գիւղերու մէջ հաստատուածները, ան պարզ պատճառով որ կառավարութիւնը ոչ միայն տեղահանեց այս շրջանի գիւղերու հայ ազգաբնակչութիւնը, այլ եւ խստիւ արգիլուած է անոնց՝ գիւղերու մէջ հաստատուիլ, պետական նկատումներով։

Ազգային մշակութային գործերն ալ նոյն ձեւով, երկու շրջաններու բաժնուած են։ Հին Յունաստանի կեդրոնը Աթէնքի մէջ է, իսկ երկրորդինը՝ Սելանիկ։ Առաջինին գլուխը կեցած է յայտնի խռովարար մը, Մաղլըմեան եպիսկոպոս, իսկ երկրորդին գլուխը՝ առաջ. փոխանորդը, քահանայ մը, որ յայտնի է իր տկարութեամբ, հեռուանք՝ իր ծերութեան։

Արտասահմանի հասարակութեան ծանօթ է այս գաղութի վերջին տարիներու խռովայոյզ վիճակը, իբրեւ մնական հետեւանքը երկար պայքարներու։ Այժմ տեսակ մը հանդարտութիւն կը տիրէ։ Այս հանդարտութիւնը խաբուսիկ է եւ կրնայ մէկ օրէն միւսը կրկին փոթորիկի վերածուիլ, եթէ ներկայ խաղաղութեան շրջանին, վէճերը եւ անոնց պատճառները հաշուեյարդարի չենթարկուին։

Աթէնքի սեւագլուխը զանազան ենթիրքներով եւ Շահվերդեանի թելադրութեամբ եւ գործօն աջակցութեամբ կրցած է քովբովի բերել համայնական հօսանքները եւ անոնց կազմած «պլօք»ին վրայ ստեղծել կեդրոնական վարչութիւն մը։

Անշուշտ այդ հօսանքները շօշափելի բան մը չպիտի ներկայացնէին, եթէ անոնց օգնութեան հասած չըլլար, Շահվերդեանի Հայաստանախնամութեան փեքիզակութիւնը, որուն պիտի անդրադառնամ քիչ յետոյ։

Այս խայտառակ վարչութիւնը ուժեղ եւ ամբողջական կը մնար, որքան ատեն որ Հայաստանախնամութեան սակը արժէք ունէր տեղական սակարանին մէջ։ Անոր սակի անկման հետ կ'իյնար նաեւ իշխանութեան արժէքը՝ վերջերս այդ ապրանքը վարկաբեկուած ըլլալով, ոչ միայն իշխանութիւնը քանդուած է, այլ եւ անոր կապուած մարմիններն ալ կ'ապրին հոգեվարքի մէջ։

Կեդրոնի վարչութիւնը ունի զոյգ մը կէս-կարմիր անդամներ, նոյն օրակը ներկայացնող կեղծ եկեղեցականի մը գլխաւորութեամբ։ Նոր հետեւանքով, Առաջնորդարանի եւ Ժողովուրդի միջեւ ամէն յարաբերութիւն խզուած է։ Խրամատը աւելի լայնցած է Նոյ. 29ի համայնավարական ծանօթ ցոյցէն յետոյ, որուն պաշտօնապէս մասնակցութիւն ունեցաւ սեւագլուխը, ինչ որ զայրոյթ պատճառեց յունական իշխանութիւններուն եւ մամուլին։

Անտարակոյս, այս վիճակը ձեռնտու պիտի ըլլար «Առաջնորդ»ին, կրկնակ տեսակէտներով, 1.- իր պաշտօնին տեւականութիւնը, 2- հանգիստ սրտով, առաջնորդարանը դարձնելու խորհրդային մարզանքներու որջ մը, եթէ միայն իր ձեռքը անցնին բաւական հասոյթներ՝ պահելու համար առաջնորդարանը եւ գոնէ չնչին օգնութիւն հասցնելու մշտակալոտ գաղթականներու դպրոցներուն։ Այս եկամուտներն են որ ամբողջապէս ցամքած են բառին բուն իմաստով։

Այս պարագան առիթ եղաւ, որ մտածէ նոր ձեւի մը մասին։ Կը թուի թէ այդ գիւտը ըրած ըրած է իր մունետիկներուն միջոցաւ կ'աշխատի համաձայնութիւն մը գոյացնել կուսակցութեանց միջեւ, անոնց հաւասար մասնակցութեամբ ստեղծելու կեդրոնական վարչութիւն մը։ Օրինակ՝ երկու համայնավար, երկու հնչակեան, երկու ռամկավար, երկու դաշնակցական եւ մէկ անկուսակցական, որով թէ ապահոված պիտի ըլլայ դաշնակցութեան գործակցութիւնը եւ թէ վարչութեան մէջ իր ուզած մեծամասնութիւնը, իր ձին խաղցնելու համար։

Ասիկա յաջողցնելու դիտաւորութեամբ, այժմ բանակցութիւններ կը վարէ Ռամկավարներու հետ։ Անոնց համաձայնութիւնը ստանալէ յետոյ, հասարակութեան առջեւ, իբրաւունք պիտի ունենայ յայտարարելու թէ Դաշնակցութեան հաւասար եւ արդար տեղ կը տրուի, սակայն անիկա մեծամասնութեան ձգտումներով չուզեր մասնակցիլ. ուրիշ խօսքով տեսակ մը բարոյական շանթաժ կը փորձէ։ Կը թուի թէ ռամկավարները ըմբռնելով անոր յետին նպատակը, կը պնդեն անկուսակցական վարչութեան մը վրայ։

Դաշնակցութիւնը անշուշտ բաւական արթուն է, այդ ծուղակէն զգուշանալու համար։ Ան բացորոշապէս կը յայտարարէ թէ անկուսակցական վարչութիւն մը պէտք է կազմուի, ուր կուսակցութիւնները մասնակցութիւն պէտք չէ ունենան, որով Մաղլըմեան եպիսկ.ի քուլթիւնը հիմք չունի։

Այս խառնակիչին համար առհասարակ մղձաւանջ մըն է նաեւ, Նոր Յունաստանի թեմը։ Ամէն խորամանկ միջոց կը գործածէ զանազան ոտնձգութիւններով իր թեմին կապելու Նոր Յունաստանի շրջանը, որոշ նպատակներով։

Այս է պատճառը որ տեւական հակառակութիւն մը ունի Սելանիկի փոխանորդին հետ։

Նոր Յունաստանի մէջ ունեցած իր գործակալներու միջոցով կը յարուցանէ զանազան դժուարութիւններ, Թաղական խորհուրդներու, հոգաբարձութիւններու, քահանաներու եւ դպրոցներու մէջ։

Թարմ օրինակներէն մէկը այն է, որ Գավալայի համար քահանայ ձեռնադրեց Դանտրմայի իր ծերակիցներէն մէկը, առանց կանխապէս իմացնելու, կամ հաւանութիւն ստանալու պատկան թեմի փոխանորդէն եւ իշխանութիւններէն։ Այդ քաղաքին մէջ քահանայ մը կայ արդէն, բայց չուզեր մեղսակից ըլլալ եպիսկոպոսին։

Այս առթիւ Էջմիածնի գերագոյն խորհուրդը իրեն յանդիմանութեան նամակ մը գրած է, բայց ան բանսարկու տեղեկագրով մը փորձած է տարհամոզել։

Անշուշտ այս մրցութեան մէջ եւս յաջողութիւն պիտի ունենար, եթէ այն շրջանի մէջ ալ փերեզակ Շահվերդեանի Հայաստանախնամութեան ապրանքի սակը բարձր մնար։ Դժբախտաբար հոն աւելի ինկած է այդ ապրանքին արժէքը։

Ց. ԱՐԱՑՈՒՆԻ

ՆԿԱՐԻՉ Մ. ՍԱՐԵԱՆ

Նկարիչ Մարտիրոս Սարեանը բողոքեց եւ ցուցեց որ 25ամեակը տօնեն — Շպենգլերեան ձեւով արտայայտուելով նա դեռ վազում է, ըստ երեւոյթին եւ դեռ պէտք չի զգում յոբելեանական դամբանականների։

Եւ իսկապէս ինչ անիմաստ են գովասանական այն յօդուածները, որոնք ընդհանուր բառեր հոլովելով, ոչինչ չեն ասում, եւ միայն նման են շողոքորթի լպրծուն ժպիտի, եւ երբեմն էլ արջի ծառայութեան, որ յօնքը շինելու տեղ — աչքն է հանում։

Ես այս նեղ սիւնակներում ամենալայն գծերով ուզում եմ տալ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի առաւելութիւններն ու արժանիքները եւ միեւնոյն ժամանակ իր պակասները, որոնց վրայ կ'ուզեմ իր ուշադրութիւնը նոյնպէս հրաւիրել։

Սարեանը ջերմանոցի ծաղիկ է, ռուսական գեղարուեստի դաշտերից քաղուած, նա Հայաստանի ջերմանոցներում զուրգուրանքով պահուած մի ծաղիկ է։

Ահա այս է պատճառը, որ Սարեանը չունի ոչ հետեւորդներ, եւ ոչ էլ մանաւանդ նախորդներ հայկական արուեստի անցեալի կամ իրականութեան մէջ։

Եթէ մենք քննենք մեր նկարչութեան վերջին 100ամեակը, մենք չենք կարող գտնել մի օղակ, որ Սարեանը կապէ ու շարք կազմէ այդ պատմութեան հետեւողականութեան մէջ, բայց ընդհակառակն բաւական է մի թեթեւ ակնարկ ձգենք ռուսական արուեստի վերջին 30ամեակի անցուդարձերի վրայ եւ Սարեանը պարզ ու բնորոշ կերպով կը նկարուի Վրուբէլի, Սէրովի եւ Կարովինի պատմութեան լուսանցքների վրայ։ Այստեղից է ահա Սարեանը իր արմատը առել։

Սէրովից Սարեանը վերցրել է պարզեցուած կենդանագրի գաղափարը, Կարովինից գիւղանկարի եւ առհասարակ գունաւոր արժէքների ըմբռնումները եւ Վրուբէլից՝ պարզեցուած ու չեշտուած ստիլիզացիայի գաղափարը, բիւզանդականի ու արեւելեան արուեստի վրայ հիմնուած։

Դժբախտաբար այս էջերը թոյլ չեն տալիս մի քանի արտատպութիւններով ակնյայտ դարձնել իմ այս ասածները։ Բայց ովքեր ճանաչում են այս յիշուած արուեստագէտների ու Սարեանի գործերը, թող մտքով ճամբորդեն։

Սարեանը աշակերտեց Սէրովին ու Կարովինին։ Սարեանը ապրեց ու զարգացաւ Ռուսաստանում Մոսկուայում եւ ի՛նչ էր այդ շրջանի գեղարուեստական մթնոլորտը։

Շչուկինի նշանաւոր ժողովածուն լցւում էր Գոգէնի, Վան Գօգի ու Մարքսի նկարներով։ «Էմպրեսիոնիսմ»ի յաղթական գաղափարները իրենց լաւագոյն վարպետների կտաւների վրայ գրօշակաւորուած մտնում էին Մոսկուա Մոսքւը եռում էին, ռուսական մտաւորականութեան անիշխանական եւ ոչնչական հոգին իր լաւագոյն արտայայտութիւնը գտաւ Մարքսի «մեծ ոչինչ»ի եւ Գոգէնի Տահիտեան տարաշխարհիկ վիպականութեան մէջ։

Ահա Ռիմսկի Կորսակովը, իր Շեհերազադայով, ահա Լ. Բակստը տարուած արեւելեան էգզոտիկայով. օրուայ յափշտակութիւնն էր Ռուսաստանում էգզոտիկան, որ գալիս էր Եւրոպայից։

Մոսկուայի համար Կովկասն ու Հայաստանն էր տարաշխարհիկ բնագաւառը, եւ բնականաբար իրենց հետաքրքրութիւնը դարձնում են դէպի այդ ծայրագաւառները։ Ահա Մաքսիմ Գորկին, որ ոտքով ճամբորդում է մինչեւ Թիֆլիս։

Հայաստանն ու Կովկասը դառնում է մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ։

Եւ մենք տեսնում ենք մի շարք հայ երիտասարդներ, Վահան Տէրեան, Ռոմանոս Մելիքեան, Մակինցեան, Օքրոյեան եւ Սարեան եւ ուրիշներ, որոնք ամէն մէկը իր ձեւով ու կարողութեամբ տարածում են իրենց բնիկ արուեստը։

Գրականութիւնը ունէր այս տեսակէտից մի հսկայ նիւթ, եւ այս շրջանից է, որ Վ. Տէրեանի Մակինցեանի եւ ուրիշների օգնութեամբ Վալէրի Բրիւսովի շուրջ համախմբուած յղանում են թարգմանել ռուսերէնի հայ հին ու ժամանակակից գրականութեան ընտիր մի հաւաքածոյ։ Այս շրջանից է թափ առնում Ռոմանոս Մելիքեանի տաղանդաւոր երաժշտական գործը եւ որ շարունակւում է էլ աւելի ուժգնօրէն բուն երկրում՝ Հայաստանում։

Բայց նկարչութեան մասին հարցը շատ էր բարդանում։ Գրականութեան եւ երաժշտութեան համար կար հսկայ նիւթ, մինչդեռ նկարչութեան համար գրեթէ ոչինչ եւ ահա Սարեանը գտնւում է մի մեծ դժուարութեան առջեւ, ո՞րն էր հայկական արուեստը որպէսզի զայն մշակէր եւ վերստեղծէր ու տարածէր։

Այս գործը կատարելու համար հարկաւոր էր մի մեծ զարգացում, եւ որ դժբախտաբար պակասում էր մեր նկարիչին։

Երկրագործի զաւակ էր նա, իսկ իր դպրոցական կրթութիւնը՝ Նախիջեւանի քաղաքային վարժարանը, որտեղ անհնարին էր ստանալ լուրջ, եւ մանաւանդ, իսկապէս հայկական կրթութիւն։ Եւ Սարեանը ընտրում է կարճ ճանապարհը եւ անցնում է անմիջապէս ընդհանուր արեւելեան արուեստի ստեղծ։ Ահա այստեղից է, որ նա ճամբորդում է Պարսկաստան (1913)ին, մինչ այդ Պոլիս (1910), Եգիպտոս (1911)։

Բայց եւ այնպէս անհրաժեշտ էր մեծ պատրաստութիւն, քաղելու ու ճզմելու այն հսկայ նիւթը որ տալիս էին այս ճամբորդութիւնները։ Պէտք էր մի մեծ եւ մանաւանդ բազմակողմանի նախապատրաստութիւն, որ Արեւելքի այդ հին քաղաքակրթութեան մնացորդները մարմին եւ արիւն առնէին ու մտնէին նոր նկարչութեան ձեւերի մէջ։

Սարեանը չունէր այդ պատրաստութիւնը։

Նա իր շօշափելիքներով միայն զգաց արեւելքը։

Ահա այս է պատճառը, որ Սարեանը չկարողացաւ զարգացնել ու ընդլայնել իր արուեստը եւ միշտ մնաց այն ինչ որ էր 1910ից սկսած։

Սարեանը չունեցաւ իր արուեստի բարեշրջումը ու զարգացումը, ոչ նկարչական մօտեցումի, գոյների, ձեւի, եւ ոչ իսկ նիւթի։

«Պոլսոյ շները» արեւի փոշու մէջ մրափած, նոյնիսկ շատ աւելի ուժեղ են, քան թէ Փարիզում նկարած շուները, որ դարձեալ արեւի տապի մէջ նոյնտեղ ինչպէս եւ այս նկարի մէջ բնութիւնը խուլ է. տապը կարծես ամէն ինչ կեցրել է, երկինքը կապոյտ է. գետինը ոսկէ դեղին եւ մի մարդկային սիլուետ Հայաստանի թանգարանի «եկեղեցական դիմակները» շատ աւելի համոզիչ են եւ ուժեղ, քան Ե. Զարենցի կենդանագրի մի կողմը ընկած եգիպտական դիմակը, որ կարծես նկարիչը մեզ իր հին գեղեցիկ երիտասարդութիւնը յիշեցնելով ներողամտութիւն է խնդրում բանաստեղծի չարչրկուած ու անվարժ նկարուած դէմքի համար։ Եւ նոյնիսկ ոճի մէջ բեկումն կայ, կենդանագիրը նկարուած է շատ աւելի ակադեմիկ ձեւով քան դիմակը, իր լայն ու պարզեցուած վրձինի թափով։

Ահա միշտ նոյն գիւղանկարները, միշտ դեղին հողերով, միշտ կապոյտ երկինքներով եւ միշտ տաքից լեզուն դուրս հանած շուները։ Չկայ ոչ մի նոր փնտռում գոյների կամ ձեւերի, չկայ նոր յղացում, եւ մանաւանդ չկայ նոյն թափն ու գոյնի հնչունութիւնը ինչ որ երբեմն։ Այժմեան նկարների գոյները ջրուկ են, ճերմակունակ, եւ զգում ես, որ այլեւս սովորութիւն է դարձած այդ բոլորը։ Ահա նոյն պտուղները բազմապիսի ու բազմագոյն. երբեմն դրանք տարուած էին գոյնի ու ձեւի ռիթմով, եւ ընդգրկած արուեստագէտի հրամայող կամքով, մինչդեռ հիմա նոյնն են պտուղները, նոյնն են գոյները, բայց զգում ես, որ այլեւս տէրը այնտեղ չէ, տեսնում ես, որ այդ պտուղները անտէր են թափած եւ չկայ ալեւս նրանց միացնող ձեռքը։ Զգում ես ծերութեան ներողամտութիւնը։ Ահա կարմիր խնձորը որ իր տեղը չէ, ահա նկարի անկիւնները որ անխնամ են, ահա խաղողները որոնք նկարուած են մի տեսակ «նաղշքեարի» ձեւով, մինչդեռ ահա առջեւի թասի մէջ հաւաքուած սոխերն ու բողկերը, որ Սեզաննեան վերլուծականութեամբ աշխատուած։ Ահա դարձեալ դեղին հողերի վրայով վազող այծեամները, բայց այս անգամ դրանք երեք հատ են եւ անփոյթ ու միագոյն ու միօրինակ նկարուած։

Սարեանը պէտք ունի խիստ կոնտրոլի եւ մանաւանդ բազմակողմանի զարգացման եթէ կ'ուզէ դեռ ապրեցնել իր խորքով գեղեցիկ ու արժէքաւոր արուեստը։ Այս ձեւով Փարիզը նրան ոչինչ չի տայ։

Բոլորին եմ ասում — հանեցէք ձեր ականջների բամպակները, եւ լսեցէք գալիքի ձայնը, մաքրէք ու սրէք ձեր մտքի զէնքերը եւ ամրացրէք ձեր մէջքի տարողութիւնը, որովհետեւ վաղուայ քայլերը պողպատէ են եւ զինուած հրեղէն մտքով։

* *

Բնականաբար նկարիչ Սարեանը արել է այն ինչ որ կարող էր անել, եւ եթէ այսպէս խստօրէն վերաբերուեցայ իր գործին, միայն նրա համար է, որ սիրում եմ իր տաղանդը եւ ուզում եմ մատնանշել աւելի լայն հնարաւորութիւններ։

Բայց այս բոլորով հանդերձ Սարեանի գործը կը մնայ մեր
պատմութեան մէջ իբր մի
նշանակալից երեւոյթ, եւ
նենայ իր խոշոր ազգեցութ
մեր գալիք արուեստի վ
Սարեանը միակ հայ նկարի
որ ընդգրկեց «էմպրէսիոնիս
յետոյ ծաղկած գաղափարն
եւ զարկ տուեց նրանց։ Մ
ւանդ նոր սերունդը շատ բա
պարտ Սարեանին, որովհե
նա շատ բանով ներշնչեց
մարձակել»ու գաղափարը
ուեստի մէջ։ Առաջին հայ ն
րիչը եղաւ Սարեանը, որ զ
ռեց ակադեմականութեան
արուեստի քօղը եւ իր արու
մը դրաւ անկեղծ եւ պարզ
հիմերի վրայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՔՈՉԱ

*
* *

Ես հիմա հեռու, քեզմէ բաժանուած, ափն այս լճակին
իմ ցաւը կուլամ, կապոտըս անհուն՝ հրդեհ մը անմար.
Ես հիմա մինակ, հեռու քու տեսքէն, գիւղակն այս օտար
քեզի՛ կը կանչեմ, քու սէրըդ կ.երգեմ տխու՛ր ու լըռին։

Առաւօտ մ'Աշնան, բախտը մեզ բաժնեց դաժանօրէն յուզիչ.
Դու եկար մինչեւ սրարշաւ վազող կառքը ծանրաբեռ,
Ու վերջին անգամ ինկար իմ վզիս, արցունքներ կիզիչ
Այրեցին սիրտըս, որոնց վէրքերէն դեռ չէ ան բուժուե՛ր…

Նպատակ չունիմ, նոր տենչանք չունիմ, բոլորն են մեռեր,
Պատկերդ երբ կուգայ խաւարեալ աչքերս, անքուն ու թափառ
Կ'իյնամ դաշտերը, հեռաւոր անծայն ծորերը երկար,
Քայն կուտամ անոնց, ծայնըս չեն առներ, լո՛ւռ են, անտա՛րբեր

Ե՞րբ պիտի նորէն քու մօտըդ դառնամ ո՜վ երազ աղջիկ.
Կամ դու ալ նըման արդեօք իմ սրտիս կը տանջուի՞ս յոգնած.
Եւ ահա՛, կրկին, իմ միտքըս կուգան աչքերըդ քաղցրիկ,
Եւ ահա՛, կրկին, ծանծրոյթն ու թախիծ իմ սիրտս են պատած

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻՄ

ՊԵՐԼԻՆ, 22 փե

Պեռլինի գաղութային
թեան տարեկան ընդհ. ժող
տեղի ունեցաւ Կիրակի օր,
Փետրուար, Քաֆէ Շէթայնի
մէջ։ Ուրախալի է, որ ս
լեցուն էր, ամէն առնէ
եւ մեծ հետաքրքրութիւն
այս ժողովին շուրջ։

Ժողովին նախագահ ընտր
ցաւ նախկին դեսպան Տ
Կրինֆիլտ, եւ Պ. Աբամեան
տարեց վարչութեան համ
տուութիւնը, որ գոհացուցի
Արդարեւ այս վարչութիւնը
բազմանցած է իր նախորդնե
ունեցած է, իր կարելի սահմ
ներուն մէջ, գովելի գործու
թիւն մը։ Զանք չէ խնայած
նաւանդ ազգային համեր
կեանք մը պահելու համար
չենք իր գործունէութեան վր
լոր մէկ մասը.— Տօթ. Լ
սիւսի մահուան տարեդարձ
նուիրուած հանդէսը, (Հայաստ
յիշատակը այս ժողովին մէ
յատնկալս յարգուեցաւ)
գաղրութիւն տեղական գո
րու, օժանդակութիւններ,
մութեան երիտասարդական
ութիւն, վերակազմութիւն
ներու միութեան, հանգանակ
թիւն եւ իրեղէնի հաւաքում
րակի աղէտեալներուն համա

Վարչութիւնը իր ընդհ.
մուտքը ցուցնող թերթեր
նեց ժողովականներուն,
կշիռէն կը տեսնուի, որ
70 մառքի պատրաստ
կայ։

Կարճ վիճաբանութիւն
տեղի ունեցաւ, որու ընթացք
տեղեկացանք, որ հաղուստ
առաքման հրաման ուղղուած
տէն Պեռլինի Անդրկովկաս
ներկայացուցիչ Իվանով
բացարձակապէս պահանջ
կա՛մ բան չղրկել Հայաստ
կա՛մ հնազանդիլ Հօկին
դուրս ուրիշ մարմին չի
նար։ Ի զուր բացատրուեր է
որ առիկա զուտ բարեգործ
եւ եղբայրական գործ մըն է
գաղթային միութեան վար
թիւնը ստիպուեր է իր հաւ
իրեղէնները Հօկի նախագ
խորհրդային պաշտօնեայ
Սահակեանի տրամադրութ
տակ դնել, յուսալով որ
այս կերպ շուտով կը
արկածեալ ժողովուրդին
աւելին կայ. երկու օրէն վեր
ցնել խոստացուած գործը,
ներ կը մնայ Հօկի
վրայ եւ յաճախակի դիմու

րուն կը պատասխանուէր, «հիւանդ է», «հոս չէ» ևլն. իսկ վերջին անգամին պատասխանը եղեր է որ «ես կորանցուցի ձեր տուած արձանագրութիւնները, ինչպէս նաեւ հակերու թիւերը, խնդրեմ նորը ուղարկեցէք, բայց դուք ծամբայ հանեցէք, ես թուղթերը կը հասցնեմ...»։

Եւ դեռ թուղթերը պիտի երթան... մինչ հոն ձիւնի մէջ անպատսպար կը դողան Դժբախտ ժողովուրդ։

Ժողովին նախագահ Տոքթ. Կրինֆիլտ վերջ տալով վիճաբանութիւններուն, գոհունակութիւն յայտնեց հրաժարող վարչութեան գործունէութեան համար եւ առաջարկեց վերընտրել զայն. Նոյնպէս խօսեցաւ Պ. Արտ. Աբեղեան դիտել տալով, որ երեք հոգինոց ամէնէն գործօն տարրն է միացած արդէն եւ պակասը դիւրաւ կարելի կ՚ըլլայ լրացնել։ Մեծամասնութեամբ և բուռն ծափերով վերընտրուեցաւ նախկին վարչութիւնը (Նախագահ՝ Պ. Ե. Տէր-Մինասեան, ատենադպիր Պ. Հ. Արամեան եւ գանձապահ Պ. Ա. Շալճեան)։

Ցետոյ կատարուեցաւ միւսներու ընտրութիւնը։ Հակառակ ամենդուեր մը պղտոր ձեռնարկին, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ժողովուրդը ընտրեց միայն իր ուզածները, բոլորն ալ ազգային եւ չէզոք հողի վրայ կեցած հայրենակիցներ,— Պ. Պ. Արտ. Աբեղեան, Ն. Մովսէսեան, Գ. Շահլամեան, Պ. Ֆրունճեան, Տոքթ. Դրլըճեան, Վ. Ռաֆայէլեան, Յակոբ Աւագ։

Իրազեկ

ԼՈՒՐԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

(Թղթակցութիւն Թաւրիզէն)

Ռուսիոյ մէջ վաճառականներ ու ժողովուրդը մեծ ցոյցեր կատարած են պոլշեւիկներու դէմ, անտնտեսական պատճառներով։

* * Թաւրիզի մէջ խուլ գրգռութիւն ծագած է պարսիկ առեւտրական շրջաններու մէջ պոլշեւիկներու հանդէպ։

Պարսկաստանի ամէն կողմերու վաճառականները որոշած են չմտածել Ռուսիոյ պոլշեւիկեան տնտեսութեան, քանի որ Ռուսերը կը մերժեն պարսկական ապրանքներու մուտքը՝ խորհրդային երկիրներու մէջ։

* * Մինչեւ այժմ, տարբեր շարժանակ Պարսկաստանի մէջ դեռ մնացուոր մարգահամար կատարուած չէ ստուգելու եւ գտնէ բնակելու համար թէ այս երկրին բնակչութեան քանակը քանի միլիոնի կը հասնի։ Օտար ճամբորդներ եւ հեղինակները, իրար հերքելով Պարսկաստանի ազգաբնակութեան թիւը մօտաւորապէս ութը եւ կամ տասը միլիոն կը նշանեն։ Այս անորոշութեան վերջ

տալու համար, կառավարութիւնը որոշած է 1927էն սկիզբէն ձեռնարկել ընդհանուր մարդահամարի. Գործողութիւնները սկսած են արդէն։

* * Քրտական շարժումները պարսկական սահմանագլուխներու վրայ դադրած են առայժմ։ Պարսկական Քիւրտիստանի ընդհանուր զինուորական հրամանատար նշանակուած է նախկին զինուորական նախարար Ապտուլլահ խան Թահմասբին։

* * Պարսից կրթական նախարարութիւնը կոչով մը հրաւէր կը կարդայ երկրի ուսեալ եւ գրասէր անհատներուն, որպէսզի ամէն ոք նուիրական պարտք համարէ նիւթեր եւ տեղեկութիւններ հաւաքելու պարսիկ հոչակաւոր բանաստեղծ եւ «Շահնամէ»ի հեղինակ Ֆիրդուսիի մասին։ Այդ բոլոր նիւթերը պիտի դասաւորուին եւ լոյս տեսնեն առանձին հատորով մը։

— Թաւրիզի մէջ շուտով լոյս պիտի տեսնէ, Ռուբէն խանդամի «Նախապատմական մարդ եւ Պարսկաստանի նախապատմութիւն» դասագիրքը, պարսկերէն եւ պարսիկ դպրոցներու համար։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի եւ արուարձաններու երեսունի մօտ Սանասարեան սաները հաւաքուելով 1927 փետր. 6ին Պ. Գէորգ Աբուլեանի նախագահութեան տակ, հիմնեցին ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ, նպատակ ունենալով վառ պահել հանգուցեալ անզուգական բարերարի յիշատակը հայ ժողովուրդի ամէն խաւերուն մէջ։

Միութեան կրնան անդամակցիլ բացի Սանասարեանի խնամակալներէն, տեսուչներէն, ուսուցիչներէն, սաներէն եւ պաշտօնեաներէն, նաեւ բոլոր այն ազգայինները, առանց ո եւ է խտրութեան, որոնց սրտին մօտէ Սանասարեան բարերարի յիշատակը եւ անոր յաւերժացումը։

Անդամավճարն է տարեկան նուազագոյն 20 ֆր. կամաւոր մուտքի տուրքով մը։

Միութեան նպատակներէն մէկն ըլլալով նաեւ հրատարակել Մկրտիչ Սանասարեանի եւ կենանցի կենսագրականներն ու վարժարանի պատմութիւնը, կոչ կ՚ուղղենք բոլոր ազգայիններուն խրախուսել Միութիւնն իր ջանքերուն մէջ, հաղորդելով անոր ո եւ է տեղեկութիւն, յօդուած, Թերթ, լուսանկար ևլն. որ կրնայ օգտակար ըլլալ վերոյիշեալ հրատարակութեանց։ Անդամակցութեան համար դիմել հետեւեալ հասցէին. M. Derbéderian-188bis Avenue de Neuilly-Neuilly s)Seine,, près Paris. Դրամական առաքումներ՝ գանձապետի հասցէին, M. H. Zartarian - 126 Rue Bolivar - Paris.

Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Թարգմ.՝ խորհրդ. թերթերէն)

ՈՍՏԱՆԻՈՐՈՎ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԵՆ.— Հայաստանի հողագուրկ գիւղացիներուն բացատրելու համար զանազան պայմանագրութեանց անհրաժեշտութիւններն ու օգուտները, Գիւղերու և Անտառներու Միութիւնը տպագրած է 3000 օրինակ գրքոյկներ, որոնց մէջ պատկերներով եւ ոտանաւորներով լուսաբանուած են վարձակալութեան օրէնքները, քաղուածաբար «Անժամանակեայ կանոններէն»։ Գրքոյկը կը կրէ «Ինչպէս Գիւղ-Անտառ Միութիւնը պաշտպանեց հողագուրկ գիւղացին» խորագիրը, որ... ոտանաւոր չէ։

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ.— Մտաւորական գործազուրկներու համեմատութիւնը հարիւրին 8էն բարձրացած է 15ի։

ԳԱՏԱՆԻ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ.— Գատանի գործազուրկներու թիւը վերջերս աճած ըլլալով, որոշուած է զանոնք տեղաւորել արդիւնաբերական համագործակցականներու մէջ։

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐԸ.— Հայաստանի մէջ առողջապահական տուներու (սանատօրիոմ) անբաւականութեան հետեւանքով, Անդրկովկասեան նման տուներու մէջ, այս տարի, Հայաստան կրցած է ապահովել 240 հոգիի տեղ։ Իշխանութիւնները կը խորհին, եթէ աւելի տեղ չկրնան ստանալ, գոնէ չկորսնցնել շահուած տեղերը, ինչպէս անցեալ տարի։ Իւրաքանչիւր հիւանդի կը տրուի, ճանապարհածախսով 170 ր. ամսականի։ Միւս կողմէ կը խորհուի Դիլիջանի մէջ կառուցանել առողջապահական տուն մը, որուն համար նախատեսուած 346,000 րուբլիի վարկն ու ծրագիրը արդէն վաւերացուցած է Մոսկուա։ Իսկ Աբասթումանի կայարանին մօտ Արամեանի նախկին տունը այժմէն պիտի վերածուի առողջապահական տունի։ Ներկայիս հանգստեան պիտի դրկուին 1600 հիւանդներ։

ԽԱՍՔՕՎԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ ՏԱԳՆԱՊԻ ՄԱՏՆՈՒԱԾ

Պուլկարիոյ Խասքովա քաղաքին մէջ տագնապալի ատիճանի մը հասած է աշխատող հայութեան վիճակը։ Ընգործութեան դատապարտուած են մօտ 20,000 բանուորներ, որոնց կարգին Հայերը, որովհետեւ գոցուած են ծխախոտի բոլոր գործարանները։ Երկու տարի առաջ, գործի առատութեան պատճառով, ամէն կողմէ եւ Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներէն 350 ընտանիքներ լեցուեցան Խասքովա, որ առաջնակարգ դիրք մը կը գրաւէր իր 12 ծխախոտի գործարաններով։ Հայերը հետզհետէ հանգիստ վիճակ մը գտան, եւ հիմնեցին մետաքսի գործարան մը ուր կ՚աշխատէին 60 Հայուհիներ՝ օճառի արտադրութեան երկու գործատեղի, եկեղեցի եւ դպրոց։ Սակայն տնտեսական տագնապը եկաւ նեղել հայ աշխատաւորները։ Գործերը դադրեցան եւ շատեր, անգործ, սկսան թափառիլ փողոցները։ Հինգ ամիսէ ի վեր գոցուած են գործարանները։

Ամբողջ հայ գաղութը տագնապի մատնուած է։ Ընտանիք մը վարձքը չկարենալով վճարել բազմաթիւ ընտանիքներ մտած են նկուղներու, գետնայարկ խոնաւ սենեակներու մէջ։ Այս երկրորդ պատճառով, հիւանդութիւններն ալ միւս կողմէն տագնապի մատնեցին Հայերը։ Թոքախտի դէպքերը շատցան։

Աղքատախնամը չի կրնար օգնել չքաւորներուն։ Եկեղեցին ալ սկսաւ բացեր ունենալ Ազգ. վարժարանը նեղութեան մատնուեցաւ որովհետեւ 30 լէվս թոշակ մը չկարենալով վճարել, շատեր իրենց տղաքը կը դրկեն դպրոցէն։

ՆՈՐՈՅԹԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Պաղպանողական Անգլիա հագուստներու նորաձեւութեան մէջ կ՚աշխատի մտցնել նորօրինակ երանգներ։ Անգլիոյ գերձակներու Ազգ. Դաշնակցութեան նախագահը, Ճէյմս Ռէտրը, յայտարարած է որ մարդկային կեանքին տալու համար աւելի զուարթութիւն, անհրաժեշտ է կարել հագուստները զուարթ գոյներով։

Եւ քանի մը շաբաթէն արդէն Լոնտոնի եւ ամբողջ աշխարհի մէջ հրապարակ պիտի դրուին այրերու համար զգեստներ՝ զանազան զուարթ գոյներով. կարմիր, ինչպէս կէտար կամ ոսկեխնձորը, ոսկեգօծ, ինչպէս վերջալոյսը, ծիրանի, ինչպէս օգոստոսի խաղողները, կանանչ, ինչպէս գարնանային մարմանդը, կապոյտ, ինչպէս մեր երկինքը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

"ԳԱՐՕ" ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կռփամարտիկ Պաղտասարեան եւ Սպանիացի Լոփէզ, Մարսէյլի մէջ կազմակերպուած կռփամարտի խաղի մը ընթացքին, Հայը, Պաղտասարեան կը յաղթէ կէտերու առաւելութեամբ։ Պաղտասարեան, խաղին առաջին իսկ վայրկեանին, իր ուժովը կը տիրապետէր եւ վախ կար որ Սպանիացին լքէր խաղը։ Ու եթէ մինչեւ վերջ դիմացաւ ան, շայուն ուղիղ եւ կանոնաւոր հարուածներուն տակ, վերջին բոպէներուն ինկաւ գետին, եւ «գարօ» հռչակուեցաւ յաղթական։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ՈՐԲԻ ՄԸ ՎԻՇՏՆ ՈՒ ՏՐՏՈՒՆՋԸ.— Սէն-Փիէր-Մոնգ՚Օպնա (Արտէշ)էն հայ որբ մը կը գրէ մեզի.— Ես 18 տարեկան որբ մըն եմ։ Մօտ երեք տարի առաջ Պէյրութի որբանոցէն ելլելով ապրուստս ճարելու համար, եկայ Ֆրանսա։ Հոս կ՚աշխատիմ մետաքսի գործարանի մը մէջ, ուր քիչ թէ շատ դրամ աւելցուցի։ Տարի մը առաջ Յունաստանէն հոս հասան խումբ մը հայ ընտանիքներ։ Անոնց մէջ կար աղջիկ մը, որ մայր մըն ալ ունէր հետը։ Ես յանկարծ սիրահարուեցայ աղջկան, որ կը կոչուի Մ. Պ. Ուզեցի ամուսնանալ, նշանուեցանք։ Անկողինս շալկեցի եւ անոնց տունը գացի։ 2 հազարէ աւելի դրամ ունէի իբր պահեստի։ Մայր ու աղջիկ գիս չարաչար կ՚աշխատցնէին, ես բեր, ան բեր, կ՚ըսէին, մայր ու աղջիկ հրամանատար դարձած էին որը գլխուս։ Ես կ՚ուզէի որ շուտով ամուսնանայինք, եւ ձայն ձուն չէր հաներ։Կը սպասէի։ Անոնք ալ դրամ քաշելու միտքով կը սպասեն եղեր։ Դրեթէ 6 ամիս այսպէս շարունակուեցաւ։ Վերջին անգամ 500 ֆրանքնոց վերարկու մըն ալ առնել տուին, յետոյ երբ տեսան որ դրամս հատած է, ինծի ըսին որ կարգէլիք աղջիկ չունինք։ Ես ալ անկողինս առնելով հեռացայ։ Ես կը գրեմ այս փորձանք պատմութիւնս, որպէսզի դաս ու օրինակ ըլլայ իմ որբ ու անփորձ եղբայրներուս։— Էլիաս Գաբրիէլեան։

ՅԱՆՈՒՆ ՆԻՑՇԷԻ.— Մոսկուայի մէջ հետաքրքրական դատ մը։ Տան մը մէջ գիշերօթիկ ուսանողներ եւ ուսանողուհիներ։ Անոնցմէ մէկը Սլովօ Օխաթօֆ մոլեռանդ Նիցշէական է։ Դեռ քսան տարեկան, անփորձ ու անպէտ։ «Ես գերմարդ մըն եմ» կը պոռայ փիլիսոփայական վիճաբանութեան մը ընթացքին՝ ընկերներու միջեւ։ Եւ կ՚աւելցնէ թէ, շնորհիւ իր կամքին, առանց յուզումի կրնայ սպաննել մարդ մը։ Ուսանողուհի մը, օրիորդ Զէնա, դեռ 16 տարեկան, կը լսէ այս խօսքերը եւ խնդալէն կը ճաթի։ Նիցշէականը կ՚ըսէ որ, եթէ գրաւոր յայտարարութիւն տայ թէ պատասխանատուութիւնը իր վրայ կը վերցնէ, հանգիստ սիրտով կը սպաննէ զինք։ Օրիորդը կուտայ գրաւոր յայտարարութիւն։ Երկու օր յետոյ, օրիորդը փռուած էր իր սենեակին մէջ, կուրծքէն միսուած՝ սուր մը։ Ձերբակալուեցաւ Նիցշէական ուսանողը, որ խոստովանեցաւ թէ ինք սպաննած էր օրիորդը, պարզապէս ցոյց տալու համար իր գերմարդու կամքը։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ՄԸՆ ԱԼ.— Դրեցինք թէ Մոունդի տուներէն յետոյ ամերիկացի ուսանողներու միջեւ անձնասպանութեան համաճարակ մը կայ։ 19 տարեկան ուսանող մըն ալ Նիւ-Ճէրզըյի մէջ, իր եղբօր գերեզմանին վրայ գնդակով մը անձնասպան եղած է, որովհետեւ, ինչպէս կը գրէ հօրը, «յուսահատած է աշխարհէն»։

Եւրոպայի մէջ անձնասպան կ՚ըլլան խումբերով պարզ ապրուստի դժուարութիւններու համար, տոլարներու աշխարհին մէջ՝ մելամաղձոտութենէ մղուած։

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՓԱԽԻՆ ԲԱՆՏԷՆ.— Կապթըն Լանֆան կանխահաս տաղանդ ունէր աւազակութեան։ 19 տարեկանէն, արդէն զանազան կողոպուտներով համբաւ էր առած։ Դեկտեմբերի մէջ ձերբակալուած եւ բանտարկուած էր, եւ՝ լաւ ամրացուած խուցի մը մէջ, որովհետեւ շատ անգամ կրցած էր փախչիլ բանտէն։Անցեալ գիշեր իր մահճակալին երկաթէ ոտքը փրցուց, ծռեց եւ ֆրանսերէն S գիրին նման դարձուց։ Այս Sով ծակեց քարէ պատը։ Անցաւ բակը։ Ելաւ տանիքը, ցատկելով բանտին անօրէնին խուցին վրայէն։ Ցետոյ հետը տարած երեք երկաթէ օղակներու օգնութեամբ, սահեցաւ ջուրի խողովակներէն վար։ Դրացի մը տեսաւ փախուստը, բայց արդէն կծիկըդրած էր բանտարկեալը։ Լանֆան ձերբակալուեցաւ։

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԱՏ.— Ծանօթ են վիրաբուժական փորձերը Վօրոնոֆի, որ կապիկներու սեռային գեղձերու պատուաստումով կ՚երիտասարդացնէ ծերերը։ Տեսակ մը վիրաբուժական կիրարկումը Ֆրոյտ վարդապետութեան։ Հետեւորդները վերջերս շատցած են։ Պէլկրատցի բժիշկ մըն ալ, համաձայն Վօրոնոֆի մեթոտներուն, իր յաճախորդներէն մէկուն վրայ կը պատուաստէ մահապարտի սեռագեղձ։ Սակայն, ընդհ. ներումի մը շնորհիւ, մահապարտը կ՚ազատի բանտէն։ Ազատեալ մարդը փոխանակ մահէն ազատած ըլլալուն համար գոհ ըլլալու, սաստիկ վրէժխնդրութեամբ մը լցուած, կը դիմէ դատարան եւ դատ կը բանայ բժիշկին եւ բանտին անօրէնին դէմ, որ թոյլատրած էր նման գործողութիւն մը իր վրայ։ Պէլկրատի իշխանութիւնները միջամտելով կը բողոքեն բանտի անօրէնին դէմ, որ հաւանաբար դատապարտուի։

ԱՐՀԵՍՏԻ ԳԱՂՏՆԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ.— Պէրնի հեռաձայնի պաշտօնէուհիներէն օրիորդ մը, հեռաձայնի սպասարկութեան միջոցին հաղորդակից կը դառնայ գաղտնիքի մը։ Զուիցերիացի սպայի մը տիկինը հեռաձայնով ժամադրութիւն կուտայ իր «բարեկամ»ին։ Հեռաձայնի օրիորդը անմիջապէս լուր կուտայ տիկնոջ ամուսինին, որ կը հասնի եւ կը վիժեցնէ ժամադրութիւնը։ Տիկինը, իմանալով խաղը, դատ կը բանայ պաշտօնէուհիին դէմ, որ արհեստի գաղտնապահութեան դրժած էր։ Օրիորդը դատապարտուեցաւ 250 ֆր. տուգանքի եւ կորսնցուց իր պաշտօնը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԿՈՏԻ՛Ն

ՓԱՆԱՅԻԹ ՍԹՐԱԹԻ

Առաջին անգամ ըլլալով կեանքիս մէջ, լացի ու նեղեցի։ Բայց նաւաշ կը սահէր, միշտ իմձմէ հեռու կը սահէր. մէկը չկար որ առանց չափ սրամտութեամբ, իմ եղբօրութիւնս ծաղրէր ի վերջոյ, ընկերներս նաեւ զիս ծեծել, Կորէն կրնա զսպեցի.— Ու գիշեր մը եղբայրս Թանաշ՝ երեք աւազակներու ընկերակցութեամբ, եկաւ զիս փնտռել ուռիներու իմ աքսորավայրիս մէջ, զիս սպաննելու համար.— Ես՝ զինք սպաննեցի... Մա մտիկ ըրէ մարդոց դատաստանը՝ անպարտ արձակեցին, եւ սակայն ոճրապարտ էի, որովհետեւ ծառէն փրցուած ճիւղով մը՝ կրնայի զանոնք փախուստ մատնել. բայց ուզեցի, այո՛, ուզեցի սպաննել Թանաշը եւ յաղթել։ Առր հակառակ՝ պարտն դատաւորները զիս յանցաւոր նկատեցին, երբ սիրուհիիս անկողնին մէջ իսկ, մարդ մը սպաննեցի. հե՛, այն ատեն պիտի կրնայի նաեւ սպաննել տղաքս, ծնողքս եւ Աստուած ալ, որ այնքա՛ն գէշ կը կառավարէ աշխարհը։

Ինծի նայէ՛ Առրիէ՛ն, դուն որ դեռ, խաբուած սիրոյ տանջանքը չես գիտեր, գիտցիր սակայն թէ՝ այդ աւելի գէշ է քան անօթութիւնը որ աղիքները կը կրծէ, կարմիր երկաթին այրուցքէն ալ գէշ, մահէն ալ գէշ... Ես էի որ կը սպաննուէի այն ատեն, եւ զիս էր որ թիաքան կը դրկէին։ Աշխա գլխուդ մէջ տեղաւորէ, Առրիէ՛ն, եւ յիշէ օր մը. մարդիկ չեն կրնար սիրել, մարդիկ չեն գիտեր դատել...։

— Ես կրնամ քեզ սիրել, կոտի՛ն, պոռացի։ Քու խաչեղբայրդ կ՚ուզեմ ըլլալ։

Կոտին մազերս կը շոյէր, տխրօրէն յափշտակուած կ՚երեւէր. երկար ատեն լուռ մնաց, յետոյ.

— Ես ալ կը հաւատամ թէ, Առրիէ՛ն, դուն միայն կրնաս թիապարտ մը սիրել եւ ոճրագործը բարի մարդ մը դարձնել. բայց դեռ խօսք տալու տարիքիդ մէջը չես։ Առնէց զատ, գիտե՞ս, խաչեղբայրները դանակով կ՚ընեն խաչի նշանը՝ իրենց ձախ բազուկին վրայ եւ կը խմեն արիւնը որ իրենց եղբօրը սրտէն կուգայ. մահ է պատիժը այն եղբօր, որ արիւնս խմելէ յետոյ կը մատնէ զիս։

— Լաւ ուրեմ, կոտի՛ն, արիւնդ պիտի խմեմ եւ զիս մահով պիտի պատժես, եթէ քեզ մատնեմ։

Վայրի անասունի մը պէս՝ կոտին վեր ցատկեց եւ մեր կզզին դղրդաց։ Շունը հաչեց. Կոտին կեցած՝ բազուկները երկինք կը բարձրացնէր եւ կարծեցի թէ իր ձեռքերով՝ լուսինն պիտի գտէր. ուժով մը ճակտին զարկաւ.

— Ամենակալ Տէ՛ր, ոռնաց, բազուկներդ բանալով կ՚արժէ դեռ մարդ ըլլալ. նոյն իսկ եթէ կապիկի դէմք ունիս, քանի կրնաս ինքզինքդ այդքան սիրցնել տղեկի մը։

Եւ վրաս գլորելով, ուսերս ճզմեց իր ծանր թաթերով եւ աչքերուս մէջ նայեցաւ։ Ինծի նայեցաւ. ես ալ անոր նայեցայ— եւ այդ պահուն՝ կոտինի չափ գեղեցիկ ուրիշ մէկը չտեսայ ալ։

— Բարեկամ, պոռաց, քաջութիւնը պիտի ունենաս թոյլ տալու որ բազուկդ ճանկռտեմ, որպէս զի անմեղութեան արիւնը կարենամ ճաշակել։

— Այո՛, նա՛ կորէ՛...

Ձախ բազուկս երկարեցի իրեն. ուրախութենէս ժպտեցայ չափ երջանիկ էի։ Առաջքս կծկուեցաւ եւ առանց ակնարկը վրայէս վերցնելու, դանակը քաշեց... Վայրկեան մը դայն բանած կեցաւ, կուրծքիս խօթելու պէս, պողպատը կը փայլէր աչքերուս առջեւ. չէի շարժեր։

— Կորէ՛ կոտի՛ն։

Այն ատեն, շունչը կտրելով գլխարկը հանեց, երեք անգամ խաչակնքեց, ձախ ձեռքս բռնեց..., կ՚այրէր, աջովը՝ դանակին ծայրը՝ բազուկիս մէջտեղը կրթնցուց եւ սպասեց... Անոր վայրենացած դէմքին ժպտելով ըսի.

— Ուժով խոցա՛, կոտի՛ն, եւ կորէ։

Ուժով մը խոցեց եւ մինչդեռ աչքերը իմիններուս յառած կը գիտէն, միսիս վրայ՝ լայնքին ու երկայնքին պտտիկ այրուցք մը զգացի։ Կոտինի ձեռքերը դողդըղալէն վար ինկան. իր սորբին շուրթը նմանապէս սկսաւ դողդղալ մեր աչքերը վերքին դարձան, անհամաչափ խաչ մը թեթեւօրէն կ՚արիւնէր։ Խոժոռ՝ նայեցաւ անոր յետոյ անոր գլուխը հակեցաւ բազուկիս վրայ, շրթունքները ծծեցին, իսկ անոր աչքութիւնը գէշութիւն բերաւ վրաս...։

Երկար ատեն, կոտին այսպէս մնաց... Ալ չէր շարժեր, կարծես կը քնանար... Անոնց գլուխ եւ մարմինը՝ անշարժ կոյտ մը կը կազմէին այն ատեն, ինչպէս յաճախ մորս կ՚ընէի, անոր գանկին գագաթը համբուրեցի։

Կոտին՝ որուն աչքերը կեսմութիւն մէջ կը կայծկլտային, շոկուեցաւ. գրեթէ մեքենաբար, դանակը առաւ եւ յանկարծ խաչաձեւ, զոր հարուած մը տուաւ իր լայնածաւալ ձախ բազուկին։ Արիւնը ժայթքեց. վէրքը շրթունքիս մօտեցուց։

— Խմէ՛, եղբայր եւ քու պզտիկ սիրտդ պիտի գիտնայ թէ ինչ է թիապարտի մը սէրը— իմ՝ մինչեւ գերեզման պիտի տանի տղու մը սէրը։

Մինչդեռ շունս իր անհամբեր աչքերով մեզ կը դիտէր, կոտինի արիւնը խմեցի։

(Շար.)

րու մէջ արձանագրուած նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 79.689 հոգի, որոնց 59.625ը այր եւ 20.064ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 73.632, որով մէկ շաբթուան մէջ 6000 հոգի աւելցած է։ Միայն Փարիզի մէջ մինչեւ Փետրուար 19 նպաստ կը ստանային 36.023 հոգի, իսկ Սէն նահանգի միւս համայնքներուն մէջ՝ 26.696։

Գաւառներու մէջ ամէնէն աւելի գործազրկութենէ ազդուած նահանգներն են Ռօն՝ 3335 նպաստընկալ, Նօռ՝ 2874, Հօթ-Վիէն՝ 2258, Լուառ՝ 1913, Իլ-է-Վիլէն՝ 802, Պուշ-տիւ-Ռօն՝ 786 եւլն.։

Ինչպէս կը տեսնուի, Փարիզի հետ բաղդատելով գաւառներու մէջ գործազրկութիւնը շատ աննշան համեմատութիւն մը կը ներկայացնէ։

Գործազրկութեան վերջին տագնապին առեն, 1921 Մարտին, նպաստընկալ բանուորներու առաւելագոյն թիւն էր՝ 91.225 հոգի։ Այս թիւը աոքէն հետզհետէ ինկաւ. 1922 Յունուարին 10.071 հոգի եղաւ, 1923 Յունուարին 2674, 1924 Յունուարին՝ 1228, 1925 Յունուարին՝ 705, 1926 Յունուարին՝ 547 հոգի։

1926 Դեկտեմբերէն ի վեր նպաստընկալ գործազուրկներու թիւը աճեցաւ հետեւեալ կերպով.— Դեկտեմբեր 8ին՝ 1396, Դեկտեմբեր 23ին՝ 6703, Յունուար 6ին՝ 7178, Յունուար 22ին՝ 45.222, Փետրուար 5ին՝ 64.434 եւ Փետրուար 24ին՝ 79.689։

Վերջին շաբթուան ընթացքին, Աշխատանքի Նախարարութեան Օտար Բանուորներու Գրասենեակը տեղաւորած է 480 օտար անգործ բանուորներ, եւ 3 նորեկներ։ Միւս կողմէ, Տեղաւորման Գրասենեակները աշխատանք հայթայթած են Ֆրանսա գտնուող 519 օտար աշխատաւորներու։ Ուրեմն մէկ շաբթուան մէջ 1002 օտար բանուորներու գործ հայթայթուած է։

Վերոյիշեալ 480 հոգին տեղաւորուած են հետեւեալ վայրերը.— Փարիզ՝ 165, Մարսիլիա՝ 147, Թուլուզ՝ 50, Գօրտօ՝ 45, Նանթ՝ 28, Լիոն՝ 26, զանազան՝ 19։

Ասոնք տեղաւորուեցան հետեւեալ գործերու մէջ.— երկաթի հանքեր՝ 54 հոգի, քարահանք՝ 18, մետաղագործարան՝ 33, շինութիւն՝ 72, առաղձագործարան՝ 37, հիւսուածեղէն եւ հագուստ՝ 2, սպասաւորութիւն՝ 3, բանուորութիւն՝ 78, հողագործութիւն՝ 96, զանազան՝ 35։

Վերջին շաբթուան ընթացքին Ֆրանսա մտան 20 օտար բանուորներ, իսկ մեկնեցան 2165 հոգի։ Եկողներն են 6 սպանիացի եւ 11 իտալացի հողագործներ, 3 զանազան ազգէ։ Մեկնողներ.— 460 Իտալացի, 449 Սպանիացի, 334 Չեխոսլովաք, 262 Լեհ, 135 Զուիցերիացի, 92 Պելժ, 78 Փորթուկալցի, 60 Յոյն, 26 Գերման եւ 262 զանազան ազգեր։

Շաբթուան ընթացքին կարելի չէ եղած գործ հայթայթել 96.466 դիմողներու, 70.194 այր եւ 26.272 կին, ասոնցմէ 68.768ը միայն Սէն՝ նահանգին մէջ։ Շաբաթ մը առաջ ասոնց թիւն էր 94.097, հետեւաբար մէկ շաբթուան մէջ 2300 տրամադրելի բանուորներ աւելցած են։

Իտալիա եւ Ալպանիա

Թիրանայի դաշնագիրը վաւերացման համար խորհրդարանին ներկայացնելով, Մուսոլինի տեղեկագիր մը կը կցէ իտալեւալպանական յարաբերութեանց եւ խնդրոյ առարկայ դաշնագրին իմաստին մասին.

«Ալպանիոյ հետ բաղդատմամբ, Իտալիոյ աշխարհագրական դիրքը, կը գրէ, մասնաւոր բնոյթ մը կը պարտադրէ երկու պետութեանց քաղաքական յարաբերութեանց եւ անոնց միջեւ կը ստեղծէ շահերու նոյնութիւն մը, որ հիմնուած է փոխադարձ օժանդակութեան վրայ։ Իտալիա Ալպանիոյ անկախութիւնն ու հողային ամբողջութիւնը կը նկատէ իբրեւ երաշխիք մը Ադրիականի մէջ իր կացութեան։» Յիշելէ վերջ Իտալիոյ ջանքերը Ալպանիան պետութիւն մը դարձնելու համար, Մուսոլինի կ'եզրակացնէ թէ Թիրանայի դաշնագիրը պարզապէս կը հաստատէ այն բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք արդէն բնական կերպով գոյութիւն ունէին երկու երկիրներուն միջեւ։

∴ Ալպանիոյ Նախկին վարչապետ մօնսէնեօր Ֆան Նոլի ակնարկելով Եուկոսլավիոյ նախկին արտաքին նախարար Պ. Նինչիչի «Մաթէն»ի բրած յայտարարութիւններուն, կ'ըսէ թէ Վէրսայլի դաշնագրէն ի վեր Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա իրարու հետ կը մրցին Ալպանիան իրենց թեւարկութեան տակ առնելու համար։ 1924ին Նինչիչ կարծեց թէ Սերպիոյ այդ աշխարհակալական երազը պիտի կրնայ իրականացնել Ահմէտ Զօկուի միջոցաւ։

Ահմէտ Զօկու Պելկրատէն մեկնեցաւ, եուկոսլաւ բանակի մը գլուխն անցած, Ալպանիա արշաւեց, իշխանութիւնը խլեց, ինքզինքը Նախագահ հռչակեց, եւ սակայն ի վերջոյ ստիպուեցաւ ընդունիլ իտալական թեւարկութիւնը, համաձայն 1926ին ստորագրուած իտալեւալպանական դաշնագրին։

Նախկին վարչապետը կ'ըսէ թէ իրականութիւնը այս է իր ամբողջ մերկութեան մէջ ու կ'աւելցնէ թէ այս կացութիւնը վտանգներով լեցուն է։

Մենեղիկեանի դատավարութիւնը

Կրրնոպլէն կը հեռագրեն թէ Իզէրի ոճրագատ ատեանը 1927ի իր առաջին նստաշրջանին պիտի դատէ կօշկակար Տիգրան Մենեղիկեանը, որ 1926 Նոյեմբեր 22ին Վիէնի մէջ իր կնոջ՝ Սաթենիկ Գահվէճեանի գլուխը կտրած էր կացինով։

Ժամանակին գրած էինք այս ահռելի ոճիրին մանրամասնութիւնները։ Ֆրանսերէն թերթերը դարձեալ կը գրադին այս խնդրով եւ կ'ըսեն թէ Սաթենիկ Գահվէճեան առաջին ամուսնութենէ մը ունէր Տիգրանուհի անուն աղջիկ մը, տասը տարեկան, եւ թէ ոճիրին օրը յայտնած էր իր նոր ամուսինին թէ չէր ուզեր զաւակ ունենալ իրմէ եւ կ'ուզէր բաժնուիլ՝ ուրիշի մը հետ ամուսնանալու համար։

Ոճրագործ Մենեղիկեան Դեկտ. 25ին Վիէնի բանտին մէջ կատաղութեան նշաններ ցոյց տուած եւ ոստիկան զօրաց միջոցաւ զսպուած էր։

Իզէրի դատական ատեանն ու երդուեալները պիտի տան իրենց վճիռը։ Ընդհանուր դատախազն է Պ. Ռէյ։ Մենեղիկեանի պաշտպանութեան ծանր գործը ստանձնած է Կրրնոպլի կաճառէն յայտնի փաստաբան Պ. Գարպ։

Հ. Յ. Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ենթակոմիտէին հրապարակային հանդէս բանախօսութիւնը վարդանանցի առթիւ այսօր-կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2-30ին Երիտասարդաց Ակումբը։

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԷՆ-ՇԱՄՕՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

4 Մարտ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին վարիէթէ սինէմային մէջ կը ներկայացուի **"ՕԹԷԼԼՕ„**

ՖԱՔԻՐ ՋԻՒԼՖԻՔԵԱՐ ԷՖԷՆՏԻ

Միջազգային մեծ երեկոյթ ՖԱՔԻՐԻՍՄԻ, Ամերիկա մեկնումի առթիւ

1 Մարտ Երեքշաբթի ժամը ճիշտ 21ին

SALLE COMOEDIA 51, R. St-Georgesի մէջ պիտի ապացուցանէ թէ ի՛նչ է ԻՐԱԿԱՆ ՖԱՔԻՐԻՍՄԸ։

Խիստ հետաքրքրական փորձեր, Հայ եւ օտար բժիշկներու հսկողութեամբ։ Եւրոպական Orchestre։ Տոմսերու համար դիմել Salle Comoediaի Տնօրէնութեան։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ "ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18„

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ։ Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ։

Դիմել Յառաջի խմբագրատունը, կամ Օր. Սաթենիկ Յակոբեանին Դրօշակի խմբագրութեան։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ առաջիկայ գրական երեկոն, (3 Մարտ, Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիա) նուիրուած է Պ. Վ. Թէքէեանի գրականութեան։ Հեղինակը ներկայ պիտի գտնուի երեկոյին։ Կը խօսի Հրանտ Բալուեան, կ'արտասանեն Մարութեան, Քոչարեան, Սարեան, Սիմէմեան, Դաշնակ Օր. Ն. Գալփաքեան։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կազմակերպած է հրապարակային բանախօսութիւն մը, 2 Մարտ, Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ։ Պիտի խօսի Փրոֆ. Աչար (Փրանս. Բժշկ. Ակադեմիայէն) Նիւթ՝ Տպաւորութիւններ Հնդկաչինէն։ Մուտքը ազատ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ժողովը Ուրբաթ 4 Մարտ ժամը 8.30ին 40 Rue de Belleville։

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ Թատերախումբը ի գիտութիւն բոլոր կազմակերպութիւններուն կը յայտարարէ որ իր Բ. ներկայացումը տեղի կ'ունենայ 9 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ նոր եւ սիրուն թատրոնի մը մէջ։

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վալանսի նոր ակումբ ընթերցարանի հասցէն է. 26 Bld. Vauban, բաց է շաբթուան Երկուշաբթի, Ուրբաթ եւ Շաբաթ օրերը երեկոյեան ժամը 8էն մինչեւ 10ը, իսկ Կիրակի օր առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ 12։ Հայ հասարակութիւնը կրնայ օգտուիլ սոյն պատեհութենէն, ակումբին մէջ կը գտնուին ամէն տեսակ թերթեր եւ գրքեր ընթերցման համար։

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Դաշնակահարուհի Օր. Տիրուհի Ջառափեան կը մասնակցի նուագահանդէսի մը, որ տեղի կ'ունենայ այսօր Կիր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Salle des Agriculteurs, մասնակցութեամբ նուագախումբի։

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կը մրցի այսօր S A Nord-Estի Ա.ին դէմ Aubervilliersի մէջ։ Հաւաքավայր ժամը 2ին Villetteի մեթրոյին ելքը։ Բոլոր խաղացողներէն կը խնդրուի ճշտապահ ըլլալ։

∴ Այսօր կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը գաւառ պիտի երթայ (Montereau) մրցելու տեղական A. S. A. Montereauի Ա. խումբին դէմ։

Ժամադրավայր կիրակի օր ժամը ճիշտ 11.30ին կառ. տը Լիոն։

Պէլվիլի պահեստին պիտի մրցի U. S. Gennevilliersի պահեստիին դէմ, ժամադրավայր այսօր 12ին Porte de Clichy։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍԷՆ ՓԻԷՌ, Թ. Գ.— Ստացանք 15 ֆր.։

ՊԵՐԼԻՆ, Գ. Շ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Յ. Բ.— Ստցք. 20 ֆր.։

ՎԱՐԷՆ, Ջ. Ե.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶ, Մ. Ղ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, Ա. Գ.— Ստացանք 17 ֆր. մինչեւ 1 Մարտ վճարած էք։

ԼԱՍԷՅՆ, Խ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԱԼՑՐՈՒԱՔՈՒՌ, Ս. Բ.— Ստացանք 140 ֆր.։ Սկսանք ղրկել։

ՇԱԹՕ ՌԸՆՕ, Ս. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— Ստացանք 485.50։

ՊԷԼՖՕՌ, Կ. Հ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆՍ, Ե. Թ.— Նոյնպէս։

ՎԻԼԷՆ-ԼԱ-ՔԱՌԷԼ, Կ. Օ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԼԻՈՆ-ՊՐՕՆ, Ա. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՔՐԷՕԶՕ, Գ. Ա.— Ստացանք 20 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել. կը պարտիք 15 ֆրանք։

ՍԷՆ ՍԱԹՈՒՐՆԷՆ, Գ. Մ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Իգմիթցի Ազնիւ, Վաղինակ եւ Հայկանէր Եղիաեան, հօր անուն Կարապետ, մօր անուն Զարուհի, որոնցմէ վերջին անգամ Ռաքքայէն (Մէսքէնէ) լուր առնուած էր։ Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Քնար Ազնաւուրեան, հասցէն՝ 3 Rue Champollion Paris (5e.)։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Փետրուար 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	123	—
Տոլար,	Dollar	25	57
Մարք (ոսկի՝ 100 Mark		606	—
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12	90
Թրք. ոսկի	» or	116	—
Մէճիտիէ	Medjidié	9	—
Լէվա 100 հատը	Léva	18	75
Տրախմի »	Drachme	32	50
Լիր »	» Lire	111	85
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	71	25
Զուից. »	Frc. Suisse	492	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	25
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	97	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Թր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3040	—
» II »		1910	—
» III »		1725	—
Թուրքի երկթ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ...

Առաջին տպագրութիւնը ... ջամին սպառած ըլլալով, ... հաներգինք երկրորդ տպագրութ... կարդացէ՛ք եւ կարդացնել ...

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

(Թարգ. Վ. Սեւունի) Գինը ... Հրատարակութիւն ... մատենաշարի որ թարգմանած ... ծերու հետ մէկտեղ պիտի ... նաեւ յաջորդաբար ... գրողներուն անտիպները ... ծաւալներու եւ թերթերու ... ներուն մասնաւոր զեղչ ... եւ գաղութներուն համար ... ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել ... մակով՝ Vahram Sévouni ... rue Quihou, Saint-Mandé